DE MORBI
VENERIS

10tt

Ex Libris g.f. hamelin de pierfosse Doct. med. 1738

DE MORBIS VENEREIS LIBRI SEX.

DE MORBIS VENEREIS

LIBRI SEX.

IN QUIBUS DISSERITUR TUM DE ORIGINE, Propagatione & Contagione horumce affectuum in genere : tùm de singulorum Naturâ, Ætiologiâ & Therapeiâ, cum brevi Analysi & Epicrisi Operum plerorumque quæ de eodem argumento scripta sunt.

Auctore JOANNE ASTRUC *Regi à Consiliis Medicis; Archiatro Augusti II. gloriosæ memoriæ, Poloniarum Regis, S. R. I. Electoris, & Ducis Saxoniæ; Medico Ordinario Seren. Principis Ducis Aurelianensis; & in Regio Franciæ Collegio Professore Medico.*

LUTETIÆ PARISIORUM,
Apud GUILLELMUM CAVELIER, viâ Jacobæâ, sub signo Lilii Aurei.

M. DCC. XXXVI.

CUM APPROBATIONE ET PRIVILEGIO REGIS.

PRÆFATIO.

CONSTARE passim video plerisque in Libris, qui de Morbis venereis scripti exstant, vitia occurrere non pauca; (venia sit dicto, à quo omnis invidia abest longissimè,) sed quæ nec eadem, nec ejusdem generis sint in singulis. In Antiquioribus, quo nomine eos intelligo, qui ante annum 1600. editi sunt, desiderari videntur diligentior symptomatum venereorum tractatio, sanioris Physicæ ac Medicinæ notitia, uberior causarum expositio, & quod est multò majoris momenti, certior morbi diagnosis prognosisque, & efficacior therapeia, in quâ Guaiaco, Chinæ, Sarsæ-parillæ cæterisque id genus hidroticis remediis minùs deferatur, plùs efficaciæ attribuatur Mercurio, sua asseratur hydrargyrosi excellentia, ac demùm recta adhibendi Mercurii methodus enucleatè proponatur. Sed hæc omnia non tam Auctorum, quàm ipsorum ætatis vitia fuisse videntur, eò quidem ignoscenda faciliùs, quòd tunc temporis nondum satis perspecta erat morbi medicina, quòd crimini dabatur Veterum exempla deserere, quòd horror Mercurii ceu venenati pharmaci in omnium animis altè insidebat, quòd Guaiaci effectus magnificis præconiis certatim efferebantur quasi totidem miracula.

Peccatum est aliter sed graviùs in recentioribus Scriptis, quæ nostro & superiore seculo publici juris facta sunt. In illis frustrà requiras Librum unum aut alterum justæ amplitudinis, quo morborum omnium tractatio pro argumenti gravitate exponatur. Multæ quidem occurrunt Dissertatiunculæ, de uno

tantùm aut altero morbo venereo, ſed leves, jejunæ, tumultuariæ, in quibus vix ſumma rerum capita obiter perſtringuntur. In pleriſque opinionum commenta reperire eſt antè inaudita, *Hypotheſes* dicunt, quibus palàm eſt ſuperiore ſeculo poſt excuſſum Antiquorum jugum plùs æquo capta & delinita fuiſſe Medicorum ingenia, cùm auctoritati parerent minùs, necdùm rationi & experientiæ noſſent parere ſatis. Demùm è tot Scriptoribus ne quidem unus therapeiam mercurialem accuratè deſcribere, varioſque ſcopulos per quos medios regenda eſt, diligenter detegere curavit; ſed ſuum ſinguli arcanum remedium magnificè venditant, quod tanquam certum, indubium, efficaciſſimum ita enixè collaudant, ut ipſi occultam in laudibus fraudem aperiant, ac planiſſimè deſignent (a) *ſe ſui quæſtûs causâ falſas ſuſcitare ſententias*, nec alio fine ſuas Diatribas ſcriptitaſſe, niſi ut arcano ſuo lucriferam celebritatem compararent.

(a) Ennius, *in fragment.*

Utantur tam præpoſteris artibus Agyrtæ & Circulatores, (b) *quorum ſtultitiæ quæſtus impudentia eſt.* Sed ab iiſdem ſedulò ſeſe abſtineant velim, quicumque gloriæ cupidi famæ conſulunt, quicumque veritatis cultores & fraudis inimici concivium incolumitati ſtudent ex animo. Quapropter ægrè fero à Chirurgis non paucis, à Medicis nonnullis exteris, à Medicorum noſtratium uno aut altero, arcana proponi remedia, quorum præparationem de induſtriâ celant, ut inefficaciam non prodant, ſed quibus amant credulos vulgi animos ludificare, non ſine lucri turpiter quæſiti infamiâ.

(b) Phædrus, *Lib. 1. Fab. 14.*

Abundè indicant, quæ hactenus præfatus ſum, quanto jure à Medicis artis ſuæ ſtudioſis deſideretur Opus novum, de eodem argumento diligentiùs, fuſiùs, meliore fide conſcriptum: At verò indicant eadem ſimul quanta ſit Operis illius magnitudo atque difficultas, & quot adſint quantaque à quibus Scriptori cavendum ſit, ſi curaverit peritorum votis facere ſatis.

Profuit mihi hæc omnia priùs *percepiſſe atque animo mecum antè peregiſſe*, quàm ad ſcribendum animum appuli. Inde enim probè intellexi partes meas eſſe, ut quæcumque ad morbi originem, ingreſſum, propagationem; quæcumque ad contagionem, contagionis genera, varioſque modos quibus ſuſceptum virus modò ſilet, modò ſævit furore vario in ſingulos; quæcumque ad morborum venereorum tùm localium tùm univerſalium cauſas, ſymptomata, ſigna, therapeiam

pertinent, ita diligenter expedirem, enuclearem, definirem, ut (*a*) *vetustis novitatem, novis auctoritatem, obsoletis nitorem, obscuris lucem, fastiditis gratiam, dubiis fidem, omnibus verò naturam, & naturæ suæ omnia darem*, uno verbo, quod à Plinio Domitio Pisoni dictum tribuitur, ut *Thesaurum* facerem *potiùs quàm Librum*.

(*a*) Plinius, *in Præfat. Histor. Natural.*

Haud equidem confido quæ destinaveram à me præstita fuisse, quæ sanè nec eâ destinaveram fiduciâ, ut à me præstanda sperarem; *mecum enim habito*, neque nescius sum *quid ferre recusent, quid valeant humeri*. Sed animum facilè induxi licere mihi laboriosam, difficilem & perobscuram disputationem meditanti magna & egregia spe concipere, quæ mentem excitarent, erigerent, acuerent, viresque Operi pares possent sufficere, tantò quidem magis quòd rationem illam consuetudinemque noveram laudi plerumque, vitio numquam datam esse, cùm (*b*) *etiam non assecutis voluisse abundè pulchrum atque magnificum sit*.

(*b*) Plinius, *ubi suprà*.

Hac ergo mente non dubitavi ad uberrimam propositi argumenti materiam aggredi, totamque quantacumque est, sex Libris tractandam comprehendere, in quos Opus ordinis gratiâ partiri visum est.

I. Agitur in *Primo* de morbi nascentis, adulti, senescentis historiâ, probaturque illius originem ad Insulas Antillas referendam esse, unde in orbem nostrum malis avibus devectus sit: De Americâ proinde meritò dici posse ob gravissimam pestem, quæ in Europam inde dimanavit, quod à Romanis olim de Asiâ dicebatur ob vitia quæ in Rempublicam illinc confluxerant, nimirùm (*c*) *devictam victores suos corrupisse*: Demùm id teterrimum mali genus hactenùs diversas vices sive periodos expertum esse, quæ variâ symptomatum accessione vel decessione insignes fuerint; ac nunc tandem videri paulatim mitescere, & nisi vana fides, in senium tendere in dies, sed tamen adhuc *pede claudo*.

(*c*) Florus, *Lib. 3. Cap. 12.*

Locus hic erat de multis sciscitandi, quæ in quæstionem venire non ignoro. Scilicet annon Lepra, quæ à Mose describitur *Levitic. Cap.* 14. eadem fuerit cum hodiernâ lue intelligi debeat (*d*) *ulcus illud pessimum à plantâ pedis usque ad verticem ejus*, quo Jobus à Satana percussus fuit permissu Dei? Annon David ipse lue eâdem laboraverit, cujus videtur symptomata

(*d*) Job. *Lib. Cap.* 2.

graphicè depinxiſſe in nonnullis Pſalmis? Tandem annon ad luem veneream alludat Auctor Eccleſiaſtici *Cap.* 19. *verſ.* 2. & 3. cùm ait *qui ſe jungit fornicariis fore nequam, putredinem & vermes illum hæreditaturos eſſe?* Sed cùm diligentiùs ſtudeo diſſolvendis aut explicandis nodis aliis gravioribus, & qui ad quæſtionem magis pertinerent, factum eſt neſcio quo fato ut hæc interciderint.

Omiſſionis tamen culpam ſi fortè culpa eſt, elevat manifeſta objectorum argumentorum vanitas, quæ confutare tanti non erat. Nam 1°. Unus eſt (*a*) Doctorum omnium ſenſus Lepram Judaïcam, quam à Moſe deſcriptam legimus in Levitico, fuiſſe illam ipſam Arabum Lepram, de quâ tam multa in Opere noſtro diximus. Quocirca cùm abundè probatum fuerit Lepram illam Arabum à Lue intereâ omnino diverſam fuiſſe naturâ, cauſâ, contagionis modo, ſymptomatis, curatoriâ methodo &c. conſequens eſt unâ eâdemque operâ quæſtionem illam de Leprâ Judæorum, quæ omnium potiſſima eſt, ac veluti cæterarum caput, planiſſimè reſolutam fuiſſe.

2°. Fatendum eſt quidem *ulcus*, quo Jobus *percuſſus* dicitur, pro lue intereâ habitum fuiſſe à Franciſco (*b*) Vatablo, quem (*c*) Cyprianus Ciſtercienſis ſequutus eſt: Videri eidem opinioni ſuffragatos eſſe & Joannem (*d*) de Pineda è Societate Jeſu, & Jacobum (*e*) Bolducium è religioſâ Capucinorum familiâ, & Domnum (*f*) Calmet Benedictinum è Congregatione SS. Vitoni & Hidulfi: Non defuiſſe etiam teſte (*g*) Ulrico Hutteno, qui luis *originem à Jobi ſcabie olim repeterent:* Quin imò ſolenne fuiſſe (*h*) Jobi præſidium à ſyphiliticis olim implorari, quaſi ſpecialis Patroni, qui nec ipſe mali ejuſdem ignarus fuiſſet. Sed mirum hucuſque provectam eſſe credulitatem Antiquorum, nec facilè video quo nomine potuerit ea opinio tantùm invaleſcere apud cordatos viros. Nam præter-

(*a*) Vid. Thomam Bartholinum, *De morbis Biblicis*, *cap.* 8.
Et Joannem Clericum, *in ſpeciali Diatribâ de Leprâ Judæorum*, quæ exſtat ad calcem *Tom. III. Comment. in Biblia.*

(*b*) In Adnotationibus *in Jobi Lib. Cap.* 2. *verſ.* 7. margini Biblior. appoſitis.

(*c*) Comment. *in Job. Cap.* 2.

(*d*) Comment. *in Job. Cap.* 2. *verſ.* 7. & 8.

(*e*) Comment. *in Libr. Jobi*, *cap.* XXX. *verſ.* 30. *Tom.* 1.

(*f*) Diſſertation *ſur la Maladie de Job.*

(*g*) De Morbi Gallici curatione per adminiſtrationem ligni Guaiaci, *Cap.* 1.

(*h*) Vid. inf. à *Lib. V.* ad annum 1520. ubi de *Joanne le Maire*, *Belgâ.*
Molanus *in Diario Medicor. eccleſiaſtico* ad diem 10 Maii, quæ Jobo ſacra eſt.
Baillet, *Vies des Saints de l'ancien Teſtament*, 10. Mai.

quàm quòd luce meridianâ clarius est luem veneream exeunte tantùm seculo XV. in orbem nostrum irrupisse, nulla certè intercedit affinitas inter morbum Jobi, qualis describitur *Capp.* 6. 16. 19. & præsertim 20. luemque veneream, quâ possit opinio illa niti. Quamobrem multò satius est de naturâ Ulceris, quo Jobus mulctatus est, silere cum Joanne (*a*) Mercero, vel cum (*b*) Origene, S. Joanne (*c*) Chrysostomo, (*c*) Polychronio & (*c*) Apolinario, Ulcus illud ad Elephantiasim referre, quæ in Arabiâ ad Euphratem, ubi degebat (*d*) Jobus, frequens erat, quàm commenta istiusmodi temerè effutire nullo auctore & auctoritate planè nullâ.

3°. Neque potiori jure licet colligere (*e*) Davidem lue eâdem venereâ infectum fuisse, quòd *Psalm.* VI. *vers.* 2. & 3. *Psalm.* XXXI. *vers.* 3. & præsertim *Psalm.* XXXVII. *vers.* 4. 6. & 8. referat *se infirmum esse, conturbata esse ossa sua, putruisse & corruptas esse suas cicatrices, lumbos suos impletos esse illusionibus, & non esse sanitatem in carne suâ.* Inde quidem liquet Davidem, dum ea scriberet, gravi morbo tentatum fuisse, at non ideò sequitur ut morbus ille lues venerea fuerit: Quod sanè etiamsi certò constaret luem veneream Davidis ævo grassatam fuisse, ut hodierno tempore, temerè & inconsultè diceretur, cùm symptomata quæ à Davide referuntur, notis luis symptomatis satis vicina non sint, ut suspicioni locum facere possint: Quod insuper contra apertam rei veritatem crederetur, etiamsi symptomata à Davide recensita à symptomatis luis venereæ minùs abhorrerent, cùm certissimis rationum momentis comprobetur luem veneream priscis seculis in orbe nostro omnino ignoratam fuisse.

4°. Denique hallucinantur quoque & oscitantes quidem, quicumque luem veneream locis ex Ecclesiastico suprà adductis argui contendunt, cùm nihil appareat manifestiùs quàm hic agi de ignominiâ, probro, paupertate, ægritudine, cæterisque malis, quæ *fornicarios* & scortatores meretriciis amoribus turpiter deditos manere solent. Similis exstat in Proverbiis locus *Cap.* 5. *vers.* 8. & *seq.* ubi Sapientia alumnum monens, *Longè fac*, inquit, *fili mi, à Meretrice viam tuam, & ne*

(*a*) Comment. *in Job. Cap.* 2. *vers.* 7.
(*b*) Contra Celsum, *Lib. VI. pag.* 503.
(*c*) In Catenâ Græcorum Patrum in B. Jobum, collectore Nicetâ.
(*d*) Friderici Spanhemii, Historia Jobi, *Cap.* 3.
(*e*) Gui Patin, *Lettre* 368.

appropinques foribus domûs ejus, ne des honorem tuum alienis & annos tuos crudeli, ne fortè impleantur extranei viribus tuis, & labores tui ſint in domo alienâ, & gemas in noviſſimis quando conſumpſeris carnes tuas & corpus tuum. Neque rara ſunt apud Auctores etiam * profanos monitoria conſilia de re eâdem. Sed de his ἐν παρέργῳ. Nunc redeundum eſt in viam.

II. Explicantur in *Secundo* Libro veneni venerei natura, indoles, propagatio, & efficacitas; ac deinde hiſtoricè quæritur quo tempore & quo auctore remedia ſingula quæ in Luem faciunt, ut Hydrargyros, Guaiacum, radix Chinæ, Sarſæ-parillæ, lignum Saſſafras, & præparata Mercurialia in uſum inducta fuerint, & quantâ animorum contentione de ſingulorum præſtantiâ diù decertatum ſit, donec tandem victoria hydrargyroſi ceſſerit.

III. Sic expeditis ſemel nodis omnibus hiſtoricis, diſcuſſiſque phyſiologicis & pathologicis tricis, quaſi gradus quidam atque aditus jactus eſſe videtur ad rem ipſam, cujus Medicorum eſt potiſſimùm ſatagere, nempe ad tractationem morborum venereorum omnium, tùm localium, quæ ſunt veluti proluſiones invadentis luis, & de quibus Libro *Tertio*; tùm univerſalium, quæ ſunt confirmatæ luis indicia, & de quibus Libro *Quarto* fusè diſſeritur. Quocirca expoſitis in utroque ſingulorum affectuum naturâ, causâ, ſymptomatis, ſigniſque tùm diagnoſticis tùm prognoſticis, ſpeciales afferuntur curationis methodi, quæ ſingulis morborum generibus ac diverſis ſingulorum gradibus adhibendæ ſunt.

Id autem egi omni meo ſtudio, ut hæc univerſa ordine digeſta breviter ac dilucidè explicarentur. Sed de his judicium æquis Lectoribus facilè permitto. At certè, quam laudem propriam peto, quam præcipuam ambio, cuncta propoſui fide quâ potui optimâ, ſuppreſſi nihil quod utile, nihil omiſi quod neceſſarium eſſe videretur; remedia protuli omnia, quæcumque certa, egregia, uſu maximè comprobata novi; de dubiis, incertis, infidis, ſi qua fortè attulerim, cautè monui; ut nihil omnino reticui dolo malo, ſic nihil jactantiùs prædicavi vaniloquentiâ. Sed omnia tractavi ubique ingenus, ubique de ægrotantium

* Sic apud Plautum *in Truculento, Act. II. Scen. 7.*
Meretrix meum herum miſerum ſuâ blanditiâ impulit in Pauperiem; privavit bonis, luce, honore atque amicis.

(ut Medicum & concivem decet) incolumitate verè sollicitus. Quamobrem spes est Librum huncce nostrum, si minùs diligenter elucubratus, atque adeò laude parùm dignus esse videatur, tamen quia benevolenti animo conscriptus, nobis apponendum esse gratiæ.

Remediorum formulas protuli, quotcumque usu vulgò receptæ sunt, & in multos ex æquo quadrare possunt. Cæteras, quas pro morbi naturâ & gradu, aut pro ægrotantium viribus & ætate variare necessum est, prudens omisi, ne junioribus Medicis essent offendiculo, à quibus in obviis quibuscumque ægris nullo discrimine plerumque adhiberentur. Sed præcipua & præsentissima remedia diligenter recensui, quæ ad singula morborum genera valent, ab infirmioribus ad vehementiora progrediendo appositâ singulorum dosi; unde nihil negotii futurum est formulas, si usus fuerit, ex re & ex tempore conficere: At monitos velim juniores Medicos, ut *mixturæ & compositiones ex paucis* semper conflentur (*a*) *remediis ex causâ non ex conjecturâ assumptis.* Indigesta enim & promiscua remediorum farrago, quâ nonnulli formulas (*b*) *inexplicabiles* offerciunt, non modò, ut Plinius (*c*) ait, *ostentatio artis & portentosæ scientiæ venditatio est*, quin etiam, ut idem alibi dicit, (*d*) *impudentia*, (*e*) *fraus*, (*f*) *perfidia est*, quæ ægrotantibus ferè numquam non nocet, cùm semper nimia & inutilia, sæpissimè proposito scopo contraria remedia eâ ratione inculcentur & oggerantur.

(*a*) Plin. *Histor. natur. Lib.* 22. *cap.* 24.

(*b*) Ibid. *Lib.* 29. *cap.* 1.

(*c*) Ibid. *Lib.* 24. *cap.* 1.

(*d*) Ibid. *Lib.* 22. *cap.* 24.

(*e*) Ibid. *Lib.* 24 *cap.* 1.

(*f*) Ibid. *Lib.* 29. *cap.* 1.

V. & VI. Videbatur manus extrema Operi jam imposita, cùm optimum fore judicavi, & Chronologicam Auctorum omnium, qui de eodem argumento scripsere, Bibliothecam subjungi, ut uno quasi intuitu cognoscere liceret, quid de luis venereæ origine, naturâ, remediis varii variè senserint diversis temporibus; quid in promovendâ illius curatione à singulis præstitum sit; uno verbo ex quibus ambagibus & quorum potissimùm studio morborum illorum therapeia qualis nunc usu viget, ad eum perfectionis apicem pervenerit, quo nunc stare videtur?

Eo itaque consilio Auctores istiusmodi, quotquot nancisci datum est, diligenter evolvi, legi, perlegi; quæcumque nova, singularia, rara, notatione digna visa sunt, sedulò è singulis excerpsi; cuncta membratim digessi, suis quæque temporibus reddidi, ac in duos alios Libros distribui, *quintum sextum-*

que, quorum alter quidem de Auctoribus omnibus agit, qui ab ingressu morbi ad annum usque 1600. alter verò de cæteris, qui abhinc ad hanc usque diem speciales de morbis venereis Libros edidere. Hinc panditur series & ordo curarum, quæ Medicos anxios habuere sollicitosque; hinc intelligitur quantâ consternatione sub ingressum luis obstupuerint, rei novitate mirè perculsi; quàm diffidenter & infeliciter attentaverint initio morbi curationem; quantâ trepidatione exploraverint usum remediorum; per quotuplices *mortes egerint experimenta;* quo progressu tandem, quibusve periculis cognitionem ceperint sequentium Theorematum, Dogmatumve, quæ improvisa & inexpectata experientibus adfuere, quæ diù multis dubia visa sunt quia nova, quæ dudùm apud omnes in confessum venerunt quia compertissima.

1°. *Luem veneream morbi speciem esse, quæ nec errore diætæ, nec ullo rerum non-naturalium vitio possit unquam sponte generari in orbe nostro, sed ibi vigeat fomite quodam alienigenâ sed perenni, seu potiùs semper redivivo*; quod ante notam luem veneream de nullo alio morbi genere unquam affirmatum, imò nec excogitatum priùs fuerat; quod de lue ipsâ venereâ nondùm certò liquebat anno ab ingressu morbi sexagesimo; quod jàm pridem compertum est certissimâ experientiâ; quod tandem nunc opinantur nonnulli & cum Leprâ Arabum quandiù in Europâ grassata est, olim commune fuisse, & etiamnùm commune esse cum Peste Asiaticâ, quæ Europam identidem depopulatur.

2°. *Seminium illud morbificum sive morbi fomitem, quem* virus venereum *dicunt, licet in orbe nostro nullâ unquam ratione generari possit, attamen si quocumque modo, minimis etiam & inconspicuis guttulis in sanguinem transfundatur, ibidem facilè plerumque augeri, multiplicari, invalescere*; quod de veneno venereo exploratissimum est; quod videtur & de seminio Elephantiaco sive Leproso verum olim fuisse; quod de contagio quoque pestifero haud ineptè conjicitur, quamvis non desint qui non assentiantur.

3°. *Contrà verò virus idem clam aliquando latere ad multos annos in ipso sanguine sine noxâ, quæ manifesta sit, atque adeò sine ullo sui indicio: Verùmtamen integrum & illibatum ibidem permanere, ita ut ex occasione facilè possit confestim*

erumpere

erumpere & eâ quidem plerumque vehementiâ, quæ datas inducias fœnerari videatur; quod ſanè de hydrophobico contagio Antiquiores jam ſubodorati fuerant, ſed quod de veneno venereo certiùs compertum eſt exemplis frequentiſſimis.

4°. *Uſum Mercurii & præparatorum mercurialium ad extirpandum luis venereæ ſeminium unicè valere, & modò cautè adhibeatur, ſemper tutum, innocuum & efficacem eſſe:* quem tamen cuiquam adhibere nefas olim fuiſſet ante natam luem veneream; contrà quem primo ſeculo ab ingreſſu luis Medicos nonnullos non puduit temerè niti ex vanâ erga Antiquos credulitate, à quibus Mercurius veneni falsò damnatus fuerat; quem demùm experientia rerum magiſtra monſtravit præſentiſſimum eſſe morbi remedium.

5°. *Illito mercuriali unguento, aut exhibitis præparatis mercurialibus ptyaliſmum perinde moveri,* quod novum purgationis genus ab antiquioribus Medicis plenè ignorabatur; quod nunc certiſſima eſt luis venereæ medicina; quod & ad alios morbos non paucos egregiè facere compertum fuit.

6°. *Tandem hæc omnia ut plurimùm præſtari ſolo ſupra cutem illitu unguenti mercurialis, unde patet ſumma utilitas & efficacitas Iatraliptices*, Medicationis genere novæ, quam mirari ſubit ad alias remediorum ſpecies præter Mercurium, & ad alia morborum genera præter veneream luem nondùm traductam fuiſſe.

Liquet ergo lue venereâ in orbem noſtrum irrepente humanum quidem genus *magno atque ſolido mulctatum* fuiſſe *infortunio*, at ſimul artem Medicam novis Theorematis auctam, noviſque remediis amplificatam fuiſſe; quaſi verò noſtris tantùm periculis diſcere datum eſſet. Sic ut exemplis rem illuſtrem, numquam magis promovetur militaris ſcientia quàm bellis internecinis, quæ ſunt communis populorum pernicies. Sic numquam reperiuntur feliciùs, aut diligentiùs adhibentur novæ munitionum formæ, quæ ſint ad defenſionem urbium opportuniores, niſi cùm uſus invexit arma nova & ad oppugnandum efficaciora.

Cæterùm ne Tirones Auctorum nomine vel famâ deluſi commentis fidem adjungerent, lubuit de plerorumque Operum pretio, ac opinionum quæ in iiſdem referuntur valore judicium interponere, non æquum modò, ſed modeſtum ut me de-

cebat, imò etiam verecundum, nisi fortè de Circulatoribus & Agyrtis quæstio inciderit, quorum impudentiam & imperitiam retegi, ac fraudes proferri tùm Reipublicæ, tùm rei Medicæ perinde interesse censeo.

Restabat quo sermone Librum conscriberem an latino, an patrio? Placebat aliis quidem isto, ut à Chirurgis nostratibus intelligeretur, quorum plerique latinè nesciunt: Aliis verò illo scribi, ut & exteris quoque prodesse posset, quibuscum latini sermonis communio est. Sed vicit latini sermonis virtus, ac dubitationem omnem sustulit honestatis ratio, quippe puduit de morbis, de partibus, de rebus obscœnis Gallicè dicere. Apud Latinos, ut de Græcis referebat (a) olim Celsus, horum omnium *vocabula & tolerabiliùs se habent & accepta jam usu sunt, cùm in omni ferè Medicorum volumine atque sermone jactentur. Apud nos* verò *fœdiora verba ne consuetudine quidem aliquâ verecundiùs loquentium commendata sunt, ut difficilis hæc explanatio* futura fuisset, *simul & pudorem & artis præcepta servantibus.*

(a) *Lib.* 6. *cap.* 18.

ADDENDA.

Paginæ 9. post artic. 4. Domnus Augustinus Calmet Benedictinus è Congregatione SS. Vitoni & Hidulfi in eruditis suis Commentariis in Biblia, dùm (*a*) inquirit in morbum Jobi, occasione datâ differit ibidem de venereâ lue, quam cum Jobi morbo eamdem esse opinatur. Quapropter contendit luem illam antiquitùs grassatam fuisse, cui opinioni ut fidem faciat, præter loca aliquot antiquorum Scriptorum ex iis quæ ipsi recensuimus, tria adducit alia à nobis prætermissa, nempe 1°. Locum ex Luciano *in Pseudo-logistâ, de morbo Lesbio:* 2°. Locum ex Ausonio *in Epigrammate* 71. in Crispam, *de Nolano Luxu:* 3°. Locum ex Suetonio *in vitâ Augusti Cap.* 22. ubi de *inunctionibus*, quas Augustus *ad ignem adhibebat.*

(*a*) Dissertation *sur la Maladie de Job*, au commēcement du Livre de Job.

Me quidem piget seu potiùs pudet primum & alterum locum ex Luciano & Ausonio exscribere, quia uterque turpissimæ obscœnitatis. In tertio verò sic legitur, *Verùm tantam infirmitatem* corporis *magnâ curâ tuebatur* Augustus, *in primis lavandi raritate. Ungebatur etiam sæpiùs, sudabat ad flammam, deinde perfundebatur egelidâ aquâ vel sole multo calefactâ.*

Putat autem Domnus Calmet *morbum quidem Lesbium* apud Lucianum, & *Nolanum Luxum* apud Ausonium, de Lue ipsâ venereâ; *inunctiones* verò *& sudationes*, quibus Augustus utebatur ad ignem teste Suetonio, de curatione Iatralipticâ luis venereæ accipienda esse.

Veniam equidem facilè dandam puto Viro erudito, qui à rebus Medicis planè alienus erat. Sed næ ille in errore versatur maximo. Nam 1°. Constat à Luciano *morbo Lesbio*, & ab Ausonio *Nolano Luxu*, animi vitia, non corporis; impurissimas libidines, non morbosas affectiones intelligi, ut liquet tùm ex ipsis locis, tùm ex unanimi Interpretum sensu. 2°. Tantùm abest ut *inunctiones sudationesque* ab Augusto adhibitæ ad Iatralipticam luis venereæ curationem pertinuerint, quam nemo tantæ antiquitatis esse dixerit, ut ne quidem ad curationem ullam medicam, sed ad diæteticam vivendi normam spectaverint. Nempe Imperator Augustus cùm per valetudinem naturâ *infirmiorem* non posset pro more ætate suâ recepto balneis & balneariis delitiis quotidie uti, ut horum vicem suppleret, *ungebatur & sudabat ad flammam*, ac deinde *perfundebatur egelidâ* id est subtepidâ *aquâ*; quâ de re *Vid.* Lævinum Torrentium in hunc Suetonii locum.

Paginæ 85. artic. 1. & paginæ 506. artic. 2. Hìc non quæritur utrùm mater lue venereâ infecta prolem morbo eodem actu infectam possit parere: Nam extra dubium est ab infectâ matre partus edi squallidos, semi-putres, ulcerosos, verè syphiliticos, quod ipsi passim docemus, præsertim *Pagin.* 321. *art.* 12. *&* 345. *artic.* 4. Sed quæritur utrùm à parentum alterutro infecto possit embryoni virus infundi venereum, quod

totâ quidem pueritiâ tacitum ſileat ſine noxâ, quod deinde verò in adultis ſponte reviviſcat, & ſine novâ ullâ contagione veram & legitimam luem veneream producat, de quo jure dubitatur.

Paginæ 419. *n°. IX.* Methodus conficiendæ aquæ Rabelii, ſeu potiùs methodus edulcandi olei vitrioli addito ſpiritu vini, jam pridem deſcripta fuerat à Petro Mariâ Canepario, Cremenſi, *Libro de Atramentis cujuſcumque generis, Deſcrip. VI. Capp.* 18. & 42.

Paginæ 464. *artic.* 2. Dionyſius Fontanonus, Monſpelienſis, inter Medicos ætatis ſuæ haud incelebris & tùm *Practicâ* ſuâ *Medicâ*, quæ ſæpiùs typis excuſa eſt, tum Bibliographorum fermè omnium teſtimonio notiſſimus, dicitur per errorem in Editione Lugduno-Batavâ Collectionis Aloyſii Luiſini *Dionyſius Fontaninus, Monſpudienſis*. Sanè confiteor mihi non liquere quid cauſæ fuerit cur ab Italicis Editionibus recedere viſum ſit in nomine tùm Auctoris, tùm patriæ illius.

Paginæ 488. *artic.* 3. Reperi nuper fortuitò nec à Liebautio Borgarutium, nec à Borgarutio Liebautium, ſed ab utroque Jacobum Sylvium expilatum fuiſſe ſuppreſſo Sylvii nomine. Hæc enim eadem, quæ ab utroque narrantur *de Nebulonibus ſe Medicos mentientibus & in aſinum ſtrigoſum raptis, ut ex urbe cum ſcommatis educantur*, proſtant verbis totidem in Præfatione Sylvii præmiſsâ *Methodo ſex Librorum Galeni in differentiis & cauſis morborum & ſymptomatum*, quæ Lutetiæ prodiit anno 1539. *in fol.* Sed à Sylvio, ſicut à Liebautio, qui Galli erant, narrantur ea *de Montepeſſulano clariſſimâ & antiquiſſimâ Medicinæ Academiâ*, cùm à Borgarutio, qui Italus erat, dicantur in genere de *quibuſdam optimis civitatibus*.

Paginæ 498. *Capiti de Hieronymo Mercuriali.* Scripſit reapſe Hieronymus Mercurialis Tractatum *de Morbo Gallico*, qui conſtituit Librum IV. *Practicæ Medicæ*, quæ illius nomine prodiit *in fol.* Francofurti ad Mœnum ann. 1602. ſive *Prælectionum Patavinarum*, quæ Venetiis *in fol.* editæ ſunt apud Juntas. ann. 1606.

Conſtat Tractatus ille ſex Capitibus. I. *De definitione & ſubjecto.* II. *De cauſis.* III. *De differentiis & ſignis.* IV. *De curatione.* V. *De antidotis.* VI. *De accidentibus Morbi Gallici.*

Huc autem redit ſumma Doctrinæ, quæ ab Auctore proponitur.

(a) Cap. 2. I. *Morbum* (*a*) *novum eſſe noſtro orbi, neque poſſe jure adnumerari inter genera morborum Veteribus cognita.*

(b) Cap. 2. II. Contagione (*b*) ſolùm, & præſertim uſu veneris cum infectis propagari..... *Laudem* (*b*) *eſſe Italorum, ut abundent hoc morbo, quia indulgent veneri & utuntur paſſim mulieribus infectis, ut non mirum ſit eſſe quaſi peculiarem morbum* ſuarum *plagarum.*

(c) Ibid. III. » Procul (*c*) dubio futurum eſſe, ut quandoque peſtis hæc prorſus

finiatur : Ad hoc existimandum multis conjecturis se impelli : Unam « esse quia cæteri morbi qui tempore majorum apparuerunt, novi omnes « sunt tandem penitus extincti : Alteram, quoniam à principio, quo morbus « hic cœpit, usque ad nostra tempora valdè imminutus est, unde si præ- « terita præsentibus comparemus, existimandum est in dies esse minuen- « dum, ita ut tandem prorsùs aboleatur. »

IV. Antidota (a) Morbi Gallici esse Lignum sanctum sive Guaiacum, Salsam-parigliam & Chinam, quorum decoquendorum & exhibendorum Methodum multis describit. Silet verò de Sassafras. (a) Cap. 5.

V. Inter (b) efficacissima morbi remedia recensenda esse linimenta & suffumigia Mercurialia, quorum componendorum & administrandorum rationem proponit. De interno verò Mercurialium præparatorum usu ne verbum quidem facit. (b) Cap. 6.

VI. Quantitatem (c) linimenti variam esse debere pro varietate ho- « minum, sed animadvertendum esse ut numquam utamini unâ vice lini- « mento, quod contineat plus duabus drachmis argenti vivi; quod si non « proficiat, poterit augeri argentum : Melius tamen esse semper augere « quàm detrahere; hanc enim tutiorem esse viam. » (c) Ibid.

VII. *Numerum* (d) *dierum, quibus utimur* linimento, *ipsum etiam incertum esse : Alios ungere novem diebus, alios duodecim, alios etiam quindecim, sed semper interpolatè. Inungimus*, pergit ille, *tribus primis diebus, deinde desistimus uno vel altero die; iterùm inungimus tribus diebus, deinde desistimus unâ vel alterâ die.* (d) Ibid.

Paginæ 542. *Capiti de Gervasio Ucay.* Tractatus de Morbo venereo Gervasii Ucay Tolosæ primùm editus fuit anno 1693. *in* 12. Auctor sibi in fronte titulum adscribit Magistri Artium liberalium & Doctoris Medici Tolosani.

Paginæ 552. *lin.* 37. Quibus addi velim & ipsum Domnum Augustinum Calmet Benedictum è Congregatione Sancti Vitoni & Sancti Hidulfi, qui in Dissertatione *de Leprâ* Gallicè scriptâ, suo in Leviticum Commentario præfixâ & Lutetiæ Parisiorum editâ anno 1708. contendit Lepram, quam cum lue vereneâ, quæ nunc grassatur, eamdem fuisse putat, ab inconspicuis vermiculis cutem depascentibus produci, quod multis rationum vel observationum momentis conatur confirmare, sed tamen incassùm meo quidem judicio.

INDEX CAPITUM.

LIBER I. De Origine, Propagatione, & Periodis Morborum Venereorum.

LIBER II. De Contagione, Naturâ & Therapeiâ Morborum Venereorum.

DE MORBIS

DE MORBIS VENEREIS.

LIBER PRIMUS.

De Origine, Propagatione & Periodis Morborum Venereorum.

CAPUT PRIMUM.

Luem veneream nec Græcis, nec Romanis olim notam fuisse.

RECTÆ rationi consentaneam esse censemus eorum sententiam, qui luem veneream orbi nostro Deo providente eo fine inductam fuisse existimant, ut tanquam fræno vaga hominum libido coerceretur, vel vindicaretur tanquam flagello. *Neque* enim, quod de re aliâ dicit (a) Tullius, *sine magnâ utilitate constitutum esse videtur, ut homines castigationibus affici se in delictis dolerent.* Noluerimus tamen inde concludi hunc morbum, qualis nunc viget, antiquitus viguisse, quoniam impurissima hominum flagitia vindice pœnâ, quæ coæva esset, semper indiguêre. Pium quidem est Dei consilia, cùm manifesta sunt & certa, suspicere & reverenter adorare; sed nefas est eadem, cùm latent, scrutari curiosiùs, aut, quod pejus est, Dei providentiam arctis rationis nostræ cancellis definire, & infinitam ejusdem sapientiam pro sapientiæ nostræ modulo metiri. Semotâ igitur tam vanâ temeritate, non quid Deus olim facere debuerit, sed quid olim fecerit; non utrùm pravas hominum libidines lue venereâ

(a) *Tusculanarum Quæstion. Lib.* 4.

punire quondam debuerit, sed utrùm quondam punierit inquirere opus est.

Luem veneream nec Græcis, nec Romanis olim cognitam fuisse probatur:

Positam sub eo conspectu quæstionem dirimere facile est non conjecturis aut indiciis longè quæsitis, sed ex historiarum fide, quâ manifestissimè liquere arbitramur veneream luem Græcis Romanisque nec re, nec nomine unquam innotuisse, sed ab utrisque plenissimè & perfectissimè ignoratam fuisse.

Porro tamen haud æquum foret à nobis, qui negantium partes sustinemus, argumenta affirmantia, aut testimonia diserta expeti, quæ nodum apertè resecent, & veneream luem Veteribus ignotam fuisse directè comprobent. Sufficit negantibus rationibus, quas solas fert quæstionis conditio, rem evinci, ut nos præstituros esse confidimus sequentibus, quæ sanè potentissimæ & omni exceptione majores esse videntur.

II. Silentio Medicorum omnium.

Prima petitur à silentio Medicorum, qui ab Hippocratis ævo, hoc est à primis Medicinæ incunabulis apud Græcos Romanosque floruêre, & in quorum Scriptis ne verbum quidem legere est, quod ad luem veneream possit ullâ ratione accommodari. Vix ab ortâ juxta nos in Europâ lue venereâ numerantur anni 240. & abhinc tamen editas novimus ultra 200 Diatribas de morbo venereo datâ operâ scriptas; quin imò abhinc vix ullum Opus est de Medicina conscriptum, in quo expressa morbi ejusdem mentio non habeatur. Sanè tam contraria agendi ratio abundè probat veteres Medicos, quorum cæteroquin diligentia comperta est in enumerandis singulis tumorum speciebus; in distinguendis vel levissimis oculorum morbis; uno verbo in explicandis morbis omnibus, quos cognovêre, de lue venereâ, affectu scilicet ita gravi, ita communi, ita singulari tam constanter omnes tacere non potuisse per annos bis mille, si affectus ille ipsorum ætate quondam sæviisset, qualis jam sævit altero abhinc sæculo.

II. Silentio Historicorum veterum.

Altera ducitur ex silentio Historicorum veterum, qui neminem morbo ex venere contracto affectum fuisse memorant, licet vaga stupra & flagitia plurima Imperatorum, Regum & aliorum passim referant. Certè vivitur jam castiùs, nec tam effrænatè in venerem effusa ætas nostra. Nihilominus tamen constat aperto Historicorum testimonio à primo luis venereæ ingressu, haud longo scilicet temporis intervallo, Principes viros non paucos eo morbo jam laborasse, nempe Carolum V. Imperatorem, qui idcirco decocto tum Guaiaci, tum Radicis Chinæ sæpiùs usus est, testibus Andrea Vesalio Medico Cæsareo, *in Epistolâ de Radice Chinæ*, Gabriele Fallopio, *Tractat. de Morbo Gallico, cap.* 60. Antonio Fracantiano, *Lib. de Morbo Gallico:* Franciscum I. Gallorum Regem, qui luem ab uxore Mercatoris ferrarii contraxit, unde diu malè habitus supremum diem tandem obiit. Mezerai, *Abrégé Chronolog. ad ann.* 1538. Bayle, *Dictionnaire Critique*, in verbo *François I. ad notam D:* Carolum IX. qui carunculâ virgæ ex virulentâ gonorrhœâ ægrotavit, & cathæreticis curationem accepit operâ Gothofredi Giannati, ut liquet ex Actis Monspeliensis Computorum Cameræ: Vide Lazarum Riverium, *Observat. Medicar. Centur.* 2. *Observatione* 14: Henricum III. qui dum è Poloniâ in Gallias rediret post mortem fratris Caroli IX. à Scorto, quocum Venetiis rem habuit, gonorrhœam virulentam concepit: *Vide Mezerai, Abrégé Chronologique, ad annum* 1574:

Demum, ut exempla à cæteris Europæ Nationibus desumpta nunc omittam, Carolum à Lotharingiâ Ducem Meduanensem, famosum Caput Fœderatorum, seu potiùs perduellium adversùs Henricum III. & Henricum IV. qui & ipse morbo eodem infectus fuit. *Mezerai, Abrégé Chronolog. ad ann.* 1589.

Quæ ergo idonea & justa erit veterum Historicorum excusatio, apud quos per bis mille annos nullum prostat exemplum istiusmodi? An neminem inter tot Græcorum Duces, inter tot Romanorum Imperatores, omnes effrænatæ & impurissimæ libidinis, morbo ullo venereo unquam laboravisse credemus, de quo mentionem facere potuerint? Sed tam felix, tam diuturna, tam constans tot hominum incolumitas, qui in periculis venereis sine delectu versabantur, prodigio similis esset. An verò Historicos veteres non ausos fuisse turpes & dedecorosos Ducum aut Imperatorum morbos retegere? Sed profectò qui hæc animo ita concipiunt, antiquos Historicos malè norunt. Tacitus scilicet, qui Imperatorum vitia tam acri stylo perstringit: Suetonius, qui Cæsarum vitas eâdem prorsus licentiâ scribit, quâ vixerunt ipsi: cæterique antiquiores Scriptores, qui maximâ cum libertate quoslibet notant, Principum infamiam & dedecus adulatione pessimâ de industriâ omnes celaverunt? Minimè omnium. Quid restat igitur, nisi ut ex silentio veterum Historicorum concludamus quod ex veterum Medicorum silentio modò collegimus, luem scilicet veneream antiquitus numquam observatam fuisse?

III. Silentio Poëtarum, cæterorumque Scriptorum antiquorum.

Demum *Tertia* desumitur ex silentio Poëtarum veterum, tum Satiricorum, tum Epigrammaticorum, cæterorumque Auctorum, in quorum Operibus locus nullus exstat, qui de lue venereâ possit intelligi. Sanè parem desideramus modestiam in Poëtis, qui ducentis abhinc annis in Galliis nostris floruêre, ut nunc de alienigenis sileamus. Ignorat enim nemo apud Regnerium in Satiris; Marotum, Baysium, Theophilum, Sigognium, Berthelotum, Sanctum Amandum, Roussellum, &c. in Epigrammatis, aut Poëmatiis; Rabelæsum in Satira, cui *Gesta Gargantuæ & Pantagruelis* titulum fecit, liberiores jocos in luem veneream, aut lue venereâ infectos passim prostare, quos excusatos ipsi noluerimus. Quorsum ergo discrimen tam manifestum veteres inter & recentiores Poëtas, Scriptóresque alios? Putandum forsan Horatium, Juvenalem, Persium, qui tam obscæna sæpè proferunt, qui tot convitia, tot scommata passim congerunt, Regnerio Satirico; aut Catullum & Martialem, qui de rebus venereis tot dicteria dicunt in omnes, Maroto, Baysio, Theophilo, Sigognio, Bertheloto, Sancto Amando, Roussello; aut demum Petronium turpissimæ obscænitatis Scriptorem, Rabelæso verecundiores fuisse, vel minùs maledicos? Nequaquam profectò; sed inde colligendum est, ut jam sæpiùs dictum fuit, luem veneream, quæ posteriorum ætate viguit, incognitam fuisse priorum ævo, qui alioquin numquam abstinere potuissent à prurigine multa in libidinosos jocandi, tum de naturâ, tum de causâ morbi quem nequitiis sibi comparavissent.

Ut ergo Lucretius mundi *novitatem & naturam recentem* rectè probat sequenti ratiocinio, *De rerum naturâ, Lib.* 5.

Prætereà si nulla fuit genitalis origo
Terrarum & cœli, semperque æterna fuêre;

Cur supera bellum Thebanum & funera Trojæ,
Non alias alii quoque res cecinêre Poëtæ?

Sic nobis quoque argumento simili, neque minùs firmo novitatem luis venereæ confirmare licet; nempe si recens non fuit *genitalis origo* hujus luis, si impurus ille morbus antiquitus viguit, ut nunc, cur Medici, Historici, Poëtæ veteres, qui de levioribus & rarioribus morbis multa habent, immanem illum & communissimum affectum quasi ex compacto omnes siluissent?

IV. Testimonio Medicorum omnium, qui Carolo VIII. suppares vixerunt.

Tandem possumus in probationem adducere auctoritatem Medicorum omnium, qui sub ingressu luis venereæ vixêre, & quorum unanimi testimonio constat morbum hunc in Europam primùm inductum fuisse exeunte sæculo decimo quinto; cum nullo alio morbo, qui olim cognitus fuerit, aut antiquitus observatus, ullo modo convenire; à Regno Neapolitano, ubi primùm Gallos & Neapolitanos invasit, in cæteras Europæ oras contagione longè latèque propagatum esse; demum à militibus Hispanis, qui in Indiis sub Christophoro Columbo meruerant, malam hanc mercem Neapolim traductam fuisse: sed de his singulatim & fusè in sequentibus.

CAPUT II.

Explicantur aliquot Veterum loca, quæ detorqueri solent, ut de lue venereâ intelligantur.

Explicantur loca in novitatem luis venereæ allata ex Veteribus.

QUAMQUAM rationes, quas modò proposuimus, maximum momentum habere videantur, haud desunt tamen qui in contrarium pugnent auctoritatibus & argumentis: auctoritatibus quidem, ut ostendant luem veneream ab Antiquis olim cognitam fuisse; argumentis verò, ut probent ab iisdem olim cognosci debuisse. Itaque exigit instituti operis ratio, ut utrisque satisfaciamus, auctoritatibus isto, argumentis sequente capite. Inde sanè, ubi semel manifestum fiet, quàm futili fundamento objectiones nitantur, nova neque profectò exigua confirmatio veritati, quam propugnamus, accessura est.

I. Ex Medicis, nempe ex Hippocrate:

I. Proferunt varia Hippocratis loca, potissimùm ex *tertio Epidemiorum, sect.* 3. quibus putant luem veneream graphicè describi, cùm ibi varia recenseantur symptomata, quæ in lue venereâ solent observari, ut fluxiones ad pudenda, exulcerationes, tubercula circa inguina, pustulæ magnæ, serpentia ulcera maligna, sacer ignis cum valdè parvis ulcusculis, abscessus & suppurationes, ossium & nervorum ex decidentiâ magnæ mutilationes, fluxio collecta puri non similis sed deterior pure, glabrities capitis & menti cum febre vel sine febre, abscessus circa dentes, &c.

Sed 1°. Videntur qui talia adducunt, causam suam vel ideo prodere, quòd audeant Hippocratis testimonio tam captiosè abuti. Nullum enim locum integrum producunt, qui unâ & continente serie legatur, & unde veram Hippocratis mentem liceat eruere: sed ex discerptis, mutilisque periodis, hinc & illinc membratim collectis centonem consarcinant, ut

Hippocratem ad suam sententiam possint detorquere. Sanè, si ea probentur, de Scriptorum auctoritate actum est. Quid est enim cur de vero eorumdem sensu frustra contendatur, si liceat eisdem pro lubitu sensum quemlibet affingere?

2°. Quòd si remotis præjudiciis consulantur loca ipsa indicata, liquebit inde luce meridianâ clariùs Hippocratem ne somniasse quidem de lue venereâ, sed pestilentiam descripsisse. Morbi nempe, de quibus loquitur, acuti, epidemici, cum febre conjuncti, & à tempestate humidâ & austrinâ inducti fuerunt, cùm è contrà lues venerea chronica & sporadica sit, sine febre invadat, & solo veneris usu propagetur. Adde morbos illos curatos fuisse vel sponte, quod lui venereæ non convenit, vel saltem methodo, quæ ad luis venereæ curationem planè inefficax esset.

3°. Ideo Galenus ipsemet *Commentario* 3. laudata Hippocratis loca intelligit de morbis pestilentibus, vitio aeris epidemicè grassantibus, quâ de re consentientes habuit cæteros fere omnes Interpretes, qui ab illius ævo sive ante luis venereæ ingressum in Europam, sive post eumdem scripsêre.

4°. Neque scrupulus ullus idcirco residere potest, quòd ab Hippocrate recenseantur symptomata quædam, ut fluxiones ad pudenda, exulcerationes, tubercula circa inguina, &c. Hæc enim, quamvis primâ fronte luem veneream adumbrare videantur, ad eam tamen nullo modo pertinere evidens est, si diligentiùs attendantur, sed designari iisdem vel bubones pestilentiales, quales solent inguina peste infectorum obsidere, & si exulcerentur, depasci; vel saltem abscessus aut ulcera in sphacelum abeuntia, quæ in pestilentiâ neque nova, neque inaudita tunc erant, cùm jam in peste illâ Atheniensi, quæ paulò ante contigerat, anno secundo belli Peloponesiaci, morbi vehementia decubuisset, teste Thucydide, *Lib.* 2. in pudenda, summas manus, pedesque extremos, quibus amissis & decidentibus, ægrotantium non pauci evaserunt; quod à Lucretio notatum quoque fuisse legimus in pestis ejusdem descriptione, *Lib.* 6. *De rerum naturâ.*

Profluvium porro qui tetri sanguinis acre
Exierat, tamen in nervos huic morbus & artus
Ibat & in partes genitales corporis ipsas,
Et graviter partim metuentes limina lethi
Vivebant ferro privati parte virili.

II. Producunt Historicos quosdam, quos putant luis venereæ antiquitati suffragari. II. Ex Historicis,

1°. Herodotum, qui *Historiar. Lib.* 1. *Clio dicto*, refert « Scythas, cùm in Palæstinam irrupissent, Fanum Veneris Uraniæ, quod erat Ascalone, « depeculatos fuisse...... Unde Deam Templi violatoribus, eorumque « posteris morbum immisisse fœmineum, θήλειαν νοῦσον...... eoque morbo « affectos à Scythis vocari ἐναρέας sive ἐναρείας. » nempe Herodoto,

2°. Suetonium, qui de Octavio Cæsare Augusto scribit *artic.* 80. *corpore ipsum fuisse maculoso, dispersis per pectus atque alvum genitivis notis in modum & ordinem ac numerum stellarum cœlestis Ursæ, sed & callis quibusdam ex prurigine corporis, assiduoque & vehementi strigilis usu plurifariam concretis, ad impetiginis formam.* Suetonio,

Tacito, 3°. Tacitum, qui *Annalium lib.* 4. inter alias causas secessûs Tiberii, recenset non defuisse quoque, *qui crederent in senectute corporis habitum pudori fuisse, quippe illi prægracilis & incurva proceritas, nudus capillo vertex, ulcerosa facies, ac plerumque medicaminibus interstincta.*

Eusebio, 4°. Eusebium Pamphili Cæsariensem Episcopum, qui *Histor. Ecclesiastic. lib.* 8. *cap.* 16. memorat Galerium Maximianum absumptum fuisse *abscessu difficili & ulcere fistuloso in mediis occultiorum corporis partium locis*, (credo perinæum designari) *utroque insanabili, & intima viscera depascente, cum incredibili vermium multitudine, & fœtore ita lethali ac intolerando, ut Medicorum alii Imperatoris jussu capite damnati fuerint, quòd odoris gravitatem sustinere non possent, alii quòd nescirent morbo mederi.*

& Palladio. 5°. Demum Palladium, Evagri discipulum, æqualem & amicum Rufini, Episcopum Helenopolitanum, qui *in Historiâ Lausiacâ, Vitâ* 32. narrat *Eronem quemdam cùm gulæ deditus esset & ebrietati, incidisse in cœnum fœmineæ cupiditatis, & peccasse cum mimâ congressum, unde divino quodam consilio enatus est ei anthrax in glande, & tempore semestri usque adeo ægrotavit, ut ejus virilia membra computruerint & suâ sponte ceciderint; sed illum, cùm postea convaluisset, reversum esse ad hoc ut ea sentiret quæ Dei sunt, & venisse in solitudinem hæc omnia confitentem Patribus.*

Ex his autem undique corrasis credunt posse evinci *fœmineum morbum Scytharum* apud Herodotum; *maculas, notas & callos Augusti* apud Suetonium; *ulcerosam faciem Tiberii* apud Tacitum; *ulcus perinæi sordidum & depascens Galerii* apud Eusebium; tandem *anthracem Eronis* apud Palladium, vel ipsam luem veneream fuisse, vel præcipua saltem luis venereæ symptomata, atque adeo morbum illum Veteribus olim notum fuisse.

Sed hæc omnia ruinoso vel potiùs nullo stant fundamento: nam 1°. Frustra urgetur Herodoti locus, quasi fœmineus ille Scytharum morbus pro gonorrhœâ venereâ deberet accipi, siquidem jam abundè demonstratum est ab Hieronymo Mercuriali, *Variar. Lection. lib.* 3. *cap.* 7. fœmininum hunc morbum, quem ideo putant impunè posse aliò detorqueri, quòd de ejusdem naturâ Herodotus sileat, ab Hippocrate ita enucleatè expositum esse, *Lib. de aere, aquis & locis*, ut ignorari non possit. *Plurimi Scythæ*, inquit ille, *Eunuchi fiunt, & induti vestem muliebrem muliebria officia obeunt, instarque fœminarum omnia faciunt & loquuntur, vocanturque hi* ἀνανδριεῖς, hoc est *effœminati. Et regionis quidem incolæ causam ad Deum referunt, coluntque hos ipsos homines & adorant, sibi ipsis timentes ne quid tale accidat.* Censebat autem Hippocrates Scythas ad venerem impotentes reddi, seu in fœmininum morbum incidere frequenti sectione venarum ponè aures, quod an satis rectè creditum sit hîc non quæro, cùm sufficiat annotasse fœmininum illum Scytharum morbum à gonorrhœâ venere contractâ toto cœlo discrepasse. Cæterùm quæcumque de Scytharum more & usu ab Herodoto & ab Hippocrate traduntur, vigebant hæc eadem ducentis abhinc annis, vigentque etiamnum apud plerosque Americæ Populos; unde licet colligere Americanos plerosque communem cum Scythis originem habuisse, quâ de re vide Joannem de Laët, *De Origine Gentium Americanarum*: sed hæc per transennam.

2°. Nullâ prorsus ratione assequor, unde conjecturæ locus esse potuerit

ex laudato Suetonii loco, Auguſtum lue venereâ infectum fuiſſe, cùm Suetonius ipſe diſertiſſimis verbis referat *maculas notaſque*, quibus in *pectore & alvo* inſignitus erat, *genitivas fuiſſe*, nævos ſcilicet totidem ab utero materno: *callos* verò *plurifariam concretos ad impetiginis formam, aſſiduo & vehementi ſtrigilis uſu* inductos fuiſſe inſtar duriorum cicatricum, quæ ſanè nedum luem veneream ſapiunt, ſed eamdem potiùs excludunt.

3°. Neque minùs feliciùſve videntur abuti Taciti verbis, ut inde colligant Tiberium lue venereâ laboraviſſe. Notum ſanè ex Suetonio, *artic.* 68. fuiſſe Tiberium facie quidem haud inelegante, ſed varis ſive ionthis deturpatâ, vel ut ipſe Suetonius ait, *facie honeſtâ, in quâ tamen crebri & ſubtiles tumores.* Haud mirum ergo, ſi ingraveſcente ætate & auctâ humorum acrimoniâ, vari in guttam roſaceam abierint, ſeu in puſtuloſa tubercula, quæ niſi *medicaminibus interſtinguerentur*, in *ulceroſas* puſtulas, ſeu herpetem exulceratum degenerarent, qualis à Tacito deſcribitur. Exſtat ſanè apud Galenum, *Lib.* 5. *De compoſitione medicamentorum ſecundùm genera, cap.* 12. unguenti formula ad Herpetas Tiberii Cæſaris olim præſcripta, quæ poteſt & Suetonio, & Tacito fidem facere. Sed ut ad quæſtionem revertamur, manifeſtum eſt ea, quantacumque ſupponantur, ad luem veneream nullomodò referri poſſe.

4°. Quod ad locum Euſebii ſpectat, fatemur ex illo patere Galerium Maximianum mortuum eſſe ex abſceſſu & ulcere perinæi ſordido, maligno, cacoëthe, fiſtuloſo, imò ut videtur, carcinomatode, quod ſenſim introrſum penetraverit cum fœtore maximo. Sed quid inde? Ulcus venereum fuiſſe? Minimè; neque enim ea conſecutio adeo temerè admittenda eſt, cùm abſceſſus, ulcera & carcinomata citra omnem luis ſuſpicionem, & olim genita ſint in pudendis, & etiamnum frequenter gignantur: conſtat nempe morbos iſtiuſmodi à Veteribus deſcribi, qui tamen luem veneream pleniſſimè ignorabant; conſtat quoque morbos eoſdem, licet hac noſtrâ ætate, quâ lues venerea in Europâ infeſtos pleroſque habet, ſoleant à veneno venereo ſæpè dependere, interdum tamen produci à causâ ſimplici, vel in ipſis genitalibus, haud diſpari ratione quàm in cæteris corporis partibus.

5°. Idem dicendum eſt de morbo, quo Ero ille apud Palladium laboraſſe dicitur, & quem ab ulcere venereo diverſum fuiſſe conſtat. 1°. Quòd Palladius ipſe morbum illum vocet *anthracem*, ſive carbunculum, morbi ſcilicet genus notum & antiquum, cui veretri glans obnoxia eſſe poteſt ſine ullo contagio venereo, non minùs quàm reliquæ corporis partes, ut liquet teſtimonio Joannis Gorræi, *Definition. medic. in verbo* Ἄνθραξ. 2°. Quòd videatur Palladius indicare morbum illum, non ſolis naturæ legibus, ſed *divino quodam conſilio* obveniſſe: id ſcilicet de anthrace, morbi genere in glande rariore, nec quod venere vulgò contraheretur, poterat piè credi; at verò nullâ ratione fingi potuiſſet de ulcere venereo, quod in Scortatoribus frequens & quotidianum olim eſſe debuiſſet, ut nunc eſt, ſi lues venerea olim graſſata fuiſſet, ut nunc graſſatur, & quod proinde à ſpeciali Dei providentiâ arceſſere nimis credulum fuiſſet. 3°. Quòd Palladius referat Eronem illum *poſt ſemeſtre ſpatium convaluiſſe*: ea quidem optimè quadrant in anthracem, cujus therapeia olim

cognita & efficax erat; neutiquam verò in ulcus venereum, quod crediderit nemo curari potuisse, virusque venereum admissum extirpari, eo tempore, quo nec Guaiaci nec Mercurii usus notus esset.

III. Ex Poëtis, III. Denique conantur in partes trahere veteres nonnullos Poëtas, quos volunt ad luem veneream allusisse.

nempe Horatio, 1°. Horatium, qui *Lib.* 1. *Od.* 37. temeraria Cleopatræ consilia adversùs Romam describens, sic ait:

Dum Capitolio
Regina dementes ruinas,
Funus & Imperio parabat
Contaminato cum grege turpium
Morbo virorum.

2°. Horatium eumdem, à quo *Lib.* 2. *Satirâ* 5. dum narrat

Sarmenti scurræ pugnam Messique Cicirri,

quorum posteriori

Fœda cicatrix
Setosam lævi frontem turpaverat oris,

dicitur inter alias scurriles inficetias Sarmentus.

Campanum in morbum, in faciem permulta jocatus.

Juvenale, 3°. Juvenalem, qui *Satirâ* 2. sic in vanum probitatis simulatorem invehitur:

Castigas turpia, cùm sis
Inter Socraticos notissima fossa Cinædos:
Hispida membra quidem, & duræ per brachia setæ
Promittunt atrocem animum, sed podice lævi
Cæduntur tumidæ, Medico ridente, mariscæ.

& Martiale, 4°. Denique Martialem, qui passim in ficos & ficosos jocatur; sed præsertim *Lib.* 1. *Epigramm.* 66. ubi sic irridet Cæcilianum quemdam.

Cùm dixi ficos, rides quasi barbara verba,
Et dici ficus, Cæciliane, jubes.
Dicemus ficus, quas scimus in arbore nasci,
Dicemus ficos, Cæciliane, tuos.

Hinc sibi videntur posse colligere apud Horatium tum *morbo quo turpes erant Cleopatræ asseclæ*, tum *campano morbo*; apud Juvenalem *mariscis*; demum apud Martialem *ficis* ipsissimam luem veneream, vel præcipua luis venereæ symptomata debere intelligi.

Sed 1°. Frustra torquent priorem Horatii locum, quasi luem veneream intellexisset ille eo *morbo*, quo Cleopatræ *gregem contaminatum*, & quo *turpes* fuisse ait ejusdem asseclas. Egregia sanè conjectatio, quæ luem videat non in Scortatoribus, non in viris, sed in eviratis & Eunuchis: de Eunuchis enim ibi quæstio est, ut fidem facit locus similis, imò ejusdem argumenti, *Epod.* 9. ubi *Romanis militibus* probro vertitur *rugosis Cleopatræ Spadonibus servire.* Allatis itaque versibus Poëta falsè irridet vanos Reginæ dementis furores, quæ *ruinas Capitolio & Imperio funus* pararet, & quæ tanta facinora moliretur *cum grege contaminato*, hoc est impuro, virorum *morbo turpium*, hoc est virorum morbosorum, seu castratione mutilorum & Eunuchorum, quales in Aulis Regum frequentes erant in Oriente,

quales

quales in comitatu Cleopatræ plurimos fuisse certum est, *Epod. 9.* sed qui apud Romanos invisi semper fuêre, & eâ præsertim ætate. Certè nobiscum facit Commentatorum turba. Demus tamen morbum illum, quo Cleopatræ asseclæ turpes erant, non vitium corporis virilium excisione illatum, sed morbum fuisse propriè dictum; quid inde? An ideo continuò futurum est ut morbus ille lues venerea fuerit? Logi ac meræ nugæ. Quasi verò Cleopatræ Eunuchi obnoxii non fuerint morbis omnibus, quibus cæteri homines subjacent; morbis plurimis spurcissimisque, qui à mutilatione proveniunt; morbis denique non paucis atque turpissimis, qui generari solent muliebri patientiâ, Spadonibus olim nimis familiari, qui, teste Gregorio Nazianzeno *in Epitaphio Basilii Magni, inter mulieres viri, inter viros mulieres erant.*

2°. Similiter quantumvis vexent posteriorem locum Horatii, numquam efficient, ut duo verba, quæ de morbo campano per ridiculum dicuntur, quorum significatio potuit forsan olim nota esse, sed quæ nunc obscura, incerta, ambigua sunt, & tantò quidem magis, quòd nusquam alibi legantur, antiquitatem luis venereæ evincant, in quam pugnant tot evidentia rationum argumenta. Desudent, ut lubuerit, Grammatici in eruendo loci sensu: credant alii cum Dionysio Lambino morbum animi ab Horatio exprobrari nimis familiarem Campanis, qui habiti sunt ore impuro atque incesto: putent alii cum Lævino Torrentio morbum corporis designari in Campaniâ communem, quem lichenem Græci, impetiginem Latini dicebant; ea parum ipse curo, modò liceat cum doctissimo Dacerio concludere meras esse ineptias, si locus ille de lue venereâ intelligatur.

3°. Multò minùs anceps est sensus loci, quem è Juvenale laudant, sed eapropter tantò certior in adversarios. Liquet enim vel oscitanti non ideo à Juvenale Medicum subridentem induci, dum tumidæ mariscæ cæduntur, quòd luem veneream inde argueret, de quâ ne γρῦ quidem, sed quòd probè intelligeret mariscas ægro muliebri patientiâ obortas esse, ut ipsa *podicis lævitas* satis indicabat. Quocirca Poëta non dedecorosum morbum, ut illi putant, sed turpissimos mores & improbissimæ nequitiæ plenos carmine perstringit.

4°. Nec alio sensu accipienda sunt Martialis dicteria in ficosos, quos passim insectatur tanquam pathicos & muliebria pati solitos. Hinc ergo profectò concludendum est melioribus auctoritatibus omnino destitui, qui opinionem tam cassis conantur statuminare.

CAPUT III.

Diluuntur argumenta cætera, quæ pro stabiliendâ luis venereæ antiquitate proferuntur.

PRimò. Contendunt luem veneream ab Elephantiasi Græcorum, seu Leprâ Arabum nullatenus differre, & sub elephantiaseos aut lepræ nomine olim notam fuisse, adeoque hunc morbum in orbe nostro non re Argumentum primum. Lues

veneream cum elephantiasi Græcorum seu leprâ Arabum eamdem esse.

novum esse, cùm jam dudum vulgatissimus fuerit, sed solo nomine, cùm nunc lue venereâ infecti dicantur, qui quondam leprosi aut elephantiaci nuncupabantur. Existimant autem huic opinioni suffragari cessationem lepræ, quæ in Europâ sub ingressum luis venereæ visa est evanescere; unde putant posse colligere lepram jam ignorari, quia cum lue venereâ confunditur, sicut antè lues venerea ignorabatur, quia confundebatur cum leprâ.

Refellitur.

Sed hæc, quamquam Achillea videantur, mox concidunt, si attendatur.

I. Luem veneream, etsi diceremus cum leprâ Arabum & elephantiasi Græcorum eamdem esse, ut illi contendunt, inde tantò magis vel hoc ipso nomine in Europâ novam censendam esse, cùm certum sit ex Historicorum & Medicorum fide lepram ipsammet morbum esse (*a*) Syriæ & Ægypto endemium, & in Europâ nostrâ novum & alienigenam, in quâ bis invaluerit; semel quidem ante Christum natum, (*b*) advectus scilicet ab exercitu Pompeii Magni, cùm post subactas Syriam & Ægyptum in Italiam regrederetur, sed qui tunc brevi cessavit; iterùm verò sæculo à Christo nato duodecimo, tempore Expeditionum quæ Religionis causâ suscipiebantur, vulgò *Croisades*, ut Terra sancta à Mahummedanorum tyrannide liberaretur; quâ de re pleni sunt Historicorum recentiorum Libri.

(*a*) Lucret. *De rerum naturâ*, *Lib. 6.* Galenus, *Lib. ad Glauconem 2. cap. 12.*

(*b*) Plinius, *Histor. Natur. Lib. 26. cap. 1.*

II. Reverâ tamen temerè nunc objici ab hodiernis Medicis, quibus lepram videre numquam contigit, luem veneream cum leprâ eamdem esse, quandoquidem unanimi Medicorum testimonio, qui sub ingressum luis venereæ vixêre, & quibus lepra notissima tunc fuit, constat è contrario lepram à lue venereâ penitus discrepasse, ut collatis utriusque morbi signis & symptomatis evidenter olim probavêre, Coradinus Gilinus, *in Opusculo de Morbo Gallico*, anno 1497. Nicolaus Leonicenus, Vicentinus, *Lib. de Epidemiâ, quam Itali morbum Gallicum vocant*, anno 1497. Gaspar Torella, Medicus Alexandri VI. & dein Episcopus Sanctæ Justæ in Sardiniâ, *Consilio* 5. anno 1500. Jacobus Cataneus de Lacu Marcino, Genuensis, *Tractat. de Morbo Gallico*, anno 1516. Petrus Maynardus, Veronensis, *Tractat.* 1. *de Morbo Gallico*, anno 1518. Joannes Manardus, Ferrariensis, *Epistol.* 2. *de Morbo Gallico*, anno 1533. Aloysius Lobera, Abulanus, Medicus Cæsareus, *in Lib. de quatuor aulicis Ægritudinibus* Hispanicè scripto, anno 1534. Pettrus Andræas Matthiolus, Senensis, *in Opuscul. de Morbo Gallico*, anno 1536. Joannes-Baptista Montanus, Veronensis, *Tract. de Morbo Gallico*, anno 1550. Antonius Musa Brassavolus, Ferrariensis, *in Lib. de Morbo Gallico*, anno 1552. Gabriel Fallopius, Mutinensis, *Tract. de Morbo Gallico*, *cap.* 3. anno 1560. &c.

III. Quòd si oculatorum tot testium auctoritate dubitatio non tollatur omnis, quamquam leprosi nunc raro obvii sint, quos cum infectis lue venereâ liceat conferre, posse tamen à quovis facilè colligi luem veneream à leprâ plurimùm differre, si signa lepræ omnia, quæ ab Avicennâ, *Lib.* 4. *Fen.* 3. *Tract.* 3. *cap.* 2. à Gordonio, *Philon. particul.* 1. *cap.* 22. à Guidone de Cauliaco, *Magnæ Chirurg. Tract.* 6. *Doctrin.* 1. *cap.* 2. & à plerisque antiquioribus Auctoribus passim recensentur & quæ omnia à Conrado Gesnero *in Examine leprosorum* accuratissimè collecta sunt, cum notis luis

venereæ ſymptomatis comparentur : inde enim patebit ambos affectus in paucis & accidentalibus ſignis convenire ; in multis & eſſentialibus apertiſſimè differre.

Sic exempli gratiâ, juxta Guidonem de Cauliaco, *loco laudato*, ſunt ſex univoca lepræ ſigna, nempè « *Oculorum & aurium rotundita ; Depilatio,* « *& groſſities ſeu tuberoſitas ſuperciliorum ; Dilatatio & tortura narium ab extra,* « *cum interiori ſtrictura ; Labiorum fœtiditas, vox rauca ac ſi cum naribus* « *loqueretur ; Fœtor anhelitûs & totius perſonæ ; Aſpectus fixus & horribilis ad* « *modum Satyri.* Æquivoca verò ſunt ſexdecim : Primum, durities & tube- « roſitas carnis, ſpecialiter juncturarum & extremorum ; Secundum, color « morpheatus & tenebroſus ; Tertium, caſus capillorum & renaſcitio ſub- « tilium ; Quartum, conſumptio muſculorum, præcipuè pollicis ; Quintum, « inſenſibilitas & ſtupor, atque crampa extremorum ; Sextum, ſcabies & « impetigines, gutta roſa & ulcerationes in corpore ; Septimum, grana « ſub linguâ, ſub palpebris & retro aures ; Octavum, ardores & puncturæ « acuum, in corpore ſenſibilitas ; Nonum, cutis eorum ad aërem ad modum « anſeris diſplumatæ criſpitudo ; Decimum, quando projicitur aqua ſuper « ipſos, videntur unctuoſi ; Undecimum, raró febricitant ; Duodecimum, « ſunt aſtuti & doloſi, furioſi, & nimis ſe ingerere volunt ſuper populum ; « Decimum tertium, habent ſomnia ponderoſa & gravia ; Decimum quar- « tum, habent pulſum debilem ; Decimum quintum, habent nigrum ſan- « guinem, plumbeum & tenebroſum, cinerulentum, arenoſum & throm- « boſum ; Decimum ſextum, habent urinas lividas, albas, ſubtiles & ci- « neroſas. »

Inter hæc reperies quidem varias cutis affectiones, quarum proximè ſimiles in Syphiliticis aliquando obſervantur ; ſed reperies numquam gonorrhœas, ulcuſcula balani, inguinum bubones, exoſtoſes, hyperoſtoſes, &c. quæ in lue vereâ, ſi non eſſentialia, ſaltem frequentiſſima ſunt ; reperies numquam genitales partes præ cæteris malè habitas fuiſſe in leproſis, quod tamen in lue venereâ perpetuum eſt ; ſicut viciſſim nec reperies quoque in Syphiliticis ſtuporem illum aut ſenſûs amiſſionem in extremis, quæ elephantiacorum propria eſt, & unde venit in conſuetudinem proverbii, ut in eos qui ſenſum rerum non habent, objiciatur *ipſos non magis ſentire quàm leproſos.*

IV. Elephantiaſim, luemque veneream, non naturâ modò, ſed etiam causâ & therapeiâ inter ſe diſcrepaviſſe. Illam ſine contagio ullo, ſed ſolo diætæ errore plerumque contractam fuiſſe Medici omnes priſci uno ore teſtati ſunt ; hanc contrà diætæ vitio numquam produci conſtat, ſed ſolâ contagione propagari. Illam Medici omnes, ſi confirmata eſſet, incurabilem eſſe ſtatuerunt ; hanc contrà etiam confirmatam curari poſſe certum eſt. Illam adhibitis mercurialibus exaſperari & ingraveſcere, curari verò minimè experientiâ compertum fuit ; hanc contrà mercurialium uſu ſemper mitigari, ac ſi legitima fuerit mercurii adminiſtratio, radicitus extirpari certo certius eſt, quæ ſanè abundè arguunt cauſam, naturam, indolem planè diſſimilem.

V. Proinde minimè mirum videri, ſi antiquiores illi Medici, qui morbi venerei primordia viderunt, etſi probè noſſent remedia omnia ;

quæ leprosis conducebant, & quæ in Libris Medicorum Græcorum, Arabumve obvia erant, ita tamen ignoraverint, ut ipsi confitentur, curatoriam methodum, quæ morbo de novo ingruenti competeret, ut quò se verterent diu nescii & ancipites nova auxilia atque pharmaca investigare necessum habuerint, à remediis lepræ planè diversa: quâ de re consule Gasparem Torellam, *Tract. de Dolore in Pudendagrâ*, anno 1500. Wendelinum Hock de Brackenaw, *Oper. de Morb. Gallic. cap.* 1. anno 1514. Ulrichum de Hutten, *Tract. de Morb. Gallic. curatione per administrat. lign. Guaiaci*, anno 1519. Joannem de Vigo, Genuensem, *Practic. Chirurg. Lib.* 5. *cap.* 1. anno 1513. Laurentium Phrisium, *Opusc. de Morbo Gallico*, *cap.* 1. anno 1532. Gonsalvum Fernandez de Oviedo, *Lib.* 11. *Histor. natural. & general. Indiarum Occidentalium*, Hispanicè scriptæ, *cap.* 14. anno 1535. Gabrielem Fallopium, *Tractat. de Morbo Gallico*, *cap.* 20. anno 1560.

VI. Inde itaque patere, cur leprosi tanto studio abstinuerint ab usu cum iis, qui lue venereâ inficiebantur, teste Laurentio Phrisio, *loco suprà citato*, ubi refert *ingruisse tum miram tumultuationem in plebe, quòd leprosi nolebant habitare cum hoc morbo* (venereo) *infectis.* Unde colligitur leprosos pro persuasissimo habuisse novam hanc affectionem à leprâ, quâ ipsi jam ægrotabant, omnino differre, atque adeo posse se, si cum illis contubernio uterentur, novo morbo contaminari. Et sanè ideo Syphiliticos, cùm Decretis Senatûs Parisiensis in ipsis luis venereæ primordiis à sanorum commercio arcebantur, visum fuit ad ædes ære multo conductas ablegare, non verò ad elephantiacorum nosocomia, vulgò *Maladeries & Leproseries*, quæ tamen multa præsto aderant, scilicet ne leprosis infectione coinquinatis morbus morbo adderetur; quâ de re plura infrà *cap.* 13.

VII. Demum nullo fundamento affirmari lepram in Europâ sub ipsum luis venereæ ingressum derepente evanuisse, ut inde liceat concludere lepram cum lue venereâ seu Gallicâ nomen tunc temporis commutasse. Siquidem contrarium liquet ex certissimis Medicorum monumentis, quæ testantur toto sæculo decimo sexto lepram in Europâ frequentem fuisse. Fatemur quidem jam ab ipso sæculo decimo quinto lepram debiliùs sæviisse, & mitigatâ sensim ferociâ ita extenuatam fuisse per sæculum sextum decimum, ut tandem penitus evanuisse videatur initio præteriti sæculi. Sed quid tum? Id nempe commune habuit cum morbis plurimis in Europâ nostrâ adventitiis, qui ibidem sensim hebescunt & languent, dum cessent. Sic priùs lepra ipsamet jam cessaverat in Italiâ tempore Pompeii Magni, teste Plinio, *Histor. natural. Lib.* 26. *cap.* 1. & quidem citiùs, quia tunc paucior fuerat numerus infectorum. Sic (*a*) restinctus est morbus ille, quem Gemursam appellavêre Prisci, inter digitos pedum nascens, obliterato etiam nomine. Sic ignis ille sacer sancti Antonii, sive ardentium morbus, qui olim nono & decimo sæculo tantâ strage in Galliis grassatus est; sic sudatoria febris, quæ Angliam toties vastavit, jam pridem evanuêre. Sic luem veneream ipsam tandem aliquando cessatum ire confidimus, nec inani forsan conjecturâ, ut probabitur infrà.

(*a*) Plin. *ibid.*

Cæterùm quibus de causis affectiones novæ nunc irrepant, nunc verò desinant, difficilis est & perobscura quæstio, quam pro modulo explicandam aggressi sumus, in Tractatu Gallicè scripto, *De l'Origine des Mala-*

dies Epidemiques, & principalement de l'origine de la Peste, où l'on explique les causes de la propagation & de la cessation de cette maladie, quem adeat, qui plura volet; hæc enim non sunt hujus loci.

Secundò. Objiciunt luem veneream sponte oriri ex venere vulgivagâ & pandemiâ, quoties scilicet mulier etiam sana cum plurimis viris, qui ipsi quoque sani sint, promiscuè concumbit. Inde nempe semina diversa misceri in utero, ibi pro innatâ partium heterogeneitate, loci calore & uligine fermentari, putrescere, corrumpi & in virosum liquamen converti, contagii venerei haud dissimile; imò verò cum contagio venereo planè idem; unde inferunt luem veneream non antiquam modò, sed mundo fere coævam esse, cùm à mundo ferè condito homines vagis libidinibus semper dediti fuerint, cùm fœminæ plurimæ tentigine vulvæ quasi œstro percitæ plurium virorum amplexibus se prostituerint, saltem cùm numquam defecerint scorta diobolaria, — Argumentum alterum. Luem veneream sponte oriri ex venere vulgivagâ.

Quæ perminxerunt Calones atque Caballi. — Horat. *Sermon. Lib. I. Satira 2.*

Sed vanissima est hæc arguendi ratio. 1°. Id sibi assumunt confidentissimè luem veneream natam olim esse, & quotidie nasci ac pullulare purâ etiam venere, si vaga sit, hoc est si plures viri sani cum eâdem muliere etiam sanâ corpora misceant, quasi scilicet experimento certo id didicissent, quasi quotidiano usu compertum haberent. At hæc nec ullâ stant auctoritate idoneâ, nec ullâ experientiâ unquam confirmata fuêre. Ruit ergo conclusio de antiquitate luis venereæ, quæ tam infirmo fundamento tota nititur, & abit in merum sophisma, quod Logici dicunt *à petitione principii*, seu *ignoratione elenchi*. — Refellitur.

2°. Multò potiore jure nobis licet inverso propositionum ordine conclusionem directè contrariam elicere. Fuêre nempe olim fœminæ impurissimæ libidinis, quæ licet plurium virorum concubitus pertulerint, lassari quidem, sed satiari non potuerunt; fuêre lupanaria plurima, ubi mercenariæ stipis ancillæ obviis quibuscumque sui copiam facerent. Numquam tamen legimus veneream luem olim observatam fuisse. Ergo colligendum est veneream luem vulgivagâ venere, modò pura fuerit, numquam generari, ac proinde fœminam, quæ bene valeat, morbo alio quocunque placuerit; lue verò venereâ numquam posse affici, quamquam virorum plurimorum concubitui sese permittat frequentissimè, modò ipsi quoque valeant.

3°. Fovit olim Aurelius Minadoüs, Rhodiginus, opinionem primâ facie ab eâ quam refellimus haud absimilem, *in Tractatu de virulentiâ venereâ*, Venetiis edito anno 1596. ubi tradit *cap.* 29. hanc virulentiam ex fœdissimis impurissimarum meretricum uteris primùm erupisse, commixtis ibi & putrescentibus seminibus diversis. *Nam*, inquit ille, *sicut unus cibus sano ventriculo sanitatis est causa, varietas verò ciborum ventriculum premit, & acores ac nidores excrementaque pessima congerit, ita semen unum utero familiare & sanum est, & fœcunditatem promovet; contrà multitudo & varietas seminum unicum uterum ita afficit, ut prava, imò pessima excrementa sui corruptione producat.*

At verò cùm ille probè intelligeret vagas libidines antiquitus semper viguisse, attamen luem veneream numquam observatam fuisse ante annum

1494. ſententiam ſuam non de quibuſvis mulieribus accipiendam eſſe ipſe monuit, ſed *de Indicis ſolùm, quæ mediantibus cœlo, aëre, aquis & locis illis ex peculiari victûs formâ, & actionum ſuarum ſordidâ atque impurâ manerie, contrahunt, vel rectiùs ſibi adgenerant hoc venenum, quod deinde ad nos delatum eſt tempore Columbi, & mediantibus exercitibus Hiſpanis & Gallis per contagium ſerpſit*: quæ, ut liquet, non in nos, ſed nobiſcum faciunt.

Argumentum tertium, Ductum à morbo canibus familiari.

Tertiò. Tandem opponunt exemplum morbi in canibus frequentis: nempe familiare eſt canibus, cùm ad ſenium vergunt, potiſſimùm in calidioribus Provinciis, & æſtivo tempore, ſcabie fœdâ & quæ herpeti miliari congener eſt, affici, quâ non modò cutis eroditur & exaſperatur, ſed etiam pilorum defluvium ſive alopecia infertur. Solet plerumque unà conjungi multiplex ulcuſculorum progerminatio in genitalibus cum manifeſto tumore, qui phimoſim in maribus refert. Jam autem volunt hunc morbum, qui canibus ſemper infeſtus fuit, à lue venereâ, quæ homines inficit, non differre; quod tantò potiore jure videntur ſibi poſſe aſſumere, quòd mercurialis unguenti illitu pari ſucceſſu curetur ac ipſa lues venerea; unde colligunt luem veneream in hominibus æquè antiquam eſſe ac memoratum affectum in canibus, adeoque utrumque morbum utrique animalium generi coævum.

Refellitur.

Sed hæc omnia meræ ſunt argutiæ, cùm liquidò conſtet ſcabiem hanc caninam cum lue venereâ nullomodò convenire.

Nam 1°. Scabies illa canibus ſponte accidit ex naturali vitio, quo eorum ſanguis ex ſe acrior inquinatur, ſine ullo contagio extrinſecùs inducto, ſaltem ſine præviâ cum aliis canibus copulatione, ut non ſemel obſervavi.

2°. Scabies illa copulatione non traducitur; alioquin jam univerſum genus caninum tali labe inquinatum foret, cùm canes ita vagâ utantur venere, ut debeant morbos quoſcumque patiuntur citò invicem communicare, ſi eâ ratione cum cæteris communicari poſſint.

3°. Scabies illa ſponte plerumque ceſſat ſine remediis ſolâ tempeſtatis aut nutritionis mutatione, ut experientiâ compertum eſt; quæ ſingula abunde demonſtrant hanc canum ſcabiem à lue venereâ hominum abſolutè diſparem eſſe.

4°. Demum neque in contrarium quidquam poteſt argui vel ex eruptione ulcerum in genitalibus canum ſcabidorum, cùm experientiâ notum ſit, ne in hominibus quidem pudendorum ulcera perpetuò virulenta & venerea eſſe; vel ex curatione morbi illitu mercurialis unguenti, cùm certo certius ſit mercurium mederi plurimis affectibus à lue venereâ planè diverſis, & ſcabiei præſertim contumaciſſimæ, ad quam curandam mercurium adhibere quotidianum eſt.

CAPUT IV.

Luem veneream ab anno 1494. *ad annum* 1496. *Europæ primùm innotuisse.*

CAROLUS octavus Francorum Rex arma movit in Italiam mense Augusto anni 1494. & feliciter peragratis Insubriâ, Etruriâ, Statuque Ecclesiastico, invasit mense Februario anni insequentis Regnum Neapolitanum, quod hæreditario jure sibi vindicabat. Inde digressus sub finem mensis Maii, & pugnâ superatis ad Forum novum mense Julio hostilibus Venetorum copiis, in Gallias gloriosè rediit mense Octobri anni 1495. Gilbertus Dux Montispenserii, è stirpe regiâ, qui cum præsidio 6000 militum relictus fuerat, Regnum sub ditione retinere conatus est, quandiu vixit; sed tandem Galli post illius obitum in partes distracti, Neapolitanorum perfidiâ proditi, & Arragonensium copiis, quæ à Siciliâ transfretaverant, pulsi, Regno decedere coacti sunt ad finem anni 1496.

Carolus VIII. Francorum Rex Regnum Neapolitanum armis invasit ann. 1494.

Hac epochâ luem veneream Europæ primùm innotuisse constans fama est, nec inani sanè fundamento, cùm hac de re consentientes habeamus Scriptores Medicos omnes, qui in Italiâ eo tempore vixerunt & de primis morbi natalibus scripserunt. Igitur ut difficilis & agitata diu quæstio certo & æquo judicio tandem dirimatur, satis est si potissima illorum testimonia nudè congeramus ex Chronologiæ ordine, ut inde manifestè liqueat, 1°. Luem veneream eo tempore in Italiâ primùm apparuisse, unde in cæteras Europæ regiones brevi disseminata sit. 2°. Morbum hunc ab antiquis quibuscumque morbis disparem, à nemine tunc cognitum fuisse. 3°. Imò contrà Medicos morbi novitate perculsos, & remediorum, quæ in similibus affectibus usui esse solebant, inefficaciam expertos, quò se verterent planè nescivisse, & tam diræ luis curationem Circulatoribus & Empiricis aliquandiu permisisse.

Quo tempore lues venerea in Europâ primùm innotuit.

I. Coradinus Gilinus, Artium & Medicinæ Doctor, *in Opusculo de Morbo Gallico*, quod ad Sigismundum Ducem Estensem, Herculis I. Ducis Ferrariensis filium scribebat, sic præfatur: « Cùm anno elapso 1496. morbus quidam sævissimus mortales quamplurimos invaserit tam in Italiâ, quàm etiam ultra montes, hunc Itali morbum Gallicum appellant, « eum Gallos in Italiam apportasse asserentes: Galli verò Italicum seu « Neapolitanum morbum nominant, eo quòd in Italiâ, & maximè Neapoli se hac truculentâ peste affectos esse dicant; vel quia iste morbus « tempore transitûs Gallorum citra montes in Italiâ visus est. Et quia hic « morbus apud Modernos INCOGNITUS est, variæque de eo disceptationes « inter Physicos (Medicos) habitæ fuerunt & habentur, decrevi aliquid de « eo pro exiguis ingenioli mei viribus scribere, quàm brevissimè potero. «

Testibus Coradino Gilino. 1497.

II. Nicolaus Leonicenus, Vicentinus, Professor Medicus Ferrariensis, celeber Medicinæ Græcæ instaurator, in Libello *De Morbo Gallico*, quem ad Joannem Franciscum Mirandulensem Concordiæ Comitem, scripsit anno 1497. probat statim *novos Italiæ advenisse morbos prioribus sæculis*

Nicolao Leoniceno, 1497.

ignoratos, exemplo Lichenum, *quos ante Claudii Principatum incognitos* „ *fuisse testatur Plinius*, *Historiæ naturalis Lib.* 26. Inde verò sic pergit: „ Simile quoddam hoc nostro ævo accidit, jam enim INSOLITÆ naturæ „ morbus Italiam & multas alias regiones invasit. . . . Huic tamen morbo „ nondum nostri temporis Medici verum nomen imposuêre, sed vulgato „ nomine morbum Gallicum vocant, quasi ejus contagio à Gallis in Ita- „ liam importato, aut eodem tempore & morbo ipso & Gallorum armis „ Italiâ infestatâ. . . . Ego. . . . cogor existimare (neque mihi potest in „ captum mentis aliter pervenire) natam hanc repente luem nostram ita „ infecisse ætatem, ut NULLAM superiorem.

Gaspare Torellâ. 1500.

III. Gaspar Torella, Valentinus apud Hispanos, Alexandri VI. summi Pontificis, Cæsarisque Borgiæ ejusdem filii olim Medicus, tunc verò ab annis decem Episcopus Sanctæ Justæ in Sardiniâ, sic loquebatur in Tractatu *De Dolore in Pudendagrâ*, scripto anno 1500. « Gallis manu forti Ita- „ liam ingredientibus, & maximè Regno Parthenopæo occupato, & ibi „ commorantibus, hic morbus detectus fuit. Idcirco ab Italis morbus Gal- „ licus cognominatus fuit, arbitrantibus ipsum Gallis connaturalem esse. „ In Galliâ verò, quia in reversione Regis Caroli cum suis in Galliam hic „ morbus apparere incepit, credentes Galli se eum ex Neapoli apportasse, „ hanc ob causam morbum Neapolitanum vocarunt. . . . . Et cùm nostris „ temporibus talis monstruosa ægritudo à NULLO fuerit visa, idcirco à „ nullo quantumcumque perito, experto, & senio confecto canonicè & „ rectè curari poterat. Addiderunt medius fidius calcaria equo sponte „ currenti rudes, pertinaces, illiterati, & ut ita loquar vulgus, qui totis „ viribus conabantur publicè prædicare & asserere scientiam Medicinæ „ esse vanam seu imperfectam, eò quia huic ægritudini nullus opitulaba- „ tur. . . . Et non sine causâ hoc divulgabant eo quia litterati ab hac curâ „ fugiebant, in hoc morbo se nihil scire confidendo, quare aromatarii, „ herbarum collectores, cæterique mechanici ac vagabundi & impostores „ his temporibus hujus morbi veros & perfectè curatores se ipsos esse „ profitentur.

Joanne de Vigo. 1503.

IV. Joannes de Vigo, Genuensis, seu potiùs *Rapalligena*, in ditione Genuensi, Chirurgus Julii II. summi Pontificis, in *Practicâ Chirurgicâ*, quam *copiosam* dixit, & cui scribendæ incubuit ab anno 1503. ad annum usque 1513. sic ait *Lib. 5. cap. 1.* « Anno 1494. de mense Decembris, quo „ anno Serenissimus ille Carolus Francorum Rex, magnâ comitante ca- „ tervâ, versùs Italiæ partes iter accepit, ad Regnum Neapolitanum re- „ cuperandum, apparuit utique eodem anno quoddam morbi genus quasi „ per totam Italiam INCOGNITÆ naturæ, quem variis & diversis no- „ minibus diversæ Nationes appellarunt. . . . . Pro ejus curatione operæ „ pretium fuit nova auxilia & pharmaca indagare: & in rei veritate si „ quid salutis inventum fuerit in isto morbo, fuit potiùs ex novis experi- „ mentis, quàm ex antiquis auxiliis ratione & auctoritate multotiens in „ eorum scripturis approbatis.

Antonio Benivenio. 1507.

V. Antonius Benivenius, Florentinus, in *Libro de abditis rerum Causis*, Florentiæ excuso anno 1507. hæc habet de ortu luis venereæ: « NOVUM „ morbi genus anno salutis nonagesimo sexto supra mille quadringentos à Christianâ

Christianâ salute, non solùm Italiam, sed ferè totam Europam irrepsit. «
Hoc ab Hispaniâ incipiens, per Italiam ipsam primùm, tum Galliam, «
cæterasque Europæ Provincias latè diffusum mortales quamplurimos «
occupavit. »

VI. Wendelinus Hock de Brackenaw, Artium & Medicinæ in Gymnasio Bononiensi Professor, in Opere *De Morbo Gallico, cap.* I. hæc habet: « Sic etiam in Medicina contingit, quòd per admirationem alicujus ægritudinis nobis ignotæ pervenire possumus ad cognitionem ipsius. Sicut « evenit hoc tempore, scilicet ab anno Domini 1494. usque ad præsentem « annum 1514. quo morbus quidam contagiosus, qui Gallicus appellatur, « satis efferbuit. . . . De hoc morbo, aut de causâ ejus efficiente, formali, « ac materiali NEC Antiqui, NEC Moderni certam cognitionem dede- « runt, nec de nomine & quidditate ejus aliquid veridicè dixerunt aut « scripserunt. . . . Et non sine causâ etiam litterati (sicut istis temporibus « à Doctoribus sæpè videmus) ab hoc crudeli morbo fugiunt, se nihil « scire confidendo. Quare aromatarii, herbarum collectores, cæterique « mechanici, ac vagabundi, & trufatores (ut ita loquar) hujus morbi « veros & perfectos curatores seipsos esse profitentur. »

Wendelino Hock de Brackenaw. 1514.

VII. Jacobus Cataneus de Lacu Marcino, Genuensis, in Tractatu *De Morbo Gallico*, circa annum 1516. conscripto, *cap.* I. sic narrat luis venereæ ingressum. « Anno virginei partûs 1494. invadente Carolo octavo Francorum Rege Regnum Parthenopæum, Alexandro verò sexto eâ « tempestate summum Pontificatum gerente, exortus est in Italiâ monstruo- « sus morbus, NULLIS antè sæculis visus, totoque in orbe terrarum « INCOGNITUS. »

Jacobo Cataneo de Lacu Marcino. 1516.

VIII. Petrus Maynardus, Veronensis, Tractatus duos de Morbo Gallico conscripsit circa annum 1518. in quorum priore, *cap.* I. sic ait: « Hoc nostro tempore detectus quidam morbus epidemialis sive fatalis. . . . Apud homines Gallicus appellatur, quoniam de eo NULLA est memoria, « nisi ex quo Carolus Francorum Rex cum suo exercitu in Italiam se con- « tulit, anno scilicet virginei partûs 1496. »

Petro Maynardo. 1518.

IX. Ulrichus de Hutten, Eques Germanus, cùm lue venereâ infectus, & vulgarem sui temporis curationem undecies intra novem annos incassum expertus, tandem usu ligni Guaiaci perfectæ sanitati restitutus esset circa annum 1519. eruditum Tractatum *De Morbi Gallici Curatione per administrationem ligni Guaiaci* conscripsit hoc eodem anno ad Albertum Brandeburgensem, S. R. E. Cardinalem, Moguntinum & Magdeburgensem Archiepiscopum & Electorem, in quo sequentia legere est *cap.* I. « Visum Deo est & nostrâ ætate morbos oriri Majoribus, ut existimare licet, INCOGNITOS. Annus fuit à Christo nato post millesimum & « quadringentesimum nonagesimus tertius aut circà, cùm irrepsit pesti- « ferum malum, non in Galliâ quidem, sed apud Neapolim primùm: « Nomen verò inde sortitum est, quòd in Gallorum exercitu, qui illîc « Caroli Regis sui auspiciis belligerabat, apparuit priùs quàm usquam « alibi. . . . Medici fugiebant ejus porrò aspectum, nedum contactu absti- « nebant, ut morbi prætereà nullius. . . . . (Et *cap.* 2.) Hoc præcipuè in « morbo quantùm nostrâ ætate laboret Medicina compertum est, silebant «

Ulricho de Hutten. 1519.

„ ab ejus ortu totum in Germaniâ biennium Medici.... Demum *cap.* „ 4. In hac Medicorum consternatione, his erroribus ingesserunt se „ Chirurgici manum admolientes.

Laurentio Phrisio. 1532.

X. Laurentius Phrisius, Germanus, in Opusculo *De Morbo Gallico*, quod Basileæ editum fuit anno 1532. sic ait *cap.* 1. « Anno Christi Salva- „ toris nostri 1496. efferbuit quidam morbus atrocissimus, irruens in ho- „ mines sævo morsu ulcerum, glandularum & durissimorum dolorum, „ adeo notabili cruciatu, quòd singuli videntes obstupuêre: nam INCOG- „ NITUS & INVISUS erat iste pestifer morbus non tantùm vulgo, „ verùm etiam Doctis & in sacrâ Medicinâ eruditis..... Pauperes hoc „ malo laborantes expellebantur ab hominum conversatione tanquam pu- „ rulentum cadaver, derelicti à Medicis, (qui se nolebant intromittere „ in curam tàm speculando & consulendo, quàm visitando.) Habitabant „ in arvis & sylvis. Quùm igitur homines in tantum discederent ab illis „ miseris, attamen Sublimis & Gloriosus nolens derelinquere illos, quos „ suo pretioso sanguine dirâque morte redemit, misit ex Galliâ & Nea- „ poli nonnullos Empiricos vel Medicos, qui potiùs temerariâ audaciâ, „ quàm industriâ cœperunt curare homines hoc malo laborantes.

Petro Andræa Matthiolo. 1536.

XI. Petrus Andræas Matthiolus, Senensis, in Opusculo sive Dialogo *De Morbo Gallico*, circa annum 1536. conscripto, asserit disertis verbis, „ Deum memoriâ patrum, ut ineffrænatam mortalium luxuriam debitis „ afficeret pœnis, aut propositis contineret suppliciis, morbo, qui Gallicus „ vocatur, Italiam bellorum procellis concussam confecisse, qui posteà „ contagione vulgatus est..... *Et paulò infrà:* Hoc unum scias, *inquit*, „ ante Caroli Francorum Regis adventum, nec morbum NOVISSE Ita- „ liam, nec nomen AUDIVISSE.

Alphonso Ferrio. 1539.

XII. Alphonsus Ferrius, Neapolitanus, Artium & Medicinæ Doctor, Medicus Pauli III. summi Pontificis, in Tractatu *De Morbo Gallico, & ligni sancti naturâ, usuque multiplici*, Parisiis edito anno 1539. sic differit *Lib.* 3. *cap.* 1. « De morbo, quem Gallicum appellant, NEMINEM ex „ antiquis Scriptoribus aliquid in specie atomâ scripsisse comperio. In ge- „ nere verò nonnullos ex Veteribus recentiores autumant aliquid attigisse „ conjecturâ quâdam, non quòd res ita se habeat..... Sed crucient se „ juniores quantumlibet in interpretandâ nominis significatione, ac verbi „ vim, quatenus pro eis facit, interpretentur, NEMO tamen speciale „ Capitulum de ejus morbi genere editum demonstrabit.

Hieronymo Fracastorio. 1549.

XIII. Hieronymus Fracastorius, Veronensis, *Lib.* 2. *De Morbis contagiosis, cap.* 1. typis excuso Venetiis anno 1549. hæc proponit de Syphilide: « NOVUM & diu orbe nostro INCOGNITUM morbum inter „ alia miranda nostra tempestas vidit, qui Europam ferè omnem, Asiæ „ verò atque Africæ partem non parvam occupavit: in Italiâ verò ferè iis „ temporibus erupit, quibus Galli sub Rege Carolo Regnum Neapolita- „ num occupavêre, annos circiter decem ante 1500.

Antonio Musa Brassavolo. 1553.

XIV. Antonius Musa Brassavolus, Ferrariensis, initio *Libri De Morbo Gallico*, qui Venetiis excusus fuit anno 1553. enarratâ vulgari Historiâ de ortu luis venereæ, cùm Carolus octavus Francorum Rex Regnum Neapolitanum armis invaderet anno 1495. in hæc demum verba concludit:

Rei verò ſumma eſt luem hanc TUNC cœpiſſe, cùm Galli Italiam in- « feſtarunt, & Carolus octavus Francorum Rex Neapolim ſub ditionem « poſuit. »

XV. Joannes Sylvius, Inſulenſis apud Belgas, in Tractatu *De Morbo Gallico*, quem ab ipſo conſcriptum eſſe conſtat anno 1556. confutatis variis opinionibus, fatetur « Saniorem ipſi videri eorum ſententiam, « qui anno abhinc ſexageſimo ſecundo (*hoc eſt anno* 1494.) quo tem- « pore Carolus octavus Gallorum Rex, cognomine Gibboſus, Neapolim « oppugnaturus in Italiam exercitum introduxit, hunc morbum ſuppul- « lulaſſe arbitrati ſunt. « Joanne Sylvio. 1556.

XVI. Gabriel Fallopius, Mutinenſis, in Tractatu *De Morbo Gallico*, quem conſcribebat circa annum 1560. prolatis in *primo capite* exemplis variis morborum, qui orbi noſtro de novo incubuêre, ſic inde pergit, « Noviſſimum eſt, quod præ manibus habemus, & morbum Gallicum « ſeu Gallicam ſcabiem appellamus...... Nec dubitandum eſt ſi novus « ſit necne, quoniam temporibus noſtrorum patrum NONDUM reper- « tus, NONDUM auditus, tunc temporis elephantia graſſabatur...... « Hæc ſcabies invaſit nos anno 94. ſupra 1400. cùm Carolus Impera- « tor ſummæ auctoritatis atque ingenii ardentiſſimi, (Imperatorem « voco exercitûs Ducem) cùm gliſceret animus ejus in bellum convoca- « to eo anno maximo exercitu invaſit Italiam, & ſub ejus imperio ſub- « acto Mediolanenſi Ducatu, Hetruriâ totâ, & cedentibus Rebuſpublicis « Florentinis, &c. Romam invaſit; inde Neapolim, de jure hæreditario « ſibi putans competere, cum exercitu maximo octuaginta mille militum « aggredi tentavit. Tunc temporis apparuit hic morbus. » Gabriele Fallopio. 1560.

Sed quid opus eſt in re manifeſtâ plura cumulare teſtimonia? Pote- runt, ſi lubeat, conſuli Leonardus Schmai, Salisburgenſis, *Tract. De Morbo Gallico*, *cap.* 1. Nicolaus Maſſa, Venetus, *Lib. De Morbo Gallico*, *Tract.* 1. *cap.* 1. Antonius Gallus, *Oper. de ligno ſancto non permiſcendo*, *cap.* 1. Aloyſius Lobera, Abulanus, Medicus Caroli V. Imperatoris, *Lib. De quatuor aulicis ægritudinibus.* Joannes-Baptiſta Montanus, Vero- nenſis, *Tractat. De Morbo Gallico*, *cap.* 1. Leonardus Fuchſius, Germa- nus, *in Appendice ad Lib.* 5. *De curandi ratione.* Proſperus Borgarutius, Patavinus, *Method. De Morbo Gallico*, *cap.* 1. Nicolaus Macchellus, Mu- tinenſis, initio *Tractatûs De Morbo Gallico.* Alexander Trajanus Petro- nius, *De Morbo Gallico*, *Lib.* 1. *cap.* 1. Demum Guillelmus Rondeletius, in Scholâ Monſpelienſi Profeſſor regius & Cancellarius, initio *Lib. De Morbo Italico*, qui ab ineunte ſæculo decimo ſexto ad annum 1566. ſcrip- ſêre omnes, ac omnes uno ore referunt luem veneream & NOVUM in Europâ morbum eſſe, & cùm apparuit deſinente decimo quinto ſæ- culo coætaneis Medicis planè IGNOTUM fuiſſe. Aliiſque numero multis.

CAPUT V.

Expenduntur loca aliquot Medicorum Chirurgorumve anno 1494. antiquiorum, quæ allatæ epochæ videntur contradicere.

CUM loca omnia, quotquot ex variis Auctoribus corradi solent, ut probetur luem veneream datâ epochâ antiquiorem esse, simillima vel potiùs planè eadem sint, ea simul colligere visum est, ut in respondendo tautologiæ tædium effugeremus. Inde sanè nullus dabitur adversariis querendi locus, cùm si quid auctoritates illæ valeant, inde tantò magis valituræ sint luce mutuò collatâ.

Harumce auctoritatum aliæ quidem dudum notæ sunt, & apud Scriptores plerosque, qui luis venereæ antiquitati favent, passim obviæ; aliæ verò novæ & à Guillelmo Becketto, Chirurgo Londinensi, qui nuperrimus est ejusdem opinionis propugnator, recèns objectæ. Ideo ne quid dolo malo confudisse vel omisisse videremur, placuit auctoritates illas utriusque generis separatim, articulatim, distinctè proponere, propositasque diluere: priores isto, posteriores verò sequente capite.

Opponuntur loca varia ex variis Auctoribus excerpta, qui ante annum 1494. vixerunt.

Multi sunt Scriptores, quos in luis venereæ novitatem militare vulgò objicitur.

Guillelmo de Saliceto. 1270.

I. Guillelmus de Saliceto, Placentinus Medicus, *Chirurgiæ Lib.* 1. *cap.* 42. *De Apostemate in inguinibus. Hæc ægritudo*, inquit, *vocatur bubo vel dragoncelli inguinis, vel apostema inguinis, & ut plurimùm fit ex materiâ frigidâ, quæ ab hepate expellitur ad loca illa, quæ debilia, vacua; & aliquando ex materiâ calidâ; & aliquando cùm accidit homini in virgâ corruptio propter concubitum cum fœdâ muliere, aut ob aliam causam. Itaque corruptio multiplicatur & retinetur in virgâ, unde non potest natura mundificare virgam aut locum, primò propter multam plicaturam partium illarum & propter strictam viam illius loci, unde redit & regurgitat materia ad locum inguinum propter habilitatem loci illius ad recipiendum superfluitatem quamlibet, & propter affinitatem quam habent hæc loca ad virgam.*

Idem agit ibidem *cap.* 48. *De Pustulis albis vel rubeis, & de milio, & de scissuris & de corruptionibus vel hujusmodi, quæ fiunt in virgâ vel circa præputium propter coitum cum fœtidâ muliere, aut cum meretrice, aut ab aliâ causâ.*

Lanfranco. 1290.

II. Lanfrancus Mediolanensis, Medicinæ Doctor, *Practica seu Artis completa Chirurgiæ Tract.* 3. *Doctrin.* 2. *cap.* 11. ait *sæpè provenire apostema in inguine propter ulcera virgæ & pedum, propterea quod locus est descensus humorum ad illa loca, & tunc non est ita timendum, propterea quòd venire tunc potest sine multâ corporis plenitudine, & absque eo quod decursus humorum maximè ibi fiat*; Ibidem *Tractat.* 3. *Doctrin.* 3. *cap.* 11. *De ficu & cancro & ulcere in virgâ virili. Ficus*, inquit idem, *est quædam excrescentia, quæ nascitur supra præputium virgæ, & aliquando super caput, quæ quidem aliquando est mollis, ut de phlegmaticâ generata materiâ, aliquando dura, ut de melancholicâ, quæ si corrumpatur transit in cancrum. Cancer*

fit in virgâ, ficut in aliis diximus fieri membris : ulcera veniunt ex puftulis calidis virgæ fupervenientibus, quæ poftea crepantur; vel ex acutis humoribus locum ulcerantibus; vel ex commiffione cum fœdâ muliere, quæ cum ægro talem habente morbum de novo coierat.

III. Bernardus Gordonius, in Univerfitate Monfpelienfi Medicinæ Profeffor, *Lilii Medicinæ Particul. 7. cap. 5. De Paffionibus virgæ. Paffiones virgæ*, inquit, *funt multæ, ficut funt apoftemata, ulcerationes, cancri, inflatio, dolor, pruritus. Caufæ funt exteriores aut interiores. Exteriores, ficut cafus, percuffio, & jacere cum muliere cujus matrix eft immunda, plena fanie, aut virulenta, aut ventofitate & fimilibus corruptis. Si autem caufa fuerit intrinfeca, tunc funt ficut humores corrupti & mali defcendentes ad virgam & ad partes inferiores, inducentes prædictas paffiones.* Bernardo Gordonio. 1300.

IV. Joannes de Gaddefden, Chirurgus Anglicus, *in Rosâ Anglicâ cap. De curâ ulcerum virgæ. Ulcera*, inquit, *virgæ virilis contingunt vel ex coitu cum juvenculâ, vel ex coitu cum menftruatâ, vel ex retentione urinæ & fpermatis.* Joanne de Gaddefden. 1310.

V. Guido de Cauliaco, Gabalitanus, Chirurgiæ & Medicinæ Doctor in Univerfitate Monfpelienfi, *in Chirurgiâ magnâ Tract. 6. Doctrin. 2. cap. 7. §. 9.* differit *de Calefactione & fœtiditate in virgâ propter decubitum cum muliere fœtidâ.* Guidone de Cauliaco. 1360.

VI. Valefcus de Tarantâ, Profeffor Monfpeffulanus, *Philonii Lib. 6. cap. 6. De ulceribus & puftulis virgæ. Caufæ*, inquit, *poffunt effe primitivæ aut antecedentes aut conjunctæ. Primitivæ, ut eft vulnus, vel attritio, vel coitus cum fœtidâ, vel immundâ, vel cancrosâ muliere; alia caufa poteft effe portaffe femoralia nigra, fœtida & immunda; alia caufa poteft effe materia fpermatica vel corrupta retenta inter caput virgæ & præputium, vel mali humores ibidem retenti, qui ibi retenti & non evacuati corrumpunt locum quem tangunt, vel ulcerant.* Et ibidem in fine, *Puftulæ virgæ fiunt, fi quis coeat cum fœminâ habente ulcus in matrice, quæ contagiofitate fuâ inficit virgam & in eâ facit ulcus.* Valefco de Tarantâ. 1400.

VII. Demùm Petrus de Argelatâ, Bononienfis, Artium & Medicinæ Doctor, *Chirurgiæ Lib. 2. Tract. 30. cap. 3. De puftulis, quæ adveniunt virgæ propter converfationem cum fœdâ muliere, quæ albæ funt vel rubeæ. Ex materiâ venenosâ*, inquit, *quæ retinetur inter præputium & pellem virgæ caufantur iftæ puftulæ tales per hunc modum, quoniam ex retentione illius materiæ, quæ remanet inter pellem & præputium ex actione viri cum fœdâ muliere, quæ non refpirat, putrefit : deinde ille locus denigratur & mortificatur fubftantia virgæ, quæ reftaurationem non recipit, nifi corruptione illâ remotâ, & loco abfterfo.* Deinde propofitis ad eas puftulas lotionibus detergentibus, ftypticis, erodentibus, &c. fic ille pergit. *Unum recordor vobis quòd antequam ifta balnea dicta* (lotiones) *ex vino illo ftyptico fiant, fiat purgatio : aliter illis bubo fuperveniret in inguine, quoniam materia quæ venit ad locum illum retrò-pellitur à balneo ifto* (feu potiùs lotione) *& inveniens concavitatem inguinis illìc moram facit; quare bubo generatur & ad exituram pluries deveniet. Quare purgationem univerfalem facias; & imperiti Medici fperantes indifcretè vel incautelâ non faciunt purgationem, quare duplici modo lucrantur, quoniam de virgâ & bubone. Iterum viri tales debentes materiam ve-* Petro de Argelatâ. 1470.

nientem ad locum resolvere, quærunt illam saniane (saniare) *ut aliquid lucrentur, & hoc non debet fieri à discreto viro & magistro.*

Sed ea loca non debent accipi de ulcusculis aut bubonibus venereis.

Sed qui ea loca ex variis Auctoribus rudioris ætatis tam studiosè conquisita objiciunt, & de venereis penis ulcusculis & inguinum bubonibus existimant esse intelligenda, næ inde arguunt se in eorumdem Auctorum lectione & doctrinâ planè hospites esse, cùm certum sit Auctores illos de venereis ulcusculis sive bubonibus, qualia nunc observantur, ne somniasse quidem laudatis locis, sed de bubonibus & ulcusculis à causâ simplici oriundis, qualia olim observari potuêre, loqui, ut liquet multis, copiosis, variisque rationibus.

Ut multis probatur.

1°. Quòd ea virgæ ulcera, iique bubones inguinum tam paucis describantur, ut inde nullâ ratione verisimile sit laudata loca de ulcusculis aut de bubonibus venereis accipi posse, quæ sanè non potuissent tam perfunctoriè exponi à Medicis, quos in describendis cæteris affectibus multò levioribus diligentes, imò verbosos fuisse notum est.

2°. Quòd antiquiores illi Medici, si bubones aut ulcera, quæ describunt, luis venereæ incipientis vel confirmatæ symptomata fuissent, ex notis morbi signis debuissent in morbi notitiam deduci, atque adeo de lue venereâ, à quâ dependerent, fusè & ex professo differere, ut ferebat quæstionis dignitas ac manifesta utilitas, de quâ tamen ne verbum quidem unum prostat in illorum Operibus.

3°. Quòd ea penis ulcera non tantùm veneris usui cum fœdâ muliere adscribantur, sed etiam causis aliis, ut à Lanfranco, *pustulis calidis virgæ, vel acutis humoribus ulcerantibus*; ut à Gordonio, *casui vel percussioni*; ut à Gaddesden, *coitui cum juvenculâ aut menstruatâ, vel retentioni seminis & urinæ*; demum ut à Valesco de Tarantâ, *vulneri, attritioni, spurcitiei & squallori femoralium, materiæ acriori sub præputio collectæ, pravis humoribus ulcerantibus*, &c. Unde sequitur venerea ea nequaquam fuisse, quippe quæ nisi ab impuro cum infectâ concubitu numquam producantur.

4°. Quòd pari quoque ratione bubo dicatur produci, non modò ab ulceribus virgæ, quod cum bubone venereo quadrare videretur, dato semel hæc ulcera venerea fuisse, sed etiam *à materiâ frigidâ aut calidâ, quæ ab hepate expellatur*, juxta Guillelmum de Saliceto; aut *ab ulcere pedum*, juxta Lanfrancum, quod buboni tantùm simplici convenire potest, atque adeo omnem amovet luis venereæ suspicionem.

5°. Quòd ad curationem ulcerum præscribantur tantùm ab Auctoribus laudatis ablutio balani cum oxycrato, unguentum album camphoratum, aliaque hujuscemodi, aut ad summum collyrium vulgato collyrio Lanfranci planè congener, sine ullo medicaminum internorum usu; unde manifestum fit de ulcusculis venereis minimè agi, quæ sanè tam facilè sanari non possunt.

6°. Denique quòd similiter proposita bubonum illorum therapeia tota sit in procurandâ maturatione, apertione, detersione tumoris, neglecto penitus remediorum internorum apparatu; quod evidenter demonstrat mentionem non esse de bubone venereo, quem tam facili methodo radicitus non curari notissimum est.

Sed de ul-

Ex his sequitur 1°. Ea virgæ ulcera, quorum à laudatis Auctoribus ha-

betur mentio, videri cutaneas tantùm aut superficiarias glandis aut præputii excoriationes fuisse, quales sæpissimè solent accidere ex levi & multiplici causâ, & quæ vulgò *Calefactiones* appellantur, ut ipse Guido de Cauliaco easdem vocat.

2°. Ad summum qualiacunque fuerint, saltem causâ venereâ genita non fuisse, sed aliâ quâvis causâ communi; neque enim negaverit quisquam ulcera penis sine lue venereâ produci unquam posse, cùm non experientiâ modò, sed ipso etiam laudatorum Medicorum testimonio contrarium comprobetur; siquidem Guillelmus de Saliceto, Lanfrancus, Bernardus de Gordonio, Joannes de Gaddesden, Valescus de Tarantâ præter concubitum cum fœdâ muliere, assignant ipsi alias causas ulcerum & pustularum virgæ à concubitu omninò diversas.

cusculis, bubonibusve à causis ordinariis & à venereo seminio alienis: ut multa apertissimè demonstrant.

3°. Idcirco nomine fœtidæ mulieris, cujus commercio prædicti Auctores ulcera virgæ contrahi dicunt, non debere intelligi mulierem lue venereâ infectam, de quo morbo ne quidem in somnis illi cogitabant, sed *mulierem, cujus matrix esset immunda, plena sanie, & virulenta*, ut ait Gordonius, hoc est cujus uterus semine nimio antè admisso & morâ corrupto fœteret, vel fluore muliebri acriore aut ulcere inquinaretur; vel mulierem, *quæ de novo coivisset cum homine talem habente morbum*, ut Lanfrancus dicit, hoc est cum homine cujus penis ulceribus exederetur; vel *mulierem menstruatam*, ut loquitur Gaddesden; vel demum *mulierem cancrosam*, ut loquitur Valescus de Tarantâ, hoc est in cujus utero carcinoma lateret; vel ut idem ait, *fœminam habentem ulcus in matrice, quæ contagiositate suâ inficiat virgam & in eâ faciat ulcus.* Cæterùm minimè mirum est à prædictis Auctoribus observari ulcera & pustulas in pene interdum enasci ex copulatione cum muliere, cui menstrua virulenta fluant, aut quæ fluore albo acriore, vel ulcere cancrove uteri laboret, quandoquidem similis observatio neque nunc rara est in praxi, sine ullâ tamen luis venereæ suspicione.

4°. Imò probabile esse nomine *fœtidæ* mulieris ab Auctoribus illis designari quandoque mulierem leprosam, quarum magnus erat ipsorum ætate numerus & nota impurissima libido. Id sanè suadere videretur auctoritas Medicorum Arabum, qui referunt non uno loco ulcera in pene suboriri consuevisse ex copulatione cum muliere, quæ leprâ infecta esset; quod à Joanne de Gaddesden Chirurgo Anglo olim notari quoque meminimus, in *Rosâ suâ Medicinæ, seu Rosâ Anglicâ*, capite *De concubitu cum muliere leprosâ.* Porrò tamen minimè putandum est similibus exemplis posse fidem elevari eorum, quæ suprà dicta sunt *capite tertio* de discrimine, quod inter lepram & luem veneream intercedit; cùm si hoc unum symptoma excipiatur, quod tamen in utroque affectu nullatenus idem est, ex cæteris omnibus quæ à venere cum leprosis imminebant, nullum fuerit quod ad nota luis venereæ symptomata accedat.

5°. Posse quæcumque dicta sunt confirmari auctoritate Joannis de Vigo, qui scripsit initio sæculi decimi sexti, lue venereâ jam planè divulgatâ. Ille enim probè distinguit *calefactiones & carolos*, ut loquitur, *qui solent evenire juvenibus inter pellem & præputium virgæ*, imò etiam *pustulas carbunculosas, quæ ibidem oriri solent* ex causâ simplici, de quibus suprà recensita antiquiorum Medicorum loca intelligenda esse censemus, à

pustulis seu ulcusculis aliis ejusdem partis ex causâ patientiâ, de quibus ne verbum quidem apud Veteres reperire est. Asserit enim *Practicæ Lib.* 2. *Tract.* 5. *cap.* 9. *carolos accidere propter coitum calidæ mulieris & noviter menstruatæ:* Ibidem verò *cap.* 8. *Pustulas carbunculosas causari in hominibus coitum habentibus cum muliere fœdâ, habente vulvam ulceratam ulcere putrido vel maligno, vel quia fuerit noviter menstruata*, circa quæ cum Antiquioribus manifestè consentit. At verò dicit *ibidem Lib.* 5. *cap.* 1. *Pustulas venereas* ex contagioso concubitu enasci *in partibus genitalibus, videlicet in vulvâ in mulieribus, & in virgâ in hominibus, & esse interdum lividi coloris, aliquando nigri, nonnumquam subalbidi, cum callositate eas circumdante.*

6°. Hæc eadem à Fallopio olim animadversa fuisse in *Tractatu de Morbo Gallico*, nec in uno tantùm loco. *Viderant Antiqui suis temporibus*, inquit ille *cap.* 7. *oriri ulcera circa pudenda, quæ calefactiones vocantur: nam ante morbi Gallici ortum, Scriptores, ut Guido, &c. locuti sunt de his, vel cùm juvenis non mundat glandem, vel quia habet rem veneream cum muliere menstruatâ, & tunc oriuntur calefactiones istæ.... At ego dicam*, pergit ille, *esse maximam differentiam inter cariem* (Gallicam) *& calefactiones. Antiqui Scriptores*, ait idem *cap.* 81. *Græci & Arabes, veluti Paulus Aëtius & Avicenna locuti sunt de ulceribus depascentibus colis: sed differunt illa à carie* (Gallicâ seu ulcusculis venereis.) *Similiter Chirurgici posteriores loquuntur de his, sed non sunt eadem cum his quorum curationem dare intendimus. Superiores Chirurgici loquentes de depascentibus, dicunt duplici de causâ fieri, vel ex turpitudine albâ vel nigrâ, collectâ inter glandem & præputium: hanc turpitudinem sordem appellant. Volunt igitur quòd quoties sordes ista continetur inter præputium & glandem, bulliens faciat hujusmodi cariem.... Nos non loquemur*, addit ille, *de omnibus his, sed de veris Gallicis Tarolis dictis, sive Carolis, qui sunt ab aliis distinguendi; calefactiones, excoriationes, &c. facilè sanantur.... sed non caries ita facilè.*

7°. Pari ratione ea, quæ de bubone in inguine Guillelmus de Saliceto, Lanfrancus, Petrus de Argelatâ dicta habent, non de venereo, sed de simplici bubone accipienda esse, qualis simplici limphæ vitio accidit, aut ulceribus penis solet supervenire, quæ à causis ordinariis & à lue venereâ planè alienis inferantur. Tunc enim puris guttulæ vasis limphaticis, quæ ab ulceratis penis partibus sobolescunt, ad inguinales glandulas quò ipsa tendunt delatæ limpham, cui commiscentur, ita inficiunt inspissantque, ut in glandularum cellulis hærere cogatur, ubi panum, phygéthlon, vel ut vulgò aiunt, bubonem excitat. Sic observamus quotidie simili prorsus ratione glandulas limphaticas collo vel maxillæ inferiori adsitas toties tumefieri, imò verò quandoque suppurari, quoties capitis exteriora tineâ aut ulcusculis defœdantur, factâ scilicet materiæ morbificæ metastasi cum limphâ inde redeunte.

8°. Proinde tandem ex illis Medicorum Chirurgorumve locis, qui anno 1494. superiores vixerunt, si æquo animo & sine præjudicio perpendantur, posse nihil prorsus colligi, quod allatam de novitate luis venereæ sententiam evertere valeat, aut fidem Historicorum infirmare, qui morbum hunc orbi nostro tempore belli Neapolitani à Carolo VIII. Francorum Rege gesti inductum fuisse uno ore omnes affirmant.

CAPUT VI.

Explicantur teſtimonia à Guillelmo Becketto pro luis venereæ antiquitate nuper producta.

OPINIONIS de antiquitate luis venereæ patrocinium nuperrimè ſuſcepit Guillelmus Beckettus, Chirurgus Londinenſis, Diſſertationibus tribus, quas edendas curavit in XXX. & XXXI. Voluminibus Tranſactionum Philoſophicarum, & in quas congeſſit diligentiâ ſummâ quæcumque ex editis, ineditiſve Magnæ Britanniæ monumentis potuit corradere, quæ viderentur opinioni ſuæ ſuffragari.

Beckettus nuperrimus propugnator opinionis de antiquitate luis venereæ.

Primò. Contendit in primâ Diſſertatione, quæ proſtat in XXX. Volumine Tranſactionum Philoſophicarum, n°. 357. ann. 1718. gonorrhœam veneream ſæculis aliquot ante annum 1494. notam fuiſſe in Angliâ nomine *ardoris*, *arſuræ*, *incendii* &c. Anglicè *Burning* ſive *Brenning*, de quibus ſanè mentio frequens fit ab Hiſtoricis Magnæ Britanniæ; Et in opinionis confirmationem auctoritates adducit multas quarum nonnullæ hoc anno 1494. antiquiores ſunt, pleræque anno eodem recentiores.

I. Contendit Arſuram genitalium eamdem fuiſſe cum gonorrhœâ venereâ.

Antiquiores excerptæ ſunt 1°. Ex Opere manuſcripto Joannis Ardern, Chirurgi Anglici, ſuâ ætate hoc eſt exeunte ſæculo decimo quarto haud incelebris, ubi multa ſunt de *arſurâ*, quam definit Ille, ut refert Beckettus, *calorem interiorem cum excoriatione urethræ*, unde ardor.

Quod multis auctoritatibus probare conatur.

2°. Ex collectaneis quibuſdam Medicis circa annum 1390. & 1440. ſcriptis, ut Beckettus arbitratur, in quibus legere eſt formulas quaſdam ad *arſuram* tum virorum, tum mulierum.

3°. Ex antiquis regulis Lupanarium Londini olim publicè proſtantium in ſuburbio *Southwark* dicto, quæ circiter anno 1430. conſtitutæ creduntur, quæ manuſcriptæ extant, & quarum articulo uno agitur *de his, qui cuſtodiunt mulieres habentes nefandam infirmitatem*; vetatur verò alio gravi mulctâ, *ne qua in Lupanari proſtet fœmina arſuræ morbo infecta*.

Recentiores depromptæ ſunt 1°. Ex libello, quo certus quidam Simon Fish, novarum in Religione opinionum impotens affectator & Catholicorum oſor acerrimus Henrico VIII. Anglorum Regi ſupplicavit anno 1530. in quo refertur *Preſbyteros in Angliæ Regno omnia vitiare: ipſos à fœminis uri*, hoc eſt arſurâ affici, *ac alias fœminas viciſſim urere: ipſoſque à meretricibus lepram contrahere, quam contractam cum aliis fœminis deinde communicent*.

2°. Ex libro, quem anno 1546. edidit Andræas Boord, Doctor Medicus & Presbyter, quem inſcripſit *Compendium Sanitatis*, & in quo initio Capitis cujuſdam his verbis præfatur, *Agemus capite 19. de arſurâ proſtibulorum*; additque poſteà, *ſi quis poſt contractam à proſtibulo arſuram, rem habeat eâdem die cum ſanâ muliere, arſuram eamdem cum illâ communicaturum eſſe*.

3°. Ex Epiſtolâ, quam Michaël Wood præpoſuit Orationi *de verâ obe-*

dientiâ à Stephano Gardiner ſcriptæ & Rothomagi editæ anno 1553. in quâ fit *arſuræ* mentio.

4°. Ex Opere quodam manuſcripto Joannis Balæi, quod eſt penes ipſum Beckettum, & in quo Balæus de Doctore Weſton verba faciens, quem Reginaldus Polus Cardinalis, regnante Mariâ, Decanatu Windſorii abdicavit ob adulterii crimen, ait Canonicum illum *in curandâ arſurâ magis exercitum fuiſſe, quàm ſcortum, quod in ullo Lupanari proſtaret*; adjicitque *mulierem aliquam in Paræciâ Sancti Botolph ab eo nuper uſtam fuiſſe*; id eſt arſurâ affectam.

5°. Ex Tractatu Guillelmi Bulleyn, Doctoris Medici, anno 1562. edito, cujus inſcriptio eſt *The Bulwark &c.* ubi Auctor ille *de meretricum arſurâ* differit.

Explicantur auctoritates à Becketto objectæ.

Ea ſanè numero multa ſunt, ſed re pauca, imò potiùs nulla, cùm ruinoſo fundamento conſiſtant. Omitto jam objecta teſtimonia ex Operibus, Legibus, Tabulíſve ineditis, aut Libris perraris deprompta eſſe, quæ idcircò nec eâ quâ par eſſet diligentiâ ſcrutari & excutere, imò ne inſpicere quidem licitum fuit, ut de manuſcriptorum ætate, verborumve inde excerptorum ſententiâ conſtaret. Sed lubenter conceſſero Becketto hac in re, ne vitilitigare videar quaſi cauſæ diffiderem, eique ultro dedero ſingula rectiſſimè ſe habere, quod ſanè maximum eſt; at verò pernego inde ſequi *arſuram* illam, de quâ quæſtio eſt, eamdem fuiſſe cum gonorrhœâ venereâ, atque adeo gonorrhœam ab impurâ venere oriundam *arſuræ* nomine olim graſſatam fuiſſe. Verùm ut cogitationes meas dilucidè explicem, res paulò altiùs repetenda eſt.

Itaque I. Lepra Arabum, quæ in Angliâ, ſicut in cæterâ Europâ, olim frequens erat, non ſolùm convictu ſed congreſſu etiam contagioſa fuit, quapropter lege conſtitutum erat, interpoſitâ etiam gravi pœnâ, ut leproſi ſeu elephantiaci deſtinatis locis coerciti conſuetudine cum ſanis interdicerentur.

Lepram concubitu contagioſam fuiſſe.

II. Proinde lepra concubitu, quo non eſt contactus alter intimior, quaſi præſentiſſimâ contagione propagari debuit, ſi quis impudens vel perditiſſimæ libidinis cum leproſis veneri indulgeret. Et ſanè eâ ratione propagatam fuiſſe teſtantur uno ore coætanei ferè omnes Medici, ut Foreſtus, *Obſervationum Chirurgicarum Lib.* 4. *Obſerv.* 8. Palmarius, *de elephantiaſi, cap.* 2. Paræus, *Operum Lib.* 20. *cap.* 8. Fernelius, *De partium morbis & ſymptomatis, Lib.* 6. *cap.* 19. Valeſcus de Tarantâ, *Philonii Lib.* 7. *cap.* 39. Gordonius, *Lilii particulâ* 1. *cap.* 22. ubi refert *quamdam Comitiſſam veniſſe leproſam in Montempeſſulanum, & fuiſſe in fine in curâ ejus; & quemdam Baccalarium in Medicinâ miniſtraviſſe ei, & jacuiſſe cum eâ, & imprægnaviſſe eam, & perfectiſſimè leproſum factum fuiſſe*, cujus Hiſtoriæ ſimilem alteram profert Philippus Schopffius, *Lib. de Leprâ*, ſcilicet Fabri cujuſdam lignarii, qui ex concubitu cum leproſâ lepram brevi contraxit.

Saltem ex concubitu cum leproſis genitalia arſurâ af-

III. Quòd ſi quando res meliùs forſan cederet, at ſaltem ex uſu veneris cum leproſis mulieribus, imò etiam cum illis quæ cæteroqui ſanæ cum leproſis paulò antè rem habuiſſent, genitalia plerumque affecta fuerunt, phlogoſi, eryſipelate, exulceratione cenchriade ſive miliari, phlyc-

tænis, &c. unde dysuria, sive ut tunc loqui mos erat, ardor, arsura, incendium, calefactio, Anglicè *Brenning*. fecta fuisse.

IV. Possunt in confirmationem produci testes oculati & multi & idonei.

1°. Theodoricus, Chirurgus & Episcopus Cerviensis anno 1290. qui *Chirurgiæ Lib. 6. cap.* 55. ait morbo *infici, qui post coitum leprosi* ad mulierem accedit.

2°. Auctor Tractatûs Chirurgici manuscripti, Rogerinæ dicti, ideoque Rogerio Baconi à quibusdam adscripti, sed qui videtur doctissimo Joanne Freind, *Histor. Medicin. part.* 3. Rogerio Parmensi potiùs adscribendus, ubi disertè explicatur, teste eodem Freind, *ibidem*, quot quantisque malis pateret ille, cui contingeret cum muliere rem facere, quæ à leproso recèns compressa fuisset.

3°. Gilbertus Anglicus, qui in *Compendio Medicinæ, tàm morborum universalium quàm particularium* eadem profert cap. 345. quæ in Rogerinâ legi modò diximus.

4°. Bartholomæus, vulgò Glanville dictus, cujus *Breviarium Medicinæ*, quod manuscriptum exstat, cum Compendio Medicinæ Gilberti Anglici ita convenit, ut idem opus esse videatur. Sanè in *Breviario* illo, *Lib.* 2. *cap.* 4. verba eadem legere est, teste Freind, de periculis imminentibus *ex coitu cum muliere à leproso recèns vitiatâ, quæ* prostant in *Compendio*.

5°. Demum Joannes de Gaddesden, Chirurgus Anglicus, qui in *Practicâ Medicinæ seu Rosâ Anglicâ* agit capite peculiari, *de infectione ex concubitu cum leproso aut leprosâ*, ubi ait *illum, qui concubuit cum muliere, cum quâ coivit leprosus, puncturas intra carnem & corium, hoc est* inter balanum & præputium, *& aliquando calefactiones in toto corpore sentire.*

V. Hinc ergo facilè explicari possunt testimonia illa tria à Becketto objecta, quæ anno 1494. antiquiora sunt. *Arsura* nempe *illa*, 1°. de quâ loquebatur Joannes Ardern circa annum 1370. 2°. adversùs quam extant formulæ manuscriptæ circa annum 1390. & 1440. 3°. de quâ verba fiunt in Regulis manuscriptis Lupanarium Londinensium circiter anno 1430. eadem planè est cum affectione illâ, quam probavimus concubitu cum muliere leprosâ, vel quæ leproso sui copiam recenter fecisset, olim contractam fuisse. *Nefanda* verò *infirmitas*, cujus mentio est in Regulis iisdem, videtur ipsamet lepra fuisse.

Hinc patere causam arsuræ genitalium, quæ olim in Angliâ frequens erat.

VI. Porrò nullatenus mirum esse debet à leprosis mulieres non raro contaminari olim potuisse. Cùm enim inter eos qui leprâ tenebantur, multi inexplorati essent, vel malè explorati, & quibus ideo usu cum sanis interdictum non erat; cùm inter sepositos multi forent quibuscum indulgentiùs agebatur & quibus ideo copia esset aliquando divagandi, facilè erat iis omnibus libidini, in quam ex morbi naturâ leprosos effrænatos fuisse constat, sese totos dedere, eo quidem tempore quo Lupanaria publicè prostabant, & præsertim in populosis Civitatibus, ubi cuilibet ignoto latere nullo negotio licitum est. Mirum est tantummodo videri eam morbi speciem in Angliâ olim communiorem fuisse quàm in reliquâ Europâ, & ab Historicis, Medicisque Anglicis maximè celebratam; sed inde forsan

hoc repetendum est, quòd Leges in leprosos sancitæ in Angliâ leniores olim fuerint, vel remissiùs observatæ; quâ de re videant quibus antiqua Angliæ disciplina notior est.

Arsuram illam à gonorrhœâ venereâ planè diversam fuisse.

VII. Cæterùm arsura illa cum gonorrhœâ venereâ neutiquam confundenda est, à quâ planè diversam fuisse liquet multis argumentis.

1°. Quòd etsi manus Becketto daremus, concederemusque luem veneream multò antiquiorem fuisse quàm putamus, nullâ tamen ratione credi posset gonorrhœam satis antiquam fuisse, ut cum arsurâ illâ, quæ decimo tertio & decimo quarto sæculo grassabatur, eadem fuerit. Compertum est enim silentio omnium Auctorum, qui de lue venereâ scripsêre ante annum 1545. & diserto Fallopii testimonio, *Tract. de Morbo Gallico, cap.* 23. gonorrhœam veneream priùs ignotam inter luis symptomata primùm apparuisse anno 1545. aut 1546. hoc est quinquaginta annis ab ingressu quem lui venereæ assignamus, atque adeo multò tardiùs quàm arsura illa; sed de his fusiùs infrà *cap.* 11.

2°. Quòd in gonorrhœâ venereâ, ut vox ipsa innuit, perpetuò cum dysuria adsit, vel eidem brevi succedat effluxus purulenti seminis uber & diuturnus; nullus verò olim observaretur in antiquâ illâ arsurâ, nullus saltem memoretur ab Auctoribus qui de arsurâ scripserunt, quos omnes tam grave symptoma siluisse, si adfuisset, verisimile non est, unde datur colligere arsuram meram fuisse glandis & urethræ phlogosim erysipelatodœam.

3°. Quòd gonorrhœa, quoniam contumacior est, curatione plerumque diuturnâ, at certè semper difficili opus habeat: contrà verò arsura, quæ fugacior erat, sanaretur fotu solo, vel ad summum injectione anodynâ; teste vel ipso Becketto, qui in Dissertatione laudatâ profert sequentia verba Joannis Ardern: *Contra incendium virgæ virilis interius ex calore & excoriatione fiat talis syringa* (id est injectio) *lenitiva: accipe lac mulieris masculum nutrientis & parum zuccarium, oleum violæ & ptisanæ, quibus commixtis, per syringam infundatur; & si prædictis admiscueris lac amygdalarum, melior erit medicina.* Quod remedii genus congener est cum remedio ad labiorum arsuram & puncturam proposito à Rogerio, *Chirurgiæ Lib.* 1. *cap.* 35. & à Rollando, *Chirurgiæ Lib.* 1. *cap.* 21.

4°. Quòd mulier quæ cum Syphilitico venerem exercuit, unde malè habet, gonorrhœam inferat non solùm eâdem die quâ Syphilitico sui copiam fecit, sed etiam nisi sanata sit, post quantumlibet temporis intervallum: non solùm illota & semine virulento adhuc in utero reside, sed etiam probè lota, & post excussum totum semen: at è contrà nullum immineret arsuræ periculum à consuetudine cum fœminâ quæ leproso succubuisset, nisi *de novo*, ut ait Lanfrancus, *Practic. Tract.* 3. *Doctrin.* 3. *cap.* 11. vel *de proximo*, ut ait Valescus de Tarantâ, *Philonii Lib.* 7. *cap.* 39. succubuisset; imò nisi semen leprosi in utero adhuc restitaret, *semine adhuc in matrice existente*, juxta Gordonium, *Lilii Particul.* 1. *cap.* 22. & Valescum de Tarantâ, *ubi suprà.* Et inde est quòd Joannes de Gaddesden, in *Rosâ Anglicâ, capite de infectione ex concubitu cum leproso vel leprosâ*, hac tamen in re Gordonium ducem sequutus, *mulierem* ab omni labe *securam* fore affirmet, si post coitum cum leproso *saltet, descendat retrò fortiter per*

gradus, & sternutet cum pulvere piperis, vel cum pennâ cum aceto in naribus, ita quòd sperma priùs receptum descendat, & tunc lavet se in decoctione rosarum vel plantaginis decoctarum in vino & furfure.

5°. Demum quòd ex veneris usu cum muliere leprosâ, vel quam leprosus recens stupraverat, multa præter arsuram symptomata alia inferrentur, quorum nulla aut cum gonorrhœâ venereâ conjungi, aut in lue venereâ observari unquam solent. Hac de re audiendus idem Joannes de Gaddesden, *ubi suprà*. « Ille, *inquit*, qui concubuit cum muliere cum quâ coivit leprosus, puncturas intra carnem & corium sentit, & aliquando « calefactiones in toto corpore, & posteà frigus & insomnietates, & circa « faciem quasi formicas currentes, si sit de causâ calidâ. Color variatur de « rubedine in album & è converso, & frequenter habent calorem lentum « interiùs, & prorumpit aliquando exteriùs, quando est post coitum cho- « lerici. Si sit post coitum phlegmatici vel melancholici, tardiùs perci- « pitur, & facies statim discoloratur & subtumescit, & est aggravatio « omnium membrorum, quòd vix se movere potest, & habet frigus sub- « cutaneum, cum formicatione faciei post, deinde totius corporis. » Quæ singula ipsissimis verbis leguntur in *Chirurgiâ Theodorici*, *loco jam laudato*: in *Rogerinâ*: & in *Compendio Medicinæ Gilberti*.

VIII. De arsurâ illâ, quæ à leprâ degener erat, possunt intelligi, si ita lubeat, cætera testimonia à Becketto adducta, quæ anno 1494. recentiora sunt; quamquam, ut liberè dicam, videntur ea omnia potiùs accipienda esse de morbis verè venereis. Omnium enim antiquissimum ad annum 1530. pertinet, quo tempore lepra jam rarior fuit, quo verò lues venerea non in Italiâ tantùm & Galliâ, sed in Angliâ quoque frequens erat & divulgata, ut constat ex testamento Doctoris Collet, Decani Ecclesiæ Cathedralis Sancti Pauli Londinensis, anno 1518. scripto, de quo J. Freind, *Histor. Med. part.* 3. Neque obstat sermonem esse in allatis locis de arsurâ genitalium, non de gonorrhœâ penisve ulcusculis. Debuerunt nempe novis illis affectibus nomina accommodari usu recepta aliarum affectionum naturâ quidem diversarum, sed ad quas tamen viderentur quadamtenus alludere, quod & alibi factum scimus in denominandâ lue venereâ: quod exemplo simili, quamquam in re dispari à Romanis olim factitatum legimus, cùm Pyrrhi Elephantos Boves Lucæ seu Lucanos appellavêre: quod ab omnibus semper factitabitur, quandiu homines à notis notarum rerum ideis ad ignotas ignotarum cogentur procedere.

Secundò. In alterâ Dissertatione, quæ extat in Volumine XXXI. *Transactionum Philosophicarum*, n°. 365. ann. 1720. Beckettus totus in eo est, ut probet antiquitatem luis ipsius venereæ, & in hunc finem præter ratiunculas nonnullas, quibus jam abundè satisfactum est in præcedentibus, duo adducit testimonia, quæ notatione digna esse videntur.

II. Contendit Beckettus luem veneream ipsammet olim cognitam fuisse.

Unum excerptum est ex Manuscripto quodam, quod asservatur Oxonii in Collegio Lincolniensi, ubi sic loquens inducitur Thomas quidam * Gascoigne, quem Beckettus ait Universitatis Oxoniensis Cancellarium tunc fuisse. « Novi enim ego Magister Thomas Gascoigne, licet indignus,

Quod conatur probare maximè argu-

* Claruit circa annum 1460. *J. G. Vossius*, *De Historicis Latinis Lib.* 3. *cap.* 9.

mentis duobus,

„ sacræ Theologiæ Doctor, qui hæc scripsi & collegi, diversos viros, qui
„ mortui fuerant ex putrefactione membrorum suorum genitalium & cor-
„ poris sui; quæ corruptio & putrefactio, ut ipsi dixerunt, causata fuit
„ per exercitium copulæ carnalis cum mulieribus. Magnus enim Dux in
„ Angliâ, scilicet Joannes de Gaunt mortuus est ex tali putrefactione
„ membrorum genitalium & corporis sui, causatâ per frequentationem
„ mulierum; magnus enim fornicator fuit, ut in toto Regno Angliæ di-
„ vulgabatur, & ante mortem suam jacens sic infirmus in lecto, eamdem
„ putrefactionem Regi Angliæ Ricardo II. ostendit, cùm idem Rex
„ eumdem Ducem in suâ infirmitate visitavit; & dixit mihi, qui ista novit,
„ unus fidelis sacræ Theologiæ Baccalaureus. Willus etiam longè vir ma-
„ turæ ætatis & de Civitate Londonii, mortuus est ex tali putrefactione
„ membrorum suorum genitalium & corporis sui, causatâ per copulam
„ carnalem cum mulieribus, ut ipsemet pluries confessus est ante mortem
„ suam, cùm manu suâ propriâ eleemosynas distribuit, ut ego novi anno
„ Domini 1430. Hactenus Thomas ille Gascoigne, ex cujus verbis credit Beckettus posse colligi tum Joannem Ducem Lancastriæ, quem Angli de Gandavo sive Gaunt vocant, tum Willum illum Londinensem lue venereâ laborasse ante annum 1430. atque adeo morbum hunc olim observatum fuisse ante detectas Occidentales Indias.

Alterum verò testimonium depromptum est ex quibusdam locis Operum manuscriptorum Joannis Ardern, Chirurgi in Angliâ celebris circa annum 1370. ubi agitur de phimosi, paraphimosi, carunculis urethræ ac bubone; unde videtur Becketto inferendum esse ea symptomata venerea fuisse, ac proinde luem veneream in Angliâ ætate illâ jam grassatam esse.

Explicantur argumenta à Becketto opposita.

Sed miror Beckettum opinione suâ usque adeo occupari, ut luem veneream nullibi non videat; videat certè ubi nulla est, imò etiam ubi nulla prorsus adsunt luis indicia, si res attentiùs introspiciatur.

Genitalia variis morbis semper obnoxia fuisse.

Nam I. Indicavimus jam suprà *cap.* 2. genitales partes gravibus morbis semper obnoxias fuisse, non minùs quàm cæteras totius corporis, ut quæ iisdem causis morbificis paterent, nec ullâ gauderent prærogativâ, ut à morbis immunes essent. Constat sanè Medicos ferè omnes à primis Medicinæ temporibus & longè ante notam luem veneream, uberrimè disseruisse de genitalium abscessu, ulcere, carcinomate, putrefactione, gangrænâ; de quibus vide Galenum, *Lib.* 6. *De locis affectis*, *cap.* 6. & Cornelium Celsum, *Lib.* 6. *cap.* 18. ut cæteris nunc parcam: imò verò veteres Historicos de affectionibus istiusmodi haud raro mentionem facere. Sic narrat Flavius Josephus, *Lib.* 2. *contra Apionem*, improbum illum Judæorum calumniatorem ulcere penis laborasse, quo post incisiones frustra adhibitas putrefactis genitalibus in magnis doloribus exspiraverit. Sic refert idem *Histor. Judaicæ Lib.* 17. *cap.* 8. Herodem Judæorum Regem genitalibus quoque putrefactis & vermibus scatentibus tabe confectum & spasmo convulsum interiisse. Sic constat Eusebii testimonio, *Histor. Ecclesiast. Lib.* 8. *cap.* 16. Galerium Maximianum mortem miserrimam oppetiisse ex abscessu & ulcere circa media occultiorum corporis partium loca, nempe ut arbitror in perinæo, qui uterque morbus insanabilis erat, cum incredibili vermium multitudine & fœtore intolerando. Sic notissima est No-

vocomensis illius viri historia, quam Plinius memorat, *Epistolar. Lib. 6. Epistol. 24.* Maritus, inquit, ex diutino morbo circa velanda corporis « ulceribus putrescebat; uxor ut inspiceret exegit, neque enim quemquam « fideliùs judicaturum possetne sanari. Vidit, sanari desperavit, *hortata est* « *ut moreretur, comesque ipsa mortis, dux, imò exemplum & necessitas fuit; nam se cum marito ligavit, & abjecit in Lacum* Larium. Sic demum testatur Palladius, *in Histor. Lausiacâ, vitâ* 32. Eroni cuidam cum Mimâ congresso enatum esse anthracem in glande, quo sex mensibus usque adeo ægrotavit, ut ejus virilia computruerint & suâ sponte ceciderint. Ex his tamen omnibus sive Medicorum, sive Historicorum locis, nemini nisi qui in rebus medicis planè hospes fuerit, non in mentem dico, sed ne in suspicionem quidem venire potuit eas affectionum species à lue venereâ olim inductas fuisse, quæ ne ætate quidem nostrâ, quâ dira illa pernicies maximè grassatur, ab impurâ venere semper ortum habeant.

II. Censemus morbos istiusmodi genitalium maximè frequentes fuisse in mulierosis, scortatoribus & in venerem effrænibus, cùm enim libidine & salacitate conciti meritoriis fœminis maximè uterentur, quæ semper impurissimæ fuêre; cùm à nullis abstinerent flagitiis, sed quasi admissarii promiscuè concumberent cum mulieribus quibusvis, & sæpiùs cum malè habentibus cancro, ulcere, abscessu uteri &c. cum liquescentibus fluore albo, acri, virulento &c. cum leprâ infectis, aut quæ leprosis sui corporis usuram recenter permisissent &c. inde debuerunt procul dubio cæteris frequentiùs arsuras, phlogoses, inflammationes, abscessus, ulcera, carcinomata genitalium experiri.

Maximè in scortatoribus & mulierosis.

III. Quin imò, etsi daremus eos qui in venerem proniores erant, sanis purisque tantùm mulieribus usos esse, quod sanè maximum, debuerunt tamen ex ipso opere coitionis nimiùm repetitæ in eosdem morbos frequentiùs incidere, quàm ii qui si non castè, saltem temperanter viverent. Organis enim genitalibus acriore, salsiore, fervidiore semine turgentibus; sæpiùs & diutiùs attrectatis, compressis, sanguine æstuante, qui influeret, aut qui retineretur, distentis; imò quod pessimum est, aphrodisiacorum remediorum usu, ut venus acriùs sollicitaretur, non rarò irritatis, oportuit inde frequentiùs quoque oriri arsuram, phlogosim & phlyctænas in balano; inflammationem, abscessum, tumorem in prostatis, vesiculis seminariis, testibus, &c. Ut ergo qui intensiùs declamant, pulmonibus; qui minutioribus objectis dispiciendis intenti sunt, oculis malè habent; sic eos quoque qui libidinibus intemperantiùs sese dedebant, genitalibus malè affici consequens fuit, atque adeo, ut Poëta dicit, sed alio sensu, *artifices arte perire suâ.* Quod & à Stoicis probè intellectum fuisse videtur, qui teste (*a*) Cicerone, Epicuro dysuriam, quâ se laborare confessus erat, vitio vertebant, quasi *turpis intemperantiæ morbum.*

(*a*) *Epistol. ad Familiar. Lib.* 7. *Epistola* 27.

IV. Itaque licet nolim hîc contendere aut περὶ τῆς γνησιότητος Manuscripti quod in Collegio Lincolniensi latere perhibetur, aut de auctoritate Thomæ illius Gascoigne, à quo scriptum dicitur anno 1430. & qui proinde auditione tantùm acceperat, ut ipse ultro fatetur, quæcùmque narrat de Joanne de Gandavo, utpote jam ante annum 1399. fato functo; nihilominus tamen nisi certiora afferantur, à nemine cum Becketto putari ar-

Hinc ergo ruit primum Becketti argumentum.

bitrer inde ſequi Joannem de Gandavo, aut Willum Londinenſem lue venereâ olim laboraſſe, quòd *illi mortui ſint ex putrefactione membrorum ſuorum genitalium & corporis ſui*, aut quòd *illa corruptio & putrefactio, ut ipſi dixerunt, cauſata fuerit per exercitium copulæ carnalis cum mulieribus.* Ex prædictis enim abundè liquet corruptiones & putrefactiones iſtiuſmodi genitalium citra omnem contagem veneream, vel ab impurâ venere cum mulieribus quarum uterus gravi malo affectus eſſet, cum leproſis aut leproſorum contubernio contaminatis induci potuiſſe, vel à venere etiam purâ cum ſanis mulieribus, ſed nimiâ & immodicâ accidere olim potuiſſe, ſicut etiamnum poſſunt eâdem ratione contingere.

Neque alterum validius eſt.

V. Haud meliore jure, neque adeo ſucceſſu feliciore attentavit Beckettus loca illa, quæ ex Chirurgicis Operibus Joannis Ardern affert, & ubi agitur de phimoſi, paraphimoſi, urethræ hyperſarcoſi ſive caruncula &c. ut ad ſuam detorqueret ſententiam. Sanè quidem certo certius eſt, quod à nemine negari puto, affectiones illas, ut Græca nomina ſatis indicant, à Græcis Medicis olim cognitas & deſcriptas fuiſſe, ac deinde à Latinis, ab Arabibus & ab iis qui in Europâ Medicinam factitavêre ab Arabum tempore uſque ad renata litterarum ſtudia. Præter Galenum & Celſum, quos ſuprà laudavimus, in promptu eſſet, ſi ita videretur, ſexcentos alios laudare, apud quos ſingula enucleatè & diſertè explicantur. At verò affectiones illæ genitalium ab ordinariâ causâ olim dependebant, ut eorumdem Auctorum lectione ſatis liquet, nullatenus verò à causâ venereâ, hoc eſt ſeminio venereo; neque adeo ullo modo confundendæ ſunt cum affectionibus venereis ejuſdem ſpeciei, quales hodie graſſantur, ut quæ, licet cum iiſdem naturâ & læſionis modo congeneres ſint, unde ſimilem quoque appellationem ſortitæ ſunt, ab iiſdem tamen causâ & origine toto genere differant.

Demum *Tertiò*, Diſſertatio Becketti tertia, quæ exſtat in eôdem Volumine *Tranſactionum Philoſophicarum*, n°. 366. verſatur circa lepram Arabum, quam putat ille duplicis generis olim fuiſſe, ceu in præcedente Diſſertatione jam indicaverat; unam ſcilicet, quæ lepra verè eſſet; alteram verò, quæ falſo nomine lepræ cum hodiernâ lue venereâ eadem foret. Sed hæc meræ ſunt fabulæ, quas Beckettus ad libidinem fingit, ut opinioni ſuæ patrocinetur, ſed quæ jam abundè confutatæ ſunt ſuprà *cap.* 3.

Huc ergo recidit rationum ſumma, quibus Beckettus ſententiam de novitate luis venereæ, quæ nunc ferè omnium eſt, & quæ invaleſcit in dies, impugnandam aggreſſus eſt; nempe putat rem à ſe pleniſſimè confectam adductis teſtimoniis aliquot, quæ ex obſcuris & plerumque ineditis Scriptis conquiſita, mutila, dubia, æquivoca ſunt; imò etiam quæ ad alios morbos manifeſtè ſpectant. Næ egregia ad tantum molimen argumenta, quæ ſi apud æquos rerum æſtimatores valitura eſſent, ſpondere auſim me haud diſpari methodo probaturum Americam, quartam illam Orbis partem, à Priſcis olim ante Chriſtophori Columbi tempora & cognitam & navigatione petitam fuiſſe, quod tamen falſiſſimum eſſe puto; imò verò probaturum eſſe auctoritatibus pluribus & validioribus, quàm eæ ſint quæ pro luis venereæ antiquitate opponuntur.

CAPUT VII.

CAPUT VII.

Confutantur argumenta reliqua, quibus nonnulli antiquitati luis venereæ patrocinari conantur.

FORTE jam multis videor nimius esse in astruendâ luis venereæ novitate. Nondum tamen confeci, & ut perdifficilis ille nodus expediatur, supersunt infirmanda vel diluenda potiùs aliquot alia argumenta, quæ contrariæ opinioni favere creduntur, quæ saltem in probationem contrariæ opinionis premi solent.

I. Petitur primum ex Statutis sequentibus, à Joannâ I. utriusque Siciliæ Reginâ & Provinciæ Comite, de disciplinâ Lupanaris publici Avenionensis anno 1347. sancitis, & Linguâ vernaculâ scriptis, qualis tunc in Provinciâ usu vigebat, & quæ sanè ab hodiernâ parùm dissidet.

I. Primum argumentũ petitur ex Statutis Lupanaris Avenionensis.

Statuta antiqua Lupanaris Avenionensis Linguâ Provinciali scripta.

I.

L'an mil trés cent quaranto & sét, au hueit dau més d'Avous Nostro bono Reino Jano à permés lou Bourdeou dins Avignon; Et vol que toudos las fremos debauchados non se tengon dins la Cioutat, mai que sian fermados din lou Bourdeou, & que per estre couneigudos que porton uno agullietto rougeou sus l'espallou de la man escairo.

II.

Item. Se qualcuno à fach fauto & volgo continua de mal faire, lou Clavairé ou Capitané das Sargeans la menara soutou lou bras per la Cioutat, lou tambourin batten, embé l'agullieto rougeou sur l'espallo, & la lougeara din lou Bourdeou ambé las autros; ly defendra de non si trouba foro per la villo à peno das amarinos la premieiro vegado, & lou foué & bandido la secondo fés.

III.

Nostro bono Reino commando que

Statuta eadem Latinè reddita.

I.

Anno M. CCCXLVII. & die 8. mensis Augusti, Optima Regina nostra Joanna concessit ut Lupanar publicum esset Avenione; sed vetuit meritorias mulieres per Civitatem evagari, jussitque omnes Lupanari concludi, & ab iis, ut cognosci possint, * ligulam rubram ab humero sinistro gestari.

II.

Item. Si qua puella, quæ jam culpæ succubuerit, corpus vulgare velit, à Clavigero seu Capitaneo Apparitorum brachio prehensa per Civitatem ducatur ad tympani cantum, ligulâ rubrâ ab humero dependente, & in Lupanari collocetur cum cæteris, denuntiatâ, si primùm inde exierit in Civitatem, virgarum in secretiore loco: si iterùm, flagri & exilii pœnâ.

III.

Edicit optima Regina nostra ut

* Sic lege cautum erat ut meretrices, quæ in Tolosano Lupanari prostabant, ligulâ ab humero dependente insignes essent. Pasquier, *Recherches de la France, Liv. 8. chap. 35.*

lou Bourdeou siego à la carrieiro dou pon traucat, proché lous Fraires Augoustins, jusqu'au Pourtau Peiré; Et qué siego une porto d'au mesmo cousta, dou todos las géns intraran, & sarrado à clau per garda que gis de jouinesso nou vejeoun las dondos sensou la permissieou de l'Abadesso ou Baylouno, qué sara toudos lous ans nommado per lous Consouls. La Baylouno gardara la clau, avertira la jouinessou de nen faire gis de rumour, ni d'aiglary eis fillios abandonnados; Autromen la mendro plagno que y ajo, noun sortiran pas que lous Sargeans neun lous menoun en prisou.

IV.

La Reino vol que toudés lous samdés la Baylouno & un Barbier deputat das Consouls visitoun todos las fillios debauchados, que seran au Bourdeou; Et si sen trobo qualcuno qu'abia mal vengut de paillardiso, que talos fillios sian separados & lougeados à part, afin que non las counougoun per evita lou mal que la jouinesso pourrié prenre.

V.

Item. Sé sé trobo qualco fillio, que siego istado empregnado din lou Bourdeou, la Baylouno nen prendra gardo que l'enfan noun se perdo, & n'avertira lous Consouls per pourvesieu à l'enfan.

VI.

Item. Que la Baylouno noun permettra à gés d'amos d'intra dins lou Bourdeou lou jour Vendré & Sandé san, ni lou benhoura jour de Pasques, à peno d'estré cassado & d'avé lou foué.

VII.

Item. La Reino vol que todos las fillios debauchados, que seran au Bourdeou, noun sian en gés de disputo & jalousié; Que noun se derauboun, ne battoun, mai que sian commo sorés,

Lupanar constituatur in vico Pontis pertusi, juxta Conventum Fratrum Augustinorum usque ad portam *Peiré.* (Petri) Et in eamdem partem porta pateat, quâ omnibus ingredi liceat, sed quæ clave reseretur, ne quis juvenis mulieres adire possit sine veniâ Abbatissæ sive Baylivæ, quæ quotannis à Consulibus eligetur. Bayliva clavem servet, moneatque juvenes ne turbas cieant, aut timorem ullum incutiant mulieribus meritoriis; sin secùs, si qua fuerit expostulationis causa, non exituros esse, nisi ut ab Apparitoribus in carcerem conjiciantur.

IV.

Jubet Regina Sabbato quolibet à Baylivâ unà cum Chirurgo à Consulibus præposito mulieres meritorias singulas lustrari, quotcumque in Lupanari prostant; Et si qua scortatione ægritudinem ullam contraxerit, à cæteris seponi ut seorsim habitet, ne sui copiam facere possit, ut morbi præcaveantur, qui à juvenibus possent concipi.

V.

Item. Si qua mulierum, quæ in Lupanari prostant, gravidata fuerit, caveat Bayliva ne quid detrimenti embryoni accidat, moneatque Consules ut futuro partui provideant.

VI.

Item. Caveat diligenter Bayliva ne quis omnino in Lupanar admittatur diebus Veneris & Sabbati Hebdomadis sanctæ, aut beatâ die Paschatis; sin aliter faxit, exauctoranda & flagro cædenda.

VII.

Item. Imperat Regina, ut omnes meritoriæ mulieres, quæ in Lupanari prostabunt, nec rixâ nec invidiâ invicem contendant; à mutuis furtis & jurgiis abstineant; & so-

Qué quand qualco carello arribo, que la Baylouno las accordé & que caduno sen stié à ce que la Baylouno nen jugeara.

VIII.

Item. Se qualcuno a rauba, que la Baylouno fasso rendré lou larrecin à l'amiable; Et sé la larrouno noun lou fai, que ly sian dounados las amarinos per un Sargean dins uno cambro, & la secondo lou foué per lou Bourreou de la Cioutat.

IX.

Item. Que la Baylouno noun dounara intrado à gis de Jusious; Que se per finesso se trobo que qualcun sie intrat, & ago agu conneissencé de calcuno dondo, que sia emprisounat per avé lou foué per touto la Cioutat.

rorum instar amicè inter se vivant; Et si quid dissidii intervenerit, à Baylivâ controversia dirimatur, cujus judicio standum erit.

VIII.

Item. Si quid furto subreptum fuerit, restitutio à Baylivâ bonâ gratiâ procuretur. Sin verò quæ rea est, refractaria sit, primùm plectatur virgis ab Apparitore in conclavi; & si iterùm eâdem culpâ teneatur, flagro à Carnifice per singula Civitatis compita cædatur.

IX.

Item. Ne Bayliva Judæum ullum in Lupanar receperit. Quòd si verò Judæus quidam clam & astutiâ introgressus cum mulierum quâpiam rem habuerit, in carcerem conjiciatur * flagro per Urbis compita mulctandus.

Dicuntur Statuta illa reperta fuisse in veteri quodam Manuscripto, quod exscriptum fuerat ex Actis Magistri cujusdam Tamarini, Notarii Avenionensis & Tabellionis Apostolici, anno 1392. Memini certè notationem illam Apographo adscriptam fuisse, quod ab amico acceptum habui. Ipse quidem in id sedulò incubui, ut omni ratione in auctoritatem & τὴν γνησιότητα illorum Statutorum inquireretur, ac egregios doctissimosque Viros tum Avenione, tum Aquis Sextiis consulendos curavi, num de Notario illo Tamarino, ipsisve Statutis rescirent quidpiam; sed de neutro nihil hactenus comperire datum fuit. Placuit tamen Statuta illa apponere, tum quòd aliquam veri speciem præ se ferant, tum maximè ne quid sciens dissimulasse viderer, quod in meam opinionem torqueri posset. Quæram sit illorum Statutorum auctoritas?

Quòd si ea Statuta vera sint & genuina, mirum fortè videbitur Reginam, annos tantùm viginti tres natam, in instruendo legibusque informando Lupanari publico tam sollicitam fuisse, eo potissimùm tempore, dum gravioribus curis distineri debuisset, ut quæ è Regno suo Neapolitano ejecta fuerat à Ludovico Hungariæ Rege, Andreæ fratris sui ac Joannæ Mariti violentam mortem ulciscente, cujus ipsa conscia fuisse credebatur, & in Provinciam, quæ suæ ditionis erat, profugere coacta, Clementis VI. summi Pontificis Avenione commorantis præsidium imploratura. Hinc probè sentio Reginam illam venire in suspicionem vitæ dissolutioris & à modestiâ non parùm alienæ, tantò quidem potiori jure quòd Historicorum testimoniis palam sit illam libidinis nomine malè audiisse. Et quænam Joannæ Reginæ causa fuisse videatur illa sanciendi?

* Profertur à Petro de Marca *in Appendice Marca Hispanica*, *pag.* 1038. Charta anni 1024. quâ constat Hebræum quemdam, nomine Isaac, bonis mulctatum fuisse, quòd *adulterium exercuisset cum quâdam Christianâ*.

Nihilominus tamen, ut verè dicam, videtur Joanna non tàm ingenio suo, quàm sui temporis consuetudini morem gessisse in Lupanari illo Avenione instituendo. Constat similia prostibula, non in præcipuis modò * Italiæ urbibus jam tum à longo tempore constituta fuisse, sed Romæ etiam juxta ipsummet summi Pontificis Palatium, unde tributum capiebat Marescallus Curiæ Romanæ, quod exemplum Guillelmus Durandi emendari cupiebat in Concilio Viennensi. Vid. *Tractatum de modo celebrandi Concilii Generalis*, *Part.* 2. *Titul.* 10. Vidimus *præcedente capite* quid in Angliâ constitutum fuerit anno 1430. de Lupanari publico suburbii Londinensis *Southwarck* dicti. Aderant demum & in regno Franciæ Lupanaria publica, præsertim in Occitaniâ, quæ Provinciæ confinis est, ut liquet ex rationibus Curiæ Computorum Monspeliensi redditis & quæ in ejusdem Actis exstant, & ut maximè confirmatur exemplo Lupanaris publici Tolosæ instituti (*a*) jam ante annum 1201. atque privilegiis variis decorati à (*b*) Carolo VI. anno 1389. & à (*c*) Carolo VII. anno 1424. quod ab anno 1500. in deterius paulatim tendens, (*d*) circa annum 1566. penitus dilapsum est, nempe quòd ex eo tempore quo morbi venerei vulgati fuerant, sumptus faciendi in curanda scorta, quæ lue inficiebantur, meretricios quæstus non æquarent modò, sed etiam plerumque superarent.

(*a*) Catel, *Memoires de l'Histoire de Languedoc, pag.* 187.

(*b*) Trésor des Chartres.

(*c*) Catel *ubi suprà.*

(*d*) La Faille, *Annales de Toulouse, Tom* 1. *ad ann.* 1424.

Neque verò putabant Principes, qui Lupanaria istiusmodi olim instituebant aut tuebantur à majoribus instituta, se ullius culpæ reos esse; imò contrà se cùm de Religione, tùm de Republicâ mereri optimè, ut qui eo pacto homines libidine perditos à pejore flagitio revocarent, matronarum virginumque pudicitiæ consulerent, ac graviora mala malis levioribus præverterent opportunè. Verùm an satis rectè Principes illi senserint olim? An satis rectè sentiant etiamnum, qui in ditione suâ Lupanaribus publicis favent, aliis judicandum permitto.

Ex articulo 4. Statutorum probari non posse morbos venereos olim grassatos fuisse.

Hinc certè consequitur Joannæ, qualitercumque morata ipsa fuerit, crimini vertendum non esse, quòd pro more suâ ætate recepto publicum Lupanar Avenione instituerit; sed laudi potiùs, quòd institutum Lupanar, præ cæteris omnibus Principibus, præclarissimis, æquissimis, optimisque legibus informaverit. Cætera quidem legum illarum sive Statutorum capita parùm moror, quibus nihil inest difficultatis. Hîc expendendum tantùm habeo articulum quartum, in quo cavetur de morbis venere contagiosis, quem ideo putant Adversarii de morbis venereis intelligendum esse, & unde credunt horumce morborum antiquitatem certò argui.

Verùm ut id conficiant, ipsis probandum priùs incumbit nullos alios morbos olim fuisse, præter venereos quales nunc usu vigent, qui à scortis meretricio quæstu corpus vulgando contrahi, & ab iisdem usu rei venereæ in concumbentes propagari potuerint. Sin aliter enim, satius est de morbis illis olim vulgò obviis objectum articulum intelligi, quàm contra aperta Auctorum omnium testimonia inde concludi venereos morbos olim viguisse, ut nunc vigent.

Cum certò

Proinde argumentum, quod inde petitur, fundamento stat ruinoso,

* De Lupanari publico, quod Venetiis ante annum 1300. institutum fuit Senatûs decreto, vide Nicolo Doglioni *Lib.* 1. *Delle cose Maravigliose è notabili della Citta di Venetia.*

nisi priùs probetur morbos venereos, qui nunc vagantur, solos esse, de quibus accipi possit quartus ille Statutorum articulus, quod adversarios numquam præstituros esse certi sumus. Concidit verò, ruitque funditus, si semel probetur præter venereos morbos nunc quidem vulgo obvios, sed olim planè incognitos, affectus alios quondam fuisse, qui promiscuâ & immoderatâ venere concipi, qui concepti semel in scortatores manare potuerint, & de quibus proinde articulus ille intelligi debeat, quod nos sequentibus testimoniis luculentè confecturos esse confidimus. constet obvios olim fuisse morbos alios, de quibus articulus iste possit, debeatque intelligi.

Nempe constat 1°. Mulieres, quæ resupinæ multorum absorbent ictus etiam sanorum, vulvæ rhagadiis, aut superficiariis vaginæ ulcerationibus affici: neque enim muliebres loci in venere immoderatâ & promiscuâ, jugi, concito, valido affrictu distrahi, succuti, perfricari possunt, nisi suo incommodo ac detrimento, in iis fœminis potissimùm, quæ juniores aut naturâ debiliores, molliore partium solidarum contextu præditæ sunt; quibus uterus in sede malè coercitus versùs vulvam nimiùm descendit; quæ cum viris mutoniatis, aut quibus semen acrius est rem habent; demum quæ locos, ubi collecta semina fracescunt, negligentiùs rariùsque colluunt &c. Hinc ergo palam est à vulgaribus meretricibus, quæ plerisque recensitis periculis maximè objectæ erant, similes paresque affectiones frequentissimè olim contrahi debuisse, semel contractas causæ ejusdem similisve iteratione, aut meretriciâ socordiâ in dies invalescere, ac tandem cum scortatoribus communicari per diffusum in actu venereo tabum, non secùs ac scabies, herpetes, furunculi &c. contagione propagantur, unde sobolescebant in viris virgæ erysipelata, herpetes cenchriades, phlyctænæ, ulcuscula in balani superficie ac coronæ ambitu, qualia ante notam luem veneream à Medicis describi suprà vidimus *Capp. 5. & 6.*

Nempe 1°. Vulvæ rhagadia & vaginæ ulcerationes phlyctænoidæas in meretricibus, unde serpebat in scortatores, quibuscum corpora commiscebant, labes multigena.

Constat 2°. Mulieres libidinosas, quæ frequentiùs subagitantur, si qua nativa uteri imbecillitas adfuerit, fluore muliebri uberi, acri, fœtido; imò verò ulcere uteri, aut quod pessimum est, carcinomate inde plerumque laborare. Fiunt nempe in utero, dum iterato, validoque erethismo percellitur ab erotico pathemate, stases anomalæ tum sanguinis tum limphæ, quibus cola uterina relaxari, unde fluor muliebris; uteri stamina discindi, unde ulcera; demum limphaticos decubitus generari necessum est, unde σκirrhi, qui in carcinomata plerumque desinunt. Haud mirum ergo si meritoriæ mulieres, quæ publicæ parebant libidini, iisdem affectibus olim obnoxiæ fuerint, unde effectum sit ut præ acrimoniâ tabi vel puris ab utero manantis, concumbentibus morbos varios intulerint, ut balani, præputii, virgæ erysipelata, herpetes cenchriades, phlyctænas, ulcuscula &c. qualia ab impuris meretricibus concipi narrant Auctores ipsi, qui primo luis venereæ ingressu antiquiores vixère, quâ de re vide suprà *capp. 5. & 6.*

2°. Fluorem muliebrem acrem & fœtidum, uteri ulcus, imò & carcinoma in meretricibus, unde in scortatoribus oriebantur virgæ erysipelata, herpetes, phlyctænæ, ulcuscula &c.

Constat 3°. Ex iis, quæ præcedente capite dicta sunt, mulieres quæ cum leprosis rem habebant, phlogosi erysipelatodæâ vaginæ atque urethræ plerumque affectas fuisse, cum gravi & molestâ dysuriâ, quod morbi genus *arsura* sive *incendium* dicebatur; virosque ipsos, qui cum iisdem concumberent sic infectis, imò etiam sanis, sed nondum lotis post admissum leprosum, simili parique affectione ut plurimùm ægrotasse, quasi per con-

3°. Erysipelatodæam vaginæ & urethræ phlogosin, quæ *arsura* sive

incendium dicebatur, & meretricibus atque ſcortatoribus communis erat.

tagionem contractâ. Aderat ergo quandiu lepra viguit, morbus, qui venere à meretricibus contrahi; qui à meretricibus venere cum ſcortatoribus communicari potuit; qui olim quidem frequens eſſe debuit, ſed qui cum abeunte leprâ ipſe quoque jam pridem abiit: vidimus enim suprà *cap. 6.* cum gonorrhœâ venereâ nullomodò confundi poſſe.

4°. Lepram ipſam, quæ à leproſis in ſcorta, & à ſcortis in cæteros ſcortatores ſanos concubitu non rarò traducebatur.

Conſtat 4°. Ex iis quæ *eodem capite* adducta ſunt, lepram, ut convictu & contubernio, ſic maximè venereo congreſſu ab infecto in ſanum propagatam fuiſſe. Non eſt ergo dubium quin eâ ratione proſtibula in Lupanaribus lepram ſæpiſſimè contraxerint; quin contractam eamdem afflaverint ſæpiſſimè ſanis pleriſque, quos non pudebat in Lupanaribus libidinari. Proinde antiquitus adfuit, quandiu lepra viguit, quarta morbi ſpecies, nempe lepra ipſamet, quæ venere concipi à meretricibus, quæ venere in ſcortatores manare potuerit.

Probè quidem novi (*a*) legibus olim cautum fuiſſe, ne leproſi cæterorum hominum conſortio uterentur, ſed nullibi credo leges hujuſcemodi eâ diligentiâ obſervatas fuiſſe, ut leproſi nulli potuerint exleges vagari & in Lupanaria clam irrepere. Certè conſtat Judæos omnibus ſemper inviſos, & inſigni notâ à cæteris (*b*) diſcretos quam detrahere vetabantur gravi mulctâ, in Lupanar ipſum Avenionenſe, quo illis interpoſitâ flagri pœnâ cautiſſimè interdictum erat *articulo Statutorum ultimo*, ſeſe aliquoties inſinuaſſe, ut in Actis ejuſdem Magiſtri Tamarini narratur de Judæo quodam Carpenctoratenſi, *Doupedo* dicto, qui Avenione flagro cæſus eſt anno 1408. quòd meretricem in Lupanari furtim conſtupraviſſet.

Hinc itaque, ut jam concludam, manifeſtum eſt adfuiſſe olim affectiones & numero plures & genere diverſas, quæ meretricio quæſtu contrahi, & contractæ in ſcortatores à meretricibus propagari potuerint; quin potiùs, ut veriora dicam, quæ olim meretricio quæſtu contractæ, & in ſcortatores à meretricibus propagatæ fuerint. De illis ergo poteſt, imò verò debet intelligi articulus ille quartus Statutorum, qui objicitur; nullomodò verò de venereis morbis, quos in Europâ recentiores eſſe probatur & demonſtratur argumentis omni exceptione majoribus: imò, ut quid afferam quod ad rem propiùs ſpectet, quos in Provinciâ ipſâ ante annum 1496. ignotos fuiſſe conſtat (*c*) ex Actis Univerſitatis urbis Manuaſcæ, vulgò *Manoſque*, ubi legitur quemdam nomine dictum Peirache Durez, qui publicis civitatis furnis præpoſitus erat, à munere motum & ab urbe

(*a*) Voyez La Marre, *Traité de la Police, Liv. 4. Titre* 12. Et ſcripta plerorumque Medicorum decimi tertii & decimi quarti ſæculi, ubi *de juridico leproſorum examine.*

» (*b*) Divus Ludovicus juſſit anno 1269. Rotam de feutro ſeu panno croceo à Judæis » in ſuperiori veſte conſui ante pectus & retrò, cujus rotæ latitudo eſſet in circumfe- » rentiâ quatuor digitorum, concavitas autem contineret unam palmam. Proſtant Edicta ſimilia de re eâdem Philippi III. dicti Audacis, anno...... Ludovici X. Hutini dicti, anno 1315. Joannis I. annis 1362. & 1365. Vide *Ordonnances des Rois de France par M. Secouſſe* ad illos annos.

Idem quoque conſtitutum erat in Provinciâ de Judæis ibi degentibus à Carolo II. Provinciæ Comite anno 1293. à Conciliis Avenionenſibus annis 1326. & 1327. à Rege Renato anno 1454. Vide *Mémoires de Littérature & d'Hiſtoire, Tom. 2. part. 2. pag.* 362.

(*c*) Pitton, *Hiſtoire d'Aix, Liv. 4. pag.* 246.

expulsum fuisse, anno quo suprà, quòd *pateretur infirmitatem* * *de las Bubas, quam duxerunt certi armigeri à loco de Romaniâ anno elapso, existentes in servitio Regis* (Caroli VIII.) *& illustrissimi Ducis Orleani*, (qui deinde fuit Ludovicus XII.) *apud præsentem patriam Provinciæ sanam pro tunc existentem infirmitate prædictâ, quæ adhuc non vigebat in Provinciâ.*

II. Altera argumentatio, quæ in nos urgetur, deducitur à denominatione luis venereæ, quæ Gallicè dicitur *variola* simpliciter, *la vérole*, cùm è contrà variolæ, morbus ille puerilis notissimus, Gallicè dicatur *parva variola*, *la petite vérole*, adjecto epitheto, quo à lue venereâ distinguatur: unde videtur posse colligi luem veneream variolis antiquiorem esse, neque alio fine epithetum additum fuisse, nisi ut morbus recentior ab antiquiore discerneretur, quocum nomine conveniebat. Porrò, si ea vera sint, patet nostram de novitate luis venereæ opinionem inde pessundari; consequeretur enim Europam nostram jam ab annis 800. & ultrà lue venereâ infestari, cùm certò constet ab illo temporis spatio variolas in Europâ frequentes esse.

II. Alterum argumentum petitur ex eo quòd epitheto, quod solet addi voci gallicæ *vérole*, ut variolæ significentur, videatur argui variolas lue venereâ recentiores esse.

Sed hæc quantumvis specie egregia, re tamen infirma sunt, & quæ in ipsos Adversarios, à quibus opponuntur, facilè recidant.

Nam 1°. Constat variolas antiquitùs non *parvam variolam*, *la petite vérole*, sed *variolam* simpliciter, *la vérole*, Gallicè dictas fuisse; quod potest certissimè evinci Auctorum ipsorummet testimoniis, qui circa prima luis venereæ tempora scripserunt. Sic Franciscus Rabelæsus, in *Pantagruelis Historiâ*, *Lib.* 4. *cap.* 52. Nicotius in *Lexico*, in verbo *vérole*; Ambrosius Paræus, *Operum Chirurgicorum*, *Lib.* 20. Variolas Gallicè appellant *la vérole* sine epitheto, quæ sanè denominatio variolarum in plerisque Galliarum Provinciis etiamnum usu valet. Hinc, ut obiter moneam, haud inanis suspicio est Carolum Thuillier, Doctorem Medicum, ignoratione prisci sermonis deceptum perperam omnino intellexisse, *Observations sur les Maladies Véneriennes*, *seconde édition*, *pag.* 10. quæ leguntur in Actis Senatûs Parisiensis ad annum 1521. de N. Pouillot inter Magistros libellorum supplicum admisso die 25. Junii anni dicti, deinde in eodem Senatu Præside, ac tandem mortuo *de la vérole*, quasi scilicet significaretur postremis hisce vocibus dictum Pouillot lue venereâ extinctum esse, cùm significetur tantùm variolis illum fuisse sublatum.

Sed contrà probatur 1°. variolas gallicè olim dictas fuisse *vérole* seu potiùs *vairole*, sine ullo epitheto.

2°. Constat è contrario luem veneream initio non *variolam*, *la vérole* simpliciter, sed *magnam variolam*, *la grosse vérole* vocatam fuisse à Gallis, in cujus rei testimonium sufficit adduxisse. 1°. Senatûs Parisiensis Decretum anno ipso 1496. sancitum de disciplinâ erga eos observandâ qui lue venereâ infecti forent, quod infrà proferetur *ultimo hujusce Libri capite*, & ubi morbus ille dicitur *la grosse vérole*: 2°. Gasparem Torellam, qui in *Dialogo de dolore in pudendagrâ*, scripto in Gallia anno 1498. Petrum Angelum Agathum, qui *in adnotatione ad caput* 2. *Libri Gabrielis Fallopii de Morbo Gallico*, & Joannem le Maire, Poëtam Gallum, qui in Carmine allegorico, dicto *Compte second de Cupido & d'Atropos*, scripto anno 1520. testantur disertè luem veneream à Gallis *grossam variolam*, *la grosse vé-*

2°. Contrà verò luem veneream initio gallicè nuncupatam fuisse *la grosse vérole* ou *vairole* cum epitheto.

* Vulgatum est luem veneream illo nomine ab Hispanis appellatam fuisse.

role nuncupari : 3°. Denique Laurentium Joubertum, Medicum Monſpelienſem, Theodoricum de Hery, & Ambroſium Paræum Chirurgos Pariſienſes, qui in Operibus *de lue venereâ* ſcriptis annis 1577. 1552. & 1575. morbum illum numquam dicunt *la vérole*, ſed ſemper *la groſſe vérole.*

3°. Inde proinde conſequi ipſo adverſariorum judicio luem veneream variolis recentiorem eſſe.

3°. Hinc ergo tantùm abeſt ut lues venerea variolis antiquior cenſenda ſit, ut contrà inde conſequatur vel ipſo Adverſariorum judicio luem veneream, quæ olim *variola magna* ſive *groſſa* dicta fuit, variolis, quæ *variola* ſimpliciter appellabantur, recentiorem eſſe, ut à quibus adjecto epitheto diſtingui debuerit, quemadmodum in nobilium familiis ſtirpes, quæ gradu poſteriores ſunt, gentilitiam teſſeram adſcititio quodam ſymbolo diſtinguunt, quod Gallicè dicitur *porter des armes briſées*, ut à primogenitis dignoſcantur, quorum plena eſt ac pura teſſera, quod Gallicè dicitur *porter des armes pleines & ſans briſure.*

4°. Uſu tamen factum fuiſſe, ut epithetum ad variolas jam deſignandas jam adhibeatur.

4°. Quòd ſi verò jam ab aliquo tempore uſu receptum ſit luem veneream Gallicè vocari *variolam, la vérole* ſimpliciter, ſine appoſito epitheto, id ideo factum eſt, quòd cùm ii, qui variolis ægrotabant, aut qui de ægrotis iſtiuſmodi verba faciebant, diligenter caverent, ut adjecto epitheto morbum illum à lue venereâ, turpi ſcilicet & probroſo affectu, diſtinguerent, *parvam variolam, la petite vérole* ſemper dicendo, uſus tandem invaluerit ut variolæ jam non ampliùs *la vérole* ſimpliciter, ſed ſemper *la petite vérole* appellarentur, quocirca lues ipſa venerea, omiſſo jam epitheto quaſi planè otioſo, nuncupata fuit ſimpliciter *variola, la vérole.*

5°. Quæ ſingula confirmantur exemplo cæterarum Europæ nationum.

5°. Poſſunt allata egregiè confirmari exemplo cæterarum Europæ nationum, quibuſcumque lues venerea cum variolis homonyma eſt perinde ac nobis. Sic ab Anglis variolæ *the pocks* ſimpliciter, hoc eſt *variola*; rarò *the ſmall pocks*, hoc eſt *parva variola* dicuntur; contra verò lues venerea ſemper vocatur *the great pocks* vel *the french pocks*, *magna variola* vel *variola Gallica.* Similiter à Belgis Germaniſque variolæ appellantur plerumque ſimpliciter *die pocken*, variolæ, vel *die blattern*, puſtulæ, aut ad ſummum ſed rarò *die kinder pocken*, pueriles variolæ : ab iiſdem verò lues venerea dicitur ſemper *die frankoſiſche pocken*, variolæ Gallicæ, vel *die groſſen blattern*, magnæ puſtulæ.

III. Tertium argumentum petitur ex eo quòd Græca ſint pleraque nomina, quibus morbi venerei deſignantur.

(*a*) *In Tractatu de Morbo Gallico.*

Sed nihil futilius excogitari poteſt. Quaſi

III. Denique ſunt nonnulli, inter quos numerandus eſt (*a*) Fabius Pacius, Vicentinus, qui credant luis venereæ antiquitatem inde poſſe aſtrui, quòd Græca ſint pleraque nomina, ut gonorrhœa, phimoſis, paraphimoſis, bubo, rhagadia &c. quibus morbi venerei deſignantur. Sed næ illi in re tum litterariâ, tum medicâ planè hoſpites eſſe videntur, qui neſciant gonorrhœam, phimoſim &c. à Græcis quidem Medicis olim obſervatas & deſcriptas fuiſſe, ſed quæ causâ & origine planè diverſæ, nullomodò venereæ eſſent; inde verò eadem nomina, poſtquam apparuit lues venerea, deducta eſſe ad affectiones ſignificandas genere quidem pares, ſed causâ diſpares, ut quæ à feminio venereo, novo & prioribus ſæculis inaudito veneni genere, orirentur : Quidni etenim licuiſſet in medicinâ, quòd in aliâ quâvis materiâ ſemper licuit, ſcilicet antiqua nomina & ad res quaſdam deſignandas uſu recepta rebus novis, ſi qua intercederet convenientia, accommodare ? Sic *un Régiment*, phalangem ; *un mouſquet*,

mousquet, catapultam; *la Poudre à canon*, pulverem pyrium; *la Bouſſole*, pyxidem nauticam; *l'Imprimerie*, Typographiam &c. Græcis vocibus dicimus, quamvis certo certius ſit hæc omnia à Græcis olim ignorata fuiſſe, ut quæ quàm maximè.

verò non licuerit antiqua nomina ad morbos novos ſignificandos accommodare!

CAPUT VIII.

Fabulæ de origine luis venereæ referuntur & refelluntur.

Luem veneream falsò deductam fuiſſe.

UT Medicorum omnium, qui decimo quinto deſinente & ineunte decimo ſexto ſæculo vixerunt, conſtans & unanimis fuit ſententia, novam eſſe luem veneream; ſic eorumdem variæ & diſcordes fuêre opiniones de ejuſdem origine. Pleraſque, cùm fictæ & vanæ eſſent, temporis diuturnitate extabuiſſe videmus: Commenta enim delet dies. E re tamen fore viſum eſt potiſſimas paucis referre ordine chronologico, & refellere paucioribus, ut ſaniori, quam mox proponemus ſequente capite, viam planiorem & faciliorem patefaciamus.

I. A maligno ſiderum influxu.

I. Antiquiores Medici, ut temporum ferebat conditio, ſeu potiùs ſuperſtitio, Aſtrologorum nugis aniliter creduli diræ luis originem à maligno Aſtrorum influxu, aut à maleficâ Planetarum coitione deducendam certatim credidêre, ſed ut error ſibi malè conſtat, à variis variorum Planetarum coitionibus varii deduxêre.

Sic anno 1497. Coradinus Gilinus, in Opuſculo de Morbo Gallico, quod jam ſuprà laudavimus, aſſerebat ortum morbi adſcribendum eſſe *con-» junctioni Saturni & Martis, quæ fuit 16.* Januarii 1496. circa meridiem, quæ ſignificabat corporum humanorum mortalitates; aut conjunctioni « Jovis & Martis, quæ fuit die 17. Novembris 1494. in ſigno calido & « humido, vapores à terrâ & aquâ elevando, quas Mars calidus & ſiccus « inflammat & ignit, quibus poſteà aër immutatur & corrumpitur, humo- « reſque corruptos & aduſtos generans harum ægritudinum cauſa eſt. « 1497.

Sic anno 1500. Gaſpar Torella aiebat *Tract. De Pudendagrâ*, hunc « morbum evenire à conſtellatione corporum ſuperiorum, eò quòd effec- « tus univerſalis in cauſas univerſales reſolvi debet; & hoc propter Satur- « num exiſtentem in Ariete; nam in Ariete & in Piſcibus ſunt quædam ſtel- « læ habentes virtutes generandi monſtra. « 1500.

Sic anno 1514. Wendelinus Hock de Brackenaw, qui, ut ſuprà vidimus *capite* 4. luis venereæ ingreſſum refert ipſe ad annum 1494. ex præjudicio tamen cum ſeipſo pugnans contendebat *Operis de Morbo Gallico cap.* 2. hunc morbum veriùs cepiſſe exordium anno Domini 1483. « quia eo anno menſe Octobris fuerunt quatuor Planetæ, videlicet Jupiter, « Mars, Sol, & Mercurius in Librâ in domo ægritudinis: & ſignificat ægri- « tudinem ex corruptione ſanguinis & choleræ: Et fuit ibi combuſtus Ju- « piter eodem ſigno: Fuitque ibidem conjunctio Jovis & Martis & Mer- « curii: Et Martis & Veneris, Jovis & Mercurii, & Jovis & Veneris de « menſe Octobris die primâ Novembris. *Fuit prætereà bis eclypſata Luna eo « anno, tàm in Scorpione in domo ægritudinis, quàm in ejus oppoſito. Fuit præ-* 1514.

tereà in eodem Scorpione in ipsâ domo ægritudinis combustus Saturnus & Mercurius, conjunctus Saturnus & Venus, fuitque conjunctus Saturnus & Mars in ultimâ Novembris, & sic significaverunt corruptionem sanguinis & choleræ, & conjunctiones omnium humorum, & abundantiam humoris melancholici tàm in viris quàm in mulieribus.

1532. Sic demum anno 1532. Laurentius Phrisius, Opuscul. *De Morbo Gallico, cap. 3.* putabat *Sciendum esse ad causæ morbi primitivæ evidentiam, quòd in anno Christi 1483. fuerunt nonnullæ Planetarum congressiones, die videlicet 15. mensis Octobris hora 2. post meridiem. Ut autem clariùs intelligas,* aiebat ille, *scito tempore præfato Jovem, Martem, Solem & Mercurium simul coisse in Librâ, in octavâ domo quæ ægritudinis est significativa. Fuit quoque humanæ naturæ amicus Jupiter combustus...... Prætereà advertendum est furiosum fuisse hunc annum, quia primâ die Novembris corroboratæ sunt illæ impressiones conjunctionibus scilicet Martis & Veneris, Jovis & Veneris in domo ægritudinis præfatâ. Luna quoque duas passa est eclipses, unam videlicet in Tauro, alteram in Scorpione.*

Similia legere est apud Petrum Maynardum, Veronensem, *Tractatu de Morbo Gallico, cap. 3.* anno 1518. Nicolaum Massam, Venetum, *Tract. de Morbo Gallico, cap. 6.* anno 1533. Ulrichum de Hutten, Equitem Germanum, *Lib. de Morbi Gallici curatione per administrationem ligni Guaiaci cap. 2.* anno 1519. Hieronymum Fracastorium, Veronensem, *Lib. 2. de Morbis contagiosis, cap. 2.* anno 1540. Joannem Benedictum, Germanum, *Libell. de Morbo Gallico, cap. 2.* anno 1550. *&c.*

Sed ea proposuisse, præsente quali vivimus ætate, abundè refellere est. Nunc enim cordatioribus physicis certò liquet: 1°. Planetas in corpora nostra nullo influxu agere, quo possint naturalem œconomiam ullatenus fovere aut pervertere: 2°. Utcumque agere possent, nullo nisi cæco fundamento niti discrimen, quo diversos Planetas placuit Astrologis distinguere in benignos & malignos: 3°. Demum etiam admissâ vanâ eâ distinctione nec Planetas nec Plantarum concursus ullâ ratione conferre ad morbi generationem, à quo sibi cavere, quem sibi procurare unicuique licet pro lubitu.

II. Ab aëris vitiosâ intemperie.

Puduit Medicorum nonnullos vanis Astrologorum assertionibus nimiùm confidere; unde factum esse videtur, ut quidam neglectis Astrologorum judiciis, de quæstione medicâ juxta certa artis axiomata convenientiùs senserint, morbi novi causam ad peculiarem aëris intemperiem referendo.
1497. Sic verbi gratiâ anno 1497. Nicolaus Leonicenus, Vicentinus, in Libello *de Morbo Gallico*, postquam exposuit *hunc morbum aut divinâ irâ, ut Theologi sentiunt; aut vi Astrorum, ut Astrologi opinantur; aut ex certâ aëris intemperie, quemadmodum Medici arbitrantur, evenire,* ita inde pergebat; *Nos Medicos hac in parte sequentes causas naturæ proximiores assignabimus. Illud satis constat eo anno, quo Morbus Gallicus cœpit pullulare, magnam aquarum per universam Italiam fuisse exuberantiam. Testis est Roma, quæ prima id malum sensit, in quâ Tybris ita intumuit, ut tota sit facta navigabilis...... Non aliter quàm in Romano Tybris, in agro etiam Bononiensi Rhenus, in Ferrariensi & Mantuano Padus, in Venetiâ Athesis extra solitos limites exundarunt. Tantis denique imbribus annus ille ubique maduit, ut terris*

exinde humentibus atque stagnantibus, minus mirandum sit æstivum aërem ad illam venisse intemperiem calidam scilicet & humidam, quam Medici atque Philosophi omnium putredinum matrem esse confitentur. . . . . Scabies verò Gallica, *si scabies est appellanda, per universam* tunc *apparuit Italiam, & adhuc perstat adeò fœda, ut plerique Medici quâdam decepti similitudine elephantiasim esse putaverint.*

Cum Leoniceno hac in re consenserunt Natalis Montesaurus, Veronensis, in *Tractatu de Dispositionibus, quas vulgares Mal Franzoso appellant, edito anno* 1498. *capitulo* 4. quanquam ab eodem de cæteris dissentiat: Antonius Scanarolus, Mutinensis, in *Disputatione de Morbo Gallico & opinionis Nic. Leoniceni confirmatione, contra Natal. Montesaurum, Veronensem, eamdem opinionem oppugnantem*; quæ typis vulgata fuit anno 1498. Demum Leonardus Schmaï, Salisburgensis, *Tractatûs de Morbo Gallico cap.* 1. quem scribebat anno 1518.

Sed patet hujusce opinionis vanitas 1°. Ex eo quòd si lues venerea à pluvio cœli statu ortum duxisset, debuisset jam ante annum 1494. sæpiùs in orbe nostro apparere, cùm procul dubio sæpiùs antè recurrerint tempestates æquè humidæ calidæque: 2°. Ex eo quòd debuisset jamdudum lues venerea evanescere, si ab allatâ causâ unicè penderet, quæ contrariâ aëris temperie, calidâ nempe & siccâ, pridem dissipata foret, quorum tamen neutrum verum est. Sed quid opus pluribus confodere opinionem, quæ sponte ruit? Satius est annotare hanc sicut & præcedentem opinionem ex mero præjudicio acceptam videri, nempe cùm morbi naturâ nondum satis perspectâ, & ægrotantibus modum, quo luem contraxerant, cautè dissimulantibus, falsò crederetur Morbum Gallicum epidemicum esse pestis instar & pestilentium affectuum, atque adeo à causâ universali & communi dependere, quæ singulos, nisi nativa temperies obstaret, posset inficere; quod sanè tum à Leoniceno, tum à cæteris quos hactenus præsenti capite laudavimus, creditum olim fuisse scriptis liquet. Neque enim putandum est sanos alioquin viros potuisse unquam, luem veneream causæ communi, aëris scilicet vitio aut Planetarum aspectibus tribuere, si compertum habuissent hanc morbi speciem non ab aëre duci, sed contagione tantùm & contagione præsertim venereâ propagari.

III. Sed ubi primùm meliùs innotuit morbi natura, & contagionis ratio, necesse fuit causas alias comminisci, quæ morbo istiusmodi producendo aptiores viderentur: Inde ortæ variæ & multiplices fabulæ, prout quisque ad comminiscendum fuit ingeniosior.

III. Ab aliis causis quibusdam specialioribus.

Sic 1°. Joannes Manardus, Ferrariensis, *Epistolâ* 2. *Lib.* 7. quam ad Michaëlem Sanctannam Chirurgum scribebat circa annum 1525. asserit *Quosdam esse, & hanc esse antiquiorem sententiam & majoribus fultam testimoniis, qui cœpisse hunc morbum per id tempus dicunt, quo Carolus Francorum Rex expeditionem Italicam parabat: Cœpisse autem in Valentiâ Hispaniæ Tarraconensis insigni civitate à nobili quodam scorto, cujus noctem elephantiosus quidam ex equestri ordine miles quinquaginta aureis emit; & cùm ad mulieris concubitum frequens juventus accurreret, intra paucos dies supra quadringentos infectos, è quorum numero nonnulli Carolum Italiam petentem sequuti præter alia, quæ adhuc vigent importata mala, & hoc addiderunt inter minima non deputandum.*

1°. A Scorto quodam Valentino, quocum leprosus rem habuerat. 1525.

Similem, si non eamdem, historiam narrat Petrus Andreas Matthiolus, Senensis, in Opusculo *de Morbo Gallico*, sed mutatis tum personâ tum scenâ, quod dubiam & incertam famam arguit. *Nonnulli*, inquit, *Morbum Gallos, cùm per montem Salvium iter facerent, à fœminis leprosis per coitum primitus contraxisse ..... memoriæ prodiderunt.*

2°. A Scorto alio quodam in Gallorum castris, cujus in utero abscessus lateret. 1551.

Sic 2°. Antonius Musa Brassavolus, Ferrariensis, Lib. de *Morbo Gallico* narrat *in Gallorum castris scortum adfuisse nobilissimum ac pulcherrimum, in uteri ore putrefactum gerens abscessum. Viri*, inquit, *qui cum illâ coibant, adjuvante etiam humiditate ac putredine, dum membra virilia per uteri collum perfricabant, ob loci etiam putredinem in eorum virilibus membris pravam quamdam affectionem contrahebant, quâ exulcerabantur...... Hæc lues unum primò infecit hominem, posteà duos & tres & centum, quia illa erat publica meretrix & pulcherrima; & ut procax est humana natura in coitum, multæ mulieres cum his vitiatis viris coeuntes lue istâ infectæ sunt, quam deinde aliis viris sunt impartitæ.*

3°. A Puteis, Hispanorum perfidiâ venenatis, aut à gypso cum farinâ misto. 1560.

Sic 3°. Gabriel Fallopius, Mutinensis, Tract. de *Morbo Gallico*, *cap.* 1. contendit *Hispanos, callidissimos atque cautos milites; qui gladiis hostes, dolis & arte offendunt (nam*, inquit, *dolus an virtus quis in hoste requirat?) cùm ipsi essent pauci, Gallorum verò numerus propemodum infinitus, nocte egressos esse relinquentes propria præsidia & puteos venenasse. Nec satis hoc fuisse, Italos pistores in exercitu adverso degentes pretio corrupisse, qui gypsum pani admiscerent.*

4°. A vinis veneno infectis. 1601.

Sic demum 4°. Andreas Cæsalpinus, Aretinus, Clementis VIII. summi Pontificis Medicus, gloriatur *Artis Medicæ Lib.* 4. *cap.* 3. *Aliam historiam se habere veriorem, ab iisinet traditam qui interfuerant, ex milite Aretino qui in eo bello militabat cum Hispanis. Is*, inquit, *referebat oppidum in Monte Vesuvio, quod Somma dicitur, ubi copia est vini generosi, quod Græcum appellatur, clam noctu ab Hispanis derelictum obsidentibus Gallis, sed vino infecto sanguine, quem extraxerant ex iis, qui in Hospitali sancti Lazari laborabant. Ingressos igitur Gallos atque eo vino expletos cœpisse laborare comparentibus sævissimis symptomatis elephantiasim referentibus.*

Sed hæc gerræ germanæ sunt, & profectò gerræ maxumæ: Nam 1°. Miles ille elephantiacus Manardi scortum Valentinum, & leprosæ mulieres Matthioli Gallos, quibuscum miscebantur, non lue venereâ, quâ immunes erant, sed leprâ quâ laborabant, debuerunt inficere. Sicut enim canis canem, sic morbi contagiosi quilibet, dum in sanos propagantur, affectus sui similes & ejusdem naturæ progenerant. Adde in dubio nullatenus esse posse, quin jam ante Caroli VIII. tempora, & post eadem, quandiu lepra Europæ inolevit, leprosi aut leprosæ cum bene valentibus furtivâ aut permissâ venere usi fuerint, neque tamen compertum fuit quid monstri unquam inde prodiisse.

2°. Idem sentiendum de meretrice Brassavoli, in cujus utero abscessus aut potiùs ulcus latebat. Facilè equidem crediderim puris aut ichoris inde manantis acrimoniâ scissuras, phlyctænas, ulcerationes leviores & facilè curabiles in balano, præputio, totoque pene excitari potuisse; at verò luem veneream minimè, affectionem scilicet ita peculiarem, quæ à cæteris morbis causâ, symptomatis, contagionis modo planè dispar sit. Profectò, ut

humanum genus in venerem pronum eſt, contigit pluries viros cum mulieribus, quarum uterum ulcus depaſcebatur, rem habuiſſe ſine ullo luis venereæ contrahendæ periculo, modò ipſæ eſſent talis labis planè expertes.

Sed incidit in animum ſuſpicio, nec vana forſan, Elephantiacum Manardi, leproſas fœminas Matthioli, meretricem ulcere uteri laborantem Braſſavoli, luem veneream, quam jam contraxerant, pudore, malitiâ, aut ignorantiâ falſo nomine celaviſſe, ut per morbi initia facillimum erat; quæ ſi ita ſint, haud ſanè mirum erit contaminatâ venere morbum propagatum fuiſſe, ſed mirum erit tantummodo Medicos ſui ævi celeberrimos id nequaquam ſubolfeciſſe.

3°. At ſaltem mirari ſatis non poſſumus aut Fallopium, qui aquâ puteorum ab Hiſpanis venenatâ, vel gypſo à piſtoribus Italis pani addito; aut Cæſalpinum, qui vino, cui ſanguis à leproſis eductus mixtus eſſet, crediderunt luem veneream in Gallorum exercitu excitari potuiſſe. Inde ſanè & graves & lethales affectus induci certo certius eſt: Sic C. Proculeius Auguſti Cæſaris familiaris gypſo poto in maximo ſtomachi dolore mortem ſibi olim conſcivit, teſte Plinio, *Hiſtor. Natural. Lib. 36. cap.* 24. Sic quondam miſerè periit ferè totus Germanorum exercitus, qui duce Conrado III. Imperatore Germanico, Iconium obſidebat anno 1148. cùm perfidiâ Emmanuelis Imperatoris Conſtantinopolitani farinæ gypſo adulteratæ ſubminiſtrarentur. Vid. Funccium *in Chronolog.* Sic anno 1321. regnante in Galliâ Philippo V. qui Longus cognominabatur, leproſi Judæorum ſuaſu & Mahumetanorum, ut fama ferebat, Granatenſis & Tunetani Regum inſtigatione puteos veneno infecêre, unde plurimi Chriſtiani miſerè interiêre. Vid. Mezerai *Abbr. Chronolog.* ad ann. 1321. Sed hæc exempla ipſamet, utcumque ratio conticeſceret, abundè probant talium venenorum hauſtu morbum numquam invehi poſſe ſporadicum, novæ indolis & naturæ, cæteris morbis notis diſſimilem, qui impurâ & vulgivagâ venere propagetur, demum qui eos numquam attingat, qui nullâ vel qui purâ tantùm venere utuntur.

IV. Novam de hujus morbi origine hiſtoriam, & ad ſua uſque tempora planè inauditam Leonardus Fioravanti, famoſus ſuo tempore in Italiâ Empiricus retulit in Tractatu Italicè ſcripto & anno 1564. edito, cui titulus eſt, *Capricci Medicinali de M. Leonardo Fioravanti.* Hanc ut omnem mendacii ſuſpicionem amoliretur, ſe accepiſſe ait à quodam Paſchali Gibilotto, ſene Neapolitano, & annos jam nato 98. cujus pater, à quo filius rem tenebat, annonarius præbitor, (vulgò *Vivandier*) olim fuerat circa annum 1456. in exercitu Alfonſi V. Regis Arragoniæ, qui de Regno Neapolitano cum Joanne Renati Ducis Andium filio bello contendebat. IV. Ab humanâ carne in eſcam apparatâ. 1564.

Narrat ergo, cùm diuturno illo bello obſonia tum Hiſpanis tum Gallis defeciſſent, utriuſque exercitûs præbitores lucri causâ ſed ſcelere peſſimo humanorum cadaverum carnes clam ſucciſas in varia eſcarum genera apparaſſe, quæ militibus eſurientibus carè divendebantur: Inde brevi quotcumque tam feralibus eſcis veſci contigit, puſtulis, doloribus, alopeciâ, uno verbo lue venereâ ad unum ferè omnes correptos fuiſſe: Gallos qui-

dem morbo afflictos, cùm ab incepto bello cogerentur desistere & in patriam redire, luem, quam in Regno Neapolitano conceperant, Neapolitanam nuncupasse: Hispanos verò, Italosque, cùm ignoratâ morbi causâ persuasum haberent morbum novum, quem patiebantur, à Gallis devectum & communicatum fuisse, Gallicum eumdem appellavisse, quale nomen etiamnum retinet non modò in Italiâ, sed in totâ Africæ orâ, totoque Turcico Imperio, præsertim in cunctis Asiæ portubus, qui mari adstant Mediterraneo.

Addit ille dein se allatam morbi Gallici originem veram esse experimentis compertum habuisse: Suem scilicet domi aliquandiu nutrivisse carne porcinâ cæteris cibariis admistâ, unde brevi sus pustulis obsita, lapsisque setis glabra fuerit: Pariter canem duos menses caninâ carne aluisse, qui simili successu pustulis plenus pilos amiserit: Demum accipitri cicuri escam ex carne avium ejusdem speciei aliquandiu obtulisse, unde citò evaserit pustulatus & deplumis: Hinc concludit animalia quævis, si carne animalium sui generis nutriantur, Morbo Gallico, vel qui Gallico planè congener sit, correptum iri.

Sed hæc credulum aut vanum & mendacem Fioravanti animum, qualis Empiricum decet, manifestè arguunt. Nam 1°. Asserit falsò luem Gallicam Italiæ innotuisse circa annum 1456. quo quidem tempore Joannes Renati Ducis Andium filius & Alfonsus V. Arragonum Rex de Regno Neapolitano bello diuturniore certavêre, cùm, ut suprà vidimus, Medici qui desinente sæculo decimo quinto in Italiâ floruêre, luem veneream in Italiâ ante annum 1494. plenissimè ignoratam fuisse omnes uno ore confiteantur.

2°. Temerè credit luem veneream, morbum scilicet chronicum, sporadicum, qui venere contrahitur, qui lentâ tabe corpus vitiat, esu carnis humanæ & potissimùm morticinæ inferri, cùm è contra acutos tantùm, epidemicos, pestilentes affectus hinc induci posse manifestum sit.

3°. Fallaciter concludit animalia quævis, si carne animalium ejusdem speciei nutriantur, doloribus & pustulis brevi corripi, & pilorum defluxu glabrescere ex lue venereâ, cùm mihi certò constet in cane, quem sex mensibus carne caninâ olim nutrivi, nihil quidquam simile unquam observatum fuisse.

Valeat ergo falsus & fallax fabulator cum suo Paschali Gibilotto, teste ignoto, teste unico, teste tantùm aurito, teste minùs idoneo qui de re jam ante centum annos peractâ testimonium ferret, teste qui cum notâ rei veritate apertè pugnat, demum teste decrepito & dubio procul deliro.

Mihi profectò dolet quòd Franciscus Baco de Verulamio, vir doctissimus & in rebus physicis pro suâ ætate apprimè versatus tam insulso commento deceptus fuerit. Nihilominus tamen non dissimulandum censeo eum ita deceptum esse, ut non modò huic fabellæ fidem ipse adhibuerit, sed eidem apud alios fidem facere voluerit; eoque consilio illam operibus suis inserere non dubitavisse, sed priùs quodammodo refectam & interpolatam, ut credibilior esset. *Galli*, inquit, *Sylvæ Sylvarum sive Historiæ Naturalis*, *Centur*. 1. *artic*. 26. *à quibus morbus Neapolitanus deno-*

minationem accepit, referunt fuisse in Neapolitanâ obsidione improbos mercatores, qui carnem hominum recèns occisorum in Mauritaniâ vasis conditam, loco thynnorum divenderent; atque tam fœdo & gravi nutrimento adscribi hujus morbi originem. Neque à vero abludit: Constat enim Cannibalos ad Occidentem vesci carne humanâ; eaque India, primùm detecta cùm esset, plurimùm laboravit hoc morbo. Quæ sane apertissimè probant, ut à Cicerone dictum meminimus, *Lib. 2. de Divinatione*, nihil tam absurdè dici posse, quod non dicatur ab aliquo Philosophorum.

V. Videntur mox adducta Ciceronis verba verissimè quadrare in Joannem Baptistam Vanhelmont, qui de origine luis venereæ novam & omnium maximè monstrosam fabulam narravit, auctoritate quidem nullâ nulloque fundamento nixam, sed *visione* tantùm *somniali*, ut ipse ait, Fanatici cujusdam parùm sani, imò ne visione quidem, sed conjecturâ commentitiâ, quæ ex vanâ & inani visione deducitur. Nempe narrat (*a*) Helmontius *Laico cuidam*, quem ille *virum sanctum* dicit, quem lymphatum veriùs dixisset, animo apud se *indaganti cur ita lues præterito sæculo, & non anteà erupisset. . . . & unde, si non ab Indis, in Europam devenerit, visum fuisse in visione intellectuali jumentum, quod penè difflueret ulcere fœtido, qui morbus equinæ speciei proprius à nostratibus (Belgis)* den Worm, *à Gallis verò* le Farcin *vocatur. Unde ille suspicatus est quòd in obsidione Neapolitanâ, (quâ primùm dira hæc lues emersit) nefando aliquis peccato congressum cum ejusmodi jumento habuisset. . . . . unde suum fermentum (permittente Deo vindice) in humanam familiam naturaliter transplantaverit.* Cui conjecturæ Helmontius aniliter credulus totis viribus ipse suffragatur. Sed pudet otio abuti in iis tractandis quæ turpia, aut confutandis quæ absurda sunt. Si quis tamen plura cupiat, adeat infrà Lib. VI. Caput de Helmontio ad annum 1640.

V. A nefando congressu cum jumento scabido. 1640.

(*a*) In Tumulo Pestis, artic. qui inscribitur *Peregrina lues nova*.

CAPUT IX.

Luem veneream in Insulis Antillis à Christophoro Columbo detectis, ac præsertim in Insulâ Hispaniolâ, quæ nunc Insula Sancti Dominici appellatur, endemiam antiquitus fuisse, & inde in Europam transmissam esse.

CONSTAT Historiæ monumentis novum orbem auspiciis Isabellæ Reginæ Castiliarum & Legionis, consilio & ductu Christophori Columbi, Genuensis, detectum fuisse sub finem sæculi decimi quinti. Hic cum navibus tribus, militibusque vel nautis numero 120. solvit è portu Bæticæ, quem *Palos* nominant, die 3. Augusti, anno 1492. Post errores laboresque varios appulit 6. Decembris ejusdem anni ad Insulam Indigenis *Haiti* dictam, quam Columbus *Hispaniolam* vocavit, quæ nunc Insula Sancti Dominici appellatur. Inde, constructo priùs propugnaculo, cui Nativitatis nomen dedit, & ubi 38. milites reliquit, discessit die 6. Januarii anni 1493. & tempestate actus ostium Tagi in Lusitaniâ invitus subiit die 6. Martii ejusdem anni. Hinc cum 82. sive militibus sive nau-

Quo tempore Insulæ Antillæ à Christophoro Columbo detectæ fuerint?

tis & novem Indis, quos secum adducebat, incolumis rediit die 15. ejusdem mensis ad eumdem Bæticæ portum, qui Palos dicitur, & inde pedestri itinere Barcinonem perrexit, ubi Rex & Regina Hispaniarum tunc aderant, susceptæ navigationis rationem redditurus.

Quæ fuerit mutui commercii reciprocatio inter Hispaniolam & Hispaniam ante annum 1495?

Christophorus renovato apparatu navali à Gadibus vela denuò fecit die 25. Septembris ejusdem anni 1493. cum navibus septemdecim, militibus volonibusque 1500. multisque nautis ac operis, & ad Portum Regium in Insulâ Hispaniolâ, à propugnaculo, quod Nativitatis dictum fuerat, haud longè distantem, reversus est die 27. Novembris; unde ineunte anno sequente 1494. naves quatuor & decem in Hispaniam remisit, quibus ducem præfecit Antonium de Torrez.

Mense Aprili ejusdem anni 1494. Bartholomæus Columbus, Christophori frater, Hispaniolam adivit cum navibus tribus; & sub ejusdem anni finem iisdem navibus in Hispaniam rediêre P. Boyl, Catalanus, Monachus Benedictinus, & Petrus Margarit, nobilis Catalanus, qui jam lue venereâ graviter ægrotabat.

Anno eodem mense Augusto quatuor aliæ naves ab Hispaniâ ad Insulam Hispaniolam appulêre, duce eodem Antonio de Torrez, quæ procul dubio citò quoque ad Hispaniam remissæ sunt, ut de præcedentibus dictum est. Imò tunc, ut mense quolibet navis una ab Hispaniolâ in Hispaniam, navisque altera ab Hispaniâ in Hispaniolam solveret reciproci commercii causâ constitutum est.

Demum mense Octobri anni 1495. Joannes Aguado Regum Catholicorum Legatus navibus quatuor in Hispaniolam devectus est, ut de objectis Christophoro criminibus auctoritate Regiâ inquireret; & inde subsequente anno cum navibus duabus Gades repetiit, quò appulit die 11. Junii anni 1496. cum Christophoro, & ducentis militibus qui lue venereâ infirmabantur.

Versamur scrupulosiùs in enumeratione itinerum, quæ inter Hispaniolam & Hispaniam primis annis instituta sunt, ut inde liceat colligere, etsi daremus nulla alia confecta fuisse præter ea quæ ab Historicis memorantur, frequenti tamen noti commercii reciprocatione Hispanorum & Indorum nationes jam mixtas fuisse ante annum 1495. aut 1496. adeoque luem veneream potuisse facilè ab Hispaniolâ in Hispaniam jam tum derivari, ut fert communis opinio, si constiterit semel eam luis speciem indigenis Hispaniolæ antiquitus propriam fuisse & endemiam.

Luem veneream antiquitus endemiam fuisse in Hispaniolâ.

Sed controversiam, ubi semel ad eam quæstionem adducta est, solutam jure possumus dicere, cùm luculentissima adsint tum Medicorum tum Historicorum testimonia, qui primo morbi ingressui in Europam coætanei vixêre, unde apertè demonstratur non modò 1°. Luem veneream in Insulâ Hispaniolâ ac cæteris vicinis endemiam fuisse; sed etiam 2°. In Hispaniam navium commercio inde traductam esse; ac demum 3°. Ex eâdem Insulâ aut ex vicinis talis morbi genitricibus quæsitum morbo remedium, & Indigenarum exemplo indicatum fuisse, cùm nulla in Europâ suppeterent satis efficacia.

Probatur testimonio Medicorum.

Primò. Inter Medicos, qui possunt in testimonium adduci, potissimi sunt.

I. Antonius

I. Antonius Musa Brassavolus, qui *in responsione ad primam quæstionem Alexandri Fontanæ*, de ligno indico sive Guaiaco verba faciens sic loquitur. « Cùm Gallicus affectus, vel similis quidam sit ferè peculiaris incolis, qui Indicas nuper repertas Insulas inhabitant, Lusitani viri ingenio perspicaces, qui frequenter illuc appellunt, homines Indicos videntes tali affectu præditos, talibusque symptomatibus, qualibus in Hispaniâ ac Lusitaniâ illi afficiuntur, qui lue Gallicâ laborant, quomodo Indi illi curarentur ac facilè in sanitatem restituerentur animadverterunt, & curandi modum in Lusitaniam ac Hispanias attulerunt, & unà secum lignum hoc Indicum comportarunt...... cujus decoctum, *pergit ille*, ego primus Ferrariæ præbui illustri Æneæ Pio in dulci aquâ 1526. cùm omnibus aliis Medicis novum ac inauditum videretur (ut verè erat) medicamentum, multique idipsum deridebant, quousque videre illustrem Virum sanitati restitutum esse. « I. Anton. Musæ Brassavoli.

II. Rodericus Diaz (vulgò Rui-Diaz) de Islâ, Medicus Hispalensis, in *Libro singulari* Hispanicè scripto *contra las Bubas*, quem Joanni III. Lusitaniæ Regi nuncupavit, & quem ideo scriptum fuisse necesse est ante annum 1557. quo Joannes III. mortem obiit, sequentia habet *cap.* 1. à Georgio Hieronymo Velschio sic Latinè reddita *in Annotatione ad Observationem* 4. *Marcelli Cumani.* » In Hispaniis morbus ille visus est anno 1493. Barcinonæ, quæ primùm infecta est, & sic deinceps Europa cum reliquo orbe universo, cujus partes hodie innotuerunt. Originem traxit in Insulâ Hispaniolâ, quod satis longâ certâque experientiâ compertum fuit. Cùm enim à Christophoro Colono (sive Columbo) Thalassarchâ reperta & detecta esset, militibus cum incolis conversantibus, quòd affectus contagiosus esset, facilè communicatus est, & quàm citissimè in exercitu grassabatur, cùmque dolores ejusmodi numquam ab illis conspecti aut cogniti essent, causam in maris labores & navigationum molestias referebant aliasque occasiones, ut cuique probabile visum erat. Et cùm eodem tempore, quo Colonus Stolarcha appulerat, Reges Catholici Barcinonæ degerent, quibus itineris rationem reddebat, nuperque adeo reperta denarrabat, mox tota urbs eodem morbo corripi cœpit latissimè se diffundente, ... sed quia incognitus hactenus valdèque formidabilis videbatur, jejunia, religiosæ devotiones aliæ & eleemosynæ institutæ sunt, ut Deus illos à morbo tueretur. At sequente mox anno 1494. cùm Rex Galliarum Christianissimus Carolus, qui tum rerum potiebatur, ingentem exercitum in Italiam duxisset, multi Hispanorum, qui hostes illorum erant, ibidem hac lue infecti vivebant, adeo ut mox Regiæ copiæ inficerentur; ignaræ tamen quis qualisve morbus esset, aut quo nomine appellandus, credebant ex ipso aëre regionis subortum. Vocarunt igitur *Malum Neapolitanum*: Itali autem & Neapolitani, quibus nulla ejus hucusque notitia, *Gallicum* nominabant. Deinceps verò, prout acciderat, quisque pro lubitu aliud nomen imponebat inde desumptum, unde originem subnasci putaret: Castellani *Boas*, in Lusitaniâ autem *Malum Castellanum*, in Indiâ Lusitanicâ *Morbum Lusitanicum.* « II. Roderici Diaz de Islâ.

III. Joannes Baptista Montanus, *in Tractatu de Morbo Gallico*; « A « III. J. B. Montani.

„ Christi, *inquit*, Nativitate 1492. quidam Columbus miles unà cum
„ multis Hispanis accessit in Indias illas novas, quas Calicut appellant,
„ qui quidem morbus (*Gallicus*) quia ibi familiarissimus est, quemad-
„ modum scabies apud nos, accidit tunc ut multi ex illis Hispanis, dum
„ ibi morarentur, infecti sint tali morbo, qui deinde ad suas regiones,
„ & ad nos revertentes multos ex nostris infecêre. . . . . Apud Indias illas
„ novas, *subjicit idem*, viget morbus iste contagiosus, illis tamen fami-
„ liarissimus; & ideo repertum est etiam apud ipsos antidotum ejus, quod
„ lignum Guaiacanum dicitur. Morbus itaque iste illis est, sicuti apud nos
„ scabies, familiaris, & acquiritur per contagionem sicuti & scabies.

IV. Gabrielis Fallopii.

IV. Gabriel Fallopius, *Tractatu de Morbo Gallico, cap.* 1. „ Inter Ja-
„ nuenses, *inquit*, nobili ingenio fuit Christophorus Columbus, qui Co-
„ lonus à Petro Martyre diligenti rerum Indicarum Scriptore vocatur....
„ Huic Ferdinandus & Elizabeth subministrarunt liburnicam unam &
„ celoces tres, ... cum quibus Indiam Occidentalem salutavit. . . . .
„ Inventum est certè pretiosissimum metallum, inde delata est copia, &
„ ingens margaritarum magnitudo, sed est etiam adjuncta spina, atque
„ aloës melli admista. Detulit enim Columbus triremes Gallicâ lue refer-
„ tas; Ibi mitis est morbus & instar scabiei, sed ad nostrum veniens or-
„ bem ita ferus, ita immitis factus, ut caput, oculos, nasum, palatum,
„ cutim, carnem, ossa, ligamenta, viscera tandem omnia infestet, infi-
„ ciat, corrumpat.

Si quis plura Medicorum testimonia desideraverit, consulat Leonardum Schmai, *Tract. de Morbo Gallico, cap.* 1. Joannem Manardum, *Epistol. ad Michaëlem Sanctannam, Chirurgum*; Alfonsum Ferrium, *in Præfatione Librorum quatuor de Morbo Gallico & ligni sancti naturâ, usuque multiplici*; Antonium Gallum, *Oper. de ligno sancto non permiscendo cap.* 1. Antonium Fracantianum, *Lib. de Morbo Gallico*; Prosperum Borgarutium, *Method. de Morbo Gallico*, cap. 1. &c. qui omnes testantur veneream luem in Insulis Antillis, quæ Mexicanum Archipelagus occupant, antiquitus propriam & endemiam, ac specificis remediis huic regioni peculiaribus curatam fuisse, priusquam Hispanis advenis innotesceret; imò verò Hispanis nec morbum nec morbi remedium innotuisse, nisi ab Insularum indigenis.

Et Testimonio Historicorum.

Secundò. Paucos seligemus ex Historicis, sed omni exceptione majores, & qui de primâ luis venereæ origine, tanquam de re sibi apprimè cognitâ, occulati testimonium dicant.

I. Gonsalvi Fernandez.

I. Gonsalvum Fernandez ab Oviedo, qui in Hispaniolâ ipsâ, quò à Rege Ferdinando missus erat anno 1513. ut metallorum fusioni præesset, diu commoratus est, & scripsit ibidem circa annum 1535. naturalem & generalem Historiam Indiarum. „ Narrat autem ille *hujus Historiæ Sect.* 1.
„ *Lib.* 10. *cap.* 2. Morbum hunc, qui dicitur *de las Buas*, (*Hispani sic vo-*
„ *cant luem veneream*) esse omnibus his regionibus communem, ideoque
„ placuisse miserationi divinæ quòd auxilium item omnibus communice-
„ tur, atque pro eo tollendo ubique in promptu sit. Licet verò, *pergit*
„ *ille*, lues ista alibi etiam grassetur & vigeat, principio tamen Christianis
„ malum hoc cognitum, necnon experimento arboris *Guaiacan* appellatæ

curari visum in hac Insulâ Hispanâ dictâ..... Apud Indos haud est « adeo sævum malum, nec tantum affert discrimen, sicut in Hispaniâ & « frigidioribus climatibus, sed parvo negotio hujus arboris ope incolæ cu- « rantur. Demum interjectis quibusdam verbis fatetur « In illis regioni- « bus Indicis paucos esse ex Christianis, paucos, *inquit*, admodùm, qui « congressum venereum cum mulieribus indigenis experti sævum hunc « morbum effugerint, quoniam profectò est hujus soli proprius affectus, « & Indicis hisce hominibus adeo frequens, sicut alibi sunt aliæ communes « ægritudines. » Similia legere est generalis ejusdem *Historiæ Lib.* 2. *cap.* « 14. sicut & *Capite* 76. *Summarii*, quod anno 1525. idem Gonsalvus Toleti jam antè conscripserat, dum in Regiâ negotiorum causâ versabatur; sed de his fusiùs capite sequente.

II. Franciscum Guicciardinum, civem Florentinum, qui in Historiâ sui temporis Italicè scriptâ summâ diligentiâ narrat quæcumque in Italiâ suo tempore contigêre, ab anno 1494. ad annum 1532. Is autem in fine *lib.* 2. postquam dixit luem veneream passim Gallicam appellari, sic pergit ex Versione Cœlii Secundi Curionis. « Verùm æquum est hanc ignominiam « à Gallico nomine removere: Nam pòst, eam luem scabiemque fœdissi- « mam ex Hispaniâ Neapolim importatam fuisse constitit. Nec tamen ejus « gentis fuit propria, sed eò quoque ex illis Insulis allata, quæ Christo- « phori Columbi, Genuensis, navigatione manifestari iisdem ferè annis in « nostro orbe cœperunt: quibus tamen in Insulis hic morbus naturæ beni- « gnitate præsentissimum habet remedium: quippe tantùm cujusdam no- « bilissimi atque aliis multis dotibus memorabilis ligni, quod ibi nas- « citur, succi haustu facillimè curantur; *Guaiacum* id vocant. « II. Guicciardini.

III. Demum R. P. Joannem Baptistam du Tertre ex Ordine Fratrum Prædicatorum, testem quidem recentiorem, sed veritatis amantem & rerum Physicarum gnarum, atque in Insulis Antillis diu commoratum. Hic autem postquam asseveravit *Histor. General. Insular. Sancti Christophori, Guardalupæ, Martinicæ & aliarum* Gallicè scriptæ *Parte* 5. *cap.* 1. §. 11. « Harum Insularum indigenis turpem eum morbum, quem *Epian* di- « cunt, & qui ipsissima lues venerea est, quasi hæreditarium esse, & ab « iisdem contrahi non solùm venere, sed etiam sponte concipi, pessimo « vivendi more quo utuntur, pravisque cibariis quibus vescuntur; mox « addit « se novisse certissimâ scientiâ milites Hispanos, qui cum Christo- « phoro Columbo in Hispaniam inde rediêre primo itinere, ab indigenis « morbum hunc contraxisse, quem Neapolim traduxêre, unde conta- « gium ad Gallos propagatum fuit, & hinc in universam Europam disse- « minatum ». Quæ dicta idem non semel repetit in *Generali Historiâ Antillarum*, *Tom.* 2. *Traité* 7. §. 12. III. P. du Tertre.

Eadem vel similia leguntur apud Marcum Antonium Coccium Sabellicum, virum Doctum & Historicum egregium, qui *ipse* (*a*) *tabe Gallicâ ex vagâ venere quæsitâ septuagenarius obiit anno* 1506. *Rhapsod. Historic. Enneade* 10. *Lib.* 9. Apud Franciscum Lopez de Gomarâ, Presbyterum Hispalensem, *Historia General de las Indias*, *cap.* 29. Apud Paulum Jovium, qui ex Medici professione ad Episcopatum Nucerinum evectus à Clemente VII. fato functus est anno 1552. *Historiarum Lib.* 4°. Apud Fran-

(*a*) Paul Jovius *in Elogiis.*

ciscum Eudes de Mezeray, *Abbrégé Chronologique de l'Histoire de France*; ad annum 1496. &c. Sed ea sigillatim describere supervacaneum esse duximus, in re jam satis manifestâ, & cui lux nova mox accessura sit sequente capite.

CAPUT X.

Luem veneream, quæ ex Hispaniolâ oriunda est, ab Hispanis ad Neapolitanos, ab utrisque ad Gallos, demum ab his tribus ad cæteros Europæ, imò plerosque Asiæ & Africæ populos quasi ex traduce propagatam fuisse. Reperiri tamen sub Zonâ Torridâ regiones alias, quibus lues eadem vernacula & endemia fuisse videatur.

Carolus VIII. Francorum Rex de invadendo Regno Neapolitano cogitans pacem componit cum Ferdinando Rege Arragonensium.

EXEUNTE decimo quinto sæculo Ferdinandus & Isabella communibus auspiciis Hispanias regebant: Hæc erat suo nomine Regina Castilianum & Legionis; Ille verò jure paterno potiebatur Regnis Arragoniæ, Valentiæ, imò etiam Siciliæ, quam jure an injuriâ, jam non quæro, sed pessimis saltem artibus Petrus III. Arragonensium Rex olim invaserat, Gallis ad internecionem cæsis teterrimo & perfidioso facinore, quod in historiâ famosum est *Vesperarum Sicularum* nomine.

Jam à morte Ludovici XI. Ferdinandus ille, Carolusque Octavus Francorum Rex de Comitatuum Ruscinonensis & Cæritaniæ dominio inter se decertabant; sed pacem componere Carolo visum est anno 1492. ne quid obstaret expeditioni quam in Italiam parabat, ut Neapolitanum Regnum, quod hæreditate Caroli Cenomanensium Ducis sibi obvenerat, armis vindicaret. Fœdus itaque Narbone ictum est mense Januario anni 1492. seu potiùs 1493. ut hodierna fert computandi ratio, & inter cætera fœderis capita expressè sancitum fuit Ferdinandum se in hostium numero habiturum quoscumque Carolus hostes sibi facturus esset, quâ conditione Carolus Ferdinando de Comitatibus, de quibus erat controversia, volens & ultrò decessit.

Cujus conditionibus Ferdinandus malè stetit.

Sed pacis conditionibus, quanquam sibi æquissimis, Ferdinandus non stetit, nec à partibus Regum Neapolitanorum, quibus Carolus bellum inferebat, unquam abstinuit. Eos quidem Regibus Arragonensium satos, & ipsi consanguinitate propinquos fuisse notum est, spuriâ tamen origine; sed potior ratio Ferdinandum movebat. Metuebat scilicet ne Galli, si Regno Neapolitano quietè semel potirentur, Siciliam non minore fortunâ, nec minore jure invaderent, & jure postliminii repeterent.

Hæc animo volvens Ferdinandus, ut erat callidissimus fraudum artifex, nec Neapolitanos Reges consiliis & copiis clam juvare, nec Gallorum impetum, hostes concitando sociosve avocando, clam retundere unquam cessavit. Tandem, cùm Carolus fortunâ artibus majore usus in Neapolitanum Regnum arma victricia illaturus esset, jussit Ferdinandus abjectâ dissimulatione Antonium de Fonseca Legatum injustæ, ut aiebat,

quam Carolus meditabatur, usurpationi suo nomine intercedere, quod à Legato Velitris haud longè ab urbe Româ, die 29. mensis Januarii anni 1494. tam insolenti arrogantiâ præstitum fuit, ut tabulas icti Narbone fœderis, cujus conditiones objiciebantur à Carolo, palam dilacerare non dubitaverit.

Donec tandem aperto marte dimicatum est inter Gallos & Hispanos.

Abhinc aperto marte dimicatum est inter Gallos Hispanosque. Ferdinandus duce Gonsalvo Hernandez Cordubensi, qui deinde *Magnus Capitaneus* cognominatus fuit, copias in Siciliam jam antè miserat. Huc Ferdinandus II. sive junior Regno Neapolitano exutus ex Ischiâ Insulâ, Ænotridum alterâ, se receperat paulò ante Caroli discessum, ut cum Gonsalvo consilia communicaret. Hinc ambo exeunte Maio anni 1495. paucis diebus à discessu Caroli Rhegium invaserunt cum sex millibus militum, unde viciniores civitates & provincias occupavêre. Diu ancipiti belli eventu utrimque pugnatum est, sed receptâ per traditionem Neapoli; præsidiariis militibus, qui castella Neapoli circumjecta occupabant, fame ad deditionem coactis; mortuo Duce Montispenserii, quo stabat præcipua regni tutela; Gallos de decessione pacisci necessum fuit sub finem sequentis anni 1496. ut dictum est *cap.* 3.

Hujusce belli tempore luem veneream ab Hispanis ad Neapolitanos; ab utrisque ad Gallos contagione dimanasse.

Merebant in Neapolitano, vel potiùs Hispano exercitu, milites non pauci aut qui primo itinere cum Christophoro Columbo mense Martio anni 1493. vel secundo cùm Antonio de Torrez principio anni 1494. vel tertio cum Petro de Margarit exitu ejusdem anni 1494. ab Indiis reduces, lue venereâ quam in Hispaniolâ susceperant adhuc infecti erant, aut saltem qui eandem luem, quæ ab aliis in nostrum orbem traducta fuerat, in Hispaniâ jam contraxerant. Igitur minimè mirum esse debet labe simili Neapolitanos plurimos, quibuscum sub iisdem signis militabant, brevi contaminatos fuisse, meretricum communione, quæ in castris aut præsidiis frequentes esse solent. Hinc idem contagium ab alterutris vel ab utrisque in Gallos derivari citò debuit eâdem de causâ; cùm enim toto biennio varia & incerta fuerit belli fortuna, ac civitates eædem ab adversis partibus sæpiùs & vi captæ & vi receptæ sint, manifestum est easdem meretrices, quæ cum Hispanis & Neapolitanis jam consueverant, cum Gallis quoque consuevisse, unde venerei morbi seminia ultrò citròque communicata sunt & distracta.

Quâ de re luculentum est Gonsalvi Fernandez ab Oviedo testimonium.

Sed ne quis forsan autumet nos quæcumque diximus temerè comminisci, aut conjecturâ tantùm augurari, Auctorem possumus laudare verè idoneum, Gonsalvum Fernandez ab Oviedo, qui in aulâ Regum Hispaniarum adfuit Barcinone anno 1493. cùm Christophorus Columbus ab Insulâ Hispaniolâ, quam detexerat, primùm reversus est; qui amicitiâ vel consuetudine cum plerisque Columbi comitibus, cæterisve qui annis sequentibus ab Antillis redière, junctus fuit; qui ab iisdem sæpiùs audivit, ut quæque in primis illis navigationibus gesta essent; qui meruit in Neapolitanâ expeditione adversùs Gallos; qui à Ferdinando Hispaniarum Rege missus est in Hispaniolam anno 1513. ut fusionibus auri argentive è terrâ effossi præesset; qui omnia demum quæcumque per id tempus in Hispaniis, in Regno Neapolitano, vel in Insulâ Hispaniolâ contigêre, præsens ipse vidit & observavit, vel à testibus oculatis accepit.

Is autem in *Summario Naturalis & Generalis Historiæ Indiarum Occidentalium*, quod ab Hispaniolâ, ubi annos 12. jam commoratus fuerat, in Europam reversus negotiorum causâ Hispanicè conscripsit Toleti anno 1525. sic Carolum V. Imperatorem & Hispaniarum Regem, cujus jussu „ scribebat, alloquitur *cap.* 76. „ Potest, *inquit*, Cæsarea Majestas pro cer„ to tenere hunc morbum, qui in orbe nostro novus est, in Insulis An„ tillis recèns detectis antiquitus familiarem fuisse, atque etiamnum ita „ communem esse, ut ab Hispanis ibidem contractus fuerit, quotquot ferè „ cum Indicis mulieribus rem habere non puduit: Inde ergo in Hispanias „ primùm traductum fuisse à Christophori comitibus, qui primo vel al„ tero itinere hinc rediêre: Demum anno 1495. cùm Gonsalvus Fernan„ dus Cordubensis, magni Capitanei cognomine dein notissimus, copias in „ Italiam trajecisset auspicio & imperio Regum Catholicorum Ferdinandi „ & Isabellæ, ut Ferdinando II. Neapoleos Regi opem ferret adversùs „ Carolum Gallorum Regem, quem à capitis mole Capitonem vocabant, „ stipendia in eo bello meruisse Hispanos non paucos eâdem labe jam in„ quinatos, quâ Neapolitanos & Gallos celeri contagione infecêre ex pro„ miscuâ cum iisdem meretricibus communione.

Similia sed fusiùs refert Auctor idem *Lib.* 2. *cap.* 14. *Historiæ Naturalis & Generalis earumdem Indiarum*, quæ Summario jam laudato altero tanto major est, & decem pòst annis, hoc est anno 1535. Hispanicè scripta. Ibi testes nominatim adducit plurimos, eximios, oculatos, qui primis in Insulam Hispaniolam navigationibus interfuerant, & à quibus singula quæ tradit se accepisse profitetur. Potissimùm verò nititur auctoritate & testimonio Petri Margarit, Catalani, testis quidem eâ de re maximè idonei, ut qui cum Christophoro Columbo secundo itinere in Hispaniolam profectus anno 1493. inde redierit anno subsequente 1494. venereâ lue inquinatus, quâ ipsum nondum perfectè relevatum fuisse Auctor suspicabatur, dum scribebat, quoniam doloribus continuò angebatur. Itaque re probè cognitâ laudatus Auctor disertissimè asserit luem veneream ab Hispaniolâ ad Hispanias devectam ante annum 1495. à militibus Hispanis, qui sub Gonsalvo Fernando meruêre in Italiâ, ad Gallos & Neapolitanos venere vulgivagâ traductam fuisse.

Ab Italis, Hispanis & Gallis ad cæteras Europæ Nationes commercio traductam fuisse.

Jam porrò, ut è diverticulo in viam redeamus, contaminatis semel eâ ratione tribus præcipuis Europæ Nationibus, contagium ad cæteras debuit brevi disseminari commercio, quo invicem utuntur Europæ populi: Ad quod accessit illius temporis fortuna atque conditio, quo Germani & Belgæ cum Italis & Hispanis ejusdem Caroli V. imperio parebant, quo Galli cum Anglis arctissimo fœdere jungebantur, demum quo à Ludovico XII. cum Ferdinando Catholico, & à Francisco I. cum Carolo V. terrâ marique pugnabatur diuturno bello, quæ singula debuêre certè morbi propagationem magnoperè accelerare.

Sic constat luem veneream manasse à Castellanis in confines Lusitanos, à quibus ideo *Morbus Castellanus* (*a*) dicitur: & ab iisdem anno 1496. cùm Joanna Ferdinandi & Isabellæ filia ad sponsum Philippum Archiducem deduceretur, in Belgium traductam fuisse, ubi *Morbus Hispanicus* appellatur, teste Beverovicio, *Ideâ Medic. veterum*, *Parte* 3. *cap.* 8. Sic

(*a*) Rodericus Diaz de Islâ, *Lib. contra las bubas* Hispanicè scripto, *cap.* 1.

constat à Galliâ in Angliam, ubi *Morbus Gallicus* sive *Lues Gallica* vocatur, transfretasse, & maximè quidem è Burdigalensi portu, cùm olim *Morbus Burdigalensis* ibidem dictus fuerit.

At verò debuit tamen ea lues, quantumvis celeri passu propagata videatur, ab Hispaniâ, Italiâ & Galliâ, ubi prima fuère nascentis morbi incunabula, ad cæteras Europæ oras progressu gradario diffundi, atque adeo in variis regionibus, quò à primario morbi fomite remotiores erant, eò tardiùs sævire. Id sanè circa annum 1632. de Saxoniâ superiore etiam tum testabatur Daniel Sennertus, qui *Operum Lib. 6. part. 4. cap. 1.* postquam retulit Capivaccium in Italiâ è solius Gallicæ luis curatione ultra decem & octo millia coronatorum lucratum esse.... ingenuè fatetur *se à 34. annis, quibus Witteberga nec benedictione divinâ sine lucro Medicinam faciebat, non tot coronatos, quot Capivaccius eorum millia, lucratum esse ex hujus morbi curatione, ob eorum qui hoc morbo laborent hoc loco penuriam.*

Cæterùm, quo tempore morbosum luis venereæ seminium ab Hispaniâ Italiam & Galliam, & hinc cætera Europæ Regna contagione pervadebat, eodem quoque ab Europâ in Asiæ & Africæ oras, quæ mari Mediterraneo adjacent, contagione simili prorepisse certum est, quod geminâ viâ factum credimus.

Imò ad omnes Asiæ & Africæ oras, quæ mari Mediterraneo adjacent.

1°. Quidem Mahumetanorum & Judæorum exilio, qui temporibus illis Hispaniâ cedere jussi sunt à Ferdinando & Isabellâ post occupatum Regnum Granatense, & qui in Africam quò profugerunt, luem veneream secum detulère, quam in Hispaniâ ante contraxerant. Quâ de re luculentum testem habemus Joannem Leonis, Mahumetanum & Granatæ natum, qui & ipse cum cæteris exul Fessam in Mauritaniâ petiit, ubi litteris Arabicis operam dedit, sed qui dein à Piratis captus & Leoni X. Pontifici maximo dono datus Christianam Religionem amplexus est. Is autem in Descriptione Africæ, quam Romæ Arabicè scripsit, & quam Joannes Florianus Latinè vertit, sic ait *Lib. 1. Hujus mali ne nomen quidem ipsis Africanis, notum erat ante ea tempora, quàm Hispaniarum Rex Ferdinandus Judæos omnes* (& Mahumetanos) *ex Hispaniâ profligasset, qui ubi in patriam jam rediissent cœperunt miseri quidam ac sceleratissimi Æthiopes, cum illorum mulieribus habere commercium, ac sic tandem velut per manus pestis hæc per totam se sparsit regionem, ita ut vix sit familia, quæ ab hoc malo remansit libera. Id autem sibi firmissimè atque indubitatè persuaserunt ex Hispaniâ ad illos transmigrasse; quamobrem & illi morbo ab Hispaniâ Malum Hispanicum, (ne nomine destitueretur) indiderunt. Tuneti verò, quemadmodum & per totam Italiam Morbus Gallicus dicitur; Idem nomen in Ægypto atque Syriâ adscribitur, unde malè imprecantis proverbium, te morbus malè perdat Gallicus.*

2°. Verò maritimo commercio: mercatores enim nautæque, qui ab Italiæ, Galliæ, aut Hispaniæ portubus ad Asiæ aut Africæ portus, quos *gradus* vocant, merces quotidie ultrò citròque convehebant, mercem pessimam, luem veneream scilicet, unà simul convexère, quæ dein ab oris mari Mediterraneo proximioribus ad interiores tractus sensim traducta fuit. Hujus sanè originis fidem manifestam facit ipsa nomenclatura morbi, qui testibus Joanne Leonis *loco jam laudato*, & Leonardo Fioravanti, *Capricci Medicinali, Lib. 1. cap. 26.* in Asiæ & Africæ por-

tubus, ſicut in Italiâ & Hiſpaniâ, * Gallicus appellatur, Aſiæ ſcilicet & Africæ nationibus novum nomen cum novo morbo ab Europæis ſimul mutuantibus.

Ac demum ad Turcas Perſaſque, & ad ipſos etiam Japonios.

Sed neque hic ſubſtitit contages ab Europæis diffuſa, aſt latiùs opinione diſſeminata irrepſit in remotiſſimas Aſiæ plagas, iteratiſque navigationibus ad Indias Orientales ſenſim penetravit. Sanè conſtat à Turcis ad finitimos Perſas contagione dimanaſſe, apud quos morbus *Turcicus* dicitur. Vid. *Joann. Gothofredum Hahn, De Antiquit. variolarum, in Præfatione.* Conſtat ſimiliter à Luſitanis, quorum res in Orientalibus tractibus diu floruêre, regiones & urbes ſingulas Indiarum, quas commercii causâ frequentabant, morbis venereis dudum infectas fuiſſe. Ab his prima mali ſeminia non modò in urbes Goam & Macaüm, ubi etiamnum rerum potiuntur, ſed in ipſum etiam Imperium Japonicum, unde jam pridem exulant, devecta ſunt: Teſtatur enim Engelbertus Kæmpferus in Hiſtoriâ naturali, civili & eccleſiaſticâ Imperii Japonici, *Lib.* 2. *cap.* 4. luem veneream, quam in Japoniâ haud infrequentem eſſe paſſim dicit, à Japonenſibus *Nambakaſſan* appellari, hoc eſt *morbum Luſitanorum*, manifeſto ſanè indicio morbum à Luſitanis cum Japonenſibus tranſitione communicatum fuiſſe.

Præter Hiſpaniolam tamen, multos alios fuiſſe luis venereæ focos.

Nihilominus tamen, quantâcumque celeritate lues venerea Europæorum commercio quoquoverſus ſpargi viſa ſit, multa ſunt quæ perſuadeant, præter Hiſpaniolam Inſulam, ubi morbum venereum endemium fuiſſe diximus, & unde vidimus primùm in Europam prodiiſſe, reperiri loca alia non pauca quæ infeſtentur morbo eodem, ipſis quidem proprio & inquilino, nec aliunde accepto, quæque adeo ipſa ſint veluti totidem alii luis ejuſdem venereæ foci.

In Regno Peruviano,

1°. Sic narrant teſtes oculati Franciſcus Lopez de Gomarâ, *Hiſtoria general de las Indias, cap.* 110. & Pedro de Ciecâ de Leon, *Chronica del Peru, cap.* 46. Morbum olim fuiſſe Regno Peruviano peculiarem, tuberculis verrucoſis, porris exulceratis & carcinomatodæis, puſtulis ſordidis & liveſcentibus inſignem, non modò faciem ſed totum corpus plerumque obſidentibus; quem Hiſpani, qui duce Franciſco Pizarro Peruviam armis occupaverunt, contraxêre ex contubernio cum mulieribus indigenis; qui decocto ſarſæ-parillæ ibidem creſcentis ſanabilis erat; demum qui cum lue vereâ Inſulæ Hiſpaniolæ idem planè fuiſſe videtur.

In novâ Hiſpaniâ.

2°. Sic conſtat teſtimonio ſæpiùs laudati Gonſalvi Fernandez ab Oviedo, *Lib.* 10. *Hiſtoriæ Naturalis Indiarum, cap.* 2. luem veneream vulgarem fuiſſe in reliquâ Americæ continente ferè totâ, ut in novâ Hiſpaniâ, & præſertim in illis novæ Hiſpaniæ Provinciis, quæ Nicaragua & Nagrando appellantur.

In Floridâ.

3°. Sic refert Jacobus le Moine, cui cognomen de Morgues, in proludio *brevis narrationis eorum, quæ in Floridâ Americæ Provinciâ Gallis acciderunt ſecundâ in illam navigatione, duce Renato de Laudonniere, anno* 1564. Hujuſce regionis indigenas lue vereâ antiquitus laboraviſſe, quod con-

* Forſan in oris maris Mediterranei lues venerea appellatur, non *morbus Gallicus*, ſed *morbus Francorum*, hoc eſt Chriſtianorum, quos omnes Mahumetani *Francos* dicunt nullo diſcrimine.

firmari

firmari novimus à Julio Palmario in *Tractatu* de lue venereâ anno 1578. edito, *Lib.* 1. *cap.* 2. ubi memorat *Nortmannos, qui eam Americæ partem, quam Floridam nuncupant, nuper lustraverunt, luem veneream illic endemiam esse testari, quemadmodum exanthemata & ecthymata hîc nobis, tantamque illic esse ad hunc morbum proclivitatem affirmare, ut si quis cum muliere, cui menses profluant jungatur, statim vel venereum bubonem vel veram luem contrahat.*

4°. Sic asserit Thevetus, *Cosmograph. Universal. Lib.* 3. *cap.* 2. quod etiam in Historiâ Plantarum Lugdunensi legitur *Lib.* 18. *cap.* 132. » In interiore Africâ ad utramque oram fluvii Senega, in Regno Meli, « quod meridiem, & in Regno Tombouctou, quod septentrionem spectat, « morbum reperiri endemium, cum lue venereâ simillimum, vel « potiùs planè eumdem, qui Æthiopicè Borozail vel Zail dicitur, qui « genitales partes virorum fœminarumque occupat, qui oritur ex nimiâ « venere, cui medentur indigenæ Medici decocto herbæ cujusdam Achanacæ « dictæ, aut fructûs ejusdem herbæ quem Alfard vocant, eâdem methodo, « quâ nos in Europâ decocto ligni Guaiacini ». Huic relationi « apertè suffragatur Sydenhamius in *Epistolâ secundâ responsoriâ*, ubi testatur *se ab Anglorum plurimis, iisque fide dignis, qui Insulas Caribes dictas incolunt, didicisse mancipia recèns è Guineâ allata, etiam antequàm in terram descenderint, tum alia ibidem degentia, hoc morbo tentari, nullâ copulâ impurâ prægressâ, ita ut non rarò universam aliquam eorum familiam, viros scilicet, mulieres liberosque malè mulctet. Neque ista lues*, pergit ille, *quæ afflictissimos hosce sæpe sæpiùs invadit, vel hilum à venereâ nobis dictâ, quantùm ego quidem intelligo, quoad symptomata scilicet, ulcera, &c. habitâ nempe diversorum climatum ratione, videtur discrepare, licet nomine prorsùs abludat, cùm* The Yaws *ab illis dicatur. At nec medendi methodus, quâ utuntur illi, à nostrâ abhorret; utrobique enim salivatio ex hydrargyro utramque facit paginam.*

In interiore & æquinoctiali Africâ.

5°. Sic morbus idem Malabaris notus dudum erat, si fides adhibenda sit Julio Cæsari Scaligero, *Exercitat. de subtilitate ad Cardanum, Exercit.* 181. *articul.* 19. apud quos asserit *Pua nominatum fuisse.*

Apud Malabaros.

6°. Sic testatur Thuanus, Historiar. sui temporis Lib. 71. *In Javâ majore homines lue venereâ valdè infestari, quam eâ ratione curant; à decimâ horâ diei usque ad secundam pomeridianam ardentissimo soli se ægri exponunt, & ita peccantem & malignum habitum desiccando exhauriunt.*

In Insulâ Javâ majore.

7°. Sic constat testimonio Jacobi Bontii, in Indiis olim inter Batavos Medici, in Tractatu qui inscribitur, *Methodus medendi, quâ in Indiis Orientalibus oportet uti in curâ morborum illic vulgò ac populariter grassantium, cap.* 19. » Endemium seu popularem quemdam morbum in Amboynâ & Moluccis Insulis oriri, quem Batavi *d'Amboynse pocken* vocant: « Symptomatis suis admodum similem morbo venereo: in hoc tamen « diversum quòd hic sine congressu venereo quoque nasci soleat: In « hoc morbo erumpere in facie, brachiis ac cruribus tophos seu tumores, « duros primùm ac skirrhosos, ac tàm crebros per universum corpus, « quàm clavi ac verrucæ oriuntur in manibus ac pedibus in patriâ; (in « Bataviâ) si verò eos exulcerari contingat, materiam lentam ac gum- «

In Insulis Moluccis.

» mosam à se reddere, attamen tam acrem ac mordacem, ut profunda » ac cava ulcera inde oriantur, cum labiis callosis ac inversis : Fœdum ac » deforme malum esse, & cum lue venereâ conveniens, nisi quòd hîc » tanti dolores non adsint, nec caries in ossibus tam facilè oriatur, nisi » per curantis incuriam..... Porrò morbum iisdem ferè remediis cedere, » quibus lues venerea.... Decoctis è Chinæ radice, sarsâ-parillâ, Guaia- » co, & corticibus ejusdem..... Et si his non cedit ad chimica & mi- » neralia deveniendum esse, ùt sunt mercurius vitæ seu butyrum anti- » monii, turbith minerale, tum mercurius præcipitatus albus. Unguenta » quoque mercuralia secundùm artem parata hîc externè adhibenda esse.

In Imperio Sinensi.

8°. Sic demum refertur à Theveto jam laudato, *Cosmograph. Lib.* 11. *cap.* 25. » luem veneream in Sinarum Imperio communem esse & curari » solitam decocto radicis Chinæ. Quod totidem ferè verbis legere est apud Carolum Musitanum, *Tractat. de Morbo Venereo, Lib.* 3. *cap.* 1. ubi affirmatur radicem Chinæ, quæ in Europâ morbis venereis efficaciter conducit, & quæ à *Sinâ* seu *Chinâ*, unde primùm devecta est, nomen traxit, specificum esse luis venereæ remedium apud Sinas. Possum ipse eadem certissimo confirmare testimonio. Nuper enim accepi à Presbytero è Societate Jesu, recèns è Sinarum Imperio reduce, ubi jam à triginta annis Christi fidem annuntiaverat, luem veneream Pequini inter Sinas non modò notam, sed etiam haud raram esse. Frustra ab eodem quæsivi quid de eâ lue Sinenses Medici censerent? An morbum novum, vel antiquum, an indigenam vel alienigenam crederent? Num illum solâ contagione propagari censerent, an contrà sponte quandoque generari sine prævio contagio, ut plerisque cæteris morbis commune est. Ille hæc omnia se planissimè ignorare professus est : Neque sanè mirum, cùm ab instituto tam aliena essent.

Hæc omnia felicior nepotum ætas olim forsan reteget, quæ nos nescire nunc dolemus, *Multa enim*, ut ait Seneca, *Quæstion. Natural. Lib.* 6. *cap.* 31. *sæculis tunc futuris, cùm memoria nostri exoleverit, reservantur.* Interim tamen, sicuti neque censere licet ab Hispanis vel ab ullis Europæorum ad Mediterranea Americæ & Africæ loca modò recensita delatam, aut cum Malabaris communicatam fuisse luem veneream, quæ in illis regionibus, ubi primùm occupatæ sunt, inquilina antiquitus observata fuit; sic nec facilè quoque credi potest affectum eumdem ad Sinas traductum esse vel à Lusitanis, qui Macaüm ad Sinæ littora tenent, vel à Japoniis, quos à Lusitanis morbo contaminatos fuisse vidimus, cùm nullum vel saltem rarissimum commercium semper interfuerit Europæis Japoniisque cum Provinciis Imperii Sinici interioribus, potissimùm verò cum Pequino, quod Imperii caput est, & quod à Macao, quam Lusitani occupant, & à Cantono, quò naves cæterorum Europæorum appellunt, multo distat itinere.

Itaque putarem potiùs, ut nunc ad propositum revertar, ex collatis pensatisque testimoniis colligendum esse præter Insulam Haiti sive Hispaniolam, ubi fuit notissimus & Europæ maximè exitialis luis venereæ focus, morbum eumdem loca alia pleraque, imò forsan omnia, quæ in Americâ, Africâ & Asiâ Zonæ Torridæ subjacent, tanquam peculiares

totidem focos, infesta antiquitus habuisse ex causâ communi, de quâ inferiùs, unde in viciniores regiones grassari quidem potuerit mutuo commercio, si quod fortasse intercesserit, sed Europæ nostræ numquam innotuisse, quandiu *media terrarum pars, quæ solis orbita est*, ut cum Plinio loquar, *Histor. Natural. Lib.* 2. *cap.* 68. & ubi latebant morbi incunabula, *exusta flammis & cremata cominus vapore torreri credita est*, atque adeo inaccessa fuit.

CAPUT XI.

Conjectura de causis cur in Hispaniolâ, cæterisque Insulis Antillis, lues venerea olim familiaris & endemia fuerit.

DIFFICILIS & perobscura quæstio jam incidit, nempe unde prima fuerit origo luis venereæ in Insulis Antillis, ac præsertim in Insulâ Haiti, sive Hispaniolâ, quæ nunc Sancti Dominici dicitur. Utcunque enim certum sit morbum ab ægroto in sanum contagione serpere, atque eâ ratione in plures disseminari, attamen nisi successivus ille contagionis progressus in infinitum retrogradi crederetur, quod ineptum & absurdum foret, ad aliquos tandem deveniendum est, qui sine ullo prævio contagio aut labe ullâ extrinsecùs communicatâ, morbum primitus conceperint peculiari humorum dyscrasiâ & depravatione, undecumque ea advenerit.

Credidit quidem Sydenhamius *Epistolâ secundâ Responsoriâ*, luem veneream in ipsis quoque Insulis Antillis hospitem esse & alienigenam, & illuc advectam fuisse à Nigritis, qui ex Guineâ aut aliis quibusdam Mediterraneis Africæ Provinciis Guineæ conterminis ad novas Americæ Colonias ab Hispanis primùm deducti fuerunt, & apud quos morbus ille endemius erat. *Luem veneream in Insulas Antillas ex Guineâ deductam non fuisse, ut visum est Sydenhamio.*

Sed 1°. Sydenhamius, licet vera essent, quæcunque dicit, inde quæstionem solveret minimè, sed ad summum versuram faceret. Superesset enim explicandum cur Nigritæ ipsi luem veneream primùm conceperint, quam deinde in Hispaniolam deportavêre: Neque ille nodus de Nigritis faciliùs expediri potest quàm de Americanis.

2°. Ea Sydenhamii opinio cum veritate Historicâ apertè pugnat, siquidem constat Nigritas ad Hispaniolam nullos devectos fuisse ante annum 1503. At verò compertum est jam anno 1493. morbum ab Hispanis in Hispaniolâ contractum, in Hispaniam vel eodem vel sequente anno traductum, atque inde anno 1494. vel 1495. in Italiam transmissum esse, ubi Neapolitanos & Gallos infecit, à quibus in totam Europam brevi dimanavit.

Itaque posthabitâ Sydenhamii conjecturâ præstat credere Gonsalvo Fernandez ab Oviedo hac de re testi maximè idoneo, ut qui plures annos in Hispaniolâ commoratus fuerit, qui cum indigenis domesticam habuerit consuetudinem, qui adeo ipsorum morbos vel ab illis discere, vel ipse præsens observare potuerit. Is autem constanter asserit variis locis *Sed in illis Insulis antiquitus endemiam fuisse.*

Historiæ Naturalis & Generalis Indiarum Occidentalium, quæ ſuprà laudavimus, *capp.* 9. & 10. Luem veneream in Inſulâ Haiti ſive Hiſpaniolâ, ad quam primùm appulit Chriſtophorus Columbus, indigenis antiquitus familiarem, ſine prævio ullo contagio ſponte generari, uno verbo verè endemiam eſſe, quod confirmatur unanimi teſtimonio Medicorum & Hiſtoricorum qui circa eadem tempora floruêre, aut qui de re eâdem recentiùs ſcripsêre.

Novimus ſanè exempla non pauca morborum iſtiuſmodi, qui uni cuidam peculiari regioni addicti ſint & cujus fines raro tranſgrediantur. Sic in Europâ plica Polonis, ſcorbutus accolis maris Baltici, bronchocele ſubalpinis gentibus propria ſunt. Sic in Aſiâ vena Medinenſis ſive dracunculus Arabibus, Andron hoc eſt oſcheo-hydrocele, & Pircal ſeu Perical, hoc eſt ulceroſus tibiarum tumor Malabaris endemia ſunt. Sic in Africâ elephantiaſis *Ægypti* ſemper *peculiare malum* fuit, teſte Plinio *Hiſtoriæ Natural. Lib.* 26. *cap.* 1.

Eſt Elephas morbus, qui propter flumina Nili
Gignitur Ægypto in mediâ, neque præterea uſquam. Lucret. Lib. 6.

Itaque, ſi quæ hactenus dicta ſunt, vera ſint, ut ſanè vera eſſe lubens credo, debet lues quoque venerea in eodem cenſu numerari reſpectu Inſularum Antillarum ac potiſſimùm Hiſpaniolæ.

Adeoque ibidem productam fuiſſe à causâ quâdam communi, quæ illis Inſulis peculiaris eſſet.

Solent autem morbi iſtiuſmodi regioni cuidam peculiariter addicti ſive endemii à causâ quidem, quæ huic regioni peculiaris ſit, induci, ſed ſimul à causâ quæ communis ſit & quæ indigenarum plurimos poſſit indiſcriminatim afficere. Hujuſce generis tres tantùm cauſas agnoſcimus; 1°. Aërem nempe qui ſpirando ducitur, ſi æſtu nimio, pluviis immodicis, tetris halitibus peſtifer ſit; 2°. Eſculenta & potulenta quibus vita ſuſtentari ſolet, ſi qualitate vel condimento peccent; 3°. Demum antiquos & aſſuetos gentis mores, ſi valetudini quomodocunque noceant. Debet ergo inde colligi veneream luem vel ab unâ aut alterâ ex illis cauſis, vel ab omnibus ſimul in Inſulâ Hiſpaniolâ, ubi endemia erat, olim ſponte genitam fuiſſe.

At verò cauſam illam ignorari.

Rectè hucuſque; jam verò ultrà pergere difficillimum eſt, cùm cætera obſcuritate involuta lateant. Neſcimus enim quid Barbari illi, quid illorum Medici vel potiùs Medicaſtri, quos *Butios* vocabant, de luis venereæ origine aut iteratis obſervationibus compertum habuerint, aut conjecturis perceperint. Imò verò neque naturam aut qualitatem cibariorum, quibus veſcebantur, neque condimentorum rationem, quibus cibaria præparabant, neque mores aut conſuetudines, quibus utebantur ſatis rectè novimus, ut inde liceat collatis penſatiſque omnibus primam luis venereæ cauſam augurari. Majorem verò lucem fruſtrà jam ſperaremus ab indigenis, cùm omnes jam pridem deleti ſint immani Hiſpanorum crudelitate, atque adeo rei notitia, ſi qua forſan quondam fuerit, cum ipſis jam dudum contumulata ſit.

Hæc olim commodè ſcire potuiſſet Gonſalvus Fernandez ab Oviedo, ſi veritatis inquirendæ ſategiſſet, ut virum cordatum decebat. Ille enim ab anno 1513. per annos fermè quindecim cum indigenis, quorum plures adhuc ſupererant, commoratus eſt, à quibus proinde de pri-

mâ luis venereæ causâ & ſciſcitari multa & multa doceri potuiſſet. Sed meritò dolemus ſupinam viri cæteroquin haud indiligentis oſcitantiam; teſtatur ipſe luem veneream in Inſulâ Hiſpaniolâ antiquitus endemiam fuiſſe & ibidem ſine prævio contagio, ſuo etiam tempore, ſponte generari: Ipſe tamen & cur endemia eſſet, & quâ causâ ſponte generaretur inveſtigare neglexit. Sanè ſuam culpam agnoviſſe videtur, dum eam in cæteros Hiſpanos conatur conjicere, quos fatetur de religione, uſibus, moribuſque indigenarum Inſulæ Hiſpaniolæ nihil ferè compertum ideo habuiſſe, quod de horumce inquiſitione ſeriùs cogitaverint, ſcilicet cùm gentis primores, qui rerum domeſticarum gnari erant, triſti fato jam occubuiſſent, nec ulla poſſet certa cognitio obtineri ab infimâ & cæcâ plebe, quæ pauca ſupererat.

In eâ tamen caligine, ubi cæteri hæſitant, Leonardus Fioravanti Empiricus Italus nodum à ſe ſolutum eſſe olim credidit, ſed vanitate majori quàm ſucceſſu. Contendebat nempe, hinc quidem veneream luem ſponte concipi ab hominibus etiam ſanis & ſine ullo contagio, ſi humanâ carne veſcantur, ſicut & ab animalibus quibuſcumque, ſi carne animalium ejuſdem ſpeciei nutriantur: Inde verò, incolas Inſulæ Hiſpaniolæ Anthropophagos fuiſſe & humanâ carne veſci ſolitos; unde colligebat illo victûs genere eoſdem in luem veneream neceſſariò brevi incidiſſe, quæ, licet intrinſeco humorum vitio & ſine contage ullâ primùm orta eſſet, potuerit tamen contagione in alios ibidem diſſeminari, quos proinde & contagioſæ & ſpontaneæ lui venereæ patuiſſe conſequens eſt.

Neque inde repeti poſſe, quòd Antillarum indigenæ carne humanâ veſcerentur.

Sed hæc utroque pede claudicant. Nam 1°. Vidimus jam ſuprà capite 6. canem, quem per duos menſes caninâ carne nutrivimus, nullis luis venereæ ſymptomatis affectum fuiſſe, unde ſequitur nec in hominibus etiam luem veneream excitari poſſe eſu carnis humanæ. 2°. Conſtat Hiſtoricorum teſtimonio indigenas Inſulæ Haiti ſive Hiſpaniolæ Anthropophagos neutiquam fuiſſe, imò contrà à cæteris pleriſque Americæ gentibus in eo diſſimiles ab humanâ carne abhorruiſſe.

Concidit itaque futilis hæc & commentitia Fioravanti opinio, atque adeo propoſita quæſtio de primâ luis venereæ origine, ſin minùs intractata, ſaltem integra ſupereſt. Quocirca ne difficultate deterriti officio defuiſſe videamur, ejuſdem explicationem tentare cogimur, & ſi non veras proferre, at ſaltem maximè probabiles rei cauſas ſeligere ex triplici cauſarum claſſe ſuprà indicatâ.

I. Videtur quidem aër è numero cauſarum expungendus, qui in Hiſpaniolâ morbos alios forſan inferre potuit, at verò luem veneream minimè. Utique conſtat Europæos, qui eam Inſulam jam à ducentis annis incolunt, luem veneream ibidem numquam contraxiſſe, niſi contagione: Europæi tamen aërem ibidem ducunt & eumdem quem olim ducebant indigenæ, & dubio procul eodem modo temperatum & conſtitutum; neque enim poſſet facilè concipi aëris qualitates in regione eâdem uno aut altero ſæculo ita mutatas fuiſſe, ut qui olim luem veneream indigenis inferre poterat, jam nullomodo poſſet eamdem advenis pari ratione inducere.

Sicut nec à temperie aëris, quem ducerent,

II. Haud licet idem ſentire de cibariis aut cibariorum condimentis,

Imò verò

neque à qualitate escarum, quibus victitarent.

quibus indigenæ utebantur. Moris quidem communis fuit, ut vescerentur patatis seu batatis, farinâ tritici Indici quod *Mayz* dicitur, cassavâ, variisque fructibus horæis, quos silvæ suggerunt. Sed si illorum penuria esset, ut esse debuit sæpissimè apud ignavos, pigros, incuriosos, laboris impatientes homines, haud detrectabant vermibus, araneis, serpentibus, vespertilionibus, aliisque id genus inquinamentis vesci.

Largiter utebantur condimento quodam acriore, quod *Yraca* nominant, ex radicibus & foliis ari, quod *caulis Caribarum* dicitur, surculis patatarum & *mombini*, cum largâ copiâ capsici seu piperis Indici, quod *axi* vocabant, confecto, quo cætera cibaria intingebant.

Sæpissimè unà conveniebant, ut tabaci fumum haurirent, non quem arte eâdem quâ Europæi, ore acciperent redderentque, sed quem peculiari instrumento in nares fortiter attraherent, donec sopore gravi obruti & semi-mortui humi procumberent.

Demum in cibo & quidem expetito illis erat lacertus quidam amphibius, Insulæ peculiaris, *Ivana* vel *Iguana* dictus, saporis quidem gratissimi, sed quo dolores venereos præsentes augeri, aut malè sopitos tam vehementer recrudescere observatum fuit à Gonsalvo Fernandez ab Oviedo, *Histor. Indiar. Lib.* 13. *cap.* 3. ut crediderit inde Listerus, *Exercitat. de lue venereâ*, luem veneream ab indigenis primitus ideo conceptam fuisse, quòd lacerto, seu ut ille ait, serpente illo vescerentur.

Forsan ea leviora esse videbuntur, nec affectui gravissimo, qualis est venerea lues, producendo satis comparata. Nihilominus tamen sanguinem inde corrumpi & vitiari manifestum est; sanguine verò semel vitiato in calidioribus hisce plagis, acria, abnormia, virulenta fermenta generari posse certum est, quæ à fermentis venereis haud abludant. Sanè nec graviora sunt, quæ Galenus ipse profert, *Method. medend. Lib* 2. *cap.* 12. ut rationem reddat cur lepra, quæ morbo venereo ita congener est, ut à multis eadem esse credatur, Alexandriæ frequenter oriatur, *Vescuntur*, inquit, *Alexandrini pulte, lente, cochleis, ac salsamentis multis; quidam etiam carne asininâ, & aliis ejusmodi, quæ crassum & melancholicum succum pariunt.* Sic quoque hodierno tempore notum est scorbutum, qui à lue venereâ tam parùm discrepat, ut cum eâdem sæpè confundatur, solo victu pravo sponte generari.

Sed forsan ex vagâ, immoderatâ & promiscuâ venere, ac virulentâ menstruorum acrimoniâ.

III. Sed quantacumque ea sint, possunt multò efficaciora proponi. Solent nempe fœminæ in calidioribus regionibus menstruis laborare acerrimis & quasi virulentis, potissimùm verò dum pravo utuntur ciborum genere. Sic Grotius ait in adnotatis *ad Caput XV. Levitici, in Syriâ & locis vicinis ἔμμηνα habere aliquid contagione nocens.* Sic Tavernier *Voyage des Indes, Liv.* 3. *chap.* 27. refert mulieres apud Cafros, præsertim verò in orâ Melindensi, tam virulentas esse, cùm menstruantur, ut Europæi, si urinæ quam illæ recenter tunc emiserint, propiores adstent aliquandiu, non tantùm febre cum cephalæâ, sed etiam peste quandoque corripiantur.

Sic demum, si modò vera sint, videntur de menstruis mulierum quæ calidiores regiones incolunt, posse ea tantùm intelligi, quæ Plinius ait *Lib.* 7. *Histor. Naturalis, cap.* 15. cùm notæ menstruorum naturæ in re-

gionibus magis temperatis tam malè conveniant. « Nihil, inquit, facilè « reperiatur mulierum profluvio magis monſtrificum ; aceſcunt ſuper- « ventu muſta, ſterileſcunt tactæ fruges, moriuntur inſita, exuruntur « hortorum germina, & fructus arborum, quibus inſedêre, decidunt : « Speculorum fulgor adſpectu ipſo hebetatur, acies ferri præſtringitur « eboriſque nitor, alvei apium emoriuntur, æs etiam ac ferrum rubigo « protinus corripit, odorque dirus aëra ; & in rabiem aguntur guſtato eo « canes, atque inſanabili veneno morſus inficitur : Quin & bituminum ſe- « quax alioquin ac lenta natura in lacu Judææ, qui vocatur Aſphaltites, « certo tempore anni ſupernatans nequit ſibi avelli ad omnem contactum « adhærens præterquàm filo quod tale virus infecerit : Etiam formicis, « animali minimo, ineſſe ſenſum ejus ferunt, abjicique guſtatas fruges, « nec poſteà repeti. «

Jam verò ſi tanta ſit menſtrualis ſanguinis virulentia in calidioribus regionibus, minimè tutum eſſe debet ad mulieres ibi accedere, cùm menſtruantur. Sanè conſtat in hac noſtrâ Europâ, quæ magis temperata eſt, ſi cum menſtruatis res habeatur, balanum & præputium leviore phlogoſi aut ſuperficiariis puſtulis, quæ tamen brevi ceſſant, plerumque affici. Quantò graviora ergo iis impendere credendum eſt, quos in calidiore & æſtuante climate miſceri cum fœminis non pudet, dum illis mentes actu fluunt naturâ acerrimi & quaſi viroſi. Ideo forſan factum eſt, ut Medici Arabes, qui regiones calidiores incolebant, quàm Græci & Latini, & primi & ſæpè diſſeruerint de puſtulis & ulceribus virgæ oriundis ex coitu cum *fœdâ muliere*, hoc eſt cum muliere menſtruatâ ; ſicut enim apud Judæos, ſic apud Arabes etiam, qui jam tum erant Mahumetani, menſtruata mulier pro immundâ ſeu fœdâ habebatur. Quin imò ideo videtur Judæis Lege vetitum eſſe omne cum menſtruatis commercium & contubernium, ne venere hujuſcemodi, quæ tunc plerumque impura erat, ſe contaminando, graves affectus inde contraherent ; Moſe nempe, aut potiùs Deo Legis Moſaicæ auctore, eo interdicto ſicut aliis pleriſque Iſraëlitarum incolumitati ſollicitè providente.

Multis ergo & graviſſimis morbis indigenæ Inſulæ Haiti affici olim debuerunt, ubi nemo à menſtruatis mulieribus ſe continebat, ubi viri libidine impotentes in venerem obviam belluarum ritu agebantur, ubi mulieres, quæ impudiciſſimæ erant, viros promiſcuè admittebant, ut teſtatur Gonſalvus Fernandez ab Oviedo, *Hiſtor. Indiarum, Lib.* 5. *capite* 3. imò eoſdem & plures & impudentiùs provocabant menſtruationis tempore, cùm tunc incaleſcente utero libidine magis inſanirent pecudum more. Quid igitur mirum varia, heterogenea, acria multorum virorum ſemina unà confuſa, cum acerrimo & virulento menſtruo ſanguine mixta, intra uterum æſtuantem & olidum ſpurciſſimarum mulierum coercita, morâ, heterogeneitate, calore loci brevi computruiſſe, ac prima morbi venerei ſeminia conſtituiſſe, quæ in alios, ſi qui forſan continentiores erant, contagione dimanavere ?

Propoſitæ conjecturæ favet conſideratio cæterarum regionum Americæ, Africæ & Aſiæ, de quibus præcedente capite dictum fuit & ubi ſuſpicio eſt totidem alios luis venereæ focos antiquitus latuiſſe. Cùm enim

Cui opinioni favet notus vivendi

mos cæterarum regionum, in quibus lues venerea creditur endemia fuisse.

singulæ intra Zonam Torridam sitæ sint, in singulis idemfuit aëris fervor & æstus ac in Hispaniolâ : Compar quoque fuit in singulis impudicitia, æquè spurca & in venerem promiscuam æquè prona. Jam abunde notum quid de calidioribus Americæ climatis referant Auctores, qui de Americâ primi scripsêre. Liquet similiter nec continentiores olim fuisse Africanos, qui interiora incolebant, cum testetur Plinius *Histor. Lib. 5. cap. 8. Garamantas matrimoniorum exortes passim cum fœminis degere.* Sic narrat Pomponius Mela, *De situ orbis Lib. 1. cap. 8. Apud Garamantas .... nulli certam uxorem esse : Ex his qui tam confuso parentum coitu passim incertique nascuntur, quos pro suis colant, formæ similitudine agnoscunt.* Idem *ibidem* ait *Augilarum fœminis solemne esse, nocte quâ nubunt, omnium stupro patere, qui cum munere advenerint.* Demum de indigenis, qui plagarum aut Insularum Orientalium Asiæ, quæ Zonæ Torridæ subjectæ sunt, judicium ferre licet ab exemplo eorum, qui in Insulis, Marianis dictis, inhabitant, & qui teste R. P. le Gobien, *Histoire des Isles Marianes, Liv.* 2. complures, initâ contubernii societate, communi & eâdem muliere uti solent. Cùm ergo in omnibus terræ locis, ubi lues venerea antiquitus endemia fuisse videtur, eumdem aëris fervorem cum pari incolarum impudicitiâ conjunctum fuisse manifestum fit, haud inanis inde locus est colligendi morbum naturâ eumdem, quo regiones longissimè dissitæ, & inter quas nulla fuit commercii communio, simili modo infestabantur, à simili causarum earumdem concursu, in quo tantùm convenirent, generatum olim fuisse, & generari etiamnum, si indigenæ iisdem moribus vivant.

Neque adversatur Europæ exemplum, ubi ex similibus moribus simile malum nūquam prodiit.

Videbitur forsan allata opinio objectioni patere, nempe quòd debuisset in hac hypothesi lues venerea in Europâ antiquitus sponte generari, sicut in Insulâ Haiti sive Hispaniolâ, cæterisque locis modò propositis, quandoquidem neque in Europâ novum est cum menstruatis rem habere. Sed esto; demus in Europâ venerem æquè impuram exerceri; neque enim contrà pugnare placet, quamquam ea tamen nimia videantur. Quid tum inde? Luem veneream debuisse in Europâ perinde generari & æquè antiquam esse ac in Hispaniolâ? Neutiquam sanè, neque enim in Europâ, cùm temperatior sit, adest eadem in virorum semine acrimonia, eadem in menstruo sanguine virulentia, idem in utero mulierum fervor, quales in Insulâ Haiti adfuisse probatum est, unde nec eadem utrobique symptomata simultaneo causarum concursu suboriri unquam potuerunt. Proinde, ut rem paucis comprehendam, de morbis & morborum causis dici debent eadem, quæ de animalium ortu, aut plantarum germinatione sub diverso cœlo. Sicut ergo in Europâ nec leones generant, nec simiæ prolem ferunt, nec psittaci nidificant, nec pleraque plantarum Indicarum aut Americanarum semina, etsi solo mandentur, è terrâ erumpunt, aut saltem adolescunt; sic nec lues venerea potuit unquam in Europâ enasci ex iisdem causis, quibus olim in Hispaniolâ genitam fuisse conjicimus, quia unicuique climati sua inest singularis proprietas, quia quæ in uno sponte veniunt, nullâ arte possunt in altero provenire, uno verbo, ut cum Poëtâ concludam, *quia non omnis fert omnia tellus.*

CAPUT XII.

CAPUT XII.

De periodis, quas lues venerea in Europâ in hunc diem habuit.

QUIBUS venerea lues, postquam Europæ primùm incubuit, sibi semper similis eamdem formam & eumdem tenorem constanter retinuisse videtur, in rerum naturâ æquè hospites sunt & peregrini, ac qui regna oppidaque, quæ nunc vident & potentissima & opulentissima, pari ratione semper stetisse arbitrarentur. Ut enim Historicorum fide compertum est varias olim fuisse rerum vices & regnorum conversiones, sic quoque evidens est nudâ collatione descriptionum, quæ prostant inter rerum medicarum monumenta, veneream luem symptomatum, quæ intulit, diversâ vehementiâ & naturâ, ac circuituum, quos habuit, varietate & dissimilitudine faciem jam * sæpiùs mutasse.

Varias mutationes, quibus lues venerea ab ingressu obnoxia fuit, ad varias periodos revocari posse.

Sed ut ea quæstio dilucidè atque perspicuè possit enucleari, opus est luis venereæ tempora in periodos distinguere, quarum unaquæque novâ cujusdam symptomatis accessione vel decessione, ceu suo caractere, conspicua sit.

I. Primam quidem periodum ab anno 1494. ubi primus morbi exortus, ad annum 1516. numeramus. Constat autem symptomata omnia, quæ à Nicolao Leoniceno ad calcem *Libri de Morbo Gallico*, anno 1497. Gaspare Torella, *in consiliis particularibus adversùs pudendagram*, anno 1500. Joanne Almenar, *Libello de Morbo Gallico, cap.* 3. anno 1516. ac demum Jacobo Cataneo, *Tractatu de Morbo Gallico, cap.* 3. anno 1516. recensita sunt, tanquam lui venereæ eo tempore propria, diligenter & accuratè collecta esse & eleganter expressa ab Hieronymo Fracastorio, *Lib.* 2. *de Morbis contagiosis, cap.* 11. *de Morbo Gallico*, ubi sic ait: « Principio cùm is apud nos apparuisset, hæ ferè notæ conspiciebantur in eo « morbo...... Animum tristitia quædam detinebat, corpus lassitudo, « pallor faciem; tandem quod in majori parte inerat, ulcuscula quædam « circa pudenda oriebantur....... hæc & emori contumacia erant, & « victa unâ parte, aliâ regerminabant immortali propagine. Posthæc crus- « tosæ quædam pustulæ per cutem erumpebant, in quibusdam quidem à « calvariâ incipientes (quod ut plurimùm erat) in quibusdam in aliis lo- « cis; parvæ primum eæ apparebant, mox augebantur paulatim ad ma- « gnitudinem cooperculi glandis & similitudinem etiam, iis non absi- « miles quæ in pueris achores vocantur: Differentiæ earum multæ vise- « bantur, quibusdam parvæ & ficciores, quibusdam majores & pinguio- « res, nonnullis lividæ, aliis exalbidæ leviter pallentes, aliis duriores & « subrubentes. Omnes autem paucis pòst diebus aperiebantur, ac mu- « core quodam mucilagineo fœtido manabant; nec dici potest quantus « ille mucor perpetuò efflueret, quanta sordities. Exulceratæ deinde «

Primam ab anno 1494. ad annum 1516. per quam morbus maximè sævit.

* Ipse Guicciardinus testatur *Histor. Lib.* 2. jam suo tempore, hoc est ante annum 1540. quo diem obiit, morbum *post aliquot annorum curricula..... multò mitiorem esse cœpisse: in plures etiam species, atque à primâ diversas suapte naturâ commutatum.*

I

„ exedebant more eorum ulcerum, quæ phagædemica appellantur, atque „ interdum non ſolas carnes, ſed & oſſa etiam ipſa inficiebant. Quibus „ autem circa ſuperiora vigebat malum, iis deſtillationes pravæ continge- „ bant, quæ modò palatum, modò gargareonem, modò fauces, & tonſillas „ erodebant : labia quibuſdam conſumpta ſunt, quibuſdam naſus, quibuſ- „ dam oculi, aliis pudenda tota. Ad hæc autem magnâ ex parte gummoſitates „ quædam per membra concreſcebant magnâ deformitate; nam ſæpè ovi, „ ſæpe panis magnitudinem æquabant, quibus apertis mucor ſuberat albus, „ mucilagineus : Tenax is callus maximè in brachiis & cruribus accidebat; „ qui interdum ulcerabatur, interdum integer uſque ad mortem per- „ ſeverabat. Præter prædicta omnia, quaſi parva illa forent, ingentes „ lacertorum dolores accedebant, ſæpè cum ipſis puſtulis, interdum antè, „ nonnumquam pòſt, & ipſi quidem diuturni, quibus nihil crudelius ad- „ erat. Affligebant præcipuè noctu; dolor autem non propriè in junctu- „ ris inerat, ſed circa lacertos ipſos & nervos. Verùm nihilominus ſine „ dolore ullo oriebantur puſtulæ, quibuſdam ſine puſtulis dolores, ma- „ jor pars utriſque affligebatur. Intereà languebant membra omnia, ma- „ cies corpus detinebat, nullum aderat deſiderium cibi, nullus ſomnus „ ſed mœror & iracundia aſſidua, & amor decubitûs; facies & crura „ turgebant; quandoque & febricula quædam concomitabatur, ſed raro; „ dolebat quibuſdam caput, dolor is erat diuturnus & nullis medicami- „ nibus parens.

Secundam ab anno 1516. ad annum 1526. per quam advenêre duo nova ſymptomata, exoſtoſes & verrucæ ſeu porri genitalium.

II. Periodus altera ab anno 1516. ad annum 1526. annos decem complectitur, quo temporis intervallo videntur memorata ſymptomata, quæ pari vehementiâ pervigebant, duobus novis ſymptomatis aucta fuiſſe, quorum antè nullibi mentionem factam fuiſſe legimus.

Prius erant exoſtoſes cum oſſis carie plerumque junctæ, quas Joannes de Vigo anno 1519. primus omnium ſic deſcribebat, *Practicæ Chirurgicæ Lib.* 5. *cap.* 1. « Similiter quoque cum dictis puſtulis vel ſaltem poſt „ earum ortum inde ad menſem cum dimidio vel circa, patiens labora- „ vit doloribus clamoſis interdum circa frontem, interdum in ſpatulis „ & humeris & brachiis, & aliquando in tibiis, coxis & anchiis. A qui- „ bus doloribus aliquando multum poſt tempus, videlicet poſt annum & „ ultra quædam oriebantur ſkirrhoſitates ad inſtar oſſium, à quibus ægro- „ tantes doloribus clamoſis vexabantur, præſertim tempore noctis & ſe- „ dabantur in die .... cujus doloris finis ferè ſemper fuit os & almo- „ chatin corrumpere, & vitiare, quemadmodum in ventoſitate ſpinæ ac- „ cidit.

Poſterius verò fuêre verrucæ & porri circa genitalia progerminantes, de quibus ſequentia legimus apud Petrum Maynardum, *Tractatu de Morbo Gallico*, *cap.* 4. quem circa idem tempus ſcriptum fuiſſe haud inanis eſt conjectura, « Proptereà, *inquit*, dicimus quòd ſignum potiſſimum „ hujus morbi Gallici, ut experientiâ vidimus, ſunt puſtulæ apparentes „ in extremitate mentulæ in viris, & in ore vulvæ in mulieribus ſive in „ collo matricis, & pruritus in partibus ſeminis. Quæ puſtulæ ut pluri- „ mùm ulcerantur. Et *ut plurimùm* dico, quia nonnullos vidi habentes has „ puſtulas induratas, ut ſunt verrucæ, clavi & porri.

III. Tertia periodus ab anno 1526. ad annum 1540. luem veneream jam mitescere incipientem prima vidit, teste Hieronymo Fracastorio, qui in Opere de Morbis contagiosis anno 1546. Venetiis edito, *Lib. 2. cap. 11.* refert, *tametsi nunc quoque* (suo scilicet tempore) *ea contagio vigeat, post tamen prima illa tempora immutatam videri: abinde enim annis ferè viginti cœpisse pauciores videri pustulas, gummositates verò plures, cùm è contrario primis annis fuisset: Factas item fuisse pustulas* (*si quæ apparebant*) *sicciores, ac dolores* (*si qui accidebant*) *esse acerbiores.*

Tertiam ab anno 1526. ad annum 1540. per quam morbo quod ad cætera mitescenti, supervenêre de novo bubo in inguine & alopecia.

Sed eadem periodus accessu duorum novorum symptomatum infamata fuit, phymatis scilicet aut pani in glandulis inguinalibus, quem *bubonem* dixêre, & alopeciæ seu capillorum defluvii.

De priore quidem audiendus est Nicolaus Massa qui ad annum 1534. scribebat, *Libro 1. de Morbo Gallico, cap. 7. Aliquando*, inquit, *est febricula, & sæpissimè apparent ulcera virgæ, quæ sunt mala cum duritie callosâ, quæ tardè sanantur; & pustulæ fiunt circa pectinem...... Et sequuntur apostemata inguinum, quæ si suppurantur removent ægritudinem, maximè à principio.*

Similia expresso bubonis nomine narrat Aloysius Lobera, qui Medicus Imperatoris Caroli V. floruit circa annum 1540. *Interdum*, inquit, *Tractatu de Morbo Gallico, cap. 2. in virgâ nonnulla ulcera cum duritie & callositate, quæ sanari exactè nequeunt, perpetitur, quod morbi Gallici certum signum est, maximè verò cùm in inguine præcesserit apostema, quod* bubonem *dicunt.*

Videtur & ipse Paracelsus de bubone venereo mentionem fecisse circa annum 1536. *in Chirurgiâ magnâ, Part. 4. Lib. 5. cap. 9.*

Sed expressiùs Antonius Gallus, *cap. 1. Opusculi de ligno sancto non permiscendo*, Lutetiæ editi anno 1540. *Jam verò adlito affricatoque ad pedem malo nonnumquam usu venit, ut virulenta colluvies ad inguina vomicæ durioris erumpat imagine, quæ glandia, quas ἀδένας vocant, obsidione velut ambiat & circumvallet: hæc si suppurat, frequenter bono est...... Hoc morbi genus cancrosum vocant* bubonem, *alii* pulinum, *dicaci etiamnum scommate notantes velut equuleo insidentes, quando divaricatis incedunt crusculis qui eo malo implicantur.*

De posteriore verò consulendus Fracastorius, qui in *Opere de Morbis contagiosis* Venetiis edito anno 1546. & quod proinde paulò antè confectum fuisse credere est, *Lib. 2. cap. 11.* hæc habet. *Porrò & annis labentibus, annis jam ferè sex*, (hoc est anno circiter 1534. aut 1535.) *in quibus nunc sumus, magna rursus mutatio facta est ejus morbi; quippe cùm in valdè paucis pustulæ jam visantur, & dolores ferè nulli aut multò leviores, gummositates verò multæ; & quod mirum omnibus visum est, capillorum & reliquorum pilorum casus homines ferè ridiculos facit, aliis sine barbâ, aliis sine superciliis, aliis glabro capite in conspectum venientibus; quod infortunium priùs putabatur ex medicaminibus evenire, præsertim ex argento vivo; mox certiores facti omnes sciunt ex ipso morbo immutato procedere; quin imò* (*& quod pejus est*) *jam nunc multis videntur labefactari dentes, quibusdam etiam cadere.*

IV. Quartâ periodo ab anno 1540. ad annum 1550. hinc quidem in dies temperari visa sunt pleraque symptomata, quæ à morbi exortu afflige-

Quartâ ab anno 1540.

ad annum 1550. per quam remittenti morbo novum tamen accessit symptoma, nempe gonorrhœa.

bant, ut pustulæ, gummata, dolores, partium erosiones, &c. illinc verò simul accessit novum symptoma, cæterorum mitigationem compensaturum, quod nondum observatum fuerat, quod abhinc in incipiente lue venereâ frequentissimum fuit, si non perpetuum, gonorrhœam dico virulentam, de quâ * primi mentionem fecêre Brassavolus *Lib. de Morbo Gallico*, quem anno 1551. confectum publici juris fecit anno 1553. Fernelius anno 1556. *Lib. 2. de abditis rerum causis, cap.* 14. & *Lib. 6. de partium morbis & symptomatis, cap.* 20. & Fallopius, *cap.* 23. *Tractatûs de Morbo Gallico*, quem circa annum 1560. aut 1561. scriptum fuisse conjicimus.

Quintâ ab anno 1550. ad annum 1562. per quam tinnitus aurium primùm observatus dicitur.

V. Quintâ periodo, quæ anno 1562. terminatur, novum luis ejusdem symptoma à Fallopio observatum legimus, *Tractatûs ejusdem cap.* 23. Tinnitum scilicet aurium. *Ultra decem annos*, inquit, *numquam audivi ab aliquo mentionem factam de hoc tinnitu : ego primus observavi, jam octavus agitur annus : rari sunt qui hujusmodi tinnitum non habeant in valdè confirmato Gallico. Observetis*, pergit ille, *diligentissimè hoc, cùm scriptum non reperiatis ab aliis. Hic tinnitus solet ob alia suboriri, sed etiam fit ex Gallico.*

VI. Demum debet & sexta periodus circa annum 1676. præcedentibus forsan addi, in quâ primùm apparuerint limphaticæ sive crystallinæ vesiculæ in genitalibus. Sanè non memini de illo symptomate mentionem ullam fieri à Scriptoribus, qui hoc anno antiquiores sint : Narratque præterea Carolus Musitanus, *Tract. de Morbis Venereis, Lib. 3. cap.* 10. crystallinas in Italiâ frequentes non fuisse, nisi postquàm classis Hispana ad Neapolim appulit defectionis Messanensis tempore, atque adeo post annum 1675.

Harumce periodorum discrimina magnis Auctoribus niti.

Videbor forsan gradarias luis venereæ accessiones verbis exaggerare, & leviora quædam symptomata ignoratione vel incogitantiâ omissa pro novis venditando morbi periodos nimis amplificare. Sanè nec ipse, ut ingenuè dicam, ab eâdem suspicione multùm alienus sim, saltem de secundâ periodo, in quâ exostoses & verrucas porrosque primùm observata fuisse dixi, quippe ea symptomata in morbi nondum satis noti descriptione vel omitti potuêre, vel nomine gummatum & pustularum comprehendi.

At verò idem judicium nullâ ratione proferre licet 1°. De bubone venereo, qui tertiâ tantùm periodo prodiit; neque enim credere est Medicos, qui ante annum 1533. de lue venereâ scripsêre, omnes ad unum tam oscitantes fuisse, ut altè silere potuerint de bubone, tam insigni scilicet luis venereæ symptomate, de quo Medici eodem anno posteriores ad unum omnes tam copiosè disserunt, si bubo jam ante annum 1533. observatus fuisset.

2°. Saltem nulla potest subesse suspicio circa alopeciam, de cujus novitate constat idoneis & oculatis testibus.

Sic Fracastorius *Lib. 2. cap.* 1. Operis de Morbis contagiosis, quod circa annum 1540. confectum esse diximus, disertè refert *jam à sex annis*, (hoc

* Vide infrà Lib. 5. capita, ubi *de Jacobo à Bethencourt, & Theoph. Paracelso.* Hic enim videtur gonorrhœam veneream descripsisse circa annum 1536. Ille verò ante annum 1527. eamdem certissimè descripsit.

est anno ipso 1534.) *capillorum & pilorum omnium defluvium accidisse, imò quibusdam labefactatorum dentium casum.*

Sic Brassavolus in Libro de Morbo Gallico, qui Venetiis anno 1553. editus est, asserit jam *à viginti annis citrà*, (hoc est jam ab anno 1533.) *alias quasdam species ortum habuisse, quæ an declinantem morbum sequantur, an aliquo modo immutatum sit genus ambigendum esset. Quinque sunt potissimùm modi*, pergit ille, *quos referre non pigebit. Unus est, qui vulgò* pellarola *vocatur, vel defluvium pilorum, qui modus homines ridiculos reddit, cùm capilli deciderint, barba, cilia, supercilia & palpebrarum pili; nullus enim est qui cùm hos videat ita depilatos, non rideat. Alius modus est, qui vulgò dicitur* dentarola, *quoniam dentes patienti decidunt. Tertius modus est unguium casus, qui plerumque defluvium pilorum sequitur. . . . . vulgus hunc modum vocat* unguiarola. *Quartus modus, in quo homines oculos amittunt, &* occhiarolam *vulgò nuncupant. . . . . Quintus modus est gonorrhœa.*

Sic omnium dissertissimè Fallopius *cap. 23. Tract. de Morbo Gallico*; quem circa annum 1560. aut 1561. scriptum esse liquet ex capitibus 7. & 23. *Primis illis diebus*, inquit, *per spatium 40. annorum*, (hoc est ante annum 1533.) *non erat defluvium pilorum, agitur jam trigesimus annus, quo hoc defluvium incœpit . . . .* Et paulò infrà, *jam est transactus quadragesimus annus, quo non radimur ob vituperium nostrum: Anteà non erat defluvium pilorum & radebamur. Hispani induxêre tyrannidem in Italiam, Gallicum & barbæ longæ usum.*

3°. Neque minùs indubia est tum gonorrhœæ venereæ accessio, tum accessionis epocha. Testatur enim *ibidem* idem Fallopius anno 1560. aut 1561. scribens, *non esse quindecim annos, quibus observata est gonorrhœa Gallica. Ex quo colligimus*, pergit idem, *variam esse naturam morbi & possumus expectare nova symptomata.* Inde liquet ergo calculo subducto gonorrhœam veneream circa annos 1545. aut 1546. primùm observatam fuisse. Certè Brassavolus primus fuit omnium, quos sciam, qui in Tractatu anno 1553. typis edito Venetiis, gonorrhœam inter cætera luis venereæ symptomata retulerit, sed quem Fernelius locis suprà laudatis brevi temporis intervallo secutus fuisse videtur.

4°. Demum luculento Fallopii testimonio, *ubi suprà*, novitas symptomatis, quod lui venereæ quintâ periodo accessit, tinnitûs nempe aurium, abundè confirmatur. Refert enim ipsissimis verbis *ultra 10. annos se numquam audivisse ab aliquo mentionem factam de hoc tinnitu*, quem ipse primus observavit jam ab octo annis, (hoc est circiter anno 1552.)

Post ultimam modò recensitarum periodorum omnia in melius semper abiêre in hunc usque diem, sed progressu tardiore & magis gradario.

1°. Nulla symptomata accesserunt de novo à Fallopii tempore: Neque enim nova dicenda censeo vel phimosim, quam accuratissimè descripsêre ipse Fallopius *Tractatu de Morbo Gallico, capp. 83. 84. & 85.* & Alexander Trajanus Petronius *De Morbo Gallico, Lib. 7. capp. 2. & 3.* vel stranguriam, gonorrhœæ pedissequam, de quâ idem Petronius, *ibidem cap. 13.*

2°. Ex symptomatis, quæ olim sæviebant, quædam prorsus evanuerunt, ut prolapsus oculorum, dentium, unguium, &c. quæ jam dudum à nemine contingit ut observentur.

3°. Symptomata cætera pleraque jam rariora sunt & remissiora, ut gummata steatomatosa vel atheromatosa; alopeciæ; pustulæ crustosæ; caries ossium; ulcera maligna palati, columellæ, faucium, narium & dolores nocturni, &c.

4°. In summâ supersunt quatuor tantùm symptomata, quibus tota lues videtur nunc comprehendi, nempe gonorrhœa, bubo, ulcuscula cancrosa penis, & porri seu verrucæ, cum quibus solis lues constanter incipit, cum quibus solis solet non raro terminari.

5°. Imò verò morbus in solâ gonorrhœâ ut plurimùm consistit, nec cætera ulla symptomata plerumque accidunt, nisi negligatur gonorrhœæ curatio.

6°. Demum gonorrhœa ipsa jam curatu facilior est, ac sæpè sine remediis sponte sanatur, modo diæta servetur conveniens. Cætera quoque tria symptomata, etsi operosiore methodo opus habeant, jam multò remissiora sunt.

CAPUT XIII.

De periodis, quas præsagire licet luem veneream in posterum habituram esse.

Morborũ, qui novi sunt & in Europam aliunde advecti, alios constanter permanere, sensim evanescere alios.

MORBI novi & in Europam aliunde advecti, cum animalibus alienigenis aut plantis exoticis videntur jure merito conferri posse, ut suprà indicatum fuit, *cap.* 11. Ut enim animalium, quæ alienigenæ sunt, alia in Europâ commodè vivunt & generatione multiplicantur, ut bombyces à Sinarum Imperio oriundi, aut Gallinæ indicæ ab Indiis Occidentalibus delatæ: Alia verò brevi intereunt vel citò degenerant; Ut plantarum aut arborum, quæ sunt exoticæ, aliæ lætè fruticant vigentque in Europâ, ut hippocastanum, vulgò *Maronnier d'Inde*, ex Indiâ, aut Acacia ex Ægypto devecta: aliæ verò celeriter pereunt aut mutatâ naturâ degeneres fiunt; sic quoque morborum, qui novi sunt & in Europam aliunde advecti, alii sunt, qui ab ingressu iidem constanter permanent, eâdem sæviunt vehementiâ, ideoque perennes futuri videntur, ut variolæ & morbilli, quos ab Arabibus jam à mille annis acceptos habemus: Alii verò sunt, qui à priore ferociâ paulò pòst degeneres tandem sensim evanuerunt, ut lepra, quæ in Europam bis inducta, ut suprà vidimus *cap.* 3. bis in eâdem sponte cessavit.

Proinde ad alterutram classem luẽ veneream pertinere.

Itaque dum in futuras luis venereæ periodos inquiritur, id unum versatur in quæstione, quibusnam alienigenarum animalium, aut plantarum exoticarum comparanda sit; utrùm scilicet cum animalibus & plantis quibusdam Europæ climati ita assuescat, ut apud nos propria & perennis fieri videatur, quemadmodum de variolis futurum esse conjicimus? An verò cum animalibus aut plantis aliis, adversâ aëris temperie aut corporum quibus insidet constitutione fracta jam ita langueat, ut sensim ad interitum vergat tandem aliquando futurum, ut lepræ jam contigisse notum est.

Ad quam

Sanè tam difficilis nodus expediri non potest nec conjecturis inanibus

& cæcâ quasi divinatione, ut dum Fernelius *Lib. 2. de abditis rerum causis, cap. 14.* Hieronymus Reusnerus, *Lib. de Scorbuto*, Carolus Musitanus, *Tractat. de Morbo Venereo, Lib. 1. cap. 6.* temerè præsagiunt luem veneream in perpetuum duraturam esse; nec futilibus Astrologiæ placitis, quæ non sunt divinatione minùs fallacia, ut cùm Petrus Maynardus *cap. 3. Tract. de Morbo Gallico* anno 1518. editi falsò olim tradidit hunc morbum anno 1584. cessaturum esse; sed augurio quod de futuris morbi periodis ex periodis jam præteritis ducatur, & quo nihil certius esse posse credimus in quæstione præsenti. Profectò si lues venerea jam à 240 annis, à quibus in Europam introductam fuisse probavimus, sensim in dies mitescere visa sit, & si ætate nostrâ in dies magis ac magis mitescat, haud inanis spes inde affulgere videtur, fore ut progressu simili in posterum decrescens ad interitum tandem aliquando perveniat.

tamen pertineat temerè non esse pronuntiandum.

Vidimus quidem suprà *in præcedenti capite* testimonia multa, unde liqueat primigenia luis venereæ symptomata, quæ initio sævissima erant, sensim in leniora mutata fuisse intra primos sexaginta annos. Videbimus modò *præsenti capite* testimonia alia, quibus evidens erit secundaria luis ejusdem symptomata, quæ prioribus successerunt, etsi à 180. annis eamdem ferè naturam retineant, attamen ipsa quoque non eâdem ac olim vehementiâ nunc sævire. Proinde cùm utroque probationum genere perinde manifestum sit veneream luem, aut mutatâ in melius primitivorum symptomatum naturâ, aut imminutâ præsentium intensione, de pristinâ ferociâ multùm remisisse, videmur jure merito assentiri posse sequentibus Medicis, eruditione & famâ celeberrimis, qui à 200. annis, quasi successivâ traditionis catenâ futurum luis venereæ interitum non speraverunt modò, imò etiam, ut ea quæ placent citiùs expectare commune est, multò promptiorem speraverunt, quàm tarda morbi declinatio aut præsens ejusdem status pollicerentur.

Sed modestè augurandum ex successione mutationũ in melius, quam jam passa est.

I. Hieronymus Fracastorius, postquam fusè exposuit *capite* 11. *Libri 2. de Morbis contagiosis*, mutationes, quæ jam suo tempore symptomatis plerisque luis venereæ acciderant, & quas *suprà* indicavimus *præcedente capite*, concludit inde *cap.* 12. *existimandum esse senium jam hujus morbi incœpisse, nec longè post futurum ut ne per contagem quidem se propaget, quoniam materia in dies frigidior fit & terrestrior, in quâ & seminaria tum pauciora, tum & debiliora in dies gignuntur.* Quam eamdem conjecturam jam antè ipse expresserat sequentibus versibus in *Lib.* 1. *Syphilidis* editæ anno 1530.

Hac methodo multis jam pridem videri luem veneream ad interitum sensim tendere.

1546.

Namque iterùm cùm fata dabunt labentibus annis
Tempus erit, cùm nocte atrâ sopita jacebit
Interitu data.

II. Antonius Musa Brassavolus ex mutationibus luis venereæ, quas ipse etiam sedulò annotavit, collegit pari ratione in *Tractatu de Radicis Chinæ usu, Morbum Gallicum esse in declinatione universali, nam*, inquit, *remitti cœpit, & adeo remittetur, ut penitus abeat, neque ampliùs aliquem vexabit. Satis enim*, pergit ille, *per octuaginta ferè annos vagatus est; hoc nimirùm modo morbi omnes novi & qui nonnullis solùm temporibus visi sunt, deinceps delituerunt & aboliti sunt.* 1552.

1560. III. Gabriel Fallopius, *Tractatûs de Morbo Gallico*, *cap.* 3. asserit hunc morbum *suo tempore ita mitem, ita familiarem effectum esse, ut .... ex toto & maximâ cum facilitate superetur.*

1564. Levinus Lemnius, *De occultis naturæ miraculis*, *Lib.* 2. *capite* 14. dicit *Morbum Gallicum* suâ ætate *mitiorem esse, quàm olim, cùm enim superioribus annis intolerandis modis homines excarnificaret, jam cœpisse mitescere minùsque infestum esse.*

1565. IV. Bernardinus Tomitanus, *Lib.* 2. *de Morbo Gallico*, *cap.* 2. post expositas luis venereæ mutationes sic concludit, *Morbum Gallicum jam ad extremum senium pervenisse, hoc est ad occasum & declinationem tendere, proptereaque celerrimè brevique tempore fore ut non ampliùs per contactum venereosque complexus propagationem suscipiat*, paucisque interpositis ait *ex mitigatâ morbi naturâ & placatis symptomatis se pro certo asserere posse eum jam proximum esse terminationi.*

1566. V. Alexander Trajanus Petronius, *Lib.* 3. *de Morbo Gallico*, *cap.* 1. fatetur *minui id malum & reddi mitius victu, loco, aëreque mutatis, proportione præsertim ad Indiam Occidentalem, unde primùm ad nos penetravit, habitâ.*

1577. VI. Laurentius Joubertus, in Libro *De vairolâ magnâ sive crassâ*, *cap.* 3. asserit *luem illam finem aliquando esse habituram, ... cùm per varia corpora transitu facto exoticus affectus jam multò mitior evaserit, ut tandem inclinans & consenescens simplicis scabiei. .... speciem sit adepturus*; quæ eadem verbis totidem jam antè dixerat, *De Erroribus popularibus*, *Lib.* 2. *cap.* 12.

1600. VII. Joannes Varandæus, *De Morbis hepatis*, *cap.* 2. *de lue venereâ*, testatur morbi *ferocitatem exolescere nunc & quasi minui, quia longiùs distat à primo seminario seu infectionis principio, & quia causæ disponentes vel concurrentes minùs sunt dispositæ ad illum fovendum.*

1680. VIII. Thomas Sydenhamius, *Epistolâ* 2. *responsoriâ de lue venereâ*, docet *morbum, vegetabilium instar, in alienum à patrio solum quasi transplantatum, Europæo nostro non perinde lætari, sed languere in dies & mitioribus phænomenis fatiscere. Novus apud nos hospes cùm esset*, pergit ille, *si quem arripuerat, mox omnem sanguinis massam contaminabat, & diris capitis atque artuum doloribus, tum etiam ulceribus variis in partibus se prodebat. At verò centum retrò annis gonorrhœa virulenta specie se primùm ostendebat, ostenditque adhuc, hac sibi portâ exitum quærens.*

1711. IX. Joannes Devaux, Chirurgus Parisiensis, qui Tractatum Caroli Musitani *de Morbo Venereo* è Latino Gallicum fecit, ac typis edendum curavit Trivultii anno 1711. in adnotatis ad *caput* 6. *lib.* 1. observat symptomata luis venereæ in dies Lutetiæ mitiora esse à 30. vel 40. annis; gonorrhœas nempe minùs dolorificas; ulcuscula cancrosa minùs sæva aut erodentia; bubones resolutioni aut suppurationi magis comparatos esse; dolores venereos, tum vagos, tum fixos, minùs cruciare; uno verbo morbum ita remissum jam videri, ut sperare liceat Medicinæ ope tandem aliquando superatum iri.

1735. X. Demum ipse quoque, ut & meum proferam testimonium, iteratâ & attentâ observatione compertum dudum habeo luem veneream sensim in dies mitigari; & quamvis, ut est præsentis ætatis in libidinem intemperantia,

intemperantia, haud rariùs, imò contrà frequentiùs forſan etiamnum graſſetur, debiliùs tamen jam pridem ſævire; tam multa, tam horrenda, curatu tam difficilia ſymptomata non inferre; remediis, ſi cautè adhibeantur, minùs pertinaciter reluctari; uno verbo vetuſtate pedetentim exoleſcere.

Ex hac ergo teſtium catervâ, qui licet diverſis temporibus & locis vixerint, in idem tamen omnes uno ore conſpirant, liquet luem veneream ad interitum gradariè tendere, licet forſan adhuc pede claudo. Neque ſanè mirum morbum peregrinum & alienigenam, in Europâ præter naturam inſititium paulatim ſeneſcere, ac tandem aliquando extingui. Spem ratam facere poteſt exemplum ſimile lepræ Arabum, quæ & ipſa apud nos hoſpes & bis in Europam olim traducta, bis in eâdem ſenſim deſiit pari de causâ, etſi fuiſſet inter initia æquè dira & æquè vulgata.

Cæterùm licet morbi interitum certi præſagiamus, de tempore interitûs nihil definimus, quod caliginosâ nocte premit Deus. Citò quidem lues ceſſatura foret, ſi Torellæ conſilium *in Dialogo de dolore in pudendagrâ*, quod ab Euſtachio Rudio *in Opere de Morbo Gallico* renovatum legimus, poſſet adhiberi: Fœminas ſcilicet viroſque omnes, quotquot lue vereneâ inficerentur, remediis ſimul ſubjicere, ut ſublato omni morbi ſeminio morbus radicitus extirparetur. Sed hæc ad Utopiam ableganda.

Q ibus de cauſis ſperare liceat morbum tandem aliquando deſiturum.

Satis eſt morbum ad occaſum ſponte vergere, multis de cauſis. 1°. Quia virus, quod in Europâ ſponte non gignitur ſed ex traduce tantùm propagatur, tranſitione in dies ſenſim debilitatur: 2°. Quia adverſis aëris naturâ, alimentorum qualitate, ſanguinis conſtitutione, apud nos quotidie infringitur: 3°. Quia remediis efficaciſſimis in dies retunditur. Sic conſociatâ cauſarum energiâ res ad optatum ſucceſſum tandem aliquando perducetur; quandonam verò, ipſe prorſus ignoro; celeriter tamen, ſi 1°. Quemadmodum nunc uſus viget, ægrotantes miſsâ cunctatione malè pudibundâ ad remedia citò confugiant, dum virus recens eſt, nec unquam adeo permittant, ut per longas moras invaleſcens ultimum virulentiæ gradum adipiſcatur. 2°. Si diligens * munditiæ ſtudium adhibeatur, ut nunc moris eſt, ſaltem in Galliis, iteratiſque lotionibus extergantur frequenter pudenda, ne humoris acrioris aut virulenti morâ conſpurcentur.

Gravis objectio adversùs illam opinionem proponitur & diluitur.

Non diſſimulanda tamen objectio, quâ conjecturæ noſtræ premi videntur: Scilicet ſcintillas è focis variis, quos in Zonâ Torridâ admittimus, debere interdùm ad nos agi, quibus incendium jam ferè ſopitum in Europâ denuò exſuſcitetur; vel potiùs, ut ſine metaphorâ dicam, è variis Zonæ Torridæ regionibus, ubi lues venerea endemia viget, frequentia veneni effluvia in Europam commercio debere traduci, quæ remittentem morbum renovatura ſint.

Sed hanc argumentationem multa diluunt. 1°. E regionibus iſtiuſmodi

* Fridericus Hoffmannus, *Diſſertat. Phyſico-Medicarum* 3. aſſerit luem veneream Conſtantinopoli non graſſari, additque *ideo non graſſari, quòd fœminæ munditei apprimè ſtudioſæ poſt opus aquam ſumant, & locos diligenter colluant.* Sed videtur ille in errore verſari gemino, tum facti, tum juris: *Facti*, aiendo luem veneream Conſtantinopoli nullam obſervari; *Juris*, lotionum utilitatem nimiùm exaggerando.

alias, quæ omnium notissimæ erant, & unde morbus ad nos olim devectus est, jam dudum vastatas & incolis exhaustas esse; atque adeo nihil inde ad nos apportari jam ampliùs posse; quod convenit Insulæ *Haiti* seu *Hispaniolæ*, cæterisque continentis Americæ regionibus calidioribus, quarum indigenæ ab Hispanis jam pridem internecione deleti sunt.

2°. Cum nonnullis aliis harumce regionum ita rara nobis intercedere commercia, si qua porro intercedant, ut vix ulla morbosa seminia possint hinc traduci, quod potissimùm verum est de interioribus Africæ Provinciis, adeoque de Regnis *Tombouctou & Meli*, ubi luem veneream antiquitus vigere creditur.

3°. Imò virus raro concipi in cæteris regionibus hujuscemodi, in illis etiam cum quibus frequentior est societatis usus & major consuetudo, ut sunt Indiarum Orientalium oræ & omnes Insulæ per mare Indicum sparsæ, quoniam postquam semel innotuit exemplo luis venereæ, quæ in Europâ grassatur, venenum concubitu posse contrahi, solent vel perditissimi attentiùs sibi cavere ab imprudente & vesano usu veneris cum mulieribus barbaris.

4°. Quòd si verò contigerit aliquando quempiam illic contagio primigenio contaminari, ut interdum fieri inficias ire nolim, efficaci remediorum auxilio celeriter sibi prospicere, atque adeo sic abrumpi protinus successivam contagionis catenam, quæ posset alioquin novas tragœdias forsan excitare. Et sanè quidem, licet Europæi jam à ducentis annis ferè omnes Asiæ oras & Insulas sedulò lustraverint, ac inde forsan venenum venereum de novo non semel hauserint, constat tamen experientiâ luem veneream pari passu per idem tempus in dies mitigatam esse, unde si frequens cum Asiaticis consuetudo, si acceptum identidem ab illis venenum hactenus non obstiterint ne lues sensim in dies remitteretur, consequens esse videtur fore, ut in posterum causæ eædem haud efficaciùs valeant obstare, cur eadem lues magis ac magis extenuata aliquando tandem penitus non evanescat.

CAPUT XIV.

De Legibus olim sancitis in eos, qui lue venereâ laborabant.

Olim creditum fuit luem veneream contagione in distans serpere more pestis

CREDEBATUR lues venerea, cùm primùm in Europâ apparuit, pestis instar ab infectis in sanos contagione in distans serpere alloquio, convictu, usu vitæ communis, &c. ægris scilicet verum contagionis modum initio vel ignorantibus vel dissimulantibus. Inde fluxêre leges illæ, quæ in infectos olim latæ sunt in Galliis, & quibus incolumitati publicæ eâ diligentiâ providebatur, quam videbatur præjudicii ratio postulare.

Ab hoc præjudicio ortæ sunt Leges latæ

Sic exstat in Actis Senatûs Parisiensis, *Registre du Conseil, commencé le mois de Novembre* 1496. *finissant au mois d'Octobre* 1497. *cotté N° XL. Fol.* 74. *recto*. Decretum datum non die 4. Martii, ut refert Fontanonus, *Edicts & Ordonnances des Rois de France*, *Titre* 28. sed die 6. Martii anni

1496. quo lue venereâ infectis pœnâ capitali interdictum erat commercio cum ſanis, ſancitumque ut in ſuburbium Sancti Germani ſecederent, in loca deſtinata ſegregandi. Placet ipſiſſima Decreti (*a*) verba Gallica exſcribere, ne quid vertendo immutaſſe videar.

in infectos lue venereâ.

Arreſté du Parlement de Paris, portant Reglement ſur le fait des Malades de *la Groſſe Vérole.*

Aujourd'hui ſixieſme Mars, pource que en ceſte ville de Paris y avoit pluſieurs malades de certaine maladie contagieuſe, nommée (*b*) la Groſſe Vérole, *qui puis deux ans en ça a eu grant cours en ce Roiaume, tant de ceſte ville de Paris que d'autres lieux, à l'occaſion dequoi eſtoit à craindre que ſur ce printemps elle multipliaſt, a eſté adviſé qu'il eſtoit expedient y pourvoir.*

Pourquoi ont eſté mandez les Officiers du Roi en Chaſtelet, leſquels venus en la Court ont remonſtré, qu'ils avoient eſté en la maiſon de l'Eveſque de Paris pour y mettre proviſion, mais n'y eſtoit encore adviſé parmi le tout pour les difficultez qui ſe trouvoient.

Si leur a ordonné la Court y pourveoir, & pour aſſiſter avec ledit Eveſque a eſté commis M. Martin de Bellefaye, & moi Greffier (Pierre de Ceriſay) *en ſa compagnie ;*

Et aprez ce que en la maiſon dudit Eveſque avont communiqué enſemble, me a eſté enjoint en faire l'Ordonnance, ce que ai fait ſelon les Articles cy aprez enregiſtrez, laquelle Ordonnance par moi portée en Chaſtelet, & delivrée au Prevoſt de Paris, a eſté miſe à execution, & juſques cy bien gardée.

Decretum Senatûs Pariſienſis de diſciplinâ erga infectos magnâ variolâ *obſervandâ.*

Hac die (6. Martii) cùm in hac urbe Lutetiâ ægri adſint plurimi, morbo quodam affecti, qui *Magna* ſeu *craſſa Variola* appellatur, & qui duobus abhinc annis in hoc Regno plurimùm graſſatus eſt, tum in hac urbe Lutetiâ, tum alibi, unde timendi locus ſit ne morbus ille hocce vere vehementiùs ingraveſcat, viſum fuit publicæ incolumitati proſpiciendum eſſe.

Decreto illo celebri, quod à Senatu Pariſienſi datum eſt die 6 Martii anni 1496.

Quocirca juſſi ſunt accerſiri Præfecti regii in Caſtelleto, à quibus Curiam ingreſſis expoſitum fuit ſe jam in domum Epiſcopi Pariſienſis conveniſſe providendi causâ ; negotium tamen nondum penitus confectum eſſe, quippe quod difficultatibus multis premeretur.

Atqui juſſit Curia, ut jam tandem proſpicerent ; ac M. Martinum de Bellefaye, & me (*Petrum de Ceriſay*) Curiæ Tabularium delegit, qui conſilio habendo unà cum dicto Epiſcopo intereſſemus.

Porrò habitâ in domo dicti Epiſcopi deliberatione, juſſus ſum Decretum facere juxta Capita infrà ſcripta, quod à me delatum ad Caſtelletum, traditumque Pariſienſi Præpoſito, diligenter hucuſque obſervatum eſt.

(*a*) Decretum idem à Domno Alexio Lobineau, Monacho Benedictino, exſcriptum fuit. *Hiſtoire de la Ville de Paris, Tome IV. pag.* 613.

(*b*) Gaſpar Torella, qui aliquandiu in Galliâ commoratus fuit, aſſerit *in Dialogo de Dolore in pudendagrâ*, quem Bleſis ſcripſit anno 1499. *pudendagram Pariſiis & in aliis magnis civitatibus Franciæ à litteratis* Groſſam Variolam *appellari.*

Pour pourveoir aux inconvenients, qui adviennent chacun jour par la frequentation & communication des malades, qui sont de present en grant nombre en ceste ville de Paris, de certaine maladie contagieuse nommée la Grosse Vérole, *ont esté advisez, concluds & deliberez par Reverend Pere en Dieu Monsieur l'Evesque de Paris, les Officiers du Roi, Prevost des Marchands & Eschevins de Paris & le conseil & avis de plusieurs grants & notables Personnaiges de tous estats, les Points & Articles, qui s'ensuivent.*

I.

Premierement *sera fait cry publique de Par le Roi, Que tous malades de ceste maladie de* Grosse Vérole *estrangiers, tant hommes que femmes, qui n'estoient demourans & residents en ceste ville de Paris, alors que ladite maladie les a prins, vingt & quatre heures aprez ledit cry fait, s'envoisent & partent hors de cestedite Ville de Paris és pays & lieux dont ils sont natifs, ou là où ils faisoient leur residence quand ceste maladie les a prins, ou ailleurs où bon leur semblera, sur peine de la hart; Et à ce que plus facilement ils puissent partir, se retirent és portes Saint Denys & Saint Jaques, où ils trouveront gens deputez, lesquels leur delivreront à chacun quatre sols parisis, en prenant leur nom par escript, & leur faisant defenses sur la peine que dessus, de non rentrer en ceste ville jusques à ce qu'ils soient entierement garis de ceste maladie.*

II.

Item, *Que tous les malades de ceste maladie, estant de ceste ville, ou qui estoient residents & demourants en ceste ville, alors que ladite maladie leur a prins, tant hommes que femmes, qui avont puissance de eulx retirer en maisons, se retirent dedans lesdites vingt*

Ut cautum sit infortuniis, quæ quotidie contingunt usu atque consuetudine cum ægris, qui nunc in urbe Lutetiâ numero plurimi adsunt morbo quodam contagioso infecti *crassâ* sive *magnâ variolâ* vocato, à Reverendo Patre in Deo Domino Episcopo Parisiensi, Præfectis regiis, Præposito Mercatorum & Scabinis Parisiensibus, consilio multorum præstantium & insignium Virorum cujuscumque ordinis, constituta sunt Capita sequentia.

I.

Primò. Regis nomine per præconem edicetur interpositâ mortis pœnâ, ut alienigenæ, quicumque hoc morbo *variolâ crassâ* sive *magnâ* dicto affecti sunt, tum viri, tum fœminæ, qui in hac urbe Lutetiâ non commorabantur cùm morbo illo correpti sunt, exeant ex urbe intra viginti quatuor horas à promulgatione, abeantque ocyùs in regiones & urbes ubi nati sunt, vel quas incolebant quo tempore morbus ille eosdem invasit, vel aliò quòcumque lubuerit: Et ut commodiùs in viam se dare possint, accedant ad portas sancti Dionysii & sancti Jacobi quatuor solidos parisienses in singula capita accepturi à delegatis huic muneri viris, prolato scriptoque priùs singulorum nomine, pœnâque mortis singulis iterùm denunciatâ, si in urbem audeant regredi, antequam à morbo illo absolutè convaluerint.

I I.

Item. Ut morbo eodem affecti, quicumque in hac urbe nati sunt, aut ibidem commorabantur dum morbus invasit, viri fœminæque, quibus domus suppetit quâ se continere possint, sedulò caveant ut se domi semotos contineant intra vi-

& quatre heures ſans plus aller par la ville, de jour ou de nuit, ſur ladite peine de la hart; Et leſquels ainſi retirez en leurſdites maiſons, s'ils ſont povres & indigents, pourront ſe recommander aux Curez & Marregliers des Parroiſſes dont ils ſeront, pour eſtre recommandez, & ſans ce qu'ils partent de leurſdites maiſons, leur ſera pourveu de vivres convenables.

ginti quatuor horas, nec ampliùs per urbem noctu aut interdiu audeant divagari, ſin ſecus capite plectendi: Quòd ſi qui egeni fuerint, indigentiam ſuam Parochis Æditiuiſque ſuarum Parœciarum ſignificent, ut cibaria ſibi cæteraque quibus opus fuerit, ſubminiſtrentur.

III.

Item, *Tous autres povres malades de ceſtedite ville, hommes qui avont prins icelle maladie, eulx reſidants, demourants ou ſervants en ceſte ville, qui ne avont puiſſance de eulx retirer en maiſon dedans les vingt & quatre heures aprez le cry fait, ſur ladite peine de la hart ſe retirent à Saint Germain des Prez, pour eſter & demourer és maiſons & lieux qui leur ſeront baillez & delivrez par les gens & deputez à ce faire, auſquels lieux durant ladite maladie leur ſera pourveu de vivres & autres choſes à eulx neceſſaires, & auſquels lon defend ſur ladite peine de la hart de non rentrer en ceſtedite ville de Paris, juſques à ce que ils ſoient entierement garis de ladite maladie.*

III.

Item. Ut ſub eâdem mortis pœnâ cæteri omnes morbo eodem affecti inopes viri, quibus morbus obvenerit in hac urbe commorantibus vel famulantibus, quibuſque domus nulla eſt, quâ ſe contineant, intra viginti quatuor horas concedant in ſuburbium ſancti Germani Pratenſis, commoraturi ibidem in domibus deſtinatis, ſibique indicandis à viris præpoſitis, quò quæcunque ad uſus vitæ neceſſaria futura ſunt, conferentur, denuntiatâ iiſdem mortis pœnâ ſi priùs in urbem regrediantur, quàm à morbo planè convaluerint.

IV.

Item, *Que nul ſoit ſi hardi de prendre leſdits quatre ſols pariſis, s'il n'eſt eſtrangier comme dit eſt, ou qu'il voulſiſt partir de ceſtedite ville ſans plus entrer juſques à ce qu'il ſoit entierement gari.*

IV.

Item. Audeat nemo ſolidos illos quatuor accipere, niſi alienigena fuerit, velitve ab hac urbe abire numquam rediturus niſi perfectè curatus.

V.

Item, *Et quant aux femmes malades, leur ſera pourveu de autres maiſons & demourances, eſquelles ils ſeront fournies de vivres & autres choſes à eulx neceſſaires.*

V.

Item. Fœminis morbo eodem infectis alia parabuntur hoſpitia, quibus ſeorſim à viris concludantur, & quò ut cibaria cæteraque ad vitam ſuſtentandam neceſſaria comportentur, curæ futurum eſt.

VI.

Item, *A eſté ordonné que pour ſatisfaire audit cry, leſdits malades, qui*

VI.

Item. Sancitum eſt, ut ſecundùm denunciationem ægri in hac urbe

estoient de ceste ville, ou qui estoient demourants en ceste ville à l'eure qu'ils ont esté prins de cestedite maladie, seront mis en la maison, qui ja a esté louée pour ceste cause à Saint Germain des Prez, & où elle ne pourroit fournir, seront prins granges & autres lieux estant prez d'icelle, afin que plus facilement ils puissent estre pansez; & en ce cas seront ceulx, à qui seront lesdites granges & maisons, remunerez & satisfaits de leurs louaiges par ceulx qui sont commis & deputez à recevoir l'argent cueilli & levé en ceste ville de Paris pour lesdits malades par l'Ordonnance desdits Evesque & Officiers du Roi & Prevost des Marchands; & à ce souffrir seront contraints reaument & de fait.

VII.

Item, *Aprez ledit cry fait sera pourveu par ceulx, qui sont commis à recevoir ledit argent, à ce qu'ils mettent deux hommes, c'est à sçavoir ung à la porte Saint Jaques, & l'autre à la porte Saint Denys, pour en la presence de ceulx, qui seront commis par les Officiers du Roi & Prevost des Marchands, paier lesdits quatre sols parisis & prendre les noms par escript de ceulx qui les recevront, & leur faisants les deffences dessusdites.*

VIII.

Item, *Sera ordonné par le Prevost de Paris aux Examinateurs & Sergents, que és quartiers dont ils ont la charge, ils ne souffrent & permettent aucuns d'iceulx malades aller, converser, ou communiquer parmi la ville; Et où ils en trouveront aucuns, ils les mettent hors d'icelle ville, ou les envoient ou manent en prison pour estre pugnis corporellement selon ladite Ordonnance.*

IX.

Item, *Aprez ledit cry mis à exe-*

nati aut ibidem commorantes, cùm morbo illo tentati fuerunt, secludantur in domo, quæ jam ære conducta est hunc in usum in suburbio sancti Germani Pratensis, ac si tot ægrotis capiendis illa non suffecerit, in horreis cæterisque hospitiis proximis, ut commodiùs curari possint: Quo quidem in casu illorum horreorum hospitiorumve dominis locationis pretium numerabitur à Quæstoribus pecuniæ in horumce ægrotantium usus in hac urbe collectæ jussu dictorum Episcopi, Præfectorum regiorum & Præpositi Mercatorum; Cogentur verò domini oblato locationis pretio haud gravatè ferre, ut illis hospitiis dicti ægrotantes excipiantur.

VII.

Item. Post promulgatam edictionem, curabitur à dictis collectitiæ pecuniæ Quæstoribus, ut viri duo deligantur, quorum alter portæ sancti Jacobi, alter portæ sancti Dionysii adstet, coram delegatis à Præfectis regiis & Mercatorum Præposito numeraturi abeuntibus in singula capita quatuor illos solidos, singulorum quibus numerabuntur nomina scripturi, singulisque pœnas jam sæpiùs memoratas denuntiaturi.

VIII.

Item. Mandabitur à Præposito Parisiensi Curatoribus Apparitoribusque, ut in vicis, quibus singuli præsunt, caveant diligenter ne qui morbo illo infecti per urbem divagentur: Et si quos obvios fortè habuerint, ut ex urbe ejiciant, vel compellant in carcerem in cute pœnas daturos, ut in Decreto sancitum est.

IX.

Item. Re in hunc modum compo-

cution soient ordonnez gens par lesdits Prevost & Eschevins, lesquels se tiendront aux portes de ceste ville de Paris, pour garder & deffendre qu'auncuns malades de ceste maladie ne entrent appertement ou secretement en cestedite ville de Paris.

sitâ decernant Præpositus & Scabini custodias, quæ ad urbis hujusce portas excubent, vetentque ne ullis morbo illo infectis palam vel clam in urbem ingredi licitum sit.

X.

Item, *Soit pourveu par ceulx qui sont deputez à recevoir l'argent donné & ausmosné ausdits malades, à ce que à iceulx retirez ésdites maisons soit pourveu de vivres & autres choses necessaires soingneusement & en diligence, car autrement ils ne pourroient obeir ausdites Ordonnances.*

X.

Item. Procurabitur à Quæstoribus pecuniæ collectitiæ & in stipem erogatæ, ut ægrotis qui domibus illis conclusi detinebuntur, cibaria cæteraque quibus ad vitam opus est, diligenter & abundè subministrentur, ut qui alioquin edictioni parere non possint.

Videbitur forsan dies huic Decreto adscriptus haud exiguam difficultatem afferre. Non potuit enim lues venerea in Galliâ citiùs grassari quàm post reditum Regis Caroli VIII. vel ad summum Aulicorum, qui sub eo meruêre in Italiâ, unde morbum adductum fuisse credimus. Sed Carolus, cùm Lugduni aliquandiu substiterit, Lutetiam non rediit nisi mense Octobri anni 1495. Aulici verò militesque, qui citissimè, nonnisi mense Augusto, ut qui omnes interfuerint prælio ad Forum novum commisso die 6. Julii ejusdem anni, quo Carolus insignem de Venetis victoriam reportavit. Quânam ergo computandi ratione dici potuit in allato Decreto facto die 6. Martii anni 1496. veneream luem jam ab annis duobus vulgò in Galliâ grassari, tum Lutetiæ, tum alibi, cùm vix à sex mensibus nota tunc foret, si à reditu Regis ratio ineatur; saltem vix ab octo, si à reditu Aulicorum militumque?

Seu potiùs anni 1497. si habeatur ratio computationis, quæ nunc in usu est.

Sed eas tricas expedire facillimum est, modò ad diversam computandi rationem attendatur, quæ olim in usu fuit. Antiquitus enim anni principium ducebatur à Festo Paschatis, nec mos ille interversus est, nisi Edicto Caroli IX. dato mense Januario anni 1563. quo constitutum fuit, ut deinceps annus initium sumeret à Festo Circumcisionis Domini nostri J. C. Itaque cùm Pascha anni 1497. incideret in diem 26. Martii, *Vid. Tabellas Chronologicas, quæ extant in Glossario Ducange, in verbo* Annus, Senatûs consultum, de quo agitur, quod datum dicitur die 6. Martii anni 1496. reipsâ datum fuit die 6. Martii anni sequentis 1497. juxta computandi rationem, quâ nunc utimur.

Sed quorsum alienis suffragiis operosè probamus, quæ vel ex ipsis Senatûs Parisiensis Actis apertissima sunt. Quippe constat in illis annum 1496. Decretis singulis apponi per menses Januarium, Februarium & Martium, ad diem usque 26. mensis Martii, in quam incidebat hoc anno Festum Paschatis: Inde verò in Decretis cæteris ex ordine subsequentibus annum 1497. numerari. Ex his liquet ergo, ut modò dicebamus, Decretum, quod datum dicitur die 6. Martii anni 1496. reverâ referendum esse ad

diem eamdem, ſed anni 1497. ſi computationis, quæ nunc uſu recepta eſt, ratio habeatur; atque adeo datum eſſe octodecim, imò viginti menſibus poſt primum luis venereæ ingreſſum, unde in Decreto illo jure maximo dici potuit, luem jam ab annis duobus graſſari, cùm nihil uſu vulgarius ſit, quàm annum affectum pro confecto numerari.

Cæteriſque Decretis ad eumdem finem ſpectantibus, quæ exſtant, tum in Actis Senatûs Pariſienſis.

Cum eâ ſolutione ſequentia omnia mirè concordant. Die Veneris nempe, 5. Maii anni 1497. hoc eſt duobus menſibus à propoſito Decreto, à Senatu conſtitutum eſt, ut ex multatitiâ pecuniâ ſexaginta libræ Pariſienſes numerarentur in uſus lue venereâ infectorum, ut proſtat in iiſdem Actis, *fol.* 124. *recto.*

Une amende de ſoixante livres Pariſis, ordonnée pour les malades de la *Groſſe Vérole.*

Ce jour, (Vendredi 5. May) la Court a ordonné la ſomme de 60. livres Pariſis eſtre baillée & delivrée par M. Nicole Herbelot, Receveur des Exploits & Amendes de la Court de ceans, à Sire Nicoles Potier, & autres commis touchant le faict des Malades de Naples, pour icelle ſomme eſtre emploiée és affaires & neceſſitez deſdits Malades. Fait le 5. May.

Sexaginta libræ Pariſienſes à Senatu Pariſienſi in ſtipem erogatæ ægrotis, qui magnâ variolâ *infecti erant.*

Hac die Veneris, 5. Maii, anno 1497. Juſſit Curia libras Pariſienſes * ſexaginta à M. Nicolao Herbelot æris mulctatitii Coactore in Curiâ numerari D. Nicolao Potier cæteriſque, qui præpoſiti ſunt adminiſtrandis negotiis ægrotantium Morbo Neapolitano, ut in eorum uſus impendantur. Actum die 5. Maii.

Die Sabbati 27. Maii ejuſdem anni Epiſcopus Pariſienſis à Senatu petivit, ut novâ ſtipe infectis lue venereâ adeſſe vellet, quod facile exoravit, ut legere eſt in Actis, *fol.* 141. *verſo.*

Remonſtrances de l'Eveſque de Paris à la Court, pour faire aumoſne aux malades de la *Groſſe Vérole.*

Aujourd'hui, (Samedi 27. May) l'Eveſque de Paris a remonſtré que des malades de la Groſſe Vérole, *qui par Ordonnance de la Court avoient eſté mis és Fauxbourgs de ceſte Ville, y en avoit de garis en bien grant nombre, mais l'argent eſtoit failly, & y faiſoit lon de petites aumoſnes pour le preſent; S'il eſtoit le plai-*

Rogatio Epiſcopi Pariſienſis, ut Curia ſtipem largiri velit ægrotantibus magnâ variolâ.

Hac die Sabbati, 27. Maii, ann. 1497. Epiſcopus Pariſienſis expoſuit Curiæ ex infectis *magnâ variolâ*, qui Curiæ Decreto in ſuburbio hujuſce urbis ſecluſi detinebantur, plurimos convaluiſſe, ſed pecuniam deficere, atque eleemoſynas perexiguas jam erogari: Curiam proinde Chriſtianè munificam fore, ſi

* Non contemnebatur hiſce temporibus hæc ſumma, quippe tunc argenti bes, vulgò *Marc*, apud Gallos libras tantùm undecim Francicas repræſentabat, ac proinde hæ ſexaginta libræ beſſes 5 ½. proximè reddebant, qui hodie libris 275. æſtimarentur. Vid. Le Blanc *Traité hiſtorique des Monnoyes de France.*

ſir

ſir de la Court y faire quelque aumoſne en pitié, elle ſeroit bien emploiée: Et pource que des deniers ordonnez par la Court à emploier en œuvres piteables, ne eſtoit poſſible en recouvrer aucune choſe, remonſtrant à la Court qu'il y avoit en mon Greffe xv. ou xvj. eſcus depuis dix ans avoit, & ne ſavoit lon à qui ils appartenoient, ſi c'eſtoit le plaiſir de la Court ordonner qu'ils fuſſent diſtribuez és povres Malades, les delivrerois; ce qui a eſté ordonné, & iceulx ai baillez à Me Jean Fournier Chanoine de Noſtre Dame de Paris, lequel s'en eſt chargé.

ægrotantibus illis ſtipem largiri velit, vel ideo maximè quòd pecunia, quam pauperum utilitatibus deſtinaverat, nullomodo potuerit exigi. Quocirca rogavit ut juberet Curia nummos (*a*) quindecim vel ſexdecim, qui jam ante annos decem apud ſuum Tabularium depoſiti erant, ita ut ad quem pertinerent neſciretur, ægrotantibus illis erogari, quod facilè impetravit; nummique illi M. Joanni Fournier Canonico Eccleſiæ Cathedralis Pariſienſis B. Mariæ dicatæ numerati ſunt, in ægrotantium illorum uſus convertendi.

Die Lunæ 25. menſis Junii anni 1498. edictum fuit à Præfecto ſeu Præpoſito Pariſienſi ne quis infectus vel infecta lue venereâ commoraretur Pariſiis, ſed qui extranei & alienigenæ eſſent, ad ſua remigrarent; qui verò cives, egrederentur ex urbis ac ſuburbiorum pomerio, ut legere eſt in Actis Curiæ Pariſienſis, quæ Curia *Caſtelleti* dicitur; *Regiſtre bleu du Chaſtelet de Paris, fol.* III. *verſo.*

Tum in Actis Curiæ Pariſienſis quæ dicitur Curia Caſtelleti.

Ordonnance du Prevoſt de Paris pour les malades de la *Groſſe Vérole.*

Combien que par cy-devant ait eſté publié, crié, & ordonné à ſon de trompe & cry public par les Carrefours de Paris, à ce qu'aucun n'en peut pretendre cauſe d'ignorance: Que touts malades de la Groſſe Vérole *vuidaſſent incontinent hors la ville & s'en allaſſent, les eſtrangiers és lieux dont ils ſont natifs, & les aultres vuidaſſent hors ladite ville ſur peine de la hart: Neantmoins leſdits malades, en contempnant leſdits crys, ſont retournez de toutes parts & converſent parmi la ville avec les perſonnes ſaines, qui eſt choſe dangereuſe pour le*

Edictio Præpoſiti Pariſienſis in illos, qui magnâ variolâ *infecti ſunt.*

Quamquam jam antè edictum, promulgatum, & denuntiatum fuerit tubâ & præconis voce, ne quis ignorationem cauſari poſſit, ut interpoſitâ capitis pœnâ quicumque *magnâ* ſive *craſsâ variolâ* ægrotarent, abirent ocyùs ex urbe, alienigenæ quidem in eas urbes, in quibus nati ſunt; cæteri verò extra urbis pomeria; Nihilominùs tamen ægrotantes iſtiuſmodi, ſpretâ denunciatione, undique regreſſi per urbem vagantur & utuntur cum ſanis, unde maximum impendet periculum tum Plebi, tum (*b*) Optimatibus, qui nunc

(*a*) Nummi illi ſinguli ſolidos 36. tunc valebant, atque adeo ex præcedente computatione redderent hodie ſinguli minimùm libras Francicas octo.

(*b*) Aderant tunc Lutetiæ plerique Galliæ Proceres, Nobileſque primarii Ludovico XII. obſequium præſtituri, qui Regni nuper potitus poſt mortem Caroli VIII. Am-

peuple & la Seigneurie, qui à present est à Paris,

L'on deffend derechef de par le Roi & Monsieur le Prevost de Paris à tous lesdits Malades de ladite maladie, tant hommes que femmes, que incontinent aprez ce present cry ils vuident & se departent de ladite Ville & Forsbourgs de Paris, & s'envoisent, sçavoir lesdits forains faire leur residence és pais & lieux dont ils sont natifs; & les aultres hors ladite Ville & Forsbourgs, sur peine d'estre jectez en la Riviere, s'ils y sont prins le jourd'huy passé: Enjoint lon à touts Commissaires, Quarteniers & Sergents prendre ou faire prendre ceux qui seront trouvez pour en faire execution. Fait le Lundi 25. jour de Juin, l'an mil quatre cent quatre-vingt-dix-huit.

Lutetiæ adsunt.

Quapropter jubentur iterùm nomine Regis & Præpositi Parisiensis quicumque morbo illo infecti sunt, ut post promulgatam hanc alteram edictionem ex urbe urbisque suburbiis decedant, abeantque alienigenæ in urbes ubi nati sunt, cæterique extra urbis suburbia, sin secùs faxint, præcipites in amnem agendi, quoscumque ab hodiernâ die comprehendi contigerit. Mandatur simul Curatoribus, Præfectisque Vicanis & Apparitoribus, ut quoscumque obvios habuerint prehendant vel prehendi jubeant, denuntiatas pœnas daturos. Actum die Lunæ 25. Junii, ann. 1498.

Demum die 22. Augusti anni 1505. Senatûs-consulto decretum fuit *ut domus conduceretur, ubi lue venereâ infecti habitarent, & ut locarium numeraretur de pecuniâ mulctatitiâ.*

Tolosæ infectis lue venereâ tardiùs, sed eâdem ratione provisum est.

Tardiùs Tolosæ provisum est infectis lue venereâ, nec ante annum 1528. quo tempore dicitur à Guillelmo de Catel, *Mémoires de l'Histoire du Languedoc, pag. 237.* Domum quamdam cum adjunctâ æde Sanctæ Catharinæ in suburbio Sancti Michaëlis eorum usui addictam fuisse, quæ ideo vulgari idiomate appellata est *l'Houspital das Rougnousés de là rougno de Naples*, hoc est Nosocomium laborantium scabie Neapolitanâ.

Leges illæ vero contagionis modo, quo lues venerea disseminatur, meliùs comperto jam dudum antiquatæ sunt.

Tandem verò postquam experientiâ compertum est luem veneream, licet attactu idoneo contagiosa sit, attamen nec congressu aut alloquio in distans propagari, imò nec convictu aut contubernio, nisi opus venereum accesserit, contactusve alter intimus & per partes molles & porosas, cœptum est cum ægrotis leniùs agi, & abrogatis sensim severioribus Legibus cuilibet concessum est sui juris esse & valetudini ex voluntate consulere. Cavit tantùm Christiana charitas quæ in omnes effusa est, ne inopes, quos morbus premeret infortunio contractus, imò etiam quæsitus culpâ, tristi miserâque morte defungerentur ante diem, remediorum aut alimentorum penuriâ: Ideoque in majoribus urbibus vel certa nosocomia, vel saltem in nosocomiis communibus conclavia certa syphiliticis destinata sunt, ubi sanitati restituantur.

Consectaria, quæ ex

Ex his tria videntur posse colligi. 1°. Luem veneream novam esse. Quorsum enim Leges novas condere, nisi morbus novus fuisset? 2°. Lu-

basiæ fato functi die 7. Aprilis anni 1498. Rhemis jam redux erat, ubi inunctione consecratus fuerat die 27. Maii anni ejusdem.

tetiæ primùm innotuiſſe anno 1495. ut liquet ex primo Decreto dato menſe Martio anni 1497. ubi morbus dicitur à duobus annis graſſari. 3°. A leprâ Arabum planè diverſam fuiſſe. Quid enim cauſæ fuiſſet, cùm duo noſocomia elephantiacorum, vulgò *maladeries & leproſeries*, Lutetiæ præſto eſſent, alterum in ſuburbio Sancti Dionyſii, ubi nunc eſt Domus Sancti Lazari, alterum in ſuburbio Sancti Germani, ubi nunc eſt Morodochium, vulgò *les Petites Maiſons. Voyez La Marre, Traité de la Police, Liv. 4. Tit. 12. chap.* 1. cur ædes alienæ ad ſyphiliticorum uſus conducerentur multo ære, niſi pro certo tunc fuiſſet, lepram luemque venereiam ita differre inter ſe, ut qui alterutrâ harumce affectionum laborarent, cum infectis alterâ non poſſent unà promiſcuè cohabitare, niſi maximo utrorumque damno, ſcilicet labe mutuâ per contagionem reciprocatâ.

præcedentibus videntur poſſe inferri.

DE MORBIS VENEREIS.

LIBER SECUNDUS.

De Contagione, Naturâ & Therapeiâ Morborum Venereorum.

CAPUT PRIMUM.

Quâ ratione lues venerea contrahatur.

Initio luem veneream inter morbos epidemicos numeratam fuisse.

IGNORABATUR luem veneream, cùm in Europâ primùm apparuit, contagione traduci usu veneris, ægrotis scilicet modum quo infecti erant cautè dissimulantibus, ut flagitia celarent, vel forsan ne suspicantibus quidem posse tam gravem morbum solâ venere contrahi, utpote quæ contagionis ratio planè insolens esse videretur. Inde adeo factum est ut Medici, qui illo tempore florebant, summâ consensione crediderint, ut jam suprà dictum fuit, novum hunc morbum more cæterorum pestilentium epidemicum seu popularem esse, & induci proinde à causâ externâ & communi, qualem alii esse putabant noxium astrorum influxum vel planetarum aspectum; alii verò insalubrem aëris statum, quem pluviæ vel inundationes attulissent.

Gaspari Torellæ primo omnium de contagione luis venereæ soboluisse videtur. Ille sanè jam anno 1500. disertè docebat *Tractatu* I. *De Pudendagrâ*, hunc affectum *ut plurimùm evenire per viam contagionis*, sed tamen præconceptâ opinione ductus vel ægrotantium mendaciis delusus causam alteram simul adjungebat, asserens *ibidem* luem veneream *aliter etiam evenire posse utendo malo regimine*, quod exemplo Antonii cujusdam Marci, Catalani, Artium & Medicinæ Doctoris confirmare conabatur.

In eâdem sententiâ fuêre Jacobus Cataneus de Lacu Marcino, Genuensis, *Tractat. de Morbo Gallico*, *cap.* 3. anno 1516. Georgius Vella, Brixien-

ſis, *in Opuſculo de Morbo Gallico, cap.* 1. anno 1516. Nicolaus Maſſa, Venetus, *Lib. de Morbo Gallico, Tractatu* 1. *cap.* 2. anno 1536. qui licet luem veneream contagione potiſſimùm ſerpere faterentur, credebant tamen ſine contagione ullâ, *intrinſecâ*, ut aiebant, *alteratione* poſſe quoque generari. Quin imò Hieronymus ipſe Francaſtorius, Veronenſis, celeber ſuâ ætate Medicus, nec indiligens veri inveſtigator idem ſentiebat anno ipſo 1546. dum ſcriberet *de Morbis contagioſis*. Tametſi enim concedat *hujus Operis Lib* 2. *cap.* 12. *Maximam mortalium partem è contagione morbum hunc contraxiſſe*, putat tamen *obſervatum fuiſſe innumeros alios ſine ullâ contagione per ſe infectionem eam perpeſſos fuiſſe. Nam*, pergit ille, *impoſſibile alioquin fuiſſet tam parvo tempore, contagionem, quæ per ſe ſegnis eſt nec concipitur facilè, tantum terrarum peragraſſe ab unâ claſſe ad Hiſpanos primùm delatam, quando conſtat aut eodem tempore, aut ferè eodem & in Hiſpaniâ & Galliâ & Italiâ & Germaniâ & totâ ferè Scythiâ viſam fuiſſe.*

Sed pervicit tandem nota rei veritas, ac jam dudum certâ, conſtanti, indubitatâ experientiâ innotuit, & unanimi Medicorum omnium teſtimonio compertum eſt luem veneream non concipi, nec errore diætæ, nec aëris vitio, nec ullo rerum non-naturalium abuſu, nec ſpontaneâ humorum labe; ſed unicâ tantùm ratione propagari, ſi ab ægroto in ſanum communicatione traducatur. *Sed tandem uſu compertum eſſe propagari tantùm ex traduce.*

Hæc autem communicatio fit vel generatione, tranſmiſsâ à parentibus labe, dum tenellulum embryonis corpus concipitur; vel contagione, morbo ab ægroto in ſanum tranſmiſſo. Lues priore modo concepta *hæreditaria*, poſteriore verò, *adventitia* dicitur. *Nempe I. generatione.*

Lues hæreditaria creditur ab alterutro parentum in fœtum traduci poſſe, à patre & à matre: A *patre* quidem, quia ſeminales particulæ à patre deciduæ & venereo contagio infectæ embryonem, quem lambunt, ſimili labe coinquinant; à *matre* verò, quoniam hæc, cùm per novimeſtre geſtationis tempus nutrimentum fœtui ſubminiſtret, morbificum luis ſeminium, quo laborat ipſa, unà ſimul ſuggerit.

Quamquam ipſe quidem noluerim eam à parentibus communicationis viam prorſus rejicere, quam ab omnibus fermè Medicis probari novi, fatebor tamen ingenuè mihi meritò ſuſpectam videri, ſi de lue venereâ verè & propriè dictâ quæſtio ſit. Equidem ſæpè vidi Rachitidem aut affectûs Rachitidi congeneres, ſtrumas aut ſtrumoſos glandularum meſeraicarum tumores, atrophiam pulmonarem, oſſium diſtorſionem, unde gibboſitas, alioſque non paucos morbos hujuſcemodi, qui à lue venereâ degenere oriri ſolent, in tenella infantium corpuſcula traductos fuiſſe vel progreſſu ætatis tacitâ labe ſenſim prorupiſſe: Numquam tamen luem veneream verè ſic dictam & pathognomonicis ſignis conſpicuam, jure quaſi hæreditario, in infantes tranſmiſſam obſervavi, unde in eam opinionem facilè propenderem hæc à Medicis jam pridem levi fide ideo admiſſa fuiſſe, ut ſi res ita ferat, famæ poſſint ægrotantium conſulere, cauſam probabilem, ſi non veram luis prætexendo, quæ ægrotantes culpâ abſolvere videatur.

Sed hæc Lectorum judicio permittantur. Saltem ſi non unica, at verò certiſſima communicationis via eſt contagio quæ poſt ortum advenit; Quocirca magni intereſt modos omnes, quibus lues venerea tali contagione *Et II. præſertim contagione.*

traducatur, exploratos habere. In genere quidem notum est plurimorum morborum exemplo contagionem posse disseminari triplici ratione: 1°. *In distans*, interventu scilicet aëris in quem miasmata morbosa exhalent. 2°. *Per fomitem* qualemcumque, quo effluvia morbifica in sanos deferantur. 3°. Demùm *contactu immediato*, in quo liberrima est veneni transmissio: Sed simul quoque notum est modos hosce singulos ad propagandam luem veneream perinde locum non habere.

Non tamen contagione in distans.

Sic I. probatur tum experientiâ, tum ratione luem veneream contagione in distans propagari non posse: Experientiâ quidem, cùm nullum prostet in Medicorum Scriptis testimonium contrarium, unde licet jure colligere possibilem eum non esse contagionis modum, qui jam à ducentis annis & ultrà numquam observatus fuerit; Ratione verò, cùm venenum, quo lues venerea producitur, crassius, densius, fixius sit, ut in aërem vaporis instar exhalare valeat, atque eâ ratione in distans ad certum intervallum disseminari.

Imò forsan neque contagione per fomitem.

II. Haud ita perspicuè liquet de contagione alterâ, quæ per fomitem spargitur, jacendo scilicet in eisdem linteis, induendo easdem vestes, bibendo eodem poculo, os & labia extergendo iisdem mantilibus, quibus infectus jam usus sit. Proferuntur quidem exempla aliquot, quæ huic contagionis speciei suffragari videntur: Sic refert Nicolaüs Massa, *Lib. de Morbo Gallico, Tractat.* 1. *cap.* 2. *se curasse amicum quemdam suum, qui per contactum linteaminum, in quibus dormierat quidam qui habebat ulcus Gallicum in crure, captus fuit, licet in illis per unam noctem tantùm dormiverit.* Sic Antonius Fracantianus *Lib. de Morbo Gallico*, ait *se semel vidisse luem Gallicam hoc modo contractam à puellâ septem annorum, quæ pelliceam vestem cujusdam infectæ mulieris induerat.* Sic Fallopius *Tractat. de Morbo Gallico, cap.* 22. dicit *se loquutum fuisse cum sene, qui habebat domi duos laborantes, habentes partes posteriores ulceratas, & asserebat se infectum ob usum ejusdem latrinæ.* Sic demum Leonardus Botallus, Medicus Astensis, *Lib. de Luis venereæ curandæ ratione, cap.* 4. testatur *amicum & admodum familiarem quemdam suum, virum sanè integrum ac probum, hac miseriâ olim malè mulctatum fuisse, qui perpetuò supremo asseveraverit dejurio reputare secum minimè posse unde eam hauserit, nisi ex poculis cujusdam sibi necessarii, qui tunc acriter hac lue divexabatur.*

Sed hæc meritò dubia videntur, vel ideo quia rara sunt. Hæc olim forsan observari potuêre, primo ingressu luis venereæ, cùm vehementissima erat morbi malitia; & ea Fallopii sententia fuisse videtur, qui postquam retulit, ubi suprà, *primis temporibus creditum fuisse ex usu vitrorum atque poculorum posse nasci affectionem istam*, in hæc tandem verba concludit, *videte quanta morbi istius erat rabies, hodie non est timendum hoc.* Forsan etiam, quod sanè probabilius est, hæc omnia ab ægrotantibus astu conficta fuêre, ut fraude & fallaciâ flagitia celarent. Sanè, ut cum Brassavolo dicam, *Lib. de Morbo Gallico*, profiteri possum *numquam aliquem vidisse, qui morbum per fomitem susceperit, neque quempiam audivisse, qui id viderit.*

In summâ nollem equidem eam contagionis viam pertinaciter negare: Sicut enim certum est variolarum fermentum per fomitem traduci apud

Turcas, si guttulæ aliquot puris gossypio vel linamento exceptæ superficiariis cutis summæ incisuris insinuentur; imò verò apud Chinenses, si pustulæ aliquot à variolosis deciduæ in nares intrudantur; quidni fermentum venereum poterit quoque per fomitem transmitti pari ratione, sed tamen tardiùs, debiliùs, difficiliùs, quoniam fermentum istud altero fermento densius, crassius, fixius est. Verùm enim verò vellem multò minùs eumdem contagionis modum pro comperto admittere, cùm experimentis, quæ omni exceptione majora sint, nondum liqueat, imò contrà probabilis suspicio sit adultos adultasve, qui tales morbi causas afferunt, meliori jure luem veneream acquisivisse, sed præ pudore dissimulare. Sic Fallopius *Tractatu de Morbo Gallico, cap.* 13. falsè irridet quosdam, qui ut *defenderent castas matronas, dicebant eas fuisse aquâ benedictâ infectas, sed infectio illa*, inquit ille, *habuit originem per unum asperges, scio ego.*

III. Itaque contagio vel sola vel omnium communissima ea est, quæ fit contactu immediato ægroti cum sano penes partem aliquam, quo sanè constat experientiâ, si non semper, at saltem frequentissimè luem contrahi, præsertim si sequentes conditiones fortè coincidant, nempe si partes, quæ contactu junguntur, madeant humore, qui veneni venerei vehiculum sit; si molles, laxæ, veneno facilè permeabiles sint; si naturâ, situ vel fricatione calefiant & rarescant, atque adeo venenum tantò faciliùs imbibant. Sed maximè contagione per contactum.

Hinc cùm varia sit & multiplex contactûs species, in quo conditiones illæ simul reperiantur, multiplici quoque contactu potest lues venerea communicari.

1°. Usu veneris, sive mulier sana sui copiam faciat viro infecto, cujus balanus ulcusculis cancrosis obsideatur, cui virulenta fluat gonorrhœa, aut saltem cujus semen seminio venereo inquinetur; sive contrà vir sanus concumbat cum impurâ fœminâ, cujus muliebria ulcusculis erodantur, vel fluente gonorrhœâ conspurcentur, vel saltem seminali humore madeant, qui non sit veneni venerei immunis. Siquidem in priore casu ichor purulentum, quod à balano ulcerato manat, aut corruptum semen quod ejaculatione emittitur, vulvæ, vaginæ, utero venere æstuantibus adhærent allita, unde luem variaque luis symptomata brevi illatura sunt. In altero verò mentulæ glans, ex se quidem spongiosa, sed tunc tensione dilatata, & amatorio pathemate impensiùs rarefacta tabum quod ulcusculis extergitur, aut seminalem humorem veneno venereo prægnantem quem mulier ejaculatur in vulvam, altè imbibit, unde prima mali labes. 1°. Usu veneris.

Creditur etiam lues à viro sano contrahi posse cum muliere, quæ & ipsa sana sit, si paulò priùs illa rem habuerit cum infecto, & ad alterum illota accedat; quandoquidem reliquiæ seminis putridi paulò antè excepti, quæ in utero vel vaginâ etiam tum hærent, balanum viri paulò pòst admissi possunt pari labe inquinare, quâ virulentum semen, quod ab ipsâ muliere emitteretur, si infecta esset.

Demum quæcunque de contagione ex usu naturalis veneris dicta sunt, debent hæc eadem intelligi de usu pessimo veneris præposteræ, quâ contingit agentem vel patientem, prout alteruter morboinfectus fuerit, æquè celeriter ac alterâ venere quæ naturalis est, imò graviùs etiam contaminari, ut infrà probabitur.

2°. Lactatu. 2°. Lactatu, sive impura nutrix alumnum sanum lactet, nam tunc lac vitiatum, quod subministratur, tenellum infantis corpusculum simili vitio citò contaminat; sive alumnus impurus lacteat ex nutrice sanâ, quia tunc morbosa alumni saliva laxis mammarum papillis suctu insinuata venereum seminium secum intrò devehit.

3°. Basiatione. 3°. Basiatione, si procus infectus cum amasiâ sanâ, aut infecta amasia cum proco sano columbent labra conserendo labris, potissimùm verò si oris aut faucium interiora, ut columella, palatum, tonsillæ, gingivæ, lingua ulceratione vereneâ computrescant; quoniam saliva infecti vel infectæ, cùm ex se jam inquinata sit & purulentis guttis, quæ ab ulceribus deraduntur, simul gravida, debet simili vitio inficere tum labra sani vel sanæ, tum præcipuè linguam, cùm petulanti lasciviâ exerta vibratur. Sic Benedictus Victorius testatur *Lib.* 1. *de Morbo Gallico, cap.* 2. *se experientiâ edoctum fuisse juvenem ferè inculpabili sanitate munitum, longo quidem temporis intervallo assuetum quàm sæpissimè mulierem Gallico morbo depravatam ore exosculari, nullo per Jovem exercitato coitu ..... in morbum Gallicum incidisse.* Narrat similem historiam Carolus Musitanus *Tract. de Morbo venereo, Lib.* 2. *cap.* 4. de Monialibus Surrentinis, quæ morbum conceperunt puellulam suaviando quæ à nutrice infectâ lactebat.

4°. Cubitu solo. 4°. Cubitu solo cum inquinato vel inquinatâ, & sine ullo usu veneris, jacendo tantùm per aliquot noctes in eodem lecto & in iisdem linteis, præsertim verò si infectus aut infecta morbo quodam cutaneo laboret, qui à contagio venereo ortum ducat, ut scabie, pustulis, lichenibus, &c. vel si in lecto affatim sudet; Tunc enim ichor ab ulceratâ cute manans, aut sudoris halitus ab infecto prodiens & à sano accubante excipi, cùm pori cutis calore pateant, exceptaque luem similem communicare facilè possunt.

5°. Contrectatione partium ulceratarum. 5°. Denique immissione digiti vel manûs in loca, quæ ulcere vel fluxu venereo spurca sint, ulcera *verbi gratiâ* venerea digito explorando vel obstetricando infectæ mulieri, maximè verò si Chirurgi digitus, aut obstetricantis manus vulnere vel scissurâ saucientur, unde venenum faciliùs possit imbibi. Sic Antonius Gallus refert *Lib. de Ligno sancto non admiscendo, cap.* 1. *se obstetricem novisse, quæ dum mulieris inquinatæ partum exciperet, hoc morbo correpta fuit.* Sic Chirurgus, qui Carolum Musitanum Gallicè loquentem fecit in notis *ad Caput* 4. *Lib.* 2. geminam istiusmodi historiam refert, sed ita liquidè confirmatam, ut utraque videatur omni exceptione major. Sic demum Jacobus Vercellonus *Tractatu de pudendorum morbis & lue venereâ, articul.* 4. §. 1. testatur *se novisse adolescentem, qui cum meretrice sordidâ congredi veritus, ejus pudendum procaci tantùm manu attrectaverat, nihilominus membro hoc insolentissimè tumuisse, pustulis ubique scatuisse, inanem porrò delectationem constanti morbo expiaturum, ni ad opem medicam confugisset.*

Ex suprà dictis colligere est 1°. Duos quidem priores contagionis modos certis & frequentibus experimentis ita confirmatos esse, ut in dubium venire non possint: Tres verò posteriores, utcumque probabiles sint, nec certis careant Auctoribus, nondum tamen ita compertos videri.

2°. Duobus modis prioribus contagem promptam, facilem atque adeo frequentem esse, quia veneni transmissio certa, velox, copiosa est: Tri-

bus

bus verò posterioribus difficillimam, tardissimam, rarissimam ratione contrariâ, quia traductio veneni incerta, lenta, pauca est, potissimùm verò si in duriorem & integram cutem debeat introduci.

3°. Proinde multò plures lue venereâ infici prioribus duobus modis, quàm tribus posterioribus, cui asserto experientia manifestè suffragatur, cùm constet vix unum alterumve basiatione, cubitu, attactu contaminari, dum supra mille sunt, qui eodem temporis intervallo lactatu, sed potissimùm venereo concubitu vitientur.

CAPUT II.

Quid sit virus venereum & quale sit?

VIDIMUS in præcedente capite morbos venereos in Europâ contagione solâ propagari. Dimanat ergo ab ægris in sanos seminium sive miasma quoddam morbificum, quod paucâ quidem, imò paucissimâ quantitate & inconspicuis viis sano corpori insinuatum, dein copiâ, viribus, efficaciâ sensim invalescens totam humorum massam tardiùs citiùsve inficere valeat atque pessundare. Hoc autem seminium qualecumque solet nec ineptè *fermentum*, *venenum*, *virus venereum* nuncupari.

Luem veneream propagari morbifico seminio, quod *virus venereum* appellatur.

Hæc propagationis ratio ex traduce luis venereæ propria non est, sed cum cæteris quibuscumque morbis, qui contagione nocent, communis. Sic constat variolas pure pauculo è pustulis extracto & incisæ cuti instillato; pestem pure ex bubonibus manante & vulneri animalis cujusvis inserto; scabiem aut lichenes ichore quod è cute morbosâ defluit & sanæ cuti adhærescit; hydrophobiam salivâ canis rabidi in demorsam partem intromissâ; ægritudinem, quam Tarentula infert, humore, quem phalangium hocce puncturâ in cutem introducit, ceu fermentis totidem peculiaribus singulatim communicari.

Ut autem diversis illis fermentis natura diversa inest, quâ singula singulos morbos inferre valeant, quales solent advocare, sic quoque debet & ipsum virus venereum suâ propriâque indole pollere, tantò quidem cæteris magis nociferâ, quantò morbus quem producit cæteris gravior est, & quam ideo tantò pluris intersit notam habere perspectamque, ut inde certior adhibeatur medicina morbis, quos inducit. Frustrà quidem quæreretur de ejusdem naturâ, si ea vel analysi Chimicâ, vel miscelâ cum aliis notis liquoribus definienda foret, quandoquidem experimenta hujuscemodi nec institui ullâ ratione possunt, nec si instituerentur, satis tuta essent & omnis fallaciæ immunia; unum ergo Criterium superest, quod sit exceptione majus, ex notis scilicet veneni venerei effectibus, unde peculiarem ejusdem naturam & proprietatem haud ineptis conjecturis colligere licet.

Itaque I. Virus venereum partibus, quascumque afficit, ruborem, calorem, tensionem, dolorem, uno verbo phlogosim vel inflammationem infert. Sic in gonorrhœâ urethram, prostatas, vesiculas seminarias in viris; in fœminis verò vaginam, vulvam, prostatas & glandulas Cow-

I. Virus illud venereum phlogisticum esse.

perianas : Sic in ulcuſculis cancroſis, balanum, frænum, præputium in viris; pterygia, carunculas myrtiformes, cæteramque vulvam in mulieribus : Sic in bubone inguinales glandulas : Sic in exoſtoſibus perioſtium : ſic demum cæteras omnes corporis partes, quaſcumque virus obſidet, inflammari notum eſt. Virus ergo venereum phlogiſticum eſt & inflammatorium, hoc eſt ita naturâ conformatum, ut membranea partium ſtamina, intra quæ penetrat, denſando, criſpando, adeoque extrema vaſorum capillamenta, quæ iiſdem interjecta ſunt, conſtringendo, cogat devium ſanguinem à conſueto tramite in lateralia vaſa limphatica divertere, unde phlogoſis & inflammatio.

II. Virus illud venereum corroſivum eſſe.

II. Virus venereum ſibi permiſſum ſenſim rodit, exulcerat, depaſcitur partes, quaſcumque aliquandiu inflammavit. Sic in gonorrhœâ urethra, proſtatæ, veſiculæ ſeminariæ in viris; in fœminis verò proſtatæ, glandulæ Cowperianæ, vagina : Sic in ulcuſculis virilium, balanus, frænum & præputium; muliebrium verò, vulva variæque vulvæ partes : Sic in bubone glandulæ inguinis : ſic in exoſtoſibus lamellæ oſſeæ & perioſtium : ſic in palati & narium ulceribus columella ſeu uvula, pariſthmia ſeu tonſillæ, membrana pituitaria, oſſa palati quadrangularia, vomer, lamellæ narium oſſeæ, &c. roduntur & exulcerantur. Virus ergo venereum ita comparatum eſt figuratione, mole, mobilitate partium quibus conſtat, ut obvia partium ſtamina, quæ ſtrinxit, criſpavit, inflammavit, tandem diſcindere, diſrumpere, diſſolvere valeat, unde eroſio & exulceratio.

III. Virus illud venereum coagulans eſſe.

III. Virus venereum in partibus, quaſcumque attingit roditve, ſkirrhos, tumores skirrhoſos, calloſque producit. Sic in gonorrhœâ in utroque ſexu proſtatas, veſiculas ſeminarias aut glandulas vaginæ : Sic in ulcuſculis genitalium, oras ulcerum : ſic in bubone glandulas inguinum : ſic in puſtulis baſim & peripheriam puſtularum : ſic in exoſtoſibus perioſtium oſſi appoſitum, & perioſtii filamenta lamellis oſſeis interjecta : ſic meſenterii glandulas, hepatis acinos, vaſa pulmonum limphatica, indureſcere, skirrhoſa fieri, vel callis durioribus obſideri compertum eſt. Virus ergo venereum talis efficaciæ eſſe debet, ut partibus inſtillatum, ſi earumdem ſtamina nequeat diſrumpere & exulcerare, at ſaltem humorem limphaticum, quo humeſcunt, inſpiſſando, poſſit eadem in callos multiformes indurare.

IV. Virus illud venereum fixum eſſe.

IV. Demum virus venereum numquam in diſtans, ſed contactu tantùm immediato propagatur; quin imò nec contagioni compar eſt contactus quilibet, momentaneus, fugax, inter partes duras, calloſas, frigentes, ſed opus eſt contactu diuturniore, qui cum calore & rareſcentiâ inter partes molles & ſpongioſas intercedat, ut liquet ex iis quæ *præcedenti capite* dicta ſunt de modis, quibus lues venerea ſerpit & propagatur. Virus ergo venereum non conſtat partibus tenuibus, levibus, volatilibus, penetrabilibus, quæ in auras ſpargi poſſint; quæ in diſtans avolent; quæ ſtrictiſſimos poros celerrimè pervadant; ſed craſſis, ponderoſis, fixis, quæ communicari non poſſint, niſi calore exaltentur, niſi partes objectæ raræ ſint & permeabiles, niſi contactus intercedat immediatus & ſatis diuturnus.

Hinc consequitur 1°. Satis aptè conjici virus venereum acidæ aut acido-salsæ, corrosivæ & fixæ naturæ esse, quæ ab aquarum stygiarum vulgarium naturâ haud ita multùm abludat : Siquidem hæc una videtur esse proprietas, quâ virus possit simul & tam aptum esse ut inflammationem, exulcerationem, indurationem inferat, & tam ineptum ut in distans contagione celeri propagetur.

Hinc multa deducuntur consectaria de naturâ & qualitate seminii venerei.

2°. Verùm eam conjecturam urgendam non videri, quasi reverâ virus venereum aquis stygiis in omnibus congener esset ; neque enim credibile est posse unquam in humano corpore venenum tam nocens & tam actuosum generari ; sed eam ita accipiendam esse, quasi propositâ similitudine veneni proprietas non tam accuratè exprimatur, quàm quodammodo adumbretur.

3°. Nihilominus tamen virus venereum, quantulacumque sit ejusdem efficacia, numquam posse in Europâ, eâ sanguinis aut humorum corruptelâ, quæ à causis non-naturalibus & ordinariis inferatur, sponte generari ; cùm hìc lues venerea numquam ex se invadat spontaneo vitio, sed semper sobolescat traductione veneni insititii, quod tragœdiam ducat, atque primitivam labem cæteris humoribus inurat.

4°. Porrò virus venereum, quod à sano contrahitur, haudquaquam pro novo humore seu liquido habendum esse intra corpus admisso, cæteris naturalibus humoribus superinducto eosque inficiente, ut vulgò credi videtur ; sed meram esse vitiosam humorum naturalium qualitatem aut dyscrasiam, quâ degeneres à nativo statu in alienam naturam, hoc est in naturam præternaturaliter salso-acidam descifcant.

5°. Proinde humores omnes vitiosâ illâ qualitate inquinari non modò posse, sed etiam reipsâ inquinari plerumque, cùm ex præcedente capite liqueat luem veneream communicari lacte, dum à nutrice in alumnum traducitur ; salivâ, dum suctu aut suaviatione transmittitur ; sudore, dum cubitu contrahitur ; demum ichore limphatico aut pure, dum obstetricatione aut attactu ulceris sordidi & virulenti concipitur.

6°. Nihilominus tamen semen & seminalia fluida quæcumque huic vitio omnium maximè obnoxia esse, peculiari quâdam affinitate, quâ seminales quivis humores labem istiusmodi & faciliùs contrahant & altiùs imbibant. Sanè constat experientiâ luem veneris usu, adeoque seminis aut seminalium humorum vehiculo potissimùm propagari. Cujus rei ratio inde videtur repetenda, quòd semen & seminales cæteri humores, cùm acidam naturam ex se habeant, ut in physiologiâ probatur, possint ideo tantò faciliùs ad nimiam adeoque morbosam aciditatem ab inspirato veneno venereo evehi. Nec desunt alia similis analogiæ exempla inter certa venena, humoresque certos ; sic venenum hydrophobicum salivæ ; venenum variolosum puri pustularum ; venenum viperarum humori felleo, qui ad radices dentium uncinatorum latet ; venenum scorpionum, Tarentulæ, &c. humori quem utriculis ad caudam vel ad uncinos ori additos, conclusum habent, tanquam propriis vehiculis insident.

Cæterùm haud lubet tempus terere in refutandis eorum commentis, qui arbitrantur virus venereum nihil aliud esse, præter numerosam pulitiem animalculorum minutissimorum, agillimorum, vivacium, multi-

Proinde hallucinari eos, qui pu-

tant luem veneream produci à pullitie animalculorũ minutissimorum & mordaciũ.

plici prole fœtificantium, quæ semel admissa multâ progenie sobolescant; quæ ad varia corporis loca frequentes colonias deducant; quæ partes, quas incolunt vellicando, fodicando, mordendo inflamment, erodant, exulcerent; in summâ, quæ seclusâ humoris qualiscumque energiâ, universa inferant symptomata, quæ in syphiliticis conspicua sunt; cùm hæc enim meræ fabulæ sint, somniantium visis simillimæ, & ne conjecturis quidem nitantur ullis, nullâ quoque argumentatione opus est ut rejiciantur. Neque enim par esse videtur, ut à negante magno molimine everti debeant, quæ ab affirmante nullo stabiliuntur fundamento: Satis esse debet, si ad hoc argumentum transferamus, quæ in re haud dissimili à * Tullio dicta novimus, Nempe *nihil esse minus, non dico Medici sed hominis, quàm id objicere adversario, quod ille si verbo negarit, longiùs progredi non possit, qui objecerit.*

(a) *Philipp.* 2.

Porrò autem si pro vero semel admitteretur luem veneream ab animalculis sanguini innatantibus produci, idem quoque pari jure sentiendum esset, non modò de peste, ut olim Athanasio Kirchero è Societate Jesu ac nuperrimè Joanni Saguens ex Ordine Minimorum visum est, sed etiam de variolis, hydrophobiâ, scabie, lichenibus, cæterisque affectibus contagiosis, imò verò de morbis omnibus; atque adeo universa Medicinæ Theoria pessum itura foret; cùm nihil quidquam dici possit, ut probent luem veneream ab animalculis dependere, quod perinde non pugnet valeatque ad probandum ab animalculis similibus, sed diversi generis, cæteros quoque morbos deducendos esse, quo tamen nihil absurdius affirmari posse crediderim.

Datâ occasione narratur historia de Circulatore quodã, qui aiebat morbos omnes ab animalculis, singulos à singulis produci.

Memini quidem anno 1727. has easdem ineptias à Circulatore quodam, cui nomen erat *Boile*, Lutetiæ confidenter propositas fuisse, eâ quidem astutiâ, à quâ sibi cavere primo aditu facile non esset, sed eo tandem successu, qui debeat exemplo deterrere. Haud longa futura est narratio, nec ab instituto aliena, & quæ idcirco excusationem faciliorem impetrare possit. Asserebat Ille morbos omnes ab animalculis, quæ sanguini morbosè inessent, produci, diversos à diversis: Animalculis illis pestiferis animalia alia hostes esse capitales, singula singulis, quibus exagitarentur & delerentur, ut lepores à venaticis canibus, aut ab accipitribus columbæ: Se probè nosse singulorum animalculorum pestiferorum genera pro morbi cujuscunque naturâ, nosse quoque singulorum hostes acerrimos, qui ægrotantibus opitulari possent, & medicinas singulas, quæ animalculis illis auxiliariis fœtissimæ essent: Artem proinde se callere morbos quoscumque radicitus curandi methodo tutissimâ, brevissimâ, efficacissimâ.

Ut autem dictis fidem faceret, præsto erat microscopium cujus ope gloriabatur posse quæcumque diceret oculis ipsis repræsentari. Hoc autem microscopium mole satis magnum, non ex unico tubo recto, ut communis fert usus, sed ex quinque tubis constabat, qui ad datos angulos alternis flexuris obliquè committebantur. Sic enim aiebat objectorum imaginem magis augeri non solâ radiorum refractione per vitra interposita, ut in vulgaribus microscopiis, sed simul etiam eorumdem reflexione supra specula, quæ ad angulos singulos internè apposita laterent; pari vi-

delicet artificio, quo celeberrimus Newtonus non ita pridem usus est in conficiendis telescopiis, quæ licet brevia sint, ope tamen reflexionis cum refractione conjunctæ effectum eum præstant in observandis sideribus, qualem à longioribus telescopiis sperare vix liceret.

Extremo hujusce microscopii tubo, qui ab oculo longissimè distabat, vitra aptabantur plana vel leviter concava, quæ guttulas aliquot concluderent seri educti à sanguine recèns emisso è venis ægri cujuslibet: Dein omnia ex arte componebantur ut vitra ad microscopii focum consisterent, atque derepente intuentium oculis ingens offerebatur animalculorum examen fluido limpidoque humori celerrimè innatantium, quæ ut Ille aiebat pro aliâ morbi naturâ aliâ formâ spectabilia fuissent. Postquam hæc omnia ab adstantibus abundè spectata erant, vitris iisdem à microscopio detractis guttas aliquot instillabat humoris alius, fœti, ut ipse dicebat, animalculis, quæ priora venarentur & delerent, & omnibus denuò arte compositis, mutatâ subitò scenâ nihil apparebat ampliùs, quasi visa modò animalcula à posterioribus internecione deleta illico evanuissent.

Minimè mirum est similibus præstigiis fucum & diu & multis factum fuisse; sed tandem sedulâ & curiosâ inquisitione palam & apertè patuit quatuor infimos microscopii tubos visioni nullomodo conferre, sed ad fraudem unicè comparatos esse: Vitra proinde sero sanguinis vel alio quocumque humore madentia, quæ extremo ultimi tubi tanto apparatu aptabantur, ludificationis tantùm causâ apponi, cùm nec liquores quos continerent, nec animalcula, si qua iisdem inessent, in conspectum venire possent: Supremo tantùm tubo visionem fieri, & eo solo microscopium consistere; In hujus extremo vitra artificiosè latuisse, quæ liquorem concluderent aliquem animalculis fœtum, quales plurimi noti sunt: Dum cæteri tubi videbantur ad visionis negotium componi, vitra latentia à sycophanta vel ad focum supremi tubi callidè deducta, vel ab eodem abducta fuisse, atque eâ ratione facilè pro lubitu potuisse animalcula, quæ liquoribus inerant, vel offerri vel subtrahi intuentium conspectui.

En artes callidi quidem & vaferrimi veteratoris, sed simul etiam verè impudentissimi, qui præsenti sæculo, dum florent litteræ & rerum Physicarum studia, Lutetiæ in urbe scilicet doctissimis viris refertissimâ, ludos istiusmodi facere non dubitaverit! Nescio quidem quem fallaciarum fructum sibi ipse promisisset, sed certè scio quàm meritus fuerat pœnam fugâ prudenter cavisse; nam ubi primùm sensit fraudes retegi, convasatis sarcinulis clam abiit, excessit, evasit, erupit. Sic explosis tandem fabulis commentitiis, Medicina antiquissimis legibus restituta, & à ludibriis feliciter vindicata est.

CAPUT III.

Quibus viis virus venereum introducatur & quâ normâ æstimanda sit suscepti quantitas?

DOCET experientia, quam solam in rebus Medicis magistram agnoscimus.

I. Virus venereum intrò penetrare tripliti modo.

I. Virus venereum, dum contagione spargitur, triplici viâ in sanos admitti.

1°. Madore.

1°. Madore solo, cùm in obvios & superficiarios poros partis cui adhærescit, solo fluiditatis, caloris, fricationis motu sensim penetrat, ut & cæteris quibusvis fluidis commune est. Sic ulcuscula cancrosa accidunt in genitalibus in utroque sexu, si concubitu; in ore, linguâ, gingivis, palato, faucibus, si sugendo aut suaviando; in mammarum papillis, si lactando; in cutis habitu, si cubando; demum in manibus, digitisque, si obstetricando aut ulcera venerea contrectando lues contrahatur.

2°. Halitu.

2°. Halitu, cùm veneni partes calore extenuatæ vaporis instar exhalant & vicinioribus partibus inspirantur. Sic in gonorrhœâ urethra, prostatæ, vesiculæ seminariæ in viris; prostatæ verò, urethra, glandulæ Cowperianæ in fœminis: Sic in alumno ab infectâ nutrice lactente trachæa arteria, bronchia & pulmonum vesiculæ, solâ contagii exhalatione inflammantur, eroduntur & exulcerantur.

3°. Traductione per vasa limphatica.

3°. Denique traductione per vasa limphatica, cùm virulentæ guttulæ per poros partium in vasa limphatica, quæ cutem irrorant, insinuatæ unà cum circulante limphâ in proximiores glandulas conglobatas, quò & ipsa confluit, devehuntur, ubi vires exerunt. Sic concubitui impuro, ulcusculis cancrosis genitalium, aut gonorrhœæ parciùs fluenti tumores glandularum inguinalium; sic venereis gingivarum, linguæ, palati aut faucium aphthis vel ulcusculis in lactentibus aut iis qui basiis morbum concepêre, tumores glandularum maxillarium & parotidum; sic papillarum rhagadibus, scissuris, ulceribus venereis in nutricibus tumores glandularum axillarium solent supervenire, devectâ scilicet veneni parte à genitalibus in inguinales, ab oris interioribus in parotides vel maxillares, à mammarum papillis in axillares glandulas, juxta circulationis leges quibus limpha paret.

II. Eas corporis partes primas affici, per quas virus admittitur.

II. Proinde eas corporis partes veneno venereo primas omnium affici, quibus contagium admittitur: Genitalia nempe in utroque sexu, si concumbendo; linguam, gingivas, buccas, palatum, fauces in alumno, si sugendo, aut in amasio vel amasiâ si suaviando; mammarum papillas in nutrice, si lactando; corporis habitum, si unà cubando; summos demum digitos si obstetricando aut ulcera contrectando contages concipiatur. Unde facilè est fœminarum dissimulationem ludificare, quæ ut sese excusent à culpâ, solent aliquando falsam & absurdam morbi originem prætexere, cùm experientiâ compertum sit & eâ parte, quæ prima affecta fuerit, virus certissimè admissum fuisse, & virus numquam admitti, nisi ea pars, quâ admittitur, primùm affecta fuerit.

Explicantur Observationes, quæ in contrarium opponi possunt.

Frustrà in contrarium objiceretur luem ipso concubitu aliquando concipi sine prævià ullâ labe in obscænis partibus. Id enim ullo experimento, quod certum sit, confirmari negamus. Meminimus quidem legisse apud Bernardinum Tomitanum, *De Morbo Gallico Lib.* 2. *cap.* 13. sicut & alibi in unâ aut alterâ observatione ægrotantes duos tresve, qui morbum venereum localem nullum unquam experti essent, verâ & confirmatâ syphilide laboravisse, quam quidem in ægrotante Tomitani *imbecillitas universa virium, præsertim ventriculi labefactatio*; quam verò in duobus aliis pustulæ per cutem sparsæ indicarent.

Sed hæc neque numero neque momento tanta sunt, ut unanimi omnium sententiæ refragari valeant.

1°. Forsan ægrotantes falsi sunt, dum se à morbo locali vacasse affirmarunt; neque desunt probabiles erroris causæ; sic imperiti porros, qui breves & parum obvii in rugis fræni latent, ignorare; sic ulcuscula venerea sed benigniora pro fissuris cutaneis habere; sic leviores gonorrhœas, quamvis venereas, potatæ cerevisiæ, equitationi, aut nimio veneris usui adscribere non modò possunt, sed etiam frequentissimè solent. Multos sanè reperire esset venereâ lue sine præviis morbis localibus infectos, si ineptis inexpertorum narrationibus aut præjudiciis temerè fides adhiberetur.

2°. Forsan falsi sunt observatores ipsimet, dum ægrotos illos lue laborare judicarunt. Unum tantùm signum memorat Tomitanus, scilicet *imbecillitatem virium & ventriculi labefactationem*: Pariter Observator alter unum tantùm refert, *pustulas* videlicet *per cutem sparsas*; sed horumce signorum neutrum syphilidi demonstrandæ sufficit. *Virium* enim *imbecillitas & labefactatio ventriculi*, si luis venereæ signa sint, signa sunt valdè æquivoca, atque adeo valdè incerta: *Pustulæ* verò *cutis* certiùs quidem luem indicant, si venereæ sint, at pustulæ omnes venereæ non sunt, & in distinguendis pustulis, quæ à seminio venereo fiunt, haud rarum est fucum fieri vel oculatissimis. Sanè, ut liberè dicam, & plura & certiora signa expectanda fuisse viderentur in re tam ancipiti & tam novâ, præsertim cujus observationem publici juris facere consilium esset.

3°. Demus tamen rem in illis ægrotantibus se habuisse, ut narratur, quod sanè nimium nimiumque est. Quid tum? Luem veneream aliquando forsan posse contrahi sine prænunciis ullis morbis localibus. Esto. Sed simul ultrò confitendum est id si verum sit, tam raro usu venire, ut vix inter ægros mille, quid aio? Vix inter decem mille unum numerare liceat, quem lues eo pacto per saltum infecerit. Ergone una aut altera observatio, dubia, incerta, fallax, quæ si vera sit rarissima est, in normam statim ducetur? Neutiquam sane! sed notis & omni exceptione majoribus regulis insistendum est; & idcirco de lue venereâ quoties morbi locales præluserint, ex levioribus quidem signis judicandum est: Si verò nulli præcesserint, neganti opinioni adhærescendum est, vel ad summum quod reipsâ eòdem recidit, judicium cautè cohibendum, dum signa pathognomonica plura, urgentia, certo certiora rem in apertissimâ luce collocent.

Proinde facilè condono, ut de facti veritate ulteriùs *anquiratur*. Ne-

que enim obfuit unquam, profuit verò non semel de iis, quæ evidentissima esse videbantur, quæstionem movisse. Sed interim cordatos Medicos monitos velim, qui veritati & ægrotantium commodis servire student, ne sine certâ, exploratâ, gravi auctoritate talia effutiant, quæ manifestè adversantur notæ seminii veneri fixitati, quâ fit ut illæsâ parte quâ admittitur, non possit ultrà pergere : imò quæ pugnant cum evidente cæterorum venenorum naturâ, etiam volatiliorum, quæ licet altiùs penetrare valeant, primas tamen ac potissimas vires exerunt in partes, per quas intrò subeunt. Sic pus variolarum pustulas excitat vel solùm vel maximè in parte cui admovetur : Sic saliva canum rabidorum, dum hydrophobiam producit, inflammationem maximam infert cum dolore in demorsâ parte : Sic humor, quo scabies aut herpes affricatur, eam corporis partem præsertim inficit, cui adhæret agglutinatus ; sic venenum Tarentulæ dum tragœdiam edit in sanguine, dolorem peculiarem excitat in parte vulneratâ.

III. Inde virus paulatim ulteriùs pergere, & sanguinem inficere.

III. Virus tandem, si sibi permittatur, post affecta primùm ea loca, per quæ introgressum est, in ipsum sanguinem sensim deduci, quod duplici viâ fieri credimus, vel circulatione sanguinis, qui transeundo per confinia virulentas partes guttatim lambat & abripiat, vel circulatione limphæ, quæ ab infectis partibus redux unà secum plurimas veneni guttulas devehat in sanguinem, in quem ipsa perpetim confluit vasis peculiaribus. Virus autem utrâlibet viâ traducatur, inde sensim multiplicari, intendi, invalescere, atque demum multiplicem functionum læsionem inferre, sed de his sequenti capite.

IV. Virus, quocumque modo penetret, semper poris admitti tenuissimis & numerosissimis.

IV. In summâ virus, quocumque modo penetret, vel madore, vel halitu, vel circulatione limphæ, pari prorsus ratione guttularum tenuitate, fluiditatis motu, calore quo æstuat, mutuâ partium quas humectat fricatione primò semper introduci per poros minutissimos quidem sed fermè innumeros, quibus cutis densissimè pervia est & permeabilis, quibus tanquam emissariis seu spiraculis exeunt ἀπόῤῥοιαι, quæ intrinsecus effluunt, ut notissimum est experimentis Sanctorianis ; & quibus etiam tanquam immissariis seu infundibulis introeunt motu contrario ἐπίῤῥοιαι, quæ extrinsecus influunt, ut ex utilitate balneorum aquæ tepidæ, embroches aquarum thermalium, frictionum mercurialium, cataplasmatum, linimentorum, emplastrorum, unguentorum quorumcumque manifestum est.

Proinde seminii morbosi intromissionem æstimandâ esse.

Ex his consequitur 1°. Ad introducendum virus venereum unà simul conferre & infectum, qui agentis; & sanum, qui patientis partes sustinet; adeoque in æstimandâ admissi veneni quantitate rationem perinde habendam esse, tum conditionum omnium, quæ possunt ex parte communicantis seu infecti uberiorem veneni copiam intrò pellere; tum conditionum similium, quæ possunt ex parte accipientis seu sani uberiorem introductionem permittere.

Modò ex parte infecti seu communicantis tantùm.

2°. Conditiones ex parte infecti seu communicantis repetendas esse ex capite gemino : 1°. Ex copiâ seminii morbosi, unde cæteris paribus debet venenum eò uberiùs introduci, quò copiosiùs abundat. Hinc si gonorrhœa summè virulenta actu fluat, si pudenda ulcusculis venereis erodantur,

tur ; ſi citra gonorrhœam & ulcuſcula , ſemen vel ſeminales humores , in quos concumbentes mutuò colliqueſcunt, contagio venereo multo inquinentur , tantò faciliùs inde contagium communicabitur cæteris paribus, potiſſimùm ſi ex ſpurcitie hærentes virulenti humoris guttulæ in illotis partibus computreſcant. 2°. Ex qualitate ejuſdem ſeminii , unde virus cæteris paribus tantò faciliùs promptiùſque debet introgredi , quantò tenuius erit. Hinc ſi virus ſubtile , penetrans , fervidum fuerit ex naturali ſanguinis acrioris vitio , ex immodicâ corporis jactatione & excandeſcentiâ , quæ concubitum præcedat, ex impotenti amore , aut ſalaciore libidine , inde tantò expeditiùs celeriùſque per obvios poros in ſanum introrumpet , atque adeo contagione tantò certiùs nocebit.

3°. Pari ratione conditiones ex parte ſani ſeu accipientis deſumendas eſſe ex duobus capitibus ; 1°. Nempe ex texturâ partis , quâ virus admittitur , quæ ſi rarior , mollior , magis ſpongioſa , aut eroſa , cuticulâ denudata , ulcere ſaucia ſit , debet ideo cæteris paribus tantò uberius venenum imbibere. Inde eſt quòd lues celerrimè contrahatur , ſi balanus in viris naturâ rarior , defectu ſatis rigidæ erectionis mollior , aut eroſione quâvis ſuperficiariâ ſaucius ſit ; ſi in fœminis vaginæ aut vulvæ ſuperficies laxior , rarior , nimis ſpongioſa , aut exulcerata fuerit ; ſi in utroque ſexu urethra , proſtatæ , veſiculæ ſeminariæ ex male curatâ gonorrhœâ ſint adhuc ulceroſæ , fungoſæ , aut fiſtuloſæ , &c. 2°. Ex ſpatio temporis , quo pars veneno ingreſſuro objicitur , nam quò diuturnius fuerit , eò quoque futurum eſt ut cæteris paribus uberior admittatur veneni quantitas. Hinc ideo luis contagio potiſſimùm obnoxii ſunt , qui in venerem ſegnes vel frigidi opus tardè conficiunt , aut qui re peractâ vaſa non eluunt & abſtergunt , præcipuè ſi longiore præputio balanus obtegatur in viris , aut ſi latioribus pterygiis oſtium vaginæ occludatur in mulieribus , adeoque nidulantes ſuperſtitis contagii guttulæ pertinaciùs retineantur.

Modò ex parte ſani ſeu accipientis tantùm.

4°. Quapropter ſi omnia ſint paria ex parte infecti vel infectæ , pericula contagionis futura eſſe invicem in ratione directâ conditionum quæ ſunt ex parte ſanorum vel ſanarum ; ſi verò omnia paria fuerint ex parte ſani vel ſanæ , pericula eadem futura eſſe inter ſe in ratione directâ conditionum quæ ſunt ex parte infectorum vel infectarum ; demum ſi cuncta ſint utrimque imparia , contagionis pericula futura eſſe in ratione compoſitâ ex rationibus directis , tum conditionum quæ ſunt ex parte ſanorum aut ſanarum,tum conditionum quæ ſunt ex parte infectorum vel infectarum.

Modò ex parte amborum.

5°. Hinc ergo explicari commodè cur ſint alii qui contagium facillimè contrahant vel ex leviſſimâ occaſione , alii verò qui difficiliùs licet in diſcrimen ſæpiſſimè ſeſe conjiciant , alii demum qui difficillimè & ferè numquam ? Cur quidam quibus diu innocuus eſt veneris uſus cum maximè contaminatis , morbum celeriter concipiant , ſi cum aliis leviùs infectis miſceantur ? Cur nonnulli , qui cum infectis rem diu habuerunt ſine noxâ , dein tamen abſque ullâ morbi acceſſione ab eiſdem aliquando vitientur , aliaque hujuſcemodi plurima problemata , ad quorum tamen ſolutionem haud parum lucis conferent , quæ in ſequenti capite proponentur tum de multiplicatione ſeminii venerei ſemel ſuſcepti , tum de multiplicationis modo.

Hinc patet quanta varietas eſſe debeat in contagionis modo , quâ lues venerea propagatur.

CAPUT IV.

Quâ causâ virus venereum intrò admissum multiplicetur, & quænam sit multiplicationis ratio?

Virus venereum semel admissum multiplicari in infecto, dum lues confirmatur.

I. VIRUS venereum superficie satis angustâ, poris inconspicuis & strictissimis, brevi temporis spatio exceptum, adeoque paucâ quantitate intromissum, post affectas proximiores partes, ubi morbi locales statim excitantur, nisi sedulò & tempestivè occurratur, quà data porta sanguinem totum brevi inficit, unde varia ac multiplex læsio tum in partium substantiâ, tum in functionibus, qualis observatur in lue confirmatâ. Virus ergo venereum pedetentim in infectis copiâ multiplicatur, dum viribus invalescit.

Multiplicari magis, dum ab infecto uno plures alii inficiuntur.

II. Virus venereum, quo sanguinis massa contaminatur in lue confirmatâ, ab uno solùm, qui vitium ipse retinet, in multos, 10. 50. 100. ita traducitur, ut singuli sint, nisi medicina efficax citò adhibeatur, simili & æquè confirmatâ lue brevi contaminandi. Virus ergo venereum multiplicatur ex traduce, dum ab uno in plures contagione propagatur.

Multiplicari maximè, dum ab infecto uno in plurimos propagatur indefinitè.

III. Virus venereum serpit repetitâ transmissione, cùm unusquisque ex decem, vel quinquaginta primùm infectis sufficiat inficiendis decem vel quinquaginta aliis, qui singuli possunt totidem alios ipsi quoque inficere. Eo sanè modo à paucioribus Hispanis, qui ab Insulâ Haiti seu Hispaniolâ olim redierunt, luem veneream in totam Europam, partemque maximam Asiæ & Africæ disseminatam fuisse credimus. Virus ergo venereum gradariè multiplicatur, viresque acquirit eundo, dum numerosâ progenie sobolescens ab uno in vulgus spargitur.

Dari exempla similis multiplicationis in cæteris venenis.

Quæcumque de multiplicatione veneni seu fermenti venerei afferimus, cum venenis seu fermentis cæteris communia sunt. Sic canis rabidus paucæ salivæ vehiculo plures canes rabidos efficit, quorum unusquisque potest totidem alios simili labe de novo coinquinare. Sic scabiosus unus paucissimo ichore, quod à cute manat, pluribus scabiem affricat, qui singuli cum aliis totidem possunt eamdem communicare. Sic peste correptus unus obviis plurimis morbum infert afflatu vel effluviis, quorum unusquisque simili viâ peste eâdem totidem alios solet impertire. Sic demum æger unus variolis laborans potest pus sufficere quo plures inficiantur, quorum quilibet totidem aliis inficiendis par futurus est.

Imò etiam in fermentis omnibus.

Imò etiam eadem multiplicationis ratio in rebus ipsis sensu carentibus observatur; sic libra una fermenti vulgaris panifici plures farinæ libras in pastam convertit, cujus libra quævis totidem aliis farinæ libris fermentandis & immutandis pariter apta est: Sic congius florum cerevisiæ congios plures decocti ex hordeo seu *malto* in cerevisiam commutat, cujus cerevisiæ fermentatæ congius quivis similem mutationem afferre potest totidem mensuris novi ex malto decocti: Sic pomum putrescens poma alia circumposita in putredinem trahit, quorum singula dum computrescunt similem

labem totidem pomis aliis juxta positis impertiuntur, donec totus pomorum acervus eâdem pernicie corrumpatur.

Quænam conditiones requirantur ad eam multiplicationis speciem?

Patet autem attendenti ad singula propositam multiplicationis speciem 1°. Non succedere nisi inter corpora invicem fermentescibilia, qualia sunt omnia in exemplis laudata, hoc est inter corpora quorum partes motu intestino actæ sese invicem impetant, eâque luctâ singulæ & alterent & alterentur. 2°. Imò etiam inter corpora fermentescibilia non succedere, nisi certa intersit naturæ similitudo inter agens, cujus est conversionem moliri, patiensque, quod eamdem pati debet. Sic fermentum panificum farinam similaginis, ex quâ constat ipsum primitùs, in pastam convertit, quod nequicquam efficeret in farinâ milii; sic flores cerevisiæ decoctum malti, unde ipsi prodiêre, in cerevisiam commutant, quod in decocto lentium sive maizii non perficerent; sic etiam in præsenti quæstione humor virulentus ab unius sanguine defluens alterius sanguinem & humores, quorum natura compar est, simili virulentiâ pervertit, ac in vitii consortium trahit.

Hinc ergo sequitur 1°. Vi & energiâ fermenti minutissimas particulas fluidi immutandi ita atteri, subigi, comminui, conformari, ut mole, figuratione, nexu particulis fermenti ipsius simillimæ fiant.

Et quænam consectaria inde deducenda sint?

2°. Huic assimilationi eò aptiores esse particulas immutandi fluidi, quò naturâ propiùs accedunt ad formam qualem fermenti particulæ olim ipsæ habuêre, adeoque quò possunt faciliùs inde simili modo decíscere in formam, quam eædem fermenti partes jam obtinent.

3°. Inconspicuas illas mutationes, quibus particulæ fluidi immutandi alterantur & à primigeniâ formâ degenerant, fieri motu fermentativo seu intestino, ut in panificio & præparatione cerevisiæ evidens est, & ut de cæteris haud inani creditur conjecturâ.

4°. Proinde sanguinis & humorum à sanguine secedentium immutationem, qualis fit ab admixto veneno venereo, produci motu illo intestino sive fermentativo, qui continenter viget in circulante sanguine, quo chylus, quem alimenta suggerunt, in sanguinem, quo sanguis in varios humores convertitur; atque adeo virus, quod sanguini inspiratum est, in ipso gliscere & multiplicari mechanismo eodem, quo sanguis ex chylo, quo humores cæteri ex sanguine renovantur.

Difficile esse mechanicam illius multiplicationis causam assignare.

Quærant jam umbratici Doctores, quibus dulce est insolubilia sectari & in phantasmatis ludere, qualis sit primitiva moles, figura, dispositio minimarum atomorum corporis immutandi; qualis debeat esse nova particularum facies, quam induunt, ut immutentur; quâ vi, quo artificio, quo mechanismo à priori formâ in hanc novam possint decíscere. Haud nobis suppetunt oculi satis lyncæi, ut scenas, quæ in eâ conversione exhibentur, possimus perspicere; & cæcutientibus temerarium videtur in tantâ formarum & mechanismorum possibilium diversitate de formis certis & de mechanismo peculiari solis conjecturis velle divinare. Quocirca mittendam censemus quæstionem obscurissimam, quæ forsan nec soluta lucem majorem rebus Medicis afferret, cùm experientiâ compertum sit Medicis practicis, posthabitâ causâ, si altiùs lateat & intricatior sit, plerumque satis esse, modò de effectibus certi sint.

Sed quod medicinæ sufficit, certò liquere multiplicationem illã ex duplici capite æstimandam esse.

Et sanè, ut jam ad quæstionem regrediamur, qualiscumque sit mutationis causa & mechanismus, manifestum est,

1°. Multiplicationem seminii virulenti in sano, dum inficitur, æstimandam esse ex duobus capitibus; 1°. Nempe ex viribus fermenti, quod agentis partes implet, & sanguinem cæterosque humores pervertit; 2°. Ex facultate sanguinis cæterorumque humorum, qui mutationem pati debent & fermenti efficaciæ pervertendos se præbent.

1°. Ex viribus seminii venerei ipsius, quod fermenti seu agentis partes sustinet.

2°. Vires quidem fermenti seu contagii venerei statuendas esse 1°. Ex copiâ quâ admissum fuerit, virus enim tantò fortiùs & efficaciùs aget cæteris paribus, quantò magis abundaverit; sed eâ de re consulatur caput præcedens. 2°. Ex energiâ quâ pollet, nam virus eò magis efficax & actuosum futurum est cæteris paribus, quò tenuius, acrius, subtilius erit, ex nativâ temperie, ut in regionibus calidioribus; ex morbosâ dyscrasiâ sanguinis unde prodiit, ut in cachecticis, biliosis, atrabilariis, febre hecticâ laborantibus &c. ex diuturnitate temporis à quo ægrotanti inest, ut in iis qui jam dudum morbis venereis afflictantur.

2°. Ex facultate sanguinis, qui patientis vices gerit.

3°. Facultatem verò sanguinis cæterorumque humorum, quâ se faciliùs pervertendos præbent, repetendam esse, 1°. Ex vitiosâ eorumdem qualitate, quâ venenum & citiùs & altiùs imbibunt; hinc qui cachexiâ vel obstructionibus laborant, aut qui biliosam vel atrabilariam temperiem à naturâ habent, faciliùs solent cæteris paribus labem inde concipere. 2°. Ex accidentibus variis, quæ veneni multiplicationi favent, ut sunt febrilis incandescentia, error in diætâ, animi pathemata vehementiora, exercitia immodica, crapula, vigiliæ nimiùm protractæ &c. quæ si frequentiùs contingant, gliscenti veneno solent calcar addere.

4°. Proinde multiplicationis modum æstimandum esse ex diversâ facultate sanguinis & humorum, in quibus debet venenum multiplicari, si omnia paria sint ex parte veneni; ex diversis verò veneni viribus, si omnia paria fuerint ex parte sanguinis & humorum; demum ex ratione compositâ ex rationibus diversis tum virium fermenti, tum facultatis sanguinis & humorum, si ex utrâque parte omnia imparia supponantur.

Unde pro variis individuis varietas summa debet esse in modo multiplicationis.

5°. Hinc ergo tantò magis patere solutionem problematum, quæ præcedenti capite proposuimus, & aliorum quamplurium quæ in praxi sæpiùs occurrunt, nempe cur alii à morbis venereis levioribus, & quibus videbatur diligenter occursum esse, in luem veneream confirmatam citissimè incidant? Alii contrà à morbis similibus, imò etiam urgentioribus & neglectis vel nullum vel leve & tardum damnum patiantur? Cur in aliis lues malignior diris symptomatis ferociat? In aliis contrà mitis sit & benigna? Cur celeriter modò, modò verò tardè procedat? &c.

CAPUT V.

Quo pacto virus venereum tam diu aliquando lateat in ſanguine ſine noxâ?

Jam dudum obſervatione compertum eſt, 1°. Virus venereum cùm profligatum creditur, clam aliquando latere ad multos annos in ipſo ſanguine, ſine ullâ ægrotantis noxâ, quæ manifeſta ſit, atque adeo ſine ullo ſui indicio: 2°. At verò, ubi primùm ex accidente ſanguinis craſis vitio pervertitur, quamquam virus nullum de novo accedat, hydræ inſtar ſponte reviviſcere, celerique progreſſu graviſſima ſymptomata inferre, unde lues confirmata.

Utrumque experientiâ compertum eſſe, tum virus venereum diu aliquando latere ſine noxâ, tum aliquando derepente reviviſcere.

Sanè utrumque mirum eſt, & poſſe virus ita nocens in medio ſanguine, quocum intimè confunditur, quietè tandiu deliteſcere ſine ullâ noxâ; & poſſe tam paucam veneni quantitatem in ipſo ſanguine, qui continuò renovatur, illibatam tandiu conſervari. Sed tamen neutrum ſeminio venereo proprium eſt; virus enim hydrophobicum, quod acrius eſt potentiuſque, non modò per multos à morſu dies, ſed etiam aliquando per annos plurimos ſopitum latet in corpore, priuſquam vires exerat, & aquæ timorem cæteraque hydrophobiæ ſymptomata advocet. Quin imò, ſi vulgari opinioni credendum ſit, fermentum ſeu virus varioloſum nobis congenitum eſt à materno utero, latetque proinde ſine noxâ longiſſimo tempore, donec oblatâ occaſione ſcenas agat plerumque funeſtiſſimas.

Quod utrumque cæteris etiam venenis commune eſt.

Medici, ut hunc nodum reſecent, vulgò exiſtimant virus venereum cæteraque venena iſtiuſmodi, dum innocuè latent, recondi loculamentis quibuſdam, quæ inter medias ſanguinis partes ſulfureas intercedant, vel in glandularum quarumdam receſſibus ſeponi, ubi ſint in tuto, ſed unde datâ occaſione poſſint quaſi ex inſidiis erumpere, & vi atque impreſſione ſanguinem cæteroſque humores, imò verò partes ſolidas peſſundare.

Nihilominus tamen ut hæc phœnomena explicentur, neque ſupponenda eſſe in ſanguine loculamenta, quæ virus concludant, neque admittendas in corpore glandulas, in quibus virus latere poſſit.

Sed hæc meræ nugæ ſunt, nec ad veri ſpeciem ſatis aptè confictæ: Quaſi verò in ſanguine, qui fluidus eſt, qui motu circulatorio indeſinenter truditur, cujus partes ſuſque deque multifarium aguntur, loculamenta ulla liceat comminiſci, invia, inacceſſa, quibus veluti totidem pyxidibus partes veneni venerei arctè concludantur ne exhalent, aut ne aliarum partium conſortio tandem immutentur: Aut quaſi receſſus, glandulave ulla ſit in toto corpore, in quibus ſanguinis vel humorum circulatio vel uno momento ceſſet in ſtatu naturali; in quibus contentus humor perenni jugique motu ſanguini non reddatur, ſi limphaticus; in deſtinata loca non convehatur, ſi recrementitius; vel foras non expellatur, ſi excrementitius ſit; demum in quibus humor ullus venereo veneno inquinatus poſſit per multos annos pacatè ſubſiſtere illibatâ formâ & indole.

Sed quid figmentis opus eſt, cùm poſſit quæſtionis ſolutio ex certiſſimis œconomiæ animalis principiis deduci? Chylus, qui ex alimentis confici-

Sed hæc facilè expla-

nari posse ex diverso modo, quo sanguis & humores jugiter renovantur.

tur, in sanguinem intra vasa convertitur fermentatione; ibidem fermentatione simili sanguis inde confectus, in humores secundarios ipse commutatur. Sanguis quidem, quandiu purus est, ex chylo probæ notæ sanguinem purum, & ex sanguine puro puros humores generat, ut in statu sano; at verò si sanguis veneno venereo semel inquinetur, similem paremque labem debet inurere, nisi ocyùs occurratur, tum sanguini quem ex chylo, tum humoribus omnibus quos ex sanguine de novo generat, unde virus, quod initio parcè insinuatum fuit, renovatur & perpetuatur.

Jam verò potest ea labes, quæ sanguini infertur seminio venereo, tripliciter gradu & intensione variare pro diversâ veneni admixti vel superstitis copiâ, aut diversâ sanguinis in quem agit, naturâ, qualitate, indole, nimirum, 1°. Gliscere in dies atque sensim invalescere veneno venereo multiplicato; 2°. Contrà minui & extenuari veneno venereo evanescente; 3°. Mediâ viâ progredi & statum modumque eumdem constanter retinere, veneno venereo renovato quidem sed sine accessione aut decessione ullâ.

Eâ nempe ratione virus admissum aliquãdo gradatim invalescere: & multiplicari.

I. Quidem si labes gliscat & invalescat, si virus inde celeri progressione augeatur in dies & multiplicetur, universa sanguinis & humorum massa brevi corrumpetur, unde lues confirmata; quod accidit ex triplici causâ, ut liquet ex præcedente capite: 1°. Si virus multum, acre, summè virulentum sit; 2°. Si sanguis in quem virus agit, vel naturâ vel per accidens pravus & vitiosus fuerit; 3°. Si, quod pessimum est, omnia hæc eadem ex utrâque parte simul coincidant.

Aliquando pedetentim extingui & evanescere.

II. Contrà si labes in dies retundatur & imminuatur, adeoque si contagium & viribus extenuetur & decrescat copiâ, inde tacitâ quidem sed certâ progressione virus omne sensim difflabitur, ut in iis qui à bubonibus, ulcusculis, gonorrhœis gravioribus convalescunt sine remediis, vel cum remediis haud satis efficacibus, & qui toto vitæ tempore optimâ fruuntur valetudine, in quibus virus venereum aliquantulum & diu latuisse, & optimâ sanguinis constitutione atque felici rerum non-naturalium usu sensim domitum fuisse nullus dubito. Sed tam faustum successum sperare numquam licet, nisi ex causâ triplici, ut colligere est ex præcedente capite lege contrariorum, 1°. Si virus paucum & benignum sit; 2°. Si sanguis purus, ritè constitutus, & perfectè elaboratus fuerit; 3°. Quod optimum est, si ex utrâque parte contingat ut hæc omnia unà concurrant.

Demum aliquando modum ita tenere, ut ad eumdem gradum constanter renovetur.

III. Quòd si labes medium statum teneat, ac proinde si virus jugiter quidem renovetur ut priùs, sed semper eodem tantùm gradu, qualem initio habuerit, adeoque perinde impari ad effectum, tunc quidem virus constanter perpetuabitur, sed ita coercitum & refrænatum ut effectu careat, seu quod idem est, latebit quidem in sanguine, sed latebit innoxiè, quemadmodum in praxi obvium est.

Ut hæc autem succedant, oportet ut virus, quod admittitur vel quod superstes remanet, modum ita teneat in quantitate & energiâ, & ut simul sanguis ipse mediocritatem ita servet in qualitate & generationis ratione, ut inde permittatur quidem veneni reproductio, sed constans & eadem semper permittatur, neque major neque minor. Sin secùs contige-

rit, si febre aut alio quovis morbo adventitio, si erroribus diætæ, vigiliis immodicis, crapulâ, &c. sanguinis qualitas vitietur, tunc quâ ratione sanguis à naturali crasi descîscet ipse, futurum est, ut ratione eâdem venenum anteà latens copiâ & viribus promptè invalescat, naturali ferociæ restituatur, atque inde quasi apertâ Pandoræ pyxide atra gravissimorum symptomatum cohors derepente incumbat, unde lues manifesta.

Possumus in confirmationem exemplum notissimum adducere, fructuum nempe, qui in arboribus silvaticis feri & agrestes ac proinde acerbi sunt, culturâ verò molliuntur & mansuescunt; non ideo quidem quòd nativam succi indolem, quæ agrestior est, deponant, sed ideo tantùm, quòd dulcior succus, quem excultum solum suggerit, natales arborum succos ita temperet, ut inde fructuum sapor mitior fiat; quemadmodum videtur vel inde posse argui, quòd fructus iidem ad pristinam acerbitatem subinde redeant, si à culturâ aliquandiu cessatum fuerit. Quippini ergo pari quoque modo potest pauca veneni venerei benignioris copia intra corpus latere quidem innocuè, quandiu sanguis purior largiorem veneni similis renovationem refrænaturus est; suæ verò reddi nativæ ferociæ & virulentiæ, ubi primùm depravatâ sanguinis integritate datur latenti veneno nocendi locus.

Una superest solvenda quæstio, utrùm vir latente morboso seminio infectus possit sanam mulierem, quâcum rem habuerit, lue venereâ inficere, aut vice versâ fœmina virum? Acriter quidem disputant Medici in utramque partem, dum affirmant alii, alii negant, sed cùm experientia utrique opinioni quandoque patrocinetur, pronum est inde colligere utramque opinionem perinde veram esse, atque adeo virum eumdem, in quo virus clam lateat posse & non posse mulierem, cum quâ concubuerit, lue contaminare, pro diverso mulieris statu, & vice versâ fœminam virum.

Quæ probè intellecta plurimum conferunt ad resolvenda varia problemata de contagione venereâ, quæ in quæstionem vocari solent.

Sanè quidem, quoniam constat ex iis quæ præcedente capite dicta sunt, infectionem non ab uno tantùm sed à duobus dependere, sequitur non in uno tantùm sed in duobus considerandam esse, ejusque propagationis modum non ex uno sed ex duobus æstimandum. Idcirco licet certus & constans supponatur inficientis status, necesse est ut effectus tamen diversè variet à diverso statu inficiendæ. Vir igitur, in quo virus lateat, potest quidem mulierem sanam lue manifestâ inficere, si ipsa naturâ, morbo, vivendi ratione, tali temperie, qualitate, indole fuerit, ut veneni venerei vis, quæ in infecti viri sanguine inefficax est, pervertendo sanguini mulieris compar sit: Non potest verò, si mulier robustior, sanior, meliori constitutione prædita sit, atque adeo vim eludat veneni concubitu admissi, quod in illâ perinde ac in viro effectu cariturum sit.

Ex eodem principio deducendum est, 1°. Cur mulier eadem, quæ cum viro in quo seminium latet, veneris usum diu habuit sine damno, dein tamen aliquando ab eodem celeri lue inficiatur? Id enim supponit quidpiam ex alterutrâ parte mutatum fuisse, unde contagium, quod ab infecto viro manat, jam efficacius sit, vel sanguis mulieris, qui inficiendus est, ad concipiendum venenum jam magis comparatus.

2°. Cur ex pluribus liberis, qui ab iisdem parentibus suscipiuntur, laboret unus aut alter strumosis vel Rachiticis affectionibus, quæ sunt dege-

neris luis symptomata, non verò alii? Id enim arguit hunc aut illum nativâ corporis constitutione, vel morbis, qui dum utero gestantur matrem debilitant, cæteris imbecilliores esse, unde contagio altiùs inficiantur; atque sic de cæteris omnibus phœnomenis, quæ in luis propagatione solent observari.

CAPUT VI.

De diversis methodis therapeuticis, quæ in curandâ lue venereâ à primo morbi ingressu in hanc usque diem adhibitæ sunt.

Medici circa luis venereæ ingressum morbi curationem detrectavère.

I. MEDICI, qui circa luis venereæ ingressum in Europâ florebant, morbi novitate & ferociâ stupefacti hæsère diu ancipites, quid agerent planè nescii: Nec enim audebant morbi curationem aggredi, cui se impares esse sentiebant. Possunt in rei testimonium adduci Scriptores & plures & ex diversis gentibus, qui morbi exordio suppares vixerunt.

1°. Sic inter Italos affirmabat anno 1500. Gaspar Torella, *in Tractatu de Dolore in pudendagrâ, Litteratos ab hac curâ fugisse, in hoc morbo se nihil scire confidendo; . . . . cùm enim*, pergit idem, *nostris temporibus talis monstruosa ægritudo à nullo fuerit visa, idcirco à nullo quantumcumque perito, experto, & senio confecto canonicè & rectè curari poterat.* Quæ eadem totidem verbis legere est apud Wendelinum Hock, anno 1514. *Tractat. de Morbo Gallico, cap.* 1. Sic etiam Jacobus Cataneus à Lacu Marcino asserebat anno 1515. *Tractatûs de Morbo Gallico, cap.* 7. *Apparente hoc novo in Italiâ morbo plurimos Medicorum insignes hæsitavisse & à curatione ipsius refugisse. Jure quidem*, subjungit Ille, *in curandis enim morbis prima intentio, ut Galeno placuit, ab essentiâ morbi sumenda est, quæ, cùm nulla hujus morbi memoria extaret, incognita erat.*

2°. Neque res meliùs cedebat tunc temporis in Hispaniâ, unde prima mali labes. Joannes enim Almenar, Hispanus, in *Præfatione præfixâ Opusculo*, quod de Morbo Gallico conscripsit ante annum 1516. conquerebatur de supinâ *Medicorum ignorantiâ in eo affectu curando.* Et Gonsalvus Hernandez de Oviedo narrabat anno 1535. *Lib.* 2. *cap.* 14. *Historiæ General. & Natur. Indiarum Occident.* Hispanicè scriptæ, Morbum Gallicum ferocem, curatu difficillimum, plerisque initio funestum fuisse, quoniam cùm ignotus esset, neque anteà unquam visus, Medici, quo pacto infectis mederentur, planè ignorabant.

3°. Constat neque minùs attonitos fuisse Medicos in Germaniâ; refert enim Ulrichus Huttenus, nobilis Germanus, anno 1519. *Lib. de curatione Morbi Gallici per administrationem ligni Guaiaci, capp.* 2. & 1. *Medicos ab ejus morbi ortu totum in Germaniâ biennium siluisse. . . . Et fugisse morbi aspectum, nedum contactu abstinuisse, ut mali prætereà nullius.* Ait verò Laurentius Phrisius, Medicus Metensis, anno 1532. *in Opusculo de Morbo Gallico, cap.* 1. *Pauperes hoc malo laborantes initio expulsos fuisse ab hominum conversatione, tanquam purulentum cadaver; derelictosque à Medicis (qui se nolebant*

nolebant intromittere in curam tàm ſpeculando & conſulendo quàm viſitando) *habitaviſſe in arvis & ſylvis.*

4°. Porrò quâ ratione Medici in Galliâ ſe geſſerint eodem tempore planè ignoro, cùm inter Gallos Auctor nullus exſtet, qui de lue vereneâ primis illis temporibus ſcripſerit, & antiquiſſimus omnium, quos noverim, ſit Jacobus à Bethencourt, Rothomagenſis, qui anno 1527. Tractatum de Morbo Gallico ſive venereo edidit, ſed cujus ætate jam nota erat tum Mercurii tum Guaiaci adminiſtratio & uſu frequenti confirmata. Nullus tamen dubito quin eodem ac cæteri ſtupore perculſi fuerint, ut ex ſcriptis hac de re legibus à Senatu Pariſienſi, quas ſuprà attulimus *cap. ultimo Libri præcedentis*, haud obſcurè videtur colligi.

II. Exin verò morbo latiùs opinione diſſeminato, cùm numerus opem quæritantium in dies magis magiſque creſceret, puduit tandem Medicos officio in re tam gravi penitus deeſſe. Sic ergo primùm verecundiâ potiùs quàm confidentiâ morbo Medicina fieri cœpta eſt, & mali curatio attentari. Liquet autem ex Operibus Nicolai Leoniceni, Conradi Gilini, Gaſparis Torellæ, Sebaſtiani Aquilani, Antonii Benivenii, Jacobi Catânei, Wendelini Hock, cæterorumque Medicorum ejuſdem ætatis, in ſequenti Therapeiâ adhibendâ Medicos omnes conſenſiſſe, quam ceu rectæ rationi methodoque ad congeneres affectus receptæ maximè conſonam, *methodicam* ſeu *rationalem* nuncupabant.

Deindè curationem aggreſſi ſunt therapeiâ, quam methodicam ſeu rationalem appellabant.

1°. Quidem diætam imperabant tenuem, cùm ex Hippocrate *Aphoriſm. 9. Section.* 2. impura corpora, quò plus nutriuntur, eò magis lædantur; & ſalubrem, ad quam videlicet deligebantur cibi eupepti & euchymi, qui ſanguinis vitio temperando pares eſſent.

2°. Venam incidebant ineunte morbo rariùs vel frequentiùs pro ægrotantium ætate, viribus, temperie: Morbo verò jam progreſſo à venæ ſectione plerique cavebant, cujus vices malebant ſupplere ſanguiſugis vel cucurbitulis.

3°. Quæ in primis viis congeſta erant, educebant vel clyſteribus *laxativis* ex decocto emolliente, caſſiâ, catholicone, diaphœnico, &c. vel medicinis *minorativis* ex ſennâ, caſſiâ, mannâ, myrobalanis, tamarindis, ſyrupis pomorum Regis Sapor, de cichoreo compoſito, roſarum ſolutivo, &c.

4°. Inde digerebant pravos humores, qui ſanguini inerant, potionibus alterantibus, pro variâ ſanguinis craſi variis, modò blandioribus, ut 1°. Apozematis ex ſuccis depuratis cichorei ſilveſtris, borraginis, bugloſſi, ſcolopendrii, &c. 2°. Syrupis ex iiſdem ſuccis; 3°. Sero lactis vaccini, cui herbæ eædem incoquebantur: Modò verò efficacioribus, ut 1°. Decoctis radicum apii, petroſelini, fœniculi, aſparagi, polypodii, &c. & foliorum fumariæ, ſcabioſæ, epithymi, praſſii, ſummitatum lupulorum, &c. 2°. Syrupis ex iiſdem; 3°. Sero lactis iiſdem herbis alterato.

5°. In eumdem finem utebantur balneis in aquâ tepidâ, modò purâ, modò priùs decoctâ vel cum radice althææ & nymphææ; foliis malvæ, brancæ urſinæ; floribus chamæmeli, meliloti; ſemine lini, &c. ad emolliendum & diluendum: Vel cum radice cucumeris aſinini aut ſerpenta-

riæ; foliisque lapathi acuti, chelidoniæ, scabiosæ, prassii, &c. ad resolvendum.

6°. Humores semel digestos dilutosque purgabant identidem catharticis efficacioribus, modò simplicibus, ut agarico, sennâ, aloë, diagridio, turpetho infusis in aquis decoctisve *appropriatis*, vel syrupo aut conservâ exceptis in opiatam; modò compositis, ut electuario lenitivo, diasennâ Rhasis, diacatholicone, electuario Indo minore, confectione hamec, electuario de dactylis, &c. pilulis cochiis, fœtidis, aureis Nicolai, de hierâ Ruffini &c.

7°. Pustulas, si quæ cutem deturparent, calidè inungebant post balneum linimento ex detergentibus & exsiccantibus, ut mastiche, thure, myrrhâ, fuligine, sulfure vivo, lithargyrio, tartaro albo, radice ireos, enulæ campanæ, lapathi acuti &c. tenuissimè pulveratis & axungiâ exceptis.

8°. Si qui verò dolores torquerent, affecta loca sæpiùs illinebant calidissimè oleo olivarum antiquo, laurino, chamæmelino, anethino, de spicâ, de croco; Medullâ cervi, vulpis; Adipe humanâ, sapone veneto, decocto hyoscyami &c.

9°. Ad morbum difficiliorem utebantur *stuffis*, in quibus blando aquæ ferventis calore, vel thymiamatum fumo ægri sudore manabant copioso, quo sordities, quæcumque cuti adhærescebant, abstergebantur. Pro pauperibus loco stuffarum calore furni sudationem movebant felicissimo successu, si Gaspari Torellæ credere est, qui *in Tractatu de pudendagra* ait *inter omnia sibi experta pro curatione doloris ac etiam pustularum esse, ut patiens intret ad sudandum in furno calido, aut saltem in stuffâ, & hoc faciat diebus quinque continuis jejuno stomacho.*

10°. Haud deerant, qui ad everrendas morbi reliquias multiplicem viperarum usum suaderent, ut vini, in quo viperæ extinctæ essent & aliquandiu infusæ; jusculorum ex viperis; carnis viperarum elixæ vel assatæ; syrupi ex decocto viperarum &c. quæ singula fusiùs explicata invenies apud Sebastianum Aquilanum, Jacobum Cataneum à Lacu Marcino, Petrum Andræam Matthiolum, & Joannem Benedictum.

11°. Demum cauterium bregmati, occipiti, brachio tibiæve inurebant, quo latentes morbi reliquiæ sensim exhaurirentur, ut ab Hispanis etiamnum factitari dicitur. Sic ait Coradinus Gilinus, *in Opusculo de Morbo Gallico, cauterium actuale vel potentiale super commissurâ coronali maximum ferre juvamentum,...... & se hoc in pluribus expertum esse hanc ægritudinem in gulâ patientibus, qui omnes curati sunt ad laudem Omnipotentis, qui omnium inferiorum & superiorum causa existit.* Similia legere est apud Wendelinum Hock, & Benedictum Victorium.

Poterant quidem ea singula morbi ferociam mitigare, humorum virulentiam lenire, & ad summum viam remediis efficacioribus parare. Plerisque sanè, nec sine successu, etiamnum utimur, quoties ægrum ad inunctiones mercuriales præparatum cupimus. Sed neutiquam poterant hæc universa morbum ita ferocem extirpare, & pestilentiam, quâ tota humorum massa imbuta erat depellere. Haud ergo mirum si Medici eâ methodo oleum & operam ita perdiderint, ut referat Gabriël Fallopius, *Tractat. de Morbo Gallico, cap. 20. Medicos, qui aderant in principio, despe-*

rasse in arte, cùm viderent se methodo non potuisse invenire rationem curandi, ideoque *fuisse in maximo despectu tunc temporis apud omnes, & nisi casu Chirurgici audacissimi invenissent hydrargyrum, & nisi Hispani illi supervenissent docti quomodo morbus tractaretur* in Indiis, fore ut *rebellis esset morbus & adhuc sæviret.* Quæ ipsissima verba profert etiam Prosperus Borgarutius, *suæ Methodi de Morbo Gallico cap. 2.* ea scilicet à Fallopio mutuatus, sed suppresso tamen ejus nomine.

III. De Hydrargyro sive Mercurio pauca quidem hîc proponere animus est, cùm hoc argumentum fusiùs tractaturi simus sequenti capite. Attamen ut sibi constet narrationis ordo, oportet attendere Medicinam, quæ ex Mercurio ad luem veneream petitur, non casu inventam, ut censebat Fallopius, sed ex antiquiorum Medicorum praxi analogicè deductam esse: Jam ab antiquissimis luis venereæ temporibus adhibitam fuisse, scilicet ante annum 1498. atque adeo ab ipso morbi ingressu: Videri quidem ab Empiricis vel Chirurgis primùm tentatam fuisse, at verò ubi semel successu comprobata fuit, à Medicis celeberrimis non laudatam modò, sed etiam usurpatam esse: Porrò parcâ, imò parcissimâ manu initio admotam fuisse, atque adeo nullo vel minimo periculo: Factum verò dein aliorum quidem Empiricorum ignorantiâ & præcipitantiâ, ut præproperâ festinatione remedii vis plerumque inefficax esset, unde Huttenus asserit, *Lib. de Morbi Gallici curatione per administ. ligni Guaiaci cap. 4.* eâ methodo *vix centesimum quemque levatum fuisse, recidivo ut plurimùm malo*: Aliorum verò temeritate & imprudentiâ, ut Mercurio largiùs illito gravissima cierentur incommoda, imò verò mors ipsa præcipiti casu non rarò accerseretur; unde contendit Gaspar Torella, *in Tractatu de Dolore in pudendagrâ*, eâ therapeiâ Cardinalem Segobricensem, (Bartholomæum, ut opinor, Martinum, Valentinum apud Hispanos, Episcopum Segoviensem, qui creatus Cardinalis ab Alexandro VI. anno 1496. mortuus est anno 1500.) Alphonsum Borgiam, Alphonsi fratrem, innumerosque alios miseram mortem ante diem obiisse: Quapropter Medicos non paucos tot infortuniorum testes in eam medendi methodum acriter invectos esse, non solùm tanquam periculosam, sed etiam tanquam lethiferam, neque forsan injuriâ, si putemus mercurialem therapeiam tunc temporis ut plurimùm adhibitam fuisse ab ignarissimis nebulonibus & in Medicinâ planè hospitibus, qui quasi Andabatarum more in tenebris pugnavissent, Mercurium, remedium nempe ferocissimum, nec arte temperare norant, nec gravissimis symptomatis mederi, quæ sibi permissus Hydrargyrus plerumque advocat.

Visum quoque nonnullis ex analogiâ vim hydrargyri experiri, sed methodo temerariâ, ideoque minùs felici.

IV. Itaque res eò tandem reciderat, ut ambigerent ægrotantes utrùm utri præstaret, an Medicos auscultando lentâ labe contabescere? An verò certis cruciatibus exponi, imò evidens capitis periculum adire empiricis confidendo? Cùm ecce contingit in Europam deferri ligna ex Indiâ, *Guaiacum & Lignum sanctum*, quibus luem veneream sine periculo eradicari contendebant, & quæ ideo miro applausu excepta sunt, tanquam humani generis alexicaca.

Circa annum 1517. in usum ligni Guaiaci certatim itum est.

Refert Ulrichus Hutten, qui Tractatum scripsit anno 1519. *de Morbi Gallici curatione per administrationem ligni Guaici cap. 1.* remedia ea Euro-

pæ innotuiſſe *biennio antè*, atque adeo anno 1517. quod videtur confirmari à Leonardo Schmai, Salisburgenſi, qui anno 1518. Opuſculum de iiſdem lignis edidit, in quo fatetur id remedii genus recentiſſimè detectum eſſe, & vix dum in Germaniâ ſolo nomine notum. Si tamen fides adhibenda ſit Antonio Muſæ Braſſavolo, *in reſponſis ad quæſtiones Alexandri Fontanæ*, ligna illa in Italiam tardiùs devecta ſunt nec ante annum 1525. cùm *ipſe aſſerat anno* 1551. dum ſcriberet, *viginti ſex annos agi, quòd in Italiam devectum eſt ejuſcemodi lignum*, ac *ſe primum* fuiſſe, qui hujus ligni *decoctum Ferrariæ præbuerit Illuſtri Æneæ Pio, cùm omnibus aliis Medicis novum ac inuſitatum videretur, (ut verè erat) medicamentum, multique id ipſum deriderent, quouſque viderunt Illuſtrem Virum ſanitati reſtitutum eſſe.*

Quod remedii genus ab Indigenis Inſulæ Hiſpaniolæ primùm indicatum eſt & inde in Europam delatum.

Narrat *ibidem* idem Braſſavolus quâ ratione illud remedium Europæ primùm innotuerit. *Fuit*, inquit, *Conſalvus quidam Hiſpanus morbo Gallico ſæviſſimè affectus, qui rei famâ commotus, (nam omnibus ferè aliis expertis præſidiis ſanitati reſtitui non potuerat) unà cum aliis ad Inſulas nuper repertas navigavit, ſeque curari fecit ac ſanitati reſtitui: Poſteà in Luſitaniam rediens Medici officio functus eſt, & eodem modo morbo Gallico affectos curare cœpit, quo & ipſe ab Indo quodam Medico curatus fuerat.* Neſcio quo conſilio Joannes Freind, Vir de re medicâ optimè meritus, in tertiâ *Hiſtoriæ Medicinæ* parte huic Conſalvo, de quo Braſſavolus, *Ferrandi* ſeu *Fernandi* nomen de ſuo addiderit, quaſi nempe vellet innuere eumdem cum Conſalvo Fernando de Oviedo vel Ovietenſi fuiſſe, quod tamen à vero alieniſſimum puto, cùm Ovietenſis in Luſitaniâ Medici officio numquam functus fuerit, ſed ab anno 1513. quo juſſu Ferdinandi Arragonum Regis Indias petiit, ut regio nomine attenderet ad mineras, & mineralium fuſiones, ibidem commoratus ſit ad annum uſque 1525. imò verò 1535. ut ipſe teſtatur in ſuâ Indiarum Occidentalium Hiſtoriâ.

(a) *In notis* ad Hieronymum Benzonum, *editum Francofurti à Theodor. de Bry ann.* 1594.

Sunt qui rem paulò aliter narrent, (*a*) nempe *Hiſpano cuidam, qui luem Indicam ab Indicâ concubinâ contraxerat & qui diris cruciatibus torquebatur, famulum Indum in Hiſpaniolâ Medicum agentem aquam Guaiaci propinaviſſe, quâ non ſolùm magnis illis cruciatibus liberatus eſt, ſed priſtinæ etiam ſanitati reſtitutus:* Hujus exemplo plurimos alios Hiſpanos morbo eodem infectos curatos eſſe: Inde harum curationum famam Hiſpali primùm evulgatam fuiſſe ab iis, qui ex eâ Inſulâ redierunt & hinc per totam Hiſpaniam ac demum per totam Europam, quam ea lues jam occupaverat.

Demum ſi Ulrichum Huttenum audiamus, *de Morbi Gallici curatione per adminiſtrationem ligni Guaiaci, cap. 6. Nobilis quidam Hiſpanus, cùm Quæſtor in Provinciâ* (Inſulæ Hiſpaniolæ) *eſſet, ac morbo graviter affligeretur, monſtratâ ab Indigenis medicinâ, uſum ejus in Hiſpaniam attulit primùm anxius ne non trans mare, quales in Inſulâ, eſſent ejus effectus.*

Sed ut-ut ſit de modo, quo Guaiacum in notitiam venerit, certiſſimè conſtat unanimi Auctorum omnium coætaneorum conſenſu id remedii genus ab Indis Occidentalibus acceptum à quibus lues accepta, & ab Hiſpanis in Europam tranſmiſſum eſſe, per quos lues tranſmiſſa fuerat; atque adeo antidotum inde petitam, unde malum petitum erat, quemadmodum olim de Achillis haſtâ fabulabantur, *quaſi vulneris auxilium tulerit*

eadem, quæ vulnus inflixerat, ut apud Plinium legere est *Histor. natural. Lib.* 25. *cap.* 5. & *Lib.* 34. *cap.* 15.

Hæc autem ligna Indica, quæ ad luem veneream usu valent, duo sunt ut jam innuimus: Alterum (*a*) solidum, densum, resinosum, nigricans, constans ex fibris variè implexis, saporis acris, amaricantis & aromatici, odoris fragrantis, quod ab Americanis *Hiacan* seu *Huiacan* vocabatur, unde Europæis *Guaiacum* dictum est: Alterum densitate, fibrarum implicatione, sapore, odore, priori ferè proximum, sed albidius seu potiùs subflavius, quod ab indigenis *Hoaxacan* appellatum, ab Europæis *Lignum sanctum* nuncupatum est, propter insignem usum & efficaciam. Utriusque cortex est lignosus, tenuis, durus; ex plurimis lamellis parallelis & strictè densatis conflatus; extùs ex cinereo rufescens, nigricans, maculatus; intùs pallidus & lævigatus; saporis acris, amaricantis, odoris ferè nullius.

Descriptio Guaiaci & ligni sancti.

(*a*) Paulus *Hermannus in Cynosurâ materiæ medicæ*. Samuël Dale *in Pharmacologiâ*.

Arbores, quæ hæc ligna proferunt, non ætate solùm, ut multis & nunc & olim visum est, sed specie differunt, ut demonstratum est à Joanne Terentio in notis ad Gonsalvum Hernandez Ovietensem, & à Plukenetio in Phytographiâ, quamquam ad idem vel ad affine genus pertinere credantur. Prior quidem, quæ suppeditat Guaiacum, olim primùm observata legitur in Insulâ *Hispaniolâ*, hodie *Sancti Dominici*, sed maximè in Insula *Beatâ*: Altera verò, à quâ depromitur lignum sanctum, olim obvia erat in Insulâ *Borichen*, quæ jam sancti Joannis *de portu ricco* seu *divite* dicitur. Nunc verò ambæ frequentes sunt in plerisque Insularum Antillarum & in eâ totâ Americæ parte, quæ Zonæ Torridæ subjacet.

Initio, quandiu Guaiacum & lignum sanctum auro contrà cara erant, mos fuit in eorum locum sufficere ligna varia Europæa, quorum virtus congener vel affinis esse censebatur, ex * citro, cupresso, pinu, terebintho, corno, corylo, buxo, sed plerumque nullo vel minimo successu. Unum est, quod forsan exceptum velim, lignum videlicet ex junipero, cujus decocto recentem luem curari vel saltem mitigari compertum esse dicitur non unâ experientiâ: Quâ de re præter Antonium Musam Brassavolum, *loco ad libri marginem laudato*, legi velim Joannem Leonis *Descriptionis Africæ Lib.* 1. *in fine*, & Julium Cæsarem Scaligerum, *in Cardanum de subtilitate, exercit.* 181. *n°.* 19. de usu ligni juniperini in Africâ ad luis venereæ curationem.

Quæ olim habita sint pro succedaneis Guaiaci & ligni sancti?

Possem quoque in testimonium adducere Franciscum I. Galliarum Regem, qui idem (*b*) ipse sentiebat de hujus ligni virtute, & contra quem Guillelmus Rondeletius satis temerè pugnavit, nimiùm scilicet confidens auctoritati Dioscoridis, cujus vulgaria exemplaria habebant tunc temporis *ramenta juniperi lethifera esse*, sed nescius hæc verba Dioscoridis textui ab alienâ manu inserta fuisse & quasi spuria ab Auctoris illius exemplaribus abesse quæ melioris notæ erant.

(*b*) Guillelmus Rondeletius, *Lib. de Morbo Italico.*

* Ulrichus Huttenus, *Lib. de Morbi Gallici curatione per admin. Guaiaci, cap.* 21.
Antonius Musa Brassavolus, *Lib. de Morbo Gallico.*
Gabriel Fallopius, *Tractat. de Morbo Gallico, cap.* 37.
Bernardinus Tomitanus, *Lib.* 2. *de Morbo Gallico, cap.* 16.
Prosper Borgarutius, *Method. de Morbo Gallico, cap.* 14.
Alexander Trajanus Petronius, *Lib.* 6. *de Morbo Gallico, cap.* 14.
Augerius Ferrerius, *de Pudendagrâ, Lib.* 1. *capp.* 16. & 20.

Ratio decoquendi Guaiaci.

Hæc olim fuit Guaiaci decoquendi ratio usu maximè recepta. Ligni minutim concisi aut ejus scobis lib. j. seu ℥xij. in libris viij. x. aut xij. aquæ infundebant per horas xxiv. in ollâ fictili novâ. Deinde vase priùs benè occluso decoquebant in Diplomate; lento sed continuo igne ad quartæ, tertiæ, vel dimidiæ partis consumptionem, prout decoctum intensius, debiliusve ægri viribus & temperamento, morbive vehementiæ congruere videbatur. Decoctum refrigeratum & colatum in vase vitreo obturato ad usum asservabant.

Ligno, quod in ollâ supererat, affundebantur denuò totidem libræ aquæ, iterùm ad consumptionem quartæ partis lento igne decoquendæ. Colatum secundarium illud decoctum sive *Bochetum* in lagenis vitreis, sicut & præcedens, recondebatur. Priore utebantur tanquam medicamine, posteriore verò pro potu ordinario.

Cæterùm an lignum Guaiacum sine cortice, an cortex Guaiaci sine ligno, an ambo simul? An hæc sola, an cum aliis lignis, radicibus, plantisve affinibus? An in vino, an in aquâ, an in decocto vel aquâ stillatitiâ plantarum congenerum, decoquenda essent, olim inter Medicos controvertebatur, & tantâ quidem contentione ac si pro aris focisque dimicavissent? Sed quid opus lege certâ rem incertam definire velle? Cùm ægrotantium temperies, ætas, status; morbique natura, ratio, complicatio, variè varient, res tota Medicorum judicio permittenda est, qui ipsi in casu quolibet ea eligent, quæ maximè profutura esse videbuntur.

Et administrandi decocti.

Paratis semel decoctis, æger blando cathartico priùs purgatus & parcioribus cibis ab aliquot diebus enutritus, in cubiculo concludebatur, quod arte vel naturâ teperet & ita munitum esset, ut neque aër neque frigus penetrare possent. Lecto detentus summo diluculo sumebat cyathum unum prioris decocti calentis, qui capax esset ℥viij. vel x. & operto stragulis corpore sudori sese comparabat per duas vel tres horas. Absterso semel corpore & quatuor ad minus horis post assumptum decoctum offerebantur panis biscocti unciæ duæ vel tres, cum uvis aliquot passis, vel amygdalis aut pistachiis, & decoctum secundarium affatim propinabatur. Inde post horas alteras quatuor sumebatur cyathus alter decocti primarii ad ℥viij. vel x. sudabatur ut priùs per horas tres, mundatoque dein corpore, & duabus vel tribus panis biscocti unciis iterùm comestis cum uvis passis, amygdalis vel pistachiis, aliquot decocti secundarii pocula exhauriebantur. Quòd si æger gracilis, attenuatus, tenerioris constitutionis, viribus minùs valeret, neque tolerandæ tam severæ inediæ par videretur, concedebatur paulò major panis & passularum quantitas, vel panis unus *Martius*, vel etiam jusculum ex pullo Gallinaceo; imò verò post dies aliquot quarta vel dimidia pars pulli Gallinacei junioris assati vel in aquâ purâ & sine sale elixi.

Servabatur ea methodus per dies quindecim, quo tempore si alvus astrictior esset, enemate emolliente laxabatur altero vel tertio quoque die. Transactis quindecim primis diebus æger blando cathartico, *verbi gratiâ* medullâ cassiæ, mannâ, tamarindis &c. purgabatur, & eâ die bibebat tantùm è decocto secundario. Inde therapeia eadem iterabatur eâdem ratione usque ad diem trigesimum vel quadragesimum; sed paulò lar-

giore diætâ sensim concessâ : Imò post diem vigesimum quintum vel trigesimum licebat ægro, si viribus valeret, lecto identidem surgere, & benè vestito per cubiculum ambulare, dum ab omni sudatione liber erat. Demum sub curationis finem iterùm purgabatur, ac ei copia tunc erat è cubiculo non quidem in apertum aërem exeundi sed in aliud conclave, donec aëri ferendo par esse videretur. Neque enim quidquam derepente innovandum erat, sed omnibus paulatim adsuescendum per mensem alterum, quo æger diætæ etiamnum observans & vino abstinens secundario decocto utebatur pro potu ordinario.

Virtus decocti Guaiaci.

Sic ergo meracius Guaiaci decoctum, quod naturâ acre est & aromaticum, vel nullis vel paucissimis cibariis in ventriculo alteratum, & in vasa lactea præ inediâ exhausta & exinanita ubertim exceptum, singulas corporis partes liberrimè circulando pervadebat; sanguinis limphæque globulos seminii virulenti præsentiâ induratos inspissatosque solvebat, attenuabat, liquabat; obvias contagii guttulas vel alterabat corrigebatque, vel diaphoresi aut diuresi abigebat & eliminabat; ac viscera omnia, vasaque singula acri illo lixivio per dies quadraginta macerata, si obstructa essent, paulatim reserabat, si hærente humore infarcta, gravamine sensim liberabat; unde deletâ, eliminatâ, profligatâ contagii venerei virulentiâ ægri pristinæ reddebantur valetudini.

Utilitas illius.

Multis sanè ea therapeia profuit & in Hispaniolâ & in Hispaniâ, narratque Nicolaus Poll, Caroli V. Imperatoris Medicus, *in Opusculo de curatione Morbi Gallici per lignum Guaiacanum*, edito anno 1536. *uno quasi & eodem tempore usu decocti ex Guaiaco tria hominum millia, de quibus desperatum erat, ad bonam valetudinem reducta fuisse, qui post convalescentiam sibi ipsis renasci videbantur.* Itaque haud mirum, si tantam famam derepente obtinuerit, ut teste Ulricho Hutteno, *Lib. de Morbi Gallici curatione per administrationem ligni Guaiaci, cap.* 11. Medici non incelebres *nomine Cæsaris & cujusdam in Germaniâ Episcopi Hispanias adierint* ad rectam administrationis methodum addiscendam *ab illis, qui in Spagnolâ rem usu cognoverant.* Facilè tamen crediderim non parùm auctam fuisse in totâ Europâ hujusce remedii celebritatem Opusculo jam laudato ipsius Hutteni, anno 1519. typis edito, quo Vir ille amicitiis & inimicitiis, quas cum Erasmo Roterodamo successivè exercuit, orbi notissimus apertè testabatur, *cap.* 26. se Morbo Gallico gravissimo ab annis novem infectum; doloribus atrocibus, multiplici exostosi, ossium carie ulcerosâ, summâ totius corporis emaciatione, & difficili marasmo laborantem; undecies sed incassùm mercurialem curationem expertum; post torturas, supplicia, pericula, quæ vix poterant animo concipi, cùm de ipsius salute ab omnibus desperatum esset, solo usu decocti ex Guaiaco per dies triginta propinati juxta methodum, quam modò proposuimus, perfectæ & integræ valetudini feliciter restitutum fuisse.

Ejusdem pericula & incommoda.

Sed nihil est vulgo imprudentius in æstimandis novitatibus. Ut temerè credebatur olim decoctum Guaiaci tutam, certam, innoxiam luis venereæ medicinam esse, quâ sine periculo uti liceret omnibus, sic etiam omnibus nullo discrimine propinabatur. At vèrò brevi tempore certâ tristique experientiâ compertum est plerosque, qui tenui essent valetudine,

aut temperamento acri, bilioſo, fervido; qui naturâ macilenti & exſucci; quibus pulmones, hepar, renes, aut ventriculus retorridi vel jam malè affecti eſſent; denique qui in tabem quomodocunque inclinarent; inediâ nimiâ, acriore decocto, ſudore immodico confectos & extenuatos in marcorem, maraſmum, febrem hecticam, tabem, phthiſim immedicabilem ſæpe decidere. *Obſervavi*, inquiebat Petrus Andræas Matthiolus, *in Opuſculo de Morbo Gallico*, quod editum eſt anno 1533. *ſiccioris habitudinis homines Morbo Gallico laborantes ligni potatione cùm hecticam febriculam, tùm tabem incurriſſe.*

Viſum quidem fuit, ut ea arcerentur pericula, adminiſtrationis acerbitatem mitigare; ideo permiſſa eſt plenior diæta, decoctum debilius propinatum, datum ſudationi tempus brevius. Quid inde emolumenti collectum? Scilicet ſolutâ verſurâ in contraria peccatum eſt. Vis enim remedii eo modo fracta & debilitata ad curandum morbum jam non ſatis efficax fuit, querebaturque ideo *ibidem* idem Matthiolus *non videri hujuſmodi lignum, ſicut jam priùs, malè habentibus conferre, & pleroſque ejus decoctum aſſumentes non ſanari ob exhibentium incuriam*, qui à legibus ſeverioris diætæ ægros imprudenter abſolvebant. Sic ergo Guaiacum, quod initio tanto applauſu exceptum fuerat, minùs commodè audire jam cœperat; cùm ecce allatâ in orbem noſtrum radice Chinæ ægrotantium & medentium mentes in novas ſpes erectæ ſunt.

Radix Chinæ innotuit Europæ circa annum 1535. tanquam alterum ſpecificum.

(*a*) *Paulus Hermannus, & Samuel Dale*, ubi ſuprà.

V. Radix Chinæ (*a*) craſſa, tuberoſa, nodoſa, levis, lignoſa, cariem facilè ſentiens, extùs pallidè rubeſcens, intùs candida; ſaporis farinacei & terreſtris, leviter aſtringentis; odoris verò nullius, creditur eſſe radix ſmilacis cujuſdam aſperæ, *Lampatam* dictæ in Chinâ ſive Sinâ, ubi copiosè creſcit, & unde delata nomen *China* habuit. Reperitur in Americâ, præſertim in novâ Hiſpaniâ & in Peruviâ radix affinis, magis tamen oblonga, & intùs paulò magis rubeſcens, quæ China Occidentalis appellatur, ſed quæ virtute cedit Chinæ Orientali, è Chinâ vel Provinciis Chinæ finitimis devectæ.

Ea radix Europæ primùm innotuit circa annum 1535. auctore Theveto, *Coſmograph. Univerſal. Lib.* 11. *cap.* 25. cum quo videtur Veſalius etiam conſentire, ut qui referat, *in Epiſtolâ de radice Chinæ, dum ipſe adhuc Venetiis ſub præceptoribus & præcipuis illìc artem exercentibus Medicis ægros inviſeret, radicem iſtam, non ſine maximâ expectatione ſummiſque laudibus illuc fuiſſe perlatam.* Veſalium enim, cùm natus eſſet anno 1513. conſequens eſt vigeſimo ſecundo vel tertio ætatis anno, adeoque circa annum à Chriſto nato 1535. vel 1536. Medicinæ ſtudio operam navaviſſe, ac artis tyrocinium Venetiis feciſſe, potiſſimùm cùm liqueat auctoritate Valerii Andreæ *in Bibliothecâ Belgicâ* Veſalium anno 1537. Patavii publicum Anatomes Profeſſorem fuiſſe.

Quâ Methodo illius decoctum ægrotantibus exhibitum fuerit?

Parabatur decoctum hujus radicis ſequenti methodo; nempe Chinæ recentis & non carioſæ ac in fruſtula ſeu *talleolas* tenues conciſæ ℥j. aut ij. viginti quatuor horis in aquæ fontanæ lib. vj. aut viij. tepidè macerabant. Inde in ollâ fictili ſatis amplâ & operculo contectâ lento igne decoquebant ad duas tertias, decoctumque colatum in lagenâ vitreâ obturatâ tepidè detinebant ad uſum quotidianum.

Porrò

Porrò autem æger priùs præparatus præmissis universaliotibus, purgatione scilicet, imò venæ sectione si ita è re videretur, cyathum unum hujus decocti calidi ad ℥x. vel xij. summo diluculo quotidie exhauriebat, ac in lecto compositus & stragulis contectus ad sudorem se comparabat per duas vel tres horas. Inde sudore semel absterso è lecto surgere, & benè vestito in cubiculo ambulare licitum erat; imò verò post decimum vel duodecimum diem, si benignior esset aëris status, domo egredi sub eâdem cautione. Diæta quoque liberalior concedebatur quàm in administratione decocti ex Guaiaco; poterat enim æger vesci pullis, gallinis, aut caponibus tostis vel sine ullo sale elixis, sed vino penitùs abstinendus erat, permisso tantùm pro potu ordinario decocto tepido radicis Chinæ. Quotidie hæc eadem singula ordine eodem iterabantur per dies 24. aut 25. quibus curatio perfici credebatur, & si alvus pigrior esset, vel additis decocto quotidiano folliculis sennæ, vel enemate emolliente alternis diebus poterat subduci.

Celerem huic therapeiæ celebritatem fecit auctoritas Caroli V. Imperatoris, qui jam antè, ut refert Vesalius *in Epistolâ de Radice Chinæ, articularis sui morbi & mali habitûs occasione decocto Guaiaci usus*, sed irrito successu, voluit suo potiùs marte quàm Medicorum consilio Chinæ virtutem etiam experiri Bruxellis, à quâ si non optimè, at certè meliùs habuit. Hinc ergo factum est ut *vicini Germaniæ Medici, quibus summum mundi Principem Chinâ usum esse constitit, magnificè de hoc remedio & senserint & judicaverint, sibique multa deficere existimaverint, si non & ipsis hujus decocti propinandi ratio comperta haberetur; . . . . . Quocirca suis principibus istius decocti vires ita laudandas duxerint, ut illi apud Cæsarem Medicorum causâ instare urgereque non dedignati fuerint, quò ab Aulicis Medicis universus decoctum illud administrandi modus ipsis exponeretur.* Celerem famam obtinuit,

Sed quàm fluxa est ac mutabilis novorum remediorum fortuna! Radix illa Chinæ tantoperè laudata brevi vilescere visa est. Vesalius ipsemet in *hac eâdem Epistolâ* anno 1542. editâ, fatebatur *se compertissimum habere Chinæ decoctum in ossium excrescentiis tumoribusve, pravis ulceribus venereis Guaiaci decocto longè inferius esse.* Prostant similia de Chinâ testimonia apud Hieronymum Cardanum *in Libro de radice Chynæ seu de Decoctis*, anno 1548. Apud Antonium Musam Brassavolum, *in Tractatu de radicis Chynæ usu*, anno 1551. Apud Antonium Fracantianum, *in Libro de Morbo Gallico*, anno 1564. Apud Julium Palmarium, *Lib. 1. de Lue vénereâ, cap. 14.* anno 1578. Sed omnium disertissimè apud Gabrielem Fallopium, in Tractatu *de Morbo Gallico, cap. 60.* anno 1560. *Non utator*, inquit, *hac radice in Morbo Gallico, expertus enim sum ter & quater, & numquam aliquid potui assequi.* Sanè jam pridem apud omnes in confesso est radicem Chinæ podagræ, Ischiadico dolori, tumoribus œdematosis, strumis, ventriculi imbecillitati, hemicraniæ, renum & vesicæ ulceribus prodesse; at verò ad luem parùm utilem esse, & si quid forsan valeat, saltem Guaiaco virtute plurimùm cedere. Sed quam retinuit parùm diu.

VI. Famam paulò meliùs obtinuit radix altera nomine Sarsæ-parillæ notissima, quæ & ipsa eodem circiter tempore magnificè celebrata est, ut liquet ex eâdem Vesalii Epistolâ. Cedit quidem Guaiaco, at Chinâ Radix sarsæ-parillæ in Europam

delata circa idem tempus, tanquam specificum tertium.

virtute multùm superior esse creditur communi sententiâ, imò etiam Guaiaco ipsi præstare, quotiescunque post adhibitas inunctiones mercuriales, vel administratum Guaiaci decoctum, supersunt ulcera, rhagades circa anum, tophi, nodi, ganglia, gummata, potissimùm verò dolores rheumatici, fixi sive vagi, sed ab impurâ venere primùm oriundi, ad quos specifica existimatur.

Illius descriptio.

(*a*) *Paul. Hermannus, & Samuël Dale*, ubi suprà.

Devehitur ex pluribus Americæ locis, præsertim ex Peruviâ, Mexico, Brasiliâ &c. ubi spontè & ubertim dicitur adolescere in sepibus (*a*). Tenuis est, crassitie calami, longa, sarmentosa, enodis, foris rugosa & plicata, ex flavo pallida, intùs candida & farinacea, saporis & odoris nullius evidentis. Constans opinio est radicem esse plantæ, quæ cum smilace asperâ eadem sit, vel smilaci maximè affinis. Inde factum ut ab Hispanis *sarsa-parilla*, seu *çarça-parilla* dicta sit, hoc est *viticula rubo similis*. Id enim nominis est smilaci asperæ apud Hispanos, ut auctor est Andreas Lacuna, nempe quòd smilax sarmentis, foliis, labruscis *viticulam*; spinis, aculeisque *rubum* referat; *çarça* enim *rubum*, *parilla viticulam* Hispanicè significat. Huic opinioni favet & ipsa experientia: Constat enim radices smilacis asperæ nostratis, ut sarsæ-parillæ formâ proximè similes sunt, sic virtute ferè pares esse, cùm testetur Fallopius *in Tractatu de Morbo Gallico, capite 63. se radice smilacis asperæ* in Italiâ effossæ *usum esse felici cum successu, & plurimos à lue Gallicâ liberavisse.*

Et administrandæ ratio.

Decoquitur sarsa-parilla eodem modo quo China, scilicet unciæ duæ frustatim resectæ macerantur totâ die in aquæ communis lib. vj. Dein coquuntur igne remisso in diplomate ollâ operculo benè contectâ, donec tertia vel media pars exhalaverit. Mane summo ab ægro in lecto jacente exhauritur hujus decocti cyathus ad decem uncias capax. Quod superest per diem bibitur pro potu ordinario, sic quotidie iterando per dies 20. aut 24. Cæterùm diæta paulò largior permittitur, quàm in usu decocti Guaiacini, eademque quam modò proposuimus in administratione Chinæ.

Lignum sassafras, specificum quartum.

(*b*) *Paul. Hermannus, & Samuël Dale*, ubi suprà.

VII. Allatum est circa idem tempus ex variis Americæ tractibus, sed maximè ex Floridâ, lignum alterum ad luem veneream efficax, à Floridianis *Pabamwe*, teste Francisco Coreal *Voyage aux Indes Occidentales, chap. 2.* Europæis verò *Sassafras* dictum, quod (*b*) sub cortice tenui, foràs cinereo, intùs sanguineo, ex ruffo albicat, lignosum, leve, rarum est, saporis acris, subdulcis & aromatici, odorisque fragrantis, unde dici solet *lignum fœniculi* seu *fœniculatum*.

Parabatur & adhibebatur hujus decoctum eâdem methodo ac decocta radicum Chinæ & sarsæ-parillæ; sed ut Chinam in abigendis lue vereneâ, & luis venereæ symptomatis virtute proximè æquat, sic Guaiaco & sarsæ-parillæ plurimùm cedit.

Ptisanæ hidroticæ seu sudoriferæ,

VIII. Mos jam pridem obtinuit ligna illa duo, Guaiacum & Sassafras, radicesque totidem Chinam & Sarsam-parillam, quorum natura virtusque similis est, unà simul decoquere, plerumque sine ullo purgante, aliquando verò cum folliculis sennæ, ut jam ab anno 1550. in usu fuisse testatur Brassavolus *in Tractatu de radicis Chinæ usu*. Hinc parantur Decocta & Bocheta, quæ modò tantùm diaphoreticâ & diureticâ, modò

verò carthartico-diaphoreticâ vi pollent, & quæ notissima sunt nomine *Ptisanarum sudoriferarum*, vel *Ptisanarum è lignis sudorificis*.

Varia solet esse singulorum dosis, pro diversis indicationibus quibus satisfaciendum est. In genere unciæ ij. ligni Guaiaci in scobem vel in frustula redacti, unciæque totidem ligni sassafras in frustula pariter divisi, cum radicum Chinæ & sarsæ-parillæ minutim incisarum ana unciis totidem, infunduntur tepidè horis 24. in aquæ communis lib. x. vel xij. Inde additis, si ita videatur, antimonii crudi crassiusculè triti & nodulo laxè conclusi ℥ ij. omnia lento igne in vase operculo clauso decoquuntur ad consumptionem tertiæ partis. Tunc additur liquiritiæ rasæ uncia j. imò si vis purgans in decocto requiratur, folliculorum sennæ Orientalis ℥ß. quæ horæ momento coquenda sunt. Postea decoctum, cùm tepuit, colo transmittitur, & in lagenis vitreis benè obturatis servatur ad usum.

Solenne est hujus decocti tres haustus quotidie propinari per duodecim vel quindecim dies, manè jejuno ventriculo, quartâ vel quintâ horâ post prandium, & vesperi ante decubitum: Vel saltem duo, manè scilicet & vesperi, omisso haustu pomeridiano, si ita è re videatur. Per id tempus æger ad parciorem diætâm addicendus est, domique continendus si anni tempus asperius ita exigat.

Hæc eadem lignorum decocta, quibus nihil notius est, vulgatius nihil, Lutetiæ tamen tanquam arcana remedia, & ad morbos quosvis *panchresta* venditari non ita pridem vidimus à duobus aretalogis, nec sine lucro; usque adeo vulgus & præsertim vulgus Parisiense novitatis amans est avidumque. Priori, qui Chirurgus fuit, nomen erat *Calat*: Hic cæteris lignis dicebatur adjicere lignum Phyllyreæ angustifoliæ; egregium sanè & verè efficax additamentum! Imò etiam prædicabat se calcem auri unà incoquere, quod quidem sine dispendio fieri potuit, quod tamen factum vix credo, ex quo demum si factum fuerit, efficaciam nullam decocto accessisse certus scio.

Tanquam arcana nova & ad morbum quemcumque specifica, ab Agyrtis duobus venditatæ.

Alter, artifex liquandi æris, dictus *Vinache*, superbiebat præparato antimoniali nescio quo, cujus additione suam ptisanam cæteris præstare gloriabatur. Habuit hic unum atque alterum Medicum, non conniventem modò, sed etiam suffragantem, quod quidem in artis medicæ opprobrium redundavit aliquandiu, at verò simul in multorum perniciem cessit, & tandem, ut æquum fuit, in perpetuum ipsorummet approbatorum dedecus.

IX. Restat tandem, ut huc congeramus remedia non pauca, quæ quidem ad luis venereæ curationem planè inefficacia sunt, ideoque jam dudum obsoleta, sed quæ tamen à Medicis, nec incelebribus, olim & laudata & usurpata fuisse certum est. Inde saltem manifestum fiet exemplo alieno quantâ prudentiâ in rebus medicis, anticipatis aut temerè conceptis conjecturis parcendum sit, quantoque labore ad veritatem pedetentim sit enitendum.

Remedia varia, lui venereæ olim adhibita, sed quæ tamen huic curandæ imparia sunt.

1°. Lignum Hetechen, de quo Avicenna *Lib. 3. Tractat. 2. cap. 33 5.* & cujus decocto, ut refert Joannes Leonis, *in descript. Afric. Lib. 1. in fine*, apud Afros lui venereæ medicina parabatur, à nonnullis tanquam

egregium & ſpecificum remedium * laudatum olim fuit. Conſtat autem hoc lignum idem planè fuiſſe cum junipero majore baccâ rufeſcente ſive oxycedro, tum ex deſcriptione ipſiuſmet Joannis Leonis, *loco laudato*, tum ex auctoritate Julii Cæſaris Scaligeri in Cardanum de Subtilitate, *exercitatione* 181. *n*°. 19. Quale autem judicium ferendum ſit in curandâ lue venereâ de ligno juniperino, Guaiaci ſuccedaneo, videſis ſuprà *articulo hujuſce capitis* 4. Cæterùm notandum eſt vocem hanc Hetechen, quæ vera hujus ligni apud Arabes nomenclatura fuiſſe videtur, variè depravatam eſſe in Heſtedeen à Proſpero Borgarutio, & in Hebſtedehen vel Heddeen à Gabriele Fallopio.

2°. Decoctum ſaponariæ officinarum, ſeu lychnidos ſaponariæ dictæ, quod Joannes Baptiſta Zappata, Empiricus, tanquam ſpecificum laudabat *li maraviglioſi ſecreti cap* 9. & quod commendatum fuiſſe legimus à Daniele Sennerto *Practicæ Lib.* 6. *parte* 4. *cap.* 17. & ab Euſtachio Rudio, *de Morbo Gallico.* Sed quod jam pridem penitus obſolevit, ceu nullius pretii.

3°. Joannes Fernelius, Medicus Pariſienſis clariſſimus quidem, ſed ab hydrargyri uſu alieniſſimus, quem pernitioſum Empiricorum inventum eſſe putabat, ſine Mercurio & Guaiaco perfectam luis venereæ curationem pollicebatur, ope duarum opiatarum, quarum alteram majorem, minorem alteram vocabat. Componebatur utraque ex vulnerariis & purgantibus variis, ſed neutra ad luem veneream profligandam ſatis efficax erat. Illarum opiatarum formulæ, quas piget hic exſcribere, obviæ ſunt apud ipſum Fernelium *De curatione luis Venereæ, cap.* 15. aut apud Julium Palmarium *Lib.* 1. *de Lue venereâ, cap.* 7. ubi apertiùs proponuntur.

4°. Julius ille Palmarius, celeber Fernelii diſcipulus, ſed eâ in re in verba Magiſtri jurare nimiùm paratus non ſuſtinuit quidem Mercurii uſum cum illo damnare, ut cujus utilitas in dies exploratior eſſet, at verò exiſtimavit cum illo luem debellari poſſe ſolo opiatæ uſu, quam *ibidem* proponit, quâ dicit *neminem hactenus falſum eſſe*, quam venalem proſtare monet Lutetiæ *in vico Antoniano* apud Pharmacopœum quem nominat, quam fatetur ex duabus modò memoratis Fernelii opiatis compoſitam eſſe, *adjectis etiam*, ut ille ſubjungit, *aliquot aliis medicamentis, quæ adverſus venena valere & ad ſudores ciendos aptiſſima eſſe compererat*; ſed quam certo certius eſt optato effectui imparem fuiſſe.

5°. Guillelmus Rondeletius Profeſſor & Cancellarius Facultatis Medicæ Monſpeſſulanæ, aſſerit *in Tractatu de Morbo Italico, ſe in pauperibus uſum eſſe ſyrupo ſancti Ambroſii, qui ex decocto milii paratur & ramentis ligni ficuum.* Proſtat ſimile remedium in Pharmacopœa Bateanâ ſub titulo *Decocti Ambroſiani*, diciturque *Diaphoreticum nobile.* Refert Nicolaus Cheſneau *in ordine remediorum alphabetico* ad calcem Obſervationum ſuarum adjecto tertiam ejuſdem remedii formulam, juxta quam milium cum paſſulis & ficubus decoquitur, aitque decoctum illud laudari *ab Otthone*

* Gabriële Fallopio, *Tractat. de Morbo Gallico, cap.* 40.
Antonio Fracantiano, *Lib. de Morbo Gallico.*
Bernardino Tomitano, *Lib.* 2. *de Morbo Gallico, cap.* 16.
Proſpero Borgarutio, *Method. de Morbo Gallico, cap.* 14.

Heurnio tanquam nobile sudorificum & diureticum. Sed liquet hosce syrupos sive decocta, si quid ad sudorem movendum conferant, ad plenam luis venereæ curationem haud quidquam valere.

6°. Demùm narrat Samuël Formius, Chirurgus Monspeliensis, in Observationibus cum Lazaro Riverio communicatis, *Observat.* 41. « Henricum III. Gallorum Regem, lue venereâ laborantem, cùm à Medicis ordinariis curari non potuisset, monitum fuisse Penam (Petrum) tunc temporis Lutetiæ Medicinam facientem multos ab hoc morbo liberare remedio peculiari, quod à quodam Turca didicerat, ideoque jussisse Penam vocari, à quo curatus fuit. » Illud autem peculiare remedium nihil erat præter radicis Bardanæ in talleolas sectæ decoctum in æqualibus aquæ fontanæ & vini albi partibus, additis sub decoctionis finem folliculis sennæ, cujus decocti selibra manè jejuno ventriculo propinabatur in lecto per dies 15. vel 20. admotis ad diversas corporis partes silicibus majoribus calidis, & linteo obvolutis, ad sudorem proliciendum.

Non nescius sum quosdam esse, qui affirment Henricum III. usu radicis Bardanæ, quam Petrus Pena adhibuerit, non ex lue venereâ, sed ex febre quartanâ convaluisse. Ita sanè sentiunt Tancredus Robin, apud Joan. Jacob. Mangetum, *in Bibliothecâ Pharmaceuticâ, in verbo* Bardanâ, & J. B. Chomel, Doctor Medicus Parisiensis, *Abbrégé de l'Histoire des Plantes Usuelles.* Sed eos falsos esse opinor & in errorem ideo fortè inductos, quòd minus attentè legerint Observationes Georgii Hieronymi Velschii, ubi narratur eadem historia. Ille scilicet postquam dixit *in Observationum Medicinalium Episagmate*, Observat. 4. *Empiricum quemdam Parisiensem plurimos quartanarios decocto radicis Lappæ majoris seu Bardanæ ex vino albo magno successu curare solitum fuisse*, mox addit *eadem quartanæ & luis venereæ quandoque remedia observari. Sic illam*, pergit idem, *cùm tibiarum ulceribus hydrargyrosi curatam narrat Guillelmus Ballonius*, 2. Epidem. & Ephemerid. pag. 131. *hanc verò in Henrico III. Galliarum Rege eodem decocto Bardanæ à Petro Pena deletam esse testatur Samuël Formius apud Lazarum Riverium*, Observatione 41. Inde ergo factum fuisse videtur, ut præ oscitantiâ, nec satis adversâ pronominum *illam & hanc* relatione creditum sit luem veneream cum ulceribus tibiarum in ægro Ballonii, hydrargyrosi; quartanam verò in Henrico III. decocto Bardanæ curatam fuisse, cùm tamen ex ipso orationis contextu contrarium manifestum sit.

Itaque tantum abest ut ex Velschio auctoritatem Formii elevare jure liceat, ut contrà Velschius ipse Formii observationem apertè confirmet. Neque in contrarium pugnat ullomodo Pena ipse, quicquid à non nemine dictum fuerit, cùm nullum exstet hac de re testimonium, quod equidem sciam. Quapropter credibile est virus venereum ab Henrico III. olim contractum, dum è Poloniâ rediens Venetiis gonorrhœâ virulentâ malè habuit, aliquot pòst annis repullulasse, quo tempore Petri Penæ consilio decocto Bardanæ retusum fuerit, ut refert Formius. *Retusum* dico, neque enim puto Bardanæ decoctum ad extirpandum virus venereum valere; imò neque cum decocto Guaiaci ullatenus conferendum

esse, quicquid de Bardanæ virtute adversùs morbos venereos prædicent tum Simon Pauli, *Quadripartiti Botanici*, *cap.* 3. tum Georgius Baglivius, *Praxeos lib.* 1. §. *De Lue venereâ.*

CAPUT VII.

De diverso Mercurii & Mercurialium usu ad luis venereæ curationem ab ipso morbi ingressu ad hæc usque tempora.

GRÆCIS ὑδράργυρος, Latinis *aqua argenti* vel *argentum vivum*, recentioribus Chimicis *Mercurius*, est substantia metallica, mobilis, fluida, ponderosissima, globosam vel globosæ proximam figuram affectans, coloris ex cæsio albicantis, auro jungi amans. Duplex habetur, *Naturalis* alter, qui in formâ vivâ è mineris eruitur, & dicitur *Mercurius virgineus*: Alter *artificialis*, qui ex minerâ cinnabarinâ excoquitur, & *Mercurius cinnabarinus* appellatur. Reperitur uterque in variis Europæ locis, sed optimus censetur, qui ex Hispaniâ aut Hungariâ devehitur.

Hydrargyrum ab antiquis damnatum tanquam deleterium.

Mercurius olim Aristoteli notus, *Meteorologicor. Lib.* 4. *cap.* 8. & Theophrasto ejus discipulo, *Libro de Lapidibus*, nomine *argenti fusi*, ἀργύρου χύτου, Plinioque, *Historiæ Naturalis Lib.* 33. *cap.* 6. nomine *argenti vivi*, ab usu medico diu exclusus est, ut qui diceretur venenosus. Sic olim creditus fuit à Dioscoride, *de Medicinali materiâ Lib.* 5. *cap.* 110. & *Alexipharm. cap.* 28. *vim habere pernitialem potus, suoque pondere interna excedere*: Sic à Galeno, *de simplic. Medicam. Facultate*, *Lib.* 4. *cap.* 19. & *Lib.* 5. *cap.* 19. & *in* 6. *Epidem. comment.* 6. *textu* 6. relatus est inter deleteria, quamvis hoc Galeni de Mercurio judicium aliorum sententiâ potiùs quàm suâ niti videatur, cùm fateatur ipse alibi, *de simplic. Medic. Facultate*, *Lib.* 9. *cap.* 3. *artic.* 32. *se nullum unquam Mercurii periculum fecisse, interimatne internè sumptum, an externè admotum?* Sic demum ab universâ Medicorum posteriorum turbâ cum Dioscoride & Galeno consentiente proscriptus fuit, ut videre est apud Oribasium, *Medic. Collect. Lib.* 13. Paulum Æginetam, *de re Medicâ Lib.* 5. *cap.* 64. & *Lib.* 7. *in voce* ὑδράργυρος. Aëtium, *Tetrabib. I. sermone* 1. *cap.* 1. & *Tetrabib.* 4. *sermone* 1. *cap.* 79. Actuarium, *Lib.* 5. *Methodi medendi*, *cap.* 12. &c.

Ab Arabibus medicis in usus medicos sed exteriores vocatum.

Primi omnium Medici Arabes ausi sunt Mercurium exteriùs adhibere: Tum ad pediculos enecandos, ut constat de Rhase, *Lib.* 9. *ad Almansorem*; de Serapione, *Libro de simplici Medicinâ*, *cap.* 385. de Avicennâ, *Lib.* 2. *Tract.* 2. *cap.* 47. & de Isaaco, *Lib.* 4. *Practic. c p.* 9. ubi proponitur adversùs pediculos unguentum ex argento vivo, plerumque cum additis cineribus filicis & aceto: Tum ad scabiem, herpetem, cæterasque cutis defædationes sanandas, ut liquet ex Avicennâ & Serapione, *locis jam laudatis* & ex Mesue, *in Antidotario*, *distinctione* 11. ubi ad scabiem, impetiginem & *phlegma grossum*, ut aiebant, duo adducuntur unguenta ex multis quidem aliis composita, sed quibus immixtum inest argentum vivum salivâ extinctum.

In quo secc-

In utroque Mercurii usu Arabes Medicos ferè omnes sectatores habue-

runt, qui in Europâ ante renata litterarum ſtudia claruêre. Sic in pediculorum perniciem unguenta mercurialia præſcribuntur à Guillelmo Varignanâ, qui Genuæ Medicinam cum laude fecit circa annum 1300. *in Secretor. ſublimium Tract.* 3. *cap.* 9. à Bernardo Gordonio, qui Montiſpeſſuli cum famâ docuit anno 1305. *Lilii particul.* 2. *cap.* 9. à Guidone de Cauliaco, ſummorum Pontificum Clementis VI. & Urbani V. Capellano & Medico, ab anno 1348. ad annum 1363. *Chirurgiæ magnæ Tractat.* 6. *Doctrin.* 1. *cap.* 3. *in fine.* à Valeſco de Tarantâ, qui Medicinam Monſpelii profeſſus eſt anno 1418. *Philonii Lib.* 7. *cap.* 74. Sic etiam unguenta ſimilia contra ſcabiem, variaſque ſcabiei ſpecies, ut *malum mortuum*, *phlegma ſalſum*, *aſaphati &c.* adhibita fuerunt à Rogerio Parmenſi, Medico circa annum 1250. *Chirurgiæ Lib.* 1. *cap.* 42. *de Morphæâ albâ*; à Rollando Capelluto, Medico circa annum 1268. *Chirurgiæ Lib.* 1. *cap.* 15. *de Rimâ ſeu Ruffâ capitis*; à Theodorico, Medico celebri circa annum 1280. qui dein poſt addictum nomen Ordini Fratrum Prædicatorum ad Epiſcopatum Cervienſem promotus eſt, *Chirurgiæ Lib.* 3. *cap.* 49. *de Malo mortuo*; ab Arnaldo de Villanovâ, circa annum 1300. *Medic. Practic. Lib.* 2. *cap.* 43. *De ſcabie ſeu pruritu*; à Guillelmo de Varignanâ, eodem circiter tempore, *in Secretis ſublimibus*, *Tractat.* 3. *cap.* 1. à Bernardo Gordonio, anno 1305. *Lilii particul.* 1. *cap.* 24. *rubric.* 1. *& cap.* 25. à Guidone de Cauliaco, anno 1363. *Chirurgiæ magnæ*, *Tractat.* 6. *Doctrin.* 1. *cap.* 3. *rubric.* 1. 2. *&* 4. à Valeſco de Tarantâ, anno 1418. *Philonii Lib.* 7. *capp.* 35. *&* 36.

tatores habuerunt ferè omnes Medicos, qui in Europâ vixêre à ſæculo undecimo.

Inter unguenta mercurialia tunc temporis uſu receptiſſima famoſum fuit unguentum Saracenicum, ideo ſic dictum dubio procul quòd ab Arabibus ſeu Saracenis acceptum haberetur. Extat ſequens hujus formula apud Guidonem loco laudato.

℞. *Euphorb. & Lithargyrii ana lib.* ß.
Staphid. agriæ quartam ß.
Argenti vivi quartam j.
Axungiæ porci veteris lib. j.
Incorporando in mortario fiat unguentum, de quo æger inungat ſe ſemel in ſeptimanâ.

Debuit unguentum illud cuti illitum, ut quod Mercurio conſtaret ad nonam partem, ſalivationem movere in plurimis; & ſanè conſtat etiam nec Guidonem, nec Theodoricum hunc unguenti effectum latuiſſe, nam uterque diſertè monuit *hoc linimentum facere educere ſuperfluitates per os balneando*, (bavando) *& per ſubaſcellas reſudando*, additque Guido *argentum vivum nocere membris principalibus, & dentibus atque gingivis*, ideoque varia proponit gargariſmata, quæ ab ore interiore noxam arcerent. Illos autem ambos primos fuiſſe opinor, qui ſalivationem obſervaverint, cujus antiquiorem nullum Medicum, niſi forſan Alſaharavium, meminiſſe credimus, & quâ tamen notabile incrementum Medicinæ acceſſit, detectâ nempe novâ & antiquioribus Medicis incognitâ novæ evacuationis viâ.

Oportuit hæc ſigillatim memorare, quandoquidem conſtat inde olim petitam fuiſſe ex analogiâ methodam illam curatoriam, ſeu therapeiam mercurialem, quæ nunc ad luis venereæ curationem uſu potiſſimùm vi-

Unde ad curationem luis vene-

reæ accommodatum ex analogiâ.

get. Cùm ſcirent enim Medici, qui primis luis venereæ temporibus vixerunt, unguenta mercurialia ad impetiginem, herpetem, ſcabiem, phlegma ſalſum, malum mortuum, cæteraſque cutis defædationes, tum ab antiquioribus Medicis jam pridem cum ſucceſſu adhibita fuiſſe, tum à ſeipſis quotidie feliciter adhiberi, inde pronum ipſis fuit hæc eadem accommodare ad curationem morbi novi, cujus initio præcipua ſymptomata & maximè obvia puſtulæ erant, ac cacoëthea ulcuſcula, quibus cutis deturpabatur, atque adeo qui à ſcabie, herpete, malo mortuo &c. parùm differre credebatur.

Poſſent in teſtimonium adduci Medici multi & celebres, quibus pleriſque luis venereæ exordia videre contigit, ut Gaſpar Torella, anno 1500. *in Dialogo de Dolore in pudendagrâ*; Wendelinus Hock, anno 1514. *De Morbo Gallico, cap.* 15. Jacobus Cataneus de Lacu Marcino, anno 1516. *Tractatûs de Morbo Gallico cap.* 7. Joannes Manardus, circa annum 1525. *in Epiſtolâ ad Michaelem Santannam, Chirurgum*; Joannes Benedictus, circa annum 1550. *De Morbo Gallico, cap.* 4. Gabriel Fallopius, anno 1560. *De Morbo Gallico, cap.* 76. Sed unum inſtar omnium eſſe cenſeo Joannem de Vigo, qui Chirurgiam cum laude exercuit, qui ipſi morbi venerei ingreſſui coætaneus vixit, qui Tractatum de eodem affectu circa annum 1503. conſcripſit, ubi ſic expreſſis terminis loquitur, *Practicæ Lib.* 5. *de Morbo Gallico, cap.* 3. *Quicquid boni inventum fuit tàm de localibus, quàm univerſalibus auxiliis pro curatione hujuſmodi Morbi Gallici, (& crede mihi tanquam experto in tali re) à Theodorico* Capitulo de malo mortuo, *& Arnaldo de Villanova* Capitulo de curâ ſcabiei *accepimus.*

Hydrargyrum primis luis venereæ temporibus in unguenta admiſſum.

Debuit ſanè Mercurius in unguenta ad luem veneream citiſſimè admitti, & ab ipſo morbi ingreſſu, cùm Gilinus *in Opuſculo de Morbo Gallico*, anno 1497. Torella *in Tractatu de Pudendagrâ*, anno 1498. Aquilanus *in Tractatu de Morbo Gallico*, anno eodem Benivenius *in Libro de abditis morborum cauſis*, anno 1507. Wendelinus Hock *in Libro de Morbo Gallico, cap.* 15. anno 1514. unguenta varia mercurialia laudent vel proponant.

Idcirco vix in eam opinionem adduci poſſum, ut putem Joannem Carpum, ſeu ut vero nomine appellem, Joannem Berengarium, Carpenſem, Medicum & Profeſſorem Chirurgiæ Ticinenſem, Mercurii in curandâ lue vereâ adhibendi primum inventorem fuiſſe, aut ut ait Fallopius, *De Morbo Gallico, cap.* 76. *ſolum coluiſſe ſecretam hanc medicinam.* Sed facilè crediderim & hunc & Joannem de Vigo huic coætaneum egregios fuiſſe mercurialis therapeiæ promotores, qui eâ methodo ægrotantes quamplurimos curandos ſuſceperint, & perfectè ſanaverint, unde ſibi comparavêre & famam & divitias opimas. Narrat enim Fallopius de Jacobo Carpenſi *loco laudato, ita opulentum redditum fuiſſe ſolo illo quæſtu, ut moriens teſtatus fuerit numeratam pecuniam* 40000. *ſcutatorum, præter argenteam materiam, quæ omnia Duci Ferrariæ reliquit; omnis enim aqua ad mare currit.* Joannes verò de Vigo refert ipſe, *Practicæ lib.* 5. *cap.* 2. *ſe ceratum* mercuriale *ſuâ deſcriptione ordinatum millies expertum fuiſſe cum honore & utilitate non parvâ.*

Sed parciſ-

Initio quidem Medici Mercurium in unguentis cautiſſimè adhibuêre, poſt

post convenientem præparationem & dosi parcissimâ, ut qui pro ægrotantibus metuerent à remedio nondum satis explorato. Sic in unguento, quod à Torellâ proponitur, Mercurius vix cedebat in quadragesimam partem reliquæ materiei; in decimam quintam vel decimam quartam ad summum in unguentis, quæ à Gilino aut Aquilano proferuntur; demum in unguentis, quæ prostant apud Wendelinum Hock, ad octavam, quod maximum erat. Parcior ea quidem erat Mercurii quantitas, sed quæ potuisset prudenter deinde augeri duce experientiâ, ut auctam fuisse certum est, atque eâ ratione pedetentim ad debitam dosim deduci. Sed placuit Empiricis, improbissimo & inconsideratissimo hominum generi, præcipitantiâ omnia perdere, nullis præmissis universalioribus remediis Mercurium temerè illinendo: Imò cùm Mercurium à Medicis parciùs illitum ad curandam luem veneream plerumque inefficacem esse deprehenderent, in contraria peccando ægrotantes nimiâ & præcipiti hydrargyrosi ita opprimere, ut remedii vehementiâ mortem obirent non pauci, cæteri verò, qui valentissimi vel felicissimi erant, ptyalismo, diarrhœâ, oris ulceribus, capitis inflammatione confecti, macilenti, luridi, squallidi, edentati, balbutientes, ore obligato capistrati post miserias diuturnas & miserrimas lentè convalescerent.

simâ dosi, & cautione maximâ.

Hinc factum, ut Medici in Sycophantas tot miseriarum auctores acriter invecti sint. *Advertant*, inquiebat Gilinus *loco suprà laudato, hi qui confidunt in istis imperitis, ut barbitonsoribus, sutoribus, ac cerdonibus, & maximè viatoribus, qui nostrarum carnium sunt carnifices...... qui humorem facientem morbum non evacuant, sed solùm cum localibus has passiones curare volunt. Aromatarii*, aiebat Torella *in dialogo de dolore in pudendagrâ, herbarum collectores, cæterique mechanici ac vagabundi & impostores his temporibus hujus mali veros & perfectè curatores seipsos esse profitentur, & quia nihil sciunt, nihil dubitant, & mirabilia pollicentur; quos si audires, mortuos suscitare crederes, & paulò post spes inanis erit, nam repentina ac insperata mors intercipit.*

Ea methodus citò infamata fuit Empiricorũ imprudentiâ, in quos Medici acriter invecti sunt.

Neque credes Medicos illos in Empiricos sui temporis acriùs stomachatos fuisse, si Huttenum audire velis narrantem infortunia syphiliticorum, qui Mercurio curabantur, quæ *ipse miserrima vidit & quorum pars magna fuit*, utpote luem veneream per novem annos ipse passus, & undecies unctus. Linimento, inquit ille *De curatione Morbi Gallici per administrationem ligni Guaiaci, capite* 4. ex variis remediis præparato *ungebant brachiorum & crurum juncturas*: « Aliqui spinam ac cervicem: « nonnulli tempora etiam, item & umbilicum: Atque iterum alii universum corpus: Quibusdam semel die, quibusdam bis, nonnullis tertio iterùm die, aut quarto. Claudebantur ægri in æstuario, quod calebat assiduè atque intensissimè, alii viginti, triginta alii totos dies, « nonnulli plures. Perunctum lecto, qui intra æstuarium sternebatur, apponebant, ac multâ superinjectâ veste sudare cogebant. Ille vix iterùm « accepto unguento cœpit languescere mirum in modum, tanta unguenti « vis erat, ut intra stomachum, quod in summo corpore morbi fuisset, « compelleret, inde sursum ad cerebrum, unde per gulam & os defluebat morbus, tantâ tamque violentâ injuriâ, ut dentes deciderent, qui «

Neque immeritò, si Huttenum audiamus.

„ non accuratè ori intendiſſent. Omnibus certè exulcerabantur fauces ; „ lingua & palatum, intumebant gingivæ, dentes vacillabant, ſputum „ per ora ſine intermiſſione profluebat, omni protinus fœtore olentius, „ tanto contagio ut quicquid oluiſſet, ſtatim inquinaret ac pollueret. „ Unde & labia ſic contacta ulcus trahebant & intùs buccæ vulnerabantur. „ Fœtebat omnis circà habitatio, atque adeo durum erat hoc curationis „ genus, ut perire morbo complures, quàm ſic levari mallent. Quamquam „ vix centeſimus quiſque levabatur, recidivo ut plurimùm ægro, cùm vix „ paucos ad dies duraret ejus juvamentum.

„ Hoc autem in unctione miſerrimum fuit, *pergit Idem paulò poſt*, quòd „ qui ſic medebantur, medicinam ipſi non callebant. Neque enim Chi- „ rurgici hac tantùm utebantur, ſed ut audaciſſimus quiſque, aut aliis „ viderat, aut ipſe tulerat, ita circuibat Medicum agens. Uno quopiam „ ad omnes unguento utebantur ; &, *ut ait ille*, uno calceo omnes cal- „ ceabant, uno collyrio omnes ſanabant. Si quid accideret interim ægro, „ conſilii inopiâ quid ſuaderent non habebant. Ferebanturque latrones, „ ut in publico errore, cùm obmuteſcentibus Medicis experiri omnibus, „ quid vellent, liberum eſſet. Itaque nullo ordine aut præſcripto, niſi „ quòd æſtu ac vapore cruciabant, ſimiliter omnes nullius neque temporis „ neque corporum qualitatis habitâ ratione curabantur ægri. Neque inſ- „ cii perunctores, materiam quæ morbi cauſa eſſet, ductâ alvo ſubtra- „ hebant, aut circa eſum ac potum temperantiam aut ullum victûs diſ- „ crimen indicebant. Tandem eò incommodi res veniebat, ut dentium „ uſus adimeretur, ipſis vacillantibus. Os alioqui totum uno occupante „ ulcere cibi appetentiam, frigefacto ſtomacho & turbante fœtore, amit- „ terent ægri. Cùmque ſitis eſſet intolerabilis, tamen quod ad ſtomachum „ faceret, potionis genus nullum inveniebatur. Multis ad vertiginem, „ quibuſdam ad inſaniam uſque infeſtabatur cerebrum. Tremebant inde „ non manus tantùm, ſed pedes etiam & univerſum corpus, ac lingua „ balbutiem trahebat, nonnullis immedicabilem. Multos in mediâ cura- „ tione interire vidi, & quemdam novi ſic medentem, qui tres unâ die „ viros agricolas, cum intrò hypocauſtum plus æquo æſtuans concluſiſſet, „ ac illi ſalutis, quam ſic adepturos ſe ſperabant, ſtudio patientiùs quàm „ par erat conſiſterent, donec defectis per caloris vehementiam cordi- „ bus mori non ſentirent, miſerè jugulavit. Alios vidi intumeſcênte ad „ fauces gutture, cùm exitum non haberet ſanies primùm quam in ſputo „ dejici oportuit, deinde ipſe etiam ſpiritus, ſuffocari ; quoſdam, cùm „ meiere non poſſent, mori. Omnino pauci convaluerunt, atque illi hoc „ periculo, hac amaritudine, his malis.

Inde factum ut Guaiacum, radix Chinæ, ſarſaparilla, & ſaſſafras miro cum applauſu excepta fue-

Haud igitur mirum eſt ſi Guaiacum & lignum ſanctum, anno 1517. ſi radix Chinæ, anno 1535. ſi Sarſa-parilla eodem circiter tempore ; ſi Saſſafras paulò pòſt in orbem noſtrum illata miro cum applauſu excepta fuerint tanquam humani generis ſoteria : Credebantur enim miſerrimos ægrotantes & à morbo difficili & à remedio morbo difficiliore liberatura. Sed ô ſpes hominum fallaces ! Brevi compertum fuit lues venereas dari non paucas adeo virulentas, vel inveteratas adeo, ut eluſâ omni remediorum illorum exoticorum efficaciâ ſoli cederent hydragyroſi le-

gitimæ. Sic ſtatuebat Alfonſus Ferrus anno 1538. *Lib. de ligno ſancto*, *cap.* 6. *Ad inunctiones* Mercuriales *veniendum eſſe, poſtquam ex medicinâ ligni ſancti bis terve ſumptâ cognitum fuerit ægrotum non convaleſcere.* Sic Fallopius *Tractatûs de Morbo Gallico cap.* 76. referebat anno 1560. *ſe vidiſſe adoleſcentem laborantem Gallico, in quo omnia regia,* (hoc eſt medicinæ ex Guaiaco, China &c.) *infeliciter experta ſunt, quem Empiricus hydrargyro curavit. Quare,* pergit ille, *in rebellibus affectibus & deſperatis uſus ſum, & præcipuè, cùm tentarim priùs alias vias per omnia genera medicamentorum.*

rint aliquandiu.

Itaque magis exploratâ ſemel iteratis experientiis Guaiaci & Chinæ vi, meliùſque cognitâ eorumdem inefficaciâ, atque adeo remediis illis in dies vileſcentibus, neceſſe fuit Medicis, ut quibus jam nulla alia efficacia remedia ſuppeterent, inunctiones mercuriales, aliquandiu ſi non omiſſas, at certè neglectas, ad uſum revocare. Rem totam ingenuè confitetur Antonius Fracantianus, in Libro de Morbo Gallico, quem anno 1564. edidit. *Alius,* inquit, *ſanationis modus habetur ex inunctionibus hydrargyrum recipientibus, quæ quidem licet quandoque ſanare videantur, tamen tanquam nimis violentum & periculoſum, jam non erat ampliùs in uſu, ſed nunc ſecundus agitur annus Morbo Gallico rebelli & contumaci maximè facto, quòd multi ſint coacti, & quidem doctiſſimi viri, iterùm ad prædictas inunctiones devenire.*

Sed compertâ lignorum illorũ inefficaciâ ad hydrargyroſim redeundum fuit.

Abhinc Mercurium & omnia Mercuriala præparata ſub Medico cenſu retinere, tanquam vera luis venereæ rhizotoma; iis fidere, iiſque uti, ſed eâ prudentiâ, quâ par erat; denique mercuriales inunctiones adhibere, ſed cautiore & tutiore methodo Medicis omnibus in Europâ ſolenne fuit. Uſus verò decoctorum ex Guaiaco, radice Chinæ, Sarsâ parillâ, Saſſafras &c. huc tandem omnis recidit, ut ad morbos venereos, locales, incipientes, leves propinentur, vel ad ſummum, nec unquam niſi præmiſſis Mercurialibus, ad eas luis venereæ ſpecies, quæ cum ſtrumosâ vel ſcorbuticâ conſtitutione implicatæ ſunt, ut ſuo loco videbimus.

Moris fuit Mercurio uti duobus modis, vel foris cuti illito aut quomodocunque admoto, vel intrò ore ſumpto devoratoque.

Duplex Mercurii uſus, exterior & interior.

Primò. Exterior Mercurii uſus ingreſſu luis venereæ antiquior, hujus morbi curationi ex analogiâ tantùm accommodatus eſt, uti modò diximus. Suam in illo adminiſtrando methodum veteres olim habuêre; ſuam recentiores hodie habent non parùm diſparem.

Mercurius foris adhibetur triplici formâ.

I. Mercurius extrinſecùs olim adhibebatur triplici formâ, nempe unguenti ſive linimenti, emplaſtri ſive cerati, & demum ſuffumigii.

1°. Linimenti baſis erat Mercurius extinctus, eâ quantitate ut ſextam vel octavam reliquæ materiei partem conſtitueret. Ne vi frigidâ, quâ pollere putabatur, nervis noceret obſtupefaciendo vel relaxando, adjiciebantur ſexcenta alia è numero calefacientium, attenuantium, diſcutientium, rarefacientium, incidentium &c. ut axungiæ, adipeſve porci, anſeris, urſi &c; medullæ butyrumve; oleum chamæmelinum, anethinum, laurinum, rutaceum, maſtichinum, vulpinum, lumbricorum terreſtrium, petrolæum; ciclamen, ariſtolochia, ſtaphys agria; radices zedoariæ, ebuli, enulæ campanæ, bryoniæ, iridis florentinæ; pirethrum, zingiber; bdellium, euphorbium, ammoniacum, aloë, ſtyrax, maſtiche; lithargy-

Linimenti ſive unguẽti.

rium, sulfur vivum, tartarum rubrum, cineres sarmentorum, theriaca &c. quæ singula diverso numero & dosi in variis linimentis variâ, in mortario probè comminuta & commista in formam linimenti subigebantur. Unguento istiusmodi calidè ad ignem illinebant artuum juncturas, artusque usque ad axillas vel inguina, imò corpus universum, abstinendo tantùm à partibus, quas *principales* vocabant, nempe ab abdomine, thorace, & capite, sic pluries iterando donec manifesta imminerent ptyalismi indicia.

Cerati sive emplastri. 2°. Materies cerati sive emplastri mercurialis eadem erat ac linimenti, hoc uno tantùm discrimine quòd parcior esset axungiæ quantitas, cera verò suppleret quod de axungiæ quantitate decedebat, ut eâ ratione emplastro debita firmitas conciliaretur. Famosum & usu maximè receptum olim fuit Ceratum à Joanne de Vigo descriptum, *Practicæ Lib. 5. cap. 2.* quod *se millies expertum esse ait cum honore & utilitate non parvâ*, & quod dicit esse *nobilissimæ operationis.* Hujus formula obvia est in pharmacopœis omnibus nomine *Emplastri de Vigo*, sed in quo componendo solet augeri adhibiti Mercurii quantitas, seu ut aiunt, *quadruplicari.* Hoc emplastro seu cerato super alutam extenso artuum juncturas, artus ipsos, totumque corporis habitum contegebant, exceptis ut modò dictum de linimento, ventre, thorace & capite, neque detrahebant nisi prima apparerent imminentis ptyalismi indicia.

Et suffumigii. 3°. Suffitus ex simili parabantur materie, nempe ex Mercurio salivâ aut terebinthinâ extincto, vel Cinnabari, quibuscum admiscebantur alia, quæ oleosâ & pingui qualitate igni concipiendo fovendoque, fumoque emittendo paria essent: 1°. Resinæ vel gummata, ut thus, mastiche, olibanum, myrrha, styrax, benjuinum, opopanax, gummi juniperi &c. 2°. Aromatica, ut nux moschata, macis &c. 3°. Ligna pinguia, ut aloës, juniperi, pini, santalorum &c. quæ singula pulverata vel mucilagine tragacanthi formabantur in trochiscos, vel terebinthinâ excipiebantur in formam opiatæ. Cùm iis utendum erat, ægrum planè nudum in conopeo, papilione, seu laconico, vulgò *l'archet*, stantem vel sedentem, concluso vel exerto capite pro ratione virium constituebant; in appositum ad pedes crucibulum prunis candentibus plenum, per fenestram ad hunc usum paratam, aliquot suffumigii trochiscos vel tabellas per vices conjiciebant, ita ut fumo exhalanti æger tandiu totus exponeretur, dum sudor eliceretur copiosus, nisi forsan immineret deliquii periculum. Ægrum inde deductum in lecto calido collocabant, & stragulis tegebant, ut sudor uberior provocaretur, quem post horam unam aut alteram probè abstergebant, ut æger nutrimentum sumeret, sic per dies aliquot iterando quotidie, donec ptyalismus appareret.

Quid usu mutatum sit in triplici illo Mercurii foris adhibendi modo? II. At verò in illis methodis haud pauca emendata sunt & in melius revocata rerum usu & ævi posterioris diligentiâ.

1°. Sic jam pridem obsolevit usus obtegendi totum corpus emplastris ad provocandum ptyalismum, tum quòd inde cutis calens, rubefacta, erysipelatosa in pustulas seu ecthymata pruriginosa exasperaretur, cum maximo ægri tædio, nec sine febris periculo; tum maximè quòd ea methodus tarda & ad movendum ptyalismum parùm efficax esset, propter Mercurium à cerâ cæterâque crassiore emplastri materie strictiùs irretitum. Solent tamen

emplaſtra eadem certis & peculiaribus locis etiamnum applicari, ſi tumor durior, skirrhus, ganglion, nodus, exoſtoſis reſolvenda ſint, aut dolor venereus fixus diſcutiendus.

2°. Sic etiam jam pridem ceſſatum eſt in uſu ſuffumigiorum, ut quæ ægros peſſimè haberent, ſudoribus incaſſum conficerent, ptyaliſmum plerumque inefficacem moverent, maximè verò capiti & pulmonibus plurimùm nocerent, ſi exciperentur capite intra laconicum incluſo, ut moris erat. Suffumigia tamen aliquando etiamnum adhibentur, ſed mitiora ex cinnabari & thure; & ad certa tantùm loca adhibentur, ad reſolutionem skirrhi, ganglii, exoſtoſeos, vel doloris venerei in parte quâdam fixi, ut modò dictum de emplaſtris mercurialibus.

3°. Sic demum linimentum ſeu unguentum mercuriale, quod ſolum nunc uſu viget ad promovendam ſalivationem, ſimpliciore quàm olim methodo dudum præparatur: Exclusâ nempe inutili, imò noxiâ illâ calefacientium & incidentium farragine conficitur ex ſolo Mercurio puriſſimo, & ſi fieri poſſit, è cinnabari redivivo, ſalivâ ſolâ vel pauciſſimâ terebinthinâ extincto, cum axungiâ porcinâ recente, non ſalitâ, in mortario diu trito, piſto, ſubacto. Poteſt autem Mercurii proportio ad axungiam varia eſſe, ut Medico viſum fuerit: Sed niſi in contrarium imperetur, ſolet ut plurimùm eſſe ut 1. ad 1. ita ut unguentum ex æqualibus Mercurii & axungiæ partibus; vel ut 1. ad 2. ita ut unguentum ex unâ Mercurii & duabus axungiæ partibus componatur.

Conſtans nunc eſt Medicorum ferè omnium ſententia illitionibus mercurialibus rariùs vel frequentiùs, pluribuſque vel paucioribus utendum eſſe pro ægri ætate, temperie, viribus; morbi naturâ, gravitate, inveteratione; affectuum unà implicatorum qualitate aut vehementiâ. Sunt nempe quos oporteat quotidie inungere, ut uber ptyaliſmus proliciatur; ſunt quos altero, tertio aut quarto quoque die, ut ptyaliſmus levior ſit; ſunt demum quos tantùm octavo quoque die, ut nullus cieatur ptyaliſmus: imò quos identidem purgare expediat, ſi ptyaliſmus apparuerit, ut deturbatâ ad inferiora materiâ, arceatur ſalivatio imminens, vel incipiens ſupprimatur. *Quæ cautiones jam adhibeantur in adminiſtrandâ hydrargyroſi?*

Sed eædem cautiones neque olim ignorabantur à Medicis, qui cordati erant, ut abundè liquet ex Wendelino Hock, anno 1514. *De Morbo Gallico cap.* 15. Joanne Almenar, 1516. *De Morbo Gallico capp.* 4. *&* 6. Petro Maynardo, 1518. *De Morbo Gallico cap.* 3. Aloyſio Lobera, 1540. *De Morbo Gallico cap.* 11. Guillelmo Rondeletio, 1560. *De Morbo Italico, cap. de Unguentis.* Nicolao Maſſa, 1563. *De Morbo Gallico, Tractat.* 4. *cap.* 2. *&* 4. Julio Palmario, 1578. *Lib. de Hydrargyro, cap.* 7. Ambroſio Paræo, 1585. *Operum Libro* 19. *cap.* 12. qui omnes jubent & inunctiones fieri tantùm tertio vel quarto quoque die, ne ſalivatio moveatur, & ſalivationem, ſi nimia ſit, imò quandoque ſi appareat, cathartici exhibitione cohiberi. *Cautiones eædem Antiquioribus olim notæ fuerunt, & à pleriſque laudatæ.*

Secundò. Paulò tardiùs cœptum eſt Mercurio uti ad interiora: Obſtabat procul dubio Antiquiorum auctoritas, qui ſtatuerant quaſi ex tripode hydrargyrum *potum vim pernitialem habere, & interanea ſuo pondere perrodere.* Sed demum facto periculo, ubi compertum fuit Veteres eâ in re falſos eſſe, mos ſenſim invaluit Mercurium intrò ſumendi multiplici formâ. *Uſus Mercurii interior, olim duplex tantùm.*

Nempe formâ præcipitati rubri, seu pulveris rubei Joannis de Vigo.

I. Debetur locus antiquissimus Mercurio præcipitato rubro, hoc est solutione in aquâ stygiâ, vaporatione ad siccitatem & candefactione in pulverem rubrum redacto, seu ut loqui amant, præcipitato. Ea quidem præparatio descripta prostat apud Joannem de Vigo circa annum 1503. *in Antidotario seu Lib.* 8. *Practicæ, cap.* 13. Sed Joannes de Vigo, cùm corrosivæ hujusce præparati acrimoniæ probè gnarus esset, pulverem hunc *rubeum* inter phagedænica, quæ fungosis ulcerum carnibus mederentur, referendum esse ipse fatebatur. *Iste pulvis*, inquit, *licet inter medicamina corrosiva domesticæ corrosionis possit connumerari, quoad ejus effectum inter fortiora corrosiva primi ordinis connumerari potest. Et audeo dicere*, pergit ille, *quòd hujusmodi pulvis inter medicamina corrodentia carnem malam meretur ferre coronam : Et propterea dico quòd est secretum secretorum corrodentium medicamentorum, cum quo in tempestate nostrâ multas lucratus sum pecunias, & honores non parvos consecutus.*

Mirum inde forsan videbitur, nec immerito, ut opinor, idipsum remedii genus ab eodem Vigone intrinsecus præscribi, *Chirurg. Compend. Lib.* 5. adversùs pestem, tanquam *mirabilem & egregiam Medicinam* ad dosim granorum iij. vel iv. cum theriacâ : Imò verò proponi *ibidem & Copios. Lib.* 2. *cap.* 20. ad dolorem colicum, tanquam acceptum *à fide dignâ personâ*, ad dosim granor. ij. cum scrupulo j. Diacymini, vel cum ℥ ß. Philonii Persici. Nullus quidem dubito quin ea opinio de mercurialis pulveris usu in dolore colico fluxerit primùm à Paulo Æginetâ, apud quem legere est, *Lib.* 7. *de re Medicâ*, argentum quidem vivum *ad medicum usum non adsumi, cùm venenum existat, verùm ustum & in cineres redactum aliisque speciebus permistum quosdam colicis & iliacis bibendum dedisse.* Sed certissimus sum pulverem ejusmodi ad famam Mercurio pariendam infelicissimè delectum fuisse, cùm enim naturâ drasticus sit, adeoque vehementissimæ & periculosæ operationis, præconceptis præjudiciis fovendis potiùs quàm elevandis comparatus fuisse videbatur.

Ignoratur quo successu pulvis ille rubeus & in peste & in dolore colico à Vigone olim adhibitus fuerit, si tamen credere est adhibitum unquam fuisse. At certè constat numquam ab eodem in morbis ullis venereis intrò usurpatum esse, sed foris tantùm, *Copiosæ Lib.* 5. *cap.* 1. ad virgæ pustulas seu cancrosa penis ulcuscula, eodem planè modo, quo solenne est eodem hodie etiam uti.

Notus fuit ejusdem pulveris processus Nicolao quoque Massæ, circa annum 1536. quem Joanni de Vigo se non acceptum debere gloriatur, sed *à quodam alio viro Alchimistâ sene* accepisse, qui ut ille ait, *De Morbo Gallico, Tractatu* 6. *cap.* 6. *erat mirabilis experimentator.* Hunc quidem pulverem *angelicum* vocandum censet *propter mirabilem ejus operationem, & angelicam in Morbo* Gallico....... *Huic enim medicamini*, subdit ille, *non est par, quoniam si cum ipso procedes, usque ad perfectam cutis generationem ducit, ut ego sæpè expertus sum, & est nobile in virgæ ulceribus malignis.* Sed vel inde liquet Nicolaum Massam, sicut Joannem de Vigo, Mercurio præcipitato rubro extrinsecus tantùm usum fuisse.

Primus antiquorum Medicorum, quos noverim, si fortè non solus, Petrus Andreas Matthiolus fuit, qui in *Opusculo de Morbo Gallico* circa

annum 1536. pulverem illum ad interiorem uſum adducere auſus ſit, ſed quem priùs ideo jubebat probè lavari aquis ſtillatitiis plantaginis & acetoſæ, & aliquandiu ignis torturâ exſiccari, *quoniam*, ut aiebat, *ex pulvere iſto plurimæ poſſent contingere noxæ aſſumentibus ipſum, niſi priùs debita facta eſſet præparatio.* Hunc autem pulverem ita præparatum in catapotio præſcribebat ad grana v. & illius uſu aſſerebat fore ut *dolores Gallici brevi eliderentur, pituitâ*, ut aiebat, *& atrâ bile vomitu nec non alvi dejectione evaneſcente.* Proponebat etiam uſum ejuſdem medicamenti tanquam efficaciſſimi, ad peſtem, quartanam contumacem, melancholicum morbum, doloreſque colicos & iliacos.

Sed in his ſectatores nullos inter Medicos Matthiolus olim habuit, cenſores verò multos, ut Hieronymum Fracaſtorium, anno 1546. *Lib.* 3. *de Morbis contagionis, cap.* 10. Gabrielem Fallopium, anno 1560. *Tractatus de Morbo Gallico cap.* 79. Alexandrum Trajanum Petronium, anno 1565. *Lib.* 6. *de Morbo Gallico, cap.* 23. Michaëlem Joannem Paſchalium, anno 1566. *in Opuſculo de Morbo Gallico.* Julium Palmarium, anno 1578. *Lib. de Hydrargyro, cap.* 6. *&c.*

II. Præcipitato rubro ſucceſſit Mercurius nativâ formâ, ſeu, ut aiunt, crudus, qui olim adhibitus fuit in famoſis pilulis mercurialibus Barbaroſſæ ideo, ut opinor, dictis, quod iis uſus eſſet Chairedinus ille Barbaroſſa, Rex Algerii & rei maritimæ apud Turcas Præfectus, Franciſco I. Gallorum Regi ſuppar. Et ſanè conſtat teſtimonio Petri Bayri, Medici Caroli II. Ducis Sabaudiæ, in *Enchiridio de medendis corporis affectibus, capite de doloribus muſculorum ex Morbo Gallico genitis*, circa annum 1537. edito, *receptam* illarum pilularum *fuiſſe ex Turchiâ apportatam.* Et nativâ formâ in pilulis Barbaroſſæ.

Hæc autem erat ratio pilulas haſce conficiendi juxta Bayrum.

℞. *Argenti vivi* ℥ xxv.
Rhabarb. elect. ℥ x.
Diagrid. ℥ iij.
Moſchi & ambræ ana ℥ j.
Farinæ frumenti, ℥ ij.
Cum ſucco limonum f. maſsâ pilularum, ex quâ formentur pilulæ magnitudine ciceris, & detur una pro vice omni die per horam ante cœnam.

Refert Bayrus *haſce pilulas contra Morbum Gallicum in aliquibus (ex ulceribus & nodoſitatibus multùm exterminatis) mirabilem feciſſe operationem*; neque tamen diſſimulat *primum, qui inter Chriſtianos his uſus eſt pilulis, cecidiſſe repente mortuum ſuper pontem Avenionis, cùm ipſe ibi profugus eſſet propter prælia, anno* 1537. Grave quidem infortunium! ſed quod pilularum illarum uſui attribui jure nequaquam potuit, cùm unicuique vix ineſſent quatuor grana Mercurii; quod tamen pilulis illis ex præjudicio attributum fuiſſe non miror, cùm Rondeletius, qui & ipſe pilulas eaſdem, ſub aliâ tamen, ſed parum diversâ formulâ proponit in *Tractatu de Morbo Italico*, advertat *quòd, ſi poſt decem annos aliquo morbo corriperentur qui hoc remedio uſi eſſent, huic impingeretur ac imputaretur.*

III. At jam quidem quæcumque ad internum Mercurii aut Mercurialium uſum pertinent, in melius relata ſunt, quandoquidem Pharmaciâ in- Nunc verò multiplex,

cùm Pharmacia inventis Chemiæ locupletata fit.

ventis Chemiæ locupletatâ multa & efficacia Mercurii præparata nunc suppetunt, quibus uti tutò licet, si ita è re esse Medico videatur.

1°. Mercurius sublimatus dulcis, sive Aquila alba, cujus dosis à granis xij. ad xx. vel xxiv. si usus aliquoties repetatur, sanguinem mundificat, virus oppugnat, alvum subducit, ac demum ptyalismum movet.

2°. Panacæa Mercurialis, cujus dosis à granis xv. ad xxx. quæ alvum quidem non subducit, si ritè præparata sit, sed repetita ptyalismum excitat.

3°. Æthiops mineralis vulgaris cum sulfure communi tritu, seu quod præstat, igne paratus. Dosis est à granis xv. ad xxx. non purgat, imò neque salivationem ullam plerumque ciet, præsertim si solo tritu confectus fuerit, quoniam mercuriales atomi tunc malè colligatæ ventriculi calore in guttas facilè coeunt, quæ tum mole tum gravitate ab ingressu in venas lacteas excluduntur.

4°. Æthiopes alii minerales numero multi, qui parantur è Mercurio iterato tritu cum pinguibus, resinosis aut gummosis quibuscunque corporibus subacto & extincto. Solent illi Æthiopes pro diversâ additi remedii facultate diversis notari nominibus non sine ostentationis suspicione, *verbi gratiâ Mercurii alkalisati*, si cum pulveratis ostrearum testis; *Mercurii anti-phthisici*, si cum balsamo Peruviano sicco; *Mercurii anti-scorbutici*, si cum gummate Guaiacino; *Mercurii vivi dulcis*, si cum mannâ calabrinâ; *Mercurii diuretici*, si cum gummate juniperino vel ammoniaco; *Mercurii cathartici*, si cum scammonio aut resinâ jalappii Mercurius subigatur &c. Sed horumce singulorum efficacitas opinione plerumque minor, quòd mercuriales atomi laxè coercitæ sponte reviviscant in ventriculo in majores guttas, quarum paucæ, imò forsan nullæ sanguinem subeunt.

5°. Mercurius violaceus seu Mercurius arte sublimatus ex Æthiope minerali igne præparato & cum æquali salis ammoniaci parte commixto. Hujus dosis à gr. xx. ad xxx. Blandior est, at verò simul penetrantior Æthiope minerali.

6°. Mercurius præcipitatus albus ex Mercurio aquâ forti vel spiritu nitri soluto & affusâ muriâ præcipitato paratus, tepidâque optimè elotus. Remedii quidem genus & efficax & satis tutum, quod si cum quadruplo sacchari commisceatur & ad dosim vj. ix. vel xij. granorum præscribatur, alvum subducit, & plerumque vomitum blandè movet.

7°. Ptisana sudorifica vulgaris ex decoctis Guaiaco, Salsâ-parillâ, Chinâ &c. præparata, & soluto Mercurio sublimato dulci vel panacæâ Mercuriali saturata ad optatam dosim. Experientiâ enim compertum est præparata Mercurialia istiusmodi, in ptisanâ cæterisque liquidis aqueis ebullitione ex toto dissolvi contra vulgarem opinionem, si quod primâ vice indissolutum superest, quodque duas tertias partes totius in summâ æquat, iterùm iterùmque supra porphyriten lævigetur, ac ebullienti liquori iterùm iterùmque infundatur.

8°. Solutio Mercurii per deliquium parata mediante tantùm sale ammoniaco, & aquæ instar pellucida, cujus processus explicabitur infrà *Lib. 4. cap. ultimo.* Potest tutò quidem ea solutio ore exhiberi, ut cui nihil omninò insit, quod facultate, nedum corrosivâ, sed ne acriore quidem

quidem peccet: At verò solet nullo vel minimo successu plerumque exhiberi, quòd perpaucam Mercurii soluti copiam in se contineat, quæ nec ipsa fortè tota potest in sanguinem penetrare.

IV. Haud satis novi an inter remedia quæ ad morbos venereos faciunt, connumerari debeant Arcana multigena, quæ ab Agyrtis & Circumforaneis magnificè venditantur, ut stolidum vulgus deludant, quippe pleraque vel inefficacia sunt, atque ideo probati remedii ne nomen quidem merentur, vel quod pessimum est, acriora sunt & deleteria, atque ideò habent vim veneni. Porrò autem ut varia est & multiplex Agyrtarum gens, maximè Lutetiæ, quò velut agmine undique confluunt, sic etiam varium est & multiplex arcanorum genus, quibus superbiunt. Si qua utilia sint & virtute aliquâ polleant, quod tamen rarissimum, dudum nota sunt, & in Medicorum libris passim obvia, sed quæ de industriâ fucare ipsi amant, ne possint agnosci. Cætera meræ quisquiliæ sunt, vel quod deterrimum, nec tutæ, nec innocuæ. Possunt autem ferè cuncta, quæ ab illo hominum genere proposita novi, ad sequentia revocari.

Quantumvis etiam nullo loco habeantur arcana multigena, quæ ab Agyrtis satis temerè venditantur.

1°. Panaceas mercuriales multiplices, quæ licet processu operosiore præparentur vel præparari dicantur, vulgari nihilo efficaciores sunt. Inter cæteras commendantur 1°. Panacea solaris & lunaris Michaëlis de la Vigne, Medici Regii Parisiensis à Friderico Hoffmanno laudata, *Pharmacopœæ Medic. Chimicæ Lib. 3. cap. 15. §. 22.* 2°. Panacea N. de la Brune à Gervasio Ucay D. M. Tolosano descripta, *Traité de la Maladie Vénérienne*, ad libri calcem, & à Joanne Devaux Chirurgo Parisiensi, *Tome 3. de l'Abbregé de la Médecine pratique de J. Allen.* Cujus utriusque Panaceæ processus infrà proponentur *Lib. 4. cap. ultimo.*

2°. Solutionem Cinnabaris vel præcipitati Mercurii rubri in menstruo quodam corrosivo seu aquâ forti correctâ, qualis est spiritus ille, qui Lutetiæ *Les Gouttes du General la Motte* dicitur, unde paratur Tinctura rutilans, purpurea, carbunculo concolor, cujus guttæ aliquot aqueo vehiculo, infuso *verbi gratiâ* foliorum Theæ instillantur ad usum quotidianum per mensem unum aut alterum, nullo quidem quod sciam periculo, sed nullo quoque successu.

3°. Præparata Mercurialia ex acriorum genere, nempe Mercurium præcipitatum rubrum; luteum sive Turpethum minerale; præcipitatum viridem sive venereum; arcanum corallinum &c. quæ ad debellandam luem veneream numquam sufficiunt, periculi verò semper plena sunt quòd corrosiva, caustica, deleteria sint, atque adeo, nisi cautè & in robustis adhibeantur, viscerum anxietates, inflammationes, erosiones, hypercatharses, hyperemetos, cardialgiam, spasmum, syncopen lethalem non raro advocant.

4°. Præcipitatum rubrum solarem, per se & sine menstruo confectum, qualis à Gervasio Ucay describitur, *Traité de la Maladie Vénérienne, chap. 8.* & cujus processus infrà proponetur *Lib. 4. cap. ultimo.* Quod remedii genus, licet paulò blandiùs agat præcipitato rubro vulgari, neque tamen ipsummet satis tutum est.

5°. Aquas mercuriales, quas illi parant geminâ methodo. 1°. Guttas viij. x. vel xij. solutionis sublimati corrosivi unciis octo decocti hordei

vel avenæ infundendo & ægris ore exhibendo per aliquot dies, à quo pessimo facinore non abstinent Agyrtæ Londinenses nonnulli, si fides adhibenda sit Richardo Wiseman, *Treatise of lues venerea, chap. 3. pag. 10.* & Danieli Turner, *Dissertation on the venereal Disease, pag. 99.* 2°. Semunciam, imò unciam unam aut alteram solutionis Mercurii in spiritu nitri affundendo libris duabus ptisanæ sudorificæ, quas manè jejuno ventriculo ægrotantibus propinandas exhibent, quod scelus cum præcedente fermè compar refert de Chirurgo quodam Parisiensi Joannes Devaux, ipse quoque Parisiensis Chirurgus, in præceptis generalibus, quæ subjunxit ad calcem *Synopseos universæ Medicinæ J. Allen*, quam è Latinâ Gallicam fecit anno 1728.

CAPUT VIII.

Qualis sit Mercurii & Mercurialium vis & efficacia, & quæ illius efficaciæ causa?

Effectus Mercurii in humano corpore.

EXPERIENTIA compertum est, quod sanè ratio numquam suggessisset, nempe Mercurio, seu * intrò sumatur chimicè præparatus in pulveres tutò potabiles, seu extinctus & axungiâ exceptus corpori foris illinatur, varios & multiplices affectus produci.

1°. Sanguinem, singulasque sanguinis partes atteri, comminui, liquari, atque inde morboso lentori tum rubræ tum limphaticæ cruoris partis efficacem medicinam fieri.

2°. Vasa quæcumque corporis, sanguifera, limphatica, secretoria & excretoria, etiam minima & indefinitè parva pervadi; si qua infarta sint, liberari gravamine; si qua obstructa, reserari; atque adeo omnia liberè pervia effici.

3°. Cordis & arteriarum pulsum majorem, validiorem, pleniorem reddi; at verò simul etiam molliorem, æquabiliorem, magis eurithmum, ita ut diastoles, systolesque, singulæ singulis magnitudine, duratione, celeritate, intervallo &c. perfectè consonent.

4°. Secretionum, quæ à sanguine fiunt, ubertatem promoveri, maximè humorum qui serosi sunt aut limphatici, ut urinæ, sudoris, limphæ stomachalis & intestinalis, salivæ &c.

5°. In ore præcipuam scenam esse, cujus interiora calent, rubent, dolent, in papulas areasve erysipelatodæas tument, rimas ulcerosas agunt, phlyctænis phagædenicis dehiscunt, & ulcusculis serpentibus, quæ in medio candicant, depascuntur, unde salivæ spissæ, viscosæ, limpidæ & albumini ovorum similis uber effluxus seu *Ptyalismus*.

6°. Invalescente ptyalismo secretiones cæteras quascumque imminui & supprimi, exceptis ad summum diuresi & diaphoresi; imò verò ne illis quidem exceptis, quandoquidem constat & eas multò uberiores futuras esse, si salivatio vel nulla vel parcior foret.

* Noverat quidem Fernelius salivationem hydrargyro foris illito moveri, sed nesciebat intrò sumpto perinde excitari, *De Luis venereæ Curat. cap. 7.*

7°. Aliquando tamen, sed rarò nullam, vel perexiguam salivationem cieri, & oris interiora nullomodò vel parùm affici, quamvis cæteroqui Mercurius & debitâ dosi & modo debito adhibeatur: Sed tunc plerumque paulò largiores esse vel cæteras omnes secretiones, vel saltem unam alteramve, quæ idcirco sunt velut vicariæ deficientis salivationis.

8°. Inde sive salivatio succedat sive deficiat, dummodo legitima fuerit Mercurii administratio, intra mensem resolvi partium tumores, ganglia, nodos, tubercula, exostoses, hyperostoses; discuti dolores rheumaticos, arthriticos, ischiadicos, qui ab impurâ venere ortum ducunt; sanari cutis pustulas, rhagades, ulcera; cohiberi ossium caries, & ad callum properare; ac demum quod in votis est, sanguinem ab omni seminii venerei labe purum & immunem præstari.

Effectus illi sunt oppidò mirabiles, & in medicinâ non antè visi, nec qui ab insulso & inodoro corpore, qualis est hydrargyrus, viderentur expectandi. Eos tamen è notis Mercurii qualitatibus facili mechanismo deduci posse confidimus; modò diligenter attendatur ad sequentes Mercurii proprietates, quæ usu obviæ & experientiâ confirmatæ sunt. Explicari possunt ex notis Mercurii qualitatibus.

Postulatum I. Mercurium substantiam esse metallicam, fluidam, mobilem, ponderosam, à vi premente, conterente, comminuente in guttas indefinitè parvas divisibilem.

Postulatum II. Discretas guttas singulas globosam figuram naturâ affectare, eò quidem perfectiùs sphæricam vel ad sphæricam propiùs accedentem, quò mole minores sunt.

Postulatum III. Guttulas illas liquoribus ferè omnibus, sanguini verò maximè immiscibiles esse, unde fit ut Mercurius dici soleat, *Aqua non madefaciens.*

Postulatum IV. At verò invicem facillimè jungi, & in majores guttas coire, si vel unico puncto sese mutuò intimè contingant; sed in novas minutias novâ vi denuò facile resolubiles esse.

Postulatum V. Guttulas omnes, ut-ut indefinitè parvæ supponantur, pro nativo Mercurii pondere aquâ, atque adeo sanguine circiter quater & decies graviores esse in specie.

Inde velut ex postulatis totidem eruenda sunt, quæcumque ad explicandam Mercurii efficaciam pertinent. Nimirum 1°. Quibus viis & quantâ copiâ Mercurius admittatur in sanguinem. 2°. Quâ virtute semel admissus vasorum infartui & sanguinis vitio medeatur unà circulando. 3°. Quâ facultate sanguinem alterando summa petat quasi ex electione, & excitatis in ore fœdis ulcusculis largam & jugem salivationem moveat.

Primò. Ut Mercurius geminâ methodo adhiberi solet, extrinsecùs cuti videlicet illitus unguenti specie, & intrinsecùs ore scilicet haustus pulveris aut catapotii formâ, sic varias geminasque vias esse necesse est, quæ ingressuro præsto sint.

I. Mercurio quidem, si illinatur, haud defuturi sunt aditus, per quos intrò subeat. Vidimus enim suprà *hujus Libri cap.* 3. cutem totam poris innumeris densissimè perviam esse, quibus tanquam emissariis exeant quidem effluvia, quæ corpore vivente jugiter exhalant, sed quibus etiam tanquam immissariis possint motu contrario, si vi superiore urgeantur, introire Quibus viis Mercurius foris illitus intrò subeat?

quæcumque corporis habitui admoventur. Guttulis ergo illiti unguenti facilis quoque per eoſdem poros aditus primus intra cutem, unde poſſint à ponè ſequentibus ultrà promotæ vel in vaſa ſanguifera capillaria, quæ per cutem numerosè ludunt, rectâ pergere, vel quod corporis œconomiæ magis conſentaneum videtur, vaſis limphaticis exceptæ, quæ ab ipſis emiſſariis cutaneis ortum habent, unà cum limphâ in majores venas convehi.

Ratio æſtimandæ quãtitatis Mercurii quæ hac viâ introducitur.

Cùm ea mercurialis linimenti introductio effectus ſit correlativus, qui ſimul dependeat à diſpoſitionibus tum cutis, quæ Mercurium admiſſura; tum Mercurii, qui cute admittendus eſt; de conditionibus tum cutis, tum Mercurii ex utrâque parte judicium ferendum eſt, ut inde certa ratio iniri poſſit & celeritatis, & copiæ, quâ Mercurius admittendus eſſe videatur.

Ex parte quidem cutis attendendum eſt, 1°. Ad amplitudinem partis, quæ unguento mercuriali oblinitur; quò enim latiùs extenſa eſt, eò plures poros offert ingreſſuro Mercurio.

2°. Ad tenuitatem cutis, quæ quò tenuior, eò pluribus & amplioribus poris pervia eſt.

3°. Ad ejuſdem munditiem: quò enim cutis magis deterſa eſt, eò liberiùs patent illius pori.

4°. Demum ad calorem partis; pori enim partis eò ampliùs hiant, quò ipſa calore impenſiùs rareſcit.

Sic ergò conditiones omnes, quæ ſe habent ex parte cutis, futuræ ſunt in ratione compoſitâ 1°. Amplitudinis partis, quæ inungitur; 2°. Tenuitatis; 3°. Munditiei; 4°. Et caloris cutis inunctæ.

Ex parte verò Mercurii pari ratione attendendum eſt, 1°. Ad quantitatem tum Mercurii, qui unguento ineſt; tum unguenti, quo cutis illinitur. Quò alterutra enim major eſt, eò plures cæteris paribus mercuriales guttulas intromiſſum iri conſequens eſt.

2°. Ad mobilitatem Mercurii latentis in linimento, qui quò purior eſt, quò pauciore plumbagine inquinatus, quò ad penetrandum expeditior, eò uberiùs intromitti debet.

3°. Ad gradum motûs quo intrò pellitur: Quò enim fortiùs & diutiùs cuti affricatur, eò debet copioſiùs cute imbibi.

4°. Demum ad moram quam trahit in parte inunctâ: Eò enim majore copiâ admittendus eſt cæteris paribus, quò majore curâ cavetur ne cutis ſemel illita extergatur.

Sic ergo conditiones alteræ, quæ ſe tenent ex parte Mercurii, futuræ ſunt ſimiliter in ratione compoſitâ 1°. Quantitatis; 2°. Mobilitatis; 3°. Motûs Mercurii; ac 4°. Moræ quam trahit in parte inunctâ.

Proinde admiſſæ Mercurii quantitates, cùm ab utroque conditionum ordine perinde dependeant, æſtimari debent in diverſis individuis ex ratione compoſitâ tum rationis compoſitæ prioris ex conditionibus, quæ ad cutem; tum rationis compoſitæ poſterioris ex conditionibus, quæ ad Mercurium ſpectant. Haud mirum ergo ſi totuplici conditionum combinatione totuplicia emergant diſcrimina, atque adeo ſi contingat aliquando magnâ illiti unguenti quantitate nullum effectum præſtari in uno; in altero verò paucâ magnam & inexpectatam ſalivationem moveri; quæ notare vel ideo

visum est, ut inde tantò certiùs liqueat, quàm cautè vel expertissimis procedendum sit in administrando eo remedio, cujus effectus tot ac tam variis de causis variare possunt.

Quibus viis Mercurius intrò sumptus ad sanguinem traducatur?

II. Mercurio verò, si ore sumatur pulveris vel pilularum formâ, multæ patent in intestinis viæ quas ingrediatur, nemini non notæ. Vasa enim chylifera, quibus defæcatior dulciorque coctorum alimentorum liquor, sive chylus à primis viis in sanguinem traducitur, præsto sunt, quæ mercuriales atomos unà cum chylo absorptas communi alveo in sanguinem convehant.

Ratio æstimandæ quantitatis Mercurii, quæ hac alterâ viâ introducitur.

Quantitas Mercurii hac alterâ ratione introducti pendet, sicut in præcedente casu, à geminis dispositionibus, tum vasorum quæ admittunt, tum mercurialium partium quæ admittuntur. Hinc ergo uberior vel parcior futura est ex alterâ quidem parte, 1°. Pro numero; 2°. Et amplitudine osculorum, quibus vasa illa chylifera hiant in intestinorum cavum; 3°. Aut gradu systoles alternæ vasorum eorumdem, quæ fortiùs & celeriùs oscillando apposita liquida aviditùs exsugunt. Ex alterâ verò, 1°. Pro quantitate, 2°. Tenuitate, 3°. Mobilitate partium mercurialium, quæ per intestina fluunt; aut 4°. Pro gradu pulsionis, quam à contractis intestinorum tunicis experiuntur, & quâ in hiulca vasa chylifera urgentur.

Itaque sicut in superiore casu, sic & in isto, introducti Mercurii quantitas æstimanda est in individuis diversis in ratione compositâ ex rationibus duabus aliis compositis; alterâ quidem conditionum, quæ à parte vasorum chyliferorum; alterâ verò conditionum, quæ à parte mercurialium atomorum se habent.

Mercurium intrò sumptum parciùs & difficiliùs in sanguinem traduci, quàm foris illitum.

Paradoxum forsan videbitur, si dixero Mercurium ore haustum parciùs difficiliùsque in sanguinem transfundi, quàm si cuti illinatur unguenti specie; attamen nihil certius est aut experientiâ magis confirmatum. Neque ratio, si res introspiciatur, in contrarium pugnat: Multa enim officiunt ingressui mercurialium partium ab intestinorum cavo in vasa chylifera, quæ obstant minimè ne Mercurius cuti illitus in obvios cutis poros liberè subeat.

1°. Mercurialium partium cum chylo immiscibilitas gravitasque, quâ eidem præponderant: Cùm enim præcipites ruant ad imam intestinorum partem, nec in vasa chylifera facilè penetrare possunt, quæ sunt in superiore aut laterali facie, ut à quibus descensu abscedant, nec in ea quæ sunt in inferiore, ut quæ pondere Mercurii nimio opprimantur & aggraventur. Inde est quòd Mercurius crudus, etiam ad aliquot libras intrò sumptus salivationem nullam unquam moveat; paucam verò & raro Æthiops mineralis, etiam magnâ dosi datus, potissimùm si solo tritu confectus fuerit.

2°. Vis cathartica, quâ plerumque præparata Mercurialia pollent: Cùm enim intestinorum tunicas in motus peristalticos citatiores agant stimulando, deorsum deturbari necesse est motu nimis præcipiti, quàm ut possint vasis chyliferis affatim insinuari. Inde est quòd Mercurius sublimatus dulcis cieat ut plurimùm paucam salivationem.

Panacea una est præparatorum mercurialium, quæ cum chylo omnium maximè miscibilis, levissima, nullâ purgandi facultate prædita sit, atque adeo quæ ore sumpta omnium copiosissimè cum chylo sanguini transfun-

di, & ſalivationem efficaciſſimè excitare valeat; unde fit ut omnium maximè uſu recepta ſit. Nihilominùs tamen nec ipſius panaceæ efficacia efficaciam unguenti mercurialis æquat ullomodò: Conſtat enim ſemunciâ unâ Mercurii unguenti formâ cuti ex arte illitâ largiorem ſalivationem moveri & cum minore erethiſmo, quàm ſemunciâ pari Mercurii in panaceam arte Chemicâ converſi, & iteratis doſibus exhibiti; quæ ſanè diſcriminis ratio inter uſum interiorem & exteriorem ejuſdem remedii mira eſt, nec unquam aliàs, quod ſciam, obſervata.

Secundò. Atomi mercuriales ſemel admiſſæ, quàcumque introierint aut undecumque veniant, notâ regione viarum, venis ſcilicet vaſiſve limphaticis ad cor citò convehuntur, unde repetito circulationis motu actæ partes ſuas paulatim obeunt ſequenti ordine.

Effectus primarii Mercurii.

Lemma I. Alterno cordis & arteriarum motu jactatæ cum ſanguine promiſcuè ita confunduntur, ut in ſingulas columnas cruoris, qui per magnam arteriam fluit, in ſingulos arteriarum ſurculos, in quos arteria illa diſpertitur, & in ſingulas partes, ad quas minutiſſimi arteriarum ſurculi pertinent, æquali ratione diſtribuantur.

Lemma II. Eliquatis fervore ſanguinis terebinthinæ & axungiæ partibus, ſi quæ tamen Mercurii partes in ipſo ſanguine etiamnum coerceant, nativa Mercurii forma ſponte reviviſcit, in guttulas ſphæricas, læviſſimas, roris inſtar tenuiſſimas. Sic videmus ſub oculis Mercurium regenerari ex unguento mercuriali, quoties levi ignis calore colliqueſcit.

Lemma III. Pari modo pulverulentæ atomi præparatorum Mercurialium, excuſſis ſpiculis ſalinis quibus infixæ horrent, larvam ipſæ quoque deponunt & in nativam Mercurii formam redintegrantur, difficiliùs tamen, tardiùs, minùſque perfectè, quàm guttæ unguenti mercurialis, ut in quas ſpicula ſalina intimiùs penetrent.

Lemma IV. Mercuriales guttulæ ſanguini, qui à corde contracto in aortam excluditur, interſperſæ, pari cum eo velocitate feruntur, dum exeunt. Habent ergo ſingulæ eam motûs quantitatem, quæ ſit ad quantitatem motûs guttarum ſanguinis ejuſdem molis in ratione directâ ponderum reſpectivorum, atque adeo quater & decies majorem quantitatem motûs, quàm guttæ illæ ſanguinis molis ejuſdem, cùm *ex Poſtulato* 5. Mercurius ſit quater decies ſpecificè gravior ſanguine.

Lemma V. Iſoperimetræ tum Mercurii, tum ſanguinis guttulæ inter circulandum de motu primùm indito deperdunt ſingulæ ſingulis inſtantibus pro modo ſuperficiei, atque adeo ex æquo, cùm ſuperficies æqualis in utriſque ſupponatur. Itaque, ſi ea decrementa æqualia ex quantitatibus motûs inæqualibus utrimque detrahantur, ratio quantitatum motûs ſuperſtitis in mercurialibus guttis, ad quantitates reſpectivas motûs, qui ſupereſt in guttis ſanguinis, major futura eſt ſucceſſivè ſinguliſque inſtantibus. Sic ergo velocitas guttarum Mercurii, quæ primùm eadem fuit, major fiet ſingulis inſtantibus velocitate guttarum ſanguinis æqualium & circumfuſarum.

Lemma VI. Ea diſcriminis ratio inter velocitatem guttarum Mercurii, guttarumque ſanguinis unà interſperſarum nec unquam major eſſe poteſt, quàm dum maxima eſt motûs tarditas in guttis ſanguinis; nec ullibi, quàm

in tenuissimis extremorum vasorum capillamentis, ubi constat sanguinem lentissimo gradu procedere.

Lemma VII. Sic igitur momentum guttarum Mercurii, quod primo instanti, quandiu velocitas una fuit, superabat momentum guttarum æqualium sanguinis ratione solius gravitatis, quâ mercuriales guttulæ guttulis sanguinis in specie præponderabant, jam eodem intensius futurum est ratione tum ponderis majoris, tum citatioris velocitatis; atque adeo licet absolutè decreverit à primo gradu eâdem ratione, quâ decrevit primigenia ejusdem velocitas, nihilominùs tamen respectivè majus futurum est singulis instantibus successivis. Sic ergo cùm primo instanti quater decies majus tantum sit in aortæ trunco, momento partium sanguinis ejusdem molis, plus quàm centies majus futurum est momento partium earumdem in extremis arteriarum capillarium ramis.

Lemma VIII. Mercuriales guttulæ agunt in obvia inter circulandum instar solidi corporis, & ideo majori momento, quo majori mole. Quapropter quò plures in grandiores guttas unà coierint, eò fortiùs in obvia arietaturæ.

Ex his colligi possunt Corollaria sequentia: Effectus secundarii.

I. Mercuriales guttulas inter circulandum pervia corporis vasa cujuscunque generis, etiam tenuissima permeaturas esse, cùm præ divisibilitate possint vasorum quorumcumque angustiæ facilè accommodari *ex Postulato* 1.

II. Impete facto penetraturas etiam in obstructa vasa, quæ sanguini invia sunt, modò opposita resistentia minor sit momento, quo Mercurius sanguini prævalet, per *Lemmata* 4. *&* 7.

III. Si quod vas obstructum resistentiam majorem opponat, collectis ad ostiolum præ hærentiâ & morâ pluribus Mercurii guttis, quæ in unam coituræ sunt, *ex Postulato* 4. velut agmine facto, atque adeo validiore ariete *per Lemma* 8. objectum obicem pulsatum iri, dum fiat via vi.

IV. Sic ergo itu redituque reseratis sensim, disjectis, perruptis obicibus vasa omnia corporis, etiam angustissima, liberè permeabilia futura esse.

V. Liquida omnia corporis, sanguinem, limpham, humores recrementitios & excrementitios, si qua crassiora viscidioraque fuerint, momento majore, quo Mercurii guttæ ubique pollent per *Lemmata* 4. *&* 7. & celeritate majori, quâ moventur in extremis vasis per *Lemma* 6. atterenda & comminuenda esse, atque adeo eliquanda, & ad nativam fluiditatem paulatim omnia revocanda.

VI. Sic ergo tutam, certam, celerem vitioso sanguinis, limphæ, humorum recrementitiorum & excrementitiorum lentori medicinam affore.

VII. Porrò mercuriales guttulæ tunicas quoque vasorum pro momento & celeritate majori fortiùs impetituras esse, atque adeo ad oscillationis motum efficaciùs sollicitaturas, unde illorum pulsus major & citatior futurus est.

VIII. Sic ergo liquida quævis, sanguinea, limphatica, recrementitia & excrementitia jam fluidiora, & ab oscillantibus vasis fortiùs propulsa progressura & circulatura esse velociùs, faciliùs, liberiùs, atque adeo in-

farctus quosvis, quibus vasa omnigena gravantur, expediendos esse.

IX. Sanguinem attritum & comminutum, disjectis in latius spatium moleculis, rarefaciendum esse, magis quidem minùsve pro majori minorive mercurialium guttarum efficacitate, aut majori minorive partium sanguinis spissitudine.

X. Sic ego pulsum 1°. Majorem & pleniorem futurum esse, quoniam sanguine impensiùs rarescente arteriarum tunicæ & pleniùs replentur & magis dilatantur : 2°. Frequentiorem, æquabiliorem & magis Eurithmum, quoniam vasa omnia liberè pervia, solitoque tono oscillantia facilem, constantem, æqualem viam fluxuro cruori permittunt.

XI. Singulas, quæ in toto corpore fiunt, secretiones inde largiores fore multiplici de causâ, 1°. Pro auctâ humorum fluxilitate, *ex Corollario* 8. 2°. Pro majore vasorum omnium secretoriorum & excretoriorum permeabilitate, *ex Coroll.* 4. 3°. Pro citatiore & frequentiore sanguinis appulsu *ex Coroll.* 10. & 4°. Pro validiore momento quò appellit *ex Coroll. eodem.*

XII. Sic ergo virus, contagium, seminiumve venereum, qualecumque sit, quantumcumque in corpore supponatur, ubicumque lateat in sanguine, vasis, glandulis &c. iterato guttularum mercurialium incursu disjectum, attritum, comminutum, exturbandum, profligandum & secretoriis quibusvis emissariis eliminandum esse.

XIII. Proinde redditâ fluidis quibuscumque fluxilitate; reseratis vasis, ductibus, poris, emissariis; promoto oscillatorio partium motu; acceleratâ humorum circulatione; attrito, comminuto, eliminato contagio venereo; id est sublatâ causâ morbi antecedente, conjunctâ, continente, discussum iri morbosos humorum decubitus, atque adeo dolores rheumaticos, arthriticos, rheumatico-arthriticos; Præter-naturales tumores tum mollium, tum ossearum partium, atque adeo ganglia, nodos, phygethla, gummata, melicerides, atheromata, steatomata, σκirrhos, exostoses & hyperostoses; Ulcerosas partium erosiones, atque adeo serpigines, herpetes, pustulas, ulcera, caries; Uno verbo omnia luis venereæ symptomata cessatura esse, aut ad perfectam sanationem properatura.

Virtutem Mercurii certis limitibus coerceri.

Cæterùm, quæ de Mercurii effectibus diximus, nolim ita accipi quasi verò nullis coercerentur limitibus. Certè cùm momentum, quod maximum mercuriales guttulæ in sanguinem, vasa, objectosque obices possunt exercere, finitum sit, finitam quoque fore ejusdem momenti efficaciam consequens est. Sic ergo Mercurius reserandis obstructionibus, discutiendis infarctibus, resolvendis tumoribus satis quidem est, quoties impacta hærensque materies mollis adhuc & cerea Mercurii momento cedere apta est : Minimè verò, si durior firmiorque pertinaciùs eidem reluctetur; & inde est quòd ganglia, nodi, σκirrhi, exostoses & hyperostoses, si inveteratione nimis induruerint inunctionibus mercurialibus, etiam ex arte administratis aliquando supersint, seminio tamen venereo planè profligato.

Quo modo Mercurius salivationem cieat.

Tertiò. Jam restat ut rationem reddamus salivationis, purgationis scilicet genere novæ, antiquis planè intentatæ, nec in Medicinâ unquam visæ ante usum Mercurii, cui soli quidem propria est, sed non semper. Licet enim à Mercurio solo producatur, & producatur sæpissimè, ab illo

illo tamen ſemper non produci experientiâ compertum eſt ; cùm ægrotantium nonnulli Mercurii efficacitatem interdum conſtanter eludant, quantâcumque arte adhibeatur. Itaque duo explicanda incumbunt, 1°. Cur Mercurius ſalivationem moveat ſæpiſſimè, quod ſanè explicatu difficile eſt : 2°. Cur non ſemper moveat, quod explicatu forſan difficilius.

I. Dicebamus modò uſu Mercurii ſecretiones omnes promoveri, *Vid. Coroll. XI.* unde licet colligere & ipſam ſalivæ ſecretionem uberiorem fore. Inde tamen non putamus ſalivationem arceſſi poſſe, qualis inunctis Mercurio ſolet advenire, cùm augmentum illud paucum ſit, neque ſalivæ præ cæteris humoribus peculiare. At ſaltem cenſemus inde ducendum eſſe ſalivationis primordium, quæ deinde ſequentibus de cauſis intendatur.

Itaque 1°. Inter ſecretiones cæteras ſecretio humorum limphaticorum, ſalivæ nempe & humoris ſtomachalis atque inteſtinalis, debet eo nomine uberrima eſſe, quòd ſanguis, dum Mercurio atteritur, in limpham, limphaticumve laticem ferè totus reſolvatur.

2°. Ipſa verò ſalivæ ſecretio præ ſecretione humoris ſtomachalis & inteſtinalis debet ideò largior eſſe, quòd nempe, cùm ſaliva ut in os confluit, ita ſine morâ expuatur, ſecretoria & excretoria glandularum ſalivalium vaſa liberiora inde ſint, atque adeo magis pervia, quàm vaſa ſecretoria & excretoria ventriculi & inteſtinorum, ut quæ à materie ibidem collectâ & ſtagnante, ſive jam antè ſecretâ, ſive aliunde devectâ premantur & offerciantur.

3°. Sic ergo omnibus ſubductis ſaliva ſecernetur uberiùs ab uſu Mercurii cæteris omnibus humoribus, & in os largiter affluet, unde frequens & importuna ſputatio, quæ primis inunctionis diebus plerumque obſervatur, & quæ legitimæ ſalivationi ſolet præludere.

4°. Porrò ſaliva illa copioſior, quæ in os jugiter confluit, quam Mercurii virtus ab attrito ſanguine vi elicit, quæ in ſyphiliticis quidem virulenta, in iis verò qui perfectè ſani ſunt, acris eſt, ſalſaque, tenuiſſimis oſculis vaſorum muciferorum, quibus os interius conſitum eſt, latenter illapſa collecto muco vitioſam acrimoniam impertitura eſt, quâ futurum ut ille ſua tacitè rodat conceptacula. Hinc in locis oris, ubi conceptacula iſtiuſmodi mucifera plurima proſtant, in labiis, buccis, gingivis, palato, imis faucibus, ac præſertim lateralibus linguæ partibus primùm calor, rubor, tumor, ac demùm exulceratio varia, multiplex, ſerpiginoſa, phagedænica.

5°. Doloris autem ſenſus, qui ulceratis partibus perpetuò ineſt, qui ſubinde intenditur acrioris ſalivæ affluxu, linguæ motu, dentium alliſu, potulentorum aut eſculentorum attactu, fortiores citatioreſque motus oſcillatorios in vaſis ſtaminibuſque glandularum ſalivalium, parotidum, maxillarium, raninarum &c. ex notis ſympathiæ legibus ſollicitaturus eſt, unde promotâ uberiore & celeriore ſecretione continuus & largus futurus eſt effluxus rivi inſtar ſalivæ ſpiſſæ, viſcoſæ, limpidæ. Sic pipere linguæ admoto ſalivam extundi, ſic fumo lacrymas elici notum eſt. Hinc ptyaliſmus legitimus tandiu duraturus, donec oris ulcera, quibus fovetur, ſponte vel arte conſaneſcant.

6°. Invalescente in hunc modum salivæ fluxu imminui, imò supprimi necesse est secretiones cæteras omnes ferè; sanguis enim, quò largiùs salivationi sufficit, eò parciùs cæteris potest sufficere: Unas tantùm excipimus diuresim & diaphoresim, quæ tamen solent etiam ipsæ haud levem decessionem inde pati.

Quâ ratione Mercurius salivationem semper non moveat?

II. Rarum est, sed tamen indubiâ experientiâ compertum, ut modò dictum fuit, Mercurium effectibus suis magnam partem quandoque destitui, licet arte, methodo, dosi debitis administretur, frustratâque medentium & ægrotantium spe nec ulla inferre ulcera in ore, vel pauca, cutanea, levia; nec ullam salivationem excitare, vel perexiguam & sputationi potiùs quàm salivationi similem. Mirum profectò tam quietè intra corpus aliquando adesse remedium idem, à quo tantas tempestates concitari solenne est. Si quid autem conjecturis valeo, videtur id totum repetendum esse ab unâ aut alterâ causarum sequentium.

1°. Si cutis densa, compacta, vasis nimiùm turgidis constipata ingressuro Mercurio minùs pervia sit, quem ideo parcè, parcissimè admittat.

2°. Si sanguis naturâ siccior, quantumvis à Mercurio atteratur, paucam, paucissimam limpham suggerat, quæ salivationi fovendæ vix ac ne vix quidem sufficiat.

3°. Si qua alia evacuatio, *verbi gratiâ* per sudores, urinam, alvum &c. naturâ, casu, arte solito uberior sit, unde limphâ aliò aversâ, quâ motus liberior est faciliorque, salivationem imminui, imò supprimi necesse sit.

4°. Si salivales glandulæ naturâ vel morbo densæ, pressæ, compactæ, duræ, skirrhoidæ limphæ salivali appellenti difficilem, ideoque tardam viam permittant.

5°. Si naturali vel vitiosâ sanguinis diathesi saliva, quæ in os confluit, ita crassa, viscosa, pinguis sit, ut salibus strictè irretitis acrimoniæ expers fiat, nec ullam proinde muciferis oris vasculis noxam inferre apta sit.

6°. Si angustiora vasorum illorum oscula virus latens in salivâ non imbibant, vel ita parùm imbibant, ut inde vel nulla vel levissima labes conceptaculis inferatur.

7°. Si desit vel æquo debilior sit sympathia, quæ inter oris interiora glandulasque salivales solet intercedere. Sic enim nec irritatio, nec exulceratio oris salivationem ullomodò moturæ sunt. Quòd si mira forsan videatur ea variatio in sympathiis, qualem hìc admittimus, attendatur, velim, sympathias certis nullis teneri legibus, sed in variis varias esse; & hinc non raro causam esse cur alii aliis faciliùs difficiliùsve ab emetico vomant, à fumo lacryment, ab errhino sternuant &c.

Mercurium lui venereæ efficaciter mederi sine salivatione.

Cæterùm experientia omni ratione major Medicos jam pridem docuit Mercurium; etiam dum nullam salivationem ciet, cæteroqui tamen eosdem effectus in sanguine præstare, ac si salivatio legitima mota foret, modò debitâ copiâ ad sanguinem penetraverit, & proinde attenuatis liquidis, reseratis vasis, restituto oscillatorio partium motu, disgregatis obicibus, profligato seminio morboso luem veneream radicitùs perinde extirpare.

CAPUT IX.

De eligendâ facillimâ, tutissimâ, efficacissimâ medendi Methodo.

HAUD satis est methodos curatorias recensuisse, quas in curandâ lue venereâ hactenus adhibitas fuisse novimus: Præstat insuper expendere quo loco unaquæque habenda sit, & pensatis singularum emolumentis & incommodis, paucis indicare quæ omnium optima, quæ tutissima esse videatur.

Jam dictum est suprà cap. 6. hujus Libri methodos illas curatorias tres omnino esse, nimirum 1°. Therapeiam illam methodicam, quâ Medici olim usi sunt primis morbi temporibus: 2°. Administrationem lignorum, radicumque, quæ vi sudoriferâ pollent: 3°. Usum Mercurii atque Mercurialium. De primâ mora quidem nulla est, neque enim puto quemquam esse, qui hodie arbitretur luem veneream, morbum sanè præ magnitudine herculeum & vulgaribus medicinis planè superiorem, iis remediis debellari posse, quæ neque adversùs scabiem paulò difficiliorem satis valerent.

Id unum ergo in quæstionem primùm venire potest, utra luis venereæ curandæ mothodus potior sit, an administratio lignorum & radicum, an Mercurii & Mercurialium usus? Causâ verò Mercurio semel addictâ, ulteriùs dispiciendum erit quænam ex omnibus Mercurii adhibendi rationibus tutissima & efficacissima sit, atque adeo præferenda?

Uter utri præstet, an Mercurii, an lignorum sudoriferorum usus?

Primò. Non miror usum Mercurii administrationi lignorum à plerisque postpositum fuisse decimo sexto sæculo. Vigebant tunc præjudicia in Mercurium pridem concepta, necdum satis nota erat recta illius adhibendi ratio; unde modò parciùs tardiùsque, atque adeo plerumque irrito; modò largiùs celeriùsque administrabatur, atque adeo plerumque funesto successu. Adde Guaiacum, Chinam, Sarsam-parillam, Sassafras nova tunc fuisse remedia, satis temerè quidem, sed maximâ tamen æmulatione vulgò laudata; miramque esse in plerosque novitatis illecebram, in omnes publici applausûs potestatem.

Mercurius olim à multis damnatus.

I. Inde nata probra illa atque maledicta, quibus tum Mercurium, tum eos qui Mercurio utebantur, olim vexatos fuisse legimus, ut videre est apud Gasparem Torellam, *Dialogo de Dolore in pudendagrâ*, anno 1498. Joannem Baptistam Montanum, *Tractat. de Morbo Gallico*, anno 1550. Benedictum Victorium, *Lib. de Morbo Gallico*, *cap.* 7. anno 1551. Joannem Fernelium, passim in Operibus, sed præsertim *De luis venereæ Curatione*, *capp.* 6. & 7. anno 1556. Gabriëlem Fallopium, *Tractat. de Morbo Gallico*, *cap.* 75. anno 1560. Dominicum Leonem, *Methodo curandi febres tumoresque præter-naturam*, anno 1562. Bernardinum Tomitanum, *De Morbo Gallico Lib.* 2. *cap.* 13. anno 1566. Julium Palmarium *Lib. de Hydrargyro*, *cap.* 7. anno 1578. Joannem Baptistam Silvaticum, *Controversiarum Medicar.* 34. anno 1590. Aurelium Minadoïm, *Lib. de Virulentiâ venereâ*, *cap.* 39. anno 1596. &c.

Laudatus à pluribus.

Non defuêre tamen vel hoc eodem tempore, qui de Mercurii uſu rectiùs ſenſerint, ut Hieronymus Fracaſtorius, *Syphilidos Lib. 2. in fine*, anno 1530. Joannes Paſchalis, *Lib. de Morbo Gallico, cap. 6.* anno 1534. Petrus Andreas Matthiolus, *Opuſcul. de Morbo Gallico*, anno 1535. Alphonſus Ferrus, *De ligno ſancto Lib. 1. cap. 6.* anno 1538. Joannes Benedictus, *Libell. de Morbo Gallico, cap. 4.* anno 1550. Antonius Muſa Braſſavolus, *Lib. de Morbo Gallico*, anno 1553. Michaël Joannes Paſchalius, *Tract. de Morbo Gallico*, anno 1555. Antonius Fracantianus, *Lib. de Morbo Gallico*, anno 1564. Augerius Ferrerius, *De Pudendagrâ Lib. 1. cap. 11.* anno 1564. Alexander Trajanus Petronius, *de Morbo Gallico Lib. 6. cap. 7.* anno 1566. Proſper Borgarutius, *Methodi de Morbo Gallico cap. 13.* anno 1566. &c.

Sed inter cæteros conſuli potiſſimùm velim Nicolaum Maſſam, qui *De Morbo Gallico Tractat. 4. cap. 1.* anno 1563. affirmat inunctiones cum argento vivo, *etſi multis ingratæ ſint, profectò tamen, ſi cum obſervatione ipſâ, & conditionibus* requiſitis *quis utatur, eſſe infallibilem & ſecuriſſimam viam ſanandi hanc ægritudinem.* Antonium Chalmetæum, *Method. Morbi Venerei curandi, cap. 5.* anno 1564. ubi poſtquàm *affirmavit eos, qui tantoperè Mercurii uſum improbant, aut numquam, aut non ut decet illius periculum feciſſe*, addit Mercurii uſum *ipſum numquam fefelliſſe, qui quamplurimos ab hac deteſtandâ lue etiam inveteratâ, ... Dei beneficio liberaverit.* Guillelmum Rondeletium, qui anno 1565. Librum *de Morbo Italico* concludit ſequentibus verbis, *Ex ſupradictis*, inquit, *ſatis apparet argentum vivum antidotum & maximè accommodatum remedium ad Morbum Italicum eſſe, quia quomodocunque adminiſtretur, morbum curat.* Leonardum Botallum, qui in Tractatu, cui titulus eſt *De ratione luis venereæ curandæ, cap. 17.* anno 1565. teſtatur *remedia cum hydrargyro arte compoſita curare mirificè humana corpora lue venereâ infecta, ſi arte ſint adminiſtrata, humores è corporibus excludendo ſubtiles & cuti proximos per halitum, viſcidos verò atque intimos per fauces & alvum, ſic ut mirum videatur quàm celeriter bellèque id præſtent.* Ambroſium Paræum, qui *Operum Lib. 19. cap. 9.* anno 1575. ait *inunctionum methodum omnium utiliſſimam & tutiſſimam eſſe*, repetitque *cap. 10.* mox laudata Rondeletii verba, *argentum* nempe *vivum eſſe luis alexipharmacum propriumque antidotum, quod opportunè exhibitum vires habeat admirandas; curare enim quocumque modo appoſitum partium tenuitate exſiccando & ſudores movendo.*

Omnium tamen diſertiſſimè Mercurii utilitatem prædicavit Epiphanius Ferdinandus, in *Hiſtoriis ſive obſervationibus & caſibus* medicis, quas numero centum edidit anno 1621. ubi ſcripſit *Hiſtoriâ* 17. centum & quinquaginta Gallicos omnis ætatis & ſexûs, temperamenti varii, & in variis anni partibus hydrargyri uſu à ſe perſanatos fuiſſe, nullo ſymptomate ſuperſtite: Nominatque ibidem Medicum alterum Joannem Laurentium Protopapam, qui juratus ipſi retulerit ſe pluſquàm mille Gallicoſos curaſſe feliciſſimo ſucceſſu unguento mercuriali, unde colligit grates Deo agendas eſſe, à quo ad tantum morbum tam efficacem medicinam detegi permiſſum fuerit.

Ab omni-

II. At verò, licet Mercurii cauſa tum numero, tum momento ſuffra-

giorum potior olim fuiſſe videatur, fatendum tamen toto ſæculo decimo ſexto quæſtionem illam magnis utrimque Auctoribus controverſam fuiſſe, & plenam diſſenſionis inter doctiſſimos. Id ſcilicet condonandum illis temporibus, quibus ne latum quidem unguem ab Antiquorum opinione recedere licebat, & nefas eſſe ducebatur remedio uti, quod ab iis infamatum fuiſſet. Sed tandem diſcuſſis præjudiciis prævaluit ſuperiore ſæculo experientia rerum magiſtra, ac repetitis exemplis apertiſſimè compertum eſt lignorum quidem adminiſtrationem ad curandam luem veneream confirmatam, imparem & inefficacem eſſe; contrà verò uſum Mercurii tutum, certum, efficaciſſimum, modò ritè adhiberetur; unde factum ut Medici, tum qui in Antiquorum verba jurare parati erant ἑκὼν ἀέκοντί γε θυμῷ vi veritatis omnes tandem adacti ſint Mercurio primas deferre, ejuſque uſum in extirpandâ omni lue vénereâ lignorum adminiſtrationi perpetuò præferendum eſſe uno ore confiteri.

bus jamdudum lignorum uſui præfertur, duce experientiâ.

Huic concluſioni ſuffragatur & ipſa ratio, quæ in rebus Medicis, ſi ſola ſit, parvi quidem; ſi verò experientiæ adſtipuletur, magni ſemper facienda eſt. Nam 1°. Partes integrantes, ſeu potiùs guttulæ decocti lignorum, cùm non agant in ſanguinem gravitate, ut quæ ſanguinis partibus proximè æqui-ponderent, non poſſunt in illum agere niſi qualitate alterâ, figuratione nempe ſpecificâ, cujus ope acres, aromaticæ, lixivioſæ, quicquid ſpiſſum, denſum, viſcidum cruori ineſt, ſolvere ac eliquare aptæ natæ partes ſeminio venereo inquinatas corrigant, imò verò ſeminium ipſummet paulatim deſtruant: Ac ſanè ea eſt una agendi ratio, quam in decocto lignorum ab omnibus admitti certum eſt. At inde multiplex mali labes; partes enim illæ decocti debent ſuâ eâdem figuratione tum ſolida tacitè deradere & erodere, tum vitioſam liquidis acrimoniam impertiri: Unde ſumma corporis emaciatio, extenuatio, conſumptio; unde pulmonum calor, irritatio, exulceratio; unde jecinoris, cæterorumque viſcerum æſtus, phlogoſis, inflammatio; unde renum & veſicæ irritatio & phlogoſis cum gravi dyſuriâ; unde in fœminis immoderata menſtruorum eruptio; unde demum, ut paucis contraham, univerſa illa incommoda, quæ lignorum adminiſtrationi ſolent adeſſe vel ſuccedere.

Ratione ipsâ comite.

2°. Guttulæ eædem decocti, cùm momento ſatis debili pellantur, utpote parùm ponderoſæ, nequeunt ſæpè in vaſa aut vaſorum glomeramina ſive glandulas penetrare, quæ ſpiſſiore humore, nimiùmque denſato oppleta ſunt, neque adeo hærentem & vitioſum humorem ibi congeſtum ullomodò corrigere. Hinc ergo labes altera præcedente pejor, ſiquidem humor ille pridem infectus, ſi caſu vel temporis decurſu ſenſim eliquetur & circulationi reddatur, luem veneream alteram non rarò renovat priore malè extinctâ nihilo mitiorem.

Neutrum verò metuendum eſt à Mercurio; nam 1°. Cùm omnis acrimoniæ expers ſit, agatque ſolo pondere, neque liquidis acredinem, neque eroſionem ſolidis ullam ex ſe inferre poteſt. Certè ſi alterutra læſio ex ejus uſu videatur unquam emergere, ea nòn Mercurio tanquam materiali cauſæ accepta referenda eſt, ſed nimiæ humorum ipſorummet acrimoniæ aut virulentiæ, quam diluentibus & edulcantibus priùs temperare ſatis diligenter curatum non fuit. In ſummâ duplex tantum à Mer-

curio periculum imminet, ne partium pondere nimio viscera molliora aggravet, & momento validiore vasorum tunicas nimiùm distentas discindat. Sed utrumque præcavere facile est depletis priùs venæ sectione vasis, relaxato emollientium usu solidorum tono, Mercurio parcè & pariter adhibito &c. sed de his alibi.

2°. Mercurius, cùm momentum exerceat momento sanguinis decies & quater validius, vasa quævis tenuissima, quæ occlusa & sanguini ipsi invia sunt, aperit, recludit, permeat, atque adeo virus omne undique extundit, profligat ubique, extirpat radicitùs. Quòd si qua vasa in toto corpore impervia superesse possint, quod quidem rarum est, sed quod tamen de vasis duriorum exostosium, gummatum, nodorum &c. interdùm verum est, ea certè tantùm, quæ cùm momento Mercurii ineluctabilia sint, vi nullâ aliâ debiliore unquam in posterum reseranda sunt, & quæ proinde pro vasis omnino obliteratis haberi debent, humorque iisdem impactus pro humore numquam resolubili, & à quo nullum recidivæ periculum futurum sit.

Quâ ratione olim factum est, ut Guaiacum in Hispaniolâ pro præsenti luis venereæ remedio habitum fuerit?

III. Mirum fortasse videbitur nonnullis Guaiacum ipsum nullo discrimine cum cæteris lignis confundi, & nullius efficaciæ ad luis venereæ curationem nunc censeri remedium idem, quod olim in Insulâ Hispaniolâ tantoperè initio valuit ad eumdem morbum.

Sed 1°. Non satis constat de antiquâ illâ Guaiaci virtute. Novi quidem unum esse aut alterum Scriptorem, (*a*) qui memoraverint in Insulâ Hispaniolâ Guaiacum ab Indigenis ad luem veneream cum successu adhibitum, & Hispanis olim indicatum fuisse, qui eodem feliciter usi sint. Verùm suspicio est, neque vana, Scriptores illos morbi mitigationem pro radicali (*b*) curatione habuisse, quâ in re à plurimis in Europâ quoque olim peccatum fuisse certum est.

2°. Esto tamen. Demus Guaiacum ad curandam luem veneream efficaciter olim valuisse: Quid tum? Num potuit Guaiacum recèns excisum, ideoque succi plenum virtute eâ pollere olim in Hispaniolâ, quâ destituatur in Europâ, ubi exsuccum & evanidum administratur, quod sanè videtur subodoratus esse ipse, qui primus Guaiaci usum in orbem nostrum induxit? Quâ de re vide Ulrichum Huttenum, *ubi suprà, cap. 6.*

3°. Adde luem veneream, licet in Europâ Guaiaco non cedat, potuisse tamen in Hispaniolâ cedere, cùm ibi naturâ mitior sit & curatu facilior, teste Gonsalvo Hernandez de Oviedo, *loco mox laudato*, & Fallopio, *Tract. de Morbo Gallico, cap.* 1. quorum hac de re testimonium potest exemplis confirmari: Exploratum est enim luem veneream in austrinis regionibus & leniùs sævire & faciliùs sanari, quàm in regionibus ad septemtriones propiùs sitis.

4°. Denique quorsum tam multa? Sperantne, qui hæc objiciunt, se unquam effecturos ut experimentis numero paucis, antiquis, malè com-

(*a*) Antonium Musam Brassavolum, *in Respons. ad quæst. Alexandr. Fontanæ.*
Ulricum Huttenum, *De Morbi Gallic. curat. per administr. ligni Guaiaci cap* 6.
Gonsalvum Hermandez ab Oviedo, *Hist. nat. Indicar. region. Lib.* 10. *sect.* 1. *cap.* 2.
(*b*) Sanè testatur Sydenhamius *in Epistolâ Responsoriâ* 2. usum Mercurii usui Guaiaci jam præferri in ipsis Insulis Antillis.

pertis, in alieno orbe institutis, quæ ambigua sunt, fidem elevent experimentorum quæ plurima & certissima sunt, quæ nunc, quæ quotidie, quæ apud nos fiunt, & quæ contra Guaiacum apertissimè testantur.

Casus, ad quos decoctum Guaiaci utile est.

IV. Ne tamen Guaiacum suis laudibus defraudasse videar, lubens concessero, 1°. Ejus decoctum, quod de prisanâ quoque dictum velim, quæ è Chinâ, Sarsâ-parillâ, Sassafras &c. præparatur, facere ad morbos venereos locales & incipientes, ut ad gonorrhœam, bubonem, ulcuscula venerea, & porros, in quibus seminio morboso extirpando plerumque sufficit, cùm & paucum & recens sit. Cauto tamen opus est, ne temerè adhibeatur in macilentis, exsuccis, retorridis, biliosis, picrocholis, iisve qui pulmone, renibus, vesicâ jam malè habent.

2°. Decoctum idem utilissimum esse, sed sub cautione eâdem, ad dolores dissipandos, si qui ab impurâ venere olim oriundi hydrargyrosi supersint, sive solum præscribatur, sive addito lacte vaccino ex arte temperetur, pro notâ scilicet ægrotantium temperie humidiore vel in ficciore, serosiore vel salsiore.

3°. Denique decoctum illud necessariò quandoque exhibendum esse post hydrargyrosim legitimè administratam, si lues venerea cum strumosâ aut scorbuticâ cachexiâ ita conjuncta fuerit, ut symptomata morbosa ab utrâque causâ dependeant. Mercurius enim, quo virus venereum potenter exterminatur, plerumque ne attingit quidem strumosum vel scorbuticum seminium, quod utrumque Guaiaci decocto feliciùs cedit. Sic observavi syphiliticos nonnullos, qui strumis vel scorbuto simul laborabant, ab hydrargyrosi legitimâ perfectæ valetudini restitui non potuisse, nisi postquàm per mensem usi fuerunt decocto meraciore, nunc quidem solius Guaiaci, nunc verò Guaiaci cæterorumque lignorum, cum additis plantis quibusdam anti-scrofulosis, aut anti-scorbuticis.

Opinor ad prius luis venereæ genus, scilicet ad strumosum, pertinere observationem illam, quam profert in *Præfatione Editioni Lugduno-Batavæ Aloysii Luisini præfixâ* vir doctissimus Hermannus Boerhaave, scriptis suis *aureis & perpetuâ semper dignissimis vitâ* de re Medicâ, si quis alter, optimè meritus, cujusdam scilicet *ægri, qui incassum optimorum Medicorum consilia sequutus atque frustrà hydrargyrosim expertus pro desperato relictus fuerat, & qui tamen rectè convaluit* usu decocti Guaiaci ex Methodo ab Huttenio descriptâ in Libro cui titulus est *De Morbi Gallici curatione per administrationem ligni Guaiaci.* Sanè ut suspicer luem eam, de quâ agitur, è strumosarum genere fuisse, id potissimùm facit, *quòd*, ut ipse Boerhaave narrat, *in diversis corporis locis ossa essent adeò tabefacta, ut in digito manûs articulus unus exciderit, in crure verò plurima loca cariosa spectarentur.* Licet enim ea ossium labes lui venereæ, quæ strumosa est, non sit *propria*, ut aiunt, *quarto modo*, experientiâ tamen compertum est in illâ frequentiùs usu venire, quàm in aliâ ullâ. Quòd si vera conjicio, jam observatio à Viro doctissimo proposita inefficaciam Mercurii in profligandâ lue venereâ nullomodò probatura, quæ tamen sola in quæstione versatur; sed probatura solùm Mercurii inefficaciam in curandis strumis & strumosâ cachexiâ, de quâ nullatenus ambigitur.

Expenditur

Cætera verò argumenta, quæ *in Præfatione eâdem* adversus vim Mer-

sententia viri doctissimi Hermanni Boerhaave de virtute Mercurii.

curii in omni lue venereâ afferuntur, Auctoris nomine magna quidem, re tamen tanta non sunt, ut à sententiâ dimovere valeant. « Argentum vivum, *inquit Vir doctissimus*, solâ vi vitæ actum hoc malum » sanat, motu expellit. Ideo & ejus medicata potestas haud valet corrigere venereum tabum, quando ille figitur in locis, ad quæ actio cordis & arteriarum vix pertingit. Hinc cariem diploës cranii non sanat; » sed in cellulas ejus osseas consumpto pingui vacuas, iners effusus stagnat. Inde & ossium medullam inquinatam hoc malo vix repurgat. » Gonorrhœas in solâ cellulosâ penis fabricâ hærentes, per quas vix ullus » circumeuntium humorum impetus, numquam sanat, licet luem simul » dominantem perfectè eo tempore tollat. Officula tenerrima, solis tenuibus tecta membranis...... servare nequit, ne excidant...... sed » mala venerea, quæ latitant in locis, per quæ arteriæ rubræ, flavæ, serosæ, pellucidæ, cæteræque per quas liquidá cum idoneâ velocitate » ruunt, argentumque vivum admittere in se possunt, atque illud fortiter urgere vitali potestate, perfectè sanari queunt Mercurii virtute. *Hactenus ille.*

Sed 1°. Quandiu in parte corporis quâvis, etiam à corde remotissimâ, vita est, hoc est quandiu in illâ solidorum oscillatio & liquidorum motio reciproca viget, quibus vita debetur, tandiu mercuriales atomi liquidis interjectæ & eâdem, quâ ipsa, vi actæ, moventur cum celeritate, quæ major sit celeritate liquidorum ipsorum ex *Lemmate V. præced. capit.* & momentum exercent, quod adhuc multò majus sit momento æqualium partium liquidorum ex *Lemmate VII.* ac proinde tandiu aptissimæ sunt ad atterenda, comminuenda, dissolvenda liquida quævis hærentia, inspissata, impacta in eâ parte; ad solidorum oscillationes promovendas & intendendas; uno verbo ad seminium venereum exturbandum, si quod ibi lateat, & ad reparandos seminii venerei effectus, si qui ibi sint ullâ arte reparabiles. *Valet* ergo *Mercurii medicata potestas*, præ altero quocumque remedio, *corrigere venereum tabum* quâcumque figatur in parte, dummodò ea pars vivat, hoc est dummodò ad illam *actio cordis & arteriarum pertingat.*

2°. Quòd si pars corporis quædam sufflaminatâ solidorum oscillatione & suppressâ motione liquidorum planè emortua sit, aut carie latenter erosa, vel abscessu suffossa, tunc sanè mercuriales atomi, quæ in hærentibus in parte fluidis minutissimæ fluitant, pulsionis defectu sibi applicitæ & pondere deciduæ in guttas conspicuas unà coituræ sunt, quemadmodum in defunctorum cadaveribus observatur post largam hydrargyrosim. Inde frequens est in iis qui Mercurio inuncti fuerunt, Mercurium colligi intra ossa, si qua cariosa sint, aut partes quascumque, si abcessu vel ulcere saucientur: Ut testantur Joannes Langius *Epistolar. Lib.* 1. *Epist.* 43. Joannes Fernelius, *De luis venereæ Curatione cap.* 7. Gabriël Fallopius, *Tractat. de Morbo Gallico, cap.* 76. Alexander Trajanus Petronius, *Lib.* 6. *de Morbo Gallico, cap.* 1. Itaque jure merito ait Hermannus Boerhaave Mercurium *in cellulas cariosæ diploës inertem, effusum stagnare.*

3°. Collecto huic Mercurio via cita plerumque paratur quâ effluat citra noxam, derasâ scilicet carie vel aperto abscessu. At verò, utcumque aliquandiu

aliquandiu retineretur, nihil inde immineret periculi, ut jam pridem docuit experientia, quæ Antiquorum præjudicia de vi argenti vivi venenosâ falsi convicit. Siquidem Mercurius est, teste ipso Boerhaave *loco laudato, omnium fortè cognitorum corporum minimè rodens vel acre.* Ideoque juxta Alexandrum Petronium Trajanum, *De Morbo Gallico Lib. 6. cap. 3.* cujus sententiæ suffragatur experientia, *si post inunctiones in humano corpore intùs relinquitur, propterea tamen, ubi ad se redierit, & alicubi firmus permanserit, non magis obesse, quàm plumbum, ubi fortè in aliquo hominis membro retinetur.*

4°. Minimè potest Mercurio vitio verti, si *cariem diploës cranii non sanet*: si *ossium medullam inquinatam hoc malo vix repurget*: si *gonorrhœas in solâ cellulosâ penis fabricâ hærentes . . . . numquam sanet.* Cùm ea enim symptomata à seminio venereo dependeant non tanquam à causâ conjunctâ continente, sed tanquam à causâ conjuncta simpliciter, posito quidem seminio ipsa poni possunt, sed illo sublato eadem auferenda esse non consequitur. Nempe opus habent ulteriore curatione & diuturniore tempore, caries ossium quidem, ut corrupta ossis facies exfoliari; gonorrhœa verò, ut prostatarum, vesicularum seminariarum & cellulosæ penis fabricæ ulcera detergi; ambo demum ut callus vel cicatrix feliciter coire possit. Satis est si Mercurius *luem dominantem eo tempore perfectè tollat*, ut ab illo tolli testatur ipsemet Boerhaave. Siquidem eâ ratione profligato semel seminio, à quo solidarum partium vitia fovebantur, futurum ut caries & exulcerationes superstites quæcumque, quæ antè venereæ erant & remediis superiores, in meliorem naturam mutatæ remediis ordinariis jam tandem cedant.

5°. Neque meliori jure objicitur in Mercurium, quòd *officula tenerrima; solis tenuibus tecta membranis*, putà vomerem & turbinata officula interiorum narium, *servare nequeat, ne excidant.* Ea enim officula vel totâ substantiâ, quod præ tenuitate ferè perpetuum est, vel alterutrâ tantùm facie corrupta sunt & cariosa, quod rarissimum. Si prius, non magis potest integritas ipsis arte restitui, ne excidant, quàm vita mortuo: Frustrà igitur à Mercurio id exigas, quod à nullo remedio obtinere possis, & quod est supra naturæ vires. Si posterius, decisâ eâ ossis facie quæ cariosa est, potest altera quandoque superesse, quod sanè à Mercurio æquè tutò præstari potest, ac ab alio quocumque remedio, atque adeo Mercurii conditio, si non melior, at certè haud pejor inde censenda est.

6°. Quid multa? Licet vel ex ipsius Boerhaave verbis egregium pro Mercurio suffragium elicere, cui lubentes subscribimus. Ille enim ultrò fatetur *perfectè sanari posse Mercurii virtute mala venerea, quæ latitant in locis, per quæ* distribuuntur *arteriæ rubræ, flavæ, serosæ, pellucidæ, cæteræque per quas liquida cum idoneâ velocitate ruunt, argentumque vivum admittere in se possunt, atque illud fortiter urgere vitali potestate.* Sed per omnia corporis loca distribuuntur *arteriæ rubræ, flavæ, serosæ*, aut *pellucidæ*; sed in singulas illas arterias, quandiu vitali motu fruuntur, *liquida ruunt cum idoneâ velocitate*; sed in singulas *argentum vivum* liberè *admittitur, ac fortiter urgetur vitali potestate.* Consequens est ergo, vel auctore ipso Boerhaave, *mala venerea posse Mercurii virtute perfectè sanari* in omnibus corporis lo-

cis, quandiu iis vita ineſt; ac proinde ſi fortè Mercurius conceptas ſpes unquam fruſtretur, ut ſanè fruſtratur aliquando, id inde deducendum eſſe, non quòd extirpandæ lui venereæ impar ſit, ſed quòd minùs ſit comparatus ad virus ſtrumoſum vel ſcorbuticum profligandum, quorum alterutrum cum lue venereâ conjunctum tunc lateat, quorum utrumque ſuis propriiſque remediis opus habeat præter Mercurium, ut extirpetur.

Uter utro potior ſit an interior exteriorve Mercurii uſus?

Secundò. Multa egimus, dum primas Mercurio detulimus; ſed non peregimus. Poteſt enim Mercurius ipſe bifariam adminiſtrari; intrò ſcilicet ore hauſtus formâ pilularum aut pulveris; & foris corpori applicitus quomodocunque. Hinc ergo exiſtit hoc in loco quæſtio altera, utra utri præſtet adminiſtrationis ratio, quæ præcedente quidem non minùs gravis eſt, ſed ſolutu facilior, & in quâ dirimendâ interior Mercurii uſus exteriori apud cordatos omnes causâ ceſſurus eſt, multiplici argumento.

I. Quòd præparata Mercurialia deglutita ſpiculis acidis, quibus horrent, ventriculi tunicas pungant, irritent, laceſſant, atque adeo lædant & debilitent. Inde eſt quòd ſtomacho plerumque malè habeant, quicumque Mercurialibus intrò ſumptis diutiùs uſi ſunt.

II. Quòd particulæ præparatorum Mercurialium, pro eâ doſi, quâ aſſumuntur, parcè, quin etiam parciſſimè transfundantur in ſanguinem per venarum lactearum oſcula, *ex capite præcedente*, atque adeo paucam debilemque vim exerant in ſanguinem & in virus cum ſanguine confuſum.

III. Quòd atomi præparatorum Mercurialium in ſanguinem tandem transfuſæ, cum ſpiculis acidis altè adactis configantur, ægrè, tardè, parcè ad nativam Mercurii formam redeant *ex Lemmate III. cap. præcedent.* atque adeo minùs efficaciter ſanguinem corrigant & virus debellent, cùm ex laudato capite tota Mercurii vis ab eâ formâ dependeat, quâ diviſibilis eſt in minutias indefinitè parvas, quarum ſingulæ globoſam figuram liberrimè affectent.

IV. Quòd mercuriales illæ atomi ſpiculis horridæ, dum in ſanguine fluitant, itu redituque tenuiſſima molliorum partium vaſa pungant, irritent, ſtimulent, unde calor, irritatio, phlogoſis, erethiſmus multiplex pulmonum, cerebri, ventriculi, jecinoris, renum & veſicæ, atque etiam uteri in mulieribus.

Hinc itaque liquet præparatis Mercurialibus intrò ſumptis ventriculum quidem lædi, & multiplicem noxam pulmoni, cæteriſque viſceribus inferri, atque adeo illorum uſum numquam planè innoxium eſſe: Inde tamen nec ſanguinem perfectè corrigi, nec virus altiùs repoſtum efficaciter profligari, atque adeo uſum eorumdem lui inveteratæ curandæ imparem eſſe. Quocirca haud mirum ſi interiori Mercurii uſui, ceu minùs tuto & minùs efficaci, præferatur exterior, à quo nihil ſimile metuendum eſt, imò verò à quo contraria omnia expectanda ſunt, utpote quo Mercurius in ſanguinem ſubeat 1°. Intacto ventriculo, 2°. Viâ facili & expeditâ, 3°. Sub nativâ formâ; ac 4°. Omnis acrimoniæ expers, adeoque ingreſſus opem laturus ſit certam, præſentaneam, efficacem & ex ſe planè innocuam.

Ad quos

Faceſſant ergo cum ſuis mendaciis qui panaceis, præcipitatis, magiſ-

teriis, pilulis, pulveribus, arcanis, elixiriis, tincturis suis mercurialibus se luem veneream confirmatam radicitus curaturos esse audent polliceri, cessentque demum Medicinam contaminare & abusu pessimo egregia infamare remedia, quæ multis saluti fuère, & quæ multis saluti futura sunt si ritè exhibeantur. Neque enim is ego sum, qui præparata Mercurialia intrò sumpta ullatenus improbem; quin potiùs ea proficua esse censeo, quoties iis adhibentur morbis, ad quos valent, & eâ adhibentur methodo, quâ par est.

casus valeant præparata Mercurialia?

Iis quidem *morbis, ad quos valent*, nempe 1°. Morbis venereis incipientibus & localibus, ut gonorrhœæ, buboni, ulcusculis, porris &c. quia tunc spes est nec inanis virus, quod paucum est & recèns admissum, eâ therapeiâ posse eradicari.

2°. Confirmatæ etiam & universali lui venereæ non curandæ quidem, sed si nimiùm sæviat, mitigandæ tantùm, dum otio liceat morbo certiorem medicinam facere; quod sanè non est supra notam & exploratam illorum præparatorum vim.

Eâ verò *methodo, quâ par est*, scilicet 1°. Abstinendo à præparatis Mercurialibus drasticis mochlicisque, & idcirco à præcipitatis Mercurialibus ferè omnibus, ut quæ vomitiones & catharses immodicas moveant; stomachum pervertant, imò non raró erodant; convulsivos solidorum erethismos, & abnormes liquidorum ataxias in variis partibus inducant, quæ numquam periculo vacant.

2°. Inter cætera ea seligendo quæ blandiora & leniora sunt, ut Mercurium sublimatum dulcem, panaceam mercurialem, Æthiopem mineralem igne præparatum, quæ non minori forsan energiâ agunt, quàm vehementiora, sed minori certè tumultu, atque adeo semper minori periculo.

3°. Diligenter cavendo ne hæc ipsa quamquam blandiora, dosi nimiâ, usuve diuturniore aut frequentiore pulmonibus, ventriculo, vesicæ, utero &c. noceant; sed singulis modum adhibendo ex artis legibus pro ægrotantium temperie, statu, viribus; morbique naturâ & gradu.

Cæterùm, quantacumque cautio sit, ne putes vel in allatis ipsis casibus interiorem Mercurialium usum usui exteriori unquam æquiparandum esse; hunc enim semper tutiorem, & efficaciorem, atque adeo cæteris paribus præstabiliorem esse tum ratione manifestum est, tum experientiâ exploratum.

Tertiò. Progredientibus ambages novæ. Potest Mercurius extrinsecus adhiberi triplici ratione, suffumigiorum, ceratorum sive emplastrorum, & linimentorum sive unguentorum formâ. Constituendum itaque quæ omnium facillima, tutissima & efficacissima, atque adeo quæ sit optima adhibendi Mercurii methodus.

Quæ optima sit Mercurii foris adhibendi ratio, suffumigiorum, emplastrorum, an linimentorũ formâ?

I. Constat ex iis quæ suprà dicta sunt *cap. 7. hujus Libri* eam sanè laudem haud deberi suffumigiis, non dico acribus, quæ ab omnibus semper damnata sunt, sed ne lenissimis quidem ex solâ cinnabari cum thure. Si enim instituantur capite intra conopeum concluso, periculi plena sunt, cùm fumus mercurialis oculis, capiti, pulmonibus, noceat; si exerto, inefficacia plerumque, cùm mercuriales atomi & quantitate paucâ & motu

debili introducantur exhalando; demùm utroque modo ægrotantibus valdè incommoda, ut qui æstu nimio torreantur. Inde factum ut pridem in desuetudinem abierint, nec jam unquam adhibeantur, nisi summùm ad partem aliquam particularem suffiendam, si skirrho, exostosi, ulcere, gummate, aut dolore venereo difficili laboraverit.

II. Idem fermè judicium de ceratis sive emplastris mercurialibus ferendum est ex *laudato capite*. Licet enim minus periculi habeant quàm suffumigia, attamen neque majore pollent efficaciâ, neque salivationem movent feliciorem; quandoquidem atomi mercuriales crassioribus & unguinosis emplastrorum partibus arctiùs irretitæ, nec frictione ullâ, sed calore solo corporis excitatæ & parciùs & lentiùs intrò subeunt. Adde & ægrotantibus incommoda esse, quos inde angi certum est calore, prurigine, varis, erysipelate, imò furunculis, propter nimiam emplastrorum acredinem, aut perspirationis inhibitionem. Ideo jam dudum ab universali eorum usu desitum est, neque jam ea admoveri unquam solent, nisi ad tumores skirrhosos, exostoses, gummata &c. in parte quâdam particulari resolvenda.

III. Unus est linimentorum seu unguentorum usus, in quo optatam tum facilitatem, tum efficaciam unà reperire est. Unguenta enim majorem minoremve recipiunt Mercurii quantitatem ut lubet; inunguntur ad dosim, quæ videtur utilis; repetitur inunctio pro usu; nullam in cute uredinem excitant, sed ad summum levem & fugacem calorem; Mercuriales atomi in unguentis laxè ligantur, extricantur facilè, fricationis motu altè adiguntur &c. Usus ergo linimentorum mercurialium cæteris omnibus præferendus est, ut sanè constat jam dudum præferri, non modò ad curandam luem veneream, quæ confirmata & universalis est, sed etiam ad morbos venereos quoscumque locales, seu ad luem veneream particularem & incipientem.

Leges in administrandis inunctionibus servandæ.

Ut autem præparatio & administratio unguentorum istiusmodi optimè instituatur, sequentibus legibus standum est.

1°. Eligendus Mercurius purus, à sordibus & plumbagine quàm maximè defæcatus, & si fieri possit è cinnabari redivivus, ut inde in tenuissimas atomos tantò faciliùs difflabilis fit.

2°. Extinguendus salivâ solâ in mortario æneo, vel summùm paucissimis terebinthinæ guttis, ut partes laxiùs irretitæ ad pristinam formam promptiùs redeant.

3°. Admiscendus cum axungiâ suillâ, insulsâ, recente, quæ nullâ acredine, ut à rancidâ quandoque fit, cutem exurat, aut varos pruriginosos ad pilorum radices excitet.

4°. Æger illinendus ad ignem, qui flammâ ardeat, & post fricationem siccam, unde pars rubescat, eo fine ut pori ampliùs pateant, & Mercurium magis imbibant.

5°. Illinendus fricatione cum spissiore unguento, non penicillo pingendus cum liquidiore; ut mercuriales atomi motu & calore fricationis excitatæ altiùs penetrent.

6°. Fricatio quævis tandiu producenda, dum cutis illita videatur exarescere fricando, & fricantis manibus minùs lubrica fiat.

7°. Expedit non ab ægro fricationem fieri, ut à quibusdam suaderi audio, sed à ministris, qui ad opus habiliores & alacriores sunt; manibusque nudis, non chirotechâ munitis, ut calor major fricationi accedat. Non clam me est ministrum ipsum venire in discrimen salivationis, si idem pluribus fricandis in die vacaverit; at nullum periculum esse probè novi, si uni tantùm serviat, præsertim si ut primùm finita est fricatio, curet manus probè eluere.

8°. Oblita pars calidis femoralibus contegenda, ne illitum unguentum detergatur; & æger per horam unam à frictione lecto calidè continendus, ut Mercurius vi caloris altiùs introducatur.

9°. Sunt quibus placeat unguentum, quod cuti illitum superest, de industriâ extergere finitâ quâvis frictione, ne odore quem spirat prodatur remedii genus, quod occultari opus est; & id quidem facilè condonandum quoties justis de causis ægro necesse est, adhibitam Medicinam cautissimè dissimulare, ac se quotidie coram amicis aut propinquis præsentem sistere. At verò simul attendendum est 1°. Ut paulò major obliniatur unguenti dosis frictione quâlibet; 2°. Ut dosis oblita paulò diutiùs affricetur, donec unguentum videatur penitùs exarescere, atque adeo duplici illâ viâ pensetur quicquid de remedii efficaciâ detrahitur præproperâ unguenti detersione.

Quartò. Tandem superest novissima quæstio, scilicet an majoribus, crebrioribus, quotidianis inunctionibus uber ptyalismus arte proritandus sit, an contrà parciores & rariores inunctiones de industriâ adhibendæ, ut salivationis fluxus præcaveatur, vel parcior fiat. Dudùm habuit, habetque etiamnum opinio utraque auctores suos, & utraque quidem egregios. Facillimum tamen litem tantam componere, si ad ea, quæ *duobus ultimis capitibus* jam adducta sunt, æquo animo attendatur.

Utrumutro tutius sit, salivationem movere an nullam excitare?

I. Salivationem, modò de admissâ intra corpus debitâ Mercurii quantitate constiterit, ad exterminandum morbum absolutè necessariam non esse, ut suprà probavimus, *cap. præced.* contrà quàm olim à multis creditum fuit, & etiamnum à nonnullis creditur.

II. Nihilominus tamen salivationem evacuationem esse, quâ ceu viâ tutissimâ facillimâque virus, quod in sanguine latet, maximam partem evacuatur; atque adeo cui, si desit, opus sit evacuationes alias quasdam quasi vicarias substitui, naturâ quidem per sudorem vel urinam; arte verò per alvum, ut virus quà data porta possit effluere.

III. Imò verò salivationem medentibus cynosuræ instar esse unde possint certiùs colligere, tum quanta Mercurii copia admissa sit, tum quantam vim Mercurius admissus exerat in sanguinem; atque adeo unde sciant remedii efficaciam pro natâ morbi naturâ aut inveteratione tutiùs moderari.

IV. Videri proinde utroque nomine salivationem proritandam esse, si cætera consentiant, tum ut exiturienti seminio morboso via permittatur facillima, & quam remedii vis sibi ipsa sponte facit; tum ut liceat inde Medico conjicere quid jam actum sit, quid ultrà agendum esse videatur, ne andabatarum more cæcâ nocte cogatur in morbum pugnare.

V. Salivationem potissimùm requiri, quoties in gravi, antiquâ, inve-

teratâ lue virus penetravit altiùs, ac plurimas partes jam invasit. Tunc enim cùm morbus difficilior sit, majori quoque operâ enitendum est, ut virus altè repostum evellatur radicitùs, & evulsum omninò eliminetur, atque adeo, ut vulgari fertur adagio, malo nodo malus cuneus quærendus est.

VI. Cautè tamen salivationem semper temperandam esse, & si è re esse videatur catharticis coercendam, ita ut & pauca fiant in ore ulcera, nec profunda; & ejectæ quolibet die salivæ copia unam aut alteram libram non excedat. Quorsum enim ægros tædio, ærumnis, vigiliâ, dolore, salivatione, temerè nec sine vitæ periculo conficere, macerare, torquere, exhaurire, si curari possint æquè tutò, & majori compendio?

VII. Quin imò tardâ & parcâ Mercurii administratione de industriâ declinandam, aut si appareat arte reprimendam esse catharticis, si æger ad phthisim inclinet, aut epilepsiâ laboret; si gingivæ scorbuto malè habeant; si collum, collique confinia glandulis strumosis obsita sint; si mulier uterum gerat; si vires infirmæ diuturno ptyalismi tædio tolerando impares esse videantur &c. Sed de his fusiùs alibi.

DE MORBIS VENEREIS.

LIBER TERTIUS.

De Ætiologiâ, Diagnosi, Prognosi & Therapeiâ Morborum Venereorum localium,

SIVE

De Lue Venereâ incipiente.

CAPUT PRIMUM.

De Gonorrhœâ virulentâ.

§. I. DESCRIPTIO.

I. QUOTIESCUNQUE Gonorrhœa virulenta à concepto seminio venereo affutura est, toties paucis post impurum coitum diebus, 4. 8. 12. primùm distillat guttatim per urethram non sine aliquo voluptatis sensu serum pingue, limphaticum, viscidum, sed paucum, quo extremæ canalis oræ conglutinantur; summa urethræ rima rubet, calet hiatque præter naturam; inassueta percipitur in genitalibus titillatio, præsertim inter meiendum, sine dolore quidem, sed cum aliquo caloris sensu, qui ad dolorem in dies propiùs accedit. Descriptio gonorrhœæ in viris.

II. Deinde gliscit paulatim morbus; tenditur, rigescit, induratur nervus sine causâ, at non sine dolore; manant liquidioris seminis aut humoris seminalis guttæ multæ, spissæ, densæ, maximè cùm post emissam urinam vesica fortiùs exprimitur; crescit in dies urinæ difficultas cum mordaci acrimoniæ & caloris sensu in urethrâ totâ.

III. Posteà omnia intensiùs urgent; perineum tumet, calet, dolet, si prematur; ardor urinæ meientem urit, discruciat; erectio frequens est, involuntaria, dolorifica, cum sensu validæ constrictionis, imò verò quandoque cum distorsione penis incurvati; uber adest profluxus seminis, aut seminalis humoris calentis, diluti, acris; modò colore cinerei & puriformis; modò punctis, striis, filamentis sanguineis notati; modò graveolentis, flavi, viridis, verè purulenti.

IV. Demùm defervescente caloris vi, paulatim mitescunt & remittuntur omnia; humor gonorrhoicus placatiùs fluit, magis albicat, spissior est, exhaustâ sensim scaturigine penitus exarescit, ejectis priùs floccis seu ramentis pluribus, tenuissimis, limphaticis, sero innatantibus.

Descriptio gonorrhœæ in fœminis.

Quæ de viris diximus, pari fermè modo in mulieribus succedunt. Siquidem I. Initio conceptâ labe madent paucis pòst diebus muliebria insolito humore, & frequens adest in vulvâ pruriginis sensus cum calore conjunctus, qui ab urinæ ardore propiùs abest in dies.

II. Dein aucto vaginæ calore, ardore, rubore, dolore, veretri admissio vix toleratur; urit acrimoniæ sensus inter meiendum, plerumque tamen remissiùs quàm in viris; profluit copiosus humor seminalis, calens, liquidus, acer, modò puriformis; modò sanguinolentus; modò flavus, viridis, graveolens, verè purulentus.

III. Inde imminutâ sensim vaginæ & appositarum partium phlogosi, ac mitescente dysuriâ, perseverat tamen aliquandiù putris, vel purulenti seminis aut seminalis humoris effluxus, sed in dies magis magisque albicantis, donec pedetentim tandem cesset post emissos floccos limphaticos, tenuesque, qui urinæ velut ramenta albicantia innatant.

§. II. SEDES, DIFFERENTIÆ, CAUSÆ.

I. Sedes gonorrhœæ in viris.

I. Manat in gonorrhœâ ex urethrâ in viris, è vulvâ in fœminis, seminalis humor non modò calens, acer, mordax, sed etiam multus, uber, copiosus. Inde liquet ergo seminaria conceptacula, quæ sunt primæ seminis aut seminalium humorum scaturigines, unde semen aut seminales humores in urethram in viris, in vulvam in fœminis profunduntur, vel omnia vel pleraque vel ex iis unum quodvis malè affici: Siquidem certissimum est axioma, *Ibi morbi sedem esse, unde profluit humor morbosè vitiatus.*

Hæc autem seminis conceptacula in viris quatuor sunt. 1°. *Vesiculæ seminariæ* geminæ, ad latera principii urethræ hinc & inde sitæ, quæ semen prolificum in testibus secretum in suis recessibus recondunt, ac in uretham gemino, quo patent, ostiolo juxta caput gallinaginis effundunt cùm opus est. 2°. *Geminæ prostatæ*, seu potiùs *prostata unica*, vesicæ collo substrata & lateraliter adsita, unde seminale fluidum in ipsâ secretum & duodecim capsulis coercitum, foraminibus totidem in urethram ejicitur. 3°. Ambæ *glandulæ Cowperianæ* sub acceleratoribus musculis propè anum sitæ, quæ seminalem humorem ab ipsis secretum longo & obliquo utrimque ductu in eumdem urethræ canalem evomunt ad penis radicem, & uno circiter pollice ultra emissaria vesicularum seminariarum

& proſtatarum. 4°. Demum *cellulæ multiplices*, quibus interna urethræ facies conſita eſt, & quæ ſeminalem humorem vix diſparem ab humore glandularum Cowperianarum ipſæ quoque eructant. Cæterùm harumce cellularum nomine comprehendi velim glandulam ab Alexio Littre (*a*) deſcriptam, quæ citra proſtatam locata, urethræ adnata & inter utramque tunicam ſita, in hunc canalem multiplici foramine patet, unde jugiter manant guttæ aliquot humoris ſeminalis, qui cum humore glandularum Cowperianarum congener eſt.

(*a*) *Mémoires de l'Académie des Sciences*, ann. 1700.

Sedes gonorrhœæ in fœminis.

Totidem ſunt in mulieribus conceptacula, unde ſeminales humores in vulvam poſſunt confluere, ſed alio ſitu diſpoſita. 1°. *Proſtatæ*, vel potiùs *proſtata*, quæ in fœminis urethram ambit, & in vulvam ſubter clitoridem dehiſcit duobus oſtiolis, ſive *lacunis* hinc & inde ad urethræ latera. 2°. *Glandulæ Cowperianæ* in perinæo ſive interfemineo propè anum ſitæ, quæ juxta caruncularum myrtiformium radices bino ductu pateſcunt in vulvam ad vaginæ principium. 3°. *Glandulæ botryformes* racematim per vaginam conſitæ, quæ ſecretum humorem tenuibus & diſcretis oſculis eructant in vaginam, unde in vulvam loci declivitate defluit. 4°. Denique *cellulæ* per urethræ faciem diſperſæ, quæ in fœminis tamen paucæ ſunt, cùm urethra brevis ſit, atque adeo quæ ſi fortè unquam, certè rariùs quàm in viris gonorrhœam ſolæ advocant.

Gonorrhœa multiplex eſt ratione ſedis tum in viris, tum in fœminis.

Inde ſequitur 1°. Gonorrhœam in viris quadruplicem eſſe poſſe ratione ſedis, nempe veſicularum ſeminariarum, proſtatarum, glandularum Cowperianarum, & cellularum urethræ, prout partes illæ ſingulæ ſingulatim afficiuntur.

2°. Gonorrhœam in mulieribus pariter totuplicem eſſe poſſe, nimirùm proſtatarum, glandularum Cowperianarum, glandularum botryformium vaginæ, & cellularum quibus urethræ facies interna conſita eſt, ſi tamen hæc ultima ſedes ſola affici, aut affecta gonorrhœam poſſit unquam ſola inferre.

3°. Inde plures emergere in utroque ſexu gonorrhœæ compoſitæ ſpecies, quoties accidit in utroque ſexu, (accidit autem frequentiſſimè in gonorrhœâ) ut ſimultaneâ vel gradariâ & ſucceſſivâ labe plura ſeminis conceptacula, duo, tria, imò quatuor, adeoque omnia ſimul afficiantur.

4°. Simplices quidem gonorrhœas rarò dari, quoniam rarum eſt ſeminis conceptacula, cùm ratione officii, naturæ & humoris, quem continent, inter ſe conveniant omnia, & ſimili cauſarum earumdem efficaciæ ſingula pateant, plura à præſente causâ ſimul non affici.

5°. Si quando verò dentur, rariſſimè ſimplices perſtare toto morbi decurſu, quoniam cùm propè adſint invicem conceptacula ſeminaria, humoreſque inde deflui in urethrâ inter ſe communicent, rariſſimum eſt labem ab altero in alterum non propagari.

6°. Singulas gonorrhœæ tum ſimplicis, tum compoſitæ ſpecies, tametſi ſymptomatis pathognomonicis unà ſemper conveniant; gradu, numero, genere eorumdem ſymptomatum non parùm invicem pleruraque diſcrepare.

Quibus argumentis

Quæcumque hactenus de gonorrhœæ ſedibus dicta ſunt certiſſimis confirmantur argumentis. Conſtat enim in viris, qui gonorrhœâ virulentâ la-

confirmentur, quæ de sedibus gonorrhϾ dicta sunt.

borant, perinæum tumere, calere, dolere, quod proſtatarum, veſicularum ſeminariarum aut glandularum Cowperianarum inflammationem arguit. Conſtat in iiſdem malum non raró in teſtes devolvi, qui inde tument, calent, intensè dolent, quod probat malum priùs fuiſſe in veſiculis ſeminariis, quibuſcum arctum teſtibus intercedit commercium per vaſa deferentia ſeu ejaculatoria. Conſtat ſimiliter in fœminis gonorrhœâ ægrotantibus extrema lacunarum oſcula urethræ hinc & inde appoſita manifeſtâ phlogoſi & inflammatione aliquando, imò non raró ulcere affici, ac in vulvam ſeminalem humorem ſemi-putrem infundere, unde liquet proſtatas ad quas lacunæ pertinent, tunc morbo tentari. Conſtat quoque in iiſdem vaginam aliquoties calere, dolere, & præternaturaliter madere humore ſeminali purulento, unde palam eſt morbi ſedem tunc ibi eſſe. Conſtat demum obſervatione in cadaveribus eorum obviâ, qui gonorrhœâ ægrotabant dum mortui ſunt, conceptacula ſeminis modò deſcripta in utroque ſexu, malè ſemper ſe habere ex tumore, renitentiâ, rubore, phlogoſi, inflammatione, exulceratione, ſuppuratione vel apoſtemate, &c.

(a) Mémoires de l'Académie des Sciences, ann. 1711.

Sed ne meâ fide loqui videar, conſuli velim *(a)* Alexium Littre Doctorem Medicum, qui teſtatur ſe compertum habuiſſe obſervationibus iteratis in cadaveribus eorum inſtitutis, qui dum fato functi ſunt, gonorrhœâ actu laborabant.

1°. In gonorrhœâ virulentâ ſeminis conceptacula nunc omnia, nunc pauciora, nunc ſingularia malè affici.

2°. Quæcumque affecta ſunt, tenſa, dura, tumida, rubra, inflammata deprehendi.

3°. Modò quidem humore putri, albo, flavo, viridi referta eſſe, ſed tamen integra & abſque ullo ſuppurationis aut exulcerationis indicio; quod rarum.

4°. Modò verò ſuppurata, abſcedentia, eroſa, multifariam exulcerata, & purulento humore diverſicolore turgida, quod frequens eſt.

5°. Emiſſaria, quibus conceptacula morboſa in urethram hiant, phlogoſi & inflammatione ſemper, imò non raró ulcere tentari in extremo fine qui in urethram abit.

(b) In Epiſtolâ de luis venereæ hiſtoriâ & curatione.

6°. Denique faciem internam urethræ ab emiſſariis illis ad ſummum uſque glandis apicem humore eodem obduci, quo morboſa conceptacula turgent, & rubram eſſe atque phlogodeam, imò verò ſæpiùs phlyctænoideam & ulceroſam.

Quid à variis in hoc erratum ſit.

Errant proinde 1°. Quicumque credunt *(b)* cum Thoma Sydenhamio *contagionem venercam in viris carnoſam virgæ ſubſtantiam primùm adoriri, quam corrumpens, eidemque primò inflammationem, mox ulceroſam diatheſim ſenſim inducens efficiat, ut ſanies, qualis in gonorrhœâ cernitur, in urethram lentè extillet:* quod nullâ ratione cum rei veritate ſtare poſſe jam lippis atque tonſoribus notum eſt.

(c) L'Art de guérir les Maladies Vénériennes. Part. 2. chapp. 6, & 10.

2°. Quicumque putant cum *(c)* Nicolao de Blegny gonorrhϾ ſedem in mulieribus uterum eſſe, in quo confundit errore manifeſto fluorem album ſive muliebrem & virulentam gonorrhœam, affectus quidem ſpecie ſimiles, ſed tamen re diverſiſſimos, naturâ, causâ, ſede & therapeiâ.

3°. Quicumque existimant cum (*a*) Guillelmo Cockburne Doctore Medico Anglo, gonorrhœæ sedem in viris quidem in urethrâ tantùm esse, numquam in prostatis, vesiculis seminariis, aut glandulis Cowperianis: In fœminis verò in vaginâ tantùm, nunquam in prostatis glandulisque Cowperianis, in quo certissimis observationibus nullo argumento, sed ex præjudicio tantùm repugnat.

(*a*) *De virulentæ gonorrhœæ symptomatis.* Part. 1. capp 3. & 4.

II. Causæ conjunctæ gonorrhœæ in utroque sexu.

II. Profluit in gonorrhœâ semen aliquando calens, acre, dilutum, puriforme. Prodit ergo tunc è conceptaculis æstuantibus, irritatis, lacessitis, motu systaltico frequenti sese constringentibus, uno verbo è conceptaculis phlogosi vel inflammatione affectis.

Profluit in gonorrhœâ semen aliquando calens, acre, puriforme; punctis, striis, filamentis sanguineis notatum, verè sanguinolentum. Prodit ergo tunc è conceptaculis, in quæ variis vasorum circumrepentium scissuris sanguis effunditur, hoc est quæ non modò inflammata sunt, sed quod gravius est, in quæ sanguis extravasatur.

Profluit tandem in gonorrhœâ semen calens, acre, flavescens, virideseens, graveolens, verè purulentum. Prodit ergo tunc è conceptaculis, quæ non modò inflammata sunt, & inflammata cum extravasatione sanguinis, sed quæ simul erosa sunt & suppurata.

Gonorrhœa multiplex est ratione causæ.

Hinc ergo sequitur 1°. Tres gonorrhœæ species distinguendas esse ratione causæ: *Primam*, quæ à phlogosi vel inflammatione simplici conceptaculorum seminis: *Alteram*, quæ ab eorumdem conceptaculorum inflammatione, sed graviore, & in quâ sanguinea vasa ῥῆξι discindantur, vel διαϐρῶσι dilacerentur; unde sanguinis extravasatio: *Tertiam*, denique, quæ ab eorumdem conceptaculorum exulceratione vel suppuratione dependeat.

2°. Tres illas diversas gonorrhœæ species, cùm solo gradu differant, inter se ita proximè convenire, ut nisi morbi vehementia citò refrenetur, prima in secundam, secunda in tertiam facilè convertatur, ingravescente tum causarum tum symptomatum atrocitate.

3°. Singulas illas gonorrhœæ species suos habere variosque vehementiæ gradus, majores minoresve, pro extensione vel intensione inflammationis; pro numero vel amplitudine vasorum quæ aperiuntur, & aperturarum unde sanguis manat; tandem pro numero, extensione, altitudine exulcerationum.

III. Differentiæ gonorrhœæ in utroque sexu.

III. Phlogosis & inflammatio cujuscumque partis quadruplex esse solet, prout cum cæteris tumorum generibus diversimodè concurrit; nimirùm *phlegmonodæa*, *erysipelatodæa*, *œdematodæa*, aut *skirrhodæa*. Idem ergo statuendum quoque de phlogosi sive inflammatione conceptaculorum seminis, quâ gonorrhœa infertur, atque adeo & ipsa quoque in totidem species pari modo distinguenda est.

Hinc sequitur 1°. Ratione speciei inflammationis, à quâ gonorrhœa pendere potest, quatuor nova gonorrhœæ genera constituenda esse, nempe gonorrhœæ 1°. Quæ ab inflammatione *phlegmonodæâ*: 2°. Quæ ab inflammatione *erysipelatodæâ*: 3°. Quæ ab inflammatione *œdematodæâ*: 4°. Quæ ab inflammatione *skirrhodæâ* producitur.

2°. Proinde futurum esse, ut symptomata, quæ ad singula illa gonor-

rhϾ genera pertinent, multiplici ratione varient; numero, gradu, genere, pro diversâ inflammationis ſpecie, à quâ pendebunt.

Sic ergo, ut paucis contraham quæ diffusè dixi, plura ſunt ſumma gonorrhϾ genera pro diversâ ſede, causâ, ſpecie cauſæ, quæ quidem ſingula ſuas habent differentias, numero multas, ut modò dictum eſt, ſed ex quibus, ſi bina aut terna unà combinentur, multò plures emerſuræ ſunt.

Quæ dicta ſunt confirmantur exemplis ſimilibus.

Ne quis autem tot ac tam multiplices differentias gonorrhϾ temerè afferri putet, velim attendat totuplices in morbis quibuſvis inflammatoriis à practicis vulgò admitti.

Sic 1°. Inflammatio pulmonum in peripneumoniâ diverſum pulmonum lobum, aut diverſa ejuſdem lobi loca: Sic inflammatio inteſtinorum in dyſenteriâ diverſa inteſtina, aut diverſas ejuſdem inteſtini partes occupat, ut modò dicebamus de inflammatione conceptaculorum ſeminis, quâ gonorrhœa producitur. Et hinc *prima* claſſis differentiarum tum peripneumoniæ, tùm dyſenteriæ, nimirùm *ex ſede morbi.*

2°. Sic aliquando pulmones levi tantùm phlogoſi tentantur, & tunc ſputa copioſa, calentia, acria, puriformia, attamen merè pituitoſa ſeu limphatica tuſſiendo ejici, ut in catarrho; quod reſpondet primæ gonorrhϾ ſpeciei ratione cauſæ: Aliquando verò gravior inflammatio extravaſationem infert, & tunc ſputa calentia, acria, puriformia; ſed ſimul punctis, ſtriis, filamentis ſanguineis notata, aut verè ſanguinolenta expectorari, ut in principio peripneumoniæ; quod cum ſecundâ gonorrhϾ ſpecie quadrat: Demùm aliquando inflammatio in ſuppuratum abit, & tunc ſputa calentia, acria, graveolentia & verè purulenta educi ſolent, ut in peripneumoniâ ſuppuratâ, quod convenit cum tertiâ gonorrhϾ ſpecie.

Idem de inflammatione inteſtinorum dicendum eſt in dyſenteriâ, unde ſi inflammatio ſimplex fuerit, mucus multus, acer, calens, ſed pituitoſus; ut in dyſenteriâ incipiente: Si inflammatio cum extravaſatione ſanguinis conjungatur, mucus multus, calens, pituitoſus, ſed ſanguine perfuſus; ut in dyſenteriâ confirmatâ: Tandem ſi inflammatio ſuppuretur, aut exulceretur, mucus multus, calens, ſed putris, imò verè purulentus excernitur, ut in dyſenteriâ ſuppuratâ vel ulcerosâ. Et hinc *altera* claſſis differentiarum peripneumoniæ & dyſenteriæ *ex causâ.*

3°. Denique ſic inflammatio, quâ pulmones in peripneumoniâ, & inteſtina in dyſenteriâ tentantur, nunc phlegmonodæa, eryſipelatodæa, œdematodæa, aut ſkirrhodæa eſt, ut modò dictum fuit de inflammatione conceptaculorum ſeminis, quæ gonorrhœam creat: Et hinc *tertia* claſſis differentiarum peripneumoniæ & dyſenteriæ *ex ſpecie inflammationis.*

Cauſa antecedens gonorrhϾ eſt virus venereum.

Jam porrò, ut in explicandâ gonorrhϾ ætiologiâ procedamus, modò deſcripta in utroque ſexu ſeminis conceptacula nec phlogoſi, nec inflammatione, nec ſuppuratione aut exulceratione tentari poſſunt poſt impurum concubitum, ut in gonorrhœâ virulentâ, vel omnia vel pleraque tentari certum eſt, niſi acres, phlogiſticæ, corroſivæ particulæ pervertèrint naturalem indolem ſeminis, fluidorumque ſeminalium, quæ illa continent, quibus jugiter madent, quibus ſolis poſſunt impeti. Fatendum

ergo in iis, qui ex impuro concubitu gonorrhœam contrahunt, ſemen cæteraque ſeminalia fluida inquinari ab admiſtis infuſiſque partibus acribus, phlogiſticis, & corroſivis, quæ è virulento alterutrius coeuntium ſemine exhalantes, & cum ſano altero communicatæ *venereum* illud *contagium* conſtituunt tantoperè famoſum, quo ſenſim propagato luem veneream diſſeminari ſuprà diximus *Lib.* 2. *cap.* 1. & quod unicam cauſam efficientem gonorrhœæ & cæterorum affectuum venereorum eſſe credimus.

Poteſt autem virus illud ſemini ac ſeminalibus fluidis commiſceri viâ geminâ : *Alterâ breviore* & faciliore, quâ in viro quidem à corruptæ fœminæ vaginâ ad genitalia per urethram aſcendit in ſubſtantiâ vel ſaltem tenuis auræ formâ ; in muliere verò ab ejecto & intra vaginam admiſſo corrupti maris ſemine ad vicina ſeminis fœminei conceptacula illabitur vel exhalat : *Longiore alterâ*, quâ corrupti ſeminis guttulæ ſanis genitalibus per coitum applicitæ, ac per multiplices poros ſenſim introgreſſæ, ſanguinem circumfluum primùm, ac inde maſſam ſanguinis totam ita inficiunt, ut ſemini, dum in ſanguine latet, propter analogiam confuſæ, unà ſimul ad memorata conceptacula deferantur, ubi ſibi permiſſæ vires ſuas exerunt eo, quo jam dictum eſt, modo. Neutram quidem ex his communicationis viis rejectam volumus, cùm neutra aliquâ veri ſpecie deſtituatur, quamquam tamen videatur prior, quæ brevior & certior eſt, cum ſtructurâ partium, de quibus quæſtio eſt, & cum modo, quo gonorrhœa contrahitur in utroque ſexu, magis congruere. Quibus viis virus illud venereum ad conceptacula ſeminis illabatur ?

I. Poteſt autem contagium venereum, quod genitalibus illabitur in actu venereo, vel aura morbifica, quæ ab eodem tunc exhalat, diverſa ſeminis conceptacula afficere, nunc plura, nunc pauciora ; 1°. Pro uberiore aut parciore copiâ, majore aut minore energiâ, ratione quarum vel omnia ſimul vel pauciora tantùm adoriri poteſt : 2°. Pro diversâ amplitudine oſculorum ſeu emiſſariorum, quibus conceptacula ſingula cum urethrâ in viris, aut cum vulvâ in mulieribus communicant, unde virus venereum auramve morbificam faciliùs uberiùſque admittunt, vel contrà : 3°. Pro diverſo compreſſionis gradu, quo à rigeſcentibus corporibus cavernoſis laudata emiſſaria variè, hoc eſt aut hæc aut illa, magis minùſve conſtringuntur & coarctantur, in actu venereo, dum miaſmata venerea præſto adſunt in obvia quævis impetum factura : 4°. Tandem pro diverſo conceptaculorum tono, quæ quidem, ſi denſa ſint & ſana, afflato veneno magis repugnant, idem verò, ſi mollia ſint & fungoſa, altiùs faciliùſque imbibunt. Quomodo nunc diverſa ſeminis conceptacula.

Hinc ergo futurum eſt, ut in viris aliquando gonorrhœa in proſtatis, in veſiculis ſeminariis, in glandulis Cowperianis, imò in cellulis urethræ ſingularem ſedem habeat ; aliquando verò pluribus locis ſimul inſideat ; quæ de fœminis quoque pari modo debent intelligi mutatis mutandis.

II. Virus conceptum in actu venereo variis conceptaculis ſeminis, in quæ admittitur, labem variam variè illaturum eſt, 1°. Pro diverſa copiâ, aut diverſo energiæ gradu, quocum agit in ſingula : 2°. Pro diverſo tono partium in quas agit, nempe ut molliores vel firmiores ſunt ; ſenſu pol- Nunc eadem, ſed diverſimodè.

lent acutiore vel obtusiore; majore vel minore, citatiore vel tardiore oscillatione exercentur: 3°. Pro diversâ sanguinis indole & quantitate, aut diverso motûs gradu quo truditur, scilicet ut acrior est aut insulsior; copiâ magis minusve abundat; celeriùs vel tardiùs movetur; æstuat impensiùs parciùsve &c.

Hinc ergo futurum est ut in utroque sexu gonorrhœa qualemcumque sedem habuerit, modò phlogodæa tantùm, aut simpliciter inflammatoria; modò inflammatoria cum adjunctâ sanguinis extravasatione; modò tandem ulcerosa vel suppuratoria sit.

Nunc demùm eadē & eodem modo, sed gradu intensionis diverso afficiat.

III. Inflammatio, quâ gonorrhœa producitur, diversæ speciei futura est, 1°. Pro tono partis inflammatæ, ut naturâ mollior erit aut densior; 2°. Pro naturâ & indole sanguinis, ut acrior erit salsiorque, impensiùsve rarescet, aut è contrà: 3°. Pro copiâ sanguinis, quæ vasis inest, uberiore vel parciore: 4°. Pro motûs gradu quo agetur, & pro momento quo appellet, nempe ut impetu nisuque majore vel minore in affectas partes arietabit.

Hinc ergo futura est inflammatio conceptaculorum seminis, à quâ gonorrhœa pendet, phlegmonodæa, erysipelatodæa, œdematodæa, vel skirrhodæa.

§. III. SYMPTOMATA.

Gonorrhœæ, sicut cæterorum morborum, quatuor sunt periodi, *principium, augmentum, status* & *declinatio*, unde varia est symptomatum ratio, gradus, vehementia.

I. Principio morbi levioris.

1. Stillicidium seminis.

I. Initio gonorrhœæ 1°. Acres & corrosivæ contagii partes recèns admissæ conceptacula seminis, in quæ insinuatæ sunt, ad majores & citatiores contractiones sollicitant punctiunculis: Unde uberior secretio, atque inde *stillicidium seminalium fluidorum dilutiorum.* Sic & pari prorsus ratione fumus lacrymas ab oculis, piper salivam ab ore elicit.

2. Extremæ urethræ rubor & calor.

2°. Stillatitiæ illæ humoris seminalis guttulæ, quæ rarioribus guttis tacitè depluunt, extremas urethræ oras, ubi hærent suspensæ, primùm agglutinant, ac deinde vi phlogisticâ inflant & rubefaciunt, unde *extremæ urethræ calor & rubor.*

In augmento.

3. Titillatio, prurigo, phlogosis genitalium.

3°. In morbi augmento, invalescentibus in dies morsibus à latente seminio illatis, internæ conceptaculorum tunicæ in majores majoresque crispationes gradatim adiguntur, quibus necessum est extremos arteriarum fines comprimi, complicari, constringi, atque ideo sanguinem in arteriis capillaribus hærere, stagnare, congeri; unde phlogosis conceptaculorum, in quæ seminium venereum introgressum est, atque adeo unà cum phlogosi *calor, prurigo, titillatio genitalium.*

4. Inflammatio conceptaculorum seminariorum.

4°. Quin imò diuturnâ causarum earumdem præsentiâ consequens est ut singula in dies intendantur; conceptacula fodicentur altiùs; stamina, fibræ, membranæ in crispationes adigantur magis enormes; sanguis à solitis viis penitùs præcludatur, præclususque, quà data porta in lateralia vasa limphatica tandem irrumpat. Hinc ergo *inflammatio* propriè dicta *conceptaculorum seminis, cum acuto caloris & acrimoniæ sensu.*

5. Dysuria.

5°. Contingit plerumque ut urethra simul & eodem modo ipsa quoque

inflammetur. Saltem ubi primùm inflammata sunt seminis conceptacula, debet & ipsa, quæ in utroque sexu illis contigua est, citò inflammari. At verò inflammatâ urethrâ debent fibræ nerveæ, quæ urethræ intertextæ sunt, magis tendi, atque ideo à præterfluente urinâ vividiùs succuti. Hinc ergo inter meiendum acer, mordax, urens doloris & caloris sensus in urethrâ, sive *dysuria*.

6. Stranguria.

6°. Acutior doloris sensus in urethrâ inter meiendum involuntariam sphincteris vesicæ constrictionem advocat ex noto sympathiarum mechanismo. Hinc ergo supprimitur involuntariè urinæ fluxus, sed qui suppressus momento temporis denuò permittitur voluntatis imperio, similibus de causis iterùm iterùmque deinceps & supprimendus & permittendus alternatione eâdem. Hinc ergo fit, ut urina non æquali tenore & fluxu continuo emittatur in gonorrhœâ, sed laboriosè, interruptis vicibus, subsultim, guttatim, & quasi per stillicidium, hoc est ut *stranguria* cum dysuriâ conjungatur.

7. Frequens & involuntaria erectio in viris.

7°. Calentia & inflammata seminis conceptacula ipsa quidem acutiùs sentiunt; vividiùs verò percelluntur à semine aut seminali fluido, quo turgent, acriore & calidiore. Hinc ergo liquet multiplicari & intendi utrâque causâ venereas genitalium titillationes, acceleratores proinde & erectores musculos ex sympathiarum legibus in contractiones majores & frequentiores agendos esse, penemque sponte identidem inflandum & tendendum esse, unde *frequens* & *involuntaria erectio*.

8. Vaginæ & clitoridis tentigo in fœminis.

8°. Simili mechanicâ sponte & sine præviis veneris illecebris excitatur in mulieribus, quæ gonorrhœâ laborant, frequens & involuntaria contractio fibrarum carnearum vaginæ, tum longitudinalium, tum circularium, unde frequens & involuntaria *vaginæ rigescentia* & *clitoridis tentigo*, etiam dum libidinosè non cogitant.

9. Erectio dolorifica.

9°. Sed dum penis erigitur, necesse est urethram distrahi, & prostatas, vesiculas seminarias, & glandulas Cowperianas, quæ peni appositæ sunt, comprimi. Illæ verò partes, cùm ex dictis inflammatæ sint, neque distrahi, neque comprimi possunt sine acuto dolore. Ergo necessum est *erectionem penis*, quæ in gonorrhœâ frequenter supervenit, *dolorificam tunc esse*.

10. Vaginæ tentigo dolorifica quoque.

10°. Pari quoque modo in fœminis, dum riget & tenditur vagina tentigine, interior illius membrana complicatur, premunturque prostatæ & glandulæ Cowperianæ, quæ vaginæ adjicent. Sed nec membrana illa complicari, nec prostatæ glandulæque Cowperianæ premi possunt citra dolorem sævum, quippe quæ inflammatione tentantur. Igitur & in fœminis quoque rigidæ *vulvæ* & *vaginæ tentigo dolorifica* futura est in gonorrhœâ.

11. Difficilis usus rei venereæ in utroque sexu.

11°. Quandiu inflammatio verendorum actu viget, nec in viro penis erigi, aut erectus intrudi; nec in fœminâ vagina dilatari, aut dilatata succuti potest sine dolore, cujus intensio inflammationis intensioni respondeat. Non possunt ergo, nec vir, nec fœmina, quandiu gonorrhœâ inflammatoriâ laborant, *veneri indulgere sine dolore*.

12. Copiosus effluxus seminis, vel humoris seminalis.

12°. Quandiu manet inflammatio conceptaculorum seminis, tandiu fluida seminalia debent uberiùs secerni geminâ de causâ, tum quòd majoribus & vehementioribus arteriarum oscillationibus fortiùs exprimantur per colatoria, tum quòd ab hærente & stagnante cruore colatoriis sugge-

rantur uberiùs. Hinc ergo *copiosus & perennis effluxus seminis aut fluidi seminalis*, dilutioris, calidioris, acrioris, cujus jugi distillatione omnia ingravescunt & exacerbantur.

13. Effluxus seminis vel seminalis humoris dilutioris & acrioris, sed qui colorem nativum retinet.

13°. Semen autem, fluidave seminalia, quæ in hac gonorrhϾ specie à genitalibus distillant, quamquam diluta, acria, calentia sint, nativum tamen *colorem* ferè *retinent*, nimirum *albicantem* vel ad summum ex *albo-cinereum*, quoniam sincera sunt nec ullam alieni humoris mixturam experiuntur, quo possit nativa facies corrumpi vel inquinari. Sic in peripneumoniâ incipiente vel levi, ubi nulla adest extravasatio aut suppuratio, sputa licet caleant & acria sint, attamen merè pituitosa sunt, atque adeo è cinereo-albicantia, quandiu sunt impermixta.

Ea solet esse morbi periodus in leviore gonorrhω quæ fit à phlogosi vel à simplici conceptaculorum seminis inflammatione sine extravasatione & exulceratione, & quæ maximè in ægrotantibus optimè constitutis, & in quibus tum à sanguine vitium, tum ab affectis partibus abest antecedens labes, intra mensem unum plerumque sanatur, modò inflammatio, quæ affectis partibus inducta est, provido remediorum usu & diætæ regimine sine graviore noxâ resolvatur.

II. In morbo graviore & difficiliore.

II. Contrà verò si nimia fuerit admissi contagii acrimonia vel copia; si inflammationi nullis vel inefficacibus remediis occurratur; si error admittatur in diætâ gravis, multiplex; si sanguis in ægrotante peccet acrimoniâ, aut si loca affecta labe aliquâ malè priùs habuerint, omnia solent inde intendi, in pejus gradatim ruere, & ad eum gradum tandem deduci, qui summus est morbi status.

1. In viris perinæum, in fœminis vulva & vagina calent & dolent.

Nempe 1°. *Perinæum* quidem in viris, in fœminis verò *vulva & vaginæ impensè calent, tument, dolent*, quòd in viris substrata perinæo, in fœminis adsita sint vulvæ ac vaginæ conceptacula seminis, quæ gravi tentantur inflammatione.

2. Effluxus humoris, flavi, crocei, subflavi.

2°. Interna conceptaculorum facies seminii morsibus objecta violentis crispationibus discinditur, vel iteratis punctiunculis tandem eroditur. Tunc ergo rorant ex hiulcis vasis guttulæ sanguinis, quibus dilutis, confusis, intimè commixtis nativus seminis, aut seminalis fluidi color inficitur. Hinc *crocea, flava*, aut *subflava fiunt fluida illa seminalia*, quæ in gonorrhω gravi distillant; haud dispari ratione ac in peripneumoniâ sputa flava, seu potiùs rubiginosa tussi ejiciuntur, quoties infuso sanguine pauco vitiata sunt.

3. Imò viridis, aut ex flavo-viridescentis.

3°. Ingravescentibus sensim primis illis scissuris, ulcuscula in conceptaculis generantur, lata vel exigua, alta vel superficiaria, pauciora vel numerosiora, pro contagii vi, sanguinis acrimoniâ, aut partis ipsius mollitie; unde pus saniesve jugiter manant, quibus fluida seminalia jam flava viridi vel ex flavo viridi colore tinguntur. Hinc *profluvium humoris spissioris, acrioris, corrosivi, purulenti, viridis aut ex flavo-viridescentis*, qui ex semine vel seminali fluido, paucissimis sanguinis stillis & aliquot puris guttis componitur. Sic in peripneumoniâ sputa solent ex flavo virescere, quoties latet in pectore suppuratio vel exulceratio.

4. Acerbiores dy-

4°. Jugi defluxu humoris istiusmodi, uberioris, acrioris, verè purulenti necessum est urethram magis ac magis inflammari in dies; imò verò

ulcusculis

ulcusculis non paucis interdum affici, potissimùm in extremis emissariis, quibus ab inflammatis conceptaculis morbosus humor urethræ instillatur, & quibus adhærescit diutiùs. Hinc ergo futurum est ut vividiùs à præterfluente lotio percellatur inter meiendum, unde non leve *augmentum* accedet *dysuriæ* & *stranguriæ*. furia & stranguria.

5°. Urethra graviter inflammata aut ulcusculis saucia non potest in erectione penis vi distrahi sine acerbo doloris sensu; quantumcumque verò distrahatur, non potest unquam peni in erectionem nitenti coextendi: Quamobrem necessum est penem erigi cum dolore summo, & cùm maximè riget deorsum inflecti & incurvari quasi chordâ subtensâ, unde tunc *gonorrhœa chordata* dicitur. 5. Gonorrhœa chordata.

6°. Quandoque verò accidit, sed rarò & in gravissimâ tantùm gonorrhœâ, ut ligamentum membraneum, quo dorsum penis commissuræ ossium pubis alligatur, quin imò alterutrum è corporibus cavernosis, quæ penem constituunt, inflammatione afficiantur; quæ si eveniant, necessum est & penem cum dolore distendi, & *distentum* vel *sursum reflecti*, vel *ad alterutrum latus obliquè declinare*. 6. Incurvatio vel distorsio penis.

7°. Cùm urethra inflammatione vel exulceratione laborat, haud rarum est post erectionem *guttulas striasve sanguinis cum semine aut seminali fluido*, quæ à genitalibus manant, *commisceri*, quæ à discissâ urethrâ disruptisve ulcerum labris proveniunt. 7. Effluxus sanguinis post erectionem.

8°. Quòd si inflammatio ab urethræ superficie altiùs penetret & ad cellulosam usque substantiam, quâ urethra cingitur, gradatim promoveatur, inde futurum est ut membranaceæ illius substantiæ cellulæ expansioni validè repugnent, dùm penis tenditur, & si fortè cedant, gravem ab expansione dolorem experiantur. Unde *dolor ille*, *sensusque validæ constrictionis*, quâ penis stringi videtur, cùm in erectionem nititur. 8 Sensus constrictionis in erectione.

9°. Debent hæc eadem de mulieribus intelligi, quæ ipsæ quoque *acutum doloris & adstrictionis sensum solent experiri in vaginâ* & *in vulvâ*, si partes illæ involuntariâ tentigine rigescant, quandiù inflammatæ sunt. 9. Dolor similis in vaginâ.

10°. Proinde neque vir neque fœmina *veneris usu frui possunt* in graviore gonorrhœâ, *nisi cum dolore ac labore summo*, & quod plerumque pejus est, cum manifestâ morbi exacerbatione. 10. Tunc ergo veneris usus in utroque sexu valdè dolorificus.

Cùm gonorrhœæ malitia, vi seminii morbosi, ægrotantis incuriâ, medentium culpâ aut alio quocumque fato eò usque processit, cautâ ac diligenti therapeiâ opus est, quæ inflammationi & erethismo genitalium occurrat, quæ symptomatum vehementiam leniat, quæ conceptacula tabo diffluentia detergat, quæ latentes seminii reliquias profliget & eliminet, demùm, quæ ulcera cicatrici repugnantia consolidet, sed hæc singula, cùm sint factu difficilia, multi temporis indigent.

III. Si ea ex votis succedant, 1°. Remittente inflammatione *remittent* pari passu *calor*, *dolor*, *erethismus genitalium*. III. In morbi remissione. 1. Dolor minor.

2°. Seminalis humor, qui profluit, in dies futurus est *sincerior*, *spissior*, *candidior*, *minùs acer & mordax*, semini aut seminali fluido magis analogus, cum semine tandem perfectè concolor & congener. 2. Humor seminalis, candidior.

3°. Cùm ulcus ad coitionem properat, ferè perpetuum est emitti *limphaticos floccos filorum instar spissos*, *densosque*, qui velut ramenta urinæ in- 3. Flocci

limphatici in lotio. natant, & qui limphâ nutritiâ constant, quæ dum ulcera resarcit, in ipsis conceptaculorum canaliculis in floccos inspissata conformatur.

4. Cessat seminis profluvium. 4°. Denique resolutâ inflammatione & ulceribus cicatrice obductis, *sponte cessat seminis, seminalis fluidi purisve profluvium*, & omnia naturalis œconomiæ munia instaurantur.

§. IV. DIAGNOSIS ET PROGNOSIS.

I. Diagnosis gonorrhœæ in viris.

I. *Diagnosis* gonorrhœæ virulentæ facilis est in viris: In illis enim quidquid ex urethrâ defluit, vel à conceptaculis seminariis manat; ut semen, seminalia fluida, pus &c. in gonorrhœis; vel à vesicâ, uretheribus, renibusque ut pus, sanies, mucus, & mucosa pituita in variis renum & vesicæ affectibus. Utcunque verò materiæ, quæ ex utroque loco ejiciuntur, conveniant aliquando specie, formâ, indole, quod tamen perpetuum non est, certè differunt semper modo quo ejiciuntur. Hæ siquidem numquam nisi cum urinâ defluunt, atque adeò numquam nisi dilatato vesicæ sphinctere, quòd nempe à loco proveniant ultra sphincterem posito; illæ verò seorsim ab urinâ prodeunt solæ, etiam cùm sphincter maximè constrictus est, quòd à conceptaculis manent citra sphincterem sitis.

Hinc ergo obvium est discrimen, quo gonorrhœæ quævis à variis puris aut muci stillicidiis ex vesicâ dignoscantur. Sed neque operosius est quod superest conficere, nempe gonorrhœas diversas distinguere; *simplices*, quæ inassuetæ potationi cerevisiæ; equitationi nimiæ; immoderato usui veneris, etiam puræ; aut clysteri calidiùs admisso succedunt: Et *virulentas*, quæ usu impuræ veneris contrahuntur contagione. Priores enim sine erethismo invadunt, sine dolore fluunt, citò & sponte cessant, nec ullâ stipantur malignitate. Posteriores verò gravem dysuriam advocant in principio, diuturnæ sunt difficilesque, ac manifesta acrimoniæ & virulentiæ indicia præbent totâ ægrotatione.

Et in fœminis.

At verò non ita certa est in fœminis gonorrhœæ virulentæ diagnosis. Quæcumque ad vulvam in iis confluunt, vel à vesicâ per urethram, ut in vesicæ, renumque affectibus modò declaratis; vel ab utero per vaginam, ut in fluore muliebri; vel demum à prostatis, glandulis Cowperianis, glandulisque botryformibus vaginæ defluunt, ut in gonorrhœis cujuscumque speciei. Quæ modò quidem diximus circa viros, valent hæc eadem in fœminis quoque, tum ad discernenda puris aut muci stillicidia, quæ à vesicâ prodeunt, à gonorrhœis quibuscumque, quæ à conceptaculis seminariis manant; tum ad distinguendas diversas gonorrhœæ species, nempe simplicis aut virulentæ. Verùm solet in fœminis gonorrhœa cum fluore albo, qui ab utero per vaginam manat, sæpissimè confundi, ad quem sanè, ut primùm inflammationis vehementia remisit, videtur ipsa proximè accedere, & cui errori favent mulieres, quæ morbi causas, vel ignorant aliquando bonâ fide, vel datâ operâ plerumque malâ fide dissimulant.

Itaque si rei veritas, notitiaque primævæ indolis morbi ex ægrotæ confessione elici non possit, vel propter ignorantiam, vel propter dissimula-

tionem pessimam, tunc una superest veri indagandi ratio, nimirùm si vulva introspiciatur. Monuimus enim suprà tres in mulieribus sedes esse gonorrhœæ, prostatas, glandulas Cowperianas, & glandulas vaginales. Quamobrem si purulenta materies ex prostatis per lacunas in superiorem vulvæ partem, aut ex glandulis Cowperianis in inferiorem exprimatur, inde palam futurum est fœminam gonorrhœâ laborare, non fluore albo, quoniam in illo materies putris ab utero per vaginam promanat. Quod adhuc certiùs constabit, si qua simul appareant inflammationis aut saltem phlogoseos signa in iis vulvæ locis, quibus prostatæ aut glandulæ Cowperianæ adsident, dum cætera vulvæ loca ab omni labe immunia sunt.

At si gonorrhœa vaginalibus glandulis forsan insideat, ut insidet sæpè, ultrò confitendum est ne vulvæ quidem inspectione à fluxu muliebri ullo pacto distingui posse, quippe qui & ipse viam eamdem conspurcet : Unde tunc futurum est ut res in ambiguo sit, donec aperta confessio ægrotæ, mariti aut viri cui consuevit, verum tandem prodat; vel mali natura conjecturis saltem definiatur captis ex diuturnitate & difficultate morbi, aut ex symptomatis, quæ pedetentim superveniant, & quæ veneream causam attestari videantur.

Haud me latet tamen quid à Scriptoribus * nonnullis vulgò afferatur ad instituendam, ut ipsi putant, certissimam utriusque morbi diagnosim. Volunt nempe fluxum gonorrhoicum & virulentum esse, quoties permanet conspicuus fluentibus etiam catameniis : Contrà verò fluorem muliebrem seu album esse, quoties evanescit, seu potiùs videtur evanescere prodeuntibus menstruis, non rediturus nisi postquam menses cessaverint.

Sed hæc, quantâvis proferantur confidentiâ, ad gonorrhœam virulentam fluore muliebri dignoscendam nequaquam possunt conducere : Neque enim satis vera sunt de fluxu gonorrhoico, qui à prostatarum aut glandularum Cowperianarum labe dependeat; at verò certissimè falsa sunt de gonorrhoico omni fluxu, qui à vaginalibus glandulis scaturiat.

1°. *Non satis vera sunt* de gonorrhoico fluxu, qui à prostatis fœmineis, glandulisve Cowperianis manat : Licet enim virulentæ materiei scaturigo à vaginâ, quæ catameniorum via est, nonnihil tunc dissita sit, cum iisdem tamen quandiu profluunt, maximè si profluant ubertim, debet ea materies ita commisceri in vulvâ, atque adeo atro seu purpureo colore ita infici, ut plerumque nullâ ratione possit jam ampliùs dignosci in mulieribus, quandiu menstruantur.

2°. *Certissimè falsa sunt* de gonorrhoico fluxu, quicumque à botryformibus vaginæ glandulis scaturit; cùm etenim materia virulenta, quæ inde defluit, cum menstruo sanguine ab utero vel à vaginâ depluente & diu & per intima subacta confundatur in ipsâ etiam vaginâ haud dispari modo quàm limpha ipsamet, quæ in fluore albo distillat ex iisdem locis, inde necessum est ut gonorrhoicus fluxus iisdem planè vicissitudinibus obnoxius sit, quibus fluxus ipse muliebris, atque adeo de utroque perinde verum sit, quodcumque de alterutro. Quapropter liquet nulla inde erui posse signa, quæ morbum à morbo dijudicent & distinguant, in quo consentientem habemus experientiam.

* Præsertim à Charletono *in Genealogiâ Rheumatismi uterini, sive fluoris albi Historiâ.*

II. Diagnosis sedis gonorrhœæ.

II. De sede gonorrhœæ nullis constat indiciis certis; neque magnopere opus est ad curationem, cùm ubivis gonorrhœa sedem habuerit, eadem ferè remedia ex usu futura sint. Haud inanibus tamen conjecturis potest colligi, gonorrhœam insidere.

1°. *Prostatæ & vesiculis seminariis*, quæ ejusdem mali consortes esse solent propter viciniam, nempe quoties materies uber est; tumor dolorque perinæum longè latèque occupant, & altiùs sepulti videntur; testes sine causâ vel saltem levi de causâ in morbi societatem veniunt; denique symptomata omnia, dolor, calor, erethismus genitalium intensè urgent. Conjicitur autem vesicula alterutra tantùm affici, si alteruter tantùm testis caleat, doleat, tumeat, utraque, si uterque.

2°. *Glandulis Cowperianis*, quæ mole parvæ sunt & situ cutaneæ, quoties tumor & dolor minùs extensi, magis superficiarii, & ad anum propiùs adpositi sunt; pauca defluit materies; symptomata remissa sunt. Conjicitur pari modo utramque glandulam Cowperianam simul ægrotare, si tumor, calor & dolor ani confinia occupent ad utrumque latus raphes; alterutram verò, si ad alterutrum tantùm.

3°. *Cellulis urethræ*, quoties paucissimus humor distillat, nullusque in toto perinæo tumor, dolor aut calor percipitur. Vix tamen credo ab affectis solis urethræ cellulis gonorrhœam ullam unquam induci posse, præter gonorrhœam illam, quæ sicca dicitur, & de quâ infrà.

4°. Demum *omnibus simul partibus* memoratis, quoties omnia memorata indicia unà concurrunt, atque adeo gonorrhœa intensissimo genitalium calore, ardore, erethismo stipatur.

III. Diagnosis causæ gonorrhœæ.

III. Causa triplex, quâ gonorrhœam produci dictum est, non tam ex diversâ symptomatum naturâ dignoscitur, quæ plerumque æquivoca videri posset, quàm colore diverso humoris distillantis, de quo certum esse potest judicium.

Sic 1°. Humor pellucidus, albicans, vel ex albo cinereus, uno verbo coloris retinens, qui semini aut seminali fluido naturalis est, *phlogosim* aut simplicem tantùm *inflammationem*.

2°. Humor idem croceus, flavus aut obscurè flavescens, atque adeo confusis, dilutis & intimè commixtis sanguinis guttulis tinctus *inflammationem*, quæ *cum extravasatione* conjuncta fit.

3°. Denique humor ex flavo virescens, viridis aut atro-viridis, adeoque puris admixti præsentiâ contaminatus *ulcerosam* aut *suppuratoriam inflammationem* arguit.

IV. Diagnosis differentiarum gonorrhœæ.

IV. Haud dispari ratione de specie inflammationis conjiciendum est.

Nempe 1°. *Oedematodæam esse*, si copiosa manet materia, sed serosa, diluta, parùm mordax; si dysuria, calor, erethismus genitalium mediocres sint, cum molli perinæi tumore.

2°. *Phlegmonodæam*, si materies non quidem minùs uber distillet, sed spissior ac mordacior; si dysuria, calor dolorque genialium acerbiores sint; cum manifesto & firmo perinæi tumore.

3°. *Erysipelatodæam*, si dysuria, calor, dolor & erethismus genitalium intensissimè urgeant; si fluat materies pauca, sed acerrima, mordacissima & summè flava; neque tamen perinæi tumor symptomatum vehementiæ respondeat.

4°. Ultimò *Skirrhodæam*, si tumor manifestus & renitens perinæum occupet; si pauca profluat & spissa materies; si dolor, calor, erethismus genitalium moderati sint; si remittente dysuriâ supersit stranguria propter compressionem à skirrhosis prostatis aut vesiculis seminariis appositæ urethræ illatam.

Prognosis. I. Cùm gonorrhœa morbus sit inflammatorius, debet & ipsa pro more cæterarum inflammationum, quatuor modis judicari, *resolutione*, *suppuratione*, *skirrho*, *gangrænâ*. I. Prognosis gonorrhϾ in genere.

1°. Optimum quidem est *resolvi* inflammationem, quæ gonorrhœam parit: Inde enim cita ac perfecta curatio sine ullâ labe, quæ in affectis partibus supersit. Sed resolutio rarò succedit, nec ferè unquam nisi in levioribus gonorrhœis, & in quibus ægri tum iteratis sanguinis missionibus ultrò acquiescunt, tum à regulâ & præscriptione diætæ ne latum quidem unguem discedunt, quod in ægrotantibus perrarum, præsertim cùm (a) *propter adolescentiam minùs vident, magis impensè cupiunt, consulunt parum.* (a) Terent. Adelph. Act. 5. Scen. 9.

2°. Gravius est verò inflammationem in *ulcus* vel *suppuratum abire*, ut in omni gonorrhœâ, si à principio negligatur, ferè perpetuum, & in gravi haud infrequens est quantacumque cura adhibeatur. Tunc enim 1°. Curatio tardior est diuturniorque, quia ulcus vel apostema inde genitum pedetentim & gradario progressu detergendum, carnibus opplendum, cicatrice obducendum est. 2°. Minùs perfecta, quia, etsi cætera incommoda abessent, at certè cicatrix superfutura est, quæ si nimis dura, aut æquo fungosior fuerit, urethram perinde angustatura est, unde stranguria, gonorrhϾ pedissequa.

3°. Idem impendet periculum, si inflammatio in *skirrhum convertatur*; nam pars skirrhodæa urethram, cui adjacet, ita mole comprimet, ut illa exiturienti urinæ ægrè pervia sit, unde stranguria habitualis in ischuriam facilè degenerans.

4°. Demùm de ægri salute ferè conclamatum est, si inflammatio *in gangrænam desinat*, ut cui cùm in occulto lateat, efficaciter mederi difficillimum sit. Absit tamen de gonorrhœâ vix unquam tam malè ominari, nisi fato pessimo inflammatio urens, deleteria, intensissima sit; nisi omnia omnino auxilia omittantur; quin imò nisi pars inflammata diuturnâ equitatione, aut coitione immodicâ, compressa, contusa, malè habita fuerit.

II. Cæteris paribus *gonorrhœa levior* est, si quod tamen rarum est, *glandulas Cowperianas tantùm afficiat*, quia cùm parvæ sint & cuti proximiùs subjectæ, inde morbus minor est, & topicis remediis non inaccessus; seminis purulenti effluxus parcior; & abscessus, si fortè accidat, curatu facilior cute incisâ. II. Prognosis gonorrhϾ pro diversâ sede.

Contrà verò *gravior* est *gonorrhœa*, quæ sedem habet *in prostatis* aut *vesiculis seminariis*, tum quia cùm majores sint, inde quoque major est & latiùs extensa inflammatio, uberiusque seminis putridi effluvium; tum quia si loca affecta abscedant, sanatio difficiliùs & lentiùs successura est.

De prognosi gonorrhœæ, quæ *solis urethræ cellulis* insideat, vix quidquam dicendum occurrit, cùm hujus tractatio ad secundum sequentis capitis articulum pertineat, ubi *de gonorrhœâ siccâ*.

III. Diagnosis gonorrhœæ pro diversâ specie inflammationis.

III. Gonorrhœæ fata, discrimina, therapeiæ differunt quoque inter se pro diversâ inflammationis specie, à quâ morbus dependet.

Nimirùm 1°. Si ab *œdematodæâ*, nec acerba ægrotatio, cùm omnia lenia vel saltem moderata sint, nec curatio difficilis futura est, cùm plerumque nulla, vel ad summum levis tantùm fiat exulceratio. Quamobrem parcior sit sanguinis missio, rarior diluentium & humectantium exhibitio; contrà verò purgatio frequens, iterata, sicut & usus ptisanæ sudoriferæ ex lignis Guaiaci & Sassafras, radicibusque Chinæ & Salsæ-parillæ; alioquin enim metuendum foret, ne per relaxata sero conceptacula, aut conceptaculorum emissaria aquosius semen distillaturum sit, etiam post curatam gonorrhœam.

2°. Si à *phlegmonodæâ*, majus imminet periculum futuræ suppurationis, ideoque præmissis venæ sectionibus pluribus largiter exhibenda diluentia, demulcentia, anodyna, à quorum usu non priùs desistendum quàm genitalium calor & erethismus manifestè remiserint.

3°. Si ab *erysipelatodæâ*, jure metuendum est, ne gravis succedat partium affectarum exulceratio, ideoque præmissis venæ sectionibus, non diluentibus modò, demulcentibus & anodynis insistendum est, ut in casu præcedenti, sed etiam narcoticis, quæ acutiorem partium dolentium sensum obtundant minuantque.

4°. Tandem si à *skirrhodæâ*, non omittenda quidem remedia, quæ hactenus indicata sunt, sed diligentissimè curandum, ut interno usu præparationum mercurialium, ac potissimùm externis perinæi inunctionibus cum unguento mercuriali materia in affectis conceptaculis hærens & impacta discutiatur & resolvatur.

IV. Diagnosis gonorrhœæ pro naturâ symptomatum.

IV. Cæterùm gonorrhœa qualiscumque, modò medicina adhibeatur opportuna, periculo vacat, ac feliciter sanatur, tardiùs citiùsve pro symptomatum vehementiâ, contagii venerei acrimoniâ, variâ sanguinis diathesi &c.

2°. Verùmtamen si gravior fuerit, ac diutiùs repugnaverit remediis, curatæ solet plerumque superesse involuntarium & habituale seminis stillicidium, ob erosa, dilatata, vel relaxata prostatarum aut vesicularum seminariarum emissaria.

3°. Gonorrhœa luem veneream numquam inducit, modò semen aut seminale fluidum contagio venereo contaminatum ubertim & liberè profluat, quia admissum virus exhauritur, potissimùm quidem, si simul ea usurpentur remedia, quæ eidem scopo accommodata sunt.

4°. At verò si virulenti seminis aut seminalis fluidi effluxus supprimatur aut imminuatur, tunc refluxu morbosi seminii sanguinem contaminari necessum est, atque adeò luem veneream contrahi. Supprimitur autem vel imminuitur effluxus ille pluribus de causis, 1°. Superventu febris, unde auctâ partium affectarum inflammatione seminis emissaria obstruuntur: 2°. Callo vel fungo in exulceratis conceptaculis seminariis oborto, quo eadem emissaria comprimuntur vel offerciuntur: 3°. Præpostero astringentium usu, quibus emissaria eadem constipantur, 4°. Inflammatorio vel skirrhodæo testium tumore, quo semen congestum retinetur.

5°. Gonorrhœa cujuscumque speciei fuerit, solet in fœminis tolerata

facilior esse, cæteris paribus, quàm in viris: Quòd illæ nulli vel ad summum levi dysuriæ obnoxiæ sint, *nulli* quidem, si gonorrhœa sedem habeat in glandulis vaginalibus vel Cowperianis, cùm urethra hinc longè distet; ad summum verò *levi*, si ipsi prostatæ insederit, quamvis enim urethra ab omni inflammatione tunc immunis non sit, attamen præceps urinæ rivus per urethræ ductum, qui brevior est latiorque in fœminis, nullâ vel minimâ noxâ facilè transfluit. Contrà verò in viris, cùm affecta conceptacula omnia cum urethrâ communicent, quæ proinde mali semper consors est, fit inde ut in his non modò dysuria perpetuò adsit, sed etiam semper gravior sit acerbiorque, quoniam præterfluens urina eò vividiùs urethræ illidit in viris, quò via angustior est quàm in fœminis, ac illisus eò pluries repetit, quò via eadem longior est.

6°. Pari quoque ratione gonorrhœa cujuscumque speciei sit, minùs gravis est in fœminis, quàm in viris cæteris paribus. In viris enim calor & erethismus genitalium, qui dysuriæ morsu induci vel saltem intendi solent, suppurationem aut exulcerationem difficilem plerumque advocant. Tum verò in iisdem carunculæ, hypersarcoses, cicatrices, fungi, aliaque id genus, quæ in ulcerosâ urethrâ, aut in conceptaculorum emissariis adnascuntur, viam urinæ non rarò præcludunt vel angustant, unde habitualis stranguria, quæ in ischuriam sæpe degener est: Quorum malorum neutrum in fœminas videtur posse cadere, ex iis quæ præcedenti articulo dicta sunt, vel quæ saltem in illas cadunt rarissimè.

7°. Tandem gonorrhœa cujuscumque speciei sit, difficiliùs curatur in fœminis cæteris paribus, quàm in viris; sive quòd muliebria, quæ naturâ molliora sunt, & magis atona, & quæ ut de utero vulgò dicitur, sunt totius corporis veluti sentina, si semel venereo seminio læsâ sint, nativo tono difficiliùs restituantur quàm virilia; sive potiùs, ut mihi videtur, quòd fœminæ facilè negligant stillicidia, quæ malè curatis gonorrhœis supersunt, ut quibus plerisque naturali vitio familiare sit vulvam ac vaginam humore perfusas experiri; cùm è contrà viri remediis non parcant, quandiu vel unica humoris guttula è genitalibus profluit, unde sciunt nihil quidquam naturaliter prodire.

§. V. CURATIO.

Tres sunt gonorrhœæ periodi in instituendâ curatione cautè distinguendæ; Prima *incipientis* & *consistentis*, in quâ calor & erethismus genitalium intensè urgent cum gravi dysuriâ: Altera *remittentis*, in quâ urina liberiùs ejicitur & cum minori dolore, ac putre semen vel seminale fluidum faciliùs & copiosiùs profluit: Tertia demum *desinentis*, in quâ pacato genitalium fervore purulenti seminis vel seminalis humoris scaturigo incipit exarescere. Curatio gonorrhœæ.

I. In primâ periodo, simul ac apparet gonorrhœa, omni ope atque operâ minuenda est inflammatio facta vel fiens & futura præcavenda, temperandus urinæ ardor, demulcenda seminis aut seminalis humoris acrimonia, &c. I. In primâ periodo,

In hunc finem 1°. Sanguis è brachiorum alterutro statim mittendus est, quod perinde ac in inflammatoriis quibuscunque morbis, debet tunc pri-

mis diebus pluries iterari, pro ægrotantibus viribus ac temperamento, & ſymptomatum vehementiâ. Sic enim depletis vaſis ſanguiferis, & imminuto ſanguinis circulantis momento, minor futura eſt inflammatio & tenſio, adeoque calor & dolor tum conceptaculorum ſeminis, tum urethræ ipſius.

2°. Licet operæ pretium ſit in omni gonorrhœâ ſanguinem mittere, largiùs tamen mitti debet in eis gonorrhœæ ſpeciebus, quæ ab inflammatione eryſipelatodæâ ac phlegmonodæâ dependent, ubi ſummus eſt genitalium calor, ardor, erethiſmus, cum graviſſimâ dyſuriâ, & in quibus proinde haud ſegniùs, parciùſve venam tundendam eſſe opinor, quàm in ipsâ peripneumoniâ vel dyſenteriâ.

3°. Præſcribenda ſimul pro potu ordinario ptiſana ex levi decoctione plantarum aliquot refrigerantium & demulcentium, ut radicum cichorii ſilveſtris, acetoſæ, nymphææ, althææ &c. foliorumque parietariæ, agrimoniæ, lactucæ &c. addendo pro ſingulis decocti libris ſemi-drachmam vel drachmam unam cryſtalli mineralis, ſalis prunellæ vel nitri depurati.

4°. Alvus ſi naturâ aut uſu ptiſanæ liquida non ſit, blandè ſubducenda quotidianâ injectione clyſteris ex eodem decocto, quo ptiſana paratur, vel ſincero, vel cum inſtillato pauco aceto, cum ſoluti ſalis prunellæ vel cryſtalli mineralis ʒ j. vel ʒ ij. aut cum dilutâ medullâ caſſiæ recente ad ℥ j.

5°. Quòd ſi inflammationis ardor tantus ſit, ut huic mitigando non ſufficiat largus ptiſanæ uſus, tunc exhibendæ bis in die manè ſcilicet & veſperi emulſiones ex contritis in mortario marmoreo ſeminibus melonum, agni caſti, cannabis, papaveris albi, lini &c. *ana* ad ʒ ß. vel ʒ j. & dilutis affuſo ad lib. j. decocto florum nymphææ, poſt colaturam diluendo ſyrupi de nymphæa ℥ ij. pro duabus doſibus.

6°. Quin imò ſi omnia intenſiſſimè urgeant, conducet cuilibet doſi emulſionis, ſed præſertim veſpertinæ narcoticum adjici, quo acutior partium dolentium ſenſus ſopiatur vel ſaltem obtundatur, ut *verbi gratiâ* ſyrupi de diacodio unciam ſemiſſem, tincturæ anodynæ guttas xv. aut xx. laudani diſſoluti gr. j. pilularum de cynogloſſo diſſolutarum grana v. &c.

7°. At verò ſi debilior ſtomachus nimium hunc refrigerantium uſum non ferat, ut ſæpiùs accidit, tunc omiſſis emulſionibus ſolâ ptiſanâ utendum erit; imò ſi ptiſana quoque ſtomacho gravis ſit, ſolâ aquâ communi, fontanâ vel fluviatili, affatim hauſtâ, & cui aliquantulum cryſtalli mineralis vel nitri purificati admixtum fuerit.

8°. Verùm ſi morbus remedia vincat & videatur in dies ingraveſcere, quod tamen numquam ferè evenit, niſi maximâ ægrotantium intemperantiâ; ſi urethra graviter inflammetur, ut in gonorrhœâ chordatâ; ſi purus putuſve ſanguis ex diſciſſis ruptiſve ejuſdem vaſis promanet; ſi perinæum caleat, tumeat, doleatque præter modum; ſi dyſuria miſerrimè urat; tunc iteratis pro Medici prudentiâ venæ ſectionibus, ac temperato, quantùm fieri poterit, genitalium æſtu internis remediis, nimirùm emulſionibus & ptiſanâ, ut ſuprà dictum eſt, ad externa quoque ſive topica remedia confugiendum erit; itaque 1°. Mentula & genitalia lacte tepido fovenda, imò & lacti immerſa continenda ſunt in inſeſſu: 2°. Perinæo admovendum cataplaſma de micâ panis cum lacte & croco; vel de oryzâ

cum

cum butyro coctâ & infuſo croco alteratâ. 3°. Decoctum radicis althææ; aqua ſpermatis ranarum diſſolutis aliquot ſacchari Saturnini granis leviſſimè albeſcens; vel lac caprillum decocto radicis althææ dilutum & infuſo croco tinctum &c. in urethram ſyphone identidem injicienda ſunt, impulſu leniſſimo, minimo.

9°. Conducit quoque uſus internus camphoræ & ſacchari Saturnini, quæ anodynâ & anti-phlogiſticâ facultate mirè temperant, & æſtum compeſcunt. Uſurpantur autem formâ pulveris, vel etiam boli excepta conſervâ florum nymphææ, vel roſarum, *ana* à gr. vj. ad ℈ ß. ſed cautiſſimè adhibeantur velim, doſique minimâ, præſertim ſaccharum Saturninum, cùm ab omni noxâ non vacet. Prodeſt etiam aqua Rabelii *capite ultimo Lib.* 4. infrà deſcribenda, ſi ptiſanæ refrigeranti ad gratam aciditatem guttatim inſtilletur.

10°. Allato remediorum apparatu gonorrhœa, ſi levior fuerit, intra paucos dies plerumque curatur, reſtitutis ſcilicet ſanguini naturalis circuitûs viis, ac proinde feliciter reſolutâ inflammatione conceptaculorum ſeminis. Tunc evaneſcentibus derepente dyſuriâ, genitalium fervore, dolore, erethiſmo, ſeminiſque effluxu æger tam perfectè convaleſcit, ut dubitet ipſe nonnumquam an gonorrhœâ virulentâ laboraverit.

11°. Cæterum toto hoc primo morbi ſtadio, quod brevius aut longius, gravius aut levius eſſe ſolet pro contagii naturâ & copiâ, aut ægrotantis conſtitutione vel continentiâ, imperanda eſt diæta tenuis & humectans, nimirum æger ptiſanæ non parcat, ſed vinum & liquores omnes ſpirituoſos ex toto ſibi circumcidat, exercitiis vehementioribus & veneri valedicat, ac cibis utatur eupeptis & euchymis, quales ſunt carnes juniorum animantium, pullorum præſertim, elixæ vel aſſatæ, ſalſis piperatiſque condimentis prorſus ablegatis.

II. In alterâ gonorrhϾ periodo, cujus initium dignoſcere facile eſt ex inflammationis remiſſione, dyſuriæ mitigatione, raritate ac leniore dolore erectionum, denique liberiore ſeminis aut ſeminalis humoris effluxu, eò debent indicationes omnes collineare, ut admiſſi contagii pars maxima facili purulenti ſeminis manatione eliminetur; cætera portio purgantibus aliò avertatur; reliquiæ tandem, ſi quæ fortè ſuperſint, ita profligentur ac corrigantur vi adhibiti Mercurii, ut intra ſanguinem tragœdias agere numquam poſſint. II. In ſecundâ periodo.

Itaque 1°. Æger identidem purgandus eſt, principiò quidem cathartico blandiore, ne remiſſa inflammatio recrudeſcat, *verbi gratiâ* cum ℥ ij. medullæ caſſiæ in duobus cyathis ptiſanæ vel ſeri lactis depurati dilutæ pro duabus doſibus intra tres horas manè ſumendis jejuno ventriculo. Poſteà verò ſi ita è re eſſe videatur, addi poterunt ad efficaciorem catharſim movendam jalappium vel diagridium ad gr. x. vel xij. aut aquila alba ad gr. xx.

2°. Valuit olim apud omnes, valetque etiamnunc apud nonnullos uſus exhibendi præparata Mercurialia, quæ catharticæ virtutis expertia ſint, ut Panaceam vulgarem, ſive Mercurium ſublimatum dulcem duodecim laboribus exaltatum; Æthiopem mineralem, ſive Mercurium ſulfure fixatum ignitione; Mercurium violaceum, ſive flores ammoniacales Mer-

curii &c. quorum ſingulorum doſis in adultis à gr. xv. ad ℈ j. ſingulis diebus vel alternis tantùm pro Medici prudentiâ; ſed quæ conſervâ vel ſyrupo excipiebantur ſub formâ boli, ne dentes nigrore inficerent illita, imò quod pejus eſt carie tentarent.

3°. Per uſum præparatorum Mercurialium iſtiuſmodi diligenter cavebatur, ne aeris humiditate aut frigore ventove vehementiore diaphoreſis, quam Mercurialia movebant, cohiberetur, unde fluxiones ac catarrhi graves accidiſſent. Quocirca jubebatur æger, ſi tempeſtas frigidior eſſet, cubiculo ſe continere.

4°. Ubi primùm continuato Mercurialium uſu prima apparebant ptyaliſmi indicia, purgatio exhibebatur præcedenti ſimilis vel præcedente paulò validior cum infuſo folliculorum ſennæ, additis ſale vegetali & mannâ; vel cum diagridio ſulfurato & jalappio ſyrupo aut conſervâ exceptis in formam boli: eo fine ut versùs inferiora deturbaretur materies, quæ ad os irruens ptyaliſmum motura fuiſſet.

5°. Eâ methodo alternans præparatorum Mercurialium & purgantium uſus pluries repetebatur, ut morbi gradus & ſymptomatum vehementia poſcere videbantur, donec fluxus gonorrhoicus omnino evaneſceret, vel abiret tandem in ſimplex ſeminis ſtillicidium aliis remedis coercendum.

6°. Verùm frequentior illa & iterata præparatorum Mercurialium exhibitio videtur in dies obſoleſcere; neque injuriâ, meo quidem judicio. Compertum eſt enim illorum remediorum uſu non modò ventriculi tonum debilitari, vireſque infringi, quod ſanè magnum eſt, ſed etiam quod maximum, ſanguinis acrimoniam ita intendi, ut ulcera, quæ in conceptaculis ſeminis latent, auctâ ſanguinis dyſcraſiâ, nedum ſanentur, ſed maligniora fiant & curatu difficiliora. Certè pluries ipſe expertus ſum, & mecum expertos eſſe Medicos cæteros nullus dubito uſu Mercurialium cautè etiam exhibitorum dyſuriam jam remittentem, fluxumque gonorrhoicum fatiſcentem recruduiſſe, cum novâ humoris manantis virulentiâ, quam flavus viridiſve color, auctaque acrimonia ſatis indicabant.

7°. Ideò ablegatis, vel ſaltem rariùs uſurpatis præparatis Mercurialibus ore exhibendis, uſu jam receptum eſt frictionibus mercurialibus externè uti, perinæum, genitalia, clunes, inguina in viris; in fœminis verò perinæum, clunes, inguina, pudendi labia, imò niſi graviùs inde doleant, vulvam ipſam unguento ſive linimento mercuriali ad ignem inungendo. Solent frictiones iſtiuſmodi tertio tantùm vel quarto quoque die repeti, adhibitâ dumtaxat unâ vel alterâ unguenti drachmâ, ne illitus frequentior aut cum majore unguenti doſi ptyaliſmum concitet. Demùm ut unguenti reliquiæ cuti adhæreant, nec induſio abſtergantur, inducenda ſunt femoralia, quæ toto curationis tempore geſtentur.

8°. Ea ſanè methodus & *efficax* eſt & *commoda*. *Efficax* quidem, quia atomi mercuriales in cutis ſpiracula, in vaſa limphatica à cute oriunda, in ipſum demùm affectarum partium contextum illitu ſenſim inſinuatæ corroſivas contagii venerei particulas, quibus morbus inducitur, efficaciter impetunt, infringunt, deſtruunt: *Commoda* verò, quia eædem mercuriales atomi illitûs ope, viâ breviſſimâ & ſine ullâ ventriculi noxâ ad partes deducuntur, ubi latet ſeminium venereum, quod neutrum con-

venit præparatis Mercurialibus internè ſumptis, vel ſaltem minùs convenit.

9°. Quòd ſi ptyaliſmus videatur inde forſan imminere, adhibitâ leni catharſi cum mannâ vel caſſiâ in ſero lactis aut ptiſanâ ſupprimi debet, antequam invaleſcat; ac poſtea eidem methodo, ſed minore unguenti doſi & longiore frictionum intervallo denuò inſiſtendum eſt per duas aut tres hebdomadas, vel per menſem unum, donec ſeminio venereo penitùs debellato aut eliminato, gonorrhœa tandem perfectè curetur.

10°. Porrò in adhibendâ eâ therapeiâ cauto opus eſt, ſi frigidior tempeſtas fuerit, ut æger domi & cubiculo ſeſe contineat, quandiu frictionibus utetur; nam Mercurius ſanguini per illitum infuſus, diapnoem auget, ut de præparatorum uſu modò dicebamus, quæ ſi frigidioris aëris attactu intempeſtivè reprimeretur, periculum inde foret, ne gravis decubitus aliquò fieret.

11°. Dum frictiones illæ adhibentur, non omittenda cætera auxiliorum genera, quæ ad reliquias inflammationis conceptaculorum ſeminis reſolvendas, ſi quæ ſuperſint; quæ ad detergenda ulcera; quæ ad demulcendam ſanguinis acrimoniam utilia ſunt; ſed è contra eò majore diligentiâ ab ægrotante adhibenda, quòd jam ab interno Mercurialium uſu vacet.

12°. Quòd ſi, dum ea geruntur, recrudeſcat genitalium inflammatio, aut virulenti ſeminis fluxus ſupprimatur, quod utrumque ægrotantium intemperantiâ non raro accidit, potatione, coitione, aut exercitatione nimiâ; tum omiſsâ inutili imò nocivâ therapeiâ, opus ab integro inſtituendum eſt eamdem telam redordiendo, hoc eſt ea omnia, quæ primo gonorrhœæ ſtadio conferre diximus, in uſum revocanda ſunt, donec mitigatâ inflammatione ſuppreſſus humor liberè denuò profluat.

13°. In hac alterâ gonorrhœæ periodo eadem ac in præcedente victûs continentia ſervanda eſt. Poteſt ad ſummum ægrotantibus, ſi ſtomacho langueant, concedi uſus vini oligophori, & multâ aquâ diluti, modò cætera omnia proſperè procedant, nec ulla ſuperſint fervoris indicia, quamquam tamen, (*a*) *quia prodeſt raro, nocet ſæpiſſimè, melius eſſet non adhibere omnino.*

III. Demum ubi primùm ſedato ac reſtincto genitalium æſtu, reſolutâque inflammatione, ægrotans ab erectione involuntariâ, tentigine, dyſuriâ &c. liber eſt, humorque ſeminalis ſpiſſior, lenior, parcior, magiſque albicans diſtillat, tum tertium adeſt morbi ſtadium in quo hæ ſunt Medici partes, ut ulcera interna detergat deterſaque conſolidet, ac tandem acrimoniam, quam ſanguis & ſemen contagii venerei afflatu contraxêre, demulcentium & diluentium uſu temperet & corrigat. III. In tertiâ periodo.

Ad hunc ſcopum conferunt 1°. Balſama & balſamica omnia identidem ore exhibita per tres quatuorve dies continuos, ut Terebinthina Chia vel Veneta à ℥ ß. ad ℥ ij. modò ſola, modò cum Rheo pulverato à ʒ ß. ad ʒ j. aut quæ ſi non re, ſaltem nomine præſtant, Balſamum Copaivanum, vel Balſamum Canadenſe ad guttas ſex, decem, viginti, triginta, hoc eſt à ℈ ß. ad ℈ ij. Hæc autem triplici ratione poſſunt exhiberi, nempe ovi vitello diluta in

(*a*) Cicero. *De Nat. Deor. Lib.* 3.

liquore quovis diſſolvi; vel ſyrupo cuicumque, *verbi gratiâ* ſyrupo capilli veneris ſuperaffuſa uno hauſtu ex cochleari exſorberi; vel demum ſaccharo pulverato obvoluta boli inſtar deglutiri.

2°. Lac aſininum, caprillum aut vaccinum, purgato priùs corpore manè jejuno ventriculo exhibitum, imò ſi ſtomachus ferat, veſperi etiam ante decubitum, primum quidem & alterum ſincerum & impermixtum; tertium verò alteratum aquâ ſecundariâ calcis, aut levi decocto radicum Chinæ vel Salſæ-parillæ in pituitoſis & adipoſis; & levi decocto radicum tormentillæ, conſolidæ majoris, biſtortæ, vel fragariæ in bilioſis, melancholicis & macilentis.

3°. Aquæ minerales, acidulæ, vitriolicæ, ferrugineæ, quales ſunt in Galliis *les Eaux de Camarets, de Capverd, de Caranſac, de Forges, de Paſſi*, & aliæ conſimilis facultatis, nullibi non obviæ, quibus, ſi per quindecim aut viginti dies epotentur, quidquid acrius ſalſiuſve ſupereſt in ſanguine vel in ſemine eluitur ſenſim & everritur.

4°. Quòd ſi ea curandæ gonorrhœæ imparia videantur, poterunt internè adhiberi aſtringentia, ut corallia rubra præparata, ſuccinum, diaphoreticum minerale, crocus Martis aſtringens, lapis hæmatites, os ſepiæ, ſanguis draconis, terra Japonica, vulgò *Catechu* ſive *Cachou*, alumen rupeum &c. quorum ſingulorum doſis à gr. x. ad gr. xx. vel ℈ j. Ex his numero pluribus vel paucioribus intimè mixtis contritiſque, & conſervâ roſarum rubrarum vel ſyrupo cydoniorum exceptis paratur bolus per duodecim aut quindecim dies devorandus alternis diebus, ſuperbibendo hauſtum infuſi theiformis foliorum ſiccorum menthæ, vel duo aut tria cochlearia aquæ ſtillatitiæ menthæ à Quercetano deſcriptæ *in Pharmacopæâ*, & à Lazaro Riverio ſæpiùs laudatæ *in ſuis Obſervationibus*, cujus proceſſum infrà proferemus ad calcem Libri IV.

5°. Quin imò, ſi humor qui à genitalibus diutiùs aliquando diſtillat, poſt diſcuſſum æſtum ac fervorem paucus ſit, tenuis, albicans, viſcidus, ſeminis inſtar adhærens, verè ſeminalis, tunc licebit impunè uti injectionibus in urethram in viris, in vaginam in fœminis, non quidem aſtringentibus ſtypticiſve, à quibus ſemper cavendum eſſe arbitror, ſed merè deterſivis, ſcilicet ex levi decocto herbarum vulnerariarum, ut bugulæ, ſaniculæ, marrubii, geranii, alkimillæ &c. cum diſſoluto melle roſaceo; vel ex aquis thermalibus, iis maximè quæ ſulfureæ ſunt, decocto hordei alteratis.

6°. Si quis plura deſideraverit ad exhauriendas contumacioris gonorrhœæ reliquias, adire poterit vel hujuſce Libri *caput III.* ubi *de ſeminis ſtillicidio*, quod gonorrhœæ non rarò ſupereſt, vel ſequentis Libri *caput X.* ubi *de gonorrhœâ, quæ poſt hydrargyroſim reliqua eſt*, agitur.

IV. Quid peccari ſoleat in curandâ gonorrhœâ?

IV. Cùm ad perfectam artis notitiam opus ſit, non ſcire modò, quid in curandis morbis agendum, ſed ſimul etiam noſſe quid cavendum ſit, ideò probè notari velim multa in curandâ gonorrhœâ virulentâ plerumque peccari.

1°. Purgantia mochlica temerè præſcribendo, ut præcipitata Mercurialia, rubrum, album, luteum, viride; Trochiſcos alahandal &c. quæ ventriculi tonum ſemper debilitant ac peſſundant, facultatemque pervertunt; quæ ſupervomitiones, ſuperpurgationes, dyſenteriam, hæmoptoem,

lipothymiam, asphyxiam, mortem etiam quandoque inferunt; quæ numquam tutò, quæ raro impunè exhibentur; quæ si unquam adhiberi possint à prudente Medico, in robustis tantùm, athleticis, rusticis, militibus &c. adhibenda sunt.

2°. Decocta, quæ vulgò sudorifica dicuntur, & quæ parantur ex lignis Guaiaci & Sassafras, radicibusque Chinæ & Sarsæ-parillæ, omnibus indiscriminatim exhibendo. Valent ea quidem ad exsiccanda ulcera in pinguibus & pituitosis, quibus sanguis crassior est aut nimio phlegmate luxuriat: At verò noxia sunt in macilentis, melancholicis, biliosis, quibus sanguis siccior est & salso-acrior, unde insolenti orgasmo, quem cient in sanguine, renovant genitalium æstum & inflammationem, & purulenti seminis fluxum augent & acrimoniam intendunt non sine magno ægrotantium detrimento.

Cæterùm decocta istiusmodi, si quando conducere videantur, solent sub sequenti formulâ præscribi.

℞. *Lignorum Guaiaci & Sassafras*, ana ℥ ij.
Radic. Chinæ & Sarsæ-parillæ ana ℥ j ß.
Antimonii crudi crassiusculè triti & nodulo inclusi ℥ j ß.

Ligna & Radices incidantur, & infundantur omnia tepidè per noctem in aq. fontanæ lib. ix. Deinde bulliant moderato igne ad tertiæ partis consumptionem, addendo sub finem coctionis.

Follicul. sennæ ℥ ß.
Radicis liquiritiæ rasæ ℥ j.

Colatura servetur ad usum, ter in die usurpanda ad ℥ viij. manè jejuno ventriculo, horâ quintâ vel sextâ pomeridianâ, & ante decubitum.

3°. Præparatis Mercurialibus internè immoderatiùs utendo, vel abutendo potiùs, iis etiam quæ blandiora sunt, ut Aquilâ albâ, Panaceâ, Æthiope minerali, Mercurio violaceo &c. Hinc enim non modò gravis noxa ventriculo infertur, ut suprà dictum est, sed etiam maximè in constitutione salso-acri, sanguinis excandescentia & seminalis humoris acrimonia adeò intenduntur, ut genitalium ulcera, quæ cicatricem proximè tractura videbantur, aliquando recrudescant & coitioni pervicaciùs inde repugnent.

4°. Denique adhibendo præposterè injectiones astringentes in vaginam in fœminis, in urethram in viris, cum lapide medicamentoso Crollii, Colcothare, aut pulvere *de Verny* infrà describendo *Lib. IV. cap. ultimo*, aliisve id genus pulveribus stypticis, vitriolicis, aluminosis &c. quibus solet tum urethra morbosè constringi, unde gravis stranguria, quæ gonorrhϾ plerumque pedissequa est, tum etiam lues venerea inferri, quoties semini aut seminali humori, cujus fluxus supprimitur, vel minima contagii pars adhuc inest, quandoquidem seminium illud intrò coercitum cogitur sanguini, in quem refluit, latente vitio ineluctabilem noxam inurere.

CAPUT II.

De Empiricis gonorrhœæ curandæ Methodis, ac de commentitiâ ejuſdem Prophylaxi.

§. I. DE EMPIRICIS GONORRHOEÆ CURANDÆ METHODIS.

Varii varias adhibent methodos curatorias ad gonorrhæam.

PRimò. Propoſuimus hactenus Therapeiam, quam ad curandam gonorrhœam tutiſſimam, efficaciſſimam, experientiâ maximè comprobatam, atque adeò cæteris omnibus jure præferendam eſſe cenſuimus. Ne quid tamen in re ita gravi omiſiſſe videamur, lubet & cæteras methodos curatorias, quæ veluti compendiariæ à nonnullis commendantur, paucis proferre, ac de iiſdem judicium candidè ſimul apponere, ne inani buccinatorum pollicitatione incautioribus fucus fiat. Sed omiſſis antiquioribus therapeiis, quæ primis luis venereæ temporibus olim adhibitæ ſunt, at verò quas dies jam pridem delevit, iis tantùm inſiſtemus, quæ vigent hac ætate noſtrâ, & quibus novimus ægrotantes etiam nunc ſæpiſſimè deludi.

I. Injectiones in urethram cum diſſolutis præparatis Mercurialibus.

I. Carolus Muſitanus (*a*) laudat quaſi ſpecificum remedium, quo intra triduum gonorrhœa ſanetur, & quod ſpem numquam fruſtretur, injectionem in urethram ſequenti modo præparatam.

℞. *Aq. Plantagin.* ℥ viij. *quibus diſſolv. Mercurii ſublimati dulcis in alkool redacti* ʒ ij.
Agitentur ſimul, & liquoris illius turbidi ac tepidi ℥ j. *ſyphone eburneo in urethram injiciatur ter in die.*

Aſſerit Muſitanus hac injectione ſolâ, citra omnem alium remediorum apparatùm, imminentem vel incipientem gonorrhœam ſtatim reprimi ac veluti ſufflaminari, modò abjectâ cunctatione injectio adhibeatur ubi primùm putridum ſemen fluere incipit; imò verò antequam quidquam diſtillet, & ſtatim atque genitalia poſt ſuſpectum concubitum inſolitâ prurigine titillantur.

Proſtat (*b*) *in altero praxeos Mayernianæ ſyntagmate* haud diſſimilis injectionis formula ad gonorrhœam virulentam, quæ ſequentibus verbis exprimitur.

℞. *Aq. calcis* ℥ vj.
Mellis roſati ʒ ij.
Mercurii dulcis in alkool redacti ʒ j.
M. f. inde Injectio in urethram, quâ Mayernius ait *gonorrhœam virulentam certò ſanari præmiſſis præmittendis*, & quâ aſſerit *Equitem* quemdam, nomine *Sir Kenelmum Digby intra quinque dies perfectè curatum fuiſſe ex gonorrhœâ.*

Sed quæ

Facilis profectò & expeditus gonorrhœam curandi vel præcavendi mo-

(*a*) *De morbis venereis, Lib. 3. cap. 2.*
(*b*) *Tractat. 4. De lue venereâ cap. 3.*

dus, si veritate niteretur, sed quem maximo ganeonum infortunio tum ratio, tum experientia perinde falsi arguunt.

velut inefficaces rejiciuntur.

1°. *Ratio* quidem. Neque enim verisimile est injectiones istiusmodi contagio venereo jam suscepto mederi posse, tum quòd in urethram tantùm penetrent, atque adeo ad virus usque venereum non pertingant seminariis conceptaculis jam insinuatum, ubi tragœdias incipit agere; tum quòd etsi hucusque forsan penetrarent, vix possent corrosivas contagii partes tam subitò destruere, corrigere vel hebetare, ut mutatâ naturâ ab inflammandis seminis conceptaculis illicò desisterent. Quin potiùs metuendum foret nec inani, ut opinor, fundamento, ne salinæ & punctoriæ panaceæ Mercurialis & crystalli mineralis particulæ, quod de partibus Mercurii dulcis fixioribus magis adhuc verum esset, urethræ interiora & conceptaculorum seminariorum emissaria duriùs vellicando imminentem aut incipientem phlogosim seu inflammationem præcipitarent vel intenderent.

2°. *Experientia* verò; experimentum enim ipsimet fieri aliquoties jussimus sed sine successu, non quidem in incipientibus aut imminentibus gonorrhœis, circa quas Medicos adiri rarum est, sed in recentibus; non iisdem quoque formulis, quas modò tradidimus, sed minore Mercurii dulcis aut panaceæ dosi, eâ scilicet prudentiâ, quæ Medicum semper decet in experiundo. Numquam verò vel detrimentum vel emolumentum ullum insigne inde accessisse observavimus.

Quapropter conjicerem opinionem de efficaciâ illarum injectionum inde conceptam fuisse, quòd adhibitæ fuerint in casu ubi nulla imminebat gonorrhœa, vel si gonorrhœa jam inciperet, in casu ubi gonorrhœa hæc erat è genere leniorum & facilè resolubilium, unde socordiâ aut vaniloquentiâ temerè creditum fuerit, harumce injectionum ope imminentes gonorrhœas præcaveri aut incipientes supprimi, cùm revera tamen laudatæ injectiones nihil ipsæ præstiterint, aut ad summum felicem eventum, qui sponte futurus erat, non corruperint.

Si cui tamen rem denuò experiri lubuerit, per me quidem facilè licebit, modò periculum fiat non in gonorrhœâ admodùm virulentâ, cùm urethrâ & conceptaculis seminis graviter inflammatis dysuria adest urens, mentula velut subtensâ chordâ retracta deorsum incurvatur, abscessus in perinæo imminet &c. sed in leni & incipiente gonorrhœâ, ubi cùm omnia mitiora sint, delictum levius posset minori damno permitti, si forsan committeretur experiundo.

II. Thomas Bartholinus (*a*) commendat in gonorrhœâ virulentâ sequentem infusionem, quam ipse quoque Fridericus Hoffmannus (*b*) approbat.

II. Usum internum cantharidum in substantiâ vel in infuso,

℞. *Cantharidum pulveratar.* ℈ j.
Infund. in vini Rhenan.
Vel *spiritus vini.* ℥ iij.

Stent in infusione per aliquot dies, deinde per cartham bibulam filtrentur. Ex colato liquore cochlear unum septem aliis cochlearibus seu vini seu cerevisiæ admisce. Ex hoc mixto primo die cochlear unum, altero die duo, & sic deinceps propinentur.

(*a*) *Histor. Anatomicar. Centur.* 4. *Epistol.* 53. Et *Centur.* 5. *Histor.* 81.
(*b*) *Pharmac. Medic. Chimic. Lib.* 5. *Sect.* 4. §. 76.

Martinus Listerus quoque *in Exercitatione Medicinali de lue venereâ*; videtur nec ipse usum infusi cantharidum reformidare, quo se bis usum fuisse refert in ægrotis scilicet 11. & 12. In priore quidem casu *drachma una cantharidum digeritur cinere calido cum* multis aliis speciebus *in spiritûs vini rectificatissimi librâ semisse*; Infusum *filtratum per chartam bibulam bis in die præscribitur ad guttas* xxxx. *in cerevisiâ tepidâ*. In posteriore verò *cantharidum drachma una digeritur per diem balneo mariæ cum cochenilliâ in vini Rhenani lib.* j. & hujus infusi *cochlear unum cum decocto Guaiaci bis quotidie exhibetur*.

Constat similiter cantharides in substantiâ à Paulo Hermanno (*a*) *in Cynosurâ materiæ Medicæ* proponi *ad corrigendam gonorrhœam virulentam, incipiendo à dosi minori, scilicet à gr.* ß. *& si fiat cum ægri levamine ad gr.* j. *vel* ij. Laudatur etiam ab eodem Infusum cantharidum, cujus *unciam semissem* miscendam censet *cum aquarum nymphææ, portulacæ & graminis* ana ℥ ij. *& olei terebinthinæ gutt.* v. quam mixturam *successivè exhibendam* esse ait *ceu extremum remedium in gonorrhœâ virulentâ inveteratâ cum ulceribus sordidis*, imò *etiam per penem injiciendam*.

Demum Michaël Albertus, in Academiâ Hallensi Professor Medicus, (*b*) proponit ipse quoque *essentiam cantharidum Bartholinianam in subjectis robustioribus* ad gonorrhœam *valdè contumacem & refractariam, modò cum aliquo moderamine adhibeatur*.

Sed qui reprobatur, tanquam perniciosus.

Miror equidem à tot tantisque Viris remedium ad gonorrhœam proponi, non dico tam infidum, sed tam apertè pernitiosum. Cantharides enim, si internè usurpentur vel dosi minimâ, *verbi gratiâ* quartâ parte grani unius, renes, vesicam, vesicæ collum, aut urethram phlogosi, inflammatione, exulceratione plerumque afficiunt, vel ipso (*c*) eorumdem testimonio, à quibus tam temerè laudantur ad gonorrhœam. Cantharides ergo, sive in substantiâ sive in infuso internè exhibeantur, conferre numquam, nocere semper debent in gonorrhœâ virulentâ, in affectione scilicet phlogodeâ, inflammatoriâ, ulcerosâ urethræ.

Inquient forsan, qui contrà sentiunt, cantharides detersoriâ pollere facultate, atque adeo conducere in gonorrhœâ contumaciore ad detergenda ulcera dysepulota. Sed eam detergendi facultatem cantharidibus ipse numquam concessero, qui probè sciam cantharides ad ulcera tantùm inferenda, ad detergenda verò numquam externè adhiberi. Esto tamen: Detergant cantharides. Quid tum? An ideo utendum erit remedio detergente istiusmodi, quod inflammationem renovare, quod exulcerationem augere, quod ad gangrænam omnia deducere potest; quod sæpè inflammationem renovat, exulcerationem auget, omniaque ad gangrænam deducit? Non certè, ne quidem si alia deficerent omnia detergentia; minimè verò, cùm tot alia suppetant efficacissima & ab omni periculo planè immunia.

(*a*) Part. 2. in verbo *Cantharides*.
(*b*) *Therapeia Medic. Sect.* 8. *cap.* 18.
Et Materira Medic. Sectione 2. *cap.* 1. § 9.
(*c*) Vid. Hoffmann. & Hermannum *loc. suprà laud.*
Et Albertum, *in Praxi extemporaneâ, Casu* 24.

Sed

Sed obvia, ni fallor, erroris causa. Nempe in omni gonorrhœâ adest dysuria gravis, quæ cum stranguriâ non rarò conjungitur. Utrique visum fuit occurrere usu diureticorum, cæterisque tutioribus cantharides, ut quæ facultate diureticâ egregiè polleant, præferre placuit, errore sanè pessimo, cùm loco diureticorum temperantium & demulcentium, quæ frigida dicuntur, & quæ sola in inflammatoriâ dysuriâ ex usu esse possunt, adhibitum fuerit diureticum phlogisticum, corrosivum, deleterium, quo omnia exacerbari & ingravescere necessum sit.

Cæterùm quamvis nescius non sim cantharides internè olim exhibitas fuisse cùm (*a*) ab Hippocrate, tùm (*b*) à Galeno, haud diffitebor ab interno earumdem usu cautè semper abstinuisse in gonorrhœâ quâvis virulentâ, nec auctorem esse velle cuiquam, ut easdem internè exhibeat, cùm tot alia remedia ad gonorrhœam præsto sint, opportuna, præsentanea, tuta; internusque cantharidum usus gonorrhœâ qualicunque semper pejor sit & periculosior.

III. Idem Martinus Listerus *in Exercitatione eâdem*, quam modò laudavimus, tum ad gonorrhœam, tum ad affectus alios venereos Cocheniliam adhibet in Observationibus *quatuor*, 8. 11. 12. & 14. In primâ præscribit cocheniliam in substantiâ, & dosi quidem maximâ, scilicet ad ℈ iv. *cum ossis sepiæ optimè lævigati* ℈ ij. pro dosi quâlibet, nisi forsan error sit in numeris. In secundâ & tertiâ exhibet *infusum cochenilia*; demum in quartâ cocheniliam decoquit in *valentissimi Guaiaci decocto*.

III. Exhibitionem cocheniliæ in substantiâ vel in infuso.

Cùm primus ille sit omnium quos novi, qui cocheniliam ad curationem gonorrhœæ proposuerit, haud inanis conjecturæ locus esse videtur *medicamentum* illud specificum, quod ait in *Præfatione Exercitationibus præfixâ à se editum esse in Exercitatione illâ de lue venereâ*, & quo asserit *se à multis annis cum successu usum fuisse ad gonorrhœam comprimendam*, ipsissimam esse cocheniliam; neque enim reperire est in illâ Exercitatione remedium ullum alterum, quod novum sit, quod jam priùs cognitum non fuerit.

Sed multa sunt quæ suadeant Listerum hac in re lapsum, & de cocheniliæ efficaciâ in curandâ gonorrhœâ nimia neque satis explorata pollicitum fuisse. Siquidem compertum est cocheniliam nihil esse præter animalcula Tunæ, sive Opuntio majori spinoso innascentia in Americâ, scarabæis simillima, quæ fumo exsiccata, & alis pedibusque truncata confricatione in globosa grana conformantur. Debet ergo cochenilia, ut & cætera omnia, quæ ab animalibus, ab insectis potissimùm proveniunt, sale scatere alkalino volatili, quod sanè instituta analysis testatum facit. Hinc deducenda est facultas cardiaca, alexiteria, sudorifica, quâ cochenilia pollet non minore, imò verò efficaciore quàm grana Kermes, quibuscum colore convenit; sicut & virtus anti-epileptica, si eâ valeat, ut (*c*) Stephano Clerico, Genevensi Medico, olim visum fuit. Hinc ergo deducenda quoque vis diuretica, quæ in cocheniliâ non minùs conspicua est, quàm in

Sed quæ conceptam spem planè frustratur.

(*a*) *De internis affectionib. cap. 38. edit. Charter.*
Et de ratione victûs in acutis, textu 104. ejusd. edition.
(*b*) *Comment. in loc. Hipp. posteriorem.*
Et de simplic. Medicament facult. Lib. 11. textu 44. edit. ejusdem.
(*c*) Mangetus Biblioth. Medic. in verbo *Cochenilia.*

plerisque diaphoreticis, & quâ certè asellos sive millepedes cochenilia superat.

Primæ quidem illæ cochenilię facultates nullius utilitatis sunt in gonorrhœâ: At verò potuit hæc ultima fucum facere Listero, quasi diuretica cochenilię vis ad dysuriam & stranguriam gonorrhoicam valeret. In quo tamen eum errore maximo duci manifestum est ex suprà dictis, quòd dysuriæ & stranguriæ phlogodææ, inflammatoriæ, ulcerosæ, qualis in gonorrhœâ perpetuò adest, non frigida diuretica, sed calida, qualis cochenilia est, adhibenda censuerit, quibus morbi causam intendi, atque adeo morbum ipsum ingravescere necesse est.

Nihilominus tamen, cùm ab exhibitâ cocheniliâ exigua tantùm noxa immineret, visum est rei periculum aliquoties facere, non quidem primo gonorrhϾ stadio, cùm omnia fervore summo exæstuant, sed secundo aut tertio, ubi omnia remissiora sunt; neque verò eâ dosi, quam Listerus proponit, sed dosi minore, *verbi gratiâ* ad grana xv. pro dosi quâlibet. Hinc autem experientiâ compertum habui, quod animo priùs conjeceram, nempe cocheniliam curandæ gonorrhϾ prodesse nihil, sed nocere potiùs, quòd dysuriam, genitalium phlogosim, ac seminalis humoris, qui distillat, acrimoniam & virulentiam intendat.

IV. Mercurium præcipitatum viridem ore exhibitum.

IV. Carolus Musitanus laudat (*a*) ubi suprà, quasi specificum ad veteres gonorrhœas Mercurium præcipitatum viridem, quem exhibendum censet à gr. ij. ad iv. & quo recentes gonorrhœas unâ dosi, inveteratas quatuor ad summum dosibus curari asserit.

Cum eo consentit Paulus Hermannus, (*b*) qui & ipse ait iisdem ferè verbis *Mercurium viridem specificum esse in gonorrhœâ virulentâ, ratione fortè cupri propter terram vitriolicam, exhibitum à gr.* iij. *ad* v.

Sed qui numquam satis innoxius est.

Sanè novi medicastros, seu potiùs agyrtas non paucos, qui eodem remedio tanquam palmario uti soleant ad gonorrhœas extirpandas: Sed quid de illo sentiendum sit jam suprà abundè indicatum fuit, ubi de usu purgantium mochlicorum, inter quæ vehementiâ eminet Mercurius ille viridis, cujus vi drasticâ non modò hyperemetos & hypercatharsis, sed quod magis est, cujus vi causticâ phlyctænæ & ulcerosæ scissuræ ventriculo inferuntur sæpenumerò. Adde gonorrhœam, si eâ ratione sistatur, ut sæpè sisti experientiâ comprobatum est, sisti tantùm violentâ humorum metastasi, quam vomitio vel purgatio nimia concitant; non verâ humoris profligatione, cùm unâ aut alterâ dosi præcipitati viridis, ad gr. ij. vel iij. quibus vix unum Mercurii crudi granum continetur, non possit sanguinis massa tota pervadi, neque atomi omnes contagii venerei, quæ variis in locis nidulantur, corrigi & eliminari, unde fit ut apparens, non vera sit gonorrhϾ sanatio, quæ idcirco vel spontè recrudescit, vel luem veneream tacitè ingenerat.

V. Resinam Guaiaci, quæ laudatur quasi specifica,

V. Resina Guaiaci, quam alii gummi vocant, & quæ *ex corticibus extracta vel sponte suâ manans, arida est, friabilis, subnigricans, pellucida, saporis acris, odoris grati, præsertim si igni imponatur, gonorrhϾ specificum*

(*a*) Tract. de morbis venereis, *Lib.* 3. *cap.* 2.
(*b*) Cynosura materiæ Medic. Part, 2. in verbo, *Mercurius viridis.*

dicitur (*a*) à Paulo Hermanno, ſi à ℈ j. ad ℈ ij. in ſubſtantiâ exhibeatur. Quin imò non veretur ille ad reſinam Guaiaci præcipitatum viridem adjicere doſi granorum quinque in ſequente formulâ.

℞. *Reſinæ Guaiaci* ℈ j.
Mercurii præcipit. viridis gr. v.
Sacchari Saturnini ℈ ß.
Succini præparat. gr. xv.
Terebinth. ſeu balſam. Peruvian. q. ſ.
M. f. Pilula contra gonorrhœam pro j. *doſi.*

Laudatur quoque uſus ejuſdem reſinæ à Carolo (*b*) Muſitano ad gonorrhœam.

Sed liquet reſinam illam ſeu gummi Guaiaci, nec aliter, nec efficaciùs valere quàm intenſum decoctum ejuſdem ligni, quo quidquid ligno reſinoſum ineſt, cocturâ diſſolvitur. Vidimus autem ſuprà decoctum iſtiuſmodi nec ad omnes gonorrhœæ ſpecies, nec in omnibus ægrotis conducere: Imò potiùs quandoque nocere, humorum ſeminalium acrimoniam, & genitalium fervorem intendendo, unde morbi vis, quæ jam remiſſa erat, ſolet recrudeſcere. Quocirca idem quoque ſentiendum eſt de reſinâ Guaiaci, quæ ſanè ideò rari uſûs eſt. *Sed quæ decocto ligni Guaiaci nec facultate nec uſu præpollet.*

VI. Si Fridericus Hoffmannus audiatur (*c*) *Saccharum Saturni in oleo Terebinthinæ ſolutum & leni calore cinerum digeſtum egregium & ferè divinum præbet in gonorrhœâ remedium, inprimis ſi aliquid addatur camphoræ.* *VI. Saturnina remedia.*

Extat apud Mayernium (*d*) compar remedium ad gonorrhœam ſub ſequente formulâ.

℞. *Camphor.* ℈ ß.
Sal. Saturnini ℈ j.
Sal. tartar. gr. xij.
Caſſ. fiſtularis ʒ ß.
Terebinth. Venet. ʒ j.
M. f. bolus qui, ſi in Auctore fides ſit, gonorrhœam curat intra paucos dies.

Denique vidimus modò ſaccharum quoque Saturninum à Paulo Hermanno (*e*) internè exhiberi ad gonorrhœam doſi ℈ ß. pro unâ doſi.

Et profectò Saturnina remedia in ultimo morbi ſtadio nequaquam contemnenda ſunt, ut quæ feliciter adhiberi poſſint in gonorrhœâ habituali ſeu contumaciore ſeminis aut ſeminalis humoris ſtillicidio, quod gonorrhœæ virulentæ aliquando ſupereſt; ſed iis numquam utendum eſſe cenſeo, niſi doſi minimâ, v. g. balſamo Saturnino Hoffmanni ad guttas viij. vel xij. aut ſaccharo Saturnino ad grana iv. vel vj. cautè attendendo num ab exhibitis cardialgia, morſus oris ventriculi, nauſea &c. ægrum angant, quæ ſi fortè acciderent, ab ulteriore exhibitione temperandum eſſet, quandoquidem experientiâ exploratum eſt *Saturnina remedia numquam internè ſatis tuta eſſe*, ut verbis ipſis utar Joannis Boecleri in addi- *Quæ utilia eſſe poſſunt, ſi cautè adhibeantur.*

(*a*) Cynoſura mat. Medic. *Part.* 1. *in verbo* Cortex Guaiaci.
(*b*) *Ubi ſuprà.*
(*c*) Pharmac. Med Chim. *Lib.* 3. *cap.* 13. §. 158.
(*d*) *In altero ſyntagm. Tract.* 4. *cap.* 3.
(*e*) *Ubi ſuprà.*

tionibus ad Cynosuram Pauli Hermanni, *Parte* 2. in verbo *Plumbum*.

VII. Methodum compendiariam Nicolai Chesneau.

VII. Nicolaus Chesneau, Medicus Massiliensis haud incelebris suo tempore, sequentem methodum proposuit (*a*) gonorrhœæ virulentæ, ut ille ait, *sine cassiâ, sine emulsionibus, sine venæ sectione* curandæ, quam cæteris omnibus *tutiorem & compendiosiorem* credit.

℞. *Mercurii dulcis gr.* xij.
Diagridii vapore sulphuris castigati gr. iij.
M. cum s. q. syrup. rosarum purgativi. F. bolus manè devorandus, sumendo jusculum post duas horas.

Die insequente idem bolus iterandus est, sed auctâ tum Mercurii, tum Diagridii dosi duobus granis: Iterandus quoque die tertio, sed auctâ denuò eorumdem remediorum dosi duobus aliis granis, nisi forsan primâ exhibitione alvus copiosè deposita fuisset.

Post triduanam illam purgationem, quæ quò magis ventrem moverit, eò utilior futura est, utendum sequente opiatâ.

℞. *Camphor.* ℈ j.
Cremor. Tartar. ʒ vj.
Sal. Prunellæ ʒ iij.
Terebinth. ℥ ij ß.
M. omnia & dividantur in sex doses æquales per sex dies continuos manè sumendas tribus horis ante pastum, pulverato saccharo obvolutas.

Si post usum opiatæ perseveret adhuc penis dolor cum dysuriâ & fluxu seminis purulenti, subflavi, aut viridescentis, iterandæ purgationes, ut priùs, cum Mercurio dulci, auctâ ejusdem dosi ad grana xx. vel xxiv. non auctâ vero diagridii dosi ultra gr. vj. sed si æger difficiliùs purgetur, addito cochleari uno syrupi rosarum solutivi.

At verò ubi primùm semen profluet albicans & sincerum, licet aquosius sit, potissimùm verò si jam cessaverit dysuria, seriò de sistendâ gonorrhœâ cogitandum, in quem finem Auctor ille plurimùm commendat crocum Martis astringentem, ex limaturâ chalybis, cui aqua fortis affusa sit, paratum juxta processum Beguini, per triduum dosi ℈ j. quolibet manè exhibendum sub formâ boli conservâ rosarum exceptum.

Sed quæ gonorrhœæ perfectè curandæ impar esse videtur.

Hactenus Nicolaum Chesneau diligenter excerpsimus. Jam verò ut ingenuè proferamus quæ sentimus, videtur proposita therapeia: 1°. Periculosa in gonorrhœæ vehementioris principio; neque enim validiora purgantia satis tuta sunt, cùm inflammatio conceptaculorum seminis intensa est, cùm genitalia æstuant, cùm omnia nimio fervore deuruntur & immodico erethismo graviter dolent. 2°. Parùm efficax in vetustiore gonorrhœâ, in quâ inflammatio in suppuratum degeneravit; cùm teste experientiâ raró derepente cedat purgantibus nisi mochlicis, inter quæ minimè locum habere potest bolus ex viginti aut viginti quatuor granis Mercurii dulcis, & sex granis Diagridii.

Si cui tamen magnificis Nicolai Chesneau promissis persuaso, suo periculo sapere placeat, monitum velim ut ab experiundo abstineat, dum prima morbi ferocia venæ sectione, refrigerantibus & demulcentibus remiserit, posteà enim vel nulla vel minor noxa metuenda est à præpostero

(*a*) *Observation. Lib.* 5. *observ.* 38.

hujusce methodi usu, nisi forsan nimiâ croci astringentis dosi gonorrhœæ fluxus citiùs cohiberetur, sed ab errore tam manifesto sibi cavere difficile non est.

VIII. Denique usu receptum est apud Medicos (*a*) Chirurgosque non paucos per octiduum ℥ j. exhibere opiatæ sequentis.

VIII. Tandem usum terebinthinæ cum Mercurio dulci, quod remedii genus tutum est, & potest interdum utile esse.

℞. *Terebinth. Veneta* ℥ iv.
Rhei elect. & pulverat. ℥ iij.
Mercurii dulcis ℥ j.
M. simul. F. massa in octo doses dividenda.

Quod sanè remedii genus & tutum est & salutare, modò tertio vel ad summum secundo morbi stadio exhibeatur, cùm remittente fervore & dysuriâ opus est ut ulcera detergantur, & detersa obductâ cicatrice solidentur. Attamen nullâ ratione præferendum esse censemus levioribus inunctionibus mercurialibus, quæ externè illiniantur eodem ipso tempore, quo balsamica ore exhibentur juxta methodum suprà propositam, unde eadem omnia emolumenta accedunt, quæ ab opiatâ, sed certiora & efficaciora, minore noxâ, & sine ullo ventriculi damno.

§. II. DE COMMENTITIA GONORRHOEÆ PROPHYLAXI.

Secundò. Jam verò ut de prophylaxi gonorrhœæ cæterorumque morborum venereorum pauca proferamus, constat antiquiores Medicos, ubi primùm exploratum habuêre affectiones omnes istiusmodi solo veneris usu contrahi, in id omni ope atque operâ olim incubuisse ut ingressuro contagio vias arte præcluderent, atque eâ ratione orituros inde morbos remediis averruncarent. Potest in exemplum unus instar omnium adduci Gabriel Fallopius, qui Operis sui *de Morbo Gallico capite* 89. sic præfatur. (*b*) *Ego*, inquit, *nihil fecisse videor, nisi doceo vos quomodo quis videns pulcherrimam sirenam, & coiens cum eâ, etiam infectâ, à carie & lue Gallicâ præservetur. Ego enim semper fui hujus sententiæ, quod adsit ratio præcavendi ne per contagium hujusmodi ulcuscula* (venerea) *oriantur.* Deinde multis ea remedia prosequitur, quæ ad luis prophylaxim valere putat; laudatque inter cætera linteolum decocto remediorum vulnerariorum, astringentium, Guaiacinorum & Mercurialium imbutum, quod balano apponi vel principio urethræ intrudi jubet. Ait autem *se fecisse experimentum in centum & mille hominibus, & Deum testatur immortalem nullum eorum infectum fuisse.*

Prophylactica luis venereæ remedia non minori diligẽtia conquisita sunt, quàm therapeutica.

Cum Fallopio consentit Petrus Angelus Agathus, qui Fallopii opus Scholiis & Annotationibus auxit anno 1564. Ipse enim proponit tanquam verè prophylacticum non in viris modò, sed in mulieribus quoque usum tum lintei haud dissimili decocto imbuti, quo balanus aut vulva obtegantur post opus, tum suffumigii mercurialis, quo suffiantur loci venerei post opus eloti. Sic ergo gratissima sanè incolumitatis spes ostensa est ho-

(*a*) Devaux in Annotationibus *ad Lib.* 3. Carol. Musitani *De morbis venereis, cap.* 2.

(*b*) Fallopius ideo duriter vapulat judicio Henrici Stephani. *Apologie pour Hérodote*, *Liv.* 1. *chap.* 12. sed an jure an injuriâ infrà videbitur.

minibus libidine perditis, quos nota vulgivagæ veneris discrimina terrebant, quam spem temerè conceptam ut abhinc foverent, suisque pollicitationibus interdùm incenderent, multis semper curæ fuit, quos minimè pudet dubia, inania, falsa confingere atque comminisci, dummodò ex alienâ credulitate quæstum faciant qualemcumque.

De illis duo quæri possunt an dentur? An liceat eadem divulgare, si dentur?

Sed ut tandem aliquando fraudibus ac fallaciis finis fiat, operæ pretium futurum esse visum est, paucis sed diligentiâ, quâ possumus, summâ sequentia duo capita seorsim expendere, quibus universa quæstio de prophylaxi morborum venereorum circumscribi & definiri videtur: Nimirùm 1°. An reverà dentur remedia quibus possit contagio in ipso impuræ vel suspectæ veneris usu certò præcaveri? 2°. An si dentur remedia istiusmodi, Medico liceat, qui probus sit & religionis amans, illa quærentibus indicare, proponere, imò etiam scriptis editis vulgare?

Probatur circa prius non dari.

Circa *Prius* 1°. Indubium est gonorrhœam, cæterosque omnes affectus venereos præcaveri non posse, nisi remediis quibus curantur: Neque enim ingressurum venenum retundi potest remediis aliis, quàm quibus constat idem jam ingressum ac tumultus agens in sanguine debellari, domari, destrui. Itaque in prophylacticorum remediorum numerum ea tantùm venire possunt, quæ adversùs virus venereum valere suprà diximus: Præparata scilicet Mercurialia, vel decocta sudorifica Guaiaci, Sassafras, Chinæ & Sarsæ-parillæ ore exhibita: Inunctiones mercuriales externè illitæ genitalibus, ubi potissima ac prima impendentis tragœdiæ scena futura est: Suffumigia & emplastra mercurialia iisdem partibus admota, aut lintea decoctis vulnerariis & anti-venereis imbuta, qualia à Fallopio laudari modò dicebamus: Tandem injectiones cum decoctis sudorificis lignorum & radicum, aut cum præparatis Mercurialibus blandioribus, ut aquilâ albâ vel panaceâ in decocto hordei vel radicis althææ, in urethram in viris, in fœminis verò in urethram & vaginam syphone immissæ, quales à Carolo (*a*) Musitano proponi suprà vidimus, quales esse probabile est illas quæ à Guillelmo (*b*) Cockburne tàm impensè laudantur.

2°. At verò, ut ea remedia optatum effectum præstare valeant, 1°. Dosi eâdem vel saltem dosi ferè proximâ adhibenda sunt, ac dum morbus præsens adest, quandoquidem non minor in remedio exigitur energia, ut contagio ingressum molienti obnitatur, quàm ut medeatur jam admisso. 2°. Iisdem quotidie insistendum est sine intermissione, quandiù suspectæ veneris usus frequens est & ferè quotidianus, quandoquidem periculum cæteroquin foret, ne quando oblatum contagium in loca indefensa irreperet.

3°. Sed eâ methodo non tam præcaveretur malum quod reformidatur, quàm perpetuum induceretur, quoniam ne quando forsan opus futurum esset remediis anti-venereis ad gonorrhœam jam contractam, quæ porrò rariùs obvenit; iisdem utendum foret quotidie, sine intermissione, toto vitæ tempore, vel saltem quandiu libido effrænata dominaretur; quæ ta-

(*a*) *Ubi suprà.*
(*b*) *De gonorrh. virul. symptom. natur. causâ & curation.* Par. 2. cap. 1.

men fine manifesto nocumento quotidie adhiberi non possunt, & quod foret profectò miserrimum vitæ genus, in quo videlicet ne ægrotatio semel incideret, continuò ægrotandum esset.

4°. Adde futurum esse ut corpus & humores, qui corpori insunt, Mercurialibus sensim assuescerent; atque adeo ut purgantia & narcotica frequentiùs exhibita effectum non præstant nisi auctâ dosi, sic & Mercurialia quoque frustrà fore, nisi dosi in dies majori ac majori exhiberentur, unde necesse futurum sit ut ne quando brevi temporis spatio & dosi moderatâ Mercurialia forsan essent adhibenda, iisdem toto vitæ cursu uti necesse esset & dosi quidem maximâ, hoc est ut exiguum, breve, incertum malum declinaretur, sese præsenti & maximo infortunio mactare quotidie.

5°. Quin imò neque tamen inde, quantâcumque diligentiâ omnia præmunita viderentur, satis certa unquam futura esset prophylaxis. Cùm enim tam multa loca simul munienda essent, periculum immineret, ne venenum venereum copiâ vel acrimoniâ prætermodùm invalescens impete facto vim aliquà facturum foret. Sic plerumque solent, ut exemplo rem patefaciam, quicumque adstant propugnando vallo, quod longiùs exporrectum est, ab hostibus si denso agmine incurrant, prosterni & superari, quòd in plura loca dispersi & distributi collectæ turmæ pares ubique esse non possint.

6°. Ex his itaque colligendum est alexiteria, quæ à gonorrhœâ, cæterisque morbis venereis incolumes præstent sine detrimento, nulla dari, certa, tuta, efficacia: Si qua darentur, morbo ipso vel saltem incerti morbi periculo pejora esse; neque adeò ab ullo, qui consultor providusque sit utilitatum & opportunitatum suarum unquam adhibenda: Unde factum ut lintea illa anti-venerea à Gabriele Fallopio tam impensè laudata, suffumigia Mercurialia à Petro Angelo Agatho probata, injectiones in urethram similis virtutis à Carolo Musitano, & Guillelmo Cokburne propositæ, uno verbo prophylactica omnia remedia, si qua unquam à credulis in usum vocata fuerint, jam pridem in desuetudinem abierint ceu nullius efficaciæ.

7°. Proinde una tantùm est sibi cavendi ratio, quæ certa sit, nempe ut vita casta sit, temperans, ab impurâ, suspectâ, vulgivagâ venere abstinens: Quòd si verò malesuada libido scortationis pericula adire jusserit, dubia, incerta, formidolosa omnia semper futura sunt, unde emersuri sint paucissimi, quantâcumque celeritate opus conficiant, ut sese periculo citiùs subtrahant; quantâcumque diligentiâ confecto opere virilia vel muliebria aquâ tepidâ vel urinâ suâ eluant, & ab aspersis sordibus mundent, ut nulli vel pauco contagio pateant.

Audio à perditissimis ganeonibus, qui meretricios amores effrænatè sectantur, adhiberi (*a*) nuper in Angliâ folliculos è tenui & inconsutili pelliculâ in vaginæ formam confictos, & Anglicè *Condum* dictos, quibus congressuri obvolutum penem loricant, ut à periculis pugnæ semper dubiæ tutos se præstent. Autumant scilicet ita cataphractos hastisque eo modo clypeatis se vulgivagæ veneris discrimina subire impunè posse.

Sed errant quidem maximè. Etenim 1°. Perit opera ex toto si folliculi

(*a*) Daniel Turner. *Dissertation on the venereal Disease.* pag. 107.

pellicula alicubi hiulca aut discissa sit, vel in opere usquam hiet aut discindatur; si tenuior allabenti tabo venereo, quo madet, pervia fiat, dum fricatione iteratâ maceratur, ac venenum altè imbibit; quæ singula debent frequenter usu evenire. Memini haud inscitè olim quæri ab Antiquorum quodam num inter mortuos recenseri deberent, qui alto mari navigant, ut qui à morte tantùm distarent ligneâ tabulâ quatuor digitos latâ: Haud minori jure quæri posse arbitror, num inter infectos connumerari debeant, quicumque ab infectione quotidie non absunt nisi pelliculâ subtili, bibulâ, permeabili, plerumque lacerâ. Illis sanè non pellicula fragilis, sed *robur & æs triplex* esse deberet *circa* penem, qui partem eam tam facilem ad contagionem impurissimo meretricum barathro amant *committere*.

2°. Esto tamen; Perstet toto opere folliculus & integer & impervius: Nondùm tamen omnia satis tuta. Nec pubem enim, nec inguina obvestit ille: Prostant ergo loca ea obnoxia attractui illabentis humoris spermatici, in quem mulieres colliquescunt dum veneri litant, unde si veneno infectus sit, periculum futurum est grave ne (*a*) bubones generentur atque inde lues venerea, hoc est ne conduplicato fœnore versura tandem solvatur. Quid olim profuit Achilli reliquum corpus vulnerari non posse, si calcaneum vulneri patuit, unde cecidit? Quid pariter profuturum est ganeonibus illis mentulam ingressuro contagio imperviam esse, si contagium idem possunt admittere pubes ac inguina, unde ab imbibito veneno bubones & à bubonibus lues ipsa perinde concipiantur?

3°. Sed quid multa? Age porrò, liceat scortatoribus illis, si ita lubeat, in obscœnâ suâ spurcitie sibi plaudere. Optabat olim Virgilius ut Mævii amarent carmina, quicumque Bavium non odissent: Sic ipse optandum esse puto, ut illis quibuscumque circa jecur ulcerosum malesanus amor sævit, venerem eo tantùm pacto experiri detur, quo venerea voluptas, quæ in intimo contactu residet, ita obtunditur & hebetatur, ut concumbentium neuter hymenæum canat, vel canat uterque ferè sine sensu. Certè minoris constat castè vivere, vel permissâ ac securâ venere tantùm uti, quàm ita turpi putidoque invento, nec tamen sine periculo, tam cassâ, levi & evanidâ voluptate potiri.

Probatur circa posterius, si darentur, licere Medico ea divulgare.

Posteriori quæstioni hæc eadem satisfaciunt, quæ de priore diximus. Neque enim opus est de jure anxiè multùmque quærere, scilicet an liceat alexiteria remedia adversùs affectiones venereas indicare, proponere, exhibere, si semel de facto negativè constiterit, nempe nulla dari remedia istiusmodi, quæ cum emolumento certa & efficacia esse possint.

1°. Attamen si qua fortè darentur, liberè dicam & ingenuè videri non modò licere Medicis, quorum est opiferos esse, ea exhibere & vulgare, sed illos etiam ne ea celerent, religione ipsâ obstringi, cùm ea ratione adversùs contagionis pericula præmuniri possent, quod in votis bonorum omnium esse debet, tot nutrices impuros suspectosve infantes lactaturæ, tot alumni ab infectis suspectisve nutricibus lactandi, tot uxores, quæ ex matrimonii debito cum maritis morbo contaminatis tenen-

(*a*) Vid. infrà *cap. 5. hujus Libri.*

tur

tur concumbere, quibus omnibus accidit sæpiùs, ut sine culpâ in affectus venereos miserrimè incidant.

2°. Probè tamen novi quid in contrarium vulgò opponatur, nimirùm vulgatis semel alexiteriis illis remediis, libidinis frænos laxari, excusso salutari morbi metu, quo intemperantia coercetur. Sed quid est cur ea, etsi vera forent, reciderent in Medicos, à quibus alexiteria vulgarentur, si abusûs nullomodo conscii sua remedia ad justos tantùm legitimosque usus destinarent, si sincerè cuperent, ut justis legitimisque tantùm usibus adhiberentur? Quasi verò æquum foret inventoribus rerum quæ ad humani generis utilitatem prodesse possunt, pessima eorum imputari consilia, qui rebus iisdem in pernitiem suam suamve infamiam abuterentur.

3°. Verùm tamen, ne quid dissimulem, neque futurum illud effrænatioris libidinis periculum, quantumvis exaggeretur, ad remedia prophylactica proscribenda sufficiens esse videtur, nisi simul eâdemque operâ proscribere velint remedia quoque therapeutica, quæ & ipsa libidinis intemperantiæ apertè ideo favent, quòd facilior morbi curatio morbi metum minuat. Certè & castiùs & temperantiùs viveretur, si experientiâ semel compertum foret, venereos morbos remediis numquam superari, ac infectis ineluctabilem celeremque mortem semper obeundam esse.

4°. Sanè nobiscum sentire videntur, qui rei publicæ administrandæ præsunt, cùm scortilla triobolaria lue venereâ infecta de medio removeri jubent, ut curentur. Licet enim palam sit minui eâ ratione pericula, quibus scortatores subjacent, verentur tamen illi minimè, ne dum consulunt publicæ incolumitati, insimulentur unquam, quòd depulso vel imminuto salutari luis venereæ metu, civibus ad nequitiam fenestram patefecerint.

5°. Quocirca invigilent ii, ad quos cura de moribus pertinet, ut cæcos mortalium animos ab impudicitiâ avocent monitis, præceptis, documentis; at verò liceat Medicis, qui corporis valetudini serviunt, concives non modò à præsentibus morbis liberare, sed si qua forte daretur via, ab imminentibus incolumes sospitesque præstare.

CAPUT III.

De duabus aliis gonorrhϾ speciebus, quæ rariùs occurrunt.

§. I. DE GONORRHOEA VIRULENTA SICCA, *sive* DYSURIA VENEREA SICCA.

PRÆTER gonorrhœam virulentam modò descriptam, est & alia urethræ affectio venerea, ad gonorrhœam quodammodo pertinens, in quâ dysuria acris & urens ægrum discruciat sine ullo liquidioris aut purulenti seminis vel seminalis tumoris fluxu, vel saltem cum fluxu paucissimo. Hanc vulgò dicunt *dysuriam veneream siccam*, imò etiam quandoque *gonorrhœam siccam*, quæ ultima denominatio verè impropria est, Descriptio gonorrhœæ siccæ.

cùm contradictorium ſit gonorrhœam ſine fluxu eſſe, ſed quam tamen retinere neceſſum eſt, quoniam uſui parendum, *quem penes arbitrium & jus & norma loquendi.*

Cum dyſuriâ urgentiſſimâ, quæ iſtius gonorrhœæ ſignum eſt perpetuum & eſſentiale, conjunguntur ſigna alia, ſed quæ inter ſe variant, imò verò pugnant. Modò enim ſimul adeſt cum dyſuriâ gravi ſtranguria, quam calor, dolor, rubor, tumor perinæi, imò ſæpè etiam totius penis comitantur; modò verò dyſuria ſola urit cum leviore ſtranguriâ, ſine ullo nec perinæi nec penis tumore aut rubore manifeſto.

Duæ ſunt illius gonorrhœæ ſpecies.

Hinc palam eſt gonorrhœam ſiccam in duas ſpecies diſtinguendam eſſe, quarum prior ab inflammatione ſeu phlegmone proſtatarum aut veſicularum ſeminariarum dependeat; & illa vehementiores gonorrhœas virulentas vel incipientes præcedit, vel ſuppreſſas ſequitur: Poſterior verò à phlogoſi eryſipelatodæâ urethræ producatur, & hæc poteſt quidem gonorrhœæ virulentæ ſymptomaticè præludere, ſed plerumque eſſentialis eſt nec ullius alterius morbi comes aut prænuntia.

I. Symptomata prioris. 1. Dyſuria gravis.

I. In priore quidem 1°. Urit dyſuria gravis, tùm quòd tenſa & inflammata interior urethræ facies vel leviſſimas urinæ præterfluentis morſiunculas acutiſſimè ſentiat; tùm quòd urina, quæ veſicâ concluditur, æſtu inflammatarum partium calorem & acrimoniam majorem contrahat.

2. Stranguria frequens.

2°. Stranguria frequens affligit, tùm quòd inflammatæ & tumidæ proſtatæ & veſiculæ ſeminariæ viam exiturientis urinæ anguſtent urethræ ductum comprimendo; tùm quòd dolor acer quem urina infert exeundo, advocato juxta notas ſymphathiæ leges ſpirituum fluxu in ſphincterem veſicæ, convulſivas & involuntarias illius contractiones proritet, quæ mictionem interturbant, imò identidem ſupprimunt.

3. Tumor, calor & dolor in perinæo.

3°. Adſunt tumor, calor, rubor, & dolor perinæi: Hæc enim ſunt pathognomonica ſigna inflammationis, adeoque perinæo ea ſupervenire minimè mirum eſt, quando proſtatæ & veſiculæ ſeminariæ, quæ in perinæo latent, gravi tentantur inflammatione.

4. Imò in toto pene.

4°. Imò verò tumor, calor, rubor & dolor totum penem aliquando occupant, cùm venæ pudendæ externæ & internæ gravi proſtatarum & veſicularum ſeminalium tumefactione compreſſæ, difficiliorem ſanguinis regreſſum permittunt tum à cavernoſis corporibus penem conſtituentibus, tum à cutaneis integumentis cavernoſa corpora involventibus.

5. Nullus ſeminis fluxus.

5°. Demùm nullus eſt putridi ſeminis fluxus, quia proſtatarum & veſicularum ſeminariarum emiſſaria nimiâ harumce partium inflammatione ita conſtipantur, ut viam omnem denegent ſemini pauco, quod intrò admitti vel ibidem ſecerni potuit. Sic pari ratione fermè nulla in peripneumoniâ expectoratio ſperanda eſt, quandiù intenſior eſt pulmonum inflammatio.

II. Symptomata poſterioris. 1. Atrox dyſuria.

II. In poſteriore verò gonorrhœæ ſiccæ ſpecie 1°. Atrox dyſuria diſcruciat ægrotantem ſicut in priore & propter eaſdem cauſas.

2. Frequens

2°. Torquet ſimiliter frequens ſtranguria, non ideò quidem quòd urethræ canalis multùm anguſtetur, cùm phlogoſis eryſipelatodæa, à quâ hæc altera gonorrhœæ ſpecies dependet, ſenſibilem nullum tumorem in-

ferat; sed ideò tantùm quòd dysuria involuntarias & convulsivas sphincteris vesicæ contractiones advocet, quibus urinæ fluxus coercetur, voluntatis imperio in contrarium frustà nitente. *stranguria.*

3°. Nullus est tumor, aut rubor nec in pene nec in ipso perinæo, quia phlogosis erysipelatodæa, quæ internam urethræ fistulam obsidet, ad externa usque integumenta non protenditur; dolent tamen & calent tùm perinæum, tùm penis, propter viciniam urethræ affectæ, quæ calet ipsa doletque.

3. Sed nullus tumor aut rubor nec in pene, nec in perinæo.

4°. Denique nullus est seminis fluxus, sive quòd prostatæ & vesiculæ seminariæ ab omni labe immunes sint, sive quòd ut verosimilius aut saltem frequentius est, ab erysipelatodæâ urethræ phlogosi emissaria prostatarum & vesicularum seminalium ita constringantur, ut semini via non pateat.

4. Neque ullus seminis fluxus.

Cæterùm liquet utramque gonorrhϾ siccæ speciem, à contagio venereo similiter produci, quod in objectam partem vim suam corrosivam, inflammatoriam, phlogisticam perinde exerat, cùm utraque ab impuro concubitu perinde inducatur; sed ab eodem veneno diversas in diverso casu partes affici, cùm diversa sit morbi sedes ex dictis. Videtur autem hujus discriminis ratio ex triplici fonte repetenda. 1°. Ex diversâ contagii venerei volatilitate, 2°. Ex diversâ angustiâ emissariorum, quibus vesiculæ seminariæ & prostatæ hiant in urethram, 3°. Demùm ex diverso coitionis tempore, quo virus suscipitur. Itaque priorem gonorrhϾ speciem contrahi credimus, si virus venereum fixius sit; si ideò cùm tardiùs exhalet, urethræ non instilletur nisi post peractum ejaculationis opus, dum vacuæ prostatarum & vesicularum cellulæ possunt venenum altiùs imbibere; demùm si ita hiulca sint & pervia prostatarum & vesicularum emissaria, ut inspiratum venenum largiter admittant: Contrà verò posteriorem gonorrhϾ speciem induci, si virus acrius & volatilius sit; si ideò celeriùs & ante emissum ejaculatione semen urethræ insinuetur, dum prostatæ & vesiculæ semine turgent & ingressuro veneno magis reluctantur; si demùm angusta & nimiùm constricta prostatarum & vesicularum emissaria paucissimum venenum possint intrò suscipere.

Causæ utriusque.

Diagnosis. Gonorrhœam virulentam siccam dignoscere facile est, quoties accidit ut acris & urens dysuria cum stranguriâ frequente divexet paucis diebus ab impuro vel saltem à suspecto concubitu, sine ullâ aliâ causâ manifestâ: Ab utrâ verò causâ gonorrhœa illa dependeat eruere æquè facile est ex præsentiâ vel absentiâ tumoris & ruboris in perinæo & in pene.

Diagnosis.

Prognosis. Sicca gonorrhœa gonorrhœâ fluente semper periculosior est, tum quia venenum non fluens, sed intùs retentum radices agit altiores, tum quia affectas partes graviùs rodit & labefactat.

Prognosis.

Prior gonorrhϾ siccæ species, quæ à phlegmone prostatarum & vesicularum seminalium dependet, nisi inflammatio brevi resolvatur, aut provocato seminis fluxu mitigetur, in abscessum perinæi facilè degenerat, ob prostatarum aut vesicularum suppurationem.

Posterior verò species quæ ab erysipelate urethræ producitur, nisi citò resolvatur, in sphacelum abit ut inflammatis membranis solenne est, quod in internâ parte ferè perpetuò lethiferum est.

Curatio. *Curatio.* Omni operâ annitendum est ut phlegmone vel erysipelatodæa phlogosis resolvatur aut mitigetur; edulcetur urinæ acrimonia, & contemperetur affectarum partium æstus.

1°. Ad hunc finem prodest præcipuè sanguinis missio larga & frequens, & initio saltem quartâ quâque horâ celebranda; neque enim aliud quicquam præstantius aut efficacius novimus ad inflammationem minuendam, & hærentis sanguinis resolutionem promovendam.

2°. Debent genitalia, penis, scrotum, perinæum foveri identidem lacte subtepido vel decocto radicis althææ & seminis lini; quin imò ex lacte, vel ex hoc decocto debent semicupia seu insessus parari.

3°. Cùm ægrotans nec semicupio semper insidere possit, nec dolentes partes fovere semper, apponenda sunt cataplasmata anodyna, ut de micâ panis cum lacte & ovi vitello; vel de lactis cremore recenti & subtepido; vel de medullâ cassiæ &c. quæ affectas partes latè contegant atque comprehendant, & quæ mutentur sæpiùs in die, ne siccitate nimis indurentur.

4°. Alvus sæpiùs abluenda enemate refrigerante & anodyno, ex decocto radicis althææ & seminis lini cum cassiæ medullâ, addito pauco nitro purificato, vel sale prunellæ.

5°. Licet mictio dolorifica sit & difficilis, & ideò non videatur adaugenda urinæ copia, præstat tamen urinam diluere & temperare, ne si acrior esset rodendo morbum intenderet dum emitteretur. Conducit itaque frequens potatio ptisanæ refrigerantis paratæ ex infuso radicis althææ, seminis lini, florum malvæ &c. cujus libris singulis grana aliquot nitri depurati vel salis prunellæ addi possunt.

6°. Injicienda in urethram lac vaccinum aquâ dilutum, vel serum lactis, vel decoctum radicis althææ subtepidum, vel aqua spermatis ranarum, modò possit injectio institui sine insigni doloris augmento, quod levi & suspensâ manu explorandum est.

7°. Demùm narcotica adhibenda sunt, ut syrupus papaveris albi, laudanum, tinctura anodyna &c. dosi conveniente, quæ dolores intolerandos compescant, constrictiones urethræ convulsivas cohibeant, & liberiorem remediorum usum permittant.

8°. Hac therapeiâ, si cautè & celeriter adhibeatur, morbi ferociâ intra tres quatuorve dies vel ad summum intra sex mitigatâ, vel optatus succedit seminis putridi fluxus, qui partium inflammatarum relaxationem denotat, vel sine fluxu ullo qui conspicuus sit, phlogosis sensim resolvitur.

9°. At verò si morbus tenore eodem eâdemque vehementiâ sex septemve dies excedat, periculum imminet, ne inflammatio in suppuratum, aut phlogosis in gangrænam degeneret.

10°. Quamobrem tunc, si qua appareant suppurationis incipientis indicia, perinæo admovenda cataplasmata maturantia & putrefacientia ex pulpâ radicum liliorum alborum & althææ &c. foliorum acetosæ, malvæ, betæ &c. cum oleo liliorum, quibus fermentum acrius vel unguentum basilicum adjici poterunt, si ità è re esse videatur.

11°. Quamprimùm autem vel levissima latentis puris fluctuatio perci-

pietur, pars altè incidenda, ne pus diutiùs coercitum ſinus agat periculoſos, ſed de his fuſiùs infrà, *cap.* 4. §. 2. ubi *De abſceſſu perinæi.*

12°. Quòd ſi in alterâ gonorrhϾ ſiccæ ſpecie, quæ ab eryſipelate urethræ dependet, poſt ſex ſeptemve dies, dyſuria & ſtranguria, quæ anteà urgebant intensè, derepente ceſſent, & ſi urethræ ductus in perinæo, qui anteà fortiter tenſus dolebat ex leviſſimo attactu, jam magis obſequioſus & minùs dolens ſit, meritò timendum eſt ne præſens mejendi libertas laxitati urethræ à ſphacelo inductæ accepta debeatur, quod periculi plenum eſt.

13°. Quapropter ſimul ac prima nigroris indicia in perinæo obvia fuerint, vel citiùs, ſi graves de latente ſphacelo conjecturæ urgeant, immiſſo in urethram ſulcato cathetere, perinæum ad Raphes alterutrum latus incidendum eſt, ſicut in lithotomiâ. Dein vulneris labia levioribus vel profundioribus ſcarificationibus pro rei neceſſitate diſſecanda, ac calidè fovenda decocto ariſtolachiæ rotundæ & fuliginis ſplendentis in vino rubro, cujus libræ cuilibet unciæ tres ſpiritus vini camphorati, totidemque tincturæ myrrhæ adjectæ ſint.

14°. Demum vulnus tractandum cum digeſtivo ſequente.

℞. *Digeſtivi vulgaris ex Terebinthinâ lotâ & vitellis ovi parati* ℥ iv.
Add. *Unguent. de ſtyrace* ℥ ß.
Olei Hyperic. ℥ j.
Tincturar. Aloës & Myrrhæ ana ℥ j.
Miſceantur omnia probè. F. Digeſtivum cum linteo carpto vulneri admovendum.

Hocce digeſtivo utendum eſt donec obortâ ſuppuratione eſchara à ſubjectâ parte ſecedat, quo tempore adhibendum eſt digeſtivum ſimplex vel balſamum Arcæi.

15°. Cæterùm probè notandum eſt in gonorrhω quâcumque virulentâ ſiccâ anti-venerea, quæ ad gonorrhϾam virulentam fluentem ſuprà propoſita ſunt, præſertim verò Mercurialia formâ unguenti perinæo illita, quæ cæteris efficaciâ præſtant, cautè ſed diù uſurpanda eſſe, ubi primùm mitigata ſymptomatum vehementia illorum uſum permiſerit. Siquidem cùm in hac gonorrhϾ ſpecie ſuſceptum virus nullomodò effluat, ſed intra corpus totum cohibeatur, inde tantò diligentiùs attendendum eſt, ut ſpecificis remediis corrigatur & ſuperetur.

Quæ de viris diximus, accidunt eadem in fœminis quoque, ſed mutatis mutandis; Nunc enim omnibus gonorrhϾ virulentæ ſymptomatibus tenentur, dyſuriâ, & dolore, calore, rubore proſtatarum in ſuperiore, vel glandularum Cowperianarum in inferiore vulvæ angulo, ſine ullo tamen humoris effluvio, vel cum effluvio perpauco; & tunc palam eſt proſtatas vel glandulas Cowperianas verè inflammari, quod cum priore gonorrhϾ ſiccæ ſpecie in viris convenit: Nunc verò illæſis cæteris muliebrium locis, laborant tantùm ex vaginâ, quæ calet, dolet, tentigine perpetuâ rumpitur cum dolore acri & importuno; & tunc liquet internam vaginæ faciem phlogoſi eryſipelatodæâ affici, quod cum alterâ gonorrhϾ ſiccæ ſpecie in viris congruit.

Fœminæ quoque eidem gonorrhϾ ſpeciei ſunt obnoxiæ.

Proinde facile eſt eruere ex ſuprà dictis tum cauſas atque ſymptomata,

quæ utrique illi affectioni venereæ propria sunt in fœminis, tum curatorias methodos, quæ ad utramque faciunt.

§. II. DE GONORRHOEA SPURIA, *sive* DE VENEREO STILLICIDIO E BALANO.

Gonorrhœa spuria, in quâ stillicidium venereum à balano manat.

Datur & tertia gonorrhœæ species in viris non rarò obvia, quæ *spuria* dicitur, & in quâ non ab urethrâ, sed à coronâ balani, quæ dolet & inflammatur, promanat humor limphaticus, subviscidus, purulentus, non ubertim quidem, sicut in gonorrhœâ vulgari, sed tamen satis copiosè; unde vocari potest *venereum stillicidium à balano.*

Observata fuit tum à Sydenhamio, tum à Vercellono

Constat illam gonorrhœæ speciem observatam fuisse tum olim à Thomâ Sydenhamio, *in Epistolâ secundâ Responsoriâ*, ubi sic legitur. *Ipse vidi virulentam hujusmodi materiam per substantiam glandis porosam exudare, non per urethram ejectam, nulloque ulcere vel glandem occupante vel præputium:* Tum recentiùs à Jacobo Vercellono, *in Tetrabiblio de pudendorum Morbis & Lue venereâ, capite 3. articulo 2. §. 2.* ubi ille sic ait, *Memini ego etiam plurimorum, qui in membro in ejusmodi latrinis* (pudendo scilicet mulierum lue infectarum) *solùm leviter intincto, albâ sanie postmodùm plorarunt per substantiam glandis porosam, etiam circa* (lego *citra*) *ullum ulcus.*

Reperitur etiam in mulieribus.

Conjicio mulieres ipsas quoque huic gonorrhœæ speciei obnoxias esse, in quâ humor gonorrhoicus non è prostatis, vaginâ, glandulisve Cowperianis, ut in vulgari gonorrhœâ, sed ex ipsâ vulvæ facie solâ extillat. Certè vidi nuper puellam decem vel undecim annos natam, quæ anno antè à maleferiato quodam constuprata, morboque contaminata, sed quæ, inaccessâ propter arctitudinem vaginâ, in vulvâ tantùm vim passa fuerat, fluxu gonorrhoico virulento tentari, non à lacunis, vaginâ, aut glandulis Cowperianis, sed ab ipsâ tantùm vulvæ facie prodeunte, ut facili experimento compertum habui. Vulvâ enim priùs probè detersâ, observavi humorem non ex memoratis locis profluere, sed ex ipsâ vulvæ facie guttatim exudare, si pudendi labra molli attactu comprimerentur.

Sedes illius gonorrhœæ in utroque sexu.

Non est dubium quin ea gonorrhœæ species à venereo contagio originem ducat in utroque sexu, cùm impuro concubitui superveniat, & anti-venereis remediis curetur. Sedem habet propriam in sebaceis seu odoriferis glandulis, in viris quidem ad radicem sive coronam balani adsitis, in fœminis verò per totam vulvæ faciem consitis, quæ acri veneno venereo irritatæ, lacessitæ, inflammatæ frequenti & iteratâ oscillatione copiosiorem humoris illius proventum suggerunt, viscidi, glutinosi, sebacei, sed qui tunc dilutior est liquidiorque, & cui commiscentur aliquando nonnullæ puris guttulæ ab erosâ balani vel præputii facie in viris, aut vulvâ in fœminis deciduæ. Sic eodem planè mechanismo piper linguæ admotum, salivam; fumus oculis exceptus lacrymas movet: Vel potiùs quod ad rem magis facit, sic inflammatæ & irritatæ in ophtalmiâ glandulæ, quæ palpebrarum oras ambiunt, copioso viscidoque humore genas irrorant in lippis.

Causæ in viris.

Contrahitur autem hæc gonorrhœæ species ex causâ triplici. 1°. Si sebaceæ seu odoriferæ glandulæ modò descriptæ laxiores fuerint, rariores

& nimis hiulcæ conformationis vitio, adeoque virus venereum, quo madefiunt in impuro concubitu, altiùs & copiosiùs imbibant. 2°. Si præputium nimis longum non absterſas ichoris virulenti guttulas, quæ coronæ balani post coitum hærent, arctiùs constringat & intimiùs applicet glandulis sebaceis. 3°. Demùm si causæ hæ geminæ unà simul concurrant, ac proinde agant ideò tantò efficaciùs.

Nec dispari ratione potest gonorrhœa eadem à fœminis concipi triplici de causâ. 1°. Si sebaceæ vulvæ glandulæ laxioribus osculis patescant. 2°. Si semen ab infecto viro emissum vulvâ tantùm excipiatur, de quo iis plerumque cura est, quæ à prægnatione sibi cavent. 3°. Si utraque causa unà forsan coincidat. Et in fœminis.

Falsa hæc gonorrhœa cum fluente vel siccâ modò conjungi solet, modò verò sola & seorsim accidere. In priore casu adsunt symptomata omnia, quæ suprà recensuimus, & quæ gonorrhœam utramque, fluentem & siccam comitantur: In posteriore verò desunt omninò, & nihil quidquam observatur præter dolorem, tumorem, calorem & levem erosionem inflammatæ coronæ balani in viris, & vulvæ in fœminis.

Diagnosis. Facile est gonorrhœam spuriam dignoscere & in viris & in fœminis, cùm vel ipsâ inspectione tum morbus, tum morbi sedes innotescant. Diagnosis.

Prognosis. Gonorrhœa spuria, modò prudens adhibeatur medela, periculo plerumque vacat. Prognosis.

At verò si omittantur remedia, superficiariæ glandularum sebacearum erosiones, gliscente celeriter labe, in ulcuscula cancrosa degenerant, quibus balani corona cingitur in viris, quibus verò in fœminis vulva obsidetur, unde affectus periculosior.

Imò etiam, si calli ulcusculis undique succrescentes solitum sanguinis & limphæ regressum inhibeant à balano vel à præputio in viris, aut à nymphis, carunculis myrtiformibus vel pudendi labris in fœminis, continget non rarò in utroque sexu phimosis, paraphimosis, vel crystallina, ut infrà suo loco videbitur, unde grave imminebit periculum.

Curatio. 1°. Venæ sectio in brachio alterutro semel atque iterùm celebranda est, pro morbi vehementiâ, scilicet ut præsens balani vel vulvæ inflammatio mitigetur, & præcaveatur imminens. Curatio.

2°. Retracto præputio balanus, corona balani & interna præputii facies in viris, in fœminis verò vulva sæpiùs abluenda sunt decocto hordei, vel foliorum agrimoniæ, vel radicis althææ melle Narbonensi temperato. Poterit quoque, si dolor nimius discruciet, vel serum lactis recens, vel lac ipsum in hunc finem satis commodè usurpari.

3°. Quin imò, si dolor acrior urat, facile erit & alia non pauca paregorica remedia adhibere ad acrimoniam & inflammationem mitigandam. *v. g.* Balanum denudatum præputio in lacte tepido detinere; vel linteo quod lacte perpetuò madeat, contegere; vel cataplasmate de micâ panis, aut cerato refrigerante Galeni supra telam extenso obvolvere &c.

4°. Post dies aliquot pacato inflammationis fervore, anti-venerea omnia, quæ ad gonorrhœam fluentem proposuimus, eodem ordine in usum advocanda, quæ virus venereum subigant, alterent, corrigant, evacuent.

5°. Hac methodo ſolet utplurimùm ſponte ceſſare humoris fluxus, qui à glandulis coronæ balani vel vulvæ promanat. Si quid tamen viſcidius inde extillaverit, ut naturalis tonus & glandulis & glandularum emiſſariis reſtituatur, utile erit balanum vel vulvam per dies aliquot identidem eluere vel fovere decocto ligni ſancti ſive Guaiaci; vino rubro in quo ferrum candens aliquoties extinctum ſit; vel levi ſalis aut ſacchari Saturnini ſolutione in aquâ plantaginis.

6°. Quòd ſi vel remediorum prætermiſſione vel morbi vehementiâ, coronæ aut vulvæ inflammatio in ulcuſcula degeneret, quæ phimoſim, paraphimoſim, aut cryſtallinam inferant, tunc remediis utendum erit, qualia infrà proponemus ad illarum affectionum curationem.

Obſervatio ophthalmiæ venereæ.

Poſſem nec temerè quidem cum gonorrhœâ ſpuriâ modò deſcriptâ conferre ophthalmiam virulentam, quaſi inoculatione contagioſâ propagatam, cujus raram ſed certam obſervationem habeo. Adoleſcens quidam dudùm conſueverat ſingulo mane oculos abſtergere urinâ ſuâ calente, ut oculorum firmaret aciem. Poſt contractam ex infortunio gonorrhœam virulentam, à conſueto uſu minimè abſtinuit, nihil mali ſibi inde metuens. Urina tamen virulentis miaſmatis inquinata labem eamdem cum conjunctivâ & palpebris citò communicavit, quâ genitalium interiora affecta erant; unde ophthalmia gravis & venerea, cum acri & involuntario lachrymarum & lippitudinis fluxu, quæ ambo iiſdem remediis tandem perfectè curata fuerunt, quibus ipſa gonorrhœa.

CAPUT IV.

De morbis, qui gonorrhœæ virulentæ ſolent ſuccedere.

§. I. DE TUMORE TESTIUM VENEREO, *ſive* HERNIA VENEREA.

Deſcriptio tumoris phlegmonodæi teſtium.

CONTINGIT frequenter iis qui gonorrhœâ vel lue intereâ laborant, ut teſticulorum alteruter vel uterque tumeat, infletur, diſtendatur, caleat, doleatque, uno verbo verè inflammetur. Hæc autem ſingula ſymptomata, adeoque morbus ipſemet inflammatorius, à quo dependent, variè variant, tum intenſione, tum extenſione: *Intenſione* quidem, cùm magis vel minùs urgentia ſint: *Extenſione* verò, cùm modò teſtes ambos, modò unum tantùm; modò totam teſtis ſubſtantiam, modò aliquam dumtaxat teſtis partem occupent.

Gemina eſt tumoris illius cauſa.

Hic autem teſtium tumor phlegmonodæus, qualiſcunque ſit, à geminâ cauſâ producitur. 1°. Quidem à ſuppreſſione vel coercitione putridi & virulenti ſeminis, quod à proſtatis & veſiculis ſeminariis manare debet in gonorrhœâ. 2°. A virulentis & venereis miaſmatis, quæ in ſyphiliticis ſemen, quod inficiunt, inſpiſſant in teſtium vaſculis, & ibi congeſtum detinent.

Nempe gonorrhœa

Itaque 1°. Si fluxus gonorrhœæ quomodocunque ſuppreſſus vel cohibitus fuerit, de quo vide quæ dicta ſunt ſuprà *cap.* 1. virulentum ſemen, quod

quod à testibus in vesiculas seminarias & à vesiculis in urethram profluebat, cogetur subsistere; retentum eâ ratione semen vascula testium, quibus coercetur, infarciet, distendet & tumefaciet; distenta & tumefacta vasa spermatica arterias venasque juxtà repentes comprimet; demùm compressis venis arteriisque, sanguis continuo fluxu appellens in lateralia limphatica vasa cogetur arietare, & viâ vi factâ novum iter sibi cudere; sic ergo à primo ad ultimum inflammatorius testium tumor producetur. Hæc est prior morbi causa, quæ à gonorrhœâ semper dependet, quæ cum eâdem sæpè conjungitur. suppressa.

2°. Si virus venereum, quod ut jam dictum, naturâ salso-acidum est, lateat in sanguine, semen, quocum ex analogiâ multum commiscetur; inde plerumque inspissabitur, ut ab acidis quibusvis solenne est sulphureos humores inspissari; ac inspissatum in numerosissimis, strictissimis, & glomeris instar multifariam contortis & complicatis vasis spermaticis hærebit & subsistet; unde nimia illorum vasorum distentio & tumefactio, venarum & arteriarum compressio, sanguinis hærentia & insolens per limphatica vasa circulatio, ac demùm inflammatorius testium tumor. Hæc est altera morbi causa, quæ à latente syphilide dependet, sed quæ sine præsente gonorrhœâ solet accidere. Vel lues venerea latens.

Liquet inde 1°. *Priorem* quidem tumoris speciem, cùm à subitâ seminis retentione inferatur, seu, ut Antiqui loquebantur, *fluxione* fiat, esse magis inflammatoriam. Symptomata prioris speciei tumoris testium.

2°. Proinde pro more tumorum inflammatoriorum intensiorem caloris & doloris sensum excitare. 1. Testis inflammatio.

3°. Sed ideò quoque feliciùs resolubilem esse; & si resolvatur, perfectiùs resolvi, ac plerumque sine ullâ aut fere ullâ duritie superstite in teste, potissimùm si renovato gonorrhœæ fluxu via fiat inspissato & grumefacto spermati. 2. Intensior calor & dolor.

4°. Si resolutio non successerit, sæpiùs in suppuratum abire, ruptoque abscessu in fistulosum ulcus degenerare. 3. Facilior resolutio.

5°. Cæterùm hanc tumoris speciem dextrum vel sinistrum testem occupare, prout semen in vesiculis seminariis vel dextri vel sinistri lateris retinetur; utrumque verò, si in vesiculis utriusque lateris semen coerceatur. 4. Vel saltem suppuratio.

6°. Contrà verò *posteriorem* tumoris speciem, cùm à tardiore seminis hærentiâ producatur, seu ut cum Antiquis loquamur, *congestione* fiat, minùs inflammatoriam esse. Symptomata posterioris.

7°. Proinde minorem in affecto teste caloris & doloris sensum producere. 6. Rarior minorque inflammatio.

8°. Sed eo quoque nomine nec tam facilè resolubilem esse; nec si resolvatur, tam perfectè resolvi, & duritiem aliquam in teste plerumque relinquere, cùm nulla sit spes in provocato seminis fluxu per gonorrhœam. 7. Obtusior dolor, & calor remissior.

9°. Superstitem duritiem dimissis sensim tenuioribus partibus frequenter in skirrhum indurari, qui hydrocelen, pneumatocelen, sarcocelen &c. non rarò inducit; imò qui quandoque validioribus arteriarum interrepentium oscillationibus, fortuito attritu, humorum acrimoniâ &c. lan- 8. Tardior & difficilior resolutio.

cinante dolore tandem percelli & in carcinoma mutari solet.

9. Skirrhus.

10°. Hanc alteram tumoris speciem dextrum sinistrumve testem invadere, prout laxior contextus, aut fortuitus alterutrius attritus hærentiæ seminis locum dat.

11. Parastatæ præ cæteris, testis partibus afficiũtur.

11°. Cæterùm in utroque tumoris genere Epididymides sive parastatas promptiùs affici quàm testes, quia vasa Epididymidum laxiora sunt, atque adeò subsistenti semini faciliùs cedunt; contrà verò vasa cætera spermatica testem componentia, quæ tunicâ albugineâ arctè concluduntur & firmantur, semini efficaciùs resistunt.

12. Et in parastatis globus inferior præ superiore.

12°. In Epididymidibus verò sive parastatis globum seu angulum inferiorem frequentiùs inflari, quàm superiorem, quoniam difficilior est seminis regressus ab inferiore angulo, propter majorem declivitatem.

13. Sensus ponderis in teste.

13°. Molestum ponderis sensum percipi, quia tumefactus testiculus reipsâ magis ponderat; sensum autem illum ad inguina usque protendi, quia testiculi pondere funiculus spermaticus qui & ipse inflammationis particeps est, distrahitur.

14. Aliquãdo febris.

14°. Demùm febrem accendi, sive quòd acutus doloris sensus, quo æger torquetur, frequentiores cordis contractiones sympathicè sollicitet; sive quòd sanguis à sanguiferis testis inflammati vasis præclusus, citatiùs per cætera vasa circulet, atque adeò frequentiorem cordis systolen promoveat.

Diagnosis.

Diagnosis morbi, & gradûs morbi inspectione : Causarum verò ægri relatione manifesta est.

Prognosis.

Prognosis. Tumor inflammatorius testium numquam periculo vacat, cùm febrem comitem habeat, ac in graves affectus, abscessum, fistulam, skirrhum, hydrocelen, sarcocelen, carcinoma, testium possit degenerare.

Tumor, qui ab inhibitâ gonorrhœâ dependet, acutior est, & citiùs proinde stadia sua percurrit: Tumor verò, qui à syphilide latente producitur, magis chronicus est, & lentiùs movetur, sed habet uterque sua sibique propria pericula, de quibus modò satis fusè diximus.

Curatio.

Curatio. 1°. Venæ sectio è brachio sæpiùs iteranda pro ætate, viribus, temperamento ægrotantis; morbi naturâ & intensione; & febrilis orgasmi incandescentiâ. Sanè nec præstantius nec promptius ullum aliud est auxilii genus, quo inflammatio resolvi, discuti, vel minui & mitigari possit.

2°. Largus potus ptisanæ imperandus est, qualem suprà ad gonorrhœam proposuimus, ægerque diætâ tenuissimâ, hoc est solis jusculis ex pullo & vitulinâ carne confectis nutriendus. Alvus demùm enemate laxanda cum medullâ cassiæ.

3°. Missis remediis internis mochlicis & purgantibus, sicut externis astringentibus & repercutientibus quibuscumque, anodynis tantùm insistendum sub formâ lotionum, fomentorum, cataplasmatum. In hunc finem conducunt decoctum radicis althææ, & seminis lini, vel lac subtepidum, quibus scrotum identidem foveatur; vel cataplasma anodynum de micâ panis, aut emolliens cataplasma ex radicibus liliorum, foliisque hyoscyami, malvæ, brancæ-ursinæ ad putrilaginem coctis, quarum pul-

pæ lini farina, oleumque lumbricorum terreſtrium vel liliorum admiſceatur.

4°. Quòd ſi in hac primâ morbi periodo dolor acutiùs diſcruciet, utendum narcoticis, ut ſyrupo de diacodio, de karabe, laudano, tincturâ anodynâ &c. doſi conveniente.

5°. Remittente inflammationis, ac proinde febris & doloris vehementiâ, æger leni cathartico purgandus eſt, *v. g.* diluto decem drachmarum vel unciæ unius & ſemiſſis medullæ caſſiæ in ſeri lactis depurati lib. j. pro duobus hauſtibus.

6°. Tunc poſſunt ſine periculo admoveri cataplaſmata leviter reſolventia, inter quæ laudatur ſequens, ex quatuor farinis reſolventibus.

℞. *Farin. Hordei.*
Lupinorum.
Fœni græci.
Et Secalis ana ℥ ij.
Seminis Cumin. pulverat. ℥ ß.
Coq. in aqua comm. ad formam pultis ſpiſſioris, admiſce olei lumbricorum ℥ j ß. *F. Cataplaſma.*

Laudatur quoque ea terræ cimoliæ ſpecies, quæ colligitur in ſitulis cultrariorum, & quæ cotis & ferri ramentis conſtat; hæc ſupra linteum expanſa, ac debitè calefacta tumenti teſticulo cum ſucceſſu admovetur.

7°. Jam quoque in uſum tutò poſſunt advocari anti-venerea quæcumque internè ſumpta, quæ virus venereum alterando nativam ſemini hærenti fluiditatem poſſint reſtituere. Sed hæc repeti poſſunt ex cap. præcedente, ubi *de gonorrhœâ.*

8°. Tandem reſolutâ teſtium inflammatione ſupereſt utplurimùm durities quædam, major minorve, præſertim in epididymidum angulis, quæ ab indurato inſpiſſatoque ſemine procedit. Huic diſcutiendæ multa poſſunt conducere, 1°. Inunctio ex balſamo ſulfuris ſuccinato, vel ex oleis maſtichino, rutaceo & menthaceo *ana* commiſtis, & ſi ita videatur, additâ cerâ paululum inſpiſſatis in formam unguenti. 2°. Emplaſtrum de vigo quadruplicato Mercurio, emplaſtrum de ranis cum Mercurio, emplaſtrum de cicutâ, emplaſtrum diabotanum &c. quæ poſſunt vel ſeorſim, vel unà ſimul eâ quâ lubuerit proportione temperata, applicari. 3°. Inunctio ſimplex cum Mercuriali ſeu Neapolitano unguento, identidem repetenda cum debitis cautelis, ne ptyaliſmus advocetur. 4°. Imò verò omiſſis reſolventibus fortioribus, mira quandoque præſtant ſola relaxantia ut emplaſtrum de mucilaginibus, de ſpermate ceti vel ranarum &c.

9°. Dùm ea adhibentur medicamina, debent teſticuli ſuſpenſorio cingulo contineri, ne inaſſueto pondere vaſa ſpermatica nimiùm diſtrahant, & extendant, atque ideo ipſi obſtent reſolutioni ſeminis quo turgent.

10°. Quòd ſi adhibitis incaſsùm remediis anodynis, reſolventibus, diſcutientibus, inflammatus teſtis in ſuppuratum vergat, quod patet ex phlegmones diuturnitate & ex ſymptomatum redintegratione, quæ puris confectionem comitari ſolet; tunc iterato venæ ſectionis uſu, ſi morbi vehementia ita exigat, continuandus eſt uſus cataplaſmatum emollientium

qualia præscripsimus suprà *cap.* 3. §. 1. Imò etiam adaugenda est maturans eorumdem efficacia, additis unguento basilico, fermento veteri, vel cochleis terrestribus testâ exemptis & in putrilaginem contusis.

11°. Deinde ubi primùm levi partis cujusdam mollitie, vel obscurâ quâdam fluctuatione, vel symptomatum urgentium remissione constiterit pus jam alicubi confectum latere, via ipsi citò paranda, ne mollem testis substantiam funditùs corrumpat: Solent in hunc finem nonnulli cauterium adhibere potentiale, sed parùm laudabili consilio, quoniam deleteriæ cauterii partes testis tunicas admodùm sensiles rodendo graves convulsiones erethismo sæpenumerò excitant: Quapropter satius est phlebotomo partem incidere, levi quidem manu, ne testis substantia altiùs sauciatur, & mediocri aperturâ, quæ puris effluxu sufficiat quidem, testis verò substantiam nimiùm non pessundet.

12°. Educto pure, abscessûs cavum bis in die detergendum est injecto decocto hordei cum melle rosaceo, ac penicillis molliter replendum, qui levi & anodyno digestivo madidi sint ex terebinthinâ Venetâ, vitello ovi & guttis aliquot olei de hyperico, unà mistis & subactis. Dein finitâ suppuratione, dum carnes succrescunt, ulcus eluendum est aquis Thermalibus, Balerucanis, Borboniensibus, Baregianis &c. & curandum balsamo Arcæi, cui guttæ aliquot balsami viridis Metensium poterunt adjici, ut firmior cicatrix inducatur.

13°. Verùm si inflammatus testis incipiente gangrænâ corripiatur, si suppuratione nimiâ funditùs corruptus sit, aut si skirrho jamdudùm affectus carcinomatodes fiat, abjectâ omni cunctatione, abscindendus erit castratione.

14°. Denique si fistulosum ulcus in suppurato teste supersit, si testis totus skirrhodes remaneat, aut si notabilis & skirrhodæa durities testis vel Epididymidis partem aliquam occupet, necessariò adhibendæ sunt inunctiones mercuriales, quæ sunt in morbis venereis contumacioribus tanquam sacra anchora: Hac enim methodo solâ potest sanguis efficaciter alterari, semen crassius, quod in teste hæret, atteri, ac demùm corrigi virus venereum, quod vel jam pridem latet in sanguine, vel eidem saltem recenter commistum fuit ob gonorrhœam suppressam, & à quo superstites morbi reliquiæ foventur.

§. II. DE VENEREO PERINÆI ABSCESSU.

Quot partes inflammentur in gonorrhœâ?

Tres partes sunt quæ in Gonorrhœâ inflammatione afficiantur modò simul, modò seorsim, ut suprà vidimus, nimirùm vesiculæ seminariæ, prostatæ, & glandulæ Cowperianæ. Si gravior ergo & nimiùm virulenta gonorrhœa contracta sit; si conveniens gonorrhœæ curatio diutiùs negligatur; si omissis venæ sectionibus & anodynis remediis, mochlica, drastica, vehementiora purgantia præpostere adhibeantur; si imprudenti veneris usu, potatione vini meracioris aut liquorum ardentium, equitatione, exercitio nimio &c. morbus exasperetur; si virulenti seminis effluvium injectionibus stypticis & astringentibus temerè cohibeatur, in his singulis casibus grave periculum imminet, ne partes distractæ & inflam-

matæ, ſanguinis hærentis copiâ, arteriarum diſtentarum pulſatione vehementiore, ac collecti ſeminis virulentiâ & acrimoniâ diſcindantur, atque tandem putrefacto ſanguine qui à diſciſſis effluit & virulento ſemini permiſcetur, in verum abſceſſum abeant in perinæo latentem.

Poſſunt ergo, imò debent hæc omnia inter cauſas abſceſsûs perinæi enumerari, qui ſupervenit gonorrhϾ, maximè quidem ſi in ægrotante accidant, cujus acrior ſit ſanguinis diatheſis, aut qui veſiculas ſeminarias, proſtatas, glandulaſve Cowperianas prægreſsâ multiplici gonorrhœâ labefactatas habeat. *Quot loca ſoleant abſcedere in gonorrhœâ & cur abſcedant?*

Attamen experientiâ compertum eſt gonorrhœam quidem, quæ in veſiculis ſeminariis tantùm aut proſtatis ſedem habuerit, rariùs in abſceſſum degenerare; ſive quòd major firmiorque illarum moles dilacerationi, ſine quâ ſuppuratio nulla fit, magis reſiſtat; ſive quòd multa, lata, brevia emiſſaria, quæ ex illis partibus in urethram aperiuntur, liberiorem viam hærenti & corrupto ſemini præbeant, unde minori efficaciâ concludentes cellulas debet erodere: Contrà verò gonorrhœam, in quâ glandulæ Cowperianæ affectæ ſunt, in abſceſſum frequentiùs abire, ratione contrariâ, ſive quòd minor & mollior illarum moles faciliùs corrumpatur; ſive quòd ſemen inibi collectum, cùm longo, obliquo, anguſto ductu in urethram effundatur, diutiùs in ipſis reſtitet, atque adeò ipſarum contextum promptiùs peſſundet.

Cæterùm 1°. A quâcumque causâ, & in quâcumque perinæi parte ſuppuratio fiat, ſymptomata omnia, quæ gonorrhœam comitantur, ut dyſuria urens; tumor, calor, dolor, tenſio, rubor perinæi, imò ipſius penis multùm intenduntur; nec mirum, cùm ſuppuratio incipiens ſit ultimus inflammationis gradus. *Symptomata abſceſsûs in perinæo.* *1. Recrudeſcunt ſymptomata gonorrhϾ.*

2°. Quin imò accedit dolor pulſativus manifeſtus, quoniam arteriæ per partem inflammatam & ſuppurationi proximam diſtributæ, cùm ſtagnante ſanguine turgeant, ab eo qui jugiter appellit quâlibet cordis ſyſtole, & magis & validiùs dilatantur, ac proinde alternatione eâdem dolentes partes vehementiùs & dolorificè quatiunt. *2. Dolor pulſativus.*

3°. At verò factâ ſemel ſuppuratione, remittuntur ſymptomata omnia quæ recruduerant, ceſſatque pulſativus dolor, quia ſolutâ continui unitate, ſauciatæ & diſciſſæ partes jam minùs tenduntur, ac circulanti ſanguini debiliùs obſtant. *3. Factâ ſuppuratione omnia remittuntur.*

4°. Pus in abſceſſu latens, pro qualitate magis vel minùs acri, ſinus ſibi cudit varios partium juxtà poſitarum eroſione, vel introrsùm, & tunc ex urethrâ effluit; vel extrorsùm, & tunc à perinæo manat; vel in utramque partem, & tunc utrinque profluit, & ab urethrâ, & à perinæo. Quin etiam vidimus non ſemel cuniculos iſtiuſmodi in urethrâ & in perinæo multiplicari, imò verò pertuſis recti tunicis in podicem aperiri, ita ut urethræ principio & ani extremo cum perinæo per vias latentes communicantibus, urina, pus, fæces alvinæ liquidiores, flatuſque urethrâ, podice, aut perinæi fiſtulis promiſcuè excernerentur. *4. Cuniculi in varia loca.*

5°. Calli varii ſinuum latera citò obſident, quoniam hærentis puris particulæ non paucæ limpham per confinia circulantem ita inſpiſſant, ut inaſſueta durities inde concilietur, quod promptiùs ſolet accidere, ſi urina aut fæces in ſinus illos irrumpant. *5. Calli multi.*

6. Fistulæ multiplices.

6°. Hinc ergo multiplices perinæi fistulæ; variè cum urethrâ, cum ano; inter se communicantes; quæ modò paucum, modò multum, modò serosum & tenue, modò viscidum, modò sanguinolentum pus profundunt; inflammantur modò, modò inflammationis expertes sunt, pro diversis erratis in victu aut in usu rerum non naturalium.

Quæ partes possint abscedere in gonorrhœâ in fœminis?

Quæcumque de viris hactenus dicta sunt, debent hæc eadem de mulieribus intelligi, sed mutatis mutandis. Fiunt in illis ex suppuratâ gonorrhœâ abscessus in prostatis, quorum pus nisi per lacunas evacuetur, viam sibi sensim cudit vel in urethram vel in vaginam. Idem accidit in interfœmineo, si glandulæ Cowperianæ, quæ ibidem in fœminis latent, ex gonorrhœâ virulentâ inflammentur & suppurentur, & tunc abscessus vel in vaginam, vel in podicem, vel in utramque partem aperiri solet. Quòd ad botryformes vaginæ glandulas, quæ in fœminis tertiam gonorrhœæ sedem præbent, vix permittit conformationis ac sitûs ratio, ut in abscessum abire possint, sed venerea vaginæ ulcuscula inducunt, si inflammatæ suppurentur, ut infrà suo loco probabimus.

Diagnosis abscessûs in perinæo.

Diagnosis. Abscessus *fiens* dignoscitur exacerbatione symptomatum omnium, quæ inflammationi propria sunt; *Factus* verò symptomatum eorumdem mitigatione, partis inflammatæ mollitie, obscurâ puris latentis fluctuatione.

Exterior & quasi subcutanea puris fluctuatio ad ani confinia Cowperianas glandulas; Interior & profundior vesiculas seminarias, aut prostatas affici demonstrat; Has quidem, si ano; illas verò, si penis radici proximior sit; dextras sinistrasve, prout in dextro vel in sinistro latere percipitur.

Fistulosa perinæi ulcera externa oculis patent; situs, numerus, commercia eorumdem vel ex accidentibus manifesta sunt, vel immisso specillo explorantur. Interna verò ex frequenti puris effluxu per urethram, ex obscuro doloris sensu in perinæo, ex frequenti urethræ inflammatione cum stranguriâ, quæ puris exundatione cessant, demùm ex prægressis gonorrhœis, & methodo quâ curatæ fuerunt abundè conjiciuntur.

Prognosis abscessûs in perinæo.

Prognosis. Abscessus quivis in perinæo periculosus, quia partes glandulosas afficit, quas ad cicatricem perducere facile non est.

Eò periculosior, quò major & profundior; hinc periculosiores abscessus vesicularum seminariarum & prostatarum, quàm glandularum Cowperianarum.

Periculosissimus, si pus conclusum diutiùs lateat, quia hinc multiplex & callosus sinus progerminat, quo urethræ principium, podex & perinæum multifariam corrumpuntur.

Ulcus externum & fistulosum perinæi haud facilè; internum, quod in urethram apertum est, difficillimè curatur; & neutrum ferè unquam, nisi inciso perinæo & detectâ morbi sede.

Multiplicia & fistulosa perinæi ulcera, quæ cum urethrâ & ano communicant, vix debent curanda suscipi, cùm non liceat intimos morbi recessus perscrutari, sine quo tamen luditur opera, vel saltem non liceat, nisi cum maximâ partium deperditione, & incisione multiplici, quod semper periculosum est. Proinde utplurimùm satius est *palliativam* cura-

tionem adhibere, ne infametur operatio, quæ multis ſaluti fuit, quod maximè verum eſt de ægrotis morbo diuturniore exhauſtis & emaciatis, & in quibus ſanguis vitio non vacat.

Curatio. Therapeia quadruplex ad quadruplicem morbi ſtatum reperiunda eſt. 1°. Ad ſuppurationem imminentem, quam omni ope atque operâ oportet præcavere, ſi præcaveri poſſit; 2°. Ad abſceſſum in perinæo genitum, unde pus ſemel confectum educi debet quàm ocyſſimè; 3°. Ad cuniculos multos, varios, quos pus diutiùs concluſum egit in varia loca finitima, & quos incidere neceſſe eſt; 4°. Ad mitigationem palliativam morbi, ſi ad curationem deſperati aggredi non liceat. Curatio abſceſsûs in perinæo

I. Nihil non tentandum eſt ut imminens perinæi ſuppuratio præcaveatur. Venæ ſectiones iterandæ frequenter & largiter; diæta tenuis, & corporis quies imperanda; cauſæ externæ, unde inflammatio recruduit, diligenter amovendæ; larga potatio ptiſanæ refrigerantis, de quà ſuprà *cap.* 1. præſcribenda; paranda fomenta & ſemicupia emollientia, temperantia, anodyna, ex decocto althææ, brancæ urſinæ, malvæ, violariæ, aut ex lacte tepido; admovenda cataplaſmata anodyna, relaxantia, de micâ panis, aut ex emollientibus pulpis radicum althææ, nymphϾ, liliorum alborum &c. foliorumque malvæ, brancæ urſinæ, betæ, violariæ &c. Injiciendi clyſteres cum decocto emolliente, cum ſero lactis, cum medullâ recenter extractâ caſſiæ ad ℥ j. &c. Adhibenda narcotica, ut ſyrupus diacodii, tinctura anodyna, laudanum &c. quæ dolorem leniendo reſolutioni faveant &c. I. Suppuratio præcavenda.

II. Quòd ſi fruſtrato remediorum ſucceſſu inflammatio in ſuppuratum abierit, puri latenti, ubi primùm certa ſui dederit indicia, via paranda eſt, ne ſinus ſibi cudat, ac varios callos inducat. II. Abſceſſus incidendus.

Itaque 1°. Immiſſo in urethram cathetere, locus abſceſsûs aperiendus eſt ſectione, quæ ſit ad raphen parallela, breviore vel longiore, magis minùſve altâ pro ipſius abſceſsûs ſitu, extenſione, altitudine, ſed ab urethrâ, quam catheter indicat, cautè declinando.

2°. Immiſſo in vulnus digito, ſi qui ſinus adſint, incidendi; ſi quæ ligaturæ, diſſecandæ, ac omnia quantùm fieri poterit, ex arte ita complananda, ut pus nullibi lateat, ut remedia quòcumque penetrent, ut omnia conſpici, vel ſaltem facilè explorari poſſint.

3°. Quin imò, ſi qui calli lateant, exſcindendi ſi loci ratio permiſerit, vel ſaltem digitis conterendi, aut quod præſtat, ſummo ſcalpello ſcarificandi, ita ut procuratâ ſuppuratione ſpontè evaneſcant, neque adeo opus ſit adhibendis cathæreticis, quæ ulceris oras depaſcendo & ſuppurationem in dies renovando, coitionem impediunt vel morantur.

4°. Vulnus carpto tomento opplendum primâ curatione; deinde curandum cum vulgari digeſtivo, ſi omnia ſatis ſana eſſe videantur; ſin minùs, cum digeſtivo, cui oleum hyperici, tinctura myrrhæ aut Ægyptiacum, admiſta ſint, ſi putrefactio nimia in gangrænam videatur vergere.

5°. Procedente ſuppuratione, ulcus mox injectionibus detergentibus, nempe decocto hordei cum melle roſato, & poſteà vulnerariis, ut decocto hyperici, agrimoniæ, ſaniculæ, bugulæ &c. quotidie eluendum eſt; ac demùm adhibito balſamo Arcæi, imò verò balſamo viridi, ſi molliores carnes ſuccreſcant, ad cicatricem deducendum.

6°. In hac autem curatione ea præcipuè cautio adhibenda eſt, ne quis ſinus, utcumque exilis, curantem Chirurgum ſuperſtes fallat; ideoque perpetuò attendendum eſt ad indolem copiamque puris, quod effluit; ad indolem carnium, quæ progerminant; ad laxitatem duritiemve partium quæ ulceri contiguæ ſunt; ut inde ſigna colligi poſſint, quæ ſinum alicubi latentem arguant, vel quæ ab importuno metu tandem liberent medentes.

III. Ulcera fiſtuloſa diſſecanda.

III. Verùm ſi ægrotantium incuriâ, vel negligentiâ medentium pus diutiùs coercitum cuniculos in finitima loca latenter egerit, tunc non diſſimili, ſed tamen paulò difficiliore operatione opus erit, quam variam pro vario ulcerum fiſtuloſorum ſitu, & vario eorumdem commercio cum vicinis partibus inſtitui neceſſe eſt.

Nam 1°. Si ulcus vel ulcera internè cæca extrorsùm tantùm aperiantur, tunc eâdem planè methodo, quam propoſuimus, operatio inſtituenda eſt, hoc uno tantùm diſcrimine quòd ad cuniculos omnes diſſecandos, & ad callos vel forfice exſcindendos, vel ſuppuratione diſſolvendos, vel abſumendos cathæreticis tantò cautiùs ac diligentiùs attendendum ſit, quantò plures & frequentiores tum hi, tum illi in fiſtuloſis ulceribus adeſſe debent.

2°. Si ulcus vel ulcera utrimque pervia, & extrorsùm & introrsùm in urethram ſimul aperta ſint, ab incidendâ urethrâ tunc abſtinere nullomodo licet: Quapropter immiſſo cathetere ſulcato, ulceratæ pars urethræ & perinæi longitudinali plagâ ſecundùm catheteris ſulcum, ſcalpello ſeu lithotomo diſſecanda, non ſecùs ac in lithotomiâ. Dein cætera omnia, ut in præcedente caſu peragenda; ſinus & cuniculi omnes incidendi; calli exſcindendi, & ſi qui ſuperſint vel ſuppuratione vel cathæreticis abſumendi; vulnus demùm arte eâdem, iiſdemque remediis curandum. Hæc una eſt diſcriminis ratio, quòd cùm diſſecta ſit urethra, catheter in veſicâ detinendus ſit, quemadmodum in lithotomiâ ex uſu eſſe conſuevit, ut eâ arte urina ab ulcere quantùm fieri poteſt avertatur, cui ſale ſuo ammoniacali multùm noceret, donec tandem coalitio internorum labiorum urethræ catheteris uſum inutilem faciat.

3°. Si ulcus vel ulcera externè occluſa introrsùm tantùm in urethram conniveant, planè eadem operatio inſtituenda eſt, ac cautiones eædem adhibendæ, ut morbus perfectam abſolutamque curationem recipiat. Cæterùm notari velim abſceſſum iſtiuſmodi in perinæo, qui illæsâ cute in urethram tantùm pateat, rarum eſſe, ideoque cum purulento proſtatarum aut veſicularum ſeminariarum ſtillicidio ab incautis confundi poſſe, à quo tamen videtur ſatis apertè diſtingui, 1°. Quòd puris profluvium uberius ſit; 2°. Quòd tumor mollis adſit in perinæo cum fluctuatione collecti humoris; 3°. Quòd tumor ille creſcat cùm urina emittitur, parte ſcilicet lotii illuc illabente ab urethrâ quâ difficiliùs decurrit. 4°. Quòd preſſus detumeſcat pure cum lotio per urethram exundante, quæ ſingula abſceſsûs præſentiam, ejuſdemque cum urethrâ commercium abundè arguunt.

4°. Denique ſi ulcus vel ulcera, quæ extrorsùm pateſcunt, non modò cum urethrâ ſed cum podice etiam communicent, operatio, ſi fortè tentanda videatur, eodem modo tunc celebranda eſt ac in caſu præcedente, ſed

sed cuniculorum ductum sequendo ad podicem usque extendenda est, ubi sectio eadem institui debet, ac in ani fistulâ. Cæteroquin cautiones omnes eædem ac in præcedentibus casibus adhibendæ.

IV. Malum si insanabile sit, palliativis remediis mitigandum.

IV. Demùm si malum radicalem & absolutam curationem admittere non videatur, ut cùm ulceribus multis, obliquis, fistulosis, callosis, sinuosis, cum urethrâ & podice hinc & inde communicantibus perinæum totum suffossum est, maximè si æger valetudine infirmus & cachecticus sit, atque febre lentâ quâ contabescit valdè extenuatus, palliativam saltem therapeiam adhibere necessum est, quæ morbi augmento obviam eat, vitamque licet miserrimam possit producere: Ad quem finem valent,

1°. Quæcumque muriaticam sanguinis acrimoniam minuunt, eluunt, vel demulcent; ut diæta tenuis, humectans, refrigerans; abstinentia à vino, venere, exercitiis, equitatione, pathematis animi vehementioribus; balnea tepida aquæ dulcis; juscula aut apozemata refrigerantia; lactis usus etiam pro omni alimento; iterata cathartica blanda ex diluto ℥ ij. medullæ cassiæ in seri lactis depurati lib. j. vel ex mannæ calabrinæ ℥ ij. in cyatho prisanæ dissolutis, additâ salis vegetalis ʒ j. si ita è re esse videatur.

2°. Quæcumque ulcera detergunt, ut aquæ minerales acidulæ & ferruginei saporis; prisana vel bochetum ex radicibus & lignis sudorificis; infusiones *Traumaticæ* seu vulnerariæ, ut saniculæ, bugulæ, alkimillæ, salviæ, menthæ &c.

3°. Quæcumque balsamica sunt, adeoque cava ulcera explent & ad cicatricem deducunt; vel saltem compescunt, cohibentque ne serpant, ut Terebinthina Chia vel Veneta ad ʒ j. Balsama de Copaü, Peruvianum, Canadense &c. ad gutt. vj. viij. x. xij. saccharo pulverato obvoluta in bolos, vel unà cum syrupo capillorum veneris confusa ut uno haustu exsorbeantur.

4°. Quæcumque partium affectarum tonum firmant, humoresque ibidem congestos liquefaciunt, ac ideò utroque nomine circulationi tum sanguinis tum limphæ promovendæ idonea sunt, ut fotus vel embroche perinæi cum aquis thermalibus, Balerucanis, Baregianis, Borboniensibus &c. aut inunctiones suspensâ manu identidem repetendæ cum unguento mercuriali.

§. III. DE SEMINIS STILLICIDIO, *sive* DE GONORRHOEA QUAM HABITUALEM DICUNT.

Descriptio præternaturalis stillicidii seminis.

Qui gravi & diuturnâ, vel frequentiore gonorrhœâ laboravêre, solent non rarò mensibus & interdùm annis aliquot, imò quandoque toto vitæ tempore involuntarium seminis profluvium pati sine ullo venereæ voluptatis sensu, vel saltem cum sensu minimo; modò quidem copiâ paucum sed perpetuum, quod jugi fluxu distillet, cùm ambulant, sedent, aut alia quævis munia obeunt; modò verò rarius sed simul uberius, quod guttis majoribus exundet, cùm ad egestionem etiam parùm difficilem nituntur; cùm libidinosè cogitant; aut cùm tento veretro ad venerem sese comparant.

Quomodo semen suis conceptaculis coerceatur in statu naturali?

Constat autem ex Physiologiâ semen fermè totum, quod ab urethrâ defluit, è vesiculis seminariis aut è prostatis manare; fœcundum quidem & prolificum ab illis, in quas à testibus convehitur per vasa deferentia; infœcundum verò & merè limphaticum ab his, ubi secernitur. Vesiculæ autem seminariæ cum urethræ ductu communicant binis emissariis, unaquæque suo, inter quæ exigua interjacet prominentia *caput Gallinaginis* sive *Veru-montanum* nuncupata. Prostatæ verò in urethram hiant osculis duodecim, numerosioribus quidem sed etiam angustioribus, ut serosius tenuiusque semen, quod recondunt, arctiùs concludant.

Cæterùm hæc seminis emissaria interjectis fibris muscularibus, quæ sphincterum vice funguntur, ut multi putant, vel solo circumpositarum partium elatere ita occluduntur in statu naturali, ut ne gutta quidem seminis extillare inde possit, nisi vesiculæ seminariæ aut prostatæ validè comprimantur, tum systalticâ membranarum circumvestientium constrictione, tum simultaneâ musculorum erectorum & acceleratorum superincumbentium contractione, ut in ejaculationis opere solenne est.

Quæ sint stillicidii præternaturalis causæ.

Liquet inde seminis stillicidium præternaturale, de quo agitur, gemino emissariorum vitio produci, 1°. Si nimis ampliata & dilatata sint, atque semi-aperta in urethram continenter hient. 2°. Si partium ambientium inertiâ & laxitate debiliùs constringantur, unde nimis laxè conniveant, nec semen vi constrictoriâ coerceant satis efficaci. A priore quidem vitio dependet perpetuum & stillatitium profluvium seminis; à posteriore verò profluvium alterum, quod identidem recurrit, simul ac vesiculæ seminariæ aut prostatæ vel leviter premuntur, ut in egestione paulò difficiliore, vel parumper constringuntur, ut in primâ venereæ voluptatis promulside.

Solet autem vitium utrumque emissariis conceptaculorum seminariorum à gonorrhœâ gravi, diuturnâ, frequente induci, atque adeò nequaquam mirum est alterutrum seminis stillicidium gonorrhœis istiusmodi superesse. Nam 1°. Semen purulentum debet in gravi aut diuturnâ gonorrhœâ emissaria, unde effluit, vel copiâ dilatare, vel acrimoniâ corrodere, ac utroque modo eadem prætermodum ampliare; 2°. Partes, quibus emissaria eadem cinguntur, inflammatione adjacentium prostatarum & vesicularum seminariarum tumefactione, continuoque puris copiosi transfluxu distractæ & elongatæ ultra tonum, debent inde debiliùs constringi, atque adeò emissaria ignaviùs occlusa seminis stillicidium ex levissimâ pressione frequenter permittere.

Quibusnam causis stillicidium foveatur?

Hæc utraque causa stillicidii seminis plerumque fovetur, tum vitio seminis ipsius, si à veneno venereo aut remediis phlogisticis tantam acrimoniam contraxerit, ut vesiculas & prostatas ad frequentiorem & ferè continuam expressionem irritando sollicitet: tum vitio ipsarum prostatarum & vesicularum, si diuturnâ & assiduâ phlogosi affectæ acutiùs sentiant, ac faciliùs in erethismum adigantur, quo collectus humor ad egressum perpetim urgeatur. Sic notum est lippitudinem, quæ à glandularum palpebras ambientium laxitate dependet, ab earumdem phlogosi & humoris lemosi acrimoniâ non parùm intendi.

Sympto-

Symptomata. 1°. Si perpetuum adsit seminis stillicidium, utcumque pau-

cum, rarior inde futurus est ad venerem stimulus : quia semen in vesiculis seminariis & prostatis parciùs collectum, copiâ, calore, morsiunculis venerem rariùs sollicitabit.

mata stillicidii. 1. Segnities ad venerem.

2°. Hoc autem maximè verum est, si vesiculæ seminariæ afficiantur; minùs verò, si solæ prostatæ : quia semen, quod vesiculis seminariis continetur, magis actuosum, energicum, efficax est, & proinde ad venerem magis facit; contrà verò prostatarum semen vappidius est inertiusque, & ideo ad venerem minùs efficax.

2. Ad venerem inertia.

3°. Quòd si seminis profluvium continuum non sit, sed identidem tantùm rariùsque recurrat, haud tanta futura est ad venerem frigiditas : quia semen in conceptaculis copiosius colligi, ac proinde paulò majori efficaciâ libidinem accendere poterit, præsertim si semen quod profluit, non à vesiculis seminariis, sed à prostatis tantùm promanet.

3. Minor aliquando frigiditas ad venerem.

4°. Verùm si tento veretro in armis aliquandiù standum sit, semine citiùs quàm par esset profluente, atque adeò subtracto veneris stimulo languidus penis brevi flaccescet ante aggressum opus, unde manifesta saltem ad venerem minùs parabilem impotentia.

4. Erectio tamen neque firma, neque diuturna.

5°. Demùm si copiosum sit seminis profluvium, consequens est exhaustâ sensim balsamicâ & spirituosâ sanguinis parte, marcorem, phthisim, tabem dorsalem inducenda esse, ratione eâdem eâdemque de causâ ac in iis, qui venere immoderatâ sese extenuant.

5. Marcor & tabes.

Diagnosis. Morbus & causa morbi primaria, gonorrhœa scilicet, indicantur ægrotantis confessione.

Diagnosis.

Geminæ morbi species ex se patent, atque inde colligere facile est, quonam vitio seminis emissaria laborent, cùm stillatitium profluvium ab emissariorum ampliatione, quæ semi-hiulca; profluvium verò intermittens ab emissariorum laxitate dependeat, quæ inertiùs occlusa sunt.

Tandem haud arduum est utræ ex vesiculis seminariis prostatisve in vitio sint dignoscere. Semen enim tenue, serosum, limpidum à prostatis; spissum verò, viscidum, albicans à vesiculis defluit.

Prognosis. Seminis stillicidium raò periculosum est, nec unquam nisi nimium sit, quod rarum est.

Prognosis.

At si non periculosum, saltem incommodum est, potissimùm iis, qui dolent funeratam vel funeri proximam eam partem habere, quâ se Achilles esse gloriabantur.

Curatu difficilius est stillicidium seminis perpetuum, quàm profluvium identidem recurrens, cùm difficilius sit latiorum emissariorum amplitudinem minuere, quàm partibus inertiâ peccantibus tonum reddere.

Curatio. 1°. Cùm experientia docuerit perpetuum seminis stillicidium, præter emissariorum laxitatem, à levi prostatarum & vesicularum seminariarum, aut earumdem emissariorum phlogosi quandoque foveri, sicut in lippientibus vitiosam lemarum secretionem à simili glandularum, quæ palpebras cingunt, affectione dependere diximus, præstat initio unam aut alteram venæ sectionem præmittere, quâ methodo vidi non semel recens seminis profluvium feliciter curatum fuisse.

Curatio.

2°. Simili de causâ, cùm seminis acrimonia à veneno vel à remediis contracta stillicidium plerumque intendat, demulcentia adhibenda sunt,

ut balnea domestica, aquæ minerales acidulæ, jusçula vel apozemata diluentia & temperantia, serum lactis chalybeatum & succo fumariæ alteratum, lac ipsum semel aut bis in die, imò etiam pro omni alimento.

3°. Inde ad vulneraria & balsamica deveniendum, quæ ulceris reliquias, si quæ in seminis conceptaculis lateant, detergant & ad cicatricem perducant. In hunc finem utilia sunt infusa levia ex vulnerariis herbis Helveticis, vel sola vel lacte affuso temperata; infusa simili modo parata cum foliis menthæ vulgaris & millefolii; bocheta aut decocta ex radicibus & lignis sudorificis jam suprà præscripta, *Cap. de gonorrhœâ*: Therebinthina Veneta, vel cocta vel ovi vitello diluta à ʒ ß. ad ʒ j. Balsama varia de Copaü, de Tolu, Peruvianum, Canadense &c. à guttis sex ad duodecim cum saccharo pulverato in bolum conformata &c.

4°. Utiliter quoque adhibentur fomenta vel embroches perinæi, aut injectiones in urethram cum decoctis vulnerariis, vel quod præsentius est, cum aquis thermalibus, ut hoc modo vitiosa partium laxitas corrigatur.

5°. Quòd si hæc universaliora minùs benè succedant, advocanda erunt in usum styptica & astringentia interna, quæ virtute specificâ pristinum tonum emissariis restituant. Hac virtute pollent corallia rubra præparata, oculi cancrorum fluviatilium, succinum, diaphoreticum minerale, vel quæ efficaciora sunt, cornu cervi philosophicè præparatum, spodium, terra sigillata, creta Briançonensis, lapis hæmatites, sanguis draconis, alumen rupeum, crocus Martialis astringens &c. ex quorum tribus quatuorve tenuissimè tritis, *ana* ad dosim quindecim granorum præscriptis, & conservâ rosarum vel syrupo cydoniorum exceptis boli vel opiatæ parantur, quibus per dies aliquot utendum est.

6°. Possunt quoque tutò adhiberi injectiones astringentes, modò semen ab omni seminio venereo immune sit, & proinde possit sine periculo intùs coerceri. Præparantur injectiones istiusmodi ex radicibus bistortæ, tormentillæ, pimpinellæ, gallis, balaustiis, malicorio, cupulis glandium &c. in aquâ fabrorum decoctis, unciæ cuilibet decocti addendo grana aliquot sacchari Saturnini vel aluminis rupei. Celebris est ad eumdem scopum injectio, quæ fit cum pulvere dicto *de Verny*, cujus semidrachma in unciis octo aquæ stillatitiæ plantaginis dissolvitur. Hujus autem pulveris conficiendi processum infrà proponemus ad Operis calcem, in Mantissâ quarto libro adjiciendâ. Sed de his omnibus fusiùs infrà *Lib.* 4. *Cap.* 10. ubi *de curatione gonorrhœæ difficilis*, quæ post administratam hydrargyrosim aliquando superest.

7°. Ut curatio profluvii feliciter succedat, servanda est diæta tenuis, humectans, refrigerans; æger venere, vino, exercitio vehementiore, equitatione diù se abstineat, vel iisdem parcè utatur; urinam diutiùs ne contineat, & alvum, si tenera non sit, enemate emolliente frequenter injiciendam curet.

Mulieres quoque seminalis humoris stillicidio obnoxiæ sunt a-

Cæterùm ut in viris, sic etiam in fœminis gonorrhœa gravis aut diuturna solet inferre profluvium stillatitium seminalis humoris, qui à prostatis, glandulis Cowperianis, vel botryformibus vaginæ glandulis extillat. Sed ipsæ stillicidium istiusmodi parùm curant, quod cum fluore muliebri amant confundere, nec medicam opem expetunt, cùm incom-

modo muliebrium madori providere soleant ipsæ fotu ex decoctione lithargyrii in aquâ fabrorum, vel in aceto. Quòd si tamen malum adeo ingravescat, ut à Medico opem cogantur petere, methodo eâdem, qualem modò præscripsimus, curandæ venient. liquando post gonorrhœam.

§. IV. DE STRANGURIA CONTUMACI, FREQUENTIORIS GONORRHOEÆ PEDISEQUA.

Descriptio stranguriæ, quæ gonorrhœæ pedisequa est.

Gonorrhœam virulentam, diuturnam, frequentiorem stranguria contumax, & ut vulgò aiunt, *habitualis* non rarò sequitur, in quâ non pleno alveo, non fluxu æquabili & continuo; sed filo tenui, sæpiùs interrupto, & bifido urina redditur; non motu facili longè prosilit, sed vix prorumpit conatu maximo; non potest in vesicâ commodè diù contineri, sed inquieti & crebrâ stimulatione ad mictitandum sollicitat.

Hæc tamen, quamdiù modum tenent, tolerabilia sunt. At si Baccho, venere, exercitio, equitatione, vigiliis, acriore diætâ, animi pathematis vehementioribus exacerbentur, calere, dolere, reniti perinæum; stranguriam in ischuriam derepente mutari, continuum quidem esse micturiendi desiderium, sed urinam omninò supprimi; & conatu etiam maximo vel nihil, vel pauculum quid mucosum, pituitosum, purulentum excerni frequenti observatione compertum est, unde febris accenditur; tumet, dolet, tenditur vesica ultra modum plena, cum periculo imminentis inflammationis; accidit vomitio urinam redolens, ac tandem cætera omnia symptomata ingruunt, quæ solent ischuriâ inferri.

Perseverat eadem morbi vehementia longiori vel breviori temporis spatio, pro causarum energiâ, ægrotantis temperaturâ, urethræ & vicinarum urethræ partium labe, remediorum adhibitorum successu, donec sensim remittente paroxysmo urina primùm stillatim guttis raris & parvis, dein guttis grandioribus & crebrioribus, demùm filo tenui sed continuo rursùs prodeat. Tunc ubi primùm procedente resolutione partium tonus relaxatus est, solet quandoque per unum aut alterum diem quid mucosum, pituitosum, purulentum, saniosum &c. guttatim emitti.

Cæterùm si immisso cathetere urethræ ductus cautè exploretur, tum etiam cùm omnia maximè libera esse videntur, via quidem in ipsâ penis longitudine facilè pervia esse solet, sed in perinæo ubi principio urethræ prostatæ & vesiculæ seminariæ adjacent, non unicum, sed duos, tres, quatuorve obices plerumque reperire est, successivè & ut sic dicam gradariè dispositos, urethram annullaribus ligaturis totidem stringentes, magis minùsve duris, magis minùsve latis, faciliùs vel difficiliùs superabilibus, tandem majori vel minori intervallo invicem dissitis. Hæc stranguriæ species producitur à variis obicibus, qui urethram obsident.

Inde ergo necessariâ consecutione manifestum est, stranguriam habitualem, quæ à gonorrhœâ ortum habet, memoratis in urethrâ obicibus, si urethræ ductum tantùm angustent; ischuriam verò, quæ stranguriæ identidem succedit, iisdem produci, si tumefacti urethræ canalem penitùs constipent. Docet autem tum Anatomica sectio eorum, qui dum in vivis erant, stranguriâ gonorrhœæ pedisequâ laboravêre, tum natura gonorrhœæ ipsius, à quâ stranguria induci solet, variorumque symp-

tomatum, quæ hunc affectum comitantur, obices iſtiuſmodi in ſex genera diſtinguendos eſſe : 1°. Ulcuſcula calloſa & cacoëthea, quæ in ipſis proſtatarum aut veſicularum ſeminariarum emiſſariis pertinaciùs inſident, 2°. Callos ſive cicatrices duriores & calloſas, quas ſanata ulcuſcula in urethrâ relinquunt, 3°. Carunculas, & excreſcentias ſive hyperſarcoſes, in quas ulcuſcula fungoſa urethræ abeunt, 4°. Veru-montanum prætumidum, quod in urethram ultra modum prominet, 5°. Proſtatas aut veſiculas ſeminarias duras, calloſas, skirrhoidæas, 6°. Eaſdem demùm fungoſas, ſpongioſas, & ad frequentem tumefactionem nimiùm faciles.

1. Ab ulceribus calloſis urethræ.

1°. Ferè quidem perpetuum eſt in gonorrhœâ, ut ſuprà dictum eſt, virulenti ſeminis profluvio ulcera varia produci in variis urethræ partibus, ſed præſertim in extremis proſtatarum & veſicularum ſeminariarum emiſſariis. Frequenter autem accidit, ſi gonorrhœa negligatur vel malè curetur, ut hæc urethræ ulcuſcula perfectè non ſanentur, ea verò maximè, quæ in ipſis proſtatarum aut veſicularum ſeminariarum emiſſariis ſita ſunt vel proximè adſtant, quoniam affluxu virulenti ſeminis, quod exinde jugiter ſtillat, continuò irritantur & foventur. Debent ergo ulcera, quæ initio levia, ſuperficiaria, mollia erant, tractu temporis in ulcera cacoëthea, fiſtuloſa, callis obſita degenerare, quibus urethræ ductum variè anguſtari, & urinæ fluxum magis vel minùs inhiberi continget, prout errore qualicumque diætæ auctâ ſanguinis effervefcentiâ vel acrimoniâ, ulcerum labia magis vel minùs intumeſcent.

2. A cicatricibus durioribus.

2°. Quòd ſi enata in urethrâ ulcuſcula ad curationem feliciter tandem perduci ſupponamus, ut ſæpiſſimè contingere minimè negamus, at ſaltem ſanata hæc ulcuſcula in cicatrices non rarò coibunt nimiùm duras, quæ in ſe ſtrictiùs conſtipatæ, quàm eſſet anteà illibata cutis ejuſdem loci, circularem urethræ ambitum anguſtabunt corrugando, potiſſimùm verò ſi ulcera profundiora fuerint, & obductæ eis cicatrices calloſæ ſint, ut in illis partibus frequenter accidit ſufficientis deterſionis defectu. Eo pacto urinæ fluxum ſtranguriâ retardari ; imò ſi cicatrices tumefiant, iſchuriâ ſupprimi poſſe manifeſtum eſt. Poſſumus in confirmationem exemplum adducere haud diſſimile, quo conſtat cicatricibus, in quas oris ulcera in ſyphiliticis poſt ptyaliſmum coaleſcunt, manſoriorum muſculorum tendines, quibus ulcera inuſta erant, ita corrugari & inferiorem maxillam ita furſùm retrahi, ut os vix diduci poſſit, ſed quaſi fræno adſtrictum videatur, quod gallicè dicitur *être bridé*.

3. A carunculis urethræ adnatis.

3°. Quin imò cùm ulcuſcula venerea in urethrâ progerminantia nedùm detergi poſſint, ſed è contrà jugi ſeminis putridi & acrioris urinæ illapſu magis in dies ſordeſcant, haud adeo rarum eſſe debet ſuperfluâ carnis luxurie in excreſcentias ſive hyperſarcoſes abire, ſeu ut vulgò aiunt, *carunculas*, calloſas aut fungoſas, magnas aut parvas, ſeſſiles aut penſiles, in his aut illis urethræ locis ſitas, numero plures paucioreſve &c. pro vitio vel copiâ ſucci nutritii, & pro latitudine, numero, ſitu ulcerum, unde liquet urinæ fluxum variè retardatum iri.

Novimus quidem omnimodam caruncularum in urethrâ exiſtentiam à plurimis nunc negari, ſed non alio forſan argumento, ut eſt genus hominum varium & mutabile, ac novitatis ſemper cupidum, quàm quòd non

ita pridem antiquiores Medici carunculas urethræ uno ore omnes haberent pro causâ unicâ ſtranguriæ, quæ gonorrhœis ſolent ſuccedere. Sed æquè culpabili præcipitantiâ hinc & inde graviter peccatum eſt. Antiquorum ignorantiæ parcendum non cenſemus, qui cæteras ſtranguriæ venereæ cauſas, & graviores & frequentiores prætermisêre; ſed nec Recentiorum temeritatem excuſatam volumus, qui caruncularum in urethrâ exiſtentiam audent ſine causâ pernegare, cùm analogia ab ulceribus quibuſcunque ſordidis ducta, imò, quod palmarium eſt, cùm ipſa cadaverum ſectio carunculas in ulceribus urethræ quandoque ſuccreſcere demonſtrent, non tam frequenter quidem ac olim ab Antiquis creditum eſt, & ab Agyrtis etiamnùm creditur, ſed ſatis frequenter tamen, ut carunculas inter cæteras ſtranguriæ cauſas recenſere neceſſe ſit.

4°. Saltem veru-montanum ſive caput gallinaginis, quod inter bina veſicularum ſeminariarum emiſſaria medium interjacet, in gravi & contumaci gonorrhœâ ſæpè erodi, tumefieri, inflammari, ac demùm ſi provida inflammationis reſolutio & ulcuſculorum deterſio negligatur, ut in gonorrhœis, quæ injectionibus aſtringentibus ſupprimuntur, in verrucam ſeu excreſcentiam degenerare debet, fungoſam, calloſam, skirrhoidæam, ſuperficie tenùs variè exulceratam, quæ variâ, multiplici de causâ magis minùſve intumeſcet, atque adeo fluenti urinæ obicem opponet perpetuum quidem, ſed variè variantem. *4. A verumontano skirrhoſo & verrucoſo.*

5°. Conſtat in omni gonorrhœâ proſtatas vel veſiculas ſeminarias, aut utraſque inflammatione aut exulceratione affici. Hinc ſi frequentior morbi ejuſdem iteratio eas partes jam labefecerit, aut ſi conveniens omittatur therapeia, conſequens eſt tacito mali progreſſu calloſa & fiſtuloſa ulcera in illis partibus productum iri, unde auctâ proſtatarum & veſicularum ſeminariarum mole adjacentem urethram comprimi & exiturienti urinæ obicem eâ ratione opponi manifeſtum eſt, ſed pro variâ partium prementium intumeſcentiâ varium. *5. A veſiculis ſeminariis, vel proſtatis induratis & calloſis.*

6°. Demùm è contrario, interiora proſtatarum aut veſicularum ſeminariarum, ſi altè eroſa carnium ſuccreſcentium luxuriei locum dederint, niſi cautè detergantur carne citò opplebuntur, molli, rarâ, fungosâ ſpongiæ inſtar, qualis ſordidis & calloſis ulceribus ſolet interdùm innaſci. Hinc ergo tumefient tum proſtatæ, tum veſiculæ ſeminariæ, & urethram appoſitam prement, majori vel minori momento, prout fungoſas carnes, quæ proſtatas vel veſiculas replent, magis vel minùs efficaciter dilatari & extumeſcere contigerit. *6. Ab iiſdem veſiculis vel proſtatis, carne molli & ſpongiosâ plenis.*

Sequitur ex allatâ ætiologiâ, 1°. Urethræ ductum in ſtranguriâ, de quâ agitur, ab obice qualicumque ex ſextuplici genere modò propoſito anguſtari vel comprimi. Ergo urina non jam pleno alveo ut anteà, ſed tenui tantùm filo profluet, magis vel minùs craſſo pro amplitudine viæ ſuperſtitis, quod de ipſo quoque ſemine, dum in actu venereo ejicitur, dictum volumus. *Symptomata ſtranguriæ. 1. Urina profluit tenui filo.*

2°. Quò major reſiſtentia exiturienti urinæ obnititur, eò veſicam efficaciore momento contrahi neceſſum eſſe, ut urina ſuperatâ reſiſtentiâ emittatur. Ergo urina jam non motu facili reddetur ut anteà, ſed niſu valido, qui reſiſtentiæ urethram anguſtanti reſpondeat gradu; quod etiam de ejaculatione ſeminis verum eſt. *2. Nitendum eſt ad meiendum.*

3. Nec tamen urina longè prosilit in arcum.

3°. Celeritatem urinæ, postquàm obices urethræ jam prætergressa est; tantò tardiorem esse, quantò magis urethræ via, quà transivit, ab obicibus angustata fuerit. Constat enim ex Physicis liquidum quodcumque, dum ab angustiore in latiorem canalem fluit, eò tardiùs in latiore moveri, quò canalis unde fluit, angustior est. Ergo urina emissa jam non in arcum longè prosiliet, sed lento reptatu ex urethrâ vix erumpet; idemque de ejaculatione seminis dicendum.

4. Plerumque divaricatur in duo fluenta.

4°. Æquabilem urinæ cursum ab obvio in urethrâ obice in duos rivos scindi, qui licet unà rursùs coeant, quandiu intra urethræ canalem coercentur, singuli tamen suam retinent determinationem, quâ ubi primùm spatium dabitur, in diversa loca extra urethram divaricantur. Ergo urina jam non rivo unico & cylindrico sed bifido profluet, quod magis vel minùs manifestum erit, prout obvius obex in urethram magis vel minùs prominebit.

5. Mictio dolorifica.

5°. Fluentum urinæ in oppositum obicem eò validiùs arietare, quò urethræ ductus angustior urinæ fluento magis obnititur. Ergo ea urethræ pars ab incurrente urinâ tantò fortiùs succutietur, & si inflammata vel ulcerata sit, atque adeo alterutro nomine sensu acutiore prædita, tantò magis dolorificè sentiet, quantò angustior erit urinæ via, unde dysuria frequens vel perpetua. Simili de causâ semen ipsum solet emitti cum dolore, in ipso actu venereo.

6. Stranguria per intervalla intermittens.

6°. Dysuriâ, si inter meiendum acriùs urat, validam urethræ constrictionem sympathicè proritari juxta leges naturalis partium consensûs, quæ voluntatis imperio cesset quidem, sed quæ redeat denuò simili urinæ appulsu, ut suprà explicatum fuit ubi *de gonorrhœæ symptomatis*. Ergo urina jam non fluxu continuo, sed inæquali & identidem interrupto profluet. Constat simili de causâ semen inæquali & interruptâ ejaculatione tunc ejici.

7. Micturitio.

7°. Collum vesicæ seu urethræ principium, contractâ phlogosi ab affectâ urethræ parte quæ confinis est, acutiùs sentire, ac proinde vividiùs percelli à calente urinâ, quæ vesicæ inest, & ejus morsiunculis magis obvium esse. Ergo urina jam diù commodè retineri non poterit, sed ad mictitandum crebrâ stimulatione urgebit.

8. Aliquando stillicidium adest, deest aliquando.

8°. Urethram angustari modò quidem caranculis, aut veru-montano, aut cicatricibus duris & callosis; vel comprimi prostatis aut vesiculis seminariis skirrhoidæis, unde nihil manare possit; & tunc ab urethrâ nihil quidquam defluet præter urinam, vel defluet tantùm mucosum quidpiam, quod à vesicæ collo mictitando deradetur: Modò verò urethram angustari ulcusculis manantibus, carunculis aut veru-montano ulceratis, vel comprimi prostatis aut vesiculis seminariis fistulosis, spongiosis, suppuratis; & tunc sub mictionis finem pus aut sanies excernetur, quæ colore, odore, consistentiâ, copiâ, qualitate variè variant.

9. Omnia ingravescunt multis de causis;

9°. Hactenùs recensita symptomata intendi omnia & ingravescere, si acriore aut nimiùm excandescente sanguine ex venere, pravâ diætâ, vigiliis, animi pathematis vehementioribus; si salsioris lotii acredine ex potatione vini meracioris; si fortiore affectarum partium compressione ex equitatione vel frequentiore coitione; si puris acrioris præsentiâ, quod sanguis acrior suggerit, obices varii, qui in urethrâ vel urethræ confi-

nii-

niis latent, inflammentur, tumefiant, urinæ fluxum penitùs intercipiant.

10°. Tunc, quandiu duraverit paroxyſmus, calere, dolere, tumere perinæum; ſtranguriâ in iſchuriam mutatâ, continuo ſed inutili mictuiendi conatu nihil quidquam excerni, vel excerni tantùm quid mucoſum vel purulentum, quod ab inflammatis vel ſuppuratis partibus extillet; demùm ut multa paucis contraham, omnia ingruere ſymptomata, quæ iſchuriæ eſſentialia ſunt. 10. Et tunc ſupervenit iſchuria.

11°. Inde verò remittente paroxyſmo, & detumeſcentibus obicibus urethræ viam pedetentim relaxari, & urinæ curſum ſenſim reſtitui gradario progreſſu: Et tunc tandem guttas aliquot ejici, plures paucioreſve humoris mucoſi vel pituitoſi, ſi ab inflammatis tantùm obicibus; purulenti vel ſanioſi, ſi ab obicibus ulceratis & ſuppuratis exprimatur. 11. Quæ paulatim remittit.

12°. Cæterùm rarum eſt mulieres ex prægreſſis gonorrhœis etiam contumacibus aut pluries repetitis ſtranguriâ unquam vexari, tum quia in ipſis urethræ canalis brevior eſt latiorque, quàm ut poſſit tam facilè anguſtari vel comprimi ac in viris; tum potiſſimùm quia conceptacula muliebris ſeminis, ubi gonorrhϾ ſedes eſt, vel ab urethrâ longè diſtant, ut glandulæ Cowperianæ & glandulæ botryformes vaginæ; vel ſi propè adſtent, urethræ tamen non inhiant, neque adeò poſſunt tam commodè cum eâdem vitia communicare, ut de proſtatis fœmineis verum eſt, quæ licet urethræ adnatæ ſint & circumpoſitæ, ductibus tamen ab urethrâ diverſis, quos *lacunas* dicunt, in ſuperiorem vulvæ partem aperiuntur. 12. Quæ mala in fœminis rara quidem.

13°. Obſervavi tamen aliquando mulieres ipſas ſtranguriâ iſtiuſmodi ex gonorrhœâ laboraſſe, vitio ſcilicet proſtatarum, quæ tumidæ & calloſæ urethræ ductum, quem ambiunt, prætermodum anguſtarent. Quin imò ſemel obſervavi in fœminâ ſuppuratas & fiſtuloſas proſtatas lateralibus ſinubus in urethram apertas fuiſſe, unde jugi puris acrioris in urethræ canalem ſtillicidio ſtranguria frequens inducebatur. 13. Sed aliquando tamen viſa & obſervata ſunt.

Diagnoſis. Morbus per ſe obvius eſt ex traditâ deſcriptione. Obvium eſt quoque antecedentem morbi cauſam dignoſcere, cùm ægri relatione liqueat quot & quantis gonorrhœis jam antè laboraverit. Diagnoſis ſtranguriæ.

Verùm, quòd ad cauſas conjunctas, quibus morbus actu foveatur, hoc eſt quòd ad naturam & qualitatem obicum, qui urethram obſident; cùm hæc in obſcuro lateant, meris conjecturis poſſunt inquiri. Itaque ſi ſub mictionis finem quid purulentum aut ſanioſum effluat, licet conjicere obices eſſe è genere ſuppuratorum, atque adeò vel carunculas ſuppuratas, vel ulcuſcula in urethrâ calloſa, vel abſceſſus & fiſtulas in proſtatis aut veſiculis ſeminariis calloſis, ſpongioſis, ſuppuratis &c. Contrà verò ſi nihil effluat, vel effluat tantùm quid mucoſum, licet inde colligere obices eſſe è genere non ſuppuratorum, atque adeò vel cicatrices duriores, vel carunculas calloſas, vel veru-montanum induratum, vel proſtatas ſkirrhoidæas. Diagnoſis cauſarum ſtranguriæ.

Quòd ſi pus crebris & grandioribus guttis profluat, adeoque induſia frequenti latâque maculâ inficiat, inde probabile fiet fluxum iſtiuſmodi non à levioribus & ſuperficiariis ulcuſculis urethræ, nec à carunculis exulceratis ſcaturire, quæ pus copioſum non poſſunt ſufficere; ſed à proſtatis

ipsis aut vesiculis seminariis ulcerosis, suppuratis, fistulosis, ut evidenter patebit si ea perinæi regio, ubi prostatæ & vesiculæ seminariæ sitæ sunt, paulò tumidior appareat, aut saltem obscurè & profundè doleat, dum premitur.

Demùm exploratio per catheterem suspensâ & prudenti manu instituta, obicum naturam & qualitatem utcumque non demonstret, tamen aliquando indicat ex qualitate humoris, qui catheteri extremo adhærescit cùm extractus est. At saltem certò docet quot numero sint, quibus urethræ locis adsiti, quâ vi stringant urethram, aut quâ mole oppleant, quis major minorve sit, quam latitudinem quilibet habeat, quo intervallo invicem distent &c. quæ singula non modò ad prognosim, sed etiam ad curandi methodum sunt admodùm utilia.

Prognosis. *Prognosis.* Stranguria, quæ à gonorrhœis ortum habet, contumax est, cùm difficile sit obices quibus inducitur, vel extirpare vel retundere; & periculosa, cùm ischuriam & periculi plena ischuriæ symptomata non raro inferat.

Quò difficiliùs urina mingitur, & quò frequentiùs supervenit ischuria, eò periculosior est stranguria.

Similiter eò contumacior, quò urethræ obices numero plures latioresque sunt, aut urethram magis angustant, premuntve fortiùs.

Cæteris paribus curatu difficilior est & periculosior, quæ fit ab obicibus suppuratis vel exulceratis, quàm quæ ab obicibus callosis. Hæc enim ab unico tantùm morbo, illa verò à gemino dependet.

Similiter cæteris paribus periculosior est & curatu difficilior stranguria, in quâ prostatæ aut vesiculæ seminariæ suppuratæ, ulceratæ, callosæ, fistulosæ, skirrhoidææ sunt, quàm ea in quâ leviora ulcera urethram tantùm infestant, tum quia in priore afficiuntur partes ampliores, tum quia partes, quæ afficiuntur, ejus conditionis sunt, ut vix sanari queant sine gravi operatione.

Tandem ischuria, quæ stranguriæ succedit, si gravis, si diuturna sit, summè periculosa futura est, cùm urinæ suppressione, suppressæ in diversa loca exundatione, vesicæ plenioris inflammatione, inflammatæ gangrænâ &c. præsens immineat vitæ discrimen, nisi naturâ vel arte via citò restituatur urinæ.

Curatio. *Curatio.* Cùm geminus sit morbi status, gemina quoque proponenda curandi methodus; altera quæ præsenti ischuriæ, altera quæ stranguriæ habituali conducat.

I. Præsentis ischuriæ. I. In priore casu, qui urgentior est, ea omnia in usum advocanda, quæ sanguinis motum & copiam minuendo, æstum temperando, partem relaxando, fibras nimiùm tensas emolliendo, suppurationem promovendo, inflammatoriæ urethræ coarctationi mederi & urinæ fluxum restituere valeant.

Idcirco 1°. Vena incidenda est in brachio alterutro, & sanguis largiter educendus horâ quartâ quâlibet, quandiù morbi vehementia postulaverit & ægrotantis vires patientur. Quâ in re monitos velim Medicos, ut pro celeritate invasionis ipsi in aperiendâ venâ celeres quoque sint, ac præcipiti morbo citam opem providi ferant; nisi enim principiis obsistant, serò

medicina parabitur, & si dilatâ venæ sectione, primis morbi diebus oscitantiùs se gesserint, incassùm dein inutili sanguinis missione culpam reparare conabuntur.

2°. Diæta tenuissima imperanda est ex solis jusculis & paucis & dilutis, ut eâ quoque ratione plethorâ sanguinis magis exhaustâ, & ejusdem diathesi fluidiore factâ, urethræ inflammatio tantò citiùs resolvi possit.

3°. Perinæum jugiter fovendum vel linteis lacte tepido aut decocto althææ & brancæ-ursinæ madidis, vel vesicâ suillâ iisdem liquoribus calentibus plenâ. Quin imò insessus ex iisdem parandus est, in quem tepidum clunes, perinæum, genitalia immergantur.

4°. Clysteres demulcentes, emollientes, refrigerantes frequenter injiciendi, qui prostatarum, vesicularum seminalium, urethræ inflammationem temperent; sed ne intestinorum venis lacteis absorbeantur, ac lotii copiam augeant, cassia identidem admiscenda est, quæ non modò partes efficaciter laxat, sed quæ facultate eccoproticâ alvum ad egestionem blandè simul sollicitat.

5°. Ambigitur anne liceat largam ptisanæ refrigerantis & demulcentis potationem ægrotanti suadere vel permittere. Scilicet negant alii, quia largiore potu lotium uberius suggeritur vesicæ, unde omnia ischuriæ symptomata debent ingravescere: Alii contrà affirmant, quia calens, acre, salsum, muriaticum lotium, nisi potu diluatur, demulceatur, temperetur, vesicæ & urethræ phlogosim acrimoniâ adaucturum sit. Ipse verò, si liceat tantas lites componere, crediderim utrique opinioni aliquid condonandum esse, ac proinde mediâ procedendum esse viâ, ita quidem ut ptisanæ potus absolutè non denegetur, sed nec etiam largissimus concedatur.

6°. Similis est de usu balnei quæstio, quem hi conducibilem, ut qui possit partis fervorem compescere & tensionem relaxare; illi contrà noxium esse credunt, ut qui sanguinem inspissando & ad interanea repellendo uberiorem promoveat urinæ secretionem. Ego verò missâ vitiligatione à balneo abstinendum esse censerem, vel eo solo argumento, quòd ab insessu, cujus usum suasimus, emolumenta eadem expectanda sint, quæ à balneo, sine ullo nocumenti periculo.

7°. Quòd si mucosæ, semi-putres, purulentæ aliquot guttulæ ex urethrâ deciduæ internas partes, quæ inflammatæ sunt, ad suppuratum vergere significent, omni operâ annitendum est ut suppuratio efficaciter promoveatur, quippe quæ meatum urinarium certissimè relaxatura sit. In hunc finem admovenda perinæo cataplasmata emollientia & maturantia, ex pulpis radicum liliorum alborum, foliorum althææ, malvæ, brancæ ursinæ, acetosæ &c. cum oleo liliorum & panis fermento; aut ex contusis limacibus testâ exemptis; aut ex medullâ cassiæ recenter extractâ confecta, quæ identidem renovari debent, ne siccitate indurescant, & partem lædant scabritie.

8°. Si eâ methodo mitescente inflammationis vehementiâ, urethra incipiat relaxari, & urina jam guttatim profluat, bonum est. Tunc enim haud inanis spes affulget fore ut eodem remediorum usu constrictoria urethræ aut adjacentium partium inflammatio suppuratione, vel quod præstabilius esset, resolutione penitùs tandem evanescat.

9°. Verùm si morbus diutiùs protrahatur, si vesica lotio distenta ultra modum tumeat, si urina in sanguinem reflua ventriculum inundet, & vomitionem concitet, omissâ omni cunctatione ope catheteris via urinæ celeriter aperienda est. Noluerim quidem hanc operationem primo statim morbi insultu temerè & præcipitanter tentari, vel saltem eâ tentari pertinaciâ, ut vulgò tentari solet, quoniam constat inutili & imprudenti fodicatione inflammationem non raro graviter intendi, & ad suppurationem deduci, quæ forsan sibi permissa resolutione feliciter dissiparetur. Sed noluerim quoque operationem eamdem diutiùs differri, ne vesica ex distensione diuturniore atoniam contrahat, cui mederi facile non est; imò verò, quod lethale est, ne vesica gangrœnâ afficiatur immedicabili.

10°. Catheter solerti & cautâ manu immittendus est, non cæco impetu, qui vim inferat, sed prudenti cunctatione quæ viam sensim exploret. Utile est meatum urinarium priùs lubricasse injectione olei recentis amygdalarum dulcium, vel mucaginis è semine lini & psyllii. Demùm ab institutâ operatione deterrere non debent aliquot guttulæ sanguinis, quæ profundi solent, nisi simul dolor gravior inferatur: Vix enim potest unquam catheter in angustatum canalem insinuari sine levi cruentatione. Si eâ methodo catheter ad vesicam usque tandem perducatur, & urina effluat, omnia derepente remittent; sed cavendum ut catheter in vesicâ tandiù detineatur, dùm remediorum usu urethræ inflammatio resolutione vel suppuratione evanuerit; dùm atonia vesicæ, si qua adsit, emendata fuerit; uno verbo dùm ad meiendum vesica efficax & urethra libera fuerit.

11°. At si catheter in vesicam introduci nullâ prorsus ratione possit, urgeat verò grave gangrænæ periculum, tunc ad alia properandum. Itaque sulcato cathetere, qualis ad lithotomiam adhibetur, in meatum urinarium, quàm altissimè fieri poterit, immisso, alterutrum perinæi latus sectione lineæ raphes parallelâ ad extremum catheterem lithotomo incidendum, ut in calculi extractione solenne est. Dein per inflictum vulnus insinuandus in urethram catheter, non jam flexuosus ut in viris opus est, sed rectus, quali fœminæ solent explorari. Docuit enim frequens experientia eâ ratione catheteris introductionem feliciùs succedere, tùm quòd breviorem catheterem quaquaversùm detorquere & angusta viarum certiùs inde explorare liceat, tùm quòd catheter non obliquâ, ut anteà, sed rectâ impulsione in urethram adigatur, adeòque viam tantò faciliùs sibi aperiat. Cæterùm si ea pro votis successerint, catheter in vesicâ detinendus, donec resoluta sit urethræ inflammatio, & restitutus vesicæ tonus; extracto demùm cathetere vulnus, quod superest in perinæo, vulgari methodo sanandum est.

12°. Verùm si catheter nullo pacto possit introduci, unica superest ratio ægrotantis saluti consulendi, si nempe fistula argentea cava, cuspide ferreâ quadrangulari & prominente intùs armata, quod instrumentum vulgò *Troiscar* dicitur, per vulnus perinæi rectà in vesicam demittatur secundùm notam urethræ directionem, ac eductâ dein cuspide, quæ fistulam opplet, per mediam fistulam via urinæ aperiatur. Non diffitemur intrusam in hac operatione fistulam à naturali urethræ ductu aberrare, & dis-

ꝛciſſis ac vulneratis ejuſdem tunicis in veſicam introduci. Sed quid tum? Si in præſenti mortis periculo ſatiùs ſit anceps remedium experiri quàm nullum, licitum eſt à fortiori, cùm cætera deficiunt, auxilia dura quidem ſed tamen plerumque tuta adhibere; neque enim vulnera urethræ inflicta ejus naturæ ſunt, quæ curationem non poſſint admittere. Cæterùm ut in præcedentibus caſibus, ſic etiam in iſto catheter in veſicâ tandiù detinendus, dùm via urethræ libera, & tonus veſicæ perfectè reſtitutus fuerit; ac demùm educto cathetere vulnera urethræ detergi, carne oppleri, cicatrice obduci debent, juxta artis regulas.

13°. Tandem quomodocunque iſchuria ceſſerit, ubi primùm liber erit urinæ fluxus, ac febris & inflammatio ceſſaverint vel notabiliter remiſerint, æger identidem purgandus diluto caſſiæ ad ℥ j ß. in ſero lactis, quod ſine ullo erethiſmo blandè eluat ſalſuginoſam & muriaticam acrimoniam, quam tùm ſanguis, tùm ventriculus ab urinâ retentâ contraxêre.

II. Hactenus de curatione urgentis iſchuriæ. Supereſt nunc ut de remediis habitualis ſtranguriæ diſſeramus, quæ cùm prima ſit morbi cauſa, recidivam iſchuriam facili negotio denuò poſſet inferre, ſi negligeretur. Medentur autem in genere huic ſtranguriæ omnia quæcumque varios in urethrâ obices, quibus inducitur, poſſunt efficaciter & tutò extirpare, abſumere, ſuppurare, delere, comprimere, complanare, aut retundere, in quorum uſum quatuor methodos uſurpatas fuiſſe invenio. II. Habitualis ſtrãguriæ.

I. Antiquiores, cùm in meatu urinario alios obices non agnoſcerent, præter carunculas, callos & verrucas, in id unicè ſtudebant, ut ea excreſcentiarum genera urinæ fluxum retardantia abſumerent cathæreticis, quæ ope candelarum cerearum introducebantur, & ulcuſcula quæ in baſi ſupererant conſolidarent epuloticis eâdem methodo. Multa quidem proſtant apud Auctores Medicos Chirurgoſve machinamentorum genera in hunc finem comparata, & multæ unguentorum aut collyriorum cathæreticorum vel exſiccantium formulæ eidem ſcopo deſtinatæ, circa quæ poſſunt inter cæteros conſuli Amatus Luſitanus, *Centuriâ* 4. *Curatione* 19. Daniel Sennertus, *Lib.* 3. *part.* 8. *ſectione* 1. *capite* 9. Ambroſius Paræus, *Lib.* 19. *cap.* 17. *&c.* Sed hæc ſigillatim referre piget nec immeritò, cùm jam ea methodus penitus exoleverit multiplici de causâ. Prima Therapeia uſu cathæreticorum.

1°. Quia convenit ſolis tantùm carunculis & verrucis meatum urinarium obſidentibus, minimè verò cæteris obicibus eumdem canalem anguſtantibus, à quibus tamen ſtranguriam gonorrhϾ pediſequam, ſi non ſemper, at ſaltem frequentiſſimè produci jam apud omnes in confeſſo eſt. Rejicitur.

2°. Quia numquam tuta eſt; nam cathæretica, quæ carunculas abſumunt, debent unà ſimul ſanam urethræ partem inflammare, erodere, exulcerare. Novimus quidem huic incommodo antiquiores obviam ire conatos fuiſſe multiplici inſtrumentorum & remediorum apparatu, ſed novimus quoque cautiones omnes plerumque fruſtraneas fuiſſe, cùm apud ipſos non rara exempla reperire ſit, eorum qui hac methodo virgæ inflammatione, abſceſſibus perinæi, imò gangrænâ correpti ſunt.

3°. Demùm, quia plerumque ita nocet, ut ſtranguria inde gravior

fiat, ſive quòd ulcuſcula, quæ in meatu urinario cathæreticis excitantur, malè deterſa in novas hyperſarcoſes ſive caruncula ſuccreſcant, ſive potiùs quòd coeant in duriores & ſtrictiores cicatrices, quæ fiſtulam urinariam admodùm anguſtant.

Secunda, ſectione urethræ in perinæo inſtitutâ.

II. Huic methodo, quæ jam dudùm infamata eſt, & ab Agyrtis ignaris nunc tantùm uſurpatur, ſucceſſit alia, quæ & ipſa brevi abrogata eſt, quamvis primo intuitu multò utilior eſſe videretur. Explorato videlicet obicum ſitu, qui meatui urinario inerant, & notato perinæi loco ſuperjecto, ſulcatus catheter quàm altiſſimè in urethram immittebatur, ad cujus extremum latus alterutrum perinæi ſecundùm raphes rectitudinem incidebatur lithotomo, ut fieri ſolet ad extractionem calculi; ac inde cathetere viam indicante inciſio versùs anum producebatur. Hoc ergò modo obices omnes, qui locum obſidebant, oculis ipſis jam obvii facilè poterant pro diversâ naturâ diverſis & ſpecificis remediis curari; cathæreticis quidem, ſi carunculæ, calli, excreſcentiæ aderant; detergentibus verò & mundificantibus, ſi ulcuſcula ſordida urethram depaſcebantur. Tandem cùm omnia perfectè ſuppurata, deterſa, cicatrice obducta erant, nec quidquam omnino ſupererat morboſum, perinæi inciſio arte eâdem ſanabatur ac in lithotomiâ.

Improbatur.

Ea ſanè ingenioſè videbantur excogitata & miris encomiis laudari olim memini, ſed experientia rerum magiſtra jam pridem docuit ea omnia fruſtranea eſſe: Conſtat enim ægros plurimos talem operationem paſſos, & à Chirurgis diù excarnificatos, abſolutâ tandem cicatrice, non meliùs inde valuiſſe, imò verò graviore ſtranguriâ laboraſſe quàm anteà; ideo ſcilicet quòd urethræ pars, quæ cathæreticis, detergentibus, mundificantibus malè habita fuerat, inductâ cicatrice ita conſtringeretur, ut viam multò anguſtiorem urinæ permitteret.

Tertia, introductione turundarum lintearum in urethram.

III. Omiſſo igitur tùm corroſivorum, tùm operationis cujuſcumque uſu, viſum eſt ea tantùm adhibere auxilia, quæ facili mechaniſmo & ſolâ mole anguſtatam urethram dilatarent, ac dilatando obices in eâdem depactos retunderent. In hunc finem paratur fiſtula argentea, recta, cava, utrimque pervia, quæ in urethram uſque ad obicum principium poſſit commodè introduci. Fiunt ſimul ex telâ lineâ, & tenui, quæ cerâ calente, vel unguento de Vigo quadruplicato Mercurio inuncta ſit, & inter duos aſſeres lævigatos & calidos ſtrictiſſimè convoluta, turundæ cylindricæ, duræ & firmæ, craſſitie & longitudine variæ, quarum ſingulis filum craſſum & longum aſſuitur.

Eligitur initio turunda exiliſſima & breviſſima, quæ cavo fiſtulæ in meatum urinarium jam immiſſæ inſinuata, ſtylo antrorsùm propellitur, donec fiſtulæ extremum prætergreſſa in anguſtatam urethræ partem ſenſim adigatur. Dein retractâ fiſtulâ, turunda in meatu urinario quàm diutiſſimè retinetur, dùm collecta urina ad mingendum ſollicitaverit, quo tempore facilè poteſt educi per filum aſſutum, quod extrorsùm propendet. Hæc turunda, dùm in urethrâ horis aliquot hæret, humore qui undiquaque depluit multùm intumeſcit, & intumeſcens urethræ canalem pari paſſu dilatat, unde via longiori & craſſiori turundæ ſenſim paratur, quæ & ipſa, ubi ſemel introducta fuerit, ratione eâdem tertiæ longiori &

crassiori locum faciet, atque sic deinceps simili artificio, donec ampliata sensim urethra liberè pervia sit, & urinam pleno alveo emittat.

Compertum quidem est iteratâ experientiâ propositam methodum utilissimam esse, ac facili tutâque ratione stranguriaș etiam contumacissimas pedetentim quidem sed efficaciter tandem mitigare. Videtur tamen, ut liberè dicam, gemino peccare vitio, *Sua patitur incommoda.*

1°. Quòd turunda in meatum urinarium introducta, cùm urethram longitudine non æquet, eam quoque æqualiter non explicet, sed eum tantùm locum dilatet, quem ipsa replet, constrictis eodem tempore hinc & inde extremis partibus ad quas terminatur, & eò fortiùs quidem constrictis, quò validiùs pars intermedia dilatatur, ut in ductibus quibuslibet extensilibus solenne est, si in unâ tantùm parte distrahantur.

2°. Quòd operosior sit apparatus, ut turunda in meatum urinarium introducatur, adeoque non possit commodè ægrotans huic operationi ipse solus vacare, sed Chirurgi operâ semper egeat, quod in diuturnâ & habituali therapeiâ qualis est ista permolestum est. Inde factum ut ea methodus faciliori, expeditiori, efficaciori locum tandem cesserit, ad quam explicandam superest ut aggrediamur.

IV. Parentur ex plumbo ductili decem aut duodecim virgulæ cylindricæ per inæqualia foramina laminæ multiforis, gallicè *une filiere*, vi trajectæ. Singulæ quidem novem aut decem pollices longæ sint, sed crassitie ita inæquales, ut cùm crassissima calamo scriptorio sit paulò major, cæteræ gradatim decrescant. Si æger ad operationem paratus sit, vacuatâ priùs vesicâ, eligatur virgula omnium tenuissima, quæ oleo recenti amygdalarum dulcium, vel butyro illita in urethram immittatur, & recto tramite ad obices usque perducatur, intra quos, quàm altissimè sine dolore gravi licuerit, adigenda est. Si eo pacto in vesicam primo die devenerit, optimum; sed minimè malum est, quamvis citrà cogatur subsistere intra medios obices, ut plerumque accidit. Oportet tantùm diebus sequentibus opus ita urgere, virgulam plumbeam ulteriùs pedetentim promovendo, ut ad vesicam tandem perveniat. Quolibet autem die virgula tres vel quatuor horas in situ detinenda, donec collecta urina ad meiendum sollicitaverit; & eadem operatio quotidie iteranda est, usque adeò donec virgula & liberè introduci possit & liberè eximi sine dolore. *Quarta, operâ virgularum plumbearũ quæ in urethram adiguntur.*

Tunc virgula alia paulò crassior eligenda est, quæ sub eâdem cautione per dilatatam urethram in vesicam sensim immittatur, atque sic pari prorsùs ordine successivè adhibendæ virgulæ singulæ, gradatim ad majores ascendendo, donec ad omnium crassissimam deventum sit, quæ si ipsa facilè introducatur, meatum urinarium dilatatum & ampliatum; obices repressos, complanatos & retusos; viamque urinæ perviam esse arguet.

Cæterùm quamquam contigerit ut urina reddatur pleno alveo, curationi nequaquam confidendum est, cùm experientiâ certum sit compressos obices brevi regerminare, complanatos resurgere & dilatatam urethræ fistulam restringi, si semel ab immissione frequenti virgularum cessatum fuerit. Quocirca diutissimè operi insistendum est, primùm quidem quotidie per unam alteramve horam, dein bis aut ter in hebdomade,

ac demùm ter vel quater in menſe. Neque enim auſim perfectam, & ut aiunt, *curativam* iſtius ſtranguriæ medicinam unquam polliceri, ſed merè *palliativam*.

Quæ videtur eſſe omnium maximè commoda & compendioſa.

At ſaltem in allatâ methodo id commodi ineſt, quòd ægrotans poſſit ipſe ſibi medicari ſequenti ratione; jacens in lecto ſupinus, complicatis & divaricatis cruribus, virgulam quam elegerit, oleo aut butyro inunctam dextrâ manu immittat in penem, quem ſiniſtrâ continet. Facile quidem eſt hanc recto tramite ad radicem mentulæ deducere, ſed tunc perinæum leviter identidem comprimendum, ut apex flexibilis virgæ complicatus viarum anfractui ſeſe accommodet, lento paſſu eodem modo pergendo, donec ad veſicam ſenſim perventum ſit. Hac methodo virgula, licet recta intruſa fuerit, urethræ tamen flexuras omnes facilè peragrabit, ac dum extrahetur, tortuosâ complicatione omnes meatûs urinarii flexus in viris aptiſſimè exhibebit.

Modò attendatur ad cautiones ſequentes.

Porrò tandem ne quid ſiniſtri accidat imprudentiâ, incuriâ, præcipitantiâ, priuſquàm propoſita medicatio adhibeatur, ad ſequentes cautiones diligenter attendendum eſt.

1°. Ut, ſi indiciis certum, imò verò urgentibus tantùm conjecturis probabile ſit ægrotantem ſeminio venereo infectum eſſe, ſpecifica ad hunc morbum remedia præmittantur, de quibus infrà.

2°. Ut, ſi commodè liceat, eligatur ad ſtranguriæ curationem tempeſtas idonea, verna ſcilicet vel autumnalis, in quâ partium contextus mollior eſt, neque ſanguis ad febrem concipiendam ita comparatus.

3°. Ut præmiſſis univerſalioribus, venæ ſectione videlicet & purgatione, ſanguinis acrimonia juſculis aut apozematis refrigerantibus, ſero lactis, aquis acidulis mineralibus, balneo &c. antè emendetur.

4°. Ut toto curationis tempore ægrotans à vino, venere, exercitatione abſtineat; diætâ ſobriâ, humectante, refrigerante utatur; pro ptiſanâ potet infuſum ſeminis lini & florum malvæ; demùm perinæum relaxet fotu vel inſeſſu emolliente.

5°. Ut virgulæ plumbeæ curioſis oculis perſpiciantur, & reprobentur eæ omnes, in quibus fiſſuræ vel leviſſimæ conſpicuæ ſunt, ne ſi in urethrâ forſan diſſilirent, perinæi inciſione opus eſſet, ut poſſent fragmenta educi.

6°. Ut virgulæ plumbeæ non urgendo, non properando, ſed gradatim & ſuſpensâ manu introducantur, cùm experientiâ notum ſit, ſi ex præcipitantiâ obicibus inferatur violentia, & meatus urinarius duriùs tractetur, ægrum repentino horrore corripi, cui intenſa febris ephemera ſuccedit.

7°. Ut vena illicò tundatur in orgaſmo febrili, ſi eo modo peccatum fuerit, cùm hæc unica ratio ſit vitandæ inflammationis in meatu urinario & adjectis partibus.

8°. Ut ſi gravis urgeat dyſuria aut dolor acrior, anodynæ injectiones identidem fiant in urethram, ad quem finem laudatur decoctum radicis althææ vel nymphææ, cui infuſum ſit ſemen lini; lac vaccinum tepidum decocto hordei dilutum; emulſiones ex quatuor ſeminibus frigidis majoribus, ſemine papaveris albi aut hyoſcyami paratæ; aut demùm injectiones ſequentes, quæ ſunt efficaciſſimæ.

℞. *Semin. Lactucæ,*
Papaveris albi,
Lini,
Hyoscyami albi ana ʒ ij.
Extrahatur mucilago in aquar. Solani;
Plantaginis
Et Rosarum ana ℥ ij.
Add. *Trochiscor. albi Rhasis* ʒ j. *M. F. Injectio.*

Vel

℞. *Succorum depurator. Portulacæ,*
Solani
Et sempervivi ana ℥ ij.
Albumina ovorum n°. iij.
Agitentur diu in mortario plumbeo cum pistillo plumbeo. Ex quâ mixturâ F. Injectio.

9°. Ut exulcerationes, si quæ excitentur in urethrâ aut jam antè adfuerint, unde pus, vel sanies manet, ex arte detergantur, & detersæ cicatrice obducantur. Deterguntur autem injecto decocto simplici hordei, in quo dissolvitur mel Narbonense, vel si impar videatur, decocto sequente.

℞. *Hord. non excorticat. p.* iij.
Radic. Aristolochiæ rotundæ ℥ j.
Foliorum plantagin. m. j.
Coq. in s. q. aquæ.
Colatur. Add. *Mellis rosacei* ℥ ij. *M. F. Injectio.*

Cicatrice verò obducuntur efficacissimè, si ad uncias duas hujus decocti addatur drachma una sequentis amalgamatis, & unà simul tepidè injiciantur.

℞. *Plumbi* ℥ ij.
Liquefacto plumbo adde *Mercurii* ℥ ij.
F. Amalgama, quod in tenuissimum pulverem conteratur & servetur ad usum.

10°. Denique ut curentur morbi reliquiæ, si quæ pertinaciùs supersint, usu lactis asinini aut vaccini, vel potatione aquarum mineralium tempore opportuno; & si quid mucosum vel saniosum effluat, usu injectionum exsiccantium & astringentium, quales suprà proposuimus ad seminis stillicidium, vel saltem sequente.

℞. *Aquæ secundæ calcis lib.* j.
Lithargyrii argent.
Et cerus. tenuissimè pulverat. ana ʒ j.
Camphoræ pulverat. ℈ j.
Misceantur omnia, ex quibus injiciantur tepidè drachmæ quatuor vel sex.

CAPUT V.

De Bubonibus venereis, vulgò Poulains.

§. I. DEFINITIO, DESCRIPTIO ET DIFFERENTIÆ.

Defcriptio Bubonum.

BUBONES venerei funt tumores glandularum conglobatarum five limphaticarum quæ in inguinibus latent, dolentes, duri, renitentes, ad fuppurationem lentè tendentes, & ex impuro concubitu oborti mediatè vel immediatè.

Itaque viro five mulieri, quibus ex impuro concubitu ea morbi venerei fpecies immediatè accidit, in alterutro vel utroque inguine aliquot diebus poft fufpectam coitionem glandulæ modò plures, pauciores modò leviter dolent inter ambulandum, ac fi digitis palpentur, tumidæ obfervantur. Crefcit fubinde progreffu tardiore vel celeriore tumor ille, durus fit, tenfus, renitens; inde pars acutiùs dolet, & præter naturam calet, cute tamen nativum colorem retinente; inceffus laboriofior redditur: Tandem bubo manifeftè apparet, magis vel minùs faftigiatus aut profundus; figurâ varius, orbicularis, oblongus, teres; magnitudine nunc ovi columbini aut gallinacei, nunc pugni molem æquans.

Differentiæ Bubonum.

Differentiæ bubonum ex triplici capite repetuntur, 1°. A modo, quo invadunt: Alii enim impuræ copulationi foli & immediatè fuperveniunt, *& morbum effentialem:* Alii verò gonorrhϾ virulentæ fuppreffæ parciùfve fluentis, aut ulcufculorum penis cancroforum comites funt, & *morbum fymptomaticum;* alii demùm citra ullum coitum proximè prægreffum fpontè contingunt, & *fignum latentis luis venereæ pathognomonicum* conftituunt.

2°. A qualitate, quam præ fe ferunt: Alii enim multùm dolent, calent, pulfant & renituntur, & *phlegmonodæi:* Alii verò modicè calent, dolent, pulfant, renituntur, imò potiùs molles prementis digiti veftigia & admittunt & fervant, & *œdematodæi:* Alii denique doloris, caloris, pulfationis expertes duri funt & validè renituntur, & *skirrhodæi* nuncupantur.

3°. Ab exitu, quem varium habent: Alii enim vel fpontè vel remediorum, quæ adhibentur, energiâ fenfim refolvuntur & evanefcunt: Alii verò in fuppuratum vertuntur, ac pure per aperturam cauterio vel incifione paratam femel evacuato cicatricem recipiunt: Alii tandem maturantium & emollientium vim eludunt, ac duri & retinentes perdurant.

§. II. CAUSÆ.

Caufæ Bubonum.

Inguinales glandulæ tumere non poffunt poft impurum concubitum & in bubonem indurari, nifi limpha, quæ à vicinioribus partibus illuc convehitur ceu in diverforium commune, & quæ per medias illarum cellulas five veficulas debet transfluere, ut aliò deducatur, ibidem hæreat, ftagnet & cumuletur. Sed limpha in glandulis inguinalibus hærere non

poteſt & cumulari, niſi ſolito craſſior, ſpiſſior, viſcidiorque ſit. Sequitur ergo ex impuro concubitu limpham, quæ per glandulas inguinum circulatur, craſſiorem & viſcidiorem effici, atque ideò ibidem cumulatam hærere & bubones venereos inde producere.

At verò nihil novi corpori accidit ex concubitu impuro præter ſimplicem contagii venerei admiſſionem. Debet ergo virus illud intra corpus ſuſceptum, ac cum inguinalium glandularum limphâ commixtum, ſpiſſiorem illam ac craſſiorem efficere, cui quidem effectui producendo ex ſe accommodatiſſimum eſt, cùm ſalſo-acidam naturam obtineat, cujus ad coagulandos ſulfureos humores, qualis eſt limpha, efficacitas nota eſt. *Deducendæ à contagio limpham inſpiſſante.*

Poteſt autem virus intromiſſum cum limphâ glandularum inguinalium commiſceri duplici viâ, longiore alterâ & intricatiore, nimirùm circulatione ſanguinis; breviore alterâ & magis expeditâ, ope videlicet vaſorum limphaticorum, quæ in glandulas inguinales tendunt. Priorem quidem, ut quæſtioni præſenti reſolvendæ parùm idoneam rejicimus, quoniam eâ ſemel admiſsâ omnes univerſi corporis glandulæ conglobatæ ſive limphaticæ pari modo deberent affici ac inguinales, cùm limpham ab eodem ſanguine perinde haurirent, quod tamen experientiæ repugnat. Poſteriorem itaque ſolam in re præſenti admittendam eſſe cenſemus.

Verùm, cùm triplex ſit, ut ſuprà diximus, bubonum ſpecies ratione invaſionis, una bubonum, qui coitui impuro citò & immediatè ſuccedunt; altera bubonum, qui ſuppreſſæ vel parciùs fluenti gonorrhœæ, aut cancroſis penis ulcuſculis ſuperveniunt; tertia demùm bubonum, qui à latente lue vendreâ accidunt ſine cauſâ ullâ manifeſtâ, debet diverſitas, quæ inde penes communicationis modum intercedit, paulò fuſiùs explicari.

1°. In coitu, externa mulierum pudenda, vulva nimirùm, vulvæ labia, & vagina ſemine à viro injecto irrorantur. Igitur ſi ſemen corruptum ſit, debet contagium in ſubſtantiam partium imbibi & cum limphâ illac circulante commiſceri. Sed illa peculiaribus limphæ ductibus ad glandulas inguinales tendit. Debet ergo admiſſum contagium venereum ad eaſdem glandulas unà ſimul transferri. *Quod contagium in glandulas inguinales traducitur. 1. Ex concubitu impuro.*

Pari modo viri coeuntis genitalia, glans, mentula, & pubes ipſa madefiunt viſcido illo & ſeminali humore, quem mulieres inter coeundum ubertim eructant; quamobrem ſi humor ille corruptus fuerit, contagium per genitalium poros inſinuatum limpham illac fluentem pervadet. Hæc autem limpha jugi fluxu ad inguinales glandulas inde contendit. Igitur eòdem quoque contendet contagium ſyphiliticum cum limphâ permiſtum.

2°. In gonorrhœâ ſuppreſsâ parciùſve fluente, proſtatæ, veſiculæ ſeminariæ, glandulæ Cowperianæ & teſtes in viris; in fœminis verò proſtatæ, glandulæ Cowperianæ, & glandulæ botryformes vaginæ putrido atque corrupto ſemine turgent. Debent ergo ſeminis virulenti partes aliquæ inde exhalantes limphæ ab iiſdem conceptaculis vel à ſuperſtratis partibus, ſcroto videlicet & perinæo in viris, perinæo verò totâque vulvâ in fœminis refluenti inſpirari, atque unà ad inguinales glandulas deferri, quò ipſamet convehitur, bubones ibi citò producturæ, niſi retento ſemini putrido porta denuò citiſſimè detur. *2. In gonorrhœâ ſuppreſsâ.*

3. In ulcusculis cancrosis pudendorum.

3°. Nec dispari ratione in cancrosis penis aut vulvæ ulcusculis, limpha quæ inde regreditur, unà secum debet revehere in glandulas inguinales, quò ipsa traducitur, non paucas virulenti puris guttulas ab ulceratis partibus haustas, quæ limpham inspissando & glandulas, quibus continetur, infarciendo, bubonibus locum frequenter dabunt.

4. In lue venereâ inveteratâ.

4°. Tandem in lue venereâ latente, cùm semen testium, prostatarum, vesicularum seminariarum & glandularum Cowperianarum in viris, in fœminis verò prostatarum, glandularum botryformium & Cowperianarum glandularum seminio venereo infectum sit, debet contagiosis miasmatis hinc exhalantibus limpha tùm conceptaculorum ipsorum, tùm partium conceptaculis superjectarum ita vitiari, ut in glandulas inguinum conglobatas delata, limpham ibi congestam pari vitio coinquinando, bubones productura sit, si afflatum contagium satis efficax fuerit.

Unde bubo nunc in utroque inguine.

Cæterùm à qualicumque causâ, vel impuro concubitu, vel gonorrhœâ suppressâ parciùsve fluente, vel ulcusculis cancrosis, vel demùm lue venereâ latente bubo procedat, si contigerit ut limpha in utroque inguine seminio syphilitico æqualiter inficiatur, ac omnia utrimque ad amussim æqualia sint, manifestum est fore ut in utroque latere bubo perinde subnascatur; si verò ex alterutrâ parte disparitas quædam interfuerit, in alterutro tantùm, dextro sinistrove.

Nunc in alterutro tantùm producitur.

Desumitur autem ea disparitas ex triplici capite:

1°. Ex vitio partis unde virus transmittitur. Sic constat glandulas dextri sinistrive lateris contagio magis inquinari, prout prostatæ, vesiculæ seminariæ, glandulæ Cowperianæ, testis in viro, vel in fœminâ prostatæ, glandulæ Cowperianæ, botryformes glandulæ vaginæ alterutrius lateris virulento semine magis turgent, quia limpha, quæ inde redux est & in glandulas ejusdem lateris convehitur, magis virulenta futura est.

2°. Ex vitio partis quâcum virus communicatur. Sic constat inguinales glandulas alterutrius lateris magis affici, prout ex nativâ conformatione magis astrictæ, magis anfractuosæ, magis cellulosæ, uno verbo minùs perviæ sunt, atque adeo inspissatâ limphâ faciliùs infarciuntur.

3°. Ex casu externo, ut aiunt, merè fortuito. Sic constat omnibus cæteroquin paribus, & glandulis utrimque æqualiter seminio contaminatis, bubonem in alterutro latere interdùm excitari pressu vel contusione inguinis alterutrius, unde limphæ infectæ congestio promoveatur in alterutrâ parte; imò etiam solo decubitu in alterutrum latus, unde limphæ ejusdem regressus difficilior tardiorque fiat ex parte minùs declivi.

§. III. SYMPTOMATA.

Symptomata, quæ buboni superveniunt.
1. Tumor exiguus in inguine.

1°. Limpha in glandulas inguinales convecta & seminii venerei contagio inspissata debet in illis hærere & retineri propter multiplices & anfractuosas cellularum invicem communicantium vias, quæ exiturienti obstant. Inde ergo levis initio morbi *glandularum inguinalium tumor*.

2. Dolor in inguine.

2°. Glandulæ inguinis tumere non possunt, quin distrahantur; nec distrahi quin doleant magis minùsve pro tumefactionis modo & impetu. Hinc ergo in bubone præsertim crescente *inguinalium glandularum dolor*.

3°. Inceſſus fieri non poteſt, niſi muſculi crus tibiamve antrorsùm flectentes cum extendentibus alternatim contrahantur. Sed illi muſculi alternatim non poſſunt contrahi quin ſuprapoſitas inguinis glandulas jam tumefactas premant, ac premendo dolorem excitent. *Inceſſus* ergo *exerceri non poteſt* in bubone venereo, *niſi cum dolore*, atque adeò cum labore. 3. Inceſſus laborioſus.

4°. Glandulæ inguinis ſemel infarctæ novo limphæ appellentis aggeſtu magis magiſque in dies debent ſenſim inflari, donec tandem vis, quâ glandulæ ulteriori dilatationi reſiſtunt, æqualis ſit momento quo appellens limpha eamdem molitur. Sic ergo debet *bubo* incipiens in dies *creſcere, indurari, extrorsùm prominere in faſtigium*, ac obliquè protendi ſecundùm glandularum inguinalium ſitum, magis tamen minùſve pro diversâ glandularum magnitudine & extenſibilitate, aut vario limphæ appellentis impetu. 4. Creſcit in dies tumor in inguine.

5°. Creſcente bubone ſanguifera vaſa, quæ per mediam glandulæ induratæ ſubſtantiam repunt, derepente comprimi neceſſum eſt. Sed iis derepentè compreſſis ſanguis interfluens tandiù hærere debet & retineri, atque adeò calorem fervidiorem tandiù parti conciliare, dum novas circulationis vias ſibi ſenſim paraverit. Inde ergo ſaltem in principio bubonis intenſior futurus eſt *tumefactæ partis calor*. 5. Calor in bubone.

6°. Quin imò ſi celer glandularum tumefactio & per fluxionem facta ſanguinis curſum ſubitò cohibeat, ſi validus ſit arteriarum pulſus ex naturali corporis fabricâ aut febre adventitiâ, demùm ſi ſanguis naturâ calens & æſtuans impensè rareſcat, extremæ guttulæ ſanguinis validiùs pulſi in lateralia vaſa limphatica vi irrumpent, unde inſtitutâ novâ ſanguinis devii circulatione *bubo fiet* calore, dolore, pulſu, renitentiâ inſignis, uno verbo *phlegmonodæus*. 6. Bubo phlegmonodæus.

7°. Quoniam tamen in ſuperjectâ cute, quæ morbi expers eſt, vaſa ſanguinis nullomodo vel parùm admodùm anguſtantur, ſanguis per ea circuitum ſolitâ ferè facilitate perficiet, unde *cutis* non inflammabitur, imò verò nec *colorem* fermè mutabit, ſed *nativum* aut à nativo parùm diſparem *retinebit*. 7. Sine notabili rubore in cute.

8°. Si verò tumor lentè creſcat, ſi debilis ſit & tardus arteriarum pulſus, ſi cruor naturâ aquoſus ſit & diſſolutus, hinc rivus ſanguinis in vaſa glandulæ infarctæ debiliùs & tardiùs propelletur, & in iiſdem lentiùs, adeoque minùs coercebitur: Non ſtagnabit ergo vel parùm ſtagnabit in vaſis circumfuſis, ac proinde modicum calorem & dolorem, ac debiliorem arteriarum pulſum inferet; ſed vias per quas fluit, ſenſim ita dilatabit, ut anguſtia extrinſecùs inducta compenſetur; vel alias ſibi pedetentim vias aperiet in lateralia vaſa, in quas derivetur, dimiſſis tantùm in tumoris ſubſtantiam vel ſaltem in tumoris confinia ſeroſis & limphaticis partibus tenuioribus, quibus abundat. Inde ergo *bubo* in glandulis inguinalibus obortus modicè calebit, dolebit, pulſabit & renitetur, ſed *mollior*, ſaltem ſuperficie tenùs *prementis digiti veſtigium facilè* admittet & tardè dimittet; uno verbo *œdematodæus* futurus eſt. 8. Bubo œdematodæus.

9°. Demùm ſi ſanguis craſſior & ſiccior craſſiorem & ſicciorem limpham ſuggerat, ſi ea limpha lentiſſimo gradu in glandulas inguinales pedetentim congeratur, bubo qui inde ſubnaſcetur, *ſkirrhodæus* erit; durus 9. Bubo ſkirrhodæus.

ſcilicet & renitens, quia fiet ab impactâ ſpiſſiore limphâ & diuturnitate temporis magis induratâ; caloris verò, doloris & pulsûs expers, quia nulla circùm adeſt ſanguinis hærentia; nam cùm lentè fiat in glandulas congeſtio, quâ proportione viciniora vaſa comprimentur, proportione eâdem alia remotiora, quibuſcum communicant, ſenſim dilatabuntur, unde via compenſabitur.

10. Bubo phlegmonodæus, facilè reſolubilis.

10°. Bubo *phlegmonodæus* facilè & perfectè *reſolvitur:* Sanguis enim, cujus ſtagnatione ex parte inducitur, mobilitate nativâ & circulationis reſtitutæ impetu facilè difflabilis eſt: Limpha verò quæ glandulis intùs impacta retinetur, calore intenſiore & validiore arteriarum oſcillatione, quæ buboni huic propria ſunt, & fluiditatem pertinaciùs ſuam tuetur, & ad motum circulatorium fortiùs urgetur, ac proinde utroque nomine ad reſolutionem magis comparata eſt.

11. Si non reſolvitur, facilè ſuppuratur.

11°. Quòd ſi non reſolvitur, *ſaltem* iiſdem de cauſis *haud ægrè ſuppuratur:* Nam ſanguis, cujus hærentiâ ex parte fovetur, inſitâ partium ſuarum vi fermentativum putrefactionis motum concipere aptus natus eſt; limpha verò, quæ glandulas opplet, calore fervidiore, quo agitatur, & fortiore arteriarum pulſu, quo conquaſſatur, ad ſuppurationem efficaciter diſponitur.

12. Facilè ſed imperfectè reſolvitur bubo œdematodæus.

12°. Bubo œdematodæus *facilè* quidem *reſolvitur*, quatenùs ſerum tenuius, quod vaſa tumori circumfuſa inundat, facilè poteſt per limphaticos ductus ſolitas circulationis vias relegere: *Sed reſolvitur imperfectè*, quia limpha craſſior glandulæ cellulis impacta defectu caloris, quo liqueſcat, & ſufficientis oſcillationis arteriarum, quâ atteratur & ultrà urgeatur, quæ ambo in eâ bubonis ſpecie deſunt, reſolutioni ægrè cedit; unde nucleus durior remanet non facilè reſolubilis.

13. At difficulter ſuppuratur.

13°. Iiſdem de cauſis *difficulter* quoque *ſuppuratur*, quia inſpiſſata limpha, tum naturâ ſuâ ob ſalinarum & actuoſarum partium penuriam, tum defectu caloris intenſioris, quo diffluat, & validioris arteriarum oſcillationis, quâ ſubigatur, ſuppurationi concipiendæ parùm idonea eſt.

14. Bubo ſkirrhodæus difficillimè reſolvitur & ſuppuratur.

14°. Demùm bubo ſkirrhodæus *nec reſolvitur nec ſuppuratur unquam;* niſi difficillimè, ſed plerumque in dies magis induratur, tum quia limpha, quæ in glandularum cellulis hæret, craſſior, ſpiſſior, viſcoſior eſt; tum quia deeſt præternaturalis calor & arteriarum oſcillantium quaſſatio, quibus ad reſolutionem vel ad ſuppurationem poſſit comparari.

§. IV. DIAGNOSIS ET PROGNOSIS.

Diagnoſis bubonis venerei tum à cæteris bubonibus.

Diagnoſis. Bubones venerei cum ſimplicibus, peſtilentialibus, ſcorbuticis & ſtrumoſis bubonibus conveniunt ratione ſitûs & figuræ; ſed ab iiſdem diſtinguuntur ſignis peculiaribus: 1°. A ſimplicibus quidem & peſtilentialibus, quia in his cutis rubet & inflammatur, ſecùs quàm in venereis: 2°. A ſtrumoſis verò & ſcorbuticis, quia ex noto priùs ægrotantium ſtatu manifeſta ſtrumarum vel ſcorbuti indicia colliguntur: 3°. Certiùs tandem ab omnibus ægrorum relatione, qui fatentur ſe impuro aut ſuſpecto concubitu uſos eſſe; vel gonorrhœâ aut cancroſis ulcuſculis laborare; aut qui univoca proferunt argumenta, quibus virus in ſanguine latere evidens ſit.

Minor eſt bubonum venereorum cum bubonocele ſive herniâ inguinali convenientia ; novimus tamen cum eâdem aliquando confundi ; non cum eâ quidem bubonocele, quæ fit ab Omento, & quæ *Epiplocele* dicitur, in quâ tumor mollior eſt, ſed cum illâ, quæ ab inteſtino producitur, & quæ appellatur *Enterocele*, in quâ major adeſt renitentia, ratione cujus cum bubone proximiùs convenit : Neque etiam cum eâ enterocele, in quâ inteſtinum per obliquos muſculorum epigaſtricorum annulos delabitur, quoniam locus quò inteſtinum decidit & ubi tumor excitatur, à glandularum inguinalium atque adeò bubonum venereorum loco nimis diſtat; ſed cum illâ enterocele, in quâ inteſtinum per arcuatum peritonæi fornicem, quà vaſa cruralia tranſeunt, in inguen prolabitur, quæ ratione ſitûs quem occupat à glandularum inguinalium & bubonum in ipſis ſubnaſcentium ſitu parùm vel nihil abludit.

Poteſt tamen facilè bubo diſtingui ab enterocele quâcumque ſignis ſequentibus. Tum ab enterocele,

1°. In enterocele tumor ſuperficie lævis & figurâ proximè ſphæricus, licet latam habeat ſuperficiem tenuiore baſi, quæ foramini, unde inteſtinum decidit, æqualis ſit, quaſi pediculo inguini adhæreſcit : Contrà verò bubo ſuperficie inæqualis & figurâ plerumque oblongus eſt, & latæ ac expanſæ baſi innititur.

2°. In enterocele, tumor ſi prematur facilè cedit, ſed retracto digito reſtituitur illicò : Contrà verò bubo vel prementi digito renititur, ut bubo phlegmonodes & ſkirrhodes ; vel ſi cedat, veſtigium retinet, ut bubo œdematodes & ſuppuratus.

3°. In enterocele patet attactu flatus vel ſolos, vel cum liquidiore materiâ confuſos tumore toto contineri, ex facili compreſſione & reſtitutione celeri : Contrà verò in bubone nihil ineſt flatulenti, imò ſi quid liquidi latere percipiatur obſcurâ fluctuatione, id omne & paucum eſt & profundum, & medium tantùm tumorem occupat, ut in bubone ſuppurato.

4°. Enterocele gravia ſecum infert ſymptomata, febrem, dolorem colicum, ſuppreſſionem dejectionis, fæcum alvinarum per ſuperiora vomitionem, iliacam paſſionem &c. quæ omnia in bubone ſemper abſunt.

Adde rarum eſſe, ut impurus vel ſuſpectus concubitus, quo bubo, cum lapſu ab alto, ictu in ventrem, aut vehementiore motu, quibus enterocele poſſit induci, tam aptè ſimul coincidant, ut attendenti dubitare liceat, utra ſit tumoris in inguine oborti natura, & utri cauſæ adſcribenda videatur.

Porrò ubi ſemel conſtat bubonem venereum adeſſe, facile eſt differentias, quibus diſtinguitur, ſignis in deſcriptione propoſitis dignoſcere. Nam ſi tumor intensè caleat, doleat, pulſet & renitatur, *phlegmonodem* ; ſi moderatiùs caleat, doleat, pulſet & renitatur, imò verò mollior prementis digiti veſtigium retineat, *œdematodem* ; ſi tandem caloris, doloris, pulsûs fermè expers durus ſit & validè renitens, *ſkirrhodem* bubonem eſſe manifeſtum eſt.

Demùm cauſæ bubonum venereorum erui debent, vel ex ægri relatione vel ex antecedentium notitiâ, unde liqueat an ſeminium venereum impuro concubitu ? An gonorrhœâ ſuppreſsâ, parciùſve fluente,

aut cancrosis penis ulcusculis ? An latente syphilide cum glandulis inguinalibus communicatum sit.

Prognosis.

Prognosis. Bubo venereus, modò cautè curetur, periculo vacat, sed tamen affectus gravis est, cùm operosam therapeiam semper exigat & sæpe etiam Chirurgicam sectionem.

Potest nihilominùs bubo eo nomine periculosus censeri quòd luem veneream sæpissimè inferat, nisi virus susceptum diuturnâ suppuratione, aut iteratis purgationibus educatur, ac reliquiæ, si quæ supersint in sanguine, diligenter specificis remediis corrigantur.

Minus tamen luis periculum imminet à bubone, qui impuro concubitui aut suppressæ parciùsve fluenti gonorrhœæ aut penis ulcusculis, quàm à bubone qui sine causâ præsente supervenit : Nam prior à seminio recenter admisso, quod cùm nondùm sanguinem infecerit, potest educi vel corrigi ; posterior verò à seminio dependet, quod in sanguine jam dudùm latet, & quem ideò funditùs contaminavit.

Bubo phlegmonodæus curatu facilior est bubone œdematodæo, ac præsertim skirrhodæo, cùm enim prior resolvatur aut in suppuratum facilè convertatur, potest alterutrâ viâ adhibitis cautionibus convenientibus perfectè citò sanari : Posteriores verò in tumorem verè skirrhosum plerumque abeunt, qui remediorum omnium vim diù eludit, ac demùm in carcinomatodem naturam non rarò degenerat.

§. V. CURATIO.

Bubo venereus potest curandus offerri in triplici casu, 1°. Si sine causâ manifestâ invaserit ; 2°. Si cum gonorrhœâ virulentâ vel ulcusculis cancrosis penis conjunctus sit ; 3°. Demùm si impuro concubitui solus & immediatè succedat.

Curatio bubonis, si à lue vereâ.

In primo casu, cùm bubo luem veneream latere significet, expedit abjectâ cunctatione ad hydrargyrosim statim properare, quâ tum bubo, tum lues, quæ bubonis causa est, radicitùs curentur. At si ægrotanti tam sanum consilium sequi non lubeat liceatve, utendum erit specificis aliis remediis juxta methodos infrà tradendas, ægrum tamen præmonendo, ut ingenuum Medicum decet, eo pacto non sinceram & efficacem, sed fucatam tantummodò & mitigatoriam medicinam morbo afferri.

Curatio bubonis, si à gonorrhœâ, aut ab ulcusculis cancrosis.

In secundo casu adhibenda similiter eadem remedia juxta easdem methodos, sed cum aliis, quæ gonorrhœæ aut ulcusculis conveniant, ita maritanda, ut pensatis utilitatibus & consociatâ medicamentorum efficaciâ congeneres illæ affectiones perfectè simul curentur.

Curatio bubonis, si à coitu impuro immediatè proveniat.

Demùm *in tertio casu*, qui cùm simplicissimus sit, cæterorum veluti norma esse potest, in id unicè incumbendum, ut contagium recèns admissum efficaciter destruatur aut educatur, & si quæ in sanguine supersint reliquiæ, quæ morbum renovare aut luem inferre possent, cautè corrigantur aut eliminentur.

Prior me-

Usu viget gemina methodus, quâ ea omnia perindè præstari possint ; altera quidem, quâ curantur bubones venerei sine suppuratione aut ullâ maturantium applicatione, solo nempe Mercurialium & purgantium usu, donec

donec resolutus tumor sensim evanescat. Altera verò, quæ bubonibus medetur suppuratione, quam topicorum maturantium appositio promoveat, & cum interno Mercurialium usu ita conjuncta, ut seminium morbosum utrimque simul efficacissimè oppugnetur.

thodus curatoria, quæ resolutione.

Prior methodus operatione vacat, brevior est, doloris expers, & æquè tuta, ac proinde multorum judicio alteri jam præferenda videtur, sed id simul habet incommodi, quòd æger domi & in cubiculo toto curationis tempore continendus sit, nisi frigidioris aëris attactu grave periculum velit incurrere. Posterior quidem plerumque longior, multùm tædiosa, & cùm operationem exigat, dolorifica est, sed cùm ægrum officia implere utplurimùm permittat, nondum omnium suffragiis destituitur; quin imò eò nonnumquam res sponte recidunt suppuratione jam incœptâ, ut Medico eamdem vel invito sequi necessum sit. Quocirca ne quid omisisse videamur, utramque methodum proferre operæ pretium est, sed utramque paucis.

I. Itaque secundùm priorem methodum.

1°. Sanguis initio mittendus est, ut nimius glandularum infarctus minuatur, & intensior earumdem inflammatio præcaveatur. Liberaliùs quidem, si bubo sit phlegmonodes, parciùs verò si sit œdematodes vel skirrhodes. Hac de re ergo non audiendi Antiquiores, qui ex præjudicio, quod experientia falsi convincit, à secandâ venâ abhorrebant in curatione bubonum, quasi scilicet virus inde ad interiora retractum luem veneream inducturum fuisset.

2°. Æger deinde purgandus, tùm ut via paretur usui cæterorum remediorum, tùm ut contagii pars quàm citissimè educatur: *Leniore* quidem & *antiphlogistico cathartico*, si bubo inflammatorius sit, ex medullâ Cassiæ, decocto Tamarindorum, sale quodam purgante, cum moderatâ dosi Mercurii dulcis sive Aquilæ albæ, sub formulis sequentibus.

℞. *Mercurii sublimat. dulcis optimè præparat. gr.* xv.
Medull. cass. recenter extractæ ℥ j.
M. F. bolus sumendus jejuno ventriculo.

Vel

℞. *Tamarindor. pinguium* ℥ j ß.
Sal. vegetal. ʒ j.
Bulliant in aq. comm. lib. j ß.
Colatura divid. in duas doses sumendas partitis vicibus & interjecto trium horarum intervallo, devorato priùs bolo ex Mercurii sublimati dulcis gr. xv. *conservâ rosarum siccâ exceptis.*

Fortiore verò *& drastico purgante*, si bubo œdematosus vel skirrhosus fuerit, scilicet Jalappio, Diagridio, majore dosi Aquilæ albæ, additis etiam, si ita è re esse videatur Trochiscis alahandal, sub formulis sequentibus.

℞. *Aquil. albæ gr.* xx.
Jalappii
Et diagrid. sulfurat. ana *gr.* xij.
M. cum s. q. conserv. rosarum siccæ. F. Bolus.

Vel

℞. *Aquil. albæ gr.* xx. *aut* ℈ j.
Diagridii sulfurat. gr. x.
Trochiscor. alabandal gr. iv.
Olei anisi gutt. iij.
M. cum s. q. conserv. rosarum siccæ. F. Bolus.

3°. Posthac præscribenda præparata Mercurialia, quæ nullâ purgandi facultate polleant, atque adeò cum sanguine diutiùs confundantur, virusque venereum efficaciùs oppugnent. Istiusmodi sunt panacæa Mercurialis duodecim laboribus sublimata; Mercurius violaceus, sive Flores antimoniales Mercurii optimè loti; Æthiops mineralis cum Mercurio & sulfure triturâ, vel ignitione paratus, vel qui cæteris præstat, Æthiops mineralis alter, cum Mercurio & Balsamo Peruviano aut Canadense triturâ confectus. Singulorum dosis est à gr. xv. ad xx. aut ad xxiv. quæ conservâ rosarum excepta assumuntur bis in die, manè & vesperi, aut semel tantùm quâlibet die, aut alternis tantùm diebus, prout celerior est aut tardior eorumdem efficacia, huic methodo tandiù insistendo usque dùm inflentur gingivæ, incalescat os & proximus immineat ptyalismus.

4°. Tunc autem imminenti ptyalismo cautè occurendum est purgatione, qualem modò præscripsimus, ut per inferiora deturbetur seminii morbosi pars, quæ per salivales glandulas exitura esset. Quod ut feliciùs succedat ab omni Mercurialium usu per dies aliquot abstinendum erit, nec quidquam ultrà movendum, donec omnia quietè denuò composita sint; quin imò, si res ita exigat, purgatio eadem iterùm sæpiùsque repetenda, ut salivatio tantò efficaciùs cohibeatur.

5°. Pacato semel salivationis motu ad Mercurialia redeundum simili methodo, atque adeo ptyalismus denuò provocandus, qui ùt primùm apparuerit, rursus ut primâ vice coercebitur iteratâ purgatione, ac cessatione ab omni Mercurialium usu; sic per vices repetendo donec tandem bubo resolutus sensim evanuerit.

6°. Resolutioni promovendæ conferunt topica emollientia & resolventia, ut emplastrum de ranis cum Mercurio, vel sine Mercurio; emplastrum de mucilaginibus; emplastrum de spermate ceti; aut quod conducibilius, leves inunctiones bubonis & inguinum cum unguento mercuriali à ℈ j. ad ℥ ß. quotidie, alternis diebus, aut tertio quoque die, prout usus postulaverit aut permiserit ptyalismi periculum. Constat enim eo pacto limpham, quæ in glandulis inguinum hæret præ spissitudine, efficaciter liquefieri, ac inde faciliùs resolvi.

7°. Imò jam receptum est loco Mercurialium internè assumptorum, quæ stomachum gravant vel pervertunt & noxam sanguini plerumque inferunt, externas inunctiones, quæ innocuæ sunt, cum unguento mercuriali à ℥ ß. ad ℥ j. adhibere supra nates & inguina, modò alternis diebus, modò tertio quolibet die, pro vario gradu morbi, & diversâ indole affectuum, qui inde consequuntur. Sed ubi prima salivationis indicia apparuerint, non modò à frictionum usu cautè abstinendum est, sed etiam ægrotans per inferiora statim purgandus, ut materia per os exituriens aliò divertatur, quemadmodum suprà monuimus. Inde verò pacato orgasmo frictiones iterùm renovandæ, ac imminens ptyalismus denuò cohibendus simili artificio, donec bubo perfectè resolvatur.

8°. Nullum autem periculum eſt, ne eâ methodo contagium venereum in ſanguinem cum limphâ reſolutâ refluens per limphaticos ductus, veneream luem inducturum ſit; tùm quia virus, quod ſanguini remiſcetur, Mercurialium energiâ cicuratum & correctum eſt, atque adeò jam ineſficax; tùm quia, etſi virulentum foret, ſanguinem non poſſet morâ inficere, cùm eâdem proportione purgantibus eliminetur, quâ in ſanguinem refunditur.

9°. Cæterùm toto curationis iſtius ſtadio æger domi & in cubiculo temperato continendus eſt; alioquin enim periculum impenderet ne cutaneis & ſalivalibus glandulis frigidiore aëre derepente conſtrictis, adeoque ſubitò ſuppreſſis tùm diaphoreſi tùm ptyaliſmo, quæ à remediis concitantur, difficilis decubitus fieret in pectus vel cerebrum.

10°. Diæta quoque imperanda eſt tenuis, diluens, humectans, ex offis, panatellis, cremoribus orizæ, gelatinis, juſculis, & ad ſummum ovis ſorbilibus, interdicto vel parcè admodum permiſſo uſu carnium, etiam eupeptarum, ut pullorum aut gallinarum juniorum. Tandem curandum ut æger venere, exercitio, animi contentione, ac præſertim vino abſtineat, ac largo ptiſanæ potu utatur, ut Mercurii guttulæ & liberiùs cum ſanguine circulante commiſceantur, & in lentorem limphæ à morboſo ſeminio inductum efficaciùs arietent.

II. Hactenus de priore methodo. Quòd ſi altera ægrotanti magis arrideat, ut qui à negotiis tandiù abeſſe non poſſit, aut ſi dùm Medicus advocatur, bubonis materies jam ad ſuppurationem ita proximè inclinet, ut eò deducenda ſit, poterit ea poſterior methodus ſequenti proceſſu adminiſtrari. Methodus poſterior, quæ ſuppuratione obtinetur.

1°. Præmittentur univerſaliora, venæ ſectio ſcilicet & purgatio, cum iiſdem cautionibus, quas ſuprà propoſuimus.

2°. Adhibebuntur inde totâ curatione præparata Mercurialia, quæ purgandi facultatis expertia ſint, minori quidem doſi & intervallis longioribus quàm in præcedente methodo, ſed tamen doſi quæ ſufficiat ad virus venereum profligandum. Quòd ſi verò ptyaliſmus inde forſan immineret, cathartico cautè averruncandus eſſet, ut ſuprà dictum eſt.

3°. Topica ſimul buboni applicabuntur, quibus tumoris materia emolleſcat & ad ſuppurationem perducatur, in quem finem conferunt ſequentia cataplaſmata.

℞. *Cæpæ coctæ ſub cineribus* ℥ ij.
Saponis nigri
Et unguenti diachylon. cum gummi ana ℥ j ß.
Baſiliconis ℥ j.
Conterantur omnia in mortario marmoreo ad formam pultis. F. Cataplaſma.

Vel

℞. *Radic. Althææ,*
Bryoniæ
Et Liliorum alborum ana ℥ j.
Incidantur omnia & coquantur.
Add. *Foliorum malv.*
Et branc. urſinæ ana *m.* j.

Coquantur omnia ad putrilaginem, contundantur in mortario & setacea trajiciantur;
Pulpæ trajectæ adde *fermenti veteris*
Et unguenti Basilicon. ana ℥ ß. *aut* j.
Cæpam albam sub cineribus coctam in mortario contusam n. j.
Olei Liliorum q. s.
F. Cataplasma parti admovendum & identidem renovandum.

4°. Cataplasmatum loco poterunt admoveri emplastra maturantia, quæ parti adhærent & ideò commodiùs gestantur. Inter hæc primas tenent Diachylum simplex; Diachylum cum gummi, cui nempe Galbanum, Ammoniacum, Sagapenum, Opopanax commista sunt; Diachylum oleo Galbani & Ammoniaci dilutum; Diachylum cum anaticâ parte Saponis nigri; Pix navalis cum pice Burgundicâ æquatis partibus mista &c.

5°. Licet certa se prodant latentis puris indicia, bubo præcipitantiùs non aperiendus, sed expectandum aliquandiu, donec protractâ suppuratoriâ fermentatione potissima bubonis pars sensim computruerit, ut eâ ratione absumptis sponte callis bubonis curatio & citiùs & feliciùs perficiatur.

6°. Potest bubo suppuratus duplici ratione aperiri, vel scalpello vel cauterio potentiali: Si *priore*, bubo altè incidendus est; minor unicâ quidem plagâ, quæ inguinis plicaturam sequatur; major verò geminâ ad angulos rectos & in crucis formam ductâ, cujus anguli forfice exscindantur. Si *posteriore*, appositâ tumori ope emplastri fenestrati lapidum causticorum catenâ pro bubonis mole longâ & latâ, eschara altè inurenda est, quæ si ad abscessum non penetraverit, vel novâ appositione cauteriorum promovebitur, vel quod superest, incisione peragetur.

7°. Constat in aperiendo bubone cauteriorum usum sectioni plurimùm præstare, tum quòd cauteria latiorem plagam inferant, unde interiora bubonis perspicere & curare faciliùs licet; tum potissimùm quòd cauteria cathæreticâ facultate callos durioresque glandularum partes absumant, vel putrefaciant, unde ulceris suppuratio, detersio & glutinatio feliciùs succedunt.

8°. Educto pure aperti bubonis sinus linteo carpto sicco statim replebitur, quo postridie detracto adhibebitur Digestivum vulgare ex Terebinthinâ cum ovi vitello & oleo hyperici, cui si ulceris sordities ita postulet, admisceri poterit Ægyptiacum, imò Tinctura Myrrhæ & Aloës. Demùm procedente suppuratione ulcus curabitur cum Balsamo Arcæi.

9°. Porrò ubi primùm phlogosis suppuratione relaxabitur, ulceris cavum cautè explorandum est, & si qui lateant sinus, sectione vel aperiendi si liceat, vel saltem ita dilatandi, ut & detergi & curari commodè possint. Si qui verò calli supersint, ut ferè semper solenne est, corrosivis sensim absumendi, lapide scilicet cauteriali pulveris instar plumaceolis insperso, aut præcipitato Mercuriali rubro cum unguento basilicone misto.

10°. Tandem durior bubonis basis iterato unguenti mercurialis illitu emollienda & relaxanda; carnis, quâ ulcus completur, firmitas conciliand da usu Balsami viridis Metensium; ac si nimis luxuriaverit, carpto linteo tenuiore & sicco, vel calcinato alumine reprimenda; demùm laxatis ac detumescentibus glandulis ulcus ad optatam coitionem deducendum.

11°. Cæterùm toto curationis hujusce stadio æger à consueto vivendi more cogitur minùs recedere quàm in præcedente methodo, nisi forsan suppurationis tempore febris invaserit, cujus ratione necesse sit ægro cibis interdici per dies aliquot. Nihilominùs tamen expedit ut vino, venere, exercitio, cibis salsis, piperatis, dyspeptis aut succi pravi se abstineat; imò aëri inclementiori sese rarò & cautè offerat, præsertim quamdiù præparata Mercurialia internè adhibebuntur.

Ex modò dictis haud arduum est sequentia problemata resolvere. *Resolvuntur aliquot problemata.*

1°. An bubones ulli venerei alibi subnascantur quàm in inguinibus? Constat enim experientiâ & in axillis, & in jugulo, & ad latera maxillæ inferioris venereos bubones aliquandò enasci, vel saltem tumores *buboniformes*, bubonibus inguinalibus simillimos, qui eodem modo invadant, morem eumdem teneant, iisdemque curentur remediis. *1. An bubones alibi subnascantur quàm in inguinibus?*

2°. Quânam de causâ bubones venerei illis in locis aliquando enascantur? Nempe geminâ de causâ, ut de inguinalibus modò dictum est; 1°. Contagio venereo jam antiquo, quod in lue vénereâ limpham inficit & inspissat, unde facilis ejusdem decubitus in has illasve glandulas, ubi primum frigus externum, vel ictus, attritus, pressusve fortuitus idoneam dederint occasionem. 2°. Contagio venereo recèns admisso, quod certis partibus exceptum in illas glandulas unà cum reduce limphâ circulatione traducitur. Sic nutrices, quæ ab alumno inficiuntur, bubones sæpiùs habent vel in glandulis conglobatis mammarum basi suppositis, quò primùm, vel in glandulis axillaribus, quò posteà confluit limpha, quæ revehitur à papillis, in quas prima mali seminia insinuantur suctu. Sic alumni, qui à nutrice contaminantur, aut amasia, quæ à proco, procusve qui ab amasiâ columbando virus concipit, bubonibus obnoxii sunt in maxillaribus vel jugularibus glandulis, quò convehitur limpha quæ redit à buccis, linguâ, gingivis, ac ore interno, in quæ prima penetrant contagii miasmata, cum lacte vel cum salivâ permista. *2. Cur alibi subnascantur?*

3°. Quomodo curentur bubones venerei istiusmodi? Eâdem planè therapeiâ, quâ bubones ipsi inguinales, quibuscum in omnibus ita consentiunt, ut gutta guttæ similior non sit: Ideoque adhibitis venæ sectionibus, purgationibus, inunctionibus mercurialibus, ad resolutionem omni ope atque operâ adigendi, quæ si ex voto non cesserit, ad suppurationem deducendi, incidendi, detergendi, cicatrice obducendi ex artis legibus, quas suprà proposuimus. *3. Quâ ratione curentur bubones illi alibi oborti?*

4°. Num in internis glandulis limphaticis bubones venerei aliquando succrescant? Certè nec ipse ullos observavi bubones venereos internè genitos, nec ullos unquam ab ullo observatos legisse memini; sed pervulgatum est in Syphiliticis oboriri & tubercula dura ac skirrhodæa in pulmonibus, & infarctus duros ac skirrhodæos in glandulis Mesenterii, quæ si à bubonibus exitu fortè abludant, at verò cum iisdem causâ conveniunt. *4. Num bubones venerei in internis glandulis enascantur?*

5°. Unde ea discriminis ratio, cùm è contrario seminium morbificum cum toto sanguine, atque adeo totâ limphâ perinde confusum in lue venereâ, parem similemque labem singulis glandulis illaturum esse videatur? Ideò forsan quòd in internis glandulis limphaticis, cùm in locis la- *5. Quænam sit discriminis illius ratio?*

teant calore perpetuo æſtuantibus, nativa limphæ liquiditas pertinaciùs foveatur, unde hærentia limphæ rarior, & ſi fortè accidat, minor, tardior, & ad reſolutionem facilior, quàm in externis glandulis, quæ frigus experiri ſolent. Adde interiores glandulas ab ictu, attritu, preſſu tutas eſſe, quibus è contrà vidimus limphæ decubitum non raro promoveri in exteriores glandulas.

6. Utrum in cinædis bubones generentur, & ſi generantur, ubinam appareant?

6°. Denique utrùm in cinædis pathiciſque bubones venerei generentur unquam uſu veneris impuræ; & ſi eâ ratione generentur, ubinam tunc enaſci ſoleant? Circa prius quidem, nec ipſe vidi, nec ab aliis puto unquam viſos eſſe bubones in cinædis, quos certò conſtiterit contagio uſu impuriſſimæ veneris recèns contracto obortos fuiſſe. Neque enim exiſtimo cinædos ullos dari, qui muliebria ita pati ament, ut virilia numquam omnino agànt: Partes autem viri vel ſemel egiſſe ſatis eſt, ut jure ambigatur de primâ bubonis origine, ſi quis fortè poſthac ſupervenerit.

Circa poſterius verò, vix credo fore ut bubones in cinædis, ſi ab impurâ venere unquam proveniant, in glandulis inguinalibus generentur, quò limpha ab extremo recto anique confiniis vel nulla vel pauciſſima defertur; ſed opinio eſt generandos eſſe in glandulis illis limphaticis, quæ in abdomine juxta aortæ deſcendentis bifurcationem adſident, in quas limpha convehitur ab illis partibus; & inde forſan efficitur ut bubones iſtiuſmodi numquam vel rariſſimè producantur, quòd cùm illæ glandulæ lateant in abdomine, calor vicinarum partium, quo æſtuant, limphæ inſpiſſationi & hærentiæ repugnet, ut modò dictum eſt. Sed ne ſibi ideo gratulentur, qui tam turpi parent nequitiæ, ſeu veriùs, infamiæ; ſiquidem præter morbos peculiares non paucos graviſſimoſque, quos ſibi flagitio pariunt & de quibus infrà *Cap.* 10. habent etiam & bubones proprios, abortivos quidem ſed inguinalibus nihilo leviores, ſi non & pejores. Nempe iis accidit, ut limpha, quæ ab extremo recto anique confiniis regreditur, miaſmatis à virulento ſemine exhalantibus inſpiſſata glandulas limphaticas mole quidem parvas, numero verò multas, podici adſitas & in adipe ſepultas, in quas primo paſſu illabitur, inflet, diſtendat, tumefaciat; unde gignitur ſpecies quædam bubonis annularis, quo podex circulariter cingitur cum calore, rubore, renitentiâ, ac dolore maximo, præſertim quoties alvus deponenda eſt; qui remediis iiſdem eâdemque methodo curandus eſt, ac bubones venerei inguinales.

CAPUT VI.

De Morbis, qui Buboni malè curato ſuperveniunt.

§. I. DE BUBONE FISTULOSO.

Bubonis fiſtuloſi definitio.

Definitio & differentiæ. Bubo ſemel apertus, ſi negligatur, deterſis & coaleſcentibus labris ac conſtricto orificio in fiſtulam degenerat, hoc eſt in ulcus ſinuoſum & calloſum; hæc enim duo fiſtula eſſentialiter complectitur.

Multiplex est fistulæ istiusmodi differentia. Differentiæ.

1°. Ratione aperturæ, quæ modò latior est & ideò perpetuò hiat; modò angustior adeòque vel crustâ vel tenui pelliculâ interdum obducitur.

2°. Ratione sinuum qui intùs latent, latiorum vel angustiorum, plurium vel pauciorum, cutaneorum vel profundiorum, rectorum vel flexuosorum &c.

3°. Ratione humoris qui inde profluit, paucioris vel copiosioris; purulenti, saniosi vel simpliciter ichorosi.

4°. Demùm ratione callorum qui sinuum latera obsident, & magnitudine, numero, duritie plurimùm variant.

Causæ. Potest quidem apertus bubo in ulcus sordidum, chironium, dysepulotum abire vitiosâ sanguinis dyscrasiâ, potissimùm verò seminii venerei in sanguine latentis præsentiâ, unde pus acrius suggeritur; in fistulam verò numquam, nisi supinâ Chirurgi inscitiâ multis modis peccatum sit. Causæ.

1°. Scilicet si bubonem suppuratum angustiore foramine imperitus aperuerit sive scapello sive cauterio. Inde enim educto pure cùm ulceris superstitis fundus nec oculis nec remediis satis obvius sit, facile non est aut ea quæ intùs geruntur perspicere, aut iisdem mederi: Quamobrem ulceris interiora sordida remanent, dum labra quæ remediorum viribus magis patent, meliùs detersa ad coalitionem properant, unde fistulam generari necessum est.

2°. Si ulcus, utcumque latâ plagâ aperuerit, ad cicatricem citiùs tendere incautus permittat, nondùm perfectè suppuratâ glandulâ quæ exulceratur, vel infimâ saltem ejusdem portione, quæ ulceris centrum occupat; variisque membranis quibuscum adhærescit, & quæ sunt instar pediculi, suppuratione nondum delapsis. Experientiâ siquidem notum est nec ulcus perfectè unquam curari, nisi fundus probè detergatur; nec fundum probè unquam detergi, quandiù suppuratæ glandulæ frustulum quodvis, aut adhærescentium membranarum lacinia intùs remanserint, suppuratione nondum decidua.

3°. Si malè providus non advertat pus ex suppuratâ alterâ viciniore glandulâ, aut ex interjectâ inter viciniores glandulas intercapedine in ulceris fundum latenter instillari, cui jugi puris scaturigini nisi citò occurratur dilatatâ viâ scapello vel cauterio, perfecta ulceris coalitio numquam speranda est, utcumque labra ad cicatricem tendere videantur, sed ulcus in fistulam necessariò desiturum est.

Symptomata. Qualicumque ex propositis modo Chirurgus peccaverit, sequitur inde 1°. Fundum ulcerati bubonis, si remediis non detergatur, si putridis glandulæ aut membranarum laciniis obsideatur, si pure jugiter illabente madeat, nec mundificari, nec probâ carne repleri, nec ad coitionem properare posse, sed chironiâ exulceratione indesinente erosum in cavitatem vacuam, majorem minoremve abiturum esse. Symptomata. 1. Ulcus Chironium.

2°. Labra verò ulceris, quæ cùm remediorum energiæ obvia & cæteris vitiis immunia sint, perfectè elui, detergi, succrescente carne augeri possunt, ulceris oram mutuo accessu ita sensim coarctatura, ut aditus in cavitatem pateat exiguus, qui magis minùsve hiulcus vel perpetuò pervius sit, vel identidem crustâ aut pelliculâ obducatur. 2. Quod nullâ vel parùm firmâ cicatrice obducitur.

3. Sed callis multis cingitur.

3°. Interea pus ulceris cavo coercitum adjectas partes latenter impetiturum, & earumdem ſtamina comprimendo, fibras diſtendendo, circumfluam limpham inſpiſſando, duriuſculos callos brevi circumquaque generaturum, qui numero, mole, duritie variè variant pro diversâ puris energiâ, fibrillarum eroſarum firmitate & denſitate, aut circulantis limphæ ſpiſſitudine.

4. Et ſinus agit quaquaverſùm.

4°. Imò verò, ſi diutiùs retineatur & naturâ acrius ſit, promotâ ſenſim eroſione cuniculos novos in varia loca ſibi brevi cuſurum, numero quidem plures paucioreſve & amplitudine latiores vel anguſtiores pro acrimoniæ gradu; rectos verò vel flexuoſos, profundos vel cutaneos prout objectæ partes puris efficaciam magis vel minùs retundunt, aut eidem variè reluctantur.

5. Humoremque profundit ichoroſum vel ſanioſum.

5°. Cæterùm humorem inde profluxurum naturâ varium; ichoroſum quidem, ſi limpha ſola ex eroſis limphaticis ductibus depluat; ſanioſum, ſi cum limphâ ſanguis è vaſis ſanguiferis ſauciatis in cavum fiſtulæ inſtilletur; purulentum, ſi morâ limpha & ſanguis puris formam adipiſcantur; demùm copioſum vel paucum, pro diversâ humoris confluentis copiâ.

Diagnoſis

Diagnoſis. Fiſtulæ, in quam bubo ulceratus degeneravit, præſentia & ſtatus oculis patent; ſinus quos recondit, ſpecillo explorantur; calli tactu dignoſcuntur; cauſæ demùm ex notâ antecedente bubonis therapeiâ facilè eruuntur.

Prognoſis.

Prognoſis. Fiſtula in inguine ex bubone orta gravis eſt, neque unquam contemnenda, cùm plerumque luem veneream ſupponat, à quâ inducatur aut foveatur; & ex ſe curationem Chirurgicam ſemper exigat, longam, difficilem, laborioſam.

Imò verò periculoſa eſt 1°. Si ſinus habeat, qui ad vaſa cruralia aut majores illorum ramos altiùs penetrent. 2°. Si callorum, quos recondit, nonnulli acutè doleant & ad carcinomatis naturam accedant.

Curatio.

Curatio. Si certis, imò ſi urgentibus tantùm indiciis, qualia infrà proponemus, *Lib.* 4. *cap.* 4. locus ſit conjiciendi fiſtulam, in quam bubo ulceratus degeneravit, conjungi cum lue intereâ quâ foveatur, curationi fiſtulæ hydrargyroſis præmittenda eſt methodo inferiùs tradendâ eodem libro *Capite* 7. Neque enim ſpes ulla eſt futurum ut effectus perfectè unquam curetur, niſi ſublatâ priùs causâ. Deinde ſub ptyaliſmi finem, cùm ſanguis jam purgatus fuerit, fiſtulæ ex arte curandæ providebitur, ut eo pacto luis venereæ & fiſtulæ curatio pari paſſu procedat, & ad optatum finem ſimul perducatur.

Si verò liqueat è contrà bubonem in fiſtulam degeneraſſe ſolâ Chirurgi imperitiâ, nec ulla latentis ſyphilidis ſuſpicio ſit, tunc modò tempeſtatis ratio permittat, ad fiſtulæ curationem depoſitâ dilatione quâcumque properandum eſt ſequenti methodo.

1°. Æger quidem ad curationem præparabitur non modò auxiliis univerſalioribus, venæ ſectione ſcilicet & purgatione, pro ægrotantium temperie & viribus, morbique naturâ rariùs ſæpiùſve iteratis; verùm etiam juſculis diluentibus & refrigerantibus ex pullo gallinaceo juniore aut carne vitulinâ cum radicibus & herbis convenientibus; ſero lactis chalybeato; lacte aſinino aut vaccino; imò ſi tempeſtivitas ſuadeat, balneatione in

aquâ

aquâ dulci tepidâ, aut potatione aquarum mineralium acidularum.

2°. Dein exploratis priùs numero, longitudine, directione ſinuum, qui cum fiſtulæ oſtio communicant, ſingulorum apertio inſtituenda erit; ac quidem, ſi cutanei & parùm calloſi ſint, uti licebit ſcalpello vel forſice, quorum introductio ſpecillo ſulcato dirigetur; labraque hinc & inde pendula forſice cautè exſcindenda, ut ſinuum fundus detegatur; & deinde ut ſolenne eſt, plaga ſtatim replebitur ad ſiſtendum ſanguinem carpto linamento, quo poſtridie levi manu detracto ulcus digeſtivo ſimplici aliquandiù, ac poſteà Balſamo Arcæi curabitur.

3°. At verò ſi ſinus profundiores fuerint aut nimiùm calloſi, ſatius erit cauterio viam ſibi facere, ut jam monuimus *præcedenti Capite.* Itaque appoſito fiſtulæ emplaſtro quolibet ita feneſtrato, ut potiſſima ſinuum pars emplaſtri foramini ſeu feneſtræ ſubjaceat, lapidum cauſticorum catena ſuperimponetur, ut eſchara altè inuratur: Quæ ſi ad ſinus uſque non penetraverit, inciſæ ad vivum eſcharæ lapides alii indentur, vel quod brevius eſt, ferro diſcindetur ſemi-putris intercapedo, quâ ſinuum receſſus conteguntur.

4°. Dein eſcharæ lapſus quàm ocyſſimè promovebitur emollientibus & relaxantibus, ut butyro, vitello ovi ſolo, vel cum oleo hyperici, aut baſilicone, aut terebinthinâ conquaſſato & linamentis excepto, lapsâque eſcharâ ulcus cum digeſtivo vulgari curabitur, donec ſuppuratio parcior Balſami Arcæi uſum ſuadeat vel permittat.

5°. Relaxatis ſemel ſuppuratione tùm labris tùm confiniis ulceris, omnia diligenter tactu, oculis, ſpecillo exploranda ſunt, nùm alicubi lateat ſinus, calluſve gravior ſuperſit, quibus mederi neceſſum ſit, priùſquam ulcus ad cicatricem coire permittatur, ne error noviſſimus pejor eſſet priore, alteraque fiſtula inde denuò ſoboleſceret.

6°. Igitur ſi ſinus quiſpiam detergatur, ſed in parte quæ ſectionem permittat ſine periculo, totâ longitudine ſtatim incidendus, ſi liceat; vel ſaltem ejuſdem oſtium intruſo eſcharotico ita ampliandum, ut fundus jam obvius liberè detergi, & intruſis medicaminibus perfectè curari poſſit.

7°. Verùm ſi ſinus ad vaſa cruralia vel majorem eorumdem ramum tam propè accedat, ut inciſio periculo vix careat, cathæreticis ſolùm utendum erit, & blandioribus quidem, quæ moderatè agant & os ſinûs roſione ita gradariâ dilatent, ut de eorumdem effectu judicium ferre quotidie liceat; imò etiam cautè attendendum erit, ut cathæretica ad eam tantùm ſinûs oram admoveantur, quæ à cruralibus vaſis longiùs diſtiterit, & quæ eorumdem efficaciæ poſſit tutiùs objici.

8°. Si duriores calli ſuppurationem eluſerint, cathæreticis ſenſim abſumendi, lapide ſcilicet infernali, lapide cauſtico vulgari, aut præcipitato rubro cum unguento admiſto, quorum ut efficacior ſit virus, conducit callos ſummo ſcalpelli apice levibus puncturis ſcarificare.

9°. Sinubus ſemel glutinatis, callis abſumptis & ſuppuratis, ſi ſuccreſcens caro firma, denſa, granoſa, roſea ſit, ulcus ad cicatricem deducendum, cui fini conducunt epulotica, quæ ulceris ſuperficiem exſiccando cicatricem inducunt, ut balſamum viride; pompholyx, plumbum uſtum, ceruſſa; parata ex iiſdem emplaſtra; linamentum carptum ſiccum;

alumen uſtum &c. aut colletica, quæ tenui glutine cicatricis rudimenta, donec firmentur, ab aëris erodentis attactu tutantur, inter quæ primas tenent terebinthina pulverata poſtquam coctione induruit, ſarcocolla, thus ſive olibanum, myrrha &c.

10°. Demùm ab ipſo curationis principio diæta conveniens ægrotanti imperanda, tenuis quidem ex offis, panatellis, cremoribus orizæ, & ad ſummum carne pullorum gallinaceorum, cùm omnia pro votis maximè ſuccedunt; tenuiſſima verò & ex juſculis tantùm levioribus, ſi febris invadat, ſi ſuppuratio copioſa & fœtida ſit; ſi ulceris oræ inflammentur; ſi caro mollior & fungoſa luxuriet &c.

§. II. DE BUBONE SKIRRHODE.

Bubonis skirrhodis deſcriptio.

Deſcriptio & differentiæ. Accidit aliquando ut bubo venereus elusâ remediorum omnium efficaciâ nec reſolvatur nec ſuppuretur, ſed totus vel ferè totus arctiùs ſenſim conſtringatur, denſetur, indureſcat, ac in skirrhum propriè dictum, durum, renitentem convertatur, quæ de bubone œdematode, & skirrhode potiſſimùm vera ſunt.

Differentiæ.

Geniti eo modo skirrhi differunt 1°. Ratione figuræ & molis, circa quas plurimùm variant.

2°. Ratione numeri ſitûſque glandularum, quibus inſident; alii enim unam tantùm, & *conglobati*; alii verò plures vel racematim vel catenatim diſpoſitas, occupant, & racematim vel catenatim *congeſti* dicuntur.

3°. Ratione mobilitatis, cùm alii quidem ſubjectæ parti laxiùs cohæreant, hac & illac mobiles; alii verò ita immediatè adnaſcantur, ut nullomodo inde dimoveri poſſint.

4°. Denique ratione ſenſûs, cùm alii indolentes ſint & verè *skirrhodes*; alii verò dolorem obtuſum inferant, & ad *carcinomatoden* naturam proximè degenerent.

Cauſæ.

Cauſæ. Ideò bubo in skirrhum convertitur, quòd limpha in veſiculis ſive cellulis glandularum inguinalium hærens ſpiſſatur prætermodùm, unde partibus conſtipatis & ad intimiorem contactum ſenſim adductis duritiem veluti caſeoſam adipiſcitur. Limpha verò in hunc modum ſpiſſatur multiplici de causâ.

1°. Vitiosâ craſſitudine, quâ naturâ peccat, unde fit ut inde à ſuſcepto venereo contagio tantò magis cæteris paribus ſpiſſeſcat.

2°. Nimiâ ſuſcepti veneni venerei copiâ vel energiâ, unde fit ut cæteris paribus limpham, cui inſpiratur, tantò magis coagulet.

3°. Utrâque memoratâ causâ ſimul concurrente, unde fit ut limpha naturâ craſſior à contagio & nimio & efficaciore in compoſitâ utriuſque cauſæ ratione coaguletur.

4°. Uſu præpoſtero topicorum repercutientium, qualia incipienti buboni interdùm applicantur, ut reprimatur, ſed peſſimo conſilio; cùm auctâ limphæ ſpiſſitudine inde skirrhodes fiat bubo, qui ſponte reſolubilis fuiſſet.

5°. Abuſu topicorum reſolventium aut maturantium, quæ ſi liquefaciendæ limphæ hærenti imparia ſint, augent ex accidente ejuſdem craſſi-

tudinem, quatenus diſſipant quodcumque tenuius liquidiuſve inerat.

6°. Tandem abuſu topicorum acriorum, ut ſunt cataplaſmata maturantia, quibus ſemen ſinapi contuſum admiſcetur, quæ irritando ſyſtalticas glanduloſi contextûs conſtrictiones cient, utiles quidem, ſi materia impacta ductilis fuerit & ad reſolutionem comparata; noxias verò ſi durior ſit & expreſſioni reluctetur, quandoquidem vi excluſis tenuioribus partibus craſſamentum, quod ſupererit, in duriorem maſſam coiturum eſt.

Symptomata. Inde liquet pro diversâ limphæ in diverſas inguinum glandulas appellentis naturâ, indole, contagione, vel pro diversâ diverſarum earumdem glandularum laxitate, texturâ, permeabilitate, modò unam tantùm glandulam, mole, figurâ variam affici, unde bubo ac proinde skirrhus *conglobatus* mole & figurâ varius; modò plures ſimul racematim vel catenatim diſpoſitas, unde bubo ac proinde skirrhus racematim vel catenatim *congeſtus*. — Symptomata. 1. Bubo skirrhodes conglobatus vel congeſtus.

2°. Pro diverſo glandis infarctæ ſitu magis vel minùs profundo, aut pro diversâ tendinearum fibrarum vel membranarum, quibus glandula cum confiniis adhæreſcit, longitudine & mollitie, bubonem atque adeò skirrhum inde natum modò liberè mobilem vacillare, modò contrà ſtabilem cum ſubjectâ parte conglutinari. — 2. Mobilis vel adhærens.

3°. Prout limpha in glandulis hærens vel quieta eſt & ſine motu, vel causâ multiplici infrà recenſendâ, §. *ſequente*, rareſcit & expanditur, concludentes glandularum membranas modò immotas permanere, unde tumor verè indolens & perfectè *skirrhodes*; modò dolorificè diſtrahi, unde tumor incipit obſcurè dolere atque adeò in *carcinoma* degener eſſe. — 3. Indolens vel lancinans.

4°. Demùm in priore quidem caſu, in quo ſanguis & limpha vel vaſa ſua ſenſim jam dilataverunt, vel vias novas in collateralia vaſa ſibi jam fecerunt; cùm ab immotâ indolentis skirrhi materiâ nulla nova inferatur vaſis compreſſio, nihil inde quidquam mutari penes colorem & calorem partis, aut limphæ decubitum; in poſteriore verò hæc eadem ſecùs ſe habere, ut infrà videbitur §. *ſequente*. — 4. Calens & rubens, vel caloris & ruboris expers.

Diagnoſis. Skirrhi inguinalis tùm præſentia, tùm differentiæ in quas diſtinguitur, oculis & digitis obviæ ſunt: Cauſæ verò quibus productus fuerit, ex præcedente ætiologiâ colligi poſſunt. — Diagnoſis.

Prognoſis ſemper mala inſtituenda eſt, cùm bubonem in skirrhum mutatum haud facile ſit vel reſolutione vel ſuppuratione diſſipare. — Prognoſis.

Peſſima autem, ſi dolere incipiat, cùm inde manifeſtum ſit ad carcinomatoden naturam ſenſim deſciſcere.

Curatio. Difficillimum eſt, ut modò diximus, bubonem ſkirrhoden reſolvere vel ſuppurare. Suadent quidem nonnulli cucurbitam ſiccam buboni quotidie applicandam eſſe per horæ quadrantem, ut confluxu ſanguinis impacta in ſkirrho materia calefiat, & topicorum reſolventium vel ſuppurantium energiæ faciliùs deinde pareat. Sed docuit experientia eam methodum ferè ſemper fruſtraneam eſſe, imò non rarò periculoſam, cùm ſkirrhus à confluente ſanguine frequentiùs incaleſcens tandem in carcinoma ſæpè degeneret. — Curatio.

Alii verò volunt ſkirrhoden glandulam cathæreticis pedetentim abſumendam eſſe, ſi reſolventium & maturantium efficaciam eludat, vel in-

cisâ cute ferro extirpandam. Sed numquam suaserim longas, difficiles, periculi plenas operationes istiusmodi, quandiù ſkirrhus indolens nullam noxam infert: Quod de cathæreticis præsertim dictum volo, quorum usu præpostero ſkirrhus in carcinoma sæpè convertitur.

Itaque satius est ad hydrargyrosim confugere, à quâ feliciorem successum licet expectare. Partes enim Mercurii, quæ eo pacto in sanguinem infunduntur, cùm efficacissimæ sint cùm ad attenuandam & dissolvendam hærentem limpham, tùm ad corrigendas seminii venerei particulas, quæ limpham coagulant, possunt feliciùs quàm ullum aliud remedium, ſkirrhoden bubonem sensim resolvere, ut qui limphâ viscidiore & contagio venereo nimiùm spissatâ producatur.

At verò in adhibendâ hydrargyrosi duo cautè notanda. 1°. Ut æger diuturno diluentium & relaxantium usu præparetur, tùm universalium, tùm particularium; universalium quidem, quæ sanguinem & limpham temperent & liquefaciant, ut à Mercurii partibus faciliùs possint comminui & extenuari: Particularium verò sive topicorum, quæ bubonis contextum emolliant & relaxent, ut limphæ hærenti magis permeabilis fiat.

Priori indicationi conducunt balnea in aquâ fluviatili tepidâ; juscula aut apozemata refrigerantia; serum lactis chalybeatum; lac asininum; aquæ minerales acidulæ sive chalybeatæ; &c. Posteriori verò satisfaciunt cataplasmata de micâ panis, aut ex pulpâ radicum & herbarum emollientium; vel emplastra de mucilaginibus, aut spermate ceti, quibus diù insistendum est.

2°. Ut hydrargyrosis lento passu procedat, hoc est ut pauca unguenti mercurialis dosis illinatur quâlibet frictione; ut frictiones fiant raris intervallis; ut protractis frictionibus Mercurius cum sanguine confusus diù retineatur &c. eo scilicet fine ut Mercurii partes cum sanguine diutiùs circulantes, limpham quæ in glandulis inguinalibus hæret impacta, possint efficaciùs dissolvere, & perfectam bubonis ſkirrhodis resolutionem procurare.

Hac methodo certum est inguinales ſkirrhos, qui buboni prægresso succedunt, si perfectè non resolvantur, quod rarissimum est, saltem ita imminui, ut tumor superstes amygdalæ aut avellanæ molem vix æquet. Noluerim tamen certum & indubitatum effectum semper polliceri, quoniam novi skirrhodes bubones ita rebelles interdum esse, ut hydrargyrosi summâ etiam cautione adhibitæ pertinaciter resistant.

Quòd si hæc accidant, modò bubo lapideam duritiem nondùm adeptus sit, nec ad cancrum occultum propendeat, proderit Thermas Baregianas adire, ut embrochen super bubonem iterando, inguen morbosum stillicidio aquæ fluentis supponendo, demùm tumori limum, qui in aquæ fundo colligitur, apponendo quotidie, coagulata limpha sensim liquefiat & tandem resolvatur. Neque enim usquam alibi Thermas ullas novi, quæ vel leniùs agant, vel glandularum infarctus efficaciùs discutiant.

Cauto tamen opus est, ac si bubo inde rarescere, calefieri, dolere incipiat, Thermarum usu æger statim abstineat, ne skirrhus in carcinoma degeneret. Tunc igitur missis remediis omnibus res tota naturæ viribus committenda est, convenientem diætam imperando, & tumori emplas-

ctum imponendo ex æqualibus partibus emplaſtrorum diabotani & de mucilaginibus.

§. III. DE BUBONE CARCINOMATODE.

Deſcriptio & differentiæ. Bubo skirrhodes, dùm in carcinomatoden degenerat. Bubonis carcinomatodis deſcriptio.

1°. Incaleſcit, obſcurè dolet ſi prematur, intumeſcit, duriùs renititur, identidem lancinat, rarò tamen; & tunc *carcinoma incipiens* appellatur.

2°. Inde magis calet, dolet, tumet, renititur; frequentiùs & acutiùs lancinat, mutatâ figurâ in apicem faſtigiatur, quem cutis tenſa, lævis, lucens, ſubrubra obtegit; & tunc *carcinoma confirmatum* quidem, ſed *occultum* dicitur.

3°. Demùm faſtigiatus apex diſciſsâ cute in ulcus dehiſcit, unde ſanguis, ichor, ſanies ſtillatim manant; ulcus incipiens tacito progreſſu ſenſim ampliatur; cancroſa materia expanditur & extumet; ulceris oræ invertuntur & extrorsùm replicantur; caro ſuccreſcit fungoſa, tabe diffluens; ichor, ſanguis ſanies ubertim profluunt; dolor atrox, urens, lancinans diſcruciat; tumoris confinia livent, uno verbo *carcinoma confirmatum & exulceratum* eſt.

Cæterùm ut de skirrho dictum eſt, ſic quoque carcinoma mobilitatis ratione variat; nam modò vacillat & in ſede mobile eſt, modò contrà ſtabile ſubjectis partibus firmiter adhæreſcit. Cauſæ.

Cauſæ. Carcinomatis ætiologia hoc unico principio hactenùs ignoto, attamen veriſſimo tota nititur, nimirùm limpham in skirrho impactam rareſcibilem eſſe ſi calefiat, conceptoque ſemel fervore ad expanſionem inſito elaterio niti momento tantò majore, quantò magis denſata & conſtipata fuerit. Id ſanè vel ex eo abundè demonſtratur, quòd skirrhodes tumor, cùm in carcinoma incipit degenerare, intumeſcat citra tamen ſuppurationem ullam; quòd creſcente intumeſcentiâ skirrhi pars ſive angulus in apicem faſtigietur; denique quòd diſruptâ ſemel cute cancroſa materia, quæ intùs latet, ubi primùm liberior expanſioni locus datur extumeſcens & veluti exundans ulcus incœptum ſenſim diducat, & dum ſeſe magis magiſque effert, ulceris margines circumquaque extrorsùm invertat.

Inde ſequitur præternaturalem calorem, quem materia in skirrho impacta concipit, proximam eſſe cauſam, quâ skirrhus in carcinoma convertatur. Conſtat autem calorem hujuſcemodi à skirrhosâ materiâ concipi.

1°. Quotieſcunque ſanguis juxtà fluens fervidior ipſe eſt febre ardente aut diuturnâ; diætâ acriore, ſalsâ, piperatâ; abuſu vini meracioris aut liquorum ardentium; venere, exercitatione, vigiliâ immoderatis.

2°. Quotieſcunque ſanguis, licet calore non æſtuet, nimiâ tamen copiâ cogitur hærere in skirrhi confiniis, ut accidit ex frequenti cucurbitularum applicatione, aut skirrhi contuſione, contrectatione, compreſſione &c.

3°. Demùm quotieſcunque tumor skirrhodes prætermodùm calefit ad-

motis topicis actu vel potentiâ calidioribus; præposterâ aquarum thermalium embroche; imprudenti abusu escharoticorum &c.

Debent ergo hæc omnia inter remotas sive procatarcticas carcinomatis causas singula recenseri.

Symptomata. 1. Renitentia major. *Symptomata.* Ideo ex dictis skirrhus incipit in carcinoma mutari, quòd contenta materia ferveat & rarescat. Debet ergo skirrhus in carcinoma degenerans paulò magis calere, tumere, reniti.

2. Dolor. 2°. Tumet materia in skirrho degenere. Debent ergo concludentes cellulæ & externa glandulæ skirrhosæ involucra fortiùs inde distrahi, atque idcirco dolere.

3. Lancinatio. 3°. Materia eadem validiore nisu identidem rarescens ab externâ causâ qualicumque vasa juxtà repentia fortiùs comprimit. Debent ergo arteriæ retento sanguine magis turgidæ fortiùs inde oscillare, partesque appositas quatere vehementiùs, unde dolor lancinans.

4. Quæ singula ingravescunt in dies. 4°. Quâ proportione in skirrho degenere materia gradario augmento magis fervet & impensiùs rarescit, proportione eâdem debent calor, dolor, tumor, renitentia, lancinatio magis & magis in dies invalescere.

5. Apex fastigiatus. 5°. Cùm skirrhosa materia non sit perfectè homogenea & uniformis, sed in variis tumoris cellulis ad expansionem magis minùsve comparata; pari modo cùm nec ipsæ cellulæ, quibus concluditur, expansivo nisui æqualiter resistant, sed momento vario & inæquali pro diverso contextûs modo, debet una aut altera skirrhi degeneris pars alterutrâ vel utrâque causâ extumere præ cæteris, & mutatâ figurâ in apicem fastigiatum sensim protuberare.

6. Rubor in summo apice. 6°. Quò magis unus aut alter tumoris degeneris angulus in apicem fastigiatur, eò magis necessum est superextensam cutem distrahi, tendi & explicari. Debet ergo summus apex tensâ, lævi, lucente, tenui cute obtegi; imò & subrubrâ, quoniam sanguis vasa ejusdem nimiùm distracta difficiliùs permeat.

7. Exulceratio. 7°. Cutis distractione nimiâ attenuata discinditur cum subjectâ materiâ degenere. Inde ulcus parvum & superficiarium, sed quod causarum earumdem efficaciâ sensim crescit & dilatatur. Sic in malo granato, vel momordicæ pomo, cùm matura sunt, vel levissima scissura solet sponte in ampliorem dehiscere solo involucrorum elaterio.

8. Suppuratio anomala. 8°. Manat ex ulcerato carcinomate sanguis, si majora vasa sanguifera discindantur: Limpha sive ichor, si illæsis sanguineis vasa limphatica tantùm disrumpantur: Purulenta materia, si fungosa caro, quæ ulceris superficiem obducit, computrescat: Demùm sanies sive limpha sanguine & pure inquinata, si memoratæ conditiones unà simul concurrant: Numquam tamen pus verum, sincerum, laudabile, cùm skirrhosa materia tum propter naturam limphaticam, tum propter spissitudinem nimiam perfectæ suppurationi impar sit.

9 Labra ulceris replicantur. 9°. Crescente cancrosæ materiei expansione, cùm cutis circumferentia non possit pari ratione extendi, consequens est ut ulceris labra extrorsùm revolvantur & contorqueantur fœdissimo spectaculo.

10. Et venæ circum 10°. Tandem compressis circumquaque venis, sanguis non modò hæret in tumoris confiniis, sed deposito ob moram rubore nativo nigriorem co-

lorem contrahit, unde liventes ac varicosæ vasorum propagines, quibus carcinoma cingitur. circà varicosæ tument.

Diagnosis. Natura, status, differentiæ bubonis carcinomatodis facilè patent ex descriptione. Causæ verò erui possunt ex antecedente vivendi more. Diagnosis.

Prognosis. Bubo carcinomatodes morbus est gravis & periculosus, qui rarò curatur, nec unquam nisi ferro & igne: Duro enim nodo durus cuneus apponendus est. Prognosis.

Si bubo subjectis partibus stabiliter adhæreat, cùm neque ferro neque cathæreticis radicitùs extirpari possit, planè incurabilis est, & mitigationem tantùm seu *palliationem* admittit.

Si verò mobilis sit & à subjectis partibus sejunctus, potest perfectè curari extirpatione, modò à cruralibus vasis satis distiterit, ut operatio sine periculo possit institui.

In genere bubo carcinomatodes major minore, acutiùs dolens dolente obtusiùs, exulceratus occulto gravior est.

Curatio. Varia est, ut modò diximus, pro diverso tumoris statu; *curatoria* scilicet si mobilis, *palliativa* tantùm si stabilis sit. Therapeia curatoria.

I. In priore casu hæc præsens urget indicatio, ut tumor cancrosus celerrimè exscindatur, ne viciniores partes in consortium trahat, aut mole auctus subjectæ parti stabiliter agglutinetur.

Itaque 1°. Æger, ut jam sæpè dictum est, ad operationem statim præparandus universalioribus remediis, venæ sectione scilicet & purgatione; jusculis aut apozematis alterantibus; lacte asinino, vaccino, aut sero lactis; aquis mineralibus; balneatione &c. quæ pro ægrotantis constitutione, statu, ætate annique tempestate variè variare debent. Imò etiam hydrargyrosis præmittenda est, si qua sit latentis syphilidis suspicio, ut sæpè accidit.

2°. Deinde, si nonnulli audiantur, utendum cathæreticis, potissimùm verò diversis Arsenici præparationibus, correctionibus, calcinationibus, quibus asserunt glandulam cancrosam totam, ut aiunt, *mortificari*, & sponte decidere, dum avellitur. Eâ de re consulendi Fallopius, *Tractatu de Tumoribus præter naturam*; Sennertus, *Operum Lib.* 4. *parte* 3. *sect.* 1. *cap.* 7. de Pulvere benedicto Antonii Fuchsii; Joannes Vigierius *in Chirurgiâ magnâ*; Petrus Joannes Faber *in Myrothecio Spagyrico*, de quintâ essentiâ Arsenici; Joannes Baptista Alliot, *Tract. de Cancro.* &c.

3°. Sed eam methodum, quamquam forsan manu parcissimâ in parvis & cutaneis glandulis tentari possit, periculosam tamen censemus & parùm tutam, si grandior aut profundior cancer curandus contigerit. 1°. Quia cathæretica magnâ dosi adhibita, irritando, lacessendo, rodendo, gravem inflammationem excitant cum febre, quæ numquam periculo vacant. 2°. Quia dolore acutiore, quem inferunt, viciniores partes, quæ sanæ erant, in cancri naturam mutant, unde crescit carcinoma & subjectis partibus adhæret, à quibus antè sejungebatur. 3°. Potissimùm tandem, quia numquam tutum crediderim usum Arsenici, quocunque modo præparetur, calcinetur, corrigatur. Notum est enim nec unicâ experientiâ, solo usu externo Arsenici mortem miseram ægrotantibus illatam esse. Quâ de re

vide Fernelium *Method. medendi Lib. 16. cap. 18.* ubi refert Arſenicum & Mercurium ſublimatum cancro mammæ impoſita mulierem diebus ſex de medio ſuſtuliſſe, perinde ac ſi eadem ore hauſta fuiſſent.

4°. Igitur ſatius eſt mobilem cancrum ferro exſcindere radicitùs celeri operatione: Scilicet glandula cancroſa digitis, ligaturâ, forcipe circulari aut volſellâ uncinatâ arrepta ſuſpenditur; inde cutis & tumoris baſis novaculâ ad dimidiam longitudinis partem linteo obvoluto armatâ circumquaque ſubtùs circumciditur, donec cancer totus radicitùs extirpetur, ſedulò cavendo ne quid reſiduum remaneat, quod cancroſæ indolis ſuſpectum eſſe videatur. Sanguinis fluxus vel ligaturâ, ſi vaſa unde manat ampliora ſint, vel ſolâ vitriolici fruſtuli applicatione reſtinguitur. Plaga linamento ſicco oppletur & manu aliquandiù comprimitur, donec ſanguis ſubſiſtat. Dein poſterâ tertiâve die poſtquàm linamentum deciderit, ſuperſtes ulcus digeſtivo vulgari, balſamo Arcæi, balſamo viridi ſucceſſivè curabitur, ut artis eſt, & ut feret uſus.

5°. Cæterùm in id unicè Chirurgum intendere neceſſum eſt, 1°. Ut ſi qua puſilla glandula cancroſa vel ad cancri naturam proxima lateat in confiniis, diligenter extirpetur; cancer enim hydra eſt, quæ ſemper reviviſcit, niſi capita omnia reſecta ſint. 2°. Ut carnis optimæ regenerationi cautè provideatur, ulcus curando ſummâ diligentiâ, ne in fiſtulam degeneret, quod de cancroſis ulceribus nimiùm frequens eſt.

6°. Sanato demùm ulcere vel ad cicatricem properante, vitioſa ſanguinis diatheſis, quæ à cancro inducta eſt vel quæ cancrum ipſa fovebat, remediis corrigenda eſt, ne ſimili vitio novus cancer in parte alterâ repullulet. Ad hunc autem ſcopum faciet methodus modò proponenda ad *palliativam* cancri ſtabilis therapeiam: Quæcunque enim cancro mitigando conducunt, conducunt eadem cancro præcavendo.

Therapeia palliativa.

II. In caſu altero, nempe ſi cancroſus tumor vicinis partibus jam adhæſerit, neque adeò poſſit radicitùs ullâ ratione extirpari, ab operatione omni abſtinendum eſt tanquam inutili, imò noxiâ, *& palliativis* tantùm remediis inſiſtendum.

1°. Haud deſunt tamen, qui curationem perfectam etiam in eo caſu polliceantur uſu cathæreticorum, præſertim verò arſenicalium; ſed ægrotantes, ſi magnificis promiſſis iſtiuſmodi confidant, temerariæ credulitatis pœnas citò luent morte miſerâ & crudeliſſimâ. Neque enim ſperare licet utilem fore in ſtabili cancro therapeiam, quam noxiam eſſe in mobili modò demonſtravimus.

2°. Tunc ergo una ſalus ægris eſt nullam ſalutem ſperare, & miſsâ inani & periculosâ fiduciâ unicè providere, ut cancri augmentum præcaveatur; vitioſa ſanguinis diatheſis corrigatur, dolores, qui ægrum miſerrimè torquent, leniantur; demùm vita quàm diutiſſimè & quàm mitiſſimè procraſtinetur, in quibus procurandis therapeia palliativa tota verſatur.

3°. Eapropter æger identidem purgandus eſt, non quidem catharticis draſticis, ut nonnullis temerè videtur, ſed blandioribus, ut mannâ, caſſiâ, rhabarbaro, ſyrupo florum perſicorum &c. quæ congeſtam in primis viis cacochyliam & bilioſam amurcam leniter educant ſine graviore orgaſmo.

4°.

4°. Vena quoque in brachio alterutro identidem incidenda eſt, ſi dolor & calor ingraveſcant; eo ſiquidem modo depletis vaſis arteriæ tumori circumjectæ minùs turgebunt, atque adeo debiliùs oſcillando calorem doloremque minorem inferent.

5°. Ægrotanti interdicendum vino, venere, exercitatione nimiâ, animi pathematis vehementioribus, alimentis ſalſis, piperatis, acrioribus, & condimentis quibuſcumque; ac diæta imperanda eſt tenuis, humectans, temperans ex hordeaceis, avenaceis, orizâ, offâ, juſculis levioribus aut gelatinis, demùm ad ſummum pullis junioribus, gallinis, carne vitulinâ &c.

6°. Uſurpanda identidem juſcula vel apozemata refrigerantia & diluentia; aquæ chalybeatæ minerales è claſſe leviorum; balnea vel ſemicupia in aquâ dulci tepidâ; lac aſininum aut vaccinum; ſerum lactis &c. Imò quod præſtabilius eſt, lac vaccinum pro omni alimento vel continenter, vel frequentiſſimè ſaltem, & ne ventriculum gravet, poteſt doſi matutinæ lactis addi aqua ſecunda calcis ab ℥ j. ad iij. vel decoctum amarum foliorum abſintii, centaurii, chamædryos &c. ad ℥ iij. iv. vel v. vel ante lactis hauſtum devorari quolibet mane bolus abſorbens ex coralliis rubris, oculis cancrorum, cortice Peruviano, lapide hæmatite, terrâ ſigillatâ, cretâ, aliiſve hujuſce generis, quæ ſingula ad ℈ j. exhiberi poſſunt, ſi duo aut tria tantùm exhibeantur.

7°. Carcinomati, ſi occultum ſit, topica nulla remedia admovenda ſunt, nec calida, acria, reſolventia, quæ calefaciendo morbum aggravant; nec refrigerantia, anodyna, pinguia, demulcentia, quæ cutis poros obſtipando & inſenſilem diapnoem inhibendo tumoris calorem, atque adeo morbi progreſſum intendunt per accidens. Sufficit igitur cavere ne tumor frigore conſtringatur, aut humorem extrinſecus contrahat ab aëre humidiore, quod utrumque cavere haud difficile eſt ratione ſedis quam tumor occupat.

8°. Contrà ſi carcinoma exulceratum fuerit, tunc neceſſum eſt ulcus quotidie curare, linamento ſicco molliter extergere, decocto Agrimoniæ aut Geranii Robertiani eluere, & humoris defluentis ferociam retundere vel ſaltem mitigare topicis, quæ virtute anodynâ aut abſorbente polleant, modò oleoſa non ſint. Multigena in hunc finem laudantur remedia, ſed cæteris palmam videntur præripere ſequentia: Nutritum ex ſucco ſolani hortenſis ſeu vulgaris, vulgò *Morelle*, recenter expreſſo, & ſaccharo vel potiùs Magiſterio Saturnino in mortario plumbeo cum piſtillo plumbeo agitando paratum; oleum ovorum recens in mortario plumbeo conquaſſatum donec nigreſcat; lamina plumbea attenuata vel ſola, vel Mercurio illita; caro cochlearum terreſtrium aut cancrorum fluviatilium elixa & ad putrilaginem in mortario plumbeo contrita; Talleolæ carnis vitulinæ calentis, catelli recèns nati per medium diſſecti, & calentes admoti; oleum è ranis viridibus per deſcenſum diſtillatum, addito exſiccatarum ranarum earumdem, bufonum, aut cancrorum fluviatilium pulvere; remedia omnia ex tuthiâ, pompholyge, Saturno &c.

9°. Debent narcotica, ut opium à gr. j. ad ij. vel iij. iiſdem remediis admiſceri, ſi dolor ſit nimius, acer, mordax, lancinans: Imò verò in-

ternè etiam uſurpari debitâ & conveniente doſi, ut inde dolor efficaciùs deliniatur, quod de cancro mobili, ſi acutè doleat, & de occulto dictum quoque volumus.

10°. Demùm oportet identidem blando cathæretico carnium fungoſarum, quæ ſuccreſcunt, luxuriem reprimere, ad quem ſcopum efficaciſſimum eſſe novimus balſamum, quod chalybis vulgò dicunt, & cujus conficiendi modum infrà proponemus ad calcem *Libri* 4. Unguentum enim ſive balſamum iſtiuſmodi rodendo abſumit carnes fungoſas, leniter tamen, quoniam ſpicula corroſiva ſpiritûs Nitri fermentatione attrita, chalybeatis partibus caſtrata, oleo olivarum irretita ſunt. Quin imò, ſi ita videatur, poteſt balſamum illud inſulſius inſulſiuſque fieri, atque adeo minùs minùſque corrodens, ſi repetitâ ſæpiùs ablutione acida ſpiritûs Nitri ſpicula diligentiùs eluantur.

CAPUT VII.

De Ulcuſculis cancroſis ſive carie pudendorum, vulgò Chancres.

§. I. DESCRIPTIO ET DIFFERENTIÆ.

Ulcuſculorum venereorum deſcriptio.

ULCUSCULA cancroſa ab impurâ venere, quæ pudendorum cariem conſtituunt, ſunt ulcera exigua, ſuperficiaria, parùm cava, rotunda, calloſa, contumacia, quæ ex venereo contagio in pudendis ſuccreſcunt ac frequenter repullulant.

Inſident in utroque ſexu variis genitalium locis; in viris quidem frequenter internæ præputii faciei, & dorſo vel lateralibus partibus balani; frequentiſſimè ejuſdem coronæ vel fræno; quandoque etiam extremo urethræ ductui qui per medium balanum extrorsùm porrigitur: In fœminis verò ſæpè internæ faciei labiorum vulvæ ſeu magnæ fiſſuræ; ſæpiſſimè clitoridi, clitoridis radici, præputio quo clitoris obtegitur, geminæ nympharum ſeu pterygiorum faciei, carunculis myrtiformibus, vaginæ; quin etiam quandoque extremæ urethræ juxta lacunas.

Initio levis extuberat papula miliaris vel miliarem parùm ſuperans, rubra, acuminata, calens, pruriens, cujus apex ſenſim albeſcit & complanatur, ac tandem levi aperturâ dehiſcit, unde ichoris quidpiam ejicitur. Continuatâ dein labrorum eroſione ulcus creſcit, dilatatur, excavatur; callis cingitur magis vel minùs duris denſatiſque; pure craſſo, viſcido, tenace ſcatet, & ſimilia ulcuſcula in vicinis partibus plerumque excitat.

Differentiæ.

Differunt invicem ulcuſcula iſtiuſmodi: 1°. Sede; alia enim ad balanum, ut ea quæ ejuſdem dorſum ſive convexitatem, vel quod frequentiùs, coronam; alia verò ad præputium, ut ea quæ internam ejuſdem faciem, aut extremum marginem; alia demùm ad utrumque pertinent, ut ea quæ frænum hinc vel inde occupant, quo præputium cum inferiore ſeu ſimâ balani parte connectitur.

2°. Numero; nam modò pauca ſunt & diſcreta, modò numeroſa &

confluentia; modò in unum simul collecta confertaque adjacent areatim dispofita; modò verò circulari ambitu vel balani coronam cingunt vel præputii radices obsident.

3°. Qualitate; nam alia sunt benigniora, quæ rotunda, superficiaria, parùm callosa, in fundo albicant, pus laudabile suggerunt & labra habent nec rubra, nec extuberantia; alia contrà maligniora, quæ figurâ irregulari & angulosâ; cavitate nigrâ, livescente, atro-purpureâ; labris admodùm duris, callosis, prominentibus, rubris, inflammatis conspicua sunt, ichorosum quid fundunt potiùs quàm pus, & latiùs altiùsque serpunt.

4°. Demùm causâ; alia siquidem superveniunt impuro concubitui sine prævià ullâ labe, & proinde à contagio recèns admisso; alia verò sine concubitu ullo suspecto, saltem qui recens fuerit, à lue dudùm latente inferuntur, & proinde à contagio jam pridem accepto & inveterato dependent.

Ulcuscula in aliis locis quàm in pudendis aliquando enascuntur.

Præter modò descripta contingit & in aliis quibusdam partibus ulcuscula ejusdem generis quandoque observari, si fortè per illas partes virus venereum admissum fuerit. Sic in catamitis, si cum syphiliticis consuescant, ani confinia tam internè quàm externè; sic in nutricibus si lactent alumnum infectum, mammarum papillæ, & circulares areæ quæ papillas ambiunt; sic in alumnis si ab impurâ nutrice lacteant, aut in procis si cum syphiliticâ amasiâ columbent, labia, buccæ, gingivæ, lingua ulcusculis defædantur cancrosis, quæ à contagio venereo ortum perinde ducunt, & quæ venerea genitalium ulcuscula ita referunt, ut ovum ovo similius non sit.

§. II. CAUSÆ.

Ulcuscula venerea certa loca pudendorum affectant.

In impuro concubitu non modò balanus præputiumque, quo balanus contegitur, sed etiam penis totus, imò non rarò pubes ipsa solent in viris objici virulento humori, quem mulier infecta emittit dum venere colliquescit, vel quo sordent illota muliebria. Nec dispari quoque ratione non solùm vagina & vulva, & variæ illarum partium rugæ & carunculæ, sed externa quoque pudendi facies, totumque interfœmineum solent in fœminis perfundi corrupto semine, quod vir ejaculatur, vel virulento pure, quod è cancrosis penis ulcusculis manat. Verùm licet omnes genitalium partes communi offerantur periculo, constat tamen singulis parem inde labem nequaquam inferri. Ulcuscula enim venerea, ut modò dicebamus, in viris balano quidem, balani coronæ, fræno & internæ præputii parti insident, numquam verò externæ ejusdem faciei aut reliquæ cuti, quâ penis vestitur: In fœminis verò vaginæ quidem aut vulvæ interiora occupant, numquam verò pudendi exteriora. Hinc ergo consequens est, latere quid in illis locis peculiare, unde virus quod à cæteris partibus lædendis abstinet, possit in illas efficaciùs agere.

Obviæ tantùm prostant causæ duæ, à quibus discrimen deduci possit, situs nempe illarum partium, & peculiaris earumdem structura.

Non ratione sitûs aut decli-

I. Fit quidem situ, ut balani & interna præputii facies in viris; in fœminis verò vaginæ & vulvæ interiora semine virulento in concubitu magis madefiant, eodem, nisi eluatur, diutiùs perfundantur post concu-

vitatis locorum illorum.

bitum; & idcircò illius energiæ & efficaciæ inde magis pateant præ cæteris partibus. Sed hanc priorem causam, quamquam ad ulcuscula in memoratis partibus frequentiùs producenda conferre valeat, solam tamen sufficere minimè credimus, ut in illis tantùm locis producantur.

1°. Quòd cutis penis & externa præputii facies in viris; externa verò pudendi labia & totum interfœmineum in mulieribus, licet virulenti seminis contactui non tam forsan pateant in concubitu, nec semen vitiosum, quo semel madent, tum diù retineant opere confecto, quàm balanus & internum præputium, aut vaginæ & vulvæ interiora; nec ideò possint tam frequenter ulcusculis infestari; at saltem nisi alia obstiterit ratio, deberent aliquando ulcusculis & ipsa affici, cùm certum sit & ipsa seminis virulenti contactui & efficaciæ satis diù objici, quod tamen repugnat experientiæ.

2°. Quòd hæc ipsa genitalium loca, ubi ulcuscula pullulant, modò opere confecto statim eluerentur, vix ullum à situ detrimentum pati deberent præ cæteris genitalium partibus, quæ in concubitu virulento semini perinde obviæ fuêre. Docet tamen experientia etiam cum eâ cautione, quæ videretur discrimen æquatura, ulcuscula in illis locis non rarò, in aliis verò numquam enasci, quod proinde videtur non ex solo situ sed ex aliâ penitiore causâ repetendum esse.

3°. Quòd utcumque res se habeat in impuro concubitu, & in ulcusculis quæ concubitu contrahuntur, at saltem omnia paria futura sint si ulcuscula citra concubitum à syphilide latente sponte progerminent. Constat tamen etiam in illo casu ulcuscula in certis tantùm genitalium locis enasci intactis aliis, quod tunc evidens est à partium situ minimè dependere.

Sed ratione structuræ peculiaris, quæ in illis locis conspicua est.

II. Liquet ergo ex causâ alterâ, scilicet peculiari structurâ partium quæ solent ulcusculis infestari, deducendum esse, cur certo discrimine partes illæ præ cæteris genitalium partibus huic malo singulariter obnoxiæ sint.

Docet autem Anatomia in viris internam præputii totamque balani faciem, sed præsertim fræni latera & coronæ peripheriam; in fœminis verò internam faciem vulvæ & caruncularum omnium quæ in vulvam prominent, ipsumque vaginæ principium & myrtiformes carunculas, quæ vaginæ adstant, densissimè consterni vasculis numerosis, minutissimis, vix semi-lineâ profundis, parallelis, cylindricis, cavis, infimâ parte cæcis, alterâ extrorsùm dehiscentibus tenui osculo, quæ à circumfluo sanguine humorem pinguem, album, sebaceum, virosum secernunt secretumque stillatim evomunt, unde partium lævitas, sensus, mollities, lubricitas jugiter foventur, sed unde si loturæ parcatur sordes brevi cumulantur subalbidæ, oleosæ, fœtidi & gravioris odoris. Inde ergo pronum est conjicere descripta vascula venereo seminio peculiariter objici; humore sebaceo quem continent, simul ac inspirato contagio venereo corruptus fuerit, dilatari, inflammari, erodi, exulcerari, uno verbo ulcusculis cancrosis infestari, quorum vera sint & propria sedes. Sed de his fusiùs infrà.

Ut multis

Huic autem conjecturæ multa suffragantur. 1°. Quòd venerea ulcuscula

in iis tantùm genitalium locis obſerventur, quæ deſcriptis vaſculis ſive potiùs incerniculis conſita ſunt; nulla verò in cæteris eorumdem partibus, quorum diſpar ſtructura. probatur.

2°. Quòd ulcuſcula eadem, quæ in aliis quibuſdam corporis partibus quandoque conſpicua ſunt, ſi virus per hæc loca admiſſum fuerit, partes eas tantùm infeſtent, in quibus ſimilis eſt ſimilium incerniculorum ſive vaſculorum fabrica & diſpoſitio; *v. g.* confinia ani, ad quem proſtant ſebaceæ plurimæ glandulæ, unde profluit humor ille ſubpinguis, quo podex oblinitur; mammarum papillas aut papillarum areas, in quibus latent glandulæ conſimiles, quæ humorem fundunt unguinoſum; oris labia, buccas, gingivas, linguam &c. in quibus ſingulis conſtat ſimilem adeſſe ſimilium vaſculorum ſive incerniculorum apparatum.

Ex his ſequitur ſolâ ſupra cutim adhæſione ſeminis vel ſeminalis humoris viſcidi corruptique à coeuntibus emiſſi virus exulcerandis genitalium partibus inſpirari, ſeu ut expreſſiùs dicam, in cava vaſculorum modò deſcriptorum guttatim illapſum humori, quem continent, latenter inſtillari.

Inde eſt 1°. Quòd ulcuſcula iis genitalium partibus potiſſimùm inſideant, quæ vitioſi humoris attactui magis obnoxiæ ſunt, & in quibus virulentus humor pertinaciùs hæret: In viris ſcilicet inter præputium & balanum; in fœminis verò inter vaginæ rugas, variaſque vulvæ plicas ſive carunculas.

2°. Quòd iis viris frequentiùs accidant, quibus longius & amplius præputium balanum & humorem, quo balanus madet, arctiùs comprehendit; rariùs verò circumciſis & apellis, quibus arte præciſo præputio, aut verpis, quibus præputio naturâ breviore glans detecta eſt, unde faciliùs extergitur.

3°. Quòd idem & in fœminis quoque obſervari videatur, quarum cæteris paribus ulcuſculis illas præſertim infeſtari compertum eſt, quibus ampliora pterygia vaginam ſtrictiùs occludunt, ideoque virulentum ſemen, quod infuſum eſt, pertinaciùs retinent.

4°. Demùm quòd ulcuſcula rariſſimè affligant, ſi poſt ſuſpectam coitionem genitalia vino, aquâ vel lotio quàm citiſſimè mundentur & eluantur; contrà verò ſæpiſſimè, ſi illota tradantur pædori & ſpurcitiei.

Modò dicta volumus tantùm de illis ulcuſculis intelligi, quæ ſolent coitui impuro immediatè ſuccedere; nam cætera quæ citra concubitum, ſaltem qui ſuſpectus ſit, à lue jam pridem latente ſponte repullulant, ea ſanè produci manifeſtum eſt, non ab alieno ſeminio, quod extrinſecùs adveniat, ſed à ſeminio venereo quod jam dudùm ſanguini inſit, & quod à vitiato ſanguine humori ſebaceo ſuprà deſcripto circulatione latenter ſubminiſtretur.

Id unum miri ſubeſt à veneno eodem genitalibus ſimili ratione affricto affectiones tam diverſas in diverſis, modò gonorrhœam, modò bubonem, modò ulcuſcula cancroſa, modò hæc omnia ſimul inferri. Sed videtur nodus ille expediri poſſe geminâ differentiâ quæ in veneni efficaciâ intercedit, alterâ penes diverſam vim, quâ pollet virus, quod agit; alterâ, penes diverſam partium, in quas agit, conſtitutionem. Explicatur quo modo contagium idem diverſos diverſimodè afficiat.

1°. *Differentiâ* quidem penes diverſam veneni vim & indolem; nam ſi ita ſpiſſum craſſumque ſit, ut cuti hæreat impactum, nec ulteriùs penetret, in eo caſu poterit ad ſummum ulcuſcula cancroſa producere in vaſcula ſebacea cuti ſubjecta ſenſim illabendo. Si verò tenuius ſit, ideoque ad humorem ſebaceum coagulandum & ulcuſcula producenda minùs efficax, ſed altiùs ſubiens cum limphâ ſubter cutem circulante commiſceatur, bubonem quidem excitaturum eſt in glandulis inguinalibus, quò unà cum limphâ convehitur; nullam tamen gonorrhœam, quoniam præ ſpiſſitudine in vaporoſos halitus reſolvi non poteſt, quibus urethræ interiora & præſertim ſeminis conceptacula impetantur. Demùm ſi valdè ſubtile fuerit & penetrans, tunc illibatis ſebaceis vaſculis glanduliſque inguinalibus, quia nec humori ſebaceo, nec limphæ coagulandis præ tenuitate compar eſt, vapore halituoſo in quem ferè totum exhalat & attenuatur orgaſmo concubitûs, conceptacula ſeminis aggredietur, atque virulentam gonorrhœam inferet. Quòd ſi multigenum fuerit, parteſque habeat penes tenuitatem variantes, in illo caſu vel tres memoratos affectus, vel binos ſaltem unà ſimul poterit inducere, ut in praxi frequenter obſervatur.

2°. *Differentiâ* verò penes diverſam partium conſtitutionem; nam virus idem in hæc aut illa loca efficaciùs vel inefficaciùs aget, unde ulcuſcula, bubones, gonorrhœam variè illaturum eſt, prout ſebacea genitalium vaſcula, ubi ulcuſcula, magis vel minùs patula aut laxa erunt; inguinales glandulæ, ubi bubones, magis vel minùs denſatæ, compreſſæ, ad infarctum faciles; demùm ſeminaria conceptacula, ubi gonorrhœæ fiunt, magis vel minùs hiulca, aut concipiendæ ulceroſæ inflammationi magis vel minùs comparata erunt; quæ cùm millenis modis & invicem variare, & cum diverſâ ſeminii morboſi qualitate & indole poſſint concurrere, inde infinita diverſitas debet emergere, qualis ex eodem concubitu in generandis morbis venereis in variis variè obſervatur.

§. III. SYMPTOMATA.

Ulcuſculorum venereorum ſymptomata. 1. Illapſus contagii venerei in glandulas ſebaceas.

1°. Dum genitalia madent humore virulento, debent tenuiſſimæ quædam guttulæ per anguſta vaſculorum ſebaceorum oſcula intrò ſubire tacito illapſu in hæc aut illa, in plura vel pauciora, in conjuncta vel diſcreta, prout diverſa diverſorum vaſculorum orificia magis vel minùs hiulca ſunt, aut prout humor copioſior certis locis caſu adhæret, vel ad illa declivitate confluit. Idem dictum volumus de veneno venereo quod à circumfluo ſanguine ſebaceis vaſculis latenter ſubminiſtratur, cùm ulcuſcula ſine prævio impuro concubitu oboriuntur in genitalibus.

2. Inſpiſſatio humoris ſebacei à contagio illabente.

2°. Illapſæ ſenſim guttulæ ſebaceum humorem, qui naturâ oleoſus eſt, vitio contaminant gemino, tum acidis aut acido-ſalſis partibus inſpiſſando, tum ſpiculis corroſivis acrem efficiendo.

3°. Hinc ergo ſebaceus humor jam viſcidior, cùm è ſolitis oſculis nequeat pro more extillare, ſenſim congeritur, & incernicula ſeu vaſcula in quæ coacervatur, paulatim diſtendit, inflat, & in papulam miliarem & acuminatam faſtigiat.

3. Hinc papula miliaris.

4. Cum

4°. Compreſſis inde à dilatato vaſculo extremis arteriarum capillamen-

tis & primis venarum radicibus, quæ juxtà ſerpunt mutuò invicem coaleſcentes, ſanguis interceptâ viâ & in ſuis ductibus hærere & in collateralia vaſa limphatica viâ vi factâ irrumpere cogitur, unde rubor, calor, inflammatio papulæ. calore, & rubore.

5°. At ſimul ex alterâ parte ſebaceus idem humor jam acrior & calore inflammatæ papulæ in motum vehementiorem actus, vaſculi quo concluditur, interiora debet impetere ac ſenſim erodere, unde prima labes apparet in ſummo apice, ut qui tenuior ſit. 5. Quæ ſenſim in apice dehiſcit.

6°. Itaque papulæ faſtigium ſemi-putre nec ampliùs ſanguine circulante perfundi, ideoque depoſito rubore inflammatorio albeſcet; nec laxatis fibris ſemi-laceris tendi ut antè poterit, ideoque in ſe ſubſidet, unde color albus & complanatio ſummæ papulæ. 6. Et tunc ſubſidet.

7°. Decisâ ſenſim albicante pelliculâ, quæ faſtigium conveſtit, papula anguſto oſtiolo dehiſcet. Sic ergo papula in verum ulcus degenerabit, unde manabunt guttulæ ichoris viſcidi & purulenti ex ſebaceo humore corrupto detritiſque vaſculi laciniis. 7. Et exulceratur.

8°. Continuatâ earumdem cauſarum energiâ tenuiſſimum ulcuſculum creſcet & ampliabitur in omnem loci differentiam, atque adeo latius fiet & profundius. 8. Unde ulcus in genitalibus.

9°. Interim partes contagii acido-fixæ ulceris ambitui inſinuatæ limpham circumfluam inſpiſſabunt & callos producent, qui ſenſim ſuppuratione colliqueſcentes ulcus novâ acceſſione ulteriùs proferent. Sic ergo in pudendis ulcuſcula contumacia, callis obſita, ſenſim ſerpentia progerminabunt. 9. Cum callis multis, quibus cingitur.

10°. Pari ſimilique mechaniſmo venerea ulcuſcula ejuſdem generis & in aliis quoque partibus enaſci ſolent, ſi virus illac admiſſum fuerit, ſimiliſque in illis proſtet vaſculorum ſebaceorum apparatus, ut in ani confiniis, mammarum papillis areiſque papillas ambientibus, labiis, buccis, linguâ, palato, columellâ, gargareone &c. 10. Quæ pari ratione & in aliis locis accidunt.

11°. Creduntur vulgò purulentâ materiâ quæ ab uno ulcere exudat, vicinæ partes quibus adhæret, labe eâdem contaminari. Et ſanè cùm huic materiæ virus inſit, quod ex ſe ad gignenda ulcuſcula aptum natum eſt, haud mirum foret nova inde ulcuſcula in eodem ſubjecto produci, cùm certum ſit experientiâ ab eâdem materiâ ulcuſcula in alio ſubjecto excitari, ſi fortè concubitu communicetur. 11. Creditur à pure quod inde exſudat, nova ulcuſcula excitati.

12°. Inde vulgari fertur opinione ab unico ulcuſculo, niſi probè mundetur, plura alia quaſi ex traduce areatim aut circulari ambitu juxtà ſuboriri. Sed ea quamquam forſan vera ſint, non debent pro indubitatis temerè admitti, cùm locus ſit nec inanis conjiciendi ulcuſcula, quæ ſolent aliquando in eâdem parte confeſtim enaſci, ab eodem contagio extrinſecùs admiſſo, tanquam à causâ ſingulis communi, potiùs ſoboleſcere, quàm alia ex aliis generando ſuffici. 12. De quo jure tamen dubitatur.

13°. Cæterùm, ſi virus quod in vaſa ſebacea penetravit, naturâ blandum ſit vel copiâ paucum, 1°. Ulceris ambitum lentiùs rodet; hinc minora & magis ſuperficiaria erunt ulcuſcula, & primævam vaſculorum ſebaceorum figuram orbicularem conſtantiùs retinebunt: 2°. Limpham ulceri circumfluam ignaviùs inſpiſſabit; hinc calli pauciores, minùs duri, 13. Ulcuſcula orbicularia & muco albo plena in medio.

minùs compacti, ideoque labra molliora, minùs protuberantia, quæ limpham ulceribus ſuggerent uberiorem & ſpiſſiorem, unde pus laudabile: 3°. Demùm ſebaceum humorem, qui inſtar muci ſpiſſioris in fundo hæret, minùs alterabit; hinc ergo mucoſa materia, quæ ulceris fundum occupat, colorem album, qui nativus eſt, ſervabit donec ſanatio certa ſit.

14. Ulcuſcula anguloſa & in centro livida.

14°. Contrà verò, ſi virus copiâ nimium vel naturâ acerrimum fuerit, tunc ratione contrariâ 1°. Ulcerum oram citiùs & efficaciùs erodet, unde ulcuſcula profundiora & latiora, imò etiam minùs rotunda, quoniam celeriore eroſione ulcerum labra laciniatim diſcerpentur; 2°. Limpham fortiùs denſabit, unde calli plures, craſſiores, duriores, adeoquè labra duriora, magis prominentia, è quibus non limpha, quæ puris formam adipiſci poſſit, ſed ſerum tantùm ichoroſum in ulcera exſudabit. 3°. Denique nativum colorem mucoſi ſeu ſebacei humoris qui in fundo latet, vel pervertet innato vitio, vel infuſis cruoris guttulis, quæ à laceris labris extillant, inficiet, unde fundi nigror vel ſaltem livor.

15. Magis aut minùs maligna pro ſede quam occupant.

15°. Si cætera paria fuerint, at ſaltem debebit ulcuſculorum indoles ex diverſâ ſede quam occupant, diverſè æſtimari; nempè 1°. Maligniora ſunt in genere ea ulcuſcula quæ præputio in viris, quàm quæ balano; quæ clitoridi aut caruncului myrtiformibus in fœminis, quàm quæ vulvæ labiis aut nymphis: 2°. Maligniora in balano quæ ejuſdem fræno vel coronæ, quàm quæ dorſo aut lateralibus partibus: 3°. Denique maligniora in præputio quæ ſummo ejuſdem margini ſive limbo, quàm quæ mediæ vel infimæ ejuſdem parti inſident. Nec ratio diſcriminis obſcura eſſe videtur, ſiquidem priora loca, cùm magis nervea ſint, ideoque ſenſu gaudeant acutiore, debent faciliùs inflammatione corripi ex dolore & erethiſmo, ſi ulcuſculis infeſtentur: Contrà verò poſteriora, quæ mollioris & magis ſpongioſæ texturæ ſunt, ac ſenſu pollent obtuſiore, ab inflammationis periculo magis tuta ſunt.

16. Phimoſis, paraphimoſis, cryſtallinæ bullæ.

16°. Demùm ſi ulcuſcula venerea plura ſint, denſa, conferta & maligni moris, ſolent inde genitalium partes quas depaſcuntur, balanus *v. g.* & præputium in viris, in fœminis verò vaginæ principium, carunculæ myrtiformes, nymphæ ſive pterygia, clitoris, vulvæ labia inflari, tumere, inflammari, unde phimoſis, paraphimoſis, cryſtallina, carcinoma balani, gangræna & ſphacelus. Sed de his ſigillatim in ſequentibus.

§. IV. DIAGNOSIS ET PROGNOSIS.

Diagnoſis circa tria verſatur; naturam, cauſam & differentias ulcuſculorum venereorum.

Diagnoſis morbi.

1°. Facilis eſt diagnoſis naturæ morbi ex deſcriptione ſuprà allatâ. Itaque pro venereis habenda ſunt ulcuſcula quæcumque in deſcriptis genitalium locis ſubnaſcuntur, rotunda, orbicularia, calloſa, contumacia, ultra cutem profunda, in fundo plena albicantis vel liveſcentis muci.

Solent quidem in iiſdem partibus citra venereum contagium excoriationes interdùm fieri, ſi cum muliere res habeatur, cui menſtrua acriora actu fluant, vel paulò antè fluxerint, aut quæ fluore muliebri mordaciore laboret; imò etiam ſine concubitu, ſi nimia fuerit acrimonia humoris, qui è ſebaceis

è ſebaceis vaſculis ſcaturit in viris, & ſub præputio in ſordes colligitur, niſi eluatur. Sed excoriationes hujuſcemodi ab ulcuſculis venereis ex eo diſtinguere facile eſt, quòd cutem ſuperficiariè tantùm lambant, quòd latè & irregulariter ſerpant, quòd nullis callis obſideantur, & quòd citò exſiccentur vel ſponte vel ſolâ lotione cum vino ſolo aut cum herbis vulnerariis infuſo.

Contingit etiam, quamquàm rariùs, in iiſdem locis ulcera generari vulnere, abſceſſu, roſione, perinde ac in cæteris quibuſve partibus; ſed hæc ulcera ab ulcuſculis venereis in eo evidenter diſcrepant, quòd lata, irregularia, profunda ſint, ſine callis in ambitu, ſine muco in fundo; uno verbo quòd notis cæterarum partium ulceribus ad amuſſim ſimilia ſint, ideoque ulcuſculis venereis tantò magis diſſimilia.

2°. Quòd ad cauſam, abundè liquet ulcuſcula venerea contagio venereo produci: Ambigitur tantùm utrùm contagio recenter admiſſo impuro concubitu, an verò lue dudùm latente producantur; ſed ea quæſtio ex ægrotantium confeſſione dirimenda eſt. *Diagnoſis cauſarum morbi.*

Quòd ſi ægrotantes, ut culpam celent, malint lui jam pridem conceptæ morbum adſcribi, quàm recentiori ſtupro, quod crimine non vacaret, ut familiare eſt mulieribus quæ jam viduæ ſunt; imò etiam viris, qui ex nupero vitæ inſtituto caſtitatem voverunt; poterit tamen etiam in eo caſu rei veritas ſi non certè, at ſaltem ex conjecturâ colligi. Itaque ſi ulcuſcula in viris frænum, in fœminis caruncculas myrtiformes, nymphas aut clitoridem occupent; ſi multa, maligna & conferta ſint; ſi ſtadia percurrant cum celeritate, hinc probabile eſt recenti concubitu contracta fuiſſe, cùm ea quæ à latente lue dependent præputii frænum, aut vulvæ & vaginæ carunculas non affectent præ cæteris pudendorum partibus; pauca, diſcreta, benigna plerumque ſint; ac tardè ut plurimùm judicentur.

3°. Demùm ulcuſculorum differentiæ obviæ ſunt, & inſpectione ſolâ patet an multa vel pauca; diſcreta vel conferta; areatim diſpoſita vel circulari ambitu diſtributa; multùm vel parùm calloſa; rotunda vel anguloſa, in fundo albicantia vel liventia; uno verbo benigna vel maligna ſint. *Diagnoſis differentiarum morbi.*

Paulò difficilius eſt ulcuſcula dignoſcere, quæ internum extremæ urethræ ductum occupant, & quæ oculis obvia non ſunt. Et ſanè ideo contingit non rarò cum gonorrhœâ confundi, cùm in utroque affectu ſimilia ſymptomata, dyſuria, dolor in erectione, puris effluxus &c. perinde urgeant. Errorem tamen licebit effugere, ſi attendatur 1°. In ulcuſculis internis extremæ urethræ pus parciùs effluere quàm in gonorrhœâ; 2°. Dolorem tunc non in perinæo ut in gonorrhœâ perſentiri in erectione, ſed in extremo cole; 3°. Doloris & proinde morbi ſedem ab ipſo ægroto plerumque indicari ad radicem glandis; 4°. Imò poſſe commodè ulcus ipſum explorari vel ſolo tactu ſi calloſum ſit, vel ſaltem ſpecillo aut candelâ cereâ in urethram immiſsâ.

Prognoſis. 1°. Ulcuſcula venerea benigna, utcumque contumacia ſint, ex ſe tamen periculo vacant, cùm ea labes, quam partibus inferunt, & exigua ſit, & remediis ſponte obvia. *Prognoſis ulcuſculorum venereorum.*

2°. At verò gravia & perículoſa ſunt, quoties plura, conferta, mali-

gna, phagædenica sunt, potissimùm si præternaturales præputii aut balani in viris; in fœminis verò earum pudendi partium, quas obsident, tumefactiones inferant, unde phimosis, paraphimosis, crystallina &c. de quibus *cap. sequenti*, §§. 1. & 2.

3°. Tandem pro deploratis habenda, si ex tumefactione nimiâ, aut acrioris contagii venerei rosione prima appareant incipientis gangrænæ signa in partibus tumentibus aut exulceratis, cùm huic morbo mederi nullâ arte liceat, nisi periculosâ extirpatione, ut videbitur *cap. sequenti*, §. 3.

4°. Cæterùm ulcuscula omnia, utcumque mitissima videantur, id proprium habent, quòd luem vel præsentem attestentur, vel futuram prænuntient. Præsentem quidem attestantur, si sine suspecto concubitu appareant, quoniam à latente veneno ea produci necessum est. Futuram verò prænunciant, si ab impuro concubitu immediatè producantur, quoniam intrò admissum virus arguunt, quod à sanguine semel exceptum nec parciore pure ab ulcusculis manante satis unquam exhaustum, luem veneream tandem aliquando tardiùs citiùsve illaturum sit.

5°. Nihilominus tamen ultrò confitendum compertum esse experientiâ nonnullos, qui venereis ulcusculis olim laboravêre, vitam deinde omnem transigere à quocumque luis symptomate planè immunem, sive quòd suscepta veneni quantitas remediis forsan olim discussa sit, sive quòd optimâ, quâ illi valent, constitutione sensim in sanguine domita fuerit atque superata, ut suprà vidimus *Cap.* 5. *Libri* II.

6°. Quapropter etsi ulcuscula venerea, si olim prægressa sint, latentis luis venereæ suspicionem jure importare videantur, haud tamen licet hoc unico argumento ægrum frictionibus præcipitantiùs damnare, nisi simul accesserit adminiculi instar pathognomonicum quoddam symptoma, vel æquivocorum symptomatum talis syndrome quæ pathognomonico signo æquipolleat, unde possit latentis luis veritas certiùs colligi, ut infrà videbitur, *Lib.* IV. *Cap.* 4.

§. V. CURATIO.

Curatio ulcusculorum.

Si ulcuscula, quæ cariem pudendi constituunt, à latente lue dependeant, infectis una salus est, morbum quàm ocyssimè frictionibus eradicare juxta methodum infrà tradendam. Frustratio enim non curatio esset virus levioribus remediis oppugnare, quod mitigationem nullam, quæ diuturna sit, admittit, & quod si aliquando sopiri videatur, solet inde brevi ferociùs recrudescere.

Imò verò ad ipsa ulcuscula, quæ à recenti concubitu producuntur, tutissimum foret eamdem methodum statim experiri, cùm eo tantùm modo virus quodcunque sanguini inest, perfectè educi aut extingui possit sine ullo recidivæ periculo, quod ab aliis methodis haud ita certò expectare liceat.

Attamen quoniam ægrotantes ab operosiore frictionum methodo plerumque abhorrent, quippe qui leviusculo malo se affectos esse arbitrantur, cogimur ut plurimùm breviore viâ curationem aggredi juxta therapeiam modò tradendam, quæ licet ad ulcuscula, quæ ab inveteratâ lue

dependent, parùm utilis sit, plerumque sufficit curandis aliis ulcusculis, quæ à recentiore causâ producuntur.

Porrò autem juxta eam methodum tribus indicationibus satisfaciendum est: Primæ; ut phlogosis pudendorum, qualem uber ulcusculorum progerminatio inducit, cautè temperetur & compescatur, ne balanus aut præputium in viris, vagina aut vulva in fœminis in consortium inflammationis trahantur: Alteri; ut virus, quod in sanguinem fortè transfusum est, celeriter alteretur & corrigatur, vel eliminetur, ne morâ invalescens sanguinem labe inficiat: Tertiæ demùm; ut externa genitalium ulcera probè detergantur & mundentur, atque emollitis & discussis callis cicatrice feliciter obducantur.

I. Primæ quidem indicationi multa conducunt. 1°. Venæ sectio, quâ præsentius nullum est remedium ad inflammationem præcavendam, & quæ ideò, spreto inani Antiquorum præjudicio, debet in eo casu pluries iterari ex alterutro brachio, pro ægrotantis viribus, ætate, temperie &c. & pro morbi vehementiâ, gradu, periculo &c.

I. Therapeia ad primam indicationem, hoc est ad compescendam phlogosim.

2°. Frequens pudendorum, quæ malè afficiuntur, ablutio, detersio, fotus cum decocto radicum althææ, nymphææ &c. seminis lini, florum malvæ, aut cum lacte tepido.

3°. Admotio topicorum, quæ anodyna sint, de quibus fusè infrà ubi de inflammatorio præputii aut balani tumore; quæcumque enim præsenti inflammationi medentur, possunt hæc eadem tantò faciliùs imminenti occurrere.

II. Ad alteram indicationem 1°. Utilis est Mercurialium usus, qualem suprà proposuimus ad curationem gonorrhϾ *Cap.* 1. sive internè assumantur præparata ex Mercurio, ut Panacæa, Æthiops mineralis, Mercurius violaceus &c. sive externè tantùm adhibeantur leviores inunctiones cum unguento mercuriali identidem repetitæ.

II. Therapeia ad indicationem alteram, hoc est ad virus debellandum.

2°. Proposito Mercurialium usui, qualiscumque fuerit, eatenus insistendum, donec prima appareant imminentis ptyalismi indicia, quæ ut cohibeantur æger statim purgandus est. Iterandus deinde Mercurialium usus & suo quoque tempore iteranda purgatio: Sic pluries alternando pro morbi naturâ ac Medici prudentiâ.

3°. Verùm per id tempus cavendum est, ut suprà monuimus, ne liberior aër frigore aut humore motam à Mercurialibus perspirationem coerceat: Hinc enim rheumatismi, catarrhi, imò & periculosæ ad interanea fluxiones inducerentur.

4°. Post sufficientem Mercurialium usum, modò adiposa ægri constitutio permittat, aut suadeat pituitosa temperies, ptisana sudorifica de quâ suprà, ex radicibus Chinæ & Salsæ-parillæ, lignisque Guaiaci & Sassafras, & pulverato antimonio decoctione parata, utilis erit ad exsiccanda ulcera & reliquias contagii everrendas. Cavendum tamen ne cum Chirurgorum vulgo ægrotantes quivis nullo discrimine acriore hac ptisanâ ingurgitentur seu potiùs torreantur.

III. Tertia indicatio tria intendit, 1°. Ut ulcera probè detergantur; 2°. Ut calli, si qui post detersionem supersint, discutiantur & resolvantur; 3°. Denique ut cicatrix firma obducatur.

III. Therapeia ad tertiam indicationem,

hoc est ad detergenda & consolidanda ulcera.

1°. In eo consistit optata detersio, ut mucosa seu sebacea materies, quæ ulceris fundo impacta inhæret, avellatur & interna ulceris facies ita renovetur vel saltem mundetur, ut roseo colore suffundatur, qui carnis probæ notæ succrescentis & ad cicatricem properantis indicium est.

2°. Si mucor paucus sit, lævis, albus, mollis & rarus, poterit extirpari levioribus cathæreticis, ut solutione simplici vitrioli Cyprii; collyrio vulgari Lanfranci; aquâ quæ collyrii Lanfranci vicaria est & quæ ad pudendorum cariem paratur ex aluminis rupei partibus iij. & æruginis parte j. in s. q. vini rubri decoctis; vel unguento sequente quod à multis laudatur.

℞. *Lapidis calaminaris*, ℥ ß.
Sulfuris
Et argenti vivi ana ʒ j.
Terebinthinæ q. s.
M. In formam unguenti, add. *tantillùm axungiæ suillæ non salitæ.*

3°. Plerumque tamen ad cathæretica fortiora confugiendum est, ut densus & compactus mucor, qui ulceris fundum pertinaciùs occupat, radicitùs evellatur. Istiusmodi sunt lapis causticus vulgaris, vel lapis infernalis ex solutione argenti paratus, quibus ulcera levi & suspensâ manu attinguntur; vel quæ cæteris palmam præripiunt præparata varia Mercurialia, quibus ulcera insperguntur, ut præcipitatum rubrum vel flavum iteratâ spiritûs vini deflagratione priùs mitigatum, & cum æquali cerussæ pulveratæ parte commistum; imò verò præcipitatum album, non modò pari artificio edulcatum, sed etiam quoniam acrius est, cum ovi vitello igne indurato, & pauco melle Narbonensi ad unguenti formam in mortario marmoreo pistum & subactum.

4°. Phlogosis, quam admota ea remedia rodendo inferunt, temperanda, si gravior sit, lacte tepido; decocto radicum althææ & nymphææ; aut mucagine seminum psyllii & lini aquâ rosarum extractâ &c. *fovendo*; vel cremore lactis recentis; vitello ovi aut solo, aut cum oleo liliorum subacto; albo rhasis, cataplasmate de micâ panis &c. *apponendo*. Hæc autem sæpiùs iteranda, ut pars calens perpetuò & madeat & relaxetur.

5°. Delapsus escharæ, si lentiùs procedat, promovendus butyro recenti, vitello ovi, digestivo simplici vel unguento basilicone cum oleo ovorum temperato: Eidem quoque fini conducunt cætera omnia remedia ex anodynorum familiâ, quæ primo articulo enumerata sunt, ut quæ emolliendo suppurationi faveant, atque adeò escharæ putrescentis sejunctioni à subjectâ carne.

6°. At quanticumque à nonnullis fiant hactenus laudata remedia, usu communi cæteris omnibus præfertur unguentum εὐπόρισον sequens, ex præcipitati rubri probè loti parte j. & unguenti basiliconis partibus vj. vel viij. in mortario marmoreo pistis & unà subactis, quod cæteris efficacius & tutius est; nam ferocia Mercurialium & corrosivarum partium balsamicis unguenti basiliconis partibus ita temperatur, ut blandâ erosione superficiariam tantùm escharam inurant sine phlogosi ullâ, & simul erosa pars à basilicone ita emollitur, ut inusta eschara levior frustulatim citò decidat sine notabili ulceris incremento.

7°. Vitanda ſemper cane pejus & angue eſcharotica fortiora, ut arſenicalia præparata omnia; Mercurius ſublimatus corroſivus; oleum glaciale vitrioli; aquæ ſtygiæ ſive fortes ex nitro, vitriolo, alumine, ſale marino ignis reverberii torturâ diſtillando prolicitæ; aqua mortua ſive ſecunda aurificum, quâ jam ſolutum fuerit argentum, & dein injecto cupro præcipitatum; aliaque hujuſce generis multa, quæ eſcharam profundiorem inurunt, & graviorem inflammationem excitant.

8°. Si qui leviores calli in ulcere deterſo & mundificato ſuperſint, præſtabilius eſt eos levi unguenti mercurialis ſeu Neapolitani inunctione per dies aliquot iteratâ ſenſim reſolvere & diſcutere, quàm nimio fortiorum cathæreticorum uſui pertinaciùs inſiſtere, ut conſumantur; cùm inde & æger inani dolore torqueatur, & parti notabile detrimentum accedat ulceris amplificatione.

9°. Ubi primùm totus ulceris ambitus remoto mucore & emollitis callis, mollis, lævis, roſeus videbitur, à cathæreticis cautè abſtinendum, quæ rodendo ulcus perennarent, imò dilatarent; ſed traumaticis ſive vulnerariis tantùm inſiſtendum, quæ carnium ſuccreſcentium progerminationi faveant, ut balſamo Arcæi vel unguento ſimplici de baſilicone.

10°. Ulcus ſuccreſcente carne ſemel complanatum in cicatricem facilè coibit eorumdem remediorum uſu. Si tamen è re ita videbitur, poterit inſpergi pulvere tuthiæ, pompholygis, ceruſſæ, terebinthinæ ad duritiem coctæ & pulveratæ, vel foveri elyxirio proprietatum Paracelſi, cujus efficaciam nonnulli ad hanc rem miris laudibus deprædicant.

11°. Quòd ſi morbus ægri negligentiâ aut incuriâ, nimiâ remediorum quæ adhibentur ferociâ, errore diætæ, uſu rerum venerearum, aut aliâ quâcunque de causâ ingraveſcat, & inflammato præputio vel balano in viris, aut pterygiis, caruncułis vel clitoride in fœminis, urgentiora accidant ſymptomata; tunc ab eſcharoticorum uſu deſiſtendum, & intermiſſâ curatoriâ therapeiâ ſolis palliativis aliquandiù utendum eſt, ut videbitur *ſequente Capite.*

12°. Debent ſimili methodo curari ulcera venerea quæ ad urethræ finem ſolent aliquando internè enaſci, ſcilicet remedia eadem eodem ordine eâdemque cautione in urethram guttatim inſtillando, vel ſyphone breviore immittendo, vel penicillo introducendo, quæ toties in die iterari debent, quoties vel loci declivitate vel lotii emiſſione partem abſtergi contigerit. Cavendum enim ne ad continenda unguenta urethræ ductus turundâ obturetur, ut à Chirurgis interdùm peccari novimus magno profectò ægrorum infortunio, cùm virulenta materies quæ ab ulceribus extillat, introrsùm eâ ratione coerceatur, & rodendo quæ ſana ſunt, morbum ſenſim augeat.

13°. Cæterùm toto curationis ſtadio mentula circumligato cingulo linteo ſupina ſuſpendenda eſt, ut viæ declivitate motus liberior ſit ſanguini regreſſuro, quàm ex pronâ ſive pendulâ, adeoque levius immineat inflammationis aut tumefactionis periculum. Quòd ad diætam verò, ſufficit temperantem, humectantem & mediocrem imperare, niſi fortè febris, inflammatio aut aliud quodcumque gravius ſymptoma tenuiorem ſuadeant.

CAPUT VIII.

De Affectibus variis, qui ab Ulcusculis venereis genitalium dependent, vel iisdem superveniunt.

§. I. DE TUMORIBUS PRÆPUTII ET BALANI; UBI DE PHIMOSI, PARAPHIMOSI ET CRYSTALLINA.

Descriptio. *Descriptio.* Si ulcuscula, quæ internam præputii faciem frænumve, aut ipsum balani dorsum coronamve obsident, multa, conferta, maligna, dolorifica sint, aut fortiorum escharoticorum abusu nimis irritentur, contingit inde gliscente labe ut vel præputium, vel balanus, vel uterque simul brevi infletur, crassescat, tumeat.

I. Tumoris præputii & balani. I. Præputium autem balanusque, cùm inflantur, 1°. Modò calent, dolent, rubent, prementi digito ægrè cedunt, & cessante pressione promptè restituuntur; atque tumor ille *inflammatorius* sive *phlegmonodes.*

2°. Modò verò caloris, doloris, ruboris expertia videntur quasi pellucere sero turgida, & prementi digito ita cedunt, ut impressum vestigium diù retineant; atque tumor ille *serosus* seu *œdematodes.*

3°. Denique modò caloris, doloris & ruboris expertia quidem sunt; sed simul ita renitentia ac dura, ut digiti pressionem eludant; atque tumor ille *durus* seu *skirrhodes* appellatur.

II. Phimoseos & Paraphimoseos. II. Porrò præputium, quâcumque ratione intumescat, modò in extremo limbo coarctatum glandem ita strictè concludit, ut ad posteriora deduci non possit, & ille status græco nomine *phimosis* dicitur, hoc est *ligatura*: modò verò ponè balani coronam retractum ita corrugatur & constringitur, ut ad anteriora adduci nullâ arte queat; & status ille præcedenti contrarius, *paraphimosis* appellatur, hoc est *circum-ligatura.*

III. Et bullarum crystallinarum. III. Pari ratione qualiscumque fuerit balani tumor, solent non rarò, si infarctus gravior & diuturnior sit, ex ejusdem facie quæ in paraphimosi denudata est, vel ex margine præputii quo contegitur in phimosi hydatides emergere seu *bullæ aquosæ & crystallinæ*, quæ plenæ lymphâ tenui vel crassâ, limpidâ vel subruffâ, opacâ vel diaphanâ, solâ vel cum aere permistâ; numero, magnitudine, prominentiâ variæ, modò summum glandis apicem, modò coronam, modò dorsum, modò latera occupant; quin imò efflorescunt quandoque in phimosi & paraphimosi ex ipso præputio præputiive fræno.

Pares similesque affectiones observantur tùm in fœminis. Hæc autem singula non virorum tantùm propria sunt, sed mutatis mutandis mulieribus quoque communia ex eâdem causâ.

Nam 1°. Vulvæ labia, nymphæ sive pterygia, clitoris ac clitoridis præputium, & carunculæ myrtiformes quæ vaginæ ostium obvallant, si ulcusculis defædentur malignioribus, tument & inflantur pari modo ac præputium aut glans in viris; tumorque inde obortus simili prorsùs ratione *inflammatorius*, *œdematodes* vel *skirrhodes* est.

2°. Quòd si carunculæ myrtiformes aut vaginæ ostium ulcusculis gra-

viroribus tentari contigerit, inde gravis superveniet vaginæ coarctatio ligaturam referens, quæ *phimoseos* nomen jure meretur.

3°. Imò verò prodeunt interdùm ex tumentium partium superficie hydatides seu vesiculæ limphâ plenæ, quæ *crystallinas* virorum *bullas* figurâ, qualitate, naturâ referunt.

4°. Simile quid in catamitis pathicisque observatur, si in ano ex impurâ venere ulcera cacoëthea contrahant: Inde enim, quandiù ulcera sæviunt, & gravem extremi recti inflammationem, & morbosam podicis arctitudinem seu *phimosim* experiuntur. Tùm in cinædis.

5°. Demùm nec dispar est nutricum conditio, quæ lactando virus concipiunt; nam experientiâ compertum est mammarum papillas, si ulcusculis venereis basim depascentibus malè habeant, indè multùm tumere in apice & morbosâ juxta basim constrictione coarctari. Tùm in mammis nutricum, quæ lactando inficiuntur.

Causæ. Arteriæ ad præputium & glandem, sicut ad cæteras corporis partes, communi alveo geminum humorem, sanguinem & limpham deferunt, qui invicem secedentes peculiaribus distinctisque vasis, sanguis venis, limpha limphaticis ductibus inde regrediuntur. Quandiù humores illi avehuntur copiâ eâdem quâ advecti sunt, tandiù præputium & glans nativam formam & mollitiem retinent; sed si quâcumque de causâ minori copiâ revehantur quàm convecti fuerint, tunc pro hærentis & collecti humoris copiâ præputium & glandem inflari & intumescere necesse est. Tument varia genitaliũ loca.

Potest autem advecta sanguinis & limphæ copia copiam revectam excedere causâ geminâ, quam utramque præputium & glans cum cæteris quibuscumque partibus communem habent. 1°. Si parcior sanguinis aut limphæ copia à præputio vel glande deducatur, quàm pro more solito, non imminutâ eorumdem humorum copiâ quæ adducitur. 2°. Si solito uberior eorumdem humorum copia adducatur, non adauctâ copiâ quæ deducitur, vel saltem non adauctâ ad eumdem modum.

I. Ideo quidem sanguis & limpha parciori copiâ à præputio aut glande recedunt, quàm quâ accessêre, quòd vasa quibus inde devehi solent, angustatâ jam amplitudine solito strictiorem viam regressuris permittant, & idcirco eodem velocitatis gradu minorem eorumdem copiam jam deducant. Duas autem causas agnoscimus angustatæ amplitudinis vasorum venosorum quibus sanguis, & limphaticorum quibus limpha à præputio vel glande deferuntur. I. Quia sanguis & limpha revehuntur parciùs.

1°. Compressionem, quam ab appositis duris ac renitentibus corporibus vasa illa patiuntur. Inde fit ut ulcuscula dura, callosa, conferta, si majores venarum ramos aut limphæ ductus ambiant vel obsideant, qui à præputio vel glande redeunt, mole, duritie, numero cavitatem eorumdem premendo difficiliorem reddant regressum limphæ aut sanguinis, ac ideo præternaturali præputii aut balani tumefactioni locum præbeant. 1. Propter compressionem.

2°. Constrictionem, quam sanguifera vasa aut limphatici ductus à circumjectis tendineis aut musculosis præputii vel balani fibris spasmodicè contractis experiuntur. Inde est quòd ulcera eadem, si intensiùs doleant, vel naturâ vel imprudenti escharoticorum abusu, dum convulsiva inde cietur ex sympathiâ fibrarum constrictio, intersertos vasorum ductus nimiùm coarctent, & sanguinis aut limphæ decubitum in præputium vel glandem producant. 2. Propter constrictionem.

II. Quia advehuntur uberiùs, nempe quòd à vicinis partibus admitti non possint.

II. Ideo verò sanguis & limpha solito uberiùs ad præputium vel ad glandem affluunt, quòd præcluso ad viciniores partes aditu in vasa collateralia quæ ad præputium vel ad glandem tendunt, cogantur copiosiùs divertere. Hæc locum habent quotiescumque alterutra illarum partium jam antè inflammatur: Cùm enim communes ab arteriâ pudendâ exteriore ramos habeant balanus præputiumque, si sanguis quem truncus arteriæ continenter devehit, non possit surculos qui balano prospiciunt, pervadere, quoniam propter inflammationem sanguine hærente nimiùm turgent, atque ideo facilè permeabiles non sunt, cogetur in collaterales, qui ad præputium pertinent, copiosiùs irrumpere atque adaucto cruoris affluxu præputii phlogosim vel inflammationem advocare. Sic vicissim si sanguis trunco communis arteriæ advectus non possit in præputium jam inflammatum pro ratâ parte ut antè derivari, totus in balanum congeretur, quem ideo inflammabit. Inde est quòd inflammatio balani cum præputio, aut præputii cum balano mutuò tam facilè communicetur, ut utraque pars, si non æquè citò, at saltem simili labe ex æquo plerumque afficiatur.

Quibus de causis balanus citiùs quàm præputium?

Contingit autem balanum citiùs quàm præputium, aut præputium citiùs quàm balanum, aut utrumque simul inflammari ex peculiari ulcerum venereorum sede. Si glandis quidem coronam ambiant, comprimendo peculiaria vasa quæ sanguinem à balano revehunt, glandis soliùs; si verò radices præputii occupent, vasa alia quæ à præputio redeunt angustando soliùs præputii; demùm si utrique parti insideant, simultaneam balani & præputii inflammationem advocabunt.

Quibus de causis è cōtrà præputium citiùs quàm balanus tumeat?

Cæterùm varia futura est tumoris species in præputio aut balano pro variâ restagnantis humoris naturâ: 1°. *Phlegmonodes* quidem, si venis compressis vel constrictis nisu validiore sanguis ipse hæreat, & hærens in vasa limphatica vi irrumpat; 2°. *Oedematodes* verò, si momentum compressionis aut constrictionis debilius sit, & vasa limphatica, quæ molliora sunt, angustando, limphæ tantùm coercendæ compar; 3°. Demùm *skirrhodes*, si limpha quæ in præputio aut balano retinetur, spissa, viscida, glutinosa sit, adeòque morâ dimissis sensim tenuioribus partibus in callum facilè indurescat.

Symptomata. 1. Phimosis aut Paraphimosis.

Symptomata. 1°. Inflatum præputium, ut dictum est, modò in extremo limbo coarctatur, & glandem ita comprehendit, ut ad posteriora reduci non possit, unde *phimosis*; modò contrà ponè coronam corrugatur & glandem ita constringit, ut ad anteriora non possit deduci, unde *paraphimosis*. Prius quidem accidit iis, quibus præputium naturâ longius est, præsertim in duobus casibus, 1°. Si ulceribus erodatur vel circa frænum vel circa extremum marginem, unde supremus ejusdem limbus angustior fiat. 2°. Si præputii tumefactio balani tumorem tempore præcedat, atque adeò possit tantò faciliùs balanum nondùm tumefactum comprehendere. Posterius verò verpis & apellis, potissimùm in contrariis totidem casibus, 1°. Si ulcera posteriorem præputii partem juxta radicem infestent, unde decurtatum præputium retrorsùm corrugatur; 2°. Si tumor præputii tumefactionem balani tempore subsequatur, neque adeo possit commodè balanum jam tumentem obvolvere.

2°.

2°. In phimoſi, cùm urina dùm mingitur nequeat ex anguſtato præputii ſummo foramine eodem tenore effluere, quo ab urethrâ defluit, neceſſum eſt ut non pauca ejuſdem copia introrsùm regurgitet, & ſubter præputium reſtitans balani & præputii faciem dolorificè irritet & inflammet morâ, acrimoniâ, ſalſugine, unde ulcuſcula latiora, profundiora, maligniora in dies fient. 2. In phimoſi urina ſub præputio interdùm reſtitat.

3°. In paraphimoſi verò, cùm urethra præputio nimiùm conſtricta ægrè pateat urinæ exiturienti, neceſſum eſt 1°. Ut mictio guttatim fiat & quaſi ex ſtillicidio, unde *ſtranguria*; 2°. Ut gravi ſtipetur dolore, quem ciet urina, dùm in inflammatam & anguſtatam partem fortiùs incurrit, unde *dyſuria*; 3°. Ut ſpaſmodico erethiſmo, quem dolor inducit, inflammatorius balani & præputii tumor intendatur, unde *ulcuſculorum incrementum.* 3. In paraphimoſi adeſt dyſuria & ſtranguria.

4°. In utroque caſu manifeſtum eſt vaſa ſanguifera & limphatica præputii & balani ſtagnante humore ultra modum turgere; debet ergo in utroque caſu limpha ſeu ſerum ſanguinis è diſtractis vaſis vi exſudare, & ſubter divulſam cuticulam in unam pluresve hydatides, ſive bullas colligi cryſtalloides, prominentes quidem vel complanatas, latas vel anguſtas pro limphæ copiâ; plenas verò ſero limpido vel ſubruffo, tenui vel craſſo, pellucido vel opaco pro qualitate effuſæ limphæ. 4. In utraque ſuperveniunt bullæ cryſtallinæ.

5°. Imò verò ſi veſiculæ diutiùs integræ duraverint, continget tandem flatu ſemiplenas obſervari, quia nempe bullulæ aereæ, quæ in limphâ intermixtæ latent, ſicut & in cæteris quibuſcumque liquidis, diutinâ caloris inflammatorii efficaciâ ſenſim extruſæ ſeroſi humoris, qui pro parte tandem evaneſcit, locum occupant in bullarum ſummo. 5. Quæ ſucceſſu tēporis flatulentæ fiunt.

6°. Deſcriptæ bullæ multis variiſque genitalium locis inſident: Scilicet in paraphimoſi denudatæ glandis ſuperficiei aut coronæ, vel rugis frænove corrugati præputii; in phimoſi verò externæ præputii faciei, ſupremo ejuſdem limbo, aut ſummo balani apici, prout pars unaquæque exiturienti ſero debiliùs renititur. 6. Et quæ variis inſident pudēdorum locis.

7°. Docuit experientia phimoſi & paraphimoſi, bulliſque cryſtallinis frequenter laborare mentulatos & potiſſimùm ſi cum impurâ muliere, quæ junior vel arctior ſit, rem habeant: Frequentiſſimè verò qui venere abutuntur ſodomiticâ. Et ſanè quò præputium & balanus fortiùs perfricantur & fricatione magis atteruntur & quaſi contunduntur, eò cæteris paribus inflammationi virulentæ graviùs patent, & exſudanti limphæ cedunt faciliùs. 7. Ac in pædiconibus frequētiſſimæ ſūt.

8°. Quotieſcunque præputii vel balani inflammatio gravior erit, febrem inde accendi toties neceſſe futurum eſt, tum anomaliâ circulationis ſanguinis, quam inflammatio infert; tum dolore urente, quo inflammata genitalia torquentur; tum demùm virulentis miaſmatis in ſanguinem ab ulceratâ parte tacitè exhalantibus, quæ ſingula ſuo quæque modo inducendæ febri ſymbolam conferunt. 8. Inflammato præputio vel balano febris ſupervenit.

9°. Cæterùm quæ de viris dicimus, debent quoque mutatis mutandis de fœminis intelligi, ſi eâ phimoſeos ſpecie laborent, cui poſſunt ipſæ obnoxiæ eſſe. Scilicet 1°. Mictio difficilis & dolorifica futura eſt; *difficilis* quidem, quia urethra ab inflammatis partibus coarctabitur; *dolorifica* 9. Quæ ſingula mutatis mutādis communia ſūt cum

fœminis. verò, quia urina dùm effluet, inflammatas aut ulceratas partes distrahet aut irritabit. 2°. Inde manifestum accedet augmentum inflammationi & exulcerationi affectarum partium, quas lotium irritando duriùs habebit. 3°. Tandem, si ea nimia sint, serum à stagnante sanguine sensim expressum subter cuticulam colligetur in crystallinas hydatides, bullis, quæ in virorum genitalibus inflammatis emergunt, formâ, qualitate, causâ simillimas. Solent autem istiusmodi hydatides in fœminis efflorescere potissimùm in vulvæ labiis, nymphis sive pterygomatis, clitoride, clitoridisque præputio & carunculis myrtiformibus, quoniam partes illæ cùm laxæ sint & pendulæ, hærente sanguine faciliùs turgent.

10. Cum catamitis. 10°. Nec dispar est conditio catamitorum pathicorumque, in quibus ani confinia ulcusculis venereis & phimosi tentantur; inde enim fæcum egestio parca, difficilis, dolorifica est; quin imò crescente in dies morbi malitiâ si negligatur, crystallinæ bullæ ad ani marginem non raro prodeunt, bullis modò descriptis planè compares.

11. Cum nutricibus. 11°. Tandem nutrices ipsæ, quæ lactatione labem concepêre, & quibus contingit ut mammarum papillæ inflammatæ & ulcerosæ phimosi stringantur, 1°. Experiuntur simili successu lactationem difficilem & dolorificam, quia lac per constrictos inflammatæ papillæ ductus manare non potest, nisi parcissimè & ægerrimè: 2°. Habent plerumque papillas variis hydatidibus obsitas, nisi urgenti morbo prompta adhibeatur medela.

Diagnosis tumoris balani vel præputii. *Diagnosis.* I. Morbi quidem natura evidens est, cùm tumor præputii vel balani in viris; variarum vulvæ partium aut ostii vaginæ in mulieribus; marginis ani in catamitis; demùm papillarum in lactantibus, vel ipsis sensibus obvius sit.

Ac diversæ tumoris speciei. II. Nec difficilius est morbi speciem dignoscere, cùm sensuum testimonio perinde manifestum sit an tumor ille rubeat, caleat, doleat, & inflammatorius; an mollis, laxus, indolens, & œdematodes; demùm an durus, renitens, indolens, & skirrhodes sit?

Phimoseos & paraphimoseos. III. Licet pari modo & tactu & visu diversum præputii situm observare, atque adeò phimosim, in quâ præputium in extremo limbo coarctatum glandem totam contegit, à paraphimosi distinguere, in quâ denudatus balanus à præputio ad glandis radicem retracto constringitur.

Bullarumque crystallinarum. IV. Similiter sensuum eorumdem adminiculo facile est certò pronuntiare de præsentiâ, numero, qualitate & situ bullarum limphaticarum seu hydatidum crystallinarum, quæ in pudendis efflorescunt in utroque sexu.

Singularumque causarum, quibus inducuntur. V. Demùm nec obscurum esse potest judicium de morbi causâ, cùm oculis quidem pateant ulcuscula, quæ genitalia obsident, & à quibus morbus producitur; aliunde verò manifestum sit ea ulcuscula ab impurâ venere ortum ducere tum ægrotantis confessione de impuro vel suspecto concubitu querentis, tum descriptione ulcusculorum venereorum superiùs traditâ *præcedente Capite.*

VI. Proinde haud difficile est cavere ne venereus præputii & balani aut muliebrium tumor, vel venerea earumdem partium phimosis vel paraphimosis, quæ remediis ægrè cedunt & periculo numquam vacant, temerè confundantur cum tumefactione vel constrictione quâvis, quæ iis-

dem partibus accidunt quandoque ex leviore phlogosi & sine ulcusculorum præsentiâ, scilicet vel petulcâ contrectatione sæpius iteratâ, vel laboriosâ & difficili venere, quantumvis purâ, quâ cum teneriore virgine vir mentulatus sæpiùs usus sit; & quæ proinde periculi immunes sunt, & sponte brevi discutiuntur, modò ægrotantes à causâ quâ inductæ sunt, se abstinere velint.

Prognosis. Tumor qualiscunque præputii & balani, qui ab impurâ venere originem ducit, I. Semper gravis est, tùm ratione symptomatum, cùm dolorem, inflammationem, stranguriam &c. comites habeat; tùm ratione causæ, quæ contumax & maligna vel altas radices jam egit, vel brevi actura est, nisi citò occurratur. Prognosis in genere.

II. Semper periculosus est, cùm in gangrænam & sphacelum plerumque desinat, quibus mederi ferè non licet, nisi circumciso præputio, imò amputato veretro, si labes altiùs penetraverit.

III. Demùm semper curatu difficilis est, cùm vitioso quasi circulo penis quidem ulcuscula à præputii & balani tumefactione, tumefactio verò præputii & balani ab ulcusculis penis vicissim vires mutuentur; & cùm ambo simul ab internâ causâ, nempe seminio venereo ita foveantur, ut artem diù eludant & aliquando superent.

IV. Itaque quamvis prognosis nunquam fausta esse possit, variè tamen varianda est, atque adeò magis vel minùs funesta institui debet. Quæ in particulari varia institui debet.

1°. Pro naturâ quidem & specie tumoris; hinc affectus gravior & periculosior censendus est, si tumor inflammatorius sit, ut qui graviora inferat symptomata, & in gangrænam sæpiùs celeriùsque desinat: Contrà minùs gravis & minùs periculosus, si œdematodes fuerit, quia mitioribus stipatur symptomatis, neque tam tristem exitum minatur: Demùm curatu difficilis & maximè contumax, si skirrhodes, quoniam limpha in callos indurata ægriùs discutitur, quàm hærens vel devius sanguis, aut limpha stagnans quidem, sed fluida. 1. Pro tumoris specie.

2°. Pro ratione & gradu tumoris; scilicet eò magis minùsve gravis, periculosus, contumax futurus est tumor qualiscunque præputii & balani inflammatorius, œdematodes, skirrhodes, quò inflammatio, œdema, skirrhus, magis minùsve intensa & gradu majora vel minora futura sunt. 2. Pro tumoris gradu.

3°. Demùm pro effectibus, quos tumor advocat; sic morbus periculosæ plenus est aleæ 1°. Si dolor acer, stranguria urgens, febris ardens &c. adsint, unde manifestum fiat, omnia brevi in pejus ruitum ire. 2°. Si in graviore phimosi inflatum præputium glandem ita contegat, ut ulcuscula, quæ sunt prima mali causa, nec detergi nec curari possint, aut si in paraphimosi intensiore glans corrugato ad posteriora præputio tam arctè constringatur, ut præcluso sanguinis regressu inflammatio invalescat cum gangrænæ periculo. 3°. Tandem si in præputio aut balano ex inflammationis intensione & diuturnitate, bullæ seu hydatides crystallinæ efflorescant, quæ sunt veluti prima gangrænæ incipientis indicia. 3. Pro tumoris effectibus.

Curatio. Tribus indicationibus in genere satisfaciendum est, quæ subsidiario veluti ordine sibi succedunt: Primæ, ut pacatis vel temperatis sanguinis motu, fervore, orgasmo, partisque affectæ dolore, tensione & erethismo, fausta promoveatur inflammationis & intumescentiæ resolu- In curatione tres sunt indicationes.

tio : Alteri, si ea secùs eveniant, ut saltem imminens præcaveatur gangræna, remotâ diligenter causâ, à quâ metuenda videretur : Tertiæ denique si morbus artem eluserit, ut incipiens sphacelus celeriter reprimatur, si ita liceat, vel cæteroquin crudeli sed necessariâ operatione citò extirpetur.

Prima, ut inflammationis resolutio procuretur.

I. Itaque ex legibus primæ indicationis, 1°. Sanguis in principio largiter mittendus est ex venis cubiti alterutrius, non modò ter quaterve, sed etiam si morbi vehementia ita postulaverit, quartâ quâque horâ per unum aut alterum diem, ut depletis eâ ratione vasis, fractoque cordis & arteriarum pulsu nimio; cruoris quidem affluxus ad partem dolentem parcior sit & debilior, refluxus verò uberior faciliorque.

2°. Ab omni escharoticorum & cathæreticorum usu illico cautè abstinendum, ne gravi dolore quem cient, fibrosa partium stamina convulsivè ita crispentur, ut solitus sanguinis commeatus difficilior inde fiat.

3°. Imò verò contrà adhibenda sedulò emollientia, relaxantia, paregorica, quæ dolorem compescendo & erethismum mitigando cruoris circulationi faveant. Conducibile est in hunc finem partem affectam fovere, lacte subtepido solo, vel cui flores & cortex medianus sambuci incocti fuerint; decocto radicum althææ & nymphææ; infuso mucaginoso seminum psyllii & lini in aquâ rosarum &c. vel summo peni tepidè admovere cremorem recentem seu florem lactis; cataplasma de micâ panis cum croco & ovi vitello, vel quod efficacius est, admistâ saponis albi rasurâ temperatum &c.

4°. Utile est in eumdem finem tum somnum, si dolore nimio impediatur, narcoticis conciliare, ut Decocto unius alteriusve capitis papaveris albi, Syrupo de diacodio ab ℥ ß. ad ʒ vj. Opio vel laudano à gr. j. ad ij. Tincturâ anodynâ à gutt. xx. ad xxx. Pilulis de cynoglosso à gr. v. ad x. &c. tum alvum quotidie laxare enematis emollientibus, diluentibus, eccoproticis, ex aquâ fluviatili tepidâ, purâ; vel oleo amygdalarum dulcium, butyro recenti, melle violaceo aut mercuriali, medullâ cassiæ &c. temperatâ.

5°. Si febris comes adsit, ut ferè perpetuum est quotiescunque tumor inflammatorius gravior est, æger à solidioribus cibis interdicendus & jusculis tantùm vel dilutis cremoribus nutriendus est; largus simul potus imperandus est tenuioris jusculi ex pullo gallinaceo, vel ptisanæ ex decoctis radicibus althææ, nymphææ, acetosæ, cichorii &c. additâ pro librâ quâlibet semi-drachmâ crystalli mineralis vel salis prunellæ. Demùm bis in die propinandæ emulsiones dilutiores ex seminibus frigidis, semine lini, papaveris albi & cannabis, ut nimius sanguinis fervor efficaciter contemperetur.

6°. Cæterùm expedit ægrum, si morbus urgentior fuerit, in lecto decumbere situ corporis supino, tum ut quietus otiosè jaceat, tum ut remedia commodiùs possint & admoveri & contineri, tum potissimùm (*a*) *ut coles ad ventrem deligari possit, quod in omni curatione ejus necessarium est*, ut suprà docuimus *cap.* 7. §. 5.

(*a*) Celsus, *de Medic. Lib.* 6. *cap.* 18.

7°. Dum hæc universalia in usum advocantur, topicis simul insistendum est, quæ partis labem corrigant. Quamobrem si phimosis adsit glansque arctiùs contegatur, (a) *clystere auriculario inter eam cutemque inserenda est* vel aqua pura tepida; vel ptisana ex decocto hordei, cui dissolutum sit mel rosaceum, aut ex decocto radicis althææ, cui semen psyllii infusum fuerit; vel aqua calcis dilutissima cum admistis aliquot sacchari Saturnini granis; ut quicquid sordium sub præputio latet, eluatur, ulcera detergantur, phlogosis temperetur, demùm ut rigidiores fibræ relaxentur & emolliantur.

8°. Si verò glans in paraphimosi denudata sit, levi suspensâque manu decoctis iisdem identidem eluenda & fovenda, ulcera singula accuratè ab omni pure abstergenda, tuthiâ vel cerussâ pulveratis inspergenda, complicati præputii rugæ singulatim everrendæ, ut detractâ spurcitie possit inflammatio tantò faciliùs promptiùsque resolvi vel saltem remitti.

9°. At si vel in summo præputii limbo in phimosi, vel ad balani dorsum aut coronam, præputiive frænum aut rugas in paraphimosi bulla seu hydatis limphatica emergat, quam vulgò crystallinam dicunt, locus fovendus est decocto hordei cum melle rosaceo, lacte cui flores sambuci & chamæmeli incocti sint, aquâ calcis cum saccharo Saturnino, vino tepido in quo ferrum ignitum extinctum fuerit, aut aquâ vitæ camphoratâ &c. leniora scilicet vel fortiora seligendo, prout necroseos periculum magis vel minùs urgere videbitur.

10°. Si urina parcè, laboriosè, dolorificè emittatur, aut si cùm emittitur, pars subter præputium regurgitet, expedit in utroque casu cannam plumbeam argenteamve tenuiorem in urethram intrudere, quâ lotium faciliùs exeat, & aptatis funiculis ita continere, ut elabi nullomodo possit. Identidem tamen canna de industriâ removenda est, ut urethræ status exploretur, & ut sordes quæ adhærescunt eluantur.

11°. Ubi primùm partis inflammatio remiserit, ad usum blandorum resolventium properandum est, quæ motum sanguinis & limphæ urgendo, & systalticam partium contractionem sollicitando, affectæ partis contextum pristinæ laxitati, mollitiei, ductilitati restituant. Laudantur ex hoc censu lac decoctum cum floribus meliloti, chamæmeli, sambuci &c. cataplasma ex micâ panis siliginei decoctâ cum vino rubro; puls ex quatuor farinis resolventibus in leni lixivio sarmentorum cocta, addito pulvere florum chamæmeli & meliloti oleoque chamæmelino; puls ex farinâ fabarum in decocto foliorum hyoscyami albi; cataplasma ex terrâ cimoliâ, quæ in famiatorum sive cultrariorum situlis ex ferri & cotis ramentis colligitur; cataplasma ex pulpâ radicis bryoniæ in aquâ coctæ & foliorum hyoscyami sub cineribus maceratorum &c.

12°. Si res pro votis successerit, laxatum semel præputium versùs glandis radicem leniter reducendum est in phimosi, ut ulcera quæ subtùs latent, detergi & mundari possint. Id autem feliciùs numquam obtinetur, quàm si balanus summis digitis ita comprimatur lateraliter, ut antrorsùm protensus ultra summum arctati præputii marginem sensim deducatur vi

(a) Celsus, ibid.

eâdem quâ præputium ipsum eodem tempore, sed motu contrario retrorsùm reducitur. Detectæ eâ ratione tum balani, tum præputii facies eluendæ, detergendæ, everrendæ sunt decoctis emollientibus, resolventibus, detergentibus, quæ variè variare oportet pro diversâ ulcerum conditione. Quòd si alicubi præputium glandi forsan coaluerit, levi manu invicem divellenda sunt, vel dissecanda summo scalpello.

13°. Pari consilio in paraphimosi corrugatum præputium explicandum & ad anteriora deducendum est, simul ac resolutione relaxabitur. Id autem nequaquam tentandum est, ut à Chirurgis artis minùs gnaris non semel tentatum novimus, summum glandis apicem imposito digito retrorsùm pellendo, cùm eâ ratione glans magis expandatur, adeoque latior supra annularem præputii ambitum magis extuberet, sed contrà balani latera summis digitis molliter ita comprimenda, ut glans longior inde fiat & exilior; simul verò præputium digitis iisdem ad anteriora blandè deducendum. Quo semel confecto oportet explicatas præputii rugas rugarumque sulcos ritè fovere, eluere, detergere & relaxare decoctis variis suprà propositis.

14°. Tunc remittente inflammatione, therapeia qualem ad venerea ulcera proposuimus *præcedente Capite*, vel redintegranda est, si jam antè adhibita fuerit, vel jam de novo adhibenda, ut eâ methodo ulcera quæ latebant, suppurata, detersa, mundata cicatrice tandem coalescant. Verùm seligenda suppurantia, detergentia, mundificantia lenissima; imò etiam anodynis & paregoricis plerumque cautè temperanda, ne inflammationem renovare ullo modo possint.

15°. In fine morbi alvus blando cathartico identidem subducenda, tum ut eliminetur cacochylia, quæ in primis viis congesta est ex errore diætæ vel coctionis, tum verò ut subtrahatur veneni pars quod morbum etiamnum fovet. Utrumque scopum feliciter implet medulla cassiæ ab ℥ j. ad ad ℥ j. ß. cum Mercurii dulcis granis xx. alternis diebus iteranda.

16°. Cæterùm cùm evidens sit venereas inflammationes præputii & balani vel à contagio dudùm latente produci, quod sanguinem jam pridem infecerit, vel si à recèns admisso forsan illatæ sint, locum saltem dedisse ut haud pauca concepti contagii pars in sanguinem deduceretur, quandiù inflammationis vehementia debitæ obstitit puris detersioni, operæ pretium est in utroque casu, ut curatio feliciùs succedat & perfecta sit, morbo jam remittente mercuriales inunctiones adhibere, legitimas quidem & ex artis præceptis, quales infrà proponemus *Lib.* 4. *cap.* 7. si certa sint luis indicia; leviores verò, quales jam sæpè proposuimus, si haud ita firma fuerit luis suspicio.

17°. Universa quæ de viris hactenus attulimus, perinde conducunt ferè singula mulieribus, sive mammarum papillas, sive muliebria venereo contagio tumentia, inflammata, contaminata habeant. Hæc eadem paucis mutatis de catamitis vera sunt, quibus anus tumore inflammatorio obsidetur ex ulcusculis venereis. In his enim ad summum duo sunt, quæ paulò scrupulosiùs attendenda videantur; prius quidem, ut tenuissima diæta ex solis jusculis statim imperetur, ne fæces, si nimiæ aut duriores essent, inflammationem augerent dum egererentur; alterum verò, ut alvus enema-

tis quotidie liquetur, quæ ſint ex genere anodynorum & paregoricorum, ſcilicet ex lacte, ex ſero lactis, ex decocto radicum althææ, foliorum verbaſci, cynogloſſi, quatuor ſeminum frigidorum, ſeminis lini, papaveris albi &c. ex juſculo pingui; quibus ſingulis admiſcebitur ovi vitellus, vel ſaccharum album, vel oleum ex amygdalis dulcibus expreſſum; imò etiam præſtabit quandoque oleum amygdalinum ſincerum clyſteris formâ immittere.

II. Si verò arte elusâ vel ſuperatâ inflammatorius præputii aut balani tumor in dies ingraveſcat cum doloris, caloris, tenſionis augmento, imò ſi ita perſiſtat, ut uſu propoſitorum remediorum intra ſex ſeptemve dies ad reſolutionem proximè non tendat, meritò timendum eſt in utroque caſu ne ſtagnantis ſanguinis copiâ & virulenti humoris morâ in gangrænam deſiturus ſit. Quocirca advocato Chirurgiæ auxilio diſcindenda ſtatim repagula, quibus ſanguinis circulatio inhibetur vel retardatur, & via vi aperienda eſt ſtagnanti cruori, ut poſſit inde inflammatio vel reſolutione celeri, vel tutâ ſuppuratione feliciter terminari, ac proinde juxta ſcopum ſecundæ indicationis imminens præcaveatur gangrænæ periculum.

Altera; ut imminens gangræna præcaveatur.

Itaque eo fine, 1°. In phimoſi præputium incidendum eſt, non quidem ſupra balani dorſum, quà grandiora vaſa perreptant, ſed ad alterutrum vel utrumque glandis latus: Igitur intruſo ſenſim inter præputium & glandem alterutro forficum ſcapo, qui ſimus ſit & præpilatus, comprehenſa cutis altè diſſecanda eſt, & ſi unica ſectio detegendæ glandi non ſufficiat, compar in parte oppoſitâ inſtituenda eſt ſimili cautione. Quòd ſi commodè non poſſit præ anguſtiâ loci ſcapus forficum ſatis altè intrudi, ſpecillum ſulcatum ſeu ſtriatum priùs inſinuandum eſt, cujus ope facilior certiorque via apici ſcapi aperiatur. Sunt quibus videatur præſtabilius loco forficum cultello tenuiore uti ad formam ſcalpelli ſcriptorii, cujus apex vel ſolus ſed globulo cereo armatus, vel per crenam ſpecilli priùs immiſſi ſubter præputium pedetentim plano ſitu introducitur ad optatam altitudinem, & quo pertuſum ſemel præputium retrahendo diſcinditur: Sed in re iſtiuſmodi, quæ levioris momenti eſt, cuilibet ut ſuo ſapiat ingenio, facilè permittendum cenſemus.

2°. Simili conſilio in paraphimoſi annulares rugæ complicati præputii, quibus glandis corona arctiùs ſtringitur, vulgari ſcalpello, quod *Biſtouri* dicunt, tranſverſim diſſecandæ inciſuris aliquot perpendicularibus, quæ penis rectitudini reſpondeant, adductoque dein præputio ſuper glandem rugæ antè conſtipatæ ſedulò explicandæ ſunt. Oportet autem inciſuras præputii in præſenti caſu, ſicut inciſiones ejuſdem in præcedente opplere ſtatim linamento ſicco ad hæmorrhagiam reſtinguendam, ac poſteà digeſtivo ſimplici & deinde balſamo Arcæi curare, ut artis eſt.

3°. In priore quidem operatione revoluto poſt inciſionem præputio exulcerationes malignæ fœtidæque, quæ ſubtùs latebant; in poſteriore verò explicato præputio, fiſſuræ rhagadeſque omnes, quæ intra ſulcos delitеſcebant, diluentibus, relaxantibus, reſolventibus, vulnerariis, phagædenicis, qualia ſuprà propoſuimus, eluendæ, ſuppurandæ, detergendæ, mundificandæ ſunt, donec ex artis legibus cicatrice tandem obducantur.

4°. Si qua bulla cryſtallina nec reſolutione evaneſcat, nec ſponte diſ-

rupta diffluat, summo apice latâ plagâ incidenda erit, viaque paranda contentæ limphæ, ut stamina in confinio nimiùm distracta relaxentur, atque eâ ratione præcaveatur imminens gangræna, quam humor morâ acrior illaturus esset. Deinde si qua appareant incipientis livoris signa, basis bullæ superficiariè priùs scarificata contegenda est penicillo seu plumaceolo aquâ vitæ camphoratâ, tincturâ myrrhæ, vel collyrio Lanfranci imbuto, quæ identidem renovabuntur, donec advocatâ suppuratione & delapsâ syderatâ superficie, necroseôs periculum decesserit.

5°. Singula, quæ attulimus de inflammatione genitalium in viris, perinde conducunt tùm mulieribus, si vulva vel mammarum papillæ; tùm catamitis muliebria passis, si ani confinia venereâ inflammatione nimiùm tumeant, quæ remediorum efficaciam eludat & in gangrænam brevi abitura videatur. Scilicet partes, quæ dolorificè distentæ, cruore turgidæ, siderationi proximæ sunt, scarificandæ confertis quidem incisuris, sed magis minùsve altis pro contextûs naturâ & sensûs conditione. Deinde postquam sanguis stagnans, ichorve putrescens guttatim exstillaverint, resolventia, suppurantia, traumatica sive vulneraria, phagædenica adhibenda sunt ex artis legibus, dùm partes deturgentes & nativam laxitatem adeptæ cicatrice coeant.

Tertia, ut gangræna incipiens reprimatur vel extirpetur.

III. Tandem si morbus remediis major sit, & præcisâ spe omni avertendæ gangrænæ, certa jam appareant necroseos indicia, tunc una salus superest, ut in tertiâ indicatione proposuimus, incipientem scilicet gangrænam celeriter reprimere, vel si jam reprimi non possit, amputatione partis affectæ radicitùs extirpare, sed de his infrà, tertio hujusce capitis artic. ubi *de genitalium sphacelo*.

§. II. DE PHYMATIS ET TUBERCULIS CALLOSIS, CHORDISVE SKIRRHOIDIBUS BALANI ET PRÆPUTII.

Descriptio phymatum & chordarum.

Descriptio. Discussis venereis præputii aut balani tumoribus, vel sanatis ulcusculis supersunt interdum duriores & renitentes calli, numero & mole varii, modò in ipso partis contextu sepulti & solo tactu dignoscendi, modò prominentes & visui quoque obvii, qui si nodorum instar conglobati sint, *phymata* seu *tubercula* appellantur, *chordæ* verò si instar funiculi in longum porrigantur.

Solent autem conglobata phymata in quacumque præputii aut balani parte adesse: Ea tamen potissimùm loca affectant, quibus ulcuscula venerea profundiora insederunt. Hinc frequentissima in extremo præputii margine, in coronâ balani, in fræno quo balanus cum præputio committitur.

Dùm skirrhodæa sit.

Sic etiam skirrhoides chordæ, etsi quamvis præputii aut balani partem occupare possint, frequentiùs tamen observantur in extremo præputii circulo, qui angustatur in phimosi; in rugis, in quas præputium complicatur in paraphimosi; in fræno præputii & in coronâ balani, quæ ulcusculis gravioribus & catenatim dispositis obsepta fuêre.

Quandiù phymata seu chordæ hujuscemodi naturam calli seu skirrhi retinent, dolore, utcumque premantur, ac omnimodo sensu carent; sed ad

ad summum si mole nimiâ tumeant, obstant ne libera sit præputii super balanum deductio vel adductio, atque adeò phimosim vel paraphimosim habitualem inferunt.

At verò accidit interdùm, ut progressu temporis sensim intumescant, incalescant, lancinent & obscurè doleant si comprimantur, si tento & rigente veretro veneri militandum sit, aut si jam iteratò militatum fuerit, & tunc ad carcinomatoden naturam proximè degenerant.

Dùm in carcinomata degenerant.

Quòd si periculum inde imminens celeriter non præcaveatur, tractis in consortium vicinioribus partibus, auctâque in dies mole manifestè dolent, lancinant, calent, mutatâque figurâ in apicem fastigiatum extuberant, quem cutis tensa, lævis, lucens, rubra obtegit; & tunc carcinoma confirmatum est, quod pro diversis situ aut mole phymatum vel chordarum, à quibus initium duxit, modò balanum præputiumve totum, modò partem tantùm balani præputiive occupat.

Dùm sunt carcinomatodea.

Quandiù cutis carcinomati superjecta integra est, necdum discissa, carcinoma latens sive occultum dicitur; verùm ubi primùm tumoris incremento cutis dilacerata in ulcus abiit, carcinoma mutato nomine jam apertum & exulceratum appellatur.

Carcinomati præputii balanive, sive occulto, sive exulcerato, omnia eadem accidunt symptomata, quæ bubònis carcinomatodis propria esse suprà diximus (*Cap. 6.* §. 3. & tantò quidem intensiora, quantò sensus præputii & præsertim balani acutior est & magis exquisitus præ sensu glandularum inguinalium.

Hæc eadem in mulieribus etiam observantur simili de causâ, in quibus vulvæ labra, pterygomata sive nymphæ, clitoris clitoridisque præputium, & myrtiformes carunculæ phymatis callosis istiusmodi interdùm consita sunt, quæ à prægressis ulcusculis vel inflammationibus venereis supersunt: Imò verò in quibus non rarum est vaginæ ostium chordâ skirrhode annuli instar arctatum habituali quasi phimosi constringi, unde fit ut scortilla diobolaria, quæ obviis quibuscumque corpus jam pridem vulgavere, post contracta venerea ulcuscula ementitam virginitatem aliquando præ se ferant.

Descriptio earumdem affectionū in fœminis.

Sicut autem in viris, sic & in fœminis callosa ea phymata & skirrhodes chordæ solent interdùm in tumores carcinomatodes & vera demùm carcinomata sensim abire progressu eodem & æquè funesto successu.

Utrumque catamitis etiam familiare est, in quibus post ulcerosam ani inflammationem venere contractam, tubercula phymataque varia ani marginem interdùm obsident, dura, callosa & in cancrosam naturam sæpè degenerantia; & in quibus à causâ eâdem tanta est aliquando ani arctitudo, seu phimosis quasi habitualis, ab annullari chordâ skirrhode inducta, ut fæces nisi priùs solutæ & enemate quasi liquefactæ sint, nequeant egeri, imò etiam nec eo pacto egerantur unquam sine dolore.

Et in catamitis.

Causæ. Calli omnes tumoresve callosi fiunt in parte molli ab humore viscido præternaturam indurato. Debent igitur tubercula, phymata, chordæ skirrhodes tùm balani, tùm præputii, quæ singula ad callos tumoresque callosos pertinent, ab humore istiusmodi in præputii balanive contextu spissescente dependere.

Phymata & chordæ skirrhodes fiunt à limphá.

Sunt autem in summâ duo tantùm humores, qui præputium balanumve alluant, sanguis nempe & limpha. Sanguis verò, cùm ad suppurationem concipiendam naturâ comparatus sit, dùm in parte quâvis retinetur, vix unquam potest in callum indurari, neque adeò inde arcessenda videtur causa phymatum, tuberculorum chordarumque, quæ in præputio vel balano observantur. Superest ergo, ut tumores illi repetantur ab induratâ limphâ; cujus sanè conclusionis veritatem abundè testantur & color phymatum, quæ cum limphâ inspissatâ ejusdem coloris sunt, nempe albicantis; & phymatum situs, quæ iis partibus insident, ubi potissima est limphaticorum copia.

Quæ ibidem hæret vel congestione, vel extravasatione.

At verò non potest limpha in callos unquam indurari, nisi hæreat; tandiù enim inspissationis impatiens est, quandiù jugi fluxu indefinenter renovatur circulando. Hæret autem duabus de causis, 1°. Quia stagnat copiosiùs collecta intra ductus distentos quidem, sed tamen integros: 2°. Quia extravasatur è laceris ductibus effusa inter vasorum vicinorum interstitia. Utrique causæ locum esse in venereis præputii & balani tumoribus & ulcusculis manifestum est, in quibus 1°. Vasa limphatica comprimuntur & angustantur, unde limpha in tenuioribus horumce vasorum capillamentis cogitur cumulari & stagnare; 2°. Exiles limphaticorum ramuli nimiâ copiâ limphæ congestæ discerpuntur, unde cogitur collecta limpha guttatim effundi & extravasari.

Et ibidem spissescit tùm exhalatione partium aquearum, tùm efficaciâ veneni venerei.

Verùm non sufficit ad callorum genesim limpham hærere, sed præterea opus est ut hærendo inspissetur, dimissis statim tenuioribus partibus, quæ aquosæ sunt, deinde ad intimiorem contactum adductis cæteris, quæ crassiores sunt & viscidæ. Dimittuntur quidem partes tenuiores & aquosiores, tùm quia copiâ & pressione limphæ ponè urgentis exsudant, tùm quia calore & æstu partis exhalant. Ad intimiorem verò contactum adducuntur partes cæteræ, tùm quia jam exulant partes aquosiores, quarum interventu sejungebantur, tùm quia ab admisto contagio venereo acido aut salso-acido densiùs constipantur.

Hæc omnia unà simul concurrunt in tumoribus, ulceribusve venereis, ad producenda in præputio aut balano phymata: Siquidem 1°. Vasa collectâ limphâ turgent; ergo pressu debent exsudare partes limphæ tenuiores: 2°. Calet & æstuat pars inflammata; ergo debent partes eædem exhalare fervore: 3°. Partes crassiores limphæ dimissis semel tenuioribus in se propiùs accedunt; ergo debent strictiùs densari; 4°. Demùm inspiratum limphæ inest contagium venereum, cujus natura acida est aut salso-acida; debet ergo limphæ crassamentum magis inde constipari. Proinde nequaquam mirum est, si eâ causarum syndrome phymata callosa, post diuturnos tumores venereos aut graviora ulcera, in præputio & balano tam sæpè observentur.

Causæ discriminum, quæ in phymatis & chordis observantur.

Modò quidem discreta, conglobata, orbicularia, chalaziorum instar grandinosa futura sunt, si succedant vel discretis ulcusculis venereis, vel discretis congestionibus, quæ singulares areas ideo affectaverint, quòd ibi forsan major fuerit texti inertia, seu uberior collectæ limphæ copia.

Modò verò in skirrhodes chordas porrigentur, si ulcera quibus supersunt, unâ serie sibi invicem continua fuerint, vel quod frequentius est, si

peculiari partis conformatione congeſtio in longum extenſa fuerit. Inde eſt *exempli causâ*, quòd in phimoſi extremus præputii margo, qui anguſtatur; in paraphimoſi ejuſdem rugæ, quæ in ſulcos complicantur; in utrâque frænum & corona balani chordis skirrhodibus ſæpiſſimè obrigeſcant.

Quæcunque de phymatis venereis genitalium in viris dicta ſunt, hæc eadem conveniunt phymatis quæ ex impurâ venere muliebria in fœminis, aut ani confinia in cinædis occupant. Nam & perinde fiunt congeſtione induratæ limphæ; & peculiares quoque eorumdem differentiæ in diſcreta ſeu orbicularia, & catenata ſeu in chordas porrecta à ſimilibus cauſis perinde deducendæ ſunt. Notandum tantùm phymata in mulieribus & cinædis plerumque rariora eſſe quàm in viris, quia ex vaſorum ſitu partiumque conformatione fluxus ſanguinis & limphæ minùs inhibetur in venereis muliebrium aut ani, quàm præputii vel balani inflammationibus & ulceribus.

Quæ ſingula de mulieribus, & de catamitis debent intelligi.

Symptomata. 1°. Quandiù limpha in phymatis chordiſve skirrhodibus indurata nullo cietur motu expanſivo, tandiù nec locus eſt violentæ diſtractioni fibrillarum nervearum juxtà poſitarum, nec compreſſioni vaſorum ſanguiferorum juxtà repentium ſanguiniſve hærentiæ. Ergo per id tempus phymata chordæque tum dolore, tum calore vacare debent.

Symptomata. 1. Abſentia doloris & caloris.

2°. Verùm ſi mole ita nimia fiant, ut præputii ambitus anguſtetur, vel augeatur balani craſſitudo, alterutro vitio perinde obſtitura ſunt deductioni vel adductioni præputii ſuper balanum. Inde ergo inducetur habitualis phimoſis vel paraphimoſis.

2. Phimoſis aut paraphimoſis habitualis.

3°. Itaque ſi anguſtatio ſit in extremo præputii margine, vel ſi tumor in balano ſit coronæ finitimus, in utroque caſu præputium ſemel adductum ægrè deducetur, potiſſimùm ſi longius fuerit. Tunc ergo balanus denudari non poterit vel ægrè denudabitur, atque adeo phimoſis habitualis futura eſt.

3. Aliquãdo phimoſis.

4°. Contrà verò ſi anguſtatio præputii ſit in parte poſteriore, aut ſi balani tumor ejuſdem apicem occupet, deductum ſemel præputium ægrè adducetur, præſertim ſi brevius ſit. Tunc ergo balanus non poterit contegi vel ægrè contegetur, atque adeo paraphimoſis habitualis futura eſt.

4. Aliquãdo paraphimoſis.

5°. Pari modo in fœminis oſtium vaginæ, ſi craſſioribus phymatis vel chordâ skirrhode obſideatur, anguſtiore rimâ patebit. Inde ergo fiet habitualis phimoſis virginitatem mentiens in corruptis, quæ jam virum ſæpiùs expertæ ſunt.

5. Phimoſis vaginæ in fœminis.

6°. Similiter in cinædis, ſi ani confinia aut infima recti pars vel phymatis anguſtentur, vel chordâ skirrhode conſtringantur, tanta ani arctitudo ſeu phimoſis futura eſt, ut fæces alvinæ ægrè egerantur, imò etiam vix egeri poſſint niſi liquidiores & enemate jam ſolutæ.

6. Et ani in cinædis.

7°. Quòd ſi tandem acrimoniâ vel fervore ſanguinis, errore diætæ, contrectatione vel fricatione nimiâ &c. phymata irritata vel agitata fortiùs ſubinde rareſcant, niſu expanſivo tum diſtrahent identidem continentes tunicas fibraſque nerveas intertextas, tum vaſa circumflua comprimendo ſanguinem retinebunt. Inde igitur frequens lancinatio cum caloris ſenſu, unde ſtatus in carcinoma proximè degener.

7. Lancinatio frequens cum calore.

8°. Si limpha quæ in phymata induruit, ſatis mollis ſit ductiliſque, ut

8. Ulce-

ra, abſceſſus, fiſtulæ.

in putre liquamen poſſit reſolvi, dum iiſdem cauſis fortiùs & frequentiùs atteritur, inde ſuppurationem tacitè conceptura eſt, vel in ſummo phymatum apice, unde renovatio ulcerum venereorum; vel in phymatum centro, unde abſceſſus; imò verò quandoque fiſtulæ, præſertim in mulieribus & cinædis, in quibus abſceſſus hujuſcemodi, cùm altiùs lateant, difficiliùs deterguntur.

9. Carcinoma confirmatum.

9°. Contrà verò ſi limpha eadem ſtrictiùs conſtipata & quaſi cornea ſuppurationi impar ſit, vi earumdem cauſarum ſæpiùs impetentium magis in dies rareſcet citra ſuppurationem. Inde lancinatio, calor, renitentia, tumor intenſiùs in dies urgebunt, vicinioreſque partes in conſortium ſenſim trahentur, unde carcinoma confirmatum ſed tamen adhuc occultum.

10. Imò carcinoma exulceratū.

10°. Demùm ſi diſruptâ cute ſummum phymatis faſtigium levi fiſſurâ dehiſcat, hinc neceſſariâ ſucceſſione fiet exulceratio maligna, ichoroſa, fungoſa, phagædenica, in dies creſcens, cum duris, granoſis & replicatis labris, ut ſuprà explicavimus *Cap. 6. §. 3.* atque adeo carcinoma jam non modò confirmatum, ſed etiam exulceratum ſeu apertum erit.

Quâ ratione dignoſcatur præſentia phymatum & chordarū, cùm ſkirrhodea ſunt. Et cùm in carcinomatoden naturam degenerant.

Diagnoſis. 1°. Præſentia, numerus, ſitus &c. phymatum calloſorum & chordarum ſkirrhodum oculis patent.

2°. Liquet ſimiliter ſenſuum teſtimonio, an phimoſi vel paraphimoſi præputium ſtringatur, & ad qualem gradum in utroque caſu.

3°. Colligitur ex dolore lancinante, ſi recurrat identidem ſed rariùs, phymata ad carcinomatoden naturam latenter deſciſcere; ſi frequentiùs verò & ferè continuò, jam deſciviſſe.

4°. Viſu tactuque dignoſcitur an carcinoma occultum ſit exulceratumve; an magnum, balanum aut præputium totum in viris, totam vulvam aut totum vaginæ oſtium in mulieribus, totumve ani ambitum in cinædis; an parvum, exiguam tantùm ſingulorum partem occupet; demùm an laxum & mobile ſit & à vicinis partibus ſejunctum, poſſitque proinde radicitùs extirpari ſine labe nimiâ; immotumve & ſtabile vicinioribus partibus ita dudùm accreverit, ut nullo modo poſſit exſcindi ſine earumdem amputatione.

Tùm in viris.

5°. In viris & mulieribus nuptis viduiſve genuina horumce morborum cauſa vel ſitu & indole callorum conjicitur, vel ægrotantium confeſſione manifeſta eſt.

Tùm in fœminis.

6°. At verò fœminæ quæ innuptæ ſunt, & quarum ideo refert flagitia ſua celare, rarò ſatis ingenuæ ſunt, ut ſe contagio contaminatas eſſe fateantur; imò potiùs audent malo dolo morboſam vaginæ arctitudinem impurâ venere contractam pro virginitate oſtentare. Sed tantam impudentiam falſi arguere facile eſt, in iis ſaltem quæ veneri ſæpiùs litavêre, in quibus labia vulvæ & pterygia laxa, mollia, pendula ſunt; foſſa navicularis lævis, complanata, diducta; demùm interior vagina ultra primum limen quod morboſè coarctatur, patula, ampla, attrita eſt, cùm è contrà in integris & virum nondùm expertis anguſta & rugoſa ſit.

Tùm in cinædis.

7°. Pari conſilio cinædi quoque ſimulant non rarò præternaturalem podicis arctitudinem, quam impuræ veneri & muliebri patientiæ acceptam debent, à prægreſſis vel præſentibus hæmorrhoidibus dependere. Sed mendacium vel inde manifeſtum eſt, quòd coarctatio iſtiuſmodi ab hæ-

morrhoidibus vix unquam induci possit; potissimùm verò quòd ea coarctatio in cinædis qui morbo corrupti sunt, perpetuò conjungatur cum ficis, mariscis, cristis aliisve ani tumoribus, qui veram coarctationis causam abundè denotant.

Prognosis. 1°. Phymata callosa chordæque skirrhodes genitalium, quandiù exigua, mobilia, pauca sunt, nullius ferè momenti putantur. Contrà verò incommoda sunt, si numero, mole, duritie præputium aut vaginæ ostium nimis coarctent & veneris usui officiant. Prognosis.

2°. Malum, si phymata chordæve incipiant latenter in carcinomatoden naturam desciscere; pessimum, si jam desciverint, cùm carcinoma confirmatum ferro tantùm & igne reprimi possit.

3°. Quandiù phymata carcinomatodea mobilia sunt & ferro radicitùs exscindi possunt, superest salutis spes, magis minùsve certa pro modo & gradu operationis quâ utendum est ut extirpentur: Sed si ob situm vel adhæsionem cum vicinioribus partibus nequeant extirpari, tunc miserâ & ineluctabili morte sensim pereundum est.

4°. In fœminis & cinædis phymata carcinomatodea rariora quidem sunt quàm in viris, ut suprà vidimus, sed graviore periculo in iisdem stipantur, quoniam altiùs recondita operationem difficiliùs admittunt, neque remediis æquè obvia sunt.

Curatio ad tria debet dirigi pro triplici morbi statu. 1°. Ut phymata perfectè discutiantur & resolvantur, si merè callosa sint & indolentia. 2°. Ut caveatur ne in carcinomata degenerent, si eò inclinare videantur. 3°. Ut extirpentur quàm celerrimè, si in carcinomata jam desciverint. Curatio.

I. Ad procurandam phymatum resolutionem, 1°. Materiei in callos impactæ mollities, & densiori callorum contextui laxitas concilianda est, ut liquidiorem limpham laxiora stamina minùs coerceant. Huic fini conducunt diluentia omnia interna, quæcumque suprà attulimus *hujusce Libri cap. 6. §. 2.* ubi *de Tumore testium venereo*, fomentaque emollientia varia quæ ibidem proposita sunt. Quomodo phymata resolvenda, si indolentia sint?

2°. Deinde si qua sit latentis & malè curatæ luis suspicio, ut accidit non rarò, adhibenda hydrargyrosis conveniente tempore & debitâ methodo, ex artis legibus infrà proponendis, ut eo pacto virus admissum edometur, limphæ nativa fluiditas restituatur, atque adeò superstites calli efficaciter resolvantur.

3°. Quin imò etiamsi liqueat nullam latere luem, si non hydrargyrosi plenæ, quâ tunc opus non est, at saltem levioribus inunctionibus unguenti mercurialis insistendum est, rarò quidem, nempe semel quâlibet hebdomade, sed diù, per tres quatuorve menses iterandis. Docuit nempe experientia vix alterum remedium ad promovendam resolutionem callorum illito Mercurio efficacius esse, præsertim verò quoties hærentis limphæ spissitudo ab inspirato seminio venereo primùm orta est.

4°. Possunt etiam eodem consilio inunctionum loco in usum advocari emplastra varia ex Mercurio cum resolventibus vel relaxantibus variè temperato præparata, ut emplastrum de Ranis cum Mercurio, emplastrum Vigonis quadruplicato Mercurio &c. modò seorsim & sola; modò ad æquales partes cum emplastris de mucilaginibus, de spermate ceti aut

diabotano mixta & ſubacta. Notari tamen velim emplaſtra iſtiuſmodi tum virtute reſolventium acriorum, quibus ex parte conſtant, tum glutinosâ & emplaſticâ facultate, quâ poros cutis conſtipant & perſpirationem inhibent, calorem morboſum parti plerumque conciliare, & idcirco inunctionibus mercurialibus minùs tuta eſſe.

Quomodo cavendum ſit, ne in carcinoma degenerent, ſi eò inclinare videātur?

II. At verò ſi ea remedia fruſtrà ſint, phymataque lancinante dolore identidem corripi contingat, tunc mutato conſilio 1°. A topicorum uſu cavendum eſt, tum reſolventium, quæ impactam materiam attenuando & rarefaciendo ad carcinomatis naturam præcipitant, tum relaxantium, præſertim ſi ſint è genere pinguium & oleoſorum, quæ cutis poros oblinendo perſpirationem intùs retinent, motumque quo materia jam cietur, ex accidente magis augent & accelerant.

2°. Expedit itaque in eo rerum ſtatu vel topicis penitùs abſtinere, & affectam partem tantùm fovere, ut à ſorditie munda moderatè caleat, & ab externo frigore tuta ſit; vel ad ſummùm topicis iis uti quæ merè aquea ſint, ut ſunt decocta radicum althææ, nymphææ &c. vel quæ ad aqueam naturam proximè accedant, ut lac vel ſerum lactis tepens.

3°. Si lancinatio & graviùs & frequentiùs urgeat, ſanguis mittendus eſt ex alterutro brachio ſemel atque iterùm, ut depletæ arteriæ quæ dolentem partem alluunt, ſegniùs inde oſcillent, atque adeo minore momento in objectos callos arietando hærentem materiam tardiore & inefficaciore motu conquaſſent. Narcotica quoque identidem adhibenda, ut ſyrupus de diacodio vel de ſuccino ad ℥ ß. Laudanum ad gr. j. Tinctura anodyna ad gutt. xx. Pilulæ de cynogloſſo ad gr. vj. vel vij. ut compages phymatum per ſomnum debiliùs ſuccutiatur & obtuſiùs doleat.

4°. Intereà verò adhibenda remedia omnia, quæ diluere, temperare, humectare valeant, atque adeò ſanguinis fervorem infringere, acrimoniam ejuſdem mitigare, & expanſivum rareſcentium callorum niſum ſufflaminare, ut lac, ſerum lactis chalybeatum, juſcula diluentia ex pullo gallinaceo & plantis refrigerantibus, aquæ acidulæ leviores &c. internè ſumpta; ſemicupia, balnea in aquâ dulci tepidâ &c. externè adhibita, quæ ſingula jam ſæpiùs recenſuimus.

5°. Imprimis operæ pretium eſt, ut ægrotantes à venere ſe abſtineant, ne dolentia phymata, quæ in pudendis latent, tenſione, calore, fricatione, diſtractione agitata carcinomatoden naturam celeriùs inde contrahant. Curandum etiam in cinædis, ne alvum unquam deponant, niſi emolliente enemate priùs liquefacta fuerit.

Denique quomodo extirpanda, ſi in carcinoma deſciverint?

III. Denique ſi res malè cedat, phymataque duriora, magis dolentia, & in apicem faſtigiata in carcinomata confirmata, ſive exulcerata ſive occulta deſciverint, vel proximè deſcitura videantur, tunc abjectâ omni cunctatione ad certiora præſidia properare neceſſum eſt.

1°. Igitur ſi quod phyma carcinomatodes in præputio in viris, aut in mulieribus in nymphis ſive perygiis lateat, quod mobile, laxum, ab omni nexu liberum ſit, & à ſubjectis partibus ſejunctum, ſummis ſiniſtræ digitis arreptum cultello exſcindendum eſt, neque præputio in viris aut affectæ nymphæ in mulieribus parcendum, ut phyma radicitùs extirpetur. Deinde vulnus ſuperſtes ex artis legibus primùm digeſtivo unguento, deinde balſamo Arcæi curandum eſt.

2°. Si verò phyma cancrosum in balano in viris, in alterutro vulvæ seu pudendi labio in mulieribus, aut in ani margine in cinædis profundiùs quidem sepultum sit, sed suis tamen finibus ita circumscriptum, ut nullâ adhæsione committatur cum partibus ullis aliis, quæ sectionem respuant, pari modo eradicandum est. Igitur pars affecta à ministro distenta & à Chirurgo sinistrâ manu compressa ad phymatis ambitum semi-circulari sectione altè incidetur. Posteà phyma summis sinistræ digitis, vel etiam si ita opus fuerit, uncino aut forcipe arreptum stirpitùs exscindetur cum fibris omnibus, vulnusque, quod inde superest, curabitur ut artis est.

3°. Si phyma cancrosum, quod in præputio balanove latebat, mole ita creverit, ut communicatâ per adhæsionem labe contigua corpora cavernosa, quæ penem constituunt, in consortium ducta sint, una jam superest salutis ratio, nempe ut penis caput, quantum morbo affectum est, totum celeriter amputetur, amputatique vulnus curetur eâ methodo quam trademus sequente paragrapho.

4°. Verùm si cancrosa phymata in fœminis internam vulvam aut vaginæ ostium occupent, si in cinædis recto altiùs insideant, si in viris ad penis radicem extendantur, de salute conclamatum est, quandoquidem carcinoma nullâ potest operâ tunc radicitùs extirpari; neque enim magnificis Ariolorum promissis ullomodo confidimus, qui cathæreticorum usu se carcinomata adhærentia perfectè sanaturos esse pollicentur, quâ de re vide quæ dicta sunt suprà hujus Libri *Cap.* 6. §. 3.

5°. Tunc ergo spes omnis in eo sita est, ut Therapeiâ, quam *palliativam* dicunt, dolor leniatur, morbus sustineatur, humoris ferocia retundatur, ulceris progressus retardetur, & miserabilis ægrotantium vita quàm diutissimè procrastinetur, mitigatis ut maximè fieri poterit ærumnis, vigiliis, doloribusque, quibus dirum in modum premuntur, quâ de re consuli possunt, quæ suprà proposita sunt, *Cap.* 6. *Artic.* 3. *de Bubone carcinomatode.*

§. III. DE GANGRÆNA ET SPHACELO GENITALIUM.

Descriptio. Nisi genitalia, genitaliumve partes in utroque sexu, anive margo in cinædis, quæ hærentibus sanguine & limphâ impensiùs turgent, perfectâ celerique resolutione detumescant, solent intra paucos dies gangrænâ corripi, quæ tacito, sed gradario progressu brevi invalescit ordine sequenti. Descriptio gangrænæ imminentis.

1°. Tumor vel tumoris apex, qui antè tensus, renitens, lævis, lucidus erat & acutè dolebat, flaccescit, ignaviùs renititur, crispatur, infuscatur, obtusiùs dolet, atque inde urgentia *imminentis* gangrænæ indicia.

2°. Cutis inertior magis magisque relaxatur, subsidit, prementi digito faciliùs cedit, vestigium impressum magis retinet, livescit cum manifesto doloris, sensûs & caloris decremento; & hæc gangrænam *incipientem* significant. Incipientis.

3°. His singulis ingravescentibus accedunt pustulæ seu vesiculæ ex cute emergentes, ichore subflavo vel subrubro plenæ, quarum basis plerum- Confirmatæ.

que nigrescit, numero, situ, magnitudine variæ; & tunc gangræna *confirmata* dicitur.

Deploratæ. 4°. Demùm cutis, parsque cuti subjecta corruptæ, emortuæ, lividæ, nigræ, fœtidæ; caloris, sensûs pulsûsque expertes, in tabum diffluunt graveolens, vel si digitis prehendantur, in lacinias à subjectâ carne separantur; atque hic ultimus est necroseos gradus, qui Græcis *sphacelus*, Latinis *sideratio* dicitur.

Gangrænâ eæ genitalium aut ani partes tentantur, quæ à stagnante sanguine vel limphâ malè habent: Frequenter quidem illæ, quæ naturâ molles sunt & spongiosæ, ut balanus in viris, labia vulvæ in mulieribus, ani margo in cinædis; frequentiùs verò quæ sunt cutaneæ & magis flaccidæ, ut in viris præputium, in fœminis nymphæ sive pterygia, in cinædis cristæ ani; inde brevi altiùs longiùsque serpit, & ab affectis partibus in corpora cavernosa, totumque penem in viris; in vulvæ claustra & vaginæ ostium in fœminis; & in extremum rectum in cinædis celeri passu propagatur.

Gangræna inducitur conciso partis contextu, *Causæ.* Perit in gangrænâ & sphacelo sensus, calor, circulatio sanguinis & limphæ; nexus, cohæsio, firmitas partium. Conciduntur ergo in gangrænâ & per minima dividuntur 1°. Nervi, quibus sensus viget; 2°. Arteriæ, venæ, vasa limphatica, quibus sanguis & limpha circulando calorem nativum fovent; 3°. Demùm stamina omnia tendinea, quibus partis contextus firmitasque constat.

Potest ea consequentia ulteriùs confirmari ex notâ efficaciâ causarum præcipuarum, quibus gangræna solet efficacissimè inferri. Sic ignis comburendo; escharotica, caustica, & cathæretica remedia erodendo; contusio nimia conterendo; congelatio, cui partis congelatæ solutio citiùs succedit, lacerando; singula scilicet suo quæque modo partis contextum vasaque parti intertexta concidendo gangrænam & sphacelum advocant.

Cùm discinditur in phlegmone, aut eroditur in œdemate. Id unum ergo superest, ut missis cæterarum gangrænarum causis, quarum jam non satagimus, in peculiares causas inquiramus, quibus videtur partis contextus destrui posse in præsenti casu. Duas autem ad summum agnoscimus, *alteram* quidem in *phlegmone*, nimiam scilicet sanguinis & limphæ in parte congestionem & turgescentiam, unde non modò vasa nimiùm distenta, sed etiam apposita stamina perrumpi & laciniatim discindi necesse est: *Alteram* verò in *œdemate*, nempe salsioris & acrioris limphæ decubitum & stagnationem, unde sero laxata & emollita partis exiliora stamina, vasaque tenuiora salinis particulis tandem minutatim dissolvi & erodi debent.

Prior causa citiùs agit, sed plerumque magis superficiariè; posterior tardiùs, sed altiùs; ambæ, si jungantur, citissimè, efficacissimè, altissimè

Symptomata. 1. Imminutio caloris, doloris & lævoris. *Symptomata.* 1°. In gangrænâ imminente pauca & exilia stamina discissa vel erosa sunt: Hinc ergo in affectâ parte parùm relaxatur tonus, tensio, firmitas; atque adeo caloris, doloris, lævoris imminutio debet tunc esse in moderatissimo gradu.

2. Partis subsidentia cum livore. 2°. In incipiente verò & plura & crassiora stamina dilacerari vel erodi necessum est ab invalescente causarum earumdem efficaciâ. Hinc ergo tunc major partis flacciditas, subsidentia, livor, cum manifesto sensûs & caloris decremento.

3°.

3°. In confirmatâ tenuior latex ſanguinis & limphæ è diſciſſis vel eroſis vaſis exundantium debet ſenſim per ſemilaceram cutim permeare, atque cuticulam ſeu epidermida, ubicunque ſubjectæ cuti laxiùs adhæret, divellere & in hydatides inflare, ſeu veſiculas ſero plenas, ſubflavo, ſi purum ſit; ſubrubro, ſi admiſtis aliquot ſanguinis guttulis inficiatur. 3. Veſiculæ ſero plenæ.

4°. Demùm in ſphacelo craſſamentum ſanguinis & limphæ, quod in ruinosâ partis ſtrue ſupereſt, & minuta fruſtula, in quæ fibræ, membranæ, vaſa conciduntur, unà ſimul permiſta, confuſa, ſubacta tabum conſtituunt putre, atrum, graveolens, quod quidem liquidius eſt, ſi gangræna ſit in parte molli, ubi vaſa copioſiora; ſi ab œdemate fiat; & ſi nullo, ut in œdemate, vel pauco calore ſtipetur, ut in phlegmone œdematode; quod contrà ſpiſſius eſt & craſſioribus partibus ſtrictiùs denſatis corneam duritiem interdùm æmulatur, ſi gangræna ab inflammatione vel eryſipelate oriunda partem duriorem & exſanguem occupet, & ſi cum intenſo calore invadat. 4. Tabum, in quod pars affecta diſſolvitur.

5°. Partes quæ gangrænæ vel ſphacelo ſubjectæ aut contiguæ ſunt, participant ipſæ labem eamdem quâ ſphacelata vel gangrænoſa pars antè laborabat. Debent ergo à virulento tabo, quod à gangrænosâ parte undique defluit & altè imbibitur, in vitii ejuſdem conſortium tantò faciliùs trahi; atque adeo minimè mirum eſt ſi gangræna ſphaceluſque altè latèque celeriter ſerpant, & partes depaſcantur quæ confines ſunt. 5. Celer gangrænæ propagatio.

6°. Vaſa limphatica à gangrænosâ parte prodeuntia in ſanguinem jugiter traducunt guttas tabi quas inde hauriunt, tantò quidem plures, quantò gangræna latior & profundior eſt, & fœtido tabo magis ſcatet. Sed guttæ tabi iſtiuſmodi in venas ſemel infuſæ debent inſitâ proprietate ſanguinem inſpiſſare, & inſpiſſati circuitum retardare. Debent ergo pari quoque proportione nativum ſanguinis calorem imminuere, & cordis motum infringere quod ad vehementiam & magnitudinem, unde pulſus in ſphacelo debilis & parvus futurus eſt cum horrore frequente. 6. Pulſus debilis & parvus cum horrore.

Diagnoſis. 1°. Ex ſignis in deſcriptione propoſitis facile eſt tum imminentem gangrænam prævidere, tum incipientem, confirmatam, in ſphacelum degenerem dignoſcere. Diagnoſis gangrænæ.

2°. Limites quibus gangræna circumſcribitur, viſu tactuque patent ut plurimùm; hinc ergo facile judicium quales quantaſve partes occupet, ſcilicet an præputium, balanum frænumve in viris; an labia vulvæ, pterygia, clitoridem præputiumve clitoridis in mulieribus; an criſtarum aut ficorum faſtigium ipſumve ani ambitum in cinædis? Limitum.

3°. Cavendum tamen ne ex præputii conditione de ſtatu balani qui in phimoſi ſubtùs latet, temerè judicium fiat; conſtat enim experientiâ gangrænoſo præputio illibatum balanum interdùm recondi. Quocirca præputium inciſim diſſectum ad poſtica revolvendum eſt, ut de retectâ glande apertiùs certiùſque ſtatuere liceat.

4°. Ut æſtimetur gangrænæ altitudo, conjecturis minimè fidendum, ſed pars affecta inciſuris eòuſque ſcarificanda eſt, dum inciſionum fundus doleat, & floridum ſanguinem emittat. Hinc enim certò conſtat & de vitali ſubjectarum partium ſtatu, & de ſuperjectæ gangrænæ altitudine. Altitudinis.

5°. Cautio eadem adhibenda, quoties de gangrænâ partis cujuſdam

ambigitur. Si levioribus enim incisuris punctim scarificata doleat & cruorem fluidum & rutilum emittat, omnia salva sunt; contrà verò, si secùs.

Et causarum gangrænæ.

6°. Demùm manifestum est ex prægressis à quâ causâ gangræna ortum habuerit; an ab œdemate, an à phlegmone, an complicato vitio ab œdemate phlegmonode?

Prognosis gangrænæ tùm in genere, tùm in particulari.

Prognosis. 1°. Gangræna malum est quo non alterum periculosius, cùm necrosim inferat celerique passu à parte in partem prorepat.

2°. Potest imminens gangræna præcaveri, & incipiens reprimi; sed confirmata & in sphacelum degener nullâ arte sanabilis est, nisi extirpetur; unde facile est singulorum pericula æstimare.

3°. Bonum gangrænam rubo circulo circumscribi; id enim inter affectam sanamque partem certum discrimen intercedere significat.

4°. Malum contrà gangrænosam partem cum sanâ ita confundi gradariâ colorum diminutione, ut certus gangrænæ terminus assignari nullus possit; id enim denotat gangrænosum virus & latenter & latè ad confinia serpere.

5°. Sphacelus levi nec difficili excisione extirpatur, si præputium in viris, nymphas in fœminis, cristas ani in cinædis solùm afficiat.

6°. Graviorem & periculi plenam operationem exigit, si caput penis, alterutrum labiorum vulvæ, aut portio marginis ani morbo teneantur.

7°. Nullam operationem admittit, si ad penis radicem, ad vaginæ ostium aut intra rectum processerit; sed res tota naturæ viribus committenda, cui debentur interdùm curationes mirificæ.

8°. De ægrotantis salute planè conclamatum est, si sphacelo ad interiora prorepente horror, rigor, syncope, debilitas parvitasque pulsûs identidem recurrant; hinc enim lethalem noxam in venas infusam esse evidens est.

Curatio.

Curatio. Pro triplici gangrænæ statu triplex therapeia adhibenda est; 1°. Nempe gangræna, si sit imminens, præcavenda; 2°. Si incipiens, reprimenda; 3°. Si confirmata & in sphacelum degener, extirpanda est.

Gangræna imminens præcavenda.

I. Ad præcavendam imminentem gangrænam, 1°. Removeantur obices omnes, quibus sanguinis & limphæ circulatio retardatur, ideòque, nisi jam antè provisum fuerit, incidantur quàm celerrimè præputium in phimosi, & complicatæ præputii rugæ in paraphimosi, basisque pterygiorum in mulieribus crebris incisuris scarificetur, si nimis adstricta sit.

2°. Provideatur celeri operâ nimiæ vasorum turgescentiæ, quâ partis staminibus discissis; & nimiæ limphæ acrioris stagnationi, quâ staminibus eisdem erosis periculum est ne gangræna inferatur; ideòque pars crebris punctiunculis seu incisuris pertundatur magis minùsve altis, prout imminet magis superficiaria vel profundior gangræna.

3°. Simul ac sanguis ex incisuris abundè manaverit, atque pars affecta onere levata fuerit, vasa, quæ prægressâ dilatatione atona, vel nimiâ emollitione flaccida sunt, reddantur tono, firmitati, elaterio naturalibus, ut recuperato motu oscillatorio consuetam sanguinis & limphæ circulationem renovent, à quâ jam feriabantur; ideòque pars post scarificationem foveatur tepidè spiritu vini sive solo, sive camphorato, sive etiam

cum addito ſale ammoniaco; ſpiritu vini theriacali; ſpiritu vini cum æquali parte aquæ calcis &c. linteiſque contecta detineatur, quæ iiſdem liquoribus jugiter madeant, & per modum embroches identidem irrorentur. Conſtat enim calore, partium tenuitate, punctione, doloris ſenſu efficaciter inde ſollicitari oſcillatorium vaſorum motum, humorumque ſingulorum circulationem, in quibus conſiſtit partis vita.

4°. Si qua ſit in partis ſuperficie nota ſeu macula paulò nigrior, ideòque gangrænæ magis ſuſpecta, ut plerumque accidit in baſi bullarum cryſtallinarum, pulvillus ſeu plumaceolus imponatur imbutus tincturâ myrrhæ vel ſolâ, vel ad æqualem doſim cum aquâ phagædenicâ permiſtâ, quâ gangrænam incipientem efficaciter reprimi certum eſt.

5°. Eadem tandiù admoveantur, donec pars detumeſcat, & ex inciſuris ſeu ſcarificationibus pus erumpat maturum & laudabile, quæ ſunt certiſſima ſigna non remotæ modò cauſæ, à quâ gangrænæ periculum, ſed etiam planè reſtitutæ in parte *vitalitatis*, quæ ambo expleviſſe in votis erat.

6°. Interim ne negligantur auxilia cætera, quæ antecedentes gangrænæ cauſas poſſunt retundere vel debellare, ſed dùm topica admoventur, ſimul etiam vena ſemel atque iterùm incidatur, ſi ita ferat morbi ratio, atque ægrotantis conditio permittat; largus imperetur potus ex decoctis herbis temperantibus & diluentibus, ut ex cichorio, borragine, bugloſſo, ſcolopendrio, pimpinellâ, agrimoniâ &c. ſi febrilis æſtus vehemens ſit; ex diaphoreticis verò & cardiacis, ut ex carduo benedicto, ſcabioſâ, ſcorſonerâ, angelicâ, floribus camomillæ &c. ſi pacatior ſit ſanguinis motus; imò verò ſi pulſus depreſſior ſit, cochleatim propinetur quolibet bihorio miſtura, hauſtus, ſeu potio ex aquis cardui benedicti, meliſſæ, ſcabioſæ, angelicæ, ſcorſoneræ, ſcordii aut cinnamomi, quibus diſſolvantur pulveres, electuaria, ſalia volatilia ex attenuantium, diaphoreticorum, cardiacorum familiâ juxta ſequentem formulam.

℞. *Aquar. cardui benedict.*
Et meliſſ. ana ℥ ij ß.
Quibus diſſolv. diaphoretic. mineral. vel bezoardic. jovial. ʒ j.
Sal. volatil. oleoſ. ʒ ß.
Theriac. veteris ʒ j ß.
Add. *Aqu. hordeat. cinnamom.* ℥ j.
M. F. Potio cujus ſumantur cochlear j. *vel* ij. *quolibet bihorio.*

II. At verò ſi morbus medicamenta vicerit & in apertam gangrænam abeat, miſſis remediis illis, quæ urgentiori malo imparia forent, ad efficaciora properandum. II Gangræna incipiens reprimenda.

1°. Antiquiores quidem, ne noxiorum humorum affluxu gangræna ulteriùs ſerperet, partem ſanam munire ſatagebant *defenſivis*, quæ conſtarent remediis è familiâ aſtringentium, *v. g.* Emplaſtro rubro; cerato à Vigone deſcripto, *Practic. Lib.* 2. *cap.* 17. aut cataplaſmate olim uſu receptiſſimo ex bolo armenâ, terrâ ſigillatâ; pulveribus gallarum, nucum cupreſſi, corticum granatorum, & myrtillorum; & farinâ hordei unà coctis in oxymelite.

2°. Gangrænoſum deinde locum ſcarificabant, ut ſanguis jam corruptus efflueret, & putridi vapores exhalarent.

3°. Scarificationes calidè abluebant & fovebant aquâ muriaticâ; urinâ, lixivio forti cui lupini incocti fuissent, oxycrato solo vel in quo unguentum Ægyptiacum dissolutum esset.

4°. Inde admovebant fimum caballinum calentem & oxycrato dilutum, vel cataplasma ex farinis oroborum, lupinorum, lolii, fabarum &c. coctis in oxymelite, quibus addebant succum absintii & marrubii, sal muriaticum, imò etiam myrrham & aloën pulveratas, si intensiori putredini medendum esset.

5°. Si quid jam sideratum esse videretur, absumebant unguento Ægyptiaco, pulvere usti calcanthi, vel trochiscis cathæreticis variis, ut Andronis, vel Polyidæ, vel Musæ, vel ex asphodelis, qui in antiquioribus dispensariis olim obvii è recentioribus jam pridem exciderunt.

6°. Hæc olim fuit Antiquorum therapeia ad gangrænam amoliendam, quam noluerim equidem acerbiùs rejecisse, quasi inefficacem vel noxiam, ne iniquiùs damnare videar methodum, quæ multis emolumento quondam fuit, at certè quam multò minùs ausim vel approbare vel suadere, hac præsertim ætate, quâ artem certiorem experientia fecit exemplo monstrante viam; siquidem jam licet exitiali & gravi morbo, quo non periculosior alter, qualis est gangræna, potentiorem, efficaciorem, tutiorem medicinam adhibere sequenti methodo.

7°. Itaque missis *defensivis*, quæ perspirationem inhibendo nociva meritò censentur, pars gangrænosa ad vivum spisè scarificetur; imò si quid sideratum sit, cautè resecetur & detondeatur, tùm ut tantò magis imminuatur morbi fomes, tùm etiam ut apponenda remedia tantò altiùs faciliùsque penetrare possint.

8°. Sanguine priùs largiter educto scarificata pars, si gangræna lævis sit & superficiaria, foveatur decocto aristolochiæ rotundæ; tincturâ myrrhæ vel aloës; unguento Ægyptiaco, quod spiritu vini camphorato dissolutum sit, aquâ phagædenicâ; vel quod cæteris præstat, tincturâ myrrhæ & aquâ phagædenicâ ad æqualem dosim permistis & in quibus dissolutum sit unguentum Ægyptiacum. Pulvilli seu plumaceoli iisdem liquoribus imbuti admoveantur, locusque aptè contegatur & deligetur linteis spiritu vini camphorato vel solo, vel cum addito sale ammoniaco madentibus.

9°. Si verò gangræna gravior sit & profundior, pars perfundatur spiritu acido sulfuris per campanam educto; vel contegatur linteis madentibus solutione Mercurii in aquâ forti seu stygiâ aut lapidis caustici vulgaris in aquâ communi; vel illinatur oleo glaciali vitrioli, aut butyro antimonii; quæ singula pro diverso gangrænæ gradu vel more parciùs largiùsve affricare decet, & pura adhibere vel oleorum, unguentorum, pomatarum miscelâ variè temperare.

10°. Quin imò si ad mali ferociam & firmiore & celeriore præsidio opus sit, pars inuratur cauterio actuali, acriùs quidem leniùsve, ferroque magis minùsve candente, prout & morbi ratio postulaverit, & permiserit sideratæ partis conditio.

11°. Caveatur tamen ab omni usu arsenici seu auripigmenti, & arsenicalium præparatorum, ut sunt magnes, rubinus, regulus arsenicales;

sublimatum, oleum, butyrum arsenicalia &c. Siquidem ut suprà monuimus *Cap. 6. §. 3.* experientiâ compertum est hisce remediis seu potiùs venenis, qualicunque arte adhibeantur, gravia symptomata plerumque inferri, ut deliria, spasmos, syncopen &c. & deleteriâ, quâ pollent, virtute sanguinem lethali noxâ infici.

12°. Nota autem & usu confirmata propositorum causticorum & cathæreticorum efficacia in amovendâ gangrænâ tota repetenda est ex discrimine, quod intercedit inter partes, quæ tacitâ labe computrescunt, partesque cæteras, quæ putredinem nondùm sensêre. Illæ quidem tenuissimis causticorum particulis, quas præ mollitie altè imbibunt, in liquamen funditùs & actutùm dissolvuntur; Hæ verò firmitate, tono, motu oscillatorio quibus etiamnum valent, earumdem particularum non modò attactum diutiùs refugiunt, & energiam pertinaciùs eludunt; quin imò acriùs inde stimulatæ in fortiores crebrioresque oscillationes agi solent, unde faciliori & promptiori sanguinis & limphæ circulationi consulitur. Haud igitur mirum est causticorum facultate semi-putres partes, quæ ad interitum præcipitantur, tam apertè discerni ab integris, quæ videntur inde majorem *vitalitatem* adipisci.

13°. At verò hoc opus, hic labor est tam cauto prudentique consilio causticorum vim, ac gangrænæ ferociam & densitatem conferre & pensare, ut neque imbecilliora caustica admoveantur, quæ putredinis partem intactam & in jugem mali fomitem cessuram relinquant; neque acriora, quæ sanas partes frustrà absumant. Sed in tam præcipiti malo graviùs peccaretur defectu quàm excessu; adeòque ut incolumitati consulatur, satius est sanas partes aliquatenus erodere durâ pietate, quàm gangrænam radicitùs non extirpare culpandâ commiseratione.

14°. Cæterùm ubi primùm inustæ escharæ ambitus rubro circulo circumscriptus observabitur, indicium est gangrænosam partem cohibitâ labe à subjectis partibus, quæ integræ sunt, sejungi, potissimùm si quæ maturi puris guttæ intermediæ manent. Tunc itaque crustæ delapsus quàm citissimè procuretur, 1°. Escharam scarificando, ut emollientia altiùs penetrent, & puri subtùs latenti via fiat. 2°. Oleosa & pinguia adhibendo, quibus crusta emolliatur & relaxetur, ut butyrum, cremorem lactis, ovi vitellum, adipem suillam, digestivum vulgare simplex vel ovi vitello temperatum &c. 3°. Si nimia sit partis mollities, pinguibus admiscendo ea remedia, quæ ad putredinem valent, ut tincturam vel pulverem myrrhæ aut aloës.

15°. Escharâ semel delapsâ ulcus superstes, si fœtidum sit, eluatur & foveatur primis diebus decocto radicum aristolochiæ rotundæ, vel foliorum absintii, ruthæ, scordii &c. aquâ calcis, tincturâ myrrhæ vel aloës; pro diverso putredinis gradu. Detergatur deinde unguento Ægyptiaco vel apostolorum, aut digestivo vulgari, cui tinctura vel pulvis myrrhæ vel aloës admista sint. Demùm usu balsami Arcæi, & si opus sit, balsami viridis Metensium ad perfectam cicatricem deducatur, ut artis est.

16°. Cæterùm ne negligantur interna remedia, saltem gangrænæ initio, dum omnia periculi plena sunt. Itaque si nimius sit sanguinis æstus, vena tundatur in brachio, largus potus imperetur ex decoctis herbis refrige-

rantibus & temperantibus suprà propositis, enemata infundantur emollientia & demulcentia; imò etiam alvus subducatur identidem blandiore cathartico, ut medullâ cassiæ vel mannâ Calabrinâ in sero lactis vel decocto cichorii.

17°. Contrà verò si contracto arteriarum pulsu horror intercurrat cum periculo syncopes, potus præscribatur ex herbis cardiacis & diaphoreticis, quales suprà recensuimus, ubi de gangrænâ imminente, viresque refocillentur usu potionis, misturæ vel haustûs, qualem ibidem proposuimus, sed cui tunc addi necesse est, cùm omnia in pejus ruant, cardiaca efficaciora, ut guttas Anglicanas ad gutt. xv. vel xx. lilium antimoniale Paracelsi ad gutt. xxx. vel xl. sal volatile viperarum aut salis ammoniaci ad gran. xxx. aut pulverem cocheniliæ tenuissimum ad gran. xv. aut xx. &c.

III. Gangræna confirmata extirpanda.

III. Tandem si sphacelus confirmatus sit, neque jam spes affulgeat posse partem integram ullâ operâ conservari, necessum est, ne pars sincera trahatur, exitiali malo quod moras non patitur, citam opem ferre extirpatione.

Igitur 1°. Si præputii pars quædam siderata sit, pars illa statim abscindenda; si præputium totum corruptum sit, totum quoque circumcidendum: Locus verò incisionis deinde curandus est vel juxta methodum quam ad imminentem gangrænam, vel juxta illam quam ad incipientem modò proposuimus, prout exiget morbi ratio.

2°. Similiter si pterygomatum alterutrum in fœminis, vel quædam in ano crista in cinædis necrosi tentetur, forfice ad basim exscindenda, basisque incisa curanda est, ut modò de incisi præputii vulnere dictum fuit.

3°. Quòd si sphacelo ad cavernosa usque corpora jam progresso spes nulla sit posse mentulam integram superesse, ne morbus cunctando ulteriùs prorepat, siderata pars quàm ocyssimè amputanda. Itaque mentulæ manu sinistrâ suspensa novaculâ vel scalpello resecetur ad gangrenæ ambitum, sed tamen in parte sanâ, ne quid residui supersit, quod sphacelo contaminatum sit. Deinde leniter expresso mentulæ trunco sanguis, qui manat ab arteriis pudendis interioribus & exterioribus, sistatur vel appositione frustulorum vitrioli cuprei gossypio obvolutorum, imò verò, si opus fuerit, levi ferri semi-cadentis attactu, quo eschara inuratur superficiaria; reliquo vulneri imponatur defensivum stypticum & astringens cataplasmatis formâ ex bolo armenâ, sanguine draconis, terrâ sigillatâ, gypso, gallis, aloës, mastiche &c. tenuissimè tritis, & ovorum albumine exceptis ad mellis consistentiam. Omnia ex arte deligentur & cooperiantur linteis spiritu vini camphorato madentibus, & eodem spiritu identidem irrorentur in modum embroches. Altero tertiove die detracto primo apparatu pulvilli digestivo, cui tinctura myrrhæ admixta sit, imbuti apponantur, continuatâ eâdem embroche cum spiritu vini camphorato, donec manifesta appareant suppurationis indicia. Inde ulceris suppuratio digestivo eodem vel solo, vel cum additis tincturâ aut pulvere myrrhæ; detersio verò balsamo Arcæi, pariter vel solo, vel cum tincturâ aut pulvere iisdem; demùm cicatrix epuloticis ex artis legibus procuretur.

4°. Simili modo, ſi alterutrum vulvæ labium, vel portio quædam marginis ani ſphacelo afficiatur, ad vivum reſecanda, extirpando ſi fieri poſſit, quidquid ſideratum eſt. Inde cohibito ſanguine aſtringentibus, ligaturâ, vel cauterio actuali, pars foveatur & irroretur ſpiritu vini camphorato cum ſale ammoniaco; ac ubi primùm ſuppuratio apparuerit, ſuppurantibus, detergentibus, vulnerariis, epuloticis ad cicatricem ex arte deducatur.

5°. Cæterùm ſi unquam, maximè in caſibus modò propoſitis, interno cardiacorum uſui inſiſtendum eſt, quæ cordis motum, ſanguinis circuitum, ſpirituum influxum tueantur, adeòque horrori, ſyncope, aſphyxiæ efficaciter medeantur, de quibus videantur quæ ſuperiùs dicta ſunt.

CAPUT IX.

De Porris, Verrucis & Condylomatis genitalium.

§. I. DESCRIPTIO.

ACCEDIT præcedentibus jam deſcriptis quarta morbi venerei ſpecies, verrucoſæ ſcilicet excreſcentiæ in genitalibus, quæ quandoque coitui impuro, ſed plerumque prægreſſis & malè curatis cæteris affectionibus ſyphiliticis ſolent ſuccedere. Deſcriptio porrorum, verrucarũ, & condylomatum.

In viris in toto pene germinant, ſed potiſſimùm in præputio & in balano, ad coronam aut juxta frænum: In fæminis verò in totâ vulvâ, ſed præſertim in pudendi labiis, in clitoride, clitoridis præputio, & nymphis ſeu pterygiis: Ad ani ambitum effloreſcunt in iis qui muliebria patiendo contaminantur: Demùm in nutricibus, quæ lactatione morbum concepere, mammarum papillas, vel papillarum baſim obſident.

Figurâ variant, ſicut & ſitu: Si oblongæ, exiles & teretes ſint, *porri* dicuntur; *verrucæ*, ſi teretes quidem ſed breviores planioreſque; *condylomata*, ſi complanatiores ſint & in oblongam aream extenſæ. Demùm *criſtæ*, ſi mole grandiores, in fimbrias ſeu lacinias latas & foliaceas excreſcant.

Modò ſponte decidunt exareſcendo, ſed ſuperſtite baſi ex quâ repullulant; modò permanent ſed flaccidæ, molles, & ſenſu ferè orbæ; modò duræ, ſiccæ, rigentes & quaſi corneæ ſenſu carent & verè calloſæ ſunt; modò verò dolent, ichoris quidpiam ex ſummo apice eructant & naturam carcinomatoden æmulantur.

§. II. CAUSÆ.

Compertum eſt papillas contextu nerveas, figurâ pyramidales ſeu potiùs cylindricas, modò ſparſim, modò parallelo ordine inſidere extimæ cuti, quæ genitalia in utroque ſexu veſtit, ſicut & cuti reliquæ quâ cæteræ corporis partes obteguntur; & numeroſas, confertas, prominentes maximè obſervari in balano, fræno, utrâque præputii facie & extremo Cauſæ porrorum, verrucarum, & condylomatum deducendæ ab

excrescentiâ papillarum cutanearum.

ejusdem limbo in viris; in fœminis verò in toto vulvæ ambitu, variisque prominentiis, quæ in vulvâ conspicuæ sunt, vt in nymphis, carunculis myrtiformibus, clitoride clitoridisque præputio. Prostant pares similesque papillæ & in ani confiniis, & in mammarum papillis, areisque papillas cingentibus.

Sicut ergo constat verrucas, quibus manus aut cæteræ quævis corporis partes quandoque deturpantur, fieri augmento papillarum istiusmodi cutanearum quæ præternaturam indurantur, sic etiam consequens est porros, verrucas, condylomata, cristas, quæ genitalia in utroque sexu infestant à causâ venereâ, simili ratione deducenda esse ab incremento papillarum ejusdem generis, quæ elongatæ extra contiguam cutem supercrescunt, quotiescumque contingit easdem uberiùs nutriri.

Patet autem descriptas genitalium papillas uberiùs nutriri non posse nisi geminâ de causâ; vel quia limpha nutritia copiosiùs convehitur; vel quia retinetur pertinaciùs. Sed priorem causam excludendam censemus, ut cui locus esse non possit, quoties agitur de incremento partis peculiaris. Restat igitur ut præternaturale papillarum incrementum in porros & verrucas ab hærentiâ solâ limphæ nutritiæ repetatur.

Quæ papillæ ideò excrescunt, quòd earũ basis occallescat energiâ contagii venerei.

Jam verò, ut cæteras causas omittamus, quæ papillarum incremento favere solent sine contagii ullius interventu, & quarum in præsenti non satagimus, ideò tantùm limpha in papillis pertinaciùs hærere potest ex causâ venereâ, quòd papillarum basis, quæ intra corpus mucosum sepulta jacet, occallescit energiâ contagii venerei, quo mucosus humor circumfluus inficitur. Inde enim recessus limphæ, ut qui per vasa limphatica mollia & ex se inertia fieri debeat, difficilior, ideòque parcior futurus est ejusdem accessu, ut cui arteriæ ipsæ destinentur, quæ tùm elaterio tùm oscillatione compressioni fortiùs renituntur; ac proinde quantuluscumque sit limphæ convectæ excessus præ revectâ, consequens est fore ut papillæ tacitâ limphæ congestione in porros aut verrucas sensim excrescant.

Vel recèns concubitu admissi, vel à sanguine dudùm infecto subministrati.

Docet autem experientia posse mucosum humorem, qui sub genitalium cuticulâ latet, seminio venereo contaminari geminâ ratione: 1°. Quia tenuior portio virulenti tabi, quo genitalia madent quotiescunque res est cum infectis, per mediam cuticulam in subjectum corpus mucosum latenter imbibitur; & tunc porri venerei citra præcedentem corporis noxam concubitui impuro immediatè succedunt. 2°. Quia portio seminii venerei, quod in sanguinem dudùm penetravit, mucoso humori inde secedenti infunditur; & tunc porri sine ullo recente concubitu, qui suspectus sit, à lue venereâ pridem latente dependent.

Unde pro numero papillarum, quæ afficiũtur, aut pro gradu quo occallescũt, diversa emergit excrescentiarum facies.

Cæterùm virus venereum in mucosum humorem quomodocunque infusum, modò unicam cutis papillam, vel exiliorem papillarum manipulum singulatim afficit sed validè, & *porros*; modò verò papillas plures, juxtà adsitas intra circularem aream sed debiliter, & *verrucas*; modò papillas plurimas, contiguas & in aream oblongam & fasciolæ similem dispositas inficit sed debiliter, & *condylomata*. Modò demùm papillas plurimas, sed validè, & *cristas* producit.

Discriminis hujus ratio ex diversâ causâ repetenda est, prout diversa supponitur prima contagii venerei scaturigo: Nempe, 1°. Si virus illud

portio

portio ſit tabi illius virulenti genitalibus affuſi in actu vene reo, Ex loci declivitate quâ tabum huc vel illuc copioſiùs confluit, hære tque ibidem pertinaciùs: Ex vitio cuticulæ ſuperjectæ, quæ ſi ſit alicubi ſaucia, abraſa, hiulca, ſuperaffuſum tabum faciliùs intromittit: Ex qualitate tabi venerei, quod eſt magis minùſve acre & energicum &c. 2°. Si verò virus idem ſcaturiat ab ipſo ſanguine pridem inquinato, Ex diversâ laxitate cellularum corporis mucoſi, quæ virus faciliùs copioſiùſve admittunt: Ex diversâ papillarum mollitie, quæ virus in finitimis cellulis latitans altiùs citiùſque imbibunt: Ex diversâ contagii naturâ, unde major minorve efficacia &c.

§. III. SYMPTOMATA.

1°. Si à graviore obice limpha uberiùs retineatur in unâ vel pluribus papillis, verrucoſa excreſcentia in longum producta cuti multùm ſupereminebit; contrà verò ſi à leviore obice parciùs hæreat, excreſcentia depreſſior ſupra cutim minùs extabit. 1. Excreſcentia longior vel brevior.

2°. Si limpha, quæ in papillis retinetur, tenuis, aquoſa, diluta ſit, excreſcentia mollis; ſi verò viſcida, ſpiſſa, tenax fuerit, excreſcentia dura, calloſa, ſκirrhodes futura eſt. 2. Mollis vel skirrhodes.

3°. Si porrus longus, mollis, exilis, partis cui inhæret calore vel indumentorum affrictu ſenſim exareſcat, ſponte quandoque decidet, ſed ex ſuperſtite baſi citò denuò progerminabit. 3. Interdùm decidua, ſed viviradix.

4°. Si excreſcentia mollis & laxa, vel à fricatione nimiâ, vel ab acriore medicamento doleat, advocato inde conſtrictorio partis erethiſmo ſolitus ſanguinis commeatus intercipietur; unde inflammatio, imò & abſceſſus. 4. Non rarò inflammatur, imò & abſcedit.

5°. Si excreſcentia skirrhodes fricatione nimiâ, vel præpoſtero cathæreticorum uſu identidem irritetur, calore quem dolor advocat indurata limpha ſenſim rareſcet, unde dolor, calor, lancinatio, uno verbo carcinoma incipiens. 5. Quin imò accedit ad carcinoma.

6°. Tandem ſi excreſcentia eadem duriùs aliquandiù tractata in dies pejùs habeat, & ſummo apice dehiſcens ichoroſum quid profundat, fiet inde carcinoma, leve quidem & ſuperficiarum, ſed jam confirmatum & apertum, & proinde nequaquam negligendum. 6. Ac in carcinoma degenerat.

§. IV. DIAGNOSIS.

1°. Præſentia, ſitus, differentia, conditio porrorum, verrucarum, condylomatum, criſtarum tactu & viſu patent. Diagnoſis excreſcentiarum.

2°. An à venereo contagio ortum habeant conjicere eſt ex numero. Rarum eſt enim genitalia unquam obſideri verrucoſis excreſcentiis, quæ multæ ſint, ſine labe venereâ. Et cauſarum à quibus dependent.

3°. Porrorum tamen indoles apertiùs indicatur, ſi ſemel extirpati ſponte & ſine causâ repullulent.

4°. Certò demùm colligitur ex ægrotantis confeſſione, ut cui facile ſit verrucas, quas in pudendis habuit à teneris unguiculis, diſtinguere à porris cæteriſve excreſcentiis, quæ poſt ſuſpectum veneris uſum apparuêre.

5°. Similiter ab ægrotante discendum est an porri aut verrucæ successerint impuro concubitui, qui recens esset, atque adeò à contagio genitalibus nuper affuso progerminaverint? An contrà citra concubitum ullum, qui suspectus esse possit, sponte prodierint, atque adeò à seminio in sanguinem jam pridem infuso dependeant?

§. V. PROGNOSIS.

Prognosis varia instítui debet pro gravitate causæ, à quâ dependent.

1°. Venereæ genitalium excrescentiæ ex se quidem leves sunt, possuntque facili negotio radicitùs extirpari.

2°. At verò ratione causæ graviores esse possunt, nempe si à seminio in sanguinem jam pridem infuso producantur, quoniam tunc luem veneream confirmatam arguunt, cujus hydrargyrosis unica medicina est.

3°. Quin imò licet constiterit easdem inferri à tabo genitalibus recenter superaffuso in impuro concubitu, periculum tamen est ne virus, quod subter cuticulam jam penetravit, nec inde potest ullâ ratione effluere, ulteriùs progressum sanguinem pedetentim inquinet, & luem confirmatam tandem inferat, si omittatur antivenereorum usus.

4°. Hinc liquet luem confirmatam plerumque argui à porris & verrucis genitalium venereis, vel tanquam causam, vel tanquam effectum. Cave tamen ne cum Chirurgorum vulgo luem veneream in iis omnibus latere temerè concludas, quorum genitalia vel præsentibus obsidentur porris aut verrucis, vel olim obsessa sunt; cùm certâ experientiâ compertum sit porros & verrucas, qui à contagio dependent recenter admisso, radicitùs curari sine ullâ noxâ, quæ in sanguine superstes sit.

Et numero aut gradu symptomatum, quæ superveniunt.

5°. Porri, verrucæ, condylomata, cristæ genitalium, si inflammata in abscessum abeant aut si lancinantia carcinomatoden naturam contrahant, quàm celerrimè extirpanda sunt, ne cunctando finitimæ partes in ejusdem labis consortium trahantur.

§. VI. CURATIO.

Porris, verrucis, condylomatis, cristis duplex medicina facienda est; altera interna, quæ seminio virulento in sanguinem jam ingresso vel proximè ingressuro medeatur; externa altera, quæ partis vitium deleat & emendet.

Interna excrescentiarum therapeia.

I. Circa internam quidem medicinam, si colligere liceat ex indiciis urgentibus luem veneream latere, 1°. Plenâ hydrargyrosi utendum est juxta methodum infrà proponendam, cùm eâ tantùm ratione virus, quod in sanguinem jam infusum est, certò debelletur.

2°. Quòd si ægrotans huic methodo ceu operosiori repugnet, at saltem adhibendæ sunt identidem leviores unguenti mercurialis inunctiones super genitalia, inguina, nates &c. vel præscribenda præparata Mercurialia, quæ diaphoretica sint & tacitè antivenerea, interjectis identidem catharticis, quæ humores ad salivales glandulas confluentes deorsùm deturbent, juxta methodum, quam suprà proposuimus *Capite* 1. ubi *de gonorrhœâ*.

3°. Si verò nulla fuerit luis ſuſpicio, & excreſcentiæ, quæ impurum concubitum ſequuntur, virus recens necdùm ultra morbi ſedem progreſſum ſignificent, plenæ quidem hydrargyroſi licebit tutò parcere; at ſaltem, ut in præcedenti paragrapho levioribus inunctionibus vel iterato Mercurialium præparatorum uſui ſatis diù inſiſtendum erit, donec virus ſubter cuticulam illapſum perfectè profligatum videatur.

II. Jam verò quod ad externam porrorum, verrucarum, condylomatum curationem, variant jam pridem ſententiæ. Externa excreſcentiarum therapeia.

1°. Antiquiores Medici excreſcentias omnes filo vel ſetâ equinâ comprehenſas arctè ligabant, donec exſiccatæ ſponte deciderent. Sed ea methodus jam damnatur, nec immeritò, cùm dolorem acrem ſemper, gravem inflammationem plerumque inferat arctiore ligaturâ; cùm excreſcentiis calloſis, potiſſimùm verò ſi complanatæ ſint & parùm extent, impar ſit, ut quas colligare non liceat; cùm deciſo tantùm extantium faſtigio baſi numquam medeatur, à quâ ſuperſtite novæ excreſcentiæ brevi repullulant.

2°. Satius eſt proinde excreſcentias ſummis ſiniſtræ digitis prehenſas forfice ad cutim proximè reſecare, & deinde modò nullus ad baſim callus ſubſit, levius quod ſupereſt ulcuſculum cicatrice quàm celerrimè obducere, quod plerumque facillimum eſt.

Si quid verò calloſi lateat, operæ pretium eſt, ut priuſquam coeat cicatrix, callus vel ſuppuratione reſolvatur vel uſu cathæreticorum abſumatur, ne inde nova ſuccreſcat porrorum luxuries, vel quod pejus eſt, ne derelicti calli in phymata radicentur.

3°. Ea ſanè methodus utiliſſima, quoties porris longioribus, qui duri & calloſi ſint, vel criſtis grandioribus & in plures lacinias diviſis medendum eſt, quoniam eo pacto levi facilique inciſione horæ momento obtinere eſt, quod alioquin repetito acriorum cathæreticorum uſu vix forſan intra plures dies conficeretur cum ſummâ ægrotantis moleſtiâ nec ſine gravi inflammationis periculo: Porrò detruncatis ſemel excreſcentiis baſi cautè proſpiciendum eſt, neque permittendum unquam ut præmaturè coeat, nondùm reſolutis, ſuppuratis, emollitis vel abſumptis callis omnibus.

4°. Sed methodus eadem ſatis commoda nequaquam videtur, quotieſcunque excreſcentiæ humiles brevioreſque nec digitis ſuſpendi, nec radicitùs exſcindi poſſunt; quamobrem præſtat ad cathæreticorum uſum confugere, quæ porris, verrucis, condylomatis illita vel admota, non modò excreſcentiarum faſtigia, quæ prominent, detruncant, ſed earumdem radices funditùs extirpant, & quibus adeò nec certius nec efficacius quidquam novimus.

5°. Inter cætera minoris notæ uſu probatiſſima ſunt & receptiſſima pulvis ex duabus ſabinæ pulveratæ partibus & unâ ochræ; pulvis vitrioli cyprii; pulvis ex æqualibus Mercurii rubri præcipitati, aluminis uſti & ſabinæ pulveratæ partibus; pulvis Mercurii præcipitati rubri ſolus, vel cum æquali parte præcipitati Mercurii albi &c. quæ ſingula porris & verrucis ſalivâ priùs madefactis inſperguntur, vel butyro aut unguento baſilicone excepta cum linamento iiſdem admoventur, donec exſiccatæ excreſcentiæ ſponte decidant.

6°. Si porri & verrucæ nimiùm callosæ horumce remediorum vim eludant, possunt in usum vocari sequentia, quæ potentiora sunt, nempe aqua aluminosa magistralis Fallopii; aqua phagædenica, quæ cum aquâ calcis & sublimato corrosivo paratur; aut oleum viridis æris per deliquium, quod ex ærugine cum nitro calcinatâ & in cellâ deliquescente conficitur. Hæc autem singula porris, verrucis, condylomatis vel guttatim instillantur, vel linamento imbibita iisdem apponuntur, cavendo ne vicinæ partes lædantur.

7°. Imò verò si efficacissimis opus fuerit, quod tamen perrarum est, licebit uti lapide vulgari cauteriali, lapide infernali seu lunâ corneâ, oleo glaciali vitrioli, butyro antimoniali &c. iisque excrescentias leviter attingere, vel etiam derasa paucula lapidum tamenta, aut unam vel alteram olei butyrive guttulam gossypio vel linamento exceptam iisdem cautè applicare, sed confinibus partibus emplastro defensivo probè priùs minutis.

8°. Cavendum tamen ne arsenicalia unquam adhibeantur aut corrosiva ulla ex arsenicalium familiâ, quoniam quantâcumque arte præparentur, cicurationis nescia naturam semper retinent, adeòque acriùs deurendo dolores intolerandos, inflammationes, spasmos, lipothymias &c. plerumque advocant; quin etiam lethalem quandoque noxam sanguini inurunt, ut jam non semel monuimus.

9°. Basis ulcerata, quæ superest porris, verrucis, condylomatis deciduis, curanda est vulgari methodo cum balsamo Arcæi, cui grana aliquot Mercurii præcipitati rubri admista sint, donec callis perfectè resolutis feliciter coeat, novos porros numquam productura.

CAPUT X.

De Cristis, Moris, Ficis, Mariscis & Rhagadiis Ani.

§. I. DESCRIPTIO.

MORBORUM localium, qui à seminio venereo recenter admisso producuntur, agmen claudunt affectus varii, qui solent in ano vel juxta anum oboriri, ut cristæ, mora, fraga, fici, mariscæ, rhagadia &c. quæ singula paucis jam exponenda sunt.

Descriptio I. Cristarum ani. I. Cristæ sunt elongatæ cutis appendices, situ & magnitudine variæ; modò pendulæ, molles, flaccidæ, reliquæ cuti concolores, paleis quæ à gallinarum mento dependent simillimæ; modò contrà duræ, rigentes, callosæ & skirrhodes, cristis similes, quæ summo gallinarum capiti innascuntur. Si fricatione, contrectatione, distractione, usu acriorum remediorum nimis irritentur, inflammantur, & nisi inflammatio citò resolvatur, in suppuratum abeunt si molles fuerint; si verò skirrhodes, in carcinomatoden naturam degenerant.

II. Thymorum, fragorum, mororum, II. Adnascuntur ano excrescentiæ aliæ densiores, sphæricæ, globosæ, capitatæ, granosæ, tenui pediculo cuti adhærescentes, quæ si mole minores sint, *thymi*, *fraga* vel *mora*; si majores, *fici* vel *marisca* dici solent

ex ſimilitudine. Modò molles, pulpoſæ, læves ſunt; modò verò duræ, aſperæ, skirrhodes. Ex ſe inflammationis quidem expertes ſunt, indolentes, cuti concolores; ſed ſi vitio ſanguinis, diſtractione, contuſione, uſu acrioris topici inflammentur, vel in abſceſſum abeunt ſi molles ſint, unde non rarò ani fiſtulæ; vel ſi duræ fuerint, citra ſuppurationem calent, dolent, lancinant, uno verbo carcinomatodes fiunt. ficorum, & mariſcarũ.

III. In fundo ſulcorum, qui radiatim anum ambiunt, fiſſuræ fiunt, Græcis *Rhagades* vel *Rhagadia* dictæ, quæ ſi ſuperficiariæ ac labris mollibus atque complanatis ſeptæ ſint, parùm doleant, pure ſpiſſo, albo, maturo manent, boni moris; ſi verò profundæ, phagædenicæ, labris calloſis, duris, extrorsùm replicatis obvallatæ ſint, identidem lancinent, & loco puris ichore diffluant, mali moris eſſe conſueverunt. III Rhagadum ſive rhagadiorum.

§. II. CAUSÆ.

I. Prima criſtarum rudimenta in ano apparent, quoties ultra tonum vi ſæpiùs anus diſtrahitur vel aversâ venere, vel violentâ duriorum fæcum egeſtione; dùm enim diducta cutis ſibi denuò permittitur, laxata in ſeſe concidit & in plicas pendulas corrugatur. Leviores illæ plicæ ſeſe in dies paulatim promittunt in criſtas, quoniam ſtagnante limphâ uberiùs nutriuntur. Stagnat autem in iiſdem limpha causâ geminâ, 1°. *Viſciditate* quam habet ſeu ab admiſto contagio venereo, ſeu ab aliâ quacumque causâ, unde fit ut ægriùs progrediatur, 2°. *Nimiâ* partis ipſius *mollitie*, unde fit ut debiliùs propellatur. I. Criſtæ ani à plicis excreſcentibus.

Hinc ergo liquet criſtas legitimas luem veneream & muliebrem patientiam frequenter quidem, ſed non ſemper arguere.

II. Proſtant ad ani ambitum veſiculæ, vel ſi mavis, lacunæ multæ, quæ naturâ vacant ſecernendo humori pingui, viſcido, ſebaceo, ad podicem lubricandum à naturâ comparato. Ab hiſce veſiculis, ſi mole tumeant, oriri ſolent in eâ cutis parte quam occupant, excreſcentiæ variæ, globoſæ, capitatæ, granoſæ, quæ ano adnaſcuntur; minores quidem & *fragis* ſeu *moris* pares, ſi veſiculæ & pauciores & minùs extumeant; majores verò, & *ficis* ſeu *mariſcis* ſimiles, ſi veſiculæ plures aut magis excreſcant. II Thymi, mora, fraga, fici, mariſcæ ab ani lacunis extumentibus.

Illæ verò veſiculæ ideò tument & excreſcunt, quia humor quem recondunt, contagii venerei illapſu ita inſpiſſatur, ut intra ſua conceptacula hærere, eadem ſenſim dilatare, & limphæ circumfluæ regreſſum retardare vel ſupprimere neceſſum habeat, unde veſicularum tumefactio, accretio, ac demùm ſupra cutim finitimam extuberatio.

Poteſt autem humor ille contagio venereo infici, vel à *ſanguine* ipſo pridem infecto, cujus vitia participat humor ſebaceus, qui inde ſecedit; vel à *virulento ſemine*, quo ab ano ſtillatim manante podicis confinia non rarò madent in iis qui aliorum libidini flagitioſiſſimè ſerviunt.

Hinc liquet mora, fraga, ficos, mariſcas luem quidem veneream ſemper, at non ſemper flagitioſam venerem atteſtari.

III. Rhagades fiunt vel diſtractione quâ diſcinduntur, vel eroſione quâ ulcerantur rugarum interſtitia in ano: *Diſtractione* quidem vel à violentâ duriorum fæcum egeſtione, vel à flagitioſâ cinædorum patientiâ: III Rhagades demùm ab interſtitiis ru-

garum ani discissis vel erosis.

Rosione verò vel à virulentiâ humoris seminalis qui ab ano defluit in cinædis, vel ab acrimoniâ succorum qui à fluentibus vel suppuratis hæmorrhoidibus, aut ab intestinorum cavo, in dysenteriâ, diarrhœâ, hypercatharsi &c. depluunt, & qui hærent impacti inter ani plicas.

Hinc liquet rhagades ani à lue quidem vereneâ aut ab impurissimâ venere quandoque fieri, at frequentissimè à neutrâ causâ sed à vitio leviore produci.

Pudet sanè turpia tam sæpè refricare, sed exigebat instituti operis finis causam minimè taceri, quam maximo humani generis opprobrio experientia docet morborum venereorum causam esse & nimis veram & nimis frequentem. Imò verò poscere visa est ipsa honestatis ratio eamdem causam sæpiùs inculcari, ut ii quibus circa jecur ulcerosum tam malè sana libido sævit, moniti aliquando sapiant, & si neque naturæ sensu revocari, neque terreri valeant Dei judicio, at saltem certâ malorum hinc impendentium notitiâ à tam turpi flagitio tandem avertantur.

§. III. SYMPTOMATA.

1. Cristæ molles, vel callosæ.

1°. Si cristæ limphâ tenui, parcè congestâ, nullo vel pauco seminio venereo infectâ excrescant, laxæ & pendulæ; contrà verò rigentes & callosæ futuræ sunt, si à limphâ crassâ, ubertim aggestâ, & seminio venereo multùm inquinatâ nutriantur.

2. Mariscæ pulposæ, vel skirrhodes.

2°. Similiter mariscæ molles & pulposæ futuræ sunt, si limphâ fluxili, paucâ, purâ nutriantur; contrà verò si limphâ viscidâ, uberi, virulentâ, renitentes & skirrhodes.

3. Rhagades duræ, vel laxæ.

3°. Pari quoque modo ex diversâ limphæ copiâ & qualitate repetenda est diversa labiorum conditio in rhagadibus, quæ quidem dura & callosa, si limpha viscida, copiosa, contagio venereo gravida fuerit; contrà verò mollia & laxa futura sunt, si limpha tenuior, parcior, purior sit.

4. Aliquãdo cristæ & mariscæ inflammantur.

4°. Cristæ, mariscæ, rhagades, si distractione, contusione, pressione, contrectatione; usu cathæreticorum; fæcum alvinarum duriorum asperitie, vel earumdem liquidiorum acrimoniâ nimiùm irritentur, coercito præ dolore sanguinis circuitu inflammabuntur magis vel minus intensè, prout sanguis ipse naturâ fervidior erit vel temperatior.

5. Aliquãdo abscedunt, vel abeunt in carcinomata

5°. Nisi verò inflammatio celeri resolutione evanescat, inde cristæ & mariscæ, si molles sint, in suppuratum abituræ sunt, unde abscessus, apostema, fistula; vel in necrosim, unde sphacelus: Si verò duræ & skirrhodes sint, expansivam rarescentiam sensim concepturæ, unde dolor acer, lancinans, uno verbo carcinomatodes.

6. Et rhagades in abscessus vel in gangrænam.

6°. Nec dispari ratione rhagades ipsæ semel inflammatæ, si molles fuerint, suppuratione cuniculos fistulosos subter cutem agent in podicem; vel necrosi in sphacelum desciscent: Si verò callosæ, expansivo calore in carcinoma degenerabunt.

7. Sessioni, equitationi, egestioni variè officiunt.

7°. Quandiù cristæ, mariscæ, rhagades inflammatione vacant, vel merè skirrhodes sunt, ambulationi, sessioni, equitationi, fæcum egestioni officiunt quidem, sed officiunt parùm: Contrà verò si inflammatæ, suppuratæ, exulceratæ, carcinomatodes fiant, obstant ne eadem munia nisi cum dolore exerceantur.

§. IV. DIAGNOSIS.

1°. Rhagades quidem visu solo facilè dignoscuntur ex descriptione superiùs traditâ, cùm suam sibique propriam naturam habeant, quæ cum nullo alio ani affectu communis sit. At verò cristæ & mariscæ solent non rarò cum hæmorrhoidibus confundi. Diagnosis rhagadum.

2°. Cristæ tamen, si legitimæ sint, possunt ab hæmorrhoidibus ideò distingui, quòd ipsæ tenues sint & merè cutaneæ, nihilque intermedium comprehendant: Contrà verò hæmorrhoides, utcumque subtiles sint & *cristiformes*, crassiores esse soleant, & quid molle ac pulposum in medio semper complectantur, cincinnos scilicet ad minus, capreolosve arteriarum anevrismalium venarumve varicosarum, quarum dilatatione producuntur. Cristarum,

3°. Mora verò, fraga, fici & mariscæ ab hæmorrhoidibus in eo differunt, quòd excrescentiæ hujuscemodi globosæ, capitatæ, granosæ tenui tereti que pediculo podicis margini adhærescant; contrà verò hæmorrhoides cuspidatæ, angulosæ, superficie læviores sint, & plerumque latiore basi ab ano vel ani margine dependeant. Et mariscarum.

4°. Facile est conditionem statumve cristarum, mororum, mariscarum rhagadumve dignoscere visu tactuque, vel ad summum specillo: *Visu* nempe, *tactuve* an molles, callosæ, inflammatæ, suppuratæ, ulcerosæ, carcinomatodes, sphacelatæ sint? *specillo* verò an cavæ; & si cavæ fuerint, an per basim foraminulentam fistulosos cuniculos altè egerint necne, & in quam egerint loci differentiam? Diagnosis differentiarum, quibus affectiones illæ singulæ distinguuntur.

5°. Difficiliùs est certò eruere an cristæ, mora, mariscæ rhagadesque ab aversâ probrosâque venere ortum habeant necne; sed nec juvat in tanta flagitia curiosiùs inquirere, decetque Medicum æqui conscium conjecturis parcere, tantò quidem magis, quòd inde nulla accedat utilitas neque ad morbi prognosim, neque ad curationem instituendam. Diagnosis causarum, à quibus dependent.

6°. Pluris interest statuere an affectiones hujuscemodi luem veneream præsentem indicent necne, vel tanquam causam à quâ ipsæ sobolescant, vel tanquam coeffectum causæ ejusdem à quâ & ipsæ dependeant, contagii scilicet illius, quod recèns admissum & labem parti insuerit cui primùm affricatum fuit, & simul etiam sanguinem latenter vitiaverit. Id verò licet tantùm colligere ex conditione & syndrome signorum quæ luem significant, & de quibus infrà *Libro IV. cap.* 4. quorum quidem unum aut alterum ex urgentioribus requiritur, si cristæ aut rhagades solæ adsint, quoniam priores illæ affectiones, ut suprà §. II. dictum est, luem ex se perpetuò non indicant; unum contrà aut alterum ex levioribus sufficit, si mariscis vel ficis anus obsideatur, quoniam posteriores istæ affectiones, ut ibidem expositum est, luem veneream satis ipsæ arguunt. Quòd si cristæ, mora, mariscæ, rhagades suppuratæ, ulcerosæ, fistulosæ, carcinomatodes sint, tunc vel levissima suspicio prudenti Medico satis erit ut ad hydrargyrosim ceu ad sacram anchoram ocyùs properet, cùm in evidenti periculo satius sit remedium inutile, sed quod omni nocumento caret, adhibere, quàm omittere necessarium.

§. V. PROGNOSIS.

Prognosis cristarum, mariscarũ, rhagadum, eò periculosior.

1°. Cristæ, mora, mariscæ, rhagades, affectiones sunt ex se graves; cùm curari non possint nisi extirpentur, nec extirpari nisi urendo & secando, hoc est duris, difficilibus, laboriosis operationibus.

Quò affectiones illæ plures, aut maligniores.

2°. Hinc ergò consequens est eò graviores & curatu difficiliores esse, quò numero plures, mole grandiores, duriore, crassiore, magis callosâ basi dependent, ad ani ambitum propiùs adstant, vel in interiore recto magis radicantur; quoniam possunt inde & difficiliùs exsecari, & resectis graviora, calloſiora, latiora, magis dysepulotica ulcera supersunt, quorum curatio difficilior.

Quò symptomata graviora advocant.

3°. Cæteris paribus eò quoque graviores censendæ sunt, quò graviora symptomata advocant. Crescit ergo singularum periculum, si callosæ, inflammatæ, suppuratæ, ulcerosæ, carcinomatodes, sphacelatæ sint, cùm ea sint totidem morborum monstra, quæ debellare difficillimum sit.

Quò à graviore causâ dependent.

4°. Accedit tertia periculi causa, si cum lue venereâ conjungantur, sive recente, sive inveteratâ, utpote quæ in neutro casu radicitùs curari possint, nisi priùs expugnato seminio venereo, à quo excrescentias istiusmodi produci vel saltem foveri certum est; quod tamen numquam obtineri tutò potest, nisi plenâ & legitimâ hydrargyrosi, atque adeò durâ conditione.

§. VI. CURATIO.

Præmissâ idoneâ præparatione.

1°. Ægrotans efficaci therapeiæ præparabitur tùm remediis universalioribus, venæ sectione scilicet & purgatione, quæ plethoræ & cacochyliæ medeantur; tùm alterantibus, diluentibus, demulcentibus, attenuantibus, quæ sanguinis fervorem, acrimoniam, viscíditatem corrigant vel temperent, nempe jusculis cum pullo gallinaceo vel frustulo carnis vitulinæ, & cichorio, scolopendrio, agrimoniâ, pimpinellâ &c. sero lactis; lacte asinino, caprillo, vaccino; aquis mineralibus acidulis; semicupio; balneo tepido aquæ dulcis &c. varia seligendo pro tempestatis modo, aut pravæ diatheseos ratione.

2°. Deinde si qua legitima sit latentis luis venereæ suspicio, plena perfectaque hydrargyrosis adhibebitur, ut profligato seminio, quantulumcunque sanguini inest, remotâque causâ antecedente, possit inde morbus & tutiùs & feliciùs ad optatam curationem deduci.

3°. Præmissâ eo modo præparatione, & hydrargyrosi, si eâ forsan uti visum sit, finitâ vel finiente, ad detractionem cristarum, mororum, ficorumve deveniendum, ubi primùm tempestas faverit. Neque enim sperare licet excrescentias, quæ in hypersarcoses accrevêre, posse unquam ratione ullâ in arctiorem molem denuò cogi & pristinæ reddi angustiæ.

Cristæ & mariscæ extirpandæ non ope ligaturæ,

4°. Olim usu receptum fuit, cristas, mora, ficosve filo cerato vincire & in dies strictiùs & strictiùs colligare, donec sponte contabescerent deciderentque. Sed ea methodus nunc exploditur, neque immeritò, 1°. Quia plena est acris & diuturni doloris; 2°. Quia cohibitò sanguinis regressu graves inflammationes in ligatis excrescentiis plerumque excitat, quæ in suppuratum

puratum, in gangrænam, in carcinoma degenerant; 3°. Quia ad criſtas ficoſve, qui craſſiore & calloſo pediculo ſuſpenduntur, vix unquam utilis eſt; 4°. Demùm, utut cætera omnia optimè procederent, quia baſim excreſcentiarum intactam ſemper relinquit, unde novi fungi citò progerminant.

5°. Nec utilior eſt methodus altera, quâ ſolent ani excreſcentiæ cathæreticis paulatim exedi. Nam 1°. Ea methodus diuturnitate tædioſa eſt, ſi hyperſarcoſes grandiores ſint; imò etiam quandoque inefficax, ſi calloſæ fuerint; 2°. Dolore intolerando ægrotantes diſcruciat; 3°. Gravem inflammationem non raro advocat, quæ ad anum uſque extenditur; 4°. Demùm abſceſſus & apoſtemata quandoque infert inflammatione, ſi excreſcentiæ molles ſint; cæteras verò, quæ duræ & calloſæ ſunt, ad carcinomatis indolem præcipitat dolore & irritatione. Attamen ſi excreſcentiæ minutæ, molles, pulpoſæ fuerint, ægro qui ferri aciem nimiùm expaverit, poterit cathæreticorum uſus haud ægrè condonari. Nec uſu cathæreticorum.

6°. Igitur una tantùm therapeia tuta eſt, certa, efficax, ſcilicet excreſcentias ſcalpello reſecare, vel detondere forfice. Sic enim horæ momento & dolore inſtantaneo res conficitur, cæteroquin ultra menſem duratura cum ſummo ægrotantis dolore. In hunc finem æger apto ſitu primò componendus eſt. Itaque genubus inſiſtens & reclinato deorſum capite clunes extrorsùm porrigat; vel quod plerumque commodius eſt, in latus jaceat & capite genubuſque ad lecti interiora reductis nates extrorsùm quàm maximè proferat, natiumque ſuperior à miniſtro quodam furſùm retrahatur, ut inferior, ubi mali ſedes, Chirurgo magis obvia ſit. Sed ferro exſcindendæ.

7°. Inde excreſcentiæ, cujuſcumque generis fuerint, ſive criſtæ, ſive mora, ſive mariſcæ, quæcumque magis prominent & apprehendi poſſunt, ſiniſtrâ ſuſpendantur; & ſi latæ, duræ, calloſæ baſi inſideant, novaculâ, vel ſcalpello, vulgò *Biſtouri*, ad vivum reſecentur; forfice verò exſcindantur proximè ad cutim, ſi exili, mollique pediculo dependeant; quæ verò breviores humilioreſque ſunt extremis forficis ſcapis comprehenſæ ad cutem deradantur. Quòd ſi ſuſpicio ſit ne qua carcinomatodes vel gangrænodes labes in excreſcentiarum baſi fortaſſe lateat, inciſioni minimè parcendum eſt, ſed ſatis altè excavandum, ut quævis carcinomatis radiculæ extirpentur, & deleantur omnia gangrænæ rudimenta.

8°. Poſteà exterſo cruore baſis conditio exploranda eſt, atque 1°. Si mollis fuerit & labis immunis, ab omni inciſione & ſcarificatione temperandum, nec pars jam ſana fruſtrà dilanianda eſt. 2°. Si verò grandinoſis & diſcretis callis conſita ſit, ſummo ſcalpelli acumine ſpiſsè ſcarificanda, ut uberior promoveatur ſuppuratio, quâ ſpes eſſe poſſit callos omnes reſolutum iri. 3°. Demùm ſi in callum uniformem & quaſi corneum indurata, aut favi inſtar foraminulenta ſit, aut ſi carcinomati vel gangrænæ ſubſtrata tacitam labem inde contraxerit, ignito ferro ſive cauterio actuali altè deurenda, quo tollatur efficaciter morbi fomes. Deinde ulcus, quod ſupereſt, ex arte curandum.

9°. Deinde in duobus primis caſibus ſanguis fluens linamento ſicco cohibendus; imò ſi opus fuerit, quod tamen rarum eſt, pulveribus aſtringentibus malicorii, balauſtiorum, gallarum, aluminis, gypſi &c. ovi albumine exceptis. Apparatu illo poſterâ die detracto ſuperſtes plaga curabitur

digeſtivo vulgari ex terebinthinâ & ovi vitello, quocum admiſcebitur oleum hyperici, ſi fœtidior videatur vulneris facies; tinctura vel pulvis myrrhæ aut aloës, ſi quod immineat ſiderationis periculum; præcipitatus Mercurius ruber, ſi calli duriores & reſolutionis neſcii ſuppurationem eludant; ſed ſingula diversâ doſi, majori minorive, nempe quæ variet pro diverſo periculi modo.

10°. Ubi primùm remittetur ſuppuratio, digeſtivi loco utendum erit balſamo Arcæi ut plaga detergatur & carnis regeneratio ſenſim promoveatur, quocum poterit identidem præcipitatus ruber admiſceri, ſi ita è re eſſe videatur, ac tandem reſolutis, ſuppuratis, vel exeſis callis omnibus vulneris coitio in cicatricem permittenda.

11°. In ultimo verò caſu inuſta eſchara butyro recenti, vel ovi vitello bis de die illinenda eſt, dùm decidat. Deinde utendum digeſtivo vulgari, cum oleo quidem hyperici vel tincturâ myrrhæ aut aloës, ſi nimius ſit ulceris fœtor; cùm præcipitato verò rubro, ſi qui calli ſuperſtites ulceris fundum vel labra occupent. Demùm ut deterſio & carnis regeneratio feliciùs procedant, balſamum Arcæi vel ſolum, vel cum balſamo viridi, ſi carnes fungoſæ luxuriaverint, adhibendum eſt, donec vulnus perfectè conſaneſcat.

Neque diſpar curatio rhagadibus adhibenda.

12°. Triplex diſtinguendus eſt ad therapeiam rhagadum ſtatus, cutanearum, profundiorum ſed quæ tamen benignæ ſint, & malignarum.

Cutaneæ quidem, ſi inflammatæ doleant, foveantur lacte, ſero lactis, decocto verbaſci aut althææ, vel ſolo vel cum addito ſaccharo Saturnino; ſucco depurato plantaginis, ſempervivi ſeu ſedi &c. mucilagine ex ſeminibus pſyllii, lini, cydoniorum &c. cum aquâ plantaginis extractâ; oleo è vitellis ovorum, vel è ſemine lini diù in mortario plumbeo ſubactis, dùm nigreſcant. Si verò inflammatione vacent, abluantur ſæpiùs in die aquâ thermali quâvis, Baleruçanâ, Borbonienſi, Bagnerienſi &c. infuſo vel decocto plantarum vulnerariarum, ut Alchimillæ ſive pedis leonis, ſaniculæ, bugulæ, pyrolæ, veronicæ, virgæ aureæ, angelicæ, betonicæ, prunellæ, vincæ pervincæ, piloſellæ &c. aquâ calcis; vino rubro, cui ferrum ignitum intinctum fuerit; aquâ vulnerariâ ſive traumaticâ vulgari, quæ ex vino albo cum plantis vulnerariis modò dictis infuſo diſtillatione elicitur. Lotis & deterſis illinatur butyrum; ceratum refrigerans Galeni paulò liquidius; album Rhaſis; unguentum de ceruſsâ; unguentum album camphoratum; unguentum diapompholygos &c. quâ methodo brevi conſaneſcunt rhagades, quæ cutaneæ ſunt, levioreſque ad anum fiſſuræ, & à nullo foventur ſanguinis vitio

13°. Rhagades verò *profundiores*, ſed quæ tamen benignæ ſunt, id eſt quarum labra mollia ſunt & callorum expertia, ſi acriùs doleant, remediis iiſdem, quæ in præcedenti articulo modò propoſuimus, demulcendæ ſunt; ſi verò inflammationis & intenſioris doloris immunes fuerint, elui debent aquâ phagedænicâ mitiore, vel lapide infernali leviter attingi, vel unguento Ægyptiaco curari, ut lurida & ſemi-putris ulcerum facies renovetur. Demùm deterſis & mundatis ulceribus admovenda unguenta demulcentia, quæ ſuprà propoſita ſunt, ut mitigatâ ſuccorum affluentium acrimoniâ, cicatrice feliciter obducantur.

14°. Si rhagades *malignæ* ſint, id eſt labris duris, calloſis, extrorsùm replicatis, obſcurè lancinantibus &c. obvallatæ, ulceroſa facies ſpiſſis inciſuris ſcarificanda, imò labra, ſi duriora ſint, ſummis forficibus altè exſcindenda, quantùm fieri poterit. Inde cohibito ſemel ſanguine ope linamenti ſicci, poſterâ die rhagadum ſulcis admovendum unguentum Ægyptiacum, vel baſilicum cum præcipitato rubro; quin etiam, ſi ea forſan imparia ſint, ulcera lapide infernali, vel lapide cauſtico vulgari contingenda ſunt, donec eſchara inuratur, quæ ad vivum penetret; quâ delapsâ vel baſilico vel balſamo Arcæi, ſolis, aut cum cathæreticis commixtis ex arte curabuntur.

15°. Quòd ſi rhagades maligniores ad *gangrænam* vel ad *carcinoma* jam deſciverint, vel deſcituræ proximè videantur, tunc abjectâ omni cunctatione urgentiſſimis malis occurrendum eſt. In hunc finem exciſis deraſiſque forfice partibus, quæ malè affectæ ſunt, ulceri cauterium actuale inurendum eſt, quo morbi reliquiæ potentiſſimè reprimantur. Poſteà delapsâ eſcharâ ſuperſtes ulcus, ut jam ſæpè dictum eſt, ex arte curandum.

16°. Demùm ſi criſtæ, mora, mariſcæ ſuppuratæ, ſi rhagades ulceroſæ tacitos cuniculos ad podicem cæteraſve vicinas partes clam egerint, unde multiplex fiſtularum genus, cæcarum vel apertarum, profundè latentium vel cutanearum; rectarum, obliquarum, ſimplicium, compoſitarum &c. ubi primùm ſpecillo res innotuerit, conveniens operatio adhibenda. Sed hæc non ſunt noſtri inſtituti, quocirca adeantur, ſi ita lubeat, Auctores varii, qui eâ de re ex profeſſo ſcripſerunt, vel conſulatur (*a*) Diſſertatio, quam de eodem argumento ipſi olim edidimus.

(*a*) Diſſertatio de Fiſtulâ ani. *Monſpelii, anno* 1718. *in* 12.

DE MORBIS VENEREIS.

LIBER QUARTUS.

De Ætiologiâ, Diagnosi, Prognosi & Therapeiâ Morbi Venerei universalis,

SIVE

De Lue Venereâ confirmatâ.

CAPUT PRIMUM.

Descriptio Luis venereæ confirmatæ.

Descriptio luis venereæ confirmatæ.

HACTENUS de morbis venereis topicis sive localibus, qui contagio recèns admisso geniti, partes peculiares, unde haustum est, insident, atque inde tacito progressu sunt veluti prima incipientis luis rudimenta. Jam de lue eâdem confirmatâ, quâ non una aut altera corporis pars, naturalisve œconomiæ functio una aut altera lædi, sed quâ singula ferè corporis loca infici singulaque munia perverti solent. Tam latè patet mali natura, & tantam symptomatum discrepantium syndromen complectitur, ut non tam morbus unicus, quàm morborum Ilias esse videatur. Ideò frustrà laboraretur in definiendo morbo, qui arctioribus definitionis cancellis comprehendi vix potest, multòque satius est accuratâ descriptione, & recensione potissimorum symptomatum ejusdem naturam, formam, indolem, & effectuum, quos producit, seriem & nexum sub uno aspectu ponere. Verùm ut singula ordine quæque suo exponerentur, necesse fuit symptomata quibus partes, à symptomatis quibus functiones vitiantur, distingui; utraque verò revocari ad diversa propriaque capita, pro diversitate partium vel functionum ad quas pertinent.

Itaque I. Morbi venerei genitalium recrudeſcunt, renovantur, de novo invadunt. 1°. *Recrudeſcunt* quidem & maligniores fiunt, ſi qui forſan præſentes ſint. Hinc in lue venereâ confirmatâ gonorrhœa virulenta, ſi qua ægrotantem affligat, acrior & pertinacior diutiùs fluit & ſæpiùs ingraveſcit: Hinc generatio plurium callorum in proſtatis, veſiculis ſeminariis, urethrâ: Hinc earumdem partium apoſtemata, ulcera, fiſtulæ frequentiores. I. Morbi genitalium.

2°. *Renovantur* verò, ſi qui jam antè præceſſerint ſed dudùm curati. Hinc in lue venereâ confirmatâ accidunt ſine causâ manifeſtâ in genitalibus ulcera cancroſa, porri, verrucæ, condylomata; juxta anum fraga, fici, mariſcæ; in inguinibus pani ſive bubones; in teſticulis tumores multiformes, ſpermatocele, varicocele, ſarcocele, pneumatocele, hydrocele.

3°. Denique *de novo invadunt*, ſi nulli præextiterint. Hinc quotidianum eſt in lue venereâ confirmatâ genitalia affici morbis localibus, quos nondum ſenſerant, ſi unam excipias gonorrhœam virulentam, quam à ſolâ lue & ſine impuro concubitu produci nec unquam ipſe obſervavi, nec à quoquam obſervatum fuiſſe memini.

II. Cutis multifariam afficitur, 1°. Variatur, potiſſimùm in pectore & interſcapulio maculis ephelidum inſtar planis, non extuberantibus; roſeis, purpureis, flavis, aut liveſcentibus; modò diſcretis, parvis, circularibus, lentiginoſis; modò latiùs diffuſis & expanſis. II. Affectiones cutis.

2°. Tentatur ſcabie, impetigine, lichene, herpete multiplici, ſicco, fluente, furfuraceo, puſtuloſo, miliari, exedente &c.

3°. Finditur in volis manuum plantiſque pedum, ſciſſuris ſeu rhagadibus duris, calloſis, prurientibus, ichore tenui manantibus, & hinc ſuffoſſa cuticula ſoluto nexu mutuo à ſubjectâ cute laciniatim ſecedit inſtar exuviæ, unde *la Pelarelle.*

4°. Infeſtatur tuberculis ſeu puſtulis duris, calloſis, circularibus, non faſtigiatis, ſummâ parte ulceroſis, plerumque ſiccis, & ſine pure, ſed aliquando humidis & manantibus, ſquamoſis, furfuraceis, flavis, quæ frequentes ſunt in commiſſuris labiorum aliſque naſi, præſertim circa frontem & tempora, ponèque aures, ubi ſeriatim diſpoſitæ veluti corollam referunt; vulgò *le Chapelet.* Inde totum capillitium, cæteraſque corporis partes ſenſim occupant, maximè ſi piloſæ ſint.

5°. Glabreſcit defluvio tum capillorum, unde areæ circa crotaphytas & in occipite, Ὀφίασις, Ἀλωπεκία, calvities; tum etiam pilorum ferè omnium, ita ut ſupercilia, genæ, mentum, inguina, pilis nudentur, unde *la Pelade.*

6°. Demùm ungues, qui extremæ cutis appendices ſunt, inæquales, craſſi, rugoſi, ſcabri fiunt, & obortis ad radices reduviis, panaritio, inflammatione, ulcere ſponte decidunt, unde *l'Onglade.*

III. Malè habent oris, faucium & narium interiora; 1°. Uvula ſive columella, tonſillæ ſive παρίσθμια, totumque lacunar faucium dolent, calent, inflammantur, ulcere depaſcuntur, carieſque inde cum adſitis oſſiculis palatinis communicatur, quâ brevi exeduntur. III. Morbi oris, narium & faucium.

2°. Tubercula & puſtulæ palato innaſcuntur, quæ in ulcera rotunda,

cacoëthea, phagedænica degenerant, quibus palati fornix offeus carie nonnunquam ad nares ufque perforatur.

3°. Membrana pituitaria fimili labe infecta vel in polypos fungofos, ulcerofos, callofos, carcinomatodes extuberat; vel phlyctænis pluribus in ozænas feu malignas exulcerationes definentibus tentatur, unde fpongiofa narium offa, offa bina triangularia nafi, vomerque quo fulciuntur, carie erofa corruunt cum manifeftâ nafi depreffione.

4°. Hinc tam multiplici læfione organorum quæ loquelæ ferviunt, vocis immutatio, raucitas, aphonia.

5°. Gingivæ aphthis, parulidibus, ulceribus eroduntur, unde dentes dolent, vacillant, cariofi fiunt, è fede decidunt.

6°. Inde animæ fœtor corruptis, ulceratis, putrefcentibus locis, quà fpiritus ducitur, fcilicet naribus, faucibus & ore.

IV. Dolores in variis locis.

IV. Dolores frequentes, acuti, atroces, noctu & in lecto præfertim fæviunt, dum corpus ftragulis incaluit; naturâ, gradu, loco diverfi, tenfivi, pungitivi, pulfatorii vel lancinantes; 1°. Ii quidem modò partes mufculofas membranaceafque, & *Rheumaticorum*, modò verò ligamenta tendinefque qui articulos ambiunt, & *Arthriticorum*; modò demùm mufculos articulofque fimul occupant, & *Rheumatico-arthriticorum* dolorum naturam referunt.

2°. Inter cætera dolorum venereorum genera peculiari appellatione defignantur dolores *Ifchiadici*, quibus partes offi Ifchio adfitæ, totaque coxendix externa; *Lumbago*, quâ lumbi lumborumque mufculi; dolores Ὀϛεοκόποι quibus offa ipfamet difcruciantur, quafi frangerentur aut terebrâ perfoderentur.

3°. Cæterùm partes doloribus venereis affectæ quandoque dolent & calent citra tumorem & inflammationem; contrà verò quandoque tument & inflammantur in fuppuratum abituræ nifi occurratur. Pari quoque inconftantiâ dolores modò fixi funt & permanentes, modò contrà vagi & erratici.

V. Morbi offium.

V. Offa multiplici quoque noxæ patent: 1°. In mediâ & denfiffimâ parte in Ἐξόϛωσεις extument majores minorefve, modò fubmolles & quafi femi-pulpofas, modò renitentes & verè offeas, quæ nunc atrociter, nunc leviùs & tolerabiliùs dolent, imò verò quandoque indolentes funt.

2°. Offa ad extremos fines, ubi fpongiofa funt & minùs denfata, tacitâ accretione feu Ὑπερόϛωσει fenfim dilatantur & intumefcunt, totâ quidem mole fed inæquali tamen modo pro inæquali compagis denfitate, unde articulorum, ad quos illa offium capita pertinent, tumor, dolor, ad motum impotentia, Ἀγκύλωσις &c.

3°. Carie tentantur externâ, quæ fuperficiem; internâ, quæ meditullium; univerfali, quæ totam offis compagem labefactat, unde fragilia & femi-exefa leviffimo ac ferè nullo conatu diffiliunt & confringuntur.

4°. Imò etiam obfervatione compertum eft in demortuis medullam ipfammet, quæ offium cava replet, nonnunquam inflammatam, fuppuratam, exulceratam atrociffimos & verè ofteocopos dolores excitaviffe, atque abfceffus, exoftofes cariefve in internâ offium cavitate produxiffe.

5°. Conftat quoque obfervatione offa feminio venereo, quo altè im-

buuntur, aliquando ita mollescere in Ὀστεοσάρκωσει, ut ceræ instar inflecti, comprimi & in angustius spatium redigi possint; quin imò semel emollita singulis partium mollium affectionibus, phlogosi, inflammationi, dolori, suppurationi, exulcerationi, fistulæ, gangrænæ patere.

VI Vitia limphæ & glandularum limphaticarum.

VI. Limpha infecta vitium brevi communicat cum promptuariis vasisque quibus continetur, & cum partibus quas uberiùs alit. 1°. Hinc glandulæ limphaticæ sive conglobatæ mole auctæ & in callos induratæ tumores varios, duros, mobiles, circumscriptos, strumosis tumoribus simillimos in collo, axillis, inguinibus, mesenterio &c. efformant.

2°. Dilatata, expansa, crassefacta limphatica vasa & hærente spissiore limphâ turgentia gummata seu tumores molles & membraneâ cystide conclusos variis in locis constituunt, quæ pro contentæ materiei qualitate, colore, spissitudine Ἀθερώματα, Μελικηρίδες, Στεατώματα appellantur.

3°. Hærens & indurata limpha intra villos membranearum tendinearumve partium quas nutrit, nodos in tendinibus, in nervis ganglia tophosque in articulorum ligamentis producit.

VII. Morbi oculorum.

VII. Oculi variis morbis tentari solent in syphiliticis. 1°. Palpebræ densæ, asperæ, rubræ, pruriginosæ, lippæ seu lemosæ, callosæ, ulcerosæ, ficosæ, cancrosæ sunt, & verrucis, hordeolis sive Χαλαζίοις, grandinibus obsitæ.

2°. Adnata sive conjunctiva tenetur ophtalmiâ contumaci, diuturnâ, œdematode, phlogode, inflammatoriâ, ulcerosâ, phlyctænode, quæ comitem habet epiphoram continuam, acrem, salsam.

3°. Cornea nubeculis seu albuginibus offuscatur, vel pustulis, phlyctænis, ulcusculis eroditur, quæ in Σταφύλωμα desinunt.

4°. Humores inspissantur; vitreus, unde Γλαύκωμα; crystallinus, unde suffusio, barbaris *Cataracta*; aqueus, unde multiplex pilorum villorumve per aerem volitantium species.

5°. Caruncula lachrymalis, quæ in majori oculi cantho latet, nimiùm excrescens unguem sive Πτερύγιον; ulceratus lachrymarum saccus fistulam lachrymalem sive Αἰγίλωπα; Iris, pupilla, uvea suppurata Ὑπόπυον inferunt.

VIII. Aurium.

VIII. Neque aures à labe vacant. 1°. Frequenter adest sine causâ ullâ manifestâ sibilus, tinnitus, murmur, Βαρυηκοΐα seu auditûs gravitas, surditas.

2°. Aurium interiora, alvearium, cavitas tympani, sinus mastoidæus, ductus hemi-cyclici, cochlea, labyrinthus, dolent, inflammantur, abscedunt, exulcerantur cum dolore atrocissimo, intolerando.

3°. Carie exeduntur ossicula quæ auditioni serviunt, malleus, incus, stapes, os orbiculare, osseusque aurium fornix.

4°. Limpha, ichor, pus, sanies defluunt ex alveario & aure interiore, quasi ex fistuloso sinu, cum fœtore summo & ferè cadaveroso.

IX Læsio functionũ, 1. Animalium.

IX. Functiones ipsæ ferociam mali brevi sentiunt, quâ lædi solent multiplici vitio, imminutione, abolitione, depravatione. 1°. Functiones animales Καρηβαρίᾳ seu capitis gravitate; cephalæâ internâ externâve; clavo, ovo, hemicraniâ; vertigine simplici vel tenebricosâ seu Σκοτώματι; epilepsiâ tum idiopathicâ, tum sympathicâ; spasmo motibusque spasmodicis,

tremore artuum, hemiplegiâ, paraplegiâ, paralyſi particulari; hydrocephalo, agrypniâ contumaci &c.

2. Vitalium.

2°. Functiones vitales dyſpnœâ, aſthmate, orthopnœâ, hæmoptoë ſeu ſanguinis ſputo, tuſſi ſiccâ humidâve, vomicâ, phthiſi à tuberculis vel ab ulceribus pulmonum; cordis tremore & palpitatione, ſyncope, lipothymiâ, aſphyxiâ; pulſuum inæqualitate & intermiſſione &c.

3. Naturalium.

3°. Functiones naturales Ἀνορεξία ſeu inappetentiâ, Ἀπεψία ſeu indigeſtione, affectione hypochondriacâ, ſingultu, frequenti vomitione; diarrhœâ contumaci, biliosâ, ſerosâ, ſtercoraceâ, lientericâ, cœliacâ; obſtructionibus aut skirrhis hepatis, lienis, pancreatis; ictero flavo, nigro; hydrope abdominis ſeu aſcite, hæmorrhoidibus cæcis, fluentibus, calloſis, inflammatis, ſuppuratis, ulceratis, carcinomatodibus.

4. Univerſalium.

4°. Functiones univerſales totius corporis marcore, atrophiâ, maraſmo, virium languore, proſtratione, imbecillitate; vultûs decoloratione, pallore, livore; febre intermittente, periodicâ, anomalâ, erraticâ; febre continuâ lentâ, hecticâ, colliquativâ, maraſmode.

5. Functionum, quæ fœminarum propriæ ſunt.

5°. Demùm fœminæ ſuas & ſibi proprias ærumnas experiuntur; cancrum mammarum, ſuppreſſionem vel fluxum menſtruorum immodicum, muliebrem fluorem, paſſionem hyſtericam; inflammationem, abſceſſum, skirrhum, gangrænam, ulcus, carcinoma uteri; ſterilitatem vel frequentem abortum, partum fœtuum eryſipelate univerſali rubentium, ſqualidorum, ſemi-putrium, ulceroſorum.

Cave tamen putes ſymptomata ea omnia unquam unà concurrere, aut in ſubjecto quoquam ſimul obſervari. Singulos ſingula ſingulatim afficiunt, omnia verò neminem: Neque enim venenum quod conceptum eſt, utcunque in corpore multiplicetur, tot ac tam variis noxis inducendis ſufficiens eſt, neque etiamſi ſufficeret, poſſet unquam hæc omnia ſymptomata ſimul advocare, cùm pleraque inter ſe contraria, imò pugnantia ſint. Sed ex quamplurimis ſyphilide laborantibus, qui ſinguli ſuo quique modo ægrotarent, plurima ſymptomata ſeligere & in unum congerere viſum fuit, ut venerea lues pluribus deſcripta lineamentis accuratiùs depingeretur.

Cave etiam ne exiſtimes recenſita ſymptomata omnia lui venereæ propria eſſe, & ad luem veneream pertinere omnia. Contrà notiſſimum eſt ut nulla *omni*, ſic pauca *ſoli* lui venereæ convenire. Pleraque cum cæteris quibuſvis morbis communia ſunt, pauciſſima verò, imò forſan nulla luis venereæ ita propria, ut pathognomonica dici optimo jure mereantur. Sed de his fuſiùs infrà, ubi *de Diagnoſi.*

Demùm cave quoque ne credas ſymptomata luis venereæ deſcriptione ſuprà allatâ exhauſta eſſe, neque plura dari, quàm quæ recenſita ſunt. Potiſſima quidem & frequentiſſima ſelegimus, ſed non omnia; cæteroquin opus fuiſſet non modò morbos omnes, ſed omnes etiam morborum differentias enumerare; ſiquidem experientiâ compertum eſt veneream luem Protei inſtar mutabilem & omnes morborum formas induere & omnes eorumdem ſpecies referre poſſe.

CAPUT II.

Causæ Luis Venereæ confirmatæ.

SYMPTOMATA, quæ modò recensuimus & quæ luem veneream produnt & manifestant, neminem unquam adoriuntur, nisi cum infecto vel infectâ concubitu, contactuve aut affrictu intimiore sese polluerit. Hinc ergo consequens est venerea illa symptomata à morboso seminio sive contagio dependere, quod ab infecto in sanum latenter serpat; cùm eâ tantum ratione concubitus contactusve sano vel sanæ nocere valeant. Seminium morbificũ contagione admitti in corpus sanum.

Sed admissum semel contagium sive seminium tot & tam longè dissitas partes afficere, tot & tam varia munia pervertere non potest, nisi in universas corporis partes diffundatur; nec in universas corporis partes diffundi, nisi commisceatur cum humore quodam qui universas partes alluat, qui per universas circulet, qui ad universas virus secum deferat. Sequitur ergo virus semel admissum & cum humore quodam admisceri, qui totum corpus perluat & pervadat, & unà cum humore illo ad omnia corporis loca & organa latenter traduci. Et admissum universum corpus pervadere.

Sunt autem duo tantùm humores, qui perenni & iterato fluxu refluxuque cunctas corporis partes jugiter irrorent, & cunctis infundantur, nempe sanguis & limpha; debet ergo venereum seminium cum alterutro commisceri, vel quod eòdem recidit, cum utroque; nam ambo, licet in extremis arteriarum capillamentis secedant inde peculiaribus vasis versùs cor revehendi, sanguis quidem venis, limpha verò vasis seu ductibus limphaticis, unà tamen denuò confunduntur in majoribus venarum truncis, præsertim in subclaviâ sinistri lateris, & inde cordis & arteriarum systole subacti, attriti, intimè permisti, vitia si qua habeant, reciprocè inter se communicant. Commisceri proinde cum sanguine vel cum limphâ, vel cum utroque.

Non quærimus nec quâ viâ contagium venereum parti cuidam affusum & inhærens ad sanguinem aut limpham traducatur; nec quâ ratione guttatim traductum ocyùs seriùsve in sanguine augeatur & multiplicetur; nec tandem quâ vi, indole, efficaciâ semel multiplicatum fluida perdat & solida labefactet. Hæc omnia fusè explicata sunt superiùs capitibus 2. 3. & 4. Lib. II. ubi demonstratum fuit 1°. Contagium in sanguinem traduci viâ geminâ, vel circulatione sanguinis, qui virulentas guttulas ab infectâ parte lambendo secum abripiat; vel circulatione limphæ, quæ ab inquinatâ parte regrediens in sanguinem, quocum denuò commiscetur, unà secum devehat plurimas tabi virulenti guttas. 2°. Contagium admissum ocyùs seriùsve multiplicari in sanguine ex depravatâ hæmatoseos œconomiâ, unde naturale sanguinis opificium pervertitur. Sic simili de causâ contagia cætera, hydrophobicum, scorbuticum, pestiferum, scabiosum, in sanguine multiplicari; sic compari ratione fermenta quævis, panificum, cerevisiarium &c. in operando augeri certum est. 3°. Denique contagium venereum esse acidæ vel acido-salsæ naturæ, corrosivæ & fixæ, quod ideo & sulfurea fluida, quibuscum miscetur, inspissare & coagu- Iam alibi abundè dictum fuisse de intromissione, multiplicatione & efficaciâ contagii venerei.

lare; solida, quibus instillatur, rodere & exulcerare; & utroque nomine numerosam symptomatum, quæ recensita sunt, catervam inducere valeat.

Contagium cum sanguine confusum humores quosdam potiùs quàm alios affectare.

Verùm tamen, quamvis experientiâ compertum sit humores quosvis, qui ab infecto sanguine secedunt, seminio istiusmodi affici posse & infici, neque ullum penitus esse, qui integritatem suam queat perpetuò illibatam tueri, fatendum est contagium venereum humores quosdam potiùs quàm alios ex se affectare, cum his faciliùs promptiùsque quàm cum aliis affinitate conjungi; adeoque partes peculiares, quibus illi destinantur, muniaque quibus exercendis vacant, specialiùs & frequentiùs labefactare. Unde fit, ut licet symptoma morbosum nullum sit, quod à lue venereâ dependere, quod cum lue venereâ conjungi non possit, sint tamen aliqua, quæ ad illam luem frequentiùs, & ut ita dicam essentialiùs pertinere videantur.

In genere quidem constat virus venereum, cùm naturâ pingue sit & viscosum, cum pinguibus, viscosis & insulsis fluidis facillimè commisceri, adeoque humores istius generis, ut sibi maximè analogos, citissimè & ut plurimùm omnium primos contaminare. Sed cùm eâ in re ex peculiari humorum naturâ & indole, quæ plerumque latet, non pauca diversitas intercedat, ac proposita modò regula exceptionibus pluribus inde pateat, operæ pretium visum est scalam sive tabellam harumce affinitatum ex observationibus quàm maximè certis conficere, cujus ope uno quasi intuitu perspicere liceat quæ frequentissima esse soleant luis venereæ symptomata, atque inde tutiùs præsagire quæ proximè impendeant, & quæ præsentibus successura sint.

1. Semen, humoresque seminales.

Itaque 1°. Semen prolificum, quod in testibus virilibus elaboratur, humoresque seminales cæteri, qui in viris quidem in prostatis, glandulis Cowperianis & lacunis urethræ; in fœminis verò in prostatis, glandulis Cowperianis, & botryformibus glandulis vaginæ conficiuntur, primum potissimumque affinitatis gradum sibi vindicant; nec immeritò: Virus enim venereum, quod è corrupto semine primitùs genitum est, originariæ indolis retinens debet cum seminalibus fluidis proximè homogeneis facili connubio jungi. Hinc perpetuum est in syphiliticis semen & seminales humores contaminari, quâcumque viâ non genitalium modò, concumbendo; sed etiam mammarum, lactando; oris, sugendo vel basiando; cutis, cubando &c. contagium conceptum fuerit, unde tam frequentes sunt in confirmatâ lue venereâ locales genitalium morbi.

2. Humores ambos cutis, mucosum scilicet & sebaceum.

2°. Alterum affinitatis gradum obtinent humores ambo viscidi & oleosi, qui ad cutem pertinent, *mucosus* scilicet, qui cellulis reticularis corporis inter cutem & cuticulam intermediis reconditur, & *sebaceus*, qui peculiaribus cutis glandulis seu potiùs lacunis secernitur. Hinc morbi multiplices cutis, cuticulæ, pilorum, capillorum, & unguium in syphiliticis adeo frequentes.

3. Mucos, tum oris, tum nariũ.

3°. Tertius locus cedit tribus humoribus mucosis & pituitosis, qui faucium nariumque proprii sunt, nempe 1°. Muco, qui è paristhmiis sive tonsillis, & columellâ sive uvulâ; 2°. Muco, qui è glandulis palatinis, gingivis &c. 3°. Muco, qui è glandulis membranæ pituitariæ eructatur. Hinc

tam variæ in ſyphiliticis affectiones faucium, palati, gingivarum & narium.

4°. Quartum locum aſſignandum cenſemus unguinoſis & mucilagineis humoribus, qui ad motus artuum muſculorumque molliendos comparati ſunt, tum qui à glandulis juncturarum ad oſſium capita oblinenda, barbaris *ſynovia* dictus; tum qui à glandulis membranarum muſculos & tendines veſtientium; tum qui à glandulis perioſtii diſtillat ad perioſtii mollitiem & lævitatem tuendam. Hinc multiplex dolorum venereorum genus, arthriticorum, rheumaticorum, rheumatico-arthriticorum, iſchiadicorum, oſteocoporum, lumbaginoſorum. 4. Humores mucilagineos, qui tum oſſium capita, tum muſculorum membranas oblinunt.

5°. Proximas tenet pinguis & oleoſus ſuccus oſſium medullaris, tum qui majoribus oſſium cavitatibus, tum qui diſcretis extremorum oſſium cellulis, tum qui multiplicibus lamellarum oſſearum interſtitiis ineſt. Hinc exoſtoſes, ankyloſes, caries oſſium; atque medullæ in oſſibus latentis inflammationes, ſuppurationes, abſceſſus. 5. Medullares oſſium ſuccos.

6°. Inde in vicem ſuccedit limpha pinguis & ſubviſcida, quæ toti corpori communis eſt, quâ univerſæ partes irrorantur & nutriuntur. Hæc contagio infecta, inſpiſſata, acrior facta glandulas conglobatas, quas pervadit; vaſa limphatica, quibus revehitur; partes tendineas & membraneas, quas nutrit, in ſtrumas vel tumores ſtrumarum æmulos, gummata varia, nodos, ganglia, tophoſque inflat & tumefacit. 6. Limpham.

7°. Septimus locus debetur humoribus, qui oculorum, partiumve ad oculos pertinentium proprii ſunt, nempe 1°. Humori viſcido & lemoſo, qui manat à palpebrarum margine; 2°. Humori ſebaceo, qui à carunculâ lacrymali majoris canthi exprimitur; 3°. Humori limphatico & pituitoſo, qui innumeris tenuiſſimiſque oſculis è totâ conjunctivæ & corneæ facie eructatur; 4°. Humori lachrymali, qui è lachrymali glandulâ ſuper oculi bulbum depluit; 5°. Denique humoribus limphaticis, qui vitreum, cryſtallinum, aqueum oculorum humorem conſtituunt. Hinc pro diverſâ eorum humorum infectione, ſpiſſitate, acrimoniâ, chalaziæ ſive hordeola, inflammatio, lippitudo, Τράχωμα, Σύκωσις palpebrarum; carunculæ lacrymalis Πτερύγιον, ſive unguis; epiphora, ophthalmia in adnatâ; Λευκώματα ſive nubeculæ, puſtulæ, phlyctænæ, ulcuſcula, in corneâ; fiſtula lacrymalis ſeu ægylops, ſuffuſio, abſceſſus, hypopyon, gutta ſerena, unde viſûs imminutio & cæcitas. 7. Humores limphaticos oculorum.

8°. Demum agmen claudunt cerumen aurium & bilis, quæ & ipſa contagii venerei energiam ſentiunt, quamquam ſeriùs, propterea quòd alcalinâ, quâ pollent, acrimoniâ ſeminii venerei vim ſalſo-acidam diutiùs hebetent. Hinc fit ut infectum cerumen ſolitò quidem ſpiſſius hærendo phlogoſim, inflammationem, dolorem in meatu auditorio; ſolito verò acriùs rodendo herpetes, rhagades, exulcerationes ibidem producat. Hinc quoque fit ut bilis vitiata ſolito quidem viſcidior & in emiſſariis reſtitans obſtructiones, infarctus, ſkirrhos hepatis, & inde icterum, hydropem, hæmorrhoides; ſolito verò mordacior, inteſtina quò fluit ſtimulando diarrhœas, dyſenterias, fluxus hepaticos inferat. 8. Cerumen auriū, & ipſam bilem.

Vix ſupereſt quid ultrà eloquamur de cæteris humoribus, ſalivâ, ſtomachali & inteſtinali limphâ, ſucco pancreatico; tracheali ſeu bronchiali

humore, lachrymis, ſudore, urinâ, &c. quoniam conſtat hos omnes, ceu tenuiores & ſeroſiores recenſitis tardiùs parciùſque inquinari, & inter ſe nullo vel ferè nullo diſcrimine diſtingui.

Cæterùm allatæ affinitatum ſcalæ ſeu tabellæ noli inconſiderantiùs confidere, quaſi omni exceptione major eſſet, neque poſſent ſymptomata, quæ venereo contagio fiunt, à propoſitâ normâ vel tantulùm unquam declinare. In phyſicis rebus, mediciſque potiſſimùm conſtantiam tantam plerumque fruſtrà requiras, quoniam varia & mutabilia eſſe neceſſum eſt, quæcumque tam multo variarum conditionum concurſu nituntur. Et ſanè in exemplum adduci poteſt quæſtio ipſamet de quâ agitur: Quantumvis enim natura ſi ſibi permittatur & omnia paria ſint, propoſitam normam affectare apertè videatur, docuit tamen experientia multa ſæpiùs intervenire, quæ ordinem variè pervertant & interturbent.

Varias tamen cauſas eſſe, quæ propoſitum ordinem intervertere poſſint.

Nempe 1°. Si nativa vel adventitia ſit in parte quâdam debilitas, vitiumve ullum conformationis, pars illa cæteris paribus citiùs & ante ordinem morbo tentabitur, tum quòd humores infectos magis retineat ob præcluſam circulationis facilitatem, tum quòd hærentes debiliùs repellat ob debilitatam facultatem ſyſtalticam. Sic antecedentia vitia oculorum, pulmonum, uteri &c. contagio venereo anſam præbent, ut partes eaſdem & celeriùs & efficaciùs adoriatur, quàm ex prædictâ affinitatum ſcalâ ſive tabellâ expectandum eſſe videretur.

2°. Si humor quidam acrior, uberior, nimiùm ſollicitatus, motu præcipiti ad deſtinata loca jam antè confluat, virus venereum unà abripi, ad eadem loca copioſiùs deduci & partes illas peculiares præmaturè labefactare cogetur. Sic diarrhœa diuturna, gravior coryza ſeu catarrhus narium, fluor muliebris in fœminis &c. ad inteſtina, nares, fauces, uterum &c. ſymptomata advocant in ſyphiliticis inexpectata.

3°. Si humor quilibet alieno contagio inquinetur, virus venereum ſuperadditum efficaciam majorem inde contrahet, atque adeò bina venena conſociata partibus, ad quas humor ille pertinet, & graviorem & præproperam noxam inferent. Sic virus ſtrumoſum, quo limpha; aut ſcorbuticum, quo ſaliva inficitur, ſeminio venereo quod in iiſdem humoribus quietum latet, ita calcar addunt, ut ad ſtrumoſos glandularum conglobatorum tumores producendos, aut ad gingivas exulcerandas ocyùs inde feſtinet.

4°. Si adhibitis remediis topicis partis cujuſdam, & humorum qui partis ejuſdem proprii ſunt, integritati cautò conſultum ſit, pars illa quæ alioquin citiſſimè inficienda eſſet, vel nullomodo inficietur, vel inficietur tardiſſimè & infra ordinem, qui ex ſcalâ competeret. Sic leviores genitalium frictiones cum unguento mercuriali tutò præcavent vel ad minus diù retardant venereos earumdem partium morbos, qui cæteroquin ex notis affinitatis legibus ferè omnium primi ſolent apparere.

5°. Denique ſi caſu quovis fortuito humorum decubitus in partem quamdam accerſatur, inde tantò faciliùs virus venereum in parte eâdem cum humore hærente ſtagnaturum eſt, & eidem labem tantò citiùs allaturum. Sic in ſyphiliticis ſæpè accidit ut oſſi ictu contuſo exoſtoſis, articulo lapſu diſtorto ankyloſis vel dolor arthriticus, parti quæ frigoris acerbitatem

paſſa fuerit paralyſis, cuti leviter attritæ herpes &c. ex improviſo ſuboriantur.

Haud inficias iverimus quin forſan plures aliæ reperiri poſſint exceptiones ſeu anomaliæ iſtiuſmodi, ſed quas ipſi novimus candidè propoſuimus. Cæteras alii impertiant, ſi quid noverint rectius iſtis, vel allatis utantur, æquo animo nobiſcum expectando, dum experientiâ quæ in rebus medicis rerum magiſtra eſt, certiora doceamur. Fatendum interim allatis anomaliis regulam, nedum ullis infirmari, ſed omnibus potiùs confirmari egregiè, cùm vel ex anomaliis ipſiſmet liqueat Naturam ſui conſtantem normam ſemper affectare, nec ab illâ unquam vel tantillùm diſcedere in anomalias, niſi vi cogatur. Hinc ergo colligere eſt propoſitam affinitatum ſcalam ſive tabellam, quamvis ſatis certa non ſit, ut plenam & perpetuam fidem impetret, at ſaltem ſatis veram videri, ut à Medico artis gnaro ignorari non debeat, cùm poſſint aliquando futura incipientis ſyphilidis ſymptomata inde præſagiri, imò etiam feliciter præverti. Placuit ideò & in recenſendis luis venereæ ſymptomatis, & in iiſdem nunc explicandis huic normæ potiùs inſiſtere ceu obſervatione certâ probatæ, quàm ordinem ſequi arbitrarium alium quemlibet, & nullo nixum fundamento.

CAPUT III.

Symptomata Luis Venereæ confirmatæ.

§. I. MORBI GENITALIUM.

IN genitalibus quatuor humores peculiariter diſtinguendi ſunt, qui veneno venereo infici, & infecti locales genitalium morbos inferre poſſunt. 1°. Semen prolificum teſtium virilium; 2°. Semen infœcundum utriuſque ſexûs, ſcilicet proſtatarum, glandularum Cowperianarum, & lacunarum urethræ in viris; in fœminis verò proſtatarum, glandularum Cowperianarum, & glandularum vaginæ; 3°. Humor ſebaceus glandularum cutanearum, quæ balanum & internum præputium in viris, in fœminis verò vulvam, in utroque ſexu ani confinia obſident; 4°. Humor mucoſus, qui inter tenuiſſimam cuticulam glandis, præputii aut vulvæ, cutemque ſubjectam interjacet, ſicut in reliquâ corporis cute.

Itaque I. Si gonorrhœa recens antiquæ ſyphilidi ſuperaddatur impuro concubitu, ſemen, tùm quod à teſtibus in veſiculas ſeminarias confluit, tùm quod in proſtatis & glandulis Cowperianis ſecernitur, adventitio vitio jam corruptum ſimul etiam virus jugiter hauſturum eſt à ſanguine jam pridem infecto. Hinc ergo gliſcente in dies morbi virulentiâ propter fomitem continuum gonorrhœa malignior pertinaciorque & diutiùs fluxura eſt & ſæpiùs renovanda. *I. Gonorrhœa ſi qua adſit, maligrior & curatu difficilior.*

II. Simili de cauſâ diuturniore ſeminis vitio, quod à ſanguine fovetur, limpha perluens ſeminis conceptacula in callos inſpiſſanda eſt, qui in dies majores & duriores futuri ſunt, & tandem in apoſtemata, ulcera, *II. Imò, quod pejus, calloſa & ulceroſa.*

fistulas non rarò abituri, ut vidimus suprà *Cap.* 4. §. 2. *Lib. III.*

III. Ulcuscula, bubo, porri, calliosores & curatu difficiliores.

III. Pari ratione si ulcuscula cancrosa, bubo, porri aut verrucæ in genitalibus, fici aut mariscæ in ano syphilidi jam antè contractæ de novo superveniant impurâ sed recente venere, major singulorum malignitas futura est propter fomitem quem sanguis perpetim suggeret, quàm quæ à solo contagio recèns admisso expectanda foret. Hinc ergo ulcuscula acriore pure scatentia, magis phagedænica futura sunt; bubo, porri &c. spissiore limphâ indurati vel enutriti, contumaciores; imò verò singula in callos & duriores & majores plerumque desitura sunt.

IV. Pani seu bubones in inguinibus.

IV. Quòd si supponantur syphilitici novi contagii immunes esse, nihilominùs tamen semen habent illi utrumque, tum fœcundum, tum infœcundum fermento venereo pridem inquinatum, quod à sanguine transfunditur. Hinc ergo limpha, quæ seminis utriusque promptuaria, testes, vesiculas seminarias, prostatas, glandulasque Cowperianas perluit, & inde tenuiorem seminis partem circulando haurit, idem contagium participatura est, quo nimiùm inpissata in glandulis inguinalibus, ad quas confluit, restitatura est, panosque seu bubones ibidem productura, de quibus suprà *Cap.* 5. *Lib. III.*

V. Spermatocele, varicocele, sarcocele, hydrocele, vel pneumatocele testium.

V. Imò verò si semen prolificum nimiam ab admisso contagio visciditatem & spissitudinem contrahat, nec in testibus anfractuosos & replicatos vasorum spermaticorum gyros peragrare, nec à testibus pendulis ad vesiculas seminarias sursum ascendere poterit. Hinc ergo futurum ut hærentis & restitantis copiâ vasa spermatica distendantur, unde spermatocele; cohibito sanguinis fluxu venosi surculi in varices inflentur, unde varicocele; retentâ limphâ pinguiore quædam testium loca in sarcoses excrescant, unde sarcocele; demùm à stagnante sanguine vel limphâ serum aut flatus vi extundantur intra vaginalem tunicam, unde hydrocele vel pneumatocele.

VI. Porri, verrucæ, condylomata.

VI. Si à semine istiusmodi virulento, quod vel pollutione nocturnâ, vel concubitu etiam cum sano aut sanâ, vel per stillicidium post mictionem emittatur ab ipso infecto balanus præputiumve in viris, aut vulva in fœminis ita madefiant, ut tenuioribus partibus, quæ per mediam cuticulam penetrant, subjectus humor mucosus veneno inquinetur, à muco semel inquinato pulposæ bases papillarum cutanearum quas circumfluit brevi indurandæ sunt. Hinc ergo futurum ut papillæ cutis retentâ limphâ spissiore, quâ nutriuntur, in porros, verrucas, condylomata sensim excrescant & exporrigantur, de quibus suprà egimus *Cap.* 9. *Lib. III.*

VII. Ulcuscula cancrosa.

VII. Si verò acrior seminis pars in hiulcas aliquot glandulas sebaceas irruperit, quæ in præputio, balano aut vulvâ frequentes sunt, humor, qui intùs latet, vitiosam inde tùm spissitudinem tùm virulentiam concepturus est. Hinc ergo ab hærentiâ spissioris humoris, glandularum illarum in papulas tumefactio producenda est; à virulentiâ verò acrioris, earumdem erosio in ulcuscula cancrosa, de quibus suprà *Cap.* 7. *Lib. III.*

VIII. Nulla tamen gonorrhœa sine novo concubitu.

VIII. Numquam tamen hactenus observatum fuit semen tantam ab infecto sanguine sine ullo contagio recèns admisso virulentiam posse contrahere, ut conceptaculis perfectè sanis inflammandis aut exulcerandis compar fiat possitque adeo ullâ unquam ratione gonorrhœam virulentam ex se de-

novo inferre fine contagii acceſſione, quod in concubitu impete facto introrumpat. Poteſt tamen antiquior gonorrhœa, quæ malè curata ſubſtitit, renovari ſolo vitio quo ſanguis & ſemen jam pridem infecta ſunt, ſed hæc, ut patet, minoris ſunt molis.

IX. Si ea quæ ex corpore egeruntur, virulento inteſtinorum muco oblita ſint, ſebaceum humorem inſpiſſatura ſunt, qui in lacunis ano adſitis reconditur, & naturâ craſſior eſt ſpiſſiorque. Hinc ergo ab humore illo intra ſua conceptacula congeſto, & ea ſenſim dilatante prodituri ſunt ad anum tumores varii fraga, mora, ficos figurâ referentes, de quibus ſuprà *Cap.* 10. *Lib. III.* — IX. In ano enaſcuntur fraga, mora, fici, mariſcæ &c.

X. Si mucus ille, aut humor qui ab ano diſtillat vel egeritur, acrior fuerit, rugas ani quibus inſtillatur in fiſſuras eroſurus eſt. Hinc ergo rhagades ani, de quibus ſuprà *Cap.* 10. *Lib. III.* — X Vel leviores in rugis ſciſſuræ ſeu rhagades.

XI. Cæterùm poſſunt etiam porri, verrucæ, & ulcuſcula cancroſa genitalium, ſicut & fraga, mariſcæ, rhagadeſque ani commodè deduci ab affinitate ſolâ, quæ inter virus venereum & ſebaceum mucoſumque humorem genitalium & ani intercedit, quâ fiat ut humores illi primariò & per ſe vitioſo contagio à ſanguine immediatè contaminentur, adeoque memorata ſymptomata accerſant, ſine ullo ſeminis interventu.

§. II. VITIA CUTIS.

Duo ſunt humores in cute, qui veneni venerei conſortium facilè admittunt, *mucoſus* nempe, qui in ſpongioſis cellulis corporis reticulati cuticulæ immediatè ſuppoſiti intercluditur, & *ſebaceus*, qui è glandulis ſeu potiùs vaſculis lacuniſve cutaneis ſenſim eructatur. Cæteros duos, qui è cute etiam ſcaturiunt, ſudorem nempe & inſenſibilem perſpirationem non moror, quoniam tenuiores ſunt, ſubtiliores & nimis aquei, ut virus venereum, quod craſſum eſt viſcidumque, aut imbibere aut retinere poſſint.

Itaque I. Si mucoſus humor connubio veneni venerei inquinetur, majorem inde acrimoniam contrahet, quâ ſummam cutem vellicaturus eſt: hinc pruritus frequens & impetigo: Eroſis deinde fibrillis quibus cuticula cum cute alligatur, laxatam epidermidem in veſiculas miliares ſero ſalſo plenas inflaturus eſt, quæ in ulcuſcula leviora dehiſcent; hinc ſcabies: Demùm creſcente malo graviores exulcerationes cuti illaturus eſt, quibus eroſa & exſiccata cuticula furfuris inſtar ſponte decidet; hinc herpes ſiccus, furfuraceus, puſtuloſus, miliaris, exedens. — I. Scabies; imò etiam Herpes.

II. Cùm cuticula nullibi craſſior ſit denſiorque quàm in volis manuum & plantis pedum, mucoſus humor qui ſubtùs latet difficiliùs inde eſſlabitur per cuticulæ ſpiracula. Diutiùs ergo & ideo copioſiùs collectus calorem & pruriginem majorem ibidem excitaturus eſt. Hinc arefacta cuticula fatiſcet in rimas ſive rhagades duras, calloſas, prurientes, ichore manantes: Imò etiam latenter ſuffoſſa & à ſubjectâ cute ſponte ſecedens interdùm deponetur exuviæ inſtar. — II. Rimæ, ſciſſuræ ſeu rhagades in volis manuum.

III. Si humor idem, ſed benignioris veneni conſortio minùs acer ſummam tantùm cutis ſuperficiem leviſſimè erodat in certis corporis locis — III. Cutis maculæ e-

phelidibus similes. ſeu areis intactâ & illæsâ cuticulâ, vaſa cutis ſemi-lacera guttis ſeu ſtillis pauculi ſanguinis roratura ſunt, quo nativa humoris mucoſi pelluciditas inquinabitur : Hinc ergo cutis maculæ planæ, non extuberantes, ephelidibus ſimiles, diſcretæ, ſi in diſcretis cutis locis humor mucoſus vitietur; latiùs expanſæ, ſi in pluribus locis continuis; liveſcentes, purpureæ, roſeæ, flavæ &c. pro rorantis ſanguinis copiâ majore vel minore, aut diverſo ejuſdem colore, nigro, rubro, roſeo, flavo &c.

IV. Ophiaſis & alopecia. IV. Conſtat pilos capilloſque ſingulos in rotundo vel ovali capitulo cartilagineo intra cutem latente, velut in teſtâ florali radicari; è pluribus exilibus, mollibus, mucilagineis fibrillis ſive radiculis cum capituli fundo continuis enaſci; gradariâ ſed latente harum radicularum accretione, quam limphæ pingui & mucoſæ acceptam debent, ſuccreſcere & promitti. Inde conſequens eſt poſſe pilos capilloſque triplici causâ morboſè defluere. 1°. Si limpha quâ nutriuntur, contractâ ab admiſto contagio acrimoniâ, tenuiſſimas capillorum fibrillas tranſverſim ſuccidat demetatque, illæſis tamen radicibus primis. 2°. Si acrior & magis virulenta primas ipſas pilorum & capillorum radiculas erodat & extirpet. 3°. Si ulcuſcula cutis ipſaſmet glandulas ſeu capitula ovalia, unde pili capillive prodeunt, depaſcantur & funditùs peſſundent. Hinc areæ, ophiaſis, alopecia, capitis calvitium, imò etiam glabrities ſuperciliorum, genarum, menti cæterarumque omnium piloſarum corporis partium; quæ vitia ſunt modò quidem naturâ vel arte reparabilia, ut cùm à primâ causâ dependent; modò verò ex toto immedicabilia, ut cùm à duabus poſtremis inducuntur.

V. Unguiũ vitia & caſus. V. Similiter compertum eſt ungues, qui extremos digitos ornant armantque, è papillis nerveis tendineiſve cutis ſtrictè invicem unitis coaleſcere, mollibus in origine, pulpoſis, & reticulari cutis corpore circumdatis, donec firmitatem adeptæ ſint : Cæteroquin ungues ubi induruerint, accretionis planè neſcios ſolâ harumce radicum molliorum nutritione, quæ limphæ viſcidiori debetur, ſenſim extendi & extrorsùm promitti. Igitur ſi viſcidior illa limpha, cujus appoſitione unguium radices creſcunt & explicantur, ſpiſſitate vel acrimoniâ nimiâ peccet, quas à ſeminio venereo contraxerit, molles & pulpoſas radicum fibras diſtractura, tumefactura, corroſura, exulceratura eſt. Hinc unguium ſcabrities, craſſities; hinc ad unguium radices reduviæ ſive paronychiæ, inflammationes, panaritia, ulcera; hinc demùm eroſis radicibus unguium caſus.

VI. Puſtulæ cutaneæ. VI. Si humor ſebaceus, qui vaſculis ſeu lacunis intra cutem reconditur, ut ſtillatim affuſus epidermida molliat & oblinat, veneno venereo inficiatur, 1°. Inſpiſſabitur, unde conceptacula hærendo dilataturus eſt, & hinc tubercula cutanea, parva, diſcreta, dura, rotunda, parùm faſtigiata. 2°. Acrior fiet, unde ſummum apicem conceptaculorum in tubercula dilatatorum latenter eroſurus eſt, & hinc puſtulæ venereæ ſeu ulcuſcula cutanea, dura, calloſa, circularia, plerumque ſicca & ſine pure, aliquando tamen humida & manantia, ſquamoſa, furfuracea, flava &c. quæ in commiſſuris labiorum, alis naſi, toto capillitio partibuſque omnibus piloſis frequentia ſunt, ubi magis abundant glandulæ ſeu lacunæ ſebaceæ.

§. III.

§. III. MORBI ORIS ET NARIUM.

Humores duos in ore agnoſcimus quibuſcum virus venereum jungi amat; 1°. Mucum ſcilicet viſcoſum, qui in tonſillarum cellulis glanduliſque columellæ & totius lacunaris faucium ſecernitur; 2°. Sebaceum & unguinoſum humorem, qui è glandulis ſeu lacunis gingivarum & palati exudat, & quo lingua & dentes obduci ſolent, niſi detergeantur. In eodem quoque cenſu numerandus in naribus mucus, qui è glandulis membranæ pituitariæ depluit, & internas nares emollit, ſi abundaverit emungendus.

I. Ulcera faucium cum carie oſſium palatinorum.

Proinde I. Mucus faucium, ſi ſeminii conſortium admittat, tum inſpiſſabitur, atque adeo hærendo cellulas glandulaſque quibus continetur, dilataturus eſt, venaſque circumrepentes compreſſurus, unde tonſillarum, columellæ & lacunaris faucium tumor, dolor, phlogoſis, inflammatio cum difficultate deglutiendi; tum acrior fiet, atque adeo rodendo partes eaſdem exulceraturus eſt, unde tonſillarum, columellæ, lacunaris faucium ulcera dyſepulotica, maligna, cacoëthea, phagedænica, quibus palatina oſſa appoſita, quæ tenuia ſunt, carie brevi tentari & abſumi neceſſe eſt, unde hiatus ad nares.

II. Ulcera palati, cum carie fornicis oſſei.

II. Idem dicendum de ſebaceo humore in palati glandulis ſecreto, qui ſemel infectus & ſpiſſior inde fiet, unde hærendo & conceptacula dilatando tubercula dura, diſcreta, rotunda, parùm faſtigiata in palati fornice producturus eſt, inflammatoria modò, modò verò inflammationis expertia; & fiet ſimul acrior, unde ſumma tuberculorum faſtigia eroſurus eſt in ulcera rotunda, dyſepulotica, maligna, quibus oſſeus palati fornix ſuperinductus carie ad nares uſque interdùm perforabitur.

III. Ulcera gingivarum & caſus dentium.

III. Eadem quoque humori ſebaceo gingivarum conveniunt, qui contagio venereo inſpiſſatus ſua conceptacula in tumores grandinoſos induraturus eſt, unde gingivarum tubercula; qui ſimul ex contagio eodem virulentus conceptacula indurata corroſurus eſt, unde aphthæ ſive ulcuſcula gingivarum, ſuppurationes ulceroſæ in extremis gingivis, parulides ſive abſceſſus inter gingivas & radices dentium, ac demùm pure ad tenuem membranam, quæ inſtar perioſtii dentem intra alveolum conveſtit, ſenſim prorepente, dolor, vacillatio, caries, caſus dentium.

IV. Ulcera narium & naſi depreſſio.

IV. Nec diſpar eſt conditio muci narium, qui ſi contagio admiſſo nimiùm inſpiſſetur, glandulas quibus ſecernitur, dilataturus hærendo & ſenſim tumefacturus eſt in ſarcomata polypoſa, calloſa, fungoſa, ulceroſa, carcinomatodea pro diverſâ limphæ nutritiæ qualitate: Si verò nimiam acrimoniam cauſâ eâdem adipiſcatur, eaſdemmet partes rodendo producturus eſt ulcera, phlyctænas & ozænas ſeu exulcerationes malignas, & hinc caries ſpongioſorum oſſium narium, triangularium duorum oſſium naſi, vomeriſque ipſius cui innituntur, unde corruente naſi concameratione & depreſſo acrorhinio, ſimi derepente fient, quibus antè naſus aquilinus fuerat.

V. Sonus naſalis & aphonia.

V. Corroſâ columellâ; oſſiculis palatinis, ſpongioſis narium oſſibus & vomere carie exeſis; depreſſo naſi fornice, neceſſum eſt vias quibus defertur aër qui efflatur, penes amplitudinem variè immutari. Hinc ergo

consequens est variandum quoque vocis tonum, ut ex Musicæ pneumaticæ theoriâ liquet, unde sonus nasalis, vocis raucitas, aphonia &c. quibus singulis symbolam quoque non rarò conferunt inflatio, durities, asperitas, erosio & exulceratio tum tracheæ arteriæ, tum glottidis.

VI. Oris fœtor. VI. Necesse est à spiritu, qui è pulmonibus exspirando educitur, purulenta miasmata non pauca transeundo abripi ex faucibus, gingivis naribusve, si exulceratæ sint, atque inde olidissimum odorem contrahi. Hinc est quòd syphilitici, qui ore vel naribus exulceratis laborant, id oleant,

(a) *Quod siccæ redolet palus lacunæ,*
Quod pressâ piger hircus in capellâ,
Quod bis murice vellus inquinatum,
Quod jejunia Sabbatariorum.

§. IV. DOLORES VENEREI.

Ad contagium venereum quod irrepit, admittendum se facilia præbent tria humorum genera, quæ ut artuum motioni conducant à naturâ comparata sunt, nempe 1°. Mucago muscularis, quâ extima musculorum superficies madet, ut lubrica fiat. 2°. *Synovia* seu articularis mucago, quæ in juncturas instillatur, ne ossium affrictus durior sit. 3°. Mucago periostii, quâ exterior periostii facies oblinitur, ut superjecti musculi liberiùs moveri possint. Hinc ergo deducendi dolores omnes venerei, quibus syphilitici dirum in modum discruciantur.

I. Dolores rheumatici. Nempe I. Si mucago muscularis venereo seminio gravida in conceptaculis hæreat, grandinosos tumores excitatura est, unde cohibito vel retardato sanguinis fluxu dolor rheumaticus, tensivus, pulsativus, cum tumore manifesto & inflammatorio; si verò fluat, sed acrior & virulenta, mordicando & stimulando dolorem illatura est rheumaticum, acrem, pungitivum, cum calore quidem, sed sine inflammatione. Dolores autem istiusmodi hæc aut illa, plura vel pauciora loca occupant, & vagi vel fixi sunt, prout muscularis limpha in his aut illis, pluribusque vél paucioribus locis afficitur, vitiumve quo peccat, permanens est vel mutabile; quæ singula variè variant pro partium conformatione & qualitate, accidentium externorum concursu, & veneni venerei naturâ & indole. Cæterùm ad rheumaticos dolores ischiadici, sicut lumbago, referendi sunt, ut species ad genus, cùm ad musculos ambo pertineant.

II. Dolores arthritici. II. Simili modo si mucagine articulari seu synoviâ, quæ virulenta præ spissitudine hæreat, mucilaginosæ glandulæ unde scaturit, inflentur, & coercito sanguinis circuitu inflammentur, dolor arthriticus advocandus est, tensivus aut pulsativus, cum articuli calore, rubore, inflammatione: Sin verò mucagine eâdem, quæ in juncturas liberè quidem fluat, sed quæ justo acrior sit, ligamenta altè fodicentur, dolor arthriticus inferendus est acer & pungitivus, cum calore quidem, at verò plerumque sine tumore & inflammatione.

III. Do- III. Si verò mucago utraque muscularis & articularis pari vitio laborave-

(a) Martial. *Epigramm.* 4. *Lib.* 4.

rint, hinc ſimultaneus futurus eſt rheumaticorum & arthriticorum dolorum concurſus, unde dolores rheumatico-arthritici, tenſivi, pulſativi, acres, pungitivi, inflammatorii, vel non inflammatorii ex cauſis prædictis. lores rheumatico-arthritici.

IV. Dolores oſteocopi, quibus oſſa frangi videntur, triplici de causâ fiunt. 1°. Si perioſtium ab hærente limphâ, quæ ipſi propria eſt, infletur & præcipiti ſanguinis confluxu inflammetur, unde dolor atrox, tenſivus, aut pulſativus cum calore ſummo. 2°. Si ab effluente limphâ eâdem ſed acriore perioſtium fodicetur & erodatur, unde dolor acer & pungitivus ſed cum calore minùs urente. 3°. Si ab oſſe ſubtùs in exoſtoſem celeriter ſuccreſcente perioſtium vi diſtendatur & diſtrahatur, ut infrà videbimus, unde dolor terebrans. IV. Dolores oſteocopi.

§. V. MORBI OSSIUM.

Succus medullaris, qui oſſibus peculiaris eſt, tenuiſſimis, exiguis & arachnoidæis veſiculis ſecernitur & ſecretus continetur, quæ ſicut ſedem, ſic formam quoque triplicem obtinent; nempe in majoribus oſſium cavitatibus racematim congeſtæ & communi membranâ veſtitæ in candelas veluti ſebaceas compinguntur; in extremis verò eorumdem capitibus in tenues floccos diſtributæ ſingulas cellulas replent, quibus foraminoſa oſſium cavitas pervia eſt; demùm in denſiſſimâ oſſium ſubſtantiâ in fruſtilla minutiſſima diſgregatæ ſpatiola exiguiſſima inter lamellas ſpiſsè interjecta occupant. Cæteroquin natura ſucci medullaris eadem eſt ubique, nempe oleoſa & unguinoſa; uſus idem, oſſa ſcilicet emolliendi ne ariditate diſſiliant; eadem quoque cum fermento venereo affinitas, quo ſolet facilè infici, citiùs tamen ſeriùſve prout conceptacula externæ frigoris injuriæ magis minùſve patent: Itaque frequentiſſimè ſuccus, qui in fruſtillis medullaris ſubſtantiæ lamellis oſſeis interſperſæ, unde exoſtoſes carieſque oſſium duriorum; rariùs, qui in floccis capita oſſium replentibus, unde ankyloſes, carieſque oſſium molliorum; omnium rariſſimè, qui in medullari ſubſtantiâ continetur oſſium majorum cavitates occupante, unde abſceſſus carieſque in internis oſſium cavitatibus.

Sic ergo. I. *Exoſtoſis*, ut Græca vox ſonat, tumor eſt oſſium, qui circumſcripto tubere ſupra confinium partium libellam extrorsùm prominet. I. Exoſtoſis.

Exoſtoſium aliæ ſpuriæ ſunt, quæ ſubmolles prementi digito cedunt aliquantulùm, acriterque dolent, imò etiam interdum lancinant; legitimæ aliæ, quæ duræ & renitentes non cedunt & nullo vel levi dolore ſtipantur.

1°. Compertum quidem eſt iteratâ obſervatione ſpurias induci ſine ullâ oſſis labe, ſolo tumore perioſtii ex causâ ſuprà propoſitâ, *paragrapho præcedente, n.* 4. duri, skirrhodis & quod oſſi ſubjecto ita adhæreat ut continuum eſſe videatur. Hinc ergo patet ratio tum quare exoſtoſes illæ ſubmolles ſint, ut quæ in parte molli fiant; tum quare acriter doleant, imò verò lancinent & carcinomatodes fiant, ut quæ in parte fiant ſenſûs acutiſſimi.

2°. Legitimæ verò ſubdividuntur in duo genera, alterum quidem in quo os tumens in fornicem cavum arcuatur ſubter quem numeroſæ la-

tent cavernulæ lamellis osseis distinctæ, & substantiâ carneâ, firmâ, durâ, cartilagineâ plenæ : Alterum verò, in quo os tumens intus planè solidum est, cæteroque osse candidius instar eboris, neque ullis cellulis, quæ conspicuæ sint suffossum, sed contrà solito durius compactiusque.

Liquet autem ex notâ ossium fabricâ prius legitimarum exostosium genus produci à frustillis medullaris substantiæ, quæ inter lamellas osseas interjiciuntur, si nempe succo medullari spisso, viscido, virulento ita pedetentim turgeant, ut angusta spatiola, in quibus recondita sunt, in ampliores cavernulas dilatent, extimamque ossis superficiem in fornicem attollant.

Hinc ergo planum est 1°. Cellulas, quibus in hoc exostosium genere ossa tumida multifora sunt, nihil aliud esse præter spatiola, quæ interjecta inter lamellas osseas frustilla medullaris substantiæ recondunt, sed jam plus æquo ampliata, distenta, dilatata.

2°. Substantiâ carnis æmulâ, imò plerumque carne duriore, quâ cellulæ replentur, frustilla ipsamet repræsentari medullaris substantiæ, sed præternaturali accretione mole aucta & indurata.

3°. Exostoses hujusce generis dolere quidem, ut in quibus lædatur pars sensu prædita, sed plerumque dolere leniùs quàm quæ spuriæ sunt, quoniam pars quæ læsa est, obtusiore sensu pollet, quàm periostium.

4°. Contrà verò atrociter quandoque dolere, imò etiam interdum lancinare, si substantia skirrhodes cartilaginis vel carnis æmula, quâ cellulæ opplentur, in carcinoma occultum abeat, ut potest variis de causis accidere, quæ repetantur ex *Cap. 6. §. 3. Lib. III.*

Alterum exostosium legitimarum genus fit uberiore nutrimento certæ ossis parti ideo apposito, quòd ibi lamellæ osseæ sero medullâve aquosiore emollitæ vel acriore semi-erosæ, limphæ nutritiæ appulsui faciliùs cedant. Siquidem notum est limphæ nutritiæ ad partem quamvis accessum cæteris paribus in eadem ratione augeri, quâ minuitur partis ipsius resistentia ad ulteriorem dilatationem, seu quod idem est, quâ crescit partis mollities. Itaque si succus medullaris, qui distillat à frustillis medullaris substantiæ ossibus interspersæ, acrior sit & corrosivus in certo loco, aut si à periostio, in quo limpha stagnat, serum acrius subjecto ossi infundatur, emollitione aut tacitâ & latente lamellarum ossearum erosione, locus fiet nimiæ earumdem nutritioni à limphâ uberiùs accedente, adeoque præternaturali accretioni in exostosem verè osseam & planè solidam.

Hinc facile est colligere exostoses istius generis dolore vacare, cùm pars ipsa affecta sensu careat, periostium verò quod ossi superextensum eâdem proportione expandi necessum est, quâ os ipsum mole excrescit, ita gradariâ lentissimâque expansione distrahatur, ut inde nullus dolor excitari possit.

Cæterùm licet æqualis similisque succi medullaris infectio in ossibus singulis supponatur, tamen quædam futura sunt ossa, & in iisdem ossibus loca quædam, quæ cæteris citiùs tentabuntur exostosi, 1°. Nempe quæcunque frigori externo magis objecta sunt, & in quibus proinde inspissationi, quam medulla à veneno jam habet, accedit & altera quæ frigori debetur. Inde est quòd exostoses frequentissimæ sint in dorso utriusque ti-

biæ, & in oſſe frontali ſive coronali, in ulnâ & extremo cubito &c. quandoquidem ea oſſium loca ſolâ cute conteguntur. 2°. Quæcunque ictu vel caſu contunduntur, quoniam violento lamellarum oſſearum attritu decubitus medullæ virulentæ in affectâ parte procuratur, unde cita labes inferenda eſt oſſis integritati.

II Hyperoſtoſis.

II. *Hyperoſtoſis*, ut vox Græcè ſignificat, tumor eſt oſſium ſpongioſorum, quæ ita inflantur, ut pars altera alteram non ſuperemineat, ut in exoſtoſi, ſed omnes tumorem æquè participent.

Ea autem tumoris ſpecies oſſibus accidit in lue venereâ causâ triplici; 1°. Quia cellulæ oſſeæ ſingulæ, quibus oſſa ſpongioſa conſtant, à contentis floccis medullaris ſubſtantiæ, ſtagnante ſucco medullari ſpiſſiore & virulento nimiùm turgentibus, extrorſum impenſiùs dilatantur: 2°. Quia cellulæ ipſæmet ab inſtillato acriore ſucco medullari ſemi-exeſæ nutrimento, quod accedit, faciliùs inde cedunt, adeoque in craſſiorem molem ſenſim accreſcunt: 3°. Demùm quia ſimultaneo utriuſque prioris cauſæ concurſu cellulæ oſſeæ à turgeſcentibus floccis medullaris ſubſtantiæ vi dilatantur, & ab acriore ſucco medullari emollitæ uberiùs ſimul nutriuntur. In primo caſu mole augentur medullaris ſubſtantiæ flocci, & ideo quidem cellulæ ampliantur, parietes verò cellularum exiliores fiunt. In altero neque cellulæ neque flocci majores fiunt, ſed cellularum parietes in craſſitudinem majorem excreſcunt. Demùm in tertio, qui frequentiſſimus occurrit, pari paſſu flocci mole creſcunt, ampliantur cellulæ & cellularum parietes craſſeſcunt.

Hinc ergo ſequitur 1°. Capita oſſium, quibus articuli conſtant, hyperoſtoſi ſæpenumerò in lue venereâ tumefacienda eſſe, quoniam oſſium capita omnia ſunt è genere oſſium ſpongioſorum.

2°. Inter cætera oſſa ſpongioſa oſſiumve capita, tum ea hyperoſtoſi maximè obnoxia eſſe, quæ carne pauciſſimâ contecta citiſſimè frigeſiunt, ut claviculæ, coſtæ, coxendices, & oſſa quæ pedum, genuum, ulnarum &c. articulos conſtituunt, tum ea quorum textura ictu, caſu, contuſione debilitata fuit.

3°. Oſſa ſpongioſa oſſiumve capita hyperoſtoſi tumefieri non poſſe, quin perioſtium, muſculi & ligamenta, quibus circumdata ſunt, dolorificè diſtrahantur, magis minùſve prout accretio oſſium celerior tardiorve futura eſt, unde dolores rheumatiſmum vel arthritidem mentientes.

4°. Hyperoſtoſes in totâ capitum oſſeorum mole raró & vix unquam æquabiles eſſe & uniformes, ſed plerumque variè gibbas & anomalè inæquales, prout inæqualis eſt eorumdem oſſium denſitas firmitaſque in diverſis locis. Hinc variæ corporis deformationes, artuumve ankyloſes; unde gibboſi, ſcambi, vari, valgi, ſcauri &c.

III. Vitia varia medullæ oſſium.

III. Medullarem ſubſtantiam, quæ in oſſium majorum meditullio latet, iiſdem morbis affici poſſe à veneno venereo, quibus cæteræ partes molles afficiuntur, liquet ex ejuſdem ſtructurâ, quæ cæterarum partium mollium ſtructuræ compar ex veſiculis membraneis, nervis, arteriis, veniſque perinde componitur. Morbis verò iiſdem reipsâ affici liquet experientiâ, (*a*) quâ compertum eſt medullarem oſſium majorum ſubſtantiam

(*a*) Joan. Ch. Heyne. *Tentam. Medico-Chirurg. De præcipuis oſſium morbis.* §. 29.

ipſam quoque veneno venereo corrumpi, tardiùs quidem quàm cæteras medullæ portiones, quia intimiùs recondita ab externis injuriis magis tuta eſt, quibus contagii venerei ferocia ſolet intendi; cæteroquin totuplici vitio modove: Nunc enim veſiculis, quibus componitur, medullari ſucco turgentibus quem acidius virus in ſebum inſpiſſat, duram inde & ſκirrhoden firmitatem acquirit, in carcinoma tandem aliquando degeneraturam niſi virulentiæ occurratur: Nunc verò veſiculis iiſdem ſpiſſiore ſucco plenis & acriore ſtimulatis, unde naturalis ſanguinis circuitus derepente intercipitur, inflammatoriam phlogoſim vel phlegmonem contrahit, niſi reſolvatur in abſceſſum citò abituram: Nunc demùm eroſis ſenſim veſiculis iiſdem à ſucco medullari, qui ſeminii acrioris conſortio corroſivam facultatem nactus eſt, ulcere maligno & eſthiomeno corroditur.

Hinc conſequens eſt 1°. Dolores in oſſium meditullio excitandos eſſe quoties medulla corrumpitur, cùm certis conſtet experimentis (*a*) medullarem ſubſtantiam ſenſu pollere; & illos proinde verè oſteocopos fore, tantò quidem graviores vel minùs graves, quantò nerveæ fibrillæ medullari ſubſtantiæ intextæ magis minùſve tenſæ erunt, aut contento ſucco validiùs vel ignaviùs ſtimulabuntur.

2°. Ab appoſitâ medullâ malè affectâ ſenſim ita vitiandam eſſe concavam oſſium ſuperficiem, quæ contigua eſt, virulentiâ ſucci quem inde imbibit, ut quemadmodum jam explicatum eſt *n°*. 1. *hujuſce paragrahi* exoſtoſis hinc inferenda ſit, in interiore quidem oſſis facie ſubſiſtens, ſi vitium leve ſit, ad exteriorem verò extenſa, ſi vitium gravius extrorſum prorepat; modò univerſalis & toti oſſis longitudini æqualis, ſi tota medulla corrumpatur; particularis modò, & quæ ambitu annullari oſſis peripheriam cingat, ſi definita tantùm medullæ pars vitietur.

3°. Ichore, pure aut ſanie, quæ à corruptâ medullâ depluunt, ſi ſemel abſceſſerit aut ulceroſa ſit, inferius oſſis caput, quod ſpongioſum eſt, in ſimilis labis conſortium brevi deducendum eſſe, unde capitis illius hyperoſtoſis, ankyloſis, apoſtema, caries &c.

IV. Caries oſſium.

IV. In ſyphiliticis oſſa carie frequenter infeſtantur, ideo quòd acrior & virulenta limpha medullave, quæ in oſſium ſubſtantiam altè imbibitur in exoſtoſi, hyperoſtoſi, & perioſtii medullæve interioris vitiis, lamellarum oſſearum nexum ita relaxet, ſuperficiem ita rodat, ſoliditatem ita peſſundet, ut oſſa cribri inſtar foraminulenta, multifariam eroſa, & ſoluto partium nexu ruinoſâ carie tandem corruant & dilabantur.

Hinc ſequitur 1°. Oſſium cariem feminio venereo inductam dolorem quidem illaturam eſſe acrem & urentem, ſi gemina cauſa concurrat, nempe ſi ſedem habeat in parte oſſis molli & ſpongioſâ, ubi abundet medullaris ſubſtantia cui ſenſus ineſt; & ſi tanta ſit humoris rodentis virulentia, ut unà cum lamellis oſſeis celeri efficaciâ erodantur fruſtilla medullaria, vaſa quæ ad oſſa penetrant, perioſtii appendices &c. quæ inter lamellas interjecta ſunt, & quæ ſenſu pollent. Contrà ſecùs nullo dolore manifeſtam fore ſi fiat in parte oſſis duriore & denſiore, ubi partes ſenſu prædıtæ pauciſſimæ ſunt; aut ſi ab humore ignaviùs, debiliùs, tardiùs erodente producatur.

(*a*) Mémoires de l'Académie Royale des Sciences, *année* 1700.

2°. Offa cariofa quandoque manatura effe ichore fœtidiffimo ex concurfu caufæ geminæ, fcilicet fi quæ carie tentantur molliora fint & fpongiofa, adeoque pluribus vafis fanguiferis vel limphaticis abundent; & fi fanguis liquidior ferofiorque limpham uberiorem fuggerat: Contrà verò quandoque ficca fore caufæ alterutrius defectu, fcilicet fi offa quæ cariem fentiunt duriora fint, in quibus vafa fint pauciora; aut fi fanguis fpiffior ficciorque limpham parciorem fuppeditet.

3°. Cæterùm cariem qualemcumque modò univerfalem fore & in toto offe, fi antecedens vitium generale; modò verò particularem & in peculiari offis loco, fi vitium particulare fuerit: Modò externam & fuperficiariam, fi externa tantùm pars offis ab exoftofi exteriore, vel perioftii inflammatione; modò internam, fi interior offis cavitas ab induratâ vel putrefcente medullâ labefiat; modo demùm internam fimul & externam & totam offis foliditatem peffundaturam, fi exterior caries cum interiore in eodem loco concurrat, vel quod frequentius eft, fi interior ad exteriorem ufque offis faciem, aut exterior ad interiorem ufque offis cavitatem extendatur: Denique modò aream circularem occupaturam effe, fi exoftofi vel ulceri circulari fuccedat; modò verò annulari ambitu offis peripheriam labefacturam, fi à vitio medullaris fubftantiæ dependeat, quod ad contiguam offis continentis circumferentiam traducatur.

4°. Tandem in omni offium carie lamellarum offearum nexum & firmitatem peffundandam effe, tantò quidem magis quantò altior futura eft latiorve caries; omnium verò maximè fi totam offis peripheriam annulari ambitu occupet. Hinc eft quòd in fyphiliticis offa cariofa tam fragilia effe foleant, ut fæpenumerò in fragmenta diffiliant & diffringantur ictu minimo aut faltem nifu leviffimo, potiffimùm fi caries annularis totam offis peripheriam ambiat.

V. Ofteofarcofis eft lenta & tacita offium emollitio, quâ cartilagineam, imò etiam carneam naturam adipifci videntur. V. Ofteofarcofis.

Poteft ea labes ab aliis etiam caufis offibus induci, quarum hîc non fatagimus, fed producitur frequentiffimè venereâ virulentiâ, ut teftantur exempla, quæ proftant apud Scriptores Obfervationum Medicarum, quâ de re confule Joannem Fernelium, *De abditis rerum caufis, Lib.* 2. *cap.* 9. Jacobum Hollerium, *Obferv. rarar. Obferv.* 7. Petrum à Caftro, *in Ephemerid. Acad. Natur. Curiofor. German. ann.* 1. *Obfervation.* 37. Danielem Prottenium, *Actorum Hafnienf. volum.* 3. *Obfervat.* 24. Georgium Hieronym. Welfchium, *in Obfervat. Medic. Obfervat.* 82. Dominicum Gagliardi, Romæ Profefforem Anatomicum, *Anatom. offium Part.* 2. *Obfervat.* 3. Ludovicum Petit, Chirurgum Parifienfem, *Maladies des os, Tom.* 2. *Chap.* 17.

Contingit autem offa eo pacto emollefcere, quotiefcunque humor virulentus, quo imbuuntur, folito quidem acrior, mitior tamen quàm in carie, tacitè diffolvit quicquid duri, folidi, ac verè offei ineft offibus, cæteras verò partes illæfas dimittit tendineas, membranofas, veficulofas & vafculofas quæ interpofitæ funt; pari modo ac folent ferrum & æs ab aquâ ftygiâ penitùs diffolvi, quâ tamen mollior cera ne quidem attingitur. Sic enim partes illæ ab injuriâ tutæ & fui juris jam factæ jugi fanguinis illapfu

per vaſa integra nutriri; perenni ſpirituum per nervos illibatos influxu viviſcere; mollem diſſolutorum oſſium paſtam depſere, ſtringere, conformare; uno verbo cartilaginis, imò carnis formam induere & ſpeciem ſatis aptè repræſentare debent.

Hinc ſequitur 1°. Oſteoſarcoſim modò doloris expertem fore, ſi mollioribus partibus quæ in oſſe latent, & quæ ſolæ ſenſu gaudent, nulla fiat injuria ab humore virulento benigniore; modò verò dolorem comitem habituram eſſe, ſi humor idem malignior & magis corroſivus molliores illas partes acriùs ſtimulet, vellicet, erodat.

2°. Oſſa ſemel emollita tonicæ muſculorum ambientium contractioni, ſuperincumbentis reliqui corporis gravitationi, & cauſarum externarum energiæ facilè ceſſura eſſe, unde multiplices deformationes partium, artuumve decurtationes, qui tunc ſtatumine carent. Sic refert Prottenius ægrotum, de quo loquitur *loco ſuprà laudato* annos 26. natum, in quo oſſa cerea erant & flexilia, ad ſtaturam infantis triennis decreviſſe. Sic ipſe olim Toloſæ vidi in noſocomio puellam, cujus oſſa emollita & quaſi cerea ita ſenſim decurtata fuerunt ante obitum, ut corpus longitudine tres pedes vix æquaret.

3°. Oſſa, quæ in carneam naturam deſciverunt, morbis omnibus, qui partium mollium proprii ſunt, obnoxia fore, ac proinde inflammationi, dolori, ſuppurationi, apoſtemati, carcinomati, gangrænæ &c. quâ de re adeas ſi lubeat, Antonium Benivenium, *De abditis nonnullis ac mirandis morborum & curationum Cauſis*, *cap.* 79. Alexandrum Benedictum, *Anatomices Lib.* 1. *cap.* 6. Joannem Langium, *Medicinalium Epiſtolarum Lib.* 1. *Epiſtola* 42. Hieronymum Montuum, *Tom.* 3. *Anaſceves*, *cap.* 54. Thomam Bartholinum, *Ephemerid. Academiæ Naturæ Curioſor. Germaniæ*, *Decur.* 1. *ann.* 1. *Obſervation.* 38. Alhardum Hermannum Cummium *Ibid. Decuriâ* 1. *ann.* 3. *Obſervat.* 112.

§. VI. TUMORES GLANDULOSI ET LIMPHATICI.

Limpha humor eſt toti corpori communis & alter à ſanguine. A corde in partes defertur ipſiſmet arteriis, ſed ab extremis illarum finibus ſecedit ut partibus infundatur & inſtilletur. Hinc redit venis peculiaribus, numeroſiſſimis, tenuiſſimis, pellucidis, arachnoide tunicâ veſtitis, multiplici valvularum apparatu diſtinctis in brevia internodia, non uno continuoque ductu progredientibus cæterorum vaſorum ritu, ſed per intervalla ſæpiùs repetita in glandulas conglobatas ſive limphaticas deſinentibus, quò velut in ſucceſſiva diverticula limpham convehunt ad deſtinatos uſus, donec tandem ſuperatis remoris omnibus in ſubclaviam ſiniſtri lateris confluat cæteroſque majores venarum ramos prope cor, cum ſanguine iterùm commiſcenda. Cæterùm cùm limpha naturâ ſubpinguis & viſcida ſit, ideo cum ſeminio venereo quod ſecum devehit in ſyphiliticis, ſatis aptè conſentit, ut debeat conſortii damna frequenter experiri.

I. Tumores variarum glan- Proinde I. Si limpha ſeminio morboſo contaminetur, ſtagnatura eſt in variis glandulis conglobatis, tum quia ſpiſſior moras nectet in glandularum anfractibus, tum quia acrior glandulas validiùs ſtimulando ad ſyſtalticam

ticam contractionem adiget, quâ via præcludetur. Hinc ergo futurum est ut glandulæ limphaticæ in collo, axillis, inguinibus, mesenterio &c. stagnante & inspissatâ limphâ turgidæ indurescant in tumores circumscriptos, rotundos, glandulosos, strumosos vel strumosis simillimos, majores minoresve, racematim vel catenatim congestos, duros & adhærentes, vel submolles & mobiles, qui modò in skirrhos & carcinomata, modò verò in abscessus & ulcera abituri sunt, si negligantur. dularum strumosi, skirrhosi, gummatosi, carcinomatodes &c.

II. Si limpha à seminio venereo viscidior in quibusdam limphaticorum vasorum ramis seu ramorum internodiis iisdem de causis congeratur, futurum ut rami quidem seu internodia collectâ limphâ turgentia in tumores novos & inassuetos dilatentur; tunica verò arachnoides quâ vestiuntur, simul fiat crassior & in densam cystidem paulatim abeat ob largiùs appositam limpham nutritiam, quæ pressione retinebitur. Hinc ergo gummata sive tumores cystide conclusi, qui prout collecta materies colore & spissitudine ad mellis, pultis, aut sebi consistentiam & similitudinem accesserit, meliceride, atheromata, aut steatomata dici solent. II. Melicerides, atheromata, steatomata.

III. Quòd si pari de causâ limpha virulenta hæreat intra contextum tendinearum partium quas nutrit, tum morâ tum calore densiùs coacta & constipata constitutura est tubercula varia, globosa, dura, renitentia, supra partis libellam extuberantia. Hinc in periostio nodi, in ligamentis artuum tophi, in nervis tendinibusque ganglia. III. Nodi, tophi, ganglia.

§. VII. OCULORUM MORBI.

In oculis partibusve, quæ ad oculos pertinent, prostant humores numero multi & usu varii, quibuscum virus venereum consortium multifariam inire solet: Nempe 1°. Humor ille viscidus & sebaceus, qui à palpebrarum margine exsudat, quo palpebrarum oræ obliniuntur, qui dum copiâ aut acritate peccat *lippitudo* dicitur: 2°. Humor pinguis & sebaceus qui paucus prodit è glandulâ in majore oculi cantho obviâ & falsò lacrymali dictâ; 3°. Humor limphatico-pituitosus, qui ex externâ totâ conjunctivæ & corneæ facie guttatim & insconspicuè exprimitur, ut oculi bulbus jugiter lubrefiat. 4°. Lacrymalis humor, qui à glandulâ lacrymali in superiore orbitæ parte sitâ plerumque raris, aliquando crebris guttis depluit: 5°. Demùm humores illi limphatici naturâ proximè congeneres, quibus vitreus, crystallinus & aqueus humores debentur.

Itaque I. Si lemosus palpebrarum humor veneno venereo acidiore inspissetur, in suis lacunis stagnaturus est, quas in dura, renitentia, rotunda vel ovata tubercula, palpebrarum margini adsita dilataturus est, & hinc chalazia, grandines, hordeola palpebrarum. Si verò acriore veneno corrosivam facultatem adipiscatur, emissaria rodendo ulcuscula seu pustulas ulcerosas oræ palpebrarum illaturus est, & hinc palpebrarum inflammatio, lippitudo, densitas, asperitas, callositas, trachoma, sycosis &c. I Palpebrarum inflammatio, lippitudo, trachoma, sycosis.

II. Pari modo si sebaceus humor glandulæ, quæ in majori oculi cantho obvia est, seminio venereo inficiatur, hinc quidem præ spissitudine stagnando sua conceptacula dilataturus est, unde glandulæ inflatio & phlogosis: Hinc verò præ acrimoniâ rodendo varia ulcuscula ibidem excita- II. Encanthis, unguis sive pterygium.

turus eſt, unde glandulæ ejuſdem exulceratio. Utroque nomine ea glandula, ſi malum protrahatur, inſpiſſatâ limphâ nutritiâ nimiùm excreſcens ad pupillam ſenſim exporrigenda & præter fœdam deformitatem viſui non parùm offectura, unde encanthis, unguis ſive pterygium.

III. Epiphora, ophthalmia.

III. Similiter ſi humor ſubviſcidus & pituitoſus, qui è vaſculoſis conjunctivæ lacunis erumpit, veneno inquinetur, ſpiſſitudine quidem emiſſaria dilataturus eſt in tubercula miliaria, dura, renitentia, conferta, quæ ſanguinis vias anguſtando inflammationi locum datura ſunt, unde Epiphora & Ophthalmia: Acritate verò ſummum tuberculorum apicem eroſurus in ulcuſcula minutiſſima, phlyctænoidea, phagedænica, unde ophthalmia ulceroſa omnium contumaciſſima.

IV. Albugines, phlyctænæ, ſtaphylomata.

IV. Nec diſpari modo humor viſcidus congener, qui è lacunis corneæ emanat, veneno ſimili infectus, ſi ſpiſſior lentè hæreat, emiſſaria ita oppleturus eſt, ut opacitatem vel tota cornea vel varia corneæ puncta contractura ſint, unde leucomata, albugines, ſive nubeculæ: Si verò copioſiùs celeriùſque ſtagnet, emiſſaria eadem ita inflaturus, ut ſingula faſtigianda ſint in tubercula minutiſſima ſeu miliares papulas cum levi phlogoſi & uredinis ſenſu, unde phlyctænæ corneæ: Demùm ſi acrior papulas eaſdem ſenſim ulteriùs erodat, puſtulas totidem circulares, cavas, phagedænicas producturus eſt, quæ in ulcera maligna & cacoethea, imò in ſtaphylomata non rarò deſituræ ſunt, niſi medicina citò paretur.

V. Fatendum ſanè lacrymalem quoque humorem recenſitis palpebrarum, adnatæ & corneæ vitiis ſymbolam nec efficacem collaturum eſſe, quotieſcunque ſeminio venereo gravidus futurus eſt, ut qui partes illas madefaciat perpetuò, atque adeò noxam eiſdem inferre tantò magis valeat. At verò experientiâ conſtat lacrymalem humorem cæteris humoribus, de quibus hactenus, & tardiùs & minùs infici venereo ſeminio, quoniam cùm tenuior ſit ſeroſiorque, contagii viſcidioris miſcelam pertinaciùs reſpuit & refugit.

VI. Fiſtula lacrymalis ſive ægilops.

VI. Si puris acrioris particulæ ab eroſis, ſuppuratis, ulceroſis palpebris, adnatâ, corneâ decerptæ unà cum lacrymali fluido in ſaccum naſalem deferantur, internam ſacci faciem brevi eroſuræ ſunt, unde fiſtula lacrymalis ſive ægilops. Poteſt tamen morbus idem aliis quoque cauſis & ſine prævio oculorum ulcere inferri, nempe papulâ venereâ intra ſacci naſalis cavitatem enatâ, quæ ſuppuretur; exoſtoſe oſſium naſi, quæ ſaccum comprimendo lacrymarum ſtagnationi & putreſcentiæ anſam præbeat; carie oſſis unguis à fomite venereo, quæ ſuperjectum ſaccum naſalem exulceret &c.

VII. Hæmalops, inflammatio interna, hypopyon.

VII. Si virus ad humorem vitreum, cryſtallinum aqueumve penetraverit, & acidius ſit, præternaturalem illorum humorum inſpiſſationem inducturum eſt, unde glaucoma, ſuffuſio ſeu barbaris *cataracta*, aut inanis villorum in aëre volitantium ſpecies: Si verò acrius, eorumdem humorum vaſa tunicaſque multifariam exulceraturum, unde ſuggillatio ſive hæmalops, inflammatio ſeu ophthalmia interna, abſceſſus, hypopyon, totius oculi ſuppuratio &c.

VIII Gutta ſerena, cæcitaſque.

VIII. Demùm in ſyphilide haud raròò accidit viſûs imminutio, cæcitaſque à nervorum opticorum paralyſi, quæ barbaris *Gutta* ſeu *Fluxio ſerena* ideò dicitur, quòd in oculis omnia ſint perſpicua & pellucida. Porrò

autem contingit in ſyphilide nervos opticos ideo reſolvi, vel quòd obſtruantur ſpiritibus veneno inſpiſſatis, quod rarius eſt, vel quòd comprimantur arteriolis interſperſis, quæ ſanguine ſpiſſiore turgent; nodis gangliiſve obortis in tunicâ quâ veſtiuntur; aut exoſtoſibus quæ foramini oſſeo, quà tranſeunt, innaſcuntur; quæ frequentiora ſunt.

§. VIII. MORBI AURIUM.

Cerumen aurium in alveario ſeu meatu auditorio ſecretum unicus humor eſt, qui auribus peculiaris ſit. Etſi ſulfureum ſit & mellis inſtar viſcidum, quo nomine cum veneno venereo congener eſſe videtur, ideo tamen cæteris corporis fluidis & rariùs & tardiùs infici ſolet, quippe quòd acidi venerei conſortium vel refugiat vel hebetet innato amarore. Inficitur tamen quandoque & hinc *prior* claſſis morborum venereorum, qui auribus proprii ſunt.

Præterea oſſea interioris auris clauſtra, variaque oſſicula ibi latentia exoſtoſes, hyperoſtoſes & caries à ſyphilide experiuntur, perinde ac cætera oſſa, imò etiam frequentiùs, ſaltem ſi ulcuſcula venerea fauces vel tonſillas infeſtent, propterea quòd exſpirati aëris pars tubis Euſtachianis ſeu aquæ-ductibus in cavitates tympani deducta illuc unà ſecum deferat non pauca virulenta miaſmata, quæ ab ulceroſis locis abripit tranſeundo, & hinc claſſis *altera* morborum venereorum, qui ad aures pertinent.

Itaque I. Cerumen aurium, ſi quando contagium conceperit, inde quidem ſolito ſpiſſius, ſtagnaturum eſt in ſecretoriis lacunis, tantâ copiâ ut dilatatis conceptaculis compreſſiſque idcirco venis juxtà repentibus phlogoſis, inflammatio, dolor in meatu auditorio excitanda ſint, in abſceſſum non raro abitura: Inde verò ſolito acrius internam meatûs ejuſdem cavitatem ita eroſurum, ut fiſſuris, rhagadibus, ulcuſculis multifariam defœdetur in herpetes malignos, imò etiam in ulcera cacoëthea ſæpè degeneraturis. Hinc ergo alterutro nomine ab auribus fluxura ſunt pus, ichor, ſanies &c.

I. Fiſſuræ, herpetes, ulcuſcula in meatu auditorio.

II. Oſſa internæ auris præter generales cauſas exoſtoſeos & hyperoſtoſeos, quas cum cæteris corporis oſſibus communes habent, patent etiam cauſis aliis peculiaribus, videlicet tetris halitibus qui à faucibus ulceroſis per tubas Euſtachianas ſeu aquæ-ductus in aurem internam penetrant inter exſpirandum, & qui oſſa obvia miaſmatis virulentis, quibus gravidi ſunt malè afficiunt. Hinc ergo ſyphiliticis ſæpè adfuturæ ſunt exoſtoſes in fornice oſſeo tympani, ſinûs maſtoidis, labyrinthi &c. vel hyperoſtoſes quatuor oſſiculorum auditioni inſervientium, incudis, mallei, ſtapedis & oſſis orbicularis.

II. Exoſtoſes vel hyperoſtoſes oſſiculorum auditioni inſervientiũ.

III. Ea oſſa exoſtoſi vel hyperoſtoſi tumefacta à virulentâ limphâ, quâ imbuuntur, ſenſim erodenda ſunt & tacitâ carie exedenda ex cauſis ſuprà allatis §. *V. n. IV.* Hinc ergo futurum eſt tum ut pus ſeu potiùs ichor fœtidum & graveolens à carioſis oſſibus defluat in tympanum, & erosâ membranâ tympani è meatu auditorio ſtillatim ſcaturiat; tum etiam ut unà cum pure non raro prodeant oſſicula integra, quæ auditioni conducunt vel ſaltem eorumdem fragmina, aut varia oſſea ramenta à fornice internæ auris eroſione decidua.

III. Ulcera in aure internâ.

IV. Sibilus, murmur, tinnitus.

IV. Sanguis in syphilide sæpè stagnat in encephalo lentore nimio, ut infrà videbimus §. *IX. n°.* 1. ubi de capitis gravitate. Hinc ergo necessum est sanguinem recto itinere retardatum in laterales arterias divertere, quæ à carotidibus ortæ auri internæ prospiciunt; singulos earum ramos per auris interiora perreptantes & nervis acousticis appositos impensiùs dilatare; motûsque, quo saliunt, vehementiam adeo intendere, ut in nervos acousticos validè arietando inassuetâ succussione eamdem in aure impressionem producant, quæ à motu aëris tremulo solet excitari, cùm sonus percipitur. Hinc falsa & importuna soni auditio, qui pro variâ nervorum tensione & vibratilitate, aut frequentiore vel rariore arteriarum pulsu, modò continuus & acutus futurus est, & *sibilus*, modò continuus sed gravis, & *murmur*, modò demùm interruptus & intermittens, & *tinnitus* appellatur.

V. Baryecoia & surditas.

V. Denique baryecoia sive gravitas auditûs, imò etiam surditas quandoque contingit ex lue venereâ, seu quòd ossicula carie exesa jam perierint, vel saltem hyperostosi tumefacta solitis muniis imparia sint; seu quòd acoustici nervi crassioribus spiritibus obstruantur, vel comprimantur arteriis nimiùm turgentibus, nodis aut gangliis juxtà enatis, exostosibus ossium per quæ transeunt &c. quâ de re vide quæ suprà dicta sunt de cæcitate *paragrapho præcedente*, *n°. VIII.*

§. IX. LÆSIONES FUNCTIONUM.

Cætera quæ supersunt breviùs perstringemus, & ne totam pathologiam compilasse videamur, læsæ cujuscumque functionis causam tantùm indicabimus. Curabimus tamen ne fiamus obscuri, dum breves esse laborabimus, à quo proposito ideo confidentiùs speramus non aberraturos esse, quòd mox dicta dicendis haud parùm lucis afferant, utpote quæ utraque perinde dependeant à simili efficaciâ veneni ejusdem, quod humores quosvis limphaticos & vitiosâ spissitate, & acrimoniâ corrosivâ simul impertiat & pervertat.

I. Læsio functionũ animalium, unde?

Itaque I. Functiones animales seu functiones illæ, quæ exercentur ope organorum in capite latentium, lædi possunt in lue venereâ multiplici de causâ. 1°. Tumoribus præternaturam genitis, exostosi vel carie alterutrius tabulati ossium quæ superiorem vel inferiorem cranii partem componunt; nodis gangliisve pericranii aut meningum; hydatidibus vel tuberculis plexuum choroidæorum; skirrho glandulæ pituitariæ, quæ insidet ephippio; apostemate vel tumore gummatoso in encephalo &c. 2°. Hæmostasiâ, seu sanguinis stagnatione & hærentiâ, sive fiat solâ sanguinis spissitudine, vel recensitis obicibus sanguinis fluxum retardantibus. 3°. Vitiosâ spirituum animalium crassitie, unde & parciùs secernuntur & fluunt lentiùs in partes.

1. Capitis gravitas.

Hinc 1°. Capitis gravitas sive καρηβαρία, si sanguis stagnet & hæreat in toto encephalo.

2. Clavus & ovum.

2°. Clavus & ovum, si exostosis cariesve partem ossis cujusdam occupet; si nodus in pericranio, si tubercula vel pustulæ adsint in quâdam meningis parte; si quod alicubi lateat apostema; si sanguis solâ spissitudine hæreat in loco quodam, aut acriorem limpham dimittat.

3°. Hemicrania ab iiſdem cauſis, ſed quæ latiorem capitis partem obſideant, ac plerumque dimidiam. 3. Hemicrania.

4°. Cephalæa ſeu cephalalgia, *gravativa* quidem aut *pulſativa*, ſi arteriæ meningum ſanguine hærente turgidæ cerebrum ſubjectum dilatatione premant, vel pulſu validiore membranas quatiant; *pungitiva* verò & *mordicans*, ſi acriore ſero eòdem effuſo meninges dolorificè ſtimulentur. 4. Cephalæa.

5°. Vertigo, *ſimplex* quidem ſi ſanguis à cerebro propter hæmoſtaſiam præcluſus in oculos copioſiùs fluat per arterias collaterales, & arteriolarum retinæ intextarum pulſatorium motum ita intendat, ut inde fibrillæ nerveæ juxtà ſitæ motu tremulo ſuccutiantur; *tenebricoſa* verò, ſi fibrillæ eædem præ compreſſione nimiâ ſpiritibus admittendis impares fiant. 5. Vertigo.

6°. Spaſmus, ſi quæ arteriæ cerebri ſanguine nimiùm turgidæ validiùs pulſent, ſpirituſque in nervos obvios majore ſed continuo impetu propellant: *Motus* verò *ſpaſmodici*, ſi ex variabili variarum arteriarum turgeſcentiâ variabilis quoque ſit earumdem arteriarum pulſus, unde ſpiritus ad has illaſve partes variè amandentur. 6. Spaſmus.

7°. Epilepſia, ſi ea accidat hæmoſtaſia in encephalo, quâ fibræ quidem interni ſenſorii compreſſione cerebri relaxentur, unde ἀναισθησία; ſed quâ tamen ſpirituum ſecretio permittatur naturali fermè compar, qui arteriarum turgentium pulſu in nervos præter naturam agantur, unde ſpaſmus vel motus ſpaſmodicus. 7. Epilepſia.

8°. Paralyſis, ſi mollia nervorum principia vel infarciantur lymphâ, cui devehendæ vacant, & quæ ſpiritus animales conſtituit; vel exoſtoſibus, nodis, gangliis, vaſiſve ſanguiferis nimiùm turgentibus ita comprimantur, ut ſpiritus influxuros nequeant admittere. Tertiam enim cauſam, cui paralyſis ſolet interdùm adſcribi, concidentiam ſcilicet nervorum, qui collapſu parietum molliorum impervii fiant, locum in ſyphiliticis nullum habere ideo cenſemus, quòd ea ſit ſeminii venerei indoles, non quæ partes emollire & relaxare poſſit, ſed è contrà quæ eaſdem denſet, aſtringat, induret. 8. Paralyſis.

9°. Artuum ſuſpenſorum tremor, quem ſpecie geminum diſtinguendum eſſe arbitramur, alterum in quo pars quæ tremori obnoxia eſt, viribus ſuis deſtituitur; alterum, in quo pars affecta pollet robore nativo. Fit ille quoties ſpiritus per nervos allatis de cauſis ſemi-occluſos æquo parciùs influunt, quàm ut adversùs ſuſpenſorum artuum pondus contraniti valeant; ac proinde causâ cæteroquin congener, gradu tantùm differt à paralyſi quâcum plerumque conjungitur, quoties illa invadit vel deſinit: Hic verò toties producitur, quoties fibrillæ nerveæ aridiores ita tono tenduntur, arteriæque quæ interrepunt, tam fortiter ſimul oſcillant, ut neceſſe ſit pulſu validiore nerveas fibrillas, quæ ſolitò vibratiliores ſunt, ſubinde quaſſari, ſpirituumque influentium momentum alternatim intendi, ex quo efficitur ut artus illi motu tremulo ſuccutiantur, qui niſu tonico atque adeo vi æquilibri ſuſpenſi poſſunt leviſſimo momento huc vel illuc impelli. 9. Artuũ tremor.

10°. Hydrocephalus, ſi glandula pituitaria, quæ ſellæ Turcicæ ſive ephippio inſidet, ſkirrhodes fiat, & ideo limphæ, quæ à ventriculis cerebri defluit, viam deneget; aut ſi tumefacta quævis in encephalo loca 10. Hydrocephalus.

naturali ſanguinis motui officiant, unde præternaturalis ſeri decubitus.

11. Agrypnia. 11°. Agrypnia, ſi æger doloribus acutiſſimis, rheumaticis, arthriticis, oſteocopis &c. diſcrucietur.

II. Læſio functionum vitalium unde? II. Functiones vitales, quæ fiunt ope organorum contentorum in pectore, depravari ſolent in ſyphilide variis de cauſis. 1°. A tuberculis vel gummatis in pulmonum ſubſtantiâ latentibus, ſive cruda ſint, ſive ſuppurata; 2°. Ab acrimoniâ, quam trachealis humor morbo contrahit; 3°. Ab hæmoſtaſiâ ſanguinis in pulmonibus, ſive ſoli cruoris ſpiſſitudini, ſive oppoſitis in pulmone obicibus debeatur; 4°. A ſarcomatis ſive polypis veris, qui è carneis cordis columellis in ventriculorum cavo ſuccreſcunt; 5°. A limphaticis concretionibus, ſeu polypis ſpuriis ibidem genitis; 6°. Ab hydrope, abſceſſu vel exulceratione pericardii.

1. Aſthma. Hinc ergo 1°. Dyſpnœa, aſthma, orthopnœa, quæ gradu tantùm differunt; nempe ſi ſanguis in pulmonibus hæreat, vel præ ſpiſſitate tardiùs fluens, vel objectis obicibus ſive tuberculis retardatus.

2. Tuſſis. 2°. Tuſſis, ſi trachealis humor acrior ab admiſto morboſo ſeminio internam bronchiorum tunicam validiùs ſtimulet.

3. Hæmoptoë. 3°. Hæmoptoë ſeu hæmoptyſis, ſi ſtagnantis ſanguinis copiâ, vel æſtuantis rareſcentiâ vaſa ῥήξει diſcindantur, vel acrimoniâ trachealis humoris διαβρώσει erodantur.

4. Vomica. 4°. Vomica, ſi qua gummata aut grandiora tubercula in abſceſſum latentem tacitâ ſuppuratione abeant, unde pus diſciſsâ vel eroſâ cyſtide tandem erumpat.

5. Phthiſis. 5°. Phthiſis, ſi vomica aperta tuberculave ſuppurata, vel eroſio bronchiis à tracheali humore ſenſim illata in ulcus malignum, cacoëthes, dyſepuloticum degenerent, ut in pulmonibus ferè perpetuum eſt.

6. Cordis tremor & palpitatio. 6°. Cordis tremor & palpitatio, ſi qua externa repagula comprimendo cordis dilatationi obſtent, ut hydrops, abſceſſus, exulceratio, ſarcoſis pericardii; ſi qua obturamenta interna obſtruendo ſanguinis egreſſum è corde retardent, & cordis contractionem ideo reprimant, ut polypi veri, concretiones polypoſæ, ſarcomata majorum arteriarum, infarctus pulmonum &c. Denique ſi qua convulſio carnearum cordis fibrarum motum earumdem refrænet pervertatve, ut in ſpaſmo aut motu ſpaſmodico, ſive idiopathicus, ſive ſympathicus fuerit.

7. Syncope. 7°. Syncope, lipothymia, aſphyxia ab iiſdem cauſis, ſed quæ potentiùs agant, & cordis ſyſtolen vel diaſtolen quoad ſenſum aliquandiu ſufflaminent.

8. Intermiſſio pulsûs. 8°. Inæqualitas & intermiſſio pulsûs ab iiſdem quoque cauſis, quibus cordis tremor & palpitatio, ſyncope, lipothymia & aſphyxia inferuntur.

III Læſio functionũ naturaliũ, unde? III. Functiones naturales, quarum exercitium debetur organis in abdomine contentis, perverti poſſunt in lue venereâ cauſis ſequentibus: 1°. Vitio ſtomachalis & inteſtinalis limphæ morboſo fomite inquinatæ; 2°. Vitio ſimili bilis & ſucci pancreatici ab eodem contagio; 3°. Skirrho glandularum conglobatarum, quæ diverſas abdominis partes, potiſſimùm verò meſenterium obſident; 4°. Hæmoſtaſiâ, ſive ſpiſſitate ſolâ ſanguinis, ſive multiplici viſcerum infarctu inducatur.

1. Anore- Hinc 1°. Anorexia ſeu inappetentia, & apepſia ſeu indigeſtio, ſi ſtoma-

chalis limpha solito spissior vel à naturali crasi seu indole degener nec fami excitandæ, nec fermentandis & coquendis cibariis compar sit. xia, sive inappetentia.

2°. Vomitio aut singultus, si limpha eadem corrosiva simili vitio contaminet chylum quem conficit, unde vellicatâ quidem nerveâ totius ventriculi tunicâ vomitio; unde verò stimulato orificio tantùm superiore ventriculi singultus. 2. Vomitio aut singultus.

3°. Affectio hypochondriaca, si ad ea symptomata quæ vitiosus & acrior chylus potest producere, ventriculum & intestina pungendo ac irritando, & sanguinem in quem transfunditur inspissando, cæterasque anxietates quæ à seminio venereo producuntur in universo corpore, accedat ea mentis dispositio ad melancholicum delirium vergens, quæ ad affectûs hypochondriaci essentiam pertinet. 3. Affectio hypochondriaca.

4°. Diarrhœa sive alvi fluxus, si chylo, qui à ventriculo acrior defluit, aut intestinali limphâ, bile succove pancreatico, quæ veneno venereo inquinantur, ad motum peristalticum citatiorem intestina sollicitentur; *stercoracea* quidem, si solæ fæces deturbentur; *serosa*, si à glandulis intestinalibus serum uberius irritatione exprimatur; *biliosa*, si causâ eâdem fluxilior & copiosior bilis ab hepate extorqueatur; *lienterica*, si alimenta nondùm confecta vel malè confecta è ventriculo exeant; *cœliaca*, si chylus à venis lacteis exclusus propter skirrhos glandularum mesenterii in fæcibus retineatur, & unà cum illis egeratur. 4. Diarrhœa.

5°. Obstructiones & infarctus jecinoris, lienis, pancreatis &c. si bilis, limpha lienaris vel succus pancreaticus spissitate peccent, & in suis hæreant conceptaculis. 5. Obstructiones jecinoris, lienis, pancreatis.

6°. Icterus, si bilis à secretione præclusa in sanguinem exundet; *flavus* quidem, si bilis flava; *niger* verò, si nigra sit. 6. Icterus.

7°. Hydrops ascites sive abdominis, si sanguis venosus obstructione hepatis, splenis & pancreatis retardatus serum quo turget, guttatim dimittat in cavum abdominis. 7. Hydrops.

8°. Hæmorrhoides, si compressio venæ portarum ab hepate obstructo vel skirrhode tanta sit, ut cùm via vix pateat sanguini ab hæmorrhoidalibus venis regredienti extrema capillamenta hærente sanguine nimiùm distenta ad ani ambitum in varices dilatanda sint. Illæ autem hæmorrhoides cæcæ, fluentes, callosæ, inflammatæ, suppuratæ, ulcerosæ aut carcinomatodes futuræ sunt variis de causis, quarum disquisitio non est hujus loci, sed ex peculiari hujusce morbi theoriâ repetenda est. 8. Hæmorrhoides.

IV. Functionum universalium læsio potest in syphiliticis causas sequentes agnoscere. 1°. Vitiosam acrimoniam limphæ nutritiæ morbo infectæ; 2°. Parciorem & lentiorem spirituum influxum per nervos; 3°. Minorem sanguinis attritionem & fermentationem; 4°. Copiam recrementitiorum aut excrementitiorum humorum, qui in sanguine propter viscerum infarctus restagnant. IV. Læsio functionũ universaliũ, unde?

Hinc igitur 1°. Marcor, atrophia, marasmus, si limpha nutritia acrior & corrosiva partes nedùm nutriat, sed potiùs deradendo extenuet & emaciet. 1. Marcor & atrophia.

2°. Virium languor, prostratio & imbecillitas, si spiritus ad partes musculosque præsertim & parciùs & lentiùs fluant; *parciùs* quidem, quia in 2. Virium languor.

cerebro parciùs ſecernuntur; *lentiùs* verò, quia craſſiores ſunt.

3. Vultûs pallor & decoloratio.

3°. Decoloratio, pallor, livor vultûs, unde in fœminis chloroſis, ſi ſanguis craſſior & minùs attritus ignaviùs fermentetur, adeoque colore minùs florido vultum pingat; aut ſi bilis ita redundet, ut mucoſus humor cuticulæ ſubjectus, quocum confunditur, vitioſo colore inficiatur.

4. Febres intermittentes.

4°. Febres intermittentes, ſi cacochylia à ventriculo primiſque viis in ſanguinem traducta, aut amurca recrementorum quæ in ſanguine retinentur, ſolitam circulationis œconomiam pervertant.

5. Febres lentæ.

5°. Febres lentæ ab iiſdem cauſis ſed contumacioribus, vel quod frequentius eſt, à doloribus atrocibus, ab exulcerationibus variarum partium, à gummatis, nodis aut exoſtoſibus putreſcentibus, ab abſceſſibus internis &c. quæ ſingula in lue venereâ inveteratâ plerumque perpetua ſunt.

V. Læſio functionū, quæ mulierum propriæ ſunt, unde?

V. Denique læſio functionum, quæ mulieribus propriæ ſunt, dependere poteſt in lue venereâ à multis cauſis. 1°. A vitio limphæ lacteæ ſeu lactis mammarum, quod viſcidius & acrius eſt ab admiſto veneno; 2°. A ſimili vitio limphæ lacteæ ſeu lactis uteri, cui periodicus catameniorum fluxus debetur; 3°. A vitio limphæ, quâ turgent oviformes veſiculæ ſive ovula, quæ in fœmininis teſtibus ſive ovariis latent, & prima ſunt concepti embryonis incunabula.

1. Cancer mammarū.

Hinc igitur 1°. Cancer mammarum, ſi limpha lactea viſcidior in veſiculis mammarum hæreat, & hærendo in skirrhum dolentem induretur ſive cancrum; *occultum* quidem, quandiu congeſta materies in quiete duratura eſt; *apertum* verò & *exulceratum*, ſi limpha eadem virulenta concepto rareſcentiæ niſu tumorem exulceret.

2. Suppreſſio menſtruorum.

2°. Suppreſſio menſtruorum, ſi defectu limphæ lacteæ uteri, quæ præ ſpiſſitudine à ſecretione penitùs arceatur, nec impleri veſiculoſa uteri conceptacula, nec comprimi venæ uterinæ appoſitæ, nec laterales earum appendices dilatari, inflari, extremo fine dehiſcere poſſint, ut ſanguis menſtruus more ſolito effundatur.

3. Fluxus immodicus eorumdem.

3°. Fluxus nimius menſtruorum, ſi vitio limphæ ejuſdem quæ ſecernatur quidem, ſed quæ præ ſpiſſitudine non excernatur, veſiculoſa eadem conceptacula ita diſtendantur, venæ appoſitæ ita comprimantur, appendices cæcæ continuò ita dilatentur & hient, ut ſanguis jugi fluxu manaturus ſit. Poteſt quoque affectus uterque, ſuppreſſus ſcilicet & nimius catameniorum fluxus à gravioribus morbis induci, *ſuppreſſus* quidem à skirrho vel carcinomate; *nimius* verò ab eroſione vel ulcere uteri.

4. Fluor albus.

4°. Fluor albus ſive muliebris, ſi limpha eadem acrior & ideo largiùs ſecreta, è conceptaculis perenni & uberi fluxu ſcaturiat; vel ſi nimiâ & diuturnâ compreſſione quam vaſa ſanguifera patiuntur à vicinis tumoribus uteri, vel ab uterinis colis ſpiſſiore lacte turgentibus, tenue cruoris ſerum in uteri cavum jugiter & ubertim extillet.

5. Inflammatio uteri.

5°. Inflammatio, ſi ex ſubitaneâ colorum uterinorum ab hærente lacteâ limphâ dilatatione, ita derepente ſufflaminetur ſanguis per venas rectâ fluens, ut à viâ præcluſus impete facto in limphatica vaſa ab extremis arteriis prodeuntia cogatur irrumpere. Ea autem uteri inflammatio in abſceſſum, aut quod pejus eſt, in gangrænam abitura eſt, niſi depletis vaſis & reſolutis obicibus devio ſanguini via citò reſtituatur.

6°. Ulcus

6°. Ulcus uteri, quod poteſt geminâ cauſâ induci; 1°. Suppuratione & apoſtemate, ſi inflammatio, de quâ modò, in abſceſſum verſa, aut ſi atheroma, ſteatoma, melicerisve, quæ in ipſis uteri tunicis latent aut juxtà adnaſcuntur, ſuppurata in uteri cavitatem aperiantur: 2°. Eroſione, ſi ſemen ab infecto viro admiſſum, ſi menſtrua, quæ periodicè prodeunt, ſi fluor albus, quo uterus non raro madet, ſeminio morbifico contaminata internam uteri faciem exulcerent. 6. Ulcus uteri.

7°. Skirrhus uteri, ſi limpha lactea lentè congeſta intra ſua cola firmiter indureſcat. Skirrhus autem in carcinoma ſæpè degeneraturus eſt, ſi limpha acrior ad niſum rareſcentiæ concipiendum comparata ſit, unde dolor, lancinatio, exulceratio gradariè ſuccedant. 7. Skirrhus uteri.

8°. Tophi, skirrhi, tumores ovariorum, ſi limpha, quâ opplentur veſiculæ pellucidæ, ſphæroides, cellulis ſingulatim coercitæ quæ inferiorem ovariorum partem diſtingunt, & *ovula fœminina* dictæ, vel quâ perluitur ac turget ſuperior eorumdem ovariorum pars mollis, pulpoſa, ſucco plena, unde dependent ovula deſcripta, præter naturam ita craſſeſcat ab inſpirato veneno venereo ut in tophos, skirrhoſve induretur, numero, mole, figurâ, ſitu varios, & in carcinomata quandoque degeneres variis de cauſis ſuprà recenſitis, *Lib. III. Cap. 6.* §. 3. 8. Tophi, skirrhi, tumores ovariorum.

9°. Ovariorum hydatides, hydrops, abſceſſus, ſi tubercula in ovariis genita ex causâ venereâ ſanguini aut limphæ regreſſui ita obſtent, ut ſerum latenter dimittatur in varias ovariorum cellulas, aut in ovula variis cellulis concluſa, unde *hydatides*, vel in ipſum ovariorum contextum exundet, unde *hydrops*, quorum utrumque malum in abſceſſus anomalos haud rarò degeneraturum eſt. 9. Hydatides, hydrops, abſceſſus ovariorum.

10°. Sterilitas, ſi menſtrua ſuppreſſa, nimiave; fluor albus nimius; uterus exulceratus, skirrhodes aut carcinomatodes, conceptioni obſtent; vel ſi citra ullam uteri labem ovaria morboſè tumefiant, aut oviformes veſiculæ induréſcant & fœcundationi ineptæ fiant. 10. Sterilitas.

11°. Frequens abortus, ſi conceptus embryo virulentâ acrimoniâ lactis uterini, quo enutritur, citò contabeſcat. 11. Frequẽs abortus.

12°. Partus fœtuum ſqualidorum, eryſipelate rubentium, ſemi-putrium, ulceroſorum &c. ab eâdem causâ, cùm virulenta materni ſanguinis indoles tenellum embryonis corpuſculum celeri labe perdat, peſſundet, deſtruat. 12. Partus fœtuum ſemi-putriũ.

CAPUT IV.

Diagnoſis Luis Venereæ confirmatæ.

In diagnoſi duo inquirenda ſunt, an æger lue venereâ verè laboret? Deinde quali laboret, & an laboret ſolâ? Nempe I. An verè laboret, tum ne magno patientis infortunio, nec parvo medicantis dedecore umbra pro corpore, larva pro morbo oppugnetur; tum ut naſcens hydra, ſi forſan lateat, in incunabulis ocyùs opprimatur, antequam adoleſcat: II. Qualis adſit lues & an adſit ſola; ut morbo compar paretur medici-

na, ſimplici ſimplex, multiplex multiplici; vel ſi remedia repugnantia fuerint, ſaltem ut priùs profligato morborum altero, qui curatu facilior eſſe videbitur, liceat inde alteri, qui pertinacior eſt, tantò faciliùs mederi.

§. I. AN ÆGER LUE VENEREA VERE LABORET?

De præſentiâ luis venereæ judicium anceps & difficile eſſe.

Judicium de præſentiâ luis venereæ ſolet eſſe plerumque & anceps & difficile, 1°. Quòd ſymptomata luis venereæ, quæ ſuprà recenſita ſunt, pleraque cum aliis quoque morbis ita communia ſint, ut ad luem veneream nullo potiori jure quàm ad morbos alios pertinere videantur, neque adeo poſſint luem veneream potiùs quàm morbos alios indicare.

2°. Quòd ſymptomata cætera, numero pauca, quæ lui ita propria ſunt, ut ſoli conveniant, inveteratæ tantùm, ſed raro incipienti accidant, atque adeo inveteratam quidem demonſtrent, nullius verò usûs eſſe poſſint ad recentem & incipientem deſignandam, quod tamen votorum ſumma eſſet.

3°. Quòd ea ſit luis venereæ indoles, ut ſemel concepta nativæ ægrotantium temperiei plerumque ita ſeſe accommodet, ut morbos eoſdem mentiatur quibus ægri antè afficiebantur. Si quis *v. g.* pulmone, capite, oculis, hepate &c. antè laboraverit, admiſſo ſemel contagio iiſdem in locis perinde laboraturus eſt, ſed paulò urgentiùs; unde fit ut de novo morbo nulla ſit ſuſpicio, credaturque æger vetere tantùm morbo languere, qui inveteraſcendo invaluerit.

4°. Quòd ægrotantes ſæpè celent morbi partem, ſaltem morbi originem & progreſſum diſſimulent, ne cauſam retegant. Sic verum vix extorqueas ab adoleſcentibus, qui à parente vel Magiſtro ſibi timent; ab innuptis fœminis, quas pudet culpam confiteri; imò verò ab adultis ſenibuſve qui ſui juris ſunt, quos piget nonnumquam anteactam vitam candidè relegere, & juvenilium errorum reminiſci.

In judicando cautè attendendum eſſe ad ſigna.

In eâ rerum ambage una ſupereſt ratio veritatem fugitivam expiſcandi, nempe ſi Medicus ſedulus & ſagax veri indagator ad ſequentia ſigna parallela, quæ in duplicem ordinem digeſſimus, diligenter utrimque attendat; ſingula ſincerè diſcutiat, diſtinguat, æſtimet; & quid de luis venereæ præſentiâ opinandum ſit conetur collatione utrorumque mutuâ colligere, quod à ſingulis, ſi ſeorſim ſpectarentur, vix poſſet elici.

Quorum alia demonſtrativa, alia commemorativa.

Prior ordo ſignorum eorum eſt, quæ ab effectibus ſeminii venerei deducuntur & quæ præſentem ægri ſtatum demonſtrant, unde ἐπιδεικτικά, *ſeu demonſtrativa*; poſterior verò eorum quæ deſumuntur à cauſis ſeminii ejuſdem & quæ præteritum ægri ſtatum commemorant, unde ἀναμνηστικά ſeu *commemorativa* dicuntur.

Primò. Demonſtrativa ſunt, vel univoca, vel æquivoca.

PRIMO. Signa demonſtrativa duplicis generis ſunt; altera quidem lui venereæ ita propria, ut ſoli conveniant vel fermè ſoli, & ideo *pathognomonica & univoca*; altera verò lui cum cæteris morbis ita communia, ut in diverſis morbis perinde obſerventur, & ideo *æquivoca* appellantur. Priora ab effectibus deſumuntur, qui fiunt vitio humorum cum venereo contagio maximè analogorum, & quos ſuprà recenſuimus Cap. II. prio-

ribus articulis ſcalæ affinitatum. Poſteriora verò ab effectibus cæteris, qui fiunt vitio cæterorum humorum minùs affinium, & quos expoſuimus ibidem poſterioribus articulis deſcriptionis ejuſdem.

De utriſque cautè advertendum eſt in hoc ordine demonſtrativorum ſignorum, quæ ſingula ab effectibus repetuntur, præſentiâ ſignorum ſyphilidem quidem argui, quia poſito effectu cauſam poni neceſſum eſt; at verò abſentiâ eorumdem ſyphilidem minimè excludi, quia poſitâ causâ conſequens non eſt effectum ſemper poni, cùm poſſit cauſæ efficacia multiplici modo inhiberi, retundi, aut aliò diverti. Quocirca demonſtrativa ſigna, ſi adſint, luis venereæ exiſtentiam ſingula pro ſuo quæque modulo affirmant; negant verò minimè licet deſint, ſi ab aliis indicetur.

Signa univoca ſeu pathognomonica, quæ in indicandâ lue venereâ præcipua ſunt & primaria, ex ordine ſigillatim proponemus, breviſſimè tamen, ſed ita ut nulla omittatur cautionum, quarum uſus eſſe debeat in diſtinguendo & æſtimando ſigno quolibet iſtius generis. Deinde verò ſigna æquivoca nudè tantùm referemus brevitatis ſtudio, cùm ex traditâ ætiologiâ abundè perſpicuum ſit, quanti ſingula æſtimanda eſſe videantur. Signa univoca numero decem.

SIGNA UNIVOCA ſeu PATHOGNOMONICA. *Primum.* Infectio cum altero quaſi ex traduce communicata quocumque modo, concubitu, lactatione, ſuctione, baſiatione, cubatione &c. *Primum.* Infectio cum altero ex traduce cōmunicata.

Hoc quidem ſignum eſt indubium & primæ notæ latentis ſyphilidis, cùm ut vulgari fertur adagio, nemo det quod non habet, modò tamen conſtiterit de ſanitate antecedente alterius quocum res fuit & qui ſe infectum fuiſſe queritur. Sed in eo negotio tot præſtigiæ, tot offuciæ ſunt, ut naſutum non unum noverim, cui fucus factus fuerit, quaſi ab ipſo acceptus morbus eſſet, qui tamen vel uſu, qui cum illo interceſſerat, antiquior erat, vel ab alio nuper contractus.

Secundum. Generatio fœtuum abortivorum, vel qui ſi legitimum tempus attigerint, ſqualidi, emaciati, puſtuloſi, ulceroſi, ſemi-putres, nullomodò vitales pariantur. *Secundum.* Generatio iterata fœtuum abortivorum & ſemi-putrium.

Simplex quidem indicium eſt, ſeu ſignum ſecundæ notæ, ſed urgens, & quod ſi pluries repetatur ſine causâ ullâ manifeſtâ, quæ fœtum maturiùs exturbare, aut in utero materno peſſundare valeat, in ſignum verè pathognomonicum & univocum abiturum eſt. Cùm enim contingit partus plures malè affici quaſi hæreditariâ ſucceſſione, liquet inde parentum alterutrum ad minùs infectum eſſe debere, quod quidem argumentum & in matrem, quæ fœtui alimoniam ſuggerit toto geſtationis tempore; & in patrem, qui in generationis opere primas confert; & in utrumque ſimul validum eſt, ut qui conſuetudine venereos morbos invicem communicare ſoleant, licet tamen non ſemper.

Tertium. Morboſa liberorum vitalium conſtitutio, qui ſtrumoſi, rachitici, gibbi, hectici, macilenti, maraſmodes vel miſeri ante diem obeunt, vel ſi ſuperent, ſtaturâ humiles, delumbes, capitones, ſili, vari, vatii, valgi, compernes, deartuati, variè diſtorti ſunt & articulos tuberoſos habent. *Tertium.* Morboſa liberorum vitalium conſtitutio.

Iſtud indicium cum præcedente fermè convenit, & eſt ejuſdem notæ. Validum quidem, ſi in pluribus vel in cunctis liberis repetatur, & ſi neu-

ter parentum ſtrumis aut rachitidi olìm obnoxius fuerit, nec inter avos ulli numerentur, qui iiſdem morbis affecti fuerint. Contrà verò, ſi ſecùs, planè infirmum, niſi adjuncta pondus addant.

Quartum. Morbi venerei locales ſuprà recenſiti *articulo* 1. *Deſcriptionis.*

Quartum. Morbi venerei locales ſuprà memorati *Capite* 1. §. 1. ut ulcuſcula venerea, phimoſis aut paraphimoſis, porri, verrucæ, condylomata, fraga, fici, mariſcæ, bubones &c. ſi in genitalibus, ano, aut inguinibus vel primùm ſponte appareant, vel antè curati renoventur ſine ullo concubitu, aut ſaltem ſine ullo qui ſuſpectus ſit.

Signum hoc luis venereæ certiſſimum eſt & primariæ notæ, ſi morbi illi venerei appareant vel renoventur ſine ullo concubitu. At verò minùs certum, ſi poſt concubitum quemlibet ſuperveniant, cùm nullus rei venereæ uſus ita tutus ſit, in quem ſuſpicio non cadat; ut enim amor furti, ſic libido fraudis amans eſt. Cæterùm ſigna diagnoſtica, quibus poſſunt ulcuſcula genitalium venerea à levioribus cutis fiſſuris; porri & verrucæ venereæ à non venereis; bubones venerei à ſimplicibus vel ſtrumoſis diſtingui, repetenda ſunt ex illis capitibus præcedentis Libri, ubi de eorumdem morborum diagnoſi fusè actum fuit.

Quintum. Morbi venerei recèns contracti, ſi adversùs adhibita remedia diù reluctentur.

Quintum. Morbi venerei locales impuro concubitu recèns contracti, ſi remedia efficaciſſima diutiùs eludant, & nullam, ſaltem non plenam & perfectam ſanationem admittant, quamvis medicina ex artis legibus adhibeatur.

Hoc quidem luis latentis ſignum eſſe poteſt, ſed ſecundæ tantùm notæ, & in quo æſtimando magnoperè etiam cavendum eſt, ne ſanationem ideò tardam eſſe ducas, quòd ægrotanti videatur tardiſſima, aut latenti virulentiæ temerè tribuas, quòd curantis inſcitiæ & incuriæ, vel ægri erroribus in diætâ acceptum referendum ſit.

Sextum. Vitia omnia cutanea ſuprà memorata *artic* 2. *Deſcriptionis.*

Sextum. Vitia omnia ſuprà recenſita *Cap.* 1. *artic.* 2. quibus cutis deturpatur, ſi ſine causâ ullâ manifeſtâ accidant, & remediorum vim & efficaciam diutiùs eludant. Inter hæc primas quidem tenent maculæ venereæ, tubercula & puſtulæ; ordinis verò ſunt inferioris rhagades manuum, defluvium capillorum, unguium morbi, ſcabies, lichen, herpes &c.

Ut allata ſymptomata ſignorum rationem habere poſſint ad indicandam luem veneream, opus eſt ut ipſamet cautè priùs diſcernantur ab aliis morbis, qui licet affines videantur, nihilominùs tamen à venereo contagio nequaquam dependent.

Ut I. Maculæ.

Sic I. Maculæ venereæ cutis diſtinguendæ ſunt, 1°. A lentiginibus, in eo quòd maculæ venereæ & recentes ſint, & in pectore ac interſcapulio tantùm obſervari ſoleant; lentigines verò faciem, collum & manus, partes ſcilicet corporis nudas deturpent, & congenitæ ſint vel ad minus antiquæ.

2°. Ab ephelidibus Solis ardore contractis, quòd maculæ venereæ in partibus quæ à Solis radiis tutæ ſunt, appareant, & difficillimè diſcutiantur, contrà quàm accidit ephelidibus hujuſcemodi.

3°. Ab ephelidibus gravidarum, quòd maculæ venereæ in partibus quas infeſtant, pertinaciùs perſeverent; ephelides verò gravidarum ſoluto utero ſponte evaneſcant. Adde ephelides in gravidis ad faciem & collum pertinere, quæ loca maculæ venereæ non inſident.

4°. Denique à maculis purpureis, flavis vel liventibus ſcorbuticorum

quòd maculæ venereæ adjuncta quidem habeant alia ſymptomata luis venereæ, ſed nulla ſcorbuti; maculæ verò ſcorbuticæ numquam efflorefcant, niſi priùs gingivis exulceratis & in fungos ſuccreſcentibus, tibiiſque livore nigreſcentibus, quæ certiſſima ſunt ſcorbuti confirmati indicia.

II. Tubercula & puſtulæ.

II. Tubercula verò & puſtulæ quæ à venere fiunt, dignoſcuntur facili operâ à varis ſeu ionthis faciei, quòd non faciem ſolam ut vari, ſed cæteras corporis partes occupent, & in apicem purulentum non abeant, ut varis proprium eſt, ſed duræ, calloſæ, ſiccæ, cruſtoſæ ſint. A cæteris verò cutis vitiis abundè differunt numero, ſede in piloſis partibus, figurâ, callo, colore, nodo tuberoſo quo tubercula renituntur, foſſulis in quas puſtulæ excavantur, inefficaciâ remediorum quæ adhibita ſunt &c.

III. Rhagades manuum, defluvium capillorum, vitia unguium.

III. Demùm rhagades manuum, defluvium capillorum, unguium vitia, ſcabies, lichen, herpes, impetigo &c. ſatis ſuperque liquent ex deſcriptione ſuprà propoſitâ, *Cap.* 1. *artic.* 2.

Septimum. Ulcera faucium, palati, gingivarum.

Septimum. Ulcera tonſillarum, faucium, columellæ, palati, gingivarum, cum oſſium adſitorum carie; ulcera ſimilia internarum narium, cum carie & prolapſu oſſium naſi; ſarcomata, polypi in naribus, &c. qualia ſuprà deſcripta ſunt, *Cap.* 1. *artic.* 3.

Hæc omnia in lue venereâ inveteratâ ſæpè obſervantur, in recente rariſſimè, ſi unquam. Singula ſuppeditant ſigna totidem primaria, ſi ſarcomata & polypos narium excipias, qui ſunt ordinis tantùm ſecundarii. Verùm cauto opus eſt ne venerea ulcera iſtiuſmodi confundantur cum ulceribus ſcorbuticis os infeſtantibus, affinibus quidem ſede, feritate, curationis difficultate, ſed quæ tamen differant multis nominibus.

1°. Quòd ulcera venerea primùm tonſillas, fauces, columellas, inde gingivas, ſed tardiùs rariùſque; contrà verò ſcorbutica primùm gingivas, inde verò fauces, tonſillas, columellam afficiant, ſed rariſſimè & tardiſſimè.

2°. Quòd ulcera venerea nares ſæpè, ſcorbutica verò nares numquam occupent.

3°. Quòd venerea in ambitu & baſi calloſa ſint; minimè verò ſcorbutica.

4°. Quòd venerea circumſcripta & plerumque circularia certis tantùm locis inſideant; contrà verò ſcorbutica ſerpentia & irregularia latiùs explicentur, & totam oris cavitatem non raro malè afficiant.

5°. Quòd venerea eroſione excaventur; ſcorbutica verò in fungos & fungoſas hyperſarcoſes excreſcant.

6°. Quòd venerea in ambitu rubra, in fundo ex albo cinerea ſint; ſcorbutica verò tota liveant perpetuò.

7°. Quòd venerea ſubjectis oſſibus cariem celerem inferant; ſcorbutica numquam vel raro.

8°. Demùm quòd ulcera venerea adjuncta habeant ſigna luis venereæ; ſcorbutica verò ſcorbuti ſigna quæ aliena ſunt.

Octavum. Dolores venerei.

Octavum. Dolores venerei rheumatici, arthritici, rheumatico-arthritici, iſchiadici, oſteocopi &c. ſuprà propoſiti, *Cap.* 1. *articulo* 4. ſi remediis diutiùs reſiſtant, & noctu atrociter ingraveſcant.

Elici poſſunt ex prioribus dolorum generibus indicia tantùm luis venereæ ſeu ſigna ſecundæ notæ: Ex doloribus verò oſteocopis ſigna verè univoca.

Ut I. Rheumatici, arthritici, rheumatico-arthritici.

Verùm I. Cavendum eſt ne dolores venerei rheumatici, arthritici, rheumatico-arthritici, iſchiadici &c. confundantur, 1°. Cum doloribus levioribus ſed anxiferis, qui totâ tibiâ ſub veſperam oberrando ad irrequietam pedum jactationem vel invitos ſollicitant, Gallicè vulgò *des Inquiétudes.* Ab his enim in eo differunt, quòd illi calore lecti augeantur & invaleſcant; contrà verò hi in lecto derepente ceſſent & ſopiantur.

2°. Cum rheumatiſmo, arthritide & iſchiade à causâ ſimplici; ſed ab his in eo diſcrepant, quòd illi noctu præſertim ſæviant, alioquin de die ſatis mites, quòd remediis nullis efficaciter leventur, quòd perſtent diutiſſimè inſanabiles, quòd Mercurialium uſu mitigentur, ſecùs quàm his ſolemne eſt.

3°. Cum doloribus ſcorbuticis per artus vagantibus; ſed à quibus in eo diſſentiunt, quòd illi ſigna alia congeneris naturæ, hoc eſt luis venereæ propria adjuncta habeant; hi verò ſignis à lue venereâ planè alienis & ſcorbuto peculiaribus indicentur.

II. Oſteocopi.

II. Dolores verò oſteocopi, à quâcumque causâ fiant, ad luem veneream ita peculiariter pertinent, ut quotieſcunque diutiùs, pertinaciùs, atrociùs diſcruciant, toties luem veneream certam, plenam, confirmatam apertiſſimè demonſtrent.

Nonum. Morbi oſſium, de quibus *articulo 5. Deſcriptionis.*

Nonum. Morbi oſſium, quos *Cap. 1. artic. 5.* expoſuimus, ut exoſtoſis, hyperoſtoſis, caries, abſceſſus interioris medullæ, fractura à leviſſimo niſu & oſteoſarcoſis.

Singula totidem ſunt ſigna primaria luis venereæ, modò cautè diſtinguantur à cæteris morbis, qui ſimilis quidem ſpeciei eſſe poſſunt, ſed qui ad cauſas à lue venereâ alienas referendi ſunt.

Ut I. Exoſtoſis.

I. Exoſtoſis propriè dicta, hoc eſt extuberatio areæ oſſeæ in tumorem hemiſphæricum, ſi doleat, ſi caleat, aut ſi cute rubrâ & phlogode obtecta ſit, venerea perpetuò cenſenda eſt, neque tunc ulteriore inquiſitione opus eſt. Sin ſecùs, poterit forſan confundi ad ſummum cum callo qui oſſi poſt fracturam coalito ſupereſt; cum exoſtoſi quæ oſſi accidit ictu vel caſu contuſo; & cum vitiosâ oſſis difformitate quæ congenita ſit; à quibus tamen levi attentione facilè diſtinguetur.

1°. A callo quidem, tum quòd nota oſſis fractura notuſque fracturæ locus callum & calli ſitum abundè indicent, tum quòd callus oſſis peripheriam circulariter ambiat; contrà verò exoſtoſis hemiſphærica ſit, & circularem tantùm aream in oſſe occupet.

2°. Ab exoſtoſi benignâ quæ fit in oſſe ictu validiore contuſo, quòd hæc minima ſit, numquam doluerit, jam dudum ægro nota ſit, externæ & manifeſtæ cauſæ ſucceſſerit, contrà quàm hæc eadem ſingula in exoſtoſi malignâ ſive venereâ obſervantur.

3°. Denique ab oſſis difformitate congenitâ, quòd tuber connatum numquam doluerit, jam pridem ab ægrotante obſervatum fuerit, & plerumque compar habeat tuberculum ex oppoſito, vel in oſſe eodem, ſi os unicum ſit, vel in oſſe congenere, ſi duplex; quæ ſanè exoſtoſi venereæ neutiquam conveniunt.

II. Hyperoſtoſis.

II. Quatuor alia hyperoſtoſium genera præter venereas agnoſcimus, nempe rachiticarum, ſtrumoſarum, ſcorbuticarum & arthriticarum. To-

tidem ergo diagnoses instituendæ, ut de venereâ hyperostoseos naturâ liqueat.

1°. Hyperostoses quidem rachiticæ puerulis propriæ, nec adolescentes nec adultos adoriuntur; non unum tantùm alterumve articulum, sed plures simul invadunt; dolore omni vacant, nisi dum fiunt; semel factæ artus variè distorquent; quibus singulis à venereis abundè discrepant.

2°. Hyperostoses strumosæ non dolent, vel obtusè tantùm dolent; & iis tantùm accidunt qui strumis olim à tenerâ ætate laboravêre, & quibus etiamnum in diversis corporis locis glandulæ conglobatæ tument & skirrhodes sunt; unde à venereis apertè dissident, quæ nihil simile adjunctum habent.

3°. Hyperostoses scorbuticæ rarò observantur, nec unquam nisi in osse ulceri scorbutico subjecto, in osse *v. g.* maxillari cùm superjecta gingiva ulcere eroditur; mole parvæ sunt; in cariem citissimè abeunt; cum maculis scorbuticis, violacei aut nigricantis coloris, cum tibiarum pedumque livore, cum ulceroso gingivarum & palati nigrore, cæterisque scorbuti signis conjungi solent, quæ in venereis neutiquam observantur.

4°. Tandem hyperostoses arthriticæ succedunt arthritidi gravi, diuturnæ, frequentiùs in eodem articulo repetitæ; tophos tophaceasve concretiones comites habent; rarò majores occupant articulos, saltem numquam nisi priùs minores digitorum juncturas pessundederint, quæ singula contrà se habent in hyperostosibus venereis.

III. Caries citra causam omnem veneream esse potest, quoties 1°. Hyperostosi rachiticæ, strumosæ, scorbuticæ aut arthriticæ; 2°. Ulceri maligno aut cacoëthi ad os adsito; 3°. Abscessui seu apostemati sub periostio, vel juxta periostium à causâ quavis manifestâ inducto; 4°. Ossis fracturæ vel contusioni nimiæ succedit. III. Caries.

Sed 1°. Liquet cariem hyperostosi rachiticæ, strumosæ, scorbuticæ aut arthriticæ supervenire ex signis modò propositis, quibus manifestum est hyperostoses, quæ in cariem tandem abeunt, rachiticas, strumosas, scorbuticas, arthriticas esse.

2°. Liquet similiter cariem ulceri maligno & cacoethi quod ossi adsidet, abscessui ab externâ causâ subter vel juxta periostium suppurato, fracturæ ossis vel contusioni vi illatæ succedere ex signis antecedentibus, quæ ulceris, abscesûs, fracturæ, contusionis naturam, causam, diuturnitatem significant.

3°. Si casus hosce exceperis, ossium caries venerea semper censenda est, præsertim si exostosim aut hyperostosim veneream aut abscessum medullaris substantiæ sequatur, imò etiam abscessum periostii, qui sponte & sine causâ evidente acciderit.

IV. Abscessus medullaris substantiæ, si fiat ab ossis fracturâ in acutiores schidias, quibus medulla laceretur vel pungatur; aut ab externâ carie, quâ altiùs progresâ medulla putrefiat, nullam quidem luis venereæ suspicionem movere debet, ut cujus causæ pateant ab omni morboso seminio planè alienæ. Contrà verò virus latens toties apertissimè proditurus est, quoties sine ullâ labe, quæ obvia sit, in ossium cavo clam producetur. IV. Abscessus medullaris substantiæ.

Rarum est abscessum hujuscemodi putrescente medullâ gigni in ossium

cavo, nisi cùm lues venerea gravissima est & valdè inveterata. Rarissimum verò posse unquam certò explorari, nisi cùm & medulla computruit tota, & ossis substantia intimè cariosa est, id est cùm de ægri salute fermè conclamatum est. Attamen ad singula attendendo sedulò, quid in occulto fiat poterit aut ineptè conjici; 1°. Si dolor osteocopus altior, atrox, nullis cedens remediis eamdem ossis partem continenter obsideat; 2°. Si levis horror sub vesperam quotidie redeat, & in febrilem incandescentiam terminetur; 3°. Si nullus tumor, rubor, calor in parte dolente obvius sit; 4°. Denique si dolor non intendatur, dum locus ad quem refertur, confricatur vel premitur.

V. Fractura ossis ab exiguo conamine.

V. Fractura ossis ab exiguo conamine signum est luis venereæ evidentissimum, sed satis rarum, & quod numquam nisi in valdè inveteratâ & deploratâ syphilide accidat.

VI. Osteosarcosis.

VI. Denique osteosarcosis geminam tantùm causam agnoscit, strumosam aut veneream, & hanc quidem frequentiùs quàm illam. Itaque quoties desunt signa quæ strumas apertè indicent, toties colligere est ex osteosarcosi virus latere. Rara tamen ea inductio, quia signum rarum est, quod scilicet de tot syphiliticorum millibus vix in uno aut altero reperias, & quod adeo in usu quotidiano frustrà requiras vel expectes.

Decimum. Tumores, qui expositi sunt *Cap.* 1. *artic.* 6.

Decimum. Tumores glandulosi & limphatici glandularum conglobatarum, tophi, nodi, ganglia, gummata seu tumores cystide conclusi, ut atheromata, steatomata, melicerides, quæ sigillatim exposita sunt suprà *Cap.* 1. *articulo* 6.

Hæc singula, licet esse possint effectus luis venereæ, ab aliis etiam causis sæpè dependent: Hinc ad judicandum cauto opus est, ut causæ probè distinguantur. Quapropter si univoca luis venereæ signa censenda sint, at saltem non censenda esse videntur nisi inferioris ordinis.

Ut I. Tumores glandularum conglobatarum.

Sic I. Tumores venerei glandularum conglobatarum cum strumosis ita consentiunt, ut ovum ovo similius non sit. Idcircò virus venereum nequeunt certò unquam arguere, nisi constet ægros nec ullis strumis à tenerâ ætate laboravisse, nec ullis aliis strumarum symptomatis tunc obnoxios esse.

II. Tophi, nodi, ganglia.

II. Tophi, nodi, ganglia non à solo veneno venereo fiunt, sed debentur etiam contusioni aut distractioni violentæ nervorum, tendinum, ligamentorum, & diuturnis doloribus arthriticis. Ideò si qua valida partis contusio, si qua juncturæ distorsio, si quis insultus arthriticus diuturnior præcesserit, reprimendum est judicium, nec temerè de lue venereâ pronuntiandum ex illis tumoribus, nisi adjuncta alia signa pondus addant.

III. Gũmata, atheromata, steatomata, & melicerides.

III. Gummata seu tumores cystide tanquam folliculo conclusos, qui in atheromata, steatomata, & melicerides distinguuntur, à vitio limphæ ordinario sæpiùs oriri certum est, præsertim in capite, ubi *testudines* & *talpæ*, & in gutture, ubi *botia*, sive *bronchoceles*, vulgò *gouëtres* appellantur. Si tamen contigerit cæteras corporis partes tumoribus istiusmodi pluribus quasi ex improviso obsideri illæsis capite & gutture, haud infirmum inde argumentum futurum est fomite venereo latente limpham perverti & inspissari.

Signa æquivoca.

SIGNA ÆQUIVOCA in duas classes distingui debent sicut univoca, alteram

alteram quidem signorum *primæ notæ*, quæ licet cum aliis quoque morbis communia sint, frequentiùs tamen & magis propriè ad luem veneream pertinent, adeoque ad univoca propiùs accedunt: Alteram verò signorum *notæ secundæ*, quæ nullo potiori jure lui venereæ peculiaria sunt, sed quæ in aliis quoque morbis nullo ferè discrimine observantur, atque adeo ab univocis recedunt longiùs.

Alia sunt primæ.

Prioris notæ vulgò censentur, 1°. Oculorum morbi, ut rubor, prurigo, lippitudo, ulcera, verrucæ, hordeola palpebrarum; ophthalmia phlogodes, ulcerosa, phlyctænodes; corneæ nebulæ sive albugines, pustulæ, ulcuscula, staphyloma, glaucoma, suffusio, pterygium, fistula lacrymalis sive ægilops, hypopyon.

2°. Morbi aurium, ut tinnitus, sibilus, murmur; gravitas auditûs, surditas; interioris auris inflammatio, abscessus, exulceratio; caries ossiculorum, & ossei aurium fornicis, cum effluxu puris fœtidi.

3°. Capitis gravitas, cephalæa; ovum, clavus, hemicrania; vertigo, epilepsia; phthisis, marcor, atrophia, marasmus, virium languor; pallor & livor faciei; febris intermittens difficilis, aut lenta; & in fœminis fluor muliebris; inflammatio, abscessus, skirrhus, cancer uteri; sterilitas, abortus frequens, partus fœtuum squallidorum, semi-putrium &c. si ea forsan contingant sine ullâ causâ evidente, quæ effectui producendo compar esse videatur.

Alia verò secundæ notæ.

Inter signa verò inferioris notæ numerantur cætera symptomata, quæ suprà recensita sunt *Cap.* 1. in descriptione, ut spasmus, motusque spasmodici, tremor artuum, paralysis, hydrocephalus, agrypnia; asthma, dyspnœa, orthopnœa; hæmoptoë, tussis; cordis tremor & palpitatio, syncope, pulsûs inæqualitas & intermissio; anorexia, apepsia, affectio hypochondriaca, singultus, vomitio, diarrhœa; obstructiones hepatis, lienis, pancreatis; icterus, hydrops, hæmorrhoides; & in fœminis cancer mammarum, suppressio vel fluxus nimius menstruorum, passio hysterica &c.

Secundò. Signa commemorativa repetuntur ex morbis venereis localibus, qui præcessêre.

SECUNDO. Signa commemorativa præteriti statûs desumi debent à morbis venereis topicis sive localibus, qui lui venereæ semper præludunt, & quibus ea corporis loca, unde mali labes contagione concipitur, primùm inficiuntur. Siquidem compertum est experientiâ, ut suprà vidimus *Cap.* 3. *Lib. II.* virus præ nativâ fixitate intra corpus numquam admitti, nisi ea pars, per quam admittitur, priùs affecta fuerit, atque adeò luem veneream numquam contrahi per saltum ut ita dicam, *omisso medio*, hoc est illæsâ parte, quâ contrahitur.

Quorum alii causæ, alii verò coeffectûs rationem habent.

Morbi illi locales sive topici modò causæ rationem habent respectu luis venereæ, quam tunc proinde indicant tanquam causa effectum: Sic gonorrhœa virulenta suppressa, sic bubo temerè repressus luem veneream inferunt, & illatam denotant tanquam effectum. Modò verò respectu luis venereæ rationem habent coëffectûs ab eâdem communique causâ, & luem proinde tunc significant tanquam effectus coëffectum ejusdem naturæ: Sic porri & verrucæ, sic ulcera cancrosa genitalium syphilidem designant non tanquam causa effectum, cùm ipsa syphilidem rarissimè producant, si fortè unquam; sed tanquam effectus coëffectum unius & ejusdem causæ, quandoquidem tum vitia illa in genitalibus, tum ipsa syphilis

ab eâdem causâ fiunt, nempe à contagio venereo, quod parti adhærens porros, verrucas, ulcera; quod sanguini infusum syphilidem inferat.

At verò qualitercunque signa istiusmodi se habeant respectu luis venereæ, sive ut causæ, sive ut coëffectus, cautè perinde advertendum est in hoc signorum ordine contrario modo concludendum esse, quàm in præcedente; nempe 1°. Si defuerint, hinc luem penitùs excludi, quoniam si causæ rationem habeant, notum est causâ non datâ nec effectum quoque dari; si verò coëffectus tantùm sint ejusdem causæ, constat pariter à causâ quâvis effectum graviorem & difficiliorem frustrà expectari, quæ alteri effectui ejusdem naturæ sed faciliori & magis obvio producendo jam impar fuerit. 2°. Si verò præluserint, inde tantùm probari luem adesse posse, sed non probari reverà adesse, cùm positâ causâ effectus quidem poni possit, sed non perpetuò ponatur. Posito pariter effectu leviore & magis obvio, possit quidem similiter poni coëffectus alter ejusdem naturæ, quanquam difficilior; at verò nequaquam certum sit ideò semper poni.

Cæterùm, quemadmodum suprà demonstrativa, sic etiam commemorativa signa ordine singula jam recensebimus, additis notis, quæ paucis indicent quanta sit singulorum gravitas, quanti proinde faciendum sit testimonium quod ex singulis seorsim elici potest, atque adeò quantum luis venereæ periculum ab unoquoque denuncietur in singulis casibus.

Primum signum commemorativum. Porri, verrucæ, cristæ, condylomata pudendorũ.

Itaque I. *Signum commemorativum.* Porri, verrucæ, cristæ, condylomata, sarcoses, quæ in genitalibus succrescunt post impurum concubitum.

Monuimus suprà *Lib. III. Capp.* 9. *&* 10. morbum localem inter venereos nullum alium esse, cui syphilis certiùs succedat, cùm virus admissum nec effluxu, nec suppuratione ullâ tunc evacuetur. Verùm cæteris paribus gravius periculum imminet, si excrescentiæ istiusmodi plures & majores fuerint, si acutiùs doluerint, si fræno insederint, si increverint celeriùs, si omissis remediis diutiùs neglectæ sint &c. contrà verò levius, si secùs.

Secundum. Ulcuscula earumdem partium.

II. Ulcuscula cancrosa & phlyctænodea, quibus genitales partes infestantur ab impuro concubitu.

Ulcuscula venerea grave periculum semper denuntiant futuræ syphilidis, cùm virus uberiùs acceptum parcâ suppuratione educi totum vix possit; gravissimum verò si plura, cava, lata, phagedænica, rebellia fuerint, si præputio & præsertim fræno adstiterint, si ægrotantis cunctatione vel socordiâ remedia omissa sint, si febre superveniente suppuratio exaruerit, si callus difficilis curatis ulcusculis supersit.

Tertium. Phimosis, paraphimosis & bullæ crystallinæ.

III. Tumor phlegmonodes vel phlegmono-œdematodes balani & præputii in viris; in fœminis verò vulvæ & ostii vaginæ, unde phimosis, paraphimosis, bullæ crystallinæ &c.

Ut tumor ille cum ulcusculis causâ, sic cum iisdem gravitate quoque consentit; vel si discrepat, in eo tantùm discrepat quòd gravior sit, quatenùs supprimit ulcusculorum suppurationem, quâ posset multa pars contagii educi, & illorum detersioni obstat, quâ virulentia contagii mitesceret. Cæterùm periculum debet variè æstimari pro tumoris intensione, extensione, diuturnitate, virulentiâ, phlogosi & gradu febris symptomaticæ, quæ advenit.

Quartum. Bubo five panus inguinum.

IV. Bubo five panus inguinum impuro concubitui ſuperveniens.

Hoc ſignum præcedentibus gravitate cedit, ſi bubo ſuppuratus diu fluxerit, aut ſi in repreſſo Mercurialia ex arte cautè adhibita fuerint ad virus profligandum. At ſi neutrâ ratione veneni propagationi occurſum fuerit, præcedentibus haud impar eſt, præſertim ſi bubo & glandulas multas & diu malè affecerit; ſi ſuppuratio febre vel phlogoſi ante tempus exaruerit; ſi calli duriores ſuppurantium efficaciam eluſerint &c.

Quintum. Gonorrhœa virulenta.

V. Gonorrhœa virulenta, qualis impurum concubitum frequentiſſimè ſequi ſolet.

Vix licet unquam luem veneream inferre ex prægreſsâ gonorrhœâ, quæ diu, ubertim, ſine intermiſſione fluxerit, cujus juge effluvium remediis non coërcitum fuerit, ſed virulentiâ ſenſim miteſcente ſponte evanuerit &c. quoniam tunc largâ ſuppuratione virus omne quod introſuſceptum erat, exhauſtum fuiſſe ſpes eſt, nec ut plurimùm vana. At verò ſin ſecùs, conſtat luem frequentiſſimè à gonorrhœâ produci, quoties contingit virulentum humorem in ſanguinem retroceſſiſſe, ut accidit,

1°. Si fluxus inhibitus fuerit conſtipatis veſicularum ſeminariarum & proſtatarum emiſſariis abuſu injectionum aſtringentium in urethram, vel remediorum internorum ejuſdem efficaciæ.

2°. Si fluxus ſuppreſſus fuerit inflammatione partium affectarum, qualis advocatur uſu præpoſtero rerum venerearum, equitatione, potatione, febre ſponte obortâ, erroribus diætæ &c.

3°. Si fluxus coërcitus ſit tumore ſpermatico, inflammatorio, aut œdematode utriuſque vel alterutrius teſtis.

4°. Demùm ſi fluxus, licet perennis, veneno exhauriendo impar fuerit, ſive quòd venenum nimium ſit & ſolito acrius, ſive quòd ægrotantis ſocordiâ nec mitigatum temperantibus nec opportunè Mercurialibus profligatum ſit.

Sextum. Porri, verrucæ, fraga, fici, ulcuſcula juxta anum.

VI. Porri, verrucæ, condylomata, fraga, fici, mariſcæ, ulcuſcula cancroſa &c. quæ ad anum adſtant, quando virus impuriſſimâ corporis uſurâ contrahitur.

Periculum, quod à ſingulis timendum eſt, æſtimari debet ad exemplum periculi, quod à ſimilibus morbis imminet in genitalibus, de quibus modò diximus *ſigno commemorativo* 1. & 2.

Septimum. Ulcuſcula, phlogoſis, condylomata in papillis areiſque mammarũ.

VII. Ulcuſcula, phlogoſis, inflammatio, condylomata, excreſcentiæ, quæ in papillis areiſque mammarum, aut bubones, qui in glandulis axillaribus accidunt, cùm morbus ab infantibus in nutrices lactatione traducitur.

De ſingulis judicium idem inſtituendum eſt ac de affinibus affectibus, qui congreſſui impuro ſuccedunt in genitalibus.

Octavum. Ulcuſcula labiorum, oris, faucium.

VIII. Ulcuſcula phlogodea labiorum, gingivarum, palati, linguæ, columellæ aut faucium; tumoreſque buboniformes glandularum lymphaticarum, quæ parotidibus aut maxillaribus adſitæ ſunt, ſi infantes contagium à nutrice ſugendo, vel adulti columbatim oſcula jungendo concipiant.

Ut ſingulorum horumce morborum ætiologia eadem eſt ac ætiologia ſimilium affectuum, qui ab impuro concubitu fiunt, ſic eadem eſt quo-

que ſingulorum prognoſis, idemque periculum futuræ luis à ſingulis impendet.

Nonum. Scabies, herpes, puſtulæ, ulcuſcula cutis.

IX. Scabies, impetigo, herpes, tubercula, puſtulæ, ulcuſcula cutis, ſi quis unquam cubando cum infecto, cui cutis ulceroſa ſit aut qui noctu ſudet, contagio infectus fuerit.

Cùm hæc vitia, ſicut naturam eamdem, ſic eamdem quoque prognoſim habeant, quâcumque causâ producta eſſe ſupponantur, quantum ſyphilidis futuræ periculum à ſingulis impendeat, colligere eſt ex iis, quæ de iiſdem ſuprà diximus.

Tertiò. Canones diagnoſtici collatione ſignorum utriuſque ſpeciei deducendi.

TERTIO. Signa demonſtrativa & commemorativa, quæ hactenus recenſuimus, ſi ſeorſim ſpectentur, luis venereæ veritatem ſubindicant magis quàm demonſtrant. Opus eſt ad plenam rei notitiam ut ſingula cum ſingulis conferantur: Sic enim creſcet collatione ſingulorum valor, ut augetur in arithmeticâ valor cifrarum appoſitione. Hinc ergo, ſi quatuor ſignorum demonſtrativorum ſpecies ſcilicet univocorum & æquivocorum, tum primæ tum ſecundæ notæ, cum duabus ſpeciebus anamneſticorum nempe gravium & levium, combinentur, octo Canones ſequentes elici poſſunt, qui totam luis venereæ diagnoſim ſub uno velut intuitu ſatis aptè repræſentant.

Canon primus.

CANON I. *Si unum aut alterum è ſignis demonſtrativis univocis primæ notæ cum uno aut altero ſigno commemorativo, quod grave ſit, concurrat, certiſſimum de lue venereâ judicium eſto.*

Sic ergo liquet certiſſimè ægrotum lue venereâ laborare, quoties poſt prægreſſos porros, ulcuſcula, bubonem ſuppreſſum & neglectum, aut gonorrhœam arte vel caſu cohibitam, morbos eoſdem denuò ſine novâ causâ experitur, iiſdem alterum inficit, morboſos liberos omnes generat; puſtulis, exoſtoſi, dolori oſteocopo &c. obnoxius eſt &c.

Canon ſecundus.

CANON II. *Si unum aut alterum è ſignis demonſtrativis univocis primæ notæ coeat cum uno aut altero ſigno commemorativo leviore, certum de lue venereâ judicium eſto.*

Sic certè liquet ægrum de quo quæſtio eſt, lue infici, quoties poſt gonorrhœam ritè curatam & quæ ſpontè evanuerit, ſuperveniunt ſigna eadem quæ modò recenſuimus, infectio alterius; generatio morboſorum liberorum; puſtulæ, exoſtoſis, dolores oſteocopi, fracturæ oſſium levi de causâ &c.

Canon tertius.

CANON III. *Si unum aut alterum è ſignis demonſtrativis univocis inferioris ordinis, conveniat cum uno aut altero ſigno commemorativo, quod grave ſit, ſimiliter certum de lue venereâ judicium eſto.*

Sic etiam certè liquet luem latere, quoties ægrotans, qui jam experitur defluvium capillorum aut caſum unguium, rhagades manuum; ulcera tonſillarum, faucium, columellæ, narium; dolores rheumaticos aut arthriticos; oſſium caries aut hyperoſtoſes; tophos, nodos, ganglia, gummata &c. confitetur ſe olim laboraviſſe porris, ulcuſculis, bubone neglecto vel malè curato, gonorrhœâ virulentâ injectionibus cohibitâ &c.

Canon quartus.

CANON IV. *Si unum aut alterum è ſignis demonſtrativis univocis inferioris notæ conjungatur cum uno aut altero ſigno commemorativo, quod levius ſit, urgens tantùm de lue venereâ præſumptio eſto.*

Sic præſumitur lues venerea, quoties poſt ſuppuratum bubonem, aut gonorrhœam, quæ diu fluxerit, & ſpontè ceſſaverit, obveniunt oſſium caries & hyperoſtoſes, ſine causâ manifeſtâ, rhagades manuum, ulcera faucium, oris, palati, narium &c.

CANON V. *Si unum aut alterum è ſignis demonſtrativis æquivocis primæ notæ coincidat cum uno aut altero ſigno commemorativo ex ordine gravium, urgens etiam de lue venereâ præſumptio eſto.* Canon quintus.

Sic præſumitur lues venerea, ſi cui poſt porros, ulcuſcula, bubonem malè repreſſum aut gonorrhœam cohibitam ſuperveniant ophthalmia contumax ſine causâ, fiſtula lacrymalis, hypopyon, tinnitus, abſceſſus aurium, ſurditas; vertigo, cephalæa diuturna, phthiſis, maraſmus, faciei pallor, febris intermittens difficilis &c. Et in fœminis fluor muliebris, ſterilitas, abortus frequens, partus fœtuum ſquallidorum ſemi-putrium &c.

CANON VI. *Si unum aut alterum è ſignis demonſtrativis æquivocis primæ notæ concurrat cum uno aut altero ſigno commemorativo ex ordine levium, ut in re de quâ non liquet ampliatio eſto.* Canon ſextus.

Sic ampliandum eſt & ulteriùs inquirendum quoties ſigna quæ modò recenſuimus, & quæ naturâ æquivoca ſunt, non apparent niſi poſt gonorrhœam benignam, leviorem, quæ diu fluxerit, & curata ſponte tandem exaruerit.

CANON VII. *Si unum aut alterum è ſignis demonſtrativis æquivocis ſecundæ notæ conjungatur cum uno aut altero ſigno commemorativo ex ordine gravium, ut in re de quâ non liquet ampliatio eſto.* Canon ſeptimus.

Sic etiam ampliandum eſt ſi quis poſt porros, ulcuſcula, bubonem malè repreſſum, aut gonorrhœam virulentam cohibitam motibus ſpaſmodicis, tremore artuum, paralyſi, aſthmate, hæmoptoë, tuſſi, cordis palpitatione, anorexiâ, apepſiâ, vomitione, affectione hypochondriacâ, diarrhœâ, ictero, hydrope &c. laboraverit.

CANON VIII. *Si unum aut alterum è ſignis demonſtrativis æquivocis ſecundæ tantùm notæ conveniat cum uno aut altero ſigno commemorativo ex ordine tantum levium, plena de lue venereâ abſolutio eſto.* Canon octavus.

Sic æger abſolvendus eſt, ſi uni tantùm aut alteri ſymptomatum mitiorum & æquivocorum, quæ propoſuimus Canone præcedente, pateat, nec ullum morbum venereum localem antè expertus fuerit præter gonorrhœam unam aut alteram, levem, benignam, quæ remediis mitigata & perfectè curata fuerit.

Ex dictis manifeſtum eſt 1°. Hydrargyroſim imperandam eſſe quotieſcunque certò liquet de lue venereâ: Expedit enim morbum quàm ocyſſimè debellare, qui vires acquirit eundo. Hinc liquet quo caſu hydrargyroſis imperanda ſit.

2°. Hydrargyroſim ſuadendam eſſe, quotieſcunque gravi de causâ conjicitur luem latere: Neque enim in re quæ morâ ingraveſcit opus eſt demonſtratione, quæ ſæpè numquam advenit, ſaltem quæ ſemper tardè. Planè actum foret de Medicinâ, quæ ars conjecturalis eſt, ſi graves & urgentes conjecturæ conſilio capiendo non ſufficerent. Quo caſu ſuadenda tantùm.

3°. Hydrargyroſim omittendam eſſe, quotieſcumque ambigitur de lue venereâ, quandoquidem probum Medicum numquam decet remedium Demùm quo caſu

omittenda. temerè adhibere, quod ut cætera taceam incommoda, vires frangit, temperiem non rarò pervertit, atque si forsan periculo, certè numquam damno vacat.

Casus duo, quibus expedit ab allatâ regulâ discedere.

Geminus tamen casus est in quo licet, imò verò expedit ab allatâ regulâ discedere hydrargyrosim adhibendo quamvis res in ambiguo sit. Alter quidem si æger uxorem ducturus sit: Præstat enim illum remedio potiùs damnari difficili, tædioso, forsan inutili, sed quod est periculi immune, quàm uxorem lue, liberosque rachitide aut strumis contaminari, aliisve affectibus, qui à lue degeneres, lue ipsâ nihilo mitiores sunt, nam ut communi fertur adagio, *mali corvi ovum semper malum.*

Alter verò si æger difficili morbo detineatur, qui adhibitorum remediorum vim & efficaciam jam diù eludat; tunc enim suspicio est, neque temeraria ut plurimùm, virus latere, quo morbus pertinaciter foveatur. Expedit tamen in eo casu ad plenam & legitimam hydrargyrosim priùs non properare, quàm levioribus inunctionibus vel interno Mercurialium usu cautè periculum factum sit futuri levaminis, unde innotescat velut ex ungue leo, quid salutis ab inunctionibus legitimè administratis expectandum sit.

§. II. QUALI LUE ÆGER LABORET, ET AN LABORET SOLA LUE?

Minùs inest difficultatis in resolvendâ quæstione alterâ, quæ secundam diagnoseos partem facit, nempe qualis adsit lues venerea & an adsit sola? Siquidem *Primò.* Palam est ex nativâ corporis fabricâ, ex naturali functionum œconomiâ, ex apertâ ægrotantium confessione,

Quibus signis pateat qualis sit lues venerea.

1°. An lues venerea humores tantùm infecerit, qui sunt arte reparabiles? An verò ulteriùs progressa solidas quoque corporis partes læserit, quorum vitium stabilius est, ac minùs mutabile?

2°. Quos & quales humores contaminaverit contagio, an seminales, pneumonicos, gastricos, uterinos, muciferos qui narium, sebaceosne qui cutis proprii sunt? Quali contaminaverit vitio, an inspissatione, an acrimoniâ, an utrâque? Et quanto, an mediocri, an summo?

3°. Quas & quales solidarum corporis partium vitiaverit, an molles, nempe carneas tendineasve; an verò duras, scilicet osseas?

4°. Quales è mollibus corporis partibus corruperit, an principes nobilesque quæ vitæ præsunt, ut cerebrum, pulmonem, hepar, ventriculum, uterum &c. ignobilesne quæ ad vitam parùm vel minùs saltem necessariæ sunt, ut artus extremos, cutim, carneasque partes cuti proximè subjectas? Quali vitio easdem corruperit an tumore aut skirrho, an ulcere, an utroque? Et quanto, an ad gradum mediocrem maximumve?

5°. Similiter quibusnam & qualibus ossibus labem intulerit, an in capite aut in trunco corporis, unde ossa exscindi non possunt; an in artubus summis, ubi ossium excitio facilior minùsque periculosa? Qualem illis labem intulerit, an exostosim aut hyperostosim, an cariem, an utramque? Et quantam, an superficiariam, ideoque leviorem, an altiorem & graviorem, quæ ad ossis moditullium penetret?

6°. Quanta ac quotuplex inde sobolescat ex utroque capite functionum læsio, animalium, vitalium, naturalium, cæterarumque quæ ad viros, fœminasve specialiter pertinent?

7°. An morbus recens sit, aut diuturnus & inveteratus? An remedia nondum expertus fuerit? An contrà adhibita varia remedia jam eluserit?

8°. Demùm an ægrotantes ætate, viribus, habitudine valeant? An contrà ætate pueri sint aut senes, corporis habitu infirmi, viribus exhausti?

Secundo. Neque difficilius futurum est judicium utrùm lues sola adsit necne; quandoquidem morbi quicumque solent cum lue venereâ concurrere, sua habent propriaque symptomata, quibus abundè declaratur singulorum natura, inveteratio, novitas.

I. *Natura* quidem, si præsentia sint symptomata, quæ peculiaribus morbis peculiaria sint. Sic ut rem per se facilem ad pauciora exempla contrahamus, constat 1°. Epilepsiam cum lue venereâ convenire, si syphiliticus sui impos præceps in terram identidem ruit, membra quatit, ore spumat, variè convellitur, sensu orbus est.

Quibus signis dignosci possint morbi, qui cum lue venereâ conjungi solent.

2°. Paralysim, si pars corporis quædam nec sensu polleat, nec pareat imperio voluntatis motum jubentis.

3°. Asthma, si æger anhelus & suspiriosus sed à febre liber spiritum identidem ducat & crebrum & difficilem.

4°. Phthisim, si à febriente, tussiculoso, marasmode pus exspuatur vel sputa pure gravida.

5°. Strumas, si glandulæ limphaticæ in collo, ad maxillam utramque, in axillis, in inguinibus, in variis artuum internodiis &c. doleant, caleant, tumeant, indurentur, skirrhodes fiant.

6°. Scorbutum, si maculæ, striæ, vibices, areæ in pedibus tibiisve appareant coloris violacei, atro-purpurei, livescentis &c. & si gingivæ tumidæ, fungosæ, ulcerosæ, nigræ, dentes qui in sedibus mobiles vacillant, superemineant.

7°. Affectionem hypochondriacam, si æger meticulosus, melancholicus, inquies, de valetudine anxiè provideat, symptomata quæcumque patitur, etiam levissima verbis exaggeret, & à morte quasi semper immineret, sibi semper timeat.

II. *Inveteratio* verò, si symptomata illa singulis singulatim peculiaria multò antè apparuerint. Sic liquet epilepsiam, paralysim, asthma, phthisim, strumas, scorbutum, affectionem hypochondriacam, cæterosque quosvis affectus qui cum lue possunt concurrere, luis ingressum præcessisse, quoties symptomata, quibus designantur, antiquiora sunt impuro concubitu, quo lues admissa creditur; & tunc profectò evidens est morbos illos essentiales esse & à lue planè alienos, quâcum nihil commune habeant, vel si quid forsan, id unum ad summum quòd ab illa tanquam à fomite intendantur.

Quibus signis manifestum fit, an morbi illi lue venereâ antiquiores sint?

III. Demùm *novitas*, si symptomata illa peculiaria recèns observentur. Sic ergo si symptomata epilepsiæ, paralyseos, asthmatis, phthiseos, strumarum, scorbuti, affectionis hypochondriacæ &c. propria, non apparuerint, nisi post luis ingressum, inde manifestum futurum est morbos, à quibus fiunt, post acceptam tantùm luem veneream advenisse. Id unum

Quibus signis liceat colligere an lui venereæ supervenerint?

ambiguum supeресse posset an à lue vereneâ, an à causâ aliâ quâvis simpliciore advenerint? Sed vix dignus est vindice nodus ille, cùm in utroque casu hydrargyrosis perinde adhibenda sit, ut lues radicitùs deleatur, & eâ semel curatâ in aperto futurum sit, si symptomata simul cessaverint, morbos, ad quos pertinebant, symptomaticos fuisse & à lue oriundos; si verò perseverent, morbos eosdem essentiales esse, adeoque post curatam luem specificis remediis ex arte oppugnandos esse.

Quâ prudentiâ deceat ægrotantes percontari de morbis venereis, qui forsan præcessere.

Pro coronide juniores Medicos monitos velim, ut se modestè gerant, ceu ingenuos decet, tum in sciscitando an & quales morbi venerei præcesserint, tum in patefaciendo quid de præsentiâ luis venereæ ipsi sentiant.

Viros, tum qui adolescentes, tum ætate provectiores sunt.

I. Levis quidem conjectura sufficit ad adolescentes juvenesve interrogandos, ut qui gestiant morbos venereos, quos jam passi sunt, ultrò narrare, quasi egregia totidem facinora, quorum juvat meminisse. At verò urgentiore præsumptione opus est, si cum viris maturiorem ætatem jam assecutis agatur, potissimùm si severiorem vitæ rationem ingressi sunt, ut quos, si non pudet, pigeat saltem antiquos errores relegere. Nihilominùs tamen ne cunctatio nimia culpæ affinis videatur, propositis demùm argumentis ex præsentis morbi statu manifestis, quæ auctoritatem quæstioni addant, liberè quærendum est an juventutem labis venereæ ita immunem egerint, ut se ab omni suspicione vacuos esse jure arbitrari possint.

Fœminas, tum quæ nuptæ, tum quæ innuptæ sunt.

II. Quod ad fœminas spectat, res quidem satis facilis est & expedita, si de nuptis viduisve quæstio sit. Urgens enim præsumptio, imò verò levior conjectura sufficit, ut jure percùnctari liceat, non quid ipsæ forsan egerint, quod semper nefas, sed quid agant egerintve mariti: Usus enim invaluit viros, ut jure matrimonii liberorum omnium, quos uxor parturit, parentes sunt, sic etiam morborum omnium venereorum, quos uxor patitur, auctores esse jure vel injuriâ. Sic ergo datâ semel occasione, ut fœminæ naturâ suspiciosæ sunt & loquaculæ, quæcumque de viris suis noverint, quæcumque ipsæ unquam expertæ fuerint illorum contubernio spontè effutient, unde judicatu facile futurum est quid de luis præsentiâ opinandum sit. At verò lubrica & perardua res est, si in quæstione versetur status innuptarum, præsertim quæ famam sine labe teneant, & sanctiore superbiant vitæ instituto; tunc sanè nisi inconsiderantissimæ & dementissimæ temeritatis notam parùm cures effugere, neque suspicio priùs aperienda est, quàm certò liqueat de lue venereâ; neque tum verò unquam aperienda, nisi odii mitigandi causâ morbi originem in parentes vel nutrices refundendo. Vidi equidem eo pacto innuptarum plerasque quas interrogandas habui, rem satis liberè confessas esse; saltem si quæ verecundiores fuerint, veri sibi conscias nec inficias ivisse, nec propositis remediis difficiles sese præbuisse, quod Medico satis esse debet, ut qui de morbi origine parùm sollicitus, solius curationis debeat satagere.

CAPUT V.

CAPUT V.

Prognosis Luis venereæ confirmatæ.

IN prognosi duo tantùm debent inquiri, 1°. Quænam lues venereæ cæteris graviores sint, & quæ omnium gravissimæ, atque inter lethiferas referendæ? 2°. Quæ curationem faciliorem vel difficiliorem admittant, & cum majore minoreve periculo? Quomodo de gravitate luis venereæ judicandum sit?

§. I. QUÆ LUES GRAVIOR, QUÆ GRAVISSIMA SIT?

I. Lues omnis venerea in genere gravis & difficilis censenda est; 1°. Ratione causæ; pendet enim à seminio corrosivo, quod in partibus omnibus solidis corporis altè imbibitur, cum liquidis omnibus intimè confunditur, à corpore difficulter evellitur, & cui evulso superest plerumque non una labes partibus inusta. I. Luem veneream omnē gravem & difficilem esse 1. Ratione causæ.

2°. Ratione symptomatum; nam veneno venereo, quod in actum exeritur, non modò dolores atroces excitantur, sed pleraque corporis munia mirum in modum depravantur & pervertuntur. 2. Ratione symptomatum.

3°. Ratione læsionis partibus solidis illatæ; observatur enim veneni venerei acrimoniâ non liquida tantùm corporis infici, sed partes quoque solidas vitiari & erodi, non modò molliores, ut pulmonem, hepar, uterum &c. sed duriores etiam, ut ossa. 3. Ratione læsionis partibus solidis illatæ.

4°. Ratione remedii quod competit; licet enim id raræ felicitatis esse videatur ad hunc morbum certius & efficacius remedium dari quàm forsan ad alterum quemquam, minimè tamen dissimulandum hoc ipsum remedii genus, quantâcumque cautione adhibeatur, haud raro non tædiosum tantùm sed durum, imò quandoque periculi non expers esse, præsertim si ad morbum nimis inveteratum pleniore hydrargyrosi opus sit. 4. Ratione remedii.

5°. Demùm ratione recidivæ, quâ morbus, qui profligatus credebatur, iterùm reviviscit; contingit enim non semel medentis culpâ qui curationi finem imponere præpoperè festinat, aut qui imparem Mercurii dosim adhibuit, virus nec radicitùs evelli nec funditùs deleri; unde morbus mitigatus quidem sed non curatus post fallaces inducias cum pristinâ ferociâ sponte redintegratur. 5. Ratione recidivæ, quæ aliquando metuenda est.

II. Cave tamen censeas eamdem paremve de omni lue venereâ prognosim instituendam esse. Constat enim morbi gravitatem variè variam esse, atque adeò variè in variis casibus æstimandam, multiplici causâ. II. Morbi gravitatem variam tamen esse.

1°. Morbi novitate vel inveteratione. Sic ergo cæteris paribus lues venerea, quò recentior, eò minùs gravis futura est, cùm à veneno recenter admisso certum sit liquida corporis minùs corrumpi, solida minùs labefactari, muniaque minùs perverti. E contrà verò tantò gravior, quantò magis inveterata, cùm contraria sint contrariorum consequentia. 1. Pro morbi novitate vel inveteratione.

2°. Ægrotantium ætate. Sic cæteris paribus lues venerea magis periculosa est in infantibus & senibus, quàm in adolescentibus, in quibus magna 2. Pro ætate ægro-

tantium. veneni pars exercitio expellitur vel edomatur; quod verò residuum superest, citatiore circulatione abreptum, intensiore fermentatione attritum & subactum, validiore partium nisu retusum mitiorem tragœdiam agit.

3. Pro ægrotantium sexu. 3°. Sexu ægrotantis. Licet enim mulieres viris plerumque imbecilliores sint & eo nomine efficaciæ contagii venerei semel admissi magis obnoxiæ videantur, docuit tamen frequens experientia morbum à fœminis cæteris paribus faciliùs tolerari quàm à viris, quandiu liberè fluunt catamenia, ut quibus contagii pars non pauca singulis mensibus exhauriatur; at verò constat è contrà omnia in pejus ruere statim atque fluxus menstruorum cessat ex accidente & ante tempus, vel ex legitimo naturæ ordine circa annum ætatis 45. aut 50.

4. Pro nativo temperamento. 4°. Nativo temperamento. Quandoquidem virus & plures & graviores effectus producturum est cæteris paribus, si sanguis, quocum permiscetur, naturâ salsus, crassus, acer, ad rodendum aptus, infusi seminii virulentiam foveat, imò intendat; quàm si tenuis, insulsus, ritè temperatus eamdem reprimat corrigatque.

5. Pro naturali partium constitutione. 5°. Naturali partium constitutione. Majus enim à lue venereâ periculum imminet, si cerebrum aut præcordia malè affecta, si viscera malè conformata, cæterave organa laxa & mollia sint, atque adeò adventitio veneno sese pessundanda tantò faciliùs permittant, quàm si partes eædem firmæ, validæ, integræ, veneni energiæ pertinaciùs & efficaciùs reluctentur.

6. Pro symptomatum numero & vehementiâ. 6°. Symptomatum, quæ lues invahit, numero & vehementiâ. Sic ergo lues tantò gravior censenda est, quantò plures functiones, quantò ad vitam utiliores, ut vitales & animales, quantò vehementiùs easdem lædit & depravat. Hoc enim majorem vel malignitatem in seminio, vel infirmitatem in organis læsis supponit, quod utrumque ad morbi prognosim perinde est.

7. Pro morbo habituali, quo ægri antè laborabant. 7°. Morbo habituali, quo æger antè laborabat. Lues enim cæteris paribus magis timenda in epileptico, phthisico, hydropico, arthritico, cachectico &c. quàm in perfectè sano, quandoquidem ut antiquus morbus accessione recentioris ingravescit, sic novum antiquioris præexistentiâ intendi necesse est.

8. Pro naturâ partium affectarum. 8°. Naturâ partium affectarum. Nam patet cæteris paribus gravius esse à lue periculum, 1°. Si solidæ corporis partes corrumpantur, quarum reparatio difficilior, quàm si liquidæ tantùm inficiantur, quæ possunt faciliùs renovari; 2°. Si inter solidas partes eæ corrumpantur, quæ internè latent, sunt è genere nobilium, muniisque ad vitam necessariis destinatæ, ut pulmo, ventriculus, hepar, uterus &c. quàm si fuerint oculis obviæ, & ex ignobilium numero, ut cutis, tunica adiposa, musculosa caro &c. quarum labes & levior est & curatu facilior.

9. Pro gradu læsionis partium solidarum. 9°. Tandem gradu læsionis solidis partibus illatæ. Morbus enim eò gravior est cæteris paribus, quò læsio major aut plaga profundior: Hoc enim & causæ morbificæ atrocitatem & perfectæ curationis difficultatem indicat.

III. Eas omnes luis III. In genere inter omnes syphilidis species pro gravissimis ac plerumque lethiferis illæ habendæ sunt. 1°. In quibus pars ad vitam neces-

ſaria, quæ inter nobiles locum obtineat, gravi & difficili vitio afficitur: 2°. In quibus pars alia quævis ignobilior, quæ remediis parum obvia ſit nec ferro exſcindi poſſit, immedicabili labe corrumpitur; 3°. In quibus contagium aliud peſtiferum, ſcrofuloſum nempe ſcorbuticumve cum veneno venereo admixtum latet. Itaque ad eas claſſes pertinent lues venereæ quæcunque malè afficiunt, venereæ ſpecies graviſſimas eſſe.

1°. Cerebrum, cæteraſque encephali partes cerebro adſitas; ut ſi interius oſſium tabulatum exoſtoſi tumeat, aut latente carie erodatur; ſi gummata tuberculave duriora piam duramve meningem obſideant; ſi quis cerebri tractus in skirrhum induretur, aut latente & anomalo abſceſſu corrumpatur; ſi venoſi ſinus, tum ſuperiores, ut longitudinalis, laterales, torcular Galeni, tum inferiores, qui baſi cranii incumbunt, polypoſis inſpiſſati ſanguinis concretionibus oppleti ſint; ſi plexus choroidæi, qui in utroque anteriore ventriculo proſtant, congenereſque ſimilium plexuum laciniæ, quæ anticæ & poſticæ cerebelli parti adſitæ ſunt, multiplici hydatide turgeant; ſi glandula pituitaria, quæ ephippio inſidet, indurata limphatico latici, qui per infundibulum à ventriculis cerebri confluit, tranſitum deneget in jugulares ſinuſque, qui jugularibus inſeruntur; ſi ventriculi collecta limpha repleantur & diſtendantur &c. Unde cephalæa contumax ſine causâ externâ, motus ſpaſmodici, epilepſia, paralyſis, cæcitas, vertigo, ſcotoma, lethargus, carus, apoplexia &c. 1. Quæ cerebrum.

2°. Pulmonem, cæteraque præcordia, quæ in pectore latent; ut ſi pulmonaris contextus duris crudiſque tuberculis ita infarciatur, ut è molli, ſpongioſo & dilatabili firmus, durus, skirrhodes fiat; ſi tacitâ tuberculorum ſuppuratione, abſceſſibus ſeu vomicis multis ſcateat; ſi ab eroſis diſciſſiſve vaſis ſanguis in bronchia veſiculaſque pulmonares effluat, inde expectorandus; ſi interior bronchiorum aut veſicularum facies latenter corroſa ab ulcere depaſcatur; ſi limpha à venis nimiùm compreſſis exundans thoracis cavum oppleat; ſi in cordis thalamis aut majorum arteriarum orificiis polypoſæ ſarcoſes ſuccreſcant, aut ſanguis craſſior in polypiformes concretiones inſpiſſetur &c. unde aſthma & orthopnœa; hæmoptoë; phthiſis tuberculoſa vel ulceroſa; hydrops pectoris, cordis tremor & palpitatio &c. 2. Quæ pulmones.

3°. Hepar vaſaque hepatis propria; ut ſi ductus hepatis ſecretorii & excretorii ſpiſſiore bile ita oppleantur, ut bilis accedens in ſanguinem cogatur retrogredi; ſi oppletis ductibus biliferis via ſanguini per hepar tranſeunti præter naturam præcludatur, unde partis phlogoſis; ſi præcluſâ circulationis viâ ſanguis, qui per portarum venam in hepar jugiter contendit, in capillaribus venæ ejuſdem principiis cogatur ſubſiſtere, prodeuntibus è cunctis viſceribus, quæ intra abdomen fluitantia ſunt, ſi eroſa aut diſciſſa in hepate ſanguifera vel bilifera vaſa in abſceſſum latentem abeant &c. unde hepatis infarctus, skirrhus, abſceſſus, icterus, hæmorrhoides, vomitio ſanguinis, fluxus hepaticus. 3. Quæ hepar.

4°. Uterum, parteſque utero annexas; ut ſi interiorem uteri faciem ulcus cacoethes depaſcatur, ſi veſiculoſæ uteri glandulæ lacte uterino ſpiſſiore in skirrhum indurentur; ſi induratæ dolore lancinante percellantur, & in carcinoma degenerent; ſi tacitâ ſuppuratione computreſcant; 4. Quæ uterum.

si serosa colluvies in uteri cavum colligatur; si ovaria hydatidibus, gummatis, scirrhis intumescant; si tubæ Fallopianæ iisdem vel similibus morbis afficiantur &c. unde uteri ulcus, skirrhus, cancer, abscessus, ac ovariorum multiplex tumor & suppuratio.

5. Quæ prostatas, & vesiculas seminarias.

5°. Prostatas, vesiculas seminarias, ac glandulas Cowperianas in viris, in fœminis verò prostatas & glandulas Cowperianas; ut si duræ & skirrhodes fiant; si in carcinomatoden naturam degeneraverint; si fistulosis & cavernosis abscessibus perviæ sint; si erosæ & cuniculis multifariam suffossæ in labis consortium traxerint viciniores partes, ut in viris urethram, collum vesicæ, extremum rectum, natium alterutram; in fœminis verò urethram, vesicæ collum, vulvam, vaginam, monticulum veneris, &c. unde dolor, stranguria, frequens micturitio, demùm involuntaria urinæ excretio cum cuniculosis fistulis in finitima quæque loca.

6. Quæ medullam ossium.

6°. Medullam osseam, tum quæ in cylindrum racematim collecta ossium grandiorum cavitatem, tum quæ in lacinias frustillatim distributa minorum cellulas occupat; ut si in sebum indurata skirrhoden aut carcinomatoden naturam adipiscatur, cum superjecti ossis tumore; si suppurata in tabum diffluat cum ossis continentis carie, præsertim si hæc spongiosis ossium capitibus accidant, quæ artuum juncturas constituunt, aut iis ossibus, quæ nullâ operâ exscindi possunt, ut ischio, sacro, vertebris, costis, omoplatæ, claviculæ; ossibus maxillarum, cranii, aurium, narium &c. unde dolores osteocopi, hyperostoses, exostoses, ankyloses, caries; ulcera profunda, cacoëthea, pure fœtidissimo manantia; febris hectica, marasmus.

7. Quæ mammas abscessibus, ulceribus, carcinomate &c. malè habent.

7°. Partes quasvis totius corporis, mammas, labia, interiora narium, linguam, ranulas, uterum, penem, testium alterutrum, glandulas limphaticas, quæ in inguinibus, axillis, collo, ponè aures, propter maxillas &c. prostant, si carcinomate occulto vel aperto infestentur, præsertim verò si partium affectarum situs, connexio, natura, usus &c. extirpationem non permittant.

8. Sicut etiam quæ cum rachitide, strumis, scorbuto conjunctæ sunt.

8°. Demùm ejusdem generis sunt lues quæcunque dependent à veneno venereo non puro, sed quod cum veneno rachitico vel strumoso, maximè verò cum scorbutico ita intimè commixtum sit, ut coitione bina venena in pestem alteram novam, quæ hybrida sit, degeneraverint. Nullum sanè morbi monstrum forsan reperire est, quod ferocius sit, quod ægros pluribus modis miserrimè torqueat, & quod curatu difficilius remediis efficacissimis pertinaciùs resistat.

IV. Tria esse luis genera. Primum, Curatu facilis.

IV. Ex dictis manifestum est posse luem veneream qualemcumque in tres gradus distingui; ut jam pridem fert usus: *Primum*, quo comprehendatur lues venerea quævis, quæ recens sit; quæ fluida tantùm infecerit, necdùm attigerit solida; quæ pauciores functiones pervertat, & levi vitio pervertat; quæque adeo tutam ac plerumque facilem curationem admittat.

Alterum, Difficilioris.

Alterum, qui complectatur lues omnes venereas, in quibus virus antiquius vel acrius solidas corporis partes, sed ignobiles tantùm labe variâ, multiplici, gravi jam corruperit, sed tamen medicabili, & quarum ideo tuta futura sit curatio, quamquam paulò difficilior.

Tertium denique, ad quem pertineant lues venereæ omnes, quas modò inter gravissimas sive lethales recensuimus, & quarum proinde neque tutam, neque facilem curationem polliceri unquam licet. *Tertium*, Difficillimæ.

§. II. QUÆ LUES CURATU FACILIOR AUT DIFFICILIOR?

I. Constat lues omnes venereas curari radicitùs, plerasque etiam satis facilè, ope illitûs Mercurialis, qui modò ritè adhibeatur, efficacissimum est contagii venerei rhizotomum. Et sanè cùm tot sint gravium morborum genera antiqua & ab orbe condito nota, ut phthisis, pestis, epilepsia, hydrophobia &c. in quibus abigendis curandisque medicina etiamnum cespitat, imò potiùs cæcutit, pro rarâ felicitate computandum est ad curationem luis quæ nova est, & quæ in Europâ à duobus tribusve sæculis primùm apparuit, tam certum & præsentaneum remedium industriâ medentium sagacitate inventum esse, quo morbus omnium ferocissimus profligetur tutò, citò, imò verò jucundè. Quid sentiendum sit de curatione luis venereæ? I. In genere luem quamcumque curari posse.

1. *Tutò*. E centum enim ægrotantibus nullum, qui Mercurii usu meliùs non habeat; vix unum reperias, qui perfectè non convalescat, modò corpore priùs ritè præparato hydrargyrosis adhibeatur methodo, dosi, ordine, cautione, & dierum numero competenti, quod cæteris morbis etiam levioribus haud ita plerumque usu venit, ut quorum optima ea censeatur medicina, quâ inter centum ægros quinquaginta perfectè consanantur. 1. Tutò.

2. *Citò*. Nam curatio numeris omnibus absoluta est intra triginta aut quadraginta dies; vel ad summum intra menses duos, quod vix de ullo alio morbo sperare licet, quorum plerorumque, si graviores fuerint, integra curatio ad annum & ultrà non rarò procrastinatur. 2. Citò.

3°. Imò verò *jucundè*. Fateor equidem id olim minùs verè dici potuisse de antiquâ unguenti Mercurialis administratione, in quâ, cùm immodico & præcipiti inunctionum usu gingivæ, palatum, & fauces exulcerarentur, uber & diuturnus fœtidissimæ salivæ ptyalismus cieretur, & facies, caput ac lingua plerumque intumescerent, solebant ægrotantes tædio, agrypniâ, dolore confici, & miserrimis miseriis diutissimè macerari. Sed hæc jam pridem prudentiore & magis cautâ hydrargyroseos methodo ita temperata sunt, ut si remedium jucundum dici meritò non possit, quod forsan in nullum verè cadit, at saltem haud ita molestum sit ac vulgò creditur. Plerumque nullus proritatur ptyalismus vel ad summum facilè tolerabilis; nulla fit oris exulceratio, vel saltem levis & superficiaria; demùm minùs fastidii atque molestiæ ægro jam exhauriendum est, ut ex lue venereâ, saltem recente perfectè convalescat, quàm ex febre quartanâ contumaciore. 3. Nec injucundè.

II. Minimè tamen dissimulandum est nonnullas esse luis venereæ species, quæ curationem plenam & perfectam cæteris difficiliùs admittant, & quibus etiam post accuratissimam hydrargyrosim quædam supersint ex symptomatis, quæ antè aderant; sive ideo quòd diutinâ morbi præsentiâ ea labes solidis corporis partibus illata sit, quam corrigere vel delere facile non sit; sive etiam, quod tamen rarius, ideo quòd portio quædam se- II. Dari tamen luem veneream quæ difficiliùs curetur.

minii venerei integra remanserit formâ illibata, vel necdum satis perfectè destructa. Experientiâ autem compertum est in hunc censum præcipuè referendas esse sequentes luis venereæ species.

Ut 1. Quoties adsunt dolores venerei.

1°. Quotiescunque dolores venerei rheumatici, sive fixi sive vagi, ægros torquent & discruciant, præsertim si diuturnitate invaluerint. Accidit enim frequenter post hydrargyrosim dolores eosdem pari ferè vehementiâ sævire ac antè. An quòd nodi, phymata, tuberculave musculorum fibris tunicisve etiamnum impacta sanguinis & limphæ viam angustando; an verò quòd vasa sanguifera & limphatica prægressis distensionibus in nimias varices dilatata sanguinis & limphæ motum retardando, acrioris salsiorisque seri decubitui locum præbeant?

2. Quoties arthritis venerea habitualis est.

2°. Quotiescunque habitualis est arthritis à veneno venereo orta. Licet enim inunctionibus ex arte adhibitis sæpenumerò cedat, semper tamen non cedit, potissimùm si inveterata sit & crebris insultibus vires jam dudùm adepta. An quia tunc ea sunt in articulis vitia, quæ Mercurio corrigi non possint, & quæ novos similesque arthritidis insultus iterùm atque iterùm advocare valeant?

3. Quoties cutis affectibus venereis defœdatur.

3°. Quotiescunque cutis impetigine, scabie, sed præsertim herpete sicco, maligno, esthiomeno sive erodente deturpatur; siquidem haud rarum est ab hoc symptomate totam Mercurii vim eludi, cui cætera cedunt. An quòd in eâ cutis infectione corpus reticulare sive mucosum cutis contagio venereo alteratum & erosum in filtrum perenne abierit, quò jam ubertim confluat quicquid salsuginosi & acris inest sanguini?

4. Quoties æger cephalæâ habituali torquetur.

4°. Quotiescunque adsunt graves cephalææ, hemicraniæ, aut dolores particulares, qui certam tantùm capitis aream tenent, & *ovum* vel *clavus* dici solent, præsertim si fiant sine causâ ullâ externâ; observatum est enim sæpiùs dolores istiusmodi post adhibitum hydrargyrosim pristinam ferociam retinuisse. An ideo quòd dolores illi pendeant ab exostosi vel carie interioris cranii tabulæ, vel à nodis, phymatis, tuberculisve in meningibus cerebri, quæ Mercurii illitu resolvi & discuti non potuerint?

5. Quoties ossa malè afficiuntur.

5°. Quotiescunque ossa tument exostosi vel hyperostosi durâ, antiquâ, inveteratâ. Licet enim contingat usu Mercurii hyperostosim plerumque resolvi, quæ recens est, imò etiam exostosim ipsam, præsertim si cavernosa sit & producatur ab inflatis medullæ osseæ laciniis lamellas osseas in cellulas dilatantibus, docuit tamen experientia spem similis succesûs rarò ratam fore, quoties hyperostosis aut exostosis temporis diuturnitate induruerint, maximè verò si exostosis sit è genere exostosium verè ossearum, quæ nec ebori cedant duritie. Inde repetendum est quod ankylosis venerea profligato morbo sæpiùs superfit. Anne hæc ita eveniunt, quòd Mercurii efficacia, quæ solvendæ materiei osseæ molliori & recèns impactæ sufficit, impar sit resolvendæ duriori & in verum os jam solidatæ?

6. Quoties testes indurati tument.

6°. Quotiescunque testes ambo vel testium alteruter tument ab hærente, collecto & inspissato semine. Solent enim sæpenumerò tumores istiusmodi, si inveterati sint & lapideam duritiem adepti, ita difficiles esse, ut remediis rebelles nulli cedant hydrargyrosi. An ideò quòd Mercurius nec semen inspissatum & casei instar grumosum, quo testes turgent, attenuare & diluere; nec laxata vascula spermatica, quorum glomeratione

testes constant, nativo tono restituere valeat, unde geminâ de causâ nulla testium resolutio speranda sit?

7°. Quotiescunque adest gonorrhœa virulenta, sive recens sit, sive antiqua & inveterata. Quamvis enim nec semel observatum fuerit inunctionum administratione cum cæteris symptomatis gonorrhœam quoque perfectè curatam fuisse, id tamen perpetuum non est, acciditque multoties etiam post legitimam hydrargyrosim, gonorrhœam, licet jam ampliùs venerea non sit, fluxu æquè uberi ac anteà scaturire. An quia præter veneni vim inunctionibus deletam, longiore temporis intervallo & fortiore ulceratæ partis detersione opus est, ut ulcus in prostatis superstes cicatrice coeat? 7. Quoties gonorrhœa virulenta adjuncta est.

8°. Quotiescunque stranguria à prægressis gonorrhœis orta ægrotantes torquet vel continuò vel per intervalla. Malum enim, licet usu Mercurii levius plerumque fiat, naturam tamen ita retinet, ut iterùm pari fermè ferociâ sæviat identidem. An quòd Mercurius impar sit resolvendis hypersarcosibus quæ in urethrâ succrevêre, emolliendis durioribus cicatricibus aut suturis, quæ in eodem ductu prostant, aut demùm consolidandis ulceribus, quibus eroditur, à quibus causis stranguriam dependere suprà vidimus? 8. Quoties stranguria prægressis gonorrhœis successit.

9°. Denique quotiescunque strumosa vel scorbutica constitutio luis venereæ comes est individua. Experientiâ enim compertum est eas luis venereæ species usu Mercurialium, si sola sint, non tam expugnari quàm provocari, atque adeo si radicitùs unquam curentur, curari numquam, nisi anti-schœradica aut anti-scorbutica cum anti-venereis & Mercurialibus vel unà vel alternè exhibeantur. An quòd scrofulosi vel scorbutici seminii guttulæ, veneni venerei guttulas aliquot in sinu ita intimè recondant, ut inaccessæ fiant & inexpugnabiles; haud dispari modo ac in amalgamate auri & argenti solent auri atomi quædam ab argenti atomis undique ita obvolvi, ut ab aquâ regiâ nequeant ullomodo nec attingi nec dissolvi. 9. Quoties strumosa vel scorbutica constitutio morbi comes est.

III. Datur & alterum luis venereæ genus præcedente pejus, in quo curationem morbi instituere adeo periculosum est, ut soleant inde gravia infortunia sæpenumerò obvenire, nisi cautissimè procedatur. Istiusmodi sunt lues venereæ sequentes. III. Dari genus alterum luis venereæ, in quo curatio periculosa sit.

1°. Quæcumque inter gravissimas lethalesve lues venereas, quas suprà recensuimus, locum habent. Jure enim metuendum est ne ægrotantes gravi & diutinâ labe jam fracti, antiquove morbo exhausti, qui inunctionum usu plerumque exasperatur saltem initio, tædio & vehementiæ adhibiti remedii, atque provocati ptyalismi molestiæ succumbant. 1. Si morbus sit è numero gravissimorũ.

2°. Quæcumque scorbutum comitem habent, quo gingivæ & oris interiora fœteant, liveant, putrefiant & tumeant in fungos. Quippe ubi primùm accedit oris phlogosis & exulceratio, qualis in ptyalismo adest, solent semiputres tum gingivæ, tum faucium palatique partes ab ulcere phagedænico & erodente depasci, quod in gangrænam brevi desinit, vel proximè desiturum videtur. 2. Si conjungatur cum scorbuticâ oris exulceratione.

3°. Quæcumque cum scrofulis strumisve adeo gravibus conjunctæ sunt, ut aures, collum aut maxilla utraque, multis, duris, tumidis, callosis glandulis obsideantur. Timendum est scilicet ne strumosæ glandulæ unà 3. Aut cũ scrofulis gravioribus,

cum ſalivalibus mole augeantur ptyaliſmi tempore, & jugulares venas ramoſque venoſos, qui in jugulares deſinunt, ita comprimant & anguſtent, ut inde à retento ſanguine, tum in ore major futura ſit phlogoſis & exulceratio cum periculo gangrænæ, tum quod gravius eſt, nimia cerebri oppreſſio, non ſine vitæ diſcrimine.

4. Aut cũ epilepſiâ, cujus inſultus frequentes ſint.

4°. Quæcumque epilepticos adoriuntur, qui frequentibus & gravibus paroxyſmis corripi ſolent. Nam periculum eſt ne ptyaliſmi tempore, dum glandulæ ſalivales tument, & tumefactione venas jugulares premunt, graviſſimi advocentur inſultus; unde tum major oris inflammatio & exulceratio à variâ maxillarum diſtorſione & multiplici linguæ morſu, tum quod pejus eſt, immodica in cerebro hæmoſtaſia; quæ periculo numquam vacat.

5. Aut cũ hypochondriaco affectu gravi.

5°. Quæcumque hypochondriacis accidunt. Cùm enim naturâ & morbo meticuloſi ſint, vanis imaginibus perculſi inani quidem pavore perterrefiunt toto curationis tempore, ac Medicum importunis querelis exagitant; ſed hæc tolerabilia: At verò dum ptyaliſmus acriùs urget, animum plerumque ita deſpondent ex deſperatione, ut frequenti & gravi deliquio ſubinde deficiant, unde improviſa ſalivæ fluentis ſuppreſſio, tumefactio glandularum ſalivalium, hærentia ſanguinis in ore, capite, cerebro, adeoque harumce partium inflammatio vel oppreſſio, quæ ſingula periculi plena ſunt.

6. Aut cũ diarrhœâ habituali.

6°. Quæcumque ad ægrotantes pertinent qui diarrhœâ laborant habituali. Tunc enim vis tota Mercurii ad inteſtina ruens, quò tendit humorum impetus, vellicat, inflammat, rodit interiorem eorumdem tunicam, & ventris tormina graviſſima, alvi fluxus multicolores cum teneſmo, imò dyſenteriam advocat, & eâ quidem vehementiâ quæ ulteriorem inunctionum uſum non raro diſſuadeat. Idem planè dicendum, ſi inunctiones ptyaliſmi loco diarrhœam ipſæ moveant, quod aliquando obtingit etiam in iis quibus alvus adſtricta eſſe ſolet, ſed numquam ſine magno ægrotantium detrimento.

7. In mulieribus, quæ uterũ gerunt.

7°. Quæcumque mulieres malè habent, quæ uterum gerunt. Siquidem periculum eſt ne abortiant, tum orgaſmo, quem Mercurius ciet in ſanguine, tum tædio, dolore, agrypniâ, quæ ptyaliſmum conſequuntur, tum maximè ventris torminibus & niſu deſidendi, ſi alvus diarrhœâ ſolvatur.

8. Aut quibus uterus ulcere vel carcinomate affectus eſt.

8°. Quæcumque curandæ veniunt in fœminis laborantibus ulcere, ſkirrho, carcinomate uteri ſive à causâ venereâ, ſive ab aliâ quâvis. Contingit enim non ſemel ſanguinem nimis attritum & comminutum, in anguſtata, infarcta, conſtricta uteri vaſa arietare ptyaliſmi tempore momento ita valido, ut viam ſibi vi faciat, & hæmorrhagiam ex utero vel lethalem vel periculi plenam advocet.

9. Tandem in infantibus, & ſenibus.

9°. Tandem quæcumque infantes, ſeneſve decrepitos invadunt. Cùm viribus enim parùm valeant, quæ in his grandiore ætate fractæ, in illis verò teneriore nondum confirmatæ ſunt, de utriſque perinde timendum eſt, ne miſerè ſuccumbant, aut graviori caſui, ſi quis forſan ingruat, aut etiam ſoli ptyaliſmi vehementiæ, ſi diuturnior ſit.

IV. Hydrargyroſim cautè

IV. Cæterùm ſi de ægri ſalute antè conclamatum eſſe videatur, *palliativis* quidem remediis mitiganda eſt morbi ferocia, ſed deſperatis nulla hydrargyroſis adhibenda, ne temerè infamentur ea remedia, quæ multis

tis fuere saluti. At verò si qua spes affulgeat, quamquam exigua, remediorum alea tentanda est, cùm ut ait Celsus, *in evidenti mortis periculo satius sit anceps remedium experiri, quàm nullum*, sed tentanda est prudenti cautoque consilio. adhibendam esse.

1. Si lues venerea sit è genere gravissimarum.

Itaque 1°. Si lues venerea sit è genere gravissimarum & quæ plerumque morte judicantur, post debitam præparationem Mercurius longioribus intervallis illinendus est & parcâ manu, eâ scilicet dosi cui ferendæ vires pares esse videantur. Vix quidem sperare licet eo pacto morbum gravem & inveteratum plenè extirpatum iri; at saltem ita mitigandum esse certum est, ut ægro, postquam à remedio convaluit, meliusculè sit. Tunc ergo redintegratis viribus, mercuriales inunctiones denuò sed majori dosi adhibendæ, quibus si morbi vehementia necdùm cesserit, instauratis rursùm auctisque viribus hydrargyrosis tertiò repetenda, sed tandem tanquam re ad triarios redactâ, omni operâ eâ saltem vice jam enitendum est, ut virus omne perfectissimè debelletur.

2. Si sit è numero earum, quæ curationem cum periculo admittunt.

2°. Si lues sit ex earum numero, quæ curationem cum periculo admittunt, illitus mercuriales simili methodo raris quidem intervallis admovendi & paucâ dosi, nempe ne quid mali præcipitantiâ accersatur, camarinam præproperè commovendo: At verò & pluries & diutiùs iterandi, scilicet ut admissus eâ ratione Mercurius non modò æquet Mercurii quantitatem, quæ ad plenam curationem necessaria est, sed etiam aliquantulùm superet. Quapropter inunctionum administratio non urgenda ante tempus, sed potiùs ultra tempus sustinenda est, cùm in re tam gravi omnia satis citò fieri putanda sint, modò satis benè.

3. Si sit ex earum specie, quæ Mercurio difficilè cedunt.

3°. Si lues venerea locum habeat inter eas, quæ Mercurio difficilè cedunt, inunctionibus & paulò majori dosi & paulò longiore temporis spatio utendum erit, ut quidquid morbosi seminii inest sanguini, vi Mercurii vel salivatione omninò everratur, vel extinctionis viâ plenissimè debelletur, atque adeo si non utrâque ratione, saltem alterutrâ lues omnis venerea radicitùs evellatur. Quòd si verò supersint etiamnum post absolutam hydrargyrosim difficiliora quædam symptomata, ex eorum numero quæ antè aderant, cùm jam ampliùs à lue venereâ neque dependeant neque foveantur, remediis communioribus corrigenda erunt, ut infrà videbitur.

4. Si mulier infecta uterum gerat, partusque propè adsit.

4°. Si mulieri utero gravidæ, quæ lue venereâ infecta sit, partus propè instet, ab hydrargyrosi tunc quidem abstinendum est, ne in ipso ptyalismo periculosiùs enixura esset: Sed ubi primùm à puerperio refecta fuerit, ex arte sananda est, dum alumnus pendet etiam tum ab uberibus; ut unâ eâdemque operâ sanetur & ipsa & infans, quocum vitium communicavit. At verò si legitimum puerperii tempus longè absit, cùm periculum in morâ maximum esse soleat, omissâ inani cunctatione inunctiones mercuriales statim adhibendæ sunt, sed eo gradu, quem mater & fœtus qui utero geritur sine detrimento tolerare possint.

5. Si infans inquinatus lacteat.

5°. Si infans, qui lue venereâ inquinatus est, lacteat, tenerrimæ quidem ejusdem ætati parcendum est, sed ipsius loco nutrix hydrargyrosi submittenda, tantò quidem potiore jure, quòd hæc ejusdem vitii particeps sit. Sic nutricem sanando sanabitur facili operâ & alumnus, lactis ope,

quocum mercuriales atomos eâ quantitate haufturus eft, quæ curationi fufficiat. Si infans verò jam à nutrice fummotus fuerit, ipfemet fine cunctatione curandus eft, vel præparatis Mercurialibus internè fumptis, vel quod tutius cenfeo, inunctionibus ex Mercurio. Nec obftat huic therapeiæ ætas tenerior, cùm facile fit prudentiâ & confilio infantis incolumitati confulere.

6. Si æger fit fenex decrepitus.

6°. Idem dicendum de fenibus, qui fi lue venereâ laboraverint, illitu Mercuriali ex arte curandi funt, quamquam depontani & decrepiti, fed eâ methodo curandi, quâ depontanos & decrepitos curare decet & licet.

CAPUT VI.

De Præparatione ad hydrargyrofim.

SATIS conftat ex iis, quæ fuprà dicta funt *Lib.* 2. *cap.* 9. virus venereum nullâ methodo certiore, tutiore, efficaciore profligari poffe, quàm hydrargyrofi. Hìc ergo non de genere medicinæ, quæ confirmato morbo venereo conducat, fed de medicinæ modo quæritur, hoc eft de rectâ inunctionum mercurialium adminiftratione five hydrargyrofi; fiquidem trifti, fed nimiùm frequenti experientiâ compertum eft, hanc ipfam hydrargyrofim, etfi periculo vacet ritè adhibita, gravem effe, difficilem, & periculofæ plenam aleæ, fi temerè, præpofterè, inconfideranter, præproperè adminiftretur. Quocirca cauto opus eft, fedulòque providendum, 1°. Quid antè, 2°. Quid per, 3°. Quid poft hydrargyrofim peragendum fit.

Ante hydrargyrofim ad quatuor attendendũ eft.

Ante hydrargyrofim prudentis Medici officium eft ad quatuor attendere: 1°. Ut præfens ægri ftatus Mercurio ferendo par fit: 2°. Ut anni tempeftas remedio fit opportuna: 3°. Ut diligens adhibeatur præparatio, quâ vitia fanguinis, fi qua fuerint, emendari, & noxæ quæ ab ufu Mercurii plerumque imminent, declinari poffint: 4°. Demùm ut recta fit unguenti mercurialis, quod illini debet, compofitio.

§. I. AN PRÆSENS ÆGRI STATUS FERENDO REMEDIO PAR SIT?

I. Ut æger ferendo remedio par fit.

Circa primum certa eft & ab omnibus definita lex, ne hydrargyrofis ægrotanti ulli adhibeatur, qui ex morbo quovis periculosè decumbat, aut quem vires morbo, venere, labore, inediâ nimiùm exhauftæ ferè deftituant. Quorsùm enim conduplicato malo morbum morbo addere, & ægrotum remedio difficili imparem imprudenti therapeiâ excruciare non fine evidenti vitæ difcrimine?

Quocirca hydrargyrofis non adhibenda eft 1. Nec iis qui acuto;

Itaque I. Hydrargyrôfi perpetuò fuperfedendum eft, quoties fyphiliticus acuto morbo tentatur, ut febre malignâ, fynochâ, lipyriâ, caufone &c. pleuritide, peripneumoniâ, hæmoptoë &c.

2. Nec iis qui chroni-

II. Imò verò quoties morbo chronico detinetur, qui deploratus vel admodum periculofus fit, ut hydrope pectoris vel abdominis confirmato;

gravi skirrho hepatis, lienis, uteri; phthisi ad tertium gradum perductâ; febre lentâ diuturnâ &c.

co morbo deplorato tentantur.

III. Huic tamen legi minimè parendum est, si certò constet vel saltem valdè probabile sit morbos illos chronicos à lue venereâ tanquam à causâ primariâ symptomaticè dependere. Tunc enim ægro cùm sit in præcipiti, spes una est, nempe sublatâ semel morbi causâ morbum quoque sublatum iri; atque adeo in evidenti mortis periculo satius est anceps remedium experiri quàm nullum.

Nisi probabile sit morbos illos chronicos à lue venereâ pendere.

IV. Cæteri verò morbi chronici, quicumque naturâ vel intensione minùs urgent, nullomodò obstant quominùs hydrargyrosis adhibeatur. Neque enim puto quemquam ab hujus remedii usu deterreri posse, quòd æger asthmate *v.g.* cordis palpitatione, inappetentiâ, bradypepsiâ, cephalæâ habituali, nephritide &c. laboret.

V. Quòd ad vires, præsens illarum status prudenter expendendus est, & ex æquo ac bono æstimandus; & si à causâ qualicumque magnoperè exhaustæ fuerint, hydrargyrosis usque differenda est, dum temporis diuturnitate, quiete, diætâ analepticâ instaurentur, ne debilior æger ptyalismi tædiis, doloribus, incommodis miserè succumbat.

3. Nec iis, quibus vires magnoperè exhaustæ sunt.

VI. Cæterùm quandoquidem duplex est hydrargyrosis, altera *plenior*, quæ inunctionibus majoribus & quotidianis vel saltem frequentioribus, donec ptyalismus cieatur; *parcior* altera, quæ minoribus & rarioribus illitibus perficitur, & quâ nulla provocatur salivatio vel pauca, diversam cautionem adhibere necessum est, prout utram utri præferre visum fuerit, majorem nempe, si pleniore hydrargyrosi ptyalismus excitandus esse videatur, quia vires inde magis frangi certum est: Minorem verò, si hydrargyrosi parciore, quæ nullum ptyalismum motura sit, uti placuerit, quoniam constat eâ therapeiâ vires non exolvi, vel saltem multò minùs exolvi.

Præsertim si de hydrargyrosi pleniore quæstio sit.

VII. Cùm experientia docuerit salivationis impetum in mulieribus Mercurio inunctis plerumque ingravescere, cùm instant catamenia, operæ compendium foret mercurialem therapeiam intermedio tantùm tempore, quod vacuum est, in illis instituere. Sed cùm hydrargyrosis ultra mensem produci soleat, vix ullâ ratione potest effici, quin cum purgatione illa menstruali aliquomodo concurrat. At saltem diligenter curandum est ut in finem therapeiæ incidat, dùm salivatio incipit sponte suâ remitti. Quamobrem præmissis remediis præparatoriis ante profluvium menstruum, hydrargyrosis confestim adhibenda est altero vel tertio die postquam desierit catameniorum fluxus, eo pacto non antè rediturus quàm postremo curationis tempore, cùm res in vado futura est.

4. Demum nec mulieribus quo tempore instant menstrua.

§. II. QUÆ ANNI TEMPESTAS ELIGENDA SIT?

De anni tempestate ferè nulla quæstio est, nam I. Omnium opinio est hydrargyrosim nec hyeme, nec æstate administrandam esse, si commodè ita liceat; non *hyeme* quidem, ne sanguis frigore inspissatus tardiùsque circulans Mercurii efficaciam nimiùm eludat; ne corporis pori arctiùs constipati perspirationem parciùs excludant; ne frigore subitaneo suppressa perspiratio, vel salivatio cohibita locum dent gravi catarrho in

II. Ut anni tempestas idonea sit.

Ideoque nec æstiva

nec hyemalis.

pectus, aut decubitui in caput: Non *æstate* verò contrariis rationum momentis, ne sanguis calore fervidior, citatiùsque motus nimiam à Mercurio eliquationem experiatur; ne per cutis spiracula laxiùs patentia immodica fiat diapnoë cum notabili virium detrimento; demùm ne periculosæ turbæ & febriles orgasmi in sanguine excitentur ex leviore causâ non sine aliquo ægrotantis discrimine.

Sed verna vel autumnalis.

II. Anni tempestates hydrargyrosi maximè opportunas vernam esse vel autumnalem, dum aër tepidior Mercurii energiam neque retardat, neque præcipitat, sed commodè adjuvat, ac diaphoresi & ptyalismo utiliter favet.

Et præsertim verna eligenda est.

III. Vernam tamen autumnali eo nomine præferendam videri, quòd veris tempore crescente in dies aëris suavitate ægri remediis jam defuncti restituantur celeriùs commodiùsque, quàm in autumno, præsertim extremo, quo aëris inclementia sensim ingravescit.

Si morbus urgeat, potest remedium adhiberi quâvis tempestate.

IV. Verùm si morbus symptomatum gravitate urgeat, & periculum fuerit in morâ, abjectâ anxiâ commodioris temporis expectatione, hydrargyrosim confestim adhibendam esse vel ipsâ æstate, aut hyeme mediâ, eâ tamen cautione atque provisione, ut in cubiculo, in quo æger decumbit, aëris fervor, frigorisve acerbitas omni arte atque operâ quàm maximè mitigentur.

Sed hyeme tamen commodiùs quã æstate.

V. Hyemem cæteris paribus hydrargyrosi minùs inopportunam videri quàm æstatem, quandoquidem certiora & tutiora suppetunt præsidia ad frigorum vim extenuandam, quàm ad sedandas caloris molestias. Adde hyeme Mercurium tardiùs segniùsque agere, atque adeo faciliùs regi & cum minore ægri periculo quàm æstate.

§. III. QUALIS PRÆPARATIO AD HYDRARGYROSIM ADHIBENDA SIT?

III. Ut diligens præparatio adhibeatur.

Operæ pretium est hydrargyrosi præparatoria ea remedia præmittere, quæ emendatis sanguinis vitiis, si qua adsint, nimiam Mercurii efficaciam moderentur, turbas inde alioquin excitandas compescant, atque infortuniis occurrant, si qua forsan imminerent. *Istuc* enim *est sapere*, ut Comicus (*a*) ait, *non quod ante pedes modò est Videre, sed etiam illa, quæ futura sunt, Prospicere.*

Indicationes, quibus satisfaciendum est.

Primò. In hunc ergo finem 1°. Minuenda est sanguinis quantitas & vasa deplenda, ut sanguini Mercurii vi rarefaciendo spatium fiat.

II. Everrenda cacochylia, quæ in primis viis congesta latet; imò etiam bilis cæterique humores vitiosi, qui in sanguine redundant, evacuandi sunt, ne ptyalismi tempore mota Camarina intempestivas turbas cieat.

III. Diluendus est sanguis spissior, & si acrimoniâ peccaverit, demulcendus, ut Mercurio atterenti faciliùs inde obsequatur, minorem fervorem contrahat, & humores diuresi, diaphoresi, catharsi, ptyalismo educendos minùs acres suggerat.

IV. Demùm emolliendus est partium, & præsertim viscerum tonus,

(*a*) Terent. *Adelph. Act.* 3. *Scen.* 3.

ut laxiora vaſcula & vaſculorum ſtamina ſanguinis attritionem & circulationem citatiorem, humorum ſecretionem & excretionem uberiorem, & perfectam reſolutionem obicum renitentium, ſi qui forſan impacti hæreant, ſine damno tolerare poſſint.

Secundò. Uſu receptum eſt generalibus illis indicationibus ſequenti methodo ſatisfacere.

Vulgaris methodus, quâ iiſdem ſatisfit.

I. Vena tunditur in alterutro brachio, atque ſanguis emittitur ad ℥ xij.

II. Præmiſſo clyſtere emolliente catharticum ſequente die exhibetur, pro variâ ægrotantis temperie varium, ſed ut plurimùm ex infuſo ʒ ij. folliculorum vel foliorum ſennæ orientalis, & ʒ j. ſalis vegetalis, cum additis mannæ calabrinæ ℥ ij.

III. Deinde balnea aquæ communis tepidæ adhibentur, ſemel tantùm in die, ſi æger imbecillior ſit; ſi verò fortior fuerit, bis, manè jejuno ventriculo, & veſperi poſt confectam prandii concoctionem. In quolibet balneo immorandum eſt ad horam unam, vel ad ſeſquihoram; cæterùm in balneandis mulieribus, quæ uterum gerunt, cauto opus eſt, ne balneis nimiis aut diuturnioribus utero noxa inferatur, cauſaque detur abortioni.

IV. Propinatur quolibet mane in balneo vel in lecto hauſtus ſeri lactis depurati, chalybeati, & infuſis chamædryos, naſturtii aquatici, cerefolii &c. foliis alterati; vel juſculum ex pullo gallinaceo, aut fruſtulo carnis vitulinæ cum decoctis herbis diluentibus, refrigerantibus, vulnerariis, nempe cichorio ſilveſtri, pimpinellâ, agrimoniâ, ſcolopendrio, capillo veneris, naſturtio aquatico, & ſimilibus.

V. Balneorum numerus certâ lege non definitur, ſed varius eſſe debet, & pro ægrotantium temperie ſicciore vel humidiore major minorve. Rarum tamen eſt balnea citra decem ſubſiſtere aut aſcendere ultra ſexdecim.

VI. Finito balneorum uſu vena denuò ſecatur in plethoricis, ac deinde iteratur purgatio. Sin verò nulla adſit plethora, neque alia urgeat mittendi ſanguinis indicatio, omiſsâ venæ ſectione purgans denuò præſcribetur, quale ſuperiùs.

VII. Sunt qui balneum ſemel atque iterùm repetant poſt hanc alteram purgationem, ut fervorem cathartico inductum temperent, quod ipſe numquam improbo, imò in ægrotantibus bilioſæ temperaturæ & habitûs ſiccioris utile eſſe judico.

VIII. Cæterùm toto præparationis ſtadio imperatur diæta temperans, humectans, refrigerans ex cibis eupeptis & euchymis, moderatè aſſumptis, & in quâ à vino, venere & exercitiis nimiis tum corporis tum animi parcatur.

IX. Ex his liquet graviter eos errare, qui putant ægros ad hydrargyroſim præparandos eſſe remediis calefacientibus, juſculis *v. g.* viperinis; decoctis Guaiaci, Chinæ, Sarſæ-parillæ & Saſſafras; præparatis Mercurialibus internè ſumptis &c. His enim ſanguinis fervorem, ſiccitatem, acrimoniam augent; his ſolidorum fibras, ſtamina, vaſa durant criſpantque: Hinc ergo Mercurii vis in ſanguinem magis tumultuoſa, ne dicam incendiaria; hinc excretiones parciores & acriores, hinc demùm fre-

quentiores futuræ ſunt oris & interaneorum phlogoſes eryſipelatodes, ulceroſæ, gangrænodes.

Præparatio operoſior, quæ adhibenda eſt.

Tertiò. Allata remedia ſatis ſunt ſuperque vulgo ſyphiliticorum, in quibus cæteroquin omnia ſana ſunt. At verò paulò operoſiore præparatione opus eſt, ſi qua labes alia gravis lateat, quæ cum lue venereâ conjuncta ſit, ut liquet exemplis ſequentibus, quæ notiſſimos & maximè obvios caſus exhibent.

1. In Pulmonariis,

I. Itaque ſi æger pulmonarius, macilentus, febriculæ obnoxius, anheloſus, tuſſiens in phthiſim vel tabem inclinaverit, neque ad hydrargyroſim, imò neque ad ullam ante hydrargyroſim præparationem properandum eſt,

1°. Niſi priùs exhibito lacte aſinino, caprillo, vaccino &c. per unum aut alterum menſem, ſemel aut bis in die, imò etiam pro omni alimento, ſi ventriculus facilè concoquat.

2°. In ipsâ præparatione blandis catharticis utendum eſt, mannâ ſcilicet vel medullâ caſſiæ; ac balneorum loco ſemi-cupia tantùm adhibenda, ne fortiorum purgantium vi vel nimiâ aquæ totum corporis habitum ambientis preſſione pectus malè habeat.

2. In cachecticis.

II. Si ægro lurido & cachectico pedes œdematoſi, & viſcera obſtructionibus infarcta ſint, 1°. Per duodecim vel quindecim dies exhibenda quotidie manè jejuno ventriculo opiata purgans & aperiens ex croco Martis aperiente, pulvere millepedum recente, aloë ſuccotrinâ, ſale tartari, abſintii, vel ammoniaco &c. ut promotâ diureſi ſerum in corpore ſtagnans evacuetur.

2°. Quarto vel quinto quoque die huic opiatæ addendum eſt jalappium ad gr. xv. vel xx. aut diagridium ad grana IX. vel XII. ut catharſi faciliùs egerantur, quæ ſegniùs tardiùſque diureſi educenda forent.

3°. Demùm in ipsâ præparatione nulla debet ut plurimùm venæ ſectio celebrari, vel ſaltem celebrari debet parciore manu: Balnea quoque minùs multa adhibenda, ne ſolidorum fibris vaſiſque jam morbo laxioribus nimia laxitas concilietur.

3. In ictericis.

III. In ictericis, quibus bilis, & hypochondriacis, quibus ſanguis ſpiſſior eſt ſicciorque, 1°. Utile eſt exhibere per dies aliquot juſcula vel apozemata ex decoctis foliis cichorii, ſcolopendrii, pimpinellæ, agrimoniæ, naſturtii, cum tartaro Chalybeato ſolubili ad ℈ j. vel arcano duplicato ad ℥ ß.

2°. Poſſunt, ſi tempeſtatis ratio permiſerit, aquæ minerales Chalybeatæ ex earum genere, quæ blandiùs agunt, quales ſunt *les Eaux de Forges, de Paſſy, de Carenſac, de Spa* &c. per hebdomadas aliquot potandæ præſcribi, ad libras II. vel III. manè jejuno ventriculo, balneo Mariæ priùs calefactas.

3°. In ipsâ præparatione balneorum uſui diuturniùs inſiſtendum eſt, quibus & bilis ictericorum tenuior, & hypochondriacorum ſanguis dilutior fiat, unde minùs periculi futurum ſit, ne in ipsâ hydrargyroſi turbas dent.

4. In epilepticis.

IV. Si æger frequentibus inſultibus epilepticis quati ſoleat, omni ope atque operâ enitendum eſt, ut fractâ priùs morbi vehementiâ nulli vel leviores paroxyſmi adfuturi ſint tempore hydrargyroſeos.

In hunc finem 1°. Sanguis paulò largiùs mittendus eſt, & mittendus quidem è pede, ut à cerebro quàm longiſſimè avocetur.

2°. Purgatio iterata non ignaviore cathartico molienda eſt, ſed emetico, quo docuit experientia cerebri infarctus qualeſcumque efficaciſſimè diſcuti vel imminui.

3°. Balnea eâ cautione adhibenda, ne noceat capiti nimia ſanguinis copia, quæ ab habitu corporis intrò repellitur aquæ ſuperincumbentis gravitate: Sin secùs omiſſis balneis ſemi-cupiis utendum.

4°. Toto præparationis tempore, imò etiam ante præparationem in uſum advocanda ſunt remedia, quæ anti-epileptica dicuntur, inter quæ famâ potiſſimùm valent pulveratum cranium hominis violentâ morte perempti; ungula alces; ſalia volatilia viperarum, cranii humani, cornu cervi; pulvis ad guttetam; radix valerianæ ſilveſtris pulverata; martialia; Mercurialia, præſertim cinnabaris antimonialis &c. ex quibus variè commixtis confici poſſunt boli vel opiatæ manè jejuno ventriculo deglutiendæ, ſuperbibendo juſculum radice pæoniæ maris alteratum.

V. Si in ægrotante tibiæ maculis violaceis, lividis, nigris variæ ſint; ſi gingivæ molles, fungoſæ, putres fuerint; uno verbo ſi ſcorbutus adſit, vel ſtatus ad ſcorbutum manifeſtè inclinans, uno aut altero ante præparationem menſe ſanguinis dyſcraſiæ & gingivarum putredini ſedulò medendum eſt ſequenti methodo. 5. In ſcorbuticis.

1°. Utendum eſt juſculis, apozematis, ptiſanâ ex decoctis radicibus herbiſque anti-ſcorbuticis; *v. g.* radicibus polypodii, lapathi ſilveſtris, lapathi aquatici, ariſtolochiæ rotundæ, ari, lepidii, raphani ruſticani &c. foliis cochleariæ, armoraciæ, naſturtii aquatici, becabungæ, hederæ terreſtris, lupuli, ſalviæ, argentinæ, erucæ, apii, chamædryos, chamæpityos &c.

2°. Bolis aut opiatis ex remediis ejuſdem ſimiliſve efficaciæ, qualia ſunt cortex Winteranus ſive canella alba, gannaperis ſive cortex Peruvianus, ſchacarilla, fæcula radicis ari, ſemen naſturtii, crocus Martis aperiens cæteraque martialia, antimonium diaphoreticum, æthiops mineralis, ſalia volatilia omnia &c.

3°. Aquis mineralibus Chalybeatis, quæ ſanguinis muriam eluant & vitioſam craſſitiem emendent, quales ſunt *les Eaux de Forges, de Paſſy, de Pougues, de Spa, de Carenſac, de Vals* &c.

4°. Lacte aſinino vel caprillo ſincero, aut vaccino cum addito ad æquas vel ad tertias partes decocto ligni ſancti, ſemel in die, manè ſcilicet jejuno ventriculo; vel bis, nempe mane & ſerò.

5°. Gingivæ putres, reſectis priùs fungis, ſi qui ſint, & ſcarificatâ fungorum baſi, Lanfranci collyrio, vel ſpiritu ſalis leviter imbuendæ ſunt, quo putredini occurratur: Deinde gargariſmatibus ſive lotionibus anti-ſcorbuticis abſtergendæ ſunt, quæ parantur ex aquâ vitæ cum additis camphorâ, ſaccharo candido & alumine rupeo; vel ex decoctis radicum ariſtolochiæ rotundæ aut biſtortæ, ſtrobilorum pini, corticis aurantiorum amarorum, foliorum & fructuum ſumach, cum addito ſpiritu vini camphorato & alumine rupeo ad ſ. q.

6°. Mitigatâ iis remediis morbi ferociâ, quod ad cætera adhibebitur vulgaris præparatio ad hydrargyroſim.

6. In iis qui diarrhœa habituali laborant.

VI. Demùm si syphiliticus diarrhœâ detineatur contumaci & habituali; aliquot ante hydrargyrosim mensibus laborandum est ut morbus curetur, vel saltem mitigetur.

Eo fine 1°. Æger identidem purgandus est cum catholico pro ore ad ℥ j. vel ij. aut syrupo magistrali ad ℥ j. ß vel ℥ ij.

2°. Pro notâ diarrhœæ causâ remedia adhibenda sunt varia, nempe aquæ minerales Forgenses (*de Forges*) pro potu ordinario, si à bile acriore; pulvis corticis brasiliani sive hipecacuanhæ ad gr. xx. xxv. vel xxx. si à pituitâ vitreâ, mordicante; pulvis Simaroubæ ad gr. xx. in substantiâ, vel ad ʒ ß. in decocto, si à sero salso morbus dependeat.

3°. Exhausto vel mitigato morbi fomite ad absorbentia recurrendum, inter quæ potissima sunt corallia rubra præparata, terra sigillata, lapis hæmatites, terra Japonica sive Catechu, crocus Martis astringens, cornu cervi ustum, malicorium, balaustia, gallæ, conserva rosarum, myva cydoniorum, theriaca, diascordium fracastorii; syrupi de rosis siccis, corallorum, cydoniorum &c. opiatica omnia &c. ex quibus pulveres, opiatas, bolus conficere facile est.

4°. Diæta imperanda est tenuis ex cibis eupeptis & euchymis, qui ventriculum non gravent, nec in vitiosa liquamina degenerare possint.

5°. Denique præparationis tempore balneis paucioribus utendum erit, ne alvus jam laxior nimiùm solvatur.

Hactenus de morbis variis, quos plerumque contingit cum lue venereâ concurrere, circa quos velim prudentem Medicum perpetuò memorem esse unguentum mercuriale tunc temporis, si unquam aliàs, & parcè & lentè administrandum esse, hoc est raris inunctionibus & dosibus parvis, unde non repentinus & tumultuarius in sanguinem impetus fiat, ut ab inunctionibus largioribus & frequentioribus, sed tardus ac segnis, quem proinde, si res forsan malè cederet, reprimere vel coercere facile futurum sit.

Nonnulli sunt morborum casus, qui præparationis moras non patiantur.

Quartò. Contra verò sunt aliæ morbi venerei facies, quæ nedum longiorem præparationem exposcant, sed ne vulgaris quidem præparationis moras permittant, si nempe os in artuum quodam latenter cariosum levi nisu vel ictu derepente diffractum sit, unde virulenta tabes circùm diffluat; si caries in osse quodam altior ad medullam propiùs accedat; si exostosis calens, dolens, lancinans in apostema videatur proximè degeneratura. Tunc sanè, cùm periculum sit in morâ summum, omissâ penitùs præparatione, vel ad summum præmissâ venæ sectione & purgatione ad hydrargyrosim ocyùs properandum est, quæ majoribus fiet inunctionibus semel atque iterùm, si ad retundendam symptomatis urgentis vehementiam uberiore Mercurii dosi opus esse videatur: At verò mitigato semel morbi impetu, tardiore gradu deinceps procedendum erit, tum ut Mercurius in sanguine diutiùs restitans vim majorem exerat, tum ne præcipitantiâ infortunium quoddam imprudenter advocetur.

Sed, si casus illos numero paucos excipias, præparatio

Si casus illos excipias numero paucos & reipsâ raros, auctor esse nolim ut diligens ægrotantium præparatio ante hydrargyrosim unquam omittatur, quam non modò utilem, sed etiam necessariam esse puto, tum ut vitia à lue venereâ aliena, si qua in sanguine vel in primis viis lateant, emendentur,

emendentur, tum ut admittendus Mercurius effectus suos feliciùs tutiùsque præstare valeat. Itaque Sydenhamium, virum cæteroqui magni nominis, hac in re minimè audiendum esse censeo, dùm *in Epistolâ responsoriâ 2. De Morbis Venereis*, contendit *præludia* istiusmodi tanquam *damnosa* semper *omittenda* esse, ac præstare nihil agere, quàm *venæ sectione & tenuiore diætâ vires frangere, & importunè satagendo nocere.* Quasi verò periculum esset ne vires ægrotantium missione sanguinis & purgatione unâ aut alterâ intra dies quindecim ita exhaurirentur, ut Mercurio ferendo impares fierent: Cùm è contrario manifestum sit cautâ illâ præparatione 1°. Eliminatâ primarum viarum cacochyliâ, 2°. Imminutâ vasorum plethorâ, 3°. Relaxato solidarum partium erethismo, Mercurii in sanguinem efficaciæ, sanguinis cæterorumque humorum attritioni, demùm vitiosorum humorum excretioni per oris, intestinorum, cutis, renumve cola viam faciliorem parari.

aliàs nunquam sine periculo omitti potest.

§. IV. QUÆ SIT COMPOSITIO UNGUENTI MERCURIALIS *sive* NEAPOLITANI.

IV. Ut unguentum mercuriale ritè componatur.

Una est & admodùm simplex ratio unguenti mercurialis seu Neapolitani componendi, quæ nunc usu recepta sit.

I. Eligendus est Mercurius minimè adulteratus, ex cinnabari redivivus, aut saltem per corium sæpiùs trajectus, atque adeo à plumbagine quàm maximè purgatus.

Quæ & quotuplex diligentia in componendo unguento observanda sit?

II. In mortario conterendus est additâ paucissimâ quidem, sed tamen sufficiente terebinthinæ quantitate, donec in fuscum nigrumve pulverem extinguatur.

III. Cum illo pulvere miscenda est pars æqua axungiæ suillæ non salitæ, non rancidæ, non liquefactæ, sed à suis membranis purgatæ, & unà tandiù subigenda pistillo, dum pulvis mercurialis in tenuissimas atomos distributus sit, quæ oculi etiam armati aciem effugiant, & per totam unguenti massam ex æquo dispertiantur.

IV. Potest etiam, si ita videatur, non æqua sed dupla axungiæ pars cum pulvere Mercuriali misceri, unde tertiâ parte debilior futura est unguenti facultas; sed hæc medentium judicio permittenda sunt, quorum officium est ex notâ ægroti temperie, morbique curandi inveteratione unguenti, quo uti placuerit, virtutem metiri ac moderari.

V. Usum illorum minimè laudo, qui axungiæ loco unguentum mercuriale cum butyro conficiunt; nam eo pacto unguentum colliquescit faciliùs nec inunctæ parti satis adhæret: Adde mercuriales atomos minùs distractas & interjecto liquidiore butyro laxiùs coercitas in majores guttas faciliùs coire, quæ in cutis poros tantò difficiliùs penetraturæ sunt.

VI. Censeo tamen graviùs peccari, si ex antiquiorum Medicorum præjudicio, quibus persuasum erat Mercurium frigidæ naturæ esse, unguento mercuriali calidiora remedia adjiciantur ad imaginariam illam noxam emendandam, ut oleum laurinum, chamæmelinum, irinum, rutaceum, sesaminum, anethinum; unguentum martiatum, aregon, enulatum; thus, styrax, iris florentina pulverata, cinis sarmentorum, & alia ejusdem ge-

neris ſexcenta. Etenim ea medicamina nullius utilitatis ſunt, cùm Mercurius frigiditate non peccet, & plerumque ideo nociva, quòd cruori unà cum Mercurio inſtillata febrem aliquando cieant; quòd ſaltem cuti illita, quam acredine irritant & inflammant, exanthemata, phlyctænas, & eryſipelata producant, quibus æger, ſi in periculum non deducitur, at certè mirum in modum moleſtatur.

CAPUT VII.

De Adminiſtratione unguenti ſeu potiùs linimenti Mercurialis, ſive de hydrargyroſi.

Gemina eſt hydrargyroſeos methodus.

GEMINAM eſſe hydrargyroſim non ſemel diximus; alteram in quâ continuis vel ſaltem frequentibus & magnis inunctionibus ſalivatio cietur uberior; alteram in quâ rarioribus & minoribus frictionibus lues venerea extirpatur parciore ſalivatione. Utraque ſuas habet utilitates, pro ægrotantium ætate, temperie, ſtatu, aut morbi gradu & inveteratione; ideoque noſtri muneris eſſe reputamus utramque ordine proponere & explicare.

§. I. DE HYDRARGYROSI PLENIORE.

I. Plenior, cujus tria ſunt ſtadia.

In hac methodo tria diſtinguuntur ſtadia: Unum in quo adminiſtratis frictionibus ptyaliſmus proritatur; alterum, in quo motus ſemel ptyaliſmus cautè regitur; tertium, in quo perfectâ morbi curatione ſuperſtiti ptyaliſmo & ptyaliſmi reliquiis medicina adhibetur.

Primum, in quo adhibitis legitimis frictionibus ptyaliſmus movetur.

I. In primo ſtadio, 1°. Tribus primis diebus, atque adeò ſingulo quoque die; vel quod tutius prudentiuſque videtur, intra primos quinque dies, atque adeo diebus tantùm alternis frictiones tres adhiberi plerumque ſolent. Doſis unguenti ad frictionem quamlibet, ut raro infra drachmas duas, ſic etiam raro ſupra unciam ſemiſſem eſſe debet. Prima quidem frictio à pedibus ad tibiarum ſuras, altera verò à ſuris ad crura media, tertia demum à crurum medio ultra nates ut plurimùm extenditur. Frictionibus perinde opportunæ ſunt tum ſerotinæ, tum matutinæ diei horæ, modò manè ante cibum, veſpere perfectâ concoctione adhibeantur.

2°. Frictionis adminiſtrandæ methodus ſemper eadem eſt, nempe ægro ad ignem flammantem ſedente vel ſtante, pars ea corporis, quæ unguento inungi debet, manu ſiccâ ab Iatraleptâ priùs confricatur ad ruborem uſque, ut calore affrictûs pori laxiùs patefiant. Tunc deſtinata unguenti doſis inter latus utrumque æqualiter diſtribuitur, & nudis manibus ad ignem tandiù illinitur, donec intra cutim ſenſim imbibita exaruerit. Poſtea inunctus locus tibialibus linteis in tibiis, femoralibus in femoribus, vel induſio in reliquo corpore obtegitur, quæ indumenta tandiu geſtari neceſſum eſt, quamquam ſordida ſint, quandiu è re eſſe videbitur, ut inceptus ptyaliſmus ſuſtentetur & prolatetur; cùm enim unguento

à cute abraſo ſemel infecta ſunt, emplaſtri mercurialis vices gerunt, quo Mercurii in ſanguinem admiſti energia continenter promovetur. Denique inunctus æger calefactum lectum confeſtim repetit, ubi per unam aut alteram horam ſeſe continet, donec illitum unguentum altiùs penetraverit.

3°. Die uno poſt frictionem tertiam in oris interiora attentè introſpiciendum eſt, an fortè adſint ulla ſigna futuri ptyaliſmi, qui per id tempus ut plurimùm ingruit. Imò verò quantumvis duce experientiâ compertum ſit ſalivationem raò moveri ante frictionem tertiam, potiſſimùm parcioribus unguenti doſibus, quales ætate noſtrâ illinuntur, nihilominùs tamen ſapientis eſt ad ſecundam, multòque magis ad tertiam frictionem non priùs procedere, quàm ore inſpecto de Mercurii vi certum augurium ductum ſit. Multa ſunt autem, quæ imminentem ptyaliſmum præſagiant, remotè quidem virium languor, cardialgia, capitis gravitas, pulsûs frequentia &c. Proximè verò parotidum & glandularum maxillarium tumor & dolor, dentium ſtupor, rubor & inflammatio extremorum ductuum ſalivalium tum ſuperiorum tum inferiorum, linguæ & gingivarum rubor & inflatio, oris calor & fœtor, aucta ſalivæ ſecretio, frequentior ſputatio &c. Et tutò quidem promovetur, modò cautè procedatur.

4°. Quòd ſi die ſeptimo nihil in ore novum, nihil mutatum appareat, tunc abjectâ cunctatione ad quartam frictionem non modò properandum, quæ lumbis & dorſo à natibus ad collum uſque illinenda eſt, ſed etiam paulò majore unguenti doſi utendum eſt. Imò ſi poſt quartam illam frictionem res in eodem ſtatu perſtiterit, die nono quinta frictio adhibenda, pari ſimilique doſi unguenti, ſuper utraque brachia à ſummis ſcapulis ad pugnos uſque.

5°. Contrà verò, ſi die illo ſeptimo præſens gingivarum, linguæ & buccarum ſtatus imminentem ptyaliſmum prænuntient, ne quid temeritati datum videatur, ſubſiſtendum eſt, donec apertè liqueat quò res abitura ſit. Si in plenum & legitimum ptyaliſmum erumpat, benè eſt, & ab ulteriore frictione penitus ceſſandum, motaque ſalivatio ex artis legibus infrà proponendis regenda eſt. Sin verò apparentia ſigna brevi evanida ſpem eludant, poſt dies aliquot quarta frictio celebranda, imò & quinta ſub cautione eâdem, donec tandem optatus appareat ptyaliſmus.

6°. A primâ frictione æger in cubiculo temperatè calido continendus; vino & ſolidioribus cibis interdicendus, ſi gravem diarrhœam, imò dyſenteriam declinare cupias, juſculiſque nutriendus, vel ad ſummum levioribus offis. Pro potu exhibenda priſana tepens ex decocto hordeo vel gramine cum liquiritiâ, quæ affatim potanda eſt tum ut præcaveatur febrilis incandeſcentia, tum ut ſufficiens materia ſalivationi ſubminiſtretur. Et ægri dicto audientes ſint.

II. Moto ſemel ptyaliſmo, qui plenus & legitimus ſit, ſtadium adeſt curationis alterum, de quo nunc paucis.

1°. Plenum & legitimum ptyaliſmum illum dicimus, in quo ſaliva lenta, tenax, viſcoſa & pituitoſa fluxu jugi, vel parùm interrupto ab ore manat ad quatuor, quinque vel ſex libras intra nycthemeri ſpatium, quod tamen neque de incipiente, neque de deſinente ptyaliſmo intelligi velim, ubi ſalivatio necdùm ita uber, vel jam parcior eſt, ſed de ptyaliſmo ad ſtatum deducto, dum maximè viget, cujuſque legitimos limi- *Alterum*, in quo 1. Motus ſemel ptyaliſmus ex artis legibus regitur.

tes à tribus ad ſex libras eſſe puto, quas ultra citraque nequeat rectum conſiſtere. Si enim fluxus infra libras tres ſubſiſtat, æquo minor futurus eſt, & qui debellando morbo ægrè par ſit, niſi per plures dies prorogetur. Sin verò ultra ſex invaleſcat, fortior, nec quem æger facilè tolerare poſſit per ſufficiens dierum ſpatium, ut morbus extirpetur. Poteſt autem ſalivationis gradus non modò præſens ex effluentis ſalivæ copiâ æſtimari, ſed etiam futurus ex ulcerum, quæ in ore pullulant, ſitu, numero, gradu ſatis tutò prænoſci, ut explicabitur infrà.

2°. Si ptyaliſmus modum debitum teneat, nec excitandus, nec coërcendus, ſed uno & eodem tenore fovendus eſt per dies 15. 18. 20. 25. prout uberior vel parcior fuerit.

Si verò ptyaliſmus exceſſu peccet & nimius eſſe videatur, compeſcendus eſt & ad debitum modum revocandus, 1°. Detractis tibialibus, femoralibus, induſio, lectique linteis, quæ ab illito Mercurio ſordent: 2°. Deterſis oris ulcuſculis & attactu collyrii Lanfranci coërcitis: 3°. Adhibitis etiam, ſi opus fuerit, catharticis, quæ partem limphæ & Mercurii ad os impetuoſiùs tendentium verſus inferiora divertant.

E contrà ſi ptyaliſmus defectu peccaverit & æquò parcior ſit, calcar torpenti Mercurio adhibendum eſt novis iteratiſque frictionibus, nempe ſextâ, ſeptimâ, octavâ &c. ſed eâ tamen cautione non antè adminiſtrandis, quàm ex obſervato oris ſtatu conſtiterit largiorem ſalivationem non expectandam eſſe, niſi novâ Mercurii additione concitetur.

3°. Sic ergo ex ptyaliſmi modo ac præſente oris ſtatu ſalivatoriæ therapeiæ canon & ordo perpetuò dirigendus eſt, uti ſolet ex inſpectâ pyxide nauticâ curſus navigii. Hinc unicè liquere poteſt ſtandumne in adminiſtrandâ hydrargyroſi, an procedendum vel retrocedendum ſit, atque adeo ea eſt indubia curationis norma, à quâ ſi nec temeritate nec inconſiderantiâ quicumque commiſſæ ægrotantium ſaluti providè conſulit, aberraverit unquam, non eſt cur timeat ulla in curationis ſtadio infortunia, vel ſaltem cur gravia timeat, & quæ poſſint ægros in diſcrimen conjicere.

2. Ulcerum ſitus, quæ in ore fiunt, diligenter obſervatur.

4°. Ulcerum, quæ in ore Mercurii efficaciâ fiunt, & quibus ptyaliſmus promovetur, diverſa ratio habenda eſt pro diverſo ſitu quem in ore tenent. Alia enim inutilia ſunt, imò periculoſa; utilia alia & à periculo omni vacua. Illa quidem omni ope atque operâ quàm celerrimè cohibenda ſunt, & ad cicatricem ducenda, ut quæ nocere poſſint: E contrà verò hæc totâ curationis periodo blandè fovenda, ut à quibus ſalivationis tenor dependeat.

5°. Ad priorem ſpeciem referenda ſunt, 1°. Quæcumque ſine utilitate moleſta ſunt, ut ulcuſcula, quæ labia ſuperiora vel inferiora; palatum; apicem, dorſum vel inferiorem faciem linguæ &c. occupant, unde docuit experientia ægros inani dolore angi & excruciari, ſine promotæ ſalivationis emolumento. 2°. Quæcumque incommoda ſunt cum periculo, ut ulcuſcula quæ gingivas depaſcuntur, unde dentium vacillatio & ſpontaneus caſus; quæ columellæ & tonſillis ſive pariſthmiis inſident, unde difficultas deglutiendi; quæ in radice linguæ adſunt, unde inflammatorius linguæ tumor, qui vocis uſum intercipit; quæ ipſis maxillarum commiſſuris internè adnaſcuntur juxta tendines muſculorum manſoriorum, neme

pe crotaphytis, masseteris, pterygoidis interni, unde erosis convulsisve illis tendinibus inducitur oris strictura, vulgò *bridure*.

6°. Ad posteriorem classem pertinent 1°. Quæcumque in genarum medio ad ostia ductuum salivalium superiorum sive Stenonianorum propè adstant; 2°. Quæcumque fræno linguæ hinc & inde assident, extremis ostiis ductuum salivalium inferiorum sive Warthonianorum confinia; 3°. Demùm quæcumque mediæ linguæ margines dentibus molaribus hinc & inde contiguos occupant, utpote quibus omnibus experientiâ compertum sit, irritando, pungendo, lancinando ptyalismum ex sympathiarum legibus alibi explicatis efficacissimè & uberrimè prolici.

7°. Debent ulcuscula prioris generis, ubi primùm ptyalismus apparuerit, ocyssimè cohiberi, ne morâ nimiùm excrescant. In hunc finem cum penicillo linteo imbuto collyrio Lanfranci, quod in officinis prostat, bis in die detergenda sunt, donec deraso albicante muco rubra fiant & ad cicatricem ducendam comparentur. Quòd si collyrium viribus impar esse videatur, admisceri possunt guttæ aliquot spiritûs vitrioli vel spiritûs salis; imò in usum vocari spiritus iidem melle addito mitigati, vel etiam sinceri. Quâlibet vice post admotum penicillum collyrio vel spiritu acido intinctum dolor aliquandiu sustinendus est, ut liquor ulceris crustam penetret; at intra momentum ptisanâ tepidâ os poterit ablui, à deglutitione cavendo.

3. Quæ molesta & inutilia, deterguntur, ut ad cicatricem veniant.

8°. Cætera ulcuscula alterius speciei, quorum certa est utilitas, blandè fovenda sunt ac sibi permittenda totâ salivationis periodo. In summâ si atrociùs doleant leniri possunt decocto tepido radicis althææ vel passularum & ficuum pinguium; infuso seminum lini & psyllii; aquâ spermatis ranarum; vel quod cæteris præstat lacte vaccino vel caprillo tepefacto, solo vel cum croco infuso &c. quibus os identidem colluendum est: At verò numquam temerè cohibenda, nisi ex immoderatâ humoris affluentis acrimoniâ contigerit ut eadem vel altiùs excaventur vel latiùs serpant, plerumque non sine notabili vasorum confinium erosione, atque adeo cum summo hæmorrhagiæ periculo, in quo casu utile futurum est ulcera nimiùm luxuriantia attactu remediorum, quæ proposuimus, ita reprimi ut debitos limites minùs excedant.

5. Foventur reliqua, quæ ad fluxûs ubertatem faciunt sine molestiâ.

9°. Interea, si exostosis, dolor, tumor, gummatum, nodus, morbusve ullus localis peculiarem corporis locum infestum habeat, pars illa singulâ quâque die si ptyalismus moderatus; alternâ aut tertiâ tantùm die, si nimius sit, ex artis legibus inungenda est unâ aut alterâ pro vice quâlibet unguenti mercurialis drachmâ, ut eâ ratione, dum Mercurius in sanguinem majoribus inunctionibus transfusus potissimas in curando morbo partes implet, superaddita Mercurii dosis, quasi nova mantissa, in symbolam veniat, morbumque in parte quâdam peculiari radicatum specialiùs impetat & extirpet. Verumtamen cauto opus est ne levioribus illis frictionibus ptyalismus jam motus nimiùm intendatur.

10°. Toto illo altero curationis stadio æger solis jusculis nutriendus est; & si esuriat, ova sorbilia ad summum concedenda sunt, modò febris absit. Largissimus ptisanæ tepentis potus ingerendus est, ut minimum ad libras iv. vel vj. quovis nycthemero. Debet autem os ptisanâ cautè priùs

4. Diligens diæta ægro præscribitur.

collui, quotiescumque juscula vel ptisana exhaurienda sunt, ne pituita acrior viscidiorque, quæ in ore hæret, abrepta in ventriculum molesta tormina inferat.

11°. Licet ægro, si vires valeant, è lecto identidem surgere, & ad ignem sedere intra cubiculum tepidum; si verò lectum teneat, debet in illo plerumque assidere erecto corporis trunco & capite antrorsum pendulo, ut saliva spissior ab ore faciliùs effluat. Demùm quoties præ virium imbecillitate exporrectus cogetur decumbere, jaceat in os pronus, neque in alio corporis situ ad somnum se unquam componat, nempe ut saliva perpetim in os affluens solâ viæ declivitate sponte foràs manare possit & à ventriculo averti. Porrò ne nimio humorum decubitu alterutra pars oris, linguæ, genarumve immoderatiùs tumeat, curæ sit ut æger, si fieri possit, in utrumque latus alternatim jaceat. Tandem si alvus pigrior sit, altero vel tertio quoque die enemate subducatur.

Tertium, in quo ptyalismus exhauritur.

III. Eâ methodo ptyalismus regendus est totâ stadii secundi periodo, hoc est per dies xv. xx. xxv. si perfecta quæratur morbi curatio. Hinc verò salivatione sponte fatiscente incipit stadium tertium, in quo ptyalismi reliquias exhaurire, oris noxas reparare, & exhaustas ægrotantis vires instaurare necesse est.

Itaque 1°. Lintea omnia, quæ à Mercurio sordida sunt, ut tibialia, femoralia, indusium, detrahenda sunt, & mutanda lecti, in quo æger jacet, lintea, ut omnia munda sint. Summa cutis, quæcumque Mercurii illitu spurca est, oleo amygdalarum dulcium primùm, inde aquâ vitæ detergenda, ne qua Mercurii portio in cute reliqua salivationem æquo diutiùs protrahat. Tunc quoque alvus, quæ plerumque ptyalismi tempore pigra, imò adstricta solet esse ob humoris confluxum versus os, primùm enemate eccoprotico, mox purgante laxanda est ex decocto foliorum verbasci & seminis lini, addito butyro recente aut oleo amygdalarum dulcium, vel cassiâ recenter extractâ ad ℥ j ß. aut catholico ad ℥ j.

2°. Die sequente exhibenda purgatio ex sennâ, rhabarbaro, sale vegetali, mannâ, cassiâ, aliisque hujus generis blandioribus catharticis, quæ si ptyalismus uberior sit, alternis diebus iterùm atque iterùm repetenda est, donec ptyalismus pedetentim exhauriatur.

Oris ulcera curantur.

3°. Oris ulcera, quibus hucusque parcere visum fuit, detergenda arte eâdem, quam ad molesta vel periculosa adhibendam esse modò dicebamus, nempe bis in die intingenda ope penicilli lintei collyrio Lanfranci, vel solo, vel quod additis spiritûs sive vitrioli sive salis guttis aliquot acuatur; imò, si collyrium Lanfranci inefficax esse videatur, spiritu ipso vitrioli vel salis melle temperato. Inde sæpiùs eluenda aquis thermalibus tepentibus, *v. g.* aquis balerucanis, vel decocto tepido radicis althææ, vel hordei integri cum melle rosaceo, cui post dies aliquot vinum rubrum guttatim debet infundi, ut ulcera ad optatam cicatricem feliciùs citiùsque deducantur. Tandem vinum rubrum purum putumque adhibendum est, quo nihil præstantius ad curationem.

Solidior cibus permittitur.

4°. Paulò solidior cibus paulatim exhibendus est post purgationem, ut offæ, cremores oryzæ, panatellæ ex crustâ panis, aut ex carne gallinæ contritâ, ova sorbilia &c. imò pullorum vel gallinarum caro assata aut

elixa, modò ulcerosus oris status solidiorum ciborum masticationem & deglutitionem pati possit. Cæterùm cùm ægrotantes, qui ab hydrargyrosi convalescunt, fame seu potiùs esurie tentari soleant, cavendum ne immodicâ ciborum ingurgitatione morbum novum sibi accersant.

5°. Dùm ulcera coeunt, curandum ne linguæ latera marginesve cum internis gingivis, aut cum externis interior genarum facies conglutinentur, ideoque ægrotanti curæ sit, ut intruso in os digito linguæ margines, genasque internas à gingivis hinc & inde identidem disjungat. Oportet etiam os sæpiùs diduci & maxillarum commissuras distrahi quàm maximè, ne ulcera locis illis inusta in sese contrahantur & complicentur, & arctiore cicatrice coeant, quæ naturalibus maxillæ & buccarum motibus officiat.

6°. Ulcera semel repressa neque ampliùs gliscentia naturæ viribus & temporis efficaciæ permittenda sunt, donec paulatim gradariâ cicatrice obducantur. Periculum enim est ne in duriores & callosas cicatrices abeant, si festinatione nimiâ, quæ moræ impatiens sit, collyrio Lanfranci vel spiritu salis frequentiùs imbuantur.

7°. Dum omnia in melius sensim abeunt, tunc primùm aër paulò liberiùs in cubiculum admittendus est reclusâ portâ vel fenestrâ, vel quod præstat ab illo cubiculo demigrandum; imò verò ægrotantibus magnoperè conducit rus se conferre, ut cœlo puriore uti & auram liberiorem captare possint, quæ ad perfectam celeremque virium instaurationem non parum faciunt. *Vires demùm instaurantur.*

8°. Demùm si ita è re esse videatur ex notâ ficciore, acriore, fervidiore ægri temperie, usus lactis asinini, caprilli, vel vaccini per mensem præscribendus est, semel aut bis in die, scilicet manè & serò, quo plerumque nihil efficacius est ad prægressæ salivationis reliquias exhauriendas, ulcera quæ in ore supersunt sananda, viresque remedio & inediâ debilitatas reparandas.

§. II. DE PARCIORE HYDRARGYROSI.

Hæc altera methodus priore facilior, expeditior, commodior est; utinam æquè certa & efficax! Cum præcedente convenit præparationis modo, unguenti adhibendi qualitate, similique cautionum naturâ, quæ potissima sunt curationis capita: Ab eadem verò in eo tantùm differt, quòd minoribus unguenti dosibus & longioribus inunctionum intervallis administretur. *II. Hydrargyrosis parcior.*

1°. Dosis unguenti mercurialis ad unctionem unamquamque potest esse à drachmâ unâ ad drachmas duas, quæ methodo eâdem, similique operâ partibus successivè ad ignem illinenda; hoc tantùm discrimine quòd pro unguenti paucitate pars quoque corporis superficie minùs extensa inungenda sit, *v. g.* pedes tantùm primâ, tibiæ ad suras usque secundâ, genua tertiâ, crura usque ad nates quartâ, nates & interfemineum quintâ, lumbi sextâ, dorsum & interscapulium septimâ, octavâ demùm & nonâ, si locum habeant, utrumque brachium ad pugnos usque. *In quâ minoribus unguenti dosibus.*

2°. Sunt qui reliquias unguenti, quæ cuti illitæ supersunt, soleant de-

ditâ opera abstergere post finitam frictionem, ne linimenti superstitis odor remedium prodat: Quod quidem facilè condonandum esse jam suprà monuimus, *Lib. II. Cap. 9.* quoties necesse est ægrum se præsentem sistere quotidie coram amicis, parentibus, conjuge, plurimique refert genus remedii celari, quod clam adhibetur. Verùm enimverò, ut ibidem quoque monuimus, simul operæ pretium est, si faustus remedii successus curæ fuerit, quidquid inde detrahitur de efficaciâ unguenti adhibiti detersione præfestinâ, abundè compensari 1°. Diuturniore fricatione, quâ unguenti particulæ & copiosiùs & altiùs penetrent; 2°. Paulò majore unguenti dosi ad frictionem quamlibet, unde mercuriales atomi in sanguinem transfundantur largiore proventu.

Et inunctionibus rarioribus.

3°. Inter frictiones singulas necesse est ut intercedant tres, quatuor, quinque dies, imò etiam sex septemve, si æger valetudine vel naturâ infirmior sit. Ac ne soli quidem dierum intervallo, quantumvis longo, ullomodò fidendum est, sed ad ulteriorem inunctionem numquam procedendum, nisi priùs ex inspectis buccis, linguâ, gingivis &c. apertè liqueat rem in præcipitem ptyalismum proximè emersuram non esse.

Atque adeò salivatione parciore morbus extirpatur.

4°. Itaque lentè festinandum totâ curationis periodo levioribus & rarioribus inunctionibus, nempe diligenter cavendo ne quid infortunii accidat ex moto largiore vel nimiùm præcipite ptyalismo; sed festinandum tamen, & si necesse sit, auctâ unguenti dosi vel contracto inunctionum intervallo opus paulatim ita urgendum est, ut post quartam quintamve frictionem salivatio cieatur non quidem præceps; tumultuosa; subitum oris, colli, capitis tumorem inferens; inflammatoria; phlogodes, altè latèque ulcerosa; fræni impatiens, immoderata; in quâ emissa saliva ascendat die quâlibet ad libras VIII. IX. X; qualem à pleniore hydrargyrosi induci frequenter dolemus; quâ ægros non paucos suffocari, quâ plerosque in manifestum discrimen venire notum est: Sed è contrario lenta; lenis; facilis regi; nullo capitis tumore stipata; leviter aphthodes, vel ad summum superficiariè phlyctænodes; moderata; quæ libram unam aut alteram salivæ tantùm suggerat quovis nycthemero; sine quâ vix quidem licet unquam sperare morbum venereum extirpari posse, maximè si inveteratus fuerit, ut infrà probabitur *sequente Capite*; quâ verò constanti experientiâ compertum est ægrotantium salutem numquam periclitari.

Sed cavendum, ut salivatio foveatur, si moderata.

5°. Quandiù salivatio eâ ratione mota modum tenet, qualem descripsimus, tandiù cautè fovenda est ex artis legibus, ab ulteriori inunctione abstinendo. Quòd si exhalante sensim Mercurio remissior fiat & paulatim ita concidat fatiscatque, ut cessaturæ proxima videatur, tunc renovatis eâdem cautione frictionibus toties intendenda vel instauranda est, quoties morbus gradu, malignitate, inveteratione, ita exigere videbitur ad plenam perfectamque mali curationem, ut eo pacto totâ therapeiæ periodo idem salivationis tenor arte sustentetur.

Contineatur, si nimia.

6°. Contrà si ptyalismus derepente erumpat, quod sanè rarum non est post inunctiones ter, quater, quinquies adhibitas, præsertim si dosi nimiâ aut breviore intervallo administratæ fuerint, tunc frictionibus supersedendum est diebus aliquot, alvus enematis solvenda, largus ptisanæ potus

tus exhibendus, neque priùs inunctio denuò repetenda, quàm temporis morâ, diaphoresi, diuresi, vel alvi resolutione impetus materiæ nimium ptyalismum molientis retusus sit, & salivationi immoderatiori fovendæ jam planè impar.

7°. At verò si ptyalismus eâ methodo sibi aliquandiù permissus spontè non remittatur, sed contrà sensim gliscens in inflammatoriam aut ulcerosam salivationem proximè abiturus videatur, tunc iteratis purgationibus ex sennâ, sale vegetali, mannâ, cassiâ &c. alvus blandè subducenda semel atque iterùm, ut turgens materia, quæ in os vim tumultuosè factura foret, ad inferiora divertatur. Reprimatur, si immoderata.

8°. Quòd si fortè contigerit ut ptyalismi impetu iteratis purgationibus nimiùm coercito vel represso salivæ fluxus inde penitùs cesset, vel fiat æquo tardior, lentiorque; post inducias dierum aliquot ad frictionum usum redeundum erit, sed eâ cautione, ut cùm experientiâ jam liqueat in ægrotante sanguinem energiæ Mercurii justo faciliùs obsequi, unguentum ideò minore jam dosi & intervallis longioribus administretur, ne sit error novissimus pejor priore. Demùm renovetur, si suppressa sit.

9°. Difficile est à priori definire quantam unguenti copiam inungi necesse sit totâ periodo ad perfectam morbi curationem; in hoc siquidem multipliciter variari solet pro ægrotantium ætate, sexu, temperamento; morbi malignitate, gradu, inveteratione; partium affectarum numero, nobilitate, usu &c. Proindè certum judicium hac de re à posteriori faciendum est ex accepto levamine & cessatione symptomatum, ut probabimus *Capite sequente.* Frequenti tamen observatione compertum habemus totam illiti unguenti copiam nec infra uncias duas subsistere, nec supra tres quatuorve ascendere ut plurimùm debere. Unguenti quantitas, quæ in hac periodo inungi debet,

10°. Similibus consiliis tota curationis periodus regi debet, salivatione permissâ quidem, sed lentâ, gradariâ, leni, parùm ulcerosâ, ut modò dicebamus. Cæterùm in hac methodo tantò diutiùs curationi immorandum est, quantò minoribus dosibus & longioribus intervallis Mercurius adhibetur: Inde enim tardiùs, lentiùs, inefficaciùs agat necesse est. Quamobrem diuturniore morâ opus est, quàm in præcedente methodo, ut quodcumque de remedii vi detractum est, tempore compensetur. Itaque à carceribus remedii ad metam dies 30. 40. 50. imò etiam plures computandi sunt pro diverso tum morbi gradu, tum inunctionum adhibitarum numero, hoc est à primâ inunctione ægro tandiù in linteis unguento delibutis sordescendum est, nisi malit spontaneæ recidivæ aleam experiri. Sicut etiam curationis diuturnitas ex accepto levamine definienda sunt.

11°. Ubi semel visum fuerit lintea sordida posse ægro detrahi, cætera omnia, ut in priore methodo, simili eademque ratione geri debent. Itaque purgatione unâ aut alterâ alvus moveatur; diæta largior sensim concedatur; permittatur aër purior, liberior; præscribatur matutinus lactis usus, ac demùm æger suis muniis restituatur.

12°. Verùm si accidat unquam, ut Mercurii efficacia casu, errore, imprudentiâ, eò usque processerit, unde gradum revocare nullo modo liceat; motaque adeo salivatio, eluso catharticorum usu, fræni omnis impatiens esse videatur, nequaquam contrà enitendum diutiùs frustraneo Quid agendum sit si res in manifestum

ptyalisinū erumpat? conatu, sed prudenter obtemperando res eò deducenda potiùs quò natura vergit. Apertus itaque ptyalismus permittendus, regendusque ex legibus in priore methodo propositis, fovendus scilicet, si moderatus; contrà compescendus si nimius fuerit, donec post dies 18. 20. 24. præmissâ, ut moris est, purgatione, oris ulcera detergere, ciborum usum concedere, & ægrum vitæ priori reddere liceat.

Quænam diæta conducat in hac methodo? 13°. In istâ methodo, modò carnium & vini usus ex toto circumcidatur, diæta paulò largior esse potest, adeoque leves offæ, cremores oryzæ, panatellæ &c. permitti possunt, imò etiam usus lactis vaccini semel in die, horis nempe matutinis, si ita è re esse videatur ex notâ sanguinis diathesi, quandiù nec ulla salivatio, nec ulla aderunt instantis salivationis indicia; sin aliter enim æger ut in priore methodo dictum fuit, solis jusculis nutriri deberet. Cæterùm largus ptisanæ tepentis potus imperandus est, ut venerea sanguinis colluvies eluta per diuresim vel diaphoresim elabatur; & alvus, si contracta sit, emollientibus enematis ad egestionem fæcum identidem sollicitanda.

14°. Ægris licitum est è lecto singulis, solidisque diebus surgere, modò tamen intra conclave temperatè calens sese contineant ab externis aëris injuriis tutos: Neque enim illorum usum probandum censeo, qui in ipsâ therapeiâ ægrotis totâ urbe vagandi copiam faciunt. Certè si nimia illa indulgentia semel forsan atque iterum non malè cesserit, propter tardiorem in ægris quibusdam Mercurii efficaciam, at contrà experientiâ compertum est ægros inde in extremum capitis periculum pluries adductos fuisse; nec proinde auctor esse velim, ut ullus viam tam lubricam & periculosam unquam insistat.

Generales hydrargyroseos cujusvis canones. Patet hinc ad summam in hydrargyrosi quâcumque ad quatuor potissimùm attendendum esse.

1°. Numerum, dosim, frequentiam inunctionum mercurialium nullâ certâ lege definiri posse, quâ æquum sit ægrotantes omnes indiscriminatim adstringi, sed in variis pro temperamento, ætate, viribus, morbi gradu & inveteratione, variè variare: Rem totam proinde medentium prudentiæ permittendam esse, quam pro re natâ diversimodè recturi sint: Monendos esse tantùm, ut cauti sint, diem unum atque alterum inter frictiones plerumque interponant, ad ulteriorem inunctionem numquam procedant, nisi priùs inspectus oris status apertè permiserit, uno verbo lentè festinent ac curent diligentissimè *Ne quid nimis*: Mercurium in sanguinem iteratis inunctionibus introducere facillimum quidem, si forsan desit; semel verò introductum educere, si copiâ peccaverit, perquàm difficile esse: Quocircà in adhibendo remedio istiusmodi satius tutiusque semper fore, si calcare, quàm si fræno utendum sit.

2°. Cauto opus esse potissimùm, si dum æger inungitur, cœlum flante austro æstuosius fiat, siquidem compertum est ob acceleratum cruoris motum & laxatum partium tonum Mercuriales atomos, quæ in sanguine confusæ latent, ferri majore impetu ac ptyalismum nimis præcipitem plerumque movere, ut jam suprà *Capite 6.* dictum est de æstivâ tempestate. Contrà verò minùs esse periculi à Mercurii energiâ, si tempore inunctionum spirante aquilone frigus invalescat, cùm enim contrariorum con-

traria sint consequentia, tunc ob retardatum cruoris motum & astrictum viscerum tonum futurum est; ut ab atomis mercurialibus minores tardioresque turbæ cieantur.

3°. Pro piaculo vulgò etiamnum haberi, si venter, thorax, caput mercuriali unguento inungantur: Videri horrorem illum ex antiquo Medicorum præjudicio olim natum, Mercurium nempe venenatæ qualitatis esse, neque adeo posse ad vitales nobilioresque partes propiùs illini sine periculo: Experientiâ quidem jam dudùm compertum fuisse Mercurium ex se planè esse innoxium; necdùm tamen intermissum esse morem illum parcendi ventri, thoraci, capiti inter inunguendum; quin imò, cùm Mercurius perinde agat cuicumque corporis parti illinatur, nec temerè intermittendum videri, ne forsan qui secùs fecerit, malè audiat apud imperitos, si quid infortunii ex aliâ qualicumque causâ evenerit: At verò si nodus, ganglion, exostosis, tumor, ulcus, uno verbo morbus quivis localis ventrem, thoracem, aut calvariam occupet, tunc inani præjudicio nequaquam obsequendum esse; sed localibus inunctionibus partem affectam illiniendam esse ex arte, quod non modò sine ullâ noxâ, sed etiam cum emolumento maximo fieri posse experientiâ non semel ipse didici.

4°. Narcoticorum usum, præsertim opiaticorum, quæ impermista & fortiora sunt, ægrotis numquam concedendum esse salivationis tempore, quantumvis dolor oris ulcerosi quo torquentur, & agrypnia contumax quam patiuntur, contrà suadere videantur. Timendum enim si salivæ fluxus narcoticorum energiâ derepente supprimatur vel nimiùm retardetur, ne locus detur tumefactioni glandularum salivalium, tum superiorum, tum inferiorum, unde sanguis à regressu cohibitus & in cerebro restitans veternum inexpugnabile producturus sit. Itaque potest ad summum modò febris absit, permitti modica theriacæ dosis ad ʒ ß. quæ præsertim conducit, si remedii tædio & labore æger confectus tum viribus tum animo deficiat.

CAPUT VIII.

De Infortuniis, quæ in hydrargyrosi pleniore quandoque eveniunt, & de eorumdem remediis.

QUEMADMODUM peregrinantibus prodest nosse non modò stratam viam regionis, quâ iter est, sed etiam calles semitasque, quibus, si forsan aberratum sit, liceat viæ compendio regredi; ratione eâdem in mercuriali therapeiâ medentibus utile est præter methodum, quam in præcedente Capite descripsimus, & quæ communissima est, cæteras quoque methodos jam describendas perspectas habere, licet usu rariores sint. Si certa est & explorata illius utilitas, quoties ptyalismus ex voto succedit, sic hæ locum habent perutilem & salutarem, quoties infortunium qualecunque in hydrargyrosi advenit. Quocirca ne qua *nova* morbi *facies*, *inopinave surgat*, omnes methodos illas antè *percepisse* ex-

Expedit in adhibendâ hydrargyrosi methodos singulas callere, quibus infortuniis mederi liceat, si qua eveniant.

pedit, cùm omnes perinde pertineant ad artis Medicæ complementum ut quæ non minùs obliqui quod malè, quàm recti quod benè cedit, consultrix esse debeat.

Infortunia, quæ pleniorem hydrargyrosim sequuntur, in tres classes distingui solent pro triplici therapeiæ stadio.

Infortunia, quæ in hydrargyrosi evenire solent, numero multa & naturâ dissimilia sunt, quorum nonnulla utrique hydrargyroseos methodo, pleniori & parciori, communia; pleraque alterutri tantùm propria sunt. Ut ergo singula ordine proponantur, visum est universa in duas classes distribuere, & ea quæ pleniorem in hoc, cætera quæ parciorem hydrargyrosim sequi solent, in sequente Capite sigillatim tractare.

Solemne est in pleniore hydrargyrosi tria stadia distingui, ut suprà dictum est, quorum unumquodque sua habeat infortunia.

§. I. INFORTUNIA PRIMI STADII.

In primo, dum Mercurius sanguini latenter instillatus tumultuatur exitum sibi moliturus quà data porta,

I. Subita capitis tumefactio cum calore & dolore.

I. Accidit aliquando post tertiam quartamve inunctionem, ut salivales glandulæ tum maxillares, tum parotides tonsillæque derepente tumeant, caleant, doleant; lingua tumefiat & foràs promineat; facies totumque caput turgescant, unde deglutitio & respiratio difficilis; vox suppressa vel incondita, & mugitui similis; sopor, veternum, lethargus; febris &c. quæ si non omnia semper adsint, at saltem pleraque solent unà concurrere.

Dependent mala hæc omnia à Mercurio nimiis & frequentioribus dosibus administrato, quo glandulas salivales tonsillasque, in quas impetuosiùs ruit, subitò dilatari, cohibitoque proinde sanguinis refluxu à cerebro per appositas jugulares venas, cætera omnia consequi necessum est.

Una salus est, quoties contingit ut ægri funestâ illorum symptomatum syndrome opprimantur; nempe nimium Mercurii impetum ocyssimè retundere & coercere, vel saltem aliorsùm divertere, ut detumescentibus salivalibus glandulis lethalis in cerebro hæmostasia declinetur.

Itaque 1°. Vena illicò incidatur in brachio, vel quod præstat in pede, sanguisque non semel, sed iterùm atque iterùm mittatur & largâ quidem manu, si morbus urgeat, & ægrotantis vires tolerando pares sint.

2°. Detrahantur extemplò indusia omnia Mercurio intincta, mutenturque lecti lintea; imò si commodè fieri possit, mercurialis sordities, quæ cuti inhærescit, detergatur, ne Mercurio intùs furenti tacitas ferat suppetias.

3°. Immittatur, si per tempus liceat, clyster purgans ex decocto foliorum sennæ, cum diaphœnico aut hierâ picrâ; imò cum aquâ benedictâ Rullandi turbidâ, ut egestis fæcibus, quæ in crassioribus intestinis induratæ hærent, futuræ purgationi via fiat liberior.

4°. Deinceps sine morâ exhibeatur catharticum, pro morbi gradu & ægrotantis ætate vel viribus varium, sed plerumque ex infuso folliculorum sennæ, radicis rhei, & salis vegetalis cum additâ mannâ: Imò si grave periculum immineat, cum aquâ benedictâ Rullandi, seu vino eme-

tico ad ℥ j ß. Verùm tamen, si ob præclusum guttur à tonsillarum tumore vomitio difficilior futura esse videatur, præstaret grana aliquot tartari stibiati solubilis, *v. g.* v. in aquæ libris ij. dissolvere, & partitis haustibus potanda præbere; sic enim fracta, adeoque vomitioni promovendæ impar deorsum ire perget stibii vis, quæ paulò fortior impetum sursum factura fuisset.

5°. Caveatur sollicitè ne lingua tumens & extra os exserta primoribus dentibus vulneretur, imò etiam, quod pejus est, ne præcidatur, ut non semel observatum fuit. Itaque lignei cuneoli utrimque altè adigantur inter maxillas, ut dentes nec sibi invicem allidere, nec linguæ, quæ intermedia est noxam ullomodò inferre valeant.

6°. Represso semel ferocientis Mercurii impetu, quo æger in capitis discrimen deducebatur, oris interiora, in quæ tota pernicies mox eruptura est, sedulò temperentur ne phagedænicam exulcerationem contrahant, & in hunc finem foveantur jugiter lacte tepido, solo vel cum infuso croco orientali; decocto radicum althææ, nymphææ &c. seminum lactucæ, papaveris albi, hyoscyami albi, melonum &c. infuso seminum lini, psyllii &c. in aquâ communi; aquâ distillatâ spermatis ranarum &c. cautè abstinendo gargarismatis quibuscunque acidis, astringentibus, & repercutientibus, quæ salivam exiturientem retinendo gravissimos & periculosos decubitus in glandulas salivales possent accersere.

7°. Ptyalismus, si vehementior uberiorque succedat, ut succedit plerumque, ex artis legibus prudenter compescatur diætâ tenuissimâ, largo ptisanæ potu, usu clysterum quotidiano, iteratâ purgantium exhibitione &c. Quòd si verò accidat casu vel fortè fortunâ, ut admissi Mercurii vis adhibitis remediis frangatur, & salivatio vel nulla, vel votis minor jam cieatur, poterit tunc Mercurii efficacia intendi vel renovari restitutis linteis Mercurio sordidis, quæ detracta sunt, vel adhibitis denuò frictionibus aliquot, sed prudenter, parcè ac longioribus intervallis, ne iteratâ culpâ ad eumdem lapidem iterùm offendatur.

II. Quandoque citra graviorem ullam perniciem æger febre tentatur post tertiam quartamve inunctionem, continuâ vel intermittente, intensâ vel remissâ &c. quâ oris interiora impensè calent, salivatio supprimitur vel remittitur, spiritus ægrè ducitur, cæteraque omnia invehuntur symptomata, quæ febris propria sunt, sed vulgaribus tantò pejora, quòd Mercurius per diversa loca exitum moliens in sanguine tumultuetur. II. Febris continua vel intermittens.

Provenit febris illa à geminâ causâ, 1°. Quòd neglectâ ante hydrargyrosim præparatione nec primarum viarum cacochylia educta fuerit, nec vitiosa sanguinis acrimonia emendata: 2°. Quòd Mercurius præcipitantiùs administratus sit, atque adeo impete facto turbas nimias in sanguine cieat.

Cæterùm, à quâcumque causâ dependeat, huic mederi satis facile est, si levior sit, diætâ tenui ex jusculis aquosioribus, largo ptisanæ potu, usu enematum emollientium, cessatione ab ulteriore inunctione, detractione linteorum &c. at verò si gravior sit, si curatu difficilior diætæ non cedat, imò si invalescat in dies, ad tutiora & efficaciora recurrendum erit.

Itaque 1°. Vena secabitur semel iterùmque, si morbi vehementia videatur iterationem exigere.

2°. Purgatio inſtituetur ex infuſo folliculorum ſennæ & ſalis vegetalis; cum additâ mannâ vel medullâ caſſiæ, quibus ſi pigrior alvus ſit, aliquot tartari ſtibiati ſolubilis grana adjicientur.

3°. Si febris periodicè intermittat, adhibebitur cortex peruvianus, vulgò *Kinakina*, in ſubſtantiâ vel in decocto, ſemel plurieſve in die, ad ʒ j. vel ij. doſi quâlibet, cujus efficacitas explorata eſt in curandis febribus periodicis, tum continuis, tum intermittentibus.

4°. Curatâ ſemel febre, ſi æger infirmior eſſe videatur, Mercurialis therapeia in aliud tempus differetur: Si verò viribus ſatis valeat, ſalivatio urgebitur, ſi ob adhibita remedia remiſerit tantùm, vel renovabitur ſi ceſſaverit, quem in finem oportet & lintea reddi, quæ Mercurio ſordidata ſunt, & novas aliquot inunctiones, ſed cautè iterari, cæteraque omnia regi juxta leges ſuprà explicatas.

III. Gravis diarrhœa in dyſenteriam ſæpe degener.

III. Solet in nonnullis ſecundæ vel tertiæ inunctioni ptyaliſmi loco gravis diarrhœa ſuccedere, quæ ſi negligatur, citò abitura eſt in manifeſtam dyſenteriam, in quâ tormina maxima, teneſmus ferè perpetuus, difficilis excretio paucæ, mucoſæ, ſanguinolentæ materiei, non raro cum febriculâ, quæ identidem recurrit vel ingraveſcit.

Id mali frequens eſt 1°. In iis qui nullâ ad hydrargyroſim præparatione uſi ſunt, vel negligentiùs uſi. 2°. In iis qui à primo curationis die regulis diætæ non obtemperant, ſed vinum potant, aut cibis nimiùm ſeſe ingurgitant. 3°. In iis, quibus infirmior eſt inteſtinorum tonus rariorque glandularum inteſtinalium textura, unde fit ut pro minori reſiſtentiâ Mercurius in corpore tumultuans in hæc loca impetum majorem faciat.

Tunc una curationis ratio eſt, nempe remedia anodyna & paregorica qualicumque viâ adhibere, quæ humorum defluentium acrimoniam demulcere valeant & partium ſolidarum erethiſmum compeſcere.

Itaque 1°. Suſtineatur nimius Mercurii impetus ceſſando ab ulteriore inunctione; imò ſi immoderatus videatur, coerceatur detrahendo lintea, quæ morbo fomitem ſuggerunt.

2°. Vena ſecetur in brachio alterutro, unde ſanguis educatur ad ℥ xij. ſi calor dolorque inteſtina malè habeant cum manifeſto phlogoſeos, imò inflammationis periculo.

3°. Oleum amygdalarum dulcium recens & ἄπυρον exhibeatur partitis hauſtibus inter ſingula juſcula ad ℥ ß. vel ℥ j quâlibet doſi; & ptiſana parata ex decoctis radicibus althææ, foliis verbaſci, floribus malvæ, verbaſci &c. largiter potetur.

4°. Infundantur in alvum alterâ quâque horâ unciæ ſex ſeptemve lactis caprilli cum infuſis floribus croci, vel decocti anodyni omazorum pinguium vituli; foliorum verbaſci, plantaginis, burſæ paſtoris, cynogloſſi &c. ſeminum lini, thalictri, lactucæ, papaveris &c. florum hyperici, tuſſilaginis, roſarum rubrarum &c. cujus libris duabus addita ſit terebinthinæ Venetæ duobus ovi vitellis ſolutæ ℥ ß vel ℥ j.

5°. Si morbus graviùs urgeat, diſſolvantur in injectionum unâ aut alterâ die quâlibet grana aliquot Philonii Romani, *v. g.* 10. 15. 20. imò exhibeatur ſemel aut bis in die Diaſcoridium Fracaſtorii ad ʒ ß. boli inſtar deglutiendum, vel in aliquot juſculi cochlearibus diluendum.

6°. Si morbus difficilior remediis non cedat, in uſum advocetur pulvis radicis braſilianæ, vulgò *Hipecacuanhæ* à granis xx. ad xxx. quo nihil efficacius eſt ad liquefaciendam & everrendam acriorem pituitam, quâ inteſtina irritantur & ad excretionem continenter ſollicitantur.

7°. Miteſcente alvi profluvio purgatio præſcribatur ex catholici pro ore & mannæ calabrinæ ana ℥ j. in decocto foliorum verbaſci, vel ex ℥ ij. ſyrupi Magiſtralis in eodem decocto diluti, ut fomitis morboſi reliquiæ, ſi quæ ſuperſint, educantur.

8°. Demùm poſthinc cautè attendatur an per ægri ſtatum liceat in propoſito ſuſceptoque conſilio perſeverare, necne? Si prius, therapeia aliquandiù intermiſſa ex artis legibus inſtauretur. Sin contrà, curatio malis avibus inſtituta in tempus opportunius differatur, dum ægrotantis vires confirmatæ fuerint.

IV. Abſoluta ſalivationis abſentia, quâ-tacumque diligentiâ hydrargyroſis adminiſtretur.

IV. Uſu venit in ægrotantibus nonnullis, ut poſt inunctiones quinque legitimè adminiſtratas nec ſalivatio ulla, nec ulla etiam ſigna appareant futuræ ſalivationis prænuntia, quaſi Mercurius, cujus in pleriſque nimiam efficacitatem jure reformidamus, in his planè iners ac ſuæ virtutis degener hebeſceret. Phænomenum profectò ſingulare, cujus cauſas, quæ in alto latent, eruere attentavimus ſuprà *Lib. II. Cap.* 8. quo nullus quidem dubito, quin primùm creditum fuerit therapeiam Mercurialem peſſum ituram, ſed quo tamen experientiâ jam pridem compertum eſt remedii exitum nec hilum infringi aut in deterius perverti, modò ſequens methodus ex arte adhibeatur.

1°. Quoties contingit ut legitimis unguenti mercurialis inunctionibus quinquies repetitis per dies novem ſalivatio nulla ſuccedat, mora interponenda eſt dierum quatuor vel quinque, ut explorare liceat, num per id tempus Mercurius ſat magnâ copiâ jam illitus in apertum ptyaliſmum erupturus ſit. Intereà æger parcè nutriatur, ut ſanguis à chylo purior adeoque fluxilior humores ſecernendos faciliùs deponat; & largo tepentis ptiſanæ potu eluatur, ut atomi mercuriales latiùs diductæ per intricatiſſimos vaſorum poros liberiùs permeent, obſtructa viſcera efficaciùs reſerent, & ſi quid moturæ ſint, ocyùs moveant.

2°. Poſteà, ſi nullomodò turbatum ſit, per novem dies ſequentes frictiones aliæ quinque iterandæ ſunt, eâdem methodo, pari vel etiam majori unguenti doſi, ſimilique cautionum diligentiâ, alvum quotidie clyſtere eluendo, & os diligenter introſpiciendo, ne quid mali à duplâ unguenti quantitate, quæ adhibetur, ex improviſo ſuperveniat.

3°. Quòd ſi ptyaliſmus tandem obrepat, regendus eſt ex artis legibus ſuprà propoſitis, *Cap. præcedente*, fovendus ſcilicet ſi moderatus, compeſcendus verò ſi nimius fuerit; cæterùm ſatis longo dierum ſpatio permittendus, donec morbus extirpatus eſſe videatur.

4°. Contrà ſi nullus adveniat ptyaliſmus novem illis alteris diebus, interponenda rursùs mora altera dierum novem vel decem, ut Mercurio ſpatium non deſit vim ſuam exerendi, quibus tranſactis tutò & ſine ullius recidivæ periculo licet ex artis regulis cutem detergere, lintea detrahere, purgationem aliquoties iterare, pleniorem diætam paulatim concedere, ac demùm ægrum priori vitæ reddere.

5°. Interim totâ curationis periodo bonis verbis confirmandi & erigendi ægrotantes, qui deficiente ptyalismo quem præstolabantur, nihil non metuunt, ac vana sibi fingunt portenta, quibus miserè animo angi solent.

Sunt qui ab omni lue se vacuos fuisse, & ad remedium sine causâ damnatos inde arguant, quòd Mercurius nullam salivationem valeat movere; quasi verò hydrargyrosis in sanis semper inefficax ab infectis tantùm ptyalismum proliceret, cùm è contrario experientiâ certâ liqueat salivationem tum in sanis tum in contaminatis venereo contagio illito Mercurio perinde excitari.

Sunt alii, qui anxiè timeant ne quid vel in componendo vel in administrando unguento peccatum sit, unde oriatur salivationis absentia; cùm tamen error in his difficillimè dari possit, si detur unquam; cùm è contra certissimum sit iteratâ observatione inunctionibus etiam legitimis & summâ curâ adhibitis ptyalismum nullum aliquando succedere.

Plerique demùm de futuro remedii successu malè inde augurantur, veriti ne defectu salivationis curatio quoque defectura sit; quasi seminium morbosum profligari non possit nisi foràs exterminetur. Sed næ illi errore tenentur maximo: Jam pridem enim palam est observationibus multis veneream luem sine salivatione ullâ radicitùs non raro extirpari. Et sane cùm morbus ille contrahatur sine humore ullo conspicuo qui intrò subeat, nequaquam mirum videri debet si perfectam curationem recipere possit sine manifestâ ullius humoris evacuatione. Adde porrò defectum salivationis plerumque suppleri alvi fusione, diuresi, sudatione, vel saltem insensibili perspiratione, quæ singulæ evacuationes deficientis salivationis vicariæ esse solent.

Igitur tantùm abest ut ægrotantibus, quos in hydrargyrosi ptyalismus destituit, causa ulla sit cur vicem suam doleant, modò rectè & ex artis legibus procedatur, ut contrà potiùs sibi jure merito gratulari debeant, quòd sibi datum sit rarâ satis felicitate absque tædio & periculo salivationis, atque adeo tutiùsque commodiùsque à venereo morbo perfectè convalescere.

§. II. INFORTUNIA SECUNDI STADII.

In altero curationis stadio sanguis mercurialibus atomis, quas secum confusas vehit, nimiùm attritus & rarefactus, actusque citatiùs in omnes corporis partes validiore momento quàm par sit, si qua debilius resistat hac viam sibi facturus est, unde infortunia non pauca stadium hoc infestum habere solent.

I. Exspuitio sanguinis sive hæmoptysis.

I. Tussiculosi, pulmonarii, hæmoptysici, sanguinem solent exspuere, purum modò, liquidum, floridum, spumosum; modò cum pituitâ confusum, nigrum, grumosumque. Sed quocumque modo sanguis exspuatur, res est periculi plena, & quæ cito auxilio opus habeat.

Itaque 1°. Reprimatur omni árte atque operâ nimius Mercurii impetus, abstinendo ab inunctionibus, indusia detrahendo, ægri cutim detergendo, lintea lecti mutando &c.

2°. Vena

2°. Vena secetur bis & ter in die, imò verò quartâ quâque horâ, & sanguis largiter educatur primis potissimùm missionibus. Nullum enim remedium est quo sanguinis ad pectus ruentis impetus, & in pulmonaria vasa arietantis momentum celeriùs & efficaciùs retundi possint.

3°. Pro potu exhibeatur leve decoctum radicis symphyti majoris; parentur juscula ex carne vitulinâ cum radice ejusdem plantæ, semine lini, aut paucâ oryzâ; imò ex piscibus saxatilibus, si ad obtundendam cruoris acrimoniam, & procurandam vasorum discissorum conglutinationem Colleticis opus esse videatur.

4°. In usum advocentur cætera omnia remedia, quæ ad hæmoptoën valent, ut bolus armena, terra sigillata, sanguis draconis, margaritæ præparatæ, spodium, cornu cervi ustum vel philosophicè præparatum, terra Japonica vulgò *Catechu* sive *Catchou*, amylum torrefactum, corallia præparata &c. à gr. xv. ad ℈ j. gummi Arabicum, Tragacanthæ &c. à gr. xx. ad xxx. succi depurati urticæ, millefolii, plantaginis, vel si deficiant succi, aquæ stillatitiæ earumdem plantarum ab ℥ j. ad ij. syrupi de rosis siccis; cydoniorum; myrtini; de succo portulacæ, aut plantaginis; de symphyto Fernelii; corallorum &c. ab ℥ ß. ad ℥ ij. è quibus boli, opiatæ, julepi, mixturæ variè confici possunt ex arte, prout morbo conducere visum fuerit.

5°. Demùm post hæmoptoës curationem de ægri convalescentis statu cautè judicetur; si morbus in ipso curationis ingressu invaserit, si æger morbo debilitatus difficili & diuturniori remedio impar esse videatur, hydrargyrosis in aliud tempus differenda: Sin contrà æger satis commodè valeat, ac therapeia jam vergat ad exitum, quæ supersunt ex artis legibus regenda sunt.

II. Frequenter accidit ut Epileptici in hydrargyrosi mediâ, dum sanguis Mercurii vi impensiùs rarescit atque æstuat, insultu corripiantur, ac in terram præcipites ruant convulsi cum stertore, oris spumâ, cæterisque symptomatis, quæ in morbo caduco perpetua sunt. II. Insultus morbi caduci, sive Epilepsia.

Tunc 1°. Si insultus levior sit, nihil prorsus movendum est; cavendum tantùm ne æger damnum sibi afferat dum convellitur, ac cuneoli lignei inter dentes adigendi ne maxilla inferior convulsione acta morsu linguam lædat.

2°. Sin verò periculum sit ne paroxysmus diuturnior graviorque in apoplexiam degeneret, sectâ priùs venâ, depletisque vasis cerebri hærente sanguine nimiùm turgidis exhibendæ vini emetici ℥ ij. quibus vomitio cieatur, ac solvatur insultus.

3°. Quocumque modo paroxysmus vel spontè vel arte discussus fuerit, ad hydrargyrosim redeundum est sed cautiùs procedendo, & adhibitis semel, imò etiam bis in die remediis, quæ vi anti-epilepticâ valere creduntur, quorum potissima suprà recensita sunt *Cap. 6.* §. 3. *n. IV.* & ex quibus bolos aut opiatas conficere facile est.

III. Haud rarum est Podagricos, eosque qui doloribus rheumaticis, ischiadicis, articularibus obnoxii sunt, pati in ipsâ hydrargyrosi novas molestasque dolorum exacerbationes. Sed quibus una certa est medendi ratio. III. Exacerbatio dolorum arthriticorum, rheu-

maticorũ, ischidiacorum.

1°. Salivationi largiùs fluenti moderandum quidem eſt, ſed ita tamen ut ex toto non cohibeatur, niſi dolorum acceſſio vehementior febrem advocet.

2°. Doloris morſus mitigandus diætâ tenuiſſimâ, largo potu ptiſanæ lenientis & diureticæ, uſu clyſterum quotidiano ex decocto communi emolliente vel anodyno, nempe foliorum verbaſci, ſeminiſque lini, cum oleo amygdalarum dulcium aut butyro inſulſo, imò cum medullâ caſſiæ, ſi alvus pigrior ſit.

3°. Sanguis jugiter eluendus uſu infuſionis foliorum theæ vel herbarum vulnerariarum ex blandiorum genere, quales ſunt ſcolopendrium, urtica, ſalvia, veronica, virga aurea, meliſſa, chamæpitys &c. cujus manè & ſerò poſſunt pocilla aliquot ſorbillari, ut levis mador proliciatur, quo dolores ſi non diſcutiantur, ſaltem leniantur & mitigentur.

IV. Eruptio catameniorum.

IV. Solent in mulieribus erumpere catamenia, nunc quidem ſtatâ periodo, quoties ſcilicet in aggrediendo remedio de tempore, quo recurſura eſſent, parùm proviſum fuerit; nunc verò extra ordinem & vi Mercurii ante tempus proritata, atque adeò fruſtratâ cautione, quantacumque de vitando illorum regreſſu adhibita ſit. Sed quâcumque ratione vel periodo contigerit, ut menſtrua hydrargyroſi ſuperveniant,

1°. Tunc ſuſtinendus eſt ſalivationis impetus, ſi fortè vehementior ſit: Ea tamen caviſſe vix unquam opus eſt, cùm experientiâ compertum ſit ptyaliſmum ſpontè fatiſcere, quandiu menſtrua uberiùs manant, materiâ ſcilicet, quæ ad os confluebat, deorsùm divertente.

2°. Si catamenia moderatè fluant, benè eſt, reſque tota naturæ viribus committenda, hac unâ cautione ut dum fluunt juſcula ſint valentiora, vel additis cremore oryzæ aut ovi vitello firmiora fiant.

3°. Si verò immoderatiùs manaverint, iis utendum remediis quæ adversùs immodicum menſtruorum fluxum valent, ut ſunt remedia ferè omnia ſuprà recenſita *articulo* 1. *hujus ſtadii*, ubi *de hæmoptoë*; ſed præſertim decoctum aurantiorum immaturorum; alumen rupeum ſub formâ boli ad ʒ ß. quolibet quadrihorio devoratum; vel bolus ex æquis aluminis rupei, ſanguinis draconis & ſacchari rubri partibus, cujus doſis ad ʒ j. quolibet quadrihorio iteranda eſt ſi morbus urgeat.

V. Abortus in prægnantibus.

V. Mulieres, quæ uterum gerunt, aliquando in ipsâ hydrargyroſi abortiunt, ſive citatiore impetu quo ſanguis agitur à Mercurio tumultuante, ſive irrequietis fœtûs, qui tunc ipſe malè habet, calcitrationibus.

Ubi primùm ex ſanguinis profluvio, ex depreſſione ventris, ex dolore in utero & ex enixuum præſentiâ manifeſtum eſt abortum inſtare,

1°. Hydrargyroſeos vehementia, quàm maximè fieri poterit, ſuſtinenda eſt ex artis regulis, ut jam ſæpiùs dictum eſt.

2°. Parturienti ex arte obſtetricandum eſt, & excluſus infans, ſi vivus ſit, baptiſmo confeſtim luſtrandus, ne præmaturâ morte occumbat. Cætera verò omnia circa matrem procuranda, ut procurari ſolent in puerperis, quæ morbo immunes ſunt.

3°. Si lochia ritè & moderatè fluant, res tota naturæ permittenda donec ſponte ceſſent, quo tempore Mercurii efficacitas inſtauranda, ſi nimiùm intermiſſa videatur: Ad minus remedii diuturnitas ad plures dies

proroganda, ut quod ad intenſionem & efficaciam forſan deeſt, temporis diuturnitate compenſetur.

4°. Si contingat verò ut lochia ſupprimantur, vel parciùs manent, pari prorſus methodo medendum eſt, ac ſi therapeia mercurialis adhibita non fuiſſet, nempe clyſterum uterinorum uſu, venæ ſectione in brachio vel in talo pro ſuppreſſionis modo & gradu, emmenagogis blandis, purgationibus &c. quæ non ſunt hujus loci.

5°. Cæterùm infantem, ſi vivat, à matre lactari neceſſe eſt, ut ſi lue venereâ etiamnum fortè laboret, ceu laborat plerumque quoties nondum abſolutâ curatione in lucem editur, profligatis uſu lactis materni, quod mercurialibus atomis turgidum eſt, morboſi ſeminii reliquiis integræ reſtituatur valetudini.

VI. Hypochondriaci, qui naturâ meticuloſi ſunt, remedii tædio, diuturnitate, dolore citò fracti curatione quidem affectâ de ſalute deſperare, confectâ verò de valetudine ſolent diffidere, ac in utroque caſu medentes aſſiduis querimoniis enecare & plerumque ſine causâ. VI. Inania phantaſmata, quibus hypochondriaci percelli ſolent.

Certum eſt cum illis cautiſſimè procedendum eſſe, ut qui morbi impatientes ſint, omnia tuta timeant, ac pro nihilo portenta ſibi fingant, quibus mirificè conſternantur. Itaque bonis verbis erigendi ſunt, quandiu therapeia mercurialis durat, ne animo deſpondeant, quod numquam periculoſum non eſt; finitâ verò curatione manifeſtis rationum momentis arguendi, ut de valetudine diffiteri nullomodò poſſint. Sed in utroque ſcias velim plurimùm ineſſe difficultatis ac laboris; *In illo*, quòd hypochondriaci ex vividâ phantaſiæ vi, quâ multùm valent, morbi ſpecie graviùs affici ſoleant, quàm plerique alii morbo ipſo: *In hoc*, quòd cùm cæteri id verum eſſe facilè putent quod multùm expetunt, ii contrà id ſolum verum eſſe credant, quod maximè ſibi metuunt.

VII. Scorbutici aut qui ad ſcorbutum inclinant, quibus gingivæ naturâ molles & fungoſæ ſunt, aut in quibus ſanguis ac proinde gingivarum mucus ammoniacali peccat dyſcraſiâ, gravia in toto ore ulcuſcula pati ſolent, ſerpentia, phagedænica, fœtida, gangrænodea, quæ buccas, gingivas, linguam, palatum fœdè depaſcuntur; quæ ſi tonſillis, columellæ, vel pariſthmiis aſſideant, deglutitioni magnoperè officiunt; & quibus proinde, cùm maximum ſit in morâ periculum, celeriter occurrendum eſt, VII. Ulcera oris phagedænica in ſcorbuticis.

1°. Coercendo vel ſuſtinendo adhibiti Mercurii impetum, ne immoderatiùs invaleſcat.

2°. Ulcera omnia probè detergendo collyrio Lanfranci, & ſi collyrium impar ſit, ſpiritu ſalis marini vel vitrioli additione mellis temperato, imò etiam ſincero ſi morbi vehementia ita ſuadeat.

3°. Os identidem abluendo decocto radicum ariſtolochiæ rotundæ, biſtortæ, raphani ruſticani &c. foliorum cochleariæ, aquilegiæ, ſalviæ, becabungæ &c. corticis aurantiorum amarorum; balauſtiorum, fructuum ſumach, ſtrobilorum pini &c. cum addito ſpiritu vini camphorato & alumine rupeo ad q. ſ.

§. III. INFORTUNIA TERTII STADII.

In tertio demùm & ultimo therapeiæ mercurialis ſtadio, dum attrito, eliminato, profligato morboſo ſeminio opus eſt vela jam contrahere, promotæ ſalivationi finem imponere, & illatam ori noxam emendare, nova ſolet ingruere malorum cohors, quæ plerumque non tam remedii adhibiti virulentiæ, quàm medentium incuriæ vel inconſiderantiæ debent accepta referri.

I Ulcera oris dyſepulota.

I. Nonnumquam ulcera numeroſa, profunda, ſordida, depaſcentia, dyſepulota, oris interiora peſſimè habent, unde ptyaliſmus diuturnior, quem compeſcere vix licet, nedùm ſiſtere, quo tamen ægrotantes pedetentim marceſcunt & extenuantur.

Id perpetuum eſſe ſolet, 1°. Quoties Mercurius vel uberiùs vel præcipitantiùs adminiſtratus eſt: 2°. Quoties ulcuſculis in ore efflorescentibus tempeſtivè occurſum non fuit, ſi nimia fuerint aut in alienis locis inſederint: 3°. Quoties acrior eſt ſalſiorque humorum craſis in ægrotante, unde ulcera cicatrici diutiùs repugnant: 4°. Denique quoties mollior eſt, laxior, nimiſque fungoſa gingivarum & interioris oris caro, qualis in ſcorbuticis, unde ab ulcerum tabo faciliùs eroditur.

Hinc palam eſt Medicos in manifeſtâ culpâ eſſe in prioribus duobus caſibus, ut qui temerè vel inconſultè ſe geſſerint: à culpâ verò planè non vacare in duobus poſterioribus, ut qui ad ægrotantium, qui ſe illorum fidei dedêre, temperiem ſtatumque ſatis cautè non attenderint in adminiſtrando Mercurio.

Porrò à quâlicumque causâ id mali proveniat, unica eſt medendi ratio.

1°. Nempè ſi oris interiora caleant, doleant rubeantque inflammatoriè vel eryſipelatosè, vena incidenda eſt ſemel atque iterùm, modò vires ægrotantis permittant.

2°. Ulcuſcula tepidè fovenda lacte vaccino vel caprillo, decocto radicum althææ, infuſo ſeminis lini, aquâ ſpermatis ranarum, ſimilibuſque, quæ in ore perpetuò contineri debent identidem renovando.

3°. Bis in die detergenda ſunt decocto hordei cum melle roſaceo, vino rubro aquâ temperato, aquis thermalibus *v. g.* Balerucanis, quæ, ſi ita videatur, temperari poſſunt decocto radicum althææ: Imò ſi ulcera valdè ſordida fuerint, collyrio Lanfranci identidem imbuenda, attamen parcè, ne fibræ acriùs laceſſitæ erethiſmo intenſiore percellantur.

4°. Alvus ſubducenda eſt quotidie enemate emolliente & eccoprotico, & tertiâ quâque die blando cathartico ex ſennâ, mannâ, caſſiâ, ſale vegetali &c. ut humor, qui ad os copioſiùs affluit, versùs inferiora ſenſim divertatur.

5°. Interim æger nutriendus eſt ſolo lacte vaccino, ſi ventriculus hujus nutrimenti patiens ſit; lac ſaltem ſemel aut bis in die exhibendum, manè ſcilicet, & ſerò: De cætero præſcribendæ ſorbitiones, quæ eupeptæ & euchymæ ſint, & quæ ſine maſticatione poſſint exhauriri.

6°. Ægrotanti non modò permittendus, ſed etiam imperandus eſt liberioris aeris uſus, ſi tempeſtatis ratio permittat, ùt promotâ uberiore diap-

noc, atomiſque mercurialibus copioſiùs ideo exhalantibus ſenſim compeſcatur tumultus quem in ſanguine faciunt, ac imminuatur nimius humorum confluxus quem versùs os ſollicitant. Cæterùm modò ulcera videantur cicatricem paulatim contrahere, cura ſuperſtitis ptyaliſmi tempori tota committenda eſt; licet enim tarda ſit illa medicina, quam affert longinquitas & dies, at certè experientiâ compertum eſt & magnam & efficacem eſſe.

7°. Sunt qui ad reprimendum ptyaliſmum largiorem & diuturniorem uti ſoleant gargariſmatis aſtringentibus ex balauſtiis, roſis rubris, myrtillis, ſumach, acaciâ, baccis berberum, Gallis, malicorio, alumine rupeo &c. ut laxiora ductuum ſalivalium oſtiola coarctentur. Sunt alii qui nummos aureos in ore volutandos præſcribant, pilulaſve quæ auri ſcobem, calcemve vel bracteas recipiant, devorandas exhibeant, ut mercuriales atomi, quæ copiâ nocent, auri ramentis, quibuſcum jungi amant, abſorbeantur & unà ſimul educantur. Sed utrumque jam pridem à gnaris & prudentibus Medicis meritò damnatur. *Prius* quidem ceu periculoſum, neque enim unquam tutum eſt ptyaliſmum, dum largiùs fluit, aſtringentium vi intempeſtivè coercere: *Poſterius* verò ceu vanum & inutile, non quidem quòd negem quod apertè liquet, ſcilicet auri ramentis mercuriales atomos nonnullas in ore aut in inteſtinis abripi & inde educi, ſed nego ſatis magnâ copiâ eâ ratione unquam deduci, præſertim è ſanguine, ubi potiſſima ſcena eſt, ut ea therapeia in ægrotantium commodum cedere poſſit, niſi efficaciora & tutiora remedia adhibeantur.

II. Hæmorrhagia ab ulceribus oris.

II. Dum ulcerum eſcharæ decidunt, ſuperveniunt non rarò hæmorrhagiæ ab eroſis laceriſve vaſis, quæ ulcera depaſta ſunt. Id mali frequens eſt quoties ulcera profundiora altiùs excavantur, præſertim ſi ab ægro cruſtæ ulceribus inuſtæ præcipitantiùs detrahantur, aut à medentibus citiùs deradantur frequentiore affrictu penicilli collyrio imbuti.

Leve quidem malum eſt & quod naturæ committi poteſt, ſi ſanguis paucus extillet ex vaſis tenuioribus venoſiſque: At verò gravius, & cui mederi oporteat, ſi ubertim manet ab arterioſis & amplioribus vaſis.

Tunc ergo 1°. Abluto ore locus unde ſanguis fluit, ſi oculis pateat, ut patet perpetuò dum hæmorrhagia manat à gingivis, linguâ, buccis aut maxillarum commiſſuris, collyrio Lanfraci, ſolutione aluminis rupei in aquâ plantaginis, aquâ ſtypticâ, aquâ aluminosâ Fernelii, aut qui cæteris præſtat, ſpiritu vitrioli imbuatur. Si hæc ſiſtendo ſanguini paria non ſint, vaſi diſciſſo cauterium actuale ſed leviter calens imponatur, atque eſchara eâ ratione inuſta cautè foveatur, ut ſuprà dictum *n°. 2. paragraphi præcedentis*, ne decidat præpoſterè. Intereà verò æger nutriatur juſculis, ſorbitionibus, panatellis, cremoribus oryzæ, ovorumque vitellis, & damnetur ſilentii, ne maſticationis motu, vociſve contentione eſchara ſede dimoveatur & hæmorrhagia renovetur.

2°. Verùm ſi locus, unde ſanguis manat, in occulto ſit, ut dum latet in faucibus aut in poſticâ facie lacunaris narium, incidatur vena ſemel iterùmque ſi morbi vehementia ita exigat, & ægri vires ferendo pares eſſe videantur. Interim os ſæpiùs abluatur decocto aſtringente & ſtyptico balauſtiorum, roſarum rubrarum, ſumach, gallarum, malicorii cum additis aquæ Rabelii guttis aliquot; & pro potu ordinario exhibeatur de-

coctum radicis graminis vel cichorii ſilveſtris aquâ eâdem Rabelii impræ-gnatum ad gratam aciditatem.

3°. Memini in caſu ſimili profuiſſe in ægrotante quodam narium interiora, quæ faucibus proxima adſtant, unde hæmorrhagiam gravem patiebatur, ferro tenuiore, recurvo & leviter candente, canalis ope in naſum extrinſecùs immiſſo, comburere; duro quidem conſilio, ſed quod durior neceſſitas ſuadebat, & quod felici comprobatum fuit exitu, cùm eâ ratione & hæmorrhagia reſtincta, & æger ab orci faucibus revocatus fuerit.

III. Conglutinatio linguæ cum gingivis, gingivarũ cum buccis, uvulæ cum vicinis partibus.

III. Contingit nonnumquam, ut cùm oris ulcera ad cicatricem veniunt, eroſæ linguæ latera præſertim circa radicem cum interioribus gingivis quæ appoſitæ ſunt, gingivæ exteriores cum adverſis buccis, aut uvula ſive columella cum finitimo lacunaris fornice coaleſcant.

Leve quidem malum & quod omitti poteſt, ſi nullum afferat incommodum. Sin aliter verò oportet medicinam adhibere & promptam & facilem, nempe dum cicatrix recens eſt, partes malè coalitæ adacto digito diſſociandæ; ſi verò firmior & antiquior ſit, ſcalpello ex arte diſſecandæ; ac poſteà cavendum ne ſemel diſcretæ denuò invicem agglutinentur, ideoque interjecto penicillo molliore, qui decocto detergente vel vino rubro imbutus ſit, blandè pluries in die fovendæ ſunt, donec cicatrix obducatur.

IV. Oris ſtrictura ſeu capiſtratio, vulgò *bridure*.

IV. Tandem ſupereſt aliquando poſt curata ulcera ea oris ſtrictura, vulgò *bridure*, quâ maxilla inferior ferè immobilis & quaſi capiſtrata nequit à ſuperiore deduci ullâ ratione, vel ſaltem ita parùm deducitur, ut os adſtrictis fortiter dentibus nullo vel anguſto tantùm hiatu pateſcat, unde alimenta ſolidiora in os indi, inditave maſticari, aut vocis ſonus diſtinctè exprimi vix poſſunt.

Solet hoc malum ferè perpetuum eſſe, quotieſcumque tendines muſculorum manſoriorum, qui in maxillarum commiſſuris adſtant, malè affecti ſunt vel ab altioribus ulceribus ea oris loca depaſcentibus, vel ab acrioribus cathæreticis, quæ ad extirpanda earum partium ulcera affricantur. Hinc enim elaſtica ſtamina, quibus tendinei funiculi conſtant, puncta, irritata, laceſſita quomodocunque criſpari & in brevius contrahi neceſſum eſt, haud diſpari ferè modo ac cartha pergamena ad ignem propiùs admota corrugatur. Quapropter minimè mirum ſi retracti eo modo tendines ac extenſionis priſtinæ jam neſcii inferiorem maxillam ſuperiori tam firmiter applicitam detineant, & oris diductioni tam validè obſtent, ut quantuſcumque niſus in adverſum fiat, renitantur ipſi momento ſuperiore, donec diſcerpantur.

Grave quidem malum eſt, tantòque gravius quòd inemendabile. Sunt qui gargariſmatis emollientibus ex decoctis radicibus althææ, brancæ urſinæ, malvæ, ſeminibuſque lini, pſyllii &c. contractos tendines tentent relaxare, ſed fruſtrà; neque enim obſervatione hactenus compertum eſt poſſe eos unquam nativæ mollitiei ullo modo reſtitui.

Sunt alii qui adactis intra dentes cuneolis ligneis maxillam vi diducere, ac manſoriorum tendines ad nativam extenſionem revocare conentur, nec feliciore tamen exitu; nihil enim vel minimùm proficiunt labore maximo, ac ubi primùm ab opere tædioſo ceſſatum eſt, citò perit diuturni laboris utilitas.

Demùm non desunt qui duriore sed æquè inutili consilio firmiores cicatrices internis maxillarum commissuris obductas incisuris scarificent, eo scilicet fine ut maxilla inferior faciliùs moveri possit; quasi verò durioribus oris cicatricibus malum induceretur, quod à retractis crispatisque musculorum mansoriorum tendinibus unicè pendet, incisisve cicatricibus superficiariis morbus curari posset, cui medicina efficax adhiberi nullâ ratione potest, nisi sectione tendinum, quam tentare piaculum foret.

Quorsum ergo ægrotantium animos inani spe frustrà tam diù lactare, aut quod pejus, novis miseriis illorum miserias quotidie cumulare? Discant tandem se immedicabili morbo detineri, ac dimissâ non frustraneâ modò, sed etiam periculosâ medicinâ ea sibi parent levamenta, quæ possint conducere, quæ nocere non possint. Cùm solidiores cibos nec devorare nec masticare queant, liquidioribus utantur admissis per rimam quâ patet os, vel per eam quam facit dens unus datâ operâ evulsus; eoque artificio, si non delicatè, at saltem placidè vitam traducant. De cætero *durum* sed immedicabile infortunium forti ferant animo, ut (*a*) *levius fiat patientiâ quicquid corrigere est nefas.*

CAPUT IX.

De Infortuniis, quæ in parciore hydrargyrosi interdum accidunt, & de eorumdem medicinâ.

JAM suprà monuimus *Cap.* 7. §. 2. omnia mitiora esse & pacatiora in parciore hydrargyroseos administratione. Cùm enim Mercurius minore dosi inungatur, tumultus in sanguine, si quis fiat, minor inde futurus est; & cùm inunctiones longioribus intervallis repetantur, impendentia mala prævidere & prævisis antè occurrere facilius est. Inde tamen putari nolim hac methodo in curandâ lue venereâ navigationis cursum teneri quasi per mare pacificum, quod procellas nullas experiatur, quod nulla viderit unquam naufragia; siquidem hæc ipsa methodus sua quoque patitur infortunia, quorum alia quidem parit ægrotantium imprudentia, qui Medicis monentibus morem non gerunt; & hæc huic methodo cum præcedente plerumque communia sunt: Alia verò accidunt Medicorum incuriâ, qui sese ægrosque frustrari solent, dum per errorem medicinam imparem morbo adhibent; & ea huic methodo quasi propria sunt. Hydrargyrosis parcior sua quoque patitur infortunia.

§. I. DE INFORTUNIIS HUIC METHODO CUM PRÆCEDENTE COMMUNIBUS.

I. Ægrotantes, cùm in hac methodo ab exulceratione oris & salivatione immunes noxam nullam patiantur, tædet plerumque in cubiculo conclusos tandiù detineri. Conniventibus itaque, vel saltem dissimulantibus Medicis amant per urbem vagari, ignari malorum quæ sibi possunt parere, I. Febris advenit & caput intumescit, si ægri vagen-

(*a*) Horat. *Od.* 24. *Lib.* 1.

tur dum remedia adhibent.

cùm Mercurio nulla unquam fides sit. Vidi equidem neque semel rem satis prosperè, saltem sine damno successisse in regione calidiore, qualis est Occitania, tempestate æstivâ, in ægrotantibus demùm in quibus tardior erat & hebetior Mercurii energia: At verò ægrotantes alios & numero plures ibidem vidi, quibus simili imprudentiâ gravissima parta sunt infortunia, unde in apertum capitis discrimen venêre.

Neque sanè mirum, quippe si dum interiora calent & æstuant à Mercurio intùs tumultuante, contingat ut extimus corporis habitus vento, frigore, humiditate derepentè refrigeretur, necesse est pro constipatâ cute & densatis spiramentis, quibus pervia est, insensibilem perspirationem subitò inhiberi. Hinc particulæ morbificæ, quæ in hac methodo à cæteris emissariis præclusæ, saltem tacitè hæc exhalabant; hinc non paucæ mercuriales atomi, quæ circulationis motu abreptæ latenter evanescebant viâ eâdem, intra corpus jam retineri, & retentæ tragœdiam agere debent periculi plenam: Modò scilicet intra sanguifera vasa coercitæ motum circulantis cruoris intendendo, carneasque tum cordis tum arteriarum fibras ad oscillationem frequentiùs sollicitando, febrem accendere, ut dictum est *Cap. præced.* §. 1. *artic.* 2. Modò verò impete facto in salivales glandulas, tum parotides, tum maxillares, subitum illarum tumorem, calorem, dolorem inferre, cum insigni linguæ totiusque capitis tumefactione, ut *ibidem* dictum est §. 1. *artic.* 1. Modò tandem tum in vasa sanguifera, tum in salivales glandulas vim simul exerendo, unâ eâdemque operâ & febrem inducere, & glandularum salivalium tumefactioni locum dare.

Sic ergo in hydrargyrosi ipsâmet parciore, ægrotantium imprudentiâ infortunia eadem non rarò accidunt, quibus suprà diximus præcedente Capite, §. 1. *artic.* 1. *&* 2. pleniorem hydrargyrosim infestam & infamem haberi, sed quibus eadem quoque medicina facienda est, quam idcirco, ne actum agere videamur, repeti volumus ex præcedente Capite.

II. Febris cum diarrhœâ, & dysenteriâ, si ægri cibis sese ingurgitent, aut gulæ indulgeant.

II. Nonnulli, qui naturâ multi cibi sunt, cùm inediæ impatientes tenuiorem diætam, quæ imperatur, observare nolint vel nequeant, non largiorem modò sibi concedunt; ut famem depellant, quod condonari facilè posset, modò offis tantùm, cremoribus, panatellis & ovorum vitellis utentur; sed etiam gulæ interdùm ita indulgent, ut cùm oris interiora ab exulceratione libera ad masticationem & deglutitionem prompta sint, non dubitent cibis ingurgitari; carne, eduliis, ferculis, cupediis promiscuè vesci; quin imò vinum adhibere, quasi in therapeiâ tam lubricâ pergræcari licitum foret.

Sed delictum gravis pœna plerumque sequitur, neque *pede claudo*. Cùm enim in hydrargyrosi quavis concoctrix ventriculi facultas manifestè infringatur copiosiore, ut opinor, muco tunc temporis in stomachum confluente, quo tonus ventriculi relaxatur, & hebetatur fermenti chylopœi energia, inde fit ut ingesta cibaria & malè confici, & in vitiosam abire soleant cacochyliam, acidam, acrem, biliosam, quâ quidem, si in sanguinem transfundatur, febrem moveri, qualem suprà descripsimus, *Cap. præcedente*, §. 1. *artic.* 2. quâ verò, si in intestina provolvatur, diarrhœam produci necesse est in dysentericum fluxum brevi degenerem, de quâ *ibidem*, *artic.* 3.

Sic

Sic ergo in hac etiam methodo ægrotantium intemperantiâ mala ſæpè creantur graviſſima, quæ ut naturâ eadem ſunt cum affectibus iis, de quibus ſuprà, qui in pleniore hydrargyroſi eveniunt, ſic cum iiſdem nonnumquam gradu & intenſione ferè paria fiunt, atque adeo iiſdem remediis impugnanda ſunt, de quibus *ſuprà, loco laudat.*

III. Huic alteri hydrargyroſi, de quâ nunc quæſtio eſt, ut quæ ad patiendum & tolerandum multò facilior ſit, moris eſt novitii quidem, ſed jam recepti ægrotantes plurimos credere naturâ infirmos, viribus parùm valentes, morbo habituali exhauſtos, ut pulmonarios, tabidos, hæmoptoicos, epilepticos, ſcorbuticos, podagricos, mulierefque uterum gerentes, quibus pleriſque pleniore hydrargyroſi olim interdictum erat. Neque ſanè mutati conſilii pœnitendum eſſe videtur, quo non ſolùm uſitatum ſed etiam quotidianum eſt ægrotantium plurimos ab inveterato morbo feliciter convaleſcere, qui tanquam deplorati naturæ viribus, vel ad ſummum mitigatoriis ſed inefficacibus quibuſdam auxiliis quondam permittebantur, donec paulatim morbo confecti mortem miſeram occumberent ante diem.

III. Cætera pleraque præcedentis methodi infortunia, ſi hydrargyroſis parcior cachecticis, ac corpore malè conſtitutis adminiſtretur.

At verò, cùm nihil occurrat quod ex omni parte à periculo tutum ſit, inde ſimul effectum eſt ut mitior hæc ipſa hydrargyroſeos ſpecies, utcunque naturâ blanda ſit, infortuniis tamen non paucis obnoxia interdum eſſe ſoleat, quæ cum alterâ communia habet, ut ſputo ſanguinis in hæmoptoicis, inſultibus morbi caduci ſive ſontici in epilepticis, ulceribus oris phagedænicis in ſcorbuticis, paroxyſmis podagricis, abortui, cæteriſque id genus numero ſat multis. Quamtumvis enim & parcis doſibus & longis intervallis Mercurius adhibeatur, quantumvis tacitè vim ſuam exerat in profligando ſeminio morboſo, vix unquam fieri poteſt ut nec in liquidis orgaſmum, nec in ſolidis erethiſmum ullum excitet; neutrum verò excitare unquam poteſt in ægrotantibus naturâ infirmis, cachecticis, corpore malè conſtitutis, quin periculum maximum inde immineat, ne therapeia in infortunium quoddam eruptura ſit, varium quidem pro vario ægri ſtatu, ſed numquam à periculo vacuum.

Sic ergo in parciore quoque hydrargyroſi, ægrotantium infirmitate infortunia eadem interdum contingunt, ac in pleniore: Plerumque tamen paulò mitiora quibus proinde medendum eſt auxiliis iiſdem, quæ allata ſunt *Capite ſuperiore*, §. 2.

IV. Rarum eſt oris ulcera altiùs penetrare in hac hydrargyroſeos ſpecie, rariùs ulcera eadem fieri maligna, cacoëthea, dyſepulota. Poteſt tamen utrumque medentium indiligentiâ aliquando contingere; & tunc eadem omnia infortunia timenda ſunt, de quibus *ſuperiore Capite* dictum eſt, §. 3.

IV. Aliquando ulcera oris altiùs penetrant & fiũt maligna medentium negligentiâ.

Sed ut illa infortunia naturâ, causâ, periculo cum iis proximè conveniunt, quæ laudato loco recenſentur, ſic medicina ad illa efficax cum eâ convenit, quæ ibidem propoſita fuit, & ex eodem Capite repetenda eſt.

§. II. DE INFORTUNIIS HUIC METHODO QUASI PROPRIIS.

Irritus hydrargyroseos successus.

Hactenus ſed paucis de infortuniis, quæ hydrargyroſis parcior communia quidem habet cum pleniore, ſed quæ tamen mitiora & rariora patitur : Nunc paulò fuſiùs de infortunio illo, quod licet cum utrâque commune ſit, ad parciorem tamen ſpecialiùs & frequentiùs pertinet; nempe de irrito Mercurii ſucceſſu, gravi ſanè infortunii genere, & ſi ea excipias quæ capitis diſcrimen advocant, omnium graviſſimo, quo fit ut morbus malè extirpatus poſt breves inducias ſpontè reviviſcat, agatque tragœdiam alteram priore pejorem.

Qui cum pleniore hydrargyroſi communis eſt, ſed qui in parciore frequentiùs accidit.

Novum quidem non eſt pleniorem hydrargyroſim ipſam quoque omni planè ſucceſſu aliquando deſtitui; ſed id tamen rarum eſt, neque unquam ferè accidit, niſi cùm adhibita therapeia vel nimiâ medentium feſtinatione vel præſentiâ graviorum infortuniorum, quæ urgent, citiùs quàm par eſſet intermittitur, unde vix poteſt tunc ignorari & erroris admiſſi cauſa, & emendandi ratio. In parciore verò hydrargyroſi id infortunii genus & frequens & pervulgatum eſt, & quod maximè mireris, tùm etiam cùm omnia ex artis legibus ritè adminiſtrata videntur, ac cùm therapeia moram ac ſuſtentationem ſatis diuturnam habuit, ita ut nec ſatis liqueat plerumque in quo peccatum ſit, nec ab admittendâ culpâ cavere, aut admiſſæ mederi facile ſit.

Cauſæ irritæ hydrargyroſeos.

Itaque operæ pretium eſt latentes cauſas curationis in eâ methodo tam ſæpè infectæ retegere, modumque ſimul indicare, quo in poſterum ab infortunio caveatur. Sic illa curatoria methodus, quæ blandior, tutior, faciliorque ab omnibus cenſetur, notâ inefficaciæ unde malè audit ſemel purgata poterit ab omnibus tutò admitti non parvo therapeiæ compendio, maximoque ægrotantium emolumento. Sed cùm ea quæſtio obſcura ſit & difficiles explicatus habeat, rem paulò altiùs repetere neceſſum eſt.

In causâ efficiente quâcumque requiri & certum gradum intenſionis & certam temporis moram.

Conſtat cùm ratione, tùm experientiâ effectum quemcumque cauſam habere certam, quæ ſit certi gradûs, & quæ certo egeat temporis intervallo, ut efficax ſit. Sic, ut exemplis utar vulgaribus & obviis, cera liqueſcit certo tantùm gradu caloris, & eo caloris gradu quem certo temporis ſpatio experta ſit : Sic aqua congelatur certo tantùm gradu frigoris, & eo frigoris gradu, cui per certum tempus objecta fuerit. Nullâ arte, nullâ operâ fieri unquam poteſt ut cera liqueſcat, aut aqua congeletur, niſi cauſæ ſingulæ, à quibus ſinguli illi effectus producuntur, ad certum illum intenſionis gradum evehantur, qui effectui producendo correſpondeat, & in ſubjecta agat per eam temporis moram, quæ ad effectus illos producendos requiritur.

Duo eadem in Mercurio requiri, ut effectum præſtare poſſit.

Sic ergo & pari prorsùs ratione profligatio & exterminatio ſeminii ſyphilitici, qualitercumque fiat, 1°. Certam ac determinatam in Mercurio vim & energiam poſtulat, quâ in virus agat : 2°. Certam ac determinatam requirit temporis diuturnitatem, per quam ea Mercurii quantitas in virus agat. Si alterutrum defecerit, luditur opera, neque unquam ſpe-

randum est fore ut virus venereum radicitùs debellari possit à causâ, quæ alterutro nomine imbellis, vel potiùs impar est.

Jam verò cùm Mercurius homogeneus sit, & è particulis simillimis & simplicissimis totus componatur, quæ nullam in sanguine mutationem pati possunt, unde mutetur earumdem efficacitas, palam est certum illum virtutis & energiæ gradum, qui in adhibito Mercurio desideratur, ut virus venereum profligari & exterminari possit, non distingui ab ipsâmet adhibiti Mercurii quantitate, atque adeo ad eradicandum morbi venerei fomitem necessum esse, 1°. Certam ac determinatam Mercurii quantitatem sanguini syphiliticorum instillari, unde æstimanda est certa adhibiti Mercurii efficacitas: 2°. Semel instillatam satis diù in eodem morari, unde æstimanda est certa temporis diuturnitas, quæ in agente Mercurio requiritur.

Liquet ergo duas esse leges in adhibendo Mercurio perpetuò observandas, si optato successu potiri quis velit; 1°. Ut ea Mercurii quantitas, quæ ad perfectam luis venereæ curationem requiritur, agat in sanguinem & agat eo momento, quod producendo effectui aptum sit; sin secùs enim, numquam vim in illum exertura, impetumve factura est ejus gradûs, qui ad effectum necessarius est: 2°. Ut admissa Mercurii quantitas in sanguinem pari eâdemque vi satis diù agat, ac inchoatam in illo mutationem satis diuturno temporis spatio urgeat, donec totum sanguinem, vasa singula, recessus omnes pervaserit, ne quid inaccessi uspiam supersit, ubi morbi fomes abdi, & unde recidiva pari possit.

Duas proinde leges esse in adhibendo Mercurio observandas 1. Ut certâ dosi; 2. Ut certo temporis intervallo adhibeatur.

Peccant in priorem quidem legem, quicumque Mercurium dosibus æquo parcioribus & intervallis justo longioribus administrant, unde deest in sanguine ea Mercurii quantitas, quæ ad producendum effectum necessaria est: In posteriorem verò, quicumque affectam Mercurii administrationem citiùs quàm par est, intermittunt, ex quo efficitur ut mutatio sanguini jam inducta satis diu non sustineatur, ut morbus radicitùs possit extirpari.

Peccare in priorem, qui Mercurium parcioribus dosibus administrant; & in posteriorem, qui hydrargyrosin citiùs intermittunt.

Utrumque peccati genus frequens est in hydrargyrosi parciore. Hinc in illâ methodo vani illi & irriti successus curationum Mercurialium, quibus mitigatur quidem symptomatum sævitia, malumque remittitur; sed quibus non deletur morbi fomes, nec proinde morbus funditùs extirpatur. Hinc fallaces illæ morbi therapeiæ irritis ipsis successibus pejores, in quibus evanescunt quidem symptomata, unde ægrotantes malè providi fausta omnia sibi temerè despondent, sed quæ post breves inducias in recidivas abeunt priore morbo plerumque difficiliores.

Hinc fallaces illæ & malè certæ luis venereæ curationes.

Probè teneo quid illi errent, qui solent ad hunc modum Mercurio uti vel abuti potiùs, nec ignarus sum offuciarum, quas sibi ipsi faciunt, ut methodum eam probent Mercurii & parciore quantitate & breviore temporis spatio administrandi.

Neque valent argumenta, quæ pro damnatâ methodo afferuntur.

Nempe circa prius sic argutantur; unciæ tres unguenti mercurialis tribus frictionibus intra quinque dies ægrotanti illitæ luem radicitùs plerumque sanant. Ergo unciæ totidem ejusdem unguenti frictionibus octo intra dies viginti duos administratæ morbum eumdem pari facilitate, similique efficaciâ eradicaturæ sunt.

Circa posterius verò sic amant sibi fucum facere. Constat, *inquiunt*,

Argumen-

tū primum. ſanguinem totum per corpus pluries horâ quâlibet circumvehi. Poſſunt ergo mercuriales atomi in ſanguinem celeriter diſtribui, univerſa corporis vaſa pluries horâ quâlibet legere & relegere, & cauſam morbificam ubicumque lateat, efficaciter impetere; atque adeò debent intra ſpatium temporis opinione brevius morbum penitùs delere.

Argumentū alterum.

Solvitur argumentū prius.

At verò in utroque perinde hallucinantur. Circa prius quidem nec damus tres unguenti uncias ad curationem luis ſemper ſatis eſſe, nec ab omnibus in parciore hydrargyroſi uncias tres unguenti ſemper adhiberi, quod utrumque gratis aſſumunt. Sic ergo ruentibus præmiſſis concluſionem funditùs ruere neceſſum eſt.

Verùm ut etiam demus duas illas ſumptiones, aſſumptio tamen non dabitur. Certum eſt enim haud leve diſcrimen inter collatos caſus intercedere, 1°. Ex diverſo adminiſtrationis modo: 2°. Ex inæquali intervallo, quod inter frictiones interjicitur: 3°. Ex diversâ morâ, quam Mercurius trahit in ſanguine.

1°. *Ex diverſo* quidem *adminiſtrationis modo.* Cùm enim tres unciæ unguenti mercurialis tribus frictionibus adhibentur, manifeſtum eſt frictione quâlibet illini unciam unam unguenti, ex quâ circiter ſemuncia Mercurii in ſanguinem transfundi poteſt. Contrà verò, cùm unciæ totidem frictionibus octo illinuntur, unguenti quantitas vice quâlibet obliti non aſcendit ſupra drachmas tres, ex quibus ad ſummum circiter ſeſquidrachma Mercurii in ſanguinem exprimitur. Liquet ergo momentum, quod poteſt à Mercurio exerceri in priore caſu, eſſe ad momentum quod ab eodem exercetur in poſteriore, ut ſemuncia eſt ad ſeſquidrachmam, ſeu quod idem eſt ut 8. ad 3.

2°. *Ex inæquali temporis intervallo, quod inter frictiones ſingulas interjicitur.* Cùm enim in priore caſu frictiones altero quoque die adminiſtrentur, breviore intervallo quod horas 48. non excedit, parcior quantitas Mercurii ex præcedente inunctione admiſſi debet evaneſcere, unde tantò major futura eſt Mercurii ſumma ex frictionibus omnibus in ſanguine collecta. Contrà verò, cùm frictiones tertio vel quarto tantùm quoque die fiunt, longiore intervallo quod horas 72. vel 96. æquat, majus debet eſſe diſpendium Mercurii præcedente inunctione intromiſſi, unde tantò minor futura eſt in ſanguine ſolida Mercurii ſumma ex frictionibus omnibus reliqua.

3°. *Ex diversâ morâ, quam Mercurii ſumma ducit in ſanguine.* Nam in priore caſu quantitas Mercurii quantacumque adminiſtratur, die ipsâ quintâ tota cum ſanguine confuſa adeſt, adeòque momento, quo maximè pollere poteſt, ſanguinem impetit, ac virus exterminat per dies ad minus quindecim vel viginti. Contrà verò in caſu altero quantitas eadem Mercurii, ſi tamen in illo quantitas eadem poſſit unquam ſanguini ſimul ineſſe, quod ſanè ex præcedente articulo nequaquam credibile eſt, non antè collecta erit, quàm die viceſimo ſecundo, atque adeò vix per diem unum, aut ad ſummum per dies 3. poteſt adunato impetu vim integram in ſanguinem exerere.

Sic ergo colligere eſt Mercurium, 1°. Parcioribus doſibus illitum: 2°. Longioribus intervallis adminiſtratum: 3°. Tardiùs in corpore adunatum,

debilius momentum cùm in ſanguinem, tùm in virus cum ſanguine permixtum exercere, quàm ſi majoribus & frequentioribus inunctionibus adhibeatur, utcumque cæteroqui ſupponatur eâdem copiâ adminiſtrari; atque adeo quicumque crediderit poſſe utrâque methodo luem veneream æquè efficaciter profligari, credat idem oportet januam, quæ valido ariete impulſa labat, poſſe perinde perfringi, ſi fruſtulis, in quæ aries ille diſſectus fuerit, ſucceſſivè impetatur; aut murum, qui globo tormentario facilè disjicitur, perinde diruendum eſſe glandibus minoribus, quarum ponderis ſumma pondus æquet globi tormentarii, & quæ ſingulæ vi eâdem ſed ſucceſſivè emittantur.

Jam verò circa poſterius 1°. Confitemur quidem ſanguinem per corpus circumvehi pluries intra horam, ſed hæc de majoribus tantùm vaſis vera ſunt. Negamus enim ejuſdem curſum in anguſtiſſimis vaſculis æquè celerem eſſe, atque per illa tam ſæpè iterari. Ergo ſequitur inde Mercurium inunctionibus admiſſum per majora quidem vaſa ſatis promptè diſtribui: At verò ſequetur inde numquam pari celeritate diſtribuendum eſſe per intricatiſſimos glandularum viſcerumque ductus, ubi latet potiſſima morbi cauſa.

Solvitur poſterius.

2°. Nihilominus ultrò demus Mercurium per omnia corporis vaſa, etiam minima mirâ celeritate diſtribui. Quid tùm? An inde efficietur unquam ut Mercurius pari celeritate optatum effectum præſtet? Minimè gentium. Nempe ad perfectam luis venereæ curationem ſingulæ ſanguinis guttulæ pervadendæ & à ſeminio venereo expurgandæ; perluſtrandi receſſus omnes intricatiſſimi viſcerum, glandularum & medullæ oſſium; obices demùm, ſi qui ubicunque adſint, atterendi & diſſipandi itu redituque multiplici; ad quæ ſingula tempus requiritur idoneum, quod experientia docuit diuturnius eſſe plerumque, quàm quis primâ fronte putaverit.

Ex his itaque palam eſt, ut jam redeat oratio, unde primùm digreſſa fuit, uſui Mercurii ad luem veneream extirpandam certos fines eſſe tùm in adminiſtrandi modo, tùm in adminiſtrationis diuturnitate, quos intra Mercurius morbum perfectè curet, curetque minimâ ægrotantium ærumnâ: Quos ultra morbum curet etiam, ſed majore ægrotantium labore, imò ſæpè non ſine periculo: Demùm quos citra ærumnam quidem minimam inferat, ſed ſimul etiam curationem nullam vel imperfectam præſtet.

Quocircà therapeiæ mercurialis cardo in eo totus vertitur, ut certus ſtatuatur modus tùm quantitati adhibendi Mercurii, tùm mercurialis adminiſtrationis diuturnitati, unde emolumentum quidem accedat quàm maximum, curatio ſcilicet omnibus numeris perfectiſſima, damnum verò quàm minimum accerſatur, ſcilicet moleſtia noxaque quàm leviſſima.

Palmarium eſſe, ſi certus adminiſtrandi Mercurii modus definiatur, tum in quãtitate Mercurii, tum in adminiſtrationis diuturnitate.

Sed *hoc opus, hic labor eſt*, quippe variam eſſe neceſſe eſt tùm adhibendi Mercurii quantitatem, tùm adminiſtrationis diuturnitatem pro morbi novitate vel inveteratione, diverſo intenſionis gradu, partium affectarum naturâ aut affectionum ſpecie, ſymptomatum numero & ſævitiâ, atque ægrotantium ætate, ſexu, valetudine, quæ

Incerta (a) ſi tu poſtules

(a) Terent. *Eunuch. Act.* 1. *Scen.* 1.

Ratione certa facere, nihilo plus agas,
Quam si des operam, ut cum ratione insanias.

At neutrum ratione definiri potest, sed experientiâ.

Nihil ergo licet hac de re definire quod certum sit, ratione solâ seu ut aiunt *à priori*, sed duce tantùm experientiâ & ab effectibus, seu ut vulgò dicunt *à posteriori.* Quæ autem multiplici & iteratâ observatione hac in re maximè explorata ipse hactenus habeam, lubet paucis exponere, ut si quis *quid noverit istis rectius, candidus impertiat, si non his utatur mecum.*

Quâ duce compertũ est Mercurium eâ quantitate adhibendũ esse, ut blanda moveatur salivatio.

I. Itaque compertum est experientiâ Mercurium extirpandæ lui venereæ parem esse, quoties legitimum ptyalismum movet. Quocirca danda est opera ut salivatio cieatur, non subitanea, tumultuaria, immodica, qualis in pleniore hydrargyrosi, unde salivales glandulæ tumeant, oris interiora inflammentur, plura & profunda ulcuscula in ore emergant, saliva ad libras octo, novem, decem defluat intra nycthemerum; sed placida, moderata, remissa, facilè tractabilis, quæ ori inflammationem nullam, vel levem, quæ ulcera pauca & superficiaria inferat, quæ unam aut alteram, vel ad summum tres salivæ libras intra horas 24. suggerat.

Igitur, statim atque ex tribus primis frictionibus innotuerit quid in ægrotantis sanguinem Mercurius valeat, reliqua in hunc finem ita dirigatur curatio, modò inunctionum dosim, modò crebritatem, modò crebritatem simul & dosim intendendo, ut salivatio ex votis tandem succedat, quæ si moderata, fovenda; si parcior, confirmanda novis frictionibus; si forsan immoderatior sit, reprimenda est, & ad modum reducenda ex artis legibus. Proinde ut ex cynosuræ aspectu navigationis cursus, sic ex salivationis præsentiâ & gradu mercurialis therapeia semper regenda est.

Errant igitur, qui putant salivationem in curandâ lue intereâ cane pejus & angue vitandam esse, ideoque in eo toti sunt ut parcissimas rarissimasque frictiones adhibeant: Sic enim operam ludunt suam, suosque deludunt ægrotantes.

Nec multò leviùs peccant, qui motam vel imminentem salivationem intempestivis purgationibus reprimunt vel coercent; atque adeò Mercurium, dum optato instat operi, evocant & amovent; sic enim id unum videntur agere, ut operosè nihil agant.

Haud equidem nego aliquoties sine salivatione luem veneream feliciter extirpatam fuisse, quæ recens esset & levis, & quæ ægrotantes afficeret Mercurio facilè obsequiosos: At verò pernego posse inde unquam colligi salivationem semper omittendam esse in curatione luis venereæ cujuscumque. Quasi verò, si quid semel iterumve prosperè successerit casu vel fortunâ, debeat illico inde exemplum sumi, quod in posterum norma fiat, etiam contra æquum & bonum: Aut quod pejus est, quasi nefas foret ad consilia tutiùs exequenda novis & munitioribus viis uti, quas indefessa rerum observatio feliciter parturit ad utilitates nostras. Næ mihi videntur, qui sic vitilitigant, non firmiore causâ niti, quàm si quis præfractè ideò contendat navigationis cursum sine pyxide nauticâ feliciter nunc regi & posse & debere, quòd contigerit forsan aliquando, ut in regendâ navi ventis secundis actâ pyxis nulli fuerit usui, vel quòd

constet Scriptorum testimoniis à veteribus olim pyxide destitutis satis feliciter aliquoties navigatum fuisse.

II. Altera curationis regula est ut promota salivatio nullâ ratione priùs cohibeatur, quàm morbosa symptomata, quæ à lue venereâ ortum habent, evanuerint. Neque enim licet aliunde criterio ullo, quod certum sit, de sanguinis dyscrasiâ emendatâ, de profligato luis seminio, demùm de causâ morbi funditùs deletâ tutò decernere, quàm ex affectuum, quos morbus produxit, cessatione.

Et motam salivationem tandiù fovēdā esse, dùm morbosa symptomata evanuerint.

Errant ergo quicumque, non ex symptomatum curatione, sed ex solo dierum numero therapeiam mercurialem metiuntur & circumscribunt. Etenim cùm morbi gradus, sanguinisque constitutio numquam sibi similes sint in diversis ægrotis, nihil ineptius fingi potest, quàm methodum eamdem adhibere singulis, & ut vulgari fertur adagio *omnes eodem calopodio calceare*, quod olim à Galeno, *Method. Medend. Lib. 9. cap. 16.* dictum meminimus in Medicos quosdam imperitos, qui non habitâ ratione temperamenti diversi eadem remedia omnibus admovebant.

Porrò tamen noluerim otiosè quisquam diutiùs expectet dum omnia symptomata evanuerint, quæ à lue venereâ ortum ducunt. Neque enim sperandum est fore ut omnia semper evanescant, quandoquidem nec eadem est omnium natura, nec similis productionis ratio: Quippe alia luis venereæ symptomata, scilicet ea omnia quæ inducuntur solo humorum sive fluidorum vitio, aut ad summum solo erethismo solidorum & citra labem ullam ulteriorem, pendent à seminio venereo tanquam à causâ *continente*, atque adeò inde necessariò futurum est, ut sublatâ eâ causâ, hoc est profligato seminio venereo, ipsa quoque perpetuò tollantur. Alia verò, nempe ea omnia, quæ à quâlicumque labe solidis illatâ nascuntur, pendent quoque ab eodem seminio venereo, sed tanquam causâ simpliciter *conjunctâ*, atque adeò licet positâ eâ causâ ipsa posita fuerint, attamen consequens non est fore ut eâdem sublatâ, hoc est exterminato seminio, ipsa quoque tollantur illicò. Quæ dicta abundè indicant sedulò distinguendum esse inter diversa illa symptomatum genera, & diligenter cavendum ne remoto omni discrimine idem de omnibus judicium temerè interponatur; sed de his fusiùs in sequentibus.

CAPUT X.

De Affectibus, qui post hydrargyrosin reliqui sunt, sed quibus medicina reperiri potest.

UT nonnulli adsunt, qui ab hydrargyrosi abhorrent sine causâ, sic contrà non desunt, qui eidem nimiùm credant. Illi sibi nihil non timent à Mercurio, ceu ab infido & malè tuto remedio: Hi nihil non sperant ab eodem, ceu à certissimâ & absolutoriâ medicinâ; & si fortè non putent fore ut inde rejuvenescant, quod Poetæ olim finxere de Æsone Jasonis patre, Medeæ artibus juventæ reddito, at putant certè se ab omni morbo liberos integerrimæ valetudini restitutum iri, quali olim ante con-

Peccant, qui ab hydrargyrosi nimiùm diffidunt, & qui eidē confidunt nimiùm.

ceptam luem maximè valuere. Sed utrique, dum diversi abeunt, in contraria peccant: Illi nempe, quòd de Mercurio nimiùm diffidant, cujus usus legitimus tutus est & periculi expers, ut suprà probavimus *Lib. 2. capite 9.* Hi verò, quòd eidem confidant nimiùm; quantumvis enim Mercurius remedium sit & opiferum & efficax, non ideò tamen sequitur hujus usu omnia symptomata, quæ à lue venereâ inducta sunt, semper deletum iri, ut in sequentibus probabimus.

Duæ sunt luis venereæ species, altera, quæ humores tantùm inficit, altera quæ solidas partes lædit.

Jam suprà *Cap. V.* §. 1. *hujus Libri* vidimus tres esse luis venereæ species, primam, in quâ virus paucum, benignum, recèns admissum humores solos corporis, plures pauciorésve inficit, illæsis solidis partibus: Alteram tertiamque, in quâ virus uber, acre, inveteratione auctum & multiplicatum ad organa varia corporis penetravit, partesque solidas non paucas læsit vitio multiplici, phlogosi, inflammatione, infarctu, tumore, gummato, scirrho, erosione, exulceratione, carie &c.

Prior plerumque perfectè curatur hydrargyrosi.

Prima quidem luis venereæ species perfectè curatur hydrargyrosi legitimâ; nec sanè mirum, cùm enim virus venereum, quod in humoribus latet, solidas corporis partes nondùm vitiaverit, consequens est, ut si è sanguine cæterisque humoribus semel exterminetur, nullum illius vestigium exstet, nec ullæ maneant morbi reliquiæ: Et sanè compertum est luem veneream eo successu toties curari, quoties recens & levis in solis humoribus etiamnum insidet. Solet quidem ab hydrargyrosi sanguini cæterisque humoribus, dum Mercurio atteruntur & subiguntur, acrimoniæ quidpiam non raro accedere, sed id plerumque leve est, & diætâ humectante ac refrigerante, vel si opus fuerit, usu lactis facilè emendatur.

At posteriori etiam curatæ supersunt ut plurimùm vitia quæ solidis jam illata sunt.

At verò raro, vel potiùs numquam accidit ut duæ aliæ luis species pari felicitate curentur. Utcunque enim remedio profligatum sit virus omne, quod humoribus inest, humoresque inficit, nihilominùs tamen supersunt plerumque vitia illa, quæ solidis partibus morbo jam illata sunt; & quandiu supersunt, tandiu affectiones non paucas ex pristinarum genere & foveri & perennare necessum est, unde fit ut irritâ spe plerumque doleant, quicumque malè providi nec rerum satis gnari perfectam expectabant, numerisque omnibus absolutam curationem inveteratæ luis venereæ, partesque solidas jam dudùm insedentis.

Ex vitiis illis alia sanabiles, alia insanabiles affectiones constituũt.

Ex vitiis autem, quæ in solidis partibus post exterminatum virus venereum superesse solent, possunt alia arte atque remediis emendari, & hinc proveniunt affectiones superstites quidem lui venereæ, sed tamen sanabiles, de quibus in *hoc*: Alia verò nequeunt nec operâ nec medicinâ ullâ corrigi, & hinc fiunt affectiones non modò lui venereæ superstites, sed etiam omninò insanabiles, de quibus in *sequente Capite* agemus.

Plurimi interest utrũque affectionum genus distinguere.

Ideò mihi visum est hoc argumentum accuratiùs tractare, quòd exploratum habeam quanti referat in medicinâ syphiliticis faciendâ priùs nosse, quid de singulis morbi symptomatis sentiendum sit atque præsagiendum, quàm hydrargyrosis adhibeatur; nam, ut ait Celsus, *Lib. 5. cap. 26. art. 1. Ante omnia scire Medicus debet quæ insanabilia sint; & quæ difficilem curationem habeant, quæ promptiorem. Est enim prudentis hominis, primùm eum, qui servari non potest, non attingere, nec subire speciem ejus ut occisi, quem sors ipsius interemit: Deinde ubi gravis metus sine certâ tamen des-*

peratio

peratione est, indicare necessariis periclitantis in difficili rem esse, ne si victa ars malo fuerit, vel ignorasse vel fefellisse videatur. Sed, rectè subdit ille, *ut hæc prudenti viro conveniunt, sic rursus histrionis est parvam rem attollere, quò plus præstitisse videatur.*

Cæterùm in enarrandis affectionibus illis tum prioris tum posterioris generis, quæ post hydrargyrosim legitimam reliquæ solent esse, ordine singulas ita persequemur & in isto & in sequente Capite, ut primùm quæ frequentiùs, deinceps verò recenseantur quæ rariùs occurrunt.

§. I. GONORRHOEA.

I. Gonorrhœa, sive phlogodes fuerit & recente contagione contracta, sive inveterata & in habituale seminis profluvium jam degener, hydrargyrosi etiam legitimæ plerumque superesse solet, non quidem virulenta, qualis fuit ante inunctionum usum, sed simplex, quam virus nullum jam foveat, & quæ proinde contagione communicari ampliùs non possit. Retinet hæc in viris gonorrhœæ nomen, sed in mulieribus cum fluore albo seu muliebri fluxu confundi solet, quo nomine amant illæ reliquias malè curatæ gonorrhœæ prætexere. *I. Gonorrhœa, tùm recens, tùm habitualis hydrargyrosi superest.*

Vidimus suprà *Lib. III. cap.* 1. §. 2. virulentam gonorrhœam, quæ recenter contracta est, pendere semper à phlogosi vel inflammatione ulcerosâ, in viris urethræ, glandularum cellulosarum in urethram hiantium, glandularum Cowperianarum, prostatarum aut vesicularum seminalium: In fœminis verò, urethræ, cellularum quæ in urethram patent, prostatarum, glandularum Cowperianarum, aut glandularum botryformium, quibus vaginæ facies constrata est. Potest autem phlogosis & exulceratio in unâ aut pluribus enumeratarum partium semel insidens aliquandiù superesse, etiam post seminium omne hydrargyrosi discussum & exterminatum. Haud igitur mirum esse debet, quòd post hydrargyrosim ritè administratam gonorrhœa recenter contracta supersit aliquando in utroque sexu. *Quare quæ recens est?*

Vidimus pariter ibidem, *cap.* 3. §. 3. gonorrhœam inveteratam, quæ neglecta abiit in habituale seminis stillicidium, pendere in viris vel ab auctâ amplitudine, vel à nimiâ laxitate & atoniâ ductuum excretoriorum, quibus cellulæ per urethram sparsæ, vesiculæ seminariæ, glandulæ Cowperianæ, & prostatæ in urethram patent: Quod de fœminis quoque verum est, si pro vesiculis seminalibus, quibus carent, intelligas vesiculas sive glandulas racematim congestas, quæ internam vaginam convestiunt. At verò post curatam luem veneream permanet eadem tùm amplitudo, tùm atonia ductuum illorum, ac fuit anteà. Ergo consequens est ut maneat etiam habitualis eadem gonorrhœa in utroque sexu. *Quare quæ inveterata?*

Utraque illa gonorrhœæ species, licet curationem perfectam non admiserit, sensit tamen vim & energiam Mercurii, cùm pristinam malitiam deposuerit. Namque post hydrargyrosim neutra nec seminio jam fovetur, nec ullum seminium ipsa fovet; neutra virulenta est; neutra contagione traduci potest; sed ambæ jam simplices & sine fomite ullo, à simplicibus partium vitiis pendent, quibus sanandis sufficit aliquando mora temporis & legitima diæta; quibus tamen, ne diuturnitate noceant, satius est ad- *Utraque tamen Mercurii efficaciam sensit.*

hibere remedia, qualia suprà jam proposuimus, *Lib. III. cap.* 1. & 5. nempe 1°. Quæ demulceant nativam vel adventitiam sanguinis & cæterorum humorum acrimoniam. 2°. Quæ affectarum partium ulcera eluant, detergant, mundificent. 3°. Demùm, quæ pristinum partibus laxioribus tonum restituant.

Quæ curatio utrique gonorrhœæ adhibenda sit?

Itaque 1°. Exhibeatur aliquandiù, vel semel in die & manè; vel bis, manè atque serò, lac asininum, caprillum, aut vaccinum: Primum quidem & alterum purum & sincerum; tertium verò vel sincerum & impermixtum, vel æquâ parte decocti hordei, aut graminis, aut radicis symphyti alteratum, prout ægro lubitum fuerit aut Medico visum.

2°. Deinde potet æger cum regimine ad libras tres quatuorve manè jejuno ventriculo, per dies quindecim aut viginti, aquas minerales acidulas, vitriolicas, chalybeatas, ut *les eaux de Forges, de Caransac, de Capverd, de Passy &c.* quales nullibi non scaturiunt, & quæ in Galliis nostris præsertim frequentes sunt.

3°. In usum veniant balsamica, quæ latentes in urethrâ exulcerationes detergant & ad cicatricem ducant. Præstant autem inter cætera balsamum Copaivanum & Canadense, cujus alterutrius guttæ sex, octo, vel duodecim possunt alternis diebus per hebdomadam unam aut alteram devorari, cum pulverato saccharo in boli speciem conformatæ. Juxta Frideric. Hoffmannum, *in Clavi Pharmac. Schroderianâ, Lib.* 3. *cap.* 13. *art.* 158. *Saccharum Saturni in oleo terebinthinæ solutum & leni calore cinerum digestum egregium & ferè divinum præbet in gonorrhœâ remedium, in primis si aliquid addatur camphoræ.* Illius dosis est ad aliquot guttas in idoneo vehiculo.

4°. Intùs assumantur astringentia ex blandiorum genere, quæ ulcerata loca exsiccent, & relaxata densent atque constipent, ut 1°. Haustus Theiformes ex infusis foliis menthæ, marrubii, agrimoniæ, plantaginis, rosarum rubrarum, bursæ pastoris, pilosellæ, salviæ, melissæ, vitis; capreolis ejusdem, aut summitatibus rubi. 2°. Aqua composita menthæ à Josepho Quercetano descripta in *Pharmacopœâ Dogmaticorum restitutâ*, & à Lazaro Riverio sæpiùs laudata ad gonorrhœas contumaces. *Observat.* 25. & 36. *Centuriæ primæ, & Observat.* 30. & 74. *Centuriæ* 2. cujus descriptio infrà *Cap. XII.* proponetur: Aut aqua distillata ex fructibus brusci, quam laudat Samuel Formius Chirurgus Monspeliensis, 47. *Observationum* quas cum Riverio communicavit. Aquæ utriusque dosis est ad cochlearia duo manè jejuno ventriculo per dies aliquot. 3°. Opiatæ sive boli ex coralliis præparatis, terrâ Japonicâ, vulgo *Catechu* sive *Cachou*, balaustiis, malicorio, sanguine draconis, terrâ sigillatâ, bolo armenâ, lapide hæmatite, alumine dulci, cornu cervi usto, ebore, osse sepiæ, camphorâ, & præsertim croco Martis astringente, quorum singulorum dosis est à gr. x. ad xx. Celebrantur ad eumdem usum in Pharmacopœâ Bateanâ pilulæ de cretâ Palmarii ad ℈ j. vel ij. pro dosi quâlibet, quarum dispensationem infrà vide ad *hujus Libri* calcem. 4°. Conservæ astringentes, ut rosarum rubrarum, cydoniorum, fructuum cynosbati, foliorum menthæ vel rutæ, prunorum silvestrium, & præsertim fructuum brusci, quarum dosis est à ℥ j. ad ij. si seorsim præscribantur.

5°. Prodest etiam aqua Rabelii, cujus parandæ ratio infrà proponetur *Cap. XII.* Solet autem hæc aqua ad gratam aciditatem instillari guttatim libræ j. aut libris ij. ptisanæ vulgaris, quæ per dies aliquot continuos addito syrupo quocumque, *v. g.* capillorum veneris, vel violaceo, exsorbendæ offeruntur per intervalla manè quidem jejuno ventriculo, vel post meridiem sed longissimè à pastu. Potest etiam aqua eadem ambrâ griseâ vel myrrhâ imprægnari ex methodo infrà proponendâ *Cap. XII.* & ad guttas vj. viij. x. exhiberi quotidie per dies aliquot in bolo aut vehiculo qualicumque; quo remedii genere ab egregio Viro narrari memini gonorrhœam habitualem nuper felicissimè curatam fuisse, cui reprimendæ cætera remedia imparia fuerant.

6°. In urethram in viris, in fœminis in vaginam immittantur syphonis ope injectiones ex infuso decoctove eorumdem remediorum in aquâ calcis secundâ; vel ex dissolutione lapidis styptici, qui vulgò *de Verny* dicitur, cujus processum infrà describemus ad hujus Libri calcem, aut lapidis medicamentosi Crollii. Sed ea cautè & parcè adhibeantur velim, ne acrimoniâ phlogosin excitent, vel repentinâ nimiâque adstrictione prostatarum & vesicularum seminariarum emissaria nimiùm constipent.

7°. Denique si laxitas in causâ fuerit, cur oscula ductuum seminariorum præter naturam hiantia seminalem humorem, quem laxiùs concludunt, stillatim profundant, proderit embrochen aut balnea aquarum thermalium, ut sunt *les eaux de Balaruc, de Bourbon, de Barege, d'Aix la Chapelle* &c. experiri, quæ ad partium tonum firmandum efficaciter valent.

§. II. PORRI VENEREI.

II. Porri venerei, qui in partibus pudendis insident, cùm recentes, exiles, molles sunt, exterminato per hydrargyrosim seminio venereo unde pronati fuere, solent aliquando marcescere, arefieri & spontè decidere. At contrà nonnumquam, præsertim si crassiores, duriores, & altiùs radicati fuerint, etiam post hydrargyrosim legitimè administratam integri permanent, quòd nutrimentum pediculo succoso jugiter in illos illabatur; haud dispari modo ac in verrucas quarumcumque partium solet illabi, quæ luem veneream causam non habent. II. Porri venerei aliquando non decidunt, & quare?

De futuro porrorum exitu haud difficile est judicium ferre, dùm hydrargyrosis ad finem jam properat, atque adeo naturæ viribus & remedii efficaciæ permittendi, si sponte videantur delapsuri. Sin aliter, 1°. Forfice proximè ad cutim resecandi sunt, ac si basis mollis fuerit, utendum emplastro confecto ex æquis partibus emplastri Vigonis quadruplicato Mercurio, & emplastri Diachyli cum gummis, quo promoveatur blanda suppuratio & absoluta callorum resolutio, si qui forsan exigui basi substrati sint, priusquàm rescissorum porrorum plagæ cicatrice solidescere permittantur. Quâ ratione curandi sint, si post hydrargyrosim remaneant?

2°. At verò si basis durior sit, & multis, duris, altisque callis obsita, tunc ut suprà dictum est *Lib. III. Cap.* 9. leves in viciniâ inunctiones mercuriales identidem repetendæ, & resectis porris superimponendum unguentum basilicum cum addito præcipitato rubro, ut callis partim ero-

ſione, partim reſolutione ſenſim evaneſcentibus emollita ulcerum ora poſſint ſine periculo recidivæ in cicatricem duci.

3°. Imò verò poſſunt, ſi ita videatur, efficaciora cathæretica in uſum advocari, qualia ſuprà propoſuimus *loco jam laudato*; ſed raro vel ferè numquam accidit, ut iis opus ſit poſt hydrargyroſim ritè adminiſtratam, cùm legitimus inunctionum uſus pleriſque callis certam & efficacem medicinam jam attulerit.

§. III. PHIMOSIS ET PARAPHIMOSIS HABITUALIS.

III. Phimoſis & paraphimoſis habitualis in viris.

III. Contingit aliquando in viris, quibus tumuit balanus aut præputium ab ulcuſculis venereis, & qui ideò phimoſim vel paraphimoſim experti ſunt, ut curatis ulcuſculis, imò etiam exterminato morbi ſeminio uſu mercurialium inunctionum, phimoſis tamen aut paraphimoſis habitualis remaneat, unde conſtrictum præputium deduci, aut corrugatum adduci non poteſt. Hoc utrumque infortunii genus frequens eſt quoties præputii tumor & diuturnus & ſkirrhodes fuit, in quo ſcilicet conſtrictæ vel corrugatæ præputii fibræ impactâ limphâ turgent ita induratâ, ut Mercurii efficacia eludatur.

Phimoſis in fœminis.

Adeſt & in fœminis quandoque morbus tùm naturâ, tum causâ proximè congener, nempe præternaturalis coarctatio muliebrium, maximè oſtii vaginæ, ſeu phimoſis habitualis conſtrictione vel coalitu inducta. Cauſa utraque familiaris eſt fœminis, quarum vulva ac vaginæ principium ulcuſculis venereis multis, ſpiſſis, profundis, calloſis malè affecta fuerunt; neutra vero adhibito etiam Mercurio ferè unquam cedit.

Id mali in utroque ſexu naturâ leve eſt, & facilè tolerari poteſt, ut quod nec periculum vitæ nec gravem moleſtiam inferat. Attamen cùm generationis operi officiat, ſi medicinam ideò facere lubeat, ſequenti methodo facienda eſt.

Methodus medendi utrique cùm in viris, tùm in fœminis.

1°. Paretur decoctum mucilagineum & emolliens ex radicibus althææ, nymphææ, liliorum alborum; foliis brancæ urſinæ, malvæ; ſeminibus lini, pſyllii &c. in quo tepente penis totus intingatur per horam unam aut alteram bis in die. Reliquo diei tempore totum penis caput cataplaſmate ex pulpâ radicum, foliorum, ſeminumque decoctorum circumtegatur; aut ſaltem tepidè foveatur linteis decocto illo madidis, ſæpiùſque renovandis. Imò verò in phimoſi decoctum idem ſubter præputium ſyphone infundendum eſt, ac in rimam, quâ præputium dehiſcit, intrudendus penicillus linteus, vel tenuis ſpongia, quæ eodem decocto perfuſa ſint, ut eâ ratione corrugatæ præputii fibræ decoctum altè, perpetuò, undique imbibant, quo tandem molleſcant & relaxentur.

2°. Similiter in fœminis debent muliebria ac vaginæ principium decocto eodem ſæpiùs in die foveri, atque pulpa plantarum ſeminumque decoctorum linteo obducta in formam peſſarii, aut quod plerumque expeditius eſt, peſſarium linteum, vel ſpongia decocto illo emolliente imbuta in vaginam immitti, ut hac operâ conſtrictæ partes humore emolliente jugiter madeant & humeſcant.

3°. Emollita ſemel loca mechanicâ quâvis arte cautè tamen dilatanda

ſunt, ut nativæ amplitudini ſenſim reddantur : Nempe in paraphimoſi ſubter præputium ponè glandis coronam corrugatum, quod manu ſiniſtrâ molliter retinendum eſt, balanus blandè intrò repellendus, præputium antrorſum ſimul adducendo, & illius rugas paulatim explicando. In phimoſi verò rima, quâ præputium pervium eſt, paulatim amplianda eſt ſpeculo ani, quod ſummo apice primùm introductum, dein pedetentim explicatur. Demùm in fœminis conſtrictum vaginæ principium, intruſo ani vel matricis ſpeculo, gradatim dilatandum eſt ſimili methodo, quæ ſingula pluries ſed modicè & cautè repetenda ſunt, donec emollitione & diſtractione alternantibus corrugatæ partes priſtinæ amplitudini ſenſim & ſine ſenſu reſtituantur.

4°. Quòd ſi ea non ſuccedant, ſectione utendum eſt, nempe in paraphimoſi plicæ corrugati præputii hinc & inde perpendiculari & ſatis altâ plagâ incidendæ, ut laxatum præputium liberè adduci : In phimoſi verò annulus conſtricti præputii hinc & inde forfice diſſecandus, ut præputium deduci poſſit. Solent autem in utroque caſu penis latera ad ſectionem eligi, quòd anatomiâ compertum ſit illa paucioribus & tenuioribus vaſis ſanguiferis perlui, unde minoris hæmorrhagiæ periculum. Cæterùm vulnerata loca ex artis legibus curanda ſunt, primùm digeſtivo, & dein balſamo Arcæi, diligenter cavendo ne cicatrix in anguſtias contracta præputii deductioni & adductioni obeſſe, & morbum renovare poſſit.

5°. In mulieribus ſectioni nullus locus eſt, niſi apertè liqueat phimoſim pendere à coalitu laterum vaginæ vel vulvæ, quæ poſſint proinde ſine periculo ſectione divelli. Sin aliter à ſectione omni abſtinendum eſt, neque enim licet tunicas vaginæ in annulum corrugatas & conſtrictas temerè medias diſcindere plagâ difficili, & quæ plerumque inutilis futura ſit, cùm cicatrix plagæ inducenda locum denuò coarctatura ſit. Sed quid in his diutiùs moror ? Quaſi verò mulieres illæ, quæ in venereâ palæſtrâ jampridem meruere, noſtra curarent conſilia, opemque implorarent, & non mallent ementitam illam virginitatem incauto cuidam, ſed ad opus ſtrenuo juveni concedere, cui ſe pertundendas præbeant.

§. IV. CONDYLOMATA ET CRISTÆ.

IV. Spes nulla eſt fore ut condylomata, criſtæ, fraga, mora, fici, mariſcæ, cæteræque id genus excreſcentiæ, quæ ab impurâ venere adnaſcuntur ano vel pudendis, uſu mercurialium inunctionum marcidæ & extenuatæ ſpontè unquam decidant; quippe quòd lato, craſſo, ſuccoſo pediculo radicatæ nutrimentum uberius accipiant. Quocircà abjectâ omni cunctatione, in hydrargyroſi ipsâ, cùm ad exitum vergit ſi æger viribus ſatis valeat; ſi verò infirmus ſit poſt inſtauratas vires aliquot dierum induciis, deradendæ & detondendæ ſunt quàm proximè ad cutim; calli, ſi qui in baſi ſubſint, cathæreticis exedendi vel igne adurendi; demùm plaga ſuperſtes ſuppuranda, detergenda, & cicatrice obducenda eſt ex artis legibus, quas ſuprà propoſuimus *Lib. III. cap.* 10.

Condylomata, criſtæ, & excreſcentiæ cæteræ tùm pudendorum tùm ani adverſùs hydrargyroſim plerumque contumaces ſunt; & quare?

§. V. FISTULA ANI, ET LACRYMALIS.

V. Fistula ani contra Mercurium pervicax sectione curanda est.

V. Idem esto judicium de fistulâ ani, quæ à lue venereâ ortum habet. Later aliquando inter ipsas ani ficos mariscasve, aliquando verò absque excrescentiis ullis tacitos agit cuniculos, sed ideò in utroque casu hydrargyrosi cedere perinde nescia est, quòd pus saniesve, quæ sinuum anfractus opplent, cùm purgari & extergi nequeant, vitium perpetuent. Idcirco simili quoque methodo, dùm hydrargyrosis ad exitum properat, vel saltem postquam æger viribus infirmior ab hydrargyrosi aliquantisper convaluit, ani fistula sinubus omnibus diligenter priùs exploratis incidenda est; putrida & ulcerata labra resecanda; profundiores calli, si qui fortè adsint, vel summis forficibus statim exscindendi, vel cathæreticis paulatim absumendi; denique vulnus emollitum, suppuratum, detersum, mundificatum ad optatam cicatricem deducendum est, quâ de re consuli velim Auctores, qui de Chirurgicis operationibus nuper scripsere, vel si lubuerit, Diatribam quam *de ani fistulâ* publici juris olim ipsi fecimus.

Idem dicendum de fistulâ lacrymali.

Quæ autem de ani fistulâ dicta sunt modò, debent eadem intelligi de fistulâ lacrymali sive Ægilope, si à lue venereâ ortum ducat, cui curandæ manum priùs admovere nefas est, quàm seminium venereum, quo fovetur, hydrargyrosi profligatum fuerit.

§. VI. DOLORES RHEUMATICI ET ARTHRITICI.

VI. Dolores rheumatici & arthritici foventur à triplici causâ contra Mercurii efficaciam.

VI. Experientiâ notum est dolores rheumaticos, arthriticos, & ischiadicos, tùm cùm maximè à seminio venereo produci creduntur, plerumque tamen legitimæ hydrargyrosi superesse, dùm cætera luis symptomata evanescunt: Quod videtur à triplici causâ pendere, 1°. Ab acrimoniâ, quam sanguis ab admixto contagio venereo contraxit, unde salsior acriorque limpha tendineis fibrosisque partibus infunditur: 2°. A visciditate nimiâ sanguinis & limphæ, unde tardiùs per angusta partium vasa circulantur, & in iisdem hærent stagnantque faciliùs: 3°. Ab atoniâ & laxitate, quæ præcedentibus crebrisque decubitibus accessit fibrosis ligamentorum, tendinum, & musculosarum tunicarum staminibus, unde futuræ salsioris limphæ stagnationi faciliùs patent.

Hinc ergo liquet ad dolores illos, qui curato morbo venereo superstites sunt, leniendos, vel quod pluris interest, discutiendos, vitiis sanguinis & limphæ, ac atoniæ tendinearum fibrosarumque partium occurrendum esse.

Eorumdem therapeia.

Itaque 1°. Præmissis universalioribus remediis, conducunt in salsâ & muriaticâ sanguinis dyscrasiâ, 1°. Omnia lactis genera, ut asininum, caprillum, vaccinum; semel, bis in die, pro omni alimento; per duos, pluresve menses; modò ventriculus digerendo par sit: 2°. Juscula ex pullo gallinaceo juniore, vel frustulo carnis vitulinæ cum herbis temperantibus, cichorio silvestri, borragine, scolopendrio, fumariâ, agrimoniâ, pimpinellâ, nasturtio aquatico &c. 3°. Aquæ minerales acidulæ per plures dies epotæ ad libras ij. vel iij. iv.ve quâlibet die.

2°. Conferunt in viscidâ sanguinis constitutione, 1°. Blanda sudorifi-

ca, quæ ſanguinem atterant, & excedentem ſanguinis muriam diureſi vel diaphoreſi excludant, ut decocta & bocheta ex lignis, corticibus, radicibuſque ſudorificis, ut ex ligno Guaiaco & ſaſſafras; cortice Guaiaci; radicibus Chinæ, ſalſæ-parillæ &c. quorum duo vel tres hauſtus abſorbentur in die per hebdomadas duas. 2°. Juſcula ex viperis vel colubris, quæ per dies 14. vel 20. repetuntur cum debito regimine.

3°. Quòd ſi ea ſanguinis vitia, acrimonia nempe atque viſciditas unà concurrant, tunc neceſſum eſt propoſita quoque remedia conjunctim vel alternatim exhiberi. *Conjunctim* quidem, ut ſi lac decocto ſudorifico alteretur, aut ſi horis ſerotinis juſculum ex viperâ, matutinis lac præbeatur: *Alternatim* verò, ut ſi ſudorifica decocta vel viperina juſcula lacti juſculiſque temperantibus; lac verò juſculaque temperantia decoctis ſudorificis, juſculiſque viperinis per vices ſuccedant.

4°. Dum hæc intrò adhibentur, ut emendentur vitia ſanguinis, extùs faciunt ad firmandum partium dolentium tonum 1°. Fricationes ſiccæ cum panno laneo molliore ad cutis ruborem: 2°. Inunctiones multigenæ cum axungiâ urſi, taxi, viperarum, ſerpentum, humanâ &c. cum oleo chamæmelino, laurino, anethino, rutaceo, ſcorpionum Matthioli, catellorum, lumbricorum, nuciſtæ, laterum ſive philoſophorum &c. cum ſapone duro & ſpiritu vini vel aquâ vulnerariâ &c. cum balſamo tranquillo, & aliis hujus generis ſexcentis: 3°. Exercitationes jejuno ventriculo ad madorem uſque: 4°. Uſus quotidianus ſubuculæ laneæ quæ ad cutim proxima ſit &c. quæ ſi irrita ſint aut minùs efficacia ad embroches, balneaque thermarum, præſertim earum quæ ſunt è ſulfurearum genere, confugiendum eſt, quaſi ad ſacram anchoram.

5°. Cæterùm diligenter inquirendum eſt, num dolores illi qui curatu difficiles ſunt, à ſeminio ſcorbutico fortè proveniant, de quo conjectura erit ex ulceroſâ gingivarum putredine, aut ex rubris, violaceis, nigris tibiarum maculis & vibicibus; quæ ſi appareant, iis remediis potiſſimùm inſiſtendum erit, quæ adversùs ſcorbutum efficaciùs valent, de quibus ſuprà hujuſce Libri *Cap. 6. §. 3. art. 3. n. 5.* iis tamen non omiſſis, quæ modò propoſuimus.

§. VII. HERPETES ET LICHENES.

VII. Nec diſpari ferè methodo herpetibus, lichenibus, impetigini, cæteriſque cutis vitiis medendùm eſt, ſi poſt uſum hydrargyroſeos permaneant, quod non rarum; aut quod frequentius eſt, ſi per intervalla renoventur. Nam cùm utrumque repetendum ſit, ut de doloribus modò dicebamus, 1°. Vel ab acrimoniâ ſanguinis, atque adeo humoris ſebacei & mucoſi, quibus cutis jugiter madeſcit: 2°. Vel à viſciditate eorumdem humorum, præſertim quæ cum acritate conjuncta ſit: 3°. Vel ab ulceroſâ mollitie glandularum corporis reticulati ſeu mucoſi, & ſuperjectæ cuticulæ, quæ vitioſos ſuccos à ſanguine facilè imbibant *filtri* inſtar, conſequens eſt ad affectiones illas cutaneas radicitùs curandas adhibenda eſſe. VII. Herpetes & lichenes.

1°. Eadem remedia, quæ modò propoſuimus adversùs eadem ſanguinis vitia, humorumque qui à ſanguine ſcaturiunt, acrimoniam ſcilicet aut viſciditatem morboſam. Quomodo curandi.

2°. Cum iisdem jungenda esse, quæcumque contra cutis vitia valent; si illinantur, ut sunt succi expressi è radicibus lapathi acuti, ciclaminis, foliisque arthemisiæ & nicotianæ; aqua calcis, aqua sale marino saturata; oleum carthæ, tritici adusti, tartari per deliquium; lana succida ad nigrorem in ollâ clausâ torrefacta, pulverata, & in aquâ rosarum diluta; præcipitatum rubrum vel album cum *pomatâ* quâvis permistum, eâ dosi quæ idonea visa fuerit; aqua phagedænica &c. quæ quidem, ut gradu varia sunt, sic etiam majore vel minore cautione debent admoveri.

§. VIII. RHAGADES MANUUM.

VIII. Rhagades manuum.

VIII. Rarò & insolenter accidit in iis, qui se corpusque molliter curant, ut volæ manuum plantæque pedum ullis unquam deturpentur rhagadibus in lue venereâ, propterea quòd manuum pedumque cutis sæpè lota, nec labore attrita tenuior est molliorque, quàm ut in fissuras dehiscat. Contrà verò id mali haud infrequens est in iis, quibus manuum volæ, pedumque plantæ squallore & labore ita occallescunt & exsiccantur, ut rimas spontè agant, quæ affluxu virulenti humoris in dies ingravescunt.

Curantur iisdem remediis ac herpetes.

Adversùs rhagades, si quæ hydrargyrosi supersint, utilia sunt remedia omnia, quæ mox contra herpetes proposita sunt, quibuscum videlicet rhagadia naturâ & causâ proximè convenire certum est. Inter hæc autem præsentissima sunt præcipitata Mercurialia omnia cum pomatâ quâvis admixta, majore vel minore dosi pro diversâ morbi malitiâ.

§. IX. ULCERA CONTUMACIA.

IX. Ulcera contumacia ex quatuor causis.

IX. Solent ulcera, quæ in diversis corporis locis fiunt à phymatis, nodis, gangliis, gummatisve abscedentibus, & quæ proinde à venereâ causâ certissimè proveniunt, post adhibitam etiam hydrargyrosim cicatricem tardè trahere, nec si ampla fuerint, sanari plerumque nisi satis longo post intervallo.

Modò tamen ulceris confinia mollia neque valdè caleant, neque intensè rubeant, neque insigniter tumeant; modò caro, quæ ab ulceris fundo succrescit, firma, densa, granosa, roseique coloris sit; modò demùm pus, quod ab ulcere manat, paucum, spissum, læve, album sit, & limphæ nutritiæ seu rori partium simillimum, res salva est. Hæc enim indicant ulcus ad curationem feliciter quidem tendere, sed ut coalescat, paulò longiore temporis morâ opus esse, facilè & tutò concedendâ.

Sin verò hæc contrà ac dico, essent omnia, vel saltem pleraque, gravis inde noxa foret, & quæ perdifficilem curationem habitura esset. Solent autem ulcera istiusmodi, quæ post exterminatum virus chironia & dysepulota sunt, quadruplicem causam agnoscere, 1°. Sinus & cuniculos per vicina ulcerum labra latenter suffossos, unde pus fœtidum jugiter effluit: 2°. Cariem subjecti ossis, unde purulentum ichor perpetim manat: 3°. & 4°. Morbificum in sanguine seminium scorbuticum strumosumve, quibus inficitur limpha nutritia, quæ ad reparandum ulcus appellit, unde certa pernicies ulceri continuò affertur.

Prima causa dignoscitur tumore, dolore, calore, rubore, renitentiâ partis cujusdam ulceri confinis; affluxu puris aut purulenti ichoris, dum pars illa de industriâ premitur; denique specillo, quo suspensâ manu per obvium ostium introducto sinûs latentis situm, altitudinem, directionem explorare facile est.

Patet altera, si labra neque tumeant, neque doleant, neque renitantur, & ulcus tamen cicatrici repugnet; si ulceris fundus licet detersus spongiosâ, molli, facilè in putredinem colliquescente carne oppleatur, & ichore fœtido perpetuò madescat; demùm si visu vel specilli attactu palam sit os subjectum nudatum, scabrum, asperum, inæquabile, foraminulentum, uno verbo cariosum esse.

Tandem innotescunt tertia & quarta signis, quæ seminium scorbuticum vel strumosum solent indicare: *Scorbuticum*, si gingivæ fœteant & putrefiant, aut si tibiæ maculis conspersæ livescant: *Strumosum*, si ulcus in glandulosâ parte insideat, si ulceris basis skirrhodes sit, si glandulæ aliæ, sive ulceri confines, sive in aliis locis sitæ, simili tumore skirrhode laborent.

Quomodo primæ ex illis causis medendum sit.

De tribus ultimis causis mox agemus articulis sequentibus. Nunc de primâ tantum causâ ulceris Chironii quæstio est, nempe de fistulosis sinubus.

Certum est & indubitatum Chirurgiæ axioma vulnera ulcerave tutiùs, citiùsque numquam sanari cæteris paribus, quàm dùm reclusis recessibus cunctis omnia sunt in propatulo, & ita obvia ut pus nullibi lateat, singulaque loca suppurari, detergi, elui & mundari facilè possint.

Itaque 1°. Si commodè fieri possit, sinus omnes quanticumque sint incidendi, forficibus quidem si cutanei; scalpello, *bistouri* dicto, quod specillo sulcato in sinus immisso regatur, si altiores fuerint; labraque pendula hinc & inde resecanda, ut ad fundum facilior pateat aditus.

2°. Præstat tamen aliquando, ut sectioni parcatur, si longior sinus ad oppositam partem proximè attingat, ex adverso aperturam facere, unde gemina pateat via puri exiturienti, facilisque sit ultrò citròque commeatus, ut omnia possint injectionibus probè elui, & immissis medicaminibus facilè detergi.

3°. Quòd si ulceris situs, partiumve adjacentium natura neutrum permittat, saltem necesse est ostium sinûs ita dilatare scalpello hinc & inde, vel admotis cathæreticis ita ampliare, ut fundus oculis, digitis, remediis facilè obvius fiat; affectamque partem ita deligare, & in eo situ retinere si liceat, ut à fundo sinûs in plagam via declivis sit puri effluxuro.

4°. Iis ita comparatis tota ulceris facies ex arte suppuranda digestivo simplici, vel cum oleo hyperici, imò cum tincturâ myrrhæ, si odorem spiret fœtidum & graveolentem ac colorem sublividum præ se ferat. Posteà iteratis injectionibus eluenda, nempe decocto hordei cum melle rosaceo, decocto agrimoniæ, hyperici, betonicæ, bugulæ &c. & balsamo Arcæi curanda, quocum si carnes luxuriaverint, proderit admiscere balsamum viride Metense. Quod si carnes molliores & fungosæ videantur, reprimentur pulvere insperso aluminis usti, vel levi attactu lapidis infernalis; ac demùm cicatrix advocabitur appositione linamenti carpti,

aut usu pulveris terebinthinæ coctæ, cæterorumve epuloticorum.

5°. Dum ea extrà geruntur, intrà adhibenda sunt quæ ad corrigendam sanguinis dyscrasiam faciunt, nempe epiceraſtica seu temperantia & edulcantia, sola scilicet, qualia modò proposuimus *hujus Capitis* §. 6. si dyscrasia salso-muriatica sit; edulcantia verò cum diaphoreticis & attenuantibus permixta, qualia protulimus *ibidem*, si ex acri oleosa sit viscidaque.

6°. Profuit aliquando labra, confiniaque ulcerum chironiorum, quæ à seminio venereo ortum primùm habuerunt, unguento mercuriali identidem illinere, quod callos, si qui adsint, resolvit, quod vitia limphæ ad ulcus confluentis emendat, ideoque ad labrorum mollitiem & cicatricis progressum utilissimè confert.

7°. Denique in ulceribus chironiis, quod de doloribus quoque & herpetibus, qui post curatam luem veneream supersunt, volumus intelligi, utile est fonticulos occipiti, brachiorum aut poplitum alterutri inurere, qui partem acrioris limphæ educant, vel avertant saltem ab affecto loco.

§. X. CARIES OSSIUM.

X. Ossium caries, & diversæ cariei species.

X. Caries venerea, quâ ossa tentantur, hydrargyrosi etiam ritè administratæ raró sponte cedit; nec sanè mirum cùm ad ejus curationem opus sit & operosiore therapeiâ, & diuturniore temporis intervallo.

Os carie affectum modò carne & periostio planè denudatur & oculis ipsis obvium est: Modò contrà carne tegitur, sed molli, fungosâ, sanguinolentâ, quæ nunc rubicunda est, nunc albida, nunc sublivida, & quæ subjecto ossi non adhæreſcit. Prior manifesta; posterior occulta caries dicitur, sed quam tamen dignoscere facile est ex naturâ carnium, quæ ulceris fundum replent; ex ichore graveolente, quod eòdem confluit; demùm quæ certissima exploratio est, ope specilli, cujus attactu liquet os subjectum detectum & nudum esse atque cariosum.

Hoc utrumque cariei genus in duas species subdividendum est in praxi, alteram, in quâ ossis superficies suo quidem periostio nuda est, arida, exsucca, sanguini aut limphæ nutritiæ admittendis inepta, sed in quâ nulla apparent manifestæ erosionis signa, & illa *ossis exarescentia:* Alteram, in quâ ossis superficies scabra, inæquabilis, aspera est, imò non raró variè foraminulenta, atque adeò in quâ conspicua sunt erosionis indicia, & hæc *caries* verè dicitur. Ambæ diuturnitate tantùm differunt invicem; illa enim recentiorem, à quâ levior labes; hæc verò antiquiorem causam habet, à quâ labes gravior illata est.

Remedia cariei.

1°. In utrâque, si caro semi-putris cariosum locum contegat, vel scalpello ita deradenda est, modò commodè possit, vel admotis cathæreticis ita absumenda, ut os nudum oculis usurpetur & adhibendis remediis obvium sit.

2°. In priore cariei specie sufficit plerumque, singulâ quâque curatione ossi imponere penicillum linteum imbutum aquâ vitæ; spiritu vini; tincturâ myrrhæ, aloës, euphorbii &c. vel inspergere pulverem radicis ireos Florentinæ, aut pulveratum euphorbium, aut ad summum identidem

infundere guttas aliquot olei Guaiaci, aut quæ efficacior eſt, diſſolutionis Mercurii in aquâ ſtygiâ.

3°. In poſteriore verò neceſſum eſt cauterium actuale admovere, quo facies oſſis, quæ carioſa eſt, deuratur. Sed cauto opus eſt 1°. Ut labra ulceris linteis aquâ madidis priùs contecta adversùs ignis vim muniantur: 2°. Ut media oſſis carioſi pars, ubi labes maxima, paulò fortiùs, debiliùs verò ejuſdem ambitus comburatur: 3°. Ut uſtionis intenſio, quæ pendet tum à gradu caloris, tum à morâ temporis per quam cauterium admovetur, morbi gradui reſpondeat, ſcilicet major minorve ſit pro diversâ cariei altitudine, pro diversâ cariei ſiccioris vel humidioris naturâ, pro diversâ oſſis qualitate, ut magis vel minùs ſpongioſum eſt.

4°. Lamella oſſis, quæ carioſa eſt, remediis vel igne exſiccata aliquanto poſt tempore ab oſſe ſubjecto ſponte ſecedit ſeu *exfoliatur*; nempe conſtipatis in hunc modum & arefactis illius lamellæ fibris, neceſſum eſt omne ſanguinis ac limphæ commercium intercipi inter hanc quæ planè emortua eſt, ſubjectaſque oſſis lamellas quæ vitâ fruuntur; quapropter cogitur limpha nutritia jugiter appellens, cùm ulteriùs progredi nequeat, ſubter lamellam guttatim colligi, & in carnem ſenſim efflorescere, firmam, denſam, granoſam, candidam, ab oſſis ſani facie pullulantem, eique firmiter adhæreſcentem, quâ ſuccreſcente os carioſum à ſubjecto ſenſim divellitur, tantò quidem faciliùs quòd lamella illa exſiccatione in brevius ſpatium contracta locum, quem anteà occupabat, jam laxiùs repleat, atque adeo poſſit è ſede facilè deturbari.

5°. Donec optata carioſi oſſis exfoliatio ſucceſſerit, ulceris labra continenda ſunt, ne fundus importunâ carne oppleatur. Solent in hunc finem admoveri penicilli è linamento ſicco, vel ſi caro nimiùm luxuriet, unguento fuſco imbuti, quod fit ex unguento baſilico cum additâ præcipitati rubri doſi variè variâ, prout uſus fuerit.

6°. Verùm ubi primùm delapſa carioſa lamella locum ceſſerit carni ab oſſe ſano ſuccreſcenti, quæ cum ulceris labris conſociari poſſit, res tota naturæ viribus permittenda eſt, cavendo tantùm, ut caro, ſi mollior ſit aut præcipitantiùs excreſcat, arte reprimatur, nempe alumine uſto, aquâ calcis, aquâ phagedænicâ, unguento ægyptiaco, balſamo viridi Metenſium, balſamo fuſco de quo mox, cæteriſque ſimilis efficaciæ.

7°. Interea toto curationis ſtadio, 1°. Dyſcraſia, ſi quâ ſanguis forſan peccaverit, iiſdem remediis emendanda eſt, de quibus ſuprà, nec ſemel: 2°. Æger parcè nutriendus, nempe ſolis juſculis aut dilutioribus panatellis, ſi à febre non vacet; oſſis verò, vel quod præſtat, lacte vaccino, ſi febre careat: 3°. Inurendus unus aut alter fonticulus, ut pars peccantis limphæ abducatur: 4°. Cæteraque omnia auxiliorum genera adhibenda, quæ alimentorum concoctioni, ſanguinis integritati & animi corporiſque quieti poſſunt conducere.

8°. Cæterùm, ſi caries in majoribus artuum oſſibus ad medullam uſque penetraverit, neceſſe eſt non modò affectam oſſis partem terebrâ pluribus in locis perforari, ut extenuetur, ſed etiam intermediam intercapedinem, quæ inter foramina interjicitur, ſcalpro ope mallei plumbei comminui & diſſipari, ut facili & expeditâ viâ poſſint tùm emitti pus & ſa-

nies, quæ intùs latebant; tùm injectiones & unguenta immitti, quibus medullaris ossis cavitas eluatur, detergatur, mundetur. At verò simul curandum est, ut dùm ossis medulla ad sanationem properat, exfoliatio promoveatur in toto ossis ambitu, ne quid curationem retardet, & ut consociatis carnibus, quæ undique succrescunt, possint omnia ad cicatricem pari passu tendere, cujus firmitati consulendum erit iisdem cautionibus, quas modò recensuimus.

§. XI. SCORBUTUS.

XI. Scorbutus cum lue venereâ conjunctus hydrargyrosi non debellatur.

XI. Scorbutus & Strumæ, quæ cum syphilide aliquando conjunguntur, hydragyroseos efficaciam non sentiunt, vel sentiunt parùm; neque enim morbifica seminia, quibus inducuntur, Mercurio ceu remedio alieno & minùs idoneo cedere apta sunt. Permanent ergo post hydrargyrosim ambæ illæ affectiones suis propriisque remediis debellandæ, sed jam mitiores, deposito scilicet connubio, quod cum seminio venereo intercedebat.

Uterque morbus naturâ gravis est, & difficilem tùm explicationem, tùm curationem habet; ideoque consuli velim Auctores illos, qui de utroque argumento speciales Tractatus edidere: Neque enim permittit instituti operis ratio, ut à proposito longiùs divagemur, & satis futurum esse arbitramur, si ea paucis afferamus remedia, quæ ad curandos & debellandos morbos illos hactenus maximè comprobantur.

Quibus remediis mitigandus sit, si sanari non possit?

1°. Scorbutus affectus est plerumque indelebilis, remediis saltem quibus nunc valet medicina; quem proinde mitigari quidem, debellari verò numquam perfectè videas, præsertim si diuturnitate invaluerit. Jam suprà hujus Libri *Capite 6*. §. 3. *n°*. 5. proposuimus therapeuticam methodum omnium quas novimus efficacissimam ad scorbutum reprimendum ante hydrargyrosim, quando contigit ut cum lue venereâ conjungatur. Hæc eadem perinde conducit leniendo & curando scorbuto, si qua post hydrargyrosim sui præbeat indicia, atque adeo inde repetatur velim.

2°. In summâ tria sunt medicinarum genera quæ in præsente casu cæteris præstant. Prima est ptisana hydrotica ex lignis radicibusque sudorificis decoctione, ut artis est, parata, sine sennâ vel cum sennâ pauco, quæ tamen à vulgari in eo differat, quòd isti radix raphani rusticani incocta sit ab ℥ ß. ad ℥ j. pro librâ quâlibet decocti. Huic ptisanæ, quæ bis in die, manè scilicet & serò exhibetur, tantò diutiùs insistendum est, quòd blandè agat, nec ullam vel saltem levem catharsim moveat.

3°. Altera est lac vaccinum succo depurato cochleariæ vel becabungæ alteratum, bis in die manè & serò exhibendum ab ℥ viij. ad lib. j. per plures menses, modò ventriculus lactis patiens sit.

4°. Tertia est julepus è succis expressis & depuratis foliorum scordii, alliariæ, scorodoniæ &c. aut si succi desint, ex intenso earumdem plantarum decocto ab ℥ ij. ad ℥ iv. aut vj. cum infuso cortice Winterano vel cassiâ ligneâ, additoque syrupo fumariæ vel de quinque radicibus ad ℥ j. aromatisatus, & alternis diebus repetendus per dies bis septenos. Debent autem allata remedia, quanquam invicem subcontraria videantur, pluries alternare, donec scorbuticum seminium vel diaphoreticis attritum, &

diapnoë, ſudatione aut diureſi eliminatum; vel uſu lactis irretitum & edulcatum fuerit.

§. XII. STRUMÆ, *ſive* SCROFULÆ.

XII. Strumæ ſive ſcrofulæ ſcorbuto difficultate vix cedunt, cedunt tamen. Pendent à tumore glandularum limphaticarum ſive conglobatarum skirrhode, vel ſaltem ad skhirrhodem proximo, unde palam eſt 1°. A ſpiſſiore limphâ & in glandularum anfractibus hærente induci; 2°. Efficaciter impugnari non poſſe, niſi remediis diluentibus, liquefacientibus, attenuantibus, incidentibus, aperientibus &c. quæ craſſiori limphæ nativam fluxilitatem, & ſtagnanti priſtinum motum reſtituant.

XII. Strumæ hydrargyroſi rarò diſſipantur, ſi cum lue venereâ coincidant.

Inter illa locum habent, 1°. Juſcula ex plantis aperientibus, nempe radicibus cichorii ſilveſtris, bruſci, anonidis, eryngii, foliiſque ſcrofulariæ, agrimoniæ, naſturtii aquatici, cum ſale admirabili Glauberiano, vel arcano duplicato ab ℈ j. ad ʒ ß.

Sed ſuis propriiſque remediis.

2°. Serum lactis depuratum ad ℥ viij. cum tartaro chalybeato ſolubili à gr. xx. ad ℈ j. aut floribus Martis antimonialibus à gr. x. ad xv. cum infuſis aſellis ſive millepedibus vivis, n°. xxx. demùm cum ſucco fumariæ aut ſcrofulariæ ad ℥ ij. alteratum &c.

3°. Aquæ minerales, tum chalybeatæ, ut *les eaux de Forges, de Pougues, de Paſſy, de Spa, de Caranſac &c.* tum etiam thermales ſed ſulfureæ, ut *d'Encauſſè, de Vichy, de la Motthe, de Bourbonne, d'Aix-la-Chapelle &c.*

4°. Præparata varia è mineralibus, quæ aperiendi & incidendi facultate pollent, ut ſunt martialia, mercurialia, antimonialia &c. ex quibus, additis purgantibus, boli, tabellæ, pilulæ confici ſolent.

5°. Laudantur quaſi ſpecifica, 1°. A Gabriele Fallopio radix ruſci pulverata, & ad doſim drachmæ unius in vino epota cum radicis iridis pulveratæ granis x. per dies 40. 2°. Ab Arnaldo Villanovano *Practicæ Medicinæ Lib. 2. cap. 5.* Radix ſcrofulariæ pulverata & ad doſim ℈ j. exhibita: 3°. A Roberto Boyle, *de utilitate Philoſoph. experiment. Part. 1. ſect. 2.* Paronychia folio rutaceo, ſeu ſedum tridactylites, in cereviſiâ tenui infuſa & per aliquot dies potanda: 4°. A Zacuto Luſitano, *Praxeos Medic. admirandæ Lib. 1. Obſervat.* 101. Unguentum ex radice bryoniæ, cujus formula proſtat *Cap.* XII. *hujus Libri:* 5°. A Medicorum turbâ decoctum ſpongiæ marinæ ad ℥ iv. vel cinis ejuſdem combuſtæ in ollâ clausâ ad ʒ ß. vel lapis qui in ſpongiâ plerumque latet pulveratus & in vehiculo idoneo exhibitus à ℈ j. ad ʒ ß. per plures dies; ſed horum omnium penes Auctores ſit fides.

6°. Non ita pridem in Galliis increbuit ad curandas ſtrumas quædam antimonii præparatio, quæ ad antimonium diaphoreticum proximè accedit, & quæ ab Empirico neſcio quo, *Rotrou* dicto, à quo primùm uſurpatam fuiſſe narrant, *Pulvis de Rotrou* vulgò appellatur. Proferetur ejuſdem parandi proceſſus in extremo hocce Libro, cum rectâ adminiſtrandi ratione; ſed præmonitum Lectorem velim hoc remedii genus, ut cætera pleraque quæ vulgi præconio temerè celebrantur, famâ magis quàm ſucceſſu valere, ut ipſe non ſemel expertus ſum.

CAPUT XI.

De Affectibus penè desperatis, qui post hydrargyrosim aliquando supersunt.

Morbi insanabiles, in quos lues venerea aliquando degenerat, desidiâ vel temeritate ægrotantium.

QUÆ recensuimus hactenus mala omnia, imò pessima, sed tamen medicabilia: Quæ mox tractaturi sumus multò pejora, cùm sint pleraque immedicabilia. In confesso est ea quidem produci summâ vi veneni venerei, unde prima mali labes, quippe quo solidæ corporis partes irreparabili damno labefactantur: At verò neque minùs constat, quantacumque supponatur vis seminii morbifici, produci eadem numquam sine supinâ ægrotantium culpâ, qui socordiâ locum dant concepto contagio, ut vires acquirat eundo, ac in ossium medullas penetret, & intima viscera depascatur. Ipsi proinde ægrotantes infortuniorum suorum auctores sunt, ac calamitates maximas sibi pariunt desidiâ vel temeritate. *Desidiâ* quidem, si intempestivè cunctentur, neque Medicis auscultent, qui ut hydrargyrosi morbus ocyùs profligetur urgent & instant summo cum studio: *Temeritate* verò, quoties verbis & promissis magnificis delusi Circulatoribus, Agyrtis, Empiricis sese credunt, quorum remediis seminium morbosum retundi forsan, debellari numquam potest.

§. I. TUMORES TESTIUM.

I. Tumores testium.

Inter infortunia hujuscemodi, quæ curationem non admittunt, numerantur I. Tumores testium, quicumque ad hernias humorales pertinent, ut spermatocele, sarcocele, hydrocele, pneumatocele, kirsocele &c. de quibus suprà *Capite III.* §. *V.*

Spermatocele, quæ cæterarum herniarum humoralium est veluti principium, causam habet geminam, nempe 1°. Stagnationem seminis, quo spermatica testium vasa turgent, ut quoties fluxus gonorrhœæ injectione astringente, crapulâ, equitatione, coitione, febre &c. derepente supprimitur 2°. Congestionem viscidioris seminis, quo vasa eadem offerciuntur, ut quoties à latente causâ venereâ sanguis inficitur, semenque spissitudinem vitiosam inde nanciscitur.

Prior spermatoceles species, quæ in gonorrhœâ frequens, levior est cùm à stagnatione solâ fiat; & ubi primùm restituitur gonorrhœæ effluxus, datâ stagnanti semini viâ, plerumque sponte resolvitur. Posterior verò, quæ à lue venereâ ortum habet, curatu difficilior est, quia semen tardè congestum, morâ magis indurescit atque ideò difficiliùs discutitur.

De utrâque ferè desperandum est, si hydrargyrosis spem frustrata sit, cùm sit experientiâ compertum tùm semen humorum omnium, qui concrescunt, difficillimè resolubile esse; tum inveniri vix posse remedium alterum, quod ad inspissatos humores eliquandos ac nativæ fluxilitati restituendos magis valeat, quàm Mercurius ipse, qui jam incassùm adhibitus fuit.

Tunc ergo ſpes quæ reliqua eſt in eo tota ſita eſt, 1°. Ut diutiſſimè repetantur inunctiones ex unguento mercuriali ſuper ſcrotum, bis aut ter hebdomade quâlibet, ad doſim ʒ j. quâque vice; vel ſi commodius forſan videatur, ut tumenti teſticulo continenter admoveatur emplaſtrum de Vigo quadruplicato Mercurio, ſolum vel cum æquâ parte diabotani ſubactum, quod menſe quolibet vel etiam quinto decimo quoque die renovari neceſſum eſt; vel tandem ut apponatur cataplaſma ex pulpis radicum coctarum Bryoniæ, cucumeris ſilveſtris, & ireos, addito gummi ammoniaco in aceto diſſoluto.

Quibus remediis curandi ſint, ſi curari poſſint?

2°. Interim verò ne pondus teſtem aggravet, ac funiculum, ex quo dependet, nimiùm diſtrahat, unde tum doloris morſus, tum novum regreſſuris humoribus impedimentum, opus eſt ægrum uti ſubligaculo *ſuſpenſorio* dicto, cujus ope in appenſo folle ſive marſupio teſtis uterque ſuſtineatur.

3°. Porrò ſedulò cavendum, ne immoderato aut præpoſtero uſu incidentium & reſolventium internorum aut externorum skirrhodes teſtis in abſceſſum abeat, quod ex præſentibus ſuppurationis ſignis palam foret; aut quod pejus eſt, carcinomatodem naturam paulatim contrahat, de quo conjectura eſſet ex repetitâ doloris lancinatione & varicosâ venarum circumrepentium dilatatione. Proinde ſatius eſt malum, quod quantumcumque ſit, præſenti periculo caret, fortiter pati, quàm impotenti ſanationis deſiderio ea experiri remedia, quibus morbus deſperatus fiat.

4°. Quòd ſi nimia tumoris moles, aut durities quaſi lapidea ſpem omnem præcidant futuræ reſolutionis, ſi teſtis pondere nimio graviſſimam exhibeat moleſtiam, ſi periculum ſit ne malum à teſte ad funiculum ſpermaticum, & inde ad abdomen uſque procurrat, de teſticulo exſcindendo cogitandum eſt, præſertim ſi in ſuppuratum aut in carcinoma proximè degener ſit.

5°. Priùs tamen cautè attendendum eſt, utrùm funiculus ſpermaticus, quem arteria venaque ſpermatica, vas deferens, limphaticæ venæ nonnullæ, nervus versùs teſtem progrediens & ſuſpenſorius teſtis muſculus componunt, mollis ſit & naturalis ſtatûs retinens? Sin aliter enim ab operatione prorſus abſtinendum eſſet, cùm palam ſit ex calloſo funiculi tumore morbum in abdomen uſque prorepere, neque adeo reſciſſo teſte poſſe ullâ ratione penitùs extirpari.

6°. Numquam feliciùs ſuccedit hæc operatio, quàm ſi dorſo amputandi teſticuli priùs apponantur fruſtula aliquot lapidis cauterialis ordinatim diſpoſita, quibus tum ſcrotum, tum vaginalis tunica teſtis altè erodantur. Hinc enim educto ſero & pure, ſi qua fortè lateant, & contracto teſticulo, quidquid reliquum eſt licet expeditiùs proſequi. Adde eâ ratione certiùs dignoſci ſtatum teſticuli morbidi, quem noſſe permulti refert, cùm acciderit non ſemel in hydrocele, imò & in ſarcocele, ut teſticulus ipſe ſanus eſſet, totumque vitium ipſius tunicis adnatum foret, cui proinde mederi facile fuit citra caſtrationem.

7°. Explorato teſtis morbo, ſi durus, skirrhodes; tumidus, ſuppuratus, ſyderatus ſit, quæ ſingula cunctationem non recipiunt, ligatura fili duplicati ſpermatico funiculo arctè injicienda eſt, quam infra ad unum

pollicem appenſus teſticulus exſcindendus eſt, laciniæ exinaniti in ſcroto loculi reſecandæ, vulnuſque ex arte curandum vulgari methodo, nempe digeſtivo dum ligatura decidat, deinde balſamo Arcæi, ac demùm cùm plaga ad cicatricem tendit, epuloticis, de quibus ſæpiùs dictum eſt.

§. II. PENIS DISTORTIO.

II. Penis erecti diſtortio.

II. Infortunium alterum eſt Penis, dum rigeſcit, diſtorſio in diverſas partes, ſursùm, deorsùm aut ad latus alterutrum, quæ uſum rei venereæ ſi non interdicit, at certè difficilem & propagandæ ſpeciei plerumque imparem efficit.

Id mali provenit à nodo ſive ganglio in præputii fræno, in urethræ parietibus, in ligamento penis ſuſpenſorio, vel in ipſis cavernoſis corporibus ex causâ venereâ enato, unde fit ut penis, qui dum flaccidus eſt liberè & rectà propendet, verſus partem affectam detorqueri neceſſum habeat, dum erigitur, quandoquidem obſtat latens in illâ parte ganglion, ne poſſit illa debitam adipiſci longitudinem. Hinc penem ſursùm, ſi ligamentum penis ſuſpenſorium; deorsùm ſi frænum præputii aut urethra; ad dextram ſiniſtramve partem revolvi neceſſe eſt, ſi pars ulla dextri ſiniſtrive corporis cavernoſi malè afficiantur.

Remedia & exempla.

Incurvati penis remedia eadem ſunt cum remediis teſtis skirrhodis, cùm in utroque affectu perinde opus ſit impactam materiem diſcutere & reſolvere. Repetantur ergo ex præcedente paragrapho: Quæ ſi irrita ſint, æquo animo feratur malum, immedicabile quidem, ſed planè innoxium.

Memorat Jacobus Hollerius, *Comm. ad Aphoriſm. 63. Lib. 5.* ſi non idem, certè haud abſimile penis vitium peculiari artificio à ſe correctum. *Vidi*, inquit, *qui membro ita obtorto non poterat gignere, quòd ſemen ſemper reſtitaret in cervice uteri. Huic paratus eſt canaliculus plumbeus vel argenteus, accommodatus craſſitudini ipſius penis, in quem immiſſo pene circumpoſitæ & alligatæ ſunt ciſtellæ, ita ut tandem figuram membri rectam ac naturalem recuperarit & genuerit.* Quæ licet ſatis obſcurè proponantur, inde tamen colligi poteſt quali artificio uſus ſit ille, atque adeo ſi ex uſu fuerit, pronum eſt cuivis ſuo periculo experiri.

Non moror quæ Julius Cæſar Arantius, *Libr. de tumoribus præternaturalibus*, *Cap.* 50. refert de quâdam penis incurvatione, quam cenſet deducendam eſſe à laxitate cellularum in alterutro corpore cavernoſo, unde fiat ut quantùm cellulæ illæ, quæ laxiores ſunt, cæteris magis dilatantur, tantumdem in rigido membro decreſcat longitudo cavernoſi illius corporis, ad quam debuiſſet alioquin extendi, ex quo ſequitur penem versùs illam partem neceſſariò detorquendum eſſe. Ait autem ille *in hanc morbi ſpeciem incidere, qui veneri nimis indulgent, & qui frequenter & diù, ut mulierculis placeant, diſtento ſunt genitali*, utpote in quibus diſtractione nimiâ & diuturniore pars quædam in cavernoſo alterutro corpore relaxetur; putatque illud malum non emollientibus, ſed aſtringentibus curandum eſſe, quorum formulas aliquot recenſet. Sed hæc ſi veritate nitantur, in quod non lubet nunc inquirere, ſaltem ab inſtituto noſtro planè ſunt aliena, cùm ad luem veneream nullomodò pertineant.

§. III.

§. III. IMPOTENTIA AD VENEREM.

III. Impotentia ad venerem morbis venereis frequenter induci solet: Nec sanè admirari subit, si qui pugnant acriùs in veneris castris, ac frequentiora patiuntur vulnera, cæteris citiùs huic militiæ impares fiant.

III. Impotentia ad venerem pendet à causâ multiplici.

Species tres impotentiæ istiusmodi observamus, *Primam*, in quâ arrigitur quidem nec invalidè, sed in quâ nullum, vel paucum & serosum semen emittitur: Hanc puto pendere ab omnimodâ constipatione ductuum emissariorum, quibus vesiculæ seminariæ & prostatæ cum urethrâ communicant, ideoque præposterum nimiumque usum injectionum fortiùs astringentium sequi, quo nonnulli ad gonorrhϾ curationem abuti solent.

Alteram, in quâ è contrario sine voluptatis sensu, vel saltem cum sensu pauco, solitoque celeriùs semen distillat, affectâ tantùm necdum perfectâ erectione, unde præceps & involuntaria resolutio. Videtur ista oriri à nimiâ ductuum eorumdem amplitudine, per quæ semen è conceptaculis exprimitur faciliùs promptiùsque, atque adeo antequàm omnia ad opus comparata sint. Solet ea impotentiæ species gonorrhœis diuturnioribus succedere, si naturâ aut ægrotorum negligentiâ, contumaciores fuerint.

Tertiam demùm, in quâ penis flaccidus & vietus jacet, neque potest arte ullâ exsuscitari. Et hæc multa variaque vitia supponit latentia, 1°. Vel in ipsis seminis conceptaculis, ubi potissimùm viget rei venereæ sensus, nempe in prostatis, vesiculisque seminariis, ut si callis induruerint, aut fungosis carnibus oppleantur, ex quo efficiatur ut à collecto semine nullatenus, aut segniùs afficiantur; 2°. Vel in musculis erectoribus aut acceleratoribus, quorum ministerio virga rigescit & tenditur, ut si laxi & inertes ad erectionis negotium inepti vel minùs comparati sint: Quibus singulis noxis haud rarum est seminis conceptacula, musculosque erectioni famulantes à causâ venereâ patere.

Prima impotentiæ species nullam videtur curationem admittere; neque sanè novi quo pacto emissaria arctissimè constipata possint iterùm reserari. Per me tamen cuivis licet operam ludere, si lubitum fuerit, injectiones emollientes immittendo in urethram, balnea aut semicupia emollientia usurpando, cataplasmata malactica perinæo admovendo, aquas minerales, præsertim saponaceas exhibendo &c.

Neque remediis faciliùs cessura est postrema impotentiæ species, præsertim si contra hydrargyrosim jam pervicax fuerit. Ne quid tamen reliqui fiat quod ad curationem pertinere possit, auctor sum ut ea tententur remedia, quæ ad callos resolvendos efficacia sunt, & quæ suprà proposita sunt *paragrapho* 1. *n.* 1. ad skirrhum testium: Imò ut supra perinæum fiant aquarum thermalium stillicida seu embroches, quæ adversùs musculorum erectorum & acceleratorum inertiam remedio esse possunt.

Quomodo medendum sit causis, quæ curationi non repugnant.

At verò licet plerumque secundæ impotentiæ speciei paulò efficaciùs medicari, si perfectè mederi non detur, usu scilicet remediorum omnium, tùm internorum, tùm externorum, quæ adversùs gonorrhœas in-

veteratas valere suprà diximus *Capite præcedente*, §. I. quandoquidem hæc singula latioribus emissariis constipandis & coercendis aptissima sunt. Velim tamen, ne qua noxa possit inferri, ut à blandioribus remediis istiusmodi fiat ad fortiora progressus, & fortiora, si ex usu sint, cautè & interjecto spatio repetantur.

§. IV. NODI, GANGLIA, TUBERCULA, GUMMATA.

IV. Nodi, ganglia, tubercula, gummata.

IV. Nodi, ganglia, tubercula, gummata &c. medicinam omnem plerumque vincunt, præsertim si hydrargyrosis jam frustrà adhibita fuerit: Neque enim valentiora reperire est remedia, quæ impactam limpham efficaciùs liquent, aut liquefactam potentiùs resolvant.

Iisdem remediis curantur, quibus herpetes.

Profuit tamen aliquando diu & pertinaciter adhibuisse medicamina, quæ suprà *præcedente Capite*, §. 12. contra strumas facere dictum fuit, & emplastrum de Vigone quadruplicato Mercurio, modò solum, modò cum diabotano permistum; vel tenuem lamellam plumbeam hydrargyro quotidie illitam apposuisse, maximè si nodi & ganglia molli sed iteratâ contrectatione quotidie ita priùs atterantur, ut subacta materies remediis solventibus faciliùs obsequi possit.

Sed vix auctor esse velim, ut torturis istiusmodi quisquam utatur, nisi cùm nodi, ganglia, gummataque vel mole nocent artuum motui, vel faciei manuumque venustatem deturpant. Cæterum quoties neque officiunt ullo modo, imò neque conspicua sunt, à remediis temperandum puto, vel ideò maximè quòd non semel observatum sit gummata gangliaque remediis & præsertim fortioribus frictionibus malè habita in carcinomata degenerasse.

§. V. EXOSTOSES.

V. Exostoses & earum species.

V. Suprà *Cap.* 5. §. 5. statuimus duo esse prima exostosium genera, alterum spuriarum, quæ à periostio in durum ganglium sive tuberculum crassefacto; alterum legitimarum, quæ ab ipsâ ossis substantiâ tumefactâ dependeant: Hoc rursus in duas species secundariò dividi, prout ossea substantia, quæ in exostosim protuberat, vel in plures cellulas concameratione distinguitur, quæ singulæ cartilagineâ aut fungosâ carne oppleantur, vel ex toto solida est, imò reliquo osse plerumque durior.

Prima exostosium species hydrargyrosi haud raò; postrema ferè numquam discutitur. Secunda medium tenet, ut quæ discuti soleat, si parva & recens fuerit, si spongiosâ concameratione constet, si molliorem carnem concludat; sin aliter, adversùs ipsum Mercurii usum sit ut plurimùm contumax.

Curatio exostosium.

1°. Si successerit ut exostosium ulla ullibi supersit post hydrargyrosim, præstare puto quandiù indolens fuerit, omitti sine remediis, quàm operosiorem medicinam morbo immedicabili cum nullo vel cum minimo successu adhiberi. Sin tamen ægrotanti aliter videatur, adversari nolim, quin ea tentet remedia, fiduciâ tamen suâ, quæ *suprà* §. 1. & 4. allata sunt tanquam efficacia contra testium skirrhos gummataque quarumvis partium.

2°. At verò si exostosis, quæ adversùs hydrargyrosim contumax fuit,

ſponte vel remediis nimiùm vexata acutè doleat lancinetque cum manifeſto cutis ſuperjectæ calore & rubore, ita urget periculum ne in abſceſſum cum oſſis carie conjunctum, vel quod pejus etiam eſt in carcinoma degener fiat, ut res cunctationem nullam recipiat. Igitur præmiſſis univerſalioribus, quæ viam cæteris præmuniant, ad operationem quàm ocyſſimè devenire neceſſe eſt, quâ cutis in crucem incidenda; anguli quatuor qui propendent, forfice reſecandi, deraſoque perioſtio exoſtoſis terebrâ variis in locis perforanda ut attenuetur; deinde ſerrâ vel ſcalpro penitùs exſcindenda, baſiſque cui inſiſtebat, pulveribus myrrhæ, aloës, euphorbii; tincturis ex iiſdem extractis; vel ſi ita poſtulaverit cariei altitudo, ferro ignito ad exfoliationem deducenda; demùm plaga, quæ ſupereſt, eâdem planè methodo curanda, ac ſuprà *Capite præcedente*, §. 10. dictum eſt de ulceribus, quæ cum ſuppoſiti oſſis carie conjuncta ſunt.

§. VI. DOLOR OSTEOCOPUS.

VI. Contingit nonnumquam poſt hydrargyroſim legitimè adminiſtratam, ut dolor profundus, fixus, oſteocopus, aſper, perpetuus, & aliquando per intervalla lancinans certum in oſſe quodam locum occupet & infeſtet, ſine tumore ullo & cum leviſſimâ in cute caloris & coloris mutatione, quod mali genus, ſi contra emollientia, anodyna, paregorica & reſolventia remedia pervicax ſit, haud inanis conjecturæ locus futurus eſt pendere vel à carie latente in oſſe partis dolentis, vel ab exoſtoſi cum carie in internâ oſſis ejuſdem facie, quæ ad medullam ſpectat, vel quod omnium peſſimum eſt, ab abſceſſu medullaris ſubſtantiæ.

VI. Dolor oſteocopus oſſi inſidens cariem oſſis aut medullæ abſceſſum indicat

Itaque ſi conjectura in dies urgentior fiat, ſi nulla ſuppetat alia ſalutis ratio, durus & crudelis medendi modus ſupereſt, ſed unicus, nempe cutem loco dolenti ſuperextenſam in crucem incidere, anguloſa ejus labra circùm reſecare, perioſtium deradere, demùm os nudatum terebrâ perforare ad meditullium uſque. Si nihil inde profluat præter paucas ſanguinis ſtillas, res ulteriùs urgenda non eſt, niſi certiora latentis cariei aut abſceſsûs indicia oſtendantur. Sin verò purulenta aut ſanioſa materia inde profundatur, os novis foraminibus tum infrà, tum ſuprà pertundendum eſt, ut attenuetur, ac interjectæ intercapedines ſcalpro cum malleo plumbeo ita exſculpendæ ſunt, ut via libera fiat tum effluxuro puri, tum immittendis medicamentis. Reliqua omnia curanda ſunt juxtà methodum ſuprà propoſitam *Cap. præcedente*, §. 10. donec medullari ſubſtantiâ ſuppuratâ & deterſâ, & carioſi oſſis facie *exfoliatâ* omnia ad cicatricem pro votis properent.

Quibus ſolâ operatione mederi licet,

Cæterùm, ut liberè dicam, cùm Medici naturam & cauſam morbi, qui in oſſe medio latet, tardè conjiciant; cùm tardiùs audeant ex conjecturâ gravem & moleſtam ac periculi plenam operationem decernere; demùm cùm ægrotantes Medicis monentibus & inſtantibus auſcultent tardiſſimè, plerumque antè conclamatum eſt, quàm operatio inſtituatur, ex quo efficitur ut vix unquam de illâ benè ſperare liceat.

§. VII. CARCINOMATA.

VII. Carcinomata à causâ venereâ.

VII. Compertum eſt carcinomata, quæ à causâ venereâ vel maximè ortum habent, hydrargyroſeos uſu ferinam naturam ſemper non deponere, nec in mitiora ulcera aut apoſtemata perpetuò commutari. Compertum pariter ganglia, tubercula, gummata, imò excreſcentias quaſcunque skirrhodes, & exoſtoſes fornicatas, quæ cellulis cartilagineam carnem continent, ſi hydrargyroſi ſuperſint, in cancros non raro degenerare abuſu attenuantium & reſolventium acriorum, quæ fortiùs atterant ſine reſolutione, vel ad ſummum cum reſolutione imperfectâ. Quâ verò ratione aut quibus de cauſis hæc ita eveniant, non juvat hîc inquirere, cùm de hoc argumento abundè diſputatum ſit *Lib. III. Cap.* 5. §. 3.

Remedia, quæ carcinomatis iſtiuſmodi poſſunt adhiberi.

In utroque caſu præſens carcinoma, ſive inveteratum, ſive recens ſit, manifeſtum eſt tum ex naturâ & indole tumoris ſuperſtitis, qui durus, renitens, skirrhodes eſt; tum ex morſu doloris atrocis, perpetui, per intervalla lancinantis, quo tota tumoris moles intimè percellitur & fodicatur: Nam quoties ea duo concurrunt, certum eſt verum adeſſe carcinoma, malum ſcilicet difficile, morâ citò ingraveſcens, contra quod celeri & efficaci medicinâ opus ſit.

Itaque 1°. Præmiſſis univerſalibus & præparatoriis remediis, quæ dyſcraſiam ſanguinis emendent, tumor carcinomatodes, ſi protuberet ſupra cutem quâcum tenui vel lato pediculo adhæreſcat, novaculâ vel ſcalpello reſecandus eſt, & ſi quid cancroſi aut ſkirrhodis in baſi ſubſit, ſummis forficibus exſcindendum vel cathæreticis abſumendum: Tandem reſolutis cruſtis à vivo, plaga ſi mollis ſit, ſi carne firmâ & granosâ oppleatur, ad cicatricem deducenda eſt ut artis Chirurgicæ ratio poſtulat, eaque methodo de quâ jam ſæpè.

2°. Quòd ſi carcinomatodes tumor partibus circumjectis ſepultus ſit, ita tamen ut nec in vaſis majoribus aut nervis, nec in oſſe aut cartilagine ullâ ſit adnatus, ſed ab iiſdem ſejunctus ac liberè mobilis, cautionibus iiſdem parique celeritate extirpandus eſt; nempe hinc & inde lunatâ plagâ altè circumcidendus, deinde ſiniſtrâ arreptus ſuſpenſuſque à vicinis ſubjectiſque partibus ſcalpello vel forfice exſcindendus, & ut ita dicam, enucleandus: Demùm vulnus, quod ſupereſt, primùm linamento ſicco, alterâ verò vel tertiâ die digeſtivo ſimplici, ac deinceps balſamo Arcæi ex arte curandum eſt.

3°. Si exoſtoſis celluloſa in carcinoma ipſa quoque degener fiat, diſſectâ in crucem cute ſuperjectâ, reſciſſis labris anguloſis, deraſoque perioſtio, exoſtoſis vel tenui ſerrâ ſubſecanda, vel ſcalpro cum malleo plumbeo partitis ictibus minutè concidenda ad oſſis reliqui libellam; poſteà baſeos exfoliatio vel tincturâ myrrhæ & aloës, vel pulvere euphorbii, vel ſolutione Mercurii in aquâ ſtygiâ, vel tandem cauterio actuali, ſi efficaciore remedio opus fuerit, procuranda eſt, ac denique delapsâ oſſis exfoliati lamellâ, & ſuccreſcente ab oſſis vivi facie carne granosâ & firmâ, cicatrix inducenda eſt ex artis legibus, de quibus ſuprà nec ſemel.

4°. Quòd ſi cancroſi tumoris ſitus vel connexio, aut deploratus ægro-

tantis ſtatus difficilem & periculoſæ plenam aleæ operationem diſſuadeant, tanquam non inutilem modò, ſed & noxiam, palliativis medicinis tunc inſiſtendum erit, quæ morbum leniant quem curare non licet. De illis abundè dictum eſt ſuprà *Lib. III. cap.* 5. §. 3. *artic.* 2. ideoque ne videatur actum agi, inde velim ut repetantur. Cæterùm potiſſima præſentiſſimi levaminis ſpes in opiaticis ſita eſt, qualia ſunt decoctum unius aut alterius capitis papaveris albi; ſyrupus diacodii vel ſyrupus de karabe ad ℥ ß. laudanum ad gr. j. pilulæ de cynogloſſo ad gr. vj. tinctura anodyna ad gutt. xx. vel xxiv. quorum ſingulorum doſis per gradus paulatim augenda eſt, prout morbus ingraveſcit, vel remediorum virtus hebetatur aſſuetudine.

§. VIII. ULCUS UTERI.

VIII. Ulcus uteri malum eſt in mulieribus quæ lue venereâ laboraverunt haud infrequens: Et profectò quidem debet uteri cavitas præ cæteris totius corporis partibus & graviùs & frequentiùs affici, cùm ſemini corrupto, quod à viro infecto inter concumbendum emittitur, & primùm & potiſſimùm pateat. VIII. Ulcera uteri genere multa ſunt.

Ulcus uteri venereum inducitur causâ geminâ, nempe 1°. Latente eroſione, quam interna uteri facies contrahit ab admiſſo viri ſemine, à menſtruis extillantibus, ab humore limphatico-lacteo, quo madet &c. ſi venereo contagio contaminentur; hæc ulceris ſpecies initio vix dignoſcibilis eſt, ac principio quidem pus paucum & æquivocum ſuggerit, ſed tacitis progreſſibus paulatim tandem invaleſcit. 2°. Suppuratione, quam ganglion, gummatum, tuberculum, nodus, atheroma, ſteatoma, meliceris &c. in ipsâ uteri ſubſtantiâ genita vel juxtà adnata concipiunt, unde ruptâ in uterum vomicâ ſive abſceſſu pus derepente & ubertim exundat è muliebribus.

Prius ulceris uterini genus poſt hydragyroſim legitimè adminiſtratam non advenit de novo, vel ſi adveniat forſan, ſaltem non à causâ venereâ, quandoquidem humores, qui in uterum affluunt, nullo peccant ampliùs contagio; ſed ſi fortè præextiterit, ſæpiſſimè eludit vim Mercurii, nempe quòd vitium hujuſcemodi altis defixum radicibus pervicax eſſe ſoleat, præſertim in utero muliebri, qui totius corporis ſentina eſt. Poſterius verò ulceris genus poteſt poſt adhibitam hydrargyroſim ſine novâ ſeminii venerei acceſſione accidere, videlicet ſi ganglia, tubercula, gummata &c. quibus reſolvendis Mercurii efficacia impar fuerit, in abſceſſum veniant vel ſpontè, vel præpoſtero reſolventium uſu.

Porrò ulcus uteri ab utrâlibet causâ pendeat, in duo genera perinde ſubdividendum eſt, alterum *ſimplex* in quo uterus & ipſæ ulceris oræ nativam mollitiem tuentur, nullo vel levi dolore tentantur, & pus album læve, ſpiſſum profundunt: Alterum *cancroſum*, in quo è contrario ulceris confinia, imò & ipſius uteri pars ſkirrhodea ſunt, crebrâ & atroci lancinatione fodicantur, ac demum pus emittunt paucum, ichoroſum, ſanioſum, ſeroſum. Prius ulceris genus rarò, poſterius verò numquam ſanari experientiâ compertum eſt.

At nihilominus tamen, cùm natura morbi, qui in occulto eſt, perfectè Quamvis

sint plerumque insana bilia, tentanda tamen remediorum alea.

non liqueat; cùm etiamsi liqueret, liceat numquam ægrotantem quasi deploratam sine auxiliis ullis deserere, tentanda est remediorum alea, quæ si non sanationem, at certè lenimen allatura sunt.

Idcircò 1°. Adhibeantur quæcumque valent sanguinis dyscrasiam salsam & muriaticam edulcare, atque adeo vitium limphæ, quæ ad ulceratam partem confluit, emendare: Ut 1°. Ptisana ex radicibus althææ, consolidæ majoris, bistortæ &c. confecta & superaffuso plumbo liquefacto alterata. 2°. Juscula cum pullo gallinaceo, cancris fluviatilibus, foliisque agrimoniæ, pimpinellæ, scolopendrii, cichorii silvestris, fumariæ, nasturtii &c. 3°. Aquæ minerales acidulæ, ut *les eaux de Forges, de Pougues, de Spa*, vel Saponaceæ, ut *les eaux de Plombieres*. 4°. Balnea aut semicupia & insessus in aquâ fluviatili tepidâ. 5°. Serum lactis chalybeatum infusis fumariæ foliis alteratum; lac asininum aut caprillum semel vel bis inde die, vel quod præstabilius est, modò ventriculus lactis patiens sit, lac vaccinum pro omni alimento. 6°. Denique si sanguis spissior sit, bocheta leviora ex decoctis radicibus Chinæ & Sarsæ-parillæ, quorum tres haustus in die exhibeantur.

2°. Instituantur identidem blandæ purgationes cum cassiæ aut mannæ ℥ j. aut ℥ ij. in cyatho ptisanæ vel seri lactis, ad eum finem ut primarum viarum cacochylia, & biliosa sanguinis amurca everrantur. Mittatur pariter sanguis identidem è brachiorum alterutro ad ℥ viij. vel x. ut fracto momento sanguinis, qui in uterum ruit, locus phlogosi vel numquam vel rariùs præbeatur.

3°. Dum catamenia actu fluunt, si nondùm morbo intercepta sint, alvus quotidie enematis subducatur, ex jusculo pingui, vel ex infuso semine lini, vel etiam ex levi decocto foliorum matricariæ & artemisiæ, & florum chamæmeli, si qui affuerint motus hysterici, addito oleo amygdalarum dulcium: Imò verò ptisanæ quotidianæ tunc incoquatur caput unum aut alterum papaveris albi, ut eo pacto menstruorum eruptio sine phlogosi & erethismo perficiatur.

4°. Per intervallum, quod à menstruatione vacuum erit, injiciantur in uterum ope metrenchytes decocta pro naturâ aut gradu morbi varia; nimirùm 1°. Malactica & paregorica, si dolor & calor urgeant, ut emulsiones seminum frigidorum leviter coctæ, serum lactis caprilli cum infuso croco orientali, decocta foliorum plantaginis, summitatum malvæ, radicis althææ, nymphææ, capitum papaveris albi &c. 2°. Detergentia, si ulcus mundari possit sine periculo, ut decocta hordei integri, lentium, fabarum non excorticatarum, furfuris macri, foliorum agrimoniæ, absintii, caprifolii, marrubii; radicum aristolochiæ, ireos florentinæ, zedoariæ &c. quibus addi poterit aqua vulneraria, imò collyrium Lanfranci aut unguentum Ægyptiacum, si ulcus sit valdè sordidum. 3°. Demùm exsiccantia & epulotica, si ulcus detersum & mundificatum cicatrici non repugnet, ut decocta radicum consolidæ majoris, bistortæ, foliorum plantaginis, caudæ equinæ, bursæ pastoris, saniculæ, pilosellæ, millefolii; rosarum rubrarum &c. addendo cuilibet injectioni drachmam ß. unguenti pompholygos vel de cerussâ, aut quod cæteris præstat terebinthinæ Venetæ vel balsami Copaivani ovi vitello soluti scrupulum j.

5°. Quòd si ulcus cancrosum esse videatur, de quo ex dolore lancinante conjectura fiet, infundantur in uterum succi depurati plantaginis, portulacæ, sempervivi, foliorum vel baccarum maturarum solani; cancrorum fluviatilium &c. in mortario plumbeo cum pistillo pariter plumbeo subacti & attriti donec nigrescant, addendo injectioni cuilibet, si ita è re esse videatur, syrupi diacodii ℥ ij. aut olei ex vitellis ovorum, aut mucilaginis seminum psyllii vel lini ℥ ß. aut plumbi usti sæpiùs loti, tuthiæ præparatæ, cerussæ, sacchari Saturnini, aut camphoræ ℈ j.

6°. Interim nec omitti debent interna remedia, quæ adversùs internas suppurationes valent, inter quæ potissimùm laudantur balsamica, ut terebinthina lota cum saccharo rosaceo ad ʒ ß. balsamum de Copaii vel Canadense ad ℈ ß. pilulæ de Bdellio ad ℈ j. quæ pluries repeti possunt cum regimine. Imò putaverim tutò etiam usurpari posse tum opiatam, tum aquam, quibus Zacutus Lusitanus testatur *Observat.* 87. *&* 88. *Lib.* 2. desperata uteri ulcera à se perfectè sanata fuisse, & quarum usum à Lazaro Riverio laudari novimus, *Praxeos Medicæ Lib.* 15. *cap.* 8. *De Ulcere uteri.* Sed nolim tamen dissimulavisse, ne quis imprudens ejusdem testimonio nimiùm confidat, Zacutum illum Aretalogum mihi videri maximum.

7°. Si ulcus in vaginâ, seu ut olim loqui amabant, in collo uteri sedem habeat, præter injectiones modò propositas, quæ tamen magno usui semper futuræ sunt, poterunt ulceri, cùm inaccessum non sit, unguenta balsamaque varia apponi, nempe primùm digestiva, deinde balsama detergentia, ut balsamum Arcæi, ac demùm varia epulotica, eâdem planè methodo ac cæteris ulceribus omnibus quæ possunt oculis usurpari.

8°. Miseris ægrotantibus, si noctes ducant irrequietas & insomnes, si dolore torqueantur atroci, si cætera remedia irrita fuerint, narcotica exhibenda sunt, de quibus suprà, *paragrapho* 7. *n°*. 4. quæ si non medelam, at saltem certissimum lenimen præbitura sunt, donec ægræ dolore, febre, tabe confectæ miserrimam & calamitosam vitam cum meliore tandem commutent.

§. IX. PARALYSIS.

IX. Vidimus suprà *Cap.* 3. §. 9. *n°*. 8. Paralysim veneream geminâ causâ induci, 1°. Obstructione nervorum ab hærente limphâ, cui devehendæ inserviunt, & quæ spiritus animales constituit: 2°. Compressione, quam nervi patiuntur à nodis, gangliis, tuberculis &c. in ipsis genitis vel juxtà adnatis.

IX. Paralysis rarò curationem admittit, sed idoneis tamen remediis impugnanda est.

Si paralysis venerea solito contumacior hydrargyroseos vim eluserit, vix ostenditur spes ulla fore ut causæ, quibus fovetur, quæ jam usu Mercurii discuti non potuerunt, discutiantur unquàm ab aliis remediis, quorum efficacitas inferior est. Attamen minimè committam ut quemquam ab eorum remediorum usu dehorter, quæ ad paralysim solvendam valere creduntur, & quæ si non profutura sint, at certè nocere non possunt, qualia sunt

1°. Decocta vel bocheta diaphoretica ex lignis Guaiaci & Sassafras, radicibusque Sarsæ-parillæ & Chinæ parata cum antimonio crudo, quorum exhibendorum ratio jam sæpiùs exposita est.

2°. Juſcula ex decoctis in diploo viperis vel colubris cum gallo veteri additiſque foliis naſturtii, fumariæ &c. & raſurâ cornu cervi, quæ per dies viginti poſſunt uſurpari cum regimine.

3°. Balnea, embroches, ſtillicidia aquarum thermalium, ſive quæ muriaticæ ſunt, ut *les eaux de Bourbon, de Balaruc* &c. ſive quæ ſulfureæ, ut *les eaux de Bourbonne, Bareges, Aix-la-Chapelle* &c.

4°. Ammochoſia, inſeſſus in vinaceis fermentatione calentibus, aut ſi ſuppetat in fæce tepente olivarum prelo ſuppoſitarum, unde tum calore, tum partium tenuitate ſolent obices, qui nervis partibuſve impacti ſpirituum influxui officiunt, ſatis feliciter plerumque reſolvi.

5°. Demùm illitus varii & multiplices cum axungiâ anſeris, ſerpentis, taxi, vulpis; humanâ adipe; oleo vulpino, lumbricorum, rutaceo, chamæmelino, laurino, lateritio ſive philoſophorum, balſamo Guidonis, cæteriſque id genus, quæ uſu receptiſſima ſunt.

§. X. TREMOR ARTUUM.

X. Tremor artuum à causâ venereâ.

X. Geminum tremorem artuum agnovimus ſuprà *Cap.* 3. §. 9. *n°.* 9. Alterum, in quo pars tremori obnoxia debilis eſt: Alterum, in quo robore ſuo pollet. Utrumque hydrargyroſi ſupereſſe haud rarum eſt, ſed rarum eſt ullum remediis unquàm perfectè ſanari.

Prior quidem, cùm naturâ & causâ ad paralyſim proximè accedat, à quâ ſolo gradu differt, & quâcum & dùm invadit, & dùm deſinit, plerumque conjungi ſolet, iiſdem remediis impugnandus eſt, quibus ipſam paralyſim impugnari modò diximus.

Quâ ratione curandus ſit.

De poſteriore verò, qui tum à vehementiore arteriarum pulſatione, tum ab immodicâ fibrillarum nervearum diſtenſione dependet, magis ambigitur. Sanè ſi audiatur Practicorum turba, nefas eſſe crederetur adversùs hanc tremoris ſpeciem alia uſurpare remedia præter volatilia, ſpirituoſa, aromatica &c. quorum numeroſæ formulæ nullibi non proſtant. Sed cùm hæc nervorum tonum & erethiſmum, arteriarumque pulſum magnoperè intendant, conſequens eſt noxam inde illatum iri, nedum levamen ullum, de quo ipſa quoque experientia nobiſcum apertè conſentit.

Quocirca ſatius eſt methodo planè contrariâ ea adhibere medicamina, quæ nervos arteriaſque relaxent & emolliant, ac circulatorium ſanguinis motum promoveant diluendo & attenuando, atque adeo æquabiliorem efficiant & faciliorem, nempe juſcula diluentia, balnea in aquâ tepidâ, ſerum lactis chalybeatum, aquas minerales acidulas, cæteraque iſtiuſmodi, quæ cum blandioribus aperientibus & incidentibus ex Marte, Mercurio, Antimonio præparatis maritanda ſunt. Sic enim unâ eâdemque operâ utrique morbi cauſæ ſimul occurritur, atque eâ therapeiâ morbus, ſi non evincatur, quod ſperare vix licet, at ſaltem frangetur & imminuetur, ut mihi non ſemel feliciter experiri contigit.

§. XI. ALOPECIA.

XI. Alo-

XI. Alopecia, ſi capillitium ſolum infeſtet, leve malum eſt, ex quo percrebuit

percrebuit usus comæ adscititiæ, vulgò *Perruque*, quâ calvities abscondi- tur: At si barbam, supercilia, maximè verò cilia adoriatur, non turpis modò & odiosa est, sed etiam probro verti solet.

pecia & ejus causæ.

Statuimus suprà *Cap.* 3. §. 2. *n*°. 4. alopeciam triplici causâ induci, nempe 1°. Si tenues fibrillæ, quibus capilli & pili constant, præcidantur in mediis glandulis sive capitulis, illæsis tamen primis radiculis. 2°. Si primæ illæ radiculæ, unde pili & capilli pullulant, erosione extirpentur. 3°. Si glandulæ seu capitula, in quibus radicantur capilli & pili ab ulceribus cutem depascentibus pessundentur. Harumce causarum secunda & tertia irremediabiles sunt, siquidem partes organicas semel destructas remediis restitui inauditum est, ideoque prima sola est cui medicinam facere liceat.

Præcipuum omnium quæ noverim hujus alopeciæ remedium est, si prima renascentium pilorum aut capillorum lanugo identidem rasitetur; ut enim sylva cædua opacior fit, cùm sæpiùs cæditur, sic capillitium & barbam densiora fieri necesse est, si sæpè tondeantur, quoniam scilicet limpha nutritia, dum in ipsis capillorum pilorumve radiculis tota coercetur frequenti rasione, capillos detonsos & idcirco breviores magis nutrit, capillosque plurimos, qui lanuginosi sunt & vix conspicui, quia nutrimento defraudantur, explicat, & eo pacto unâ eâdemque operâ capillos tum crassiores tum densiores efficit.

Quo modo possit capillorum renascentium regerminatio promoveri.

Possunt tamen, si ita lubeat, omnia remediorum genera usurpari, quæ vulgò creduntur ad pilorum capillorumve regenerationem facere; ut quorum usus, si sine emolumento sit, at certissimè sine damno futurus est; cujusmodi sunt 1°. Decocta foliorum marrubii, abrotani, verbenæ, centaurei, capillorum veneris, lupinorum, fabarum &c. quibus pars fovetur.

2°. Lixivia è cineribus testarum nucum juglandium, vel nucleorum amygdalarum amararum, echini terrestris aut marini, apum, muris domestici &c. quibus pars glabra abluitur.

3°. Linimenta cum pinguedine ursi, cuniculi, talpæ, cervi &c. vel oleo laurino, juniperino &c. quibus pars illinitur.

§. XII. DEPRESSIO NASI.

XII. Tandem usu venit aliquando, ut malum ægrotantium incuriâ, aut imprudentiâ medentium altiùs sese insinuans organicas partes non paucas corrumpat & pessundet irreparabili labe: Sic modò spongiosis narium ossibus carie exesis corruit tota nasi concameratio, & deprimitur acrorinium; modò dentes cariosi alveolis excidunt; modò uvula sive columella ulcerata suppuratione absumitur; modò ossa palatina, quæ columellæ apposita sunt, in mali consortium veniunt & dilabuntur carie; modò tandem ossea palati fornix carie ad nares usque perforatur &c.

XII. Depressio nasi, casus dentium, columellæ amissio, jactura ossium palatinorum.

1°. Si narium concameratio conciderit ossium carie, quantumcumque offensionis inde accedat in deformitate faciei, forti animo ferendum est infortunium, cui mederi jam ampliùs non licet. Cavendum solummodò ne quid ulceris in occulto lateat, ideòque narium interiora identidem eluenda sunt aquâ thermali quâvis, ut Balerucanâ, Baregiensi, Borboniensi &c. quæ spiritu per nares in os adducenda, aut ex ore per nares foras

educenda est. Quòd si aquarum istiusmodi thermalium copia non suppetat, poterit substitui decoctum hordei, foliorum veronicæ, agrimoniæ, aut radicum Aristolochiæ, cum guttis aliquot aquæ vulnerariæ, quæ ex plantis vulnerariis cum vino albo infusis distillatur; aut etiam si morbi natura ita poscat, tincturæ myrrhæ vel aloës.

2°. Ad dentes firmandos, si in alveolis malè hæreant, ea valent remedia, quæ gingivarum putredini medentur, & quæ suprà *Cap.* 6. §. 1. & 5. & *Cap.* 10. §. 11. ad scorbutum proposita sunt. Præ cæteris autem probo opiatam quandam, cujus formula *Capite sequente* proponetur. Hac enim sæpiùs expertus sum gingivas putrescentes efficacissimè detergi, mundari, consanescere, ita ut nativo tono redditæ dentes labantes stabiliant. Verùm si dentes jam sede moti sint, id unum reliquum est, ut detersis priùs & sanatis gingivis, in deciduorum locum adulterini ex arte restituantur, non ex ebore, quod nimis citò flavescit, sed ex dentibus Hippopotami, qui candorem tuentur diutiùs.

3°. Columellæ, quæ ulcere eroditur, iisdem remediis medendum est, quibus cæteris oris ulceribus, quâ de re vide præter alia loca, *Caput* 8. §. 3. *artic.* 1. Neque verò si columella erosione jam absumpta fuerit, de amissione magnoperè laborandum est, modò semel cohibitum sit ulcus ne serpat ulteriùs, siquidem experientiâ compertum est nec deglutitionem nec loquelam inde offendi.

4°. Cùm ossa palatina pessum abiere, aut alterutrum ossium maxillarium in mediâ palati fornice ad nares usque perforatur, non satis est serpenti cariei occurrisse idoneis remediis, at verò simul etiam oportet mederi vitio vocis, quæ tunc raucè, inconditè, ex naso ideò sonat, quòd emissus spiritus in patentia narium penetralia absorbeatur; quocirca necesse est partis defectum prosthesi reparare. Solenne fuit olim in hunc finem obturando foramini tenuem & cameratam lamellam, auream vel argenteam apponere, & ope spongiolæ mollioris dorso alligatæ, quæ in apertum foramen intrudebatur, admotam detinere, quâ de re consule Ambrosium Paræum, *Lib.* 33. *cap.* 4. & Guillelmum Fabricium Hildanum, *Cent.* 2. *Observat.* 22. Verùm cùm spongia illa muco corrupta fœtorem brevi contrahat maximum, jam pridem placuit aptare laminæ elaterem parvum argenteum, qui foramini insertus sibique permissus lamellam suspendat, ut videre est apud Cornelium Solingen, *Operation. Chirurgicar. Lib.* 1. *cap.* 43. & Joannem Muys, *Praxeos Chirurgic. rational. Decad.* 7. *Observat.* 10.

CAPUT XII.

Appendix de rarioribus aliquot remediis, quæ ad morbos venereos præclarè faciunt, vel creduntur facere.

HIc plura quidem refero quàm approbo; quocirca velim ut de singulorum utilitate feratur judicium non ex vanis Aretalogorum pollicitationibus, sed ex notâ rei veritate, vel, si ea fortè in ambiguo fue-

rit, ex doctrinâ in hoc Opere traditâ; nullumque ex proponendis remediis in usum medicum à quoquam vocetur meâ saltem fide & auctoritate, nisi quod ipse disertis verbis dixerim proficuum vel saltem tutum esse: Siquidem arcanorum inventoribus, fautoribus, diribitoribus minimè credendum, quorum plerosque palam est inexperientiam & imperitiam summam summâ cumulare vaniloquentiâ, quosque putidissimorum mendaciorum nullatenus pudet, dummodò remediis suis plerumque nullius pretii & valoris, non rarò noxiis & veneno quasi delibutis, semper temerè & imperitè adhibitis auram captent popularem, (*a*) *Famamque verbosis strophis* conentur *acquirere*; uno verbo dummodò malis artibus quid lucelli corradant, cui unicè inhiant Αἰσχροκερδεῖς, ac quam (*b*) *rectè non possunt*, sibi *quocumque modo rem faciant*.

(*a*) Phædr. *Lib.* 1. *Fab.* 14.

(*b*) Horat. 1. *Epistol. Libr.* 1.

I.

Panacea (*c*) de la Vigne *Medici Regii Parisiensis, seu potiùs Mercurius præcipitatus ruber Solaris & Lunaris.*

(*c*) Pharmacopœa Medico-Chimica Friderici Hoffmanni *Lib.* 3. *cap.* 15. §. 22.

Rec. & in amalgama coge ☉ & ☽ *ana* ℥ j. ß. ☿rii vivi ℥ iij. idque indurescat in massam albam. Simul ac conteritur, ut ne granula duriuscula maneant, (hæc enim adhærent postea vitro & non excuti nec in pulverem converti possunt) statim apparebit materia humidior, & exprimetur per linteum Mercurii currentis bona pars. Post probè conteratur amalgama, ut subigantur granula omnia, fietque materia subfusca & nigricans. Si sic relinquetur statim recandescet & obdurescet, ex triturâ verò semper madorem & nigrorem contrahit. Affundatur rursus Mercurius expressus & protinus à materiâ combibetur. Additur autem semper aliquid novi Mercurii, ita ut cùm initio dupla Mercurii pro simplâ seu unicâ portione massæ Solaris & Lunaris sit, postremò cùm sæpe conteritur & exprimitur Mercurius, decem partes Mercurii ad unam partem massæ veniant. «

Hæc omnia infunde phialæ, digerantur igne lampadis continuo, & per quinque vel sex hebdomadas Arbor Hermetica inde gignetur (tribus chopinis Parisiensibus olei per mensem facilè ignis alitur, ut ellychnium unum concinnatum ex quatuor filis continuò ardeat) leviter modò claudatur phiala chartâ, arctiùs ut claudatur non opus est, quia Mercurius non ultra quàm ad medietatem ascendit, indeque decidit per blandas quasi sublimationes, idque circiter decies fit. Ad finem fit pulvis ruber ad omnis generis morbos vel desperatissimos creberrimâ experientiâ probatus. «

Tota operatio novem mensium spatio absolvitur adhibito continuo lampadis igne. Dosis gran. j. vel ij. usque ad v. vel ℈ ß. in vehiculo appropriato. Usu illius panaceæ N. de la Vigne in morbis desperatissimis quasi miracula præstitit. *Hactenus Hoffmannus* «

Peccat ea Mercurii præparatio deleteriâ acrimoniâ, sicut & cæteræ ejusdem generis, ideoque stomachum graviter subvertit cum syncope, & aliquando cum erosionis periculo. Quocirca Medici sibi caveant velim, ne illâ temerè utantur, vel si uti visum sit, exhibeant nunquam nisi ro-

bustis ægrotantibus, quibus latera firma sint, qui tolerando acriori medicamini pares esse videantur, & quibus non liceat lubeatve tutiora sed tardiora remedia experiri.

II.

Præcipitatus solaris (*a*) Gervasii Ucay *Doct. Medici Tolosani.*

(*a*) Traité de la maladie Vénérienne, 3. *édition, pag.* 90.

℞. *Auri purificati* part. j.
Mercurii è cinnabari redivivi part. iij.

Fiat *amalgama*, quod in mortario luto diligenter obducto exponatur tres menses igni lampadis, primùm quidem levi, mox per gradus intendendo, donec amalgama colorem pulveris obscurè rubri adipiscatur.

(*b*) Ubi *suprà.*

Ea Mercurii præparatio miris effertur laudibus ab Auctore (*b*) laudato, quasi omnium præstantissima. Attamen cùm drasticè purget ἄνω καὶ κάτω, & deleteriæ acrimoniæ expers non sit, nemini auctor esse velim, ut id præparati genus facilè adhibeat, cùm tot alia suppetant mitiora medicamina, quæ periculo vacant. Si cui tamen secùs facere visum fuerit, poterit præparatio illa exhiberi à gran. iij. ad xij. ad quam tamen dosim numquam ascendendum, nisi in robustissimis; & permisceri cum pilulis polychrestis aut catholicis, quibus præcipitati vis inferiora versùs ducatur.

III.

Æthiopes Minerales varii.

Mercurius cum pinguibus ac resinosis quibuscumque corporibus tritus convertitur seu ut vulgò loqui amant, extinguitur in nigros aut fuscos pulveres, quibus habitâ tum coloris tum originis ratione nomen *Æthiopum Mineralium* inditum fuit.

Ut varium est ac multiplex materierum genus, quæ cum Mercurio tritu conjungi possunt, sic varia quoque ac multiplex Æthiopum species.

I. Si Mercurius cum balsamo Peruviano sicco aut cum balsamo Copaivano vel Canadensi extinguatur, *Æthiops anti-phthisicus*;

II. Si cum gummate Guaiacino, *Æthiops anti-rheumaticus* sive *anti-scorbuticus*;

III. Si cum mannâ calabrinâ aut cum resinâ jalappii, *Æthiops purgans*;

IV. Si cum gummate juniperino, vel cum sale ammoniaco, *Æthiops diureticus*;

V. Demùm si cum oculis vel pulvere cancrorum fluviatilium, aut testis ostreorum, *Æthiops alkalisatus* vel *absorbens* appellatur.

Possunt Æthiopes illi varii variè exhiberi debitâ congruâque dosi, prout diversis satisfaciendum est indicationibus, sed tamen Medicos monitos velim, in præparationibus hujuscemodi Mercurii guttas solo tritu malè coercitas, calore interaneorum facilè denuò coire & reviviscere, atque ab ingressu in chylifera vasa præclusas tùm mole, tùm pondere, cum fæcibus ex toto fermè excludi, unde fit, ut præparata istiusmodi,

quantiscumque celebrentur laudibus, conceptam spem non rarò frustrentur, ac nullam vel minimam efficaciam plerumque præstent.

IV.

Panacea N. . . . de la Brune, *quâ uti solent in regio Veteranorum Infirmorumve Militum Hospitio, vulgò* l'Hôtel Royal des Invalides.

℞. *Mercurii ex cinnabari redivivi* q. v. *ex. grat.* lib. j. superfunde in matratium quo continetur, spiritûs nitri optimi æquale pondus. Digerantur unà balneo arenæ, donec Mercurius dissolutus sit. Fiat tunc balneo eodem sed intensiore evaporatio ad siccitatem usque.

Massa, quæ residua est, misceatur cum vitrioli ad alborem calcinati & salis marini decrepitati *ana* lib. j. Omnia unà conterantur in mortario vitreo cum vitreo pistillo, vel in mortario marmoreo cum pistillo ligneo, ac in matratium indita sublimentur ex arte balneo arenæ.

Crystallina materies, quæ matratii lateribus adhæret sublimata, è diffracto matratio exempta & cautè secreta tum à fæcibus, quæ infrà, tum à volatiliore & farinaceo polline, quod est suprà, denuò ut priùs conteratur cum librâ j. salis marini decrepitati, & vitrioli ad ruborem calcinati librâ semisse, mixtaque materies in alterum matratium indatur igne arenæ iterùm sublimanda.

Tunc fracto rursùs matratio crystallina materies à fæcibus & à polline utrimque secreta conteratur cum librâ unâ salis marini decrepitati, sed sine additione ullius vitrioli, ac deinde fiat ex artis legibus sublimatio tertia, sic deinceps pari methodo quater repetendo, toties addito eodem salis marini decrepitati pondere, donec materies jam septies sublimata sola tandem conteratur & sublimetur sola octavâ vice, sine ullo sale marino.

Sublimatus Mercurius corrosivus, qui eâ ratione confectus fuerit, in partes duas æquales dividatur. Sit *v. g.* pars una dimidia librarum duarum, quæ in pulverem contrita in mortario vitreo cum vitreo pistillo, mixtaque cum librâ unâ reguli antimonialis pariter contriti, distilletur ex retortâ igne reverberii gradatim intendendo, donec prodeat in recipiens aquâ semi-plenum Mercurius ex sublimato redivivus, qui probè eluendus est & exsiccandus.

Parti alteri dimidiæ sublimati corrosivi, quæ seposita superest, & quæ libras duas sive uncias 24. æquat pondere, addantur partes duæ tertiæ Mercurii illius ex sublimato redivivi, nempe unciæ 16. & omnia simul tam accuratè conterantur in mortario vitreo cum vitreo pistillo, ut Mercurii vivi ne mica quidem ulla supersit conspicua.

Inde massa illa, quæ ex Mercurii vivi & sublimati corrosivi connubio coalescit, sublimetur ex arte, sublimataque semel materies à fæcibus & à polline priùs secreta ac in pulverem contrita sublimetur iterùm iterùmque novies repetendo.

Demùm materiei ultimò sublimatæ & tenuissimè contritæ superfundatur ad altitudinem trium digitorum spiritus vini aromaticus, hoc est quocum aromata, ut cinnamomum, macis, caryophylli &c. infusa fuerint, ac procuratâ per dies aliquot digestione balneo arenæ abstrahatur & destille-

tur ex cucurbitâ ſpiritus vini, ac maſſa quæ in fundo cucurbitæ ſiccata ſupereſt & quæ panaceam mercurialem conſtituit, ſervetur in vaſe vitreo diligenter obturato.

Ex illâ panaceâ tenuiſſimè lævigatâ fiunt cum gummi Tragacanthæ in aquâ roſarum ſoluto pilulæ, quarum graviſſimæ grana quatuor pondere non ſuperent. Hujuſce panaceæ doſis eſt à gr. xij. ad xx. vel xxx. quotidie iterando, dum ptyaliſmus cieatur, vel proximè inſtet.

Miris laudibus extollitur id panaceæ genus, quaſi adversùs morbos omnes venereos præſtantiſſimum. At verò vix capio quo nomine præferendum ſit panaceæ vulgari, quæ compendioſiore quidem proceſſu præparatur & minùs operoſo, ſed tamen haud ita diſſimili. Quin potiùs vulgarem illam panaceam iſti anteferendam eſſe cenſerem, ideò quòd blandior ſit, utpotè in quâ conficiendâ unciis ſex ſublimati corroſivi permiſceantur unciæ quatuor cum $\frac{1}{2}$ Mercurii vivi, cùm è contrà in iſtâ præparandâ unciis ſex ſublimati corroſivi addantur tantùm unciæ quatuor Mercurii, unde acida & corroſiva ſublimati ſpicula minùs infringi manifeſtum eſt.

V.

Modus ſaturandi præparatis Mercurialibus ptiſanam ſudorificam, aut aliam cujuſcunque generis.

Licet Mercurius ſublimatus dulcis ſeu Aquila alba, & panacea mercurialis vulgò credantur in aqueis fluidis indiſſolubiles, certâ tamen experientiâ compertum eſt utramque illam Mercurii præparationem iteratâ ebullitione in ptiſanâ ſudorificâ ex decoctis lignis Guaiaci & Saſſafras, radicibuſque Chinæ & Sarſæ-parillæ; vel in aliâ quâvis ſequenti artificio in totum diſſolvi.

℞. *Sublimati dulcis vel panaceæ mercurialis* ʒ j. *v. g.* Lævigetur tenuiſſimè ſupra porphyriten, deinde injiciatur in ollam in quâ bulliant lib. ij. ptiſanæ ſudorificæ, vel alîus cujuſcumque.

Poſtquàm ebullierint per unum horæ quadrantem, olla ab igne removeatur, ut ptiſana tepeſcat, & pars ſublimati dulcis aut panaceæ, quæ ſoluta non eſt, fundum petat. Dein decantatâ ptiſanâ ſublimatus dulcis vel mercurialis panacea, quæ ſuperſunt in fundo, exſiccentur, lævigentur denuò ſupra porphyriten, ac ptiſanæ iterùm ebullienti diſſolvenda committantur, pari methodo deinceps ter quaterve repetendo, donec ne mica quidem præparatorum Mercurialium in fundo ſubſidat.

Poſſunt eâ methodo ptiſanæ quævis, maximè verò hydroticæ, præparatis Mercurialibus ad certum uſque gradum ſaturari, unde facile futurum eſt ut hauſtu ſolo ptiſanæ hujuſcemodi ptyaliſmus facilè moveatur. Sed ea ratio medendi lui venereæ ad legitimum inunctionum mercurialium uſum minimè comparanda eſt, quem conſtat certiorem, efficaciorem, exploratiorem eſſe, ac minoribus ſimul paucioribuſque periculis obnoxium.

VI.

Mercurius violaceus diaphoreticus, sive Flores ammoniaco-mercuriales.

℞. *Æthiopis mineralis per deflagrationem parati.* q. v.

Adde *æquale pondus salis ammoniaci*, & unà in pulverem contere.

Massa in matratium vitreum indatur, cujus duæ partes vacuæ sint. Fiat sublimatio ex arte balneo arenæ.

Pars violacea à fæcibus & à crystallis pellucidioribus quæ superiora occupant, cautè separetur, & servetur in vase vitreo obturato.

Constat illa Mercurii præparatio ex partibus tenuioribus Æthiopis mineralis, quæ unà cum integrantibus nonnullis salis ammoniaci atomis sublimatæ sunt, unde virtus illius antivenerea & diaphoretica.

Efficax est ille Mercurius, quoties virus venereum corrigendum est, liquefacienda limpha spissior, ac diaphoresis promovenda sine ptyalismi periculo. Præscribitur à gr. x. ad gr. xx. in bolis vel pilulis, ut cætera Mercurialia.

VII.

Solutio Mercurii per deliquium, quæ cum ptisanis quibuslibet admisceri potest.

℞. *Sal. ammoniac. q. v.* ex. caus. ℥ ij. Conteratur in tenuissimum pollen in mortario marmoreo cum ligneo pistillo.

Contrito adjice guttatim *Mercurii crudi* ℥ j. tandiù unà simul tere, donec Mercurius extinctus & cum sale ammoniaco intimè subactus in pulverem subfuscum abierit.

Pulvis superimpositus marmori declivi permittatur sensim colliquescere in cellâ vinariâ, subjectoque vase excipiatur liquor in quem convertitur, in cujus fundo conspicuæ sunt nonnullæ Mercurii guttæ in pristinam formam redintegratæ.

Decantato liquore qui supernatat, Mercurius in fundo superstes cum novo sale ammoniaco denuò conteratur, pulvisque inde confectus deliquio denuò exponatur eâdem methodo quâ priùs.

Deinde liquore in quem convertetur iterùm decantato Mercurius, si quis etiam tùm superfuerit, cum sale ammoniaco tertiùm conteratur ac tertiùm exponatur deliquio, eadem toties repetendo, donec tota adhibiti Mercurii uncia in liquorem pellucidum unâ cum adhibito sale ammoniaco abierit.

Potest ea Mercurii solutio ptisanis quibuslibet, *v. g.* ptisanæ sudorificæ affundi dosi idoneâ, atque ore exhiberi sine noxâ, imò plerumque non sine emolumento, haud dispari methodo ac ptisana eadem præparato quovis Mercuriali per ebullitionem saturata, ut suprà dictum est *Articulo V.* At verò pari quoque successu, hoc est numquam satis certo, & ferè numquam satis efficaci, atque adeò qui legitimæ Mercurialium inunctionum administrationi plurimùm concedat.

VIII.

Medicamina anti-chœradica, quibus utebatur non ita pridem Empiricus quidam nomine Rotrou, *& quæ ejusdem nomine etiamnum circumferuntur.*

I.

TINCTURA AURIFICA.

℞. *Nitri fixi* lib. iij. *solvendas in aq. bullientis* lib. iv.
Antimonii optimi & purissimi lib. iij.

Antimonio in pulverem contrito, ac in cucurbitam vitream immisso superaffundatur solutio nitri fixi: Cucurbita occludatur apposito vase vitreo quod occurrat. Digerantur omnia per octiduum balneo arenæ, cujus calor identidem eò usque intendatur, ut materia ebullitioni proxima fiat. Transacto octiduo reclusisque vasis filtretur tinctura chartâ emporeticâ, & servetur ad usum in vase vitreo.

Hæc tinctura, quæ à Rotrou *Aurifica* dicebatur, summè fœtet, convenitque proximè cum decocto illo scoriarum, quæ in conficiendis regulis antimonialibus summa petunt, ex quo paratur affuso aceto *sulfur auratum antimoniale.*

Hujusce tincturæ aurificæ dosis est à gutt. x. ad xxx.

II.

ELIXIRIUM AURIFICUM.

Calci antimonii, quæ in cucurbitâ superest ex præcedente operatione, sed priùs exsiccatæ affundatur spiritus vini rectificatissimus ad supereminentiam quinque vel sex digitorum. Inde apposito ad cucurbitam occursionis vase, fiat circulatio balneo arenæ moderato per mensem unum. Posthinc reclusis vasis decantetur tinctura in vas vitreum probè obturandum.

Affundatur iterùm spiritus vini calci eidem antimonii ad supereminentiam quatuor digitorum, fiatque similis materierum digestio balneo arenæ, donec nova tinctura elicita fuerit, quæ cum priore pari methodo miscenda est.

Hinc distillatione ex cucurbitâ abstrahatur balneo arenæ pars dimidia vel partes duæ spiritûs vini: Quod supererit in fundo cucurbitæ erit *Elixirium aurificum* quod quæritur, minùs fœtens quidem quàm tinctura, at verò minùs quoque efficax. Hujus dosis est à guttis xx. ad LX. in vehiculo appropriato.

Hocce Elixirium mera est tinctura sulfuris aurati antimonii, spiritu vini prolecta.

III.

PULVIS LIQUANS.

℞. *Reguli antimonii optimè præparati & in pulverem triti,*
Ac *Nitri purificati & in pulverem seorsim redacti* ana lib. j ß.

Mixtis ambobus illis pulveribus fiant ex arte projectiones cochleatim in crucibulum

crucibulum igne candens, finitisque projectionibus materia sex horis calcinetur.

Postea educta materies in pulverem redigatur dum calet, & per setaceum trajecta contineatur in vase vitreo probè obturato, ne concepto humore colliquescat.

Libræ cuilibet hujusce pulveris supposito igne tepidè calentis affundantur guttatim aquæ spirituosæ cinnamomi ℥ vj. semper agitando dum aqua affusa penitùs exhalaverit.

Præparatus eâ ratione pulvis ab Antimonio diaphoretico non loto vix differt. Dicebatur à Rotrou *pulvis* suus *liquans*, quocum miscebat ille pulverem putaminum ovorum probè lævigatum, quem *pulverem alkalinum* appellabat.

Puerulis quidem primis diebus exhibebat pulverem liquantem ad grana iij. bis in die, & pulverem putaminum ovi ad gr. ij. Adultis verò priorem pulverem ad gr. vj. alterum ad gr. v. in utrisque dosim successivè deinceps augendo.

IV.

PILULÆ ALEXITERIÆ, SEU POTIUS PURGANTES.

℞. *Nucleorum Indicorum, sive granorum Tilli à putaminibus mundatorum* lib. j ß.

Conterantur in pastam tenuissimam in mortario marmoreo cum ligneo pistillo, ex quâ pastâ denso linteo conclusa oleum quod inest fortiter exprimatur.

Deinde pasta conteratur iterum superaffusis guttis aliquot spiritûs sulfuris per campanam distillati, iterumque ex contritâ exprimatur superstes oleum, sic deinceps repetendo donec oleum omne expressum esse videatur.

Tunc pasta exsiccetur aëre libero, exsiccata in pulverem extenuetur, ac per setaceum trajiciatur.

Trajecti pulveris ℥ vj. adjiciantur radicis Viperinæ seu Contrayervæ virginianæ in pulverem redactæ ℥ iv. Tartari albi in pulverem contriti ℥ j: Omnia probè invicem commista in vase parùm alto sed oris latioris, quod superextensâ tenui telâ obducatur, per unum aut alterum mensem exponantur aëri libero, in loco quò solares radii non attingant, omnia sæpiùs in die succutiendo. Quò diutiùs pulvis ille aëri exponitur, eò mitior fit.

Ex illo pulvere cum affusis guttis aliquot vini Hispanici diluto fiunt pilulæ sive boli exigui granorum ij. vel iij. qui in aëre siccantur & in vase vitreo clauso servantur ad usum.

Vis cathartica granorum Tilli residet potissimùm in oleosâ parte; quamobrem oleo diligenter expresso amurca, quæ superest, multò minùs acris est; cautè tamen velim ut adhibeatur, & in illius remedii usu præ cæteris suprà propositis summa requiritur in Medico prudentia.

Dosis est à gr. ij. ad gr. xvj. cum conservâ quâlibet aut sirupo quovis. Minima illâ dosi, à quâ semper incipiendum est, blandè purgat, & quidem ita blandè, ut remedii efficacia promovenda sit die eadem enemate

purgante, vel die insequente cathartico quodam ore exhibito.

Quâcumque die remedium adhibetur, diæta eadem servanda est, ac si catharticum assumptum fuisset: Scilicet post horam tertiam jusculum leve exsorbendum est, totâque die tepidè & largiter potandum est.

V.

Præcedentium remediorum administratio.

I. Præmittitur præparatio temperamento ægrotantis idonea; nempe sectâ venâ purgatoque corpore iterantur per dies aliquot apozemata temperantia & diluentia cum humectante diætâ.

II. Exhibentur pilulæ purgantes ad gr. j. ij. vel iij. manè jejuno ventriculo, cum solito purgantium regimine, ac si alvum satis copiosè non moveant, enema purgans vesperi injicitur.

III. Exhibitio pilularum iteratur initio quarto vel quinto quoque die; deinde octavo, decimo quinto, imò trigesimo tantùm.

IV. Dosis pilularum quâlibet exhibitione augetur, sed cautè & pro ratione effectûs præcedentis exhibitionis.

V. Si pilulæ alvum satis non subducant, opus erit die sequente potionem purgantem sed blandam propinare.

VI. Diebus ab exhibitione pilularum vacuis adhibebitur pulvis liquans ad grana iij. cum ij. granis putaminum ovorum pulveratorum in infantibus: Ad grana vj. cum granis v. eorumdem putaminum in pueris duodecim annorum, quæ conserva aut syrupo quovis, vel pulpâ pomi cocti excipiuntur & in boli formam componuntur.

VII. Pulvis ille usurpatur bis in die manè jejuno ventriculo, & quartâ horâ post prandium; imò etiam, si morbus urgeat, poterit exhiberi tertiùm tribus horis post cœnam.

VIII. Quoties iterabitur usus pilularum, de quibus suprà, toties dosis pulveris liquantis & pulveris alkalini augenda granis aliquot pro gradu morbi, aut effectu quem jam præstiterint.

IX. Post devoratum pulverem liquantem exsorbendus vice quâlibet haustus ptisanæ, vel levis decocti carnis vitulinæ, vel quod præstat, decocti radicis Chinæ.

X. Diebus iisdem exhibebitur quotidie bis in die, nempe post prandium & post cœnam tinctura aurifica ad gutt. xij. vel xv. aut elixirium aurificum ad gutt. xx. vel xxv. in cochleari vini vel levis decocti radicis Chinæ.

XI. Licet remedia illa quocumque tempore intermittere, si ita è re esse videatur.

XII. Si sit remediorum cessatio, utile est pro notâ ægrotantis temperaturâ vel aquas minerales chalybeatas, ut Forgenses aut Passiacas, vel lac asininum aut caprillum præscribi.

XIII. Quin imò si ita lubeat, poterit usus illorum remediorum cum usu aquarum mineralium aut lactis conjungi, modò eo die, quo pilulæ purgantes exhibentur, remediis aliis interdicatur: Cæteris verò diebus pulvis liquans pomeridianis & vespertinis tantùm horis exhibeatur, maximè si lac usurpetur.

XIV. Quod si qua fuerit luis venereæ suspicio, nihil obstat quominus anti-venerea cum remediis propositis copulentur; nempe aquila alba cum pilulis, & panacea mercurialis cum pulvere liquante, eâ, quâ par erit, dosi.

XV. Pari modo, si opus esse videatur, possunt cum pilulis purgantibus, aut liquante pulvere remedia alia quævis tutò sociari, ut agaricum trochiscatum, trochisci alahandal, scammonium, jalappium, rhabarbarum, hipecacuanha &c. eâ dosi, quæ ægrotantis ætati & viribus, morbique naturæ & intensioni idonea sit.

XVI. Tandem in glandulas strumosas si quæ sint ulceratæ vel fistulosæ, debet tinctura aurifica vel elixirium aurificum siphone injici aut linamento apponi, ut calli resolvantur, fungosæ carnes colliquescant, renovataque ulceris facies ad cicatricem deducatur.

IX.

Aqua Rabelii, sic ab Empirico quodam dicta, cui Rabel *nomen fuit.*

℞. *Olei vitrioli ritè præparati* p. j.
Spiritûs vini rectificati p. iij.

Oleo vitrioli in matratium infuso superaffunde sensim spiritum vini. Insere recipiens quod occurrat ad circulationem, quæ initio solo calore effervescentis olei vitrioli, deinde lenissimo igne arenæ perficitur. Distilletur tandem materia igne arenæ, & sic prolicietur aqua Rabelii.

Aqua illa conducit ad hæmorrhagias quascumque sistendas, etiam internas, modò ab inflammatione vacent: Utilis est quoque in febribus ardentibus. Instillatur guttatim vehiculo convenienti ad gratam aciditatem.

Admiscetur etiam cum successu ptisanis refrigerantibus, quæ initio gonorrhϾ præscribuntur, maximè si dysuria nimis discruciet.

X.

Tinctura Ambræ grisea cum aquâ Rabelii, seu oleo vitrioli dulcificato.

℞. *Ambræ grisea in pollen redactæ* q. v. *v. g.* ℥ ij.

Immitte in matratium oblongioris colli, superaffunde aquæ Rabelii ad supereminentiam unius digiti. Fiat digestio supra calidos cineres, donec liquor colore saturatus sit.

Tunc decanta, novam affunde aquam Rabelii, affusam digere cum superstite ambrâ, digestamque cum priore misce, ac in vase vitreo obturato ad usum serva.

Illa tinctura in gonorrhω habituali & contumaci ore exhiberi potest bono ac felici exitu ad dosim quatuor, sex, octo decemve guttarum in vehiculo quovis sub formâ haustûs, vel cum pulvere liquiritiæ & conservâ rosarum siccâ sub formâ boli, ut mihi constat auctoritate & exemplo eruditi & cordati Viri.

Possunt arte simili, neque dispari admodùm successu cum aquâ eâdem Rabelii elici tincturæ è myrrhâ, laccâ &c. quæ ad eumdem scopum utiles esse possunt simili methodo.

X I.

Aqua Menthæ (a) Quercetani ad gonorrhœam fœtidam & virulentam, atque etiam inveteratam præstantissima.

(a) Pharmacopæa Dogmaticorum restituta Josephi Quercetani. *Cap. 7. De aquis.*

℞. *Pulveris Menthæ siccæ,*
Dictamni,
Radicis ireos Florentinæ ana ℥ j.
Pulveris seminum Agni casti,
Rutæ,
Lactucæ ana ʒ j.
Terebinthinæ Venetæ ℥ iv.
Vini albi ℥ xx.

Hæc omnia injiciantur in alembicum & per balneum vaporosum distillentur.

De hac aquâ exhibe manè duo cochlearia per aliquot dies præmissâ convenienti seu mercuriali aliquâ purgatione. Hanc centies expertus sum, *inquit Quercetanus*; conducit etiam ad ulcera renum.

X I I.

Lapis medicamentosus, vulgò Crollii *dictus.*

℞. *Aluminis rupei,*
Lithargyrii auri,
Boli armenæ,
Cerussæ ana ℥ j.
Colcotharis vitrioli ʒ iv.

In pulverem contrita bulliant in acet. q. s. ad consistentiam lapidis.

Hujus ʒ ij. liquescant in ℥ viij. decocti radicis althææ, vel infusi seminis lini, unde tepidè f. injectio ad ℥ j. quotidie in urethram vel in vaginam ad reliquias gonorrhϾ habitualis exhauriendas. Cave tamen ne quid virulenti cohibeatur quod tragœdiam renovare possit, quocirca præstat ferè semper à malè tuto remedio abstinere.

Prostant in dispensariis aliæ lapidis illius præparandi formulæ non parùm diversæ, sed quæ ideo videntur rejiciendæ dum lapidis solutio in urethram injicienda est, quòd lapis iis methodis præparatus acrior sit.

X I I I.

Pilulæ de (b) Cretâ Palmarii.

(b) *In Pharmacopæâ Bateanâ.*

℞. *Aloës optimæ* ℥ j.
Cretæ albissimæ,
Succini albi,
Gentianæ,
Myrrhæ,
Radic. Fraxinellæ ana ʒ j.
Mithridatii ℈ iv.

Terebinth. lotæ ℥ ij.

Syrupi de althæâ q. s. ut fiat massa.

« Sunt qui addunt Calomelanos ℥ ß. vel ʒ vj. Dentur ad ℈ ij. vel ʒ j. « horâ somni omni nocte per dies 15. Ad gonorrhœam curandam nihil « æquale. Idem præstant in profluvio albo mulierum ».

XIV.

Pulvis astringens, vulgò de Verny *dictus, ab Empirico quodam nomine* Verny.

℞. *Aluminis rupei*,
Cerussæ,
Terræ sigillatæ Blesensis,
Cretæ Briançonensis,
Vitrioli tùm viridis, tùm cærulei ana partes æquales.

Cochleatim in crucibulum candens projiciantur, calcinentur usque dum ex cæruleo albescant. Massa in pulverem conteratur in mortario vitreo vel marmoreo & in vase vitreo benè obturato servetur ad usum.

Pulvis ille diluitur in vehiculo conveniente, *v. g.* in aquâ stillatitiâ rosarum, plantaginis &c. vel in decocto radicis althææ, nymphææ &c. vel in sero lactis, aut in emulsione coctâ &c. à gr. xv. ad ℈ j. pro unicâ injectione. Sed de illius usu dictum volo, quod modò de usu lapidis medicamentosi.

XV.

Balsamum, quod vulgò Chalybis *dicitur.*

℞. *Aquæ Fortis duplicis*, ℥ iij.

Aciculas ex puro chalybe confectas; quas ex modo quo dissiliunt dignoscere facile est, aliquot injice, donec ebullitio minima fiat.

Adde tunc *olei olivarum optimi* ℥ iij. vel iv. Confundantur omnia donec in unguenti vel balsami speciem coeant. Ubi refrixerint aquâ iteratò elue, ut dulcescant.

Balsamum illud utile est ad carnes fungosas absumendas in cancrosis ulceribus. Potest autem vis illius corrodens infringi si lubuerit, repetitâ pluries ablutione, quâ acida spicula aquæ fortis exterguntur.

XVI.

Unguentum (a) ad Strumas.

℞. *Radicis Bryoniæ benè nutritæ* lib. ß.

Seca in talleolas minutissimas, frige in lib. iij. olei olivarum, si fieri possit, insulsi.

Colatur. add. *Terebinthinæ* lib. ß.
Ceræ ℥ v.

Vase remoto ab igne f. unguentum in panno lineo strumis apponendum bis in die.

(a) Zacutus Lusitanus, *Praxeos Medic. admirand. Lib.* 1. *Observat.* 101.

Laudatur in eumdem finem unguentum Digitalis, cujus præparatio prostat in plerisque dispensariis.

XVII.

Opiata (a) ad dentes firmandos, ac gingivas detergendas.

(a) Daniel Sennertus, *Operum Lib. III. Part. 5. Sect. 2. Cap. 7.*

℞. *Pulveris folior. Aquilegiæ,*
Salviæ crispæ,
Et Menthæ ana ʒ ij.
Nucis moschatæ,
Myrrhæ,
Et aluminis rupei ana ʒ ij ß.
Mellis Narbonensis lib. ß.

Misceantur omnia simul cum melle igne leni calefacto atque unà diu agitentur & subigantur, ut intimè commisceantur.

Hæc opiata super vittam linteam diducta fungosis, ulceratis, putrescentibus gingivis admovenda, & admota per horas aliquot, imò totâ die continenda, donec suppuratæ & detersæ gingivæ consanescant.

DE MORBIS VENEREIS.

LIBER QUINTUS.

Index Chronologicus Auctorum, qui de Lue venereâ ſcripſerunt ab ingreſſu morbi ad exitum uſque ſeculi decimi ſexti, cum brevi plerumque Operum Analyſi & Epicriſi.

SEQUENTEM Indicem Scriptorum, quæ de Morbis venereis in hunc diem edita ſunt, ſeu Chronologicam Bibliothecam Auctorum qui hanc materiam tractavere, utilem fore duxi, ut (*a*) uno quaſi intuitu inſpicere liceat quid de luis illius origine, naturâ, remediis varii variè ſenſerint diverſis temporibus, quid in promovendâ illius curatione à ſingulis præſtitum ſit, uno verbo ex quibus ambagibus, & quorum potiſſimùm operâ hujus therapeia, qualis nunc uſu viget, ad eum perfectionis apicem pervenerit, quo nunc ſtare videtur.

(*a*) Vide *Præfationem.*

Sed hæc omnia Lectorum judicio permitto. Id unum dumtaxat poſtulo petoque, ut concedatur inde conſectaria aliquot eruere, quæ manifeſtâ rerum evidentiâ confirmari credo, & quæ à nemine, ſi ad rem ipſam velit attendere, negari poſſe confido.

I. Luem veneream morbum novum eſſe, qui Europæ primùm incubuerit circa annum 1494. cùm antè de hoc argumento ſcripſerit nemo, ab eo tempore plurimi.

II. Luem veneream in Italiâ primùm (*b*) apparuiſſe, ſaltem palam & apertè, cùm Medicorum omnium primi, qui de lue venereâ ſcripſere, Itali ſint, vel ſaltem in Italiâ arte medicâ inſtituti: quibus verbis deſignari

(*b*) Priùs viſa fuerat in Hiſpaniâ poſt primum Columbi reditum ab Inſulâ Hiſpaniolâ, Sed inter paucos. Vide ſuprà. *Lib. I. Cap.* 10.

volo Germanos aliquot Medicos, quorum extant Opuſcula quædam antiquiſſima de Morbis venereis, ut Joannem Weidmann, Simonem Piſtorem, Martinum Polichium, Joſephum Grundbeckium. Conſtat enim artis medicæ tirocinium ab illis poſitum fuiſſe in Academiis Italiæ, ac præſertim in Patavinâ, unde primam hauſerunt horumce morborum notitiam.

III. Deinde veneream luem in Hiſpanias Galliaſque citiùs prorupiſſe, quàm in ullam cæterarum Europæ regionum, cùm Hiſpani Gallique Medici poſt Italos antiquiſſimi ſint Europæorum, qui de morbis venereis diſſeruerint.

IV. Videri luem eamdem in Angliam, Germaniam, cæteraque Europæ Regna, quæ ad Septemtriones ſita ſunt, ſeriùs irrepſiſſe, cùm ex illis regionibus Scriptores, à quibus hoc argumentum tractatum ſit, tardiùs prodierint.

V. Demùm, qui de Morbis venereis ſpeciales Tractatus ſcripſerint, numero plures eſſe, ſi Peſtem & Febrem peſtilentialem excipias, quàm qui de ullâ aliâ quâvis ægritudine, etiam ab omni ævo cognitâ: Neque mirum videri cùm à primo invaſionis tempore nullus alter morbus extiterit, qui frequentior, gravior difficiliorque fuerit, atque adeò dignior ſtudii Medicorum materies. Epiphanius Ferdinandus jam ætate ſuâ, (*a*) hoc eſt circa annum 1620. octoginta Auctores recenſebat qui de Morbis venereis diſſeruiſſent. Ipſe nunc plures novi quàm centum ſeptuaginta quinque in ſequentibus nominatim enumerandos; neque tamen confido omnium notitiam habuiſſe.

(*a*) In Hiſtoriis Medic. *Hiſtor.* 37.

SECULUM DECIMUM QUINTUM.

VIDENTUR omnia primis luis venereæ temporibus, exeunte ſcilicet ſeculo decimo quinto & ineunte decimo ſexto, novitatem tum morbi, tum methodi morbo medendi palam atteſtari, theoria nempe, quæ dubia erat, incerta, diſcors; therapeia, quæ infida, malè tuta, temeraria; ſumma medentium titubatio, & ægrotantium diffidentia; demùm Agyrtarum & Empiricorum celebritas & arrogantia, ut qui jactatione & favore populari numquam magis valeant, inſolentiùs numquam ſuperbiant, de ſe magnificentiùs numquam ſentiant, quàm ubi doctis, providis, cautis & uſu peritis Medicis aqua hæret maximè.

I. Tunc ſanè ignorabatur morbi natura, quem cenſebant alii novum eſſe & veteribus Medicis incognitum; quem alii contrà contendebant ab omni ævo & viſum & obſervatum fuiſſe, ſed in eo parùm ſecum concordes, quòd diſputarent ad quodnam morbi genus, an ad lepram ſeu elephantiaſim, impetiginem lichenaſne referendus eſſet.

II. Ignorabatur morbi cauſa, quam varii variè arceſſebant ab influxu ſyderum, à pluviosâ & humidâ aeris intemperie, à carne humanâ militibus in annonam præbitâ, ab elephantiacorum ſanguine cum vino confuſo, à meretrice quæ leproſo cuidam ſui copiam pretio fecerat; demùm à contubernio, quod Hiſpani milites nautæque cum barbaris mulieribus inſolenti eâ lue infectis habuerant in Inſulâ Hiſpaniolâ.

III. Ignorabatur

III. Ignorabatur propagationis modus, cùm crederetur ab aliis quidem morbum sponte tantùm concipi aeris intemperie, alimentorum vitio, diætæ errore &c. ab aliis verò contagione tantùm diffundi ab ægris in sanos; demùm ab aliis & spontè contrahi, & contagione simul propagari; quæ postrema opinio diù viguit.

IV. Ignorabatur tandem therapeia morbi, ut cui curando non adhibebantur nisi purgantia, diluentia, temperantia, ad summum balnea in aquâ tepidâ, stuffæ in furno, illitiones ex aromaticis, aliaque hujusce generis sexcenta, quæ therapeiam illorum methodicam complebant, & quæ morbo profligando planè imparia erant.

V. Sed cùm dura necessitas remediorum inventrix & magistra esse soleat, contigit non multo post intervallo ut Empiricorum exemplo frequentaretur usus illitionum mercurialium, & exemplo Indigenarum Americæ increbrescerent decocta lignorum Guaiaci & Sassafras, radicumque Chinæ & Sarsæ-parillæ, ex quo tempore gemina salutis via Syphiliticis oblata est, nempe ptyalismum vel sudationem experiri. Ut autem neutra methodus suâ carebat utilitate, sic etiam neutri sua deerat noxa: Altera periculosa erat, inefficax altera, unde acriter diùque disceptatum fuit utra utri præferenda esset.

VI. Per idem tempus usurpàbantur ab Empiricis & Agyrtis plerisque duo alia remediorum genera, sed quæ apud cordatos probosque Medicos magnoperè infamabantur; *suffumigia* nempe, quæ periculosa si ex cinabrio, quæ venenata erant si ex auripigmento parabantur; & *præparata quædam mercurialia* ore exhibenda, ut pulvis ruber Joannis de Vigo aut pulvis angelicus Nicolai Massæ, qui pulveres ambo deleteriæ virtutis sunt, qui cum Mercurio præcipitato rubro apprimè conveniunt ambo, imò qui præcipitato illo ritè præparato acriores sunt.

MARCELLUS, Cumanus, videtur Cumis natus, in urbe Campaniæ non incelebri. Si vera conjicio, ignoratur ipsius nomen, nam *Marcellus* prænomen est, sed id in Auctoribus hujusce ætatis haud rarum fuit. Ut ut sit, constat illum Medici & Chirurgi Castrensis officio functum fuisse anno 1495. apud Duces exercitûs Veneti, qui cum copiis aliis fœdere conjunctis non dubitavit Carolum VIII. Francorum Regem Neapoli in Galliam redeuntem ad Forum novum prælio lacessere sed infelici, die 6. Julii, anno quo suprà; unde liquet hunc Auctorem oculatum atque adeo perquàm idoneum testem fuisse eorum, quæ tunc temporis in primo nascentis luis ingressu contigere. 1495.

Medicas autem Marcelli illius Observationes, quæ diù latuerant, acceptas debemus Georgio Hieronymo Velschio, Medico Augustano doctissimo, cujus studio Augustæ Vindelicorum editæ sunt *in* 4°. *anno* 1668. cum Observationibus Jeremiæ Martii, Achillis Glasseri, Joannis Udalrici Rumleri, Hieronymi Reusneri, & ipsiusmet Velschii.

Prostat ibi observatio sequens, ordine quarta, quâ veraci quidem sed rudiore stylo nascens lues venerea graphicè describitur.

« Anno 1495. in Italiâ, ex uno influxu cœlesti, dùm me recepi in Castris Navarræ cùm armigeris Dominorum Venetorum (Legendum *No-*

varræ, nam compertum eſt Hiſtoricorum teſtimonio partem copiarum Venetarum à Foronovanâ pugnâ ſuppetias iviſſe Ludovico Sfortiæ Mediolanenſium Duci Novariam obſidenti) « Dominorum Mediolanenſium » plures armigeros & pedeſtres ex ebullitione humorum me vidiſſe atteſtor pati plures puſtulas in facie & per totum corpus, & incipientes » communiter ſub præputio vel extra præputium, ſicut granum milii, » aut ſuper caſtaneam (*balanum*) cum aliquali pruritu patientis. Aliquando incipiebat puſtula una in modum veſiculæ parvæ ſine dolore, ſed cum » pruritu; fricabant & inde ulcerabatur tanquam formica corroſiva, & » poſt aliquot dies incurrebant in anguſtiis propter dolores in brachiis, » cruribus, pedibus cum puſtulis magnis. Omnes Medici periti cum difficultate curabant. Ego cum flebotomiâ in ſaphenâ, aliquando in baſilicâ procedebam cum digerentibus, purgantibus, tandem unctionibus » in locis neceſſariis, & durabant puſtulæ ſuper perſonam tanquam lepro» ſam, varioloſam, per annum & plus ſine medicinis.

Leguntur ibidem aliquot aliæ Obſervationes, quæ ad luem veneream perinde pertinent, ut cariei pudendorum ſeu ulcuſculorum venereorum virgæ *articulis* 21. 70. 72. 73. 75. Phimoſeos aut paraphimoſeos, *articulis* 20. 24. Demùm bubonum venereorum, *articulis* 7. 53. 54.

Equidem nullus dubito quin ea mentio bubonum venereorum, quos Marcellus Cumanus à ſe obſervatos refert, videatur primâ fronte cum iis pugnare, quæ ſuprà dicta ſunt *Lib.* 1. *Cap.* 12. Bubones venereos ſcilicet non priùs viſos fuiſſe quàm circa annum 1530. Sed advertatur velim (*a*) *Obſervationes Marcelli ad oram Chirurgiæ Petri de Argelatâ, quâ utebatur familiariter, adſcriptas fuiſſe* ſine appoſito anno & die, ſi quartam excipias, quæ modò adducta eſt; & inde deſcriptas eſſe à Georgio Hieronymo Velſchio, *in cujus manus liber ille ære ſuo pervenerat*, editoſque Auguſtæ Vindelicorum anno 1668. unde tum primùm Marcellus innotuit Orbi litterario, in quo anteà planiſſimè ignorabatur: Quocirca cùm nullâ ratione liqueat quo anno ſcriptæ ſint Auctoris illius Obſervationes, præſertim modò laudatæ, ubi de bubonibus venereis mentio fit, alienum non videri ſcriptas eſſe poſt annum 1530. cùm repugnet nullomodò Marcellum, qui juvenis caſtra ſequebatur anno 1495. inter vivos fuiſſe anno 1530. imò verò tardiùs: Ac proinde ex illis Marcelli Obſervationibus, ubi bubonum venereorum mentio facta eſt, nihil quidquam poſſe colligi, quod iis adverſetur quæ dicta ſunt ſuprà *Lib.* 1. *Cap.* 12.

(*a*) Velſchius *in Præfatione ad obſervationes Marcelli Cumani.*

Porrò autem qualecumque judicium feratur de bubonibus venereis, at certè conſtat ſaltem verbum ne unum quidem in illis Marcelli Obſervationibus extare de gonorrhœâ venereâ, unde videtur egregiè confirmari quæ *loco* ſuprà *laudato* de epochâ gonorrhœæ venereæ primùm naſcentis propoſita ſunt.

(*b*) Mercklinus *in Lindenio renovato.* Baile, *Diction. Critique.*

1497. Nicolaus Leonicenus, Vicentinus, natus (*b*) anno 1428. Medicinam Ferrariæ publicè profeſſus eſt 60. annos & ampliùs, primuſque varia Hippocratis & Galeni Opera Latinè interpretatus Commentariis illuſtravit.

A (*c*) *pueritiâ, imò à cunabulis ipſis ad* 30. *annum morbo Comitiali adeò*

(*c*) Joſeph

tentabatur, ut cùm ad se redierat, pertæsus vitæ penè sibi manus afferre vellet. Sed post trigesimum annum planè eo morbo defunctus est.

Cibi & vini (*a*) *maximè abstinens; somnique minimi, præsertim verò veneris continentissimus:* Ad extremam senectutem pervenit, omnibus membrorum ac sensuum officiis integer. Obiit anno 1524. ætatis 96.

Præclarè laudatur à Josepho Scaligero, (*b*) *quòd primus Philosophiam & Medicinam ipsam cum humanioribus Litteris conjunxerit, docueritque homines qui sine bonis Litteris Medicinam tractant, esse similes iis qui in alieno foro litigant.*

Scaliger, *in Epistolâ ad Franc. Vertunianum, datâ anno* 1575.

(*a*) Petrus Castellanus, *in vitis illustrium Medicorum.*

(*b*) Ubi *suprà.*

Inter cætera, quæ multa sunt, Opera scripsit ad Joannem Franciscum Mirandulensem, Concordiæ Comitem, filium Galeoti Pici qui frater erat celeberrimi Joannis Pici Mirandulensis, Libellum *de Epidemia, quam Itali Morbum Gallicum, Galli verò Neapolitanum vocant*, in quo, ut ipse ait in Præfatione, inseruit summa capita disputationis, quæ Ferrariæ paulò antè habita fuerat de morbo Gallico.

Si Antonio (*c*) Scanarolo illius discipulo fides, ut ego quidem arbitror, adhibenda sit, Leonicenus *primus Medicorum Italorum fuit*, adeòque Europæorum omnium, *qui de morbo Gallico scripserit.* Et sanè constat Libellum, cujus facta est mentio, typis Aldi Manutii editum esse Venetiis anno 1497. & à Natali Montesauro impugnatum fuisse anno eodem vel initio insequentis, cùm Montesaurum Scanarolus refutaverit Opusculo typis excuso anno 1498.

(*c*) *In Præfatione sui Operis.*

In Libello suo Leonicenus I. statuit, ut *novi Italiæ advenerant olim morbi prioribus sæculis ignorati*, quâ de re testem profert Caium Plinium *Lib.* 26. *Histor. Naturalis*, sic *simile quoddam suo ævo accidisse.* » Jam enim, *inquit Ille*, insolitæ naturæ morbus Italiam & multas alias regiones invasit..... Huic morbo nondùm nostri temporis Medici verum nomen imposuerunt, sed vulgato nomine Morbum Gallicum vocant, quasi ejus contagio à Gallis in Italiam importato, aut eodem tempore & morbo ipso & Gallorum armis Italiâ infestatâ.... Cæterùm, *pergit Ille*, cogor existimare (neque mihi potest in captum mentis aliter pervenire) natam hanc repentè labem nostram ita infecisse ætatem, ut nullam superiorem. «

II. De naturâ quidem morbi fatetur ipse » non defuisse, qui eumdem cum illo putarint, quem Prisci elephantiasim nominaverunt; sicuti alii Morbum Gallicum esse (*d*) antiquis Lichenas, alii (*e*) Asaphati, alii (*f*) prunam sive Carbonem, alii ignem (*g*) persicum sive sacrum existimarunt. » Sed hæc singula singulatim multis ipse confutat statuitque Morbum Gallicum inter epidemias, hoc est morbos populatim vagantes debere connumerari, quæ aut divinâ irâ, ut Theologi sentiunt, aut vi astrorum, ut Astrologi opinantur, vel ex certâ aëris intemperie, quemadmodum Medici arbitrantur, eveniunt. «

III. Missis prioribus opinionibus ultimam sequitur sententiam, quæ Medicorum est. « Illud satis constat, *pergit Ille*, eo anno, quo Morbus Gallicus cœpit pullulare, magnam aquarum per universam Italiam fuisse exuberantiam. Testis est Roma, quæ prima id malum sensit, in quâ Tybris ita intumuit, ut tota sit facta navigabilis.... Tantis deni-

(*d*) Herpetes.
(*e*) Tineam siccam.
(*f*) Anthracem sive carbunculum.
(*g*) Herpetem *apud Celsum.* Erysipelas *apud cæteros Medicos Latinos.*

» que imbribus annus ille ubique maduit, ut terris exinde humentibus
» atque ſtagnantibus minùs mirandum ſit æſtivum aërem ad illam veniſſe
» intemperiem, calidam ſcilicet & humidam, quam Medici atque Phi-
» loſophi omnium putredinum matrem eſſe confitentur. » In ſuæ opinionis confirmationem varia loca adducit ex Galeno & ex Hippocrate *in Lib. Epidemiorum.*

IV. Denique ad Morbi Gallici curationem pauca proponit, nec alia præter venæ ſectionem, purgationem, alterationem humorum ſalſorum, diætam &c. Et ne unum quidem verbum de Mercurialibus addit.

1497. CORADINUS GILINUS, Artium & Medicinæ Magiſter, ſcripſit ad Sigiſmundum Ducem Eſtenſem Herculis filium, qui natus anno 1433. obiit anno 1504. *Opuſculum de Morbo Gallico*, quod Epiſtolæ limites vix excedit. Videtur autem ſcripſiſſe anno ipſomet 1497. ex principio Opuſculi, ubi ait: « Cùm anno elapſo 1496. morbus quidam ſæviſſimus mor-
» tales quàmplurimos invaſerit tàm in Italiâ, quàm etiam ultrà montes &c.

I. Teſtatur expreſſis verbis « morbum hunc apud Modernos incogni-
» tum fuiſſe, variaſque de eo diſceptationes inter Phyſicos, *hoc eſt Medi-*
» *cos* habitas fuiſſe (*Ferrariæ ſcilicet. Vid. quæ de Leoniceno modò dicta ſunt*)
» & haberi, ideoque ſe decreviſſe pro exiguis ingenioli viribus aliquid
» de eo ſcribere quàm breviſſimè, *eo ſcilicet fine quemadmodum ipſe innuit*,
» ut oſtenderet Doctores Medicinæ hanc ægritudinem minimè prætermi-
» ſiſſe, eamque ab eiſdem capitulatam fuiſſe ad laudem Omnipotentis
» Dei.

II. Morbi originem planè ignoravit, quem ideò arceſſit vel à conjunctionibus Jovis & Martis, quæ anno 1494. & Saturni ac Martis, quæ anno 1496. obvenere; vel ab irâ Dei in hominum ſcelera. « Videmus, *inquit*,
» ſummum Creatorem hoc tempore nobis iratum ob nefanda ſcelera noſ-
» tra nos vexare cum morbo hoc truculentiſſimo, qui jam non per Ita-
» liam, ſed etiam per omnem penè Chriſtianam Religionem viget. Ubi-
» que tubarum clangor ſonat, armorum ubique ſtrepitus auditur, ubi-
» que bombardæ inſtrumenta bellorum conficiuntur & loco ſaxorum
» ſphæricorum ferrea remanent, & hoc tempore inaudita fabricant;
» Turcæ in Italiam vocantur. Quot jam incendia, quot deprædationes,
» quot miſerorum mortalium ſtrages jam vidimus, quot & quantas viſuri
» ſumus? Utinam mentiar!

III. Quòd ad naturam morbi, credit Morbum Gallicum *poni poſſe ſub Capitulo ignis perſici*, quod probare conatur ex Galeno 14. *de ſanitatis ingenio*, *cap.* 7. Avicenna *Lib.* 4. *Fen.* 3. *cap. de igne perſico*, & Cornelio Celſo, *cap. de igne ſacro ſeu perſico*; contrà verò refellit eos qui arbitrabantur Morbum Gallicum cum leprâ Arabum ſeu elephantiaſi convenire.

IV. Licet Gilinus crediderit Luem Gallicam à cauſis univerſalibus oriri, attamen ſubodoratus eſt contagione ex impurâ venere contrahi.
» Unum tamen, *inquit*, inter cætera dico, Morbum hunc contagioſum
» eſſe, unde iterùm atque iterùm moneo ne cum mulieribus hac perni-
» cioſâ ægritudine laborantibus, aut ex cum viris hac ægritudine infec-
» tis ſe commiſerint aliquo pacto, quia vidi multos hac de cauſa infectos
» cruciatus maximos paſſos fuiſſe.

V. Ægrotantes dehortatur ne temerè *confidant iſtis imperitis, ut barbitonſoribus, ſutoribus ac cerdonibus, & maximè viatoribus qui noſtrarum carnium ſunt carnifices.... nec humorem facientem morbum evacuant, ſed ſolùm cum localibus*, (ni ipſe fallor cum emplaſtris aut unguentis mercurialibus) *has paſſiones curare volunt.*

VI. Juxta eum *cura hujus ægritudinis tribus completur inſtrumentis.* 1°. *Regimine & nutritivâ* hoc eſt diætâ. 2°. *Phlebotomiâ* & purgatione. 3°. Balneatione in decocto herbarum emollientium, & inunctione partium dolentium cum linimento attenuante & incidente.

VII. Præſcribit ut ulcera & puſtulæ unguantur *ad ſolem vel ignem* unguento ex detergentibus, mundificantibus, exſiccantibus & ſarcoticis, cujus formulam profert. Quòd ſi hoc unguentum impar fuerit, alterum proponit ex iiſdem ferè conſtans, ſed cui ſublimatum ad partem vigeſimam octavam & Mercurius fluens ad partem decimam quartam totius adduntur; quo ſuadet ut ulcera unicâ vice illiniantur, adhibito dein butyro ad eſcharæ delapſum.

VIII. Demùm auctor eſt ut cauterium actuale vel potentiale ſuper commiſſuram coronalem admoveatur, « Et hoc, *inquit*, in pluribus « expertus ſum hanc ægritudinem in gulâ patientibus, & omnes curati « ſunt ad laudem Dei Omnipotentis, qui omnium ſuperiorum & infe- « riorum cauſa exiſtit. «

Extat hoc Gilini Opuſculum *Tom. I. Collectionis Luiſininæ*, ſed anteà typis jam editum fuerat; quandoquidem, ſi Jordanum Ziletum Typographum audiamus, Tomus ille primus Collectionis illius Tractatus eos complectitur qui *impreſſi aliàs fuere*; proſtantque tantùm in Tomo altero hi qui *Manuſcripti dumtaxat antehac fuere.*

JOANNES WIDMAN, ſive WEIDMANN, dictus Meichinger. *Tractatus* (a) *de puſtulis, quæ vulgato nomine dicuntur* Mal de Franzos, 1497. *in* 4°.

(a) Vanderlinden. Mercklinus. Mangetus.

Joſ. Simlerus *in Epit. Biblioth. Geſner.* mentionem quidem facit *Joannis Widman Medici*, ſed Tractatum alium laudat nempe Libellum *De uſu Thermarum Ferinarum.* Idem alibi nomine Joannis Saliceti profert Tractatum *De peſtilentiâ & ejus fugâ.*

Pari ratione *Joannes Widman* à *Joanne Saliceto* diſtinguitur, ab Iſraële Spachio *in Nomenclatore Scriptorum Medicorum*, & à Paſchale Gallo *in Bibliothecâ Medicâ*; & illi quidem Libellus *De uſu Thermarum Ferinarum:* Huic verò Tractatus *De peſtilentiâ & ejus fugâ* adſcribitur.

Sed Joannes Georgius Schenckius *in Bibliothecâ Medicâ* utrumque confundit ſub nomine *Joannis Saliceti dicti vulgò Widman & Meichinger*, cui tribuit tùm Librum *De peſtilentiâ & ejus fugâ*, excuſum Tubingæ 1501. tùm Tractatum *De uſu Thermarum Ferinarum & Cellenſium.*

Demùm à Vanderlinden *De Scriptis Medicis*, à Mercklino *in Lindenio renovato*, & à Joanne Jacobo Mangeto *in Bibliothecâ Medicâ*, tres memorantur Auctores cognomines, *Joannes Salicetus* dictus *Widman*, ad quem Libum *De peſtilentiâ & ejus fugâ* Tubingæ excuſum anno 1501. in 4. *Joannes Widemannus* ad quem Epiſtolam *De Lumbrico lato*, & Trac-

tatum *De Balneis Thermarum Ferinarum* in Ducatu Wurtembergico; & *Joannes Widman* dictus *Meichinger*, ad quem referunt Tractatum *De Pustulis, quæ vulgato nomine dicuntur* Mal de Franzos. 1497. in 4.

Quid in hac pugnantium sententiarum diversitate sentiendum sit vix liquere potest, nisi libri ipsi, qui laudantur, inspiciantur, quos mihi nondum contigit usurpasse. Intereà tamen multa sunt, quæ suspicionem faciant unum & eumdem Auctorem fuisse, quem Vanderlinden, Mercklinus & Mangetus in tres ex errore dividunt, modò tamen excipias Auctorem Epistolæ *De Lumbrico lato*, quæ prostat in undecimo *Libro Observationum & Epistolarum Medicinalium* Gregorii Horstii. Constat enim Epistolam illam scriptam fuisse anno 1625. à Joanne quodam Widemanno ordinario Ulmensi Physico, qui nostro Joanne Widmann toto sæculo ad minus junior fuit.

Cæterùm tres reliqui Tractatus antiqui sunt, nam 1°. *Liber de Pestilentiâ & ejus fugâ* Tubingæ excusus fuit anno 1501. 2°. *Tractatus de usu Thermarum Ferinarum* in Ducatu Wurtembergico, quæ vulgò *Wildbad* dicuntur, laudatur à Jos. Simlero *in Epitome Biblioth. Gesner.* quæ primùm edita est anno 1574. Imò insertus fuit à Joanne Rudolpho Camerario Collectioni *Disputationum Medicarum, in illustri Academiâ Tubingensi superiore quidem tempore habitarum & ob exemplarium seorsim editorum paucitatem penè deperditarum*, quam edidit Tubingæ, anno 1611. & Joanni Widmanno dicto *Meichinger* tribuitur. 3°. Tandem *Tractatus de Pustulis & morbo qui vulgò dicitur* Mal de Franzos, editus fuit anno 1497. atque adeo tres illi Tractatus ad eumdem Auctorem pertinere videntur, sed Joanne illo altero Widemanno Ulmensi Medico antiquiorem.

Postremus ille *Tractatus Joannis Weidmann, dicti Meichingeri, De pustulis & morbo qui vulgò dicitur* Mal de Franzos, latet manuscriptus alicubi in Bibliothecâ Regiâ, quandoquidem indici inscriptus est cum adjecto numero, quo reperiundus sit, sed in apposito numero erratum fuit, neque liber adest eo quo designatur loco. Si casu obvius fieret, inde forsan facile futurum esset inspecto Libro Bibliographorum discrepantias componere: Sed vix est ut in incredibili Codicum omnigenorum multitudine Liber alieno loco repositus reperiri possit.

1498. NATALIS MONTESAURUS, Veronensis, impugnavit Opusculum Nicolai Leoniceni de Morbo Gallico, Libello quem inscripsit *De Epidemiâ, quam vulgares* Mal Franzoso *appellant*, & quem in *Capitula* 6. distribuit.

I. In eo contendit (*a*) Morbum Gallicum novum non esse, sed à Medicis olim descriptum sub nomine *Bothor*, *Asaphati*, & *Tusii*, hoc est Tumorum, Tineæ, & Furfurum sive Porriginis, quod, licet ex se absurdum sit, multis tamen conatur confirmare, Leonicenum durè castigando quòd aliter senserit.

II. Ipse tamen confitetur (*b*) *malas*, ut loquitur, *dispositiones anni* 1496. *& pro parte anni* 1497. *in quibus intensa caliditas tempestati pluviosæ successit, alias putredines in corporibus humanis causavisse his temporibus . . . & ideò alias pustularum species, & fortè*, subjungit ille, *quòd hæc dispositio*

(*a*) Capitulo 3.

(*b*) Capitulo 4.

provenit ab influentiâ stellarum, quæ sunt causæ quæ ad Medicum non attinent: Dicunt enim Astrologi quòd causa harum pustularum est conjunctio Saturni cum Capite Arietis.

III. Dicit, (*a*) *quòd in curâ tres principales indicationes habendæ sint, prima est humorum qualescumque fuerint evacuatio; secunda est debitum regimen in sex rebus non naturalibus; tertia est debitus localium usus.* Liquet abundè quibusnam remediis primis indicationibus satisfaciendum esse putet juxta Methodum therapeuticam illius sæculi. Quòd ad tertiam verò attinet, in usum advocat unguenta ex detergentibus, mundificantibus, exsiccantibus &c. Sed cum quibus ne gutta quidem Mercurii admista sit.

(a) *Capitulo* 6.

Libellus ille Montesauri edi debuit anno 1497. vel ut tardissimè principio anni 1498. cùm certum sit Opus Antonii Scanaroli, quo impugnatur, ipso anno 1498. typis excusum fuisse.

ANTONIUS SCANAROLUS, Mutinensis, Nicolai Leoniceni sententiam de Morbo Gallico à Natali Montesauro impugnatam defendendam suscepit *Epistolâ ad Nestorem Morandum Medicum Bononiensem* scriptâ cui titulus est: *Disputatio utilis de Morbo Gallico, & opinionis Nicolai Leoniceni confirmatio contra Natalem Montesaurum Veronensem eamdem opinionem oppugnantem*, & quæ Bononiæ typis edita (*b*) dicitur anno 1498. in 4. 1498.

Auctor iste quæ à Leoniceno dicta erant repetit, multisque probat Morbum Gallicum & ab *Asaphati* sive Tineâ, & à Leprâ & à cæteris morbis antè cognitis omnino discrepare, & affectum esse verè novum, epidemicum, & inductum *nimiâ aëris intemperie in caliditate & humiditate.* Cæterùm de curatione silet.

(b) Merclinus *in Linden. renovato.*

SIMON PISTOR, Lipsiensis, primus Germanorum scripsit de Morbo Gallico sequentia Opuscula. 1498. 1500. 1501.

I. *Positio de Malo Franco.* Lipsiæ 1498. in 4.

II. *Declaratio defensiva positionis de Malo Franco.* Lipsiæ 1500. in 4.

III. *Confutatio conflatorum circa positionem quamdam extraneam & puerilem Doctoris Martini Mellerstad de Malo Franco nuper ventilatam in Gymnasio Lipsiensi.* Lipsiæ 1501. in 4.

Lucubrationes illas Simonis Pistoris hactenus obvias non habui, sed eas arbitror nihil aliud esse præter meras Positiones sive Theses in disputationis argumentum propositas. Et sanè vix poterat anno 1498. hoc est quarto anno post luis venereæ ingressum quidquam diligentius expectari à Medico Lipsiensi, qui videtur non in Saxoniâ ubi morbus ille nondùm pervulgatus erat, sed in Italiâ hujus notitiam hausisse.

Ultimum recensitorum Opusculorum polemicum est adversùs Martinum Polichium Merlestadium, de quo infrà ad annum 1502. Patet autem ex Epistolâ Joannis Manardi ad Martinum illum Polichium scriptâ, de quâ infrà ubi de Manardo, 1°. Simonem in multis redarguisse Leonicenum. 2°. Credidisse *Morbum Gallicum ab antiquis collocatum fuisse sub Capite pustularum, anthematum, aut ut* (Simon dicit) *albumere.* 3°. *Ad commune Medicorum illius ætatis confugium se recepisse*, asserendo morbum hunc

occultâ fieri proprietate de cœlestibus corporibus emanante; quæ singula Joannes Manardus doctè confutat.

1498. Sebastianus Aquilanus. Ignoratur hujus Medici nomen si vox, *Aquilanus*, patriam ut videtur designet, ac ille oriundus fuerit ex urbe Episcopali *Aquilâ*, quæ Metropoli Romanæ subest. In Epistolâ ad Ludovicum de Gonzaga, Episcopum Mantuanum scriptâ, se referre ait, *quæ diebus elapsis de ægritudine, quam Morbum Gallicum vocant, apud Principes suos disputata erant*; quibus videtur subindicare disputationem Ferrariæ habitam, de quâ plura vide in articulo *De Leoniceno.* Sanè constat Ludovicum Gonzagam, qui Ludovici Mantuæ Marchionis quartogenitus erat, Sedem Mantuanam tenuisse ab anno 1483. ad annum usque 1511. quo fato functus est. Potuit ergo ea Epistola ad illum facilè scribi anno 1498. ut vel inde colligi posse videtur, quòd Sebastianus neminem laudet, laudetur verò ipse à Jacobo Cataneo de Lacu Marcino unà cum Leoniceno & Torellâ, hoc est cum primis & antiquissimis Scriptoribus de lue venereâ.

Constat eam Aquilani Epistolam non modò editam fuisse anno 1517. Bononiæ in 8. apud Benedictum Hectorem cum Marco Gattinariâ *De Curis ægritudinum particularium*; Gentili de Fulgineo, Blasio Astario, & Cæsare Landulpho; sed Lugduni typis priùs excusam fuisse anno 1506. apud Bevelaque, in 4. unà cum Marco Gattinaria, Blasio Astario & Blasio Cæsare Landulpho, ut videre est apud Mercklinum in verbo *Marcus Gattinaria.*

In eâ Epistolâ *declaratur primò, quo nomine debeat appellari hæc ægritudo, & quòd in Galeni Operibus memoria habeatur*; in cujus opinionis confirmationem loca non pauca è Galeno adducit *De Elephantiasi*, ut hanc cum Morbo Gallico eamdem esse conetur astruere.

Secundò verò, an talis morbus sit unus vel plures? Et unum esse, nempè elephantiasim solam Auctor pronuntiat.

Tertiò venit in rationalem curam, quæ juxta eum perficitur *Diætâ, Pharmaciâ & Chirurgiâ*: *Diætâ*, quâ præscribitur rectus usus rerum non naturalium; *Pharmaciâ*, quæ varia suppeditat remedia, purgantia, digerentia, alterantia, inter quæ plurimùm laudat vinum viperarum; Demùm *Chirurgiâ*, ope scilicet phlebotomiæ, & unguenti quo ulcera & pustulæ illinuntur.

Id unum notatu dignum videtur, quòd in compositione unguenti Mercurium admittat ad partem decimam quintam. At verò sequentia immediatè subdit. « Ab hac (*a*) tamen unctione caveant, qui sunt debilis com- » plexionis; etenim potiùs sophistica invenitur quàm vera: Nam vidi » ferè omnes recidivisse ut priùs. Sed si quis hoc pati potest, curatur.

(*a*) *Cap.* 3.

1499. 1500. Gaspar Torella, Hispanus, natus est Valentiæ in Hispaniâ ex patre Medico celebri; » Genitor meus, *inquit ipse, in Præfatione » præmissâ Tractatibus* De dolore & de ulceribus in pudendagrâ, Medi- » cus fuit, cujus memoria ob hujus artis eximiam peritiam sempiterna » erit. Insuper sumus hac tempestate tres germani ab eodem patre nati, » in eadem Facultate Doctores, inter quos ipse minimus sum.

Innotuit

innotuit Cardinali Roderico de Borgia, qui & ipſe ex eodem regno Valentino oriundus, & à ſummo Pontifice Calixto III. ſuo avunculo ad Archiepiſcopatum Valentinum promotus erat anno 1455. & apud illum dignitate ſummi Pontificis potitum anno 1492. Medici domeſtici miniſterium obivit. Ipſe enim in antiquiſſimis ſuis Operibus anno 1497. ſcriptis ſe profitetur Alexandri VI. Pontificis maximi *Prælatum domeſticum ac Medicum* eſſe. Quod idem munus obtinuit etiam ſub Julio II. ut liquet ex alio ejuſdem Libro *De Regimine ſeu præſervatione ſanitatis*, quem ad Julium II. ſcripſit anno 1506.

Ignoratur quo tempore ab Alexandro VI. Epiſcopus Sanctæ Juſtinæ renuntiatus ſit. Sed conſtat Auctorem illo titulo gloriari in ipſo Tractatu *De pudendagrâ*, qui omnium ipſius Operum antiquiſſimus eſt, & anno 1497. ſcriptus. Imò locus eſt conjecturæ ad eam dignitatem anno 1487. provectum eum fuiſſe, quòd ipſe referat in laudati Tractatûs procœmio, *agi tunc annum decimum, cùm circa eccleſiaſtica occupatus arti Medicinæ minimè vacare potuit*; niſi id non de Epiſcopatu, ſed de munere quodam Eccleſiaſtico apud ſummum Pontificem videatur intelligendum.

Epiſcopatus ille Sanctæ Juſtinæ, quem Gaſparem Torellam obtinuiſſe certum eſt, in Sardiniâ ſitus ſuberat Metropoli Arboreenſi, vulgò *Oriſtagni.* Dicitur à Franciſco de Vico, *Hiſtoria general de la Iſla y Reino de Sardeña, parte 6. Cap.* 80. & 81. ſuppreſſus anno 1504. & unitus eſſe Eccleſiæ Metropolitanæ Arboreenſi. Conſtat (*a*) tamen Gaſparem noſtrum Seſſioni ſecundæ Concilii Lateranenſis V. ſub Julio II. interfuiſſe anno 1512. & ſubſcripſiſſe cum titulo *Epiſcopi Sanctæ Juſtinæ:* Unde neceſſe eſt, ſi jure ceſſerit, titulum ſaltem retinuiſſe.

(*a*) Vid. ad illum annum *Collect. Concilior. P. Labbe.*

Extant hujus Auctoris Tractatus quatuor De Morbo Gallico.

I. Primus, qui inſcribitur *De pudendagrâ*, (*b*) *Romæ* ſcriptus eſt *ad Reverendiſſimum & Illuſtriſſimum in Chriſto Patrem & D. D. Cæſarem de Borgia titulo Sanctæ Mariæ novæ Diaconum Cardinalem Valentinum.* Hinc abundè liquet ante annum 1498. ſcriptum fuiſſe, quo Cæſar de Borgia nothus filius Alexandri VI. fratre Joanne de Borgia Gandiæ Duce an dolo, an caſu interfecto, Cardinalis dignitatem abdicavit. Imò verò conſtat Auctoris teſtimonio in fine Operis hunc Librum anno 1497. ſcriptum fuiſſe: Unde minimè mirum eſt ſi ab Antonio Scanarolo laudetur in Opere, quod Bononiæ typis excuſum eſt anno ſequente 1498.

(*b*) In principio Dialogi *De dolore in pudendagrâ.*

In illo Libro affirmat Torella, « Malignam hanc ægritudinem incepiſſe anno 1493. in Franciâ (*hujus loco legitur in Collectione Venetâ Aloiſii Luiſini*, in Alverniâ) & ſic per viam contagionis perveniſſe in Hiſpaniam, ad Inſulas (*Siciliam*,) in Italiam, & finaliter ſerpendo totam Europam peragraviſſe, & ſi fas dicere eſt, totum orbem.

Dicunt Aſtrologi, *pergit ille*, hunc morbum evenire à conſtellatione corporum ſuperiorum: Nam dicunt quòd effectus univerſalis in cauſas univerſales reſolvi debet, & hoc propter Saturnum exiſtentem in Ariete: Nam in Ariete & in Piſcibus ſunt quædam ſtellæ habentes virtutes generandi monſtra.... Alii dicunt quòd eſt flagellum Dei. «

Refert inde eorum opiniones qui putabant Morbum Gallicum deſcriptum fuiſſe ab Avicenna 2. *Canone, cap. de Thure*, ab Hugone Senenſi

Consilio 70. de infectione cutis & asaphati cum pustulis faciei, imò ab Hippocrate *Aphorismis 20. & 21. sectione 3.* & à Galeno *Commentario in eosdem Aphorismos.*

Fatetur quidem morbum » Contagiosum esse sicut scabies, cujus species est; *sed* licet ut plurimùm eveniat per viam contagionis, *censet* » nihilominùs aliter posse evenire, ut utendo malo regimine.... si utantur cibo & potu salso, acuto aut amaro, ut evenit Magistro Antonio » Marci, Catalano, Artium & Medicinæ Doctori.... Si non utantur balneatione ut erant soliti; si non mutent pannos; si priventur exercitio » aut frictionibus; aut si utantur medicinis aut cibis adducentibus materiam ad cutim.

Credit *curam pudendagræ compleri diætâ & potione.* Circa diætam multa proponit, sed vulgaria. *Cura verò per potionem tres indicationes* complectitur: *Primam ad evacuandum phlebotomiâ & purgatione, præmissâ humoris peccantis digestione: Secundam ad resolvendum* & exsiccandum ope balneorum & remediorum localium, inter quæ laudat præsertim sudationem *in furno calido, aut saltem in stufâ: Tertiam denique ad consumendum reliquias materiæ, si quæ remanserunt in cute*, ope unguentorum, quorum varia proponit genera ex detergentibus, mundificantibus, exsiccantibus, addito etiam in nonnullis Mercurio salivâ humanâ extincto, sed ad minimam dosim.

II. Sequuntur ex ordine temporis *Consilia quinque Medica*, seu potiùs Historiæ ægrotantium quinque, quos curandos Auctor habuit eodem anno 1497.

Æger I. Morbum contraxerat quia » De mense Augusti anni 1497. rem » habuerat cum muliere habente pudendagram. Illi aderat initio ulcus » in virgâ cum quâdam duritie longâ tendente versùs inguina ad modum » radii, cum sorditie & virulentiâ. Post sex dies ulcere semicurato arreptus fuit ab intensissimis doloribus capitis, colli, spatularum, brachiorum, tibiarum & costarum. Elapsis postea 10. diebus apparuerunt » multæ pustulæ in capite, facie & collo.

Alter æger, si Torellæ fides sit, sed credat Judæus Apella, ex *immoderatis laboribus* per mensem Augustum anni 1497. & pravo regimine infectus fuit *pudendagrâ sanguineâ cum ulcusculis in virgâ, maculis latis, rubeis, sive pustulis in universo corpore, quæ cortices instar furfuris emiserunt; ac demùm doloribus intensis capitis, colli & spatularum.*

Tertius *per viam contagionis fuit infectus pudendagrâ phlegmaticâ cum pustulis grossis, crustosis, ex quibus exibat sordities grossa, alba, ad fuscedinem tendens, cum doloribus.* Curandum illum habuit mense Octobri anni 1497.

Quartus *infectus erat pudendagrâ ab anno uno, & ut ipse retulit Torellæ, evenit ei dormiendo in eodem lecto cum fratre suo infecto.* Aderant initio dolores, & deinde *pustulæ grossæ, crustosæ, cineritiæ*, quibus evanescentibus rediere dolores cum ulceribus in tibiâ. Curatus fuit anno eodem 1497.

Quintus morbum concepit spontè juxta Torellam ex pravâ sanguinis diathesi. *Fuit autem arreptus pudendagrâ cum pustulis ac intensissimis doloribus brachiorum, spatularum, colli, pedum ac manuum, & præcipuè in partibus anterioribus tibiarum, ubi ossa quasi à carnibus sunt denudata.*

Præmiſſis alterantibus, digerentibus, purgantibus, ſtufarum uſu, unde affatim ſudaverunt, & inunctione ulcuſculorum & puſtularum cum unguento detergente, omnes dicuntur perfectè convaluiſſe.

III. Tractatus tertius, qui inſcribitur *De dolore in pudendagrâ evenire ſolito* ſcriptus fuit *anno* 1499. *in oppido Bleſenſi* in Galliâ, ut ipſe ait in proœmio, ubi Auctor cum Cæſare de Borgia, *qui Curiam Chriſtianiſſimi Ludovici Francorum Regis ſequebatur, moram traxit per totam quadrageſimam propter aliquam aëris peſtiferi ſuſpicionem.* Non mirum igitur, ſi in illo Tractatu laudet Torella *Tractatum de pudendagrâ à ſe compoſitum ſuperioribus annis, quando Romæ erat,* Cæſaremque de Borgia, ad quem ſcribit, non Cardinalem dicat ut in priore, quippe qui dignitate illâ ſe jam abdicaverat, ſed *Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Gonfaronarium ac generalem Capitaneum & Ducem Valentinæ.* Siquidem Cæſar de Borgia illo Ducatu à Ludovico XII. Francorum Rege donatus fuit anno 1498. Gonfalonerius verò & Capitaneus generalis Sanctæ Eccleſiæ Romanæ ab Alexandro VI. patre ſuo renuntiatus eſt die 29. Martii anno 1500. ut liquet *ex Diario Alexandri VI. à Burchardo ſcripto & à G. G. Leibnitio edito.* Unde colligere eſt Librum hunc Torellæ, etſi Bleſis ſcriptus fuerit anno 1499. publici juris factum non fuiſſe niſi anno 1500.

In Epiſtolâ nuncupatoriâ fœdè putidèque adulatur Cæſarem Borgiam hominum ſceleratiſſimum, quem tamen apertè laudat, ceu » unum qui « ſeculum exornet ſuum, unum inter Principes doctum & litterarum « cultorem, unum Litteratiſſimum, unum in armis peritiſſimum, unum « qui domi bellique magnus ævo illo videri poſſit, unum qui Eccleſiæ li- « bertatem & auctoritatem dilucidet & augeat, à quo juſtitia Bruti, conſ- « tantia Mutii, continentia Scipionis, fidelitas Marci Reguli, ac magna- « nimitas Pauli Æmilii ſuperetur. »

Inter adulatoria mendacia videretur quoque referenda nomenclatio Cæſari Borgiæ adſcripta, quem *de Franciâ* dicit. Sed conſtat (*a*) à Ludovico XII. Cæſarem de Borgia ejuſque poſteros omnes authentico diplomate dato menſe Maio anni 1499. in nomen ac ſcutariam teſſeram Franciæ (*au nom & armes de France*) adoptatos fuiſſe. Inde eſt quòd teſte eodem Burchardo hoc Franciæ nomen & Alexander VI. Cæſari de Borgia tribuerit, dùm eum Gonfalonerium creavit; & Cæſar ipſe de Borgia ſibi arrogaverit. Sed iis miſſis, quæ ſunt alieni inſtituti, ad ea redeamus quæ de lue venereâ afferuntur & quæ ſunt noſtri.

(*a*) Hiſtoire Généalogique des Grands Officiers de la Couronne, par le Pere Simplicien. *Tom. V. Duché de Valentinois.*

Itaque in hoc Libello, in quo duo introducuntur Collocutores, *Vulgus*, quod de pudendagrâ multa quærit, & *Medicus*, qui Vulgi quæſtionibus reſpondet, legere eſt

1°. Gallis manu forti Italiam ingredientibus, & maximè Regno Parthenopæo occupato, & ibi commorantibus hunc morbum detectum « fuiſſe. Idcircò ab Italis Morbum Gallicum cognominatum eſſe imagi- « nantibus ipſum Gallis connaturalem eſſe: In Galliâ verò, quia in rever- « ſione Regis Caroli cum ſuis in Galliam hic morbus apparere incepit, « credentes Gallos eum ex Neapoli apportaſſe, hanc ob cauſam Morbum « Neapolitanum vocaviſſe. «

2°. Morbum Gallicum extirpari poſſe, ſi præſidentes, ut ſummus Pon- «

» tifex, Imperatores, Reges atque alii Domini ordinent matronas inqui-
» fitores hujus morbi, & perquirant in primis publicas mulieres, & si eas
» infectas invenerint, relegent ad locum à Communitate seu à Domino
» destinatum, ibique curentur à Medico seu Chirurgico deputato & sa-
» lariato, & hoc pacto infaillibiliter extirpabitur morbus iste non solùm
» horrendus sed etiam contagiosus.

» 3°. Deceptores ac trufatores suis temporibus usos esse pernitiosis un-
» guentis cum quibus maximam auri copiam devorarunt .... versùs quos
» Protomedici nullam faciunt inquisitionem, & profectò impiè agunt. Propositis dein tribus unguentorum speciebus, quæ singula Mercurialia sunt, & quorum præcipuum est unguentum Saracenicum, sic concludit:
» Supradicta unguenta tanquam à peste fugienda sunt, & contra Practi-
» cantes insurgant, si velint, Protomedici, aut ipsa natura humana cla-
» mabit: Interficiuntur homines, non moriuntur; qui si non in hoc sæ-
» culo, in alio tamen reddent rationem & submergentur in puteo pœ-
» nitentiæ.

4°. Affirmat eâ curâ mercuriali extinctos esse *Alfonsum de Borgia*, qui Alexandri VI. ex fratre Petro Ludovico nepos erat, *& ejus* (Alfonsi) *fratrem*, Joannem scilicet de Borgia, ut mihi quidem videtur, Archiepiscopum Montis Regalis in Siciliâ, ad Cardinalis dignitatem evectum ab Alexandro VI. anno 1492. quem constat (*a*) inter primos lue venereâ occubuisse; præsagitque Cardinalem ipsum Segobricensem, qui *unguento istiusmodi curatus credebatur non diù victurum esse, quia marasmatus est.* Et sanè rectè de illo augurabatur Torella: Nam Cardinalis ille Segobricensis, Bartholomæus scilicet Martinus, Valentinus apud Hispanos, Magister domûs Papæ, Episcopus Segobricensis, qui Presbyter Cardinalis titulo sanctæ Agathæ in Suburrâ creatus fuerat ab Alexandro VI. anno 1496. unde Cardinalis Segobricensis dicebatur, fato functus est 8. Kalendas Februarii, anno 1500. hoc est 1501. si novæ computationis ratio habeatur juxta quam anni principium à primâ die Januarii exordiri solenne est.

(*a*) Vie d'Aléxandre VI. & de César de Borgia. Par Aléxandre Gordon. *Pag.* 34.

Porrò notandum censeo Torellam, qui à Mercurialibus ita abhorret in hoc Dialogo, in priore Tractatu pauculam Mercurii dosim cum unguentis ad ulcera miscuisse, sed forsan infortuniis, quæ imprudenti Mercurialium usu evenisse viderat, ab eâ methodo deterritus est.

IV. Quartus Tractatus *De ulceribus in pudendagrâ*, qui unà cum præcedente editus est, multa continet de naturâ & causis ulcerum, sed ex Arabum doctrinâ deprompta, ut ea ferebant tempora. Quòd ad eorum curam attinet, suadet usum multiplicem detergentium, mundificantium, incarnantium, consolidantium &c. sed cum quibus in isto, sicut in præcedente Tractatu, ne guttam quidem Mercurii admistam reperire est.

Haud videtur silentio prætermittenda medicina, quam ad ulcera virgæ
» proponit. » Infectus, *inquit*, & ulceratus in virgâ, quanto citiùs po-
» terit, faciat sibi sugi locum ulceratum ab aliquâ vili personâ, exteriùs
» semper exprimendo, aut parumper scarificetur, aut desuper apponatur
» parum de sapone molli cum calce, aut gallus sive columbus in culo de-
» plumatus & excoriatus, sic vivus loco ulcerato sæpiùs apponatur, aut ap-
» ponatur rana per medium incisa.

Porrò Lectorem monitum velim me ad prædicta excerpenda antiquâ Operum Gasparis Torellæ editione usum esse, quæ Romæ prodiit apud Joannem Bericken & Martinum de Amsterdam : Multa enim addita, omissa, interpolata sunt in Collectione Venetâ Aloisii Luisini.

SECULUM DECIMUM SEXTUM.

CONRADUS SCHELLING, Heidelbergensis, scripsit (*a*) *Consilium ad pustulas malas, morbum quem* Malum de Franciâ *vulgus appellat, editum Heidelbergæ* in 4.

(*a*) Schenckius, *in Bibliothecâ Medicâ.* Lindenius, *De scriptis Medicis.* Paschalis Gallus *in Bibliothec. Medic.* Mercklinus in *Linden. renov.*

1500.

Auctor ille Medicus fuit *Philippi Electoris Palatini* teste (*b*) Joanne Georgio Schenckio. Cùm autem Philippus ille Posthumus dictus, filiusque Ludovici III. Electoris Palatini, & Margaretæ filiæ Amedæi VIII. Ducis Sabaudiæ, natus sit anno 1448. obieritque anno 1508. verisimile est Conradum Schelling, qui ejus Medicus fuit, scripsisse laudatam Dissertationem circa annum 1500. quod sanè & ipsa inscriptio videtur satis innuere.

(*b*) Ubi *suprà.*

Hoc Opus Conradi Schelling videre nondum contigit, sed tantùm *Consilium ad pestem* germanicè scriptum & editum Heidelbergæ in 4.

MARTINUS POLICHIUS, Mellerstadius, natus Mellerstadii in Franconiæ oppido, Lipsiæ in Medicinâ Doctoralem lauream assecutus & ibidem Professor publicus constitutus est. Fredericum III. dictum Sapientem, Ernesti filium, Electorem & Saxoniæ Ducem in Palæstinam religionis ergò anno 1493. peregrinantem secutus est tanquam Medicus. Cùm Academia Wittebergensis erecta fuit anno 1502. ipse primus Rector, primus matriculæ inscriptus, primus Theologiæ Doctor fuit. Obiit ibidem anno 1513. secundùm (*c*) Gesnerum & (*d*) Vanderlinden, aut 1514. secundùm (*e*) Mercklinum & (*f*) Mangetum. 1501.

(*c*) *In Bibliothecâ.* (*d*) *De scriptis Medicis.* (*e*) *In Linden. renov.* (*f*) *In Biblioth. Medic.*

Inter alia ejusdem Opera, quæ à Gesnero recensentur, extat libellus inscriptus *Responsio in superadditos errores Simonis Pistorii de* Malo Franco, qui Lipsiæ editus fuit apud Marcum Brandt, anno 1501. in 4.

Extat Joannis Manardi Epistola ad Martinum illum Mellerstadium data Mirandulâ anno 1500. quæ prima est *Lib. 2. Epistolarum ejusdem Medicinalium*, in quâ ait Manardus se *& defensionem Martini & Simonis Pistorii accusationem* accepisse : Quæ intelligi non possunt nisi de aliâ quâdam Polichii defensione, quæ ante annum 1500. edita fuerit, vel saltem de aliâ editione *Responsionis illius in superadditos errores Simonis Pistorii*, quæ sit anno 1501. antiquior, nisi erratum fuerit in anno Editioni apposito.

JOSEPHUS GRUNBECKIUS, natione Germanus, scripsit Tractatum *De mentulagrâ sive Morbo Gallico* (juxta alios *Regio*) editum Venetiis, 1503. in 4. 1503.

De Libri titulo summa inter Bibliographos discrepantia. Agitur secundùm (*g*) Gesnerum, (*h*) Spachium & (*i*) Paschalem Gallum *de Mentulagrâ sive Morbo Gallico.* At verò juxta (*k*) Schenckium, (*l*) Lindenium, (*m*) Mercklinum & (*n*) Mangetum agitur *de Mentulagrâ sive Morbo Regio.*

(*g*) *In Bibliothecâ.* (*h*) *In nomenclatore scriptor. Medic.* (*i*) *In Bibliothec. Medic.* (*k*) *In Biblioth. Medica.* (*l*) *De scriptis Medicis.* (*m*) *In Lindenio renov.* (*n*) *In Biblioth. Medic.*

Mirum ſanè, ſi à Grunbeckio *Mentulagra ſive Morbus Gallicus*, *Regius* dictus fuerit, quod ſupponendum eſt, ut Bibliographorum teſtimonia conveniant.

Mihi tamen in mentem venit à Zachariâ ſummo Pontifice Morbi Regii mentionem factam eſſe circa annum 746. (*a*) in Epiſtolâ 12. ad Bonifacium, Archiepiſcopum Moguntinum, qui ad ipſum de morbo illo in Germaniâ tunc vulgari ſcripſerat, eo conſilio ut de Diſciplinâ erga ægrotantes iſtiuſmodi obſervandâ certior fieret. Liquet autem ex laudatâ illâ Epiſtolâ Regium hunc morbum ipſiſſimam eſſe Arabum Lepram, quæ in Europâ tunc temporis vulgò graſſabatur. Potuit ergo eadem lepræ denominatio in Germaniâ abhinc permanere ad ætatem uſque Grunbeckii, atque inde effici ut ille affinitate adductus, quæ initio inter luem veneream & lepram intereſſe à nonnullis credebatur, ſyphilidem quam *Mentulagram* dicit, non modò *Morbi Gallici*, ſed etiam lepræ, ſeu ut quotidianus erat in Germaniâ ſermonis uſus, *Morbi Regii* vocabulo deſignandam eſſe arbitratus ſit. Sed de his viderint illi, penes quos Grunbeckii Liber latet.

(*a*) *Tom. 6. Collect. Concilior. P. Labbe.*

Joannes de Vigo, Genuenſis, oriundus ex urbe *Rapallo*, quæ eſt in ditione Genuenſi, unde *Rapalligenam* ſeipſum dicit initio *Lib. 7. ſuæ Chirurgiæ copioſæ, & in proœmio Compendioſæ*, Chirurgus primarius fuit Julii II. Pontificis Maximi, qui electus die ultimâ Octobris anni 1503. obiit 21. Februarii anni 1514. Vixit in Curiâ Romanâ, ubi Julius II. eum (*b*) *ſummis honoribus, officiis & beneficiis honeſtavit, & Sixtus* Gara de Ruvere, Julii II. ex ſorore Luchinâ nepos, *S. P. ad vincula Cardinalis, ac Sacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ Vicecancellarius trecentis aureis pro Opere ſingulis annis donabat.* Compoſuit circa annum 1503. ut ipſe ait *in proœmio*, Chirurgiam ſuam copioſam, quam nuncupavit Bandinello de Saulis, Cardinali Presbytero tituli Sanctæ Sabinæ.

(*b*) Vide *Epiſtolam Joann. Antracini D. M. Compend. præfixam.*

Hoc Opus Libris 9. univerſam Chirurgiam complectitur. In 5°. diſſeritur ſatis fusè de Morbo Gallico duobus primis Capitibus, quæ eadem in Collectione Aloiſii Luiſini excerpta proſtant.

Teſte Auctore illo 1°. Morbus apparuit in Italiâ anno 1494. menſe Decembri, » Et iſta ægritudo erat incognita & numquam à Doctoribus » viſa prout tunc erat.

» 2°. Contagioſus fuit, præſertim per coitum ſive conjunctionem mu» lieris fœdæ cum viro & è contrà.

» 3°. Pro ejus curatione operæ pretium fuit nova auxilia & pharmaca » indagare; & in rei veritate ſi quid ſalutis inventum fuerit in iſto mor» bo, fuit potiùs ex novis experimentis, quàm ex antiquis auxiliis.

4°. Duplicem diſtinguebat ſtatum morbi, *recentis* & *confirmati*. Cenſebat quidem recenti convenire poſſe curationem methodicam jam ſuprà deſcriptam quæ obtinebatur uſu diætæ legitimæ, alterantium, phlebotomiæ, purgantium, balneorum, ſtufarum, & linimentorum, quibuſcum argentum vivum admiſcebatur, » Quandò antedictâ curatione iſte mor» bus cum ſuis doloribus & puſtulis removeri non poterat.

5°. Ad confirmatum verò morbum Mercurio ſemper utebatur. » Nul» la, *inquit*, melior medicina eſt (crede mihi) quàm protinus patientem

illinire infrà ſcripto linimento, aut loco linimenti ceratum imponere « in brachiis & tibiis ſemel aut bis in die, donec dentes dolere incepe- « rint, & cùm dentes dolere inceperint, tunc ceſſatur ab inunctione, « & ſe calidum teneat donec fluxus phlegmatis ceſſet per gingivas. «

6°. Utrumque & linimentum & ceratum argenti vivi ſalivâ extincti partem decimam ſextam circiter continet. Linimentum quidem jam pridem obſolevit, quamvis proſtet ex parte in quibuſdam Diſpenſariis ſub nomine *Unguenti Neapolitani.* Ceratum verò etiamnum in uſu eſt nomine *Emplaſtri de ranis Vigonis.* Ait autem Vigo linimentum quidem « eſſe no- « biliſſimæ operationis, & valere in quocumque tempore hujuſmodi mor- « bi; ſed aſſerit ſe ceratum millies expertum eſſe cum honore & utilitate » non parvâ. » Unde liquet poſt Jacobum Berengarium Carpum, Joannem de Vigo & antiquiſſimum & egregium hydrargyroſeos promotorem fuiſſe.

Joannes de Vigo primus omnium externè adhibuit ad virgæ puſtulas Mercurium præcipitatum rubrum, quem vocat (*a*) *pulverem ſuum carnis ſuperfluæ remotivum*, cujus præparationem ipſe explicat *Antidotarii Lib.* 7°. In vivis erat etiamnum anno 1517. ut liquet ex Epiſtolâ ipſius ad Joannem Antracinum Maceratam, & Epiſtolâ ejuſdem Antracini reſponſoriâ ad Joannem de Vigo, quæ Compendioſæ præfixæ ſunt.

(*a*) *Lib.* 5. *cap.* 2.

ANTONIUS BENIVENIUS, Florentinus, claruit anno 1495. obiit autem anno 1525. Scripſit Opus *De abditis nonnullis ac mirandis morborum & ſanationum cauſis* per Capita 110. editum Florentiæ, anno 1507. in 4. in quo *Cap.* 1. pauca profert *De morbo, quem vulgò Gallicum vocant*, ſed pro illius temporis ratione egregia. 1507.

1°. Novum eſſe morbi genus, quod anno 1496. ab Hiſpanis inci- « piens per Italiam primùm, tùm Galliam, cæteraſque Europæ Provin- « cias latè diffuſum mortales quàmplurimos occupaverit. «

2°. Morbum accuratè deſcribit ut ſe ferebat eâdem ætate.

3°. Curationem methodicam paucis proponit; & unguentum quocum Mercurius admiſtus ſit, indicat quidem, ſed tanquam remedium quod ab aliis adhibitum noverit, & *quo inunctos ægros ſudare cogant.*

WENDELINUS HOCK DE BRACKENAW, Artium & Medicinæ Doctor in Gymnaſio Bononienſi, ſcripſit anno 1514. ut ipſe teſtatur *Cap.* 1. Librum *De Morbo Gallico* cui titulum fecit *Mentagram, ſive Tractatum de cauſis, præſervativis, regimine & curâ Morbi Gallici, vulgò* Mala Françoſa, cujus ſunt Capita ſexdecim. Errant proinde (*b*) Bibliographi, qui Librum hunc Venetiis editum dicunt apud Octavianum, anno 1502. niſi id de priore quâdam editione debeat intelligi. 1514.

(*b*) *Mercklinus & Mangetus.*

In hoc Libro reperire eſt eadem, quæ in cæteris jam notavimus, Morbum primùm apparuiſſe anno 1494. Novum eſſe; Præcedentibus ſæculis incognitum; Ab antiquioribus morbis planè diverſum; quod multis probat de Elephantiaſi & Aſafati; Non (*c*) *provenientem ſolùm à contagio, ſed veram cauſam ejus & magis appropriatam fuiſſe aliquam influentiam ſtellarum erraticarum.*

(*c*) *Cap.* 1.

Quòd ad curationem multus eſt.

(a) Capp. 5. 6. 7. 8. 9. & 10. 1°. (a) In explicando legitimo usu rerum non-naturalium.

(b) Cap. 11. 2°. In (b) proponendâ curâ mentagræ per varia Medicinæ *ingenia*; puta *per evacuationes, Phlebotomiam, Pharmaca, syrupos, lotiones, balnea, stufas &c.*

(c) Cap. 15. 3°. (c) Varia proponit unguenta quibus Mercurius inest, sed minimâ quantitate, qualia olim ad scabiem à Gordonio & à Guidone de Cauliaco proposita sunt: » Nam, *inquit*, unguenta in quibus ingreditur ar» gentum vivum extinctum cum salivâ hominis jejuni mirabilem faciunt » operationem in hoc morbo mentagræ & ejus accidentibus dolorosis. *Ni» hilominus tamen* non consulit usum unguentorum, in quibus ingreditur » argentum vivum, nisi magnâ cum cautelâ fiant & in debitâ quantitate » cum suis Bezoarticis; nam, *inquit*, nocumentum aliquandò juvamento » est majus. Concludit *denique* (d) quòd in doloribus mentagræ & par» tium capitis conveniens auxilium cauterium dicitur.

(d) In fine capitis 16.

Juxta Wendelinum Hock inunctionibus utendum est non continenter » sed per intervalla, interjectis identidem catharticis. (e) » Talis, *in» quit*, servetur ordo: Primò patiens accipiat medicinam minorativam. » .... die sequenti patiens accipiat syrupum de fumo terræ ...., tertiâ » verò die facias inungi cum unguento .... & hoc quando patiens vadit » dormitum, & de manè etiam accipiat suum syrupum, ita ut sextâ die » sint accepti sex syrupi, & sint factæ tres unctiones. Et tunc dabis medi» cinam solutivam, ut humores qui per os expelli deberent ad inferiora » divertantur, & sic nocumentum in ore evitabitur. In diebus autem se» quentibus simili modo utaris.

(e) Cap. 15.

Hic Auctor dicitur erroneè *Wendelinus Hack de Brakeman* in Bibliotheca Conradi Gesneri, & *Wendelinus Hack de Braheman* in Bibliothecâ Medicâ Paschalis Galli.

Extat juxta Bibliographos alterum Wendelini Opus *inscriptum De cucurandis ulceribus Morbum Gallicam utplurimùm consequentibus*, sed quod nondùm videre mihi contigit.

1516. JACOBUS CATANEUS DE LACU-MARCINO, Genuensis. Ignoratur quo tempore scripserit *De Morbo Gallico*; sed tamen certum est scripsisse quidem post Nicolaum Leonicenum, Sebastianum Aquilanum, & Gasparem Torellam, cùm eosdem laudet; scripsisse verò ante annum 1518. cùm de curatione per Guaiacum taceat, licet cæteroquin curatoriam morbi hujus methodum diligenter expendat.

(f) Cap. 1. Consentit autem cum præcedentibus morbum primùm (f) *exortum esse in Italiâ anno* 1494. *monstrosum fuisse, nullis antè sæculis visum, totoque in orbe terrarum incognitum*, & à (g) leprâ seu Elephantiasi omninò diversum, in quo acriter castigat Sebastianum Aquilanum aliter sentientem.

(g) Cap. 3.

(h) Cap. 3. Multa profert (h) de morbi contagione, quæ ante illum nondum erant observata. 1°. Morbum contagione contrahi multiplici ratione, concubitu, cubatione, lactatione, suctione. 2°. Morbum tamen contagione semper non propagari ab infecto in sanum: Ait enim *se vidisse complures concubitus immundarum non recusantes & in sordes venereas sese præcipitantes, qui tamen nullam inde infectionem hauserunt.*

Sed

Sed quòd majore attentione dignum videtur, censet (*a*) ad *curationem integram & perfectam novem* esse necessaria. 1°. *Diætam.* 2°. *Phlebotomiam.* 3°. *Digestionem.* 4°. *Evacuationem.* 5°. *Administrationem viperarum.* 6°. *Administrationem Balnei.* 7°. *Administrationem Malagmatum.* 8°. *Accidentium quæ unctionem subsequuntur, remotionem.* 9°. *Accidentium quæ hunc morbum sequuntur, correctionem.*

(*a*) Cap. 7.

Sex priora Capita pertinent ad curationem methodicam, quæ jam fusè (*b*) exposita fuit. In *septimo*, ubi usus Malagmatum mercurialium proponitur, Gasparem Torellam Episcopum Sanctæ Justinæ redarguit, quòd „ malagmaticam hanc curationem damnaverit, & talem curationem „ exercentes Sicarios appellaverit. Hæc, *inquit*, opinio quia contradicit „ sensui, non est bona . . . . cùm hisce temporibus viderimus talia malag- „ mata, in quæ magna vis argenti vivi subintrat, curasse tali morbo af- „ fectos, materiam per oris excrementa, & corruptos humores ex axillis „ in modum rivuli educendo. „

(*b*) Suprà Lib. II. cap. 6.

Deinde multa *ibidem* profert de unguenti mercurialis administratione, quæ ab hodierno usu non ita multùm abludunt; ac in fine Tractatûs adducit formulam malagmatis mercurialis, simplicioris linimento Joannis de Vigo, & in quo major adest Mercurii quantitas, nempe ad octavam partem. Imò narrat ibidem *quosdam in curatione horum languentium vice malagmatum suffitionibus ex cinnabari, ex argento vivo & sulfure constante, uti, & mirabilia quandoque operari, sed malagmata salubriora esse.*

„ Proponit *Capite* 8. Accidentia quæ unctionem comitantur, nempe „ caloris extinctionem, debilitatem stomachi, oris fœtorem & dentium „ commotionem: *Et Capite* 9. accidentia, quæ hunc sequuntur morbum, „ ut cutis defœdationem, dolores in universo corpore, nodositates & ul- „ cera, „ & singulis mederi conatur ex artis regulis, adeò ut Tractatus ille, etsi brevis, eximius haberi debeatur, primusque in quo Mercurii administratio accuratè proposita fuerit.

JOANNES ALMENAR, Hispanus, Artium & Medicinæ Doctor, primus est Hispanorum, qui de Morbo Gallico Libellum scripserit septem Capitibus absolutum. Satis temerè promittit in Præfatione se mira præstiturum in præcavendo & curando morbo, neque enim in hoc Opere quidquam reperire est quod datam fidem liberet. Nempe (*c*) curationem hujus morbi per septem intentiones compleri arbitratur: Pri- „ ma est ventris lenitio: Secunda minorativa evacuatio: Tertia materiæ „ digestio: Quarta ipsius evacuatio: Quinta membrorum alteratio: Sexta „ ipsorum confortatio: Septima accidentium correctio. „ 1516.

(*c*) Cap. 4.

Priores sex indicationes methodicam Morbi Gallici therapeiam constituunt. Ad ultimam varia proponit unguenta cum addito argento vivo, sed dosi minimâ, quibus tamen constat ptyalismum non rarò inductum fuisse, cùm ipse os ab usu argenti vivi fœtere affirmet, & *oris nocumento* quod inde accidit, conetur occurrere.

Hic Auctor, sicut & Wendelinus Hock, censet illitiones mercuriales per intervalla administrandas esse, interpositis catharticis, suamque sententiam iisdem verbis exprimit ac Wendelinus, non sine plagii suspicione.

(a) Cap. 4. » Talis ergo, *inquit*, (*a*) ordo servetur, ut primâ & secundâ die accipiat syrupum (*alterantem*) patiens. Tertiâ autem die facias ungi cum unguento inferiùs describendo omnes partes domesticas (*hoc est interiores*) tibiarum & brachiorum, & plantas pedum, & palmas manuum, leniter tamen & parùm apponendo de unguento, & hoc quando vadit patiens dormitum, & manè accipiat etiam suum syrupum, ita ut in sextâ die sint accepti sex syrupi & sint factæ tres unctiones, & tunc dabis Medicinam solutivam, & humores qui per os expelli deberent, ad inferiora divertentur, & sic evitabitur nocumentum in ore. In diebus autem sequentibus simili modo utaris.

Porrò certum est hunc Auctorem scripsisse ante annum 1516. cùm hoc anno Liber iste de quo agitur, Papiæ excusus fuerit.

1516. COLLECTIO PAPIENSIS, quæ omnium prima, prodiit Papiæ ex officinâ Bernhardini de Garaldis, anno 1516. *in folio*, ubi collecti exstabant.

Nicolaus Leonicenus, Vicentinus, *De Morbo Gallico;*

Et Joannes Almenar, Hispanus, *De Morbo quoque Gallico.*

Accesserunt simul.

Angeli Bolognini, Bononiensis, *De curâ ulcerum exteriorum, & unguentis communibus in solutione continui Lib. 2.*

Alexandri Benedicti, Veronensis, *Liber de pestilenti Febre,*

Dominici Massariæ, Vicentini, *De Ponderibus & mensuris medicinalibus, Lib. 3.*

1516. GEORGIUS VELLA, Brixiensis, scripsit consilium medicum *Pro egregio Artium Doctore Aloysio, Mantuano,* qui Morbo Gallico ægrotabat, in Capita septem divisum; sed quo tempore scripserit incertum est. Verùm cùm nullam Guaiaci mentionem faciat in curatione Morbi Gallici, videtur scripsisse antequam lignum illud in usum advocatum fuisset, atque adeo ante annum 1518.

(b) Cap. 1. In eo consilio affirmat (*b*) *eos qui inficiuntur tali morbo*, non infici *nisi ferè propter ipsorum coitus cum mulieribus tali infectione infectis; & si hoc*, inquit, *non sit universaliter verum, at tamen pro majori parte.*

(c) Cap. 2. Ad curationem quinque intentiones admittit, (*c*) 1°. *Materiæ peccantis minorationem;* 2°. *Digestionem,* 3°. *Evacuationem,* 4°. *Accidentium correctionem,* 5°. *Residui humoris infecti rectificationem;* quæ singula methodicam curationem sapiunt quidem, cui potissimùm insistit, sed ita tamen ut usum quoque proponat unguenti mercurialis, quo censet inungendum esse » patientem à quatuor extremitatibus corporis usque ad subascellas & inguina exclusivè per decem dies vel circà, secundùm tolerantiam virtutis, non negligendo etiam assidua clysteria divertentia vapores à partibus superioribus ulcerare solentibus.

1518. PETRUS MAYNARDUS, Veronensis, scripsit (*d*) circa annum 1518. duos Tractatus *De Morbo Gallico:* alterum de morbi ætiologiâ qui *Capita quatuor;* alterum de therapeiâ, qui *Capita totidem* complectitur.

(d) J. Freind, *Histor. Medicin. parte 3.*

Circa prius statuit quidem Morbum (*a*) primùm apparuisse anno 1496. *Epidemialem esse*, & ortum ab *influentiis* syderum malignorum coeuntium; (*b*) *Prædictum fuisse aliàs in prognostico viginti annorum clarissimi Artium & Medicinæ Doctoris Pauli de Medelburgo Zelandiæ Oceani* (qui Episcopus Forosemproniensis deinde electus est) *anno Virginei partûs* 1487. Demùm (*c*) *defecturum esse anno* 1584. *contrariis astrorum influentiis.* (*a*) *Prior. Tractat. Cap.* 1. (*b*) *Ibidem.*

Circa posterius verò curationem tantùm methodicam proponit, quæ *diætâ, alteratione humorum, purgatione, & membrorum confortatione* perficitur, nec unguento mercuriali utitur ullo, nisi cùm dolores urgent in juncturis, in quo casu suadet ut (*d*) « unguantur spatulæ, collum, nucha, omnes juncturæ coxarum & crurum cum infrà scripto unguento. « (*c*) *Posterior. Tract. Cap.* 3. (*d*) *Ibid. Cap.* 3.

℞. *Axungiæ porcinæ vetustissimæ* lib ij.
Cineris lignorum Vitis ℥ vj.
Argenti vivi mortificati cum medullâ vituli ℥ ij.

Demùm omnia benè commisceantur, & fiat unguentum, & administretur super dicta loca, & ligentur benè calida, & dimittantur per quatuor dies, & sic unguantur dicta loca quaternis diebus in quaternos dies, donec sanentur à doloribus.

LEONARDUS SCHMAI, Salisburgensis, in *Lucubratiunculâ* quatuor Capitibus comprehensâ, quam Salisburgi in Germaniâ scripsit *De Morbo Gallico & curâ ejus noviter repertâ cum ligno indico*, Augustæ typis editâ anno 1518. *in* 4. de morbi quidem novitate eadem refert quæ cæteri, sed primus affirmat (*e*) *Indos Occidentales per plurimos annos hoc morbo graviter laborasse, medicinamque quâ semper usi sunt contra hunc morbum nostris mercatoribus indicasse.* Nihilominùs tamen concludit hunc morbum in Europâ ortum esse *ex aëris intemperie calidâ & humidâ anno à Salutiferâ Incarnatione Christi* 1494. *quo fuit omnium totius Europæ aquarum inaudita inundatio.* 1518. (*e*) *Cap.* 1.

Parvi pendit methodos curatorias omnes, quæ usque ad sua tempora adhibitæ fuerant. (*f*) « Non fuit, *inquit*, hactenus reperta medicina, « quæ in hac ægritudine profuisset multùm, nocuisset verò nihil . . . . . sed « modò, *pergit ille*, Deorum (ut mihi persuadeo) beneficio inventa est « medicina simplex, quâ maximè gaudet natura, & quæ simul omnes in- « tentiones complectitur in suis qualitatibus. « (*f*) *Ibid.*

Ea autem Medicina est lignum *Guaiacum* seu Arboris *Guaiacanæ*, cujus mentionem facit primus & cujus usum & administrationem primus quoque describit. Refert se (*g*) « cùm mira, magnifica, & vix credibilia pas- « sim accepisset de ligno quodam in Occidentali Indiâ, in Insulâ Spa- « gnuolâ noviter repertâ, non cessasse vel dormientem somniare ligni hu- « jus naturam, donec litteris patronorum suorum & suis decem & no- « vem Doctrinas & Relationes ex Indiâ & Portugalliâ ad diversos Germa- « niæ Principes & Viros primarios transmissas accumulasset, ex quibus na- « turam, proprietatem, qualitatem, usum, & operationem planè piscatus est. « (*g*) *In Præfatione.*

ULRICUS DE HUTTEN, Eques Germanus, natus est anno 1488. 1519.

Steckelbergæ, (*a*) in castello Franconiæ cujus dominio ejus familia potiebatur, Litterarum studio dedit operam Fuldæ, Coloniæ & Francofurti ad Oderam. Inde meruit aliquandiu in Italiâ in castris Imperatoris Maximiliani I. unde redux versatus est in aulâ Alberti Brandeburgensis, Archiepiscopi Moguntini & Magdeburgensis, ac posteà S. R. E. Presbyteri Cardinalis titulo Sancti Chrysogoni, ab anno 1517. ad annum usque 1520. quo Lutheri partes amplexus sibi fugâ consulendum esse duxit, cùm audivisset se jussu Leonis X. summi Pontificis, in quem acerbiùs scripserat, comprehendendum esse. Toto Belgio peregrinatus profugit tandem in Helvetiam, venitque Basileam anno 1522. exeunte, sed ab Erasmo hospitio exclusus, urbe ipsâ exire jussus est mense Januario anni sequentis. Obiit paulopost in Insulâ quadam lacûs Tigurini, ubi latitabat, die scilicet 29. (*b*) Augusti, anno 1523. ætatis anno 35. vel 36.

Licet Huttenus Medicus non fuerit, scripsit tamen ad Albertum Brandeburgensem, Cardinalem & Archiepiscopum Moguntinum patronum suum, Libellum *De Morbi Gallici curatione per administrationem ligni Guaiaci*, Moguntiæ editum in 4°. 1519. qui Capita 27. complectitur, & ubi ea narrat quorum ipse *pars magna fuit*.

Liquet enim inde Huttenum jam ab anno 1509. vel 1510. luem veneream contraxisse, annos natum 21. vel 22. dùm in Italiâ militabat, cùm fateatur ipse in hoc Opusculo edito anno 1519. (*c*) *se per novem annos cum hoc malo luctatum fuisse* : & hoc temporis intervallo (*c*) *undecies curationem mercurialem expertum fuisse*, ita ut *vix* credere liceat (*d*) *quas torturas, quot supplicia sub Chirurgicis exhauserit, quas cruces tulerit, quantùm illi virium ex Medicorum inscitiâ deperierit.*

Sed placet ipsum audire (*e*) *dicentem, ut affectus fuerit.* » Primùm, *inquit*, sinistro pede eram inutilis jam, hærente ibi octo plus annis morbo; & in mediâ quidem tibiâ, quâ parte tenuissima cruri obducitur caro, ulcera erant cum inflatione carnis inflammata, putrescentia ingenti cum dolore, & hujusmodi ut uno sanescente erumperet statim aliud. Erant enim complura sparsim, nec ope Medicorum fieri poterat, in unum omnia ut redigerentur. Supra ea tuber erat (*exostosis*) ut os crederetur ita induratum, & in eo suppungens citra intermissionem dolor immensus, immodicus; fuit & supra dextrum proximè talum collectio, & ipsa in ossis modum dura, ex recentis olim morbi reliquiis vetustissima. Hanc mihi ferro, hanc igne & causticis omnibus adaperire cùm molirentur Medici, nihil profecerunt. Illa autem modò vehementer intumescebat ac summo cum dolore, modò residebat mitior, dolebatque minùs igni admoto pede, nec sustinuit tamen multiplici veste contegi. Eò fluxus erat vehemens, & qui inextinguibilis planè videretur; ac quoties pedi insisterem, dolore afficiebar impatibiliter. Deinde superiùs coxa & genu penitùs confriguerant, attenuato ibi ad summam usque macritudinem femore, atque ita imminutâ carne, ut præter cutem vix esse videretur quo se os contegeret. Præterea in tantum luxata utraque junctura fuit, ut diù ægerrimè liceret insistere, tandem non ampliùs etiam, evanidâ omnino ex clunibus alterâ. Dolebat item lævus humerus, ut levari jam brachium non

(*a*) Bayle, *Dictionnaire critique, in voce* Hutten.

(*b*) Erasmus in *Epistolâ ad Conrad. Goclenium datâ 6. Calend. Octobris anni 1523.*

(*c*) Laudati libelli *cap.* 4.

(*d*) *In Epistolâ Dedicatoriâ.*

(*e*) *Cap.* 26.

possset. Debilitata extrema scapula occalluerat, & in medio musculo tuber ovi magnitudine, imminuto aliis partibus ad miram tenuitatem brachio ad ipsam usque manum; & in dextro latere sub infimâ statim costâ ulcus erat sine dolore quidem, sed fœdum quoddam pus effervens, & spurcâ manans sanie, fistulæ in morem angusto exteriùs ore, at amplâ intùs cavitate. Supraque ipsum aliud iterùm tuber, quasi supernato costæ quodam ibi osse. Denique à summo retrò vertice fluxus ibat ad omnia ista manifesto sensu. Quâ incipiebat is ad lenissimum etiam tactum, quasi pertuso craneo dolebat caput, nec verti in tergum, nisi cum ipso una corpore facies potuit. «

Profligandæ huic affectionum Iliadi impar fuit inunctionum mercurialium usus vel undecies repetitus, forsan medentium inscitiâ vel negligentiâ. » His (*a*) auxiliis, *inquit ille*, sustinere morbum potui, extinguere non potui: Et cùm lenire dolorem, non causam doloris exscindere, hoc esset differre perniciem, non auferre, præsentius remedium habui ex Guaiaco, *cujus usu* (*b*) depulsâ omni invaletudine ita vires recepi, ut de novo factus ac renatus homo videar. «

Hæc autem de se tanto liberiùs fatebatur, quòd sibi probro verti posse non suspicaretur, cùm eâ ætate nondum exploratum esset luem scortatione tantùm contrahi, sed satis stolidè crederetur solo rerum non-naturalium vitio, vel ad summum colloquio vel contubernio cum infectis concipi posse. Inde sanè est, quòd Huttenum non pudeat in extremo Libro Archiepiscopum & Cardinalem, ad quem scribit, sic alloqui. (*c*) » Hæc ita Celsitudini tuæ conscripsi, ut non vellem his quidem uti, (faxit hoc enim servator Christus, ne unquam debeas) sed ut in tuâ hæc aulâ essent omnium necessitati exposita. «

In hoc Opere præmissis de morbi origine, naturâ, & causis, iisdem quæ jam sæpiùs repetita sunt; ac enarratis torturis horrendis, quibus ægrotantes hac ætate discruciabantur, ut à morbo Gallico convalescerent, Huttenus apertè ac fortiter improbat mercuriales inunctiones, usum decocti ex ligno Guaiaci mirabiliter approbat, rectam ejusdem administrandi methodum summâ diligentiâ persequitur: Quocirca Tractatus ille verè dignus est qui legatur, Auctore (*d*) ipso Hermanno Boerhaave, hac in re judice maximè idoneo.

Cæterùm, quod notari velim, quantumcumque sibi gratuletur Huttenus de restitutâ valetudine usu Guaiaci, constat tamen ipsum neque hac methodo perfectè convaluisse, cùm ex redivivâ lue venereâ, quæ remedio tantùm sopita fuerat, miseram mortem obierit & ante diem, ut narrat (*e*) Conradus Gesnerus.

Joannes Manardus, Ferrariensis, natus (*f*) anno 1461. (*g*) Nicolaum Leonicenum in Medicinâ audivit. Constat (*h*) ex ejus Epistolis Medicinam illum fecisse Ferrariæ ad annum usque 1513. Anno sequente 1514. in Hungariam à Rege Ladislao VI. advocatum fuisse, (*i*) ut Archiatri munere fungeretur; eoque mortuo anno 1516. in Hungariâ vel Austriâ (*k*) moram tamen fecisse ad annum usque 1518. Unde in patriam regressus (*l*) anno 1519. Medicinam Ferrariæ cum laude professus

1500.
1525.
1532.
1533.

(*a*) *Cap.* 5.

(*b*) *In Epistolâ Dedicatoriâ.*

(*c*) *Cap.* 27.

(*d*) *In Præfat. præfixâ editioni Lugduno-Batavæ Aloysii Luisini.*

(*e*) *In Bibliothecâ.*

(*f*) Vide *ipsius Epist.* 6. *Lib.* 18.

(*g*) Petrus Castellanus, *in vitis illustrium Medicorum.*

(*h*) *Epistola* 1. *Lib.* 4.

(*i*) *Epist.* 1. *Lib.* 7. *Budâ data* 7. *Id. Septembris, ann.* 1514.

(*k*) *Epistol.* 3. *Lib.* 2.

(*l*) *Epistol.* 1. *Lib.* 8.

(a) Castellanus. *Ubi suprà.*

est. » Duxit (*a*) uxorem valdè senex & articulorum dolore distortus, ab » ætate formâque florentis juvenis thoro dignam, adeò levi judicio & » lethali intemperantiâ, ut funus suum maturaverit. Obiit Ferrariæ anno » 1536. ætatis 74.

Scripsit inter alia *Epistolarum Medicinalium Lib. XX.* sub titulo *Curiæ Medicæ*, quorum pars jam edita fuerat Lutetiæ anno 1528. & Argentinæ anno 1529. sed qui omnes unà collecti primùm Basileæ excusi sunt anno 1540. Prostant ibi Epistolæ duæ *De Morbo Gallico*, & duæ aliæ *De Ligno Indico.* Epistola *prima* scripta est Mirandulâ anno 1500. *ad Martinum Mellerstadium*, hoc est ad Martinum Polichium, Mellerstadiensem, *illustrissimi Ducis Saxonum* (Frederici III.) *Physicum*, estque prima Libri secundi.

In eâ Simonem Pistoris acriter castigat, qui in Positiones quasdam Martini Polichii insurrexerat, quâ de re vide suprà articulos *De Simone Pistore & Martino Polichio.*

Altera ad *Michaëlem Sanctannam Chirurgum* scripta est Ferrariâ, anno 1525. & secunda est *Lib. VII.*

In eâ reprehendit Nicolaum Leonicenum, quòd existimaverit Morbum Gallicum esse *Epidemicum*, *æstivum*, *à nimiâ aëris humiditate & caliditate ortum.* Ipse contrà statuit morbum esse novum, qui contagio tantùm serpat & propagetur, qui ab Hispanis *ex Insulâ quadam Antiquis incognitâ, ubi frequentissimus est*, in Europam translatus fuerit, vel Valentiæ in Hispaniâ genitus *in scorto, quocum Elephantiosus quidam ex Equestri ordine rem habuit.*

Tertia est Consilium Medicum *pro Reverendissimo Cardinale Campegio*, id est pro Laurentio Campegio, cive & Episcopo Bononiensi, postea Feltrensi, Presbytero Cardinali Tituli Sancti Thomæ in Parione, ac deinde Tituli Sanctæ Mariæ trans Tiberim, Episcopo Cardinale Sabino & Prænestino, qui à Leone X. creatus Cardinalis anno 1517. obiit Romæ anno 1539. Hæc Epistola, quæ quarta extat Lib. XVI. scripta fuit anno 1533.

In eâ præscribit quâ methodo ligno Indico sive sancto utendum sit; cæterùm non modò ut decoctum illius potetur consulit, sed etiam ut spumâ decocti, vel quod illi præstabilius videtur, ut oleo ex ligno per descensum destillato loca dolentia illinantur.

Demùm *quarta* Medicum quoque Consilium est pro Episcopo Cracoviensi in Poloniâ. Scripta fuit Ferrariâ, *in Vigiliâ sancti Matthæi*, anno 1532. & ordine tertia est Lib. XVII.

In eâ ait *anno duodequadragesimo ab orto Morbo Gallico se scribere*; unde facili ratione colligere est juxta eum morbum primùm apparuisse anno 1494.

Extant aliæ duæ Epistolæ de eodem Episcopo Cracoviensi scriptæ: Altera, quæ ordine quarta est Lib. XIV. *anno eodem* 1532. *septimo Idus Februarii*: Altera, quæ quinta est Lib. XVII. scripta ad Academiam Cracoviensium Medicorum, 12. *Calendas Martias, anno* 1532. ex quibus liquet hunc Episcopum *Imbecillitate ventriculi & omnium principalium membrorum*, atque affectione verè hypochondriacâ laborasse *ex reliquiis subdoli & atrocis Morbi Gallici vocati, & hydrargyro per quod sanari visus est, derelictâ.*

BENEDICTUS RINIUS, Venetus, scripsit brevem *De Morbo Gallico* Tractatum *Consultationis causâ in gratiam illustrissimi cujusdam Antistitis*, quem diù post mortem patris Fabritius Rinius ejus filius Antonio Cauco Archiepiscopo Corcyrensi dicavit, & excudendum permisit in Collectione Venetâ *De Morbo Gallico* anno 1567. 1520.

In curando *Morbo Gallico* utitur Rinius linimentis variis mercurialibus, sed ad Operis calcem, quædam adjicit de decocto ligni Guaiaci, quod ait *novum esse sui sæculi inventum, & tanquam per Deorum manus traditum auxilium pro Morbi Gallici expugnatione, ac omnimodâ illius evictione*, unde videtur posse colligi Consilium illud Rinii circa annum 1520. scriptum fuisse.

JOANNES (*a*) LE MAIRE, Belga, lucem vidit Bagaci, in Hanoniâ gallicè *Bavai*, unde se dicit gallicè *de Belges*, ideò quòd putet Bagacum olim Belgidem dictum fuisse. Natus est anno (*b*) 1473. & ante annum 1525. fato functus. Scripsit tum strictâ, tum solutâ oratione Opera varia Gallicè & Latinè, non sine ingenii acumine ac doctrinæ laude ut ea erant tempora, quibus vixit. 1520.

(*a*) Dicitur sed perperam *Joannes Marius* à Gerard. Joann. Vossio. *Lib.* 3. *De Histor. Latin. cap.* 10.

(*b*) Vide Præfationem Gallicè scriptam, quæ præfigitur Libro inscripto *Les Illustrations des Gaules.*

Extat inter cætera Carmen Allegoricum Gallicè scriptum, & in tres Fabulas distributum, quod typis excusum fuit anno 1525. in 8°. apud Galiottum du Pré, cum hac inscriptione.

Les trois Comptes, intitulez de Cupido & d'Atropos, dont le premier fut inventé par Seraphin, Poëte Italien, le second & tiers de l'invention de Maistre Jean le Maire.

Fingitur ibi in Primâ fabulâ Cupidinem ebrium cum Atropo mortis Deâ, commutatis casu arcubus munia quoque ita commutasse, ut ille quidem imprudens neci daret adolescentes, quos quærebat amore saucios efficere; hæc verò senes depontanos turpi amore dementaret, quos morti destinabat.

Narratur in Alterâ lethiferum illum mortis arcum, quem Cupido in palatium matris intulerat, jussu Veneris abjectum fuisse in palatii fossas, unde factum ut aquæ hinc scaturientes veneno lethali pollutæ viris feminisque Veneris asseclis, à quibus epotabantur, novum morbi genus intulerint, seu ipsissimam luem veneream.

Demùm refertur in Tertiâ Jovis edicto Comitia generalia Turonibus habita fuisse, ibique dissidium Cupidinis de arcûs redintegratione cum Atropo litigantis his conditionibus compositum esse, ut utrique novus arcus restitueretur; at verò nullum à Jove remedium adversùs luem veneream inventum fuisse, quæ idcirco sibi permissa in miseros mortales sævire pergit.

Cæterùm Poëta veneream luem in fabulâ secundâ ita describit, ut liceat inde colligere, quid ætate suâ de morbi origine, novitate, propagatione, atrocitate, vulgò crederetur. Ait nempe Aquas, quæ è fossis palatii Veneris decurrebant, à viris feminisque plurimis cum voluptate quidem perpotari, ac gratas videri, at verò varia & inaudita morborum monstra inde generari, quibus potores miserrimè affligebantur.

Mais en la fin, quand le venin fut meur,

Il leur naissoit de gros boutons sans fleur,
Si trez hideulx, si laits & si énormes,
Qu'on ne vit onc visaiges si difformes,
Ne onc ne receut si tresmortelle injure
Nature humaine en sa belle figure :
Au front, au col, au menton & au nez
Onc on ne vit tant de gens boutonnez.
Et qui pis est ce venin tant nuisible
Par sa malice occulte & invisible
Alloit chercher les veines & arteres,
Et leur causoit si étranges (*a*) mysteres
Dangier, douleur de passion & goutte
Qu'on n'y sauroit remede, somme toute,
Fors de crier, souppirer, lamenter,
Plorer & plaindre & mort se souhaitter.
Ne ne sceut onc lui bailler propre nom
Nul Medecin, tant eut-il de renom.
L'ung la voulut *Sahafati* nommer
En Arabic; l'autre a peu estimer
Que l'on doit dire en Latin *Mentagra*,
Mais le commun quand il la rencontra,
La nommoit *Gorre* ou *la Vérolle grosse*,
Qui n'espargnoit ne Couronne ne Crosse;
(*b*) *Doncques* l'ont dit les Flamens & Picquarts,
Le *mal Francois* la nomment les Lombars,
Si a encores d'autres noms plus de quatre,
Les Allemans l'appellent (*c*) *Groitte blatre*,
Les Espagnols (*d*) *les Bouës* l'ont nommée;
Et dit-on plus que la puissante Armée
Des fors Francois à grant peine & souffrance
En Naples l'ont conquise & mise en France,
Dont aucuns d'eulx (*e*) *le Souvenir* la nomment,
Et plusieurs faits sur ce comptent & somment.
Les Savoysiens (*f*) *la Clavela* la disent :
Delà comment plusieurs gens en devisent,
Delà comment Amour, le jeune yvrongne
A fait aux gens grant dommage & vergongne:
Et ne scet-on pour ses cloux descloüer
Bien bonnement à quel Saint se voüer,
Néantmoins aucuns par grace souveraine
Ont imploré Madame Saincte Reine,
Les autres ont eu recours à Sainct Job,
Peu de guéris, en sont de mors beaucop,
Car regne a ce trez cruel tourment
Par tout le monde universellement.

(*a*) *Misteres.*

(*b*) *Legé* Pocken *Variola.*

(*c*) Gross Blatter, *Magna variola.*

(*d*) *Las Buas.*

(*e*) Videtur vox illa mendosa esse.

(*f*) *La Clavelée,*

1524. DESIDERIUS ERASMUS, Roterodamus, Vir maximi nominis & eruditionis

eruditionis multiſciæ natus eſt Roterodami die 27. Octobris, anno 1466. ut maximè probabile videtur. Baſileæ mortuus eſt die 12. Julii anno 1536. jam ſeptuagenarius. Cætera quæ ad ejus vitam ſpectant ſilemus, tùm quòd paſſim occurrant, tùm quòd non ſint inſtituti noſtri, cùm Eraſmus nec de lue venereâ quidquam ex profeſſo ſcripſerit, nec Medicinæ vacaverit unquam.

Nihilominùs tamen, cùm Eraſmus ſuppar vixerit ingreſſui luis venereæ, haud pauca ſuis Operibus interſperſa reliquit teſtimonia de morbi origine, fœditate, contagione. Sic in *Epiſtolâ ad Chriſtophorum à Schydlovietz, Palatinum & Capitaneum Cracovienſem, Regnique Poloniæ Cancellarium*, Baſileâ ſcriptâ anno 1525. poſtridie Idus Auguſti, & Libro *De linguâ, ſive de linguæ uſu & abuſu* præfixâ, dùm ſui ſæculi calamitates enumerat, in hæc verba erumpit. « Jam ſi quis percontetur, inter corporum morbos, cui debeatur principatus; me judice facilè tribuetur ei malo, quod incertâ origine tot jam annos per omnes orbis plagas impunè graſſans nondùm certum nomen invenit. Plerique vocant (*a*) *Poſcas Gallicas*, nonnulli *Hiſpanienſes*. Quæ lues unquam pari celeritate percurrit ſingulas Europæ, Africæ, Aſiæque partes? Quæ penitiùs ſeſe inſerit venis ac viſceribus? Quæ tenaciùs hæret aut pervicaciùs repugnat arti curæque Medicorum? Quæ faciliore contagio tranſilit in alterum? Quæ crudeliores habet cruciatus? Vitiligo præter cutis deformitatem nihil habet noxæ & curationem recipit. Lichenes fœdo quidem furfure primùm faciem, deinde reliquum corpus operiunt, ſed citra cruciatum, nulloque vitæ diſcrimine, etiamſi remedium non admittunt, niſi cui mors ſit anteferenda. Hæc lues quicquid in aliis eſt horrendum unà ſecum defert, fœditatem, cruciatum, contagium, vitæ periculum, curationem difficillimam pariter ac fœdiſſimam, & tamen utcumque cohibita ſubinde repullulat, non aliter quàm podagra. »

(*a*) *Variolas. Pocken* enim Germanicè & Belgicè variolas ſignificat.

Nec diſſimilia profert initio *Conſultationis de Bello Turcicis inferendo, quæ ad Joannem Rinckium Juriſprudentiâ celebrem ſcripta eſt apud Friburgum Briſgoiæ, 17. die Martii, anno à Chriſto nato* 1530. Sed nullibi diſertiùs luem deſcribit quàm in Colloquio, quod inſcribitur Ἄγαμος γάμος *ſive conjugium impar*, quod primùm anno 1524. typis editum puto, & in quo nomine Equitis ſcabie Gallicâ infecti opinor perſtringi Ulricum de Hutten, Equitem Germanum, de quo modò, fato quidem jam functum ſed qui in Eraſmum ſcripſerat acerbiùs anno ſuperiore Librum, quem edendum curaverat in 4°. cum hac inſcriptione, *Ulrici ab Hutten cum Eraſmo Roterodamo Expoſtulatio*. Sed ut ut ſit, Eraſmus in illo Colloquio ſic inducit loquentem alterum ex interlocutoribus. *Superbiſſima ſcabies eſt, quæ nondùm ſuum habet nomen, cum ipſa tàm multorum habeat nomina, quæ nec lepræ, nec elephantiaſi, nec lichenibus, nec podagræ, nec mentagræ cedat, ſi res veniat in certamen.* Sed audiendus præſertim dum loquitur de modis quibus præcludi poſſet contagioſa morbi propagatio. » PE. Viros caſtrarem ac ſummoverem, Fœminis verò adderem fibulas. GA. Ita quidem proſpectum eſſet ne ex malis corvis naſcantur mala ova...... Verùm non uno modo tranſilit malum, ſed oſculo, ſed colloquio, ſed contactu, ſed compotatiunculâ ſerpit ad alios. Et videmus huic malo fatalem quam-

» dam malitiam adjunctam, ut quiſquis eo tenetur, vel nullo ſuo com-
» modo gaudeat quàm plurimis ſuam affricare ſcabiem...... PE. Nemo
» barbæ ſylvam patiatur ſibi demeti, aut ſibi quiſque tonſorem præſtet.
» GA. Quid ſi uterque claudat os? PE. Afflant naribus malum. GA. Eſt
» & iſti malo remedium. PE. Quodnam? GA. Ut quod ſolent Alcumi-
» ci, addant perſonam, quæ per vitreas feneſtellas præbeat lumen oculis;
» ori naribuſque reſpirationem, cornu à perſonâ per axillas in tergum por-
» recto. PE. Bellè, ſi nihil metuendum eſt à contactu digitorum, linteo-
» rum, pectinis, & forcipis. GA. Optimum igitur barbam uſque ad ge-
» nua dimittere. PE. Ita videtur. Deinde fiat edictum, ne quis idem ſit
» tonſor & Chirurgus. GA. Ad famem relegas Tonſores. PE. Minuant
» ſumptus, & aliquantò pluris radant. GA. Eſto. PE. Tum feratur Lex,
» ne quis cum alio poculum habeat commune. GA. Iſtam vix recipiat
» Anglia. PE. Neve duo miſceantur eodem lecto, præter uxorem &
» maritum. GA. Placet. PE. Ad hæc in diverſoriis ne quis hoſpes indor-
» miat linteis, in quibus alius indormiit. GA. Quid facies Germanis, qui
» vix lavant bis in anno. PE. Exſtimulent lotrices. Præterea tollatur mos,
» quamvis vetuſtus, ſalutandi oſculo. GA. Etiamne in Templis. PE. Ta-
» bellæ ſuam quiſque opponat manum. GA. Quid de colloquio. PE. Vi-
» tetur illud Homericum, Ἄγχι σχὼν κεφαλήν, & viciſſim qui auſcultat com-
» primat labra. GA. Vix iſtis legibus ſuffecerint duodecim Tabulæ.

1525. BARTHOLOMÆUS SILEBER.
Præcautio luis veneree. Viennæ 1525. in 4°.

1527. JACOBUS A BETHENCOURT, Rothomagenſis Medicus.
Nova pœnitentialis Quadrageſima, necnon Purgatorium in Morbum Gallicum ſive venereum, unà cum Dialogo Aquæ argenti ac Ligni Guaiaci colluctantium ſuper dicti morbi curationis prælaturâ. Opus fructiferum. Pariſiis, Nicol. Savetier, 1527. in 8.

Patet hujuſce inſcriptionis ratio ex Libri procemio. » Nunc temporis,
» *inquit Auctor*, in dicti morbi curatione duæ præcipuè prorumpunt hære-
» ſes, altera Guaiacum extollens lignum, altera aquam argenti non me-
» diocri efferens præconio. Illâ pœnitentiali Quadrageſimâ (*nempè prop-*
» *ter inediam*) hæc verò quodam Purgatorio (*propter ptyaliſmi dolores*) me-
» deri videtur.

Hoc Opuſculum conſtat articulis ſive Capitulis viginti, ſed nullo diſtinctis numero.

I. Refert *eodem anno, quo Galliarum Rex Carolus Octavus impetum Neapoli fecit, ſuorum aut peditum aut equitum quibuſdam talem prorupiſſe morbum* ..... qui proinde *abhinc triginta circiter annos viſus eſt.*

II. Tres morbi cauſas admittit, *Supercœleſtem*, quam Theologi dicunt eſſe iram Dei in fornicatores; *Cœleſtem*, quam Aſtrologi dicunt eſſe concurſum planetarum; & *Phyſicam*, quam Medici dicunt eſſe corruptionem ſeminis à ſalacitate nimiâ, cóncurrente tamen maligno aſtrorum concurſu.

III. Expendit naturam ligni Guaiaci, quod dicit à *mercatoribus reper-*

tum esse in Insulâ quâdam, ac proponit methodum curandi luem veneream decocto illius ligni.

IV. Inquirit in naturam aquæ argenti, ut sua ferebant tempora, ac varia proponit linimenta, quæ adhibebantur suo tempore. Censet autem in hac curatoriâ methodo ægrum identidem purgandum, & inunctiones intermittendas esse. *Utile satis erit*, inquit, *si post sextum aut septimum diem sumat patiens cassiam fistulam, & ad vires reficiendas duos aut tres dies quiescat.*

V. Describit gonorrhœam virulentam *Capite de Pustulis*; quæ sanè descriptio gonorrhœæ prima omnium quas sciam, esse videtur. » Vidi, *inquit*, juvenem quemdam, *cujus* mentula sesquiannum perpetuò saniosum ac virulentum vomebat succum, quod venereo contraxerat certamine..... mentula dolorosè arrigebatur...... major meiendo accrescebat dolor. «

VI. Adest in fine *Dialogus aquæ argenti, & ligni Guaiaci colluctatorum super eorumdem prælaturâ*, quâ finitâ sic concludit in *Epilogo: His causis ac rationibus æquo animo perpensis, aquæ argenti methodo...... quàm Guaiaci methodo magis fidendum puto.* Fatetur tamen rem aliquando minùs prosperè succedere; Sed id totum in medentium imperitiam refundit. » Nimirùm, *ait ille*, si optati rarenter succedant eventus, quippe cerdones, scorta, mulierculæ, nonnullique Apostatici litterarum penitùs ignari, nullis vocatis Medicorum decretis, frequentiùs cum aquâ argenti, ne dicam illius methodo, omni vorato pudore huic medentur morbo. «

Hic Auctor primus est Gallorum omnium, quos novi, qui de Lue Gallicâ scripserit. Anne ideò quòd venerea lues Rothomagi & citiùs & crudeliùs sævierit quàm in cæteris Galliarum urbibus? Certè lues Rothomagensis in Galliis vulgari circumfertur proverbio quasi curatu difficillima, quâ de re vide Rabelæsum, *Pantagruel, Liv.* 5. *chap.* 21. Histoire *de Francion, Liv.* 10. Et Menjotii *Dissertation. de Lue venereâ, pag. m.* 39.

HIERONYMUS FRACASTORIUS, Veronensis, natus est Veronæ: Patavii operam dedit Medicinæ, inde Livianum copiarum Venetarum Ducem sequutus est pluribus bellis, sed eo mortuo ad Abduam anno 1515. in patriam se recepit. Medicus fuit Patrum Concilii Tridentini. Fato functus est septuagenario major in suis Caphiis propè Veronam, 8. Idus Augusti anno 1553. apoplexiâ correptus in mensâ. 1530. 1546.

Inter cætera illius Opera duo extant de Morbo Gallico.

Prius est eximium illud Poëma, in quo eleganter lusit tribus Libris *De Morbo Gallico*, sive ut ille ait, *De Syphilide*, quam à Syphilo Pastore in Deos impio sic dictam fingit,

Syphilidemque ab eo labem dixere Coloni.

Dicatum est Petro Bembo Leonis X. Pontificis Maximi tunc à Secretis, ideòque scriptum ante annum 1521. quo Leo X. fato functus est, sed editum non novi ante annum 1530. quo Veronæ excusum est.

Posterius est Opus *De contagionibus & contagiosis morbis & eorum curatione*, in tres Libros distributum, quod primùm editum est anno 1546. Venetiis. In illo *Capitibus* 11. & 12. *Lib.* 2. Morbi Gallici naturam & causas; *Capite verò* 10. *Lib.* 3. ejusdem curationem explicat.

In utroque Opere Fracastorius eadem docet 1°. Circa naturam & causas morbi, (*a*) morbum *novum* esse; præcedentibus sæculis non visum; *ab elephantiâ & ab Arabum safati planè diversum; in Insulis, quas Hispanæ navigationes adinvenere* endemium; inde *contagione* devectum. At verò, ne quid dissimulem, asserit (*b*) ille tametsi *maxima quidem mortalium pars à contagione morbum hunc contraxerit, observatum tamen fuisse innumeros alios sine ullâ contagione per se infectionem eam perpessos fuisse:* Atque adeò, licet contagionem admittat, præjudicio ductus censet etiam admittendam esse *sordidam* aëris *putrefactionem*, quam tria superiora sydera, Saturnus, Jupiter & Mars coëuntia intulerint. 2°. Quòd ad curationem, proponit statim methodicam therapeiam, quam censet ad incipientem morbum sufficere. Si verò inveteratus sit, auctor est ut æger utatur decocto ligni Guaiaci, cujus præparandi rationem explicat, aut decocto radicum cynarum quæ paucos ante annos in Europam delatæ fuerant.

(*a*) *Lib.* 2. *cap.* 12.

(*b*) *Ibidem.*

Post hæc profert duo alia remediorum genera, *quibus* ut ipse ait (*c*) *primis temporibus statim utebantur, ab Empiricis primùm inventa, inunctionem* scilicet & *suffitum.* Et primò quidem inunctionem mercurialem describit, neque illam damnat, licet incommoda exaggeret: (*d*) » Os, *inquit*, & palatum exulcerantur, ac sordities tanta per os concitatur per » dies 15. & ampliùs, ut nihil fœdius, nihil intolerabilius videatur, cibus nullus mandi potest, etiam vix sorberi datur, dentes luxantur, somnus adimitur, & breviter per id tempus nihil gravius sentiri potest.

(*c*) *Lib.* 3. *cap.* 10.

(*d*) *Ibidem.*

Inde verò suffitum describit » Acerbissimum medicamentum, quo *ille* » numquam ausus est uti ad totum corpus, sed quod ad certas tantùm partes, ut crura & brachia, cùm vel sphaceli adsunt, vel feræ gummositates, vel dolores vel ulcera malè morigerata, etiam præstantissimum arbitratur: Cæterùm ab eo abstinendum suadet, nec Empiricis credendum, quibus nihil temerarium est magis, quando & per os etiam ausi sunt argentum vivum, & quod præcipitatum vocant, confectis ex iis » pilulis exhibere.

1532. Laurentius Frisius *vel* Phrisius, (*e*) Medicus Civitatis Metensis, (*f*) claruit in Germaniâ, dicitur Argentinensis (*g*) à Joanne Bernier D. M.

(*e*) Schenckius, *in Bibliothecâ Iatricâ*

(*f*) Valerius Andreas, *in Bibliothec. Belgicâ.*

(*g*) Essais de Medecine, *Part.* 1. *chap.* 4.

Præter Opera alia scripsit *Epitomen Opusculi de Curandis pustulis, ulceribus & doloribus Morbi Gallici*, mali Franzoss *appellati*, quæ Basileæ excusa est anno 1532. & Capitibus octo absolvitur.

In hoc Opere eadem reperire est, quæ apud Auctores alios, de novitate, origine, naturâ, signis & causis hujus morbi; imò & de curatione, cùm methodicam tantùm therapeiam proponat, quæ, ut jam sæpiùs dictum est, obtinetur diætâ, alterantium usu, purgatione, & unguentis detergentibus, exsiccantibus, cicatricem inducentibus.

Indicat quidem unguenta quinque mercurialia, sed eo tantùm fine ne ignorasse videatur, & ut indicando eadem damnet. » Iners (*h*) vulgus, » *inquit*, nonnumquam peritissimos Medicos floccipendere non veretur, » cùm putat illos latere ea unguenta, quibus Medici carnifices corpora » inungunt. Non sunt autem abscondita, sed propter nocumenta illorum

(*h*) *Cap.* 6.

eis uti nolunt. Describam igitur tibi, *pergit ille*, aliqua unguenta illo- « rum Medicorum, ut sentias quòd non sunt Medicis secreta, quemadmo- « dum fatentur illi Empirici. «

Cæterùm videtur fide optimâ proferre quæcumque utilissima noverit. (*a*) Sic *sub finem Dissertationis* proponit *secretum charissimum ad ulcera virgæ, cùm ampliùs nulla spes est, cum quo*, ut ait, *sæpiùs famam & pecuniam acquisivit.* Secretum autem tale est : (*a*) Cap. 8.

℞. *Pulverum Barbæ* (*b*) *sylvanæ* ℥ j.
Myrrhæ & thuris ana ʒ ij.
Ossis sepiæ ʒ j.
Aspergatur cum eo ulcus.

(*b*) Barba sylvana est plantago aquatica. Vid. *Dodonæum.*

JOANNES PASCHALIS, Suessanus, hoc est oriundus ex urbe Episcopali Suessâ, quæ Metropoleos Capuanæ Suffraganea est, scripsit Diatribam cui titulus est : *De morbo quodam composito, qui vulgò apud nos* Gallicus *appellatur, in Capita novem* distributam, & editam Neapoli anno 1534. *in* 4°. in quâ pauca præfatus de morbi epidemiâ, novitate, naturâ & causis, ad curationem citò properat; quam censet quidem methodicâ therapeiâ aggrediendam esse, sed ita tamen ut triplicem aliam methodum subjungat, *Primam* ope inunctionum, quarum tertia quælibet fiat cum unguento mercuriali : *Alteram* ope stuffarum, (*c*) » Ægrum *scilicet* intra dolium vel commodam tinam benè coopertam intrare per- « mittendo, ubi duos vel tres vel plures lapides molares, vel pyrites sive « foçarios benè ignitos intromittas, supra quibus, dum sic igniti & ar- « dentes servantur, cum petiis vel scopa aliqua de acerrimo aceto su- » peraffundatur, adeò & tandiù quousque indifferenter totum corpus « exquisitè sudaverit. » *Tertiam* demùm ope decocti (*d*) *cujusdam ligni, quod nominatur lignum Sanctum sive Indiacum, quia inde ductum est recèns*; cujus decocti administrationem multis explicat. 1534.

(*c*) Cap. 6.

(*d*) Ibidem.

Cæterùm affert remedia ad corrigendas læsiones, quæ singulas illas curationes sequi solent, *v. g.* (*e*) » Gargarisma ad ulcera oris post inunc- « tionem; (*e*) Pulverem ad dentes relaxatos ab inunctione; (*e*) Con- « ditum, syrupum, unguentum &c. ad corrigendam calidam dyscrasiam, « quam hepar & renes acquirunt, tùm post stuffam prædictam, tum post « assumptionem decoctorum ligni prædicti. «

(*e*) Cap. 7.

AUGUSTINUS NIPHUS PHILOTHEUS, Suessanus, hoc est ex eadem urbe Campaniæ, fuit suo tempore celeber Medicus & Astrologus. Præter alia Opera satis multa scripsit *Librum De Morbo Gallico*, qui Neapoli editus est *in* 4°. anno 1534. 1534.

Ipse (*f*) sibi Eutychi Philothei nomen adoptavit pro more ætate suâ recepto.

(*f*) Renat. Moreau, *in vitâ Jacobi Sylvii.*

GUNDISALVUS FERNANDEZ, Hispanicè *Gonçalo Hernandez de Oviedo y Valdés, genere* (*g*) *Astur, natali Matritensis, natus est circa annum* 1478. in Aulâ Ferdinandi Regis Aragoniæ & Isabellæ Castiliarum Reginæ educatus fuit inter Ephebos aulicos, ac ipse præsens adfuit Barci- 1525. 1535.

(*g*) Nicol. Antonio, *in*

Bibliothec. Script. Hispan. none anno 1493. quo Christophorus Columbus ab Insulâ *Haiti* sive Hispaniolâ, quam detexerat, primùm reversus est. Cùm amicitiâ vel consuetudine junctus fuerit cum plerisque comitibus Columbi, cæterisque qui nis sequentibus ab Antillis rediere, (*a*) ab iisdem sæpiùs audivit quæcumque in primis illis navigationibus acciderant. Meruit inde in Neapolitano bello adversùs Gallos, ac demùm (*b*) anno 1513. à Ferdinando missus est in Hispaniolam, ut fusionibus auri, argentive è terra effossi & effodiendi præesset. Sic ipse præsens vidit & observavit quæcumque per id tempus in Hispaniis, in Regno Neapolitano & in Insulâ Hispaniolâ contigerunt.

(*a*) *Vid.* La Histor. general y natural de las Indias *Lib.II. cap.* 14.

(*b*) Ipse Fernandez, *in Præfat. Histor. general. & naturalis Indiarum.*

Scripsit Hispanicè Volumina duo de rebus Indicis, *Alterum* Toleti anno 1525. in Hispaniam negotiorum causâ reversus, quod ad Carolum V. Imperatorem & Hispaniarum Regem dedit cum hac inscriptione,

Summario de la Historia general y natural de las Indias Occidentales.

Alterum, quod rerum copiâ duplò majus est, anno 1535. cum inscriptione sequente.

La Historia general y natural de las Indias Occidentales.

In utroque I. Multis probat luem veneream in Insulâ Haiti antiquitùs familiarem fuisse & endemiam, ac inde in Hispaniam primùm, & ab Hispaniâ in Regnum Neapolitanum traductam fuisse, quâ de re vide quæ suprà dicta sunt, *Lib.* 1. *cap.* 10.

II. Multis describit arbores, quæ lignum Guaiacanum & lignum sanctum proferunt, modum quo ligna illa decoqui, methodumque quâ decocta administrari debent, ac emolumenta quæ inde solent colligi.

III. Prostant in Collectione Luisininâ, quæ Venetiis prodiit anno 1566. Tractatus duo brevissimi, quorum alter de ligno Guaiacano, alter de ligno sancto inscribitur. Prior quidem dicitur ibidem in Annotatione oræ libri adscriptâ excerptus ex *Cap.* 2. *Sect.* 1. *Lib.* 10. *Historiæ naturalis Indiarum Occidentalium* Consalvi Fernandez; posterior verò ex *Cap.* 17. *Lib.* 16. *ejusdem Historiæ.* Attamen si Nicolao Antonio, *in Biblioth. Scriptor. Hispaniæ* credimus, Tractatus ille uterque à Fernandez Hispanicè scriptus seorsim in lucem prodiit cum hac inscriptione, *Dos Tratados del Palo de Guayacan, y del Palo Santo.* Certè compertum habeo Tractatus illos ambos in totâ Fernandez Historiâ extare nullibi verbis totidem, quantumvis illorum summa ibidem obvia sit.

1535. Collectio prima Veneta, quæ numero secunda est. Petrus Bonnet Bourdelot, Archiatrus Mariæ Adelaidis à Sabaudiâ uxoris Ludovici Ducis Burgundiæ, scripsit in annotationibus, quas (*c*) ad amplificandum Mercklini Opus *De scriptis medicis* destinabat & quæ manuscriptæ extant in Bibliothecâ Regiâ, Venetiis in lucem prodiisse anno 1535. Collectionem variorum Auctorum, qui de lue venereâ scripserant, cui sequens inscriptio præfixa fuit.

Liber de Morbo Gallico, in quo diversi celeberrimi in tali materiâ scribentes Medicinæ continentur Auctores, videlicet Nicolaus Leonicenus Vicentinus, Ulricus de Hutten, Petrus Andreas Matthiolus, Laurentius Phrisius, Joannes Almenar, Angelus Bologninus. Venetiis, in 8. 1535.

(*c*) Vide Præfation. Joannis Jacobi Mangeti *Biblot. Medic.* præfixam.

Hinc, si vera referat ille, colligere est prostare in eâ Collectione.

I. Nicolai Leoniceni, Vicentini, *Librum de Morbo Gallico*, qui jam pridem excusus fuerat Venetiis typis Aldi Manutii, anno 1497.

II. Ulrici de Hutten, Germani, *Librum de Guaiaci Medicinâ & Morbo Gallico*, qui Moguntiæ editus fuerat anno 1519.

III. Petri Andreæ Matthioli, Senensis, *Dialogum de Morbo Gallico*, quem tùm primùm in lucem emissum fuisse opinor.

IV. Laurentii Phrisii, Germani, *Epitomen Opusculi de curandis pustulis, ulceribus & doloribus Morbi Gallici* Mali Frantzos *appellati*, quæ Basileæ sub prælo sudaverat anno 1532.

V. Joannis Almenar, Hispani, *Librum de Morbo Gallico*, qui jam typis mandatus fuerat Papiæ anno 1516. in Collectione Papiensi omnium primâ, de quâ suprà ad illum annum.

VI. Angeli Bolognini, Bononiensis, *Libros II. de curâ ulcerum exteriorum & de unguentis communibus in solutione continui*, qui prostabant quoque in Collectione Papiensi anni 1516.

NICOLAUS POLL, Sacræ Cæsareæ Majestatis, hoc est Caroli V. Physicus, scripsit Opusculum seu potiùs Consilium Medicum *De curâ Morbi Gallici per lignum Guaiacanum*, quod editum est Basileæ anno 1536. Notat in Præfatione » per dicti Gallici Morbi tabificam deturpationem « omnes ferè pro deploratis habitos fuisse, ubi in quibusdam nulla alia « medicinarum, (etsi innumeris utebantur) aliquid efficere potuerat: In « aliis verò desperationis causâ nihil medicinarum applicatum fuerat, quo- « rum posteà omnium per Guaiacanum lignum curatio quasi pro mira- « culo ab omnibus habita fuit. Hæc enim, *inquit ille*, uno quasi & eo- « dem tempore tria ferè hominum millia ad bonam valetudinem redu- « xit, qui post convalescentiam sibi ipsis renati videbantur. « 1536.

Novem Capitibus methodum utendi decocto ligni Guaiaci satis fusè explicat, censetque strictiori diætæ, quæ in usu hujusce decocti in Indiâ & Hispaniâ præscribebatur, *aliquid laxamenti* dandum esse in *Alemannis tùm propter operationes naturales, corporaque robustiora, tùm etiam propter climata frigidiora, consuetudines, proprietates & similia.*

NICOLAUS MASSA, Venetus, Medicus suo tempore celeberrimus, scripsit de Morbo Gallico, (*a*) *cùm hæc Lues pullulare cœpit, si non primus omnium, certè inter primos, qui quidem pauci admodùm extiterunt & mutila scripserunt.* Sanè constat Massam (*b*) syphiliticorum corpora dissecuisse jam anno 1524. imò Librum ejus de Morbo Gallico Basileæ excusum fuisse anno 1536. in Collectione Basileensi, & non tantùm ab Antonio Gallo laudari, qui scripsit anno 1540. sed ab ipso etiam Petro Andreâ Matthiolo redargui in Opere, quod Venetiis prodiit anno 1535. unde liquet editionem anni 1563. quam Massa dedicavit Cardinali Carolo Borromæo, Archiepiscopo Mediolanensi, sanctitate conspicuo, haud primam fuisse, sed *tertiam*, ut ipse in Præfatione testatur, & *multis additamentis auctam.* 1536. 1563.

(*a*) *In Præfat. tertiæ editioni præfixâ.*

(*b*) *Tract. 1. cap. 4.*

Hic autem Nicolai Massæ Liber *De Morbo Gallico* eximius est & verè dignus qui legatur. Distribuitur in *sex Tractatus*, quorum primus qui

complectitur *Capita septem* agit de naturâ, origine & causis Morbi Gallici. Ibi statuit Morbum esse ægritudinem novam, quæ multiplici contagionis viâ propagatur; sed (*a*) *quæ causatur etiam ab alteratione intrinsecâ, concurrentibus aliquibus dispositionibus corporis, & regimine in cibo & potu, & aliis rebus non-naturalibus.*

(*a*) Tract. 1. cap. 1.

Secundus tractat *Capitibus* 8. de diætâ, de alteratione, purgatione, phlebotomiâ & utilitate *ventosarum & sanguisugarum* in hac ægritudine.

In tertio agitur *Capitibus* 14. *de Medicinâ ligni Indici, salsæ-parillæ, atque radicis Chinæ*; modusque præparandi & administrandi varia ex singulis decocta fusè explicatur.

In quarto proponuntur *Capitibus* 6. varia genera inunctionum vel ceratorum mercurialium, cautiones quæ necessariæ sunt ut iis uti tutò liceat; demùm » modi (*b*) succurendi oris, gingivarum, & aliarum par- » tium gutturis alterationibus. » Affirmat autem Massa (*c*) » linimenta & » inunctiones ex axungiâ & argento vivo & aliis factas, esse mirabile præ- » sidium & medicinam securitatis, cum quâ, ut sæpissimè visum est, om- » nes patientes Morbum Gallicum sanantur.

(*b*) Tract. 4. cap. 4.

(*c*) Ibidem cap. 1.

Cæterùm duo notari velim 1°. Inunctiones à Nicolao Massa (*d*) quandoque per intervalla tantùm adhibitas fuisse, cùm ægri debiliores esse videbantur. 2°. Ab eodem (*e*) » laudari etiam multùm si interungendo ac- » cipiatur aliqua evacuatio appropriata, quoniam non sinit materias om- » nes currere per os, & ego, *inquit*, sæpè hoc pacto procedo, & mihi » benè succedit.

(*d*) Ibidem cap. 2.

(*e*) Ibidem cap. 4.

Quintus explicat *tribus Capitibus* qualitatem & administrationem suffumigiorum, » & regimen observandum in ipsorum administratione; *circa* » *quod* oportet (*f*), *inquit*, in primis medentes admonere, quòd iste mo- » dus non est sine timore nocumenti membrorum principalium, imò sæ- » pè recidivant, & ad malas ægritudines cum isto deveniunt.

(*f*) Tract. 5. cap. 1.

Demùm in sexto differitur *Capitibus* 7. de curatione *accidentium*, quæ Morbo Gallico peculiaria sunt. Mira autem prædicat *De pulvere suo angelico*, seu Mercurio præcipitato rubro, cujus præparationem sic explicat. » (*g*) « Et quamvis, *inquit*, Joannes de Vigo vir doctissimus ipsum pul- » verem doceat componere sub nomine pulveris rubei, nihil ei debeo in » hoc, quoniam antequam ipse scriberet, ego ipsum componebam, & » habui à quodam viro Alchimista sene, qui erat mirabilis experimenta- » tor, & multa alia ipse docuit me, cujus anima requiescat in pace, quo- » niam mortuus est.

(*g*) Tract. 6. cap. 6.

Nicolaus Massa erat etiamnum in vivis anno 1566. cùm hoc ipso anno Aloysius Luisinus illi inscripserit primum suæ Collectionis Tomum.

1536. PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS, Senensis, natus (*h*) anno 1500. Studuit Medicinæ Patavii, ubi Doctor renunciatus est. Accersitus in aulam Cæsaream, diù Imperatorum Archiatrus fuit. Inde Tridentum se recepit, ubi extremum clausit diem pestilentiâ è vivis ereptus anno 1577. ætatis suæ 77. Constat (*i*) ipsius testimonio eum Romæ commoratum fuisse sub Adriano VI. hoc est ab anno 1522. ad annum 1523.

(*h*) Mangetus, *in Bibliothec. Medic.*

(*i*) *In Dialogo, de quo infrà.*

Multa extant illius Opera, potissimum *de Botanice*, in quâ maximè claruit;

fuit. Habemus tamen præter cætera *De Morbo Gallico Librum unum*, ubi se inducit colloquentem cum Francisco Aligero, & qui Basileæ excusus est anno 1536.

In illo affirmat morbum novum esse, & ab elephantiasi diversum; negat ortum esse ab influxu syderum; castigat Nicolaum Massam, quòd dixerit *nullâ aliquando contagione fieri, sed evenire ex affectis humoribus*; redarguit Laurentium Frisium *tanquam penitus ignorantiâ refertum, & à quo ne una tantùm veritas elici possit*, quòd nempe crediderit *syderum aspectibus morbum evenisse*, & asserat se *Gallicum Morbum fugare linimentis Mercurio carentibus, quibus quidem penè levis scabies curari posset.*

Distinguit ipse Morbum Gallicum pro humoris prædominio & ægri temperamento *in sanguineum, biliosum, pituitosum & melancholicum*; unicuique idoneam curationem alterantem proponit, ac dein in unoquoque præscribit usum inunctionum mercurialium cum unguento mercuriali, cujus compositio varia sit pro variâ humoris prædominantis naturâ. Affert inde sequentia signa, quibus licet *scire ægrum illinitum satis, cùm dentes dolent, os exulceratur, lingua intumescit, dolores medicamentis cedunt, distensio nervorum deficit, & totum corpus lassatur.* Quòd si *ex hujusmodi unctionibus propter humorem, qui ex toto corpore ad os redundat, accidat ut fauces exasperentur, guttur exulceretur & gingivæ malè habeant*, multa affert gargarismatum genera, quibus malum corrigatur vel mitigetur.

Refert novos esse Medicos, qui arbitrentur ægros tutiùs curari usu ligni Indici, unde arreptâ occasione satis fusè describit hanc curationis methodum, sed fatetur *exhibentium incuriâ*, qui ægris diætam solitam non imperant, factum esse *ut diebus istis, sicut jam priùs, non videatur hujusmodi lignum malè habentibus conferre, nam plerique ejus decoctum assumentes non sanantur.*

Duo proponit remedia nova, tanquam utilia ad curationem Morbi Gallici, 1°. Mercurium præcipitatum rubrum, cujus præparandi modum docet, & quem utilissimum esse censet, non modò ad curandum Morbum Gallicum, sed etiam ad affectus alios non paucos. 2°. Oleum seu potiùs spiritum sulphuris per campanam eductum, cujus præparandi rationem explicat, & quem laudat quasi valdè proficuum, tùm ad Morbum Gallicum, tùm etiam ad morbos alios quamplurimos.

Videtur meritò castigandus, quòd credulitate nimiâ censuerit posse Morbum Gallicum profligari remediis variis, quæ proponit, sed quæ planè inefficacia sunt. *Prima* est aqua distillata ex decoctis anguibus cum farragine herbarum alterantium aut vulnerariarum, cujus præparationem dicit *in intimo cordis sui hactenus delituisse. Alter* est potus ex decoctione remediorum multorum alterantium, temperantium, diluentium, vulnerariorum, purgantium &c. quem *decreverat omninò nemini unquam aperire. Tertia* est aqua, quam *Philosophicam* dicit, alembico distillata ex simili similium herbarum farragine, *quam alicui numquam dicere voluerat.*

COLLECTIO tertia, sive BASILEENSIS. Hæc tertia Collectio sive συναγωγὴ, primâ Papiensi copiosior, alteri seu Venetæ Auctorum numero 1536.

ferè æqualis, edita fuit à Joanne Bebelio, *in* 4°. Basileæ anno 1536. cum inscriptione sequente.

Morbi Gallici curandi ratio exquisitissima, à variis iisdemque peritissimis Medicis conscripta.

Ibi prostant

Petrus Andreas Matthiolus, Senensis. *Dialogus de Morbo Gallico.*

Joannes Almenar, Hispanus. *De Morbo Gallico Liber.*

Nicolaus Massa, Venetus. *Liber de Morbo Gallico.*

Nicolaus Poll. *De curâ Morbi Gallici per lignum Guaiacanum.*

Benedictus de Victoriis sive Victorius, Faventinus. *Liber de Morbo Gallico & ejus curâ.*

His accessit

Angelus Bologninus, Bononiensis. *De ulcerum exteriorum medelâ Opusculum; & Ejusdem de unguentis ad cujusvis generis maligna ulcera conficiendis Lucubratio.*

Cæterùm Tractatus *de Morbo Gallico & ejus curâ*, quem in illâ Collectione Basileensi diximus adscribi Benedicto de Victoriis, Faventino, idem ille est quem negat ipse Benedictus Victorius *è sua officinâ erutum esse*, ut infrà videbimus ad annum 1551.

1536. AUREOLUS PHILIPPUS THEOPHRASTUS PARACELSUS BOMBAST ab Hohenheim, natus anno 1493. in viculo Pagi Suitensis apud Helvetios, dicto *Einsidlen*, quod *Eremum* germanicè sonat, unde (*a*) *Eremita* à Desiderio Erasmo dictus est, patrem habuit Guillelmum in Medicinâ Licentiatum, qui artem exercuit Villachii in Carinthiâ ab anno 1504. ad annum usque 1534. quo mortuus est, & quem ferunt nothum filium fuisse Equitis cujusdam ex nobili familiâ Bombastorum ab Hohenheim.

Paracelsus ab ætate primâ studio Chemiæ, quæ tunc in obscuro latebat, sedulò incubuit, primùm apud Joannem Trithemium Abbatem Spanheimensem, Virum doctum; inde apud Sigismundum Fuggerum Virum nobilem, aliosque non paucos, quos ipse (*b*) recenset non sine ostentatione: Et arcana quotquot reperire potuit, corrasit undique delectu nullo *à Medicis*, (*c*) *Chirurgis*, *Tonsoribus*, *Aniculis*, *Magis*, *Chimistis*, *Nobilibus ac Ignobilibus*; imò etiam (*d*) *à Zigeunis*, (les Bohémiens) *Nigromanticis*, *Agyrtis*, & *senioribus Rusticis*.

Vitam duxit inopem, vagam, errabundam, multùm peregrinatus per Helvetiam, Alsatiam, Carinthiam, Austriam, Moraviam, Sueviam, cæterasque Germaniæ Provincias plerasque, sed tamen *non per Galliam, Italiam, Hispaniam, Portugalliam, Angliam, Borussiam, Lithuaniam, Poloniam, Pannoniam, Valachiam, Transylvaniam, Croatiam, Illyricum* &c. ut ipse gloriatur in *Præfatione Chirurgiæ magnæ*; ac multò minùs per Arabiam integro decennio, ut fingit Bickerus in *Hermete redivivo*, quâ de re consule Sennertum, *De consensu & Dissensu Galenicorum & Peripateticorum cum Chimicis*, *cap.* 4.

Ubicumque versatus est, sive fortunâ sive animi levitate jactatus, Medicinam factitavit suo modo, remedia sua thrasonicè venditans, aliena

(*a*) *In Epistolâ ad Paracelsum scriptâ, quæ extat in Tomo 3°. Operum Paracelsi.*

(*b*) *Chirurg. Lib. 2. Tractat. 3. cap. 1.*

(*c*) Ipse sic ait in *Præfat. Chirurgiæ magnæ.*

(*d*) Ipse sic ait in *Lib. de Philosophiâ occultâ, in fine.*

curiosè expiscans. Si ejus asseclas audiamus, nullibi miracula non edidit, quod ab adversariis negatur. Eum tamen *in curandis ulceribus etiam deploratissimis* expertum fuisse constat testimonio Joannis Oporini, (*a*) qui ejus amanuensis per biennium fuerat, sed hac de re tantò magis credendus, quòd in cæteris illi minimè aduletur. Utique facilè crediderim Paracelsum hanc Medicinæ partem paulò meliùs calluisse, quam per biennium, annis scilicet 1527. & 1528. Basileæ linguâ vernaculâ hoc est germanicâ docuerat, *amplo Dominorum Basileensium stipendio invitatus*, ut ipse testatur in *Programmate*. Sanè quod conjecturam firmare videtur, Paracelsus ipse ait odiosè sibi objici (*b*) *se Physicæ* (Medicinæ) *rudem & ignarum omninò existere, at in Chirurgiâ Rabbinum præstare*; *non*, pergit ille, *quòd seriò hanc laudem mihi conferant, sed ut per contemptum ac contumeliam me ex omni Medicorum ordine excludant.*

Certè prodigium hominis fuit, qui (*c*) ebrietati & crapulæ deditus, (*d*) Aurigæ similis & Aurigarum sodalitio mirificè delectatus, litterarum ignarus, latinè vix sciens, (*e*) Magiæ credens, (*f*) volens ipse Magus credi, (*g*) nomen Professoris sacræ Theologiæ sibi falsò assumens, (*h*) circa religionem delirans, mente (*i*) parùm consistens, Nugivendulus, fabularum artifex egregius, opinionum portenta vocibus (*k*) novis, inauditis, barbaris, monstrosissimis (*l*) occultabat, nec plura unquam aut impudentiùs effutiebat, quàm ubi aqua hærebat maximè. Veterem Medicinam ceu fallacem & falsam abrogare, novamque ex inanibus veterum Chimicorum commentis depromptam, sed suis deliramentis auctam & locupletatam condere conatus est. Jure dubitatur utrùm sanâ satis mente id consilii ceperit, necdum proinde satis liquet deceptusne an deceptor habendus sit. Id tantùm mirum est insulsis & anilibus hujuscemodi fabellis Medicos, nec numero paucos, nec gradu infimos, ita dementari aliquandiù potuisse, ut ipsos non puduerit in Paracelsi verba jurare, tanquam Magistri certissimi & ab omni errore tuti: Quæ vesania ut in Galliâ nostrâ apud Medicos semper rarior fuit, sic ex illâ jam pridem penitùs exulat.

Obiit Paracelsus Salisburgi die 24. mensis Septembris, anno 1541. ætatis anno 47. ita ut qui aliis longævitatem pollicebatur, qui sibi solo Elixirio proprietatis annos Mathusalemi spondebat, ne virilem quidem ætatem excesserit.

Liquet ex ejus tum operibus, tum testamento Paracelsum propriis nominibus dictum fuisse *Theophrastum Bombast ab Hohenheim*. Postrema duo

(*a*) In Epistolâ *ad Solenandrum & Wierum.*

(*b*) *Lib. 2. De Podagricis. p. m. 646. Tom. edit. Genev.*

(*c*) Oporinus, *ubi suprà.*

(*d*) Henricus Bullingerus, qui Paracelsum Tiguri ipse noverat, *apud Erastum. Disp. 2. contra Paracelsum.*

(*e*) Georgius Wetterus qui Paracelsi per biennium comes individuus fuerat, *in Epistolâ apud Erastum in 2. parte Disputat. contra Paracelsum.*

(*f*) Paracelsus ipse *Lib. 5. De Morbis invisibilibus.* Bullingerus & Wetterus *locis laudatis.*

(*g*) *In libello De Peste scripto ad civitatem Sterzingensem.*

(*h*) Passim *in suis Operibus.*

(*i*) Paracelsus ipse fatetur *in Responsione ad quasdam accusationes & calumnias suorum æmulorum & obtrectatorum, Defensione 6.* sibi objici *quòd capitis heterocliti sit, & miri comatis.*

(*k*) Ut sunt Chærionium, Relollaceum, Iliadus, Ilech, Iliastrum, Archæus, Ens Pagoycum, Cagastrum, Cagastricum, Evester, Tratamas, Nostoch, Scajolæ, Leffas, Neastron, Turban, Zoneni, Stannar, Perenda, Zenda, Dualech, Domor, & alia sexcenta ejusdem generis.

(*l*) Omnia enim stolidi magis admirantur amantque
Inversis quæ sub verbis latitantia cernunt. *Lucret. lib. 1.*

nomina gentilitia erant, primum verò Baptismi tempore impositum: *Et naturæ & Baptismatis jure Theophrastus nominor*, inquit ipse, *in Præfatione Paragrano præfixâ*. Cætera ergo nomina *Aureolus*, *Philippus*, *Paracelsus*, quibus videtur superbire, adscititia sunt. Ignoratur quâ de causâ duo prima assumpserit, nisi forsan iis declarare voluerit & auream suam eloquentiam, & suum in equos studium; sed de tertio videtur posse conjici hoc *Paracelsi* Epitheto quo maximè gloriatur, se quasi *maximè excelsum* sive *Trismegistum* dicere voluisse, ut qui Latinæ Linguæ parum gnarus putaret *Paracelsum & Percelsum*, idem esse. Sic idem inscripsit unum ex suis Operibus *Paramirum*, quasi *Permirum*, hoc est *maximè Mirum*.

Inter cætera Paracelsi Opera numero multa exstat *Chirurgia magna*, quam integram anno 1536. Ferdinando tunc Romanorum, Hungariæ & Bohemiæ Regi inscripsit. Hujus Chirurgiæ pars quarta, quam jam anno 1528. scripserat, & quam dicaverat *Hieronymo Bonero urbis Colmar Dictatori*, agit *De tumoribus, pustulis ac ulceribus Morbi Gallici* & in decem libros distributa est. Ejusdem pars quinta idem Argumentum tractat, & in Libros 4. distribuitur, quorum primus, *De imposturis in Morbo Gallico*: Secundus, *De correctione imposturarum in curatione Luis Gallicæ*: Tertius, *De malè curatis ægris restituendis*: Quartus, *De causis & origine Luis Gallicæ*, qui subdividitur ipse in octo alios particulares Tractatus.

Ad sequentia referri potest summa Doctrinæ Paracelsi circa luem veneream, qualem ex lutulento sterquilinio gerrarum, inficetiarum, ineptiarum, battologiarum, convitiorum sannarumque in Medicos, quibus ejus Libri scatent, non sine labore colligere licitum fuit.

I. Luem Gallicam morbum esse in orbe nostro (*a*) *novum*, (*b*) antiquis Medicis incognitum, qui primùm in Europâ apparuerit circa annum (*c*) 1478. vel (*d*) 1480.

II. (*e*) *Joannem de Monte Regio*, sive Regiomontanum celebrem seculi decimi quinti Astronomum, cujus Petrus Gassendus vitam scripsit, & qui fato functus est Romæ anno 1476. *insultum luis Gallicæ prædixisse* ex astrologiâ. Sed iis, cùm sine auctoritate proferantur, fides nulla habenda est.

III. Gallicam luem duabus causis inductam fuisse, scilicet (*f*) *influxu cœlesti Veneris*, seu ut alibi ait, *Veneris exaltatione*, tanquam causâ efficiente; & (*g*) *terrestri luxuriâ*, seu ut vulgò dixit, *luxu sive venerearum rerum intemperantiâ, tanquam à causâ sine quâ non.*

IV. (*h*) » Ab nullâ unquam hominum memoriâ tantam fuisse in veneris usu intemperantiam, quæ tantum malum excitare potis fuisset; (*i*) » nec Veneris influentiam in majore exaltatione unquam fuisse..... quàm » illo ipso seculo, quo pustulæ Gallicæ primùm extiterunt.

V. (*k*) » Influentiæ hujus, (quæ luem hanc peperit) tantam virulentiam fuisse, ut totum terrarum orbem pervagata omnes mortales vel » lue hac, vel alio non minùs gravi morbo affligeret..... Neque priùs » malum hoc desiturum esse sævire, donec omnes totius orbis regiones » pervagatum sit. *Dicit alibi* (*l*) sperandum non esse hunc morbum abolitum iri, nisi *qui infecti sunt* actu venereo posthac omninò abstineant. » ..... Quocirca consultum esset ut lue vereneâ laborantes, perinde ut » elephantici, seorsim ab hominibus distincti viverent.

(*a*) *In Præfatione præfixâ Part.* 4. *Chirurgiæ magnæ.*

(*b*) *Quintæ Partis Chirurgiæ, Lib.* 3. *cap.* 4.

(*c*) *Part.* 4. *Chirurgiæ, Lib.* 4. *cap.* 3.

(*d*) *Part.* 5. *Chirurg. Tractat.* 1. *cap.* 3.

(*e*) *Lib.* 1. *De Peste, cap* 4.

(*f*) Chirurg. *Part.* 5. *Lib.* 3. *cap.* 6. Et *Lib.* 4. *Tractat.* 1. *cap.* 6.

(*g*) *Ibidem, & Chirurg. Part.*4. *Lib.* 4. *cap.* 3.

(*h*) Chirurg *Part.* 4. *Lib.* 4. *capp.* 3. & 4.

(*i*) Chirurg. *Part.* 5. *Lib.* 4. *Tractat.* 1. *cap.* 2.

(*k*) Chirurg. *Part.* 5. *Lib.* 3. *cap.* 4.

(*l*) Chirurg. *Part.* 5. *Lib.* 4. *Tractat.* 1. *cap.* 4.

VI. (*a*) » Sequentibus seculis non semper parem fuisse veneris actionem ac influxum, sed ejus in locum alias duas successisse soboles seu filias, quæ in omnem deinceps ætatem ac sexum dirum hoc malum propagarunt, nempe vel in sanguine vitium inhærere, vel contagione quâdam communicari. «

VII. (*b*) » Morbum quidem in sanguine consistere, ubi materia quædam luis Gallicæ spermati commixta in ipsâ conceptione vitium implantaverit: . . . Contagium verò variis modis contrahi, contactu, sudore, affectione, aliisque non paucis rationibus, quibus venenum conceptum intrò serpit . . . . . . (*c*) Cæterùm venenum Gallicum aliud non esse quàm spiritum quemdam substantiæ nostri corporis quâdam proprietate occultâ adversantem, qui in frigido corpore calidus, in calido frigidus sentiatur. «

VIII. Signa diagnostica luis venereæ non rarò obscura esse & æquivoca, sed tunc (*d*) » hoc catholicum esse debere, quod ubicumque aliquis affectus supra id quod talis est, aliquid ampliùs est, id est malignior existit, statim ad Morbum Gallicum referri debeat. «

IX. (*e*) » Usum Guaiaci incertum, imò nocuum esse in curandâ lue Gallicâ, & de hoc omnibus constare eos, qui semel curam ligni subierint, pristinæ sanitati numquam penitùs restitui posse; & etsi videatur morbus curatus esse, nihilo tamen tutiùs vivere ægros, namque vel de præproperâ recidivâ periclitantur, vel si diutiùs ea differatur, capitis affectus, aliaque mala paulatim radices agunt ac ingravescunt, morbusque priore duplo pejor erumpit tandem. «

X. (*f*) *Uni Mercurio omnem* luis Gallicæ *curationem deberi, sed Mercurium in istis morbis summum esse mysterium*; scilicet (*g*) *periculosa esse tùm unguenta, tùm suffumigia mercurialia, neque usurpanda*, nisi priùs Mercurius ritè præparatus fuerit; adeoque (*h*) » Montispessulanos & Salernæ Medicos cinnabrio in suffumigiis adhibito, cùm jam perfectam se curandi morbi rationem assecutos esse opinarentur, præpropero concepto gaudio subsequentem calamitatem graviorem reddidisse. «

XI. (*i*) » Cavendum proinde ne Mercurius in substantiâ, id est Mercurius corporalis usurpetur, ne quod cæteris evenit, tibi quoque accidat; namque si Mercurii corpus nostrum corpus subeat, non potest non gravis alicujus morbi causa esse. (*k*) Mercurius enim, si aliâ ratione quàm instar cibi adhibeatur, nihil nisi venenum est. «

XII. (*l*) *Summum in arte Medicâ mysterium esse scire quâ formâ Mercurius adhibendus sit*, unde meritò dicatur (*m*) *remedium Morbi Gallici verè arcanum esse*. Ideò Paracelsus multos variosque processus præparatorum mercurialium ænigmaticè profert, potissimùm 8. & 9. *Libro Partis quartæ Chirurgiæ magnæ*, ubi agit *de curatione Physicalium*, id est Medicinalium, *& Chirurgicalium morborum luis venereæ*: Sed Libros ipsos adeat Lector, si plura desideret. Certè ex eâ officinâ prodiere arcana ferè omnia, quæ ad luis venereæ curationem oggeruntur passim quasi certissimæ & indubitatæ virtutis, sed quorum tamen pleraque neque satis efficacia, neque semper innoxia esse suprà probavimus, *Lib. II. cap. 9.*

XIII. His addenda puto quæ Paracelsus dicebat de futuris periodis

(*a*) Chirurg. *Part.* 5. *Lib.* 4. *Tract.* 1. *cap.* 4.

(*b*) *Ibidem*

(*c*) Chirurg. *Part.* 5. *Lib.* 4. *Tract.* 2. *cap.* 6.

(*d*) Chirurg. *Part.* 4. *Lib.* 5. *cap.* 6.

(*e*) Chirurg. *Part.* 4. *Lib.* 7. *cap.* 2. Vid. etiam Chirurg. *Part* 4. *Lib.* 1. *capp.* 3. & 12.

(*f*) Chirurg. *Part.* 4. *Lib.* 1. *cap.* 8.

(*g*) Chirurg *Part.* 4. *Lib.* 7. *cap.* 2. Et *Part.* 5. *Lib.* 2. *cap.* 5.

(*h*) Chirurg. *Part.* 4. *Lib.* 1. *cap.* 8.

(*i*) Chirurg. *Part.* 5. *Lib.* 2. *cap.* 5.

(*k*) Chirurg. *Part.* 4. *Lib.* 7. *cap.* 2.

(*l*) Chirurg. *Part.* 4. *Lib.* 7. *cap.* 2.

(*m*) Ibidem, *Lib.* 1. *cap.* 10.

(a) Lib. 2. De Morbis ex Tartaro oriundis. Tractat. 2. Comment. in cap. 3.

(b) In Fragmentis Medicis Tom. 2. p. m. 335. edit. Genev.

(c) Chirurg. Part. 4. Lib. 5. cap. 9.

(d) Ibidem, Lib. 6. cap. 7. Et Lib. 8. cap. 7.

luis Gallicæ. (*a*) » Morbus Gallicus, *aiebat ille*, incepit cùm ſal corroſivum ſe ſeparavit ab Yliado; & nunc quandiù ille morbus ſævit, eſt in ſecundâ ætate, & non ceſſabit donec reſolvatur & ad tertiam ætatem veniat.

Cæterùm haud diffitetur Paracelſus Tractatum ſuum de morbis venereis ſibi vitio datum fuiſſe; ſic enim in Medicos invehitur. (*b*) « Cur vos ſaniores convitium mihi de lue Gallicâ ſcribenti dicitis? Et me aliud nihil ſcire nugamini? An verò id tenue & contemnendum eſt, ſi quis maximum, malignissimum ac latè diſperſiſſimum morbum, de quo * prior nemo commentatus eſt, deſcribat? Ex hoc Opere mihi potiùs honorem collatum iri ſperaveram, quamquam ut à vobis laudarer numquam magnoperè expetiverim. Laudarer enim ſaltem ab impoſtoribus, quorum laus cruce rependi debeat. »

Notari velim à Paracelſo mentionem fieri in Chirurgiâ magnâ, quæ ut tardiſſimè circa annum 1536. ſcribi debuit, tum (*c*) *bubonis*, tum (*d*) *gonorrhœæ*, quaſi ſymptomatum, quæ in lue venereâ rara non eſſent. De priore quidem parùm miror, notum eſt enim bubonem in lue venereâ obſervatum fuiſſe jam ab anno 1526. vel ſaltem 1530. Sed de poſteriore miror magis, nam vulgò creditur gonorrhœam in lue venereâ primùm apparuiſſe circa annum 1540. Fortaſſe hæc addita fuere ab Interpretibus vel ab Editoribus, neque enim Paracelſi Opera, quæ germanicè ſcripta erant, in Latinam Linguam verſa, typiſve latinè edita ſunt ante annum 1560. aut etiam 1570. Memini tamen gonorrhœam veneream à Jacobo à Bethencourt deſcriptam fuiſſe in Opere, quod certè conſtat anno 1527. typis vulgatum eſſe, ſed de his vide ſuprà ad annum 1527.

1537. JOANNES VOCHS, Colonienſis, ſcripſit *Opuſculum præclarum de omni peſtilentiâ, ſive ſit ab aëre corrupto, ſive ab aquis putridis, aut è cadaveribus; & De diuturnâ Peſte Morbi Gallici, quæ non ceſſabit donec putredo ejuſdem morbi funditùs eradicetur*, per Joannem Dryandrum noviſſimè repurgatum. Coloniæ 1537. in 8.

1537. JOANNES ANTONIUS ROVERELLUS, Bologninus, Artium & Medicinæ Doctor.

Tractatus de Morbo Paturſa, affectu, qui vulgò Gallicus *appellatur, Cypris impreſſus anno* 1537. *in* 8.

Duas urbes Italiæ *Cypras* dictas Ptolomæus in Piceno memorat, Maritimam *alteram*, quæ creditur nunc eſſe *le Bourg de Grotte: Alteram* Montanam, quæ nunc appellatur *Loretto*. Sed in utrâ Liber editus ſit planè ignoro.

1538. ALFONSUS FERRUS vel FERRIUS, Neapolitanus, Artium & Medicinæ Doctor, publicus in patriâ Chirurgiæ Lector, primarius fuit

* Hoc ſupinam Paracelſi ignorantiam palàm arguit, cùm ante annum 1527. quo ut quàm citiſſimè Partem quartam Chirurgiæ ſuæ ſcribere potuit, plures jam eſſent quàm 30. Auctores Medici, qui de lue venereâ ſcripſerant Tractatus typis editos.

(*a*) Chirurgus, vel ut alii volunt, (*b*) Medicus Pauli III. summi Pontificis, qui electus anno 1534. fato functus est anno 1549. Scripsit *Libros quatuor De Morbo Gallico & ligni sancti naturâ usuque multiplici*, qui Basileæ primùm editi sunt anno 1538. in 8.

(*a*) Vanderlinden, *De scriptis Medicis.*

(*b*) Nicolaus Toppius, *in Biblioth. Neapolitanâ.* Mandosius, *in Vitis Archiat. Pontifical.*

In *Lib. I.* agit *Capitibus* 30. *de ligno sancto cognoscendo, eligendo, præparando & exhibendo.*

In *II.* differit *Cap.* 29. *De Morbis* à Morbo Gallico diversis, qui « curandi sunt per ligni sancti medicinam; Cephalæâ seu Hemicraneâ; vi- « giliâ immodicâ; perturbatione intellectûs, defectu & amissione memo- « riæ, melancholiâ, vertigine, epilepsiâ, paralysi, spasmo seu contrac- « tione, fluxu nimio lachrymarum, auditu obtuso; nasi morbis, polypo « videlicet aliisque ulceribus; linguæ spasmo & ranulâ, gingivarum im- « becillitate, defluxu humoris, ulceribus ac dentium commotione; asth- « mate, phthisi, fastidio cibi, spiritu fœtido, stomachi apostematibus, « apostemate carnoso & duro jecinoris, hydrope seu aquâ inter cutem, ul- « ceribus renum ac vesicæ, fluxu ex matrice, sterilitate, cancro in ma- « trice, ulceribus matricis, herniâ, elephantiâ & varicibus, podagrâ & « ischiade, strumulis seu scrofulis puerorum. «

In *III. Capitibus* 16. loquitur de Morbo Gallico, cujus naturam, causas, originem & curationem explicat: Censet in recente curationem methodicam sufficere, at in inveterato adhibendum esse potum decocti ligni sancti, (*c*) » nec veniendum esse ad unctiones mercuriales, nisi ex Medicinâ ligni sancti bis terve sumptâ cognitum fuerit ægrum non con- « valescere. Nam, *inquit*, hæc ligni Medicina propria est ad Morbum « Gallicum curandum, ac præter cæteras maximè salutaris, nullæque re- « manent ex eâ corporum offensiones, quod minimè fit ex argenti vivi « aut cinapri (cinnabrii) Medicinâ. «

(*c*) *Lib.* 1. *cap.* 6.

Demùm in *IV.* quærit *Cap.* 6. an & quomodo vinum addendum sit in decoquendo ligno sancto.

THOMAS RANGONUS, dictus Philologus, Ravennas, Medicinæ (*d*) studio operam dedit in Academiâ Patavinâ, ubi lauream doctoralem retulit. Inde Ferrariæ & Venetiis Medicinam cum laude fecit summâ, nec sine lucro. Anno 1496. obtinuit jus docendi in Lyceo Patavino: Decessit anno 1557. propè nonagenarius. 1538.

(*d*) *Histor. Gymnas. Patavin. Tom.* 1.

Scripsit Rangonus Tractatum de Morbo Gallico cum inscriptione sequente.

Malum Gallicum, Depilativam, Unguitivam, Dentativam Nodos, Ulcera, Vitia quæque, Affectus & Rheumata usque ad contortos sanans. Ligni Indici, Aquæ, Vini, Sublimati, Cynæ, Spartæ-parillæ, Hysan, Hetechen, Caravalgii Altar, Mechoacan, Antimonii, Unctionis, Ceroti, Suffumigii, Præcipitati, Seminis Indi, ac additorum mundi novi & reliquorum modos omnes & facultates explicat. Venetiis 1538. *in* 4.

Hic Auctor designat luem veneream sive Gallicam præcipuis symptomatis, qualia suo tempore observabantur, scilicet pilorum, unguium, & dentium casu, eamque idcircò *Depilativam*, *Unguitivam*, *Dentativam* vocat. Varia autem remedia ad hunc morbum congerit, quorum pleraque

ne nomine quidem jam nota sunt, ut enumeratione patet. 1°. Quidem manifestum est *ligno Indico* Guaiacum & lignum sanctum intelligi. 2°. Parum liquet quid significent voces illæ *aquæ, vini, sublimati*, nisi forsan elisis virgulis *de aquâ vini sublimati* hoc est de spiritu vini distillati debeant accipi. 3°. *Cyna & Sparta-parilla* notissimæ sunt nomine radicum Chinæ & sarsæ-parillæ. 3°. *Hysan* ne nomine quidem novi. 4°. Censeo nomine *Hetechen* indicari lignum illud (*a*) Hestedeen, (*b*) Hestebdehen, (*b*) Heddeen, vel (*c*) Hetechen, de quo loquitur Avicennas *Lib. II. Tractat. 2. Can.* 335. & quod olim credidere nonnulli idem esse cum Guaiaco, sed nullo prorsus fundamento. 4°. Nescio quid sit *Caravalgii Altar.* 5°. Cætera notissima sunt, si *semen Indum* excipias.

(*a*) Prosper Borgarutius, *Method. De Morb. Gallic. cap.* 14.

(*b*) Gabr. Fallopius, *Tract. De Morb. Gallic. cap.* 40.

(*c*) Bernard. Tomitanus, *Lib. 2. De Morb. Gallic. cap.* 16.

1540. JOSEPHUS STRUTHIUS, Polonus Posnaniensis, natus anno 1510. Medicinam Patavii didicit & docuit, ubi Librum suum De pulsibus scripsit anno 1540. Reversus in Poloniam Sigismundi Augusti Regis Poloniæ Archiatrus fuit. Obiit anno 1568. ætatis 58.

Ars sphygmica, seu pulsuum doctrina supra 1200. *annos perdita & desiderata, omnibus tamen Medicinam cum nominis celebritate, maximaque utilitate facere volentibus summè necessaria, Libris* 5. *conscripta.* Basileæ 1540. in 8.

In hoc Opere agit Auctor ille *Lib.* 4. *Cap.* .... *De pulsibus Morbi Gallici inveterati*, quos ait *parvos, tardiores, rariores, languidos esse, sed si febricula accedat, crebriores & celeriores.*

Nomen *Struthius*, Στρέθειος, quod Auctor ille sibi adoptavit pro more suâ ætate recepto, Græcum est, ac passerem significat, seu potiùs id quodcumque ad passerem pertinet, unde fit ut non dubitem, quin polonicè vocatus fuerit nomine, quod ad eamdem significationem alluserit.

1540. DIONYSIUS FONTANONUS, Monspessulanus, florebat Monspelii anno 1526. Obiit post annum 1544. De eo plura in Historiâ nostrâ Scholæ Medicæ Monspeliensis brevi edendâ. Notari velim hunc primum esse Medicorum Monspeliensium, & alterum Medicorum Gallorum, qui de lue venereâ scripserit.

Practica Medica, sive de morborum internorum curatione Libri IV. in lucem dati à Joanne Renerio, Lugduni anno 1550. in 8.

Libro primo hujus Operis *Capite octavo*, quæstio est de *Cephalalgiâ à Morbo Gallico*, ad cujus curationem Fontanonus proponit 1°. Alterantia & purgantia multigena. 2°. Decoctum ligni sancti potandum per aliquot dies. 3°. Emplastrum ex multis constans remediis, sed præsertim ex emplastro nobili Joannis de Vigo, cui inest Mercurius; quo *in alutam extenso fingitur pileolus capiti dolenti superponendus.*

1540. ANTONIUS GALLUS, Parisiensis.

De ligno sancto non permiscendo. Parisiis, anno 1540. *in* 8.

Videtur hoc Opus, quod Capita sex complectitur, ad hunc tantùm finem scriptum fuisse, ut ostenderetur decoctum ligni sancti ad curandam luem veneream utilissimum esse, & ligno, dùm decoquitur, nihil quid-

quam

quam permiſcendum eſſe, in quo utroque videtur Alphonſi Ferri opinio impugnari.

Palam eſt ex Henrico Garetio Antonium Gallum & Pariſiis Medicinam feciſſe & inter Pariſienſes Medicos celebrem fuiſſe. (*a*) Narrat enim ille Petrum Bruheſium, Medicum Eleonoræ Chriſtianiſſimæ Francorum Reginæ, & Caroli V. Imperatoris ſororis, in Belgio poſt obitum Franciſci I. cui nupſerat, degentis, Lutetiam ad Antonium Gallum, Jacobum Sylvium & Joannem Fernelium ſcribere juſſum eſſe, ut eorum conſilia exquireret de adversâ valetudine Ludovici à Flandriâ, Prati Domini, arthritide vagâ & anomalâ dudùm laborantis.

(*a*) *Paraſceve in Epiſtolas de Morb. Articularibus.*

Idem liquet ex Roberto Lyonnet, Anicienſi, qui in *Epiſtolâ nuncupatoriâ Diſſertat. De Morbis hæreditariis*, ubi celeberrimos omnis ævi Medicos Pariſienſes enumerat, Antonii Galli mentionem facit, quaſi Fernelio ſupparis. Conſtat autem ex Theoderico de Hery (*b*) Antonium illum gallico nomine dictum fuiſſe *le Coq*, ut ille Paſchalis Gallus, qui Bibliothecam Medicam ſcripſit, nomen habuit *Paſchal le Coq*, quâ de re vide (*c*) Citeſium.

(*b*) *Methode curatoire de la Maladie vénérienne*, pag. 17.

(*c*) *Ad calcem tractat. De dolore colico Pictonico*, pag. 234.

Hic autem Gallus idem ipſe eſt, qui, ut ferunt, (*d*) in conſilio Medicorum de reſtituendâ valetudine Franciſci I. Galliarum Regis Lue venereâ infecti, cùm Fernelius uſum ſuaderet ſuæ opiatæ anti-venereæ, cui plurimùm, ſeu ut veriùs dicam, cui nimiùm fidebat, contrà tenuit inunctionem mercurialem præferendam eſſe in hæc verba erumpens, *Inungatur*, ſeu ut ipſiſſimam vocem uſurpem, *Frottetur, ut viliſſimus quiſque è ſuo regno, cùm nec diſpari modo contaminatus fuerit*, quam tamen loquendi libertatem aiunt à Rege haud iniquo animo latam fuiſſe.

(*d*) Lettres de Gui Patin. *Tom.* 1. *Let.* 133.

REMACLUS FUCHSIUS, Limburgus, Frater (*e*) Gilberti Philareti, *Canonicus fuit ad ſanctum Paulum Leodici*, ubi deceſſit anno 1587. 12. Calendas Januarii. 1541.

Inter cætera Opera ſcripſit *Methodum curandi Morbi Hiſpanici ſive Gallici per lignum Guaiaci decoctum. Pariſiis, apud Wechel.* 1541. *in* 8.

(*e*) Valerius Andreas, *in Biblioth. Belgicâ.*

ANDREAS VESALIUS, Bruxellenſis. Sic dictus à Weſaliâ Cliviæ civitate, unde familia Andreæ oriunda fuit: Natus eſt Bruxellis anno 1514. patremque habuit cognominem, qui Caroli V. Imperatoris medicamentarius fuit. 1542.

Juvenis (*f*) *Lutetiæ Præceptorem habuit Jacobum Sylvium, eruditiſſimum & celeberrimum artis Medicæ Profeſſorem* in Collegio Franciæ Regio. *Ab illo inſtitutus, ingenio duce & labore ad ſumma mox pertigit.*

Stipendia (*g*) *meruit* tanquam Chirurgus & Medicus *in bello* à Carolo V. *anno* 1535. *inchoato. Anno* 1537. *Patavii publicus fuit Anatomes Profeſſor, quo munere præclarè per ſeptem ferè annorum decurſum functus eſt.*

Meruit denuò in bello Geldrico, quod Imperator confecit anno 1543. abienſque Cæſar juſſit ut maneret aliquandiù Noviomagi ad curandam valetudinem Bernardi Navagerii Venetorum Legati, qui difficili ac gravi morbo conflictabatur, unde unà cum ægrotante ad ſanitatem jam perducto Ratiſponam ſe contulit.

(*f*) Valerius Andreas, *in Biblioth. Belgicâ.*

(*g*) Joann. Jacob. Mangetus, *in Bibliothec. Mediç.*

Mox adſcitus inter Medicos aulicos Imperatoris Caroli V. & ejus filii Philippi II. Hiſpaniarum Regis, egit reliquum vitæ tempus in aulâ ad annum uſque 1564. quo ſubitò converſa eſt magni viri fortuna.

(*a*) *Ibidem.* » Hiſpanum (*a*) curabat Nobilem, nec morbi cauſam ſatis intelligere ſe dolens, petiit ab amicis defuncti corpus aperire, ut morbi rationem & mortis ſcrutaretur cauſam. Quo conceſſo viſum eſt cor in aperto jam pectore adhuc palpitans, cognati accuſant homicidii apud Judices & impietatis ad Tribunal Inquiſitionis Hiſpanicæ . . . . poſtremò datus eſt Regi, totique ſimul deprecanti Aulæ, eo omine ut peregrinatione religionis ergo ſuſceptâ Hieroſolymas expiaret crimen. Ivit ergo Venetias Veſalius exul anno 1564. indeque in Cyprum & à Cypro Hieroſolymas navigavit, unde à Senatu Veneto largiſſimi ſtipendii oblatione vocatus Patavium, ut mortui pridem Fallopii in Anatomicis locum ſuppleret. Rediit ergo ſed adverſis ventis ejectus in Zacynthum Inſulam, in loco ſolitario inops, omnique carens ſubſidio miſerabiliter vitam finivit, menſe Octobri anno eodem, vix natus ipſe 50. annis, » unde liquet errare (*b*) Valerium Andream, dum ait Veſalium anno ætatis 58. mortuum fuiſſe.

(*b*) *In Biblioth. Belgicâ.*

Scripſerat anno 1542. *Epiſtolam De Radice Chinæ ad Joachimum Roëlants, in quâ inſerta ſunt & De Spartâ-parillâ ſub finem nonnulla*, Ratiſbonâ datam anno 1543. & in lucem editam à Franciſco Veſalio fratre ſuo, *Venetiis* 1543. *in* 8.

Ibi narrat Veſalius quali ſucceſſu radix Chinæ olim Venetiis adhibita fuerit, cùm ipſe *ſub Præceptoribus & præcipuis illic artem exercentibus ægros inviſeret*; quali ſimilique ſucceſſu in reliquâ Italiâ, & in Burgundiâ adhibitam fuiſſe audiverit.

Deinde ait Carolum V. *cùm articularis ſui morbi & mali habitûs ratione Guaiaci decocto uſus eſſet, ſuo potiùs marte quàm conſilio D. Cornelii, (cujus tunc potiſſimùm operâ à D. Cavalii diſceſſu utebatur) Chinæ decoctum aſſumpſiſſe quindecim tantùm diebus, & in variâ victûs ratione & mutato ſubinde propinandi modo, idque potiſſimùm ſuo arbitratu.* Inde tamen paulò meliùs habuiſſe, unde brevi tantùm nomen remedio conciliatum eſt, ut *vicini Germaniæ Medici, & qui Comitiis in ſuorum Principum familiâ intererant, ſedulò ac diligenter de ejus decocti apparatu percunctarentur, neque priùs moleſti eſſe deſinerent, aut exigendi orandique finem ponerent, quàm formulam nacti fuiſſent, quâ Medicos Cæſareos decoctum illud offerre ſibi perſuadebant.* Inde arreptâ occaſione Veſalius paucis ad amicum Medicum deſcribit Hiſtoriam Chinæ, decocti præparandi modum & uſum, eumque monet *Chinæ decoctum bibentes tentigine ſummâ tentari*, quæ virtus Aphrodiſiaca hujuſce radicis certiſſimis experimentis explorata eſt. Ad Epiſtolæ calcem nonnulla adjicit de ſpartâ-parillâ.

1542. BARTHOLOMÆUS MONTAGNANA Junior, (*c*) Patavinus, Philoſophus ac Medicus, ſcripſit Conſilium Medicum ad Petrum Zenum Venetum, pro Illuſtriſſimo & Reverendiſſimo Epiſcopo & Ungariæ Prorege Morbo Gallico laborante, quod primùm editum eſt in ſecundo Tomo Collectionis Venetæ Aloyſii Luiſini, *anno* 1567.

(*c*) Ipſe *in conſilio* urbem Patavinam vocat *ſuam*.

I. Ibi docet Auctor circa Theoriam, 1°. *Morbum Gallicum Hippocrati, Galeno, Avicennæ, & aliis Medicis antiquis incognitum fuisse.*

2°. *Aliquas ægritudines esse, quæ non accidant nisi longis temporum intervallis, & quæ fortè sequuntur stellarum conjunctiones, quæ non fiunt nisi raro.*

3°. *Sic Galenum, ut refert Avicenna* 3. quarti, Cap. de venâ Medene, *numquam vidisse illam ægritudinem*, (scilicet venam Medene) *neque vidisse febrem septenam aut novenam.*

4°. Sic eumdem *non vidisse lapidem egredientem ab intestinis*, (ex kystide felleâ) *sicut ipse recitat in* Libro de Interioribus; *& tamen Gentilem vidisse eum bis.*

5°. Sic *Gentilem vidisse quoque lapidem à stomacho egressum per vomitum post vehementes stomachi dolores, quod à prædecessoribus nostris non fuit visum.*

6°. Proinde *pariter non videri inconveniens, quòd Morbus Gallicus appareat temporibus nostris, qui tamen temporibus Hippocratis, Galeni & Principis non fuit.*

7°. Inde tamen non sequi *Morbum Gallicum numquam fuisse*; quin imò *necesse esse ipsum aliàs fuisse, si mundus est æternus, ut voluit Aristoteles* 8. Physicorum & 1. Cœli. *Eadem enim revolutiones & stellarum conjunctiones, & causæ ipsarum productivæ infinities fuere...... Si verò mundus est factus de novo, (ut est rei veritas) credendum esse etiam talem morbum aliàs fuisse, non tamen tempore illustrium Auctorum prædictorum, quorum Opera temporibus nostris vigent.*

II. Circa Therapeiam verò jubet 1°. Accuratum esse *regimen sex rerum non-naturalium* quas singulatim persequitur. Inter cætera verò præscribit ut *Coitus sit temperatus & ineundus celebratâ jam primâ & secundâ digestione, cùm mediatur dispositio in digestione tertiâ.* Egregium sanè consilium, quod daretur Episcopo, & si vera conjicio, Episcopo tunc 60. annos jam nato!

2°. Deinde multis proponit curationem methodicam ex alterantibus, temperantibus, & purgantibus variis, sed ne verbum quidem addit de Guaiaco, Sarsa-parillâ, Chinâ, Mercurio &c. quæ sanè Auctorem incipienti lui venereæ coætaneum sapere viderentur, nisi obstarent quæ nunc allaturi sumus.

Conjectura est, neque sanè inanis, consilium hocce, de quo agitur scriptum fuisse in gratiam Georgii Martinusii; quippe nullum alium novi, qui ab ingressu luis venereæ & Episcopus & Hungariæ Prorex simul fuerit. Martinusius verò, qui jam ab aliquot annis Episcopus Varadiensis erat, Hungariæ Prorex non fuit, nisi post mortem Joannis Zapolihæ Regis Hungariæ & Transylvaniæ Principis, ac postquàm Solimanus Turcarum Imperator Isabellæ Reginæ dicti Joannis viduæ suppetias tulit adversus Ferdinandum Caroli V. fratrem, quæ in annum 1541. incidunt. Proinde, si vera conjicio, consequens est consilium Medicum, de quo quæstio est, ante annum 1541. scriptum non fuisse.

Hinc ergo sequitur 1°. Scriptum non esse à *(a)* Bartholomæo Montagnanâ seniore sive I. qui in Academiâ Patavinâ claruit circa annum 1440. cùm ille vitam non produxerit ultra annum 1460.

2°. Neque pariter scriptum fuisse à *(b)* Bartholomæo Montagnanâ al-

(a) Apud omnes Bibliographos.

(b) In Historiâ Gymnasii Patav. Tom. I.

tero, qui in eodem Gymnasio Medicinam professus est, cùm ille fato functus sit anno 1525.

3°. Sed fuisse scriptum à Bartholomæo Montagnana III. ab omnibus Bibliographis ignorato, qui filius fuerit II. & nepos I. quem ideò quoque Auctor hujus consilii (*a*) *avum suum paternum* vocat non semel.

(*a*) *In fine consilii.*

4°. Proinde Bartholomæum Montagnanam II. quem Auctor (*b*) Historiæ Gymnasii Patavini credit nepotem fuisse Bartholomæi Montagnanæ I. ex fratre vel ex filio, filium ejusdem fuisse.

(*b*) *Loco laudato.*

1542. LEONARDUS FUCHSIUS, Rhætus, natus Wemdingæ in Rhætiâ, anno 1501. ad Doctoratûs gradum promotus est Ingolstadii anno 1521. ubi pauloposť, nempe anno 1526. Professoris Medici munere functus est. Inde electus est Archiatrus Marchionis Brandeburgici Onoltzbachiensis anno 1528. Onoltzbachium concessit. Tandem Tubingam vocatus est anno 1535. ubi Medicinam publicè docuit ad annum 1566. qui vitæ ultimus fuit.

Extat in Collectione Luisininâ *Caput unum de Morbo Gallico*, excerptum ex Appendice ad Librum V. *Tractatûs de curandi ratione, seu de sanandis totius humani corporis, ejusdemque partium, tam internis quàm externis malis*, qui excusus fuit Basileæ in fol. anno 1542.

Fuchsius docet ibi Morbum Gallicum *novum esse, omnique ævo priore incognitum; Si recens sit, levioribus sæpè tolli remediis*, quæ paucis proponit: *Quòd si verò is morbus jam longo tempore corpus infestavit, ad ligni usum quod barbara gens, quæ nobis illud transmittit, vernaculâ Linguâ Guaiacum appellat, confugiendum esse*, cujus administrationem brevissimè explicat.

1542. MICHAEL ANGELUS BLONDUS, Italus, *militavit*, (*c*) ut ipse ait, *plerisque annis sub disciplinâ Augustini Niphi*, hoc est eo Præceptore & Magistro diù usus est.

(*c*) *In Libro De origine Morbi Gallici.*

Scripsit Tractatum *de Origine Morbi Gallici, deque ligni Indici ancipiti proprietate*, qui anno 1542. in 8°. Venetiis excusus fuit à Joanne Antonio & Petro de Nicolinis ad calcem Tractatûs *de Partibus ictu sectis citissimè sanandis, & Medicamento aquæ nuper invento.* Prostat uterque Tractatus in Collectione Tigurinâ Scriptorum optimorum de Chirurgiâ Tiguri à Conrado Gesnero editorum anno 1555. in fol.

Liber ille *de origine Morbi Gallici* brevis est, nullo ordine digestus, & ita obscurè scriptus, ut vix liceat interdum Auctoris sensum assequi.

I. Ait Morbum Gallicum antiquitùs notum fuisse, quandoquidem *Hippocrates & Galenus scripserunt de omni specie morborum, quibus humanum corpus subjicitur.... Antiquum ergo symptoma hoc; quod omnes etiam asserunt, qui de Leprâ, Serpigine, Herpete, & similibus scripserunt, ut est Ægineta, aut etiam Cornelius* (Celsus) *qui de Elephantiâ.... Non dicamus*, inquit, *Morbum ab Indis transfretasse ad nos, quoniam fatuitatem profitebimur dicentes.*

II. Confitetur se usum fuisse *juribus Indici ligni* (Guaiaci) in Syphiliticis.... *qui omnes præ tenui victu & insubstantiali potu tenuissimi & exangues deveniebant; sed cùm arbitrabatur liberos esse.... tamen priusquam luna com-*

plebat orbem suum, plerosque comperiebat in graviorem recidisse morbum.

III. Proponit ad curationem 1°. *Regimen vitæ in sex rebus non-naturalibus.* 2°. Remedia quædam ex alterantibus vulgaribus, quæ mutuatur, ut ipse refert, *à Joanne Almenar, Doctore Hispano*, vel *ab Augustino Nipho.* 3°. Pilulas mercuriales quasdam ex Mercurio crudo, moscho, rheo & scammonio confectas. Dicit *id remedii genus fuisse præstans medicamen Barbarorum, quo ipse* (*a*) *Teucrorum Rex frequenter usus sit.* Quem autem Rege illo Teucrorum intelligat vix satis capio, nisi forsan eo nomine designet Chairadinum Barbarossam Regem Algerii, de quo suprà *Lib. 2. cap. 7.* qui si non iisdem, at certè haud valdè disparibus pilulis utebatur. 4°. *Præsidium*, ut ille loquitur, *quoddam familiare*, seu *cœleste ex Pilulis de Hermodactylis majoribus cum parvâ portiunculâ* præcipitati Mercurii rubri, cujus peculiarem quemdam processum proponit. 5°. Denique ad discutiendos dolores artuum, delendos tumores, exsiccandas pustulas cutaneas &c. innumera profert unguentorum & ceratorum genera, inter quæ plurima Mercurium admittunt, sed nullomodo explicat, nec quâ cautione adhiberi illa debeant, nec quid ab illorum usu metuendum sit.

(*a*) Sic Henricus Wolter in *Chronic. Archiepisc. Bremens.* circa ann. 1480. scripto, quod extat in *Tom. II. Collect. Henrici Meibomii*, ait *Turcos in Latino dici Teucros.*

Dicitur Blondus à Joanne Georgio Schenckio (*b*) *in suum Tractatum pleraque remedia transtulisse ex Tractatu Augustini Niphi de eodem morbo.* An ea vera sint mihi non liquet, cui nondum contigit Tractatum Augustini Niphi usurpare. Sed certè si vera fuerint, in hoc culpandus videtur Blondus, cui cùm posset Auctores alios melioris notæ exscribere, placuerit quisquilias istiusmodi suas furto facere.

(*b*) *Biblioth. Medic.* in voce *Augustinus Niphus.*

1544. ALOYSIUS LOBERA, Abulanus, hoc est ex civitate Abulâ, quæ nunc *Avila* in vetere Castiliâ, Medicus fuit Caroli V. Imperatoris & Regis Hispaniarum: Scripsit Hispanicè circa annum 1544. Librum *De quatuor ægritudinibus aulicis*, inter quas recenset Morbum Gallicum, neque sanè mirum, cùm (*c*) teste Gaspare Torellâ morbus ille in ulteriori Hispaniâ *morbus Curialis* vocetur, *eò quia Curiam insequitur.*

(*c*) *De dolore in pudendagrâ.*

Hæc est Libri illius inscriptio:

Libro de las quatro enfermedades cortesanas, que son Catharro, Gotta, mal de Piedra, y mal de Buas, por el Doctor Luys Lobera de Avila, en Toledo, 1544. quem Italicum fecit, ediditque Venetiis Petrus Laurus, anno 1558. *in* 8°.

Hinc excerptus est Tractatus *De Morbo Gallico* in Collectione Aloysii Luisini extans, qui *Capita septemdecim* continet, ubi Auctor affirmat (*d*) *Morbum ignotum fuisse Veteribus, cùm nulla ejus indicia attulerint.* Inde verò explicat morbi curationem triplicem, potu decocti ligni Guaiacani, usu inunctionum mercurialium, & ope suffumigiorum; sed unicuique censet præmittendam esse præparationem cum purgantibus, alterantibus, temperantibus. Existimat potum decocti Guaiacani cæteris præstare; usum verò suffumigiorum plerumque gravioris esse periculi. Sub finem pauca addit de usu radicum Chinæ.

(*d*) Cap. 1.

Id autem imprimis notatu dignum videtur, quòd Lobera velit inunctiones aliquando per intervalla fieri. Si *ægritudo*, inquit, *ingens fuerit, ægroto imbecillo existente, unctionem alternis diebus fieri probaverim, interposi-*

tâ etiam quiete absque unctione per biduum, interim alimenta optima offerendo.

1548. HIERONYMUS CARDANUS, Mediolanensis, natus anno 1501. Bononiæ Medicinam docuit. Fertur plura scripsisse quàm legisse, pluraque docuisse quàm didicisse. Dicitur etiam statuisse millesimo quoque anno vix unum perfectum & excellentem Medicum dari, & se eorum septimum fecisse. Hæc & alia non pauca, quæ ipse de se refert in Opusculo quod *De vitâ suâ* inscripsit, probant de illo saltem verum esse, quod à Senecâ dici meminimus, *nullum magnum ingenium fuisse sine misturâ dementiæ.* Obiit Romæ anno 1576. ætatis 75. eo ipso anno & die, quibus se moriturum prædixerat. Sed non desunt (*a*) qui asserant, ne falsa vaticinatus videretur, mortem sibi inediâ accersivisse.

(*a*) Thuanus, *Histor. sui tempor. Lib.* 62.

Omnia illius Opera in 10. Tomos digesta sunt studio Caroli Sponii, & Lugduni edita *in fol.* anno 1663.

Jam olim, anno scilicet 1548. Lugduni editus fuerat *in* 4°. Libellus ejusdem *De Cynâ radice seu de Decoctis*, qui prostat in Collectione Venetâ Aloysii Luisini.

Describit ibi Cardanus modum administrandi decocti radicis Cynæ, quo quidem Morbum Gallicum curari posse ait, sed *nihilominùs non adeò hujus radicis decocto favet, ut illud ligni sancti aut corticis decocto conferat.*

Porrò addit in fine Libelli, *vim medicamenti hujus, si ad lignum sanctum conferre libeat, sic expedito. Advehitur ad nos hæc radix post biennium, rarò usus ante quinquennium: Unciæ tres in quindecim libras aquæ, ligni sancti unciæ quindecim; proportio effectûs fermè tripla, proportio ergo quindecupla; cui si adjiciatur moræ ratio, erit trigintupla. At lignum sanctum inter præcipua medicamenta habetur, & hydrargyrio fermè par; unde haud rectè dictum videtur vulgare & inefficax fore medicamentum.*

1550. JOANNES RODRIGUEZ DE CASTELLO-BIANCO, aliàs, AMATUS, Lusitanus, natus in oppido Lusitaniæ, quod *Castel-Branco* dicitur in Provinciâ Beirensi, Medicinæ studuit Salmanticæ, ac eodem tempore Chirurgiam in Nosocomiis ejusdem urbis exercuit. Inde per celeberrimas Galliæ, Belgii & Italiæ Academias peregrinatus Ferrariæ Medicinam docuit, Anconæ diù substitit, sed sibi timens quòd ad Judaïcam superstitionem relapsus esset, hinc Pisaurum, & Pisauro Thessalonicam in Græciâ confugit, ubi celebris est Hebræorum Synagoga, cui adhæsit. A tempore ejuratæ religionis Christianæ, nomine pristino renuntiato, Amatum Lusitanum dici maluit.

Curationum Medicinalium Centuriæ septem, variâ multiplicique rerum cognitione refertæ. Venetiis 1557. *in* 8°.

Seorsim antè editæ fuerant duæ primæ Centuriæ: Altera, *cui commentatio De introitu ad Ægrotos, & Criseon tractatio præmissa est*, Florentiæ anno 1551. *in* 8°. Altera, *in quâ Methodus & Canon propinandi Decoctum radicis Chynæ locupletiùs describitur.* Venetiis 1552. *in* 12.

Ex Centuriâ primâ deprompræ sunt Epistolæ geminæ Collectioni Venetæ insertæ, quarum priore scribit gallicosum virum quinque inunctionibus mercurialibus: Posteriore verò matronam gallicâ lue. labo-

rantem decocto Guaiaci quinquaginta dies exhibito; nutricem & nutricis maritum unguentis mercurialibus à se perfectè sanatos fuisse.

Ex alterâ Centuriâ excerpta est Epistola tertia, de methodo propinandi Decoctum radicis Cynarum, scripta ad Vincentium de Nobilibus, qui Julii III. tunc Pontificis Maximi nepos erat ex sorore.

JOANNES-BAPTISTA MONTANUS, Veronensis, natus anno 1498. Medicinam exercuit (*a*) Veronæ, Brixiæ, Neapoli, (*b*) Romæ & Patavii; & in hac ultimâ urbe etiam publicè docuit ab anno 1540. annos 11. Lentâ tabe confectus interiit anno 1551. ætatis suæ 63. 1550.

(*a*) Petri Castellan. *in vitis Medic.*

Præter alia Opera numero permulta scripsit quæ ad rem præsentem faciunt 1°. *De Morbo Gallico* Tractatum. 2°. *Consultationes Medicas de variorum morborum Curationibus*, ubi prostant Epistolæ ad diversos datæ, sive consilia sex de Morbo Gallico.

(*b*) *Histor. Gymnas. Patavini.*

Constans Auctoris doctrina est I. (*c*) Morbum Gallicum novum esse, ab Hispanis contractum contubernio cum barbaris mulieribus in Insulâ Sancti Dominici; & ab iisdem in Europam traductum.

(*c*) *In principio Tractatûs.*

II. Morbum præparato priùs corpore curandum esse usu ligni sancti, cujus decoquendi & exhibendi methodum persequitur, damnatque eos qui in vino decoquunt.

III. Improbat argentum vivum *tanquam pessimum venenum & exterminandum à toto usu Medicinæ, quod licet videatur curare, non tamen curat*; sive per linimentum, sive per suffumigium adhibeatur.

IV. *Statuit Gallicam hanc luem ex eo corpore, in quo semel egit radices, penitùs tolli non posse, quamquam ita mitigari atque extingui posse non neget, ut per longum temporis intervallum nullam molestiam facessat.*

BARTHOLOMÆUS MAGGIUS, Bononiensis, natus anno 1477. (*d*) fuit Archiatrus Julii III. summi Pontificis qui electus est anno 1550. Obiit in urbe patriâ anno 1552. ætatis 75. 1550.

(*d*) Mandosius, *in vitis Medicor. Pontific.*

Consilium Medicum *in Capita 6.* distinctum scripsit anno 1550. pro Galeotto Pico II. Comite Mirandulæ & Concordiæ Domino, pro quo Montanus Consilium quoque scripserat. Laborabat ille *Morbo Gallico* jam ab annis novem, hoc est ab anno (*e*) 1541. contracto, qui semel visus debellari usu decocti Guaiaci, ita recruduerat, ut (*f*) æger laboraret tunc ulcere in ano skirrhode & *Rhagadioso*, duritie hepatis cum ictero, *casu pilorum barbæ, cum maximâ totius corporis demacratione & decoloratione faciei tendente ad fuscum*, (*g*) *ulcusculis narium*; demùm *cutis asperitate & maculis rubeis quæ assimilabantur Essaræ Arabum.*

(*e*) *In proœmio.*

(*f*) *Cap. 1.*

(*g*) *Cap. 4.*

Refert Maggius (*h*) Galeottum *quater assumpsisse Guaiaci ligni decoctum, & numquam in totum potuisse liberari, quòd fortasse fuit vel quia denuò infectus fuerit, quod facilè evenire potuit, cùm alias mulieres & Venetiis & Galliæ pertractaverit..... aut quoniam nondum tota illa malignitas per medicamenta penitùs discussa fuerit.*

(*h*) *Cap. 4.*

Fatetur Maggius *duo esse remedia alexipharmaca aut antidota in Morbo Gallico, lignum Guaiacum & argentum vivum*, sed addit *de argento vivo pro illustrissimi Domini curatione non esse loquendum*, neque tamen rationem

ullam affert hujus assumpti. Inde tantùm concludit, *quòd quamvis æger decocta de ligno sæpiùs assumpserit, & tali morbo non convaluerit, nihilominus à tali antidoto non sit desistendum, quia tutius est cæteris aliis in hoc morbo.* Verùm ut intendatur Guaiaci efficacia præscribit ut præmittatur vel conjungatur usus variorum purgantium & alterantium, in quibus proponendis multus est, sed quæ planè inefficacia sunt.

1550. JOANNES BENEDICTUS, Germanus, scripsit Libellum de Morbo Gallico, qui Capita quatuor comprehendit, ubi loquendo de *Rheu Pontico*, (a) Cap. 4. mentionem facit (*a*) de *Rheu Lithuanico*, sive de *Radice tempore invictissimi Sigismundi Regis Poloniæ in montibus Lithuaniæ repertâ, quæ solvit & evacuat citra molestiam, choleram & phlegma.* Unde liquet hunc Auctorem scripsisse post annum 1548. cùm illo tantùm anno Sigismundus I. Poloniæ Rex interierit, de quo ea debent intelligi.

(b) Cap. Auctor ille Medicinam diù fecit, ut (*b*) ipse ait, Romæ, Venetiis, Bononiæ & in aliis multis Italiæ urbibus.

In Tractatu de quo agitur, I. Consentit cum cæteris de naturâ & origine morbi, quem novum & Antiquis incognitum fuisse ait; & de modis (c) Cap. 2. morbi contrahendi contagione, nempè (*c*) *coitu, tactu, osculis, lactis assumptione in pueris, conversatione cum infectis.*

(d) Cap. 4. II. Ad curationem proponit (*d*) *septem intentiones.* 1°. *Lenitionem ventris.* 2°. *Minorationem materiæ.* 3°. *Digestionem.* 4°. *Evacuationem.* 5°. *Alterationem membrorum.* 6°. *Confortationem eorumdem.* 7°. *Correctionem accidentium.*

III. Laudat ad digestionem & evacuationem materiæ usum linimento- (e) Ibidem. rum mercurialium, quem dicit *inventionem novam esse.* (*e*) « Clamabunt forsan, *inquit*, periisse pudorem, si dixero quòd Morbus Gallicus » habet canonicè curari unctionibus, præmissis universalibus digestivis & » evacuativis priùs : Clament dummodò habeam pro me auctoritates & » rationes. . . . Et si interdum malus effectus præfatas unctiones mercuria- » les sequatur, hoc fit errore Empiricorum, & præsertim Alchimistarum.

(a) Cap. 4. IV. Damnat (*f*) *Empiricorum suffumigia, in quibus ponitur cinabrium, tanquàm præsentissima venena, ex cujus fumo vidit periisse quemdam nobilissimum Pictorem Bononiæ, & mulierem devenisse ad apoplexiam.*

V. Non improbat *sudatoria aut stuffas*, neque *esum serpentum coctorum in ollâ*; imò neque *anguillarum*; sed quod nimis credulum animum sapit, ait (g) Ibid. se syrupo de pomis composito Mesuæ (*g*) *rem mirabiliorem non vidisse; liberat enim*, inquit, *à pustulis & scabie, & à doloribus in paucis diebus; & ideò in eo, quia non me fallit, plurimùm confido, & multos perfectè non modò Romæ, verùm etiam Venetiis curavi etiam à gummis absque unctionibus.*

(h) Ibid. VI. Cæterùm ait (*h*) *non esse ludendum cum pustulis virgæ post coitum, quia facilè pervenitur ad virgæ & testium totalem amissionem, quemadmodum accidit Venetiis cuidam Impressori dicto Herczok. Nec*, pergit ille, *verecundia est habenda, cùm boni Medici sint ut boni Confessores, qui non revelant occulta eis commissa; Et ideò mox peracto coitu optimè absterges pudibunda cum tuâ camisiâ aut panno lineo, deinde lava cum vino albo aut cum aquâ calidâ, non autem cum frigidâ, quia compingeres materiam in loco.*

ANTONIUS

ANTONIUS MUSA BRASSAVOLUS, Ferrarienſis. Hactenus Schedulas, Epiſtolas, Conſilia Medica, vel breviſſimas Diſſertationes de Morbo Gallico vidimus. Primus Tractatus, qui juſtæ magnitudinis fuerit, ille eſt quem Antonius Muſa Braſſavolus conſcripſit anno 1551. ut ipſe teſtatur. Conſtat tamen totum excerptum eſſe ex Opere ampliore, ſcripto *De examine omnium Looch, hoc eſt Linctuum, Suffuf id eſt pulverum, aquarum, oleorum & decoctorum, quorum apud Ferrarienſes Pharmacopolas uſus eſt*, quod Venetiis typis excuſum fuit *in* 8°. anno 1553. apud Juntas. 1551.

Ibi *Lib.* 6. in quo de decoctis à propoſito digreſſus de Morbo Gallico multa diſſerit egregiè.

I. De Morbi naturâ, origine, novitate affert eadem quæ jam ſæpiùs in præcedentibus retulimus.

II. Diſtinguit 234. ſpecies diverſas Morbi Gallici pro diverſo diverſorum ſymptomatum plurium pauciorumve concurſu, ſed hæc oſtentationis ergò magis quàm utilitatis.

III. Probat cum Leoniceno, quem laudat, Morbum Gallicum alium eſſe ab Elephantiaſi, Leprâ, Lichenibus, Prunâ, Igne perſico & Aſaphati.

IV. In curando Morbo Gallico, qui recens eſt, utitur tantùm alterantibus & evacuantibus, ſed ad affectiones ſingulas locales, quæ in pudendis eveniunt, ulcuſcula cancroſa, puſtulas, gonorrhœam, phimoſim, bubonem &c. præſcribit uſum topicorum.

V. Si verò morbus inveteratus ſit, poſt debitam præparationem quatuor proponit remediorum genera, *Suffumigium, Inunctionem, Decoctum ligni Indici, & quartum nuper additum, quod eſt Decoctum radicis Chinæ.*

VI. Suffumigium ſemel tantùm in die *per octo vel ad ſummum per decem dies exercendum eſſe* dicit: Et » Ne dentes, *inquit*, doleant, vel ne tam ci- « tò ſingulo manè ſcrupulus unus pilularum Alexandri exhibendus eſt, *qui-* « *bus alvus ſolvatur. Æger* ſuffumigandus eſt exerto è conopeo capite, « *alioquin* periculoſiſſimum eſt. *Hoc remedio* plerumque gingivæ ulcerantur, lingua & fauces; & tum gargariſmatis uti oportet. *Porrò notat ille* « *ſe* rariſſimos vidiſſe qui fuerint per ſuffumigium ab affectu Gallico penitùs abſoluti, licet aliqui plus temporis intermiſerint, alii minùs à recidivatione; ſed pro majori parte in recidivam incidêre. »

VII. Utramque methodum utendi Mercurio vel in ceratis vel in linimentis deſcribit. Cerata mutanda cenſet *tertio quoque die per novem dies*; linimenta verò admovenda *ſemel quolibet die per dies novem vel decem*; ſed *ſingulo manè ſcrupulum unum pilularum Alexandri* exhibendum eſſe, *ne gingivæ, palatum & fauces exulcerentur*: Cæterùm *multùm non probat ejuſcemodi cerata, quoniam fallacia ſunt; nam etſi unum quandoque in ſanitatem reſtituant, decem erunt qui ſanitati minimè reſtituentur.*

VIII. Multis explicat & modos varios componendi linimenta mercurialia, & cautiones ſecundùm quas debent illini; ac demùm concludit *ſe rariſſimos vidiſſe qui per inunctionem non ſint ſanitati reſtituti, vel pro parte ſaltem ab ægritudine abſoluti, quamvis nonnulli ſint qui inunctiones reprehendant.*

IX. Multa profert de electione & præparatione ligni Indici & admi-

niſtratione ejuſdem decocti per dies ferè quadraginta exhibendi, quo tempore tenuiſſimo victu æger nutriendus eſt, ut jam alibi docuimus. Porrò aſſerit Braſſavolus *inunctionem & decocti Guaiaci potionem illa eſſe, quæ potiſſimùm & verè in ſanitatem deducunt.*

In Tractatu altero, qui *De radicis Chinæ uſu* inſcribitur, Braſſavolus profert modum utendi decocto radicis Chinæ, quam in Italiam non ita diù advectam eſſe ait.

Adeſt & Tractatus tertius, in quo Braſſavolus reſpondet *Quæſtionibus Alexandri Fontanæ, Medici Mutinenſis, de Morbo Gallico & de Ligno Indico,* ſed in quo vix quidquam eſt quod ſit notatu dignum.

(a) *In Epiſtol s ad diverſos.*

Joſephus Scaliger de Braſſavolo peſſimè ſentiebat, cùm (*a*) ſcriberet ad Franciſcum Vertunianum 4. *Nonas Februarii ann.* 1575. jam dudùm ſibi perſuaſiſſe & ex Braſſavolæ Scriptis comperiſſe, *nihil aliud eum Virum fuiſſe quam Cymbalum ineptæ Medicorum plebis.* In quo videtur quidem Scaliger iniquior eſſe, ſed unde liquet Braſſavolum jam tùm fato functum fuiſſe.

1551.

(b) Mercklinus *in Linden. renovato.*

(c) *Ipſe in fine Operis De Morbo Gallico.*

(d) *Cap.* 10.

(e) *Apud Bebelium, anno* 1536.

(f) *Cap.* 1.

(g) *Cap.* 2.

(h) *Cap.* 3.

(i) *Cap.* 3.

(k) *Cap.* 4.

Benedictus Victorius, Faventinus, nepos (*b*) Leonelli Victorii Bononiæ Medicorum principis, fuit ipſe Philoſophus & Medicus ac theoricæ Medicinæ Profeſſor Bononiæ.

Scripſit (*c*) anno ætatis ſeptuageſimo *Librum de Morbo Gallico & ejus curâ in* 10. Capita diſtributum, qui Florentiæ editus eſt anno 1551. apud Laurent. Torrentium. *Negat* (*d*) *autem Tractatulum quemdam alium De Gallico Morbo Baſileæ* (*e*) *impreſſum ex ſuâ officinâ erutum eſſe;* aitque *errore ſibi adſcriptum fuiſſe, niſi fortè fortunâ id contigerit, ut per modum empiricum præſidia quædam morbo convenientia Gallico, quibuſdam ſuis olim diſcipulis, qui ad hoc illum impulerint, condonaverit.*

Cenſet Auctor in illo Opere I. Morbum (*f*) *epidemialem* eſſe; (*g*) *cauſam* illius *procartarticam* eſſe contagionem concubitu vel ſolo afflatu conceptam: Huic addi poſſe alteram, nempe *cœli Statum*, unde nemo *turbari debet, ubi quiſpiam aſſeverat hominem Gallico Morbo aliquando corripi poſſe, nullâ cum infectâ muliere habitâ coitione, nulloque commercio. Sanè,* pergit ille, (*h*) *occurrerunt mihi quandoque honeſtæ & ſanctæ Moniales, fortiſſimis Clauſtris obſeratæ, ſub arduâ quippe & inviolabili cuſtodiâ, quæ ex præſentis cœli ſtatu atque ex ſtatu humorum in eis putreſcentium, cum ſtatu imbecillium membrorum, malo fato, in Gallicum cecidere Morbum.*

II. Ait accidentia Morbi Gallici præcipua eſſe (*i*) 1°. *Dolorem capitis.* 2°. *Tubercula gummoſa in capite & membranis oſſa tegentibus.* 3°. *Ulcera per corporis habitum.* 4°. *Fœdum ulcus in pene, aut profluvium ex eo ſuperfluitatis putreſcentis* (Gonorrhœam virulentam) *aut tumorem & inflammationem in inguinibus* (Bubonem.) 5°. *Alopeciam, quam ait ille ſuis temporibus contigiſſe.* 6°. *Tubercula calloſa plantis pedum contingentia.* 7°. *Quaſdam corroſiones & ſciſſuras in palmis manuum ortas.*

III. Curationem obtinendam eſſe (*k*) *primò per victûs rationem; poſteà per medicinarum oblationem; deinceps per manuum opera, quæ Chirurgia perficit.* Prima duo Capita ad therapeiam methodicam pertinent, de quâ jam fusè. Ad tertium duo revocantur remediorum genera, inunctiones mer-

curiales & suffitus ex cinnabari. Utrumque parùm quidem tutum Auctori videtur, » Sed (*a*) etsi, *inquit*, uterque hic modus curæ Gallici Morbi « fallax atque periculosus sit, minoris tamen periculi is est, qui unguen- « to ex Mercurio confecto molitur, eo qui per suffumigia exercetur. «

IV. (*b*) *Cæteris omnibus Gallici Morbi curativis intentionibus expeditiorem esse atque securiorem & minus periculosam illam, quæ potu decocti ligni Guaiaci efficitur*, quapropter eamdem pluribus describit.

V. *Medicum* (*c*) *nullo criminari posse errore, ubi ad thermas calidas, non quippe valentis caliditatis, gallica corpora.... conducet, & in hoc indubitatam ipse facit fidem se examinatâ ægrotantis temperie, pariterque & thermarum Italiæ, ad thermas* moderatè *calidas gallica misisse corpora..... thermas autem multùm excedentis caliditatis prohibuisse.*

Exstat prætereà *Consilium* Medicum Auctoris ejusdem pro *Reverendo D. Bartholomæo, Vicentino*, in quo ad Morbum Gallicum proponit tantùm diætam, & usum medicinarum alterantium & purgantium. *Ubi verò*, subdit ille, *fortè fortunâ his non sanesceret Reverentia sua, consulo ut non submittatur inunctioni ex Mercurio propter nocumenta quæ suæ Dominationi facilè contingere possent; eam autem devenire ad potum decoctionis aquæ ligni Guaiacani cum convenienti ordine & rectis modis diætæ non possum vituperare, sed summè laudare........ Ubi verò hæc non in totum patientem sanarent, consulo ut fiant duo vel unum saltem cauterium in cruribus.*

Hoc autem Consilium excerptum est ex *medicinalibus* Auctoris *Consiliis*, quæ primùm excusa sunt Venetiis apud Vincentium Valgrisium anno 1551. Eodem quoque anno primùm typis editus fuit Liber *De Morbo Gallico & curâ ejus*, de quo suprà, unde colligere est Benedictum Victorium, qui tùm septuagenarius erat, natum esse circa annum 1481.

(*a*) *Cap.* 7.
(*b*) *Cap.* 8.
(*c*) *Cap.* 9.
(*g*) Vercellonus, *in Præfatione præfixâ Tract. De pudendor. morbis.*

THEODERICUS DE HERY, Parisinus, studuit Chirurgiæ Lutetiæ, 1552.
ubi gloriatur se Professoribus (*d*) usum esse Jacobo Hollerio & Antonio Saillard, celebribus Medicis Facultatis Parisiensis. Inde castra (*e*) secutus in Italiam se contulit, ubi regnante Francisco I. diù & ancipiti belli fortunâ à Gallis & Hispanis dimicatum est. Inde Romæ, quò digressus erat, curandis Syphiliticis aliquandiù ministravit (*f*) in Nosocomio Sancti Jacobi Incurabilium, ad quod ægrotantium lue venereâ infectorum confluxus maximus olim fuit, ut (*g*) & nunc. Demùm in patriam redux curando eidem morbo sedulò vacavit, neque sine successu, cùm indè & famam & opes non mediocres sibi comparaverit.

Aiunt (*h*) illum, cùm in Ecclesiâ Sancti Dionysii ad pedes statuæ Caroli VIII. provolutus oranti similis esset, à Monachorum quodam monitum se non adstare ad Divi statuam, respondisse id à se non nesciri, sed velle gratum animum testari erga Regem illum, à quo lues venerea in Gallias primùm invecta fuerat, undè haud pœnitenda fortunæ accessio sibi fuisset; Sed eadem fabula jam antè (*i*) de alio quodam Chirurgo nomine Magistro Joanne narrata fuerat, nec tamen, ut videtur, meliore fide, quâ de re vide (*k*) *Menagiana* à D. de la Monnoie aucta.

Dicitur Theodericus senex (*l*) obiisse anno 1599. sed falsò, cùm ex Præfatione præmissâ *Lib. 19. Operum Ambrosii Paræi, Edition.* 4. certum sit

(*d*) Méthode curatoire de la maladie Vénérienne, p. 129.
(*e*) Ibidem, pagg. 141. & 185.
(*f*) Ibidem, pag. 121.
(*h*) Moyen de parvenir, pagg. 578. 579. *Et Index funereus Chirurg. Parisiensium.*
(*i*) Contes d'Eutrapel, *par Noël du Fail, chap.* 28.
(*k*) *Tom.* 4. *pag. m.* 317.
(*l*) *Index funereus Chirurgor.*

Theodericum de Hery fato functum fuisse longè ante annum 1585.

Edidit Lutetiæ anno 1552. Librum de Lue venereâ gallicè scriptum; cui titulum sequentem fecit:

La Méthode curatoire de la Maladie vénérienne, vulgairement appellée Grosse Vairolle, *& de la diversité de ses symptomes. in 12.*

In quo cum tantâ judicii laude collegit quæcumque ab Italis Medicis de hoc argumento vel prudenter dicta vel sapienter inventa erant hac ætate, ut Ambrosius Paræus Theoderico ferè suppar, & in Chirurgicis nemini secundus, non modò Auctoris illius doctrinam & methodum sequi, sed Tractatum ferè totum exscribere non dubitaverit, quod ipse ingenuè agnoscit *in Præfatione Libro 19. suorum Operum præfixâ.*

Theodericus præmissis in eo Tractatu non paucis de morbi origine, naturâ, diagnosi & prognosi, in quibus cum cæteris Scriptoribus consentit, ad curationem progreditur, quam ait triplici methodo obtineri posse; usu scilicet, 1°. Decoctorum Guaiaci; 2°. Unguentorum vel emplastrorum mercurialium; 3°. Suffimentorum cum Mercurio. Usum verò unguentorum solum esse, qui certus, tutus, efficax sit, adeoque duabus aliis curandi methodis multùm præferendus, passim affirmat, sed præsertim *pagg.* 73. & 90.

Præter hæc quæ cum cæteris ferè omnibus suæ ætatis Auctoribus communia habet, singularia non pauca ac notatione digna memini in hoc Opusculo legi.

(a) Pag. 69. I. Posse (*a*) luem veneream declinari, etiam cùm proximè instat, ope aquæ cujusdam ex rasurâ Guaiaci, aliisque multis materiebus distillatæ balneo Mariæ, sed cujus usum planè inefficacem esse certum est.

(b) Pag. 139. II. Salivationem (*b*) aliquando æquè copiosam cieri usu decocti Guaiaci, ac usu Mercurii.

(c) Pagg. 154. & sui-vantes. III. Inunctiones (*c*) ægrotis debilioribus adhibendas non esse continuas & quotidianas, sed discretas & intermissas, uno, duobus, tribusve diebus intercalaribus.

(d) Pag. 157. IV. Ptyalismum (*d*) inunctionibus mercurialibus non adesse perpetuò, sed aliquando deficere: Deficere verò sine damno si inunctiones ritè fuerint administratæ, morbumque perindè curari diaphoresi, diuresi, vel alvi fluxu spontè oborto vel arte proritato.

V. Mercurium à nonnullis suâ ætate etiamnum infamatum fuisse, sed temerè, ut contigit non semel optima & tutissima remedia damnata fuisse;

(e) Pag. 140. in cujus rei testimonium (*e*) exemplum affert Rhabarbari, remedii quidem benigni, & Auctoris ætate ab annis circiter viginti usu receptissimi, sed quod paulò antè vulgò suspectum erat, nec à plerisque Medicis ægrotanti ulli exhibebatur, nisi jam deplorato, quasi Rhabarbaro uti numquam licitum esset, nisi in evidenti mortis periculo.

1554. JOANNES LANGIUS, Lembergius, natus (*f*) Leobergæ Silesiorum anno 1485. Medicinæ studuit Pisis in Hetruriâ, ubi Doctoralem Lauream adeptus est. Inde Heidelbergæ Medicinam fecit, fuitque successivè Archiatrus quatuor Electorum Palatinorum, inter quos Fridericum II. triginta septem ampliùs annos comitatus Hispaniam, Italiam, Galliam

(*f*) Merck-linus, *in Lindenio renovato.*

& maximam Europæ partem peragravit. Interiit Heidelbergæ anno 1565. ætatis anno 80.

Medicinalium Epistolarum Miscellanea, variâ ac rarâ cùm eruditione, tùm rerum scitu dignissimarum explicatione referta. Basileæ 1554. in 4.

Hinc desumpta est Epistola Joannis Langii, quæ prostat in Collectione Aloysii Luisini, *Tom.* I. In illâ agitur paucissimis lineis *de Tuberibus Morbi Gallici*, sed nullum remedium proponitur.

PETRUS (*a*) HASCHARDUS, Insulanus, vel (*b*) HASSARDUS, Armenterius, Flander. Se *Medicum Chirurgum* dicit in titulo *Tractatûs de Morbo Gallico*, qui Lovanii excusus est anno 1554. & qui extat in *Appendice ad Tom. I.* Collectionis Venetæ *de Morbo Gallico.* 1554.

In Tractatu illo, qui brevissimus est, electio, præparatio, administratio ligni indici explicatur *Capitibus* 11. nec ullum aliud præsidium proponitur adversùs Luem Gallicam.

Hic ille Petrus Hassardus Astrologiæ maximè addictus fuit, ut liquet ex sequente Historiâ. Ediderat anno 1551. Antuerpiæ Franciscus Rapardus Brugensis Medicus Opus, cui titulum fecerat, *Magnum & perpetuum Almanach, à consuetis nugis liberum eòque verè Medicum, de Phlebotomiâ, de Balneis, de Purgationibus certiora præcepta continens, ut meritò dici possit vulgarium prognosticōn Medicorum, Empiricorum & Medicastrorum flagellum.* » Huic Petrus Haschardus respondit (*c*) Libro, quem inscripsit *Clypeum Astrologicum.* Extendit verò hanc observationem syderum etiam « ad tonsuræ tempus, ac memorat quomodo Brugensium Magistratus De- « creta sanxerit, ut tonsores omnes se componerent juxta Almanach * « Petri Bruhezii. Hoc Edictum riserat Raspardus. At Haschardus rectè « factum ait, atque addit : *Utinam & in aliis id omnibus civitatibus obser-* « *varetur.* «

(*a*) *In Collect. one Venetâ Aloysii Luisini.* Et apud Gerard. Joann. Vossium, *De Philosphiâ cap.* 8. §. 10.

(*b*) *In Lindenio renov. Mercklini.* Et apud Valer. Andream, *in Bibliothec. Belgic.*

(*c*) Gerard. Joann. Vossius, *ubi suprà.*

NICOLAUS MACCHELLUS, Mutinensis.

Tractatus methodicus & omnibus numeris absolutus de Morbo Gallico, ejusque naturâ & causis, & quæ eum sequuntur symptomatis, necnon singulorum curatione. (*d*) Venetiis 1555. in 8. apud Andream Arrivabenum. 1555.

(*d*) Israel Spachius, *in nomenclatore Scriptor. Medicor.*

Auctor ille existimat morbum novum non esse, sed ab Antiquis cognitum fuisse; quod ut probet, singula expendit symptomata, ut hæc à Veteribus observata fuisse demonstret. Sed futilissima est ea argumentandi ratio, cùm non agatur de symptomatis seorsim sumptis, sed de morbo, cui ea symptomatum syndrome essentialis sit, quem certum est numquam visum fuisse ante annum 1494.

Ad curationem verò nulla adhibet remedia quæ efficacia sint, præter decoctum ligni Indici, cujus præparationem & administrationem satis perfunctoriè explicat.

* Petrus ille Bruhezius Medicus fuit Eleonoræ Austriacæ, Caroli V. sororis, uxoris Francisci I. Galliarum Regis, quæ post conjugis obitum in Belgio degebat. Vid suprà *pag.* 465. ad annum 1540. ubi *de Antonio Gallo.*

1555. RODERICUS DIAZ DE ISLA, hoc est Rodericus Jacobus de Isla, Medicus Hispalensis, scripsit Hispanicè.

Tratado contra las Bubas. Hispali apud Dominic. Roberti, in 4.

Tractatus ille cùm scriptus sit ad Joannem III. Lusitaniæ Regem, qui fato functus est anno 1557. 11. mensis Junii; paulò antè scribi debuit, adeoque circiter anno 1555.

1556. JOANNES FERNELIUS, Ambianus, natus est anno 1486. Claromontii Bellovacorum, quod à Lutetiâ viginti duntaxat leucis distat, sed Ambianum in Operibus idcirco se prædicat, quòd patrem ex Ambiano oriundum habuerit. Scriptis & praxi celeberrimus fuit: Ab Henrico II. in Archiatrum electus munus illud gloriosè sustinuit. Obiit Lutetiæ anno 1557. ætatis suæ 72. Proinde erravit Thuanus dum (*a*) ait Fernelium anno ætatis 52. defunctum fuisse.

Inter cætera illius Opera, sequentia sunt quæ ad præsentem tractationem faciunt.

I. *De abditis rerum causis Libri duo*, Parisiis 1560. Ibi *Cap.* 14. *Lib.* 2. agitur de morbis contagiosis, & proinde de lue venereâ; ideoque Caput illud Collectioni Venetæ insertum est.

II. *Pathologiæ Libri VII.* ubi agitur etiam de lue venereâ *Capite ultimo Libri* 7. quod ideò eidem quoque Collectioni insertum est.

III. *De luis venereæ curatione perfectissimâ Liber* in Capita 15. distributus, cum cæteris Fernelii Operibus primùm excusus Parisiis anno 1567.

Fernelius docet indubitanter 1°. Luem veneream morbum esse novum: Ab Indiâ devectum, (*b*) Quo *nemo labefactatur inquinati aëris inspiratione nec alimentorum impuritate aut vitio*; Qui proinde *in contagiosis haberi tantùm debet.*

2°. (*c*) *Hydrargyrum luis non esse antidotum, sed Empiricorum inventum, quod tanquam fucum malo adhibent, neque à Viris bonis & Reipublicæ studiosis tam fallacem, incertam, atque adeo crudelem curationem umquam tentari debere.*

3°. Decoctum ligni Guaiaci utiliorem esse & efficaciorem Medicinam, ideoque illius præparandi & exhibendi methodum (*d*) accuratè describit; cujus ut fidem faciat adducit (*e*) exemplum *Domini de Mesieres, Prioris sancti Dionysii à Carcere*, qui 40. *annos natus lue correptus venereâ duodecies duobus annis* incassùm inunctus fuit, *unde siccum adeo & exangue corpus evasit, ut in eo nihil præter aridam cutim & ossa superesset, cum tophis super ossa brachiorum, crurum, tibiarum & capitis, dirisque cruciatibus, qui impediebant quominùs integro biennio somnum inire potuerit*: Quem tamen ipse methodo, quam describit, sed potissimùm usu Guaiaci & ope æstuarii post exactos menses aliquot pristinæ valetudini tandem restituit.

4°. Demùm, quod judicium in tanto Viro vix probem, *perfectissimum curationis modum eum esse*, qui fiat (*f*) opiatâ ex remediis vulnerariis compositâ, cujus formulam profert, & quam *Antidotum Alexipharmacam* vocat; vel (*f*) aquâ, quam *mirificam* dicit, & quæ ex remediis ejusdem generis distillando prolicitur, in cujus rei confirmationem *duos refert à se restitutos, quorum imitatione* ait *cæteros curari posse.*

(*a*) *Histor. Lib.* 21.

(*b*) De abditis rerum causis, *Lib.* 2. *cap.* 14.

(*c*) Lib. de Luis venereæ curatione, *cap.* 15.

(*d*) Ibid. *capp.* 10. 11. 12. & 13.

(*e*) Ibid. *cap.* 15.

(*f*) Ibid. *cap.* 15.

Cæterùm constat *Librum de Luis venereæ curatione perfectissimâ* anno 1557. tantùm conscriptum fuisse, cùm mentionem faciat *Capite* 7. tùm *Pictoris cujusdam Andegavensis*, qui cinabrio casu degustato anno 1557. tùm *Fabri cujusdam aurarii, qui solius hydrargyri vapore anno* 1556. *gravissima senserunt incommoda.*

PETRUS DE BAYRO, Taurinensis, natus circa annum 1468. Proto-physici nomen adeptus in patrio Gymnasio Medicinam per plures annos docuit. Archiatrus fuit Caroli III. Sabaudiæ Ducis. Obiit Taurini nonagenarius anno 1558. 1557. 1561.

De medendis humani corporis morbis Enchiridion, quod vulgò Veni mecum *vocant, cum adjuncto Tractatu de Peste.* Lugduni anno 1561. in 12.

Hinc excerptum est Caput unum *De doloribus musculorum ex Morbo Gallico genitis*, quod insertum est Collectioni Venetæ *De Morbo Gallico.*

Ibi legere est doloribus istiusmodi sedandis conducere unguentum merculiale: Laudat ibidem ad Morbum Gallicum decoctum Guaiaci, vel *pilulas quibus utuntur Moderni contra Morbum Gallicum, quæ in aliquibus mirabilem fecerunt operationem.* Harum autem formulam refert, quæ cum formulâ pilularum Barbarossæ eadem est; hæcque *Recepta*, inquit, *ex Turchiâ apportata fuit, & qui primus inter Christianos his usus est pilulis, cecidit repentè mortuus super pontem Avenionis, dùm ibidem profugi essemus propter prælia anno* 1537. nempe cùm Franciscus I. Gallorum Rex, exacto Carolo III. quocum bellum erat, Sabaudiam & Pedemontium occupabat.

JOANNES SYLVIUS, Insulensis seu Insulanus in Flandriâ, Medicinam primùm Valencenis factitavit, posteà eamdem Duaci professus est. Habuit anno 1557. Lovanii declamationem *De Morbo Gallico*, quæ edita fuit eodem anno Antuerpiæ apud Plantinum, ad calcem Tractatûs *De curatione morbi articularis* in 8. 1557.

Ea declamatio exstat in Tomo II. Collectionis Venetæ; sed nescio quem ad finem, cùm in eâ nec novum, nec utile quidquam sit.

PETRUS LAURUS, Italus, italicè vertit Librum Aloysii Lobera, Abulani, *De quatuor ægritudinibus aulicis*, & excudendum curavit Venetiis, anno 1558. in 8. apud Joannem Baptistam Sessam. 1558.

FRANCISCUS FRIZIMELICA, vel FRIGIMELICA, Patavinus, natus anno 1491. in Academiâ Patavinâ Medicinæ Theoreticæ Professor publicus fuit. (*a*) *Pervagatâ ejus famâ Julius III. Pontifex Maximus Romam eum vocavit ad Medici Pontificii munus obeundum, cui muneri optimè satisfecit.* Mortuo Julio anno 1555. *Patavium regressus est*, ubi decessit anno 1559. ætatis 68. Narrat Hieronymus Capivaccius (*b*) *excellentissimum Frismelicam, qui solam aquam potabat, dolori colico obnoxium & aliquando gravissimè afflictum ano excrevisse calculum ad magnitudinem ovi gallinacei*, qui à vesicâ felleâ per ductum cysticum admodùm dilatatum prodierat, sed quem Capivaccius in intestinis genitum fuisse erroneè existimat. Laudatur in *Sylvio ocreato* Ludovici Arrivabeni (*Henrici Stephani*) & ab 1558.

(*a*) Mandosius, *in vitis Archiatr. Pontific.*

(*b*) Pratic. Medic. *Lib.* 3. *Cap.* 13. *De dolore intestinorum.*

(a) Disputat. *De scopis mittendi sanguinem*. *Part*. 2.

Alexandro Massaria (*a*) *suus dicitur præceptor numquam satis laudandus.*

Scripsit *Tractatum de Morbo Gallico*, *&* *lucubratiunculam adversùs defluvium pilorum*, ubi adhibitis priùs phlebotomiâ & usu purgantium atque alterantium, proponit 1°. Suffumigia, quæ tamen ipse damnat *tanquam periculosa* : 2°. Inunctiones mercuriales, quas nec ipse multùm probat : 3°. Decoctum ligni Indi, hoc est Guaiaci. De cæteris verò silet.

1558. Hieronymus Montuus, dicitur Archiatrus Henrici II. Galliarum Regis *in Glossario mediæ & infimæ Latinitatis*, in verbo *Archiatros*, *& in Bibliothecâ Medicâ Joannis Georgii Schenckii* : Sed an satis rectè addubito. Sanè ipse anno 1558. idibusque mensis Decembris, hoc est sex mensibus ante Henrici II. decessum Lugduno, ubi videtur vitam degisse, scribebat ad Franciscum à Lotharingiâ Guisiæ Ducem Epistolam nuncupatoriam, quæ Operi præfixa est, de quo infrà; Ac in ipsâ Operis ejusdem fronte se quidem dicit Christianissimi Galliarum Regis Consiliarium, Medicum verò aut Archiatrum minimè.

(b) Ab Israele Spachio. Joanne Georgio Schenckio. Joanne Vanderlinden. Georgio Abrahamo Mercklino.

Huic adscribitur à Bibliographis plerisque (*b*) Liber *De Morbo Gallico*, *Lugduni editus anno* 1558. *in* 4. *apud Tornæsium & Gazeium*, qui mihi nondùm venit in manus, nisi fortè idem sit cum sequente; sed quid Auctor ille de luis venereæ ætiologiâ & therapeiâ senserit, abundè notum habui ex ipso Libello, cui sequentem inscriptionem fecit.

Chirurgica Auxilia ad aliquot affectus qui repentinam exigunt curationem; Morbi item venerei, ac eorum qui huic vicini sunt, curationes. Lugduni apud Joann. Tornæsium & Guillelmum Gazeium, *in* 4. 1558.

Ibi enim differit *Capite* 29. *De Lue Indicâ sive venereâ*, paucis quidem sed quæ curatorias methodos suâ ætate usu receptas complectantur.

Scilicet propositis remediis præparatoriis Therapeiam triplicem indicat, Nempe I. Usum decoctorum hagioxyli sive ligni Guaiaci; radicum Sinarum, vel si ea deficiant, Cannarum nostratium, Calami aromatici, Radicis Personatiæ &c. Quòd ad Spartam-parillam, radicem hanc à se floccifieri fatetur.

II. Usum Enchristorum sive unguentorum ex hydrargyro, quæ illi *mira videntur*; *nam*, inquit, *totus morbus ad os repercutitur*, *& qui deplorati ferè sunt sanantur*, *modò is qui medetur*, *hujusmodi remedium parare faciat ad temperaturam & ætatem ægrotantis & morbi magnitudinem.*

III. Usum emplastrorum vel suffimentorum mercurialium, si tolerari non possint illitiones.

(c) Thomasius in Elog.

(d) Ipse ait *Tract. De Morbo Gallico*, *cap*. 47.

Demùm topica nonnulla præscribit remedia, 1°. *Ad oris ulcera*. 2°. *Ad artuum dolores*, *duritiesque*. 3°. *Ad ulcera cava & putrida*. 4°. *Ad scabiem feram in palmâ manûs*. 5°. *Ad vestigia pustularum delenda*. 6°. *Ad ulcuscula pudendorum*; ac tandem 7°. *Ad præcautionem*, ad quam conferre putat inter cætera, si *mox* post coitum *penis immittatur in discissam & adhuc calentem columbam*, *quæ venena omnia rapit*, *sive à proprietate*, *sive à carnis nuper mactatæ caliditate virus trahatur & hebescat.*

1560. Gabriel Fallopius, Mutinensis, natus (*c*) anno 1490. Discipulus (*d*) Antonii Musæ Brassavoli & Joannis Baptistæ Montani, primùm

mùm in Pisano Gymnasio Anatomiam docuit, deinde in Patavino, ubi quoque ab anno 1551. ad obitum usque Botanices Professor fuit. Inter celeberrimos sui sæculi Anatomicos recensetur. Mortem obiit Patavii anno 1563. non 1562. ut aiunt (*a*) Thuanus & (*b*) Castellanus, ætatis suæ anno 73. non verò 39. ut iidem referunt.

(*a*) Histor. *Lib.* 34.
(*b*) In vitis *Illustr. Medicor.*

De Morbo Gallico Tractatus, Patavii 1564. cum Petri Angeli Agathi, Matheratis, Scholiis Marginalibus, & Annotationibus orationis contextui insertis, sed quæ hac notâ [ ] distinguuntur.

Opus quidem eximium non stilo sed re, in quo Fallopius *Capitibus* 102. quidquid ætate suâ de Morbo Gallico notum erat accuratissimè explicat.

I. De naturâ, origine, novitate, causis & symptomatis hujus ægritudinis disserit; ac cum cæteris statuit Morbum novum esse: Ab Hispanis ex Indiâ Occidentali delatum: Planè diversum (*c*) à Leprâ Arabum, à (*d*) Sahafato Avicennæ, ab (*e*) Albotim ejusdem sive Terminthо Græcorum, demùm (*f*) à variolis & psorâ.

II. Methodos curatorias Morbi Gallici in *Regias* sive Methodicas, & *non Regias* sive Empiricas distinguit.

Prima Regiarum ea est, quæ obtinetur diætâ, alterantibus, purgantibus, exercitatione; quam credit incipienti morbo sufficere.

(*c*) *Cap.* 3.
(*d*) *Cap.* 4.
(*e*) *Cap.* 5.
(*f*) *Cap.* 6.

In *alterâ* usus est ligni Guaiaci, cujus eligendi, decoquendi, administrandi methodum multis explicat. Hanc viam dicit (*g*) *Regiam, certam & tutam, quâ Gallicus sanatur, & hac consulit ut omnes utantur in suis ægrotis.*

(*g*) *Cap.* 59.

In *Tertiâ* adhibetur decoctum radicis Chinæ, cujus historiam & præparationem docet, & cujus usum Gallis, Germanis & Flandris familiarem esse dicit; at verò simul monet in curando Morbo Gallico parùm efficacem esse. *Expertus sum* (*h*), inquit, *ter & quater, & numquam aliquid potui assequi.* Et alibi: *Ego*, (*i*) inquit, *usus sum isto medicamento in infirmitatibus viscerum, in cancris exulceratis, & in lippitudinibus felici satis successu, sed non in Morbo Gallico.*

(*h*) *Cap.* 60.
(*i*) *Cap.* 61.

Quarta superest (*k*) *via Regia, quæ fit per salsam-parillam*, cujus electionem & præparationem proponit. Censet autem salsam-parillam eamdem esse cum smilace asperâ, aitque (*l*) *se ad hoc medicamentum confugere, cùm in Gallico adsunt ulcera, tanquam ad certissimum & tutissimum auxilium, & si non facit prima diæta, facere saltem secundam vel tertiam.*

(*k*) *Cap.* 63.
(*l*) Ibid.

III. Inter methodos, quæ non sunt Regiæ, prima est methodus suffumigiorum, quam Auctor describit; fatetur tamen, (*m*) *Sæpe ac sæpiùs gravissima succedere incommoda, nec ita tutò procedere illam curationem. Quare*, inquit, *semper probavi, ut talem* (*quantùm fieri potest*) *fugiamus; aliquibus enim pessima & lethalis est.*

(*m*) *Cap.* 69.

Via altera, quæ non Regia est, ea est quæ utitur inunctionibus mercurialibus, (*n*) « Quarum, *inquit*, ita viget auctoritas, ut iis tota Gal- « lia utatur. Tamen, *inquit ille*, non probo usum earum; superant qui- « dem morbum, sed si habemus Regias rationes curandi, quæ ut pluri- « mùm & certiùs sanant, sine corporis incommodo, & si non sanant, « leniunt sine noxâ, non proritant affectum, cur utemur hydrargyro, ex « quo non ita certa, non ita tuta succedit sanitas? . . . . *Iis tamen*, « *subdit Idem*, utor aliquando, quando non potui viâ Regiâ assequi inten- «

(*n*) *Cap.* 76.

» tum. Ego vidi adolescentem laborantem Gallico, in quo omnia Regia » infeliciter experta sunt; Empiricus hydrargyro curavit.

(a) Cap. 79. IV. *Sciatis* (a) *autem*, inquit Fallopius, *quòd non solùm Empirici sanant inunctione istâ, sed exhibito argento vivo per os, non quale est, sed præcipitato; & sunt Chimistæ, qui profitentur invenisse secreta, & facere præcipitatum præstantissimum pro Morbo Gallico.* Deinde proponit ille processum conficiendi præcipitatum Mercurium rubrum, quem exhiberi ait ad pondus 7. granorum; ad summum 10. sed raro. At hujus usum damnat. *Incommoda*, inquit, *subsequi solent non pauca ex assumptione talium; solvitur enim alvus copiosè, vomitus movetur violentissimus, dysenteria inducitur, rumpitur in pectore vena. Medicina hæc pro asinis & rusticis servetur, atque à thalamo viventium hominum excludatur.*

V. Fallopius posteà singula expendit symptomata morbi ex ordine, ac remedia topica proponit, quæ singulis medeantur.

Porrò notandum est hunc Fallopii Tractatum post Auctoris mortem editum fuisse Patavii in 4. anno 1564. operâ Petri Angeli Agathi, Matheratis, qui de suo addidit non modò Scholia marginalia, sed etiam textui inseruit annotationes varias uncinis distinctas, quibus sanè lucem aliquam Fallopio præfert in nonnullis locis, sed quibus etiam acriter eumdem identidem redarguit. Sic *v. g.* cùm dixisset Fallopius *Cap.* 23. *Hispanos induxisse tyrannidem in Italiam, Gallicum, & barbæ longæ usum*, Agathus ita reponit *in adnotatione margini adjectâ: Imò Rex Philippus, atque pater Carolus veram conati sunt inducere Monarchiam:* O lepida sanè animadversio!

1560. * GUILLELMUS RONDELETIUS, Monspessulanus, natus est anno 1507. In Facultate Medicâ Monspessulanâ Doctor anno 1537. Professor Regius anno 1545. Cancellarius fuit anno 1556. Obiit anno 1566. ætatis suæ 59. in *Regali monte*, quo nomine non (b) *Montreal*, ut à (b) multis video, sed *Realmont* in Diœcesi Albigensi intelligi debet, quâ de re vide Petrum Borellum, *Antiquitez de Castres, Liv.* 2. *Chap.* 21. sed de eo plura in Historiâ Scholæ Medicæ Monspessulanæ mox edendâ.

(b) Antoine Teissier, *Additions aux Eloges des Hommes Illustres de M. de Thou.*

De Morbo Italico Liber unus.

Prostat ille Liber in Collectione Venetâ, sed Editori placuit Luem veneream, non *Italicum*, ut ab ipso Rondeletio dicebatur, sed *Gallicum Morbum* mutato nomine appellare.

Ad curationem luis venereæ Rondeletius laudat inunctiones varias mercuriales; decocta varia ligni sancti seu Guaiaci, Chinæ, Sarsæ-parillæ; syrupum Sancti Ambrosii ex decocto milio; pilulas Barbarossæ; imò ipsa quoque suffumigia ex cinnabrio. Sponte tamen confitetur (c) *argentum vivum esse antidotum & maximè accommodatum remedium ad Morbum Italicum, quia quocumque modo administretur, morbum curat.*

(c) In fine Libri.

Porrò notandum est à Rondeletio purgationem laudari in ipsâ linimentorum administratione. » (d) Istis omnibus, *inquit*, utile erit si non fluat » alvus, syrupum laxativum præscribere, vel Apozema (*purgans*) quo » initio usi sumus. Hæc enim evacuatio impedit effumationem ad os, à » quâ ulcera oris & dentium sordes proveniunt; ab effumatione & sorde

(d) Cap. De unguentis.

ulcus; ab ulcere pituitæ fluxus. Raro autem ejusmodi effumatio sine ulcere accidit; quare ad hæc vel majora vitanda, utile erit purgare. «

Dominicus Leo, Lunensis de Zuccano. 1562.

Methodus curandi febres, tumoresque præter naturam ex Græcorum placitis deprompta. Bononiæ 1562. *in* 4°.

Inde excerptum est Caput unum, in quo agitur *De Morbo Gallico*, quod prostat in Collectione Venetâ.

Si huic Auctori fides adhibeatur, *nihil deterius est Morbo Gallico affectis, quàm adhibere sive interiùs sive exteriùs sub formâ unguenti vel suffumigii ipsum argentum vivum. Itaque illius loco laudat decoctum ligni sancti.*

Antonius Fracantianus, Vicentinus. *Vir præclarâ eruditione ac singulari judicio* dicitur ab Alexandro Massaria, *Disput. de purgatione principio morborum*, qui eo præceptore se usum esse gloriatur. In Scholis Patavinâ & Bononiensi (a) *multos annos artem Medicam professus est honorificentissimè.* Decessit Patavii anno 1569. ac (b) successorem habuit Hieronymum Mercurialem. 1564.

Excudendum curavit Patavii anno 1564. *in* 4°. Librum *De Morbo Gallico*, in quo docet,

I. Morbum Gallicum novum esse, & ab Indiis Occidentalibus devectum, qui contagio tantùm propagetur: *Neque enim*, inquit, *visus est unquam apud nos aliquis, qui aliter in ipsum inciderit.*

II. Morbum Gallicum curari diversis modis. 1°. *Per evacuationem, quæ fit & venæ sectione & expurgantibus pharmacis*, & per alterationem. 2°. *Per continuata exercitia & vehementiora.* 3°. *Per suffumigia.* 4°. *Per inunctiones hydrargyrum recipientes* vel per cerata Mercurialia. 5°. *Per decoctum Chinæ*, sed quod non *est multi juvamenti, ut experimento cognoscitur.* 6°. *Per decoctum Spartæ seu Salsæ-parillæ.* 7°. *Per decoctum ligni Guaiaci, quod præstantissimum est auxilium ad hunc Morbum Gallicum sanandum.*

III. Post has methodos diversas singulatim explicatas, remedia profert topica, quæ singulis symptomatis Morbi Gallici medeantur, in quibus Fallopii & Ant. Musæ Brassavoli vestigia premit.

(a) Alex. Massarias, ibid.

(b) Dictionnaire de Moreri, *in voce* Mercurial.

Antonius Chalmeteus, (c) Vergesacus apud Anicienses, Chirurgus fuit suo tempore celeber, quem *Guillelmus Rondeletius* (d) *unicè amavit*, & à quo habemus sequentem Tractatum. 1564.

Enchiridion Chirurgicum externorum morborum remedia tùm universalia, tùm particularia brevissimè complectens. Quibus Morbi Venerei curandi methodus probatissima accessit. Parisiis anno 1564. *in* 8°.

Ea diatriba *De curatione Morbi Venerei*, quæ Capita 10. continet, prostat in Collectione Venetâ. Paucis Auctor docet luem veneream curari posse, 1°. Therapeiâ methodicâ, quæ obtinetur purgantibus & alterantibus. 2°. Usu ligni Indici, cui si curando morbo non sufficiat, inunctiones aliquot addit sub finem. 3°. Decocto radicis Chinæ. 4°. Inunctionibus vel ceratis Mercurialibus, quæ laudat tanquam præstantissima remedia. (e) » Affirmare ausim, *inquit*, eos qui tantoperè Mercurii usum «

(c) Bibliotheca Schenckiana, *in voce* Antonius Chalmeteus.

(d) Joubertus, *in vitâ Rondeletii.*

(e) *Cap.* 5.

» improbant, aut numquam aut non ut docet, illius periculum fecisse. » Sed, ut sit, ego tamen confirmo illius usum me numquam fefellisse, » qui quàmplurimos ab hac detestandâ lue etiam inveteratâ Dei benefi» cio liberaverim. Demùm propositâ curatione per pilulas Mercuriales & per suffumigia, quam ultimam curandi rationem parùm probat, properat ad curationem morborum sive symptomatum venereorum localium.

1564. AUGERIUS FERRERIUS, Tosolas, natus anno 1513. Doctoratûs gradum assecutus est in Academiâ Monspeliensi anno 1539. Deinde innotuit (a) Cardinali Joanni Bertrandi, Galliæ Cancellario, quem in Italiam proficiscentem sequutus est, & cujus patrocinio Medicus ordinarius Catharinæ Medicææ, Galliæ Reginæ electus fuit.

(a) Thuanus, *Histor. sui temporis. Lib.* 89.

In patriâ obiit anno 1588. ætatis suæ 75. Fuit intimus Julio Cæsari Scaligero, qui Aginni Medicinam faciebat.

Exstat præter alia Opera Tractatus ab illo scriptus & Collectioni Venetæ insertus, cui titulus *De pudendagrâ, gravi lue Hispanicâ, Libri duo*, Antuerpiæ anno 1564. *in* 8°.

Horum quidem Librorum priore ad curationem generalem proponit Diætam, Purgantia, Alterantia, inunctiones Mercuriales, Cerata & emplastra, Suffumigia ex Cinnabari, decocta ligni Indici, Chinæ, Spartæ vel Sarzæ-pariliæ &c. Laudat autem usum inunctionum Mercurialium, tanquam efficacem, sed credit (b) *reprimendam esse multorum temeritatem & lasciviam, qui iis utuntur inconsiderantissimè.*

(b) *Cap.* 11.

Posteriore verò paucis expendit symptomata localia pudendagræ, affertque methodos, quibus singulis mederi liceat quàm efficacissimè. Cæterùm in illo Tractatu vix reperias quicquam quod novum sit.

1565. LEONARDUS BOTALLUS, Astensis, Henrici III. Medicus ordinarius, famosus venæ sectionis frequentioris promotor, Tractatum scripsit, cui titulus est *Luis venereæ curandæ ratio*, qui Lugduni excusus fuit anno 1565. & in *Capita* 31. distribuitur.

Haud opus esse videtur ea annotare, quæ Botallus in Montanum dicit de naturâ & subjecto luis venereæ; Hæc enim pertinent ad Galenicam Pathologiam, quæ jam pridem obsolevit. Observasse sufficit, tria curationis genera ab Auctore admitti, decoctum nempè ligni Guaiaci, illitiones aut emplastra, spleniave Mercurialia, & suffitus cinnabarim recipientes. Hæc autem duo postrema remedia miris extollit laudibus, utpote (c) *quæ curent mirificè corpora humana hac lue infecta*; multisque invehitur in Montanum, quòd Mercurium damnaverit tanquam venenum, cùm ipse è contrario disertè asserat hydrargyrum (d) *venenum non esse, neque corporibus humanis nocuum, nisi ubi perperam fuerit admotum Medici culpâ, vel negligenter receptum ægrotantis incuriâ.*

(c) *Cap.* 17.

(d) *Cap.* 25.

1565. ALEXANDER TRAJANUS PETRONIUS, Cittacastellanus, hoc est ex urbe quæ dicitur *Civita vel Citta Castellana* aut *di Castello* sub Metropoli Romanâ, Medicus fuit (e) Gregorii XIII. summi Pontificis, qui electus anno 1572. mortem obiit anno 1585.

(e) Petrus Castellus, *in Antido-*

Scripſit (*a*) anno 1565. Tractatum *de Morbo Gallico*, Collectioni Venetæ inſertum & Libros ſeptem complexum. *tario Romano, in Electuario Alexandrino.*

Primum, in quo Auctor probare conatur (*b*) *Morbi Gallici, ſicut & Elephantiaſis, morbillorum & variolarum, cauſam eſſe alimentum, quod in matris utero, non ſine quâdam putredine humanus fœtus neceſſariò trahit.*

(*a*) Ipſe ſic refert, *Lib. 6. cap. 1.*

Secundum, in quo Auctor, poſtquam docuit vitium quod connaturale eſt, ſolo contagio excitari poſſe, ſigna diagnoſtica & prognoſtica explicat.

(*b*) *Lib. 2. cap. 1.*

Tertium, in quo agitur de præparatione ægrotantium ad remedia efficaciora, qualis obtinetur venæ ſectione, purgantibus & alterantibus multigenis.

Quartum, in quo quæſtio eſt de electione, præparatione & adminiſtratione ligni Indici ſive Guaiaci.

Quintum, in quo (*c*) *Sarzæ-parillæ atque radicis Chinarum decocta examinantur per eaſdem rationes quibus ad Guaiaci proximè* Auctor uſus eſt.

(*c*) *Lib. 5. cap. 1.*

Sextum, in quo diſſeritur, (*d*) *de unguento ex argento vivo & ſuffimento ex cinnabari; quippe*, ait ille, *hæc quidem curant Morbum Gallicum, non minùs quàm ſingula prædicta, ſed ſæpe cum tantâ fœditate, tantoque cum periculo, ut ægri dum curantur malint ſeſe non incepiſſe, quàm curatos eſſe.*

(*d*) *Lib. 6. cap. 1.*

Demùm *Septimum*, ubi Auctor ſingula Morbi Gallici ſymptomata, ſive morbos venereos locales ſigillatim proſequitur, propoſitâ particulari ſingulorum therapeiâ.

Auctor ille in ſcribendo nimius eſt & ita verboſus, ut nauſeam moveat.

Petrus Trapolinus, Patavinus, fuit ordinarius Theoricæ Medicinæ Profeſſor in Academiâ Patavinâ; & ſanè Tractatus *De Morbo Gallico* quem ſcripſit, & quem in Collectione Venetâ reperire eſt, agit tantùm de Theoriâ Morbi Gallici, multaſque continet quæſtiones planè futiles & nugatorias, quales forſan inter diſputandum in Academiâ Patavinâ tunc temporis agitabantur. Nempe (*e*) 1°. *An Morbus Gallicus ſit Epidemialis?* Concludit affirmativè. 2°. *Quo nomine à veteribus Medicis fuerit nominatus?* Fatetur illis ignotum fuiſſe. 3°. *Utrùm comprehendatur inter morbos nominatos ab Hippocrate Aphor. 21. Sectione 3. ubi æſtivales morbos enumerat?* Hæret dubius, ſed neganti propior. 4°. *Utrùm ab humore melancholico ſolum, an etiam ab aliis poſſit cauſari humoribus?* Reſpondet, ab aliis etiam cauſari poſſe. Cæterùm Opus imperfectum eſt, & multis interſperſis lacunis mutilum, ita ut ex Codice Scholaſtici Trapolinum audientis exſcriptus fuiſſe videatur. De curatione luis venereæ ne unum quidem verbum additur. 1566.

(*e*) *Initio Tractatûs.*

Marinus Brocardus, Venetus. Ignoratur quo tempore ſcripſerit brevem Diſſertatiunculam *De Morbo Gallico*, quæ ſub ejus nomine exſtat in Collectione Venetâ. Conſtat tamen ſcriptam fuiſſe ad minùs ante annum 1567. cùm eo anno illa Collectio prodierit. 1566.

In hac diatribâ nec novum nec utile quidquam obſervare eſt. Cenſet Brocardus *meliorem morbi cauſam afferri non poſſe, quàm illam trium lumi-*

narium (Saturni, Jovis & Martis) *conjunctionem quæ adhuc durat, ac etiam per aliquot annos perseverabit.* Ad curationem verò proponit diætam, alterantia & evacuantia universalia & particularia : *Quâ methodo* affirmat se *procul dubio sanavisse multos patientes talem morbum.* Fatetur tamen, *his non conferentibus, necesse esse devenire ad extrinsecùs applicanda*, in quem finem proponit *unctionem mercurialem, quæ*, inquit, *& Crustas & Bothor & Apostemata, ac in primis dolores omninò aufert : Est enim mirabilis.* Profert deinde gargarismata quibus os eluatur, *si tempore inunctionis ex vaporibus elevatis ad os appareant ulcera in ore.* Demùm laudat stuphas, sed nullam suffumigiorum mentionem facit.

Cùm hic Auctor luem veneream ad syderum influxum referat, ut vulgare fuit sub primo morbi ingressu, & cùm de decocto ligni Indici nihil quidquam dicat, cujus usus ab anno 1518. increbuerat, videtur utroque nomine antiquior esse quàm vulgò creditur, & inter primos qui de lue venereâ scripserint forsan numerandus.

1566. BERNARDINUS TOMITANUS, Patavinus, ad Medicinam (*a*) accessit, postquam docuisset Patavii Dialecticam annos 25. unde minimè mirum esse debet, si Tractatus, quem *de Morbo Gallico* scripsit, tot futilibus ac nugatoriis quæstionibus plenus sit, quæ otiosum Dialecticum sapiunt. Decessit (*b*) anno 1576. ferè septuagenarius.

(*a*) Ipse ait *in Proœmio Operis.*

(*b*) Mangetus, *in Bibliothec. Medicâ.*

Tractatus ille duos Libros complectitur ; Priore *Capitibus* 29. differitur de origine, naturâ, & causis Morbi Gallici, non medicè quidem, sed verè dialecticè ; quærendo scilicet, (*c*) *An Morbus Gallicus sit, necne ? An gallica infectio morbus propriè dici debeat ? Sub quo genere morbi contineatur gallica infectio ? Quales sint hujus differentiæ ?*

(*c*) Capp. 6. 7. 10. & 11.

Posteriore verò, post propositam diætam & ægrotantium præparationem, agitur de curatione Morbi Gallici, quam Tomitanus in universum quadruplicem esse statuit, (*d*) nempè *Exercitatione corporis, Suffumigio, Unctione, aut His quæ per os ingeruntur.*

(*d*) Cap. 10.

1°. Ait (*e*) *multos sanitati fuisse restitutos solâ exercitatione perpetuis motibus comparatâ.*

(*e*) Cap. 11.

2°. Curationem per suffumigia mercurialia (*f*), *utcumque se habeat, passim damnari, uti incertam primùm, deinde & gravem periculosamque.*

(*f*) Cap. 12.

3°. Inunctionem mercurialem (*g*) *damnari posse per easdem rationes, quibus suffitus improbantur. Accedit*, inquit, *quòd nemo visus est exactè sanatus hoc genere auxilii, aut saltem diuturno tempore*, cùm morbus recrudescat.

(*g*) Cap. 13.

4°. Ea quæ per os ingeruntur esse triplicis generis, (*h*) alia *certa & opportuna, ut Palus Guaiaci & salsæ-pariliæ* ; alia *incerta nec periculo vacantia, ut præcipitatum vulgò appellatum* ; alia *media, uti haustus decocti, quod ex ligno Hetechen (si modò id haberi possit) conficitur, aut radice Chynæ, aut olivastro & junipero, & alio domestico ligno ad hunc usum adhibito.*

(*h*) Cap. 14.

Denique præter universalem curationem morbi Gallici profert *Cap. ultimo* curationes particulares, quæ singulis morbis venereis localibus adhibeantur.

Laudat passim Fracastorii tum *Poëma de Syphilide*, tum *Librum 3. de Contagione & Morbis contagiosis.*

MICHAEL JOANNES PASCHALIS, Valentinus (*a*) Castellonensis in Hispaniâ, Doctor Medicinæ, quam sub Joanne Falcone Monspessulanæ, & Ludovico Collado Valentinæ Hispanorum Academiæ Professoribus didicit, scripsit Tractatum *De Morbo Gallico*, qui exstat in Collectione Venetâ Aloysii Luisini, in quo de morbi ætiologiâ paucissima, de therapeiâ verò pauca. 1566.

(*a*) Nicolaus Antonio, *Biblioth. Hispanâ.*

Præmissis diætâ legitimâ, venæ sectione, usu purgantium & alterantium, proponit ad morbi curationem 1°. Syrupum ex decocto Guaiaci, cujus formulam affert. 2°. Aquam sive decoctum Guaiaci. 3°. Aquam sive decoctum smilacis asperæ sive sarzæ-parillæ. 4°. Aquam sive decoctum radicis Chynæ. 5°. Vinum sanctum sive vinum cum decocto Guaiaci commixtum.

Quòd *si morbus fuerit antiquus & curatu difficilis, fortioremque poscat curationem*, censet tunc *potentioribus opus esse*, inter quæ laudat *medicamenta ex Mercurio*; neque putat *facultatem argenti vivi esse pertimescendam, cùm olim sæpè multis morbis levioribus admotum sit, ut scabiei.*

Hinc ordine proponit unguenta & suffumigia multa mercurialia, imò præcipitatum ipsum rubrum seu pulverem Joannis de Vigo, sed quem ideò profert ut damnet. « Nonnulli, *inquit*, in curatione hujus morbi antiquissimi & fortissimi, præter jam dicta utuntur pilulis, addendo gra- « na aliquot pulveris Joannis de Vigo. Ego non auderem uti illo pulve- « re, ne in parvâ quidem quantitate & correcto, quia est corrodens me- « dicamentum. «

PROSPER BORGARUTIUS Patavii anno 1567. scripsit *Capitibus* 14. *Methodum de Morbo Gallico ad Illustrissimum & Colendissimum DD. Franciscum Mariam de Marchionibus Montis, Abbatem Sanctæ Crucis*, quem sic alloquitur in Epistolâ: « Jam verò nihil opus est à me diffusiùs « commentari quanta dignitas, quantusque sit splendor, non dicam il- « lustrissimi, sed planè Regii stemmatis tui; cùm illud nihil aliud fo- « ret, quàm solem, quod aiunt, facibus velle illustrare: Quis enim hac « tempestate ignorat heroicam Marchionum Montis familiam ex Regiâ « Borbonum stirpe ortam, originemque habuisse. « Nempe (*b*) *ferunt hujus familiæ Historici* Marchiones illos Montis *ab antiquiore Regioque Borbonio sanguine originem duxisse, & ab Uguccione Borbonio Collis Marchione anno Christi* 917. *claro descendisse.* Sed hæc (*c*) *gerræ germanæ, atque ædepol* λῆροι λήρων; quasi verò, ut cæteris jam parcam, sanguis Borbonius Regius fuisset anno 917. 1566.

Dissertatio Borgarutii nec inelegans nec insulsa videtur. In principio disserit de origine, naturâ, causis & symptomatis Morbi Gallici, quem novum & ab Indiâ Occidentali traductum esse, atque contagione solâ propagari existimat.

Deinde ad curationem progreditur, ad quam 1°. Adhibet (*d*) *varia Medicinæ instrumenta, videlicet Evacuationes, Phlebotomiam, Pharmaca, Syrupos, Lotiones, Balnea &c.* 2°. Inunctiones (*e*) mercuriales, sed quæ discretis vicibus paulatim admoveantur. 3°. (*f*) Decoctum ligni Guaiaci debitâ methodo administratum.

(*b*) Ciaconius, *Histor. summor. Pontific.* In Sixto V in vitâ Francisci Mariæ à Monte, *Tom. IV. pag.* 193.

(*c*) Plautus *in Pænulo, Act.* 1. *Scen.* 1.

(*d*) *Cap.* 12.

(*e*) *Cap.* 13.

(*f*) *Cap.* 14.

(a) Cap. 13. Circa inunctiones mercuriales disertè asserit (*a*) » nihil obstare cur » inunctionibus ex hydrargyro minimè uti debeamus in Morbo Gallico, » tùm præcipuè cùm reliqua Medicamentorum auxilia prodesse non pos- » sunt; sed tamen hæc ulteriùs ab aliis omnibus Auctoribus non perspecta » consideranda venire, quòd si immodicè lue Gallicâ laborantes inungan- » tur, præter maxima quæ succedunt accidentia, ita testes & reliquæ om- » nes partes, per quas sagax natura semen humanum administrat, sublæ- » duntur, ut ulteriùs non generent ampliùs, ut ego, *inquit*, innumeros » penè novi & homines & mulieres, qui post indebitas unctiones, filios » numquam habuerunt. » Quam tamen observationem ab uno tantùm Borgarutio relatam novi, & falsam esse certus scio.

(b) Cap. 14. Circa decoctum verò ligni Guaiaci, putat (*b*) » cæteris omnibus Morbi » Gallici curativis intentionibus expeditiorem esse atque securiorem & » minùs periculosam illam, quæ potu decocti ligni Guaiaci efficitur, » cujus præparationem & administrationem satis accuratè describit.

Mentionem nullam facit neque sarsæ parillæ, neque radicis Chinæ, quas tamen constat in usu fuisse tempore quo scribebat. Cæterùm reperio (*c*) apud Borgarutium, qui scripsit anno 1566. eadem de *nebulonibus se Medicos mentientibus & in asinum strigosum raptis, ut ex urbe cum scommatis educantur*, quæ totidem verbis legere est in Epistolâ Joannis Liebautii, Parisiensis Medici, ad Marcum Mironem Henrici III. Archiatrum datâ anno 1582. & præfixâ Commentariis Jacobi Hollerii in Aphorismos Hippocratis, unde consequens est Borgarutium à Liebautio expilatum videri.

(c) Cap. 2.

1566. 1567. Collectio quarta, sive Veneta secunda. Aloysius Luisinus, Medicus Utinensis, in unum corpus coegit Auctores quotquot ad suam usque ætatem *De Morbis Venereis* scripsisse noverat, ac edendos curavit Venetiis apud Jordanum Zilettum. Ea Collectio in duos Tomos *in folio* divisa est, quorum prior, qui Opera complectitur antè impressa, anno 1566: Posterior verò, quo Opera illa continentur, quorum pleraque antè edita non fuerant, anno 1567. prodiit.

Prostant in priore Tomo Auctores sequentes, sed promiscuè confusi, nec ordine ullo digesti sive Chronologico, sive Alphabetico,

	A
Joannes	Almenar, *Hispanus.*
	Amatus, *Lusitanus.*
Sebastianus	Aquilanus.
	B
Petrus	Bayrus, *Taurinensis.*
Joannes	Benedictus, *Germanus.*
Antonius	Benivenius, *Florentinus.*
Anton. Musa	Brassavolus, *Ferrariensis.*
	C
Hieronymus	Cardanus, *Mediolanensis.*
Jacobus	Catanéus de Lacu Marcino, *Genuensis.*
	F
Joannes	Fernelius, *Ambianus.*

Consalvus

Consalvus	Fernandez de Oviedo, *Matritensis.*
Alphonsus	Ferrius, *Neapolitanus.*
Hieronymus	Fracastorius, *Veronensis.*
Leonardus	Fuchsius, *Rhætus.*
	G
Antonius	Gallus, *Parisinus.*
Coradinus	Gilinus.
	H
Wendelinus	Hock de Brackenau.
Ulricus de	Hutten, *Eques Germanus.*
	L
Nicolaus	Leonicenus, *Vicentinus.*
Aloysius	Lobera, *Abulanus.*
	M
Nicolaus	Macchellus, *Mutinensis.*
Joannes	Manardus, *Ferrariensis.*
Nicolaus	Massa, *Venetus.*
Petr. Andreas	Matthiolus, *Senensis.*
Petrus	Maynardus, *Veronensis.*
Joann. Baptista	Montanus, *Veronensis.*
Natalis	Montesaurus, *Veronensis.*
	P
Joannes	Paschalis, *Suessanus.*
Laurentius	Phrisius, *Germanus.*
Nicolaus	Poll.
	S
Antonius	Scanarolus, *Mutinensis.*
Leonardus	Schmai, *Salisburgensis.*
	T
Gaspar	Torella, *Valentinus apud Hispanos.*
	V
Georgius	Vella, *Brixiensis.*
Andreas	Vesalius, *Bruxellensis.*
Benedictus	Victorius, *Faventinus.*
Joannes de	Vigo, *Genuensis.*

* Prostant verò in altero Tomo, sed neque meliore ordine distributi.

	B
Prosperus	Borgarutius.
Leonardus	Botallus, *Astensis.*
Marinus	Brocardus, *Venetus.*
	C
Antonius	Chalmeteus, *Vergesacus apud Aniciensès.*
	F
Gabriel	Fallopius, *Mutinensis.*
Augerius	Ferrerius, *Tolosas.*
Dionysius	Fontanonus, *Monspessulanus.*
Antonius	Fracantianus, *Vicentinus.*

Franciscus	Frizimelica, *Patavinus.*
	H
Petrus	Haschardus, *Insulanus.*
	L
Joannes	Langius, *Lembergius.*
Dominicus	Leo, *Lunensis.*
	M
Bartholomæus	Maggius, *Bononiensis.*
Bartholomæus	Montagnana, *Patavinus.*
	P
Mich. Joannes	Paschalis, *Valentinus Castellonensis.*
Alex. Trajanus	Petronius, *Cittacastellanus.*
	R
Benedictus	Rinius, *Venetus.*
Guillelmus	Rondeletius, *Monspessulanus.*
	S
Josephus	Struthius, *Polonus Posnaniensis.*
Joannes	Sylvius, *Insulanus.*
	T
Bernardinus	Tomitanus, *Patavinus.*
Petrus	Trapolinus, *Patavinus.*

Huic autem Collectioni, licet Editor in eâ concinnandâ multa peccaverit, ut infrà videbimus ad annum 1728. acceptum referendum est, quòd temporis diuturnitate non interciderint Opuscula variorum Auctorum, qui de lue venereâ primi scripsere; qui morbi nascentis origini coætanei vixere; & ex quibus licet certò cognoscere, quid olim de morbi origine Medici senserint, quæ fuerit varia diversarum methodorum curatoriarum successio, quid etiamnum de primâ morbi causâ, & tutissimâ therapeiâ sentiendum sit.

1568. VICTOR TRINCAVELLIUS, Venetus, natus (*a*) anno 1496. Doctoris gradum adeptus est in Academiâ Patavinâ, ac Medicinam aliquandiù fecit in Murano, Insulâ Venetiis vicinâ, unde in Collegium Medicorum Venetorum adscitus est. Anno 1551. successit Joanni Baptistæ Montano, primusque Medicinæ practicæ Professor electus est in Academiâ Patavinâ, ubi decessit anno 1568. ætatis 72.

Auctor Historiæ Gymnasii Patavini adscribit illi Tractatum *De Morbo Gallico*, à Bibliographorum nullo memoratum, ne quidem à Petro Castellano, qui vitam Trincavellii scriptis mandavit.

(*a*) Nicolaus Comnenus Papadop *Historia Gymnasii Patavini, Tom. I.* Petrus Castellanus, *in vitis illustr. Medicor.*

1568. GEORGIUS DORDONUS, Placentinus.

De Morbi Gallici Curatione Tractatus quatuor. Papiæ apud Hieronymum Bartholum. 1568. *in* 8.

Testatur hic Auctor *Tractat.* 1. *Cap.* 6. *se Lauream Coronam sumpsisse Placentiæ* annos 23. natum, *& tunc legere incœpisse in Gymnasio Ticinensi sub Francisco Rege Francorum*; undè liquet hæc ad annum 1522. ineuntem ad minùs referenda esse, cùm Franciscus I. Ducatu Mediolanensi cedere

coactus fuerit anno 1522. mense Julio. Certè constat ex *Cap. 7. Tractatûs ejusdem*, Dordonum jam ab aliquot annis Papiæ habitasse, cùm *Rex Franciscus Gallorum captus fuit à militibus Cæsaris in anno 1525.*

Scipsit ille Ticini, dum Chirurgiam publicè profiteretur, Librum de quo agitur, *in quatuor partes sive Tractatus divisum*, in quorum *Primo dat modum curandi morbum hunc per purgationes & evacuationes. Secundo, Per unctiones. Tertio, Per suffimenta seu suffitus. Quarto & ultimo, Per ligni Indici decoctum, necnon & per radicem Chinam seu Cynam, & Salsam-pariliam.*

I. In *Tractatu primo* Therapeia illa methodica proponitur, quæ ad præparandos, alterandos, evacuandos humores noxios olim adhibebatur, & quæ plurimam parùm utilium remediorum farraginem admittebat. His itaque omissis, notari tantùm velim ab Auctore statui *Cap.* 1. venereum *morbum semper viguisse apud Indos Maurosque* (hos enim cum Indis Auctor confundit errore maximo) *ex quorum regionibus vehitur lignum Indicum. . . . Cùm ergo morbus iste à Mauris* (ab Indis) *originem contraxerit, ob loci distantiam, regionisque ignotionem non facilè cognitus fuit, adeò ut non mirandum est si ab antiquioribus Medicis nulla facta sit ipsius mentio.*

II. In altero Tractatu variis variorum linimentorum formulis, methodoque hydrargyroseos quæ suo ævo usu valebat, explicatis, addit: » Si aliquâ ex causâ oris exulceratio evitanda, & per alias vias & regiones « materia ducenda sit . . . . cùm materia ascendit ad superna, tunc pro- « pinandum esse pharmacum forte evacuativum, ut materia quæ deberet « ad fauces ascendere transmittatur & ducatur ad inferna. Hoc, *inquit*, « observatum est à nobis in multis viris mulieribusque, qui pati non pote- « rant oris fauciumque exulcerationem. «

III. Tertio Tractatu paucis exponitur tùm suffumigiorum *materia*, tùm modus suffumigia adhibendi; sed Auctor pluribus in locis indicat methodum luis curandæ tùm inunctionibus, tùm suffumigiis *à peritis Medicis non multùm probari.*

IV. In Tractatu quarto traditur multis electio, præparatio, administratio ligni Indici sive Guaiaci, cujus usum Mercurii usui Auctor præferendum esse censet.

Demùm ad Operis calcem peculiaribus Capitibus exponit modum decoquendi Guaiaci in vino, ac rationem utendi radice tùm Chinæ, tùm Salsæparillæ, quam posteriorem non ita pridem notam esse dicit.

Hic Auctor dicitur per errorem *Dardanus* ab Israële Spachio, *in Nomenclatore Script. Med.* Paschali Gallo, *in Biblioth. Medic.* & Zacuto Lusitano, *Histor. Medic. princip. Histor.* 73. *Observ.* 52.

ANTONIUS SAPORTA, Monspeliensis, patrem habuit Ludovicum 1570.
Saportam, Doctorem Medicum Monspessulanum. Ipse in Academiâ patriâ 1624.
professorio munere fungi cœpit anno 1530. ac demùm Cancellarius electus est anno 1566. post obitum Guillelmi Rondeletii. Denatus est anno 1573. Sed de illo fusiùs in *Historiâ Facultatis Medicæ Monspeliensis.*

De Tumoribus præter naturam Libri quinque, editi studio Henrici Gras Doctoris Medici Monspeliensis, & Practici Lugdunensis. in 12. Lugdun. 1624.

Constat hunc Tractatum ab Auctore scriptum fuisse post annum 1566. cùm Rondeletii, ceu jam defuncti, mentio ibidem fiat *Lib.* 3. *Cap.* 49. *Guillelmus Rondeletius*, inquit Saporta, *Collega olim meus*, &c. Sed tamen ante annum 1573. quo certum est Auctorem fato functum esse. Videtur ergò circiter ad annum 1570. referendus.

Prostant in illo Tractatu quædam *de Bubone venereo*, *& de Bubonis venerei Curatione*, *Capp.* 18. & 19. *Lib.* 1. Sed *Libro* 3. fusiùs agitur de Lue venereâ, seu, ut Auctor dicit, *Morbo Parthenopæo sive Hispanicâ Lue.*

Itaque *Cap.* 49. Morbus definitur *contagiosus affectus ex vitiosi hominis aut mulieris contactu contractus, primùm hepar, deinde reliquas corporis partes multifariam labefactans.*

Cap. 50. afferuntur morbi causæ, quales ab omnibus admitti solent; nempe usus rei venereæ, oscula, lactatio, suctio; quibus ille addit *inspiratum aërem à pessimâ illâ qualitate conspurcatum.* Ibidem falsè irridet eos qui *carnosum panniculum in universo corpore diffusum, illudque tegentem constituunt, à quo perniciosæ hujus labis scaturiginem emanare somniant.*

Deindè signis luis venereæ propositis sequente Capite, Curationem explicat *Cap.* 52. asseritque post *decentem usum rerum non-naturalium*, debitamque *noxii humoris concoctionem .... sudores movendos esse linimentis, emplastris, ceratis, suffitibus* mercurialibus, *aut institutâ victûs ratione ex Guaiacini Ligni decocto, Sarzæ-pariliæ vel Chinnæ.*

Præfert usum Mercurii usui Guaiaci, statuitque eos *cæcutire & hallucinari, qui hunc pessimum morbum sine hydrargyro depellere scribunt* ... cùm *experientiâ omnium rerum magistrâ compertum sit hunc morbum sine hydrargyri sodalitio curari non posse, quamvis ex illius malâ administratione multa corpori incommoda suboriantur.*

Si qui verò *morosi unguentorum aut suffitûs usum respuunt .... tunc instituendam esse suadet eam victûs rationem, quæ ex lignorum decocto paratur; quæ quamvis in longius tempus curationem protrahat, à tam nefandâ pernitie (si recens sit) nihilominùs plerosque liberare quotidiana experientia docet.*

1570. LUDOVICUS ISLA, Medicus Lusitanus.

Tractatus De Morbo Gallico.

Laudatur à Zacuto Lusitano, *De Med. princip. Histor. quæst.* 37. & à Nicolao Antonio *in Biblioth. Hispanâ.*

1575. ANDREAS ALCAÇAR, sive ALCAZAR, Guadalaxarensis in novâ Castiliâ, Medicus ac Chirurgus, & in Academiâ Salmanticensi primus Chirurgiæ Professor, edidit *in fol.* Salmanticæ anno 1575. *Libros sex de Chirurgiâ*, quorum Primo, *De Vulneribus capitis*; Secundo, *De Vulneribus nervorum, aliisque ipsorum affectibus*; Tertio, *De Vulneribus thoracis*; Quarto, *De Vulneribus ventris inferioris*; Quinto, *De Pudendagrâ vel Mentagrâ vel Lichenis, vulgò* Morbo Gallico; Sexto demùm, *De valetudine tuendâ tempore pestis.*

Liber quintus qui *De Morbo Gallico* inscribitur Capita 28. complectitur, sed brevia & quæ in summâ paginis 50. comprehenduntur.

Horum *Primo* affirmat morbum hunc antiquum esse in Orbe olim co-

gnito, ac testes profert 1°. Plinium *Cap.* 1. *Lib.* 26. *Historiæ Naturalis*, ubi de Mentagrâ, quæ in Italiam olim adventavit *Tiberii Claudii Cæsaris principatu.* 2°. Hugonem Senensem Consilio 70. ubi *de juvene quodam viginti annos nato, qui ostreacosas testaceasque pustulas totum corpus ambientes patiebatur, cum intensis doloribus noctu magis molestantibus, diuque lentescentibus.* 3°. Avicennam (*a*) *Capite* 2. *Canonis*, ubi legitur; *Thus illitum cum aceto conferre dolori qui nominatur compositus, ex quo proveniunt in corpore sicuti verrucæ, cum quâdam re quæ est sicut ambulatio formicæ.* 4°. Demùm ipsum Hippocratem *Aphor. Sect.* 3. *Aphor.* 20. ubi *de Lichenibus.* At inde liquet non quidem luem veneream olim notam fuisse, sed luem illam ab Auctore cum herpetibus ac Lichenibus, affectibus olim notis perperam confundi.

(*a*) Locus ille ex Avicennâ mendosè adducitur.

Secundò verò contendit novam morbi illius in Europâ, ut ipse credit, recrudescentis invasionem deducendam esse non à navigationibus in Insulas Indiæ Occidentalis institutis à Christophoro Columbo ante annum 1493. sed ab usu humanarum carnium quæ militibus clam exhibitæ fuerunt circa annum 1456. *cùm Joannes filius Renati Andegavensium Ducis bellaret cum Alphonso Neapolis Rege*; ac in testimonium affert Historiam seu potiùs fabulam à Leonardo Fioravanti scriptam, de quâ vide suprà *Lib.* 1. *Capite* 8.

Deinde *Cap.* 5. quatuor distinguit morbi species, Primam, *cùm ipsi ægrotanti pustulæ in pudendo vel sede, vel excoriatio in gutture apparere cœperint, vel itidem pustulæ in fronte & capite pullulare:* Alteram, *cùm adest articulorum dolor, quem interdùm tubercula comitantur, interdùm verò alopecia:* Tertiam, *cùm non solùm pustulis atque articulorum doloribus, sed etiam ulceribus corpus afficitur, skirrhosisve tuberculis, modò dolorificis, modò dolore expertibus:* Quartam demùm, *cùm corpus non solùm ulceribus, aliisque affectionibus dictis affligitur, sed etiam ossium corrosione & carie atque febriculâ corpus extenuante.*

I. Credit *Cap.* 7. primam speciem curari posse diætâ, levi decocto ligni sancti, exercitio, usu syrupi sancti Ambrosii ex milio decocto in aquâ pluviali, addito vino sub decoctionis finem; topicisque nonnullis medicamentis ad pustulas extirpandas.

II. Ad secundæ speciei curationem proponit *Cap.* 9. & 10. 1°. Decoctum legitimum Guaiaci sive ligni sancti, cujus defectum supplere possunt çarça-parilla, vel radix Chinæ. 2°. Topica varia caustica, in primis *pulverem Joannis de Vigo* sive præcipitatum rubrum, quem ait Leonardo de Bertapalliâ notum fuisse.

III. Ad curationem tertiæ speciei fatetur *Cap.* 11. & *seqq.* adhibendas esse inunctiones mercuriales, cum topicis aliis medicamentis. Multa itaque præfatus de naturâ, temperaturâ & usu Mercurii, tandem illitionis methodum explicat *Cap.* 19. Nempe 1°. Jubet partes ante illitionem foveri calidè decocto aromatico *florum rorismarini, chamæmeli, meliloti, foliorumque lauri, stœchados, lavendulæ* &c. 2°. Unguentum adhiberi *duos aut tres menses antè confectum, ut ipsius argenti vivi malitia aliquatenus corrigatur.* 3°. Vetat eo inungi *ventriculum, emunctoria, spinalem medullam, atque articulos.* 4°. Censet ab illitione abstinendum esse, si quod symp-

toma accidat, ut animi *deliquium*, *vel alvi profluvium*, *sed factâ aliquâ interpolatione*, *& naturâ confortatâ*, *ad linitionem redeundum esse.* 5°. Damnat quasi *infestissimum quorumdem Medicorum* usum, *qui diebus illitionis jam fluxis catharticum solutivum ægrotis extemplo exhibebant*; *hinc enim*, inquit ille, *materies morbi*, *quæ oris exspuitione præsertim evacuatur*, *pharmaco exhibito ad interiora retrahitur.* 6°. Dicit, *præstare à linitionis initio ad finem usque exspuitionis*, *calamum vel annulum auri vel argenti ipsum ægrotum interdentes retinere* ..... *ut exhalationes argenti vivi aliquatenus venenosæ intra os minimè retineantur sed foras evadant.*

IV. Ait demùm *Cap.* 23. ad curandam quartam morbi speciem opus esse post universaliora remedia, Mercurii *unctionibus*, *suffitibus & vomitoriis*; Unctionibus quidem *fortioribus*, *quæ plus argenti vivi contineant*; suffitibus, qui *cinnabarim præcipitatumque* Mercurium recipiant; vomitoriis *cum cataputiâ minore ad* ʒ j. *& pulvere Joannis de Vigo seu præcipitato rubro ad dosim gr.* iv. vel cum *Stibii seu antimonii optimè præparati gr.* iv. *quod devoratum vomitionem & alvum ciendo miro modo prodesse* dicit; *sed quo præsidio nonnisi in robustis habitudinibus vel atrabiliosâ pituitosâve temperaturâ utendum esse* censet.

Tandem postrema Operis Capita *antidotarium* continent, *in quo*, ut ait Auctor, *varia medicamenta admodum huic morbo utilia atque experta inscribuntur.*

1575. AMBROSIUS PAREUS, Lavallensis Cenomanus, natus anno 1510. Chirurgiæ Lutetiæ operam dedit, artisque tyrocinia posuit in Nosocomio Parisiensi. Inde ab anno 1536. castra sequutus Chirurgiam rarâ felicitate & dexteritate mirâ exercuit. Chirurgus fuit quatuor Regum Galliarum, Henrici II. Francisci II. Caroli IX. & Henrici III.

Refertur à Mezerai, *Abbrégé Chronologique ad an.* 1560. Pareum venisse apud aliquos in suspicionem veneni instillati in aurem Francisci II. quæ fistuloso ulcere malè habebat, unde de medio sublatus ille fuerit. Sed liquet suspicionem & falsam & temerariam fuisse, quandoquidem Pareus primarii Chirurgi munere functus est apud Carolum IX. & Henricum III. Francisci II. fratres germanos.

Exstant Parei Opera Gallicè primùm edita *in fol.* Parisiis anno 1575. Latinè dein à Jacobo Guillelmeau reddita & ibidem typis mandata anno 1582. Quartâ editione Gallicâ, quæ prodiit anno 1585. Lutetiæ apud Gabrielem Buon Libri continentur viginti octo, quorum decimus nonus, in quo agitur *de Lue venereâ*, complectitur Capita 40.

Ibi primùm expositâ morbi naturâ & ætiologiâ Capitibus quinque, novem sequentibus curationes generales singulatim explicat, *Primam*, quæ Guaiaci decocto; *Alteram*, quæ inunctionibus mercurialibus; *Tertiam*, quæ ceratis & emplastris; *Ultimam* demùm, quæ suffumigiis obtinetur. Inde proponit sequentibus capitibus curationes particulares gonorrhœarum virulentarum; hypersarcosium sive caruncularum, quæ in urethrâ excrescunt; bubonum venereorum, exostosium, herpetum, surditatis &c. quæ à latente seminio venereo induci solent.

Ultrò fatetur ipse Pareus in Præfatione huic Libro præfixâ, se non

modò sequutum esse methodum curatoriam luis venereæ jam antè propositam à Theodorico de Hery Chirurgo Parisiensi, cujus doctrinam laudat impensè, & de quo suprà ad annum 1552. sed integrum ferè illius Tractatum à se descriptum esse, ut à quo, si ab ullo umquam alio, morborum venereorum ætiologia & therapeia accuratissimè expositæ fuissent.

Decessit Pareus Lutetiæ anno (*a*) 1592. ætatis proinde 82.

(*a*) *Index funereus Chirurgorum Parisiensium.*

LAURENTIUS JOUBERTUS, Valentinus apud Delphinates, natus die 16. Decembris anno 1529. ut ipse testatur *Liv.* 4. *des Erreurs populaires, Chap.* 8. & non 1539. ut per errorem dicitur (*b*) à Petro Castellano, inter Philiatros nomen dedit in Monspeliensi Academiâ anno 1550. & Guillelmum Rondeletium Magistrum habuit. Ad Doctoris gradum evectus est anno 1558. Docendi munus ibidem adiit circa annum 1559. Cancellarius post obitum Antonii Saportæ electus est anno 1574. Obiit anno 1582. ætatis 53. Lumbariis, non quidem Convenatium, ut (*c*) vulgò dicitur, quæ *Lombez*, sed Albigensium, quæ *Lombers* dicuntur, quâ de re vide Petrum Borellum, *Antiquitez de la Ville de Castres, Liv.* 2. *Chap.* 21. De eo multa in Historiâ Facultatis Medicæ Monspessulanæ. 1577. 1581.

(*b*) *In Vitis Illustr. Medicorum.*

(*c*) Teissier, *Eloges des Hommes Savans.*

Circiter anno 1577. (*d*) *in Scholâ Monspeliensi publicè dictavit magno cum Medicinæ studiosorum applausu*, Tractatum *de Vairolâ magnâ sive Crassâ Gallis dictâ*, qui anno 1581. à Marco de la Croix, Segusiano, Doctore Medico Monspeliensi & Jouberti discipulo editus est. Hoc Opus imperfectum est, deestque Liber secundus *de curatione Vairolæ magnæ.* Liber qui superest *Capita sex* complectitur, quibus de nomine, causis, contagione & signis luis venereæ, tam vulgaria ac ordine tam vulgari exponuntur, ut Liber ille Jouberti nomine parùm dignus esse videatur.

(*d*) In Epistolâ nuncupatoriâ Marci de la Croix.

I. Asserit *Cap.* 3. *luem hanc ex Indiâ primùm ad nos venisse, Lusitanis, qui illuc patrum nostrorum memoriâ primi navigarunt, communicatam.* Sed fallitur dùm Lusitanis acceptum refert, quod ad Hispanos verè pertinet.

II. Graviùs *ibidem* hallucinatur dùm putat luem veneream sobolem esse *Vairolæ parvæ* (variolarum) *quæ apud Indos in cœlo fervidiore sævior sit nostrâ vulgari*; unde *cùm Lusitani fortè ab Indicis mulieribus eo morbo nuper defunctis vel mox ægrotaturis non abstinuissent, gravissimum inde malum istud reportarunt.* Contrà enim liquet certissimis testimoniis ab Europæis variolas in Indiam utramque invectas fuisse, ubi priùs ignorabantur.

III. Rectiùs videtur sentire, dùm *ibidem* præsagit *Vairolam hanc magnam seu grossam (ut loquuntur Galli) ab Indis acceptam, finem aliquando habituram esse, Deo volente, etsi contradicat Fernelius, quum per varia corpora transitu facto exoticus affectus jam multò mitior evaserit, ut tandem inclinans & consenescens simplicis scabiei (quæ similiter est contagiosa) speciem sit adepturus*; quæ eadem totidem ferè verbis jam antè dixerat *De Erroribus popularibus Lib.* 2. *Cap.* 12.

JULIUS PALMARIUS, Constantiensis Normannus, discipulus Joannis Fernelii, quocum se decennium familiarissimè vixisse (*e*) testa- 1578.

(*e*) *In Præ-*

fat. præfixâ libris de lue venereâ. tur, Doctor Medicus Facultatis Parisiensis, scripsit *Libros septem de Morbis contagiosis*, non sine ingenii & doctrinæ laude, quorum Primo & Secundo, *de Lue venereâ*; Tertio, *de Hydrargyro*; Quarto, *de Elephantiasi*; Quinto *de Hydrophobiâ*; Sexto Septimoque, *de Febre pestilenti*. Primùm editi sunt Lutetiæ Parisiorum anno 1578.

In tribus illis Libris, quibus agitur de lue venereâ, multa exstant egregia de naturâ, causâ, origine morbi; methodisque curatoriis, 1°. Usu Guaiaci, Salsæ-parillæ, Chinæ; 2°. Suffumigiis; 3°. Inunctionibus, & 4°. Præparatis mercurialibus, quæ ipse vel invitus cogitur laudare. Cæteroquin Fernelii Præceptoris sui vestigiis insistens in eo ferè totus est, ut elevet Mercurii & Mercurialium utilitatem, quorum usum *crudelem* (*a*), *periculosum, ac nihilominùs inconstantem & prorsùs incertum* esse ait, cùm è contra curatio luis venereæ, quæ per Guaiacum & Alexipharmacum fit, (*b*) *certissima, tutissima ac facillima sit*. Alexipharmacum autem sive Amuletum vocat opiatam, quam ipse concinnabat ex famosâ utraque Fernelii opiatâ, *majore* nempe & *minore*, quarum ope Fernelius ab hydrargyri usu alienissimus olim ausus est perfectam luis venereæ curationem polliceri sine Mercurio, sed quarum inefficacia jam pridem ità explorata fuit, ut dudùm à nemine adhibeantur.

(*a*) *Lib. 2. De lue venereâ cap. 4.*

(*b*) *Ibidem.*

Videtur quidem paulò rectiùs sentire de Mercurii usu (*Lib. de Hydrargyro, Capp. 7. & ultimo*) ubi proponit *novam ac securam luis venereæ per hydrargyrum & alexipharmacum curationem.* At verò suæ opinionis nimiùm retinens hoc ipsum Caput concludit asserendo *curationem, quæ per Guaiacum & amuletum fit, breviorem, tutiorem ac faciliorem existere; quæ verò per argentum vivum, longiorem, periculosiorem & difficiliorem; ideòque consultius semper esse, si per ægri facultates licuerit, illo potiùs quàm hoc modo curari.*

In hoc tamen Palmarium laude dignum censemus, quòd ingenuè & verè proponat, quæcumque ad luis venereæ curationem efficacissima credit. Sanè ipse sanctè omnibus pollicetur in Præfatione *nullum à se remedium adscribi ac commendari, cujus ipse ante annos viginti in ægris multis periculum non fecerit; nihilque se polliceri, quod re & eventis non comprobetur, si quis descripta remedia laborantium corporum naturis prudenter accommodet.*

Id adnotatione dignum videtur, nempè juxta Palmarium. I. Inunctiones mercuriales (*c*) » Duobus tribusve diluculis repetendas esse, deinde » quatriduum saltem ab inunctione supersedendum, ne eâ quotidie manè » repetitâ, maxima humorum fusio ac partium colliquatio sequatur, quæ » sputationem aut alvi tormina non facilè cohibenda, fortè etiam repen» tinam mortem accersat.

(*c*) *Lib. de hydrargyr. cap. 7.*

II. » In ipso verò tridui vel quatridui intervallo convenire alternis di» luculis simplici decocto Guaiaci sudores ciere; alternis alio decocto pur» gatorio alvum ducere, ut quidquid hydrargyrosis resolverit, vel in su» dores digeratur, vel in alvum id depulsum expurgetur.

III. » Qui facilè in sputationem prolapsuri putantur, per biduum tan» tùm inungendos esse; dein facto quatridui intervallo ad unctionem re» mitti debere, ne continuatâ unctione in molestissimam illam sputatio» nem præcipites ruant.

IV.

IV « Itaque eo modo inunctionem, sudorum profusionem & pur- « gationem per alvum vicissim iteratas continuandas esse, dùm morbus « radicitùs abactus sit. «

JOANNES SCHENCKIUS A GRAFFENBERG, Friburgensis apud Brisgoios, natus (*a*) anno 1530. & Doctoratûs gradum Tubingæ adeptus anno 1554. Medicinam feliciffimè exercuit Friburgi in Brisgaviâ, ubi mortuus est anno 1598. ætatis 68. relicto filio Johanne Georgio Schenckio Bibliothecæ Medicæ Auctore. 1580.

(*a*) Mercklinus, *in Linden. renovato.*

Observationum Medicarum & Chirurgicarum, rararum, novarum, admirabilium & monstrosarum Libri VII. ab Auctore conscripti circa annum 1580. & paulò post Friburgi Brisgaviæ ab ipso editi *in* 8. post ejus mortem denuò excusi sunt Francofurti anno 1600. studio Joannis Georgii Schenkii ejus filii.

In hoc Opere sive hac Observationum Collectione, Lib. VII. *quo agitur de febribus, morbis epidemicis, pestilentibus & contagiosis*, Schenckius exscripsit ex variis Auctoribus, quos apposito nomine laudat, Observationes 36. *de Morbo Gallico*; quarum multæ quidem utiles & indubiæ sunt; nonnullæ verò pejoris notæ, quæ meritò dubiæ, imò falsæ videntur.

JOANNES CRATO A CRAFFTHEIM, Vratislaviensis Silesius, natus (*b*) anno 1519. per sexennium Wittebergæ sub Martino Luthero Theologiæ operam dedit. Inde ad Medicinæ studium conversus, Doctoris gradum Lipsiæ assecutus est. Medicinam fecit Vratislaviæ & Augustæ Vindelicorum; unde Vindobonam evocatus Archiatrus fuit per annos 26. trium Imperatorum Ferdinandi I. Maximiliani II. cui ipse facie similis erat, & Rodolphi II. Obiit Vratislaviæ anno 1585. ætatis suæ 66. 1580.

(*b*) Mercklinus, *in Linden. renovato.* Et Melchior Adamus, *in Vit. Medicor. Germanor.*

De Morbo Gallico Commentarius, studio & operâ Laurentii Scholzii, Silesii, in lucem editus Francofurti 1594. *in* 8.

JOANNES ZECCHIUS, Bononiensis, natus anno 1533. in Gymnasio Bononiensi primus Professor Theoricus, florebat anno 1596. Medicus intimus fuit (*c*) tùm Sixti V. tùm Clementis VIII. summorum Pontificum. Patruelem habuit Hieronymum Bovium Episcopum Camerti, qui fuit Legatus summi Pontificis ad Poloniarum Regem, ut patet ex *Epistolâ nuncupatoriâ* Scipionis ex Mercuriis, Romani Medici, ad Stephanum Battorum Poloniæ Regem, præfixâ Tomo primo Operum Joannis Zecchii Bononiæ edito in 4. anno 1586. Obiit Joannes Zecchius anno 1601. (*d*) ætatis suæ 68. 1586.

(*c*) Mandosius, *in vitis Medicor. Pontific.*

(*d*) Mangetus, *in Bibliothec. Medic.*

Prostat autem ad calcem Tomi primi *Liber Joannis Zecchii De Morbo Gallico, à Scipione Mercurio, Romano Philosopho & Medico exceptus, & in Capita divisus, cum additis ejusdem Mercurii Scholiis.*

In illo Tractatu, qui *Capita* 34. continet, differitur de Morbis venereis in genere & in particulari, circa quos eadem proferuntur quæ in Auctoribus illius ævi passim leguntur.

I. Indicat Auctor *Cap.* 1. luem veneream *Scabiem Hispanicam* dictam

fuisse, *quoniam duce Christophoro Columbo ex Indiis Hispani* eam *detulerint.* Asserit autem *Cap.* 4. *cœpisse anno* 1494. *sub Carolo octavo Francorum Rege Regnum Neapolitanum invadente, sedenteque Alexandro VI. Pontifice maximo.*

II. Proponit *Cap.* 6. *& seqq.* signa diagnostica & prognostica Morbi Gallici incipientis, confirmati, inveterati; ac deindè ad Luis venereæ therapeiam progressus primas defert decoctis sudorificis Guaiaci, Chinæ, Salsæ-parillæ, quorum præparandorum methodum multis explicat *Cap.* 13. *& seqq.*

III. *Quoniam tamen Morbus Gallicus adeò contumax est, ut dictis medicamentis seu decoctis nullo pacto cedat*, fatetur *Cap.* 18. *aliqua ab Empiricis adinventa fuisse præsidia, quæ tuta admodùm licet non sint, correcta tamen & methodo quâdam tradita feliciter succedunt..... Inter quæ primum locum suffitus sive suffumigium obtinet.* Cæterùm admittit *ibidem suffumigia duorum generum; alia ex materiâ benignâ*, quæ thus, aloën, myrrham, cinnamomum, nucem Moschatam, lignum aloës, styracem, succinum &c. at verò Mercurium nullum; *Alia verò ex venenosâ*, quæ non modò cinnabarim & præcipitatum Mercurium, sed etiam auripigmentum sive Græcorum sandaracham recipiunt.

IV. Addit *Cap.* 20. *superesse modò duo efficacissima præsidia etiam ex hydrargyrio confecta, sed admodùm periculosa.... Inunctionem ex argento vivo; & usum Præcipitati per os.... Inunctio administrari debet* juxta illum, *tribus diebus continuis, & interpositis aliis tribus diebus repetatur denuò, quousque novem vicibus inungatur æger.... Usus verò Præcipitati per os assumpti à quibusdam summis laudibus extollitur in eradicando Morbo Gallico. Sed cùm hoc medicamentum sit valdè venenosum, & inter alia incommoda venas thoracis vel pulmonum frequenter disrumpat, nequaquam illud probat, imò ab ejus usu summoperè dissuadet quoscunque.*

(a) Id refert Mercurialis ipse *in Epist. nuncup. ad Maximilianum II. præfixâ editioni 2. Librorum de Arte Gymnasticâ.*

Porrò de Editore duo notari velim. 1°. Ab illo asseri *in Scholio ad Cap.* 4. *Morbum Gallicum suo tempore in manifestâ declinatione positum esse.* 2°. Nomen *Gallicum* ab eo unicâ l scriptum fuisse toto Libello, ut ipse monet in Præfatione; sed egregiam rationem mirare! Nempe ut inter hoc nomen *Galicum* & adjectivum *Gallicum* discrimen statueretur, *propterea quòd*, ut ipse ait, *lues venerea imperitè à Gallis denominationem traxerit, nec magis in Gallos sæviat, quàm in Hispanos & Italos.*

1587. HIERONYMUS MERCURIALIS, Foroliviensis, natus anno 1530. Jam ab anno 1562. (*a*) *Romæ Medicum agebat* Alexandri Farnesii Cardinalis, qui filius erat Petri Ludovici Farnesii, Ducis Parmensis, nepósque Pauli III. summi Pontificis; (*b*) *quousque Senatûs Veneti Decreto anno* 1569. *munus ei delatum est, ut in Academiâ Patavinâ principem interpretandæ Medicinæ practicæ locum obtineret*, quem Antonii Francantiani obitus vacuum fecerat. Hunc Imperator Maximilianus II. ancipiti morbo implicitus * anno 1573. ob famæ celebritatem ad se accersivit. Redux eodem

(b) Castellanus, *in vitis illustrium Medicorum.*

* Non verò anno 1583. ut referunt Castellanus *in vitis Medicorum*, & Comnenus Papadop *in Histor. Gymnasii Patavini*: Siquidem constat omnium Historicorum testimonio Maximilianum II. Imperatorem die 12. Octobr. anni 1576. decessisse.

anno publicum Professoris munus in Patavino Gymnasio repetiit, donec anno 1587. in Bononiense, & anno 1599. è Bononiensi in Pisanum evocatus est majoribus stipendiis. Forolivii in patriâ, in quam secesserat, obiit calculi dolore victus (*a*) anno 1604. vel (*b*) 1606. vel (*c*) 1607. ætatis proindè suæ 74. vel 76. vel 77.

(*a*) Thuánus, *in Histor. sui temporis ad an.* 1604.

(*b*) Georg. Abrahamus Mercklinus, *in Lindenio renov.*

(*c*) Nicolaus Comnenus Papadop, *in Histor. Gymnasii Patavini.*

Mercurialis Libri quatuor de Morbo Gallico.

Laudantur tùm à Joanne Colle, Bellunensi, *Cosmitoris Medicæi Lib.* 2. ubi *de Chynæ radice*, tùm à Zacuto Lusitano, *de Medic. Princip. Historiâ, Lib.* 1. *Quæstione* 43. de quo tamen Opere mentio nulla est apud Bibliographos, si unum Joannem Georgium Schenckium excipias, qui in *Bibliothecâ Medicâ*, inter cætera Mercurialis Opera, Tractatum *De Morbo Gallico* videtur recensere.

LUCAS GHINUS, Bononiensis.

Morbi Neapolitani curandi ratio perbrevis. Spiræ Nemetum, anno 1589. *in* 8. 1589.

Ghinus in hac perbrevi Dissertatione, *omissis quæ de appellatione hujus morbi ejusque origine scribunt Auctores, rem ipsam aggreditur. Et primùm Morbi Neapolitani naturam seu essentiam explicat, deinde caussas, posteà signa, denique curationem.*

Multus, imò verò nimius est in tradendâ morbi curatione methodicâ, ad quam proponit remediorum farraginem; quæ singula, ut nullius prorsùs utilitatis, jam pridem obsoleta sunt. Fatetur ipse, *si his decenter peractis, æger nondùm sanitati fuerit restitutus, ad fortiora remedia confugiendum esse, qualia varia à Medicis sunt excogitata & experientiâ comprobata.... Novo*, inquit, *& in doloroso morbo smilacis asperæ decoctum competere experientiâ constat.... Similiter & radicis Chinæ decoctum.... In morbo verò antiquato, Guaiaci decocto utendum esse censet, propter majorem ipsius caliditatem, quâ calor hepatis jam exolutus indiget, & quâ in crassis humoribus incidendis & abstergendis opus est.... At si morbus intensissimos dolores copulatos habeat, inungendus erit æger argento vivo: Nam nihil æquè ac tàm citò*, ait ille, *dolores mitigat; quibus mitigatis, deinceps aliquo prædictorum auxilio erit curandus æger.*

Circa inunctionum usum præcipit 1°. Ut æger *inungatur Lunâ decrescente, ut scilicet minor fiat affluxus humorum ad os*; quasi verò Lunæ influxus, qui tot aliis rebus præesse creditur, salivationem quoque regeret....2°. *Ut quotidie quidem semel inungatur, si vires constent; alioqui* per intervalla, *permittendo ut æger identidem quiescat, & rursùs inungatur, idque tandiù donec symptomata cessent....* 3°. *Ut alvus, si non respondeat, clystere eluatur, aut æger horâ dimidiâ ante cœnam* ℥ ij. *florum cassiæ assumat; Ea enim materias acres à faucibus avertit.... Talibus inunctionibus curari* credit *non solùm Gallicum, sed multos alios morbos difficiles, si opportunus earum sit usus.*

Demùm juxta Ghinum *suffitus* mercuriales *longè efficaciores sunt inunctionibus, ideoque difficillimo & inveterato admodùm morbo, talique qui aliis præsidiis non cedit, competunt: Minimè tamen, si æger sit biliosus, aut resolubilis, aut ex Morbo Gallico tabidus, aut asthmaticus, aut si virtus sit debilis.*

1590. HIERONYMUS CAPIVACCIUS, *seu* CAPO DI VACCA, *seu* (*a*) CAPITAURUS, Patavinus, *Medicinam* (*b*) *practicam Patavii docere cœpit anno* 1552. *Anno verò* 1561. *ad Medicinam theoricam extraordinariam secundo loco traductus est. Anno* 1587. *à Magno Etruriæ Duce Francisco Medicæo per litteras invitatus ad principem in Gymnasio Pisano locum Medicinæ practicæ interpretandæ maximo proposito præmio*, annuere recusavit. *Mortuus est anno* 1589. *Ingentes divitias arte suâ consecutus erat, adeò ut cùm magnificentissimas ædes extruxisset, insanâ substructione montes quoque muro circumdederit.*

Habitus est summus artifex Morbi Gallici curandi, ita ut ipse (*c*) *citra jactantiam dicat, se lucratum fuisse ultra octodecim millia coronatorum ex hoc morbo.* Creditus (*d*) est in curationibus ejusmodi arcano aliquo uti. Verùm hoc ipse constanter inficiatus, Polono cuidam discipulo suo ut arcanum ipsum sibi proderet impensè roganti respondit: *Lege methodum meam & habebis mea secreta.*

Hieronymi Capivaccii Academiæ Patavinæ Professoris ordinarii de Lue Venereâ Acroases, operâ Philippi Schopfii editæ Spiræ Nemetum in 8°. 1590.

Auctor in illo Tractatu de Morbis Venereis sigillatim differit, sed eo ordine & eo rerum delectu quem in erudito Viro vix probes. Circa Theoriam inutilia multa tractat, ex Peripateticorum commentis: Circa Therapeiam verò remedia quidem multa, sed parùm probata, nec cum rectâ methodo curatoriâ satis convenientia congerit.

I. Capivaccius parùm satagit primæ originis Luis Venereæ; » Neque » est, *inquit*, ut quis ita furiosè perscrutetur, quisnam primus auctor fuerit illius primæ luis, quia dubio procul nova est hæc materia. Hæc causa quomodocumque fuerit genita, perinde esset ac si quis quæreret » quodnam priùs genitum esset, ovum an gallina.

II. Distinguit Luem veneream in hæreditariam & adventitiam. Hæreditaria potest à patre vel à matre produci. Credit verò adventitiam contrahi *concubitu, lactatione, suctione lactis, osculo & dormitione cum infectis, si linteamina sint sordida sudore vel sanie.*

III. Quadruplicem admittit curatoriam methodum 1°. Usu decoctorum Guaiaci, Chinæ, Sarsæ-parillæ, Saffafras. 2°. Inunctionibus mercurialibus. 3°. Suffumigiis. 4°. Ope Antimonii.

IV. Multis quidem describit & modum & tempus exhibendi decocta sudorifica; sed in quibus tamen ne lato quidem ungue discedit à vulgari methodo. Hanc curatoriam methodum cæteris credit præferendam esse, ceu minùs periculosam.

V. Fatetur tamen *hydrargyrum efficacius esse ad debellandam luem veneream*; ideoque *quotiescumque lues venerea ad summum est contumax, & corporis conditio seu virtus permittit, non improbat si quis hydrargyro utatur.* Cæterùm Auctor est ut inunctio mercurialis *fiat fricando Chirothecis, non nudis manibus, à partibus inferioribus ad superiores, non à superioribus ad inferiores, ut vis unguenti per poros meliùs ingrediatur.....* & ut non repetatur *ultra septem vices, quia si æger non exspuit in septem vicibus, nulla spes.*

(*a*) Israel Spachius, *in nomenclaturâ Scriptorum Medicorum.*

(*b*) Petr. Castellanus, *in vitis illustrium Medicorum.*

(*c*) *In fine sectionis* 2. *Lib.* 5. *methodi Pract. Medicin.*

(*d*) *In Historiâ Gymnasii Patavini, Tom. I.*

VI. Circa usum suffumigiorum asserit *tutius esse & minùs periculosum uti inunctione*, quàm suffumigio: *Nam*, inquit ille, *suffumigium petit partes spiritales. Si tamen patiens sit robustus secundùm thoracem & pulmonem, credit licere ad suffumigium etiam ascendere, eâ ratione quia suffumigium*, ut putat, *efficacius est inunctione.*

VII. *Quoad Antimonium*, ait *hoc in se habere, ut vehementer solvat per vomitum & secessum; sed quantùm ipse experientiâ potuit colligere ac deprehendere, rarissimè luem superare*; ita ut Auctoris *ea sit sententia in lue venereâ desistendum esse ab Antimonio, & in reliquis fidendum.*

Cæterùm Tractatûs illius summa prostat in sectione posteriore *Lib.* 5. *Methodi Practicæ Medicinæ* Hieronymi Capivaccii, quæ primùm edita est à Joanne Hartmanno Beyero, Francofurti, anno 1594.

FELICIANUS BETERA, Brixianus.

De cunctis humani corporis affectibus: Magnâ scilicet & deleteriâ qualitate. De febribus malignis & pestilentibus, De Morbo Gallico, Venefico, Malignitate, Feritate, Cacurgiâ, Veneno, Corruptione, Putredine, Fermentatione. De putredinis pestilentis formâ, morbisque fulminantibus, & vulgaribus pro tertii Libri Aphorismorum ordine præsagiendis, desumptâ occasione ex Peste Brixianâ anni 1577. *exactissima Tractatio, quæ in duodecim Libris resolvitur. Ubi tota ferè ars Medica ad summum causarum, signorum, curationumque maximo cum ejusdem quotidiano fructu, per divinum veluti quoddam sublimata est.* Brixiæ 1591. *in fol.* 1591.

PETRUS FORESTUS, Alcmarianus, natus (*a*) anno 1522. Doctoralem Lauream Bononiæ adeptus est. Parisiis, Pythureis, Alcmariæ, Delphis Medicinam fecit. Anno 1575. Lugduni Batavorum in Academiâ primùm conditâ Medicinam profiteri cœpit. Mortuus est Alcmariæ anno 1597. ætatis suæ 75. 1596.

(*a*) Joann. Meursius, *in Athen. Batav. Lib.* 2.

Observationum & Curationum Medicinalium & Chirurgicarum Libri XXXII. qui singuli diversis annis successivè excusi sunt Lugduni Batavorum *in* 8°. ab anno 1591. ad annum usque 1606.

Liber ultimus, excusus anno 1606. Observationes continet XXVI. de Lue venereâ, cum Scholiis pro eâ ætate nequaquam inficetis. Observationes videntur institutæ ab anno 1548. ad annum 1570. Ad curationem nullo discrimine adhibentur inunctiones mercuriales; decocta ligni Guaiaci, Salsæ-parillæ, Radicis Chynæ; quæ eo tempore usu perinde vigebant.

WILLELMUS CLOWES, Anglus, Chirurgus Regius, scripsit Anglicè anno 1596. & omnium Anglorum, quos noverim, primus, Tractatum de Lue venereâ cum Inscriptione sequente. 1596.

A Brief and necessary Treatise touching the cure of the disease now usually called Lues venerea, qui tertiùm Londini edebatur anno 1637. *in* 4.

Ibi Auctor ille *Capitibus* 13. differit de origine, contagione, signis Luis venereæ, sed brevi; multò fusiùs verò de curatione, quam ait obtineri

poſſe quadruplici viâ. 1°. Suffumigiis. 2°. Unctionibus mercurialibus. 3°. Decoctis ſudorificis. 4°. Præparatis mercurialibus internè adhibitis, inter quæ laudat Turpethum minerale, & Mercurium quemdam, quem diaphoreticum dicit, & cujus proceſſum ipſe refert.

Notatu dignum videtur hunc Chirurgum ægrotantibus Auctorem eſſe in ſingulis ferè Tractatûs Capitibus, ut peritos Medicos de morbis venereis conſulant, ſi quis nodus inciderit difficilior ; quam modeſtiam in pleriſque Chirurgis nunc meritò requiras.

1596. AURELIUS MINADOÜS, Rhodiginus, patrem habuit Joannem Baptiſtam, Philoſophum & Medicum præſtantiſſimum ; fratrem verò Joannem Thomam Minadoüm, qui apud Ducem Mantuæ Medici officio functus aliquot annos, poſteà anno 1596. primarius fuit Medicinæ Profeſſor in Academâ Patavinâ.

Aurelius Medicinæ ſtuduit Patavii, ubi Hieronymo Capivaccio Profeſſore uſus eſt, ut ipſe (*a*) teſtatur. Deinde Medicinam Venetiis fecit, ac ibi edidit *Tractatum de Virulentiâ venereâ anno* 1596. *in* 4. ad Laurentium Priolum S. R. E. Cardinalem & Patriarcham Venetiarum ſcriptum, & *Capitibus* 47. comprehenſum.

(*a*) Cap. 43. *Libri ſui de virulentiâ venereâ.*

Primis 29. *Capitibus* fusè & ad nauſeam diſſerit de definitione luis venereæ, ac expendit ſigillatim refutatque definitiones ab aliis propoſitas.

Incipit in morbi originem inquirere *Capite* 30. cenſetque » ortum hu-» jus virulentiæ fuiſſe ex corruptione diverſorum ſeminum in utero im-» pudicarum mulierum adjuvante ſorditie, per quas fœminas ſolùm Indi-» cas *intelligit*. Illæ enim mediantibus cœlo, aëre, aquis & locis illis ex » peculiari victûs formâ & actionum ſuarum ſordidâ atque impurâ ma-» nerie contrahunt, vel rectiùs ſibi adgenerant hoc venenum, quod dein-» de ad nos delatum eſt tempore Columbi, & mediantibus exercitibus » Hiſpanis & Gallis per contagium ſerpſit.

Expoſitis in ſequentibus Capitibus contagionis viis ; ac differentiis, ſignisque diagnoſticis & prognoſticis luis venereæ, ad curationem progreditur, circa quam

I. » *Aſſerit* (*b*) Experimento probatum eſſe fonticulorum uſum Gal-» licâ lue vexatis opportuniſſimum eſſe ..... Unde ferè neminem repe-» rire licet ab hac lue detentum, qui cauteria maximo beneficio & ju-» vamento expertus non fuerit. .... Tamen pro comperto haberi non » tantùm poſſe cauteria, ut ipſa ſola valeant integrè corpora infecta ab » omni labe expurgare, niſi pariter tantum præſidium aut præceſſerint, » aut concomitentur, aut etiam ſubſequantur idoneæ Antidotorum ad-» miniſtrationes.

(*b*) Cap. 38.

II. » *Statuit* (*c*) rationem curandi per ſuffumigia omninò debilem & » inefficacem ac prorsùs vanam eſſe, cùm morbum integrè demoliri & » vincere pollicentur ; ſed in uno caſu maximè probari. .... cùm ni-» mirùm alicujus partis ſuffumigabilis dolores lenire decrevimus, cujus » utilitatis exempla multa ipſe vidit.

(*c*) Cap. 40.

III. Damnat (*d*) externum hydrargyri uſum, quo *obſervavit ipſe non paucos pejora ſymptomata expertos eſſe ..... & ita exagitatos, ut fermè*

(*d*) Cap. 41.

numquam priorem corporis ſtatum, nedum integrum ſanitatis habitum, recuperaverint..... Neque internum hydrargyri uſum magis probat; licet enim *ipſe periculum numquam fecerit*, teſtatur à ſe *viſos fuiſſe nonnullos, qui licet per multos dies devoraverint quoſdam bolos*, qui argentum vivum receperant,..... *nec ſanati ab ipsâ lue, nec in meliorem ſtatum permutati fuerunt.*

IV. Univerſam (*a*) morbi curationem à ſudatione expectandam eſſe credit, quam movet ope æſtuarii & decoctorum ſudorificorum ex Guaiaco, quod *Regem*; ſalsâ-parillâ, quam *Reginam* (*b*) dicit; ex Chinâ & ex ſaſſafras, vel ut ille ſcribit, *Saxifras* &c. quorum adminiſtrandorum methodum multis deſcribit *Capp.* 43. & 44. (*a*) *Cap.* 42. (*b*) *Cap.* 41.

V. Inter (*c*) Antidota luis venereæ recenſet *Theriacam Andromachi*, *confectionem Cyphoidem ejuſdem* à Galeno deſcriptam *Lib.* 8. *De compoſitione Medicamentorum ſecundùm locos. Cap.* 7. *Uvas paſſas, hepar lupi, mechoacannum*, & alia hujus generis, quæ tanquam planè inefficacia dudùm ab omnibus exploſa ſunt. (*c*) *Capp.* 43. & 44.

VI. Mirari ſubit probandum ſuſcipi à Minadoo (*d*) *Gallicum Morbum non eſſe Chimericum aut fictitium; ſed verum atque realem.* Aderant nempe ejus ætate, qui objicerent hanc luis venereæ opinionem inventam eſſe à Medicis, qui *lucri cupidi aut ægritudinis ignari* antiquo, ſed malè cognito Morbo Gallici nomen imponerent, ut tegerent ignorantiam vel pecuniam ab ægris extorquerent. Et quidem facilè crediderim olim non defuiſſe Medicos, qui luem veneream ſatis temerè aliquando cauſarentur quaſi fomitem morborum difficiliorum quorum cauſa latebat, quamquam à lue venereâ non dependerent, quâ ſanè culpâ nec ætas noſtra ſatis vacat. Sed hæc qualiacumque ſupponantur, non opinionem de luis venereæ exiſtentiâ, ſed Medicorum quorumdam fidem elevant. (*d*) *Cap.* 47.

1597.

HERCULES SAXONIA, Patavinus, natus anno 1551. (*e*) patrem habuit Ludovicum, avum Hieronymum, & patruum Victorem Medicos aut artis medicæ Profeſſores eximios. Doctor in patriâ renuntiatus Medicinam per annum publicè docuit; ſed (*f*) *profeſſione, quâ fungebatur, Senatûs Veneti Decreto ſublatâ, Venetias ſe recepit, ibique Medicinam factitando ad ſummam famæ gloriam graſſatus eſt. Per hæc abſumptis octo annis, ſucceſſor Hieronymo Capivaccio deſignatur anno* 1590. in Academiâ Patavinâ. Anno 1573. Hieronymum quidem Mercurialem, quem Maximilianus II. Imperator ancipiti morbo implicitus ad ſe accerſebat, in Germaniam comitatus eſt; ſed in errore verſantur (*g*) qui Saxoniam ipſum à Maximiliano accitum fuiſſe narrant; cùm enim tunc annum vix attigiſſet viceſimum ſecundum, nondùm eam adipiſci potuerat famam, quæ Maximiliano ſui deſiderium moveret. Deceſſit Saxonia anno 1607. ætatis 56.

(*e*) Petrus Caſtellanus, *in vitis illuſtrium Medicorum.* (*f*) *Ibid.* (*g*) Ut Mercklinus, *in Linden. renov.*

Luis venereæ perfectiſſimus Tractatus ex ore Herculis Saxoniæ, Patavini, Medici clariſſimi, in Academiâ Patavinâ ordinario loco Profeſſoris exceptus &c. & luci datus operâ Andreghetti Andreghettii Medici & Philoſophi Patavini. Patavii in 4. 1597.

Quæcumque ad luem veneream pertinent, in illo Tractatu *Capitibus* 41. enucleatè explicantur, ut ferebat temporum illorum ratio.

I. Cenſet *Cap.* 2. primam morbi originem non repetendam eſſe *ab in-*

fluxu ſyderum, aut Saturni, Martis & Veneris conjunctione, ſed ab Indicarum congreſſu mulierum, quæ ex Indiis primùm in Hiſpaniam, mox Neapolim navigarunt, & Caroli VIII. Gallorum Regis exercitum infecerunt. In hoc tamen videtur errare, cùm mulieres nullas ab Indiis in Hiſpaniam devectas eſſe noverim.

II. Contagionem admittit multiplicem *Cap.* 2. nempè *uſu veneris, lactatione, ſimplici vulvæ fricatione, profuſo oſculo ex muliere circa oris partes laborante, dormitione in ſtragulis vel linteaminibus venefico hoc ſudore repletis.* Cæterùm ſubdubitat an lues contagioſa eſſe poſſit 1°. *Dormitione cum infecto, abſque ullo contactu, ſi linteamina munda fuerint.* 2°. *Uſu eorumdem poculorum, & accubitu ad eamdem menſam, ut voluit Rondeletius.* 3°. Obſtetricationis miniſterio, *ut exiſtimavit Fernelius.* Jure quidem de duobus primis, at de tertio contagionis modo ambigit immeritò.

III. Statuit *Cap.* 5. luem veneream *ſuo tempore multò ſæviorem eſſe quàm ab initio: Nam,* pergit ille, *tria tantùm obſervarunt priores Medici, qui de hac lue ſcripſerunt, Aquilanus, Leonicenus, Natalis Monteſaurus &c. Affectus ſcilicet cutaneos ſub formâ impetiginis & puſtularum, Dolores & Tumores contingere. Paucis poſt annis alia quinque his tribus connexa ſunt, defluvium capillorum, unguium, dentium, oculorum; & gonorrhœa... Hoc tempore lues venerea eſt omnium malorum principium, ut ideò potiùs innumeræ quàm innumerabiles ſint differentiæ.* Sed de his vid. ſuprà *Lib.* 1. *Capp.* 12. & 13. ex quibus liquet luem veneream, etſi paucioribus ſymptomatis forſan ſtiparetur, initio crudeliorem fuiſſe quàm aliquanto poſt intervallo.

IV. Tres admittit methodos curatorias, nempe *Unam* uſu decoctorum ſudorificorum ex Guaiaco, Chinâ & Salsâ-parillâ; *Alteram* inunctione mercuriali; *Tertiam* ope ſuffumigiorum. Quamvis ad uſum decoctorum plurimùm propendeat, fatetur tamen *Cap.* 39. *affectus venereos eſſe uſque adeò contumaces, qui decocto ligni Indici uſque ad dies etiam quinquaginta ſemel, bis, & ter ritè adminiſtrato numquam ceſſarunt, in deterius lapſi ſunt. ..... In his* credit *ſatius eſſe medicamento uti alioquin periculoſo, quàm inſanabile malum relinquere.* Porrò Mercurii uſum tam parùm periculoſum eſſe putat, ut ibidem *Leonardi Botalli lubens ſequatur conſilium,* ſtatuatque cum eodem, *pueros ac mulieres blando linimento inungi poſſe,* addatque *ſe hac æſtate menſe Julio mulierem inunxiſſe, quæ integrè eſt curata.* Videtur tamen Auctor ille crediſiſſe *hydrargyrum non eſſe luis Alexipharmacum, ſed copiam tantùm humorum viſcidorum expurgare; quibus expurgatis, Alexipharmacum promptè & fortiter operatur.*

V. Uſum præparatorum Mercurialium internè exhibendorum parùm probat, excepto præcipitato quodam rubro cum auro, cujus proceſſum ipſe explicat, cujus proceſſum jam antè ab Antonio *Gallo Cap.* 2. & Gabriele Fallopio *Cap.* 79. explicatum fuiſſe fatetur; cujus proceſſus, ſed in nonnullis emendatus, nunc nullibi non proſtat.

VI. Obſervationes duas refert *Cap.* 37. *de gonorrhœâ,* certè falſas; Uſque adeò de Medicis etiam verum eſt, quod de Philoſophis Cicero olim dixit; *nihil ſcilicet tam abſurdè dictum, quod à Philoſophorum quodam dictum non ſit. Sciendum eſt,* inquit Saxonia, *quòd habui à quibuſdam expertis Venetis. Dicunt ſe à gonorrhœâ ſtatim curatos uſu veneris cum muliere Æthiope.*

Experimentum

Experimentum est verum..... Hæc quoque scio, si tamen litteris consignare licet, antiquâ gonorrhœâ plures fuisse liberatos, qui cum uxore virgine rem habuerunt, sed tunc mulier inficitur.

Cæterùm Tractatus ille ab Andreghetto Andreghettio editus anno 1597. constituit Lib. 9. *Panthei Medicinæ Selecti Herculis Saxoniæ*, à Petro Uffenbachio ejus discipulo editi anno 1603. qui Liber totus est *de Lue venereâ seu Morbo Gallico.*

FRANCISCUS DE VILLALOBOS, Hispanus, « Doctor (*a*) « Medicus, Caroli Cæsaris Aulæ domesticus, ac Philippi Principis, scrip- « sit patrio sermone, si D. Thomæ Tamajo fides habenda sit. « 1598.

(*a*) Nicol. Antonio, *in Bibliothec. Scriptor. Hispan.*

Tratado de la Enfermedad de las Bubas, quem Salmanticæ prodiisse ait *in folio*, anno 1598. sed quem nec ipse usurpavi, nec ab ullis Bibliographis memorari memini.

EDITIO altera VENETA COLLECTIONIS LUISININÆ. 1599.
Refert Petrus Bonnet Bourdelot, de quo suprà pag. 454. in Annotationibus destinatis ad amplificandum Mercklini Opus *De Scriptis Medicis* & in Bibliothecâ Regiâ exstantibus Collectionem Venetam posteriorem, quæ studio & operâ Aloysii Luisini, Utinensis Medici, Venetiis prodierat annis 1566. & 1567. ex Officinâ Ziletti, ibidem iterùm recusam fuisse anno 1599. apud Baretium, cum sequente inscriptione.

Aphrodisiacus sive de Lue venereâ in duo volumina bipartitus, continens omnia quæcumque hactenus de hac re sunt ab omnibus Medicis conscripta, ubi de ligno Indico, Salsâ-parilliâ, Radice Chinæ, Mercurio, cæterisque rebus omnibus ad hujus luis profligationem inventis diffusissimè tractatio habetur, ab excellente Aloysio Luisino Utinensi Medico celeberrimo novissimè collectus, in fol. 2. *volum. Venetiis, apud Baretium* 1599.

De hac alterâ Collectionis Luisininæ Editione intelligendus est procul dubio Vir clarissimus Hermannus Boerhaave, dum in Præfatione Editioni Lugduno-Batavæ ejusdem Operis præfixâ, *de Editionibus Italicis* hujusce Collectionis verba facit plurali numero, unde manifestè arguitur Collectionem illam Luisininam in Italiâ semel atque iterùm recusam fuisse.

DE MORBIS VENEREIS.

LIBER SEXTUS.

Index Chronologicus Auctorum, qui de Lue venereâ ſcripſerunt ab ineunte ſeculo decimo ſeptimo ad hanc uſque diem, cum brevi plerorumque Operum Analyſi & Epicriſi.

PROGREDIMUR ſenſim ad noſtra tempora, ideoque quæcumque ad Luem veneream ſpectant, longo rerum uſu certiora fiunt, & ad Theoriam atque Therapeiam, quales nunc vulgò receptæ ſunt, paulatim comparari videntur.

I. Vix ampliùs ambigitur de primâ morbi origine ex inſulis Americanis, niſi forſan apud illos quibus Medica morborum hiſtoria planè inaudita eſt, & qui anno ipſo 1701. *cenſebant ante ſe neminem extitiſſe, qui venereorum morborum cauſas, differentias, ſigna, & curationem tradidiſſet.*

II. Una omnium confeſſio eſt morbum ex ſe & ſolo rerum non-naturalium vitio numquam generari, ſed contagione tantùm contrahi aut hæreditate venire: Quin imò, etſi conſtet à parentibus ſyphiliticis plures morbos à lue venereâ degeneres jure quaſi hæreditario in liberos manare, ut Strumas, Rachitidem, Tineam, Lichenes, Impetiginem &c. negant tamen Medicorum non pauci luem veneream legitimam eâ ratione traduci unquam poſſe.

III. Liquet ipsâ rei evidentiâ venenum, ſeu ut vulgò dicunt, virus venereum coagulatorium, corroſivum, phlogiſticum eſſe, ſeu coagulandi, corrodendi & inflammandi facultate pollere, quod medicinæ mor-

bo faciendæ sufficit. Quæcumque visum est superiore seculo Medicis Cartesianis, Gassendistis, Chemicis & Hypotheticis, quibus *quidlibet audendi semper fuit æqua potestas*, ultrà comminisci de indole arsenicali, de acidâ aut salso-acidâ naturâ, de acuminatâ aut hispidâ figurâ primigeniarum molecularum illius veneni, hæc omnia dies jam pridem delevit: Quo exemplo moniti velim ut Medici tandem discant non tàm causarum satagere, quæ plerumque inaccessæ sunt, quàm effectuum, qui sunt conspicui, & quos nosse Medicorum potissimùm interest.

IV. Obsolevit sensim, ceu inefficax, hidrotica sive sudatoria luis venereæ curandæ therapeia ex decoctis lignorum Guaiaci & Sassafras, radicumque Chinæ & Sarsæ-parillæ; ac in locum successit omnium suffragio usus Mercurii, qui jam à cunctis habetur certissimum luis venereæ Rhizotomum & unicum alexicacum.

V. Rariùs in dies usurpantur ac in desuetudinem paulatim abeunt præparata Mercurialia, non quòd ea quæ nunc in honore habentur, nocua sint, sed quòd omnia perinde vana & irrita frustrà sint in curandâ lue venereâ, præsertim si confirmata fuerit. Quamobrem usu receptum est uti tantùm illitionibus mercurialibus, quæ si legitimè administrentur, neque ægrotorum, neque medentium spem unquam fallunt.

VI. Tandem abrogatis largioribus & quotidianis illitionibus, quæ si à periculo fortè, ab infortunio saltem numquam tutæ erant, jam solemne est, quod olim fuit in votis plerorumque Medicorum, unguentum mercuriale & parciore dosi & longiore intervallo ægris illinere, unde tutissima medendi ratio. Utinam liceat aliquando unguenti dosibus, & inunctionum intervallis ita modum adhibere, ut ea medendi methodus, non cæco casu, ut plerumque solet, sed certo consilio regatur, & cùm jam tutissima sit, efficacissima quoque tandem fiat.

SECULUM DECIMUM SEPTIMUM.

JOANNES SAPORTA, Monspeliensis, Antonii filius, in Academiâ Monspessulanâ professorium munus adiit anno 1597. In locum absentis Andreæ Laurentii Cancellarii Vicecancellarius electus est anno 1603. mortemque obiit anno 1605. Plura de illo in Historiâ Facultatis Medicæ Monspessulanæ. 1600.

Tractatus de Lue venereâ ab Henrico Gras Doctore Medico Monspeliensi editus ad calcem Librorum Antonii Saportæ de Tumoribus præter naturam.

Brevis ille Tractatus *Capita quindecim* complectitur, quorum primo statuit Auctor *luem ex Indiâ* * *Calicut in Europam fuisse advectam anno* 1494.... *Carolo V. imperante* (ut ille, sed manifesto anachronismo credit.) *Mox fœdo militum Gallorum & Italorum concubitu cum Scortis ab Indis & Hispanis corruptis totam Galliam & Italiam pervasisse.... Prioribus annis immitem apud nos & ferocissimam fuisse, nunc posterioribus hisce* (scilicet desinente sæculo decimo sexto) *faciliorem tolerantiâ & curatione evasisse.*

* Ignarus ille Geographiæ Orientales Indias cum Occidentalibus turpi errore confundit.

Explicatis in sequentibus Capitibus naturâ, causis signisque morbi, ex legibus Peripateticæ & Galenicæ Theoriæ, qualis tunc temporis vigebat in Scholis, ad curationem demùm accedit *Capite* 12. Præmittenda censet venæ sectionem, purgationem, alterantium usum multiplicem, quibus leviorem luem profligari posse putat. *Quòd si lues altiores infixit radices, tunc puris utendum esse alexipharmacis* censet. . . . *Talia sunt Guaiacum, ejus cortex, Sarsa-parilla, Sassafras & Chinna*, quorum administrandorum methodum describit.

Verùm si lues venerea, ut non raro contingit, tantæ sit activitatis, ut iis non superetur, experientiâ compertum est *ad usum hydrargyri* recurrendum esse. . . . Ipse enim, inquit ille, *animadverti in praxi plurimos diuturniori tempore Guaiaci decocto frustrà fuisse usos, qui statim hydrargyro fuere sanati. Quare ut gravia affert symptomata pravè administratum, sic post universales purgationes . . . . plurimùm mihi commendatur in lue venereâ contumaci.*

Tribus autem modis administratur, in unctione, in suffumigio, & in pilulis. Duos primos sigillatim explicat, ut suo tempore solebant administrari. Circa tertium verò refert *frequentissimum apud Nostrates* (Monspelienses) *exhibendi hydrargyrum modum esse per os in pilulis, quæ ipsum vel præcipitatum recipiunt, quibus etiam aliqua purgantia miscentur. Quod consilium*, addit ille, *si methodicè fiat, plurimùm mihi probatur.*

Demùm tribus postremis Capitibus agitur paucis *de Therapeiâ particulari symptomatum venereorum, de congruâ sex rerum non-naturalium administratione in lue venereâ; & de prophylaxi à lue venereâ.* Sed in illis nec novum, nec singulare quidquam occurrit.

1600. PETRUS DE TORREZ, Darocensis in Aragoniâ, Medicus fuit & Chirurgus Mariæ Austriacæ Imperatricis, scripsitque Hispanicè sequentem Tractatum

> *Libro, que trata de la enfermedad de las bubas. En Madrid. Anno* 1600. *in* 4.

Auctor *Capitibus* 33. sigillatim agit de luis venereæ origine, differentiis, signis, ulcusculis venereis, phimosi & paraphimosi, porris, gonorrhœâ, abscessibus venereis, alopeciâ, gummatis, pustulis, doloribus venereis, ac demùm de morbi curatione, ad quam proponit triplicem therapeiam, nempè unctiones mercuriales, suffumigia ex Mercurialibus præparatis, & usum decoctorum Guaiaci, Chinæ & Sarsæ-parillæ. Adjectum est ad Operis calcem Antidotarium, ubi proferuntur syrupi, apozemata, unguenta, emplastra, pulveres, conservæ & vina varia, quæ Auctoris ætate in usu habebantur in Hispaniâ; sed quæ jam pridem obsoleta sunt.

Asserit autem inunctiones mercuriales cæteris methodis curatoriis plurimùm præstare; singulo tantùm die adhibendas esse, imò in debilibus non nisi tertio quoque die; demùm dosim unguenti ad frictiones singulas adhibendi esse posse in robustioribus duarum vel trium unciarum, sed in debilioribus unius tantùm unciæ cum semisse: circa quod advertatur velim, unguentis quæ ab illo ad hydrargyrosim proponuntur, aliis vix sextam, fortissimis quintam tantùm Mercurii partem contineri; unde liquet quantâ cum prudentiâ inunctiones ab illo adhibitæ fuerint.

ALEXANDER MASSARIAS, Vicentinus, » in (*a*) patriâ annos viginti quinque artem feliciter exercuit.... Anno 1578. Venetias se « contulit, ubi spatio novem annorum tantùm famæ consecutus est.... ut « Senatus Venetus Mercuriali *non vitâ functo*, ut ait Castellanus parùm memor eorum quæ ipse dixerat in vitâ Hieronymi Mercurialis, sed Bononiam majoribus stipendiis evocato, eum aptissimum esse censuerit, quem « in principem profitendi locum illi successorem daret, anno 1587. De- « cessit Patavii senio confectus, anno 1598. 1598. 1601.

(*a*) Petrus Castellanus, *in vitis illustrium Medicorum*.

Practica Medica seu Prælectiones Academicæ continentes methodum ac rationem cognoscendi ac curandi totius humani corporis morbos, ad nativam genuinamque Hippocratis & Galeni mentem verè optimèque institutam, in antiquissimo & celeberrimo Patavino Gymnasio habitæ. Cum Libro de Morbo Gallico. Francofurti in 4. 1601.

ANDREAS LAURENTIUS, Arelatensis, Doctoralem Lauream adeptus in Academiâ Monspessulanâ anno 1583. professorium munus ibidem suscepit anno 1590. Cancellarius electus est anno 1603. Fuit Archiatros Mariæ Medicææ anno 1603. & ipsius Henrici IV. anno 1606. Mortem obiit anno 1609. Plura de eo in Historiâ Scholæ Monspessulanæ. 1062.

Operum Tomus alter continens Scripta therapeutica, ubi agitur *Libro singulari in Capita 20. distributo de lue venereâ*. Francofurti 1621. in fol.

Auctor ille nihil quidquam affert quod sit notatu dignum. Docet quidem (*b*) luem veneream esse morbum novum, Veteribus ignotum, ab elephantiasi sive leprâ, mentagrâ Plinii, lichenibus seu impetigine Antiquorum, albitim Avicennæ, demùm à Græcorum psorâ diversum; ex Americâ in Europam ab Hispanis delatum; curari verò (*c*) therapeiâ methodicâ, quæ diætâ, pharmaciâ & Chirurgiâ perficitur, sed raro perfectè eradicari nisi antidotis specificis, qualia sunt decocta ligni Guaiaci, salsæ-parillæ, radicis Chinæ; inunctiones & suffumigia ex Mercurio.

Cæterùm miris laudibus (*d*) extollit Guaiacum quasi certissimum luis venereæ antidotum. Ait (*e*) verò radices salsæ-parillæ & Chinæ utilitate suâ non destitui, sed Guaiaco virtute inferiores esse. Censet (*f*) Mercurium, licet à multis reprobetur, (unum laudat Fernelium) posse tamen, modò priùs axungiis temperetur, & corrigatur oleis quæ cerebrum & nervos corroborent, extùs adhiberi, si opus fuerit, morbusque cæteris auxiliis repugnaverit, sed tamen cautè. Denique (*g*) statuit usum suffituum mercurialium summè periculosum esse.

Constat Tractatum *de lue venereâ* à Laurentio scriptum fuisse anno 1602. cùm afferat (*h*) luem veneream in Europâ primùm apparuisse anno 1495. referatque *ibidem* eamdem jam ab annis 107. per totam Europam sævire.

(*b*) *Capp.* 1. & 2.

(*c*) *Capp.* 8. 9. & *seqq.*

(*d*) *Cap.* 11.

(*e*) *Cap.* 13.

(*f*) *Cap.* 14.

(*g*) *Cap.* 15.

(*h*) *Cap.* 1.

JOSEPHUS QUERCETANUS, Armeniacus, id est DU CHESNE *d'Armagnac*, in Germaniâ diù commoratus est, ubi Chemiæ operam dedit sedulam, ac plurium celeberrimorum Medicorum amicitiam sibi comparavit, ut ipse testatur *Hermeticæ Medicinæ defensionis Cap.* 1. Ad Lau- 1603.

ream Medicinalem promotus fuit in Academiâ Basileensi circa annum 1573. cùm in *Consilio* 30. typis edito anno 1603. ipse referat, *se jam per triginta annos remedia, quæ adversùs Luem veneream efficacissimè valent, comprobasse.* Lutetiam deinde venit, & inter Medicos Regios ordinarios Henrici IV. cooptatus est, ac Medicinam in hac urbe fecit non sine aliquo nomine, sed cum summâ Medicorum Parisiensium invidiâ, à quibus malè habitus est, tanquam Chemicus, Aretalogus, Circulator. Obiit ibidem (*a*) anno 1609. ætatis jam provectæ, ut liquet ex ipsius Consilio *de Archritide & calculo*, ubi se *senem* dicit.

(*a*) Gui Patin, *Lettre* 31.

Inter alia non pauca Auctoris illius Opera exstat *Liber de priscorum Philosophorum veræ Medicinæ materiâ, præparationis modo, atque in curandis morbis præstantiâ*, Genevæ primùm editus *in* 8. anno 1603. ad cujus calcem adjuncta sunt Consilia Medica quatuor, quorum tertium agit de *Lue venereâ.*

Docet ibi Quercetanus I. Luem veneream morbum in Europâ novum esse; ex Indiâ ab Hispanis importatum; qui in Galliâ primùm apparuerit post reditum Caroli VIII. ab expeditione Neapolitanâ.

II. Huic morbo Medicinam plerumque fieri usu hidroticorum, decocti scilicet Guaiacini, cujus administrandi methodum satis fusè describit. Attamen *liberè fatetur quod res est, nempe remedium illud solum à se insufficiens esse deprehensum* in lue inveteratâ.

III. » Primas *ergo* in hoc morbo tribuendas esse Mercurio, qui uni-» cum, verum, solum specificum sit luis remedium etiam inveteratæ & » deploratæ, quidquid in contrarium scripserit Fernelius, ... quo re-» medii genere in Galliâ ditissimi, delicatissimi, magnæque existimatio-» nis homines hac lue infecti feliciter tractari solent; » unde fit ut Auctor sat multis agat de Mercurii electione, probatione, præparatione, mixtione & administratione.

IV. Demùm non paucas esse tum Guaiaci, tum Mercurii præparationes, quas Auctor ad morbum utiliter valere censet ex præjudicio quod apud Chemicos novum non est; Guaiaci quidem aquam subacidam, spiritum acidum, oleum &c. ex Guaiaci scobe affusâ aquâ destillata ex arte; Mercurii verò præcipitata varia, Turpethum minerale, Mercurium vitæ &c. quæ singula jam ante 25. annos in pharmacopœâ suâ spagyricâ à se proposita fuisse gloriatur.

(*b*) *De Scriptis Medicis.*

1604. EUSTACHIUS RUDIUS, Bellunensis, & non Utinensis, ut à (*b*) Lindenio & (*c*) Mercklino dicitur, Amicus & Concivis Joannis Colle, ut testantur ipsius Colle Opera, fuit (*d*) in Gymnasio Patavino primarius practicæ Medicinæ Professor ab anno 1599. ad annum 1611. quo mortuus est. Successerat Alexandro Massariæ.

(*c*) *In Lindenio renovato.*

(*d*) *Historia Gymnasii Patavini, Tom. I.*

De Morbo Gallico Libri quinque à Mundino Mundinio è privatim domi legentis ore excepti, atque ita divisi, in Capitaque distributi, Venetiis 1604.

1604.
1608. FABIUS PACIUS, Vicetinus, Alexandri Massariæ concivis, nepósque ex conjuge, ut ipse Massarias refert, *Dissertationis de Scopis mitten-*

di sanguinis, *parte* 2. natus anno 1547. Doctoralem Lauream accepit anno 1575. sed jam antè cœperat Medicinam Vicetiæ factitare ab anno 1568. cùm ipse *in Appendice ad Lib. 7. methodi Medendi*, quam constat ex præfixâ Præfatione ante annum 1608. scriptam fuisse, referat *se quadraginta jam annos in Medicinâ faciendâ in civitate numerosissimâ cum optimis Medicis non otiosè versari.* Denatus dicitur anno 1614. ætatis 67.

Vicetiæ excudi curaverat *in folio* anno 1598. *Commentarium in sex priores Libros Galeni Methodi medendi.* Anno 1608. edidit ibidem eâdem formâ *Commentarium in septimum Galeni Librum*, cum adjecto ad calcem *Tractatu de Morbo Gallico per Methodum curando*, quem circa annum 1604. scriptum fuisse ex eo palam est, quòd Fabius referat Morbum Gallicum 110. *ante annis in Italiâ*, *Gallicâ expeditione ad Neapolim se exeruisse.*

Postquam multis disputavit in illo Tractatu juxta Peripateticorum dogmata, de naturâ, definitione, subjecto & contagione Morbi Gallici, ac de putredine, à quâ ortum habeat; inquirit in ejusdem originem, ac contra vulgarem opinionem contendit morbum illum novum non esse; quod ut evincat 1°. Ait nullum symptoma in Morbo Gallico evenire, quod antiquam appellationem & naturam non habeat. Quasi verò ex eo quòd singula symptomata seorsim olim nota fuerint, liceret inde colligere peculiarem eorumdem symptomatum syndromen à contagione venereâ oriundam, quæ nunc *Lues venerea* appellatur & de quâ quæstio est, antiquitùs cognitam fuisse. 2°. Adducit aliquot Martialis loca, ut *Epigram.* 66. *Lib.* 1. de Cæciliani ficis, & 70. *Lib.* 7. de familiâ ficosâ. 3°. Profert locum illum Juvenalis in *Satyra* 2. ubi Poëta acriter insectatur vanum probitatis simulatorem, qui cum hispidis membris & atroci animo muliebria pati solebat, unde *Mariscas* contraxerat. Sed hæc argumenta planè futilia sunt, neque opinioni de antiquitate luis venereæ *dare pondus idonea*, ut suprà probatum est *Lib.* 1. *Cap.* 2.

Quòd ad curationem, tres distinguit Morbi Gallici species, *Incipientis*, *confirmati*, *& inveterati.* 1°. Ad incipientem adhibet tantùm diætam, universalia medicamenta, ac topica multigena, quæ levioribus morbis venereis, ulcusculis pudendorum, gonorrhœæ, bubonibus &c. medeantur.

2°. Ad confirmatum, præter remedia eadem, laudat usum Guaiaci, Salsæ-parillæ, Radicis Chinæ, imò ligni Juniperini, quo *Franciscum Anzolellum avum suum maternum, & Victorem Trincavellium feliciter olim usos esse* refert.

3°. Jubet ad curandum Morbum Gallicum inveteratum *decocta sudorifica intendi, victumque siccantiorem adhiberi.* Suffumigia quidem tunc non reprobat, si ex aromatis componantur; Damnat verò quæcumque *ex metallicis parantur, cinnabari præsertim, adjectis aromatis, quæ usque adeò suspecta illi sunt, ut miretur fuisse aliquem, qui vel ea præscribere, vel præscriptis uti ausus sit.*

Circa *inunctionem ex hydrargyro*, fatetur eam *nescio quid habere securius ac probabilius* quàm suffimigia, & se *tametsi nemini unquam suaserit, aliquibus tamen qui eam usurpandam deliberassent, præsto fuisse, componendi rationem edixisse Chirurgo, inungenti adstitisse, ægrum debitâ purgatione para-*

visse, membra principalia antidotis præmunivisse, symptomata supervenientia correxisse, mitigavisse, reliquias veneni hebetavisse atque discussisse.

» De eventu quod dicam hoc habeo, *pergit ille*; ex decem inunctis » hominibus vix unum sanitatem, incertam tamen ac veluti fucatam esse » consecutum; reliquos partim nihil profecisse, partim & deteriùs ha- » buisse, ut qui appendicem malorum reportaverint, dolorem articulo- » rum, oris ulcera, fœtorem, perpetuum salivæ fluxum, tinnitum au- » rium, visûs obscuritatem, & alia fortasse.

Confitetur tamen, *qui gummatis tophisque scaterent, iis magno inunctionem subsidio fuisse, ut quæ duritiem ac tumorem omnem aut prorsus abolevisset, aut magnâ ex parte mollisset ac minuisset.*

Cæterùm videtur Auctor ille potiùs Cathedrarius Professor fuisse, quàm Medicus Practicus.

1605. LUDOVICUS MERCATUS, sive DE MERCADO, Hispanus, ex urbe Pinciâ, hoc est urbe Vallesoletanâ in Vetere Castiliâ, vulgò *Valladolid*, patriam Academiam (*a*) plurium annorum professione nobilitavit. Inde accersitus ad Regiam à Philippo II. totos viginti annos ejus valetudinem feliciſſimè rexit; quo defuncto eidem officio vacavit apud Philippum III. ejusdem filium. Demùm (*b*) annum agens 86. suppresâ ex calculo urinâ per dies 18. in acerbiſſimis cruciatibus obivit.

(*a*) Nicolaus Antonio, *in Bibliothecâ Hispanâ.*

(*b*) Petr. Castellanus, *in vitis illustrium Medic.*

Opera omnia quinque Tomis comprehensa, & in viginti Tractatus divisa, quorum *septimus*, qui prostat in Tomo 2. agit *de Morbo Gallico.* Tomus autem ille secundus primùm prodiit Vallesoleti *in fol.* anno 1605. Deinde cum cæteris Tomis simul editus est Francofurti anno 1620.

Hujusce Tractatûs de Morbo Gallico Libri duo sunt, quorum *Primus continet omnia quæ ad ejus naturam, & curationem generalem pertinent; Secundus peculiarem quorumcunque accidentium medelam.*

In primo Libro legere est 1°. (*c*) Morbum Gallicum *novum esse & ortum non multis annis. . . . . Monstra proinde fingi ab iis qui asserunt non esse novum affectum, sed reducibilem ad veteres.*

(*c*) *In Præfatione.*

2°. Morbum illum (*d*) contagione contrahi, *congressu, basiatione, adhæsione cutis ad cutim, communione lecti, indumentis, vasis.*

(*d*) *Cap.* 2.

3°. Hunc morbum (*e*) præmissâ præparatione methodicâ curari posse (*f*) 1°. *Decoctis Guaiaci, sparta-parellæ, & radicis Chinæ.* 2°. Inunctionibus mercurialibus, quibus ait (*g*) *Medicos omnes suâ ætate frequentiùs uti, quantumvis timidi aut cautiores sint, quia experimento didicerunt ferè omnibus profuisse, etiam illis quibus nullum aliud auxilium præstiterat.* Eas tamen inunctiones cæteris *tutiores esse* docet, *quæ parùm argenti recipiant, modò ad 15. aut 20. dies continuentur, ne quæ supersunt fermenti veteris vestigia reversionem morbi iterum efficiant.* 3°. (*h*) *Suffumigiis*, quæ dicit *aliquando plurimùm invaluisse, sed suo tempore spontè ab usu recessisse . . . . . . quia tam sæva & periculo plena existunt, ut vix prudens & cordatus Medicus eis uti tutò possit.*

(*e*) *Capp.* 4. 5. 6. 7. & 8.

(*f*) *Cap.* 10.

(*g*) *Cap.* 11.

(*h*) *Cap.* 12.

4°. Demùm *Cap.* 13. proponit *pro conterendis morbi reliquiis varia auxilia, quæ sibi ratione & experimento probata esse* asserit, ut *apozemata, syrupos, aquas stillatitias, pilulas, pulveres, condita &c.* sed quæ singula planè inefficacia sunt.

In secundo Libro sigillatim explicat *Capitibus* 10. methodum medendi variis affectibus venereis, ut *maciei*, *doloribus*, *buboni*, *tumoribus*, *ulceribus*, *pustulis & gonorrhœæ*; ac multa proponit medicamentorum genera, quæ suâ ætate usu recepta erant, sed pleraque ex Galenicâ Pharmaciâ deprompta.

ANDREAS DE LEON. *Dubium* (*a*) *est an Granatæ ortus fuerit, an incola? Certè Medicam & Chirurgicam artem Granatæ exercuit, imò & in ipsâ Aulâ Regis Hispaniarum Philippi II. expeditionis Lusitanæ tempore*, anno scilicet 1580. 1605.

Exstat Tractatus hispanicè scriptus, cujus titulus est:

Practica de Morbo Gallico, en el qual se contiene el origen, y conoscimiento desta enfermedad, y el mejor modo di curarla. Pinciæ 1605. *in* 4.

(*a*) Nicol. Antonio, *Bibliothec. Hispanic.*

BARTHOLOMÆUS PERDULCIS, Helvius seu Vivariensis, natus (*b*) Bouilleuci, in Oppidulo Pagi Helviorum anno 1545. Doctoralem Lauream Lutetiæ obtinuit anno 1572. Ibidem Medicinam majori celebritate docuit quàm fecit. Fato functus est ex apoplexiâ anno 1611. ætatis suæ 66. 1605.

Universa Medicina ex Medicorum principum sententiis consiliisque collecta. Opus editum à Renato Charterio Parisiensi Medico, Parisiis anno 1630. in 4.

Perdulcis duodecimo hujus Operis Libro, qui *de contagiosis & cutaneis* affectibus inscribitur, agit *Capite IX.* de lue venereâ, ac quæ jam millies dicta erant repetit, morbum novum esse, & ab Indiâ Occidentali in Europam deductum; curari, si recens sit, decocto ligni sancti, radicis Chynæ, sarzæ-parillæ; si difficilior fuerit, opus esse inunctionibus, suffitibus, catapotiis ex Mercurio.

(*b*) Ex ejus vitâ à Renato Moreau *scriptâ & Operibus Barth. Perdulcis præfixâ.*

JOANNES VARANDÆUS, Nemausensis, ad Doctoralem gradum promotus anno 1587. in Academiâ Monspessulanâ, Professor Regius ibidem renuntiatus est anno 1597. Ad Decanatum pervenit anno 1609. Obiit anno 1617. Plura de eo in Historiâ Scholæ Monspeliensis. 1610.

Tractatus de Elephantiasi seu Leprâ; item de Lue Venereâ & hepatitide seu hepatis atoniâ. Genevæ 1620. in 8. qui Tractatus prostat *pag.* 294. in Collectione Operum omnium Varandæi, studio Henrici Gras typis editâ Lugduni anno 1658. sub inscriptione *De Morbis hepatis & lienis.*

Ibi disserit Varandæus de lue venereâ *Capite unico*, nec quidquam affert quod antè vulgatum non fuerit. Morbi originem ab Indiâ arcessit, & luem illam ab elephantiasi diversam esse statuit probatque.

Putat morbum eò magis sævire, quò frigidior est Regio in quam irrepsit, unde *frigida & crassa magis retinentur*; ideoque *apud Lutetiam Parisiorum & (c) Rothomagum & similes urbes ferociorem esse hunc affectum, quàm in Occitaniâ aut Hispaniâ.*

Quòd ad curationem præmissis præparantibus remediis, quæ sunt ex purgantium & alterantium familiâ, deinde refert *allata esse ad nos duo & ligna totidem radices ex Indiis, quæ ad hoc peculiarem habent energiam,*

(*c*) Vid. quæ de lue venereâ Rothomagensi diximus suprà *pag.* 451.

lignum ſcilicet Guaiacum & lignum Saſſafras, radicem Salſæ-parillæ & radicem Chinæ.

Eſſe princeps & veluti regium medicamentum in hoc affectu Guaiacum ſeu lignum Sanctum, ita ut meritò verum iſtius luis Alexipharmacum ſeu Bezoarticum appellari debeat, quia ad certam, citam & tutam luis venereæ curationem omnibus aliis præpollet.

Saſſafras, Salſam-parillam & Chinam virtute cedere Guaiaco, ſed Saſſafras *valdè eſſe commodum omnibus iis, qui ex lue venereâ diutiùs ſæviente in apepſiam, cachexiam, aquam intercutem & alias paſſiones hydropicas inciderunt, aut qui tumores frigidiores patiuntur.* Salſam-parillam *habere proprietatem quamdam ad dolores artuum ſedandos.* Radicem Chinæ *credi atrophiæ ex morbo iſto comparatæ, fluxionibus acribus & aſthmati convenire.*

Hydrargyrum *medicamentum eſſe malignum & deleterium, ſi per ſe ſpectetur..... attamen non eſſe rejiciendum in hoc affectu, cùm & in ſcabie & leprâ jam olim feliciter fuerit uſurpatum; ſed eo utendum in rebelli conſtitutione, aut malignorum ulcerum & dolorum feritate, quæ aliis remediis priùs commemoratis cedere non potuit: Summâ tamen cautione, ut neque puerulis, neque ſenioribus, nec gravidis mulieribus, aut paralyſi, nervorum imbecillitati vel anginæ obnoxiis exhibeatur, neque febricitantibus, aut valdè macilentis.*

Demùm balnea naturalia aquarum thermalium *magis nocere quàm prodeſſe, ut compertum eſt ex balneis Belilucanis* (de Baleruc) *quamvis generoſiſſimis, ex quorum uſu lue venereâ affecti graviùs ſe ſe habere conſueverunt.*

Expoſitâ generali luis curatione, proponit deinde therapeiam particularem ſingulorum affectuum, *qui luem veneream velut aſſeclæ præcedunt, vel comitantur*; ſed de his jam ſatis.

1610. HENNINGUS ARNISÆUS, Halberſtadienſis, in Academiâ Helmſtadienſi fuit Medicinæ Profeſſor, unde in Daniam advocatus eſt ad Archiatri munus. Sanè eo fungebatur officio apud Chriſtiernum IV. Regem Daniæ anno 1630. quo Antonius Guntherus Billichius Epiſtolam dedicatoriam ad illum ſcripſit, quæ præfixa eſt Libris duobus *Obſervationum ac Paradoxorum Chimiatricorum.* Fato functus eſt anno 1635.

Scripſit *Diſputationem de Lue venereâ cognoſcendâ & curandâ*, editam Oppenheimii 1610. *in* 4°.

1611. TANEQUINUS GUILLAUMET, Chirurgus Nemauſenſis.

Traité de la Maladie nouvellement apellée Cryſtalline, par T. Guillaumet, Chirurgien du Roi, Doien & Maître Juré en la Cité de Niſmes. Lyon 1611. *in* 12.

Hic Auctor videtur non ſemel in hoc libello *Cryſtallinæ* nomine Inflammatorios vel Oedematodes tumores Præputii aut Balani in viris, Cadurdorum aut Nympharum in mulieribus intelligere. Ut plurimùm tamen Cryſtallinam cum Lue venereâ perfectiſſimè confundit.

Capitibus decem ſatis brevibus, quibus Liber abſolvitur, multa effutit de Luis venereæ naturâ, causâ, ſymptomatis, ſignisque diagnoſticis atque prognoſticis, ſed nullo ordine atque judicio. Ad therapeiam, prout ſua ferebant tempora, proponit decocta è Guaiaco, ſuffumigia & cerata

Mercurialia, vel varia Mercurii præparata internè exhibenda.

HORATIUS GUARGANTUS, Soncinensis. 1613.

Responsa varia ad varias ægritudines, & in primis tres Tractatus, unus de Dysenteriâ, alter de Morbo Gallico, tertius de Febre pestilentiali & de Peste. Venetiis 1613. *in* 4°.

JOANNES MACOLLO, Scotus, typis mandavit Florentiæ *in* 12. anno 1616. dùm Professor erat Medicinæ Chymicæ in Universitate Pisanâ, 1616. 1622.
Theoriam Chymicam luis venereæ, quæ Hermeticæ Medicinæ Elementa pandit.

Ac deinde *in* 8. Londini anno 1622 dùm inter Medicos ordinarios Jacobi I. Magnæ Britanniæ Regis adscriptus erat,
Iatriam Chymicam exemplo Therapeiæ Luis venereæ illustratam.

Uterque libellus ejusdem planè farinæ est, & stilo putido, insulso & metaphorico scriptus, qualis Chymicorum esse solet, ut vel ex luis venereæ definitione patet, quam *Theoriæ Chymicæ Cap.* 5. proponit. „ Lues venerea, *inquit*, impuritas est salis & Mercurii specifica & contagiosa, „ prognata è seminibus, quæ priùs in superiore orbe delitescentia, pos- „ teaque germinantia, quædam corpora humana parata ad ea suscipienda „ primò invasere & ad alios contage vel hæreditario jure propagata sunt. „

In priore Tractatu *Capitibus quinque*, quæ Theorica sunt ita genericè tractantur, ut nihil ferè sit quod ad luis venereæ Theoriam pertineat. Nec dispari methodo in posteriore, qui *Capita sex* continet, post ineptias multas ita succinctè agitur de Therapeiâ luis venereæ sex postremis Libri paginis, ut nomine tantùm proferantur sequentia remedia, nempè Mercurius Vitæ ex Butyro antimoniali; Pulvis ex solutione ejusdem Butyri in spiritu nitri, & solutione duodecimæ partis auri in aquâ Regiâ, quæ igne lentè primùm exsiccante, deinde violento in pulverem calcinantur; Extracta, Olea, Salia Guaiaci, Salsæ-parillæ, Chinæ &c. Mercurius sublimatus dulcis; Inunctiones mercuriales; Emplastra & Suffumigia mercurialia. Iis autem cursim indicatis Auctor sequenti Epiphonemate Librum audacter concludit: *Interim Vos, ô fumosi Chymici, Antiquarii Hippocratistæ, Nugigeri Galenibiles, Barbari Avicennates, in mediis ægrorum planctibus utimini foro. Valete & Plaudite.*

EITEL JOACHIMUS KRUPPELIUS. 1616.

De Morbo Gallico 1616. in 8.

FRANCISCUS RANCHINUS, Monspeliensis, Medicinæ nomen dedit in Facultate patriâ anno 1587. Doctoris gradum consecutus est anno 1592. Professorium munus adiit anno 1605. successitque mortuo Joanni Saportæ. Cancellarius electus est anno 1612. in locum Andreæ Laurentii jam à tribus annis fato functi, ac demùm mortem obiit anno 1641. Plura de illo in Historiâ Facultatis Medicæ Monspessulanæ propediem edendâ. 1605. 1620.

Ranchinus, cùm professorium munus nondùm adeptus Andreæ Laurentii absentis nomine Medicinam doceret, Chirurgis publicè prælegit

Quæſtiones Chirurgicas, ut in Facultate Monſpeſſulanâ tunc ex uſu fuit; quas ante annum 1605. publici juris fecit cum inſcriptione ſequente.

Queſtions Françoiſes ſur toute la Chirurgie de Gui de Chauliac, diviſées en trois Parties.

Ibi *Partis* 2. *Sectione* 3. *Lib.* 7. ex occaſione Lepræ nonnulla quærit de Lue venereâ.

Nempe I. *An lues illa ſit morbus novus, & qui Antiquis ignotus fuerit?* Reſpondet affirmativè ac oppoſita argumenta paucis diluit, ſed ſatis eruditè.

II. *An lues eadem morbus calidus ſit frigiduſve?* Reſpondet naturâ frigidum, ex accidente calidum eſſe.

III. *An hepar ſit in lue venereâ pars vitio affecta?* Reſpondet affirmativè ex præjudicio, quod ipſius ætate adhuc valebat.

IV. *An lues venerea contactu contagioſa ſit?* Reſpondet affirmativè.

V. *An Guaiacum ad curandam luem veneream faciat?* Reſpondet affirmativè.

VI. *An liceat argentum vivum adhibere ad luis curationem?* Reſpondet argentum vivum adhiberi poſſe, ſi cætera remedia blandiora priùs adhibita fruſtrà fuerint.

Scripſit idem de eodem argumento Tractatum alterum ex præcedente quidem concinnatum, ut ipſe confitetur in Præfatione, ſed duplo auctiorem & in duas partes diſtributum, *Alteram* de Morbi Ætiologiâ, quæ Capita 10. *Alteram* de ejuſdem Therapeiâ, quæ Capita 32. continet. Huic autem ſequentem inſcriptionem præfixit.

Traité de l'origine, nature, cauſes, ſignes, curation & préſervation de la Vérole, qui Tractatus proſtat inter illius Auctoris Opuſcula, Lugduni edita *in* 8. anno 1640.

Docet ibi ut in priore Tractatu, ſed paulò fuſiùs.

I. Luem veneream (*a*) morbum eſſe novum, Veteribus ignotum, qui in Europâ ſæviat circiter ab annis 120. unde colligere facile eſt Tractatum hunc circa annum 1620. ſcriptum fuiſſe.

II. Luem veneream (*b*) à leprâ diverſam eſſe naturâ, causâ, ſymptomatis, curatione.

III. Therapeiam ſudorificam, (*c*) qualem præſtant decocta Guaiaci, Saſſafras, Chinæ, Salſæ-parillæ, utilem eſſe ad recentiorem & leviorem luem.

IV. Sed Mercurio (*d*) utendum eſſe ad curandam luem veneream, quæ confirmata & difficilis eſt, & quæ ſudorificorum efficaciam fruſtrata fuit.

V. Uſum quidem (*e*) inunctionum mercurialium, & ceratorum vel emplaſtrorum, quæ Mercurium recipiunt, tutum eſſe: Suffumigiorum verò Mercurialium periculi plenum.

VI. Argentum vivum (*f*) crudum ſed terebinthinâ extinctum ore tutò exhiberi poſſe in pilulis; at verò non ita Mercurium præcipitatum rubrum, ut qui acrimoniâ ſeu potiùs deleteriâ vi damna cieat aliquandò graviſſima.

VII. Symptomatis variis, (*g*) quæ illitionibus, emplaſtris vel ſuffumigiis Mercurialibus inducuntur, arte variâ medendum eſſe, quam ipſe explicat.

(*a*) *Partie* 1. *chapp.* 1. & 2.

(*b*) *Ibid. chap.* 7. Et Traité de la Lépre, *chap.* 8.

(*c*) *Part.* 2. *chapp.* 7. 8. 9. 10. & 11.

(*d*) *Ibid. chap.* 13.

(*e*) *Ibid. chapp.* 15. 16. & 17.

(*f*) *Ibid. chap.* 18.

(*g*) *Ibid. chap.* 19.

VIII. Cætera luis venereæ (*a*) symptomata, gonorrhœam, tumores testium, urethræ carunculas, bubones, virgæ ulcera, crystallinas, verrucas, pustulas, alopeciam, venereos dolores, ossium cariem, gummata nodosque peculiaribus remediis curanda esse, qualia ille recenset.

IX. Denique (*b*) nullâ certâ methodo posse quemquam, qui venere vulgivagâ utatur, à lue venereâ tutum se præstare. Censet tamen ad hunc finem profutura esse remedia à Fallopio olim proposita, aliaque nonnulla, quæ ipse proponit, quæ tamen ambo remediorum genera constat nullius efficacitatis esse.

Cæterùm illi duo Ranchini Tractatus, tum re, tum stilo inter mediocres numerandi sunt, ut & pleraque alia ejusdem Auctoris Opera.

(*a*) *Ibid. Chapp.* 20. *& suiv.*

(*b*) *Ibid. Chap.* 32.

DANIEL SENNERTUS, Vratislaviensis in Silesiâ, natus anno 1572. patrem (*c*) habuit Nicolaum Sennertum Calcearium. Doctoris gradum Wittebergæ assecutus est anno 1601. Ibidem professorium munus suscepit anno sequente 1602. In numerum Medicorum cubiculariorum à Joanne Georgio I. Electore Saxoniæ adscitus anno 1628. Obiit Wittebergæ anno 1637. ætatis anno 65. 1620.

Opera omnia in tres Tomos divisa, in fol. Ibi *Libro 6. De Morbis occultarum qualitatum*, *Parte* 4. Sennertus disserit de lue venereâ. Nihil quidem in eâ diatribâ neque novum, neque rarum est, sed omnia ita ad nitorem, ordinem, elegantiam, perspicuitatem concinnata, ut in hac solâ lucubratione paucis contracta & digesta videas, quæ in immensis Voluminibus nullo ordine sparsa sunt: Quod de cæteris omnibus Sennerti Tractatibus dictum volo.

(*c*) *Oratio Panegyric. Daniel. Sennerti ab Augusto Buchnero dicta in Academiâ Vittebergensi, anno* 1638.

VICTOR MANGGUS, (*d*) Schattenchalensis, (*e*) vel Schrattenchalensis. 1620.

De Lue venereâ Disputatio. Exstat Decade IV. Disputationum, quas collegit & edidit Basileæ Joannes Jacobus Genathius 1620. *in* 4°.

(*d*) Mangetus *in Biblioth. Medic.*

MATTHIAS UNTZERUS, Hallensis in Saxoniâ, natus est (*f*) anno 1581. Medicinæ operam dedit Lipsiæ, Tubingæ, Patavii, ac demùm Basileæ, ubi Doctoris titulo insignitus est. Medicinam fecit in urbe patriâ, ubi mortem ex acuto morbo oppetiit anno 1624. ætatis 43. 1620.

Anatomia Mercurii spagirica, seu de hydrargyri naturâ, proprietate, viribus & usu, Libri duo. Hallæ Saxonum 1620. *in* 4°.

In priore quidem Libro continentur Capita 23. quibus Untzerus multa refert de naturâ, indole & usu Mercurii, tùm Chimico, tùm Medico, tùm Mechanico; & quod ad institutum nostrum propiùs spectat, sedulò inquirit *Capite* 18. *nùm hydrargyri inunctio conveniat in lue venereâ*, ac pensitatis rationum momentis in utramque partem, affirmativè concludit, sed restrictè, *Hydrargyrosin peritè circumspectèque à prudenti Chirurgo institutam, aliis tamen non neglectis convenientibus remediis, non esse semper rejiciendam, aut tanquam pestiferum aliquod Medicamentum angue caneque pejus fugiendam, sed potiùs pro summo veneni Gallici alexicaco habendam*, quod multis probat argumentis, & quod iterùm affirmat *Cap.* 22. *ubi de usu Mercurii in Morbi Gallici curatione.*

(*e*) Mercklinus, *in Linden. renovat.*

(*f*) Ex illius Epitaphio commentationi ejusdem *De Sale* præfixo.

In Libro posteriore disserit Capitibus 17. *De variis Mercurii præparationibus cùm Medicum, tùm Chimicum usum concernentibus*, ubi reperire est præparationes mercuriales ferè omnes, quas tanquam arcana seu mysteria maxima nunc silentio à quibusdam tegi videmus.

Cæterùm fatendum quidem est potissima, quæ ab Untzero proferuntur, ex variis Auctoribus excerpta & corrasa esse; at verò fatendum simul pleraque non sine judicio delecta fuisse.

1621. JOANNES COLLE, Bellunensis, natus anno 1558. Doctoris titu-
1628. lum Patavii impetravit anno 1584. ubi Professores audivit Hieronymum Capivaccium, Albertium Bottonum, & Æmilium Campolongum, quos passim suos Præceptores vocat. Venetiis Medicinam fecit annos 15. Electus fuit anno 1600. Archiatros Francisci Mariæ II. Ducis Urbini, & eo munere functus est usque ad annum 1623. quo tempore Patavium ad primariam Cathedram Medicinæ vocatus fuit morte Roderici Fonsecæ vacuam, ibique obiit anno 1631. ætatis suæ 72.

In luem emisit anno 1621. *in folio* Venetiis Opus Medicum in tres Libros distributum, cui titulum sequentem fecit, ut ad nomen Cosmi II. Medicæi, Magni Etruriæ Ducis, cui nuncupabatur, satis frigidè alluderet.

> *Cosmitor* (hoc est Græcè *Ordinator*) *Medicæus triplex, in quo exercitatio totius artis Medicæ, loca dilucidata, & quæsita varia decisa, ac Consultationes medicinales, & quæstiones practicæ enucleatæ proponuntur.*

Hujus Operis *Libro secundo* exstat brevis Dissertatio *de radice Chinæ*, ubi ait, *radicem illam à Lusitanis primùm delatam anno* 1535. *& tunc variè appellatam fuisse, Chinam, Cinam, Echinam & Arlinam, à * Chinensibus verò Lampatam*. Cætera quæ de temperamento, colore, figurâ, dosi & usu radicis illius affert, nihil habent singulare & ubique obvia sunt.

Exstat ejusdem Liber alter Venetiis excusus *in* 4°. anno 1628. cum sequenti inscriptione: *Methodus facilè parandi jucunda, tuta & nova Medicamenta, & ejus applicatio adversùs Chymicos; ubi de antiquâ Morbi Gallici naturâ, ejusque symptomatibus, notitiâ & medelâ singulari*; sed quem nondum usurpare mihi contigit.

1623. DAVID DE PLANIS CAMPY, Chirurgus Galenicus & Spagyricus, Tractatum Gallicè scripsit de lue venereâ cum inscriptione sequente,

> *La Vérole reconnuë, combattuë, & abbatuë sans suer & sans tenir chambre, avec tous ses accidens*,

quem Lutetiæ Parisiorum excudendum curavit in 8. anno 1623. & quo octo tantùm Capita continentur, cum adjecto ad calcem *Antidotario venereo*.

* Radix quidem Chinæ in Sinensi Imperio copiosè colligitur: Verùm non *Lampatam*, sed *Tou fou lin* ibidem appellatur. *Description de l'Empire de la Chine*. Par le P. du Halde, *Tom. III. pag.* 521.

Capitibus 1. & 2. affirmat luem veneream in orbe noſtro perpetuam fuiſſe; ſed ideò magis viguiſſe circa annum 1493. tempore belli Neapolitani, tùm quòd Hiſpani admiſto leproſorum ſanguine vina infeciſſent, quæ Gallis derelicta permittebant; tùm quòd Præbitores annonarii humanam carnem exercitibus in cibum ſubminiſtraſſent; quæ duo commenta jam ſuprà refutavimus *Lib.* 1. *Cap.* 8.

Sequentibus Capitibus diſſerit pro ingenii modo, ſeu potiùs deblaterat de naturâ, causâ, effectis, diagnoſi & prognoſi luis venereæ; ac demùm *Capp.* 6. & 8. multa proponit remedia, multaque præparata Mercurialia, quibus internè adhibitis luem profligatum iri pollicetur.

In adjecto Antidotario, ubi proſtat remediorum farrago, duo præ cæteris notatione digna viſa ſunt.

I. Uſum Arſenici præparati ad luem veneream ab Auctore laudari, tùm externum, tùm internum; externum quidem, ſi Arſenico cum aquâ vitæ confuſo plantæ pedum manuumque palmæ confricentur, quo ſudores moveri; internum verò, ſi Arſenicum pulveratum internè exhibeatur ad grana v. vj. vel vij. quo alvum blandè ſolvi ait. Sed nemini auctor eſſe velim ut alterutri therapeiæ, ſed præſertim poſteriori umquam confidat.

II. Miris laudibus ab eodem extolli Mercurium fixum & diaphoreticum ſequenti methodo præparatum, qui cum præcipitato ſolari fermè convenit.

℞. *Mercurii crudi probè depurati* lib. j.
Reguli Antimonii ℥ j.
Auri purificati ℥ j.
Solvantur ſingula ſeorſim menſtruis propriis ut artis eſt. Solutiones miſce in cucurbitâ vitreâ: Diſtilla ad ſiccitatem: Cohoba ſepties: Demùm pulverem reſiduum lava tepidâ & exſicca donec rubeſcat.

Tunc ℞. *Phlegmat. alumin. & Vitriol.* ana lib. j.
Aceti diſtillati lib. iij.
Albuminum ovorum coctorum ad duritiem lib. viij.
F. ex arte diſtillatio ex cucurbitâ & iterata cohobatio.
Hæc aqua ſupra dictum pulverem bis vel ter diſtilletur.

PETRUS ROSTINIUS, Doctor Medicus. 1623.

Trattato di mal Franceſe, nel quale ſi diſcorre di ducento è trenta quattro ſorti de eſſo male; & à quanti modi ſi può prendere è cauſare è guarire: In Vicenza 1623. *in* 8.

Fatetur quidem Auctor ille Diſſertationem ſuam ex antiquioribus Medicis, qui de morbis venereis ſcripſere, potiſſimùm verò ex Antonio Musâ Braſſavolo excerptam eſſe: Sed veriùs dixiſſet, ſi ingenuè faſſus fuiſſet Diſſertationem ſuam ipſummet eſſe Antonii Muſæ Braſſavoli Tractatum de Morbo Gallico, Italicè verſum cum Reſponſis à Braſſavolo datis quæſtionibus Alexandri Fontanæ Mutinenſis, & Tractatu de Radicis Chinæ uſu.

TOBIAS KNOBLOCHIUS, Marcobretanus, Philoſophiæ & Medi- 1624.

cinæ Doctor, Physicus Onolsbacensis scripsit *Tractatum de Lue venereâ*; quem memini laudari à Joanne Rodolpho Camerario in *Memorabilibus Medicinæ & naturæ Arcanis*, sed quem nondùm usurpavi. Constat Tractatum illum ante annum 1624. scriptum fuisse, cùm laudetur in Opere edito hoc anno: Auctor autem florebat hoc eodem tempore, cùm carmina in laudem Camerarii scripserit, quæ in fronte Operis laudati leguntur.

1629. ZACUTUS, Lusitanus, natus (*a*) Ulyssipone anno 1575. Philosophiæ ac Medicinæ studuit in Academiis Salmanticensi & Conimbricensi, ac anno 1594. Doctoratûs gradum assecutus est Saguntiæ, quæ celeberrima est apud Hispanos Academia.

Inde per annos triginta continuos Medicinam cum laude fecit Ulyssipone; at circa annum 1624. (*b*) *cum Regis* (*c*) *Edicto, qui tunc Lusitaniam ditione premebat, Hebræorum quotquot aderant stirpes incolatu regni fuerint interdictæ*, Zacutus, qui Judæus erat, in Belgium concedere coactus fuit, ubi Praxim Medicam exercuit, maximè Amstelædami & Hagæ Comitum.

Obiit Amstelædami anno 1642. ætatis 67. Scripsit Opus minimè contemnendum *De Medicorum Principum Historiâ*, duobus Voluminibus *in folio* comprehensum, & in Libros XI. distributum, qui diversis annis in lucem prodiere.

(*a*) Ludovicus Lemosius, *in vitâ Zacuti, ejusdemOperibus præfixâ.*

(*b*) *Idem. ibidem.*

(*c*) Philippi IV. Regis Hispaniarum.

Hujus Operis *Libro primo*, qui Amstelædami primùm editus est anno 1629. agitur *Historiâ* 73. *de Morbo Gallico*, dùm explicatur locus Galeni depromptus ex *Lib.* 3. *Epidemior. Section.* 3. *Comment.* 25. ubi quæstio est *de menti & capitis glabritie.*

Ibi Zacutus datâ occasione probare contendit. I. *Quæstione* 35. *Quòd Morbus Gallicus vetustissimum sit morbi genus.* Sed in probationem nihil adducit præter quædam testimonia ex Hippocrate, Galeno, Saliceto, Gordonio, Valesco &c. quæ suprà abundè discussa sunt & enucleata *Lib. I. Cap.* 5.

II. *Quæstione* 36. *Quòd Morbus Gallicus ab immodico veneris usu oriri possit.* Sed probat tantùm, & egregiè quidem ab immoderatâ venere noxas graves inferri; neutiquam verò luem veneream inde generari.

III. *Quæstione* 37. *Quòd ante auxilia sudorifica calor nativus sit attemperandus.*

IV. *Quæstione* 38. *Quòd bubo Gallicus non solùm in inguinibus, sed retrò aures aut sub alis apparere possit*; quod observationibus confirmat.

V. *Quæstione* 39. *Quòd initio bubonis Gallici non solùm è talo, sed è brachio mittendus sit sanguis*; in quo totus Medicorum chorus cum Zacuto nunc consentit.

VI. *Quæstione* 40. *Quòd unguenta mercurialia pro Morbi Gallici curatione sint admittenda.*

VII. *Quæstione* 41. *Quòd hydrargyrium in potum sit assumendum.*

VIII. *Quæstione* 42. *Quòd unguenta mercurialia recenter confecta sint applicanda.*

Denique *Quæstione* 43. *Quòd Morbus Gallicus sit contagiosus ad distans*; sed id nullomodò videtur evincere.

Cæterùm quæcumque hactenus indicavimus, Theoreticè tantùm à Zacuto

tuto pronuntur, vel potiùs perstringuntur. *Cætera*, ut ipse ait, *quæ de curatione hujus morbi ab Auctoribus fusè dicta sunt, ea omnia in compendium redacta inveniuntur Lib. 2. Praxis Historiarum, Cap. 1.*

Ibi docet Morbum Gallicum curari 1°. *Viâ Regiâ*, hoc est usu lignorum sudorificorum Guaiaci & sassafras, radicumque salsæ-parillæ & Chinæ.

2°. *Per vomitum*, ad quem excitandum adhibet pulverem Vigonis, sive præcipitatum rubrum ad gr. iv. vel v. Stibium sive Antimonium præparatum ad gr. iij. vel iv. Infusum ʒ ß. seminis cataputiæ minoris in aquâ rosarum &c.

3°. *Per unguenta ex argento vivo parata*, quæ ab eo habentur *saluberrima, atque pro hac extirpandâ lue præsentissima, fremant licet plures*, ut ille ait, *& non infimæ notæ Medici.*

4°. Per suffumigia parata ex sulfure, cinabrio, auripigmento, sublimato, pulvere Joannis Vigonis &c. Fatetur quidem ipse ea remedia *suspecta esse & in actuali eorum applicatione plures esse emortuos*, sed iis tamen *utendum esse* censet, *cùm cætera non prosunt, quoniam in conclamato morbo melius est uti aliquo remedio, quàm nullo.*

5°. Demùm *per mitissima medicamenta alexipharmaca*, quæ parari ait ex lignis aut radicibus sudorificis.

JOANNES ANTONIDES VANDER LINDEN, Enchusanus. 1630.

Centuria inauguralis positionum Medico-practicarum de virulentiâ venereâ, in illustri Frisiorum Academiâ proposita & defensa ad diem 18. *Octobris* 1630. Franekeræ 1630. *in* 4°.

Vander Linden natus anno 1609. has Theses pro Doctoratu Franekeræ propugnavit anno 1630. Inde anno 1639. Professorium munus Franekeræ, & anno 1651. Lugduni Batavorum obtinuit, ubi fato functus est anno 1664. ætatis suæ 55.

JOANNES HARTMANNUS, Ambergensis, (*a*) » Marpurgi in « Hassiâ, anno 1591. Philosophiæ & mox Matheseos Professor declaratus, « tandem etiam anno 1606. ibidem Medicinæ Doctor renuntiatus, Chymiam vix nomine tenùs antehac illic locorum notam primus in eâ Academiâ publicè docere cœpit *tanquam Chymiatriæ Professor*. Factus postremò simul Archiatros in Aulâ Cassellanâ. » Constat illum fato functum fuisse ante annum 1633. cùm prodierit hoc anno Lipsiæ *in* 4°. ejusdem *Praxis Chymiatrica*, à Joanne Michaele & Georgio Everhardo ejusdem filiis. 1630.

(*a*) Mercklinus, *in Linden. renovato.*

Ibi *primò* refert Hartmannus Luem veneream * *à Fratre Basilio Valentino qui vixit tempore Maximiliani, appellatam esse* die newe Krieger Kranckheit, hoc est *Novus militum morbus*, in quo tamen hallucinatus est multis modis.

1°. Quòd existimaverit fratrem Basilium Valentinum reverâ exstitisse, cùm non desint (*b*) eruditi Viri, quibus Auctor ille adumbratus, *nomenque utrumque*, quo appellatur, *fictum ex Græco & Latino* videatur.

2°. Quòd crediderit *Fratrem Basilium Valentinum vixisse tempore Maxi-*

(*b*) Herrmann. Boerhaave, Elem. Chem. Part. I.

* Nec Librum nec Libri locum profert: Piguit verò Opera Basilii vel Basilio adscripta excutere, ut locum scrutarer.

(*a*) *Ibid.* *miliani*, ſcilicet I. quem tamen Baſilium (*a*) conſtat, ſi exſtiterit unquam, toto ſeculo ante Maximilianum I. exſtitiſſe.

3°. Quòd opinatus ſit Luem veneream fratri Baſilio Valentino notam olim fuiſſe, quæ ſcilicet in Europâ non apparuit niſi tempore Maximiliani I. atque adeò integro ſeculo poſt Valentinum.

Secundò. Expoſitâ deinde morbi diagnoſi multa profert præparata Mercurialia, quæ credit ille tum ad luem veneream confirmatam, tum ad morbos venereos locales egregiè facere. Sed hæc, ſi cui probentur, repetantur velim ex Hartmanni Practicâ; piguit enim præparata hujuſcemodi exſcribere, quòd pleraque jam pridem obſolefacta ſint nec immeritò; cætera verò quæ ſunt adhuc in honore nullibi non proſtent.

Tertiò. Videtur ad hodiernam methodum curatoriam paulò magis accedere, cùm hydrargyroſim proponit, *quam probatiſſimum curationis modum* eſſe affirmat, quam ſatis fusè deſcribit, quam putat cum purgantium exhibitione ſemper conjungendam eſſe, in eo tantùm caſtigandus quòd ex præjudicio ætate ſuâ ſatis vulgari velit totâ hydrargyroſi ſudores moveri tum potu decocti Guaiaci, tum ope æſtuarii.

Quartò. Notatione peculiari digna viſa ſunt ſequentia.

I. Juxta Hartmannum *recentiſſimum luis venereæ ſymptoma eſſe Cryſtallinam, quam vocant, veſiculam nempe ad glandem membri virilis adnaſcentem, tranſlucidam*, quâ de re vide quæ ſuprà dicta ſunt *Lib. I. cap. 12. pag. 68.* ſed quæ ex allato Hartmanni teſtimonio videntur emendanda.

(*b*) In articulo, qui inſcribitur, *Studia Auctoris, pag. m. 11. col. 1.* Utor autem editione Lugdunenſi in fol. ann. 1655.

(*c*) *Ibid.*

(*d*) In tumulo Peſtis artic. I. *Cujus generis ſit peſtis? pag. m. 147. col. 1.*

II. Veſiculam illam *lethalem eſſe, ſi remediis exquiſitè factis non curetur. Ferrum non pati, nec leviter coaleſcere locum affectum..... Solum ſpiritum Tabaci laudem hic invenire...... Tangatur*, inquit, *veſicula cum ſpiritu Tabaci quinquies ad ſummum & ſponte evaneſcit, ſed fiat id jacente patiente, alioquin ad levem tactum ſpiritûs Tabaci ſtans procumbit humi bos, hoc eſt ſyderatus cadit & convellitur*, quæ remedium malè tutum eſſe abundè arguunt.

III. » Si adeſt gonorrhœa, utile eſſe exhibere præcipitatum viridem, » (Lacertam viridem quibuſdam dictum) aut gummi Guaiaci, quibus ex- » hibitis propinetur Terebinthina, quæ abluta aquâ violarum cum ovi » vitello teratur ac cum decocto ſarſæ-parillæ potabilis fiat.

IV. » Bubonem maturandum eſſe cum emplaſtro Diachyli, vel bubone » (lege *buffone*) aceto madefacto & buboni impoſito, quo intumeſcen- » te remoto alius applicetur....... ut tandem emolleſcat: Tunc ſcalpel- » lo aperiendum eſſe & ſaniem cum pure & cruore exprimendam: Poſteà » Opodeldoch (*Emplaſtrum nempe cum gummatibus, quod ab ipſo inferiùs* » *deſcribitur*) applicandum, quod numquam coaleſcere ſinit ulcus, priuſ- » quam omnia fundamentaliter fuerint ſanata.

1641. CYPRIANUS MAROXA, Hiſpanus.

De febribus & Lue venereâ. Valliſoleti 1641. *in fol.*

1644. JOANNES BAPTISTA VAN HELMONT, ſive HELMONTIUS, Bruxellenſis, natus anno 1577. cùm ipſe (*b*) teſtetur *ſe curſum ſuum Philoſophiæ abſolviſſe anno* 1594. *qui erat ſibi decimus ſeptimus.* Patrem amiſit (*c*) *anno* 1580. *totius Belgii calamitoſiſſimo. Invitâ* (*d*) *matre, & inſciis*

agnatis primus in suâ familiâ, quæ nobilis erat, *se Medicinæ nuncupavit.* (*a*) *Anno* 17. *suæ adolescentiæ* (N. B. vixdum absoluto cursu suo philosophico) *prælegebat Lectiones Chirurgicas in Collegio Medicorum Lovanii à Professoribus Thoma Fyeno, Gerardo de Villeers, &* * *Stornio constitutus*, sed ut ipse fatetur, *præsumebat docere, quod ipse nesciebat, Hollerium, Tagaultium, Guidonem, Vigonem, Æginetam, totamque Arabum turmam adaptans, qui sanè omnes simul*, pergit ille, *apicem Chirurgiæ non intellexerunt.* (*b*) *Legit ibidem Institutiones* Leonardi *Fuchsii*, & Joannis *Fernelii*, *bis Opera Galeni, semel Hippocratem, cujus Aphorismos penè memoriter didicit; totum Avicennam, & tam Græcos, Arabes, quàm modernos fortè sexcentos seriò & attentè perlegit, per locos communes annotans quidquid singulare ipsi in iis & calamo dignum videretur.*

Promotus (*c*) fuit ad Doctoratum *in arte medendi Lovanii anno* 1599. sed tunc (*d*) *nec veritatem nec scientiam in putatitiâ doctrinâ suâ reperiit, ratus imprimis crudele ex alienis miseriis nummos accumulare ..... Hæreditatem suam viduæ sorori inscripsit, & dono inter vivos transtulit, eò quòd opportunè illâ carere vix poterat. Ipse juvenis* peregrè profectus est, *cum intentione Medicinam deserendi, atque in patriam redeundi numquam. .... Idiota se illi associavit, qui Pyrothecniæ manualia saltem noverat. Mox ille ut penetrale quorumdam corporum per ignem inspexit, comprehendit multorum separationes tum Libris nondum traditas, ac hodie aliquot incognitas. Dein in dies crevit sciendi & operandi aviditas ..... Uxorem duxit piam atque nobilem, cum quâ* (*e*) *anno* 1609. post decennalem peregrinationem *Vilvordiam* (non longè à Bruxellis) *se subduxit*, (*f*) *per septennium Pyrothecniæ se immolavit, ac pauperum calamitatibus subvenit, ... Ex effluente charitatis Dei bonitate auctæ sunt uxoris hæreditates, & ampla suæ familiæ devenere patrimonia, ... Quin imò depressit* (Deus) *præpotentes, qui illum ad infamiam & occultam necem sub pietatis involucro persequebantur*, quibus verbis puto intelligi quæstionem quam de ejus fide Inquisitores habuerunt, à quibus aiunt diem illi dictum fuisse, quasi de religione malè sentiret. (*g*) *Interim* gloriatur *se quotannis aliquot myriades infirmorum sanare suis remediis non destitisse.*

Sed Thaumaturgus ille sanare non potuit 1°. Duos suos filios, qui peste periere, at verò ut sese excuset (*h*) ait *Moniales* apud quas ambo decesserunt, *sua remedia tanquam aliena recusasse.* 2°. (*i*) *Primogenitam suam filiam, quæ quinquennis leprosa evasit magis magisque, ac tandem ulcera livida, corneæque squamæ albæ per totum corpus subnatæ sunt*, sed quæ tandem septennis per miraculum sanata fuit ope *D. Virginis, cujus imago Bruxellis celebris est in Hospitali D. Jacobi.* 3°. (*k*) Uxorem suam, quæ jam ab aliquot *mensibus dolore lacerti dextri premebatur, sic ut nec manum attollere posset, & atroci œdemate* artuum inferiorum *languebat*, quæ tandem à Butlero sanata est cum oleo olivarum, cui lapis suus intinctus fuerat. 4°. Demùm (*l*) *Ancillam suam, cui in tibiâ dextrâ ter erysipelas malè curatum passæ crus erat plumbeum atque tumidum à genu*

* Legi debet *Sturmius*, & intelligi de Joanne Sturmio. Vid. Valer. Andream *in Bibliothecâ Belgicâ*, in verbo *Thomas Fienus.*

(*a*) Ibid. *pag.* 146. *col.* 2.

(*b*) In articulo, qui inscribitur, *Studia Auctoris*, *pag. m.* 12. *col.* 2.

(*c*) In articulo, qui inscribitur, *Columna* 3. *pag. m.* 9. *col* 1.

(*d*) Tumulus pestis, articulo, *quo suprà*, *pag. m.* 147. *col.* 1.

(*e*) In articulo, qui inscribitur, *columna* 3. *pag.* 9. *col.* 1.

(*f*) Tumulus pestis, *ubi suprà*, *pag. m.* 148. *col.* 1.

(*g*) *Ibid.*

(*h*) Tumulus pestis, in articulo, qui inscribitur *Proprietas pestis*, *pag. m.* 176. *col.* 2.

(*i*) De Lithiasi, *cap.* 9. §. 17. *p. m.* 53. *col.* 1.

(*k*) In articulo, qui inscribitur, *Butler*, *pag. m.* 360. *col.* 1.

(*l*) Ibid. *col.* 2.

usque in digitos pedum, & quæ eodem oleo perfectè intra noctem unam convaluit.

(*a*) *In Præfatione Operibus Helmontii præfixâ*, & scriptâ ab Auctoris filio, Francisco Mercurio Vanhelmont, qui se dicit *Philosophum per unum, in quo omnia, Eremitam peregrinantem*.

Mortem (*a*) obiit Helmontius *die* 30. *Decembris anno* 1644. ætatis 67. ex asthmate, unde *respiratio illi in tantum deficiebat, ut exsurgere cogeretur & per fenestram proximam spiritum haurire, quo binis diversis vicibus pleurisis ipsi accersebatur*, à quâ *dum se incolumem restitutum esse putabat* obortâ denuò febre, ex internâ, ut puto, suppuratione vitam cum morte commutavit, postquam per septimanas septem ægrotavisset.

Hæc plusquam satis de ipsius vitâ; nunc pauca de ejusdem naturâ, indole, ingenio proferenda. Ut liberè dicam videtur Helmontius fuisse Religiosus, probus, minimè malus; at verò simul credulus, superstitiosus, anilibus fabulis addictus, Chimicus, Chimicorum ineptiis plenus, Paracelsi laudator, sectator, imitator, sed tamen judicio, ingenio, doctrinâ, Paracelso potior, suorum arcanorum venditator & amplificator maximus, qui plerumque ceu lymphaticus quidpiam supra mortale sonans & divino veluti instinctu proloquens ampullas projiceret & sesquipedalia verba, quibus nequaquam miror non paucos, animo leves futilesque, bonis litteris destitutos, qui amant magnificis pollicitationibus lactari, aliosque lactare, quibus nova & inaudita placent, quos arcana delectant mysteria, aliquandiù dementatos fuisse: At reverà qui in arte Medicâ novus & inexpertus, nec ætiologiæ & therapeiæ morborum satis gnarus, cùm naturâ vel consuetudine asper, mordax, maledicus esset, Medicos sui temporis obtrectare, Scholasque Medicas insectari nunquam destitit, ut veterem Medicinam rescinderet & antiquaret, quam putabat (*b*) *meram esse imposturam à Græcis introductam*, novamque monstrosis verbis magis quàm dogmatis divitem conderet, in quo ducem Paracelsum sequutus parem cum eo successum habuit.

(*b*) In articulo, qui inscribitur, *Columna* 3. *pag. m.* 8. *col.* 2.

Nihil scripsit Helmontius ex professo *de Lue venereâ*, sed (*c*) *in pestis tumulo* quæsitâ potiùs quàm datâ occasione sequentia docet.

(*c*) In articulo, qui inscribitur, *Peregrina Lues nova*, *pag. m.* 154. *col.* 2.

I. *Luem illam eatenùs incognitam primùm visam fuisse in obsidione Neapolis anno* 1494. (quæ tamen reverâ non fuit obsessa)

II. *Placuisse quibusdam Orientalem plagam accusare*, (quos sanè ipse non novi) quasi inde morbi origo accersenda foret, sed falsitatis inde argui, quòd *nemo unquam Lusitanum accusavit, ac per consequens Indiæ Orientales immunes esse* debeant, quas *solus Lusitanus cum exclusione Hispanorum lustravit ac sibi subegit*.

III. Neque *à Sinensibus ad nos delatam videri*, quamvis *ab olim lues Sinensibus sit assueta*, cùm *inde nemo ad bellum Neapolim advenerit*, & *introitus in Chinam omnibus externis sub pœnâ capitis vetitus fuerit*. Adde Guaiacum, *cujus usus apud Europæos* 80. *annis senior est quàm radicis Chinæ*, (errat, nam Guaiacum anno 1517. Radix Chinæ anno 1535. innotuit) *ab Occiduis terris venisse*.

IV. Neque meliori jure *tribui Indiis Occiduis*, quasi *ibidem foret vernacula atque solita*, siquidem *occasûs Indias immunes fuisse testatur ipse* * *Fer-*

* Scriptas tantùm novi à Ferdinando Cortesio Epistolas IV. quibus narrabat ordine quæcumque à se in Hispaniâ novâ gerebantur. Interiit prima: Extant tres aliæ in Collectione

dinandus Cortesius earumdem expugnator, quòdque post adventum suum nondum ibidem enotuisset, sed eò advectam luem cum Æthiope, mancipio Pamphili de Narvaez, qui fortè recens ab obsessu Neapolis eò appulerat, secumque attulerat.

At verò Helmontius in errore versatur maximo, neque uno dumtaxat nomine: Nam 1°. Demus luem veneream, ut ille putat, ante Æthiopis illius adventum, qui mancipium erat Pamphili de Narvaez jussu & auspiciis Jacobi de Velasquez arma in Cortesium moventis anno 1519. visam nondùm fuisse in Mexicano regno sive Hispaniâ novâ, (de eâ enim Americæ regione hic quæstio est.) Quid inde porro? An ideò falsum futurum est luem veneream in Insulâ Haiti sive Hispaniolâ, quæ nunc Sancti Dominici dicitur, antiquitùs endemiam, & ibidem ab Hispanis usu rei venereæ cum indigenis mulieribus conceptam fuisse anno 1492. primo Christophori Columbi appulsu, à quibus in Hispaniam traducta anno 1493. ubi certa sui dedit indicia, & cum Neapolitanis Gallisque communicata fuerit anno 1494? Neutiquam. Etenim horumce omnium certos, idoneos, oculatos testes, omnique exceptione majores suprà adduximus, *Lib.* 1. *Capp.* 9. & 10. Sed si ea vera sint, ut verissima esse palam est, inde constare debet de primâ luis venereæ origine ab *Indiis Occiduis* repetendâ, non quidem ab Hispaniâ novâ, à quâ neminem scio qui illam arcessat, sed ab Insulâ Haiti sive Hispaniolâ, cui omnes uno ore eamdem acceptam referunt. Proinde concessâ etiam Helmontii sumptione, nempe luem veneream anno tantùm 1519. primùm in Hispaniâ novâ visam fuisse, & illuc ab Æthiope quodam, Pamphili de Narvaez mancipio, alibi ubivis videbitur infecto delatam, ruit tamen ejusdem assumptio, scilicet luem illam ab Insulâ Haiti sive Hispaniolâ longè antè, ac anno 1493. in Europam non admissam fuisse.

2°. Verùm enim verò concidit certiùs eadem consecutio, si sumptio ipsa, quâ nititur, falsa sit, ut falsam esse manifestè liquet. Constat enim Æthiopem illum, Pamphili de Narvaez mancipium, non venereâ lue, sed variolis laboravisse, atque adeò non veneream luem sed variolas in Zempoalanos, ubi Narvaez castra metabatur, & hinc in cæteros Hispaniæ novæ incolas transfudisse. Quod potest facilè argui ex morbi ipsius descriptione apud Historicos (*a*) coætaneos obviâ, ut nempe qui celeri propagatione serperet atque adeò in distans; qui periculosus, gravis, acutus, mortifer esset; quo plurimi consumpti sint brevi temporis spatio; qui febrilem æstum accenderet, cujus impatientiâ sese in fluvios Indi demittebant temperandi nimii fervoris causâ; à quo perfuncti fœdis cicatricibus deturparentur, propterea quòd incauti prurientes pustulas derasissent unguibus; quæ singula in variolas quidem optimè, in luem veneream verò minimè, conveniunt. (*a*) Vid. *infrà.*

Sed porrò quid opus est conjicere in re manifestâ & apertissimâ, cùm

Ramusii Italicè redditæ. Narrat Ille in primâ earum quæ superfuit, quæ ordine secunda erat, exitus civilis belli quo à Pamphilo de Narvaez lacessitus fuit, sed nec de Æthiope illo, qui Pamphili mancipium fuit, nec de contagione quam hic in Zempoalanos induxisse dicitur, nec de novâ ullâ lue quæ ab Hispanis in Indigenas novæ Hispaniæ manaverit verbum ullum ibidem facit. Reliquæ verò ejusdem Epistolæ ad alia pertinent negotia.

Historici Hispani, * qui coætanei erant, disertissimis verbis testentur Æthiopem illum variolis, quas Hispanicè *las Viruelas* vocant, affectum fuisse, quæ à lue venereâ *las Bubas* Hispanicè dictâ longissimè absunt re & nomine; atque adeò certo certius sit ab Æthiope illo non *luem veneream* in Hispaniam novam, ut temerè credidit Helmontius primus omnium & ferè unus, sed *Variolas* traductas fuisse, quas ab Europâ in Americam manavisse, & cum lue venereâ quæ inde accepta fuit, commutatas esse vulgaris est opinio, & certè nec Auctore nec auctoritate destituta.

Mirari tantùm subit, quæ fuerit Helmontio errandi causa: Neque enim facilè induci possum ut arbitrer ab illo, qui minimè malus fuisse videtur, propositam Historiam dolo malo depravatam fuisse. Conjecerim potiùs, neque fortè temerè in manus illius casu venisse Historicum quemdam, ex Hispanis quidem, sed Gallicè versum, ubi legerit Æthiopem illum, de quo tam sæpè, laboravisse *de la Vérole*, unde factum sit ut vocis ambiguitate delusus reputaverit de lue venereâ seu crassâ variolâ, Gallicè *grosse Vérole*, debere intelligi, quæ reverâ & germano vocis Hispanicæ sensu de variolis seu variolâ parvâ, Gallicè *petite Vérole*, intelligenda erant.

V. Addit Helmontius *alios contendere hanc luxuriæ luem incœpisse, eò quòd annonæ caritas mactatorum carnes cadaverum & suffurari & clanculum coctas divendi suasisset, sed cùm Anthropophagis Indis hæc lues ante adventum Pamphili fuisset ignota, non recipitur horum allegatum.*

VI. *Astrologos ..... asserere peregrinum stellarum situm, dumtaxat desuper Neapolim influxisse, quem multâ anxietate quærentes nondum invenerunt; Quasi idem astrorum situs numquam fuisset anteà.*

VII. *Tandem Paracelsum .... copulam leprosæ meretricis cum scabioso milite Gallo incusare ac detestari* (Sic nempe Paracelsus depravat Historiam, quæ à Joanne Manardo narratur (*a*) *Epist.* 2. *Lib.* 7. *Epistol. Medicinalium.*) *Quasi verò anteà nulla leprosa Gallo sordido commista fuisset.*

(*a*) Vid. suprà *pag.* 43.

Hic sic explosis rejectisque addit Helmontius *se scire* quomodo Lues venerea *sui initio fermentum atque radicem repererit.* « Enim verò Laïcus » quidam, *pergit ille*, & vir sanctus, ad quæstiones arduas aliquot solitus » visiones somniales, ac non rarò quoque per mentis abstractionem no- » tiones intellectuales suscipere, nimiâ fortè curiositate has indagavit » quæstiones. 1°. Cur ista Lues præterito seculo & non anteà erupisset, » cùm anteactis Paganorum diebus scelerata quælibet scurrilitas numquam » defuerit? 2°. Unde, si non ab Indis, in Europam venerit? 3°. Quæ » causa sit continuitatis & mitigationis ac mutationis, si divinitùs im- » missa? Nam miracula rarò per contagium transeunt, ac nisi tradito » mandato suam in naturâ causam nanciscuntur. Sed neque Deus inson- » tes punire solet, prout innocentes sæpè lues veneris inficit. Dixit itaque

* Historia verdadera de la conquista de la Nueva España, escritta *por el Capitan Bernal Diaz del Castillo, uno de sus conquistadores, Cap* 221.

La Chronica general de las Indias, Secunda Parte que trata de la conquista de Mexico, *por Francisco Lopez de Gomara, Cap.* 102.

† Historia general de los Hechos de los Castillanos en las Islas y la Tierra firme del mar Oceano, escritta *por Antonio de Herrera. Decad. II. Lib. X. cap.* 4.

Laïcus sibi in visione intellectuali visum jumentum, quod penè diffluere“ ret ulcere fœtido, qui morbus equinæ speciei proprius, (Nostrates *den* “ *Worm*; Galli verò *le Farcin* vocant) unde sensim equi purulentâ carie “ pereunt. Hoc autem jumentum vidit velut canibus in escam deputatum, “ totum tergus vitiatum habens, etiam circa vas naturæ; nec præter istam “ visionem aliud responsum habuit: Quapropter se suspicari dixit, quòd in “ obsidione Neapolitanâ, (quâ primùm dira hæc lues emersit) nefando “ aliquis peccato congressum cum ejusmodi jumento habuisset. “

Inde *conjicit* Helmontius luis venereæ *fermentum* eo modo (*permittente Deo vindice*) *in humanam familiam transplantatum*, ... *mixtumque contagium equinum infandæ libidinis actu* (*perinde atque hodie à meretrice sordidâ usque in testes maris attrahitur ipsa lues*) *tum gonorrhœam*, *carcinoma*, (ulcuscula cancrosa) *atque bubones venereos &c. propagans.*

Absit ut abutar otio in confutandis nugis istiusmodi. Per me licet cuicumque arriserit, cum Helmontio ineptire circa primam luis originem, neque enim velim cuiquam *voluptatem extorquere*, & *demere per vim mentis gratissimum errorem.*

Refert (*a*) idem alibi mulierem quamdam, quæ à marito lue venereâ infecta fuerat, & cujus totus corporis habitus ulcere exedebatur, *exhibito Corallato Paracelsi per albumen ovi paratum intra 26. dies convaluisse.* Quod sanè ipse facilè credo, ut qui sciam Corallatum Paracelsi præparatum è Mercurio remedium esse, cum præcipitato rubro, si non idem, planè congener, quod mitius fit inde pluries distillando aquam albuminum ovorum.

(*a*) In articulo, qui inscribitur, *Causæ & initia naturalium, pag. m.* 24. *col.* 2.

THEODORUS TURQUETUS DE MAYERNE, Genevensis, patrem (*b*) habuit Ludovicum, scriptis editis notum; natus anno 1573. inter Philiatros Monspelienses nomen dedit anno 1592. & Doctoris gradum in illâ Academiâ assecutus est anno 1597. Hinc Lutetiam venit, ac Henricum Ducem Rohaniensem, qui à Rege Henrico IV. ad Principes, Ordinesque Germaniæ legabatur, sequutus est anno 1600. tanquam Medicus. Redux inter Medicos Regis ordinarios locum habuit patrocinio N..... Ribbits de la Riviere tunc Archiatri, quo munere functus est ab anno 1602. ad annum usque 1611. Multas cum Facultate Medicâ Parisiensi rixas habuit, præsertim de Chimicis remediis, quorum strenuus fautor erat. Anno 1611. Litteris Jacobi I. in Angliam vocatus est, ut tum suus, tum uxoris suæ Annæ Archiatrus esset, quo eodem munere apud Carolum I. Jacobi filium functus est. Mortem oppetiit anno 1655. ætatis 82. Fusiùs de illo in *Historiâ Facultatis Medicæ Monspeliensis.*

1650.
1695.

(*b*) Bayle, *Dictionn. Critique.*

Prodiere Londini longo post mortem Auctoris intervallo *Syntagmata duo Praxis Mayernianæ ex adversariis, consiliis, ac Epistolis Theodori de Mayerne summâ curâ ac diligentiâ concinnata*: Alterum anno 1690. *De Morbis internis, præcipuè gravioribus & chronicis*: Alterum anno 1695. *quatuor Tractatus continens*, 1. *De febribus*, 2. *De Morbis externis*, 3. *De arthritide*, 4. *De Lue venereâ.* Utrumque acceptum referendum est diligentiæ Theodori Devaux, qui Theodori Turqueti amanuensis apographa à se descripta subministravit, maximè verò studio atque operæ Gualteri Charletoni, qui singula digessit & edenda curavit.

Tractatus ultimus posterioris Syntagmatis, in quo agitur de Lue venereâ Capita 6. complectitur, cum procemio, in quo præmittuntur Prolegomena quædam, *De Mercurio ejusque præparatis & de salivatione.*

Nempe 1°. Mercurium exhiberi posse *vel crudum vel præparatum, hoc est reductum in pulverem aut per sublimationem aut per præcipitationem.*

2°. Auctori *notas & millesimâ experientiâ felicissimè comprobatas Mercurii præparationes esse Aquilam rubram, Pulverem Calomelanicum, Mercurium Lunarem, Præcipitatum album*, & quod Auctor *inventum suum esse* gloriatur, *Clyssum metallorum, quorum singulorum processus* explicat.

3°. *Cathartica* cum exhibitis *Mercurialibus addenda esse, eaque valida ...... quæ quidquid illa moverint, cum ipsis...... quàm citissimè educant & averruncent; neque enim tutam esse Mercurii quantumvis correcti diuturnam in corpore moram.*

4°. Demùm *sequentes modos salivationis provocandæ bonos esse*, modò *lentè festinetur.* 1°. *Per pilulas vel bolos Mercuriales.* 2°. *Per frictionem cum unguento Mercuriali.* 3°. *Per emplastra Mercurialia.* 4°. *Per suffumigia ex Mercurio.* 5°. *Per soleas ex Mercurio crudo pastâ aliquâ excepto* plantis pedum suppositas. 6°. *Per oleum Mercuriale carpis affrictum.* 7°. *Per pedilavium in solutione Mercuriali.*

His in hunc modum præmissis, exponuntur *Cap.* 1. *Luis venereæ recèns conceptæ symptomata*, quæ *tria præcipuè* recensentur, *gonorrhœa seu potiùs πυῤῥοια, virulenta caries pudendi, & Bubo inguina occupans.*

Cap. 2. *generalis* explicatur *curatio Luis venereæ*, sed illa tantùm quæ sudatione obtinetur, ad quam promovendam proponitur multa quidem sed incondita farrago remediorum, quæ jam dudùm apud Medicos nullo in numero habentur.

Capite 3. jubet Auctor ad gonorrhœam adhiberi diluentia & temperantia, quandiù urit ardor urinæ, deinde præparata mercurialia, ac demùm injectiones astringentes, aut boli vel pilulæ paris similisque energiæ. Inter cætera multùm laudat bolum sequentem, quo solo *curari* ait *gonorrhœam intra paucos dies*, sed qui meritò suspectæ virtutis esse videtur.

℞. *Camphor.* ℈ ß.
Sal. Saturnin. ℈ j.
Sal. Tartar. gr. xij.
Caff. Fistular. ℥ ß.
Terebinth. Venet. ℥ j.
M. F. Bolus.

Quòd si gonorrhœa contumacior in habituale stillicidium abeat, tùm *aquam menthæ Quercetani*, tùm maximè sequentem pulverem approbat. *Caro bubula per fumum indurata, ab externâ nigredine mundata discerpatur in filamenta, quæ multiplici ablutione aquæ calentis liberentur à salsedine: Posteà mantili optimè detersa post exemptum è furno panem iteratâ immissione exsiccentur, dum possint reduci in pulverem, de quo cape partes* ij. *baccarum maturarum hederæ arboreæ partem* j. *misceantur exactè. Hujus pulveris* ℥ j. *pluribus matutinis consequentibus exhibeatur superhausto cyatho hydromelitis simplicis, vel decocti radicis Eryngii. Sufficit autem ad corpora pituitosa carnem siccare sine ablutione ullâ.*

Capite

Capite 4. laudat Auctor ad *ulcera sive cariem & excoriationem pudendi suffitum è cinnabari, & unguentum Diapompholygos cum Mercurio crudo mixtum:* Ad bubones verò *emplastrum ex Radicibus Bryoniæ, Althææ, Liliorum alborum, cum farinâ triticeâ, terebinthinâ & axungiâ suillâ.*

Cap. 5. Ad *Hypersarcoses sive carunculas in urethrâ* multis therapeiam illam proponit, quæ obtinetur usu cathæreticorum fistulâ in urethram immissorum, sed quæ jam pridem obsolevit, ceu periculosa & inefficax.

Denique *Capite* 6. recenset *symptomata graviora luis inveteratæ, ut ozænas, faucium aut palati ulcera, ossium palati cariem, nodos, tinnitus aurium, surditatem &c.* & ad singulorum curationem remedia proponit, multa quidem, sed quæ præcedentibus probatiora non sunt. Sic inter alia laudat ad *nodos venereos cataplasma ex æqualibus partibus radicis Sigilli Mariæ & axungiæ porcinæ cum addito croco, quo vernaculo & euporisto cataplasmate nihil efficacius inveniri posse* putat *in venereis & aliis frigidis tumoribus.* Sic proponit ad *tinnitum aurium fumum caryophyllorum per infundibulum in aures excipiendum, unde fiet,* ait ille, *ut multa aqua per nares manet.*

Cæterùm, ut liberè dicam, videtur Auctor ille, qui famâ tamen valuit ætate suâ, polypharmaciæ æquo amantior fuisse, quod in Medico peccatum numquam leve est, & anilibus fabellis nimiùm confidens, atque remediorum undique conquisitorum approbator nimis credulus, quæ graviora peccata esse puto. Sed venia danda est Operibus posthumis, quæ dubio procul emaculatiora proditura fuissent, si ab ipso Auctore essent edita.

ANTONIUS EVERHARDUS, Medioburgensis. 1661.

Collatio antiqui Morbi recrudescentis cum Gallico vel Indico. Medioburgi 1661. *in* 12.

JOANNES WINELL, Anglus. 1670.

Lues venerea, wherein the Names, Nature, Subject, Causes, Signes, and Cure are handled, By John Winell M. D. London. 1670. *in* 8.

Libellus ille Anglicè scriptus continet tantùm *Capita undecim*, quibus breviter differitur de origine, nomine, definitione, subjecto, causis, signis diagnosticis & prognosticis, ac curatione luis venereæ, tum communi, tum particulari; atque variæ pro Auctoris modulo resolvuntur quæstiones, quæ circa propagationis rationem ac diversos morbi illius effectus moveri solent. Quæcumque ibi legisse memini, jam priùs dicta fuerant; quamobrem Tractatus ille aliorum Tractatuum, qui de re eâdem scripti fuerant, mera est Epitome, nec satis ordinatè digesta. Hæc tamen animadversione digna visa sunt.

I. Credi ab Auctore luem veneream olim, cùm primùm apparuit in Europâ, multò sæviorem fuisse; nunc verò (suo scilicet tempore, circa annum 1670.) mitiorem esse & minùs lethiferam, in cujus mutationis causas inquirit *Cap.* 7. *Quæstione* 9.

II. Videri eidem luem veneream in Orbe nostro quondam cessaturam esse, ut in Italiâ Mentagra & Gemursa, & in Angliâ Pestis sudatoria pridem cessavere, cujus futuri phænomeni causas, rimatur *Capit.* 10. *Quæstione* 3.

III. Circa ſpecialem morbi curationem nihil prorſus afferri *Capite* II. niſi methodos curatorias diſtinguendas eſſe in *reprobatas*, quibus abſtinendum; *probataſque* quibus utendum eſt: Inter reprobatas quidem recenſet Uſum 1°. *Remediorum vulgarium.* 2°. *Fonticulorum.* 3°. *Unguentorum mercurialium.* 4°. *Suffumigiorum*, quorum duo poſtrema plurimùm improbat. Eas verò tanquam probatiſſimas commendat, quæ curationem moliuntur ope 1°. *Theriacæ & Alexipharmacorum Indicorum.* 2°. *Magnetis cujuſdam anti-venerei.* 3°. Remedii cujuſdam quod *ſympatheticum* vocat. Hæc ultima duo remediorum genera multis extollit laudibus, ſed eadem tanquam arcana reticet, unde manifeſtum eſt hunc Tractatulum eo tantùm fine ab Auctore conſarcinatum fuiſſe, ut remediis ſuis famam verbis faceret, quam non poterat effectis.

1672. FRANCISCUS DE LE BOE SYLVIUS, Hanovienſis, natus (*a*) anno 1614. Doctoratûs gradum Baſileæ adeptus eſt anno 1637. Hanoviæ & Amſtelodami Medicinam feliciter fecit. Lugdunum Batavorum vocatus eſt anno 1658. ad profeſſorium munus in locum defuncti Alberti Kyperi, ibique deceſſit anno 1672. ætatis anno 59.

(*a*) *Ex Oratione Funebri habitâ à Luca Schacht, D. M. & ad calcem Operum Sylvii adjectâ.*

Tractatus de Lue venereâ inter cætera ejuſdem Opera eodem volumine comprehenſus eſt in *Appendice Praxeos Medicæ*, quæ poſt Auctoris mortem curâ Juſti Schraderi primùm prodiit.

Sylvius pro more ſuo quæcumque ad luem veneream tùm univerſalem, tùm particularem ſpectant, in illo Tractatu breviter explicat 397. articulis, quibus aut in Theoriâ, aut in Praxi continetur nihil, quod novum ſit aut à vulgari opinione abludat.

Docet Auctor *Articulo 36. Venenum venereum in acido, ſed ſuo modo peccante conſiſtere.*

Articulo 144. *Luem veneream produci ab humoribus acidis & acrimoniâ ſuâ tùm ſanguinem ipſum, cæteroſque ex ipſo humores ortos, tùm pilos, tùm glandulas, parteſque glanduloſas omnes, tùm cutim, tùm oſſa ipſa corrumpentibus ac rodentibus.*

Articulo 147. *Primaria luis hujus remedia eſſe aut mercurialia, aut ex lignis radicibuſque gummoſis atque ſudores moventibus petita.*

Articulo 148. *Optimum certè atque tutiſſimum luis venereæ remedium eſſe Mercurium crudum cum porcinâ axungiâ vel aliis unguentis oleiſque mixtum & forinſecùs illitum, ... Sed prudentiâ opus eſſe ſi & dorſi ſpina eo ſit illinenda, quod ipſe ſaltem fieri nollet, niſi quando fruſtrà illitæ fuerunt articulationes aliæ:* Sed quod tamen nunc quotidie ab omnibus fieri conſtat ſine damno ullo.

Articulo 150. *In eumdem finem exhiberi ſæpenumerò varia medicamenta ex Mercurio, tùm ſublimato, tùm præcipitato parata; ......* Præſertim *Præcipitatum corallinum*, de quo *Artic.* 283.

Articulo 192. *Ad venereæ luis curationem in frequentiori uſu eſſe decocta ex binis radicibus, totidemque lignis parari ſolita; radicibus puta Chinæ atque ſalſæ-parillæ; lignis verò Guaiaci & Saſſafras.*

Articulo 213. *Satius certè fore ſudoriferis, diureticis, ac per alvum purgantibus abſolvi curam luis venereæ, ſi ſemper iſtis abſolvi poſſet, licet plus tem-*

poris desideret, quoniam tutiùs procedit, quàm ejusdem per ptyalismum & vomitum institutâ curâ, in quâ major vis corpori infertur: Adde quòd si minùs prudens fuerit Medicus aut æger, facilè in vitæ periculum incidat æger.

Articulo 216. *Quoniam verò semper obtineri non potest luis venereæ curatio per sola sudorifica, diuretica, & purgantia deorsùm, idcircò recurrendum esse nonnumquam, imò sæpiùs ad salivationem, tùm solam, tùm aliis junctam.*

Demùm Articulo 304. *Curationem luis venereæ per salivationem institutam cæteris præferendam esse, utpote talem, quæ non facilè ullum recidivæ metum post se relinquat, nisi in lue inveteratâ & cum ossium carie conjunctâ.*

Eduardus Maynwaringe, Anglus, 1673.

The history and mystery of the Venereal Lues, By E. Maynwaringe, Doctor in Physick. London. in 8. 1673.

Differit hic Auctor *Capitibus sexdecim* de nomine, origine, propagatione, naturâ, symptomatis, sede, contagione & therapeiâ luis venereæ, circa quæ antiquiorum Auctorum non opiniones modò, sed plerumque verba ipsamet sigillatim refert.

Potissimùm vero singularem illius diligentiam mirari subit in recensendis methodis curatoriis, quæ apud diversas Europæ Nationes usu receptæ erant suo tempore.

1°. Apud Italos *Cap.* 12. quam exscribit à Sebastiano Aquilano, Gaspare Torellâ, & Antonio Musâ Brassavolò.

2°. Apud Germanos *Cap.* 13. quam mutuatur ab Ulrico de Hutten & Joanne Benedicto.

3°. Apud Hispanos *Cap.* 14. in quo duces sequitur Joannem Almenar, Aloysium Loberam & potissimùm Ludovicum Mercatum.

4°. Apud Gallos *Cap.* 15. quam excerpit à Guillelmo Rondeletio Monspeliensi Occitano, & Josepho Quercetano Armeniaco, hoc est *d'Armagnac* in Aquitaniâ tertiâ, quem Auctor iste Geographiæ parùm gnarus credit Armenum origine, sed quem tamen dicit in Galliis vitam duxisse & inter Regios Medicos locum habuisse.

Demùm 5°. Apud Batavos *Cap.* 16. qualis prostat apud Petrum Forestum.

Cæterùm Auctor curatoriis illis methodis nec hilum quidem de suo addit, sed in Operis calce Lectores tantùm monet in genere, ne remediis remediorumve formulis, quæ ex variis illis Scriptoribus verbis iisdem exscripta sunt, imprudentiùs confidant, cùm inter illa medicamina non pauca sint inania, fallacia & inefficacia, imò verò nonnulla periculi plena: quâ de re verè quidem & rectè monet; sed eum tamen ab omni culpâ ideò vacare non puto. Præstitisset enim remedia hæc dubia, incerta, periculosa corrigere, supprimere, vel obelo saltem notare, præsertim in Libro linguâ vernaculâ scripto, quàm in negotio tanti momenti Lectoribus plerumque imperitis judicium de illis permittere.

Nicolaus de Blegny, Parisiensis, vir sine litteris, initio Herniarius Chirurgus & subligaculorum artifex; Deinde anno 1678. Reginæ Chirurgus ordinarius; anno 1683. Chirurgus ordinarius Serenissimi Prin- 1673.

cipis Philippi, Ducis Aurelianenſis; anno 1687. Regis ac Sereniſſimi Aurelianenſis Ducis Medicus ordinarius, & Director Academiæ cujuſdam, quæ Lutetiæ Pariſiorum circa eadem tempora nomen ſibi arrogabat *Academiæ recèns exploratorum in re Medicâ*; Demùm anno 1693. Regis ac Ducis Aurelianenſis Fratris Regis Medicus, Eques Commendator ac Adminiſtrator Generalis Ordinis Hoſpitalis Sancti Spiritûs Monſpelienſis,ut ſeipſum dicit in fronte *Tentaminis cujuſdam Hiſtoriæ Generalis Ordinum Militarium Religioſorum*, quod Lutetiæ edidit Gallicè anno 1693. ſed cum ſuis titulis ſive legitimis ſive fictis magnus ſemper ardelio & veterator egregiè impudens.

In carcerem conjectus fuit anno 1693. die 4. Junii reus non uno nomine. Arguebatur enim de Religione malè ſentire ac opiniones erroneas in vulgus ſpargere: Noſocomium ſuo jure nec impetratâ priùs à Rege licentiâ inſtituiſſe, quod privato non licet: Equitis nomen ſibi arrogare ſine titulo & ſine genere: Maximè verò velle ſe antiquum (*a*) Sancti Spiritûs Monſpelienſis Ordinem inſtaurare & regere ſuo arbitratu contrà quàm Regiâ auctoritate ſancitum fuerat. Dicitur aliquantò poſt è carcere traductus eſſe Pictavium, unde clam aufugit Avenionem, ubi Medicinam fecit non ſine nomine, & ubi vitam variè jactatam cum morte commutavit, ſed quo anno nondùm teneo.

(*a*) Vid. de illo ordine *l'Hiſtoire des Ordres Monaſtiques, Religieux & Militaires, par le P. Helyot. Tome II. Chapp. 30. & 31.*

Ediderat Gallicè Lutetiæ Pariſiorum anno 1673. Tractatum de Morbis Venereis, cui titulus eſt.

L'Art de guérir les Maladies Vénériennes, expliqué par les principes de la Nature, & de la Méchanique, cujus proſtant aliæ editiones.

Ibi reperire eſt congeſta cumulataque, quæcumque Blegnyus ex variis Auctoribus, qui Gallicè ſcripſerant, corradere potuit, aut ex Diſceptationibus Medico-Phyſicis compilare, quæ in ædibus Abbatis Bourdelot ſtato ſeptimanæ cujuſvis die tunc haberi ſolebant; ſed quæ pro Auctoris modulo tractantur & explicantur.

Quatuor ſunt Tractatûs hujuſce partes, in quarum *Primâ* agitur *Capitibus undecim* de naturâ, origine, causâ, differentiis, diagnoſi, prognoſi & therapeiâ Luis venereæ in genere: *In Alterâ, Capitibus tredecim* de Therapeiâ ſingulorum affectuum venereorum, ut cariei pudendi, phimoſeos, paraphimoſeos, veſiculæ cryſtallinæ, tumoris teſtium, bubonis, gonorrhϾ, carunculæ in urethrâ: *In Tertiâ, Capitibus totidem* de methodo medendi lui venereæ ſine Mercurio, uſu ſolo diaphoreticorum & diureticorum, qualia Guaiaco, ſaſſafras, radicibuſque Chinæ & ſalſæ-parillæ ſuppeditantur: Denique *in Quartâ, Capitibus ſeptem* de naturâ hydrargyri, methodoque debellandæ luis venereæ adhibitis illitionibus mercurialibus.

I. Cenſet (*b*) Auctor ille, ſi tamen ejus opinio aliquo loco numerari debeat, luem veneream antiquitùs notam fuiſſe, quod probare conatur, tùm adductis ſeu potiùs laudatis locis aliquot ex Hippocrate, Tacito, Suetonio, imò & ex Deuteronomio, quæ ab illo ne quidem intellecta ſunt, & quæ alibi jam explicavimus: Tùm maximè Hiſtoriâ, ſeu potiùs fabellâ, quam narrat de juvenculâ quâdam, quæ ſana, ſed à ſex viris qui & ipſi ſani erant, ſæpiùs intra pauciſſimos dies compreſſa luem ſpon-

(*b*) *Part. I. chap. 2.*

te contraxit, ex putredine, ut credit ille, seminum, quæ aliena & intra uterum copiosiùs admissa fuerant. Quasi verò scortillo, aut sex Ganeonibus, quorum mentiri proprium est, fides adhibenda foret, se priùs ab omni venereâ labe immunes fuisse asseverantibus.

II. Usum (*a*) decocti sudorifici ex lignis Guaiaci & Sassafras, radicibusque Chinæ & Salsæ-parillæ, usui mercurialium inunctionum, si non præfert, saltem æquiparat, in quo ab opinione temerè dissentire videtur, quæ jam suâ ætate vulgaris & pervagata erat, & quæ Mercurio primas deferebat in curandâ lue venereâ confirmatâ. (*a*) *Part. III. & IV.*

JOANNES CASPARUS SPARR, Philiatros. 1673.

Dissertationes duæ Medicæ de Lue venereâ, quibus additur Disputatio inauguralis Joannis Conradi Matthis, *De Maniâ*, Alteraque Marci Laurentii Donneri, *De Apoplexiâ*. Argentorati 1673. *in* 4°.

Opinor Dissertationes illas Theses esse, quales in Academiis propugnandæ proponi solent.

RICHARDUS WISEMAN, Anglus, Chirurgus Regius, scripsit Anglicè Tractatus octo Chirurgicos, nempe de tumoribus, de ulceribus, de affectibus ani, de strumis, de vulneribus, de vulneribus ab ictu sclopetorum, de fracturis ac luxationibus, ac demùm de Lue venereâ, quos edendos curavit *in fol.* Londini, anno 1676. cum inscriptione sequente. 1676.

Several Chirurgical Treatises, By Richard Wiseman, Serjeant Chirurgeon. London. 1676. *in fol.*

Horum Tractatuum postremus, ubi agitur *de Lue venereâ*, Capita 6. complectitur, I. De naturâ & contagione Luis venereæ. II. De remediis, quæ vulgò adhibentur ad ejus curationem. III. De remediis, quæ adversùs hunc morbum specificè valere creduntur. IV. De curâ symptomatum Luis venereæ. V. De gonorrhœâ. VI. Denique de infortuniis quæ gonorrhœæ solent succedere.

Nihil quidem occurrit in eâ Dissertatione, quod in præcedentium scriptorum Libris obvium non sit: At verò haud negandum est singula ordinatè distribui, & paucis sed enucleatè exponi.

I. Silet (*b*) Auctor de morbi origine; sed varias recenset contagionis vias, quibus contrahi solet, inter quas vix ac ne vix quidem admittit usum earumdem vestium aut eorumdem lecti linteorum. (*b*) *Cap. 1.*

II. Ad curationem præmissâ purgatione, (*c*) jubet adhiberi salivationem, quæ interno Mercurialium usu, si morbus levis sit & recens: quæ externo unguenti mercurialis illitu procuretur, si morbus gravis fuerit aut inveteratus. Post salivationem censet utiles esse sudationes ad exhauriendas morbi reliquias. (*c*) *Capp. 2. & 3.*

III. Annumerat (*d*) inter remedia ad curandam luem veneream usu recepta Mercurium sublimatum corrosivum, dissolutum in aquâ fontanâ & ore exhibitum, cujus dosi congruâ ait cieri tùm vomitionem, tùm salivationem; additque id remedii genus à Practicis quibusdam multùm commendari, ac deinde concludit frigidissimè se tamen illo numquam usum esse; in quo certè officio defuit suo, quòd perniciosum hunc usum nullâ (*d*) *Cap. 2.*

graviore notâ inusserit, quem tamen debuisset apertissimè improbare ceu lethiferum.

IV. In explicandâ Therapeiâ variorum symptomatum, quæ à Lue venereâ inducuntur, (a) affert Historias 69. ægrotantium à se curatorum, qui diversis morbis venereis afficiebantur.

(a) Cap. 4.

V. Nec dispari (b) methodo, propositâ breviter gonorrhœæ ætiologiâ, ut sua ferebant tempora, ad explicandam ejusdem Therapeiam profert Historias 12. diversarum gonorrhœarum, quas à se curatas dicit.

(b) Cap. 5.

VI. Demùm (c) inter infortunia, quæ solent gonorrhœæ succedere, quæstio est de urethræ carunculis, ac datâ occasione referuntur Historiæ 16. infirmorum, qui eâ morbi specie ægrotabant.

(c) Cap. 6.

1676. BERNHARDINUS CHRISTINUS A JUVELLINA, Cyrnæus, hoc est, ut opinor, Corsicensis.

Institutiones Medicæ & regulæ, consultationes & observationes; quibus accesserunt Centuriæ quinque curationum morborum. Tractatus de Lue seu morbo venereo, de febre pestilentiali, cum brevi Romæ contagii narratione; & Astrologicus ad Medicinam pertinens. Venetiis 1676. *in* 4°.

Liber hic in manus meas nondùm pervenit. Auctor, cujus nomen præfert, Religiosus erat Observantiæ Fratrum Minorum sancti Francisci, sed qui antequam Religiosam vitam iniret, Lazari Riverii in Academiâ Monspessulanâ Professoris discipulus & Medicinæ Doctor fuerat. Hic ille est qui primus edidit Arcana Lazari Riverii, si tamen hæc Arcana Riverii sint; de quo plura in vitâ Riverii, in Historiâ Scholæ Monspessulanæ.

1677. ANTONIUS MENJOTIUS, Parisinus, Doctoratûs gradum consecutus est in Facultate Monspessulanâ anno (d) 1636. ac deinde Medicinam Lutetiæ fecit, ubi mortem oppetiit (e) ante annum 1697. octogenario major.

Scripsit *Dissertationes Pathologicas* plurimas, quarum pleræque seorsim & diversis annis primùm prodiere, sed quæ unà simul collectæ & in quatuor partes distributæ Lutetiæ Parisiorum editæ sunt *in* 4°.

(d) *Regis-tres de la Faculté de Montpellier.*

(e) Oeuvres posthumes de M Menjot. *Amsterdam in* 4. 1697.

Prostat ibi in *Parte ultimâ*, quæ typis excusa fuit anno 1677. *Dissertatio de Lue venereâ pagg.* 40. comprehensa, ubi Auctor probat I. Luem illam antiquitùs ignotam *apud Europæos duo secula nondum implevisse, sed vertente anno Epochæ Christianæ* 1495. *Oris Ausoniis primùm incubuisse.*

II. *In Indiis Occidentalibus vernaculam esse..... & ab Hispanis unà cum expilatis Americanorum opibus convectam esse.*

III. In tres gradus distinguendam esse pro intensione, Primum, in quo *erosis capillorum radiculis* glabrities inducitur; Alterum, in quo cutem exasperant *pustulæ parvulæ, rubicundæ, duriusculæ, ac rotundæ*; Tertium, in quo *malum ad membra solida, ut membranas, tendones, imò verò ossa ipsamet permeat.*

IV. Jam varias fuisse morbi facies, nempe 1°. *Usque ad annum circiter sexagesimum à notâ lue fœdam gonorrhœam à morbo venereo abfuisse.* 2°. *Ægrotantes nonnisi quadragesimo anno Æræ venereæ pilorum defluvio cœpisse dedecorari.* 3°. *In primâ luis origine cutem ægrotorum pustulis ac ulceribus fuisse spurcissimam, artuum verò dolores vel nullos extitisse vel mitiores: sed infe-*

quentium annorum serie cutem ægrotantium fuisse minùs immundam, cruciatus autem membrorum σπέρχνες ac intolerabiles supervenisse. 4°. Tandem *morbum venereum* ætate suâ *modestiorem esse* quàm initio, *multùmque desævisse ejus inclementiam.*

V. Redarguendos esse, qui *Elephantiasim à lue venereâ non sejungunt;* cùm

(a) Sydera terrâ
Ut distant & flumina mari (a) Lucan. 8. *Pharsal.*

Sic ambæ istæ affectiones cùm causis, tùm signis immensùm dissideant, quod ille multis confirmat.

Expositâ eo modo morbi ætiologiâ Auctor de Therapeiâ silet, de quâ verbum ne unum quidem adjicit, quod sanè mirari subit in Medico, quem ceu opiferum non tam in describendo morbo, quàm in proponendâ ejusdem curandi methodo versari decet. Haud equidem nescius sum Menjotium liberationem culpæ omissæ in Dissertationibus suis Therapeiæ quantâcumque potuit arte impetrare conatum fuisse in *Monitione ad Lectorem* Parti 3. præfixâ, sed vix puto excusationem ullam ab illo adductam fuisse, quæ sit legitima.

Cæterùm Dissertatio illa de Lue venereâ, sicut & cætera ejusdem Auctoris Opera, licet eruditione multiplici referta sit, locisque undequaque corrasis aptè condita, in nimio orationis studio peccare videtur, quæ modò vocibus ad ostentationem quæsitis vel Græcis, vel Latinis priscis & insolentibus aspera, modò verò *per mellitos verborum globulos, dictaque quasi papavere & sesamo sparsa* exaggerata Philologum vel Rethora magis sapit quam Medicum.

THEOPHILUS BONETUS, Genevensis, natus anno 1620. ad Doctoratûs gradum promotus est anno 1643. Medicus fuit Henrici ab Aureliano Ducis Longavillæi. Obiit anno 1689. ætatis 69. *1679.*

Sepulchretum, sive Anatomia practica ex Cadaveribus morbo denatis, proponens Historias & Observationes omnium penè humani corporis affectuum, ipsorumque causas reconditas revelans. Genevæ 1679. *in folio.*

Bonetus in hoc Opere *Lib.* 4. *parte* 9. ex variis Auctoribus exscripsit Observationes aliquot in Cadaveribus syphiliticorum institutas, quas suis adornavit scholiis.

STEPHANUS BLANCARDUS, Medicus Batavus, scripsit si fides habeatur (*b*) Joanni Devaux, Tractatum specialem *De Lue venereâ*, sed quo anno nescio, in quo Helmontio assensus statuit venereos morbos, non ex Indiis Occidentalibus in Europam ab Hispanis advectos fuisse, sed contrà ex Europâ in Indias Occidentales devectos ab Æthiope quodam, qui Pamphili de Narvaez in Cortesium civile bellum suscipientis mancipium erat, luemque in obsidione Neapolitanâ jam antè contraxerat; cui commento ut fidem conetur facere, Auctores profert tùm Antonium Herreram egregium rerum Indicarum Historicum, tùm ipsum Ferdinandum Cortesium celebrem Novæ Hispaniæ victorem, utrumque tamen *1679.*

(*b*) Traité de la Maladie Vénérienne de Charles Musitan, nouvellement traduit. *Tom.* I. *pag.* 51.

temerè ut videtur. Sed de his diffusè jam suprà ad annum 1644. ubi *de Helmontio*, *pag.* 525.

1680. THOMAS SYDENHAM, Anglus, *anno* (*a*) 1642. *Collegii Magdalenæ Oxonii Socius creatus est, ac in Universitate anno* 1648. *Baccalaureatu Medico condecoratus est; posteà Cantabrigiæ Doctor Medicus* renuntiatus fuit. Practicus experientissimus & celeberrimus, naturæ, successionis & vicissitudinis morborum Observator diligens, Londini Medicinam cum laude fecit per annos 25. nempe ab anno 1661. ad annum usque 1686. Defunctus dicitur anno 1689.

(*a*) Joannes Jacobus Mangetus, *in Biblioth. Script. Medicorum.*

Exstat inter illius Opera Epistola ad Henricum Paman, Doctorem Medicum & in Collegio Greshamensi apud Londinenses Medicinæ Professorem scripta anno 1680. *De Luis Venereæ Historiâ & Curatione*, in quâ paucissimis quidem verbis, sed satis enucleatè de principio, progressu & curatione tùm gonorrhϾ, tùm luis venereæ disseritur.

Inter cætera tria ibi leguntur, quæ potissimùm digna sunt ut annotentur.

1°. Luem quidem veneream in Europâ novam esse, sed non ex Americanis Insulis, ut vulgò creditur, originem traxisse, verùm *è regione aliquâ Nigritarum Guineæ conterminorum*, quandoquidem *mancipia recèns à Guineâ allata ad Insulas Caribas dictas, etiam antequam in terram descenderint, ... hoc morbo sæpe tentantur.*

2°. *Nullum experimentum*, quod ille sciat, *afferri posse extirpatæ hujusce luis nisi per salivationem ab hydrargyro excitatam, quidquid tàm Doctorum nonnulli quàm indoctorum de aliis sanandi modis satis temerè & audacter effutiverint.*

3°. *Nonnullos hoc morbo malè mulctatos in Galliam commigrare cogi, ut ab eo liberentur, cujus rei rationem non esse credit, quòd Practici ibidem degentes, utut docti quidem, methodum quâ hic morbus devinci possit meliùs calleant quàm Medici in Angliâ, sed quòd aër Galliæ, utpote qui salubrior ac magis serenus, spiritus corporis ac vires deperditas instaurare aptior sit.*

Doleo potuisse Viro cæteroqui docto duo excidere, quæ errore non vacant.

1°. *Experientiam testari nullis evacuationibus aut alio modo infirmatos* ante hydrargyrosim, *salivationis impetum multò meliùs sustinere quàm eos quorum quasi ante prælium incisi sunt nervi* venæ sectionibus & purgationibus præparatoriis, unde concludit *æquum rerum æstimatorem haud dubiè satius esse ducturum nihil agere, quàm ita importunè satagendo nocere.*

2°. *Periculosum esse ptyalismi jam abiturientis & mox evanituri reliquias catharsi .... deducere; à quâ praxi, quæ vulgò obtinet specie vel Mercurii è corpore eliminandi, vel corrigendæ ejus malignitatis, nasci* credit *frequentes illas recidivas, quæ miseris accidunt.*

1680. PAULUS DE SORBAIT, Hispano-Belga, Medicinam in Universitate Viennensi in Austriâ docuit annos 24. circiter ab anno 1655. ad annum usque 1679. ac eodem tempore Medicus fuit Imperatricis Eleonoræ de Gonzaga, viduæ Imperatoris Ferdinandi III. Videtur ibidem decessisse circa annum 1680.

Scripsit

Scripsit *Praxim Medicam* Tractatibus septem comprehensam quæ Viennæ ter typis excusa est *in folio*, scilicet annis 1678. 1682. 1701. Tractatus secundus *De Morbo Gallico & Gonorrhœâ, reliquisque symptomatibus ei supervenientibus*, in Paragraphos 17. dividitur, ubi de Morbi Gallici naturâ, causis, signis & curatoriis methodis, atque de gonorrhœâ, bubone, carie pudendi, nodisque & exostosibus disseritur *paginis* 15. adeòque breviùs quàm pro materiæ dignitate.

Pauca occurrunt in illo Tractatu digna quæ excerpantur. Sequentia tamen notare visum est, quæ Lectorum judicio permittimus.

I. Morbum Gallicum (*a*) non differre nec à Mentagrâ, quam Plinius narrat, *Histor. Naturalis Lib.* 25. *Cap.* 1. in Italiâ sæviisse *medio Tiberii Claudii principatu*, nec à Lichenibus aut impetigine, quæ ab Hippocrate describuntur, *Libro de Morbis mulierum, & Lib.* 2. *Prædictor. sub finem.* (*a*) §. I.

II. Morbum illum (*b*) *sub Rege Francorum Carolo VIII. circa annum* 1496. *& in castris Gallicis, occasione obsidionis Neapolitanæ . . . . . . furere cœpisse . . . . .* Et tunc (*c*) *factum fuisse à constellatione malâ, quæ fuit anno* 1483. (*b*) *Ibid.* (*c*) *Ibid.* & §. 17.

III. Ad hujus morbi curationem (*d*) internum Mercurialium usum inunctionibus præstare; cæterisque Mercurii præparatis Mercurium illum palmam præripere, quem ipse *suum* vocat, *cujus* præparandi *descriptionem sibi hactenus reservaverat*, quem tamen exponit ideò, quòd *eum posteritati negare vetet charitas.* Ille autem Mercurius tam effusè laudatus nihil est præter ipsummet Mercurium præcipitatum rubrum, iteratâ spiritûs vini affusione, destillatione, accensione mitigatum donec *è rubeo pallescat*, quem exhiberi jubet primâ die ad gr. iv. dosim augendo quotidie grano uno, dùm optata prodeat salivatio. (*d*) §. 6.

IV. *Morbum* (*e*) eumdem *curari* etiam *posse per Mercurium absque salivatione, si salivatio divertatur, mixtis cum Mercurio purgantibus, vel sumpto pridie Mercurio & postridie institutâ purgatione*, ut se felicissimo successu non semel expertum fuisse testatur. (*e*) §. 17.

V. *Morbum* (*f*) *Gallicum ampliùs tam sævum non esse quàm fuit in principio, quòd ipsius venenum per multa adhibita pharmaca & diætas plurimùm fuerit hactenus debilitatum.* (*f*) *Ibid.*

VI. Demùm (*g*) *hanc luem per frequentem coitum citra aliud contagium generari posse*, in quo ille à rectâ veri ratione non parùm aberrare videtur. (*g*) *Ibid.*

Cæterùm hic Auctor de plagio vix purgari potest, cùm pleraque, quæ in suo Tractatu profert, ab antiquioribus Scriptoribus compilaverit; imò quod excusationem difficiliùs admittit, paragraphos suos 16. & 17. verbis ferè iisdem transcripserit ex *Capitibus* 5. & 6. Tractatûs, quem *de Morbo Gallico* Joannes Almenar, Hispanus Medicus, olim publici juris fecit.

JOANNES MICHAUT. 1682.

Les Discours de Chirurgie pour l'explication des nouvelles Machines pour les os & pour la Vérole ou Maladie Vénérienne, lorsqu'elle y fait des Nodus & Exostoses & des Anchyloses aux jointures, avec

l'art de la guérir méthodiquement par la seule application du Mercure. Paris 1682. *in* 8°.

Neque Librum neque Auctorem Libri novi.

1684. DAVID ABERCROMBYUS, Anglus, Doctor Medicus.

Tuta ac efficax Luis venereæ, sæpè absque Mercurio, ac semper absque salivatione mercuriali curandæ Methodus. Londini 1684. *in* 12.

Brevis ea Dissertatio *Capitibus tredecim* absolvitur. In primo dicit esse *quosdam qui Luem veneream, ut Athanasius Kircherus olim Romæ pronuntiasse fertur de Peste, nihil aliud esse velint quàm innumeram quamdam vermiculorum inconspicuorum multitudinem*, quâ opinione rejectâ ipse statuit, *causam luis venereæ esse frigidum quemdam, humidumque vaporem à partibus generationis propulsum in corpus, vel attractum.*

Inde post explicatam suo modo Luis venereæ propagationem & hydrargyri naturam, concludit *Cap.* 4. *hydrargyrum non esse Luis venereæ alexipharmacum*, ut qui cùm naturâ frigidus sit frigido veneno mederi nequeat; sed veram illius morbi medicinam ex calidioribus remediis petendam esse.

Sic ergo *Capite* 5. proponit *facilem & tutam*, ut ipse putat, *Luis curandæ rationem absque omni Mercurio*, per cathartica, infusum Guaiaci in vino albo, & opiatam quamdam, quam *Veneream* vocat, compositam ex calidioribus remediis, & opiatæ Fernelianæ, de quâ (*a*) alibi, ita similem, ut vix ovum ovo similius sit.

(*a*) Suprà pag. 16. & 478.

Quòd si contumacior morbus eâ therapeiâ non extirpetur, alteram affert *Capite* 6. *Methodum probatam curandæ Luis, absque mercuriali inunctione & salivatione, non tamen absque omni Mercurio*, usu scilicet decocti Guaiaci, Chinæ, Salsæ-parillæ &c; Vini albi cum infuso Mercurio vivo per horas 24. decocti ad medias; demùm pilularum mercurialium ex Mercurio dulci, Scammonio præparato, Trochiscis Alhaandal, Aloë & Rhabarbaro.

De cæteris silere visum est, quæ nullius ferè momenti sunt. Quæ diximus satis sunt, ut liceat inde colligere Luem veneream ab Abercrombyo curatam numquam fuisse; vel ad summum curatam tantùm in primo intensionis gradu. Nemo enim, cui curandæ Luis venereæ difficultas nota fuerit, crediderit unquam alterutrâ Therapeiarum, quæ ab illo proferuntur, Luem veneream inveteratam & confirmatam potuisse eradicari.

1687. *Davidis Abercrombyi Opuscula hactenus edita.* Londini 1687. *in* 12.

Prostat ibi secundus ordine Tractatus *De modo curandi Bubones venereos & tutiore salivationis methodo.* Circa prius præmissâ Bubonis definitione & causâ » brevem (*b*) methodum medendi exhibet. Postmodùm » perstringit eos qui venæ sectionem pro curâ rejiciunt: In Bubone enim » candicante admodùm proficuam illam esse, juxta ac cathartica exhi- » bita refert. Deinde differit quibus cautelis & quomodo emollientia, » attrahentia & digerentia externè sint adhibenda. Hæc de Bubonum » curâ.

(*b*) *Ex Actis Lipsiensibus anni* 1687.

» De tutiore salivationis methodo primò inquirit quænam ex subjectis » Lue venereâ infectis apta sint ad sustinendam Salivationem, rejectis-

que phthisicis & humidioris ac frigidioris temperamenti, solùm calidio- « ris ac ficcioris constitutionis dispofita docet. Quæ deinde de modo sa- « livationem excitandi annectit, nova non sunt; Mercurii namque dulcis « ope omnium optimè negotium hocce peragi posse tradit. » Cæterùm notari velim in hoc Tractatu Abercrombyum ipsum ea revocare, quæ in præcedenti adversùs salivationis Mercurialis usum protulerat.

CAROLUS THUILLIER, Rothomagensis, primùm Rothomagi, ac deinde Lutetiæ Medicinam fecit, ubi Doctoralem Lauream adeptus est. 1684. Scripsit gallicè Tractatum cum sequenti inscriptione : *Observations sur les Maladies Vénériennes, avec leur Cure sûre & facile*, qui Rothomagi 1707. primùm editus fuit anno 1684. *in* 12. at novis Observationibus auctus recusus est Lutetiæ anno 1707. Hæc altera editio continet Observationes 35. & tres Epistolas.

Fatendum est nec ingenium nec eruditionem in illo Auctore desiderari. Egregiè probat Luem veneream in Europâ novam esse, multisque eos refellit qui contrà sentiunt. At verò in eo meritò culpandus est quòd de usu hydrargyroseos ad curandam Luem veneream detrahat quàm maximè, quasi de medicinâ incertâ, difficili, periculosâ; quòd inunctionum mercurialium loco laudet & extollat arcanum quoddam, quod *Anti-venereum suum* vocat, quasi certum, efficax, facile, præsentissimum remedium; quòd anti-venerei illius præparationem de industriâ celet; & quod pessimum est, quòd in hunc finem Opus suum vulgasse videatur, ut arcano illi quo superbit, quod tam impensè venditat, popularem auram conciliaret quæstûs gratiâ.

Non equidem facilè condono Medico Christiano, ut remedium, si quod in promptu habeat quod tutum & efficax sit, per avaritiam silentio supprimat in ægrotantium quamplurimorum damnum. At numquam concesserim, ut remedio suo quisquam publicam existimationem, quam eventis non potest, conetur magnificis promissis comparare. Nonne hoc est *verbosis strophis famam aucupari*, miserorum mortalium *animas negotiari*, fraudulentis circulatorum artibus abuti ? Quæ singula nec probum virum, nec ingenuum Medicum decent.

Si quid autem conjecturâ valeo, opinor anti-venereum illud arcanum à Carolo Thuillier tantoperè venditatum ex Mercurio & Antimonio componi; quod ex multis Observationum locis videtur posse erui, sed præsertim ex 4. & 29. Itaque cùm ille hac ipsâ Observatione 29. utatur anti-venereo suo cum pulvere viperino admixto, ut infrà dicetur (*a*) de Gervasio Ucay; forsan illius anti-venereum idem quoque fuit cum hujus anti-venereo, nempe Pulvis ex duabus partibus præcipitati Mercurii rubri per se, vel præcipitati rubri Solaris, cum additâ parte unâ sulphuris aurati Antimonialis.

(*a*) *Infrà*, *pag.* 542.

Forsan quoque adhibuit Cinnabarim antimonialem sequenti (*b*) modo paratam.

(*b*) Tauvri, Traité des Médicamens. Tom. II. pag. 260.

℞. *Mercurii præcipitati rubri per se parati sine additamento & spiritu vini correcti* ℥ ß.
Sulfuris ex Cinnabari antimoniali educti ℥ j.

Miſceantur ſimul & ex arte ſublimentur.

Cinnabaris eâ ratione parata ad morbos venereos exhibetur doſi xx. granorum.

Forſan demùm uſus eſt panaceâ mercuriali vulgari cum addito antimonio illo diaphoretico, qui vulgò dicitur (*a*) *pulvis liquans de Rotrou*; aut forſan floribus mercurialibus & antimonialibus cum ſale Ammoniaco paratis. Sed de his omnibus judicium illis permitto, qui etiamnùm putant reclamante rerum experientiâ poſſe umquam præparata ulla Mercurialia hydrargyroſi cautè adhibitæ præponi; quos inter ipſe numerari nolo.

(*a*) Vid. ſuprà *pag.* 416.

1689. L..... LE MONNIER.

Nouveau Traité de la Maladie Vénérienne & de tous les accidens qui la précédent & qui l'accompagnent, avec la plus sûre & la plus facile méthode de les guérir. Paris 1689. in 12.

Exiguus quidem Libellus, ſed apto ſatis ordine digeſtus, & in quo ſi nihil quidquam novi, at certè nihil quidquam abſurdi reperire eſt: Neque enim culpæ dari poſſe arbitror quòd ſuadeat (*b*) ut inunctiones mercuriales ſuper univerſum ferè corpus adminiſtrarentur, & ad ſingulas unguentum in validioribus temperaturis ad ℥ viij, in infirmioribus ad ℥ v. adhiberetur. Tunc enim ita ferebat uſus Medicorum plerorumque, etiam cautiſſimorum; unde minimè mirum eſt, ſi tam frequentia olim fuerint ex hydrargyroſi infortunia.

(*b*) *Chap.* 13.

1690. G. B. DE SAINT ROMAIN, Doctor Medicus.

Méthode aſſurée & efficace pour guérir la Maladie Vénérienne ſans ſalivation mercurielle, composée en Latin par un célébre Médecin d'Angleterre, & nouvellement miſe en lumiere. Paris 1690. in 12.

Auctor ille, qualiſcumque ſit, Gallicum fecit Tractatum Davidis Abercrombyi, qui inſcribitur, *Tuta ac efficax luis venereæ ſæpè abſque Mercurio, ac ſemper abſque ſalivatione mercuriali curandæ Methodus*, de quo ſuprà ad annum 1684.

1694. MARTINUS LISTER, Eboracenſis, Societatis Regiæ Londinenſis Socius & ex Medicis Domeſticis Reginæ Annæ, inter alia Opera numero ſatis multa ſcripſit *Exercitationes* aliquot *Medicinales*, quæ primùm numero ſex Londini 1694. *in* 8. mox octo numero prodiere Amſtelodami *in* 8. 1698.

In quartâ agitur *de lue venereâ*, ſed breviſſimè, & quod perpetuum eſt illius Auctoris vitium, ſatis incompoſitè. Quinimò nec Obſervationes omnes, quas refert numero quindecim, videntur ſatis certè ad luem veneream pertinere.

1°. Affirmat luem veneream *ab Inſulis Americanis per Hiſpanos in Europam allatam eſſe*; ſed quam in illis Inſulis primitùs ortam fuiſſe credit eſu Lacertorum quorumdam majorum, qui in illis locis occurrunt, & *Iguanæ* ſive *Ivanæ* appellantur.

2°. Vult totam luis *curandæ methodum includi hodie in purgatione, medicamentis ex hydrargyro confectis, præcipuèque numquam ſatis laudando illo*

Mercurio dulci dicto, & *Guaiaci decocto*, ita ut *hydrargyrus quidem veneni in lue antidotum sit*, *sed Guaiacum hydrargyri.*

3°. Audet infusum cantharidum internè præscribere; nam ad ulcus venereum prostatarum sequens remedium proponit *Observatione XI.*

℞. *Spir. vini rectificat.* lib. ß.
Gummi Guaiacini ℥ ß.
Cantharidum ʒ j.
Cocheineil. ℥ ij.
Succi hypocystid. ʒ ij.
Spiritûs Sulphur. ℈ j.

Digerantur cinere calido ad 12. horas: Filtrentur per chartam bibulam. Hujus Medicinæ gutt. XL. ex cerevisiâ tepidâ manè & serò quotidie propinentur.

4°. Monet in Præfatione Dissertationibus præfixâ *medicamentum* quoddam à se *sine invidiâ edendum esse ad comprimendam gonorrhœam*, *quo ab aliquot annis cum successu usus sit.* Videtur autem illud remedium, quod nullibi disertè prodit, nihil esse præter Cochenilliam, quam sæpiùs commendat. Hac enim utitur in *Observatione XI.* ut modò dictum est, ad ulcus prostatarum, & in Observatione sequente *quæ XII. est*, ad gonorrhœam virulentam sub sequenti formulâ.

℞. *Cocheineil.* ℥ iij.
Canthariḋ. ʒ j.
Vini Rhenani lib. j.
M. Digerantur per diem B. M.

Infusi Cochleare unum è decocti Guaiaci ℥ iiij. sume bis in die, Gonorrhœa curabitur.

Demùm eâdem utitur ad vesiculam seu Bullam crystallinam Balani *in Observatione XIV.* decoctâ ad ℥ iij. in decocto valentissimo Guaiaci, quod ægrotanti propinandum exhibet.

5°. Denique minimè abstinet ab injectionibus in urethram in gonorrhœâ incipiente, non anodynis modò, sed etiam astringentibus. Sequentem enim ipse præscribit *in Observatione XIII.*

℞. *Aquæ Plantag. Et Papav. Rhœad.* ana ℥ iij.
Opii benè ustulati ʒ j.
Mellis rosati ℥ j.
Trochiscorum ex minio puro metallico ʒ ij.

Unde ait intra paucos dies *& urinæ punctiones & gonorrhœam ex toto desinere*; Sed in hujus vestigiis insistendum esse vix puto.

CAROLUS MUSITANUS, Calaber, natus anno 1635. Aprusti (*a*) in Calabriâ, haud longè à Crotonâ, in oppido quod (*b*) nunc *Castravillarium* appellatur, patrem habuit Scipionem Musitanum, & matrem Lauram Pugliesse. Humanioribus Litteris & Philosophiæ studuit in urbe patriâ, sed Neapolim petiit Medicinæ discendæ causâ. Ibi Sacris addictus Sacerdotium iniit, imò confessionibus audiendis vacavit; Medicinam tamen fecit cum laude, ac famam potissimùm dicitur sibi comparasse morborum venereorum therapeiâ. Defunctus est Neapoli anno 1714. ætatis 79. 1698.

(*a*) *Ex Præfatione Operi præfixâ.*

(*b*) Mangetus, *in Bibliothec. Medic.*

Yyy iij

Edendam curavit Genevæ anno 1698. *Trutinam suam Chirurgico-Physicam* in quatuor Partes distributam. *I. De Tumoribus. II. De Ulceribus. III. De Vulneribus. IV. De Lue Venereâ;* quæ pars ultima in quatuor Libros subdividitur, ubi ordine exponit morbos singulos venereos, & peculiarem singulorum therapeiam explicat, sed ubi non desunt quæ meritò offendant.

I. Deridet acriùs antiquiores Medicos, quos *Vulgares* appellat, neque semper satis rectè.

II. Nimiùm elevat remedia consueta, quorum pleraque suâ laude non destituuntur.

III. Dicendo nimis amplificat utilitatem remediorum quorumdam, quæ quasi nova proponit, quibus impensè superbit, quæ tamen conceptæ existimationi nullomodo satisfaciunt; uno verbo non Medici ingenui, sed Empirici personam plerumque sustinere videtur.

Hunc Musitani Tractatum Gallicè redditum edi curavit Trivoltii anno 1711. Joannes Devaux Chirurgus Parisiensis, suisque adnotationibus haud indoctis ita auxit, ut ea editio editioni Latinæ multùm præstet. Ex quibus noluerim tamen judicium duci de cæteris Scriptis Medicis non paucis, quæ ab eodem Devaux Gallicè versa sunt, quippe minimè nescius eumdem pleraque contaminasse, & *malè vertendo ex Latinis bonis Gallica sæpiùs fecisse non bona.*

1699. GERVASIUS UCAY, Doctor Medicus Tolosanus, Tolosæ edidit anno ...... Tractatum de morbo venereo *in* 12. cum sequente inscriptione.

> *Traité de la Maladie Vénérienne, où l'on donne les moyens de la connoître dans tous ses degrez, avec une méthode de la traiter plus sûre & plus facile que la commune, & la résolution d'un grand nombre de Problêmes très-curieux sur ces matieres.*

Qui Tractatus iterùm recusus est Amstelodami anno 1699. ac tertiùm Lutetiæ anno 1702.

Hujus Tractatûs partes duæ sunt. Priore, novem primis Capitibus luis venereæ, tribusque ultimis cariei pudendi, gonorrhϾ & bubonis venerei naturam, causas & therapeiam exponit: Posteriore, Problemata 35. circa luis venereæ originem, contagionem, curationem &c. distinctis totidem articulis resolvit.

I. Credit (*a*) Auctor ille luem veneream non minùs antiquam esse in Europâ, cæteroque orbe antiquitùs cognito, quàm venerem ipsam vulgivagam, cujus semper certissima soboles fuit, & huic (*b*) sententiæ credit suffragari auctoritates quasdam ex Saliceto & Gordonio desumptas, sed quibus jam sæpiùs satisfactum est.

II. Fatetur (*c*) quidem Mercurium unicum esse luis venereæ rhizotomum, sed vetat illum inunctione unquam admoveri, tum propter tædia, incommoda & pericula, quæ inde ait imminere, & quæ ita (*d*) exaggerat, ut si audiatur, è centum syphiliticis ne unus quidem futurus sit, qui sciens ea subire velit; tum (*e*) propter expertam illius methodi inefficaciam, quæ conceptas spes non raro frustratur.

(*a*) *Part. I. Chap.* 1.
(*b*) *Part. II. Probl.* 13. & 14.
(*c*) *Part. I. chap.* 8. & 9.
(*d*) *Part. I. chap.* 9.
(*e*) *Part. II. Probl.* 22.

III. Præstare censet (*a*) usum præparatorum Mercurialium, quæ blandam, benignam, gradariam salivationem promoveant, ut Mercurii sublimati dulcis cum pulvere viperino, & purgantibus scammoniatis; præcipitati rubri solaris, ex unâ auri & tribus Mercurii è cinnabari redivivi partibus, amalgamatis & lento igne in pulverem fusco-rubrum excoctis; præcipitati rubri per se & ex solo Mercurio lentâ ignitione confecti &c. (*a*) *Part. I. chap. 8.*

IV. Præfert (*b*) tamen cæteris omnibus pilulas sequentes, (*b*) *Ibid. chap. 9.*

℞. *Præcipitati Mercurii carnei coloris, qui ex solutione Mercurii in aquâ forti paratur affuso volatili urinæ spiritu,*
Et Præcipitati rubri solaris, aut illius loco si desit, Præcipitati rubri per se vel sine additione confecti, ana *q. s.*
Adde sulfuris aurati antimonialis partem tertiam. Tere in mortario marmoreo & additâ mellis q. s. f. massa pilularum.

V. Jubet ex illâ massâ intra sex dies tres doses exhiberi, quarum unaquæque sit XXIV. vel XXX. granorum. Eliminatâ semel humorum saburrâ ἄνω καὶ κάτω, ptyalismum deinde movet, motumque fovet, si opus fuerit, pilulis iisdem, sed minore dosi administratis, ad duo nempe vel tria grana, ter in die, manè, sub meridiem, & vesperi per dies aliquot.

VI. Contendit (*c*) sudorem à se in ægrotante quovis sympathicè excitari posse pro lubitu, si cum duabus tribusve unciis sanguinis recèns extracti admisceatur unguentum quoddam, quod confici ait ex mumiâ, adipe humanâ, humano cruore calore solis exsiccato, & tribus vitriolorum generibus solis ardore in calcem redactis tempore Caniculæ, ac nonnulla recenset experimenta hac de re coram testibus ut ipse ait, ac in diversis ægrotantibus instituta, sed quorum fides sit penes Auctorem. (*c*) *Part. II. Probl. 22.*

VIII. Haud negat (*d*) sibi olim visum fuisse eâdem methodo ipsam quoque luem veneream curari posse sudoribus, sed fatetur periculo à se facto rem ex voto non successisse; ægrosque levamen quidem inde qualecunque expertos, sed perfectæ valetudini numquam restitutos fuisse, quamquam cum unguento illo sympathico modò descripto Mercurium crudum unà extinctum, præcipitatum ex soluto in aquâ forti Mercurio paratum affuso spiritu urinæ, aliaque non pauca præparata Mercurialia de industriâ miscuisset, ut unguenti vis adversùs virus syphiliticum illorum facultate dirigeretur. (*d*) *Ibid.*

PETRUS GARNIER, Lugdunensis, Doctor Medicus Facultatis Monspeliensis, Collegio Medicorum Lugdunensium Aggregatus, secundæ Editioni *Novarum Formularum*, quas in usum Nosocomii majoris Lugdunensis concinnaverat, adjunxit anno 1699. Tractatum Gallicè scriptum cum hac inscriptione: *Traité pratique de la Vérole* in 12. *tribus Capitibus* comprehensum, quorum primo *de naturâ & causâ*, altero *de signis diagnosticis*, & tertio *de Methodo Curatoriâ Luis venereæ* agitur. 1699.

Hic Auctor, omissis quæ dubia sunt ac incerta, explorata tantùm & comperta profert, atque curationi luis venereæ unicè intentus, quæcumque ad illum scopum facere videntur, ingenuo animi candore enucleat. Duo tamen desiderari videntur; *Alterum* ut non de lue tantùm venereâ, sed de singulis morbis venereis pari diligentiâ verba fecisset, *Alterum* ut sin-

gula paulò fusiùs atque adeò enucleatiùs explicavisset. Adde ab illo proponi tantùm ad luis curationem hydrargyrosim plenam & quotidianam, à quâ ptyalismus cietur nimius, tumultuarius, periculi plenus, nullâ mentione factâ hydrargyroseos intercalaris & paucioris, quæ morbo salivatione facili, paucâ, moderatâ medetur.

Petrus Garnier in Villâfrancâ Segusianorum, quò advocatus fuerat ut febri pestilentiali & epidemicæ opitularetur, ex contracto contagio extremum diem obivit, circa annnm 1710. ni fallor, nondùm ætate provectus.

SECULUM DECIMUM OCTAVUM.

1702. N...... Boirel, Doctor Medicus.

Nouvelles Observations sur les Maladies Vénériennes. A Paris 1702. *in* 12.

Libellus exiguus, in quo *Capitibus duodecim* brevissimè agitur de morbis venereis, & in quo neque novi, neque observatione digni quidquam occurrit.

1710. Adrianus Helvetius, Batavus, Medicinam Parisiis exercuit cum laude, famamque sibi fecit usu radicis Hipecacuanhæ, quam sors bona illi casu obtulerat, quâ de re vide *Le Dictionnaire des Drogues de Nicolas Lemery*, in verbo *Ipecacuanha.* Locum habuit inter Medicos ordinarios Philippi Ducis Aurelianensis, Fratris Ludovici Magni.

Méthode pour traiter la Vérole par les frictions & par les sueurs. 1710. in 12.

Auctor præmissâ præparatione parùm methodicâ, jubet ægrum inungi unguento mercuriali, primâ quidem frictione à summis pedibus usque ad genua, & à pugnis usque ad cubita. Altero vel tertio die inunctionem iterari, & si nulla inde appareant instantis ptyalismi indicia, tertiùm repeti, ita ut tribus frictionibus res tota conficiatur. Deinde Auctor est ut finitis frictionibus & salivâ probè effluente sudor excitetur semel vel bis in die per dies 10. vel 12. Quæ singulæ cautiones à methodo quæ nunc usu recepta est, non parùm abludunt.

1711. Joannes Devaux, Chirurgus Parisiensis, natus Lutetiæ Parisiorum (*a*) anno 1649. Chirurgiæ operam dedit ac præcipuos Corporis sui honores adeptus est. Vir fuit nec sine ingenio nec sine litteris, sed qui fuisset laudabilior, si sese novisset ipse meliùs, nec unquam viribus majora ausus esset. Obiit Lutetiæ anno 1729. plusquàm octogenarius.

(*a*) Mémoires de Littérature & d'Histoire. *Tom. VII. Part. I.*

De Chirurgiâ, imò etiam de Medicinâ Libros aliquot scripsit, sed multò plures translatos edidit, ex quibus hìc eos tantùm commemorare par est, qui ad præsentem de Morbis venereis quæstionem spectant.

Primò. Librum IV. *Trutinæ Chirurgicæ* Caroli Musitani, ubi de Lue venereâ agitur, gallicè reddidit, egregiis adnotationibus auxit & illustravit, ac Trivultii typis excudendum curavit anno 1711. *in* 12. Tomis duobus cum inscriptione sequente.

Traité

Traité de la Maladie Vénérienne & des remedes qui conviennent à sa guérison, de Charles Musitan Médecin de Naples, nouvellement traduit avec des Remarques, par Monsieur D. V..... Maître Chirurgien Juré de Paris.

Ille quidem in adnotationibus suis Musitani errores emendat non semel nec indoctè, vitiaque therapeiæ, quam Musitanus proponit, sæpè corrigit & plerumque rectè: At verò ipsemet ibidem in errorem geminum incidit suapte culpâ.

I. Videtur (*a*) assentiri opinioni seu potiùs fabulæ ab Helmontio propositæ de Æthiope illo, Pamphili de Narvaez mancipio, à quo venerea lues in Zempoalanos ac inde in cæteros novæ Hispaniæ populos traducta dicitur anno 1519. Jam quidem abundè probatum est suprà (*b*) ea de Lue venereâ numquam dicta fuisse, sed de Variolis tantùm, in cujus rei fidem adduximus apertissima testimonia ex Historicis Libris *Bernardi Diaz del Castillo*, Scriptoris coætanei & Ferdinandi Cortesii Commilitonis, *Francisci Lopez de Gomara*, & *Antonii Herreræ*. At verò quod primâ fronte admirationem moturum est, hunc eumdem Herreræ locum ultimò laudatum affert ipse Devaux in contrariam partem, quasi velit inde arguere Luem veneream in Hispaniam novam ab illo Æthiope devectam fuisse. Verùm facilè cognoscitur quid sit quamobrem tàm turpiter erraverit: Nempe cùm Hispanici sermonis ignarus esset Gallicam Herreræ interpretationem usurpavit, ut ipse quidem confitetur, quæ olim prodierat operâ cujusdam Joannis de la Coste, ubi vox illa Hispanica *Las Viruelas*, quam Herrera in enarrandâ illâ Historiâ adhibuit, quæ *Variolas* tantùm significat, quâ constat ab Herrerâ *Variolas* tantùm intellectas esse, gallicè redditur *la Vérole*, quo vocabulo non luem veneream sed variolas olim significari (*c*) suprà dictum est. Sed cùm antiqua vocis illius *la Vérole* acceptio à Joanne Devaux ignoraretur, inde factum est ut fidenti quidem animo sed temerè crediderit hanc Herreræ historiam de lue venereâ accipiendam esse; quâ de re vide quæ de Helmontio alibi monuimus.

(*a*) In Adnotation. 5. *ad Cap. 3. Lib. 1. pag. 49. Tom. I.*

(*b*) Ad ann. 1644. *pag. 525. 526.*

(*c*) *Lib. I. Cap. 7. pag. 39.*

II. Objicit idem, (*d*) ut contra communem opinionem pugnet, veneream luem nec Indigenis Insulæ Hispaniolæ, nec Hispanis advenis priùs innotuisse quàm anno 1503. auctore ipso, ut ille putat, Antonio Herrèra, diligente rerum Indicarum Scriptore, unde colligit luem hanc ab Insulâ Hispaniolâ, ubi nondùm nota erat, Neapolim in Gallorum exercitum traduci non potuisse anno 1494. ut vulgaris fert opinio.

(*d*) Ibid. *in Adnotat. 4. & 5. p. 42. & 46. Tom. I.*

Locus autem Antonii Herreræ, quem adducit, depromptus est ex *Capite II. Lib. V. Historiæ generalis Indiarum*, ut ille quidem ait, sed debuisset addere ex *Decade I.* cùm ea Herreræ Historia in Decades IV. distributa sit. Cæterùm laudato illo loco Herrera brevem quatuor primorum Operis Librorum velut anacephalæosin instituit, multaque summatim refert de moribus Indigenarum Insulæ Haiti, quæ licet negotiis quibusdam ad annum 1503. referendis ordine postponantur, tempore tamen multo priora fuerant.

Nempe 1°. (*e*) Cùm Indi in advenarum odium sementem nullam fecissent, Hispanos inediâ eò redactos esse, ut escas insalubres & stomacho planè alienas ad cibos admiserint, quod arquatum morbum tam intensum illis attulit ut crocei viderentur.

(*e*) Vid. locum ipsum Herreræ, qui adducitur paginâ sequente.

2°. * Simul etiam uſu rei venereæ cum indigenis mulieribus morbum alterum ab iiſdem contractum fuiſſe difficiliorem, graviorem, diuturniorem, contagioſum, notiſque remediis majorem, uno verbo luem veneream, quæ inter Indos quidem familiaris, ſed Caſtellanis ad illud tempus ignota erat: Suborta eſſe ſcilicet in corporis habitu tubercula dura, renitentia, cum doloribus atrocibus, ex quo factum ut ſpe futuri ad bonam valetudinem recursûs in cœlo natali multi in patriam reverſi ſint, in quam morbum eumdem unà ſecum importavere.

3°. Sed tandem divino beneficio conceſſum eſſe, ut aliquanto poſt intervallo remedium ibidem reperiretur, ubi morbus repertus fuerat, mulieris Indæ Caſtellani cujuſdam uxoris indicio, quæ uſum ligni Sancti ab incolis *Guaiacan* dicti patefecit adversùs id morbi genus efficacem, unde non levis acceſſit remiſſio.

Sed horum omnium nihil quidquam eſt, quod ad annum 1503. referendum ſit. 1°. Non fames, quæ inter Hiſpanos morbos vulgavit; conſtat enim illam eveniſſe anno 1495. 2°. Non deprehenſio ignoratæ efficaciæ, quâ pollebat lignum Sanctum adversùs morbos venereos; conſtat enim lignum hoc ab Hiſpanis in Inſulâ Hiſpaniolâ in uſum priùs vocatum non fuiſſe quàm anno 1514. aut 1515. 3°. Denique non ingreſſus Luis venereæ inter Hiſpanos; conſtat enim certâ Hiſtoricorum fide id morbi genus primo Chriſtophori Columbi ad Hiſpaniolam appulſu, atque adeò anno 1492. cum Hiſpanis uſu veneris communicatum fuiſſe ab indigenis mulieribus, apud quas antiquitùs endemia erat; quâ de re vide ſuprà, *Lib. I. Capp. 9. & 10.*

Sed nec Herrera hac de re diſſentit ullomodo, ut qui contrà expreſsè *ibidem* teſtetur † Luem veneream in Inſulâ Hiſpaniolâ antiquitùs FAMILIAREM fuiſſe; in Caſtellanos, quibus IGNOTA erat, manaviſſe CONTUBERNIO cum mulieribus indigenis; ac demùm ab iis qui in Caſtiliam rediere, TRADUCTAM fuiſſe in Hiſpaniam; quæ ſingula fictam & commentitiam Joannis Devaux fabulam funditùs convellunt, cauſamque nobis adjudicant apertiſſimè.

* La falta de vitualla, que huvo en la Eſpañola, el comer los Caſtellanos muchas baſcoſidades, y lo que padecioron los Indios por cauſa de no ſembrar como atras queda referido, causò en todos nuevas enfermedades: Puſieronſe primero tam amarillos, que parecian açafranados: y eſto que les durò muchos dias, con la CONVERSACION de las mugueres ſe les vino à pegar un mal ORDINARIO entre los Indios, y entre los Caſtellanos no CONOCIDO, que les dava mucho trabajo. Eran unos granos, que nacian per el cuerpo con dolores intenſos, y era contagioſo, y ſin remedio ninguno, de que morian rabiando: y por eſto ſe bolvieron muchos à Caſtilla penſando ſanar cum mudança del ayre natural, y PEGARON el mal. Pero quiſo Dios que adonde ſe hallò el mal, ſe hallaſſe el remedio, porque alcun tiempo deſpues una India muguer de un Caſtellano moſtrò el palo Sancto, que llaman *Guayacan*, con que començaron à tener algun deſcanſo. *Hiſtoria general de los Hechos de los Caſtellanos en las Iſlas y Tierra firme del mar Oceano. Eſcrita por el Antonio Herrera, Coroniſta mayor de las Indias. Decada I. Lib. V. Capit. XI.*

† Hæc omnia omiſſa ſunt in interpretatione loci illius Herreræ, quam Joannes Devaux adducit *laudati Tractatûs pag. 42.* Sed omiſſionis culpa refundenda videtur non tàm in illum, quàm in Joannem de la Coſte, à quo Herreræ Opus gallicè redditum fuerat, & cujus interpretatio à Joanne Devaux optimâ fide profertur.

Secundò. Gallicè vertit idem Devaux aliquot alia diverſorum Auctorum Opera *De Morbis Venereis*, ſed pleraque multis modis contaminavit ac *malè vertendo ex latinis bonis fecit Gallica non bona*, ut

1°. *Diſſertationem de Morbis Venereis* Antonii Deidier celebris Profeſſoris in Facultate Medicâ Monſpeſſulanâ, de quo *infrà ad annum* 1723. quæ Gallicè reddita prodiit Lutetiæ *anno* 1725.

2°. *Tetrabiblion de pudendorum Morbis & Lue venereâ* Jacobi Vercelloni Pedemontani, de quo *infrà ad annum* 1716. quod Gallicè tranſlatum editum eſt Lutetiæ *anno* 1730. poſt mortem Joannis Devaux.

3°. *Tractatum de virulentæ gonorrhϾæ ſymptomatis, naturâ, cauſis & curatione* Guillelmi Cockburne Angli, de quo *infrà ad annum* 1717. qui Gallicè verſus typis excuſus eſt Lutetiæ *anno eodem* 1730.

RICHARDUS BOULTON, Anglus. 1714.

Phiſico-Chirurgical Threatiſ of the gout, the king evils, and the lues venerea. London. 1714. *in* 8°.

Præter ea quæ de Arthritide & Strumis proferuntur, & quæ ab inſtituto noſtro ſunt aliena, pauca ſunt in hoc Tractatu, quæ ad Luem veneream ipſam pertineant, nec ea nova ſunt. Auctor de ſalivatione, quam probat, agit quidem, ſed profunctoriè; ac in eo totus eſſe videtur, ut exponat uſum venæ ſectionis, purgationis, vomitionis, enematum diaphoreticorum &c. quæ auxilia præſtantia ſunt, ſed ex ſe debellandæ lui venereæ planè imparia.

GUALTERUS HARRIS, Anglus, Collegii Medicorum Londinenſium Socius, Medicinam Londini faciebat cum laude ante annum 1689. in quem incidit Thomæ Sydenhamii interitus, cùm profiteatur (*a*) Tractatum ſuum *de morbis acutis Infantum* à ſe ſcriptum fuiſſe hortante Sydenhamio. In vivis etiamnum erat anno 1701. ut conſtat ex 1. & 3. Obſervationum, quæ in *Lib.* 2. exſtant in Editione ſecundâ. 1715. 1689.

Teſtatur ipſe (*b*) ſe Medicum fuiſſe Guillelmi Principis Arauſiaci & Regis Magnæ Britanniæ, ac illi (*c*) *anno* 1693. *ad imperandas fœderatas in Belgio copias proficiſcenti primùm ſerviiſſe.*

Videtur Auctor ille aniliter ſuperſtitioſus, cùm putat (*d*) *infantulum ſex tantùm menſes natum, qui paulò poſt obitum Caroli II. Hiſpaniarum Regis, veſperâ Feſtum Chriſti Natalitium præcedente* anni 1700. *à paroxyſmo convulſivo liberatus per quartam horæ partem nunc ô Deus, nunc ô Jeſus, clarè ac diſtinctè exclamavit, miſerias cladeſque fortè præſenſiſſe impendentes* à bello internecino, cui Regis illius interitu locus datus eſt.

Scripſit Librum *de Morbis acutis Infantum*, cui acceſſere in Editione ſecundâ, quæ prodiit Amſtelodami anno 1715. *Obſervationes Medicæ de morbis aliquot gravioribus*; *& quædam de luis venereæ origine, naturâ & curatione.*

In hac ultimâ Diſſertatione, quæ 25. paginis *in* 12. comprehenditur, Auctor obiter docet,

I. Morbum à *promiſcuâ & vagâ ſcortatione* ortum habere, unde colligit in orbe noſtro antiquum eſſe, in cujus rei fidem adducit varia Hippo-

(*a*) *In Tractatûs Proœmio.*

(*b*) *Lib.* 2. *Obſerv.* 7.

(*c*) *Ibid. Obſerv.* 2.

(*d*) *In Præfat.*

cratis loca ex 3°. Epidemiorum, de quibus suprà *Lib. I. Cap.* 2.

II. *Morbi naturam esse aliam atque aliam . . . . secundùm regiones magis ad Septemtrionem aut Meridiem positas. . . . . . Et morbum, qui in Hispaniâ & Lusitaniâ mitis est, ... ferocem & immanem tyrannidem exercere* in Angliâ.

III. Hallucinari qui arbitrantur luem fractis & attritis senio viribus tyrannidem suam fermè omnem jam deposuisse *& ad interitum suum cum senectâ demùm vergere*: Sed contrà constare experientiâ, ut ipse quidem putat, crudelissimè etiamnum sævire, dubiumque esse *utrùm Mars, an Venus plures ex numero viventium tollat.*

IV. *Salivationem*, cujus molestias tamen verbis amplificat, *esse omnium methodorum, quas hactenus excogitavit peritia Medica, maximè expeditam atque efficacem ad virus illud venereum valdè obtundendum, & malignitatem ejus perniciosam abundè frangendam, si minus ea valeat non rarò ad venenum istud penitus delendum.* Videtur enim Auctor in eam inclinare opinionem, nempe luem veneream radicitùs extirpari vix unquam posse.

V. *Ligna exsiccantia, gummi, corticem & lignum Guaiaci, lignum sassafras, atque radices Salsæ-parillæ & Chinæ . . . . . . ex se numquam apud Anglos scopum attingere hydrargyro prætermisso, venenumque venereum non posse penitùs delere & extinguere: Tamen robur nativum erigere & fovere, palloremque huic morbo congenitum in vividum ac sanum colorem certo certiùs immutare . . . . . . unde tantùm ferè emolumenti naturæ humanæ conferunt, & debilitatæ suppetias salutares præbent, quantùm damni & nocumenti hydrargyrum corpori infligit*, ut illi videtur.

VI. *Impostores illos imperitos, turpissimos lucriones ac nebulones vulgares; qui sine Mercurio, sine quâcunque molestiâ, & nescio quibus Arcanis insulsis curationem brevissimam necnon infallibilem omnibus lue infectis cum insigni impudentiâ publicè pollicentur, argumento bacillino quàm Medico digniores esse, & fascibus Magistratuum aut collistrigio, prout veteratores perfidos, potiùs castigandos esse, quàm disceptationibus aut ullis rationum momentis accipiendos.*

VII. Demùm in Angliâ *ab ignaro vulgo* credi *lue infectos, si cum sanâ muliere mutuis amplexibus sese commiscuerint, à labe omni vereneâ confestim fore immunes, ex quo stupido & pernicioso errore virgines innocuæ quamplurimæ periere.* Idem quoque & in Italiâ olim creditum fuisse suprà notavimus *pag.* 505. ubi de Hercule Saxonia.

1716. JACOBUS VERCELLONUS, Pedemontanus, natus anno 1676. Sordevoli (*a*) apud (*b*) Bugellas, Medicinæ operam dedit Monspelii desinente præterito sæculo. Inde Romam petiit anno 1699. *ubi in Archihospitali Sancti Jacobi incurabilium praxim Medicam exercuit*; unde in patriam redux Medicinam fecit Astæ, in urbe Episcopali Pedemontii, in quâ commorabatur ipso anno 1724.

Primam manum Operi suo de lue vereneâ admovit anno 1701. (*c*) *ætate paulò junior, & annorum circiter viginti quinque*, sed, ut ipse ait, *suarum partium esse duxit, ut incredibili fermè syphiliticorum numero opitularetur, qui opem suam imploratum veniebant.*

Fidem omnem penè superat id quod ipse ultrò confitetur, se nempè

(*a*) Mangetus, *in Bibliothec. Medic.*

(*b*) In Provinciâ Bugellensi, Gallicè *de Biele*

(*c*) *In Præfatione.*

hunc temporis ita *ignarum fuisse eorum, quæ in Medicâ Republicâ hactenus gesta fuerant, ut censeret ante se neminem extitisse, qui venereorum morborum causas, differentias, signa & curationem denique tradidisset*; ac ideò sibi potissimo jure Operis sui editionem urgendam tunc visam esse. Eam tamen aliquot annos suppressit consilio Bartholomæi Torini Archiatri Pedemontani, & Joannis Fantoni Professoris Taurinensis. In lucem tandem prodiit Astæ anno 1716. in 8°. cum sequenti inscriptione, *De pudendorum morbis & lue venereâ Tetrabiblion.*

Constat Tractatus ille Vercelloni *Capitibus quatuor*, quorum unumquodque in plures articulos & paragraphos subdividitur.

Primò conatur probare ex purâ venere etiam impuram nasci, si peccetur in excessu, ac fœmina nimio concubitu exagitetur, præsertim si cum multis misceatur, quorum confusa semina corrumpantur. Sed infirma sunt ea, quæ profert argumenta, & jam à nobis in hoc Opere abundè convulsa suprà *Lib. I.*

Capite altero disserit *de Pudendagrâ muliebri*, hoc est de gonorrhœâ virulentâ mulierum, cujus causas, differentias, symptomata, diagnosim & prognosim distinctis paragraphis explicat.

Tertio Capite agit *de Mentulagrâ*, hoc est de porris, verrucis, ulceribus cancrosis, bullis crystallinis, phimosi & paraphimosi, quæ balano, fræno, præputio, mentulæ in viris accidunt, sicut etiam de gonorrhœâ virulentâ virorum.

Demùm *Capite quarto* verba facit de bubone inguinali seu pano venereo, de rhagadiis & verrucis coxarum præsertim in mulieribus, de ani cristis & condylomatis, ac demùm de lue venereâ, quam *si recens & in primo aut secundo gradu fuerit*, Guaiaci aut Salsæ-parillæ decocto *curari* ait; minimè verò, *si vetus sit & ad tertium gradum pervenerit*, quo tempore *Mercurio tantùm cedit.*

Multa quidem sunt in hoc Opere, quæ laudi, ut jam dicta satis indicant; sed non pauca etiam, quæ vitio vertenda sunt. Nam 1°. Multa falsa, omissa, perperam explicata, aut negligenter tractata sunt. 2°. Declamatorius est styli tumor, qualis materiei minimè convenit, quæ ornari negat contenta doceri. 3°. Abest lucidus ille rerum ordo, qui in dogmaticâ Dissertatione in primis requiritur. 4°. Demùm, quod potissimum est, curatoriæ methodi nec eâ quâ par esset diligentiâ expositæ sunt, nec remedia complectuntur tutissima, efficacissima, usu maximè comprobata.

GUILLELMUS COCKBURNE, Anglus, Doctor Medicus & Societatis Regiæ Londinensis Socius edendum curavit Lugduni Batavorum in 12. anno 1717. Tractatum in duas partes distributum, cui titulum fecit *Virulentæ gonorrhœæ symptomata, natura, causæ & curatio.* Cùm libellus ille, qui Gallicè redditus Lutetiæ recusus fuit anno 1730. passim obvius sit, haud opus est summa illius capita sigillatim explicare: Satis est annotasse circa duo potissimùm Auctorem laborare; nempe I. Ut (*a*) statuat in viris gonorrhœæ sedem numquam in prostatis, nec in vesiculis seminariis esse, sed in ipsis semper glandulis sive lacunis urethræ. 1717.

(*a*) *Cap.* 4. *Part. prioris.*

(a) Cap. 1. Part. posterioris.

II. Ut (a) approbet usum cujusdam injectionis, quâ fluentis materiæ acrimoniam citissimè mitigari, atque adeò gonorrhϾ virulentiam tutissimè, ac sine ullo periculo compesci asserit.

Verùm cùm præparationem hujusce injectionis, quam tot tantisque laudibus extollit ceu efficacissimam & maximè præsentaneam, nullibi explicet, meritò culpandus esse videtur, ut qui per avaritiam de industriâ silentio supprimat remedium, quod ipse ait non gonorrhϾ modò virulentæ, sed etiam fluori albo utiliter conducere, atque adeò pessimo consilio humano generi invideat salutiferum auxilium; quod & virum probum & ingenuum Medicum dedecet.

(b) Part. 2. Cap. 1.

Neque audiendus est, dùm (b) silentii sui odium conatur deprecari, quasi remedium illud ideò celet, ne vulgus perditorum hominum illius usu quasi certo prophylactico à futuræ gonorrhϾ periculo jam securum libidini se effrænatiùs dedat: Quasi verò, ut à (c) Seneca egregiè dici memini, *Medicina & sceleratis opem non ministraret*, & *compositiones remediorum suppressisset ullus* umquam, *ne sanarentur indigni.*

(c) De Beneficiis, Lib. IV. Cap. 28.

1717. GHERARDUS (d) GORIS, Medicinæ Doctor.

(d) Ex Actis Lipsiensibus, anni 1717. pag. 154.

Mercurius triumphator, continens argenti vivi historiam, indolem, prærogativam & noxas in morborum chronicorum, præsertim luis venereæ curatione. Annectitur de curationibus sympatheticis Tractatus. Lugduni Batavorum 1717. in 8°.

Auctor ille varia proponit de origine, naturâ, purgatione, variisque præparationibus Mercurii, quæ singula non sunt hujus loci. Quòd ad luem veneream attinet.

1°. Contendit *non habuisse sua incunabula* annis 1493. & 1494. licet tunc temporis plurimùm sævierit; quandoquidem Guillelmus Salicetus, & Valescus Tarantanus, qui diù antè vixerunt, plurima luis venereæ symptomata commemoraverunt.

2°. Statuit luem illam nulli adulto supervenire, nisi qui contagio sese polluerit.

3°. Posthabitis omnibus aliis medicamentis, Auctor Mercurium tantùm probat, dicitque à se novum modum purgandi Mercurii repertum esse, (*quem tamen non prodit*) unde Mercurius ingenitâ virulentiâ exutus absque ullâ salivatione virus debellat, atque ex corpore per sudores, urinam, insensibilem transpirationem &c. tam placidè eliminat, ut ejus energia, etiamsi valdè efficax sit, vix ab assumentibus sentiatur.

4°. Ipse tamen salivationem non penitùs rejicit, sed existimat illam haud temerè instituendam esse, & nisi cùm morbus jam nimis inveteratus & pertinax aliis remediis non ampliùs cedit.

5°. Affirmat tamen Mercurium, qualis vulgò adhibetur, non esse verum & specificum luis venereæ antidotum, cùm ptyalismum excitando utiles pariter ac inutiles humores evacuet.

6°. Sed contendit Mercurium è metallis extractum salivationem inducere nullam, atque ita præstantissimum & tutissimum esse medicamentum, & in morbis venereis polychrestum.

Horum pleraque parùm comperta sunt, vel temerè dicta, ac proindè

credulum Auctoris animum arguunt, qui aliorum fide multa proferre non dubitet; quod sanè manifestiùs liquet ex adjuncto Tractatu *De curationibus sympatheticis*, ubi conatur ille probare curationes, quas vulgò *Magneticas* dicunt, veras esse.

N....... BOUEZ DE SIGOGNE. 1722.

Méthode nouvelle pour guérir les Maladies Vénériennes, beaucoup plus sûre & plus aisée qu'aucune de celles qui ont été en usage jusqu'ici, avec une réfutation des anciennes hypotheses touchant les mêmes Maladies. A Paris 1722. in 12.

(*a*) *Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu?*

Vanam tantùm declamationem, in quâ Auctor, qualiscumque sit,

(*b*) *Id sibi negotî credidit solùm dari,*

Populo ut placerent quas fecisset fabulas,

Et ut arcano cuidam, quod ambitiosè venditat,

(*c*) *Verbosis acquireret suis famam strophis.*

(*a*) Horat. *in arte Poëticâ.*

(*b*) Terent. *in Prologo Andriæ.*

(*c*) Phædrus, *Fab.* 14. *Lib.* 1.

Cæterùm hujus Operis Auctor ad curationem luis venereæ, cæterorumque morborum quorumvis, duobus tantùm remedis utitur, atque adeò ægrotis omnibus eamdem methodum adhibet, quo nihil potest fingi ineptius. 1°. Exhauriri jubet quotidie manè jejuno ventriculo duas libras aquæ, in quâ admistum latet sal quoddam catharticum Martiale, fortè sal Martis purgans vulgò notum, quo alvus per diem blandè solvitur. 2°. Bis in die manè & vesperi exhibet in infuso calido Theæ guttas aliquot *Elixirii* ut ille vocat rubicundi, quod ipse conjicio esse solutionem cinnabaris Mercurialis vel præcipitati rubri in aquâ forti edulcoratâ, qualis adhibetur ad Tincturam, quæ non ita pridem magnificè jactabatur Lutetiæ nomine *Les Gouttes du Général la Motthe.*

ROGERUS DIBON, Chirurgus Parisiensis. 1724.

Description de la nature, des causes des Maladies Vénériennes, & de plusieurs remedes propres à les guérir. A Paris in 12. 1724. *Tome* 2.

Sub modestiore titulo vana subest declamatio præcedenti compar & eodem fine conscripta, nempe ut arcano cuidam auctoritas concilietur. Prostant ad Operis calcem aliquot remediorum formulæ ex diversis Auctoribus conquisitæ, sed neque satis diligenter selectæ, nec ut plurimùm satis tutæ, & in quibus proinde periculum est ne juniores Chirurgi rectæ morborum venereorum curationis nondum gnari offendant.

Dicunt à Chirurgo illo ad curationem luis venereæ exhiberi manè jejuno ventriculo bolum ex præcipitato Mercurio albo multiplici lotione mitigato, cum addito grani semisse pulveris de Algarot, ac superbibendas præscribi libras duas ptisanæ ex levi decocto salsæ-parillæ & folliculorum sennæ. Hinc primis diebus nausea, vomituritio, imò verò vomitio laboriosa proritatur, sed deinceps usu iterato ptisanæ purgantis omnia per inferiora ita deturbantur, ut nullus vel levis tantùm ptyalismus superveniat, quo tamen confidit ille luem veneream radicitùs extirpatum iri.

Verumtamen, cùm numquam satis certa sit arcanorum exploratio, ut

quæ deditâ operâ mille modis fucari soleant, ne quid in Chirurgum illum peccemus imprudentes, demus arcanum, quo gloriatur, à proposito remedio omninò diversum alterius qualiscumque naturæ esse. At certè aliquod unum est è præparatis mercurialibus. Demus *iterùm* è numero blandiorum esse, quorum tuta est efficacia: Demus etiam *tertiùm* ritè confectum præparatumque facultatis rodendi omninò expers esse. Ea quidem maxima sunt, necdùm tamen satis. Demus ergo *quartùm* arcanum illud tempestivè semper & cautè adhiberi, eâque dosi quæ ægrotantium viribus, ætati, temperamento, sexui, morbo conveniat. Ille sanè æquiorem animum à nemine posset exposcere. Quid inde porro? An ideò futurum est ut curatoria methodus, quam ille adhibet, legitimæ hydrargyrosi præferenda sit? Nullo modo prorsùs: Sed methodus illa, ut de usu præparatorum mercurialium suprà dictum est, *Lib.* II. *Cap.* 9. in curandâ lue venereâ inveteratâ atque difficili plerumque inefficax erit, & si quando satis efficax sit, quod rarum futurum est, nihilominus tamen etiamtùm longo concedet intervallo legitimæ inunctionum mercurialium administrationi, ut *ibidem* probatum fuit.

1724. ANTONIUS DEIDIER, Monspessulanus, Professor Medicus in Facultate Monspessulanâ, scripsit *Dissertationem de morbis venereis*, quæ Monspelii anno 1723. *in* 8°. primùm edita, Londini iterùm recusa est anno 1724. cum adjunctâ Dissertatione Medico-Chirurgicâ *de Tumoribus*.

In illâ Dissertatione præcipua rerum capita methodique curatoriæ paucis sed enucleatè explicantur. Contendit Auctor morbos venereos referendos esse in animalcula numerosa, minima, agillima, maximè prolifera, quæ ab infectis in sanos celeri contagione propagentur; quæ loca ubi hærent morsiunculis impetant, imò etiam depascantur; atque eâ ratione symptomata omnia, quæ morborum venereorum propria sunt, inducant. Sed hæc quantumvis singularia videantur, nova tamen non erant, ut quæ à Davide (*a*) Abercrombyo indicata anno 1684. & à Nicolao Hartsoëkero jam dicta essent anno 1699. in (*b*) *Epistolâ ad V. C. Nicolaüm Andry* datâ.

Sanè longè priùs similia quoque de Peste commenti fuerant R. P. Athanasius Kircherus Societatis Jesu in *Scrutinio Physico-Medico Luis, quæ dicitur Pestis &c.* edito Romæ anno 1658. & R. P. Joannes Saguens Ordinis Minimorum in *Systemate Pestis Physico* Tolosæ anno 1721. typis edito. Profectò ut liberè dicam, mirum est (*c*) *Hominem ingeniosum dixisse id quod si neges probare non possit*: Ut enim illa nullo fundamento proferuntur, sic nullo quoque argumento opus est ut refellantur, quemadmodùm jam egregiè animadversum est à laudato Nicolao Andry. *Génération des Vers*, *Chap.* 4. *Artic.* 1.

(*a*) *Tuta ac efficax luis curandæ methodus*, *cap.* 1.

(*b*) *Traité de la génération des Vers.*

(*c*) Lactant. *Institutionum divinar. Lib.* 3. *cap.* 28.

1724. ANTONIUS BENEVOLUS, Chirurgus Florentinus.

Nuova proposizione intorno alla Caruncula dell' urethra, detta Carnosità. Fiorenza. 1724.

Auctor ille refellit eos qui putant carunculas urethræ esse excres-

centias

scentias in urethrâ subortas. Nititur potissimùm observationibus tùm ab aliis, tum à se institutis in cadaveribus eorum, qui dùm viverent, stranguriæ obnoxii erant, & in quibus tamen post mortem contendit nullam excrescentiam unquam repertam fuisse.

Statuit ipse carunculas illas nihil esse præter caput gallinaginis, seu ut ille dicit, granum hordeaceum tumefactum, inflammatum, suppuratum, exulceratum; quod etsi sæpè verum esse concedam, inde tamen non sequitur ut perpetuum sit, cùm certis liqueat observationibus dari aliquandò veras excrescentias; cùm præstereà certum sit duriorem urethræ cicatricem, aut skirrhodem prostatarum tumorem stranguriæ habituali locum dare aliquando sine ullâ labe capitis gallinaginis, de quo vide *Lib. III. Cap. IV.* §. 4.

Ad curationem proponit Benevolus, ut in urethram immittatur candela cerea, vel stylus plumbeus ter vel quater in die per 15. aut 20. dies, cujus apex ultimis curationis diebus cerato diapalmæ obducendus est.

PETRUS VIOLETTE DU BOIS, Chirurgus Parisiensis. 1725.

Nouveau Traité des Maladies Vénériennes, par P. V. du Bois, Maître Chirurgien de Paris, ancien Prevôt & Garde de sa Communauté. A Paris 1725. *in* 12.

In hoc brevi Tractatu, tùm modus usu vulgò receptus curandi gonorrhœam virulentam, cariem pudendorum, bubones venereos, tùm methodus administrandæ hydrargyroseos in lue confirmatâ ita proponuntur, ut Liber utilis quidem esse possit, quoties omnia ex voto succedunt; si verò morbi difficultate, medentium incuriâ, vel ægrotantium culpâ infortunia quædam accidant, qualia non rarò, usûs planè nullius, cùm de illis in toto Libello ne verbum quidem ullum fiat. Præstereà non desunt alia, quæ Auctori jure possint vitio verti.

Nempe 1°. Vana eruditionis ostentatio, ut cùm Lectorem docet *pag.* 79. *Cancer* vocem esse æquivocam, quæ accipiatur aliquandò *pro animali aquatico*, aliquandò *pro signo Zodiaci*, aliquandò demùm *pro morbo quodam.*

2°. Temeraria inconsiderantia, quâ *pag.* 199. sibi plaudit de invento arcano quodam remedio, cujus efficaciam certam esse dicit ad variolarum prophylaxim; quasi verò vel morbi illius naturam & causas, vel remediorum, quæ ad illum valent, utilitatem perspectas ipse haberet.

3°. Demùm circulatoria arcani cujusdam anti-venerei venditatio, cujus usum hydrargyroseos usui multùm præferendum esse ait, ceu tutiorem, certiorem, efficaciorem; cui ut famam comparet, de hydrargyroseos utilitate temerè & falsò detrahit; denique cujus gratiâ Libellus iste confictus esse videtur, quò popularem favorem illi aucuparetur.

POINTET, Chirurgus, ut ipse gloriatur, Nosocomiorum Regiorum. 1725.

Remarques & Observations très-utiles sur les Maladies Vénériennes, Scorbutiques, & sur les Dartres, (a) à un petit Livre intitulé, Remede très-particulier, commode & prompt, dont l'action est douce & les effets assurez &c. Paris. 1725. *in* 12.

(a) Ita scribit Auctor.

I. Chirurgus ille ſeſe intolerantiùs jactat arcano quodam anti-venereo, de cujus utilitate mira prædicat ſed fide ſuâ. At verò qualecunque ſit arcanum illud certo certiùs liquet nihil eſſe præter Mercuriale quoddam præparatum, neque ſatis peritâ manu confectum, neque ſatis tutâ methodo adminiſtratum.

II. Ut arcano ſuo velificetur, conatur omni ope atque operâ inunctionum mercurialium uſum ſuſpectum & inviſum facere, ceu inefficacem, laborioſum, periculi plenum, in quo non ſine impudentiæ notâ audet ille non modò communi Medicorum judicio, ſed quod majus eſt certæ rei veritati apertè contradicere.

III. Acriter invehitur in Rogerum Dibon, Chirurgum, de quo ſuprà, qui & ipſe de ſuo gloriatur arcano, quocum acerbè litigat utrum utri præſtet remedium, an ſuum illius remedio, an remedium illius ſuo? Cæcos duos videre videor, qui de cumulo carbonum effoſſo ſuperbiunt quaſi de invento theſauro, & ad utrum potiore jure pertineat inter ſe decertant.

IV. Doleo equidem ex animo credulum ægrotantium vulgus in hunc modum ludificari; mirorque eos ad quos pertinet harumce rerum curatio & adminiſtratio, in reprimendis ineptiis vel potiùs coercendis maleficiis iſtiuſmodi indormire, quæ neglecta in magnum tùm rei medicæ, tùm rei publicæ detrimentum recidunt.

1728. EDITIO tertia LUGDUNO-BATAVA Collectionis Luiſininæ. Utilitas ſumma Collectionis Venetæ ab Aloyſio Luiſino procuratæ, quâ in unum volumen cogebantur Opera Auctorum plerorumque, qui de lue intereâ ſcripſerant ante annum 1567. Virum clariſſimum Hermannum Boerhaave, Profeſſorem Medicum Lugduno-Batavum, minimè latuit, ideòque cùm veterum Editionum exemplaria rariora eſſent, Typographis Batavis, ut *novam Editionem molirentur auctor fuit*, quæ prodiit Lugduni-Batavorum *in folio* an. 1728. & cui titulum fecit *Aloyſii Luiſini Aphrodiſiacum, ſive de Lue venereâ*.

(a) Boerhaave, *in Præfatione.*

Dedit ipſe in hac tertiâ Editione ſedulam operam, 1°. Ut (*a*) *Impreſſionum vitia, quibus Italicæ Editiones fœdabantur, emendarentur.* 2°. Ut *ex ipſis allegatis Scriptoribus loca reſtituerentur propria.* 3°. Ut *remediorum formulæ, quæque eò faciunt, alio excuderentur charactere.* 4°. Ut *locupletiſſimus index & uſu verè pulcher ingenti Operi ſubnecteretur.* Imò Operi præfixit egregiam & eruditam Præfationem, de quâ in *articulo ſequente*, ubi multis explicat quid ipſe de veneni venerei naturâ, propagatione, ſede & effectibus ſentiat.

Sed utinam Illi ſatis otii fuiſſet, ut ſuſceptam hanc utiliſſimi Operis Editionem perfectè adornare potuiſſet, atque in hunc finem,

1°. Auctores, qui in Collectione Venetâ exſtant, ordine chronologico diſponere, pro tempore quo ſingulorum Opera ſcripta, vel ſaltem edita ſunt. Quid enim inordinatius, quàm omnia ita promiſcua eſſe, ut Nicolaus Leonicenus ſecundum tantùm locum occupet, Coradinus Gilinus decimum quartum, imò Gaſpar Torella viceſimum tertium; cùm certum ſit Auctores illos ſcripſiſſe anno 1497. anno ſcilicet tertio poſt ingreſſum morbi, adeòque omnium primos.

2°. Auctorum Opera, quorum pleraque pro illorum temporum more uno orationis contextu ſcripta ſunt, in capita, capitaque ipſa in membra partiri, majoris perſpicuitatis gratiâ.

3°. Loca ex Auctoribus antiquioribus laudata alio charactere diſtinguere, ut nunc eſt ex uſu, eo ſcilicet fine ut ſi opportunum videatur, prætermiſſis inter legendum iis locis, orationis ſeriei preſſiùs inſtare liceret.

4°. Peculiari indice, vel appoſitis notulis edocere qui qualeſve fuerint Auctores qui laudantur. Hac enim ætate noſtrâ Medicorum plurimi Hiſtoriæ Medicæ ſatis gnari non ſunt, atque adeò ne nomine quidem plerique norunt Abolai, Aly Abbatem, Viatium & Zoar, Azarninum, Iſaacum Ebenaram, Pandectarium, Conciliatorem magnum, Jacobum de Forlivio, Arculanum, Franciſcum de Pedemontio, Baverium de Baveriis, & alios ejuſdem farinæ ſexcentos, qui in Collectione illâ paſſim laudantur.

5°. Demùm Collectionem Luiſininam amplificare additione Auctorum, quotcumque de morbis venereis ante annum 1567. ſcripſere, & qui à priore Collectore omiſſi vel ignorati fuerunt, inter quos ipſe numero Joannem Salicetum, dictum Weidman & Meichinger, qui anno 1497. Simonem Piſtorem, qui annis 1498. & 1500. Martinum Polichium, qui anno 1500. Conradum Schelling, qui anno eodem 1500. Joſephum Grundbeckium, qui anno 1503. Bartholomæum Sileber qui anno 1525. Jacobum Abethencourt, qui anno 1527. Auguſtinum Niphum Philotheum, qui anno 1534. Joannem Antonium Roverellum & Joannem Vochs, qui anno 1537. Thomam Philologum, qui anno 1538. Michaëlem Angelum Blondum, qui anno 1542. Rodericum Diaz de Iſla, qui anno 1555. ac tandem Hieronymum Montuum, qui anno 1558. ſcripſit.

HERMANNUS BOERHAAVE, Vianenſis Batavus, Vir de re Me- 1727.
dicâ optimè meritus ac Scriptis ſuis egregiis orbi litterario notiſſimus, 1728.
maximam famam in Academiâ Lugduno-Batavâ ſuſtinet, famâ tamen ipſe major.

Scripſit anno 1727. Diatribam de lue venereâ, quæ Præfationis loco præfixa fuit Editioni Lugduno-Batavæ Collectionis Luiſininæ anno 1728. & quæ Gallicè verſa Lutetiæ prodiit hoc anno. Multa quidem ibi reperire eſt acutè cogitata, graphicè deſcripta, uno verbo Auctore ſuo digniſſima, quibus recenſendis ideò ſuperſedeo, quòd ſit hoc Opuſculum in omnium manibus. At verò ut liberè & ingenuè dicam, duo quoque occurrunt ibidem, quæ dicta nollem, alterum in Theoriâ, in Therapeiâ alterum.

Primò. Quod ad prius attinet, exiſtimat Boerhaavius veneni venerei ſedem * eſſe *in illo humore pingui corporis humani, qui naturaliter in benè ſa-*

* Conſtat quidem à Boerhaavio ſedem veneni venerei in adipoſâ membranâ conſtitui, dùm ulcera cancroſa molitur. At verò dubitatur utrùm velit membranam illam ſedem eſſe perpetuam veneni venerei atque adeò perennem luis confirmatæ fomitem. Sanè in totâ ejus Diatribâ nihil legiſſe memini, quod huic concluſioni apertè faveat. Quapropter ab errore forſan non vacat nuperus Interpres, qui Diatribam illam gallicè vertit, cùm *Diſcours préliminaire*, *pag.* 3. firmiſſimè aſſeverat *veneream contagionem juxta Boerhaavium ſedem habere perennem & jugem in adipoſâ membranâ.*

nis replet eam partem, quam adiposum panniculum Veteres, Hodierni & cellulosam membranam vocant. . . . . . Ita ut si contagiosa labes per poros epidermidis ingressa trans cutis vascula usque ad cellulas membranæ adiposæ pervenerit, ibidemque occurrenti pingui permiscuerit se, ... calore, motu, morâ, assiduò magis magisque incendatur, cutim & cuticulam superpositas rodat, corrumpat, interimque sub his circumfusas per ambitum cellulas oleosas contaminet, unde semper latior plaga in panniculo adiposo corrupta reperitur, quàm suprà in cute superpositâ perdita & exesa est.

Sed ea opinio contra notam veneni seu seminii venerei indolem, facultatem, invadendi & progrediendi rationem videtur repugnare.

Nam I. In ipsâ veneni venerei ingressione, quo tempore si unquam aliàs, facillimum est dignoscere quasnam potissimum sedes affectet, observantur plerumque ceu prima invadentis morbi indicia, gonorrhœa, Panus sive Bubo, Porri & Verrucæ, quorum nullum in adiposâ membranâ insidet. Cognitum enim compertumque est sedem esse. 1°. (*a*) Gonorrhœæ in conceptaculis, quæ semini vel seminali fluido secernendo vel continendo vacant, nimirùm in Viris quidem in prostatis, vesiculis seminariis, glandulis Cowperianis, & urethræ cellulis; in fœminis verò in prostatis, glandulis Cowperianis, & botryformibus vaginæ glandulis: 2°. (*b*) Pani seu Bubonis in conglobatis sive limphaticis inguinum glandulis: 3°. (*c*) Porrorum & Verrucarum in papillis nerveis, quæ in Viris Balanum, Frænum, Præputium; quæ in fœminis labia Pudendi, vulvam, nymphas, Clitoridem numerosè obsident.

(*a*) Suprà, *Lib. III. Cap.* 1. §. 2.

(*b*) Suprà, *Lib. III. Cap.* 5. §. 1. & 2.

(*c*) Suprà, *Lib. III. Cap.* 9 §. 1. & 2.

II. Neque dispar esse videtur conditio ipsorummet ulcusculorum venereorum, vulgò *Chancres.* Ea quidem Boerhaavius ab erosis adiposis cellulis deducenda putat disertissimis verbis. *Hoc mali genus*, inquit, (*cancrum suo idiotismo Chirurgi vocare solent*) *semper inveni sedere in illo humore pingui corporis humani, qui naturaliter in benè sanis replet eam partem quam adiposum Panniculum Veteres, Hodierni & cellulosam membranam vocant.* Sed multa concurrunt verisimilia, quæ in contrarium pugnent & quæ suadeant ulcuscula istiusmodi non subter tegumentum quod cutis loco est & in adiposâ membranâ, quæ sanè nulla prostat in iis partibus quæ ab ulcusculis venereis maximè infestantur; sed in ipso integumento, quod cutem supplet, sedem habere, nimirùm in vasculis illis sebaceis, quibus in Viris Balanus, Balani corona, Præputium & Frænum; in mulieribus verò Cadurda, Vulva, Pterygia, Clitoris, & vaginæ ostium consita sunt. Et sanè, ut cætera omittam quæ (*d*) alibi dicta sunt, id opinor abundè argui ex ipso ulcusculorum situ, ut quibus ea tantùm loca obsideantur, in quibus vascula istiusmodi obvia sunt; ex orbiculari eorumdem formâ, quæ cum vasculorum figurâ apprimè congruit; ac tandem ex cicatrice nullâ post curata ulcera superstite, vel tenuissimâ tantùm & fermè inconspicuâ, quod proinde cutaneum integumentum superficiariè ad summum, funditùs verò minimè erosum fuisse demonstrat. Quæ de pustulis venereis debent quoque intelligi, quarum sedes est in sebaceis vasculis sive lacunis per cutem sparsis.

(*d*) *Lib. III. Cap.* 7. §. 1. & 2.

III. Neque suam indolem deponit virus venereum, dùm inveterascit. Tunc quidem contaminato sanguine humores, qui à sanguine scatu-

viunt, contaminari necessum est, non promiscuè tamen & indiscriminatim, sed ordine certo, & plerumque secundùm scalam affinitatum suprà (*a*) propositam : Nempe commiscetur 1°. Cum humoribus seminalibus; unde pudendorum morbi, Tumor testium, Bubo, Porri & Verrucæ, Ulcuscula. 2°. Cum humoribus cutis tùm sebaceo tùm mucoso; unde vitia cutis, herpes, maculæ, rhagades, alopecia, pustulæ. 3°. Cum humoribus mucosis oris, faucium, & narium; unde ulcera gingivarum, palati, faucium nariumque. 4°. Cùm synoviâ tùm articulari tùm muscu-lari; unde dolores Arthritici, Rheumatici, Ischidiaci. 5°. Cum medullari ossium adipe; unde ossium Exostosis, Hyperostosis, Caries, Osteosarcosis. 6°. Cum limphâ, unde tumores glandulosi, aut Kystici, ut Meliceri-des, Atheromata, Steatomata. 7°. Demùm cum humoribus, qui oculorum auriumve proprii sunt, unde multiplices earumdem partium affectiones, sed in iis omnibus constat experimento nec adiposam membranam, nec ullas membranæ illius lacinias affici, lædi, pessumdari, neque adeò adiposam pinguedinem, quâ turgent illius cellulæ, ullo modo vitiari.

(*a*) *Lib. IV. cap.* 2.

IV. Verumtamen non nego labem membranæ eidem aliquoties inferri, si pustulæ venereæ, vel quod pejus est, ulcera ejusdem moris cutem depascentia sibi diutiùs permittantur & per media suffossæ cutis stamina ad subjectum adipem agant cuniculos; si tubercula aut ganglia suppurata subcutaneos abscessus generent; imò verò si virus venereum cum adiposâ pinguedine spontè commisceatur, quam ejus virulentiæ (*b*) inaccessam esse nequaquam puto. Sed hæc nedùm quotidiana sint, inter insolentia luis symptomata referenda sunt, in syphiliticis, si unquam, certè tardè & raròobvia, unde videtur egregiè refelli opinio de sede morbi in adiposâ membranâ.

(*b*) Vid. suprà *pag.* 298.

V. Fateor cum Boerhaavio, dùm adiposa membrana casu quocumque computrescit in hunc modum, *musculos nudatos vividissimos pulcherrimosque apparere, ulceraque solam tantùm pinguem tunicam depasci, nec cuti nocere, nisi quatenus consumptis vasis cuti suppositis, subducto pabulo, hæc ipsa quoque tandem perit.* Sed id commune habet suppuratio, quàm lues venerea in adiposâ membranâ potest aliquando efficere, cum suppuratione, putrefactione, gangrænâ quâcumque membranæ ejusdem à causâ quâvis aliâ; neque adeò id inde repetendum videtur, quòd venereum virus adiposam membranam affectet singulari modo, sedemque in illâ propriam habeat; sed potiùs quòd peculiaris adiposæ membranæ conditio locum det mali incrementis opportuniorem. Nempe mollis est & laxi contextûs, tenuissimis ac præteneris cellulis tota constat, perpetuò turget congesto succo adiposo, qui tardissimè circulatur, ac in loco eodem idem hæret diutissimè : Inde fit ergo, ut consociatâ causarum efficaciâ ab adipe, si vitio qualicumque corrumpatur, facilè labem sentiat celerem ac longè & latè diffusam, sentiatque sola intactis & illæsis tùm subjectis musculis tùm cute superjectâ, quòd partes illæ, cùm densiore & firmiore texturâ polleant, impetentium causarum energiæ minùs pateant, hærentes humores fortiùs expellant elateriò insito, noxiosque faciliùs renovent, ac proinde multiplici nomine ab imminentibus injuriis sese diutiùs & efficaciùs immunes tutentur.

VI. Cæterùm hæc opinio de sede luis venereæ in adiposâ membranâ, cujuscunque pretii esse videatur, si non perfectè expressa, at saltem non obscurè olim adumbrata fuit, quod scio ne Boerhaavio quidem suboluisse cæteroquin eruditissimo, cùm ipse prior & ultrò non indicaverit. Constat tamen temporibus Antonii Saportæ, quondam in Academiâ Monspessulanâ Medicinæ Professoris, hoc est ante annum 1570. exstitisse nonnullos, qui non adiposum, ut Boerhaavio visum est, sed *carnosum panniculum in universo corpore diffusum, illudque tegentem constituerent, à quo perniciosæ hujus labis* (venereæ) *scaturiginem emanare* crederent, quos refellendos suscepit Saporta (*a*) *Tractatûs de Tumoribus præter naturam Lib. III. Cap.* 50. Usque adeò & de opinionibus quoque verè dici potest, quod de vocibus ab Horatio dictum est, *multas* nempe *renasci, quæ ceciderant*, & multas *casuras esse, quæ nunc in honore vigent.*

(*a*) Vid. suprà *pag.* 492.

Secundò. Circa posterius, quod ad Therapeiam pertinet, haud diffitetur quidem Boerhaavius *Mercurium ad expugnandum hoc malum efficacem* meritò haberi. At verò contendit simul *medicatam ejus potestatem haud valere corrigere venereum tabum, quando ille figitur in locis, ad quæ actio cordis & arteriarum vix pertingit: Hinc* Mercurio *cariem diploës cranii non sanari: .... Inde & ossium medullam inquinatam hoc malo vix repurgari: Gonorrhœas in solâ cellulosâ penis fabricâ hærentes .... numquam sanari: .... Ossicula tenerrima, solis tenuibus tecta membranis ...... servari non posse ne excidant .....* Unde concludit ille tunc *ubi deficit Mercurius, juvare* decoctum Guaiaci Huttenianâ methodo exhibitum, quod cùm argumentis tùm observationibus conatur confirmare. Sed de his jam diffusè suprà (*b*) diximus *Lib. II. Cap.* 9. quod adiri potest.

(*b*) *Pag.* 143. & *seqq.*

1731.
1698.

CAROLUS BARBEIRAC, Cæsaristensis apud Gallo-Provinciales, natus anno 1629. Medicinæ operam dedit in Academiâ Monspessulanâ, ubi Doctoris Medici gradum assecutus est (*c*) anno 1649. Medicinam cum summâ laude exercuit in eadem urbe, ubi vitam cum morte commutavit anno 1699. ætatis 70.

(*c*) *Ex Actis Facultatis Medic. Monspessul.*

Prodiit nuper Amstelodami Liber Gallicè scriptus cum sequente inscriptione:

> *Dissertations nouvelles sur les Maladies de la Poitrine, du Cœur, de l'Estomach, des Femmes, Vénériennes, & quelques Maladies particulieres, par M. Barbeirac, Docteur en Médecine de Montpelier,* in 12. 1731.

In Tractatu, qui *de Morbis venereis* inscribitur, *paginis* 50. *Capitibus* 7. disseritur. 1°. De Lue vereâ. 2°. De Gonorrhœâ virulentâ. 3°. De Bubone venereo. 4°. De Ulcusculis cancrosis. 5°. De Porris & Verrucis. 6°. De Phimosi & Paraphimosi. 7°. De Hypersarcosi in urethrâ.

Cæterùm in hoc toto Libro tùm de venereis, tùm de cæteris morbis nihil legitur, quod non sit non modò vulgare, sed etiam ita mutilum, vitiosum & miserè deturpatum, ut pro certo teneam hoc Opus non Caroli Barbeirac, sed junioris cujusdam Scholastici fœtum esse rerum medicarum planè ignari. Doleo sanè nomen Practici suâ ætate celeberrimi ab Anonymo Editore tam turpiter traduci, mirorque maleficia istiusmodi

tam altè dissimulari ab iis, quorum interest Caroli Barbeirac gloriam sartam tueri.

Interim caveant Lectores ne Barbeiracii auctoritate putent ad curandam luem veneream posse tutò frictiones quotidie adhiberi, & ad frictionem quamlibet uncias quinque vel sex unguenti præscribi, ut in hoc Libello proponitur *Cap. I.* Hac enim temerariâ therapeiâ ægrotos in manifestum capitis discrimen adducerent. Fateor equidem id olim ex usu fuisse Barbeiracii ævo; sed novi quoque pericula summa, quibus id remedii genus tunc infamabatur. Itaque prudentis Editoris fuisset praxim jam dudùm antiquatam supprimere, vel saltem non evulgare hac ætate nostrâ sine notâ censoriâ.

DANIEL TURNER, Anglus, è Collegio Medicorum Londinensium, Anglicè scripsit nuperrimè Tractatum de Morbis Venereis, cui sequentem inscriptionem præfixit. 1732.

(*a*) *Siphylis. A practical Dissertation on the venereal Disease, in two parts, London*, 1732. *in* 8°. Hoc est *Syphilis, sive Dissertatio practica de Morbo Venereo, in duas partes distributa.* Londini, 1732. *in* 8°.

(*a*) Ita scribit Auctor.

Agitur in priore Tractatûs illius parte potissimùm de gonorrhœâ; in posteriore verò de Lue venereâ. In utrâque de morborum singulorum ætiologiâ & therapeiâ satis copiosè differitur, sed ordine parùm composito, saltem non eâ methodo quæ lucem afferat & quam in Anglorum Medicorum Operibus plerumque desiderari dolemus.

I. Statuit hic Auctor cum Guillelmo Becketto *à pag.* 12. *ad pag.* 18. Gonorrhœam virulentam & Luem veneream ante annum 1494. in Europâ, nedùm ignotas, sed vulgò grassatas fuisse; cui opinioni ut fidem faciat, eadem profert testimonia, vel pleraque saltem, quæ à Becketto adducta suprà recensuimus *Lib. I. Cap.* 6. Nempe 1°. Loca quædam deprompta ex Opere manuscripto Joannis Ardern, Chirurgi Angli, qui exeunte decimo quarto seculo vixisse creditur; & ex collectaneis quibusdam Medicis, quæ scripta dicuntur circa annos 1390. & 1440. ubi *de arsurâ* sive *incendio*, Anglicè *burning* sive *brenning* mentio est, quod morbi genus venere olim contrahebatur, & quod ideò volunt idem fuisse cum gonorrhœâ virulentâ, quæ hodie impurâ venere concipitur. 2°. Integra statuta Lupanaris Londinensis in suburbio *Southwark* dicto olim prostantis, quæ anno 1430. sancita creduntur, & ex quibus articulos aliquot ubi *de nefandâ scortorum infirmitate & de prostibulis arsurâ infectis* quæstio est, à Becketto in opinionis suæ confirmationem adduci suprà vidimus.

Sed cùm his abundè satisfactum fuerit loco suprà laudato, dùm testimonia eadem á Becketto adducta diluimus, ne cramben recoquamus argumento eodem denuò tractando supersedere visum est.

II. Circa propagationis modum Auctor confitetur quidem *pag.* 54. se quondam sensisse luem veneream contrahi non posse, nisi in genitalibus locis morbi quidam locales præluserint: At verò ait *à pag.* 55. *ad pag.* 58. sibi jam secùs videri, quam opinionem ut probet, subjicit *ibidem* unam, alteramque *pag.* 297. observationem, quas ipse egregias, firmasque esse

putat, sed quæ meo quidem judicio rem evincunt nullomodò.

III. In curanda lue venereâ salivationem adhibet *à pag.* 180. *ad pag.* 190. quam movet interno præparatorum mercurialium usu, si morbus levis & recens; externo unguenti mercurialis illitu, si morbus gravis sit aut inveteratus. Laudat verò suffumigia ex cinnabari ad cariem pudendi, ulcera narium, nodos, gummata, dolores fixos, cæterosque morbos topicos.

IV. Nimius esse videtur in agitandis iis, quæ ad se tantùm spectant & in sui defensionem scripta sunt. Iis etenim, etiam si vera forent ac legitima, cùm ad rem plerumque non pertineant, constat Lectoribus nauseam moveri, atque adeò Operis pretium non parùm inde elevari.

V. In Circulatores, qui ad curandos morbos venereos audent temerè aggredi, passim stomachatur, nec sine causâ, cùm id hominum genus, quod & vetabitur semper & semper retinebitur, cordatis Medicis, artisque suæ amantibus meritò invisum sit & odiosum. Sed quid tamen opus est cum iis ratione tam sæpè agere, qui carent omni ratione, qui nullis innituntur principiis, quorum varia est ac mutabilis praxis, notaque temeritas?

VI. Narrat ille *pag.* 99. ab Agyrta quodam Londinensi ad gonorrhœæ curationem diebus singulis in decocto avenaceo exhibitas fuisse guttas x. xij. vel xv. solutionis ʒ j. sublimati corrosivi in alcoholis sive spiritûs vini ℥ j. cujus pessimum facinus, atque gravi pœnâ animadvertendum exhorresco quidem, sed miror nullomodò, ut qui dudùm pro comperto habeam Circulatorum imprudentiam cum impudentiâ parem esse.

VII. Ad hujusce Libri calcem prostant 1°. Historiæ triginta ægrotantium totidem, morbis venereis diversimodè infectorum, quos curandos Auctor habuit.

2°. *Remarcs upon D*r. *Willougby's Translation of M. Chicoyneau's method of cure by the Mercurial friction*; Et *M. Palmer's Letter to the Author about the same*: Id est *Animadversiones in methodum curandæ luis venereæ usu inunctionum mercurialium, quæ à D. Chicoyneau scripta, & à Doctore Willougby è Latinâ Linguâ in Anglicam versa est*, cum *Epistolâ D. Palmer ad Auctorem datâ de eodem argumento.*

3°. *A Discourse of gleets, inscrib'd to the surgeons*, id est *Dissertatio de Ichoribus ad Chirurgos scripta.*

1733. PETRUS DESAULT, Burdigalensis, Doctor Medicus & Collegio Medicorum Burdigalensium adscriptus, typis edendum curavit Burdigalæ anno 1733. Tractatum sequentem *in* 12.

Dissertation sur les Maladies Vénériennes, contenant une méthode de les guérir sans flux de bouche, sans risque & sans dépense.

Adjectæ sunt ad calcem duæ aliæ Dissertationes, altera *de Rabie*, altera *de Phthisi.*

Hic Auctor, qui certè valet ingenio, nec indiligens est rerum Medicarum scrutator, videtur tamen in Medicinæ Historiâ nimiùm hospes.

(a) Partie 1. chap. 3.

1°. (*a*) Contendit luem veneream antiquitùs cognitam fuisse, & veneri vulgivagæ coævam esse, contrà quàm à plurimis demonstratum fuit.

2°.

2°. (*a*) Conatur astruere luem veneream à vermiculis venereis produci, qui partes, in quibus hospitantur, rodant & depascantur; quâ in re vidimus suprà Virum eruditum Antonium Deidier jam illi prælusisse, ut Deidierio Abercrombyum. (*a*) *Part. 2. chap. 2.*

3°. Demùm (*b*) tanquam novam proponit methodum curandorum morborum venereorum hydrargyrosi intercalatâ, adhibendo scilicet inunctiones mercuriales per intervalla, & ptyalismum, si quis cieatur, cathartico identidem supprimendo; quæ tamen methodus à primis morbi venerei temporibus nota fuit. Quâ de re vide hujusce Operis *Libri II. Caput* 7. (*b*) *Part. 2. chap. 1. & suivans.*

HENRICUS HAGUENOT, Monspeliensis, in Academiâ patriâ Professor Medicus publici juris fecit nuperrimè Schedulam seu Dissertatiunculam de methodo novâ curandæ luis venereæ cum sequente inscriptione. 1734.

Mémoire contenant une nouvelle méthode de traiter la Vérole. in 8. *Montpelier* 1734. 20. *pages.*

Hùc redit methodus illa nova, ut balneatio in aquâ leviter calidâ, qualis vulgò ante inunctiones, eadem per ipsam inunctionum administrationem usurpetur. Scilicet præmissâ tantùm venæ sectione & purgatione ad hydrargyrosim properandum est; & primâ statim die, postquam æger è balneo, in quo sederit per horam integram, egressus & exsiccatus fuerit, destinata corporis loca more solito unguento mercuriali inungenda, quæ ambo alterâ vel tertiâ quâque die pari ordine iteranda sunt per mensem unum & ampliùs, nisi imminens salivatio vel gravior quidam casus prohibuerit.

Inde ait Auctor utilitates non leves manare, 1°. Sanguinem dilui & temperari, laxatoque partium solidarum tono immodicos erethismos præcaveri, nimiamque Mercurii vim retundi.

2°. Perspirationem per inconspicua cutis spiracula intendi, ut liquet ex *Aphorismo* 25. *Medicin. Static. Britannic. Joann. Keill*, unde fit ut non desint, qui in ipsâ variolarum eruptione difficiliore balnei calidi usum impensè laudent.

3°. Utroque illo nomine usu balnei ptyalismum efficacissimè declinari; quin imò si jam illatus esset, celerrimè reprimi; atque adeò propositam illam methodum novam antiquiori plurimùm præstare, ut quæ pari successu minorique noxâ morbo medeatur.

I. At verò dubitari potest an ea methodus nova sit. Certè constat usum balnei tepidi in ipso hydrargyroseos stadio ab antiquioribus quibusdam Scriptoribus pridem indicatum fuisse, non modò à Joanne Almenar, Hispano, qui in *Tractat. De Morbo Gallico, Cap.* 4. auctor est ut die quâlibet loca corporis Mercurio illita decocto radicum althææ tepidè foveantur, sed expressiùs à Jacobo Cataneo de Lacu Marcino, qui *Tractat. De Morbo Gallico, Cap. 6. Balneum quantùm proposito suo conducit tripliciter distinguit, Unum præparativum...... Aliud prohibitivum, ut in horâ operationis pharmaci....... & in tempore quo frictiones exercentur; Tertio modo sumitur balneum ut perficiens,...... cum administratur postquam cessavit operatio pharmaci.* Demùm omnium disertissimè à Joanne Benedic-

to, qui *Libell. De Morbo Gallico*, *Capite* 4. jubet ægrum per ſex dies ſyrupum alterantem, ut de fumo terræ, de bugloſſo, de epithymo &c. quotidie *ſumere : tertiâ die* inungi; ſextâ purgari *ſolutivâ Medicinâ eâ intentione, ut materia quæ deberet pelli ad os, ne fiat nocumentum in ore, per loca inferiora ducatur*. Deinde interpoſitis nonnullis quæ non ſunt hujus loci, ſic pergit. *Intentio quinta, quæ die ſequenti poſt purgationem, omnibus videlicet ſex diebus reiteranda eſt, fiat cum balneatione aquæ dulcis, in quâ bullians herbæ infrà poſitæ aut ſimiles, fumus terræ, lapatium acutum, biſmalva, camomilla, melilotum, roſæ, violæ : Ad hoc ſequetur humectatio, quæ maximè in hoc morbo requiſita eſt.*

II. Sed quid opus eſt in hujuſce methodi antiquitatem anxiè inquirere? Si olim uſu recepta fuit, certè jam dudùm in deſuetudinem abierat. Profuit ergo eam renovari, ac experimentis iterùm confirmari, cùm utilitatem minimè ſpernendam afferre quandoque poſſit ad curandos ægrotantes illos, qui exſucci, emaciati, bilioſi, melancholici, hypochondriaci ſunt, & in quibus periculum eſt ne humorum acrimoniâ ſtaminumve tendineorum ariditate immoderati partium erethiſmi, ſanguinis in circulando ataxiæ, aut abnormes humorum decubitus inferantur.

III. Porrò tamen cavendum ne Mercurii vis funditùs perdatur, dùm refrænari creditur. Scilicet hac ætate plerorumque Medicorum conſilia in id conſpirare videntur, ut modis omnibus caſtrent Mercurii energiam, quam pavidi reformidant, ne dicam horrent; quaſi verò nulli darentur limites, quos infrà remedii illius efficacia curandæ lui venereæ impar fieret. Jam minima unguenti mercurialis doſis ad inunctionem unamquamque adhibetur; jam inunctio tertiâ vel quartâ tantùm die iteratur; jam datâ operâ extergitur unguentum illitum, quod poſt frictionem in cute ſupereſt; jam admiſſi Mercurii pars interjectis identidem catharticis præproperè eliminatur. Necdùm tamen ſatis; Nunc proponitur iterati balnei uſus, quo illiti Mercurii pars maxima à cute detergitur, quo pacato ſanguinis orgaſmo ejuſdem efficacia notabiliter infringitur. Expecto dùm accedat alius, à quo narcotica præſcribantur, in quæ ſentio nonnullorum vota inclinare, & quibus conſtat vim Mercurii magis magiſque debilitandam eſſe. Quid inde porrò futurum? Nempe ut operosè nihil agatur, & ut Mercurius, remedium naturâ efficaciſſimum & potentiſſimum, tot vinculis atque repagulis coercitus, iners tandem fiat ac debellandæ lui venereæ planè ineptus.

IV. Profectò mirari ſubit Medicorum inconſtantiam, & ſi cum Quintiliano loqui liceat, *inconſequentiam*. Norunt illi nec pituitam à ventriculi parietibus emetico extundi poſſe ſine nauſeâ & cardialgiâ; nec cacochyliam ab inteſtinis cathartico deradi ſine torminibus. Putantne virus venereum, quod naturâ tam ferum eſt, quod univerſis corporis partibus altiſſimè inſedit, quod omnes humores penitiſſimè contaminavit, ſine dolore, ſine labore, ſine noxâ corrigi, deſtrui, exterminari poſſe?

V. Sunt præctereà in eâdem Diſſertatione alia quædam, quæ videntur haud ſatis rectè dicta.

1°. Credit Auctor *pag.* 2. Inunctiones *quotidianas* ſed *partiales* à Carolo Barbeirac, celebri ætatis ſuæ practico; Et *diſcretas* ac interpoſitis

aliquot dierum induciis iterandas à D. Francifco Chicoyneau, Archiatrorum comite, in ufum Medicum primò inductas fuiffe; cùm tamen certò conftet utramque illinendi Mercurii methodum jam à ducentis annis, atque adeò à primo natæ luis venereæ tempore & notam & ufurpatam fuiffe, quâ de re vide fuprà *Lib. II. Caput* 7.

2°. Ait *pag.* 7. falivationem maximum curationi luis venereæ impedimentum afferre, unde in Differtatione fuâ totus in eo eft, ut falivationi obviam eat. Contrà verò fuprà probatum fuit nullâ operâ certiùs quàm falivationis motu cognofci poffe an Mercurius in fanguinem agat, agatque eâ vi quâ opus eft ad morbi curationem, unde liquet falivationem unicam effe hydrargyrofeos cynofuram, quâ duce ad optatum portum appellere valeamus, quâ de re vide fuprà *Lib. II. Cap.* 9. *pag.* 149.

3°. Concedit ægrotantibus, *pagg.* 10. *&* 11. ut in ipfo hydrargyrofeos ftadio fuis fungantur officiis, ac liberè divagentur. Haud nego equidem in regionibus calidioribus id aliquoties fine damno tentatum, at verò nego tentatum unquam fine periculo. Quocirca nollem abufum, qui vix unquam diffimulari debet, in communem normam & præfcriptionem proponi, quâ de re vide fuprà *Lib. IV. Cap.* 9. §. 1.

4°. Denique putat nec carnium, nec vini ufum ex toto ægrotis circumcidendum effe, ne illo quidem tempore, dùm alternis diebus inunguntur Mercurio, & lavantur balneo; imò quod maximum eft dùm utuntur lacte quotidiano. Sanè haud inficias ivero hæc omnia fimul fine noxâ aliquando ab iis tolerari, qui ftomacho feliciffimè valent: Sed cùm rara non fint artis, facilitatem illam ceu nimiam improbo, ac falutarem feveritatem defidero, à quâ decet fedulum Medicum numquam defcifcere.

Cæterùm exaggeratam illius methodi utilitatem non parùm elevat fequens obfervatio, quam à D. Morand, Chirurgo peritiffimo nuperrimè accepi. Ille enim experiundi gratiâ, ut artis fuæ ftudiofiffimus eft, militibus fex lue venereâ infectis in Regio invalidorum Militum Hofpitio hydrargyrofim hoc ipfo vere adhibuit, tribus quidem methodo recentiore quæ ab Haguenotio proponitur, tribus aliis verò antiquiore methodo; fed fingulis eodem tempore, eodem unguento mercuriali, eâdem unguenti dofi, eodem frictionum numero, eodem temporis intervallo, ut omnia utrimque paria effent. Quid tum? Speras forfan ptyalifmum iis defuiffe, qui recentiore; adfuiffe contrà iis, qui antiquiore methodo inungebantur, fed falleris. Ex tribus, qui balneationes cum frictionibus alternabant, duo ptyalifmum & gravem & diuturnum experti funt. Ex totidem verò, qui à balneis abftinebant, unus tantùm ptyalifmum fed levem fenfit. Cæteroquin omnes perinde convaluere utrâque methodo. Adeò verum eft quod jam centies, necdùm tamen fatis dictum puto, in tam multiplici variarum caufarum fyndrome, quæ fingulæ in diverfis fuo quæque modo ad ptyalifmum inducendum efficacitatem conferunt, unum id certum effe *omnia* fcilicet *effe incerta*, atque adeò nulli methodo unquam nimiùm confidendum effe, fed ut in re femper dubiâ & periculofæ plenâ aleæ, Medico qui πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων effe cupit, diligentiffimè cavendum atque providendum *Ne quid nimis.*

1735. De la Mettrie, Doctor Medicus, Latinam Hermanni Boerhaavii Præfationem *de Morbis venereis*, quæ *Aphrodisiaco* præfixa est, (a) Pag. 11. in Gallicum vertit; huic Diatribam de eodem argumento à se conscriptam, (b) Pag. 33. ac diatribæ suæ Antelogium præposuit, atque tria illa schediasmata in unum collecta excudenda curavit cum inscriptione sequente

> *Système de Monsieur Herman Boerhaave sur les Maladies Vénériennes, traduit en François par Monsieur de la Mettrie, Docteur en Medecine, avec des Notes & une Dissertation du Traducteur sur l'origine, la nature & la cure de ces Maladies.* Paris, *in* 12. 1735. *pagg.* 213.

(c) Pagg. 36. & 37.
(d) Pag. 34.
(e) Pag. 39.
(f) Vide suprà, pagg. 43. & 44.
(g) Pag. 39.
(h) Vide suprà, pag. 526.
(i) Vide suprà, pagg. 47. & 526.
(k) Pag. 69.
(l) Pag. 67.
(m) Pag 84.
(n) Pag. 77.
(o) Discours prélim. pagg. 5. & 6.
Dissertat. pag. 108.
(p) Pagg. 100. & 101.
(q) Pag. 107.
(r) Pagg. 98. & 99.
(s) Pag. 99.
(t) Vide suprà, *Lib. II. cap.* 9. & alibi passim.

Hîc quidem omittimus ex toto Præfationem Boerhaavii, cujus mentio suprà facta est *pag.* 555. De Diatribâ verò ab ipso de la Mettrie scriptâ, & in *Cap. IV.* distributâ afferemus perpauca. In illâ sanè occurrunt plurima non inscitè dicta, quorum pleraque tamen sibi neque constant neque cohærent, sed inconsequentia & quasi fortuita esse videntur.

Statuit *Cap. I.* ubi de origine morbi inquirit, luem in Europâ non priùs observatam fuisse quàm (*a*) exeunte *seculo XIV.* seu ut veriùs diceret, seculo XV: Primùm infecisse Hispanos, quod verum est, & (*b*) *Lusitanos*, quod falsum: In Africâ (*c*) *endemiam* esse, quod verisimile videtur, & inde in Americam, unde in Europam dimanavit, (*d*) *mancipiorum deportatione* traductam fuisse; quod in apertam rei veritatem pugnat, cùm certum sit ex Africâ mancipia nulla in Americam devecta fuisse, nisi longo post vulgatam in Europâ luem veneream intervallo: Valentiæ in Hispaniâ primùm generatam fuisse (*e*) *usu veneris Leprosi cum Scorto*, quod quidem à Joanne Manardo olim narratum fuit, sed quod falsum esse (*f*) suprà probatum est; certè quod cum iis manifestè pugnat quæ ab Auctore ipso modò referebantur: Demùm (*g*) *Van-Helmontium* huic opinioni de Origine luis venereæ ex coitu Leprosi cum Meretrice *assentiri*, quod forsitan de (*h*) Paracelso dici potest, at de Helmontio minimè, quem vidimus (*i*) suprà opinionem non minùs quidem commentitiam, sed planè diversam secutum fuisse.

Demùm *Cap. IV.* ubi de gonorrhœâ virulentâ in viris, 1°. Rejicit circa illius therapeiam (*k*) remedia *temperantia*, *refrigerantia*, *anodyna*; admittit verò tantùm purgantia (*l*) *mochlica*, *drastica*, *hydragoga* sæpiùs iterata, ut Diagridium, Jalappium, Resinam Jalappii ac in primis (*m*) *Turpethum minerale ad gr.* iv. in quibus peccat ex utrâque parte.

2°. Injectiones in urethram à Guillelmo Cockburne decantatas parùm ipse (*n*) approbat, & à Boerhaavio parùm approbari ait, cui affirmat observatione compertum esse ægros illarum usu perfectè non convalescere.

3°. Quod spectat ad curationem luis venereæ confirmatæ, existimat ille (*o*) Decoctum Guaiaci Mercurio efficaciâ non raró præstare: Internum Mercurialium usum (*p*) semper utilem, tutum, efficacem esse: Contrà verò (*q*) Hydrargyrosim numquam non periculosam & fallacem, ut in quâ vix liceat admissi Mercurii copiam certò æstimare: Mercurii (*r*) virtutem in curandâ lue à ptyalismo totam dependere: Motum (*s*) ptyalismum versùs inferiora cathartico deduci non posse sine damno; quæ singula à nobis sæpiùs impugnata sunt (*t*) suprà.

FINIS.

INDEX ALPHABETICUS AUCTORUM,

Qui de Morbis venereis ſpeciales Libros ſcripſerunt.

Franciscus

INDEX RERUM.

A

B

D

E

F

G

I

J

K

L

Vel

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

Y

Z

Finis Indicis Rerum.

APPROBATIO REGII CENSORIS.

ILlustrissimi Regiorum sigillorum Custodis jussu, Manuscriptum Codicem, cui titulus est *De Morbis Venereis Libri sex*, accuratè perlegi; eumque non minùs Historicæ, quàm Ætiologicæ ac Therapeuticæ disquisitionis præstantiâ, Medicis utilissimum censui, adeòque dignissimum, qui typis mandetur. Datum Parisiis, die 20. Februarii anni 1735.

BURETTE.

PRIVILEGE DU ROY.

LOUIS par la grace de Dieu, Roi de France & de Navarre: A nos amez & feaux Conseillers les Gens tenans nos Cours de Parlement, Maîtres des Requêtes ordinaires de notre Hôtel, Grand-Conseil, Prevôt de Paris, Baillifs, Sénéchaux, leurs Lieutenans Civils, & autres nos Justiciers qu'il appartiendra: SALUT. Notre bien amé GUILLAUME CAVELIER, Libraire à Paris, Adjoint de sa Communauté; Nous ayant fait remontrer qu'il souhaiteroit continuer à faire réimprimer & donner au Public plusieurs Ouvrages qui ont pour titre: *De Morbis Venereis Libri sex, Auctore J. Astruc, Hermanni Boerhaave, & J. Freind Opera; Opérations de Chirurgie de Garengeot*; s'il nous plaisoit lui accorder nos Lettres de continuation de Privilege sur ce nécessaires; offrant pour cet effet de les faire réimprimer en bon papier & beaux caracteres, suivant la feüille imprimée & attachée pour modéle sous le contre-scel des Présentes. A CES CAUSES, voulant traiter favorablement ledit Exposant, Nous lui avons permis & permettons par ces Présentes, de faire réimprimer lesdits Livres ci-dessus spécifiez, en un ou plusieurs volumes, conjointement ou séparément, & autant de fois que bon lui semblera, sur papier & caracteres conformes à ladite feuille imprimée & attachée sous notredit contrescel; & de les vendre, faire vendre & débiter par tout notre Royaume, pendant le tems de dix années consécutives, à compter du jour de la datte desdites Présentes. Faisons défenses à toutes sortes de personnes de quelque qualité & condition qu'elles soient, d'en introduire d'impression étrangere dans aucun lieu de notre obéïssance; comme aussi à tous Libraires, Imprimeurs & autres, d'imprimer, faire imprimer, vendre, faire vendre, débiter ni contrefaire lesdits Livres ci-dessus exposez, en tout ni en partie, ni d'en faire aucuns Extraits sous quelque prétexte que ce soit, d'augmentation, correction, changement de titre ou autrement, sans la permission expresse & par écrit dudit Exposant, ou de ceux qui auront droit de lui; à peine de confiscation des Exemplaires contrefaits, & de trois mille livres d'amende contre chacun des contrevenans, dont un tiers à Nous, un tiers à l'Hôtel-Dieu de Paris, l'autre tiers audit Exposant, & de tous dépens, dom-

mages & intérêts; à la charge que ces Présentes seront enregistrées tout au long sur le Registre de la Communauté des Libraires & Imprimeurs de Paris, dans trois mois de la datte d'icelles; que l'impression de ces Livres sera faite dans notre Royaume & non ailleurs; & que l'Impétrant se conformera en tout aux Réglemens de la Librairie, & notamment à celui du dixiéme Avril 1725. & qu'avant que de les exposer en vente, les Manuscrits ou Imprimez qui auront servi de copie à l'impression desdits Livres, seront remis dans le même état où les Approbations y auront été données, ès mains de notre très-cher & féal Chevalier Garde des Sceaux de France, le Sieur Chauvelin; & qu'il en sera ensuite remis deux Exemplaires de chacun dans notre Bibliotheque publique, un dans celle de notre Château du Louvre, & un dans celle de notredit très-cher & féal Chevalier Garde des Sceaux de France le Sieur Chauvelin; le tout à peine de nullité des Présentes. Du contenu desquelles vous mandons & enjoignons de faire joüir l'Exposant, ou ses ayans cause, pleinement & paisiblement, sans souffrir qu'il leur soit fait aucun trouble ou empêchement: Voulons que la copie desdites Présentes, qui sera imprimée tout au long au commencement ou à la fin desdits Livres, soit tenuë pour dûëment signifiée; & qu'aux copies collationnées par l'un de nos amez & féaux Conseillers & Sécretaires, foi soit ajoûtée comme à l'Original. Commandons au premier notre Huissier ou Sergent, de faire pour l'exécution d'icelles tous Actes requis & nécessaires, sans demander autre permission, & nonobstant clameur de Haro, charte Normande, & Lettres à ce contraires: Car tel est notre plaisir. Donné à Paris le vingt-uniéme jour du mois de Mai, l'an de grace mil sept cent trente-cinq; & de notre Regne le vingtiéme. Par le Roi en son Conseil. SAINSON.

Registré sur le Registre IX. de la Chambre Royale des Libraires & Imprimeurs de Paris, num. 104. *fol.* 90. *conformément aux anciens Reglemens confirmez par celui du* 28. *Février* 1723. *A Paris, le* 23. *Mai* 1735.

G. MARTIN, Syndic.

E Typis Viduæ PAULUS-DU-MESNIL.

CATALOGUE DE LIVRES
DE MEDECINE, CHIRURGIE, &c.
Qui se trouvent à Paris, chez Cavelier, Libraire, ruë Saint Jacques, au Lys d'Or.

ABREGE' de toute la Medecine Pratique, ou Sentimens des plus habiles Medecins sur la nature des maladies, de leurs causes, & des remedes qui leur conviennent, 5. vol. in 12. *sous presse.*

Boerhaave (*Herm.*) Aphorismi de cognoscendis & curandis Morbis in usum doctrinæ domesticæ digesti. in 12. Parisiis, 1728.

—— Ejusd. de Materie Medica & Remediorum Formulis, quæ serviunt Aphorismis de cognoscendis & curandis Morbis. in 12. Parisiis 1720.

—— Ejusd. Institutiones Medicæ in usus Annuæ exercitationis domesticos. Nova Editio aucta. in 12. Parisiis, 1735.

—— Ejusd. Elementa Chemiæ, quæ anniversario labore docuit in publicis privatisque Scholis, Editio altera, aucta Opusculis Auctoris, 2. vol. in 4°. figur. Parisiis, 1733.

Codex Medicamentarius, seu Pharmacopœa Parisiensis, ex mandato Facultatis Medicinæ Parisiensis, in lucem edita. in 4°. Parisiis, 1732.

Le François, Réflexions Critiques sur la Medecine, où l'on examine ce qu'il y a de vrai ou de faux dans les jugemens qu'on porte au sujet de cet Art. 2. vol. in 12. Paris, 1723.

——Du même, Projet de Réformation de la Medecine. in 12. Paris, 1723.

——Du même, Dissertation contre l'usage de soutenir des Theses en Medecine; avec un Mémoire pour la réformation de la Medecine dans la Ville de Paris. in 12. Paris, 1720.

Freind, Opera omnia Medica. Editio altera Londinensi multò correctior. in 4°. Parisiis, 1735.

Hecquet. La Medecine Théologique, sortie des mains de Dieu, & régie par les Loix. Ouvrage où s'explique l'Hygieine, par les principes du Méchanisme, l'on y découvre les causes des maladies, & leurs vrais remedes. On y a joint les Theses de Medecine de l'Auteur. 2. vol. in 12. Paris, 1733.

—— De la Digestion, & des maladies de l'Estomac, suivant le système de la *Trituration*. Nouvelle Edition augmentée, avec les Réponses à Messieurs *Astruc*, *Sylva*, &c. 2. vol. in 12. Paris, 1730.

La Motte (Guil. Mauquest) Traité complet de Chirurgie; contenant des Observations & des Réflexions sur toutes les Maladies Chirurgicales, & sur la maniere de les traiter. Seconde Edition, revûë, corrigée & augmentée, 4. vol. in 12. Paris, 1732.

Malouin (*Medecin de Paris*) Traité de Chimie, contenant la maniere de préparer les remedes qui sont le plus en usage dans la pratique de la Medecine. in 12. Paris, 1734.

Morand, Traité de la Taille au haut appareil, où l'on a rassemblé tout ce qu'on a écrit de plus intéressant sur cette Opération; avec la Lettre de M. Winslow sur cette matiere. in 12. Paris, 1728.

Palfin (Jean) Nouvelle Osteologie ou Description exacte des Os du Corps Humain; accompagnée de Remarques Chirurgicales sur le traitement de leurs Maladies. in 12. figur. Paris, 1731.

—— Anatomie Chirurgicale, ou Description exacte des Parties du Corps Humain; avec des Remarques utiles aux Chirurgiens dans la pratique de leur Art. Nouvelle Edition, corrigée & refonduë par M. *Boudon Docteur en Medecine.* On y a joint les Observations Anatomiques & Chirurgicales de M. Ruysch, & celles de M. Brisseau, 2. vol. in 8°. avec 58. Planches ou figures en taille douce. Paris, 1734.

Petit (J. Loüis) Traité des Maladies des Os, avec les Machines & Appareils qui servent à leur guérison; nouvelle Edition, corrigée & augmentée. 2. vol. in 12. Paris, 1736.

Quesnay, L'Oeconomie Animale. in 12. Paris, 1736.

—— Art de guérir par la Saignée. in 12. Paris 1736.